

Dela comp.a de ihs de Seuy.a

Es del Collegio de S. Hermen.do de la Comp.a de Jesus de Sevilla

AVGVSTINI NIPHI

PHILOSOPHI SVESSANI IN ARISTOTELIS LIBROS

De Cœlo & Mundo Commentaria,

Nuper ab innumeris erroribus expurgata.

QVIBVS ETIAM OMNIVM SENTENTIARVM, *ac notabilium dictorum recens adiectus est Index.*

Quam uero emendatiora post omnes alias in hac æditione sint. Legenti patebit.





Venetiis apud Hieronymum Scotum.

M D LIII

INDEX SENTENTIARUM & EXPOSITIONUM NOTABILIUM, *quæ in commentarijs Augustini Niphi Philosophi Suessani super libros de Cœlo, & mundo, continentur, nuperadditus.*

motui

N

O

P

Finis.

AVGVSTINI NIPHI SVESSANI

PHILOSOPHI PERSPICACISSIMI

IN LIBROS ARIST. DE COELO ET MVNDO

PRAEFATIO.

Ad Illustrissimum ac Reuerendissimum ALOYSIVM *de Aragonia, tituli sanctæ Mariæ in Cosmodin Diaconum Cardinalem.*



VM omnes disertissimi viri Aloysi. Illustriss. ac Reuerendissime, Aragoniæque domus ac Cardinei Chori specimē insigne, te vt numē obseruent, venerentur, & colant, tuasque ad splendidissimas ædes et vere regias tanquā ad saluberrimum tutissimumque portum cōfugiāt, diutius exoptaui inter tuos cliētes aliquē mihi dari locū, vt meā in te obseruantiā affectumque incredibilē ōndere possem. At cū hac in re nō parū solicitus essem, vacuis manibus (vti nec ad Persarū Reges licebat) te adire nolui. Cūque interpretationes librorū, quos de Cœlo & Mundo scripsit Aris. meditatus essem, iis prius tuo amplissimo nōi dicatis te visere constitui. Verū dubitāti mihi quo aio eas excepturus esses, Frater Iacobus de Petruciis ordinis minorū Larinas Episcopus Dei, & naturæ interpres, tuarum ingentium virtutū indefessus preco, ex vrbe rediens, ōēm dubōnē ademit, significauitque mihi quāto amore atque affectu innocētiā meā tutatus sis, quātoue fauore & me et res meas amplexus, quæ verissima ilico credidi, cum maiora de tua celsitudine cōcepissem. Nā cū ex inclyta tātorū Regū serie ꝓficiscaris, ab ratione esset nō regiā redolere benignitatem. Ad hæc accedebāt tot literatorū cætus tua vmbra ꝓtecti, tuisque muneribus ditati, adeo ꝙ alter, nō dicā, Mœcænas, sed Augustꝰ oībus uideris insurgere. Adde, ꝙ dū oēs te Christianæ religionis obseruātissimū admirātur, Christigenūque fautorē acerrimū voce clarissima ꝑdicāt, mihi persuadeo has meas elucubrationes licet ꝑhicas, a fide tñ catholica nō abhorrētes, hilari aio, serenoq; vultu te excepturū. Nec velim te princeps optime lateret, hūc meū libellū more Democriti a me seruatū esse. Nā quēadmodū Democritus inter plura volumina, q̄ ediderat magnū Diacosmū ꝓ necessitatibus ex fortuna ingruentibus edēdū discipulis reliquerat, ita ego hūc librū ꝓ meæ senectæ repagulo edēdum decreuerā. Sed cū vnus occurras, cui vitā ipsam, & ꝗcqd in ea est nō imerito debeo, quem in extremis vitæ ꝓdēdū statuerā, nūc mutato cōsilio ob tuarū virtutū incremētū, atq; meæ in te obseruātiæ debitū edere curaui, quē eo rogo accipias aio, q̄ tibi a tuo deuotissimo Augustino dicat. Cæterū ad ea q̄ huic libro necessaria ꝑmitti vñr accedamus. Itaq;, vt auctor est Auer. 8. in librorū principiis ꝑponi cōsueuerunt. Quorum nos quatuor tētabimus, cætera omittētes vti nō necessaria. De intētione igit̃ agamus primo. Vbi primo debes scir̃ qōnē de intētione, apud Græcos, esse qōnē de subō, & mā libri apud Latinos. Sūt. n. intētio: mā & subm idem, licet rōne differāt, vt in Logicis nr̄is diximus. Alex. Aphrodisius (vt narrat Simpli.) subm siue materiā, siue intētionē huius libri ait esse vniuersum ipsum, qd Græci interdū Pan, interdū Holon vocāt. Persuadet pōnē hāc ex eo, ꝗa subiectū est, cuius accidentia p se q̄runt, mō totius mūdi, hoc est cōgregati ex cœlis & elemētis, accidētia per se q̄runt, veluti finitū, ęternū, & vnū, igitur ipsum vniuersum est subm. B hæc Alex. Iāblicus vero atque Sirianus philoxenus distinguunt aliud esse hic per se cōsideratū, aliud per accñs. Cœlum quidem est per se, & primo cōsideratum, ꝑpter ea subiectum erit totius libri. Elementa vero, & cætera id genus per accidens. Persuadent vero pōnem a libri inscriptione, quæ est Peri vranu, hoc est de cœlo. Simplicius vero vtrisque obiicit, Alexandro quidem, quia si intētio Aristo. hic esset de vniuerso, tūc esset de omnibus, vt Plat. fecit in Timeo, quod non videtur. Iamblico vero atq; Siriano, propterea quia Aris. de elementis proponit nō modo per accidens, sed per se. Propter hæc vult corpus simplex, cōe esse subiectū, materiam, & intētionem huius. Verum Aris. distinguit plura considerata hic, quoniā alia considerantur per se primo, vt cœlum, quod est subiectum, q̄dā per se, sed non primo, ut elementa, alia per accidens vt accidentia vniuersi, ut æternitas, finitudo, vnitas, & id genus. Sed huic videtur esse obiectio, quoniam nec subiectum ipsum æquatur scientiæ huic, nec ratio formalis subiecti, corpus. n. simplex ad multo plura sextendit. C Auer. uero in tertio huius, cō. 1. sentire vr̃ corpus mobile, siue ens mobile ad ubi esse subiectum'. cū quo plures latinorū concordant ex eo quia sic est ęquatum omnibus hic consideratis. Mihi uero uidetur hos non discordes esse. Vbi debes scire, subiectum non una ratione sumi. Vno enim modo accipitur pro subiecto congregationis, quo modo syllogismus est subiectum in Logica, quia congregat propositionem, terminum, & orationem. Animal etiam subiectum libri de animalibus, quia congrega omnia mēbra, de quibus est ille liber. Alio modo pro genere eorū, quæ in libro tractantur, quo modo ens rationis esset subiectū Logicę, licet transcenderet omnia considerata in Logica. Tertio pro principali specie subiecti, quo modo demonstratio esset subiectum in Logica. Demum pro subiecto prædicationis, quod uidelicet de omnibus prædicatur, & de nullis aliis. Alexander igitur de subiecto locutus est cōgregationis, vniuersum enim omnia congregat, quæ hic D aguntur. Iamblicus & Sirianus etiam recte quia de principali specie locuti sunt, quæ est cœlum. Simplicius quoq; recte, quia de genere loquitur, corpus. n. simplex est ad cuncta genus Auerroes demum recte, quia de subiecto prædicationis intellexit, est n. ens mobile, siue corpus mobile prædicans æquate de omnibus hic consideratis Intētio igitur est de mundo, ut de omnia concernente, uelut Alexander, de cœlo, ut de specie principali, uelut Iamblicus, de corpore simplici, ut de genere uelut Simplicius: de ente siue corpore mobili, uelut Auer. tāquam de subiecto predicationis, hęc de intentione. Et de ordine agamus. Alexan. Iamblicus, Sirianus, Simplicius. Auer. atque oēs expositores constituunt hunc inter libros Naturalis Philosophię Secundum. Mouentur ex eo, quia subiectum huius est ante subiecta omnium aliorum, & contentum sub subiecto libri physicæ auscul. Sed fortiori ratione hoc esse uidetur, quia uidetur incipere ubi liber physicæ ausculta. desinit, peruenit n. ille ad aliquod primum mobile quod mouetur a seipso, cuius una pars est penitus immobilis, quam sumit Metaphysicus: altera penitus mobilis, quam hic liber nunc exponere incipit, hæc de ordine. Et de inscri

Margin notes:
cosmoꝰ mocriti
Alexā. uersū ius libri iectū ē.
Pō Iābli. chi & Siriani.
Cælū est p se cōsideratū, elemēta vero p accidēs.
Pō Simplicii.
Corpus simplex, huius libri ē cōe subm.
Cōfutatio
Pō Auerr Mobile ad ubi ē huius libri æquatū subm.
Intentio libri ex omnibus desumpta.
De ordine Liber iste ē secundus phiæ naturalis.

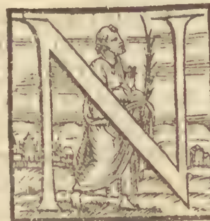
ptione transigamus. Alexander: qui semper uult librum inscribi ab intentione: uult hunc librum esse inscribēdum de Mundo: quoniam mundus est intentio & subiectum. Sirianus & Iamblicus de Cœlo cui etiam Simplicius concordat. Auer. de Cœlo & Mūdo, & per cœlū corpus intelligit æthereum, per mundū vero, elemētarium. Siqdē mundus triplex sit authore Platone intellectiuus, vt angelicus cœlestis vt cœlum, sensilis ac elemētarius. Alexāder igitur & Iamblicus a subiecto inscribunt. Simplicius vero & Auer. a partibus subiecti. Est. n. cœlū a quo scribit Simplici⁹, corporis simplicis principalissima pars subiecti, cœlū uero & mundus sensilis, ut inscribit Auer. principalissimæ partes hæc de inscriptione. De diuisione vero transigamus, & primo generatim de vniuerso lib. 2. speciatim de libr. hoc primo. Videt igitur totus liber cōsistere circa tria, primo circa cœlū, & quædā accidentia cōia cœlo & mundo, & hic perficitur liber primus, secūdo de partibus cœli & mundi, & accidentibus per se illarum, cui rei secūdus insistit. 3. de elementis, de quibus, si tractat iuxta positiones aliorum, erit liber tertius, si iuxta pōnem ꝓpriam, erit liber quartus. Sed circa hunc ordinem ambiges, prio quia a notioribus nobis est agēdum, mō elemēta sunt cœlo ipso notiora. Secūdo, quia Aris. tractādo de cœlo, agit de illo mediātibus elementis. Dici pōt ordine doctrinæ debuisse librum primum facere de elementis, ut rōnes cogūt, sed necessitate materiæ tractat in lib. 1. de cœ. vt librū continuum faciat ad librum physicæ auscul. nā cum finis illius sit ad primum corpus, principium huius debet eē de primo corpore. Hæc de diuisione generatim, quæ vero sint de diuisione particulatim primi libri. Auer. inquit, in primo tractatu siue libro continētur decem summæ siue capita magna, prima est de substantia istius artis. Sumit āt Auer. hic substātiā non pro decimo p̄dicamēto, sed ꝓ vniuersa materia libri, quæ subiectum dicitur, & sic prīa summa est de subiecto materiali, principiis subiecti, & accidentibus illius, & ita bene dicitur de substātia artis, quia nihil restat amplius agendum in naturali p̄bīa Et per istā artem Auer. vult totam naturalē p̄biam. Est igitur prima summa de subiecto totius naturalis p̄biæ, Secūda summa est de corporis naturalis diffinitione, eo ꝙ ipsum solum inter omnia alia corpora est perfectum & cōpletum. Sed hic ambiges primo quid Auer. vult per corpus naturale esse perfectum. Secūdo quonāmodo hæc ratio est ad propositum. Nonnunquam dicere solebamus corpus naturale eē perfectum, ex eo quia non abstrahit a materia sensili. Mathematicum vero imperfectum, qm̄ ab illa deficit, & hæc responsio consonat satis dictis Auer. in. 3. huius, cō. 6. Sed hæc responsio non placet, quia Auer pluraliter loquitur, comparat. n. corpus naturale ad alia corpora, & ita velle videtur esse plura corpora ꝗ̄ duo. Alii dicebant corpus naturale esse perfectum, quia pro sui existentia nulla eget operatione intellectus, corpus uero Mathematicum imperfectum, quoniam pro sui esse, eget intellectus actione, vtpote abstractione. Nec valet hæc solutio, quoniam vt diximus Auer loquitur pluraliter. Potest igit dici triplex esse corpus, Metaphysicū, quod quidē est substantia apta subiici trinæ dimēsioni, quicquid Auer. velit. 12 meta. cō. 17. vbi vr̄ negare corpus Metaphysicū, illum. n. vide. Mathematicum quod est substantia actu subiecta trinę dimēsioni Physicum quod trinæ subiicitur dimensioni atque qualitatibus sensibilibus. Vult igitur physicū corpus esse aliis duobus perfectus, quia cæterorū continet perfectiones, Mathematici v₃ & Metaphysici, & vltra addit sensilē materiā. Tūc ad scd'm dici potest rōnem esse hāc, ꝙ Ari. definit corpus naturale, & aliorum nullum, quia est perfectum, hoc est quia cōtinet perfectiones aliorū, et cum hoc addit sensilem materiā, quæ contrahit ad genus physicū. Tertia summa ostēdit mūdum esse perfectum. Quarta ꝙ cœlum sit simplex corpus, rotundum, vni genium corporibus, quæ recto motu mouentur. Quinta ꝙ non sit graue nec leue. Sexta ꝙ nec genitum ne corruptibile sit, & ꝙ corpora simplicia numero sint quinque. Septima ꝙ sit mundus ipse finitus. Octaua ꝙ sit vnus numero. Nona, ꝙ extra ipsum nec vacuum sit, nec plenum. Decima ꝙ nec genitus nec corruptibilis, & ꝙ īpossibile est corruptibile esse aliquod & non corrumpi. Hæc continentur in libro primo, & per consequens de tota præfatione.

De inscriptione. Mūdus triplex. Dubō. Solutio. QueAuer. Dubō. Solutio. 1. Cōfutatio 2. solutio. Cōfutatio 3. solutio. Triplex corpus.

ARISTOTELIS STAGIRITAE

PERIPATETICORVM PRINCIPIS, DE COELO ET MVNDO LIBER PRIMVS.

Cum Augustini Niphi Suessani clarissimis Commentariis.



Aturalis scientia omni fere ex parte versari videtur, & circa corpora atque magnitudines, & circa affectiones atque horum motus, & circa principia quę substantię sunt, vt talis, quippe cum eorum quę natura constent, alia corpora sint ac magnitudines, alia corporibus, magnitudinibusque competant, alia principia sint eorum quibus illa competunt.

Corpora, et magnitudines affectiones eorū, ac motus principia subiæ naturalis



Rosequitur nunc Aristo. de prima summa, & syllogizat intētionem siue subiectum, vniuersæ Scientiæ Naturalis hunc in modum, omnia entia naturalia sunt corpora siue magnitudines, affectiones siue motus, principia horum siue causæ, Scientia Naturalis uersat circa omnia entia naturalia, igitur est de corporibus siue magnitudinibus de affectionibus siue horū motibus, de principiis siue causis illorum. De syllogismo uero primo conclusionem enarrat. Et inquit. Naturalis scientia, siue scientia de Natura omni fere ex parte, aut pro maiori sui parte uersari videtur, & circa corpora siue magnitudines, veluti circa materiam & subiectum, & circa affectiones siue horum motus, uti circa accidentia per se. Et circa principia quæ substantiæ sunt ut talis, hoc, est materiæ sensili coniuncta, ad dn̄ā principiorum quæ sunt substātię ut substātia, qualia sunt principia prima, hæc est conclusio. Deinde tangit maiorem, & inquit. Quippe cum eorum quæ natura cōstet, aut magis ad sensum, cum eorum quæ ad Naturalem attinent Philosophum, alia corpora sint, siue magnitudines, & hoc quo ad subiectum siue materiā. Alia corporibus magnitudinibusque competant, ut per se accidentia. Alia principia sint eorum corporum, quibus illa per se accidentia competant, hæc est maior. Quia vt in posterioribus dicitur, scientia est vnius subiecti principia, & affectiones cōtemplans, & ita de subiecto artis huius, nunc satis.

Commentum primum Auerrois.

Auerroes autem antequam verba textus singula enucleet, quæstionem antiquorum expositorum persoluit. Solebant nanque quærere. quā ob rē hoc in libro totius naturalis scientiæ subiectum stabiliuit, non autem in auscultatorio, qui longe communior est isto. Soluit Auer. in principio cōmē. hoc ideo factum esse, quia pręsens liber est primus in ordine librorum particulariū in quibus particulatim

Quæst. Solutio.

ticulatim de singulis totius mundi partibus loqui incipit. Debes scire Auer. uoluisse uniuersum mũdum fuisse subie A ctum vniuersæ scientiæ naturalis. Et ita vult librum singulum scientiæ naturalis, de singula mundi parte agere, verbi causa præsens liber de ea mundi parte, quæ est cœlum. Liber de generatione de ea quę est corpus mobile ad formam, cæteri quoq; de cæteris, quia igitur hic est primus cæterorũ in quibus particulatim loquitur, ideo decuit vt hic diceretur subiectum totius scientiæ naturalis. Sed hęc Auer. solutio uidetur friuola. Primo, quia nemo posuit ipsum uniuersum esse subiectum totius scientię naturalis, sed ens mobile uel corpus mobile. Secũdo, quia si ob primitatem huius libri ad cæteros, decuit in illo esse dicendũ de subiecto, igitur magis decuisset dicere in magis priori ad hunc, & ad cæteros. Modo liber physico. Auscultatio. est cæterorum primus, & prior hoc. igitur in illo magis.

Dici potest ad primum Auer. locutum esse de subiecto aggregationis, vniuersum enim est subiectum totius sciæ naturalis aggregatiuũ. Ad secũdũ dici potest id in vtroq; tractari potuisse, fuisse tamen magis hic pertractatum, ut habeatur huius ad illum continuatio, & cæterorum ad hunc consecutio. Quo uero modo habeatur hæc cõtinuatio, iam diximus. Aut dici potest hoc esse magis tractatũ, quia hic est primus particularium, nõ primus simpliciter. Ille uero auscultatorius est simplr primus. Ꝺ Auer. Quo uero ad uerba attinet. Auer. declarat cur dixit fere plurima, siue maiori fere sui ex parte, ubi debes scir̃, ꝙ res quas naturalis considerat, sunt in quadruplici drĩa, quædã corpora, ut elementa & cœlum quędã magnitudines ut superficies, & linea, & id genus quędã extra hæc ut vacuũ, infinitum, poli: centrum: locus: accipiendo locum pro respectu ad polos, & ipsum centrum: his similia: ut animæ: & motores cœlorum. Propterea fere plurima uidetur esse circa corpora & magnitudines, passiones, et principia, q̃a adhuc est extra hæc. Et quia in Arabica trãslatione scribit̃ sic, maxima cognitio naturæ, & scientia demonstrans ipsam, ideo dupliciter exponit. Primo ꝙ per scientiam, intelligebat scientiam conclusionum, quæ uocatur scientia demonstrata, vbi actiuum pro passiuo accepit, et demõstrãs pro demonstrata, & per cognitionem uoluit notitiã principiorum, ex quibus fit conclusio. Secundo exponit, ꝙ ꝑ cognitionem intelligit intelligere imaginationis, hoc est simplicium apprehensionem, & per scientiam fidem, hoc est cognitionem cõplexorum, huius rei causam assignat, quoniam synonyma non sunt vsitanda in scientia demonstratiua, & replicat primam expositionem, et quæ dicit, patent. Tu vero debes scire hanc Auer. expositionem, & talem ponderationem esse frustra, cũ in codicibus græcis nihil illius legatur, ut in nostris translationib⁹ constat.

Sed dices, cur dixit corpora & magnitudines, cũ idem sint? Innuit Auer. solutionem, & esse id factum, ut sermo esset amplior atque extensior nã cũ corpus sit sp̃es magnitudinis, ut esset amplior ad cæteras magnitudinis species, quæ sunt ultra corpora, subiecit & magnitudines. & hæc expõ cõuenit græcis verbis. Vlterius dubitaret aliquis, qm̃ de magnitudinibus ipsis consideratt Astrologus. igit̃ nõ naturalis hãc soluit Auer. ꝙ magnitudines pñt duplr considerari, vno mõ, quatenus abstractæ sunt a sensili ipsa materia, & hac ratione a mathematico considerantur. Alio modo quatenus illam cõcernunt, qũo naturalis eas contẽplatur. Concernunt autem materiam sensilẽ quaten⁹ sunt vltimi termini, & pfectiones corporũ physicorũ Sed esset hic disputãdum, quidnã sit sensilis materia, q̃due intellectilis, quæ forma sensilis, quæue intellectilis, quæ cũ in libro auscultatorio secundo, sint disputata, nũc transeat. Illud tamen mõ dubõne dignũ est, nã si mathematicus cõsiderat magnitudines, quatenus abstractæ, tũc considerabit esse abstractum, quia quicunque considerat aliquã rẽ per aliquã rõnẽ, etiã rõnem illam cõsiderare videtur. Potest dici, ꝙ refert esse rõnẽ considerandi, & modum considerandi, esse abstractum est modus considerãdi: & nõ ratio considerandi, iccirco nõ oportet in vna et eadẽ scia cõsideretur. Aut dici põt esse abstractũ, eẽ rõnẽ cõsiderãdi priuatiuã, & sic nõ oꝫ cõsiderari, secus de rõne positiua. Sed quid ꝑ passiones, q̃due ꝑ motus Aris intelligat. Auer dupl̃r exponit, ꝑ intellectu primæ debes scire in oĩ trãsmutatione subali duo eẽ, terminũ & viã. Terminũ quidẽ vocat passionem, eo q̃a subm per illã patit̃ et pficit̃, per viã intelligit motũ, est autẽ terminus duplex, suba & accidens, via vero vno mõ s. motus. Ideo inquit Auer. oĩa entia eẽ aut subas, aut accidentia, aut vias ad hæc, q̃ viæ sunt trãsmutationes. Sed tũc dices, igitur inter subam & accidens dare tur medium. Dici põt subam & accidens posse accipi pdicamẽtaliter & trãscẽdenter Si pdicamentaliter, sic mediũ inter illa eẽ põt, vtpote via, si trãscẽdẽter, sic via erit in pdicamento accidentis, The. vero per passiones intelligit trãsmutationes, quibus perditur nomẽ et definitio, aut ppara tur ad illã pditionẽ, vt sunt alteratio & generatio q̃ terminãtur in subam & quarũ finis & cõplemẽtum est subalis forma. Per motus vero itelligit locales, quibus nõ variat̃ suba rei. Addit Auer. has expões eẽ ꝓpinquas, q̃a Auer. B ꝑ passiones intelligit terminos ipsos. The. vias in illos mõ via & terminus sunt, ꝓpinqui, quia sunt eiusdẽ sp̃ei, vt dr̃ in. 5. phy. cõ. 19. & ita sunt ꝓpinquę expões. Demum Auer. maiorem syllñ sic intelligit, ut per corpora & magnitudines Aris. simplicia intelligat, per hñtia corpus & magnitudinem mista, ꝑ principia horũ, materiã & formam, quæ sunt principia tã elemẽtorũ ꝙ̃ mistorũ saltẽ analogice. Sed Ꝺ expõ non placet, q̃a tũc Aris. ptermisisset accidẽtia per se & ita cõclusio eẽt amplior maiore ipsa, Iõ dicerem Aris. per corpora & magnitudines, subm sciæ naturalis, & per hñtia corpus & magnitudinẽ uoluit per se accidẽtia illius subti, & ꝑ principia eorũ, cãs primas subti, & per se accidẽtiũ illius, qũo q̃tũ in cõclusione sumit, tm̃ in maiori intelligitur Solebam⁹ quærere, vtrũ mathematicus cõsideret subam ipsam. Rñdẽt latini mathematicum cõsiderare subam cõpositã, q̃a non q̃titatẽ, sed q̃tũ considerat, ꝓbant primo, q̃a oĩs artifex considerans posterius considerat prius, sed suba prior est q̃titate. Igit̃ si mathe C maticus cõsiderat quãtitatẽ, cõsiderabit ẽt subam. Secundo mathematic⁹ cõsiderat definitionẽ q̃titatis. Sed nullũ accidens põt sine subo definiri. Igit̃ ẽt subam considerat.

Tertio, non abstrahit a mã intelligibili, sed illa ẽ substãtia, igitur concernit subam. Sed Ꝺ põ stare nõ põt, prĩo, q̃a Aris. in. 12. meta. inq̃t, nullã mathematicarũ pter Astrologiã, facere cõsideratione de suba, vt Auer. ibi cõ. 44. exponit. Secũdo, nõ suba cõposita, sed mã est subm q̃titatis, vt in lib. de suba orbis ꝓbat Auer igit̃ mathematicus materiam ipsam primã cõsideraret. Tertio, per idẽ ipse mathematicus deberet materiã & formã considerare, nã hæc sunt principia subę cõpositæ, & priora illa. Pro solõne igit̃ ad rationes, debes scire, ꝙ sciẽ sunt pmixtæ adeo ꝙ artifex cõsiderãs hãc ꝓpõnẽ, eñtũ ẽ ens, est metaphy. quo ad pdicatũ, physicus quo ad subm. Tũc ad primã dico, ꝙ mathematicus considerat subam: nõ q̃dẽ ꝑ habitũ mathematici, sed ꝑ habitum metaphysici sibi cõmisũ: & ita oĩs artifex considerãs posterius, cõsiderat prius: aut eodẽ: aut alio habitu: ꝑ idẽ ad secũdã. Ad tertiã dici põt ꝙ sub D stantia nõ est mã intelligibilis: sed forte ipsum cõtinuum: vel fortasse aliud: ut diximus in. 2. phy. ubi dictũ est in q̃titatibus posse eẽ denoĩationes in simplicibus cõpositas & simplices: ut linea est quanta & quãtitas: nõ sic albedo est qualitas et q̃le: eo q̃a linea est cõcretũ ad ptes: & ad subm: respectu subti: Ꝺ est vera: linea est quãtitas: quia est abstractũ ẽ subiecto: respectu partiũ est cõcretũ: & est quãta: & sic cõcedo: quãtum esse subiectũ: & nõ propter hoc cõcretum ad substantiam: hęc de quæstione.

Continuum igitur est quo in semper diuisibilia diuisibile est.

Compleuit primam summam, quæ erat de subo sciæ naturalis Nunc ad secũdam summã accidẽs prædefinit cõtinuũ, cuius rõnem quidã afferũt, quia Aris. intentio est declarare mũdum esse perfectum, quod declarari nõ põt

Margin notes (left): Solutio. / Defensio. / Liberorum positio. / Metaphysi. cõside. / 1. dubitatio / Solutio. / 2. dubõ. / Solutio. / Magnitudines põt du. plr cõside. rari. / Dubõ. / Solutio.

Margin notes (right): Passiones & motus quid. Auer. / Replica. / Responsio. / Themistius / Expõ maioris. / Contra Auer. / Dubõ. / Responsio / Cõfutatio. / Solutio. / Ad primã & secũdã. / Ad tertiã. / Continuũ quid. / Expositio.

fine definitione continui, vt videbitur, & inquit, cõtinuũ igitur est quod hoc est magnitudo, siue quãtum in semp diuisibilia diuisibile. Vbi magnitudo loco generis, cætera loco dñæ sunt accepta, quibus differt a quãtitate discreta, atque numero, nã numerus põt crescere in infinitum, sed non diuidi, vt. 3 phy dictũ est. Dubitabis propter qd continuum est diuisibile in semp diuisibilia. Secũdo, quonã mõ hæc definitio differt ab illa libri Prædicamentorũ.

Pria dubõ. Secunda. Solu. priæ

Dicitur ad primã esse illud, quia continuum ex cõtinuis cõponitur, vt. 6. phy. declaratur. Igitur ut totũ est diuisibile, ita partes, & partes partiũ in infinitũ, cum oẽs sint continuæ simili rõne. Ad secũdam respondent, ꝙ continuum põt bifariã considerari, quo ad formã, & sic definiť in p̃dicamentis. & quo ad materiã, & sic definitur hic. Sed hæc expõ deficere uidetur primo. quia utraque definitio datur per partes ipsas modo partes sunt materia totius. 2. physi.

Solutio secundæ. quorũdam. Cõfutatio.

Secundo, quia adhuc. 5. meta. est alia definitio dicens, cõtinuum est cuius motus est vnus, & tñ nec per materiam, nec p formã dať. Ideo debes scire, ꝙ continuũ ipsum põt definiri aut per extrinseca, & a posteriori, & definiť sic. 5. meta. per motũ, aut per intrinseca, & priora, & hoc aut resolutorie, & sic definitur hic, aut cõpositorie, & sic in prædicamentis.

Solutio melior.

Corpus vero est quod omni ex parte diuisibile est quippe cum magnitudinis quę ad vnum est diuisibilis linea sit Quæ vero ad duo, superficies at quæ ad tria, corpus est, atque p̃ter has nulla prorsus est magnitudo.

Linea. superficies, corpus, quid. Expositio.

Nunc quid sit corpus, quod est subiectũ sciæ naturalis declarat, & inquit, corpus vero est, quod est continuum, quod omni ex parte diuisibile est, vbi cõtinuum loco generis, reliqua uero loco dñæ ponũtur, hãc definitionẽ vř ꝓbare primo (ut quidã vult) syllõ, quo certe non põt literæ cõuenire, ideo ꝓbatur per locũ a sufficiẽtia, & inquit, quippe cũ magnitudinis quæ ad vnum, vtpote ad longũ est diuisibilis, linea sit. Quæ vero ad duo, utpote longum & latum, est superficies, at quæ ad tria, corpus est, et præter has nulla magnitudo. Igitur corpus omni ex parte diuisibile est. Aut potest hæc ꝓbõ esse expositorie sic, corpus est diuisibile omni ex parte, ut per hanc diuisionẽ magnitudinis patet. Et nihil non corpus diuisibile est oĩ ex parte, propterea addit, & præter has nulla ẽ magnitudo. Igitur tantum corpus est omni ex parte diuisibile, & hæc probatio magis textui conuenit, ut intelligenti patet.

Syllogismo primo enũeratiõe. Expositorio syllõ.

Quod etiã iccirco patet, qa ipsa tria, oĩa sunt, ipsum vero ter, est id qđ oĩ ex parte est. Nã ut Pythagorei sentiunt, ipsum oẽ, ipsaque oĩa tribus sunt definita, finis. n. medium, atque principium, cum habent numerum, qui est ipsius omnis, hæc autem trinitatis.

Probat secũdo illud enthymematice ſic, tria possunt appellari hoc verbo omnia, & ter etiam hoc uerbo omni ex parte. Igitur tantũ tres sunt magnitudines, & per cõsequens corpus est quod omni ex parte diuisibile est, antecedens patet, quia si tantum tres essent oẽs in mũdo, qui etiã currerent, posset dici oẽs currunt, & non de duobus, & sic hoc nomen omne potest de tribus dici. Sed debes scire, ꝙ licet antecedens est uerum, tñ cõsequentia nulla ẽ, per idem. n. ꝓbarem magnitudines esse tm quatuor, qm̃ hoc uerbum oẽ potest dici de quatuor ipsis, ꝓpterea consequentia est ꝓbabilis, & apud pythagoreos vera, & iõ Arĩs. ea vtitur. Deinde añs ꝓbat auctoritate pythagoricorũ, quasi per locũ a conuersione: & inquit: nã ut etiam pythagorei sentiunt, ipsum omne, ipsaque oĩa tribus sunt definita: potest. n. dici oẽs tres currunt: igitur per cõuersionẽ in parte: oẽ potest addi ad tres. Quæ etiã ꝓbatio dialectica est: ut prior. Quod uero oẽs possunt dici tres: ꝓbat, & inquit, finis. n & mediũ, & principium eũ numerũ habẽt, qui est ipsius omnis, quia dici põt ħ tria, principium, me-

Expositio. Obiectio. Responsio.

A dium, & finem esse omnia, ꝓpterea subdit, hæc autẽ, v; principium, medium & finis eũ hñt, qui trinitatis est. igiť ꝓbõ principiũ medium, & finis dñr oĩa. Principiũ, mediũ & finis dicuntur tria, igitur tria dñr oĩa, & oĩa dñr tria, & sic habeť añs, & ita uis totius rationis est, tria sunt oĩa, vel dicuntur oĩa, igitur tm̃ tres sunt magnitudines, & per cõsequẽs corpus omni ex parte est diuisibile. Quæ rõ, ut dictum est, nõ est demr̃atiua, sed ꝓbabilis fundata in auctoritate pythagoricorũ Nã illius demõ pquirať a mathematicis sufficienter. Abbreuiatur igitur rõ sic, tria dñr oĩa, igitur tantum tres sunt magnitudines. Antecedens probatur, principium, medium, & finis dicuntur omnia, principium, medium, & finis dicuntur tria, igitur tria dicuntur omnia, quæ etiam auctoritate patet.

Arĩs. ꝓbõ nõ satis est firma. Epilogus. Ternarius numerus, ceu pfectꝰ, sacrificiis adhibetur.

Quocirca ẽt a natura sumentes, veluti ab illius lege in deorum sacrificiis celebrandis hoc utimur numero.

B Tertio arguitur sic. ex lege habitum est vt a natura exẽplar apud gentiles, vt in deorum sacrificiis & orationibus vterentur numero trinario, est. n. hoc a natura quæ ẽ deus habitum, quia ipse est trinus & vnus, ut Pythagorici aiũt. Igitur numerus trinarius est perfectus, & ita non plures esse debent magnitudines q̃ tres, inquit. Quocirca etiã a natura sumentes, vt a deo veluti imitatores, ab illius lege in deorum sacrificiis celebrãdis, hoc numero trinitatis vtimur, & credimus pp hoc pfecte sacrificasse, atque orõnes celebrasse, igitur numerus trinarius est perfectus. Erit igiť breuiter enthymema, numerus trinarius est perfectus, igiť tantum tres sunt magnitudines. Añs patet, quia trinario numero vtimur ꝓ perfecto in orõnibus deorũ, & credimus illud perfecte esse factum. Debes scire, ꝙ nec hæc rõ valet, quia sic ꝓbarẽ oĩa esse tria, ut tria elemẽta, tres cœlos, tres motores, quoniam numerus trinarius est pfectꝰ, & ita oĩa constarent tribus. ħ igiť rõ vt famosa accipiať.

Expositio. Epilogus. Rõ Arĩs. nõ ẽ efficax.

Aßignamus insuper appellationes hoc mõ, duo qdẽ ambo dicẽtes, duos ẽt ambos, & vtrosque, nõ oẽs, at de tribus hãc appellationẽ dicimus primo. Quodquidẽ sic dicimus, quia naturam sic proficiscentem (vt dictum est) imitamur.

C

Expositio.

Vltimo arguit, & debes scire græcos grãmaticos noĩbꝰ tres nũeros dedisse, singularẽ, ut Æneas, dualẽ, ut duo Æneæ, pl'alẽ vt tres Æneæ, nũo duali, dãt ħ adiectiuũ ambo, quatenus dicimꝰ ambo duo Æneæ sunt potẽtes. plurali vero addunt ipsum omne, vt omnes Æneæ sunt sapientes. ex hac appellatione patet numerum trinarium esse perfectum. Inquit. Aßignamus insuper appellationes grãmaticæ hoc mõ, duo quidem ambo dicẽtes, duos etiã ambos, & ita per numerũ dualẽ, vt ambo Æneæ scribũt, & vtrosque non oẽs appellamus, qa nõ dicimus de duobus oẽs Æneæ scribunt, at de tribus hanc appellationem per verbum oẽs dicimus primo, deinde de quatuor, & de cæteris numeris. quam quidem appellationem de tribus dicimus imitantes naturam hoc trinario numero ꝓficiscẽtem, uidelicet principio, medio, & fine, ut diximus. Epilogando igitur vis rationis hæc est, numerus trinarius ẽ perfectus. igitur tantũ tres sunt magnitudines, & ita corpus erit diuisibile ad tria. Quod autem numerus trinarius sit perfectns, patet. Tum primo quia nuncupatur noie concernente perfectionem, videlicet uerbo oẽ, quod est idem ꝙ perfectum. Tum secundo, quia oẽs perfectiones constitutæ sunt trinario numero a natura, principio, medio, fine, & orationes celebrãdæ diis. Tum uel maxime, quia numerus complexus, ut pluralis qui tribus est, contentus, numero perfecto, uerbo omnis constituitur, igitur trinarius numerus est perfectus, ex quibus patet uis rationis.

D

Epilogus.

Quæ uero in expositione præsentis textus Auerrois dicat, nunc afferamus: erit. n. textus intellectus multo clarior. Primo igitur declarat cur ipsum continuum p̃definit & vult ꝙ hæc sit secunda summa: quæ ut dicebatur, erat

Quæ auer. cõ. 2

de subiecti

de subiecti naturalis phiae definitione, cũ igitur subiectum naturalis phiae sit corpus, & genus illius sit continuum, est enim cõe corpori & superficiei, lineae, & caeteris id genus, iure de continuo primo agit. In quibus verbis patet duo, & corpus esse subiectum naturalis phiae, & continuum eẽ genus corporis. Sed quonam modo corpus sit subiectũ in illa, dictum est: quo uero cõtinuum sit genus corporis, dicemus Secũdo Auer inter quantitatem continuam, & discretam talem innuit drĩam, ꝙ continua semper est in minora diuisibilis, discreta venit in minima. Contra vero discreta crescit in infinitum, continua nõ, ut tertio Phy. dictum est. Solebamus obiter dubitare primo, continuũ põt diuidi in infinitum, igiᵗ põt esse actu diuisum in infinitum. Secũdo continuum põt diuidi in infinitum, animal est continuum, igitur animal põt diuidi in infinitũ. Multa diximus in lib. de Gñone, nũc uero ad primũ nego cõsequentiam quia cuilibet possibili correspõdet sua de inesse eiusdem modi. Et ideo bene valet, continuum põt diuidi in infinitum, igitur aliquãdo diuiditur in infinitum, nõ ꝑpter hoc sequitur vt sit diuisum in infinitum, cũ.n. diuiditur in infinitum, non dicitur diuisum esse in infinitũ, q̃a diuidi dicit actum potestati admistum, diuisum, uero dicit actum purum. Ad secũdam dico, ꝙ ex maiori de possibili & minori de inesse, conclusio esse debet de inesse conditionato, & sic sequitur. igitur animal põt diuidi in infinitum quatenus continuum, haec nũc sufficiat ꝑ dr̃ia ipsius cõtinui a discreto. Tertio, Auer. remouet cauillum, quia non uidetur uerum, ꝙ continuum sit genus corporis, si quidem continuum ipsum sit d genere accidentis. Corpus vero ut subiectũ in naturali phia sit de genere subae. Soluit, ꝙ continuum est quasi genus, quia continet sub se corpus & superficiem, & id genus, & ita est genus quatenus est accidens generale inseparabile a corpore, continẽs alia a corpore, sine quo corpus ipsum intelligi nõ potest.

Quarto, Auerroes ultra textum addit aliam cãm, quare corpus est diuisibile secũdum tres dimensiones, & d. quia nulla magnitudo quae est, põt diuidi per tres diametros orthogonaliter nisi corpus, quod diametro lõgitudinis diuiditur in longum, diametro latitudinis in latum, diametro altitudinis in altum. Igitur corpus est id quod oĩ ex parte diuisibile est. Qua rõne bñ dictum est, corpus esse, quod omni ex parte diuisibile est, quia idem est oĩ ex parte & tribus modis, ut. d. Auer. Quinto, Auer. declarat qualis sit ratio Aris. qua ipse enititur ꝓbare tres esse magnitudines, & vult ꝙ propõ sit triplex, uidelicet per se nota, ut principia doctrinae, qõ, ut cõclusio q̃ ẽ penitus ignota, & media, ut petitio & id genus, vult igitur, ꝙ dimẽsiones esse tres, sit ꝑpõ de mediis & tertii ordinis, & ideo ꝓbauit illã per locũ a diuisiõe, & inductione, & id genus.

Sexto, Auer. declarat vnde institutiones ꝓficiscuntur, vbi primo debes scire, ꝙ duplex est natura, videlicet naturans, vt Deus. naturata, ut agentia naturalia & causae secundae, quae ideo dicitur naturata, quia e prima ꝓficiscũtur natura. Secundo debes scire, ꝙ opus naturae est semper per similitudinem ad opus & essentiã primae naturae, ita quicquid agit actione similiori actioni primę, sit meliꝰ, ut dicemus secũdo huius. Ex his sequitur iustum esse praeceptum, ut deo trinas afferamus orões, nam essentia primi in trinitate consistit. Secũdo, sequitur bene esse in grãmatica factum, ut trinario numero addatur oẽ, quoniam ille est primus cui cõpetit verbum omne, & caeteris ꝑpter illum. Ex his colligũt in numeris esse virtutes, nã in numero trinario vr̃ natura rerum cõstituta. Picus in sua apologia rem hãc asserit & contendit. Primo, quia mathematica sunt formaliora physicis, igitur pollẽtiora virtute, siquidem formam sequatur virtus. Secundo quia quod in suo esse minus dependet, in suo operari etiã minus dependebit, & ita pollentius erit. Constat aũt numeros in suo eẽ minus dependere, & ita magis actiui erunt. Tertio numero stabilita sunt multa quae pollentissima sunt, igitur numeri pollentes erunt. Añs patet, nam elemẽta numero definita sunt quaternario, planetae vero septenario. Signa Zodiaci duodenario. Sili ratione in aliis operibꝰ dei deduci potest. Sed in contrarium sunt omnes peripatetici dicentes, quantitates non esse de principiis actiuis. Rões vero in contrarium flectuntur, prima quidẽ, quia quae sunt potentialiora, sunt minus pollentiora, immo nullatenus agunt. Sed quantitates sunt potentiae materiae, quae primitus in illa insunt, ut in lib. dicitur de suba orbis, ex q̃rũ diuisione numerus ipse ꝓficiscitur. Secunda vero, q̃a q̃d est simpl'r dependens nullatenus agit. Sed mathematici & numeri penitus ab intellectu dependent, igitur nullo mõ agunt. Propterea dicerem posse virtutem numeris intelligi in esse, aut per se, quo modo calori uim aliquam esse dicimus, & sic numeris non concederem vires. Aut per accidens ratione rerum numeratarum, & hoc modo bene vires numeris praeberem, decem enim homines sunt pollentiores tribus, hinc patet esse multa numero definita, non propterea quia in numeris sit per se virtus, sed ratione rerum numeratarum, & haec sunt peripatetice dicta.

B *Quare cum omnia, & oẽ, atque perfectũ inter se nõ differant forma, sed si quidem differũt, utique materia, & his de quibus dicuntur, distant, corpus nimirum inter magnitudines dũtaxat perfectum erit, ipsum.n. solum tribus definitum erit, hoc autem est omne.*

Hactenus de definitione corporis, & ꝙ tm̃ sint tres magnitudines perfecti, nunc ex his infert duo, quorum primus est, ꝙ corpus solum inter magnitudines sit perfectũ, secũdũ ꝙ solum sit oĩ ex parte diuisibile. Necessitas vero huius est, quia vult probare mundum esse perfectum, saltem in ratione corporis, quae perfectio est perfectio generis, & hoc quia hic incipit tertiam summam aggredi, quae erat de perfectione mundi. Syllogizat autẽ sic, oĩa & oẽ est perfectum. Solum corpus est omnia & oẽ, igitur solũ corpus est perfectum. Quod solum corpus sit oĩa, & omne declarat, oĩa & omne tribus definita sunt. Solũ corpus C inter magnitudines tribus definitum est. Igitur solum corpus est oĩa, & omne. De rõne primo tangit vim maioris, dicens, Quare cũ omnia & omne atque perfectum inter se non differant forma. Sed siquidem differũt, utique materia, & his de quibus dñr, hoc est subiectis differunt, & ꝑ hoc vult habere hãc, ꝙ omnia & oẽ sunt perfectũ cui addita hac minori, ꝙ corpus sit solũ omnia & omne, infert conclusionem, dicens, corpus nimirum inter magnitudines dũtaxat perfectum erit. Deinde probat minorem, ꝙ videlicet solum corpus sit omne & omnia, & inquit, ipsum.n. solũ tribus definitũ erit, at q̃d solũ tribus definitum erit, ẽ solũ oẽ, & omnia igitur corpus solum est omne & omnia, quae erat minor, & ita habetur prima conclusio.

At cũ sit tribus ex partibus diuisibile, oĩ ex parte diuisibile erit, caeterarum autem magnitudinum altera ad vnum, altera ad duo est diuisibilis, quippe cũ eo diuisibiles atque continuę sint, quo numerum subeunt, alia q̃dẽ D *ad vnũ cõtinua, alia ad duo, alia omni ex parte talis.*

Secundo probat, ꝙ solum corpus sit oĩ ex parte diuisibile, & hoc, q̃a tribus ex partibus diuisibile, est oĩ ex parte diuisibile, at corpus, ut probatum est, tribus ex partibꝰ sit diuisibile, igitur est omni ex parte diuisibile, cęterarum uero nulla est omni ex parte diuisibilis, ut deducit, & sic patent haec duo. Fortasse haec est secunda rõ, qua probat corpus esse perfectum ex eo, uidelicet, quia omni ex parte diuisibile est, & tunc legatur at pro etiam.

Auerroes vero declarat primo, quonam mõ omne, totum, & perfectum, forma non differat, sed subiecto, & vult ea non forma differre, quia ipsa subeunt forma multitudinis & complementi, subiecto uero differunt, quoniã omne quantitati attribuitur discretae. Totum continuae,

Marginal notes (left column): Prima adnotatio. — Scda adnotatio. — 1. Dubiũ. — Secunda. — Ad primã. — Ad secũdã — Tertia adnotatio. Quaestio. Solutio. — Quarta adnotatio. — Quinta adnotatio. — Propõ triplex per se nota. Quaestio Media. — Sexta adnotatio. — De uirtute numeri. Põ pici

Marginal notes (right column): Cõfutatio. — ꝑpria põ. — Expõ. — Maior. — Minor. Cõclusio. Rõ minoris — expositor. — Quae auer. Com. 3.

perfectum qualitatibus & formis, ut deo & intelligentiis, in quibus nulla est materia. Sed dices, nos dicimus oẽs intelligentiæ sunt omne dicitur de illis formis. Amplius dicimus deum esse totum, immo verius totum, quoniam ipse nullius est pars. Dici põt ꝙ hæc de deo dicuntur, & intelligentiis per accidens, quatenus illæ attribuuntur magnitudinibus per se, ut orbibus, rõne.n. orbiũ dicunt̃ multæ & omnes, & deus dicitur totum ꝑ orbẽ maximũ, cui primo attribuitur. Sed si intelligerentur absolute, nec numerum, nec rõnem totius participarent, & sic patent verbum Aris. Secũdo Auer. declarat quonam modo intelligitur verbum Aris. vt.n. numerum adepta sunt, sic & diuisionem, & continuitatem, & vult, ut dupliciter intelligi possit, vno modo, ut omnis magnitudo eo sit discreta q̃ cõtinua, & ita linea q̃a cõtinua ẽ ad lõgũ, discreta uel diuisibilis ẽ ad longũ in duas medietates, supficies ad lõgũ, & ad latum, corpus ad longum, latum, & altum, & hoc mõ est continua & discreta ratione partium quas hẽt, cõtinua quidem, quia actu una, discreta, q̃a ptãte diuisibilis. Alio modo, ut continuitas & diuisio non ad idem referantur, sed ad numerum dimensionum, & tũc linea, quia nõ participat numerum dimensionum, est continua, & vna tm̃. Superficies, quia diuiditur in duo, longitudinem & latitudinem, numerum participat merito dimensionum, & cõtinuitatẽ merito lineæ. Corpus vero particeps est vtriusq; vnitatis ex parte lineæ, numeri ex parte superficiei, approbat secundam expositionem propter uerba Aristo. quæ de corpore postea dicet, nam postea affirmabit corpus recipere duo nomina, continui & discreti, & sic videtur secunda expositio melior. Ego uero approbo primam, nã sic sequeretur superficiem & corpus esse discretas quantitates: & solam lineam esse continuam, quod est cõtra Aris. vbique, enumerat.n. hæc sub genere continuorum. Et ita melius dico omnem magnitudinem quo est continua, eo esse discretã, & e contra, non tamen eodem modo. Sed si actu continua, potestate discreta, si discreta actu, ptãte cõtinua, & hæc expositio est ubique conueniens. Vtrum tres esse magnitudines possit demonstrari. Respondet Ioãnes ꝙ sic, & ostendit illud duabus rationibus. Prima est. quot sunt positionis differentiæ, tot sunt magnitudines, tres sunt positionis differentię, sursum & deorsum vna, quæ longitudinem facit, antè, retro, quæ altitudinem siue profunditatem, dextrum, sinistrum, quæ latitudinem efficit. Secunda ratio quam ait esse Ptolomæi, est, quia quot modis lineæ rectæ orthogonaliter hoc est perpendiculariter possunt se intersecare in eodem puncto, tot sunt dimensiones. Sed lineæ rectæ non nisi tribus modis possunt se perpendiculariter intersecare eodem in puncto, q̃a vbi pluribus fieret modis, plures anguli efficerentur recti, quod est falsum: & dicuntur lineæ rectæ, quia curuæ possunt esse plures, & dicitur orthogonaliter ad differentiam illarum quę non cadunt perpendiculariter, quæ possunt esse plures & non facere angulos rectos, sed uel acutos vel obtusos, hoc exemplo in plano ostendi nõ potest, sed bene in ligno, quia accipiendo duo ligna quorum vnum alterum intersecet ad modum crucis, & in puncto intersectionis aliud cadat perpendiculariter, erunt oẽs anguli recti, ꝙ si plura ligna sint, non erunt recti. Ex iis duabus rationibus Ioannes autumat illud esse demonstrabile. Mihi tamen videtur illud aut non esse demõstrabile, aut nõdum esse demonstratum. Cuius signum habeo quia si esset demonstrabile Aris. mathematicorum nõ minor princeps q̃ physicorum, id demõstrasset aut demr̃one mathematica aut physica, uidimus uero ipsum fuisse coniectura usum, & auctoritate tantum Pythagoræ. Propterea dicerem id demonstrabile esse, & non demonstratum, hęc est Arist. accusatio, propter hęc videtur mihi ambas illas rationes petere, prima quidem, quia licet sit uerũ, quot sunt differentiæ positionis, tot esse magnitudines, tamen nõ est manifestum. Similiter & si sit verum ꝙ quot modis lineę perpendiculariter se intersecant in eodem puncto, tot sint magnitudines; nõ est per se notum. Et ita rationes has uti

Dubitatio. Solutio. Duplex expositio. Prima. Secunda. Expositio ppria. Quæstio Responsio Ioãnis. Rões Ioãnis. Tres põnes efficiũt tres magnitudines. Lineæ rectæ tribus tantum modis sese intersecant. propria põ Aliqualis coniectura cõtra Ioã. Solu. visio Ioan.

A probabiles concedimus, demonstrationes vero nos nondum vidimus, hæc de quæstione.

Quæ igitur magnitudinũ sunt diuisibiles, eæ quoq; continuę sunt. At si omnes etiam continuæ diuisibiles sint, nondum ex iis quæ nunc diximus patet. At illud profecto patet, non esse e corpore in aliud genus defluxum, uelut ex linea in superficiem, & ex superficie in corpus, non enim talis profecto, magnitudo adhuc perfecta erit, fiat enim defluxus ratione defectionis necesse est. At perfectum defectionem habere nequit, ẽ enim omni ex parte tale.

Aristoteles nunc quasi epilogando, colligit quidnã ex dictis nunc patet, & quid non patet, primum igitur quod patet ex nunc dictis, est omnem magnitudinem diuisibilem esse continuam, hoc iccirco hic patet, quia patuit omne diuisibile esse vnum, nõ.n. diuisio cadit in discreto, ſm ꝙ non ex dictis patet, est huius conuertens, omne videlicet continuum esse diuisibile, quia vt Simplicius addit, hic B definitio continui est sumpta, & non demonstrata, sed in 6. physic. demonstratur. Inquit. Quæ igitur magnitudinũ sunt diuisibiles, eæ quoque cõtinuæ sunt, & hoc patet. At si omnes etiam continuæ diuisibiles sint, nondum ex his quæ nunc diximus, patet. Melius fortasse exponerem, ꝙ continuum esse diuisibile, & diuisibile esse continuum est verum. At diuisibile esse continuum, & e contra, non patet, & hoc plus conuenit. Secundum quod patet est non dari vltra corpus, aliud genus magnitudinis, in quod corpus ipsum fluens efficiat illud, velut linea fluens facit superficiem, & superficies corpus. Inquit. Rursus etiã illud profecto patet non esse e corpore in aliud genus defluxum, velut ex linea in superficiem, & ex superficie in corpus, probat hoc enthymematice sic, si corpus fluens aliud genus efficeret magnitudinis. corpus non erit perfecta magnitudo: probat consequentiam, quia defluxus fit merito C defectionis, ut quia lineæ deficit latitudo, ideo defluens in latum, superficiem efficit, quia uero superficiei deficit profunditas, ideo fluẽs in profundum, corpus facit, præterea hoc idem patet per rationem uniuersalem motus, nam omne quod mouetur, ideo mouetur, quia sibi quicquam deficit, ut illud per motum nanciscatur. Inquit, non talis profecto magnitudo adhuc pfecta erit, deducit q̃a oportet vt defluxus fiat propter defectionem: ut patet & generatim & speciatim. Destruit consequens, & inquit. At perfectum defectionem habere nequit, quia (vt dictum, est) id quod omni ex parte est tale. Sic igitur ex his patet non esse aliud genus magnitudinis in quod fluxit corpus.

Eorum igitur corporum, quę partis subeunt formã, quãuis tale sit vnumquodque eam ob rationem, uidelicet D quia oẽs habet dimensiones, nihilominus tamen quia ad id quod est propinquum tactu definitum est, iccirco taliũ corporum vnumquodque multa quodam modo est. At ipsum omne cuius hæc sunt partes, omni ex parte (velut etiam eius nomen significat) perfectum est, & non ex parte quadam sic, ex parte quadam non.

Vt dicebatur quarta summa erat in probando mundum esse perfectum. Et suppoluit ad hoc, corpus esse magnitudinem perfectam, & epilogauit quæ patent, quæue posterius dicentur, nunc ut mihi videtur, mũdi perfectionem, ex dictis nanciscitur. Vbi debes scire duplicem esse perfectionem, alteram corporis quo corpus est, & hæc est habere tres dimensiones, & uocatur perfectio secundũ rationem siue desõnem generis. Altera est corporis quo tale

Oẽ diuisibile est continuum. Præter corpus nõ est aliud magnitudinis genus. Expositio. Expositio. Duplex corporis expositio.

tale corpus. Tunc concludit omne corpus quod intra cœlum continetur esse perfectum per rationem corporis, qa habet tres dimensiones, per rationem vero talis corporis ut quia continetur ab eo corpore quod est circa ipsum, aut quia finitur ad aliud sibi proximũ, imperfectum est, at vniuersum per rationem generis, ut quia corpus, et per rationem speciei, ut quia omnia continet & e nullo continetur, omni ex parte perfectum est. Inquit. Eorum igitur corporum, quæ partis subeunt formã q̃uis tale sit vnũquodque ob rationem atque desõnem corporis, videlicet quia omnes habet dimensiones, nihilominus tamen quia ad id quod est sibi propinquum tactu definitum est, iccirco talium corporum vnumquodque multa hoc est imperfectum est. Quo uero ad uerba attinet, uerbũ illud multa græce est πολλά, quod more Pythagoræ imperfectum sonat etiam, quia ipse turpe & imperfectũ multa siue polla uocat, & hoc loquendi modo utitur nunc Aris. Sic igit̃ vnumquodque corpus, quod pars est mundi, ea parte qua corpus, per rationem generis perfectum est, per rõnem sp̃ei, quia ad aliud finitur, imperfectum. At ipsum oẽ cuius hæc corpora sunt partes (velut etiam eius nomen significat) omni ex parte perfectum est, hoc est tam ratione generis, q̃ ratione speciei, & non ex parte quadam sic, vt quia corpus, ex parte quadam nõ, ut quia finit̃, ad aliud, est n. corpus & ad nihil definitum, ideo simpliciter perfectũ. Ex his talis emergit syll's, quod est corpus & ad nullum corpus exterius definitum, est corpus simpliciter & omni ex parte perfectũ, uniuersum est corpus & ad nullũ corpus definitũ, igit̃ est corpus simplr̃ perfectum.

Expositio Verborum

Syll's

De ipsius igitur vniuersi natura, siue magnitudine infinita sit, siue tota mole finita posterius considerandum erit.

Expositio.

Hactenus ꝙ mundus sit omni ex parte perfectus declarauit, quia omnia continet, a nullo cõtinetur, ꝑpterea dubitauerit quispiam rõne Parmenidis, quod nullo continetur & omnia continet, est infinitum. Sed uniuersum per Aristo. nullo continetur, & omnia continet, igitur est infinitum, huic nunc quasi respondendo inquit. De ipsius igitur vniuersi nã, siue magnitudine infinita, siue tota mole finita sit, posterius considerandum est, & sic responsionẽ ad tempus transmittens, excusat se. Debes scire de mundo fuisse duas põnes, alteram ꝙ mundi sunt multitudine infiniti, alteram ꝙ multitudine sint finiti, sed mole infinit⁹ est, Aristo. meminit secundæ, quia illa potest sequi ex dictis, aliam postea disputabit, & nihil illius meminit, quia non ad dicta sequitur.

aiaduersio.

Que Auer. Cõ. 4. Qualis illa tio Aristo.

Quia Auerroes multa circa textum explicat, aggrediamur nunc quæ ipse dicit, nam ex iis multa quæ in textu omisimus, explanabuntur. Quantum tamen ad primũ dictum quod est in textu perspicuum, omnem magnitudinem diuisibilem esse continuam, sed omnem continuã esse diuisibilem nõ est manifestum. Auer. vult has ambas esse manifestas, videlicet omne diuisibile esse continuum, & omne continuum diuisibile, sed non conuersiue, quoniam vniuersalis affirmatiua non conuertitur in terminis, ut in prioribus dicitur, ideo si prima sit hic manifesta, ut diximus in textu, uidelicet omne diuisibile esse continuum, sequitur hæc quoddam continuum est diuisibile, & non vniuersaliter, omne continuum est diuisibile, propterea ait Auer. non esse manifestum eius conuersionem. Ex hoc Auer. infert non esse manifestum, omne corpus esse diuisibile omni ex parte, nam si non patet omne continuum esse diuisibile, non patet corpus eẽ diuisibile, propterea ait, id tunc patere cum declaratum est non dari indiuidualia corpora quæ Democritus concessit, quare duo non sunt hic manifesta, sed ex suppositione sumpta, videlicet omne continuũ esse diuisibile: & corpus omne omni ex parte diuisibile, & certe Auerroes hic laudem non paruam meretur. Postea quasi inferens recolligit ipse, omne cõtinuũ esse diuisibile, declaratum esse in sexto phy. & propterea hic, & in geometria est: ut principium, nam geometria eã A sumit, ut principium, naturalis experitur eam probare. Postmodum Auerroes ex textu talem sumit syllogismũ, perfectum est quod non recipit additionem, corpus non recipit additionem, igitur est perfectum. Sed dices, solus deus non recipit additionem. Dici potest ꝙ Auerroes sic intelligit perfectum est quod non recipit additionem sui generis, modo & si corpus recipiat additionem, illa est alterius generis a corpore, sed in ratione sui generis nõ recipit illam. Postea Auerroes ibi. Vnumquodque, docet differentiam inter corpora quæ sunt partes in suis formis, siue suis continentibus, nam continens forma est contenti, quarto physico. & ipsum vniuersum, ex eo quia corpora quæ sunt partes, perfecta sunt in dispositione perfecti, uidelicet per rationem generis, & non ratione speciei, quia ipsa in ratione speciei diminuta sunt, quia cum tangant superficies corporum continentium, possunt recipere additiones, at vniuersum, ut dicebatur, est perfectum per rationem generis, ut quia corpus, & in ratione speciei, quia B e nullo continetur, nec contineri est aptum, sed omnia continet. Ex hoc exponit illa uerba, propter quid quodam modo multa corporum vnumquodque est, probat tamen primo corpora plura in eadem specie esse, qa sunt imperfecta, & arguere videt̃ primo, illa corpora sunt plura in eadem specie, quæ continentur ab aliquo, ad partes contentæ in mundo continentur ab aliquo, igitur plura in eadem specie. Secundo, diminutum est illud ex quo inuenitur plus vno in eadem specie. Corpus particulare ẽ diminutum, igitur inuenitur plus vno in eadem specie, ꝓbatur minor, quia si corpus particulare esset perfectum, non inueniretur plus vno in eadem specie, sicut de mũdo dicitur. Sic igitur patet corpora particularia esse plura, qa sunt imperfecta, diminuta, & contenta. Hinc cãm infert multiplicationis indiuiduorum sub eadem specie, qa uidelicet esse eorũ est diminutũ, cum enim sit diminutũ, nã suppleuit in numero, ut species seruaret̃ in sua totalitate, verba igitur Aristotelis intelliguntur propter quid hoc C est, quia imperfecta sunt, quodam modo multa sunt participatione speciei, hæc Auerroes. Deinde ibi totus mundus est perfectus. Auerroes congregat in mundo omnes perfectiones, generis quidem, quia est corpus, speciei vero, quia non continetur, & quia est vnus numero in sua specie, addit ꝙ siue sit finitus siue infinitus nihil cõtinet ipsum, si quidem infinitus patet, quia nihil ipsum continet, quia extra ipsum nihil est, nec uere, nec imaginarie, ut patet per descriptionem infiniti. Si uero finitus minime, quia tunc esset pars alterius, ut dixit, quare omni ex parte perfectus est, & vnus numero in sua specie. Qua ratione patet totum particulare, ut elementum non significatione ꝑpetua esse perfectum, hoc est omni ex parte, at mundus semper est perfectus, & omni ex parte, hæc Auerroes in commento.

Replica Defensio.

D'ria corporum.

Sed circa hæc quærunt. Primo, utrum imperfectio sit causa multiplicationis sub eadem specie, & uidetur ꝙ nõ, nam phœnix est imperfecta, & tamẽ non est multa in suis indiuiduis. Secũdo vna est terra, & tamen est imperfecta. D In contrarium est Auer. in cõmento. Respondent quidam, ꝙ imperfectio accipiendo imperfectionem pro diminutione atque priuatione alicuius entis in specie vel genere, est causa multiplicationis sola indiuiduorum in eadẽ specie, & hanc aiunt esse mentem Auer. Sed hæc positio est falsa, quia ut dicit Auerroes tertio de Anima, cõ. 5. quælibet substantia præter primam est imperfecta & cõposita ex potentia & actu, igitur quælibet substantia est multa in suis indiuiduis. Secundo, si imperfectio est causa multiplicationis indiuiduorum in eadem specie, aut effectrix, aut formalis, aut materialis, aut finalis, & patet nullo horum modorum esse causam. Propterea dici potest, ꝙ imperfectio nõ est causa multiplicationis indiuiduorũ, nisi uelut causa sine qua non. Vnde cã prima, vt materia est ipsa materia, ut in multis locis habetur ab Auerroe, cã sine qua non est imperfectio, causa effectrix per se est ge-

Prima q̃o. P'ria s'lio. Cõfutatio. ꝓpria s'o.

nerans, aptum plura generare in eadem specie, causa formalis est forma rei, quia, vt dicitur secūdo de anima, cō. 4. E
indiuiduum est hoc propter formam. Formalis, sine qua non est continens. Sunt enim contenta in continentibus, vt in speciebus, causa ut finis est esse melius, nam cum natura semper agat de possibilibus, quod melius est. Modo plura esse indiuidua sub vna specie, quādo apta nata sunt esse est melius, igitur hoc est causa vt finis. Vtrum vero materia sit causa multiplicationis sola, an ut quanta, alibi

Solutio. rōnum. quære. Tunc ad rationes, ad primam patet solutio, est enim phœnix multa in indiuiduis ꝟm successionē, & hoc satis, & de terra similiter, immo terra continue est alia atq; alia, hæc de prima quæstione.

Secunda. quæstio. Quærunt secundo, utrū aliqua species quanto plura habet indiuidua, tanto sit alia perfectior, uidetur ꝙ nō, quia vt Auer. inquit, causa multiplicationis est imperfectio, igitur species habens plura indiuidua est non habente tot imperfectior. In contrarium est Auer. qui in cō. ait, plura indiuidua esse data pro supplemento, & ita videtur multiplicatio dicere perfectionem in F

Determinatio qōnis. Pria suppō. specie. Quicquid velint quidam. Primo debes scire, posse esse aliquid de perfectione alicuius, quod tamen procedit ex imperfectione illius. Exemplum, ut sciētia de nouo acquisita est de perfectione hominis, sed de nouo acquisita est propter hominis imperfectionem.

Secunda. Secūdo debes scire duplicem esse alicuius perfectionem, uidelicet per accidens, & per se.

Tertia. Tertio, debes scire, ꝙ quædam est species prædicamentalis, ut illa quæ actu uel potestate continet plura indiuidua, quædam æquiuoce dicta, ut species

Cōclusio. 1. Secunda. cuius indiuiduum est ęternum, iis declaratis. Dico primo, ꝙ in specie cuius indiuiduum est æternum, esset de imperfectione habere plura indiuidua, & propter imperfectionem. Dico secundo, in specie cuius indiuidua sunt vel possunt esse multa, plura habere indiuidua est de perfectione non essentiali, sed accidentali, & propter imperfectionem accidentalem, patet ex dictis.

Tertia. Dico tertio, ꝙ habere plura indiuidua, nec est de perfectione essentiali, nec propter imperfectionem essentialem, et hæc sunt pro mente Auer. & tollitur contradictio, hæc de secunda quæstione. G

At nunc de partibus ipsius per speciem dicamus, hinc exordio sumpto, oīa nāque corpora naturalia, atq; magnitudines, per se mobiles loco dicimus esse, naturā enim principium ipsis insertum esse fatemur.

Expositio. Erat (ut dicebat Auer.) summa quarta in demonstrando cœlum esse corpus simplex, rotundum, consimilis naturæ cuilibet corporum simplicium, quæ recto mouentꝰ motu, hactenus igitur de tertia, ꝙ uidelicet mundus est ꝑfectus, & de quarta aggreditur. Præsupponit tñ intentionem, & inquit. At nunc de partibus ipsius vniuersi per speciem dicamus. Sed quo ad uerba attinet, verbum illud kataidos expositor forte auctoritate Simplicii exponit secundum speciem, sunt. n. partes vniuersi duplices ꝟm speciem siue ꝟm formam, ut elementa quatuor & cœlū, quæ ideo ꝟm formam sunt, quia sunt de essentiali cœli cōstitutione, sunt & ꝟm materiam, ut mista, quæ ideo ꝟm mām sunt, quia fluunt & refluunt, tunc est sensus, ꝙ vult dicere de partibus ꝟm formam, & non ꝟm materiā, quia de quatuor elementis, & cœlo, & tunc iuxta hoc, non tm̃ Arist. præsupponit intentionem præsentis summæ quartæ, sed totius libri cœli, & uidetur rationabile, quia quæ dixit hactenus, sunt quasi extrinseca a cœlo. Potest etiam intelligi, ut diximus per speciem, quia hactenus in lib. phy. dictum est de partibus cœli per rationem generalem, & hic de his vult dicere per speciem. Sed quomodocunque sit, sumit pro declaratione sui propositi quædam vt suppositiones, & hęc vt studiosus mathematicę. Et inquit, omnia nanque corpora naturalia, atque magnitudines per se mobiles sunt in loco. Syllogizat hoc omnia quæ naturam habent, sunt per se mo bilia ꝟm locū, physica corpora & magnitudines naturā habent, igitur per se mobilia ꝟm locū.

Pria expō. Quo vero ad verba attinet, dixit corpora naturalia, quia Platonici posuerunt etiam corpora demonica: & alia id genus, dixit corpora & magnitudines vt expositor ait, amplectendo etiam lineam & superficiem quæ mouentꝰ ut termini corporum naturalium. Sed hoc non placet, q̃a dixit corpora & magnitudines per se moueri, modo tales non per se mouentur.

2. expō. Melius igitur per corpora elementa intelligit: & ꝑ magnitudines cœlos ipsos, qui sunt quasi simplices magnitudines, dixit quæcunque naturā habēt, sunt per se mobilia in loco, quia latio est primus motuū, & nihil pōt moueri aliquo motu, quin latione moueatꝰ.

Insuper etiā oīs motus, qui per locū est, quē lationē appellamus, aut rectus est, aut circularis, aut ex iis mistus. Simplices. n. ii duo sunt soli, ꝓpterea q, & magnitudines hæ solum simplices sunt, recta & circularis, circularis quidem profecto is est, qui circa medium fit, rectus vero quo sursum atq; deorsum itur. Atq; eo sursum ire dico, quo e medio ꝑgitur, eo āt deorsū quo ad mediū ibitꝰ.

Expositio. Secunda suppositio omnis motus qui per locū est quē lationem vocamus, aut rectus est, aut circularis, aut ex iis mistus, vt motus obliquus eorum quæ hac illac feruntur, dixit qui per locum est, ad excludēdum cæteros motus, videlicet alterationem & auctionem, quorum nullus est rectus aut circularis, aut ex iis mistus. Adiecit quem, lationem appellamus, propter condensationem & rarefactionem, qui locales motus sunt, sed non lationes, hæc est secūda suppositio. hanc suppositionem probat, quot sunt simplices magnitudines, tot sunt lationes simplices, vt duæ sunt simplices magnitudines, uidelicet recta & circularis. Igitur duæ lationes simplices, recta videlicet & circularis. Maior est perspicua: quia lationes specificantur a locis, vt cæteri motus a suis terminis. Minor uero est suppositio mathematicorum. Deinde declarat suppositionem exponendo membra diuisionis, & inquit, circularis quidē profecto is est, qui circa medium fit, & ut addit expositor per medium intelligit medium mundi, nam rota molendini circa medium fertur, & non circulariter mouetur, sed motu cōposito ex eleuatione & depressione, rectus uero duplex, quo sursum itur, uter ille leuium, atque deorsum vt ille grauium. exponit autem quid per ire sursum, quidue per ire deorsum intelligit & inquit, atque eo ire sursum dico, quo e medio pergitur, eo autem deorsum, quo ad medium ibitur.

Dubiū. Sed dices, cur non dixit eo ire sursum quo ad concauum itur, eo deorsum quo e concauo.

Solutio. Dici pōt quia nondum patet esse cœlum concauum, ideo ꝑ notius descripsit. Hæc est declaratio crassa secūdæ suppositionis.

Quæ auer. Com. 5. Auerroes cō. 5. multa pulchra declarat, ex quibus multa occulta in textu exponentur, & primo declarat ordinē dicendorum, & inquit Arist. uelle determinare de partibꝰ vniuersi incipiendo primo a nobiliori & primo corpore, H videlicet cœlo, de quo determinando, incipiet primo declarare ea, e quibus natura ipsius apparet, uidelicet de motu simplici,

Ordo intētionis. hic est ordo, & hæc ē intentio.

Obiectio. Sed aliquis obiiciet, nam nulla scientia probat suum subiectū esse, nec spēs sui subiecti, ut. 1. physi. cō. 83. et. 22 cō. 2. & . 26. dictum est, & . 2. de Anima, cō. 27. Modo cœlum est subiectū hic, aut saltem præcipua subiecti species.

Rēspōsio. Cui respondens, inquit, esse. n. eius est sensile per se, quasi velit, esse posse sumi dupliciter, vno modo absolute, uidelicet ut terminat q̄onem an est, & sic cœlum esse est manifestum sensu, quoniā sensibus nostris subiacet, saltem propter eius accidentia propria, ut per motum & lumen. Alio modo sumitur pro eo e quo essentia sumitur, & sic quęritur, & ita eius esse vno modo est pręcognitū, alio uero quæsitū.

Qualis propō Aristo. Secūdo Auer. declarat qualis sit hæc propositio Aristo. oīa corpora naturalia sunt per se mobilia secūdum locū, & vult hoc esse

per se

per se principium,& quasi suppositio p se manifesta,vt p principiū qd est in eis,v3 nām quæ ē p se manifesta. Entia.n naturalia non dñr nālia nisi ꝓpter naturā esse principiū motus localis est p se manifestū,& sic hæc est suppositio p se manifesta. Digredit̄ vero Auer. ibi Sed in hoc est q̄o nō parua. Ad cuius euidentiā Auer. sumit ꝓpōnes,e qbus sequit̄ q̄o. Prima ꝓpō,natura est principium per qd mouetur,vel quiescit res per se,vt in definitione illius patet. Scda,nā prius de forma dr̄,q̄ de materia. Tertia,naturā esse in nālibus est p se notū,& motū esse aliud a motore est ēt per se notū. Ex iis infert cœlū hēre motorē p se aliū a moto,qa oē quo moueť p se & a se hēt motorē aliū a moto,cœlū moueť p se, igitur habet motorē alium a moto,cæteræ ꝓpōnes præter vltimam ad hunc sylłm non sunt vtiles,sed sunt additæ ꝓ declaratione terminorum. Tunc sequit̄ cœlū esse cōpositū ex materia & forma.s.motore qui est forma,et moto quod est materia & ita gñabile & corruptibile, & hæc est quæstio. Et si posuerimus. Hic Auer. rñdet ẜm aliquos, dicendo cœlū cōponi ex materia & forma sed forma illius est sepata a materia cœli,& nō dependet a cœlo. Contra obiicit, qa tunc natura cœli quod mouetur, non differt a natura alterius moti,nam oē qd differt naturaliter ab alio,differt ab illo p suā formā,quæ est p se intrinseca & nō separata ab illo. Forma.n.separata non est nā, & ita per illā nihil pōt differre naturaliter ab aliquo. Nō est ergo. Secūda rñsio esse pōt,q̄ in cœlo est forma separata, quæ mouet ipsum. Tertia,q̄ citra intellm in cœlo est naturalis quędā forma,a qua cœlū cōponiť,et qua dr̄ motus naturalis, ut ponit Auic. opinatur.n. vltra intelligentiam in cœlo esse formā naturalē,qua cœlū dicitur neq; graue, neq; leue, quēadmodū ignis per suā formā dr̄ leuis,terrā per suam grauis,& sic in cæteris. Contra obiicit Auer.& primo cōtra primā,& inquit,forma.n.abstracta non significat naturam alicuius corporis,natura.n.de nulla forma abstracta dici pōt,qa natura per se inest enti naturali. Contra secundam vero,quia tunc cœlū esset cōpositū ex materia, & illa forma naturali,& ita esset in eo potentia corruptionis,vtpote materia,quod destruetur postea. Et cum ita sit. Rñdet & concedit cœlum esse cōpositū ex materia & forma separata sed vult motum nō esse nālem per illā formam separatā,sed a principio passiuo,& ita diuersabuntur nāæ rerū quæ mouentur,non quidē simplr̄,sed passiue tm̄,& addit Auer. hanc q̄ōnē esse magnā, qa facit opinari cœlū cōponi ex materia & forma,& qua cœlū non sit graue,nec leue. Sed dices,tunc natura diceť de natura cœli. Rñdet,q̄ dicitur hoc nomē nā de illa cœli, & hac rerū gñabiliū,æquoce & nō vniuoce,æterno.n.& gñabili nihil est rōne uniuocū. Sed ambiges,qa v̄r vtraq; nā vniuoce dicta,qa vtraq; est potētia & principiū passiuū motus. Dici pōt,vt disputabiť postea,utrâque dici uniuoce in rōne metaphysica,quæ est rō potētiæ & principii,non aūt in rōne physica,quæ est rō potentiæ trāsmutabilis,sed de his postea. Aut dicamus. Aliter respondet Auer. vbi primo debes scire apud Auer. formas eē in duplici dr̄ia,aliquas quæ p subm constituuntur,uelut ille q̄ dependent in esse,& cōseruatione a subiecto in quo sunt aliquę quæ subm in quo sunt,cōstituunt p̄bendo illi esse & accidentia propria illi,vt motum,& figurā, & cætera id genus,colligitur hæc distinctio pluribus locis; maxime in lib de substantia orbis. Secundo debes scire, q̄ quēadmodum rationalis anima potest dupliciter cōsiderari apud latinos ẜm gradum sensitiuum,& ẜm gradum intellectiuum,sic quælibet cœli intelligentia pōt cōsiderari ẜm gradum intellectiuum,& esse intentionale, & ẜm gradū quo sunt aiæ cœlorum, & esse reale, & ut anima rōnalis ẜm gradū sensitiuū est forma hominis, & cōprehensa a corpore ẜm gradum intellꝰ est separata & non a corpore cōprehensa,sic quælibet intelligentia ẜm esse reale,& esse aiæ,cœlū constituit in esse, & accn̄tibus ꝓpriis illi. Secūdum vero esse intellectiuum & intentionale,nullius corporis actus est,sed est proximæ intelligentiæ for-

Digressio & q̄o auer. de materia cœli. — pria rñsio. — Cōfutatio — Scda rñsio — 3. respōsio — Cōfutatio primæ. — Cōfutatio. secundæ. — Respōsio Auerro. — Obiectio. Rñsio. — Dubō. — Respōsio. — 2. respōsio Auerr.

A ma,superioris autem materia. Tunc ad q̄ōnem dici potest intelligentiā esse cœli formam ẜm esse reale, quo cœlū constituit in esse & ꝓpriis accn̄tibus,videlicet figura & motu,et sic maior est falsa,non.n.oēs formæ,quibus corpora differunt in motu,sunt veræ formæ illorum,sed sat est eas esse formas constituentes corpora in esse,& hoc inquit,aut dicamus q̄ formæ abstractæ, vt sunt formæ abstractæ,hoc est vt non dependent a subiecto,innatæ sunt constituere illud quod ab eis mouetur in esse corporis cœlestis & rotundum,& ita quo ad eorū esse reale, corpus cœleste constituunt in esse specifico,& accn̄tibus propriis illi,velut forma ignis facit ignem,& omnia sibi accidētia.

Sed dices,tunc intelligentia esset nā,respondet & concedit naturā dici de hac forma, ut de formis generabiliū replicabis,igiť cœlū cōponitur ex materia & forā & nā. siquidē illa forā est nā. Rñdet & inquit, & quocūque modo sit non oportet intelligere de natura, quæ non est grauis neque leuis,nisi naturā corpis simplicis,& non naturā corporis cōpositi ex uera materia & uera forma, & B ita intelligētia est natura æquoce.& nō uniuoce, hæc de secunda rñdit,addit q̄ secunda rñsio est manifestior,licet sint uicinæ,quod ideo sunt uicinæ, quia ambæ tenēt cœlū nō cōponi ex uera materia & uera forma, Sed ex natura æquiuoce dictis. Et non est existimandum: hæc est secunda digressiuncula,vbi Auerroes soluit quæstionem tacitam,dicit.n. Aristo. motus simplices eē duos, quia magnitudines sunt duę. Ideo quærit quid per magnitudines uelit Aristot. Respondet,q̄ diuisio motus potest sumi penes magnitudines supra quibus fit motus,et penes magnitudines quæ mouentur,hoc est ipsa mobilia: respondet itaque q̄ diuisio motus non est penes magnitudines supra quibus fit motus sed penes magnitudines quę mouenť: cum.n. ipsum mobile quod mouetur sit aut rectū, aut orbiculare ideo motus est aut rectus, aut circularis: non enim datur tertia dimensio simplex, ideo nec tertius motus simplex. Sed contra, quia nō semper res mota est figurata,nam mathematici asserunt punctum moueri & lineam facere per sui motum: propter hoc addit esse in C sexto physicorū dictum,omne quod mouetur esse corpus,& ita omne motum habet aliquam figuram. Dixit quasi hoc,hic potest signari quasi tertia digressiuncula: & est propter quid Aristoteles circularem motum describit per mediū terminatum,hoc est per medium mundi: quod est unū numero & specie. Respōdet: quia motus circularis est natura terminatus, hoc est unius spēi,qa est circa medium vnū tm̄. Sed dices contra,qa motus circularis epicycli & ecc̄etrici sunt naturales,& non sunt circa unum medium,nec circa medium mundi. Respondet,q̄ tales motus nō sunt naturales,qa non sunt circa cētrum terminatum & vnius spēi. Propterea negandi sunt epicycli & eccentrici, quos Ptolomæus in libro magnæ constructionis ponit. Debes scire, q̄ motus unus specie est ratione vnitatis medii & mobilis,vt secūdo huius, cōmen 49. dicetur: ꝓpterea si darentur eccentrici & epicycli,motus cœlorū nō essent vnius spēi,sed de hac q̄ōne alias dicemus. Sed circa hæc dubitatur primo si elemēta sunt recta: aut circularia: videtur.n.quod sint circularia D igitur & motus eorum esse debet circularis. Dici potest ut secundo huius colligitur, com̄.108. elnta esse naturaliter figuræ rectæ, verū naturalr̄ tale potest esse: aut eēntialiter ut risibile hoi aut naturaliter accidētaliter: ut motus deorsum terræ. Figura igitur recta est naturalis,elementis: sed accidentaliter: propterea ab eis separabilis: sed de hoc in secundo dicemus. Secundo dubitari potest: an motus cœli sit naturalis. Dici potest motum cœli esse per se animalem: æquoce naturalem: aīalem quidē per se: quia aīæ tm̄ naturalē uero æquoce. qa & forma,& mā ęquoce dicuntur naturæ. Tertio dubitant an motus cœli sit simplex, & v̄r q̄ non: quia motus lunæ compositus est ex accessu & recessu: ex ueloci & tardo. Dici potest breuiter motū simplicē esse aut simplicitate generis, & sic duo sunt rectus & circularis: quilibet.n.horum simplex est,

Obiectio. Responsio. — Refutatio. Rñsio. — 2. dubō. Auer. — Respōsio. — Obiectio. Rñsio. — 3. dubō. — Respōsio. — Obiectio — Dubōnes. 1. dubō. — Solutio. 2. dubō. Solutio. — 3. dubō. Solutio.

quia nullus ex recto & circulari compositus Aut simplicitate speci, vt motus sursum & deorsum, & etiā horū qui libet simplex est, quia nullus accessu et recessu cōstat. Tūc dico, q̄ licet luna accedat ad nos ut q̄n est in inferiori parte epicycli, & recedat, q̄n est in superiori, non tamen mouetur motu cōposito, quia nō cōpositus, ex motu deorsum & motu sursum, neq; ex recto & circulari, nō.n. quilibet accessus ad nos est motus deorsum sed accessus infra orbem lunarē, nec quilibet recessus a nobis est, & motus sursum, sed recessus infra lunarem orbem.

Quare lationem omnem simplicem aliam e medio aliam ad medium, aliam circa medium esse necesse est. Et uidetur hoc sequi ea cum ratione quę in initio dicebatur. Nā & corpus tribus constat, et ipsius ēt motus.

Expositio. Dictum est oēm lationem simplicem esse aut rectam, aut circularem: & rectam vlterius duplicem, videlicet aut e medio ut leuium, aut ad medium, videlicet grauium, hinc infert esse tres lationes simplices, aliam e medio, corporum videlicet leuium, aliam ad medium, corporum grauium, aliam circa medium, corporum neque grauiū neq; leuium, videlicet cœli. Et licet hoc ex nunc dictis sequatur, tamen probat ipsum eadem ratione, qua numerum dimensionum nanciscebatur, et inquit, Et videt̄ hoc sequi ea cū ratione quæ in initio dicebatur, nā & corpus tribus constabat, et ipsius etiā corporis motus cōstare debet tribus. Vt.n. corpus tribus constare debet, q̄a numerus trinarius est numerus perfectus, ita motus corporis debēt esse tres, per hanc eandem rationem. Quibus patet hoc quod hic dixit Aristoteles, non esse nisi secundā suppositionem, licet alio modo constitutam.

Quę Auer. Com.6. Auerroes aūt verbis suis hic soluit q̄onem non leuem nam dici possetvt rectus motus est duplex uidelicet e medio & ad medium. Quęstio sic & circularis esse debet duplex, & Responsio ita erunt quatuor. Respondet his uerbis, hoc aūt nō uidetur in circulari, circularis.n. non contrariatur circulari, & ita erit unus vnius speciei tantū, quare duo recti & unus circularis, & per consequens tres, hæc ex commento.

Dubitatio. Solutio Sed adhuc dubitabis, nonne motus Lunæ differt speciei a motu Mercurii, uidet̄ enim q̄, sic vt mobile differt a mobili & motor a motore, & ita erunt plures. Dici potest vt Auerro. secundo huius, commen.49. q̄ omnes motus cœlorum sunt eiusdem speciei, quia omnes sunt circa idem medium numero, sed de hoc postea.

Cum autem corporum alia simplicia, alia ex iis cōposita sint (dico simplicia ea quę motus principium habent scd̄m naturā. Vt ignē & terram & species, id genus, atque ea quæ sunt iis propinqua,) iure motus alios simplices alios quodammodo mistos esse necesse est simplicium quidem simplices, compositorum autem mistos moueri tamen a simplici prędominante.

Expositio. Potest fortasse esse ratio proximę suppositionis, et fortasse est tertia suppositio, videlicet q̄ motus sint duplices & simplices, & misti, & simplices simplicium corporum mistos vero compositorum. Hæc.n. est tertia suppositio, nanciscitur autē hanc ex diuisione corporū, & inquit. Cū aūt corporum alia simplicia, alia ex iis composita sint, exponit terminos dicens, dico simplicia ea quæ motus principium habent naturale, vt ignem & terram & species id genus, aerem & aquam, atq; ea quæ sunt iis propinque qua, v; mista imperfecta, uidelicet pluuia, grando nix, et id genus, aut per propinqua intelligit si essent alia simplicia vltra illa quatuor, sumpto toto hoc vt añte. Infert cōsequens, & inquit iure motus alios simplices, alios quodā modo mistos esse necesse est, simplicium quidem simplices, compositorum autem mistos, dixit mixtos quodā

E modo, quia in motibus nō est uera compō, sed metaphorica, rōne subiecti. Obiectio. Solutio. Sed dices, igitur corpus mistum non mouetur, quia cōponitur ex principiis contrariis, ad hoc soluens addit moueri, tñ a simplici prædominante, & ita licet motus sit mistus, vergit tñ eam ad partem ad quam prædominans elementū trahit. Hinc forsitan hæc tertia suppositio habetur q̄, simplicis corporis motus est simplex, misti mistus, licet s̄m prædominans.

Quę auer. Com.7 Auerroes autem textū hunc introducit Aristotelem in proximis non probasse diuisionem illam motus, sed nūc eam ex diuisione corporum demonstrare, & potest hæc expositio (vt dixi) conuenire. Vlterius declarat differentiam inter corpus simplex et compositum, posset.n. ratio nabiliter dubitari, nam Aristo. diffinit simplex sic, quod habet principium motus naturale, modo etiam mistum habet principiū motus naturale. Ideo r̄ndit Auer. & non est quæstio, quia descriptio corporis cōpositi est intellecta ex eo, quia habet plura principia vno & ita simplex corpus est, qd̄ motus naturalis unum & simplex habet F naturale principium. Mistum quod habet plura uno mouetur tñ a prædominante. Replica. Sed dices el'ntum habet etiā duo principia motus, actiuū uidelicet formam, & passiuum, v; materiā, igitur est mistus eius motus. Dici potest esse sic intelligendum simplex corpus est, qd̄ unum principiū naturale habet motus unius rationis. Responsio Licet el'ntum habet plura, illa sunt alterius rōnis, quia unum est actiuū, aliud passiuū. Tertio Auer. soluit ex litera aliā dubōnē nam ad sensum ur̄, multa mista moueri motu æquali & simplici, puta recto, vt lapis, & pluuia, & id genus. Igitur ita pōt existimari de el'ntis q̄ sint mista, & motu moueantur simplici, ꝓpter hoc Arist. subiecit compositorum aūt mistos, moueri tñ a simplici prædominante, & ita uelle uidetur Auer. motum corporis misti esse mistū, denominari tñ a prædominante. Debes scire q̄ compositio in motu (ut inquit Auer. in lib. de substantia orbis) accidit propter d'riam principiorū mouentiū, ut in aīali euenit. Nam corpis eius grauitas principiū est motus deorsum, aīa aūt motus circularis, oīs enim aīa quatenus aīa suapte natura G mouet in orbē, & quia hæc principia sunt contraria, fit ut motus aīalis nec rectus sit, nec circularis, & ita mistus ex utroque, qui uocatur progressiuus ab Aristo. in libro de causa motuum animaliū, quare motus simplex erit per carētiam principiorum diuersorum, & ita oē qd̄ mouet̄ motu simplici, est corpus simplex, & qd̄ mouetur motu misto, est corpus mistum. Obiectio. An detur mistū ęquale ad pondus. Sed obiiciet quis non semp mistum moueri a prædominante el'nto quia datur mistū quoddā qd̄ a medicis d'r ęquale ad pondus, eo quia in illo sunt el'nta quo ad eorum motiuas qualitates æqualia. Obiicit huic Auerroes supplendo Aristoteli, & inquit, impo'le.n. est in corporibus compositis aliqua componi æqualiter ut nos postea declarabimus, & nunc declarat aliquantulum, nam si tale corpus esset, aut moueretur, aut staret, nō est dicendū q̄ mouetur, quia cum in cæteris elemētis habet resistentiam, moueretur p̄ quālibet regionem elementorū, hoc aūt est consensum, & ita breuiter si tale corpus esset, staret in medio elementorum, & moueretur in cæteris regionibus, quod est consensum. Obiectio. Responsio H Sed dices ligneum & oleum stant in medio elementorū, igitur illud inconueniens non est contra sensum. Dici potest q̄ impossibile et contra sensum est ut aliquod corpus sit mobile in qualibet regione alterius: & quiescat in medio. Modo licet oleum & lignum stent in medio, nō mouentur in regione cuiuslibet, lignum enim uel oleum positum in centro non ascenderet. Aut forte impossibile Auerrois est quia si tale æquale esset, non moueretur penitus, sed semper quiesceret in medio: quia si moueretur uel motu plurium: uel unius, non plurium: quia sic sursum & deorsum: non unius: quia non magis motu unius quam alterius. Sed de hac materia quære Auerroem decimo Metaphysicæ, Comment.23. & .2. de Generatione. Comment.48. & 4. Meteo. Comment. decimo. & 3. huius Comment.42. & .2. colliget. capite ultimo, nec

volo aliter materiam hanc disputare nunc, cum sit ad me dicos attinens.

1. qo 1. po. Simplicii. Sed circa hęc quærunt an sit motus aliquis simplex, et videtur ꝙ non, quia quilibet est quantus ex duabus medietatibus cōstitutus, igitur quilibet est compositus. Respondere videtur hic Simplicius motum simplicem esse eum, qui supra spatio fit simplici, uidetur autem Simplicius hanc positionem ex uerbis Aristotelis colligere, inquit enim, simplices enim hi duo soli sunt, propterea ꝙ et magnitudines hę solum simplices sunt, recta et circularis. Cōfutatio. Modo per magnitudinem vbique Aristoteles spatium intelligit. Sed hæc positio stare non potest, quia tunc motus corporis grauis qui fieret per lineam trāsuersalem rectam esset simplex, quia supra linea fit simplici. Similiter motus molæ circularis esset simplex, quia fit supra lineam simplicem. Pō Auer. Auerroes autem commento sexto uelle videtur motum simplicē esse, cuius mobile simplex est, & sic per magnitudines, non spatia intelligit, sed mobilia, quæ quia duo tantum sunt, ideo & motus simplices tantum duo sunt, & sic uelle uidetur simplicem motum esse eum, cuius mobile est simplex, hæc autem positio ex uerbis colligitur Aristo. Inquit enim simpliciū quidem simplices, compositorum autem mistos esse necesse est. Cōfutatio Sed hæc positio sic nude intellecta uidetur falsa, primo, quia motus elementi est simplex, & tamen elementum est compositum ex materia & forma, secundo potest elementum simplex moueri motu misto, ut gleba uiolenter motu giratiuo, ubi motus esset mistus, & id qđ Pō Ioan. mouetur simplex. Ioannes aliquantulum addās & defendens positionem Auerrois, uelle uidetur motum esse simplicem quoties mobile est simplex non moueri aptū nisi illo motu, & non illi cōtrario, & sic velle uidetur motum esse simplicem per hoc quod mobile caret principiis Defensio. Auerro. contrariis motuum. Et per hoc potest dici ad primam contra Auerroem ꝙ elementum est simplex per carentiam contrariorum principiorum. Secūdo licet elementum possit moueri motu misto, non tamen est moueri aptum motu misto. Et propterea ille motus non est simplex, quia est quasi a contrariis principiis ut a uirtute pel Cōfutatio. lente, & a forma elementi pulsi. Sed hæc positio nō ualet, nam licet motus simplex esse nō possit nisi illius subiectum sit simplex, tamen motus non est formaliter simplex simplicitate subiecti, sed causaliter simplex ob subie Pō Alber. de Sax. ctum. Albertus uero ait motum esse simplicem, eo ꝗ fit per lineam breuiorem ad medium uel a medio, & hoc in motu recto. In circulari uero motus simplex est, qui Cōfutatio per lineam fit circularem circa mediū mundi. Sed hæc positio est diminuta, quia ut duplex est motus & rectus & circularis, & rectus aut a medio aut ad medium, ita du Ppria Pō. plex est simplicitas, & hanc non explicat Albertus. Potest igitur dici ꝙ duplex est simplex secundum genus & secundum speciem, secundum genus motus simplex est, qui non est compositus ex circulari & recto. & tūc recte dicit circularem simplicem esse, qui fit per lineam circularem circa medium mundi. Simplicem vero rectum esse qui fit per lineam rectam & non circa medium mundi.

Defensio. Simplicii. Et quantum ad hoc bene ait Simplicius simplices motus esse propter simplicia spatia, loquitur enim de simplicitate secundum genus, & tunc ad rationes contra ipsum ad primam concederem illum motum grauis corporis super lineam transuersalem esse simplicem simplicitate generis, hoc est non compositum ex recto & circulari, licet sit compositus secundum speciem, quia ex ascensu & descensu. Et ad secundum dic similiter, est enim motus ille simplex secundum genus quia non compositus ex recto & circulari, non tamen simplex secundum speciem, quia compositus ex ascensu & descensu. Et additur circa medium, quia motus rotæ non est circularis, non enim fit circa medium mundi. Simplex vero secundum speciem est qui non componitur ex motu sursum & motu deorsum, & sic bene ait Albertus, ꝙ sit ille qui fit per lineam breuiorem a medio uel ad medium mundi, & sic

E sequit̃ qđ motus rotæ non est simplex, nec motus factus super lineam transuersalem, hæc de motu simplici.

Si igitur est motus simplex, & circularis simplex est, atque corporis simplicis simplex est motus, & motus simplex corporis est simplicis, (compositi, nanque a prædominante simplici est,) simplex esse aliquod corpus profecto necesse est, quod quidem sit aptum circulari motu suapte natura ferri.

Hactenus suppositiones tres sumpsit, nunc ex illis concludit esse corpus quintum aliud ab elementis, utitur aūt de dictis suppositionibus duabus, addit tñ vnam quam nō accepit, licet possit ex dictis intelligi, & has tres sumit vt antecedens, & corpus quintū vt consequens, & inqt. Si igitur est motus simplex hæc suppositio non fuit inter illas sumpta, sed hæc nunc additur, et circularis motus est F simplex, hæc fuit secunda suppositio, vel illius pars, atq; corporis simplicis simplex est motus, et e contra hæc fuit tertia suppositio, addit, compositi nāq; motus a prædominante simplici est, hæc tria sunt sumpta pro uno antecedente, dat cōsequens et inquit, simplex esse aliquod corpus necesse est, quod quidem sit aptum circulari motu suapte natura ferri, & sic aliud quid ab elementis. Animaduersione dignum quæstionem an est terminari syllō hypothetico a cōstructione āntis ad constructionem cōsequentis, qōnem vero an non est, terminari syllō hypothetico a destructione cōsequentis, ad destructionem āntis, hac rōne hypothetice cōstructiue syllogizauit Aristo. hoc modo, si motus circularis simplex est, oportet aliquod corpus circulare simplex esse, quod tali motu sit suapte natura moueri aptum, hæc patet ex eo, quia corporis simplicis est motus simplex, & e contra motus simplex competit corpori simplici, ponatur antecedens, & sequitur pō consequentis, hæc Aristo. Expositio. Quæstio an est quō terminatur.

G *Ferri enim potest vt vi eo moueatur motu, qui alterius atque alterius est at vt eo moueatur secundum naturam, fieri nequit, quippe cum vniuscuiusq; corporis simplicis vnus sit motus secundum naturam.* Vnius corporis sim. plicis est unus motus naturalis.

Dictum est esse simplex corpus, qđ vno simplici circulari motu mouetur, statim obiiciet quis, nam potest vnū corpus ut terra pluribus simplicibus moueri motibus, vt ad medium, & ab impellente ab ipso medio. Respondet statim, fieri .n. potest vt vi idē simplex corpus eo moueatur motu, qui alterius atq; alterius est fm nām. Et ita mouebitur pluribus motibus, vno fm naturam, alio uero ui at ut eo moueatur scđm naturā, fieri nequit. & ita non potest pluribus motibus simplicibus moueri fm naturam, quippe cum vniuscuiusq; corporis simplicis unus sit motus secūdum naturam, ut sumpsimus in suppositionibus & sic tollitur cauillus. Expositi. e.

H Auerroes uero non multū attendens ad verba corpus simplex eē aliud ab elñtis sic nācīscitur, accipit .n. ꝙ vnius corporis simplicis motus sit unus & simplex, & e conuerso. Et arguit sic, vna natura est principium unius motus, igitur una nā habet unum motum. Sed corpus simplex habet vnam naturam, igitur habet unum motum. Cōfirmat hoc per locum a contrario plures naturæ, & corpus habens plures naturas habet plures uno motu, igitur una natura & corpus habens vnam naturā, nō habet nisi unū & simplicem motū. Sed dices mistum habet unū motum, ut lapis. Respondet id esse a prædominio corporis simplicis, & ita habet unū motum et simplicem quatenus lapis non est mistus, sed quatenus est simplex quoniam si hęret simplicē ut vnū motū quatenus mistus, tunc mistū esset simplex, esset n. mistū quia habet plures naturas, eēt simplex, quia ut sic haberet unum & simplicem motum. Sic igitur patet unum & simplicem motum non esse nisi corporis unius & simplicis, & e contra. Vlterius acci Q. ue Auer. Cōm. 8.

pit secundo plures esse motus simplices,& tunc cōcludit etiam esse plura corpora simplicia. non enim possunt plures vni competere. Vlterius, positum est motum circularem circa mundi medium esse,& simplicem esse, concludit, corpus quod mouetur illo motu,& esse, & simplex esse, postea resumit omnia quæ Aristotele fecit, & ordinat illa,& eius verba patet, hęc Auerroes de syllogismo. Quo vero ad verba attinet, debes scire, ꝙ Aristo. iuxta barbaras translationes quas Auerroes habebat, arguebat a primo ad vltimum, sic, motus vnus est abvna natura,& econtra. Igitur corpus simplex habet motum vnū & simplicem,& mistum corpus, mistum & compositū motum. Vltra, simplex corpus habet simplicem motū. igitur motus simplex competit corpori simplici, & hoc consequēs est, quod principaliter quæritur, quia ex hoc concludimus statim cœlum esse, motus enim circularis cū sit & sit simplex, cōpetit corpori circulari, quod est & est simplex,& ita illud consequens est quod quærimus. Tale autem consequens quæsitum, potest sequi per viam conuersionis a proximo antecedente, quia valet, corpus simplex habet motum simplicem, igitur motus simplex competit corpori simplici,& potest sequi ab antecedente aggregato ex illis duobus, primo videlicet & secundo, nam valet, vna natura habet vnum motum, & corpus simplex habet unum motum, igitur motus simplex competit corpori simplici, igitur consequens illud quæsitum sequitur tam ad totum hoc aggregatum, quam ad partem secundam. Inquit Auerroes, sed tamen tacuit cōsequens istius propositionis, videlicet illud, igitur motus simplex competit corpori simplici, quoniam sequitur a consequenti parte, vtpote a proximo antecedente, videlicet corpus simplex habet motum simplicem, & etiam sequitur ab illo toto, quod posuit præcedens siue antecedens, hæc est ab aggregato ex primo & secundo dicto, & expressit hoc consequens videlicet, igitur corpus simplex habet motum simplicem, ex hoc sequitur, ꝙ motus simplex competit corpori simplici quasi per viam conuersionis, & ideo tacuit ipsum. Et tale consequens quod sequitur ad illud præcedens, siue totale, siue partiale, etiam accipi potest pars antecedentis, ut ipse fecit, nam aggregando illa tria, videlicet vna natura est vnius motus,& vnum corpus simplex habet vnum motum, & vnus motus unum habet corpus simplex, siue vni competit corpori simplici, addito hoc, ꝙ motus circularis sit & sit simplex, dabitur conclusio quæsita, videlicet esse corpus circulare simplex, quod tali motu est aptum ferri suapte natura, hæc Auerroes, quæ paruifacias, nam laborauit ubi non oportet. non enim hęc textus examinatio literæ nostræ conuenit, nec in textu nostro aliquid deficit. Tu vero considera. Sed quæret quis, quoniam experientia patet, mistum corpus moueri simplici motu, ut lapis, igitur illa propositio non est uera. Respondetur ex textu, ꝙ propositio illa est sic intelligenda: ꝙ motus simplex est corporis simplicis, aut per se & seorsum sumpti, aut accepti in alio, hæc Auerroes. Adhuc replicabis, dices cœlum esse mistum corpus, moueriq; circulariter a simplici in eo sumpto. Respondet Auerroes, ꝙ si motus circularis cœlo inest propter simplex aliquod prædominans, necesse est vt illud simplex inueniatur per se, per illam cōmunem, regulam, omne quod inuenitur in alio mistum, necesse est vt inueniatur per se, propter hæc inqt Auerroes,& cum ita est, necesse est, vt numerus corporū simplicium sit secundum numerum motuum simpliciū ut patuit,& conclusio, ut diximus, uidelicet illa, corpus circulare simplex est, quod moueri circulariter est aptum collocatur in syllogismo potentia propinqua hoc est implicite,& non explicite, narrauit illud, quod sequitur ex hoc, quasi dicat ipsum actu,& si eam re uera non dixerit, tamen in fine textus eam expressit, dicendo manifestum esse tale corpus circulare esse, hæc Auerroes, quæ quantum ualeant, ex nostra translatione percipere potes. Sed contra hæc ambiges, quia non oportet ut omne id quod in alio inuenitur, inueniatur p se. Primo, quia accidens inuenitur in alio ut in subiecto,& non inuenitur per se. Secundo, forma inuenitur in materia, & materia in composito,& nihil horum per se. Dici potest pro nunc ad mentem Auerrois, duodecimo Metaphy commento. 35.& octauo Physicorum commen. 37. ꝙ regula intelligitur in substantiis,& non in accidentibus. Secūdo in his quę actu sunt in alio per primum cessat cauillus de accidentibus, per secundum cessat cauillus de materia & formis. Sed de his in libro octauo physicæ auscultationis. Deinde Auerroes ibi,(& laborauit Ioānes.) digreditur, nam Aristot. accepit unum motum simplicem esse unius corporis simplicis, obiicit Philoponns, primo, aer & ignis sunt duo corpora simplicia,& tamen ipsis unus motus simplex competit, ambo enim a medio feruntur. Secundo, aqua & terra sunt similiter duo corpora simplicia,& tamē eis competit unus motus simplex, utpote ferri ad medium. Respondet Auerroes, & negat motus qui competunt igni & aeri esse unum specie: motus enim specificantur a terminis ad quos. Moto terminis ad quē motus ignis, est cœli concauū, motus vero aeris est ignis concauum, cuius signum est, quia si aer poneretur in cœli concauo, ueniret ad concauum ignis naturale. Simili modo & de terra,& de aqua dici potest, locus enim terræ est concauum aquę, locus aquę concauum aeris, hæc autem differunt specie propterea motus necesse est specie differre. Sic igitur negatur assumptum apud Aristotelē. Sed replicabis, nam concauum cœli est superficies, concauum ignis etiam est superficies. Sed superficies nō differt a superficie speciei, igitur nec motus a motu. Dici potest Auerroem per concauum cœli sumpsisse cœlum ipsum totum, similiter per concauum ignis totum ignem, hæc autem specie differunt.

Vlterius Auerro. commento. 9. illam literam. Violentia quidem enim contingit, uidetur exponere ꝙ Aristoteles remoueat hunc cauillum, uidelicet quod cœlum circulari motu moueatur, sed non naturaliter, immo uiolenter,& ita teneri potest cœlum esse unum quatuor elementorum ut aliqui dicunt esse ignem, & moueri circulariter uiolenter. Vult itaque Auerroes Aristotelem hunc cauillum sic confutare, omnis motus uiolentus uni est naturalis alicui, circularis motus est cœlo per te uiolentus, igitur naturalis alicui, quæro de illo cui est naturalis, vel est unum quatuor elementorum, uel corpus præter illa, non unum quatuor elementorum, quia impossibile est duos motus esse naturales uni corpori,& ita, cum cuilibet elemento sit naturalis unus motus rectus, nulli illorum esse potest naturalis motus circularis, igitur oportet ut sit aliud corpus præter quatuor ipsa elementa, cui naturaliter cōpetit, & illud est quæsitum nostrum. hæc expositio pulcra est & acuta, uerum est textui aliquantulū discōueniens,& cū maxima dfficultate sibi applicabilis, ꝓpterea exponas, ut nos diximus, exponendi enim sunt auctores, ut dicunt, etiam si falsa interdum dicant.

Sed circa hæc quęrūtur, utrum mistum moueatur ab elemento prædominante. Et arguunt ꝙ non. Primo unus motus simplex est unius corporis simplicis, igiᵗ plurium corporum plures sunt motus locus est e contrariis, at mistum est plura corpora elementaria: igitur non simplici motu mouetur. secundo, unus motus est unius naturæ, igitur plurium naturarū plures sunt motus, at mistū est plures naturæ, igitur nō uno simplici moueᵗ motu. Auerroes tenet mistum non æquale ad pondus moueri motu simplici ab elemento prædominante, dico motu simplici, quia animal mouetur motu misto ex recto & circulari, sed ab anima mouetur: persuadet Ioannes positionem: quia mistum ipsum mouetur: ut sensu patet: aut igitur ab elemento prædominante, aut elemento exuperato: aut ab vtroque. non ab elemento exuperato, quia ab proportione minoris inæqualitatis non prouenit actio, non ab utroq;: quia si non ab elemēto exuperato, nec ab utroq; igitur ab elemēto prædomi

Marginalia (left): Dubitatio. | Solutio | Obiectio. | Respōsio | Dubō
Marginalia (right): cōtra Auerroem. Solutio | Digressio Auerr. | Obiectio. | Dubō. | Solutio. Quę Auerr. Com. 9. | Quæstio. | Pō Ioānis & Auer. | Rōnes Ioānis.

nante, & sic mouetur motu simplici ab elemento prædominante. Secundo illud debet moueri a natura elementi prædominantis, quod principium motus in se habet. Sed mistum habet principium elementi prædominantis, vt lapis in se habet principium motus terræ, videlicet grauitatem, per hæc Ioannes de mente Auerrois tenet duo & ꝙ mistum moueatur naturaliter motu simplici, & ꝙ moueatur ab elemento prædominante. Et cum quæritur quo ordine motus competat elemento prædominãti, & misto, respondet apud Auerroem, motum illum primo competere elemento dominanti. Secũdo misto, mistum enim moueri dicit motu elementi prædominantis, non vt subiectum primum. Sed elementum prædominans mouetur ut subiectum primum, qua ratione mistũ habere potest inclinationem ad motum contrariũ quia mouetur vt ferrum subiectum motus elementi. Sed quicqd sit de põne in se, hæc defensio est falsa. Primo, quia motus primo competit mobili per se, ꝙ̃ mobili per accidens at mobile per se est totum mistum, elementum est mobile per accidens, quia mouetur ut pars misti, igitur misto competit primo. Secundo, si primo elemento competit motus, deinde misto, tunc mistum uiolenter moueretur. Propter hæc melius dici potest in doctrina Auerrois, vbi animaduersione dignum, ꝙ forma elementi in misto nõ agit per se nam ita agit res, ut est in actu. Modo forma elementi non est in actu, quia siue sit uera positio Auerrois siue positio latinorum, nunquã forma elementi est in misto actu, sed modo medio inter potentiã & actũ. Quare id quod per se agit, est forma ipsius misti ultima et ꝓpria, quæ in materia recepta est mediantibus formis elementorum. Secundo, debes scire, ꝗ licet dispositio alicuius formæ non agat per se, est, uel potest esse conditio, & quasi dispositio agendi, ueluti caliditas ignis respectu formæ ignis. Ex iis sequitur primo, ꝗ id quod per se primo agit motum misti, est forma misti, hæc enim mouet corpus misti in quo est, & mouetur. Mouetur quidem ut in materia. Mouet uero ut forma misti. Secundo sequitur ꝙ primo primitate dispositionis mistum mouetur ab elemento prædominante, siue forma illius, nam ut ignis calefacit, non inquantum ignis, sed inquantum calidus, sic forma misti mouet, ut disposita forma elementi prædominantis: & ita mistum moueri ab elñto prædominante est mistum moueri dispositiue ab illo, et principaliter ab eius forma. Sed dices, adhuc dubitatur, nam tunc in ligno prædominarentur duo elementa, quia descendit in igne & aere, & sic prædominatur terra, & ascendit in aqua, igitur prædominatur aer. Amplius, aurum est grauius terra, igitur non mouetur a prædominante terra. Adhuc defendi potest dispositio Auerrois, non enim est impossibile in ligno prædominari duo elementa respectu duorum aliorum prędominatur enim aer respectu aquæ & terræ prædominatur terra respectu aeris & ignis, & respectu diuersorum nunc vnum, nunc aliud prædominatur. Amplius si aurum grauius est illud est per accidẽs propter maiorem densitudinem partium.

Cõfutatio ꝑsitionis Ioannis.

Alia defensio Auer.

Replicæ.

Rñsio.

Pō ꝓpria.

Hæc dici possunt pro Auerrois positione. Est tamen alia positio, & multo melior, quæ tenet mistum non moueri motu simplici, sed motu mixto ex contrariis naturis prædominante tamen motu elementi prædominãtis, nã ut mistum est plures naturæ, sic eius motus est plures motus, & vt mistum est alterum elementum prædominatiue (vt ita loquar) sic motus eius est elementi prædominatiue. Hæc positio uidetur Aristotelis, dixit enim simplicium quidem simplices. Mistos autem compositorum, & quia quis dicet, igitur non magis sursum quam deorsum, subscribit, moueri autem secundum prædominans, quasi dicat, licet motus misti sit mistus, dicitur tamen vel deorsum vel sursum secundum prædominans. Similiter & textu sequenti inquit. Etenim si compositi fuerit secundum prædominãs erit ecce quomodo vult ꝙ motus corporis compositi sit compositus, vt motus lapidis, & nõ simplex, vt sentit Auerroes. Et tenendo hanc positionem

E demonstratio Aristotelis erit tutior. Sed replicabis primo, quia Aristoteles diuisit motum in simplicem & cõpositũ & simplicem in tres, videlicet a medio, ad mediũ & circa medium, sed mistũ mouetur a medio, uel ad medium, igitur motu simplici. Secundo ille motus fit super lineam simplicem & breuiorem, igitur est simplex. Defenditur positio nostra, dico nãq; mistum moueri motu misto, & composito ex motu ad medium, & ex motu a medio, & sic negarem illum motum esse ad medium tantum, uel a medio, licet sensu sic appareat, sed bene a prædominio uidetur alter horum. Secundo dico motum illũ non esse super lineam breuiorem, quia adhuc per contra operaturam est super linea composita. Adhuc replicabis: igitur idem corpus mouebitur sursum & deorsum, ut mistũ negatur cõsequentia, bene enim sequitur, ut moueatur motu misto ex illis non tamen aliquo illorũ. Per hæc ad rationes Ioannis ad primam dico, mistum nõ moueri motu elementi prædominantis, nec exuperati, sed

F motu misto ex motu utriusq;, non ꝙ ille motus sit duo motus actu, sed unus actu plures potentia media altero tantum prædominante. Ad secundum dico, ꝗ mistum habet principia duorum elementorum, ideo pro ratione amborum mouetur. Rationes uero in principio sunt pro nostra positione.

Replicæ.

Defensio.

Replica.

Defensio. Solo rõnũ Ioannis.

Præterea, si is motus qui præter naturam, est ei qui secundum naturam est, contrariatur, atque vnum uni est contrarium, si non secundum naturam illi corpori inest quod fertur, pręter naturam illius competat necesse est, modo circularis ipse motus sit simplex.

Secundo arguit Aristoteles ad idem, & primo sumit duas suppositiones: unam ad syllogismũ: alteram ad cauillum, & inquit Præterea, si is motus qui præter naturã est, ei motui qui secundum naturam est, contrariatur, ita

G vt non possint eidem competere, atq; unum uni est contrarium. Sequitur si circularis motus non competet cœlo naturaliter, vt præternaturaliter competat, est igitur uis syllogismi, omnis motus aut competit alicui naturaliter aut prętern aturaliter, nam per suppositionem, naturalis & præternaturalis sunt contrarii, circularis motus est motus, igitur cœlo & corporibus aliis ab elementis cõpetit naturaliter vel præternaturaliter. Sed per te non cõpetit cœlo naturaliter, quia sic haberem propositũ, igitur præternaturaliter, addit, modo circularis ipse motus sit simplex, quia ubi esset compositus, posset competere præternaturaliter & naturaliter, ut motus processiuus animalis competit naturaliter & præternaturaliter, quia corpori præternaturaliter, animæ naturaliter.

Expositio.

Si igitur ignis, vel aliud quidpiã id genus sit, quod circulo fertur, ipsius motus circulari motui cõtrarius

H *erit, at vnum uni contrarium est, sunt autem et motus qui sursum, & qui deorsum, mutuo contrarii.*

Cauillabit aduersarius ueritatis, cõcedendo cœlum nõ esse aliud ab elementis, sed esse unum quatuor elementorum moueri quoque motu circulari præternaturaliter, obiicit & inquit, si igitur ignis, uel aliud quidpiam id genus, vtpote aqua, aer, uel terra cœlum sit, & nõ aliud ab elementis, & mouetur supple præternaturaliter motu circulari, tũc motus ipsius, utpote ignis, si ponatur esse ignis (vt Plato inquit:) aut aer, (vt Empedocles:) tali motui circulari contrarius erit, quia per primam suppositionem naturalis motus, & præternaturalis contrarii sunt et sic motus a medio q est naturalis igni, erit cõtrarius motui circulari, qui competit eidem igni præternaturaliter.

Expositio.

Vltra, sequit̃ vni duo esse contraria, vt motui qui a me- dio erit cõtrarius circularis p nũc deducta, & alius qui ad medium, at vni vnum est contrarium, vt supponebaĩ, et quia posses præuenire dicendo, motui qui est sursum nõ esse contrariũ nisi circularem subiecti, sunt autẽ & motus qui sursum. & qui deorsum mutuo contrarii, & sic vni duo erunt contraria. hæc Aristoteles.

Sin vero aliud quidpiã ab elementis sit illud corpus quod prꝫter naturã in circulũ fertur, erit alius quidã motus ipsius scd̃m naturã, qđ fieri neqt nã si motus ille erit is quo sursum petitur, illudpfecto corpus ignis erit aut aer. Sin uero petit deorsum, illđ erit aq̃ aut terra.

Expositio. Scđo cauillabit, dicendo corpus quod circũfertur præ ternaturaliter, nõ esse aliqđ quatuor elntorũ sed aliud qd cõt ra obiicit p illã regulã, cuicũq; corpori aliquis motus est pternaturalis, cõpetit aliqs nãliter. Tũc quæritur, si illi corpori cõpetit aliqs motus nãliter, vel est a medio, & sic erit aut ignis, aut aer, uel ad mediũ, & sic erit, aut terra aut aqua. Ex his oĩbus accipit̃ motũ circularẽ non posse cõpetere pternaturaliter cœlo, qa p primũ cauillũ nõ po test cõpetere naturaliter alicui quatuor elntorũ, & p ſm nec alicui alii corpori ab elñtis, igitur cœlo naturaliter cõ petit, & sic natura cœli erit alia ab elñtis, hoc mõ textus hos exponẽdo facilior est eorũ sensus. Mouet Auer. in com. 10. vt mihi vr̃ quæstionẽ, ex eo, qa rõ Arist. põt in firmari. Primo, qa nõ valet motus circularis nõ est ſm na turã cœli, igitur cõtra naturã. Instantia. n. est, qa ignis mo uet̃ circulariter in cõcauo Lunæ nõ naturaliter, & tñ non mouet̃ pternaturaliter, & sic dici põt ad Aristo. cœlũ esse igneum moueriq; circulariter, nõ naturalr̃, nõ tñ natura- liter, nec præternaturaliter. Scđo dici potest cœlũ moueri nõ naturaliter in orbẽ, & nunc sequit̃ vni motui esse con- trarios duos cõtrarietate medii ad extrema, qđ nõ est im poſe, non. n. est impoſe circulari esse duos cõtrarios hoc modo, aut recto cõtrarios esse duos hac rõne. Tertio de facto videtur motui terræ esse contrarios motũ ignis, & motũ aeris silr̃ motui ignis motum aquæ & terræ. Ex verbis Auer. colligi põt solutio, ad primã dici põt illam consequentiã valere de materia & in casu petit. n. Arist. duo. Primo, q; motus qui vni est preternaturalis alicui, alteri est naturalis. Scđo, q; motus q̃ nõ naturalr̃ cõpetit alicui, cõpetit ei per nãm cõem & supiorẽ ad illud, verbi cã motus diurnus, q̃ Lunæ cõpetit non naturalr̃, cõpetit primo mobili naturaliter. Silr̃ motus circularis ignis com petit ei nõ naturaliter, p naturã orbis. Ex iis sequit̃ in cœ- lo idem esse moueri nõ naturaliter, & moueri cõtra natu rã, qm̃ nullũ est corpus cœlo ipso superius, p eos qui ne- gant quintũ corpus, & sic illa hypothetica est necessaria p accidẽs Et p idẽ tollitur alia instantia, sequitur. n. motum cœli esse pternaturalẽ, si nõ est ſm naturã, & ita cõtrarius cõtrarietate extremi ad extremũ, nã naturale & cõtra na turale extremaliter cõtrariãtur. Ad tertiã dici põt, q; mo tus terrꝫ duo motus sunt cõtrarii nõ cõtrarietate extremi ad extremũ, sed medii ad medium vel ad extremũ, est. n. motus ignis motui illius contrarius extremaliter, motus vero aeris non extremaliter, hæc ex Auer. cætera cũ sint barbare dicta. & parũ fructus afferant: prætermisi. Du bitant alii adhuc rõnem Arist. infirmando, dicũt n posse fingi cœlũ esse igneum, ipsumq; duos habere motus re- ctũ videlicet, & circularẽ per duas diuersas qualitates in- strumentaliter motiuas, ita ut ignis calefacit & exiccat, sic cœlũ his motibus ferri est aptũ per duas qualitates instru mentaliter motiuas, fortasse Aris. rõ est, ex famosis. n. erat famosum suo tpe oẽ corpus simplex vnũ habere instr̃m, ac vnã qualitatẽ localiter motiuam aut fortasse supponit cõtrariorũ corporũ cõtrarios eẽ motus & numero æqua les. Et ita si cœlũ est ignis, & habet duos motus naturales ob duas qualitates localiter motiuas necesse est vt terra ha beat alios duos illis cõtrarios ob duas qualitates localiter

(Left margin notes: Que Auer. Com. 10. — Obiectio prima. — Secunda. — Tertia. — Solutio prima. — Secunda. — Tertia. — Dubitatio. — Rñsio.)

B motiuas, quos nullus posuit, qua rõne Aris. id subticuit: quia nemo posuit. Vlterius dubitãt rõnabiliter expoſi ſm imaginationẽ nõ sequit̃ impoſe ſm imaginationem, ponat̃ igitur ad imaginationẽ aliqua stella in cẽtro terræ vtpote Sol, & q̃rit̃, aut ibi quiescet, aut illinc mouebitur, si quiescet, tunc violentũ ppetuum erit. Si mouebit̃, illinc nõ poterit moueri nisi a medio: & naturaliter, quia nullo impellẽte, & sic cœlũ habet duos motus nãliter in orbem & e medio. Qđ si dicas solẽ, illic q̃escere, & nõ violenter sed nõ naturaliter, veluti orbis Lunæ, nec naturaliter mo uet̃ motu diurno, nec violenter, sed nõ naturaliter, & sic nõ incõuenit cœlũ siue Solẽ ibi nec naturaliter quiescere, nec violẽter q̃escere, sed nõ naturaliter, qđ eẽ põt ppetuo. Si sic dicas, volo ad imaginationẽ, vt soli illic constituto obuiet ignea aliqua portio intendens solẽ illinc pellere, et quæro aut sol illi resistit, vel non Si resistit, igitur ibi na- turaliter quiescit, si vero nõ resistit igit̃ mouebit̃ cũ igne, & arguatur vt prius, aut nãliter, aut violẽter, nõ violẽter qa nihil moueri põt violenter suũ in ppriũ locũ. at si nãli F ter, tunc vt prius sibi duo cõpetẽt motus naturales. Scđo oẽ qđ est tale nõ naturaliter, est tale ob aliquod illi supius vt dicimus, igitur si Sol illic nõ naturaliter q̃sceret, opor tet vt q̃sceret, ppter quietem alicuius supioris ad Solem quod per se quiescit modo nullum tale est. Dici põt q; sol in centro positus q̃sceret q̃ete opposita motui recto nõ quidẽ naturaliter, cũ suapte natura sit aptũ moueri in orbẽ, nõ violenter, quia nullũ violentũ est perpetuum, & sic cõcedo ipsum quiescere illic nõ naturaliter, quia per naturã cõem vt totius vniuersi, qđ nõ est aptũ recto mo ueri motu. Tũc ad rõnes, dico q; si obuiaret sibi ignis mouerent̃ ad motũ ignis nõ naturaliter, nec est impoſe ali quod moueri non naturaliter ad suũ locũ, qñ nõ est mo- ueri aptum eo motu, quo in locũ pficiscitur, ad ſm patet Sol enim ibi quiesceret nõ naturaliter ppter quietem to tius vniuersi, quod nõ est aptũ moueri recto motu, & fortasse moueret̃ circa centrum semp in orbem, & ita te- neri potest ipsum moueri in orbem, & naturaliter, quie- scere vero quiete vniuersi, qđ nõ est recto motu moueri G aptũ. Aut dici potest Solẽ posse cõsiderari, vt magni- tudo quædã, et sic casus est poſis, abstrahit. n. imaginatio a materia sensili, & hoc modo nullus sibi cõpetit motus, nisi ſm imaginationẽ mathematicorũ. Aut cõsiderari põt vt corpus nãle, & hoc mõ casus est impoſis, sequunt̃. n. ad illũ impoſia. Platonici nonnulli Arist. & Platonem de cœli natura idẽ sentire cõtendunt, hoc tñ differre solũ q; Arist. noĩbus vsus est rebus ppriis. Plato metaphori- cis. Qua rõne aiunt Platonẽ voluisse cœlum esse ignem purum, non quidẽ specie & forma, sed pprietate & vir- tute, nã cœlũ luce & motu calefacit, & ita pprietatẽ ignis sortit̃, estq; æther ppter motus velocitatem, & sic velle videt̃ ipsum esse ignẽ quasi p noĩs quandã æquiuocatio nem. hoc aũt nõ negasset Aristo. q̃ ubiq; cœlũ calefacere & ignire fert. Huius põnis, & concordiæ est doctissimus Simp. & Ammonius. præceptor, hi. n. sunt. qui Aris. intel lectui Platonis nõ cõtradixisse volunt, sed verbis q̃ male a Xenocrate intelligebant̃. At Alexan. aphrodisieus et Philoponus vbiq; aiunt Aristo. inuexisse verbis & intel H lectui, cuius signũ affert Philopo. 1. Posterior. quia Arist. fuit Platonis auditor, & ita nõ est consentaneũ ipsum nõ percepisse verba illius. Propterea videt̃ mihi platonem uoluisse cœlũ esse ignem purum spiritibus plenum, etiam per uniuocationem nominis, non differens ab igne hoc, nisi puritate & candore. Tunc dicerem consequenter mo tũ circularẽ cœlo competere, nec naturaliter, nec uiolẽter sed non naturaliter, est. n. motus animæ tantum, quæ cir culo seipsam mouet, ad cuius motũ cœlũ ipsum in orbẽ fertur. Et cum dicitur, oẽ qđ alicui cõpetit non naturali- ter oportet vt alicui supiori cõpetat nãliter. Plato diceret esse uerum nõ quidẽ de corpe, sed de aĩa, & sic est in ppo sito cõpetit. n. motus hic in orbem cœlo non quidẽ, ppter nãm alicui⁹ corpis supioris, qđ illo motu naturaliter mo uet̃, sed ppter naturã animæ, quæ per eẽntiã est seipsam

(Right margin notes: Altera dubitatio. — Responsio. — Defensio Platonis. — Alia cõcordia.)

mouens in orbem, & sic cessant obiecti ones Arist. Vtrũ vero aia cœli per essentiã moueatur motu reali, vel intentionali, nũc disputo, nã quocunq; dato, per motũ illius siue realẽ siue intentionalẽ, dũmodo sit in orbẽ, potest ratio Arist. elidi, vt patet sapide consideranti.

Commen. 11. Auer.

Expositio. Animaduersione dignũ Auer. aliter textũ Arist. exposuisse uoluit. n Arist. sic syllogizare textum illũ, siquidẽ igitur est simplex, oĩs motus simplex a motibus quatuor elẽtorũ cõpetit naturaliter alicui corpori alteri a quatuor elẽtis, motus circularis est simplex aliusq; a motibus cęterorum elẽtorũ, igiẽ cõpetit corpori alteri ab elẽtis. Contra hãc rõnem potest trifariã obiici. Primo cõtra maiorẽ negando illã, quia potest vnus motus simplex cõpetere duobus corporibus. cõtra hunc cauillũ obiecit Arist. textu illo violẽtia quidẽ. n. cõtingit. Potest obiici cõtra minorẽ. Primo, ꝙ cõpetit violenter, et nõ naturaliter cœlo imaginãdo cœlũ esse aliquod quatuor elẽtorũ, & cõtra hũc cauillũ institit, adhuc si pter naturã, vt visum est. Secũdo imaginãdo cœlũ violenter moueri, & nõ esse vnum quatuor elẽtorũ, sed aliud ab illis, & cõtra hunc obiicit litera illa, Si aũt alterũ, nã licet eo ipso ꝙ ponit eẽ aliud corpus ab elẽtis, habeat, ꝓpositum, vз esse quintũ corpus bonitatẽ tñ doctrinæ demõstrat, cõfutando hunc tertiũ cauillũ hæc implicare uidelicet ꝙ sit aliud ab elẽtis, & moueatur in orbẽ pternaturaliter, vt in expõne dictum est. Vult igitur Auer. ꝙ Arist. fecit hactenus vnam tm̃ demrõnem textu illo. Siquidẽ igiẽ est simplex, deinde tres alias, non ad cõclusionẽ principalem, sed ad tres cauillos. quarum vna aufert dubitationẽ contingentẽ in maiori, Aliæ duæ auferunt cauillos emergentes in minori, & sic nõ est sc̃da demrõ, sed tres demonstrationes nõ ad cõclusionem, sed ad obiectiones. Ego uero uolui textu illo. adhuc si qui præter naturam, posuisse secundam rationem ad conclusionem principalẽ, vt græca series dicat, deinde duos cauillos contingentes rõni, ut uisum est, hæc uolui notare, non quia ea quæ Auer. ait sunt vtilia, sed quia difficilia, nam multi eius doctrina nimis afficiuntur et erronea sit.

Insuper etiam talem lationẽ primã esse necesse, est, nam perfectũ est imperfecto prius, hic autem motus, q est in orbem perfectus est, recta aũt linea nulla est perfecta. infinita quidem nõ, finẽ enim ac terminum haberet. finitarũ aũt nulla, potest. n. extra semp sumi quidpiam, etenim augeri potest quantumuis.

Tertio Arist. ad principalẽ cõclusionẽ arguit, & supponit primo lationẽ orbicularem esse primã, et hoc probat, quia pfectũ est impfecto prius, hic autẽ motus, qui in orbem, est perfectus, igitur, sup. tu, primus est. Qd autem motus orbicularis sit perfectus, patet p locũ a contrario. nã rectus est impfectus, nã linea recta supra quam motus rectus fit, impfecta est, & nulla pfecta. infinita quidẽ non est perfecta, qa de rõne perfecti est habere finẽ et terminũ & sic si infinita esset perfecta haberet finem & terminum aliter sibi aliquid deficeret. Finitarũ aũt nulla perfecta est, qa potest extra ipsam semper quidpiam sumi, quia augeri potest quantumuis, sic igitur recta linea nulla perfecta est, & ita nec motus, qui super rectam fit, perfectus est, solus igitur circularis primus est et perfectus, hæc est prima Aristotelis suppositio, ꝓ ratione dicenda.

Quare si prior quidem motus, corporis natura sit prioris, motus uero qui in orbem est, prior ẽ recto (Est aũt motus ipse rectus simplicium corporũ etenim ignis recto motu sursum fertur, & terracea corpora ad medium, necesse est eum motum, qui in orbem fit, alicuius corporis simplicis esse, nam mistorum lationem a prædominante simplici fieri diximus.) Si igitur hæc sint perspicuum est aliam quandã substantiam esse corporis alicuius præter corporum constitutiones, quæ hic sunt, diuiniorem his cunctis atque priorem.

Scdo sumit Arist. motũ circularem cõuenire primo corpori, & syllogizat sic, quare si prior quidẽ motus est corporis natura prioris Motus uero qui in orbem est, prior est recto. Suspensiue legatur usq; ibi, si igitur hæc sint tñ adde cõclusionẽ, videlicet igitur motus circularis est prioris corporis. Tertio supponit circularem motum esse simplicẽ, & utitur tali rõne omnis rectus est simplex igitur oĩs circularis, tenet cõsequentia, quia si rectus est, simplex est, quia est sup linea recta simplici, modo linea circularis est ita simplex, vt recta, sunt. n. duæ magnitudines simplices, recta & circularis, inquit, est autem motus ipse rectus cõpetens simplici corpori, ut inductione patet quia ignis corpus simplex recto motu sursum fertur, & terracea corpora etiam simplicia, motu simplici recto, ꝓficiscuntur ad mediũ, necesse est eum motũ qui in orbem fit, alicuius corporis simplicis esse nã mistorum lationem a pdominante simplici fieri diximus. Sic igiẽ habetur tertia suppõ, ꝙ motus in orbẽ sit simplex. his stantibus terminãdo suspensionẽ, inquit, si igitur hæc sint, pspicuũ est aliam quandã substantiã esse corporis alicuius. præter corporum constitutiones, quæ hic sunt, diuiniorẽ his cũctis atq; priorẽ. Põt igiẽ sylls ex his sic cõponi, oẽ corpus cui primus & simplex motus cõpetit, est substantia, et diuinitate elementis prius, & aliud ab illis cœlũ est corpus, cui primus & simplex motus cõpetit. igiẽ est aliud ab elementis, substantia & natura diuinius. minor patet ex suppositionibus, maior est suppleta hæc Aristoteles.

Sed circa hanc rõnem primo tangemus dubitationes: secundo defendemus Platonẽ respondendo ad hãc rationem. Prima dubitatio est, quia nõ uidetur uerũ lineam rectam esse imperfectiorẽ circulari, quia recta habet principium, medium, & finem, vt circularis. Quidam respondent ꝙ habere hæc tria bifariam contingit, aut in seipso, aut in alio modo, octauus orbis habet hęc in seipso recta autem corpora habent in alio. Sed replicabis, si recta linea non habet hęc tria in se ipsa, igitur in alio, & tunc quæro in quo? & non uidetur. Secũdo hæc sunt puncta, modo puncta sunt in linea, quia uel partes, uel aliquid lineæ. Propterea dici potest, ꝙ linea recta habet in se illa tria, sed non ratione sua intrinseca, sed ratione eius ad qđ finitur, at orbis habet ratione sui illa tria, quia suapte natura continet, & non continetur, & forte sic Expositor sentit. Secundo dubitatur, quia non uidetur uerum, ꝙ omni linęę rectę finitæ possit additio fieri, quoniam non axi mundi. Respondet expositor, & axis potest bifariam considerari, quatenus linea, & quatenus talis. Si cõsideretur primo modo, sibi non repugnat additio, sed secundo modo bene repugnat. Sed replicari potest, quia simili ratione est de motu cœli, quoniam motui cœli ut est motus, potest fieri additio, licet non quateuus talis. Secundo tunc aliquid competeret superiori, quod repugnaret inferiori. Defendi potest ad primum dicerem ꝙ licet possit fieri additio in uelocitate, & tarditate, non tamen, in dimensione. Ad secundum dico ꝙ nihil competit superiori, quin competat inferiori, bene tamen aliquid potest non repugnare superiori, quod repugnat inferiori, ut uidere nõ repugnat animali, & bene talpæ. Tertio dubitatur, nam motus circularis est ęternus, igitur non recipit principium neque finem. Respondet quidam ꝙ est intelligendum respectu unius reuolutionis, nã illa recipit hæc tria. Sed hęc responsio stare non potest, quia tunc non tota reuolutio, siue totus motus esset perfectus, sed reuolutio tantum. Secundo reuolutio non differt a reuolutione, nisi ut tempus differt a tempore, sed vnum numero est tempus totum, igitur una numero reuolutio.

Propterea dici potest circularē motū habere illa tria causaliter, veluti Deus ipse. Deus enim habet principiū, quia est aliorū principiū, finē, quia aliorū finis: medium, quia aliorū medium, sic cœli motus, vt dicitur. 8. physicæ auscultationis, vna tñ reuolutio habet illa tria, vt dicit Expositor.

4. dubō. Vltimo dubitatur, quia nō videtur uerū, imperfectum esse posterius pfecto, immo prius, quia simplex prius est cōposito. Respōdet quidam, ꝙ imperfectum cōparatur ad perfectum ratione potētiæ ad actum, & sic in vno & eodem est prius. Sed replicabis, quia ipsum imperfectū nec recipit, nec recipitur in ipso perfecto, igit nō est illius potentia. Secundo, tunc omne cōpositum ex perfecto & imperfecto esset compositum ex potentia & actu quod ipse negat. Propterea dici potest imperfectū esse prius origine, quia natura incipit ab imperfecto, hæc de primo.

Propria solutio. Sed quantum valeat ratio Aristotelis cōtra Platonem transigamus, diceret itaq; Plato maiorem esse veram, sic quando ille motus competeret corpori per naturam illius propriam mō circularis motus cœlo cōpetit per naturam animæ, ipsum.n. est ignis purus & candor, cui magis motus e medio ipso cōpeteret, sed ratione animæ quasi non naturaliter competit ille motus: propterea non oportet cœlū esse corpus aliud substantia & natura diuinius vniuersis elementis, sed solū quibusdā crassis & fœculentis, hæc Plato. Simplicius vero & Ammonius eius doctor dicerent argumentū concludere cœlum non esse ignem elementarium per propriam formam sed bene potest esse ignis proprietate & æquiuoce.

Commen. Auer. 12. 13.

Animaduersione dignum Auerroem formasse hypothetice syllogismū, licet, ut dicit, possit etiā categorice formari. Formatur igitur hypothetice sic, si motus primus est naturalis primo corpori, & circularis est primus motus, igitur erit naturalis primo corpori. huius sylli maior est in syllogismo hypothetico, & potest esse per se in categorico, nā dēpta nota cōditionis, syllogismus redditur categoricus. Sed dices in illo ãnte nō solū sunt accepta illa duo, videlicet ꝙ circularis motus sit primus & ꝙ primus motus debeat cōpetere primo corpori sed etiā alia multa vt ꝙ alii motus simplices competūt corporibus simplicibus, & etiam circularis sit simplex, & probatio ꝙ circularis sit primus motus, & multa alia, igitur superflua. Respondet alia accepta esse in præcedente siue antecedēte ad probationem illius antecedētis, quod sumitur in syllogismo hypothetico quæ probatio est per locum a minori ad maius sic motus alii recti competunt corporibus simplicibus naturaliter, igit multo magis circularis, cū sit simplex et primus, & sic habetur maior ꝙ primus motus cōpetat naturaliter primo corpori. Sed dices, locus dialecticus nō cōuenit demōstratiuis. Respondet & inquit, & hoc nō cōtingit posteriori motui. s. recto, nisi quia inuenitur in eo ex præcedente, & ideo locus iste est necessarius, quia est in posteriori & præcedente naturaliter, & innuit

Locus a minori dupliciter accipitur. (vt mihi uidetur) talem distinctionem ꝙ locus a maiori potest dupliciter accipi, aut in naturaliter ordinatis, & sic facit necessitatem, & hoc modo processit Aristo. nam circularis motus & rectus sunt naturaliter ordinati. Alio modo in terminis accidentaliter ordinatis et sic facit dialecticū, & sic nō processit hic.

Dubōnes. Sed ambiges primo, quia Auerroes intelligit de corpore, videlicet ꝙ infinitum corpus nō est perfectū, quia nō habet mediū, principiū, & finē. Sed tūc cōtra, quia motus circularis caret hismet.

1. dubō. Solutio. Dici potest ꝙ secus est de corpore, secus de motu, corpus.n. sui natura exposcit finem, quia dimensionibus clauditur: at motus, nō propterea corpus infinitum si esset, esset imperfectum, quia sibi deesset id quod est de illius ratione.

2. dubō. Solutio. Scdo dubitatur, quia nō videtur verum motum sumere perfectionem a subiecto, sed a termino ad quem eꝗuo sumit speciem. Dici potest per accidens etiam motum sumere perfectionem a subiecto, saltem in motibus localibus, in cæteris uero non est ita. Hæc ex Auerroe.

Secundo animaduersione dignum Auer. commen. 13. alium accepisse syllogismum sic, omne corpus ingenitum & incorruptibile, & in toto, et in parte, est diuinius aliis corruptibilibus, uel in toto, uel in parte cœlum est ingenitū & incorruptibile secundum totum & partem, cætera elementa saltem secundum partem sunt corruptibilia: igitur cœlum diuinius cunctis est.

Preterea, si quis etiam aliter accipit, omnem motū aut secundum naturam, aut preter naturam esse, & eum, hui alteri præter naturam, alteri secundum naturā esse (aeri qui sursum, & qui deorsum sese habent, alter enim igni, alter terre præter naturam & secundum naturam est) fit ut circularis motus (cum his præter naturam competat) alicui alteri necessario secundum naturam insit.

Expositio. Hęc quarta ratio ut græcis placet expositoribus ad pbandum id quod probare incœpit. Sumit aūt hęc ratio duas suppositiones, & ex his infert propositū.

Mot⁹ naturalis & preter naturā quid sit. Prima suppositio est, ꝙ omnis motus est aut secundum naturā, aut præter naturā, hæc suppositio fuit superius bene declarata, quippe cū omnis motus cōpetat alicui, aut e principio intrinseco uel extrinseco, qui enim e principio intrinseco est secūdum naturā est siue naturalis, qui uero e principio extrinseco, præter naturā censetur. Secunda suppositio est, ꝙ qui motuū est cuipiam præter naturam is alii naturalis est. qđ exēplo patet in his motibus, quibus sursum itur, atque deorsum nam alter igni, alter terræ præter naturam & secundū naturā est, qui. n. sursum est, igni est secundum naturā, terrę præter naturā. Qui uero deorsum est terræ naturalis, igni præter naturalis, simili ratiōe posset in omnibus aliis idem induci, verum in hoc cum nulla sit uis, Ari. suffecit.

Hypotheticæ. Hæ sunt duæ suppōnes q̃, si accipiant in ãnte te sub hypothetica figura ꝯns erit, motum circularem competere alicui corpori secundum naturā. probat consequentia, quia circularis motus competit his omnibus corporibus, vtpote igni, terræ, aquæ, & aeri præter naturam, siue saltem non scđm naturam, vnde hypotheticus syllogismus est, si omnis motus, aut est naturalis, aut non naturalis, & omnis non naturalis alicui, est naturalis alteri, circularis motus erit alicui corpori naturalis, probatur, quia circularis motus competit omnibus elementis non naturaliter.

Categori. Categorice autem potest ratio sic componi, omnis motus nō naturalis alicui vel aliquibus corporibus, est naturalis alicui alteri præter illa hęc est secunda suppositio, motus circularis est non naturalis alicui, uel aliquibus corporibus, ut probatur in textu, quia non naturaliter competit quatuor elementis, igitur est naturalis alicui corpori præter quatuor elementa collocato, quare si licet cōuertere propositionem ex obliquis, sequeretur esse aliquod corpus præter quatuor elementa collocatū, cui cōpetit naturaliter motus circularis, quod erat propositum huius rationis tangit maiorem ibi, & eum, quod erat secunda suppositio. Tāgit conclusionem, & minoris probationem simul ibi (fit vt) & hoc pacto perspicua est ratio quarta.

Verborū declaratio. Quo uero ad uerba attinet, verbum aut præter naturam, quod græce est Paraphysin, non videt consonare his quæ superius dixit, quia nō omnis motus est aut ꝭm naturā, aut præter naturā alicui competens, quippe cum ignis in propria regione feratur motu circulari, & tamen talis motus nec naturā, nec pręter naturam igni competit.

Solutio nōnullorum. Nonnulli dixerunt uerbum Paraphysin hoc est pręter naturā esse hic, & superius quodammodo ęquiuoce sumptum, sed de his in cōmento dicemus dum Auer. expositionem perlibrabimus.

Commen. Auer. 14.

Auerroes itaque uult rationem hanc esse aut quintam, aut sextam in ordine, ꝙ fortasse est quinta si demonstratio

tio superior. 10. est una: est. 6. si demrōnes. 10 com. fuerunt duę. Melius autem credo demrōnem hāc esse quartam, ut placet græcis expositoribus, & consonat uerbis Arist. est autem conclō textus apud Auerroem. Motus circularis est nālis ei corpori, quod mouetur illo motu. *Conclusio. Duplex hipothesis.*

Et rō accipit duo. Primum, oīs motus competens alicui, est nālis, aut acciden talis illi, hoc est p̄ternālis. Secūdum, oīs motus qui alicui competit nāliter, alicui cōpetit accn̄taliter, & cō, oīs motus competēs alicui accn̄talr, alicui competit nāliter. Tunc arguitur sic, oīs motus q alicui competit accidentaliter, alicui competit nāliter per secundam suppōnem. Motus circularis competit cœlo, igitur uel nālites, uel accidētaliter. Si nāliter, habeo intētum, sin aūt accidētaliter igitur alicui alteri nāliter & iterum habetur intentum, & addita est ꝓpō maior primæ demrōnis, super q̄ sustentatur in hoc loco, quasi dicat tota uis rōnis p̄sentis consistit in illa ꝓpōne, uidelicet oīs motus competens alicui: competit aut nāliter aut accidētaliter, quæ fuit maior primæ demrōnis, quam fecit cō. 10. in secundo syllō, ut illic patet. *Ratio.*

B Sed Auerroes dubitat qualis est hæc demrō, an simpl̄r, an ex concessis: & ur̄ ꝙ sit ex concessis, quia sumit duas ꝓpōnes ꝓ antecedente sub conditionis nota, ut uisum est in expōne textus, & infert consequens, igitur est demrō ex hypothesi, & nō absoluta. *Dubitatio Auer.*

Rn̄det Auerroes, ꝙ hęc demrō est simpl̄r et absoluta, & non ex hypothesi, quia licet Aristo. propōnes acceperit hypothetice, tamen ꝓpōnes acceptæ sunt tales, quas aduersarius cōfiteri cogitur uelit nolit, igitur demrō est ex absolutis. Et dixit hæc Auerroes propter Auicennam, qui tenet demrōnem pręsentem esse ex hypothesi, ut uidebitur. *Solutio Auer.*

Secundo dubitatur, quia Aristoteles de suppōnibus secūdam ponit hoc pacto, uidelicet oīs motus naturalis alicui, est præternaturalis alteri, constat hanc propōnem esse & ambiguam, & non ad propositum, ambiguam quidem, quia Auicenna uidetur ipsam negare, ut dicimus, non ad propositum uero, q̄a non seruit rōni, ut uisum est. *Secūda du. Solutio.*

Rn̄det Auerroes, & primo dicit propōnem esse ad propositum, quatenus, aut ipsa, aut eius euersa seruit rōni. Sua euersa est oīs motus p̄ternaturalis alicui, est naturalis alteri, hęc enim seruit rōni, ut tactum est in textu, igitur ꝓ tanto hæc propō est ad propositum pro quāto eius euersa rōni seruit. & hoc inquit, quamuis magister non posuerit nisi conuersum tamen intendebat dicere euersum et ꝙ hoc intendebat, probat primo, quia facile patet illud euersum loco e maiori, qm̄ si omni motus naturalis alicui est alteri præter naturalis, per locum e maiori sequitur e cōtra, ut oīs locus p̄nālis alicui, sit nālis alteri. Secundo probat eandem consequentiam per impoſe, quia si esse pōt, ut aliquis motus sit p̄naturalis alicui, & nulli nālis, tūc aliqua species motus esset per accidens tantum, & uiolenta, qđ est impoſe, cum naturale sit prius uiolento, & per se prius eo quod est per accidens. Sic igitur patet euersum, tum loco e maiore, tum per impoſe, & quia patet illius euersum, & conuersum non ita iure posuit conuersum tanq̄ minus notum, omittens euersum. tāquam omnibus patens, & sic patet quonam modo sit ad propositum. *Solutio.* C

D Sed an sit uera, Auicenna negat illam, nam si oīs motus naturalis alicui, est p̄ternālis alteri: addam: sed motus cœli est cœlo nālis s̄m rei ueritatem igitur alijs uiolentus ac præternaturalis, ponatur ita, tunc duo motus essent contrarij eidem, utpote motui ignis sursum contrarius esset motus deorsum qui est terræ, & motus circularis, qui ꝑ illata est ei p̄ternālis & uiolentus, & sic uni essent duo ꝑ se contraria. Tunc rn̄det Aristoteli, & dicit Aristote. locutum esse hypothetice, & non absolute quia propōnē illam noluit oīo ueram esse, sed si est uera: sequitur propositum ut uisum est, & ita uult Auicenna demrōnem Aristotelis, esse ex hypothesi. *Pō Auicē.*

Tertio, dubitatur de euerso, uidelicet oīs motus p̄ternālis alicui, est nālis alteri. Nam est dubium si hæc propō est uera, ulr̄ intelligēdo præternāle pro contra nāli: & pro non nāli, præternāle *Tertia dubitatio. Præter nāle dupliciter sumitur. Solutio. 1.*

A n. accipitur bifariam ꝓ contra nāli & pro nō nāli, ideo quærit si est tale euersum ulr̄, & s̄m oēm modum intelligendi, uerum. Rn̄det Auerro. dupl̄r uno modo, ꝙ propō illa est ulr̄ uera: sumendo præternāle pro contra nāli modo teneatur ignem & aerem moueri in proprijs regionibus contra nām. Nam si sic teneatur, uerum est ulr̄ si aliquis motus est præternālis alicui, esse nālem alteri, & ita oīs motus præternaturalis alicui est nālis alteri. Sed qm̄ assumptum est falsum, uidelicet quod ignis & aer in proprijs regionibus circulariter moueantur contra nām, quia tunc talis motus non esset perpetuus.

Rn̄det aliter, ꝙ Aristo accipit præternāle communiter pro opposito essentiali, hoc est pro nō nāli, & sic etiam est ulr̄ uera dicta propō, omnis enim motus non nālis alicui, est alteri nālis, hæc enim non habet instantiam, et hoc inquit, nam motus contrarius nāli, quia dr̄ uiolentus, non inuenitur nisi in aliquo quatuor corporum sed oppositus essentiali, qui dicitur non nālis, inuenitur in pluribus, quia in igne & aere quippe cum motus eorū sit compositus ex recto et circulari, hoc est quum quodlibet eorum gemino motu moueatur recto per se, circulari non per se. Sic igitur motus uiolentus uni quatuor tantum competit, quia semper opposito corpori, motur, non naturalis competit pluribus uno, quia aer & ignis mouetur motu circulari non naturaliter. qbus addit Auerroes rōnem Aristotelis ualere, si hoc pacto sumatur antecedens, si enim omnis motus non naturalis alicui est alteri nālis, sequitur circularem motum eē cœlo nālem, ut deductum fuit. *Solu. secūda* B

Demum recolligit ambas propōnes, quarum una erat motus accidentalis corpori alicui, necessario erit naturalis alicui corpori, & dicit hanc esse ueram quouis modo, siue accidētale sumatur pro contra nām, siue pro non naturali. Altera propō erat, motus naturalis alicui est accidentalis alteri, & hāc uult esse distinguendam, nam sumendo accidentale pro contra nām, motus cœli nulli est contra naturam. Sumendo accidentale pro non naturali, illa est ulr̄iter uera, quia omnis motus naturalis alicui, est alteri non naturalis. *Pria. ppō.* *Secunda.*

Hæc Auerroes circa quæ primo animaduertas, ꝙ trāslationes Auerrois sunt falsæ, scribitur enim in illis. ꝙ omnis motus naturalis alicui, est præternaturalis alteri, & super hanc mouit primam dubitationem. Vbi patet in condicibus græcis hanc non esse, & propterea dubitatio illa non fuit ad propositum. *Error Aue.* C *Prima annotatio.*

Secundo animaduertas, ꝙ hæc propō bifariam intelligi potest, ut recte Auer. inquit, quia præternāle potest accipi pro uiolento, & contra nām, & accipi pro non nāli. Si accipitur ꝓ uiolento: illa est falsa, nō. n. oportet ut omnis motus nālis alicui, alteri sit uiolentus, ut recte de circulari est instātia: sin autem accipitur p̄ternāle, pro non naturali, patet ꝓpōnem eē ulr̄ ueram, nam oīs motus naturalis alicui corpori, est non naturalis alteri & non habet instantiam hæc de propōne in se. *Secunda.* *Aliqd est pter natu dupliciter.*

Tertio, aiaduertas, ꝙ syll̄s literæ est istę, omnis motus pręternaturalis aliquibus est naturalis alicui corpori distincto ab i lis, Sed circularis est pręternaturalis aliquibus corporibus, ut igni & aeri, igitur naturalis alicui separato ab oībus elm̄tis igitur per cōuersionem propōnis factæ ex obliquis, est aliquid corpus separatum ab elm̄tis, cui naturalis est motus circularis, & est propositum. *Tertia.*

D Tunc circa hunc syll̄m dubitāt quidam quo ad minorem: quia superius Aris. probauit motum circularem nulli corpori esse p̄ternaturalem, & tamen in minore sumit oppositum, uidelicet ꝙ ipsemet motus circularis est præternaturalis alicui corpori. Rn̄det primo (ut mihi ur̄ (iuxta Auer solonem. ꝙ p̄ter naturale pōt accipi cōiter pro opposito essentiali: hoc est, pro non naturali & pōt accipi proprie pro uiolento uoluit igitur maiorem esse ueram quouis modo sumptam qm̄ omnis motus p̄ternaturalis aliquibus, est naturalis alicui, siue sit præternaturalem intel̄m pro uiolento siue pro non naturali Minorem uero uoluit intelligi sumendo pręternaturale pro non naturali cōiter, ꝙ distinguit

contra essentiale, & sic est uera, nam motus circularis cõpetit igni & aeri non nãliter. Sed quidam refellit solõnem: primo, quia superius & hic utitur eodẽ uerbo, vcʒ παρὰ φύσιν, hoc est præter naturam, & non est cõsonum in tam paucis uerbis çquiuocasse. Secundo, quia utitur iisdem exemplis hic, quibus utebatur illic. igitur non vr̃ sibi dissimilis, & ita pt̃er naturam hic & illic vr̃ accipere ꝓ uiolento. Tenet igitur Expositor Aris hic probare cœlum non moueri circulari motu uiolenter, & hoc cõtra nonnullos, qui dixerunt oppositum, uel saltẽ contra aduersarium: qui posset sic dicere, unde dupl'r cõtra hoc arguit, primo ostendẽdo hũc motum non esse cõtra naturam, secundo ꝙ dato ꝙ sit alicui contra naturam, sequtur intẽtum, uidelicet esse alicui naturale, & ita uult Ari. esse sibi ubiqꝫ similem. hæc Expositor. Sed mihi vr̃ hunc reddere rõnem Aris. leuem. Nam tunc eius rõ esset ex concessis, & ita ad hoĩem, modo Aris (ut Auer inquit) simpl'r intelligit Propterea si qs deductione Auer. afficeretur, dicere posset παρὰ φύσιν, esse acceptũ hic al'r q̃. prius nec est incõueniẽs in tam paucis uerbis. Ari. uarie loqui modo id ꝙ dicit, nõ simpl'r aduersetur ei q. dixit, & licet sit usus eisdem exemplis, non tamen utitur illis eodẽ sensu: ut patet intelligenti. Reliqua quç Expositor addit sunt ad græcorum mentem recte dicta.

Obiectiones. Solutio.

Insuper & si circularis motus alicui insit secundum naturam, patet pfecto fore corpus quoddam simplicum atque primorum quod quidem sic suapte natura est illud circũferri aptum quemadmodum ignis sursum, & terra deorsum. Si autem corpora quæ circulo feruntur, præter naturam circularem motum subeunt, mirabile & omnino rationis expers uidebitur, hunc solum motum esse continuum atque perpetuum, quidem prẹter naturam est, quippe cum alia qui quæ præter naturam sunt citissime aboleri conspiciantur, itaque si ignis est id quod circunfertur, quẽadmodum nonnulli autumant, non minus hic motus præter naturam inerit ipsi, q̃ is qui deorsum est, si quidem motum ignis, eum uideamus, quo ipse e medio recta fertur uia. Quapp ex his omnibus aliquis rõcinans, cerpus aliquod aliud esse credet præter ea corpora, quç hic & circa nos sunt, separatum, tanto subliniorem habens naturam, quanto plus ab his distabit, quç suut hic.

Quinto, Aris. arguit, motus circularis alicui competit, ut sensu patet, uidemus. n. sensu aliquod circulariter moueri, ut Solem qui 24. horis ab ortu mouetur ad occasum, redeũdo in ortum. Sic igitur patet motum circularem alicui competere. Aut igitur præter naturam, aut s̃m naturam. Si s̃m naturam alicui competit corpori, patet per conuersionem ꝓpõnis ex obliquis, esse aliqd corpus de numero simplicium et primorum, quod quidem sic suapte natura est illud circũferri aptum, quemadmodum ignis sursum, & terra deorsum, est igitur cõuersio, motus circularis alicui competit corpori s̃m naturam, igitur est aliquod corpus, cui motus circularis cõpetit s̃m naturam, & hoc erat intẽtum. Addit tamẽ in cõuertẽte quædam, quæ nõ accepit in cõuersa, ut ꝙ id corpus sit simplex, & primum, qa supposuit ex prioribus rõnibus motum circularem esse simplicem & primum Sin aũt alicui corpori competit pt̃er naturam, illud esset aliquod quatuor elñtorũ, uel ipsa quatuor elñta, at si corpora, quæ circulo feruntur, pt̃er naturam circularem motum subeunt mirabile & oĩno rõnis expers uidebitur hunc circularem motum solum inter cæteros esse cõtinuum, atqꝫ perpetuum: qui quidem pt̃er naturã est, quippe cum alia oĩa q̃ pt̃er naturam sunt, citissime aboleri cõspiciãtur, quemadmodum calefactio aq̃, & motus terræ sursum, & cætera id genus. Erigatur rõ sic sensu constat circularem motum alicui corpori competere, aut igitur s̃m naturam, aut pt̃er nãm, si s̃m naturam tũc per cõuersionem sequitur esse aliquod corpus, cui circularis motus competit s̃m nãm, & hoc erat ꝓpositum. Sin autem alicui competit corpori pt̃er nãm, maxime esset aliquod elñtorum, at hoc esse nõ põt, quia tunc eiusmodi motus nõ esset continuus et perpetuus cuius cõtrarium est demr̃atum in lib. physi. 8 patet igitur esse aliqđ corpus simplex primum quod circulari motu perpetuo torquetur, Ex hac rõne infert errorem eorum, qui dixerunt cœlum, & ꝙ ppetuo circulari motu mouetur, non esse ignem, ut nõnulli dixerũt, & attribui solet Platoni, ut in lib. Meteor. habetur: & inquit, itaqꝫ si ignis. est id, quod circũfertur (ut nonnulli autumant) non minꝰ hic motus pt̃er naturam inerit ipsi, q̃ is, qui deorsum est, si quidem motum ignis eum censeamus: quo ipse e medio recta fertur uia. Ex his omnibus epilogat, & quæ dicit, clara sunt translatione ipsa. Sed in his sunt difficultates non paucæ. Prima, quia uidetur Aristot. diuisio insufficiens, non motus potest competere alicui nã: prẹter naturam, & non s̃m naturam, ut superius diximus. Secunda est, quia põt motus competens alicui non s̃m naturã esse continuus & perpetuus. Nam ignis in eius regione: perpetua agitatione torquetur, at constat ipsum moueri circulari motu, non s̃m naturam. Tertia est, quia non vr̃ bene confutata positio Pla. quç dicit cœlum esse ignẽ uel igneum, quia motus circularis minus competit igni pt̃er naturam, q̃ motus deorsum, immo apud Aristotelem circularis motus competit igni, & non præter naturam, sed mag.s non s̃m naturam. Quarta difficultas est in uerbo commenti: qui auctoritate Albumasaris, dicit hanc ꝓpõnem, uidelicet cœlum non est corruptibile, nõ ducere ad primæ certitudinis ordinem, uerum illi nec aliquis sensus, nec rõ contradicit, modo hoc uidetur implicans in adiecto, nam propõ cui nec sensus, nec rõ contradicit, est prima, immo est dignitas s̃m Auer. Quinta est in epilogo, nam corpora cœlestia oĩa sunt eiusdem spẽi, ut dicetur in, 2. huius, com. 49. igitur alterum altero subliniorem non subibit naturam, tanto magis ac magis, q̃to magis ac magis ab his distabit corporibus hç sunt difficultates non paucæ, quas grẹci omiserunt pro magna parte. Pro solutione ad difficultates, quæ contingunt in textu, animaduersione dignum Aristotelem supponere motum non posse competere alicui non naturaliter, nisi alicui competat naturaliter, uerbi causa, cõpetit igni motus circularis non naturaliter, quia sibi competit per naturam corporis superioris, cui hic motus competit naturaliter. Ex hac suppõne sequitur si non est aliquod corpus, cui naturaliter competit circularis motus, motum circularem: cuiqꝫ competere aut s̃m naturam, aut prẹter naturam, patet, quia cum non sit aliquod superius corpus, cui natura competat, necesse est cuicunqꝫ competit, competere autem s̃m naturam, aut præter naturam, cũ non per naturam alterius competere possit, quod est nõ s̃m naturam competere. Ex hac suppõne patet, ꝙ diuisio Aristotelis in casu suo est sufficiens. Secundo patet in casu suo non posse circularem motum competere igni nõ s̃m naturam, quippe cum in casu suo non detur corpus superius, rõne cuius competat igni. Tertio patet esse bene confutatam opinionem Platonis in casu suo quia ubi non est aliquod superius corpus: cui per naturam motus is competat, necesse est circularem motum esse pt̃er præternãlem igni, ut sibi est præternãlis motus deorsum. & per hçc patet solõ ad tres primas difficultates. Ad quartam fortasse Auer. loquitur s̃m opĩonem hoĩs illius, at s̃m se oĩs ꝓpõ cui cõcordant oẽs sensus & ratio

Arist. argumentatio. Error quorundam. Difficultates. Prima. Secunda. Tertia. Quarta. Quinta. Solutio. Trium primarum difficultatum.

rō est prima. Vel dicẽdum esse dñiam, inter propōni alicui non contradicere sensus, & conuenire sensus omnes, stat n. alicui propōni non contradicere sensus, nec rōnẽ: quia non bene cadit eius significatio ĩ sensibus: cui tamẽ non ꝯcordabũt sensus. Auer. autem ubi propōnem primam vult esse, cui nō modo nō cōtradicunt sensus, sed cōueniũt sensus oẽs, & rō, & sic tollitur cōtradictio. Ad quintam rñdet Auer. in com. 16. & perite, & dicit: ꝙ corpora cœlestia non sunt æqualia nobilitate, sed uariantur nobilitate pro dñia locorum, nam quod eorum est loco sublimius, est nobilitate excellentius, cuius signum affert quia Aris. in lib. de aïalibus assimilauit Lunam, quæ est infima orbium: terræ, quę est infima elñtorum, quia ut ĩ terra vñr diuersitates in montibus & uallibus, ita ĩ Luna conspiciuntur partes maculosæ & limpidę. Ad sextam difficultatis cōceditur corpora cœlestia esse eiusdem spẽi, nō tamen uniuoce, sed æquiuoce, ut. 2. huius dicemus, & sic possunt dignitate naturæ, & locorum differre. Vtrum uero quemadmodum orbes differunt loco differant natura. 12. libro primæ pħiæ recte perlibrauimus com. 44. & tu lege ea quę illic diximus, & de difficultatibus hactenus.

At qui cum eorum quę dicta sunt, alia supposita sint alia demonstrata, patet neq; leuitatem, neq; grauitatẽ habere corpus omne.

Expositio Auer Com. 17. Hactenus demõrauit, ꝙ corpus quod circulariter mouetur, differat ab hisce corporibus, quę recto mouentur motu. Nũc, ut Auer. placet, uult declarare quænam sit nã talis corporis, asserens nãm talis corporis esse neque grauem, neq; leuem, & qm̃ Pla. arbitrabatur oẽ corpus esse aut graue, aut leue, hac quidem rōne. quia graue & leue sunt contraria, inter quæ non datur medium sub̃m dicit corpus tale esse leue, immo igneum atq; leuissimũ, quatenus oĩbus super fertur, ꝑ opĩonem itaq; Platon. Quę Auer. Com. 17. Aris. ut inquit Auer. addet ꝙ nō oẽ corpus est aut leue, aut graue, immo ꝙ sunt tres naturæ, grauis quidem & leuis, & media, quæ est neq; grauis neq; leuis. Et cum dixit Plato inter contraria non esse medium sub̃m, & non posse esse medium inter graue et leue, obiter rñdet Auer, inter contraria dari medium sub̃m per negationem, nō aũt medium aptum denominari ab altero cōtrariorum uerbi cã, inter cęcum & uidens, datur medium per negationem, ut potе lapis, qui nec est cæcus, nec videns, item que nec mutus, nec loquẽs. Tamẽ nō est dare aĩal, ꝙ est sub̃m aptum denĩari ab altero eorum, quin sit cæcũ aut uidẽs, mutum aut loquens. Sic in proposito, in his quæ apta sunt esse grauia & leuia, nullum est corpus, ꝙ nō sit graue aut leue simplr uero per negationem cœlum neq; est graue: neq; leue: sic igitur ut Auer. dicit Aris. duo declarabit, & quænam sit natura corporis, quod circulariter mouetur, & quod inter graue & leue sit natura media ꝑ negationem sal tem Et ꝙ cœlum neq; sit graue, neq; leue, ẽm Auer. sic syllogizatur, oẽ graue mouetur ad medium. oẽ leue mouetur e medio, at corpus quod circulariter fertur, neq; ad medium neq; e medio mouetur, sequitur in secunda figura cœlum non esse graue neque leue, sed naturæ tertiæ, ꝙ erat propositum. Vult igitur Auer. ꝙ in hac rōne quædam supponuntur tanq; superius declarata, ut qm̃ corpus quod circũfertur, neq; ad medium, neq; e medio mouetur, quę erat minor, hãc .n. superioribus rōnibus demõrauit, & nũc supponit quædam quæ demõrabuntur, ut quod oẽ graue ad medium, & oẽ leue e medio moueatur, quæ erat maior, & tunc iuxta Auer. expōnem, inquit Aris. atqui cum eorum q̃ dicta sunt, hoc est cum eorum, quæ dicenda sunt ĩ syllõ alia supposita sint ex superioribus rōnibus, alia demõrata, quia demõrabuntur patet, quia erit perspicuum, neq; Qualis Auerrois expositio. grauitatem neq; leuitatem habere corpus oẽ, hoc est cœlum, quod dicitur omne, quatenus continet omnia. hæc ex Auer. Hæc Auer. expō conuenire vr ĳs, quæ subiunget, at his quæ dicit non cōuenit, quia uidetur uerba nō

A exponere, sed euertere. Melius igitur referantur uerba hæc ad dicta iam, nam eorum quæ dicta sunt, quædam sunt supposita, ut ꝙ uni unum est contrarium, & ꝙ sint solæ duæ simplices magnitudines, & quædam alia, quæ dam autem sunt demõrata ex quibusdam præmissis, ut ꝙ sint tres motus simplices, & ꝙ motus circularis sit naturalis alicui corpori, quod est aliud ab elementis & mistis, ex his partim declaratis, partim suppositis constare pōt cœlũ quod uocatur totum corpus, neq; habere grauitatem neq; leuitatem. Verum Aris. non contentus declaratione hac, iterum nouam facit declarationẽ, ĩ qua iterum quædam supponit, & quædam demōstrat. Et sic Aris. uerbum illud eorum, quę dicta sunt: non ad dicenda, ut Auer. autumat, sed ad dicta refert. Quo uero ad uerba græca attinet, uerbum illud, omne, græcæ ẽ apan latine tum totum, tum oẽ: ꝙ quidam referunt nō ad cœlum, sed intelligunt sic, patet nō omne corpus leuitatem aut grauitatem habere: græci referunt ad cœlum, nã ubi

B que cœlum Aris. appellat apan, hoc est totum & omne, quatenus nihil est extra ipsum, & de intentione ad dicenda hactenus.

At qui supponere oportet quidnam graue, quidue leue appellamus, nunc quidem quo ad satis est, ad vsum pręsentem, diligentius uero rur sus, cum ipsorum considerabimus substantiam.

Quia dixit ad eam rem demõrandam, esse quædã supponen da, quædam demonstranda, nunc quæ nam supponẽda sunt, explicat, & dicit supponẽda esse quidnam graue, quidue leue sit, & non quidem exacta consideratione, sed crassa q̃uadam minerua, ut ad p̃sentem chriam hoc est usum uel necessitatem sufficit. Nam in. 4. huius libri uolumine diligentius considerabit ipsorum substantiam. Sic igitur duo supponenda ꝓponit, utpote, & q̃d leue sit, & quid graue. Harum suppõnum & necessita

C tem, & causam tradit Expositor, & sapide, nam Aristo. demonstrare intendit cœlum esse neq; graue neq; leue, sed (ut dictum est) omnis demõnis principium est, q̃d quid est quęsiti, uel passionis, ut dicit Philop. quare oportet supponere quid graue, quidq; leue sit, quod e st quæsitum de cœlo, iure hęc supponere oportet. Quo uero ad uerba attinet animaduersione dignum, cuiusq; rei duplicem posse assignari diffõnem, alteram quid nominis, alteram quid rei. & quia in doctrina demonstratiua oportet supponere, & præcognoscere de quæsito q̃d nominis: ideo Iuniores dicunt Aris. iure supponere quid nominis graue, & quid nominis leue, quo uero ad eorum definitiones essentiales, loquetur in quarto de his, ꝓpterea dicit nunc quidem satis quo ad usum præsentem quia quo ad definitionis quid nominis. Diligentius uero rursus, cum ipsorũ considerabimus substantiam, q̃a in 4. lib. de his tradet definitionem essentialem. Sed hæc expō uidetur non temere facta, uerum non uidetur ad Cõfutatio. mentem expositorum, uolunt enim expositores defini-

D tiones grauis & leuis hic traditas esse essentiales, & non tantum quid nominis immo & explicare significationẽ nominum, & essentias rerum, nec aliter unquam Arist. hæc in. 3. uel. 4 defi nit, ut patet his, qui libros illos reuoluerunt. Sed ut recte Auerroes animaduertit, definitiones hæ non sunt dictæ ad diligentiam. S ad sufficientem Quę Auer usum, quia non sunt de illis dictæ opiniones ueterum, itemq; nec traditę per regulam posterioricam. In quarto uero diligenter sunt dictæ, & quia opiniones de his, & per regulam sunt narratæ, hæc Auerroes, & optime. Expositor uero dicit definitiones hasce omnes dictas Quæ expositor. non diligenter, quia utitur eis, ut suppõnibus. In. 4. uero &. 3. libris dictæ sunt diligenter, quia per artem sunt traditæ: & ita hæ definitiones sunt quid rei ẽm expositores omnes. Hæc de suppositionibus.

Graue igitur id sit, quod ad medium ferri aptum est: Leue uero quod e medio.

Prosequitur, & primo declarat quidnam graue, quid ue leue sit, & inqt: graue esse id, quod ad mediũ ferri ẽ aptũ, leue uero etiam id, quod e medio ferri est aptum. Vñr autẽ definitiones hæ bonę, cõstant.n. suis generibus, suisq; differentiis Nam per uerbum id, quod est to, indicat genus quod est corpus simplex, uel in quo aliquod simplicium corporum excellit, per id uerbum quod ad medium ferri ẽ aptum, intelligit dñam, qua differt e leui. propterea definiens leue, iquit esse id corpus uel simplex, uel ĩ quo simplex pdominatur, quod est e medio ferri aptum, nam leue & graue cõueniũt in gñe, quia utrũq; est simplex corpus, uel mixtum in quo simplicium aliquod pdominatur, differunt spẽ, quippe cum graue ad medium, leue e
Du bĩnes prima. medio sit ferri aptum. Sed ambiges fortasse. Primo qualis nam sit hæc, si gñica oĩbus conueniens, uel sphærica.

Secunda. Secundo ambiges cur Aris. utitur hoc modo p negationem, dicẽs, graue ad medium, & leue a medio ferri esse
Pria solu. aptum, & nõ dixit graue deorsum, & leue sursum esse
Quę Auer. aptum ferri. Ad primam soluit Auer diffõnem eius
Com. 17. modi, esse genericam, cum altera competat oĩbus spẽbus grauis, & altera oĩbus spẽbus leuis. Ad cuius euidentiã duo indicat Primum, quod duplex est graue, duplexque leue, alterum in respectu, terra & ignis sunt talia simpliciter, quia terra oĩbus elñtis est grauis, ignis omnibus elementis leuis, aqua & aer sunt graues leuesue respectu est.n. aqua ad aerem atq; ignem grauis: ad terram uero leuis, aer uero ad terram atq; aquam leuis, ad ignẽ grauis, pbat hæc, quia si aqua per posse uel impossibile esset in centro mundi: moueretur ad superficiem terræ, & ad cõcauum aeris, quæ rõ docet illam ad terram leuitare, ad aerem uero grauitare. Præterea, si aer poneretur in cœli concauo descenderet ad conuexum aquæ, & ad concauum ignis, quæ rõ docet aerem ad ignem grauem, ad cętera leuem esse. Indicat secundo, & corollarie in aqua grauitatem abundare, in aere leuitatem. quippe cum aq ad duo sit grauis, ignem uidelicet & aerem, ad unum leuis, terram uidelicet, aer cõtra, ad unum grauis, ignem, ad duo aquam & terram leuis fit Ex his uult definitiones hasce genericas esse, cum oĩbus suis spẽbus competant, & ego addo esse genericas, non modo quia suis spẽbus propriis competunt ut oĩbus grauibus, & oĩbus leuib simplicibus, sed etiam omnibus speciebus extraneis, qa omnibus mistis ex his: lapis.n. grauis, & est ad medium fertur, qui tamen mixtus est, oleum e medio aptum est moueri, quod tamen est mistum. Ex dictis colligit Auer. Aris. principium quo graue ad medium, & quo leue e medio feruntur, esse formam substantialem eorum, quę est illorum habitus. & perfectio essentialis, & si diceretur uulgares uelle leuia moueri a leuitate quæ est accidens, & graue a grauitate quæ etiam est accidens Respondet hoc esse dictum uulgarium, qui non percipiunt nisi accidentia & non substantias. tamen re uera principium uerum est forma substantialis illorum, hæc Auer. Ex quibus patet de mente Auerr. quod grauia & leuia mouentur principaliter e suis formis effectiue. licet cõtingat s̃m uulgus tribuere nomen principii accidentibus, quæ formã consequuntur, quæq; sunt instrumentaria principia, ue-
Solo scda. luti caliditas calefactionis. Ad secundum respondet Ex-
Quę Expositor. positor, & bene Aris. sic definisse per negationem, & nõ per sursum, uel deorsum, quia non omnes concedunt sursum & deorsum in mundo elementario, omnes tamen concedunt medium, propterea ne impediantur definitiones, dixit graue esse, id quod ad medium, leue quod e medio aptum est ferri, donec in secundo declarabit in mundo esse differentias positionis, uidelicet sursum &
Considera- deorsum, hæc Expositor, & sapide. Quo uero ad uer-
ratio uerborum. ba attinet, dixit (graue igitur id sit:) & non dixit graue ẽ, ut indicaret definitiones hasce esse hic acceptas, ut suppositiones, donec illas per artem nanciscetur in. 3. lib. &

E 4. Et etiam dixit, quod ad medium ferri aptum est. Nam non oportet, ut semper graue feratur deorsum, sed si aptum ferre. & magis per aptum moueri, quam p aptum quiescere describit, quippe cum hæc inuestigatio per motuum simplicium dñiam agatur. Accedit etiam ad hæc, quod motus est notior quiete, ut habitus priuatione, hęc de uerbis.

Grauissimum id his omnibus substat quæ deorsum feruntur, Leuissimum id quod omnibus iis superfertur, quę sursum petunt.

Et de prima suppõne hactenus. Secunda uero suppõ est definitio grauissimi et leuissimi grauissimum quidem est id quod omnibus iis substat, quæ deorsum feruntur leuissimum uero id quod omnibus iis superfertur quæ
sursum petunt. Auerroes uero in suis translationibus Quę Auer. Qualis ex
sic habet, graue est illud quod grauitatem præcedit omnia grauia, & residet sub oĩbus descendentibus ad infe-
F rius, hoc est quiescit sub oĩbus, quę deorsum mouẽtur, leue uero quod leuitate p̃cedit oĩa leuia, & eleuatur sup oĩa, quæ sursum feruntur. Sup his definitionibus plurima tangit Auerroes, quorum primum est quod hęc est alia descriptio, grauis et leuis: nam prima fuit communis omnibus speciebus, grauis & leuis, hæc est ppria & graui, & læui simplr. Secundum est, quod hæc definitio põt esse una & plures: si una, hæc datur per quietem, q̃ graue quiescit in loco proprio prima uero ex motu, sin aũt plures prima est per motum q̃ dicit graue est, quod p̃cedit grauitate oĩa grauia, secunda per quietem, quæ dicit, & quod oĩbus substat. Addit tamen quod forte hæc definitio est vna composita ex illis duabus, ita ut definitio grauis & leuis ex illis duabus proprietatibus composita sit notior, & sic uidetur uelle hãc esse secundam definitionem grauis & lenis simplr, differens a prima multifariam, primo quia illa fuit communis, omnibus speciebus grauis & leuis, hæc competit graui & leui simplr tantum, secũ
G do: quia hæc data est per quietem. Superior per motum tertio hæc componitur ex duabus proprietatibus, superior uero per genus & differẽtias, quarto hæc est notior illa uero obscurior. Nam hæc datur per proprietates notiores Illa per genus & differentiam, hæc ex Auerroe.

Tu uero animaduerte, quod omnia hæc sunt superflua, et põ Auer.
translationibus nostris, & grecis codicibus dissona: sunt Considera
enim solum ab eo ficta. Quo uero ad uerba attinet, tio uerborum.
grauissimum hic non intelligitur illud, quod est gradualiter intensius graue Nam aqua est grauissima gradualiter, quia grauis ut octo, & aer leuissimus gradualiter simili rõne sed intelligitur grauissimum & leuissimum, quod est tale simplr, & respectu oĩum, ut recte Auerroes. Qua rõne non indocte Auerroes asseruit esse duas definitiones grauissimi & leuissimi nam prima erat communis; secunda uero propria graui & leui simplr. Secundo dixit, quod oĩbus substat eorum quę deorsum ferũtur, addit.n. eorum quæ deorsum feruntur, nam centrum terre oĩbus substat, non tamen eorum quæ deorsum ferũtur
H non enim deorsum fertur. Similiter de leui dixitq; oĩbus eminet, quæ sursum petunt, propter cœlum, nam cœlũ oĩbus eminet, non tamen est eorum, quæ sursum petũt. Quibus patet definitiones hasce datas esse per quietem, prima uero dabatur per motum. uerbum enim superfertur græce est epipolazon latine tum eminens tum emergens. Tertio aĩaduerte uerba illa sursum & deorsum eẽ sumpta ut prius: uidelicet deorsum p medio: sursum p e medio recedere, sed ut indicaret usum cõem, sic locut est, & de grauissimo, leuissimoq; hactenus.

Necesse igitur omne quod fertur aut sursum aut deorsum aut leuitatem aut grauitatem aut utrunq; habere, non ad idem tamen. Ad alia nanque sunt grauia & leuia, ut aer ad aquam, & aqua ad terram. Corpus

igitur

igitur quod circulo fertur, impossibile est habere graui tatem aut leuitatem. A

Ex dictis suppõnibus syllogizat ppositum sic, oẽ habens grauitatem aut leuitatem aut utrũq;, mouetur aut sursum aut deorsum, hoc est aut e medio, aut ad mediũ: hęc maior ex suppõnibus patet. Corpus q circulo ferr, neq; mouer e medio, neq; ad medium, igir corpus qcirculo ferr, neq; hẽt grauitatem, neq; leuitatẽ, neq; vtrũq; & hoc in. 2. figura, huius rõnis nõ ponit maiorem in ppria forma, sed eius cõuertẽtem, & inqt, necesse igir oẽ q ferr, aut deorsum, aut sursum, aut leuitatẽ, aut grauitatem, aut utrũq; habere & qa dixit aut utrũq;, q vr fortasse impo̅le, nisi sit mistum addit nõ ad idem tamen: sed ad alia, atq; alia, ad alia nãq; sunt grauia & leuia, ut aer ad aquam est leuis, & ad terram, aq̃ uero ad terrã tm̃, e cõtra, aq̃ est grauis ad aerem & ignẽ, aer aũt ad ignẽ tm̃. Sic igitur corpus simplex hr̃e põt vtrũq; in respectu. Ex his igir uult hr̃e hãc maiorem, oẽ hñs grauitatem aut leuitatem, aut utrũq;, mouetur aut deorsum, aut sursum, ut ex definitionibus patet posuit tamẽ nõ ipsam, sed eius cõuertẽtem, ut indicaret demr̃onem hãc cõstare ex vl̃ibus & cõuertibilibus. Posuit ẽt & cõclõnem dicẽs, corpus igitur q circulo fertur impo̅le est hr̃e aut grauitatẽ, aut leuitatem, sed necesse est esse neutrum, ut e principio pbare pposuit. De syll̃o igitur tetigit maiorẽ et cõclõnẽ hęc de syll̃o. Auer. autem eodem modo textum introducẽs, uult maiorem q̃ ad ambas partes cõuerti, ut patet ex descriptionibus, quę semp cõuertũtur cum descriptis dictum est n graue esse id q, ad medium fertur, igitur p ɔuersionem descriptionis, q ad medium ferr, est graue. Silr̃ leue est q e medio fertur, igitur q e medio fertur est leue, p eãdem regulam: igitur cõgregãdo ambas partes, oẽ q e medio fertur est leue: & oẽ quod ad medium ferr est graue, q̃re p cõuersionem, oẽ grauitatem, aut leuitatẽ aut vtrãq; hñs, mouetur aut ad medium aut e medio, et e ɔtra oẽ q ad medium uel e medio fertur, est graue aut leue, & sic patet cõuersio maioris. Quare accepta maiore, uidelicet oẽ hñs grauitatem, aut leuitatem, aut vtrũq; mouetur sursum aut deorsum: qui erat maior. Secundo aĩaduertit Auer. eodem modo esse dõm de graui & leui quo & de descensu ascensuq; dr̃. Est. n ascensus simplr̃, q̃ leue simplr̃ sursum fertur, ascensus in respectu, quo leue in respectu sursum ascendit, in respectu & de descensu similiter. Quare de graui & leui nõ aliter q̃ de descensu ascensuue dr̃: est dicendum, & hæc quæ Auer. dixit, sunt sapide dicta. Quo igitur ad uerba attinet, patet ut recte dicit Auer. optime Aris. adiecisse particulam igitur, quę græce est d', quia hoc ex dictis descriptionibus sequitur, q̃ semp conuertitur cum descriptis recte etiam in conclusione adiecisse etiam, igitur ut indicaret esse perfectũ syllogismum: hæc de mente Auer. B C

Que Auer. Com. 17.

Non enim põt ipsum aut secundum naturam, aut præter naturam, aut mediũ, aut e medio moueri. Recta enim latio non competit ipsi secundum naturam, quippe cum uniuscuiusq; simplicium una sit. Quare erit idem alicui eorum, quę hoc pacto mouentur. Qđ si pręter naturam ducatur, si latio quæ est deorsum, sit p̃ter naturam, quæ sursum est, erit secũdum naturam. Sin aũt quę sursum p̃ter naturam, quę deorsum secũdũ naturã erit. Posuimus. n. contrariorum. quorũ alterum est p̃ter naturam, alterũ esse secũdũ naturã. D

Que Auer. Com. 18.

Minor dictæ demr̃onis erat, sed corpus q circulo fertur, nõ mouetur ad medium, nec e medio, & iõ probat illam, & psyllogizat sic, oẽ q mouetur ad medium, vel e medio: mouetur aut ẽm nãm aut p̃ter nãm recto motu, ut superioribus lectionibus patuit. Sed q circulo fertur, nõ mouetur recto motu, igitur nec e medio, nec ad medium, pbat minorem: nam si recta latio competit cœlo, aut ẽm nãm, aut p̃ter nãm. Si ẽm nãm, tũc cœlum esset eiusdem nãæ, ac spẽi cum quatuor el̃ntis cuius oppositum in pximo problemate est deductum, deducit, qa cuiusq; simplicium una est latio ẽm nãm, q̃re si cœlum recto motu mouetur ẽm nãm, proculdubio oportet fateri cœlum esse aut de spẽ ignis, uel aeris aut de spẽ aquæ uel terræ, aut dicere unam lationem simplicem ẽm nãm conuenire pluribus spẽ differentibus quæ oĩa sunt superius bene disputata. Sin autem p̃ter nãm latio recta cœlo competit, cum omnis recta sit aut e medio, aut ad medium, q̃ratur quæ harum cœlo competit, si quæ ẽ deorsum, sit p̃ter nãm, quæ est sursum erit ẽm nãm, sin autẽ e contra quæ est sursum est p̃ter nãm, quæ est deorsum, erit ẽm nãm. Nam duorum contrariorum, si unum est nã alicui competentes, alterum est p̃ter nãm eidẽ conueniens, ut superius est demonstratũ. Quare patet cœlum non posse recto motu moueri, & sic nec e medio, nec ad medium, quę erat minor. De prosyll̃o, tangit conclusionem quæ erat minor syll̃i p̃dicti, & inquit. non. n. potest ipsum cœlum aut ẽm nãm, aut p̃ter nãm: aut ad medium: aut e medio moueri hęc fuit minor syll̃i quam sumit ut conclusionem prosyll̃i, deinde probat minorẽ prosyll̃i, et utitur diuisione dicens, recta enim latio non competit ipsi ẽm nãm, quippe cum vniuscuiusq; simplicium in spẽ, una sit latio simplex in spẽ. Quod si sit una ẽm nãm cœli & el̃ntorum, erit idem alicui eorum quæ hoc pacto. s. recto motu mouentur, & sic erit spẽ idem alicui quatuor elementorum, cuius oppositum in proximo problemate est demr̃atum, est enim dictum corpus quod circulo fertur esse alterius nãæ ab elementis. Deinde probat q recta latio non competit cœlo præter nãm quia uel illa erit e medio uel ad medium, & quicquid dicatur, altera erit sibi naturalis, & ita sequitur ut prius, ipsum esse eiusdem spẽi cum aliquo, uel omnibus elementis, patet igitur minor dicti syllogismi.

Mouet Auerroes hic dubitationem: nam Aristoteles utitur ad probãdum cœlum non recto motu moueri p̃ter nãm, hac propõne, uidelicet, si aliquis motus inest alicui præter nãm, oppositus inest illi ẽm nãm, unde sunt duæ propõnes. Prima, si aliquis motus inest alicui ẽm nãm, eius oppositus inest eidem præter nãm. Secunda est huius conuertens, uidelicet si aliquis motus inest alicui præter nãm, eius oppositus inest eidem ẽm nãm. Dicit modo Auerroes, q Aristoteles posuit primam, sed intendit conuertentem, quam ipse appellat conuersam, nam hæc uidetur ad propositum. Intendit enim probare, q recta latio non competit ei p̃ter nãm: quod est secundum membrum diuisionis, et probat per hanc regulam quæ est conuertens primę propõnis, uidelicet si aliquis motus inest pręter nãm alicui, eius oppositus inest illi ẽm nãm. Dicit modo Auer. dubitando hanc esse occultiorem prima, quia posset aduersarius illam negare, nam diceret utrosq; rectos motus inesse cœlo præter nãm, & circularem inesse illi ẽm nãm: & ita negatur, q si aliquis motus inest alicui præter nãm, eius oppositus inest illi ẽm nãm, qui possunt ambo competere præter nãm, & circularis ẽm nãm. At in prima non potest sic dici: quia omnes concedunt si aliquis motus inest ẽm naturam alicui, eius oppositus inest illi pręter naturam, nec aduersarius potest hanc negare, & sic assumptum Aristotelis est dubium. Respondet Auerroes: & dicit, q licet illa propõ sit occultior, tamen stat: & est uera, aliter cœlo inesset aliquod contrarium, & sic esset corruptibile & deducit, quia si illi duo motus insunt cœlo præter naturam, alicui alteri inerunt ẽm nãm, quia omne quod inest alicui præter naturam, inest alteri ẽm naturam (ut superius dicebatur) & ita illud alterum erit cœlo contrarium, ex quo ei est aliquod naturale, quod est p̃ternaturale, & propterea dicit Auer. q Aris. adiecit in textu cœlum non habere contrarium, hæc Auer. Sed miror hæc Solutio Auer. Qualis Auerrois expositio.

quæ Auer. inquit, nam & conuertens, & conuersa tenet eadem regula, hęc enim si aliquis motus competit alicui naturaliter, eius oppositus competit eidem pter naturam tenet hac regula, vc; quia duorum cōtrariorum si alterum competit alicui ſm nām, alterum competet eidem pter nām. Silr si aliquis competit alicui præter naturam eius oppositus competit eidem ſm naturam: ambæ. n. hæ tenent uirtute cōtrariorum, quæ est, ꝙ si alterum alicui natura competit, alterum præter naturam competere debet. Quare ambæ illæ vnr æque notæ, & nulla esse altera occultior. Cum ambę vim habeant proprietate cōtrariorum. Et quum dicebat, ꝙ aduersarius pōt fingere utrosq; motus inesse cœlo pter naturam, circularē vero ſm naturam, dicerem hoc est dictum uoluntarium et contra proprietatem contrariorum. Quod uero addit Auer. soluendo suam dubitationem, & suum, & non repertum in codicibus græcis. Quare videntur mihi Auer. frustra laborasse.

Quum autem ad idem, totum et pars secundum naturam feratur, ueluti tota terra, et parua gleba, euenit primo ut ipsum quidem, neq; leuitatem, neq; grauitatē habeat ullam, nam aut ad medium, aut e medio suapte natura ferri posset. Deinde fieri nequit, ut ipsum moueatur motu ad locum; aut sursum, aut deorsum detractum, quippe cum motu alio moueri non possit, neque secundum naturam, neq; præter naturam, neq; ipsum neq; partium aliqua. eadem siquidem ratio sit de toto & parte.

Obiectio. Posset ad dictam rōnem rñderi, ꝙ licet totum cœlū, nec sursum, nec deorsum feratur, tamē ē graue uel leue, qtenus si pars e toto cœlo detrahaṫ rescindaturq; moueretur aut sursum, aut deorsum nā, & hoc dicebātveteres cœlum esse graue, aut leue, sed ipsum nō moueri ꝓprio loco sursum aut deorsum, qm̄ nullum elñtum in ꝓpria regione mouetur sursum, aut deorsum, sed quia oē elñtum in ꝓpria regione mouetur circulo, & partes mouētur recto motu, iō fingi posset cœlum esse aut graue, aut leue, & si in proprio loco moueatur circulo: quia partes sunt recto motu moueri aptę, si e toto rescinderetur.

Responsio. Rñdet & duo simul cōplicat, quia rñdet & epilogat & sumit illud ꝙ oībus cōstat, vc; ad eūdem locum ferri totū & partem, & hoc maxime in similaribus corporibus locum hēt. Ex hoc infert duo, quorum primum est ꝙ cœlum ipsum totum neq; grauitatem, neq; leuitatē habeat vllam, patet, quia nec e medio, nec ad medium est aptū ferri. Secūdo infert, ut neq; ipsum detractum atq; rescissum moueri possit aut sursum aut deorsum, ꝙ est dicere ut neq; eius pars rescissa e toto, moueaṫ aut sursum, aut deorsum, neq; natura, neq; pter naturam qppe cum vna sit rō de toto & parte maxime in similaribus. Quare pspicuum est cœlum nullam ꝓrsus grauitatem aut leuitatem hre, & esse similare in toto & oībus in partibus hęc de cauillo deq; epilogo.

Quę Auer. Com. 19. Auer. uero com pnti ait Aris. ꝓbasse cœlum, neq; esse graue, neq; leue demrōne facta in secūda figura hoc pacto, oē graue aut leue moueṫ e medio uel ad medium cœlum, neq; ad medium, neq; e medio mouetur, igitur cœlum neq; est graue, neq; est leue istę sunt duæ propōnes, in quibus demrōnem Aris. asserit eē fundatam, quas utrasq; rōne probatas esse fatetur. Nam maior probata est definitionibus grauis & leuis, Minor uero diuisione, quia si cœlum mouetur ad medium, uel e medio, moueretur aut natura aut pternaturam, & reliqua, & sic ambæ bona rōne sunt probatæ.

Dicit secundo, ꝙ licet ambæ propōnes sint bona rōne probatæ, adhuc minor rōne etiam ulterius probatur & componitur sic, ad quemcunq; locum mouetur pars mouetur & totum. Nulla pars cœli mouetur e medio, E nec ad mediū m, igitur in tertia figura uel per se uel reductiue, cœlū nec moueṫ ad mediū neq; e medio, ꝙ erat minor, hæc rō continet duas propōnes, uidelicet maiorem & minorem. Dicit modo Auer. maiorem patere rōnem: esseq; intelligibilem hoc est intellectu notam: minorem uero sensu, maior quidem patet rōne, quia constat eundem esse locum totius & partis, modo totū & pars sint consimiles rōne & specie, quam ulterius declarat exemplo, quia ad quem locum mouetur gleba ad eum mouetur & uniuersa terra, si esset extra locum suum, & hanc ulterius rōne declarat, qua & exemplum etiam patere potest, est & ratio, quia totius & partium in similaribus una est natura definitione, ꝙ si natura est una definitione una erit forma totius & partium, quia definitio sumitur e forma, ubi una sit forma, una erit actio, & unus motꝰ rōne & spē, ubi unus ē motus specie, unus est locus, vnū enim motum unus consequitur locus, quare in cōsimilaribus totius et partis unus est locus, & patet maior rōne uidelicet ꝙ ad quemcunq; locum mouetur pars, moueṫ F & totum. Minor uero patet sensu, nulla enim pars cœli mouetur alio motu ꝙ̄ circulari. Astronomi. n. qui stellas obseruauerunt ab antiquo, inuenerunt illas eodem semper numero in numero, atq; eodem in loco, & nullā cecidisse neq; aduolasse tradunt. Sic igitur patet hæc minor sensu & obseruatione astronomorum: obseruatio enim sensu fit, & instrumentis sensibus, pñtem igr̄ textum aliter Auer. aliter & nos exposuimus, nam nos cauillum remouisse diximus. Auer uero uult Arist. hoc in textu probasse minorem dictæ demonstrationis, & ambe expositiones conuenire possunt.

Sed occurres primo, quia iam uidemus stellas cadere quas appellamus discursus. Secundo, sol calefacit, igitur est ignis uel igneus, tenet argumentum, quia omnis ignis calefacit, igitur per cōuersionem in terminis omne calefaciens est ignis. Sol igitur est ignis uel igneus, & ita eius. Obiectio. Secunda. Ad primam respondet negando assumptum, uidelicet ꝙ stellæ cadentes sint partes cœli, immo sunt res elementariæ, quia exhalationes motu ueloci accensæ, ut G in Meteoris dixit Aris. Quod autem non sint, stellæ patet, quia stellæ cœli non sunt huculq; diminutę numero, immo astronomi qui & illas, & illarum numerum & magnitudinem obseruarunt, reperiunt easdem & numero & magnitudine semper. Ad secundam respondet negando conuersionem, quia vlis affirmatiua non conuertitur in terminis, ut primo priorum dictum est, uerum cur sol calefacere possit, & non esse ignis. 2. libr. huius com. 42 dicet. Vlterius dicit hæc esse dicta, ut Alexander inquit contra eos qui dixerunt cœlum esse graue, non cadere uero, quia defertur super omnia elementa, quæ tenent ipsum ne cadat. Aristoteles igitur sumit, ꝙ licet totum nō caderet, saltem partes cœli cecidissent: quia totum potest sustineri ab elementis intra contentis, partes uero minime, hæc igitur sunt dicta ad illos qui sic de cœlo autumant, ut Alexander inquit. Ex his colligit Auer duo: primum ꝙ cœlum non est aliquod elementorum simplicium, ut patet rōne accepta ab illius motu. Secundum ꝙ cœlum non est mistum, qm̄ cum H non sit ęquale ad pondus, aliquod elementorum in illo prædominari oportebit, & sic moueri a prædominante elemento. constat autem cœlum non moueri e medio, nec ad medium, nec ut simplex, nec a prædominante elemento, & ita perspicuum est ipsum esse naturam neque grauem neq; leuem sed essentiam neutram, hæc Aristo.

Iuniores dubitant quia non uidetur eundem esse locū totius ignis, & portiunculæ ignis, qm̄ tunc pars esset æqlis toti: quippe cum locus æqualis sit locato. Sed de hac dubitatione, deq; pōne huius qsiti diligenter disputabimus. 3. physicæ auscultatio. at nunc sufficiat dicere, quæ Auerroes dicit. 3 physicæ auscul. com 52 ꝙ propō Aristotelis est vlr uera, modo pars sit e toto separata, & de eodem loco ſm spēm non ſm numerum, & de toto & parte similaribus, est igitur locus idem spē, totius & partis,

tis, modo pars sit e toto diuisa dixit idem spē, & non numero, qa locus totius est maior, partis minor dixit modo pars sit diuisa e toto, nam ubi esset in toto, locus partis esset oīno idem loco totius, qm̄ tunc pars non esset in loco per se: sed per accn̄s rōne totius, dixit in similaribus qm̄ in dissimilaribus non est necessarium, ut patet hanc solōnem Auerroes e Themistio, & a textu accepit, ut eo in loco diximus. Si qs uero copiosius rem hāc uelit, quęrat nostras cōmentationes in 3. lib. auscul physicę.

Questio. Quærūt iuniores si cœlum sit eiusdem naturæ cū elnītis Arguitur multifariam ꝙ sic. Primo, quia cœlum generat elnta igitur est eiusdem formæ, quippe cum generans & genitum conueniant in forma uniuoca ſm peripateticos, quicquid uelint Platonici. Quod si sint eiusdē formæ, erūt ꝓculdubio eiusdem nāæ. Secundo, cœlum & elnta conueniunt ijsdem in accidētibus, ut in denso, & rato, & luminoso, & opaco, igitur in forma, fluūt .n. accidentia ꝓpria e formis. Tertio, cœlum & elnta continentur sub eodem subiecto eiusdem potentię, quia ente sensibili, quod est obiectum intells, igitur sunt eiusdem naturæ. Quarto, cœli partes nōnullæ sunt igneæ, ut aries, leo, & sagittarius, nonnullæ aereæ: ut gemini, libra, & aquarius, nonnullę terreæ, ut taurus, uirgo, & capricornus nonnullæ aqueę, ut cancer, piscis, & scorpius igitur cœlum aut est mistum, aut eiusdem naturę cū elntis. Quinto: cœlum calefacit hæc infera corpora, igitur est calidum, nō n nō calidum calefacit, & si est calidum, igitur est ignis uel igneum, & sic est eiusdem naturæ cū elntis. In contrarium est Aris qui cœlum esse alterius naturæ ab elntis, & asseruit, & ꝓbauit. Natura. 2. auscul. physicæ, uno modo forma rei dr̄. Alio modo materia. Tertio modo geni ura, quæ uia est in forma, quæ ē principaliter natura. At nonnulli appellant naturā oē compositum ex realitate & realitate, qua rōne est natura generica, & est natura specifica, & hoc pacto equinitas quę resultat ex compōne materiæ & formæ dr̄ natura specifica. Animalitas uero generica. Sed hæc expō est potius ad aures Auicenn. ꝙ Arist. nam ſm Aris. differt ens naturæ siue naturale: & natura, ens .n naturę siue naturale, ut 2. physi. colligitur ex compōne materiæ & formæ resultat, natura uero est aut materia, aut forma. Ad qōnem igitur rn̄dent nonnulli ꝙ unum dr̄ multifariam, ut unum numero, unum spē, unum genere, & unū analogia. Tunc dicit cœlum, & elnta nō esse eiusdem naturę ſm numerum, ut perspicuum est. Secundo dicit illa nō esse eiusdem naturæ ſm spēm, ut rōnes Arist. probant ī litera. Tertio dicit illa non esse eiusdem naturæ ſm genus, quia ut deducet Auer 2. huius. com. 19. tūc cœlum esset generabile & corruptibile, nam corruptibile & incorruptibile differunt genere Quarto, dicit cœlum & elementa esse unum ſm analogiam qm̄ elnta dependent e cœlo igitur inter illa est ordo causæ & causati, & ita unitas analogię. Sed quæ dicit hæc pō uera sunt, non tamen sunt ad neruum qōnis, quærit n qō, si cœlum est eiusdem naturæ cum elementis uel elementorum aliquo & cum natura sit trifariam dcta, non uidetur qō intelligi nisi de identitate naturæ, ut naturam accipiunt peripatetici.

Pō Ioānis.

Pō Anaxa. & Plato. Quare Anaxa. & Plato uelle vn̄r cœlum eē eiusdem naturæ cum elntorum aliquo, uidelicet cum igne, qua rōne sequitur apud eos cœlum & ignem esse eiusdē spēi, quippe cum materia & forma conueniant, utrūq; enim ignis est, aut igneum. Empedocles cœlum dixit esse mistum ex quatuor elntis, & esse a prædnio graue, nō autem eadem celeritate motus. Qua rōne cœlum saltem prædn̄anter est terreum, eiusdemq; spēi cum terra.

Cōfutatio. pōnum per rōnes Aris. Sed has pōnes ubiq; refellit Ari. communiter quidem in hoc lib probauit n cœlum non esse eiusdem naturæ cum elementis, uel elntorum aliquo, quia eius motus proprius, & naturalis differt spē a cæteris motibus cæterorum elementorum, & cum motus arguat naturam, sequitur cœlum differre natura, speciatim uero contra Anaxagorā in lib. Meteor quia si cœlum esset ignis aut igneæ naturæ, elntum singulum annihilaretur ꝯ Emped. qa nullum

A uiolentum est perpetuum, hæc Aris. ꝯ hos. Sed occurres contra rōnes Aris. ꝓ contra rōnem cōem: nam rō illa supponit falsum, supponit .n circularem motum esse naturalem & proprium cœlo, hoc .n. vr̄ falsum, nam mot⁹ cœli est motus animalis & uoluntarius, igitur nō arguit naturam, ubiq; n Aris. & Auer. dixerūt motū cœli nec esse nālem, nec uiolentum, sed aīalem. Quare supponit falsum & sibi cōtrarium. Cōtra rōnem qua refellit Anaxag. occurres, quid per annihilari intelligat Aris. Aut .n. intelligit per annihilari redigi in nihilum. Aut redigi in mām & priuationem, nō primum, quia sicut ex nihilo nihil fit ſm pipateticos, sic nihil conuertitur in nihil. Sin aūt intelligit corruptionem, tūc aliud quidpiam gn̄abit, cum corruptio unius sit alterius gn̄o. Secūdo, diceret Anaxa. solem esse maiorem elntis ſm rei ueritatem, minorem tamen ad actionem, ꝙ testatur apparentia, cum .n. sol nimis distet a nobis, minor apparet, et ita ob talem distātiam hucusq; agere non pōt. Tertio, diceret ignem

B esse solem, habere tn̄ uirtutes geminas, alteram q̄ agit, alteram qua cōseruat res ipsas, & sic nō sequitur ipsum destruere elnta, cum sit æqualis in cōseruando & agēdo. Cōtra rōnem uero qua refellit Empe. occurres. Primo qa uiolētum vr̄ ppetuum, nam ignis in ꝓpria regione ꝑpetuo motu torquetur, ubi cōstat talem motum nō esse sibi nālem. Secundo, quia motus cœli est ab intellīa, quę mouet sine labore, cū sit īmortalis & īfatigabilis ſm Empe & oēs pħos. Propter hæc fortasse iuniores alr̄ refellūt eiusmodi pōnes, & probant ꝓ cœlum esse alterius naturæ ab elntis: ex dr̄ia figurarum, nam cœlum est figurę sphæricæ: elnta figuræ rectæ. Secūdo, probant cœlū nō esse ignem uel igneum. Primo quia tūc in breui euanesceret, non .n. ignis pōt diu permanere nisi aliquo humore pabularetur. Cōstat aūt in cœlo nullum esse humorem. Secūdo, quia tunc cœlum esset figura pyramidalis, ꝓpria .n ignis figura est pyramis. Tertio, probant cœlū non esse mistum & ꝑdomināter terreum. Nam cœlum ubi esset mistum esset potius aqueum, cum colore & flu-

C xibilitate sit aq̄ ꝑ similis. Sed rōnes sunt friuolæ, prima quidem ex dr̄ia figuræ nulla est, qm̄ ignis in propria regione est sphæricæ figurę, & patet ipsum esse nāliter locatum & constitutum. Rōnes quibus ꝓbant cœlum nō esse igneum, ēt nullæ sunt, prima quidem nō quia ēt ꝑ eorum rōnem ignis in propria sphæra euanesceret, quippe cum illic nullus sit humor. Secūda minime, quia etiā ignis in regione propria nō esset figuræ sphæricæ, rō etiā qua improbant Empe. etiam nulla est, supponit .n cœlū esse colore & fluxibilitate persimile aquę. hoc est falsum nam cœlum nullam subit elntariam affectionem, nō .n. ē coloratum, nec durum, nec molle, nec fluxibile, nec rarum, nec densum, quippe cum affectiones eiusmodi qualitates sectentur primas, a quibus cœlum absoluitur. Propter hæc dōm, cœlum esse eiusdem naturæ cum. elntis bifariam posse intelligi, aut in rōne physica: aut in rōne metaphysica In rōne physica, nam est actus siue forma transmutabilis, uel potentia siue mā transmutabilis. In rōne metaphysica est rō actus uel potentiæ. In rōne

D itaq; physica cœlum differt nā ab elementis, qm̄ eius forma uel eius mā nequaquam transmutabilis est, at elemētaria, uel forma, uel mā transmutabilis. At in rōne metaphysica cœlum & elementa sunt eiusdem naturæ, qm̄ forma cœli, & forma elementorum in rōne actus sunt eiusdem rōnis, similiter materia cœli & materia elementorum in rōne potentiæ sunt eiusdem speciei. Quare cœlum & elementa in rōne metaphysica eiusdem sunt naturæ specificæ. In rōne physica differunt natura, hæc peripatetici. Nunc quonam modo positiones ueterū possint conuenire, aperiamus, cœlum itaq; & stellas esse igneas bifariam intelligi potest, aut uniuoce, ita ut ignis, uel igneum dicatur una rōne de cœlo & elemento, aut æquiuoce, ita ut ignis uel igneum dicatur æquiuoce de cœlo & elemento Si Anaxago intelligat secundo mo-

do, fortasse non est contra Aris.& Auer unde in libr. de substantia orbis. 2.&, 12. huius, com. 42. Auer. uult q̄ libet astrum esse formaliter calidum, sed æquiuoca rõne quippe cum cœlicus calor sit uitalis, elementarius corruptiuus, cœlicus conseruatiuus, elementarius mortiferus Qua rõne non esset dissonum cœlum dicere ignem uel igneum, modo igneitas æquiuoce intelligatur, quemadmodum & calor cui.n. accñs ignis proprium comperit æquiuoce, eidem nihil phibet conuenire ignem ęquiuoce. Prohibet igitur nihil dicere cœlum esse ignem uel igneum, ut Anaxa.& Plato sentiunt. Sin autem uelint cœlum esse ignem uel igneum uniuoca rõne, pculdubio fallũtur, & rõ Ari. est efficax, quia ubi cœlum esset igneũ elementaria rõne esset calidum elementaria rõne, ubi esset calidum elementaria rõne, esset suo calore corruptiuũ & mortiferum, quare elñtum sibi pximum destruxisset & illud iterum aliud sibi pximum, & illud iterum aliud sibi proximum, & sic oĩa iam essent conuersa in ignem. Simili rõne fortasse Empedoclis põ potest interpretari, nam cœlum esse mistum & terraceũ potest intelligi mistione uniuoca & formali, qua rõne est lignum & aĩal mistum: aut æquiuoca & causali, qua rõne poetæ dixerunt Solem esse oĩum patrem, quatenus continet uirtutẽ oĩum causatiuam Primo modo errasset Emped. cũ cœlum sit simplex corpus, ut dictum est. Secundo modo recte sentit, & poetice locutus est, est.n. cœlum mistum æquiuoca rõne, & causaliter: quia cõtinet in se uires omnium rerum, hæc de dilucidatione.

Solutio. Rationum Ad rationes nunc dicamus, & primo ad obiectiones quibus iuniores refellunt rationes Aristot. Ad primã iam dictũ est Aris. accepisse naturale, vt distinguitur contra uiolentum & præternãle, & hac rõne circularis motus est nãlis cœlo proprius: & essentialis: cum omnis alius sit sibi, aut contra naturam, aut præter naturam, talis autem potest esse animalis & uoluntarius, et propterea sequitur cœlum esse alterius naturæ ab elementis in rõne physica, quæ est ratio motus, quippe cum motus cœli et motus elñtorum differant specie. Ad obiectiones contra rõnes factas ad Anaxagoram, dico, q̄ ex impossibili sequitur quodlibet, quia utraq; pars contradictionis, ad cœlum esse ignem uniuoca rõne, sequitur elementa esse annihilata, & elementa esse conuersa in ignem. Ad secundam, dico rõnem Aris habere uim hoc pacto, quia ubi cœlum esse ignis uel igneum uniuoca ratione, corrũperet elementum sibi proximum, a quo non distat, & illud corrumperet aliud sibi proximum, & sic tandem omnia conuersa essent in ignem. Ad tertiam patet, q̃a Aris probat cœlum non esse ignem uniuoca rõne, qm̃ tunc non haberet nisi uim corruptiuam, ut est uis ignis uniuoci. Ad rationes factas contra demr̃ones ad Empedoclem Dico primo ignem in propria sphęra nõ moueri uiolenter, sed non naturaliter, qm̃ mouetur circulo non per naturam ignis, sed cœli sibi proximi. Ad secundam dicemus. 2. huius. Nam ibi declarabitur, q̄ si cœlum esset mistum & moueretur ab anima eius, iam moueretur cum pœna & labore, & usq; in illud tempus differatur. Ad rõnes principales. Ad primam respondeo, generans & genitum conuenire in forma in rõne metaphysica, non autem in rõne physica, uerum de hac re in libro metaph. Ad secundam patet solutio, diximus .n. cœlum non esse rarum, nec densum, nec tale quicquã nisi ratione æquiuoca. Ad tertiam patet solutio, nam ratio hæc concludit, cœlum & elementa esse eiusdẽ rõnis metaphysicæ. Ad cæteras dic uno uerbo illas cõcludere cœlum esse ignem, uel igneũ æquiuoca ratione & causali, hec de quæstione.

Secundo principaliter quærunt, si cœlum sit neq; graue, neq; leue, sed neutrum, & uidetur q̄ sit leue, uel graue, primo quia stella aliquando accedit ad medium, ut quando est in opposito suæ augis, aliquando recedit a medio, utpote quando est in auge. Astipulatur huic visus, nam medio eodem modo disposito, & uisu non im

E pedito, stella aliquãdo apparet maior, aliquãdo minor. Maior quidem cum medio accesserit Minor uero: cum e medio recesserit, igitur stella est tum grauis, tum leuis.

Præterea secundo, discursus sunt stellæ, ut uisu patet, & tamen eiusmodi deorsum feruntur, cum cadere uideãtur, igitur cœlum est grauæ. Tertio cœlum omnibus aliis superfertur, supermineteq; igitur est leuissimum, ut p Aris in litera deduci potest. Quarto, unus orbis est alio leuior, aliter nulla uideretur rõ, quare hic sit superior, ille inferior, igitur orbes sunt leues & graues ut aer & aq̃.

Quinto ponatur una cœli pars, utpote Mercurius in manibus nostris, uel in aere: casus est possibilis saltem ad imaginationem, & quæritur uel moueretur, uel staret, non est dicendum q̄ staret, quia aut naturaliter, aut uiolenter: naturaliter quidem non: quia tunc esset de natura aeris, uiolenter etiam minime, quia tunc naturaliter illinc recederet, & sic esset illa pars cœli leuis & habetur propositum, igitur moueretur, uel circulariter, uel motu recto, non circulariter, quia nulla est illi parti applicata for

F ma quæ moueat illam circulariter, igitur motu recto, et ita esset aut grauis, aut leuis. In oppositum est Aris & eius rõ. De quæsito est positio antiquorum: q̄ cœlum sit graue. Sed cur perpetuo motu torqueatur, & non cadit, non una ratione antiqui definirent. Poetę asserunt motum cœli esse perpetuum, cœlumque ipsum sustineri subsidio Atlãtis gigãtis, q pedibus ɔstitutis sup duas colũnas, humeris cœlũ sustinet, ipsumq; ppetuo reuoluit. Responsio

Empedocles ait cœlum esse graue, motumq; eius esse uiolentum, perpetuo tamen torqueri ob eius celerem cõuersionem, quæ celerior est cœli propria ad centrum declinatione ueluti in motu aquæ in scypho repositæ accidere uidetur, quæ sursum detinetur ob scyphi celerem agitationem circungyrationemq;. Plato uero his assentiens cœlum detineri asserit in Timæo ab anima mundi, quam in medio locat, hæc enim cœlum sustinet, & ipsum perpetuo motu torquet, hęc ueteres. Obiicit autem his Aris. in textu, ut patuit, & in secundo huius con

G tra euasiones iterum obiicit, & contra Atlantem quidẽ, quia fabulosa est traditio, quę nisi ad allegoriam referatur, est fictio poetica, ut in secũdo dicemus libro. Contra celeritatem motus: quia non tanto fuisset cœlum sustentatum, siquidem nullum uiolentum sit perpetuum.

Contra animam uero obiicit quia tunc uita talis animæ beata esse non poterit. Mouet enim ui & conatu perpetuo, & ita uitam cum tristitia semper ducet. Quare nec beata, nec delectabilis erit hæc Aris. de quibus in secundo diligentius. Pro dilucidatione, ut dicemus. 2. huius, primo animaduersione dignum has tres positiones reduci in unam, nam poetę per Atlantem animam uoluerunt intelligere, ut Plato allegorizat. Empedocles per uelocitatem, motum animę mentalem, quæ Plat. animę motum dicit. Secundo animaduersione dignum positionem horum posse reduci in bonum, ut Simpli. autumat, nam uerbum illud baron, quod nos graue dicimus interdum pro corpore deorsum feri, interdum pro corpore depẽdente sumpserunt gręci: quo in sensu sumpsit Plato, cœlum.n. graue appellat siue baron, pro quanto Dilucidatio.

H subtracta eius aĩa, & dependentia eius ab illa demergeretur ad chaos, hoc ẽ ad priuationẽ. & sic graue sumpsit, p corpore depẽdẽte ab illa aĩa. Ex his seqtur dilucidatio: nã si graue sumit p prĩcipio, quo corpora sunt apta ferri ad mediũ, & leue p principio quo corpora sunt apta ferri e medio, cœlũ nec est graue: nec leue, et hoc pacto, pcessit Ari. accipiẽs definitiones grauis & leuis. Sin autem sumitur pro corpore dependente ab alio quodam spiritali ac incorporeo, sic cœlum: & omne corpus citra spiritalem naturam graue dicitur, quippe cum omne tale suapte natura inclinetur deorsum, hoc est ad chaos, priuationemque. Et hoc pacto recte sentiunt ueteres.

Tunc ad rationes, ad primam respondent iuniores, non omne accedere ad medium esse moueri deorsum, nec omne recedere, esse moueri, sursum, sed mo

do

do vtrunque fiat per lineam rectam: at stellæ illæ accedunt receduntque ob motum quem hñt tum ab eccentrico tũ ab epicyclo. Alij dicũt non oẽ recedere a medio esse moueri sursum, nec oẽ accedere ad medium esse moueri deorsum, sed mõ vtrunque fiat infra sphæram actiuorum et passiuorum. Ad secundam Auer. soluit in cõmen. discursus non esse stellas coelicas, sed elmentarias exhalatiões, vt in lib. meteororum dictum est. Ad tertiam dictũ leuissimum esse non illud, quod oĩbus supereminet quouis mõ, sed solum in sphæra actiuorum & passiuorum. Et hac rõne tollitur quarta rõ: vnus.n. orbis non est alio leuior nec grauior, cum vnus non ponatur sup alio vi grauitatis, sed vi nobilitatis. Ad quintam multifariam respondere solet: alij nanque dicunt casum esse impoſſem, & ppea sequi quodlibet, vt quod dicta stella ascendat et descẽdat. Alij dicunt, vt Albertilla, talem stellam quiescere in eo loco, vbi iam ponebatur. Et cum dicitur, quod Aristot. vult oẽ corpus moueri suum in locum, cum ponitur extra illum, dicit Albertilla esse intelligendum in his corporibus quæ sunt apta moueri motu recto, & non de cœlo, cum cœlum, nec cœli quicquam possit poni extra suũ locũ nãlr, sed bñ non nãlr: & cum dr, si hæc stella qescit vel nãlr, vel violenter: dico quod quemadmodum non est illic nãlr, nec violenter, sed non nãlr, sic nec nãlr nec violenter illic quiescit, sed non nãlr. Alij dicunt stellam hanc moueri sursum: non quidem ab itrinseco eius principio, sed a pellente: cum.n. stella ponitur in regione aeris, & aer totus appetit stare sub illa stella, pellit illam ad ignis regionem, & cum ignis vniuersus ẽt appetat stare sub cœlo, & eius singula parte iterum illam pelleret tandem ad cœlum. Quare per accñs ista moueretur sursum & non eo qa sit aut grauis, aut leuis. Solõnes hæ oẽs sunt imaginariæ, atque poſſes, tñ ego breuibus dicerem casum esse poſſem ad imaginationem: possum.n. imaginari cœlum cadere, & quoduis tale, & quia casus est poſſis ad imaginationem, ẽt oẽ sequens est concedendum tanque poſſe ad imaginationem. Quare si imaginor stellam poni in aere, possum ẽt imaginari illã ferri sursum vel deorsum, & ita esse leuem aut grauem tanque possibile ad imaginationem: concedo igitur cœlum esse graue tanquam possibile ad imaginationem, vel leue similiter: tamen de inesse, nec est graue, nec leue: hæc de quæstione.

Simili modo de ipso arbitrari rationi est consentaneum, quod sit & ingenerabile, & incorruptibile, itemque & augmenti, & alterationis expers.

Quæ Auer. Cõme. 20. Auerroes commento præsenti sic textum introducit quod cũ Arist. demonstrasset corpus quod circulariter mouetur, esse alterius nãæ a quatuor elemẽtis, quia quintæ naturæ, rursusque nec sit graue, nec leue, nunc vult ẽt ostẽdere quod nec est generabile, nec corruptibile, nec augmentabile, nec alterabile, & hoc est, quod Aristo. præsenti textu proponit. Quæ Expositor. Expositor noster authoritate Simplicij introducit quod cum Arist. declarasset drĩam corporis quod circulariter fertur ad alia elementa ex parte naturæ, & accidentium consequentium nãm, quæ sunt grauitas & leuitas, hic demonstrat drĩam eiusdem corporis ad eadem elementa quo ad alios motus, ostendens eiusmodi corpus non subijci generationi, corruptionique, auctioni & alterationi, quibus elementa & mista subijciuntur, & pponit primo intentionem suam tanque conclusionem capituli, deinde probat illam rõnem & signo, hæc expositor. Quo vero ad verba attinet in trãslationibus arabicis, quas Auer. commentatur, habetur, (neque generatum ab aliquo) & tunc disputat Auer. cur adiecit ab aliquo, dicens ipsum nec factum, nec genitum ab aliquo, Quæ Auer. Cõm. 20. & non dicit simpliciter nec factum, nec genitum. Vbi animaduersione dignum de ipso cœlo apud veteres fuisse tres põnes, prima dixit cœlum esse primam causam, & nullatenus causatum, vt Empedocles cecinit. Secũ-

A da dixit cœlum nec esse factum, nec genitum, sed cãtum a prima causa, & æternum, vt Plato in Timæo. Tertia dixit cœlum esse genitum et corruptibile, vt physici, harum positionum hæc est drĩa. Nam qui dixerunt cœlum esse primam causam, dicunt ipsum nec esse factũ ab aliquo tanque e mã, nec est causa alia, cum sit prima cã.

Qui vero dixerunt ipsum esse causatum & æternũ, dicunt ipsum non esse factum ab aliquo tanque e mã, sed bene e prima ipsa causa depẽdere: at qui dixerunt ipm esse nouum generabile & corruptibile, dicunt ipsum eẽ a prima causa, & ab aliquo tanque e mã. Quare qui dixit cœlum esse primam causam, dicet ipsum nec e mã, nec ab agente effici. Qui causatum et æternum, dicet eẽ e causa quidem, nõ autem e mã aliqua. Qui vero dixit cœlum generabile & corruptibile, dicet ipsum esse e cã, & e materia aliqua. Vult igitur Auer. Arist. adiecisse ab aliquo vt induceret drĩam inter opinãtes ipsum esse primam cãm, & primum cãtum, quoniam vtrique dicent ipsum non esse ab aliquo tanque e materia: at qui dixerunt esse primam cãm, dicent ipsum simplr esse ingenitum & incorruptibile, qui vero dixerunt ipsum esse primum causatum, dicent ipsum esse e cã, non autem ab aliquo vt e materia ipsa. Quare per illud verbum, ab aliquo, notatur conuenientia & drĩa conuenientia quidem, quia positiones ambæ dicunt cœlum esse e nullo tanque e materia: drĩa vero, quia Empedocles dixit cœlum esse e nullo vti e materia, et e nulla cã. Plato e nullo vti e materia, sed e prima cã. Sed occurres: nam si Plato dicit cœlũ esse e prima causa: tunc cõcedet ipsum esse factum & genitum, oẽ.n. quod e cã proficiscitur. vr factum & genitum, & ita vr implicatio. Respondet Auerr. quod fieri potest vno modo capi pro dependere, & sic quod hoc pacto fit e nullo tanque materia, & in nullo tempore fit: immo potest esse æternum. Alio modo pro generari quod qdẽ est ab aliquo tanque e materia, & in quodam certo tpe.

B (margin) Dubiũ. (margin) Solutio.

Primo modo, quod est æternum, põt dici esse, factũ & genitum, nam generatio & fieri sumuntur æquiuoce & transumptiue. Secundo modo, æternum non potest esse factum nec generatum. Primum generari Arist. non remouet e cœlo, quia cœlum depẽdet e prima cã. Secundum generari, quod intelligunt vulgares Aristot. remouet. Vlterius aĩaduertit, quid Aristot. intelligat p transmutationem, cum dixit, neque aliqã transmutationẽ: in suis.n. translationibus hr, neque aliqua transmutationẽ, & vult quod intelligat transmutationem quæ est triplex, videlicet in sũba, qtitate, & qualitate. Quasi dicat quod vult ostendere cœlum esse oĩno immutabile. Tertio aĩaduertit quid Aristo. intelligat p alterabile, cum dixit neque alterabile & vult Aristo. intelligere alterationem corruptiuam, cuius finis est generatio, non aũt perfectiuam, vt illuminatio. Nam cœlum est perfectiue alterabile, nõ aũt corruptiue. Hæc Auer. quorum duo prima vana sunt, in nrĩs.n. græcis codicibus non inuenimus verbũ, ab aliquo, nec verbum, aliquã transmutationem, & iccirco oĩs Auerr. consideratio vana est, cum cõsideretur, quod non est. Tertium vero est optime dictum, cũ cæteri græci id asserant, & de consideratione verborũ hactenus.

C D

Propterea quod, oẽ quod generatur, & ex contrario, & ex subiecto quodam generatur similiter ẽt quod corrumpitur, ex subiecto quodam, & ex contrario, atque in cõtrarium corrumpitur, quemadmodum ĩ primis sermonibus diximus. Cõtrariarũ aũt rerum, & lationes cõtrariæ sunt. Si igitur huic nihil cõtrariũ esse põt, ppea quod motui circulari nullus motus est contrarius, consulte vr natura hoc quod, nunque in futurum generabile, aut corruptibile erit, e contrarijs excepisse, si quidem in contrariis, & ortus & interitus sit.

Conclusio syllus.

Nunc probat conclusionem, & primo q corpus circulariter mouetur, non sit generabile nec corruptibile, & syllogizat sic: omne generabile & corruptibile habet contrarium & materiam, corpus quod circulariter fertur non habet contrarium & materiam: igitur non est generabile nec corruptibile, de syllogismo tāgit primo maiorem, & īquit propterea q omne quod generatur & ex contrario & subiecto quodam generatur. Similiter etiam quod corrumpitur ex subiecto quodam, & ex contrario vt e termino e quo, et in contrarium, vt in terminum ad quem corrumpitur, quemadmodum in primis sermonibus, qui fuerunt de physica auscultatione diximus: hæc est maior, cuius fidem vult esse ex lib. physicæ auscultationis. Tacuit minorem, & illius ꝓbationem subscribit, quæ sic componitur: omne habēs contrarium & subiectum aliquod mouetur motu, cui aliquis motus est contrarius. Sed corpus quod circulariter fertur, non mouetur motu, cui aliquis motus est contrarius, quoniam mouetur motu circulari, cui nullus motus esse potest contrarius, vt dicemus, igitur non habet contrarium nec subiectum aliquod: de hac probatione tangit vim maioris: & inquit: contrariarū autem rerum contrariæ lationes sunt, hæc est vis maioris, videlicet, omne habens contrarium mouetur motu, cui aliquis motus est contrarius: deinde tangit minorem, & conclusionem, & īquit: si igitur huic motui supple quo fertur cœlum, nihil contrarium esse potest, propterea q motui circulari nullus motus est contrarius, hæc est minor, & eius probatio, dat conclusionem, & inquit: consulte videtur natura hoc, videlicet cœlum quod nunq̄ in futurum est generabile aut corruptibile, redimere a contrarijs: si quidem (vt dictum est in libro physicorū) in contrariis & ortus, & interitus omnis fit. Corpus igit quod circulariter fertur est ingenitum & īcorruptibile, quod erat propositum. Sed quæres vtrum hęc ꝓpositio, omne quod generatur, generatur ex contrariis sit vniuersalis, videtur quod non. Primo, quia mistum aliquod generatur ex elementis immediate, vt minerale, & planta, & animal ex putri fit materia: & tamen constat tale mistum non esse contrarium elementis. Secundo, quia vnum mistum generatur ex alio, vt sanguis ex chylo, siue pane concocto, & membrum ex sanguine, vbi patet sanguinem nō esse chylo contrarium, nec membrum sanguini. Respondet Auer. & dicit propositionem eiusmod esse vniuersalem, tam in generatione simplicium, q̄ mistorum, vbi primo animaduersiōe dignū bifariam esse generationem, alteram quidem simpliciū, hoc est elementorum. Alteram compositorum, quę miscentur ex elemētis, generatio simplicium iterum est duplex (licet Auer. nō dicat) nam alia est simplicis ex simplici, vt ignis ex aqua, & aqua ex terra, & de cæteris id genus. Alia simplicis ex misto: generantur enim elementa quandoq; ex misto, vt quando mistum resoluit immediate ad elnta: generatio vero mistorum iterū bifariam est, aut misti ex elementis, vt quando aliquod mistum fieret immediate ex elementis, vt minerale, plāta, & animal ex putri ortū materia. Aut misti ex misto, vt sanguis ex chylo, & chylus ex pane, & panis ex tritico generatur, amplius & membrum ex sanguine, vt dictum est. Secundo animaduersione dignum, contrarietatem multifariam esse: nam alia est extremi ad extremū qua cōtrarietate aduersantur album & nigrum, alia extremi ad medium, & e contra medii ad extremum: qua contrarietate opponuntur album & rubrum. Alia est medii ad medium, qua rubrum croceo opponi videtur iis sumptis. Respondet Auer. q illa propositio est vl'is, non tamen eadem specie contrarietatis, nam generatio elementi ex elnto, est inter contraria contrarietate extremi ad extremum: generatio elementi ex misto, vel misti ex elementis est inter contraria cōtrarietate extremi ad medium, vel medii ad extremum: at generatio misti ex misto est inter contraria contrarietate medii ad mediū.

Dubiū.

Quę Auer. Com. 20.

Gñatio duplex.

Quare vr patet omnem generationem omnemque corruptionem esse inter contraria: & dicit Auerro. hanc propōnem patere: tum ratione tum inductione, inductione quidem, vt Arist. 1. physico. probauit, & nunc ī omnibus est inductum: ratione vero, quia omne generans gñat vt simile: & vt contrarium: nisi enim esset aliquo modo simile, non esset determinatum ex determinato & si non esset contrarium, gñatio non esset actio & passio, omne enim quod agit: agit vt contrarium ei, quod patitur, vt dictum est ī lib. de generatione Sic igitur patet vl'itas propositionis. Ad rationes patet solutio. Ad primam quidem, quia inter mistum & elnta est cōtrarietas medii ad extrema vel extremi ad mediū.

Ad secundam dico, q est contrarietes medii ad medium, quæ sufficit. Et si replicares, subæ nihil esse contrarium, solutionem quære quinto physicæ auscultatio. commen. 10. & lege commentationes nostras, quia huius resolutionem inuenies diligenter: hæc Auerroes, & laute. Vlterius Auer. exponendo textum, vult Arist. ad propositum inferendum accepisse duas propōnes, prima est: omne quod generatur, generatur & corrumpitur a contrario, vt probatum est. Secunda est, contraria corpora sunt, quorum motus sunt contrarii. Ex his concluditur tertia, quā Arist. non propalauit, videlicet q motus generati simplicis est ꝯtrarius motui eius, e quo generatur, verbi causa, mutus ignis, q generatur ex terra, est contrarius motui terræ. Sed occurres primo, quia ignis generatur ex aere: et tn̄ motus ignis non est contrarius motui aeris. Secundo, occurres vtrum hæc propositio habeat locum in mistis: vr. n. q non, nā ignis generat ex aliquo misto, cuius motui motus ignis non aduersatur. Ex alio vr q sic, alr demonstratio Arist. non esset vl'is. Mihi vr, q hæc propositio sit vl'is ad hunc sensum, q motus generati sit semp contrarius motui eius e quo genetatur: aut simplr, aut ꝟm quid. Item autem pp se, aut pp aliquid sui Tunc ad rōnes. Ad primam, dicerem motum ignis, et motum aeris esse cōtrarios ꝟm quid: nam motus ignis est simplr sursum: motus aeris est ꝟm quid deorsum. Ad secundam, dicerē motus misti in se non semper esse contrarium motui elementi ex quo miscetur, sed bene mistum continet aliqd cuius motus contrarius est motui elementi ex misto geniti, quia continet aliud elntum, cuius motus est illi motui contrarius, verbi causa generetur terra ex ligno Dico q motus ligni non est contrarius motui terræ per se, sed rōne contenti, qa lignum vltra terram cōtinet ignē, cuius motui motus terræ est contrarius: sic igitur oē qd generatur, mouetur motu contrario motui eius e quo generatur, aut simplr, aut ꝟm quid. Item, aut rōne sui, aut saltem rōne eius quod continet, & sic propositio est vl'is. Tunc Auerroes componit sylłm, & vult maiorē esse hanc. omne quod generatur vel corrumpitur, mouetur motu contrario motui eius e quo generatur vel corrumpitur: patet hæc maior: intelligendo illam vt dictum est. Sed cœlum nō mouetur motu ꝯrio motui alicuius, nec simplr, nec in parte. Item nec in se, nec rōne contenti, igitur cœlum non est generabile nec corruptibile. Maior est exposita: Minor patet p hoc: quia motui circulari nullatenus est aliquis motus contrarius, qd quidem sumit hic tanq̄ notum: verum non est notum, sed ꝓbatum ex suo sermone infra dicendo. Sed occurres, nonne motui cœli aliquis motus est ꝯrius ꝟm quid: vr. n. q sic: vt Arist. ꝓbabit infra: & vr ratio: nam motus stellæ ad ortum contrarius est motui eiusdem ad occasum: saltem ꝟm quid. Dici pōt: q in cœlo nullum est principium neq; finis: nisi ꝟm designationem: & ita illa ꝯrietas non est ꝟm naturam: sed ꝟm designationem mentis: & ppea non sunt illi motus contrarii ꝟm quid naturaliter, sed ꝟm quid designatiue Modo hæc contrarietas non sufficit ad generationem & corruptionem, cum mathematici illam fingant in lineis & supficiebus ī quibus nulla est generatio. Vlterius Auer. declarat in

Quæ Auer. Comē. 20. Prima.

Secunda.

Tertia.

Dubitatio.

Ad primā.

Ad sedam

Syllus.

Dubitatio

Solutio.

Quę Auer. Com. 20.

natura de cœlo ipso fuisse duplex consilium. Primo faciendo ipsum ingenerabile & incorruptibile. Secundo i remouendo ab eo omne contrarium, primum consiliũ conclusit natura per hoc, quia si non esset aliquod corpus ingenerabile & incorruptibile hic inferius non esset generatio nec corruptio alicuius: hanc consequentiam probat Arist. 8. physicae auscultationis. Nam oẽ quod generatur exit de potentia ad actũ, & omne quod exit de potentia ad actum, deducitur ab aliquo existente in actu Si igitur cœlum esset gñabile, deduceretur ad actũ essendi ab aliquo existente in actu, & sic procederetur i infinitum, aut oportet venire ad aliquod, quod semper est i actu. Quare si generatio & corruptio sunt, oportet esse aliquod corpus æternum, et hæc fuit ratio primi cõsilij Ratio vero secundi consilij est, quia vbi natura dedisset sibi contrarium, tunc esset corruptibile, & per cõsequens generabile. quia omne corruptibile est generabile: igitur si natura deliberauit de æternitate, bene fecit remouendo omne ɔ̃rium a cœlo ipso. Ex dictis Auerr. infert. Primo, ꝙ cœlum non est compositum ex mã & forma, eo modo videlicet quo elementa componunť. Secundo infert quod est simplex, hoc est non mistum e pluribus elementis, vt Empedocles autumat, primum probat contra Auicennam, multifariam. Primo sic, oĩs forma in materia habet contrarium, formæ cœli nihil ẽ contrarium, igitur non est in materia: igitur cœlum non componitur ex materia & forma. Secũdo, si cœlum esset compositum ex materia et forma elementarijs, tũc aliqua forma esset in materia elementaria sine cõtrario, deduco, quia probatum est cœlo nihil esse contrarium, cum moueatur motu sine contrario, quare forma cœli esset in materia sine cõtrario. Sed hoc est falsum, quia tũc natura ociose aliquid fecisset, deduco, quia talis mã, vbi esset forma cœli, esset sine potentia ad non esse, nam oĩs potentia in materia est ad separationem, quę est nõ esse.

Si igitur definitio materiæ est posse non esse, & esset forma in materia, quæ nunq̃ non esset tunc potẽtia materiæ esset ociosa, quia nunquam veniret in non esse, ad quod ipsa est ordinata. Tertio arguit, si forma cœli eẽt in mã, & non esset generatio nec corruptio illius vnq̃, tunc materia cœli careret propria operatione, deducit, quia operatio materiæ est generatio & corruptio, sicut acuminis gladij propria operatio est scindere dura. Si igitur forma esset in materia, cuius potentia nunquam esset ad non esse, tunc aliquod ens esset sine propria operatione, & forte hæ tres rõnes sunt vna, si recte considerentur. Sed circa hæc sunt plures dubitationes prima, quia Arist. arguere vr̃ cœlum non habere contrarium, quia motus cœli non habet contrarium. Modo hoc vr̃ erroneum, cum corpus de genere subæ contrarium nõ habeat, cum subæ nihil sit contrarium, & tñ motus eius habere potest contrarium hæc Ioannes grammaticus, qui Philoponus dicitur. Simplicius vero respondet etiam corpus substantiale habere contrarium, saltẽ fuso verbo loquendo de contrario, & hoc pacto motus qui habet contrarium, est corporis humani contrarium, vel presse, vel fuse: at cœlum nullatenus contrarium habet, nec eius motus: et propterea elongatum est a corruptione. hæc Simplicius. Auerroes vero quinto physicæ auscultationis, ait etiam in substantijs esse contrarietatẽ, verum aliqua dici contraria bifariam est, aut i se primo & principaliter, & sic solum in accidẽtibus reperitur vera rõ contrariorũ, aut suis in qualitatibus dispõnibusq;, & hoc pacto ignis & aqua contrarij sunt, quia qualitates quæ formas consequuntur, contrariæ sunt: & sic rõ Philoponi nulla est. Secundo occurres, quia non vr̃ verum, motuum contrariorum corpora esse contraria. Nam ferrum & terra pura, sunt contraria, saltem contrarietate medij ad extremum: nam elñtum contrariať misto saltem contrarietate medij ad extremum, vt dixit Auer. & tñ eodem motu specie ferrum & elñtum feruntur, ambo. n. ad medium simpliciter. Prẹterea, si motuum cõtrariorum corpora sunt contraria: est, quia cõtrariorum effectuum causæ sunt contrariæ. Sed hoc falsum est, nam album & nigrum sunt causæ contrariæ, et tamen causant intentionem in medio, quæ est vna rõne subiecti. Insuper Auerroes. 3 cœli, vult nigredinem effici tam a frigiditate q̃ a caliditate, quæ sunt contrariæ.

Rñdetur ad primam, ferrum & terram inquantum mouentur, non contrariari aliqua contrarietatis rõne, quia ferrum vt mouetur est p̃dominanter terra. Ad secundam, dico regulam Arist. intelligi in effectibus realibus, non autem intentionalibus, in quibus rõ contrarietatis esse non potest, vt dicitur septimo physico. libr.

Ad tertiam soluunt iuniores nigredinem effici tam a calido, q̃ a frigido, sed a nullo horum immediate, at regula Arist. intelligitur in effectibus immediatis. Sed hæc solutio vr̃ ambigua: nam frigiditas causatur immediate a frigido, & caliditas immediate a lumine, & tamẽ lumen & frigidum non sunt formaliter cõtraria. Propterea alii Iuniores dicunt regulam Aristo. intelligi solũ negatiue, ꝙ videlicet si effectus non sunt contrarii, causæ non sunt contrariæ: tamen possunt effectus esse cõtrarii, & causæ non vt rõ cogit. Sed omnes hæ solutiones sunt vanæ, nam regula Arist non est nisi in motibus, & causa est, quia solus motus arguit nãm & formam, cum immediate a forma proficiscatur, cæteri effectus non ꝓcedunt sic a forma, vt motus, & propterea solum in motibus, verum est ꝙ si motus non sunt contrarii, corpora, quorum illi sunt motus proprii, & nãles non sunt contraria, & si motus sunt contrarii, corpora, quorum illi sunt proprii & nãles, sunt contraria & tu intellige, aut per se, aut rõne qualitatum: hæc Auer. Quærunt si cœlum, quod circulariter mouetur, sit generabile & corruptibile. Arguitur ꝙ sic, quotiens ad antecedens esse, sequitur consequens esse: ad antecedens possibile sequitur consequens possibile Hæc regula est prioristica. Sed sequitur, cœlum quiescit, igitur cœlum non est ſm pphos, vt in lib. de substantia orbis dictum est: & dicemus secũdo huius: igitur si cœlum põt quiescere, cœlum põt non esse, at cœlum posse quiescere: testaẗ Auer 12. metaphysicæ, asserens quod de possibilibus esse, & non esse solus motus est æternus, igitur cœlum potest non esse, sed oẽ possibile non esse est corruptibile: vt dicetur in hoc lib. igitur cœlum est corruptibile. Secundo cœlum habet mãm, igitur est corruptibile. probatur antecedens, quia si cœlum nõ haberet mãm, esset propter rationẽ Auerrois in commen probat enim Auerroes cœlum nõ habere mãm: quia esset eius mã in potentia ad non esse, et si esset in potentia ad non esse, esset quandoq; sub non esse cœli: aliter potentia esset frustra. Modo hæc rõ non valet: Primo: quia concederem cœlum esse corruptibile, eiusq; mãm esse in potentia ad non esse, & negarem mãm illam debere quandoq; stare sub non esse: q̃a sufficit vt reducatur ad actum alia mã eiusdem speciei, vtputa mã ignis: sic enim tollitur frustratio potentiæ. Secundo: dicerem illam mãm esse aptam natam stare sub non esse, non tamen posse stare sub non esse: & sic non oportet reduci sub non esse, quia potentia frustratur, nõ aptitudo quæ non reducitur ad actum Tertio dicerem, vt Albertilla dicit. ꝙ potentia ad esse reducitur semper ad actum: non autem potentia ad non esse, quia potentia ad imperfectionem non debet reduci ad actum, sed illa quæ est ad perfectionem. Philoponus tenet cœlũ esse corruptibile & generabile ſm sui naturam, æternitatem vero nactum esse ab alio, cuius positionis etiã Auic. esse videtur: qui ponit aliquod corruptibile ab alio posse ꝑpetuum effici. Probat autem Philoponus suam positionem primo authoritate Platonis, qui cœlum & mũdum genitum esse dicit, et corruptibile: sed ab opifice eẽ nactum æternitatem, vt in Timæo scribitur. Secundo arguit: quia omnis virtus corporis finiti. est finita: quia: æt dicitur octauo physicæ auscultationis: virtus corporis finiti non põt se extendere ad durationem in-

Marginalia: A; B; C; D; Dubõnes.; Quę Phil.; Quę Simp.; Quę Auer. 5. physico. Cõm. 20.; Scda dub.; Cõm. 48; Quę Iunii; Quę alii Iuniores.; Quæstio.; Cõ. 41.; Solutio. 1.; Secunda.; Tertia.

finitam. Vnde per virtutem finitã nihil moueri potest tempore infinito. Sed virtus cœli est virtus corporis finiti, cum cœlum sit corpus finitum, vt in præsenti libro deducetur, igitur cœli virtus est finita, & ita non potest durare per infinitum tempus. Tertio, in omni corpore naturali est materia, forma, & priuatio, cum hæc sint vniuersalia principia omnium corporum naturalium. Sed vbicunq; est materia, & forma, & priuatio, est potentia ad corruptionem igitur corpus cœleste est corruptibile. Nec valet si quis dicat cœli mãm esse alteram, & corruptibiliũ alteram. Nã, vt arguit Philoponus, tunc mã esset composita ex eo, videlicet q; est cõmune vtriq; materiæ, & eo quod est proprium quemadmodum q̃libet species. De opinione Platonis in genitura mundi nemo potest certe sentire. Nam Plato nũc facturam innuit temporalem, qualem theologi dicunt: nunc æternam qualem peripatetici disputant. Platonici etiam inter se discribant. Nam (vt Proclus narrat in Timæo) Seuerus & Atticus & Plutarchus Mundum nõ fuisse semper de Platonis mente asserunt. Crantor vero & Plotinus, & Porphyrius, & Iamblicus Mundum semp fuisse, & fuisse semper a Deo. Immo fluxisse arbitrãtur, ẽm Platonem, quatenus Deus semper est, semperq; ab ipso fiat, atq; fluit, vnde Simplicius inquit, si ad initium tpis respexeris, quo mundus ipse caret ingenitum dices mũdum. Sin aũt ad perpetuum a Deo eius effluxum aduertes, assiduæ genitum asseres, vnde expositor noster hic ait, quod enim Plato posuit cœlum genitum non intellexit ex hoc quod est generationis subiectum, q; Aristo. hic negare intendit, sed quod necesse est ipsum habere eẽ ab aliqua superiori causa, vtpote multitudinem, & extẽsionẽ hñs, per quas certificatur eius recessus a principio vno, e quo oportet multitudinem cãre, & sic vñr velle non diuersa Arist. & Platonem sentire. Vnde vbique Expositor & Simplicius sic Arist. & Platonem conciliant, q; duplex sit generatio: altera quidem nãlis, videlicet quæ est de contrario in contrarium subiecto mediãte per præuiam alterationem affecto, altera quę est emanatio ab ipsa superiori cã, per quam genitum accipit eẽ in partibus distinctum. Tunc dicunt, q; cœlum est genitum secũda gñonis ratione, qm̃ est ab ipso Deo primo, & per se, & habet in partibus multitudinem, per q̃ recedit a prima cã. Hæc Simplicius & Expositor vbique.

De opione Plato.

Duplex generatio.

Alexander vero obijcit huic rñsioni, & videbitur in vltimo huius libri, primo, quia Plato dixit ante mundi generationem præcessisse chaos (vt patet in Timæo) et tale chaos moueri motu inordinato: & q; Deus reduxit tale chaos ad ordinem igitur loquitur in vera gñone. Præterea Plato eodẽ libro ait, cœlestia corpora eẽ suapte nã corruptibilia, nacta tñ esse æternitatem a voluntate Dei, quæ est maior eorum nexu: igitur propria generatione sunt genita: & tunc ẽm Alexandrum dicendũ est authoritatem Platonis non esse audiendam, quia cõtrarium sentit, sed quæ sit mens Platonis, alias disputabiẽ. Hæc ad primam. Ad secundam rñdet Auer. duplicẽ esse virtutem siue potentiam, alteram quidem ad esse, alteram ad motum. Tunc dicit in cœlo esse potentiam ad motum duntaxat, non autem ad esse. Nam potentia cœli est finita ad motum, rõne videlicet corporis cœlestis, infinita vero rõne motoris, qui mouet semper, & sic ad formam negatur minor, ad probationẽ diceret Auerr. cœlum eẽ finitum magnitudine, non aũt duratione, qa cum finitate magnitudinis stat infinitas durationis. Sed Expositor obijcit Auer. primo ex verbo Aristot. nam Aristo. infra ponit in corpore cœlesti virtutem ad semp esse, igitur virtutem ad esse. Secundum virtus essendi magis a forma q̃ a mã debet sumi, qm̃ per formam res est, per mãm res non est, vt dicitur. 7. metaphysicæ. Tertio, obijcit alibi, qm̃ quodlibet cœlum dependet a proprio motore, igitur habet virtutem essendi, vtpote motorem, e quo semper est. Vltimo, arguo ego fortissime contra Auer cœlum non habet potentiam ad esse,

Duplex potentia,

Obõnes Thom.

igitur non potest esse: tenet argumentum ab eodem in idem, vltra, cœlum non potest esse, igitur non contingit esse. tenet argumentum ab eodem in idem: vltra non cõtingit esse: igitur impossibile est esse. tenet argumentum ab æquiualenti ad æquiualens: vltra cœlum impossibile est esse, igitur necesse est non esse Tenet argumentum ab æquiualenti ad æquiualens: at vltimum hoc consequẽs est contra sensum: igitur & primum antecedens est impossibile, & sic oportet concedere cœlum habere potentiam ad esse. Propter hæc soluit Thomas. videtur tñ mihi ipsum velle, q; cœlum potest bifariam cõsiderari, vtpote ẽm essentiam, et ẽm variationem. Si ẽm essentiã consideretur: sic nec est per se finitum, nec infinitum, qm̃ vt sic abstrahit ab omni quantitate tam continua, q̃ discreta. Sin autem consideretur ẽm sui variationem sic habet potentiam infinitam vel finitam: & cum dicis igitur corrumpetur, negat argumẽtum, quoniam ẽm sui essentiam non cadit sub aliqua quantitate, sed ẽm sui variationem: licet igitur potentia ẽm sui variationem sit finita, nãcilcitur æternitatem a motore: hæc mihi videnẽ ẽm eius verba: si quis autem dicat me non intelligere ipsum, fateor ingenue, verum nihil curo. Obijcit autem Ioannes Gandauensis aduersus Expositorem in eo, q; ille dicit cœlum ẽm esse nõ subijci tempori: nam cœlum & esse cœlum subijcitur motui: at tempus vel ẽ motus, vel in motu: igitur cœlum ẽm esse subijcitur motui, & motui & tempori. Sed pro solutione animaduertendum apud Auerroem esse, virtutem siue potentiam ad esse, et virtutem essendi multum differre, nam esse vbiq; Auer sumit pro forma e qua sumitur species eius, cuius est, virtus essendi, vt proprie loquar, est dispositio qua ipsum esse, quod est forma, habetur in materia, licet sæpe pro ipsa forma accipiatur virtus seu potentia ad esse, est materia, quæ describitur per posse. Quibus patet compositum ipsum esse habere a forma, virtutem essendi a dispositionibus, quibus illa forma recipitur uel conseruatur in materia, potentiam esse habet a materia, quę est qua res potest esse & non esse, huius causa est, qa virtus & potentia idem est: a potentia vero possibile accipitur. at possibile est vnumquodq; ratione materiæ, vt in libro peri hermenias dicitur. Quare compositum habet potentiam ad esse rationem materiæ, & ita virtutem ad esse rationem materiæ, præterea potentia apud Auerr. non intelligitur nisi per transmutationem, et sic oĩs potẽtia requirit nouitatem, sed nihil est cã noui nisi mã, igiẽ virtus ad esse: vt potentia ad esse est mã ipsa. Tunc ad rõnes Expositoris. Ad primam diceret Auer. q; Arist. in nullo loco ponit cœlum habere virtutem ad esse, nec ad semper esse, nec virtutem essendi, licet ponat cœlum semper esse contra Platonem. Vel dici potest potẽtiam ad esse bifariam dici, aut ẽm vtrunq;, videlicet quæ est simul ad esse, & non esse, aut quę est ad alterã dimidiũ s. ad esse tantum, primo modo Arist. non poneret potentiam ad esse: sed bene ad motũ: quatenus in cœlo est potentia ad motum & quietem. Secundo modo in cœlo est potentia ad esse, qm̃ est in eo materia quæ est ad esse tantum, & forma, per quam semper est, & sic intelligeret Arist. si illud diceret Ad secundam diceret Auer. virtutem essendi, nec esse e mã, nec a forma, sed a dispositione, qua forma recipitur in materia. Vel dicendum q; virtus essendi ẽm dimidium est a forma, & etiam a mã quæ est alterius rationis in cœlo, sed ẽm vtrunq; nulla ibi est, nec finita, nec ĩfinita, nisi respectu motus. Ad tertiam, concedo fuso verbo intelligẽtiam posse dici virtutem essendi proprio tamẽ potius est esse cœli. Vel dicas intelligentiam esse virtutem essendi ẽm dimidium, & mãm cœli quæ est alterius rationis, etiam esse potẽtiam essendi ẽm dimidium: non autem ẽm vtrunque. Ad quartam dico, q; illa propositio, cœlum non habet potẽtiam ad esse, habet duas cãs veritatis, vna est, quia cœlum est, quia si cœlum est verum est ipsum non habere potentiam ad esse, vt qm̃ Socrates currit de inesse, fal-

Solu. Tho.

Obõ Ioan.

Rñsio propria.

Solu. rõnũ.

sum est ipsum posse currere de contingenti. Altera est quia repugnat sibi esse, vt hyppocentaurus non habet potentiam ad esse, quia impossibile est esse. Tunc dico ĩ cœlo non esse potentiam ad esse, quia cœlum est, & semper est, quæ est vna causa veritatis, et hoc sufficit: Vel dicedum cœlum non habere potentiã ad esse ẽm vtrũq;, e qua potentia deducit contingẽs, bene tñ ẽm dimidiũ, & ratione formæ quæ est ratio essendi, et rõne materię, quæ semper est actui essendi coniuncta, & sic tollitur discursus. Ex his sequitur inter expositorem & Auerr. non esse differentiam. Nam idem videntur sentire, si recte intelligo. Expositor enim concedit in cœlo virtutẽ essendi vel potentiam ad esse, quod credo, si accipit potentiam ad esse ẽm dimidium contingentis. Auerroes negat potentiam ad esse, quod credo, ẽm vtrunq;, & sic ratio Ioannis nulla est contra expositorem. Ad secundam rationem Philoponi respondet Auerroes in com pluribus locis, & vult ꝙ in corpore cœlesti non sit mã, nisi respectu motus, & ad vbi. Tunc ad formam negaret maiorem, quia sufficit cœlum ipsum cõponi ex mã & forma ad motum, non autem ad esse. Obijcit autẽ huic expositor, & syllogizat sic, omne ens actu, aut est actus, vel habens actum. Sed cœlum est ens actu, igitur est actus, vel habẽs actum. Maior est omnibus nota, & supponatur nunc. Minor probatur, quia cœlum agit in hæc infera corpora. Igitur aut actus, aut habens actũ. Et cum perspicuum sit cœlum non esse actum, relinquit ipsum esse habens actum, at cum omne habens actum ẽm Auer. sit compositum ex materia atq; forma, igiẽ cœlum est compositum ex materia & forma. Respõdet igitur expositor aliter, & vult cœlum componi ex materia atq; forma etiam circunscripta intelligentia, verum materia cœli est alterius rationis a materia generabilium, cum materia cœli sit ad esse tantum, dicatque ordinem ad formam alterius rationis. De re hac plurima disputaui in libro de substantia orbis, at nunc videtur mihi breuiter esse dicendum positiões hasce esse partim concordes, partim discordes. Vterque enim horum cõcedit materiam in cœlo, vterque horum vult materiam cœli esse alterius rationis, quia in potentia ad esse tantũ, atque ad formam alterius rationis. Vterque horum asserit materiam cœli esse in potentia ẽm dimidium cõtingentis, & non ẽm vtrunque, cum solum illa potẽtia sit ad esse atque formam, non autem ad non esse atque priuationem. Differunt vero, quia expositor ponit in cœlo duplicem formam, quia animam, quam peripatetici intelligentiam appellant, & formam cœli ex qua & materia illa alterius rõnis componitur cœlum, ex quo cœlo sic existente in actu, et aĩa fit vnum aĩal æternum, vnum dico sicut ex nauta & naui, instrumento & motore. Qua ratione fit vt apud expositorem materia motus sit alia, a materia ad esse, quia materia ad esse est mã ad formam cœli, quæ est citra intellectum. Materia ad motum est cœlum compositum citra intelligentiam.

Auer. autem ponit in cœlo vnam formam, & vnam mãm tm̃, nam anima cœli est intellectus, & est forma, vt est quo cœlum intelligit, est anima & intellectus, vt est quo cœlum mouetur, est forma. Materia cœli, vt dicit ordinem ad animam, est materia ad esse, quia anima cœli a principium essendi cœli, vt dicit ordinem ad motum, & vt est in actu per animam, est materia ad vbi, hæc Auer. & expositor. Tunc ad rõnem Thomæ, diceret Auer. ꝙ cœlum circunscripta intelligẽtia per intellectum, nec est actus, nec habens actum. Sed est potẽtia ẽm dimidium, hoc est semper ad esse, et negaret cœlum esse agens circũscripta intelligentia, immo illa circunscripta nullum habet esse, nec actionem: vt Auerro. scribet postea in hoc lib. Ego vero solitus sum dicere, ꝙ mã cœli põt considerari in rõne metaphysica, hoc est in rõne potentiæ, vel in rõne physica, hoc est in rõne potentiæ transmutabilis: si in rõne metaphysica, hoc est ĩ rõne potentiæ, sic mã cœli, & mã generabilium sunt eiusdem rationis, cum ambæ conueniant in ratione potentiæ. Sin autem in rõne physica, hoc est in ratione potentiæ transmutabilis, sic differunt, vt recte dixit Auer. et Thomas. Tu vero lege rem hanc in libro de substãtia orbis. Hæc de põne Philoponi deque rõnibus eius. Aristo. vero de disputatione credidit cœlum & mundum, nec incœpisse per generationem, nec corrumpendos fore p corruptionem, processisse tñ a Deo per quendam effluxũ, vel dependentiã, modo quo accidens perficitur a subiecto, & radius e sole, & sic cœlum siue mundum posuit Deo ipsi coæternũ, quatenus nec Deus prius cœpit mũdo, nec mũdus prius Deo, sed coęterno tempore, atque perpetuo fuerunt. Nos vero tenemus nec cœlum, nec mundum cœpisse per generationem, sed per creationẽ, item nec corrumpendos, licet cœlum a motu cessabit, rõnes vero hinc inde in pluribus locis scripsimus. Hæc nunc sufficiant. Ad rõnes quas fecimus in principio, ad primam concedo regulam, & concedo minorem, et totum, tamen nego cœlum posse quiescere simpl'r, bene ẽm partem, vt n quælibet aqua põt corrumpi, & non tota aqua, sic cœlum põt quiescere a qualibet reuolutione: non tñ a toto motu, & sic non sequitur ipsum posse quiescere simpl'r a motu, pp quæ sorticolæ dicerent cœlum a motu posse quiescere, non aũt cœlum posse quiescere a motu. Ad secundã rñdeo, q, cœlum habet materiam alterius rõnis, at rõ Auer. probat cœlum non habere mãm eiusdem rõnis physicæ, & hoc probat ratio.

Ad rõnes, dico ꝙ secus est de potentia ad esse vel non esse, & secus de potentia alterius. Arist. probat in primo cœli potentiam ad esse, & ad non esse, oẽm debere reduci ad actum, nec posse saluari in simili specie. Tu vero expecta rem hanc in fine huius. Ad secundam, oĩs aptitudo materiæ est potẽtia, qm̃ aptitudo sequitur formã, & propterea rõ illa nulla. Ad tertiam, dicerem potentia ad non esse, est ad esse, qm̃ corruptio vnius est generatio alterius: quare si potentia ad esse debet reduci ad actum, quia etiam est ad esse. Hæc de quæstione.

At uero & crescit omne quod crescit, & decrescit omne quod decrescit a cognato, quod aduenit, & quod in materiam resoluitur, huic autem competit nihil, ex quo factum fuerit.

Hactenus ꝙ corpus ipsum quod circulariter fertur, non sit gñabile, nec corruptibile: persuasit. Quod vero non sit augmentabile, nec diminuibile: probat, & rõ componitur hoc pacto: oẽ quod crescit & decrescit, crescit & decrescit ab aliquo cognato siue simili, ꝙ aduenit & quod in mãm resoluitur. Nam, vt dicet in lib. de generatione, crementum fit ab aliquo: q, in principio est contrariũ: in fine simile. ideo aduenit augmentabili ipsi, & resoluitur in mãm: vt cõuertatur in mãm eius: quod augetur vel diminuitur. Hæc est maior: & eius declaratio. Sed cœlo nihil accidit: quod in mãm resoluatur: ex qua factum sit. cum cœlum ex nullo factum sit: vt precedens problema dixit. cœlum igitur nec augetur: nec diminuitur: huius syllogismi ponitur primo maior, & perspicua est. Secundo minor: & inquit huic autem cõpetit nihil: ex quo factũ fuerit: neque. n. habet materiã: neque contrarium: ex quo fieri possit: vt præcedens ꝓblema dixit. Animaduersione dignum in omni auctione atque diminutione duo concurrere: vt in libr. de gñone dicet: videlicet mãm ex qua ipsum augmentabile fit. & in quam nutrimentum conuertatur: & cibum qui sit cõtrarius. & cognatus siue similis: cognatus quidem in fine: contrarius vero in principio: & hæc duo tetigit in maiorem: cum dixit a cognato: tetigit cibum: q in fine est silis: in principio aduersans: & cum dixit: & qđ in mãm resoluitur: tetigit mãm: & ex qua augmentabile fiat: et in quam cibus conuertatur: resoluaturque. At in minore: tetigit alterum horum tm̃: vtpote ma-

teriam, cum dixit, huic autem competit nihil, ex quo factum fuerit, quia caret materia, ex qua res fiunt, vel tetigit contrarium tantum, natura cœlum non habet cōtrarium, ex quo factum sit, & fortasse intelligit vtrunque. Nam cœlo non competit aliqd, vtpote materia vel cōtrarium, ex quo fuerit factū. Quare nec augeri, nec minui potest. Vel potest ratio Arist. componi vt expositor & Simplicius indicant sic, omne augmētabile, & oē diminuibile generatur, & corrumpitur ex aliquo, at cœlum ex nullo generatur vel corrumpitur (vt præcedēti problemate est probatum) igitur cœlum nec est augmētabile, nec diminuibile. Maiorem & probationē simul ponit, & inquit, & crescit omne ꝙ crescit, & decrescit oē qđ decrescit ab aliquo cognato, ꝙ aduenit, & q. in materiam resoluitur, hoc est per appositionem alicuius materialis aduenientis: ꝙ quidem cum prius esset dissimile, factum est simile per resolutionem in propriam mām, quæ deposita forma priori, formam corporis augendi assumpsit. Sicut panis resolutus in mām accipit formā carnis. Quæ ratio docet in omni auctione vel minutiōe fieri generatiōem & corruptionem aliquo modo: & sic patet maior, quod omne ꝙ augetur vel diminuitur, generatur & corrumpitur saltem ſm quid: hæc est maior & eius expositio: deinde tangit minorem, & īquit: huic autem competit nihil, ex quo factum fuerit, quia cœlū non est dare aliquid ex quo fuerit generatum. q. d. sed cœlum non potest generari, nec ſm quid, nec in toto, igitur non est augmentabile. hæc expositor, & sapide.

Quę expositor et Simplicius.

Auerroes vero rationem textus sic componit: oē ꝙ augetur vel diminuitur, nutritur, cœlum non nutritur, igitur cœlum nec augetur nec diminuitur: maior suppo nitur minorem probat sic, omne nutriēdum est homogeneum vel similare ei, e quo nutritur, cœlum non est similare alicui e quo nutritur: igitur non nutritur. Maior patet exemplo, quia sanguis est materia animalium, & est nutrimētum proximum membrorum oīum (qcq̄d velint medici) constat autem sanguinem nunq̄ nutrire, nisi fuerit similis. Sed occurres, si augendum augetur a similari, diminuendum diminuitur a similari, indicat Auer. solonem, ꝙ tam augendum, q̄ diminuendum a similari augetur vel diminuitur. Nam si similare inuenit nutriendum paratum generationi, auget ipsum. Si autē inuenit paratum corruptioni diminuit, eo vsq; quousq; dissoluantur elēta in mām, ex qua componitur mistum nutriēdum, dr vero nutriendum paratum gñoni ab ortu vsq; ad ætatem consistentiæ, quo tempore nutriendū est humidum, dicitur vero paratum corruptioni e cōsistentia ipsa per senectutem vsq; in mortem, quo tempore arescit, atq; exiccatur humidum eius, hæc Auerr.

Quę Auer. Com. 21.

Dubō.

Si autem nec accrescere, nec corrumpi potest, eadem ratione, & inalterabile esse existimandum est.

Quod quidem non sit augmentabile, nec diminuibile, ex his constat. Quod autem nec alterationes subeat, modo probare aggreditur, & primo proponit conclusionem quam probare enititur, & simul vim rōnis. Cōclusio quidem est, cœlum non subest alterationi, vis vero rationis, omne alterabile accrescere vel corrumpi pt, cœlum nec accrescere, nec corrumpi potest, igitur cœlū non est alterabile. Vel melius (vt dicit Auer.) vis rōnis est omne alterabile est generabile, cœlum non est generabile igitur nec alterabile, & hanc vim indicat, dicens. Si autem nec accrescere nec corrumpi potest, subaudi ratione illa, ꝙ non est generabile, eadem ratione (quia nō est generabile) & inalterabile esse accipiendum est, & sic videtur Arist. velle cœlum alterationibus non subijci, illamet ratione qua probatum est ipsum nec augmento subijci. Alij & diserti viri sic intelligunt, ꝙ eadem ratiōe e cœlo ipso remouetur alteratio, qua & generatio, verum ratio qua remouetur generatio, ē quia caret cōtrario, & hac ratione etiam remouetur alteratio, quia ca

Expositio Thomæ.

B ret contrario. Sed non placet. Nam licet cœlum careat cōtrario propter motum, qui eius motui nullus motus est contrarius, qui fit ſm graue & leue, tamen fingi pōt cœlo competere contrarium ſm alias qualitates, & sic posset teneri ipsum esse alterabile. Prima expositio est expositoris, qui vult Arist. remouere alterationē a cœlo per hoc quod ab eo remouetur auctio, et diminutio: & consonat eius probationi, quia sequenti textu ꝓbat cœlum non esse alterabile, quia nec est augmentabile, nec diminuibile. Verum expositio Auerro. consonat præcedentibus, & non dissonat sequentibus, quia licet Arist. probet cœlum non esse alterabile per hoc, q̄a nec est augmentabile, nec diminuibile. tamen quia cōclusio potest probari duplici vna, quia videlicet non est generabile, & quia non est augmentabile, ponens conclusionem, complicauit vnam viam breuiter, alteram autem explicuit utens suo artificio, & sic vtraq; expositio conuenire potest verbis Arist. Quo vero ad verba attinet, verbum corrumpi græce est ἄφθαρτον, hoc est incorruptibile, & Auer. recte intelligit per incorruptibile, īdiminuibile, quasi velit cœlum non esse alterabile eadem rōne qua non est augmentabile, nec diminuibile, & sapide commentatur. Nam diminui est ire ad corruptionē, & ita aliquo modo corrumpi, verbum eadem ratione græce est αὐτῆς διανοίας, & licet multipliciter latine dici potest, tamen ego intellexi eadem ratione. Quod quo modo intelligatur dictum est.

Expō Arist.

Expō verborum.

F

Alteratio enim motus est in qualitate, qualitatis autem qui quidem sunt habitus, & dispositiones, non sine mutationibus in passionibus fiunt, ut sanitas atq; morbus. Quæ uero naturalium corporum in passionibus mutantur, ea omnia uidemus incrementum suscipere, atq; decrementum ceu animalium corpora, partesq; ipsorum, atq; stirpium etiam, & elementorum

G *simili modo. Quare si corpus qđ circulo fertur, neq; accrementum, neq; decrementum suscipere potest, & inalterabile esse consentaneum est rationi.*

Nunc syllogizat propositum, & rō sic componitur: oē alterabile est augmentabile atq; diminuibile. Corpus q. circulo fertur, non est augmentabile, nec diminuibile, igitur cœlum ꝙ circulo fertur non est alterabile. Minor iam ex dictis perspicua est. Maior probatur iterum sic, oē mutabile in passionibus est augmentabile atq; diminuibile: hæc maior probatur in textu inductione in animalibus, & plantis, & elētis. Sed oē alterabile est mutabile in passionibus: hæc constat definitione alteratione. Nam alteratio est motus in qualitate, & non in quauis qualitate, sed in qualitate tertiæ ſpēi, quæ est passio. Nā in habitibus vel dispōnibus non fit proprie alteratio ꝑ se, vt patet. 7. physi. nisi quatenus fit in passionibus quas

H habitus & dispōnes consequuntur. sanitas. n. et morbus non proprie sunt termini alterationis, sed consequuntur terminos alterationis, vtpote motum ad qualitates elementarias. Sic igitur patet minor, videlicet ꝙ oē alterabile sit mutabile in passionibus. Ex his patet textum hunc debere resolui in duos syllogismos, videlicet ī principalem & prosyllm, quo probatur maior sylli principalis. De syllō principali maior omittitur, minor aūt ponitur ibi, quare si corpus: conclusio deniq; ibi & in alterabile: at ꝑ probat minorem prosylli per definitionē alterationis, est. n. minor: oē alterabile est mutabile in passionibus, q̄ sunt qualitates tertiæ ſpēi, probatur ꝑ definitionem alterationis. Nam alteratio est motus in q̄litate, non quidem simplr in oī qualitate: ꝑpea subdit, q̄litatis aūt, qui quidem sunt habitus & dispōnes, hoc est primę speciei ad quas, videntur alterationes esse, vt ad sanitatē

morbumq́, non sine mutationibus in passionibus fiūt, est enim sanitas & morbus habitus vel dispositio. Modo licet ad hæc videatur esse alteratio, tamen re vera nō est quia ē ad qualitates quæ sunt passiones, sine quibus sanitas & morbus esse non possunt, quare concludatur hæc minor, omne alterabile est mutabile ī passionibus, q̄ quidē est minor prosyllogismi deinde tangit maiorē eiusdem prosyllogismi, & inquit: quę vero naturalium corporum in passiōibus mutantur, ea omnia videmus incrementum suscipere, atq; decrementum, & hanc ꝓbat inductiue in animalibus & partibus ipsorum, quæ in passionibus mutantur, & suscipiunt augmentum & decrementum, & in plantis, & ipsarum partibus, & in elementis, quæ dum alterantur etiam, augeri videntur, vt terra alteratur in ignem: igitur totus prosyllogismus est omne mutabile in passionibus est augmētabile, atq; diminuibile, omne alterabile est mutabile ī passiōibus, igitur omne alterabile est augmentabile, vel diminuibile. Tunc sumpta hac conclusione pro maiore sic: omne alterabile est augmentabile atq; diminuibile, addemus hanc minorem, corpus quod circulo fertur, neq; accrementum, neq; decremētum suscipere potest. Quare cōclusio erit ꝙ ipsum inalterabile esse sit consentaneum rationi, & sic patet quo modo de principali syllogismo tm̄ minorem, & conclusionem expressit, de prosyllogismo vero maiorem & minorem. Auer. vero hic declarat in quibus qualitatibus sit alteratio, & in quibus nō, & dicit primo, ꝙ alteratio est ad qualitatem, vt augmētatio ad quantitatem, & latio ad vbi, & gn̄atio ad substantiam. Secundo dicit, ꝙ non ad oēm qualitatem est alteratio, sed ad quasdam sic, ad quasdā non. Ad genus animatum quod est habitus, & inanimatum quod est dispositio, hoc est ad qualitates primæ speciei non est alteratio, itemq; ad genus quod dicitur naturalis potētia vel impotentia, quæ est secunda species, non est alteratio, ad genus, quod est qualitas in quantitate non est alteratio: hoc ad figuram quæ est quarta species, non est alteratio: est igitur alteratio ad qualitates tertiæ speciei, q̄ sunt passiones, quia alteratio hoc pacto est in habente subiectum & mām. Qua ratione fit, vt cœlum careat alteratione, cum careat mā. Sed occurres, quia cœlum videtur alterari, vt patet in eclipsibus Solis & Lunæ.

Totus prosyllogismus.

Quæ Auer. Cō. 21.

Dubitatio.

Rn̄det Auer. et indicat duas formas rn̄dendi. Nā primo dici pōt cœlum non esse alterabile, & qđ dicitur de eclipsibus & illuminationibus, dici pōt illas non esse alterationes, quia non sunt ad passiones. Secundo, dici pōt duplicem esse alterationem subitariam, & temporariā, subitaria esse pōt in cœlo, vt illuminatio & obscuratio, temporaria quæ fit propter mām et contrarium, remouetur a cœlo, hæc Auer. Sed replicabis, quia eclipsis Lunæ vr̄ temporaria: similiter & illuminatio, vt obseruatio docet, dic hoc esse per accidēs propter motum localem, quo opacum corpus interponitur, vel remouet, non aūt propter lumē, quod sui nā est subito acqsibile.

Solutio. Auer.

Alteratio duplex.

Replica. Solutio.

Ex his concludit Auer. quatuor primum ꝙ oē generatum, & oē auctum alteratur alteratione passiua, quę ē in qualitatibus primis, cuiusmodi sunt caliditas & frigiditas, & id genus, quæ sunt tertiæ spēi siue generis qualitatis. Secundo, sequitur a cœlo esse remota, alterationē, sanitatem, morbum, iuuentutem, senectutem, & oīa ea quæ sequuntur eiusmodi qualitates, cum sit impossibile in illo esse alterationem. Tertio, sequitur in cœlo posse esse oīa illa accidentia, quæ non consequuntur illas primas qualitates, vt figuram, & id genus. Quarto, sequit vniuersaliter in cœlo non esse eas qualitates, quæ acquiruntur mutatione de contrario in contrarium, vt albū, nigrum, & id genus, sed quæcunq; acquiruntur mutatione de contradictorio in contradictorium, bene esse pōt, & sic qualitas quæ caret contrario in cœlo est, quæ habet contrarium non pōt illi inesse, dico nec ſm mutationem, nec ſm esse, qa ad tales mutari non pōt, nec sub talibus potest esse: hæc Auer. commen. 22.

Quatuor decepta Auer.

A Animaduerte textum illum (quare si corpus) Auer. non cum præcedenti copulare, sed cum sequente, ꝓpterea cōm. textum illum introducit alio modo q̄ nos iduximus. Nam inquit ꝙ Aris. vult copulare sensum cum rōne: & ponere cōuenientiam testimoniorum antiquorum, & verba eorum obscura in antiquo tēpore dicta, hæc Auer. et fallitur, nam textus ille debet continuari cū præcedenti, cum in illo ponatur minor, & conclusio syllogismi principalis, quem intendit in præcedenti textu, vt visum est. Quo vero modo Arist. dederit conuenientiam inter sensum & rōnem de isto corpore, postea dicemus. Sed mouet Auerroes dubitationem nō paruam. Nam Arist vt ipse exponit, fecit talem propōnem, oē quod non recipit augmentum, nec diminutionem, nō recipit alterationem, et sic vr̄ apud ipsum Arist. fecisse tale enthymema, cœlum non augetur, nec diminuitur: igitur cœlum non alteratur. Modo hæc cōsequentia est ab inferiori negatiuæ ad superius, nam omne augmentabile est alterabile, & non conuertitur, apud expōnem nostram syllogismus erat, omne alterabile est augmentabile vel diminuibile, cœlum non est augmentabile, igitur nec alterabile. Modo maior vr̄ ambigua: quia non omne alterabile est augmentabile, vt patet in lib de gn̄one. In plus .n. est alterabile q̄ augmentabile, & sic dubitatio Auerro. habet loco tam in sua q̄ in nostra expōne.

B

Quę Auer Cōm. 22

Error Auer

Dubō. Auer. Cōmē. 22.

Rn̄det Auer. dupliciter, & primo ait ꝙ ratio non est intelligenda, vt iacet. Sed hoc pacto, ꝙ si cœlum non recipit augmentum, nec decrementum propter cām superius dictam, videlicet. qa caret materia, & subiecto, ob similem causam ēt non recipiet alterationem, cum oē alterabile egeat mā & subiecto: non igitur arguitur ab inferiori negatiue, sed a conuertibili ad conuertibile ſm causam, & hoc pacto bene arguebat. Secundo rn̄det ꝙ augmentabile, & alterabile conuertuntur, si augmentabile sumitur large, vbi Auerr. distinguit de auctiōe atq; diminutione: est .n. triplex quædam propria, quę est cōuersio nutrimenti in substantiam nutriti: & hæc proprie in aīalibus est, & omni viuente. Alia est rarefactio vel condensatio, quæ sequuntur calidum & frigidū, & hæc reperitur tam in elementis, q̄ in mistis similaribus. Nam aer condensatur & rarefit, & aqua similiter, quę sunt elementa, item succi cōdensantur & rarefiunt, qui sunt misti ex elementis. Alia est iuxta pōnem partium. quo mō crescit aut decrescit paries per additionē vel subtractionē alicuius similis nāæ cum pariete: & hæc ēt esse potest tam in mistis, q̄ ī elemētis: nam pōt ignis crescere per iuxta pōnem alterius ignis, & quicquid sit oīs augmentatio est aut cōiter dicta, aut prope dicta. Tunc ad dubitationem patet solutio: nam omne alterabile est augmentabile ac diminuibile, & e contra, modo accipiatur auctio & diminutio cōiter. Qua rōne non male addidit Arist. in textu ēt in elementis esse auctionem diminutionemue, quia auctionem accepit cōiter, vt dixit Auerro. hæc Auerroes & optime. Ex his infert Auerroes, ꝙ si oē alterabile est augmentabile atq; diminuibile: sequetur per conuersionem e contrario, quæ est conuersio ꝑ contra pōnem, ꝙ omne non augmētabile, & omne nō diminuibile est non alterabile: hæc Auer.

C

D

Solutio. 1. Auer.

Solutio 2. Auer.

Triplex auctio & diminutio.

Quod quidem igitur sempiternum sit primū corporum, & neq; accrementum, neq; decremētum, neq; senectutem, neq; alterationem, neq; passionem suscipiat, si quis hisce quę supposita sunt credet, perspicuū ex dictis est.

Auerroes introducit, ꝙ Arist. de conuersum, ꝙ vult Arist. in priori textu probasse cœlum non esse alterabile, quia non est augmentabile: at nunc vult ꝙ probet e ꝯ cœlū non esse augmentabile, qm̄ non est alterabile, & hoc intelligit per sempiternum q. d. quia cœlum est sempiternum, hoc est, quia cœlum non est alterabile, neque

Quę Auer. Cōm. 22.

augmentabile erit, & reliqua, ecce quo mõ apud Auer. Arist. dedit conuertens. Quę expõ est oĩno dissona gręcis codicibus, & nostris ẽt translationibus & quod fecit Auer errare, est verbum διότι, quod in suis translationibus est cum, & hac de causa errauit. At nos melius dicamus ꝙ nunc epilogat quae declarauit. Nam διότι Arist. in epilogis consueuit apponere, & quæ dicit, trãslationibus patent, verum adiecit vnum quod non ꝓbauerat, videlicet ꝙ cœlum non suscipiat iuuentutem. Nã iuuẽtus & senectus cum auctione & diminutione coordinari solent, & propterea dicit Auer. & vr̃ ꝙ Aristo. non posuerit priuationem additionis i. ꝙ non dixit cœlum non esse augmentabile, nisi ad significandum ꝙ nõ recipit senectutem, neq; iuuentutem. Quare recte in epilogo adijcit illud, quoniam cointelligebatur in prioribus dictis, hæc Auer. & recte.

Error Auer.

Videtur autem & ratio his astipulari, quę apparent, & ea quę apparent rationi, omnes enim hoĩes de Dijs existimationem habent, & oẽs qui Deos esse arbitrantur, tam barbari, quam gręci ipsum supremum locum Deo attribuunt, ut uidelicet immortale ad immortale sit accommodatum, quippe cum alio modo sit impossibile. Si igitur est aliquid diuini, quemadmodũ & est ea profecto quæ & nunc de prima corporum substantia dicta sunt, bene sunt dicta.

Quę Auer.

Auerroes vult Arist. in hoc cap. declarare conuenientiam inter sensum & rõnem circa ea quæ de ipso cœlo sunt dicta, necnon & eorum testium, qui in antiquis tẽporibus de ipso verba obscura fecerunt, ẽt astipulationem. Sed qm̃ multa dicta sunt de ipso cœlo, vt ꝙ nõ sit generabile, non augmentabile, non alterabile, & deniq; nec senescibile, circa quod horum velit Arist. talem declarare conuenientiam, Auer non exponit, ideo expositor ait Arist. velle adducere signa ad manifestandũ ꝓpositum, & sic velle vr̃ expositor hæc signa esse posita ab Arist. ad oĩa illa ostendenda. Alij volunt Arist. redire ad declarandum cœlum esse æternum tria signa, & oẽs recte sentiunt, quia si Aristo per signa probat cœlũ esse æternũ, & ex æternitate cœli cætera de cœlo sequuntur, vt ꝙ non sit augmentabile, non sit alterabile, nõ sit senescibile, sequitur ẽt Aristo. redire ad probandum per signa etiam illa cætera. Quare q̃uis mõ textus introducatur, sequitur recte Arist. redire ad probandum ꝓpositum per tria signa. Addit tñ Auerr. sensu constare, ꝙ cœlum nec alterationem, nec auctionem, vel minutionem accipiat, quia rerum cœlestium scriptores, qui antiquis temporibus stellas obseruarunt, semper illas adinuenerunt eadem sub quantitate, & eodem in numero. Quare velle vr̃ Auer. ꝙ redeat Aristo. ad probandum de cœlo per illa signa solum sempiternitatem. Nam ipsum non esse augmentabile, nec alterabile, constat obseruatione, & instrumentis sensilibus. Sed cur Arist. vltra rationes intellectiles, adiecit & signa sensibilia, Auer. declarat, & dicit hoc esse recte factũ ab Arist quia multi hoĩes non possunt assentire primis propõnibus per intellectum notis ex rõne tm̃. Cuius causa est, aut propter diminutionem innatam in natura, sunt. n nonnulli adeo intellectu imbecilles vt ad nihil attollantur, quod sensus transcendat, quales sunt nã rudes, & hebetes, vt dicitur secundo physicæ auscultationis libro. Alia causa esse p̃t paucitas exercitij in scientia, in qua tractatur de illis rationibus, sunt. n nonnulli, qui paucitate exercitationis ĩ scia, non facile consentiunt rõnibus illius scientiæ, vt tertio huius dicit Auer de Auicen. Tertia causa esse potest. Mala consuetudo in doctrina, quæ multis annis est radicata falsis in fundamenti, vt dicitur secundo metaphy. & ponit exemplum de sectatoribus suæ legis. Nam hi

Quę expositor.
Juniores.
Quę Auer.
Cõm. 22.
Tribus de cãis hoĩes ꝓpõnibus rõni cõsentaneis non assentiũtur
Cõm. 6.
Cõm. 64.
Cõm. 14.

B a pueritia sunt assueti audire propositiones falsas, apparentes tamen, & propterea deducuntur ad negandum naturales propositiones, cum asserant nihil esse necessarium, aut possibile, aut impossibile nisi in Deo. In cæteris remouent necessarium, & possibile. Item remouet virtutes in rebus, cum dicant Deum omnia agere, & cętera quæ sarraceni opinantur. Animaduerte tamen hęc dixisse Auer contra sectatores suæ sectæ, nos vero qui ueritatem habemus, non sic dicimus, quia rebus præbemus virtutes, licet dicamus omnia agere virtute primæ causæ, quod etiam philosophi dicunt. Præterea damus rebus necessitatem, saltem ex suppositione: item & possibilitatem & impossibilitatem. Sed Auerr. vult habere, nonnullos esse adeo suæ opinionis, vt nullis alijs credãt: nisi per sensus constet contrarium. Adiecit igitur Arist. signa præter rationes propter naturas hominum, q nõ possunt rationibus assentire, nisi conuenerint signis.

Quid reuera senticdi.

Albumazar aliam assignauit causam, & ait Arist. addidisse signa post rationes, quia sic veritas conclusionis erit propinquissima veritati certæ, hoc est primis principijs, nam licet veritas talis conclusionis non sit veritas primorum principiorum, est illi propinquissima, cum constet sensibus, quare ad vigorandam veritatem conclusionis, hæc signa suppleuit. Galenus vero in libr. quẽ demonstrationem appellauit, aliam rationem adiecit, dixit enim Arist. addidisse signa, quia mundi æternitas non potest aliter probari, & propterea in libro quem composuit de creditis, mundum esse æternum reposuit inter credita, quia non potest probari nisi per credita, patet igitur quare Arist. vltra rationes ad fecit signa, hęc Auer. Tunc primum signum sic compositum est, locus substantiarum æternarum ac spiritalium est æternus, & aliqua ex parte spiritalis, cœlum est locus deorum, qui sunt substantiæ æternæ ac spiritales, igitur cœlũ est æternum atq; spiritale Maior patet, quia locus debet esse locato similis & accommodatus. Minor habetur. Ex opinione hominũ, qui ponunt Deos, hi. n. & ponunt Deos æternos, & spiritales, & oẽs tam græci q̃ barbari illos ĩ cœlis statuunt. Quare sequitur conclusio, vt ꝙ cœlũ sit æternum & spiritale, æternum quidem, quatenus est locus Dei æterni, spiritale vero, qa plus præ cæteris corporibus accidit ad diuinas subas. Sed occurret, quia hoĩes ẽt existimant templum esse locum deorum, & tñ constat templum esse corruptibile, dr̃ templum esse locum Dei, non quidem ex parte Dei, sed ex parte colentium Deos, quos oportet ĩ aliquo loco colere, vnde, vt recte exposi. ait, templa corruptibilia sunt proportionabilia hoĩbus corruptibilibus: cœlum aũt est incorruptibile, ꝓportionale subæ diuinæ. Quo vero ad verba attinet, cõsideratione dignũ, ꝑ ꝙ tã barbari q̃ græci ipsum supremum locum Deo attribuũt: nam ut Auer. ait, oẽs gentes cõcorditer existimant, cœlum esse locum Dei et aliorum spirituum, qui vulgariter dñr angeli: est tñ (vt dicit) dr̃ia, quia barbaræ leges & sarracenæ angelos ponunt corporeos: græce vero ĩcorporeos: q. quo mõ sit, illis relinquo. Secundo consideratione dignum Deũ esse in cœlo (vt Auer. ait.) non vt corpus est in loco per circunscriptionem, nec vt aqua in vase per æqualitatẽ: sed eo modo quo dicetur in lib. metaph. & quo dictum est in lib. 8 physico. Ibi. n. dictum est Deum esse in cœlo per operationem, qa ibi apparet eius operatio, de hoc dicemus in. 2. lib. huius. Consideratione dignum tertio in translationibus barbaris, quas Auer. commentať. scribi hoc pacto. Et oportet esse sicut est in loco qui non diminuitur neq; corrumpitur, & reliqua, & Auerr. duplr̃ exponit, vno modo referendo verbum oportet eẽ, ad primum principium omnium, quod est Deus, ita vt sit sensus, ꝙ Deus oportet vt sit in loco, q non diminuitur, neq; corrumpitur, sed in loco æterno, oĩ transmutatione carẽte. Alio mõ referendo verbum illud ad cœlũ, q. d. oportet cœlum esse in loco incorruptibili, quia cœlum est locus æternorum, quasi indicet Deum & cœlũ (cum

F
G
Dubiũ. Vbiq; dei coli se vult sed ĩ spũ ac ueritate.
Solutio.
Verborum cõsideratio
H
Deus ĩ cœlo potissimũ esse, ꝙ cũ ob nobilitatẽ, tũ ob potentiã ac ꝓuidentiã.

(cum non diminuantur nec corrumpantur) esse causas transmutationem, & eorum quæ agunt & recipiūt trāsmutatione, hæc Auer. & frustra, nam nec in codicibus græcis, nec in nostris translationibus uerba hæc reperi, propterea hæc sunt prætereunda. Quarto, animaduersione dignum circa illa uerba, impossibile enim est alio modo, quia dixerat superius, vt videlicet mortale ad immortale sit accommodatum, subiecit, quia impossibile est aliter. Declarat modo Auer. quare impossibile est aliter, & ait eē impossibile aliter, quia cœlum ipsum oportet esse quoddam medium inter diuinas substantias & sublunares res, et ideo fieri non potest aliter quin videlicet sit accommodatum diuinis illis substantiis. Et quod sit necessarium ipsum cœlum esse medium tale declarat, quia nisi cœlum esset tale medium, diuinę illę substantiæ non possent agere in sublunaribus corporibus, quippe cum ab æterno immobili atque simplicissimo principio non potest immediate prouenire actio in rebus generabilibus, quibus patet quo nam modo sublunares res alligentur diuinis illis substantiis. copulantur enim ipsum cœlum, quod est mediæ naturæ. Nam eo quia in substantia est incorruptibile, cum diuinis substātiis conuenit, quia mutatur in loco, cum sublunaribus, & hoc mediante, illæ substantiæ mutant nos, recte igit̄ dixit impossibile esse aliter, quia nisi corpus cœlicum esset tale, non esset actio, nec generatio, nec corruptio, nec alteratio rerum sublunarium, hæc Auerroes, & sapide.

Excerptum Auer.

Ex his infert Auerroes errorem sectatorum suæ legis, quos loquentes appellat ubique, ubi animaduersione dignum sectatores suæ legis probasse Deum esse æternum hoc enthymemate, uidelicet mundus est creatus, igitur Deus est æternus. quia factio tandem non deuenit nisi ad æternum principium, aliter esset processus in infinitum. Auerroes vult ostendere ex tali enthymemate potius deduci oppositum, uidelicet ꝙ Deus nō sit æternus, vel ꝙ sit deueniendum ad vnum corpus æternum. quæ sunt apposita eis. quæ dicūt, & uis deductionis Auer. est in propositionibus, quarum prima est, ꝙ generatio sit alterationis finis, vt physici dicunt, Secunda, ꝙ omnis noua productio sit generatio, nam ex nihilo aliquid fieri perterruit omnes philosophos. Tertia: ꝙ nihil alteret, nihilque alteretur nisi corpus sit, hæc deducitur in libro de substantia orbis. Ex his tribus arguitur, mundus creatur de nouo, igitur generatur per secūdam petitionem. Sed per primam generatio est finis alterationis, igitur aliquid præalterabatur, & aliqd prçalterabat, sed per tertiam, omne alteratum, & omne alterans est corpus, igitur præcessit corpus alterans, & corpus præalteratum. Quæritur de illo si sit genitum, vel æternum, & cum non sit procedere in infinitum, oportet deuenire ad corpus æternum, quod sit primum alterans, & primum mobile, ecce quo modo ex ratione loquentium suæ legis deducitur oppositū potius. Sed hic homo errauit & valde, supponit enim omnem nouam productionem esse generationem, hoc est dicendū secundum eos, qui philosophantur ex sensibus. At nos catholici tenemus quædam, quæ sensus transcēdūt: de quorum numero est creatio ex nihilo, & sic negatur illa suppositio. Vtrum vero creatio sit naturalis, alibi disputauimus, at nunc sit dictum Auerroem errasse cū omnibus philosophis suæ professionis, & sic ex creatione non modo deducitur æternitas primi principii, sed etiam infinitudo, cum nihil creet nisi uirtus infinita, hæc ad Auerroem.

Sarracenorū ipugnatio.

Error auer.

Chrianorū sniā de creatione.

Accidit autem hoc, & per sensum sufficienter, vt ad humanam est dicere fidem. In omni enim preterito tempore, per traditam inuicem memoriam, nō mutatum vllo pacto fuisse videtur, aut in toto ultimo cœlo, aut in suarum propriarum partium ulla.

A Secundo signo idem probat, quod est per sensum, cum sumatur ex obseruatione longi temporis, & dicit, accidit autē hoc, quod ratione & opinione hominū est probatum, etiam per sensum, non quidem simpliciter, sed sufficienter, vt dici potest ad humanam fidem, persuasioneq́. Nā obseruātes pterita oīa tpa per traditam inuicem memoriam, ut filius obseruat a patre, & pater ab auo, & auus ab attauo, & sic successione, non mutatū vllo pacto videtur fuisse cœlū, dico ullo pacto, quia nec in toto ultimo cœlo, neque in suarum propriarum partium vlla. Aīaduersione dignū aliter fieri rerum obseruationem, quæ longiori tpe manēt, & aliter rerum, quæ breui trāseunt tpe. Nā celeres res obseruantur ab o bus, vt ꝙ rheubarbarum purget choleram, omnes et singuli vel obseruant vel obseruare possūt, & hoc pacto obseruatio fieri solet rebus ipsis in medicis, atque in multis rebus naturalibus. Tarde autem obseruant̄ successione, ut docuit Ptolemæus eo in lib. quem magnā cōstructionem appellauit. Deprehēsum n. est stellas nō
B errantes moueri econtra ab occasu in ortum singulis cētenis annis gradu vno. Nā Abraches sic obseruauit, & Timocharis confirmauit, & cęteri per instrā vsque ad tpa Ptolemæi, & si successione obseruātium uerificatur tardus ille motus Quare cum mūdus atque cœlū ipsum sit tardi tpis, recte Aris. eius æternitatē persuasit successione obseruātiū. Nemo. n. tradit cœlū cæpisse suo tpe. Vnde & Adam non dixisset cœlum cœpisse suo tempor, quippe cū ipse ſm scripturā Mosis factus sit sexto die e mundi creatione. Quare cū obseruantium successione nemo dicat vidisse cœlum factum, coniectura est de cœli ipsius æternitate Sed istud signum peccat prīo, quia licet nemo suo uisu possit testari de factura mundi, tñ aliquis testat̄ de factura illius reuelatione diuina, vt Moses ipse qui asserit cœlū & terram esse creatū in principio ante oīa, & noua ꝓductione. Præterea secūdo, Adā potuit testari de hominū principio, quia ipse vidit se esse primum hominum, & ab eo mulierem profectā esse, igitur bona coniectura potuit arguere de mundi fa
C ctura. Tertio, ut recte Expositor sentit, quanto aliquid est diuturnius, tanto maius tp̄s requirit ad hoc qd eius mutatio deprehendatur, sed transmutatio hominis non deprehenditur duobus vel tribus annis, in quibus depꝛehenditur transmutatio canis, uel alicuius alterius aīalis breuiorem vitam habentis, posset igitur aliquis dicere, ꝙ & si cælum sit naturaliter corruptibile, est tamen tam diuturnum ꝙ totum tempus, cuius memoria potest haberi, non sufficit ad comprehendendam eius transmutationem. Quare hoc signum non est necessarium, & hoc aduertit Aristoteles cum dicit hoc confirmari p sensum, non quidem simpliciter, sed ea sufficientia, quæ in humanis persuasionibus, ut innueret signum hoc non esse necessarium, sed coniecturale.

De obseruatione.

Error Aris.

Auerroes autem declarat primo quid sit sufficientia, & inquit, quod sufficere est profiteri aliquid quod sensui uidetur, nec illius contrarium apparet aliqua hora.
D Secūdo, distinguit de sufficiētia, qm quędā est ꝓbabilis: utpote qñ non fuerit confirmata per demr̄ones, & hæc non est certa ueritas, sed ꝓpinquissima veritati certæ, q̄ dam est per demr̄ones approbata, & hæc est veritas certa & per hanc demonstrationem perficiuntur, nā de cōditione bonarū demr̄onum est couenientia sensus, huius causam assignat & distinguit de duplici demr̄one, quia quædam est in intellectu, sed confirmata p sensus, quales sunt demonstrationes mathematicę, quæ sunt in primo gradu certitudinis, quædam uero est in intellectu, sed non confirmata per sensum, & hæc bifariam est, q̄a aut est de rebus, q̄ sunt aptę cadere sub sensu, & talis demonstratio est naturalis, aut est de rebus, quæ nō sunt aptæ cadere sub sensu, ut sunt res sepatæ atq; metaph. Demōstratio igitur prima cū sit cōfirmata sensibus, est certissima, & in primo certitudinis gradu. Secunda demonstratio, quæ dr̄ nālis, nō ita certa, sed quatenus ē de

Opæ auer. Com. 21.

Duplex ueritas & sufficientia.

Duplex demonstratio.

rebus, quæ cadere possunt sub sensu, est veritati certe propinqua, & ita in secundo gradu certitudinis, metaphysica demonstratio ob id, quia est de rebus a sensibus remotis, est in vltimo gradu certitudinis, quibus patent ea, quæ Auer. ait secundo metaphy. Recte igitur dixit Aristo. in textu accidere hoc sufficienter per sensum, quia hæc demonstratio, quam modo fecit de cœlo, est per sensum confirmata, quia ratio docet illam esse more mathematicarum demonstrationum in primo gradu certitudinis, & hac de causa appellauit hãc sufficiẽtiam, quoniam vno modo est demonstratio certissima, alio modo probabilis, quo uero est demonstratio per sensus confirmata, est in primo gradu certitudinis, quo vero illam ingreditur testificatio quædam, uidetur sermo probabilis. Tertio Auer. declarat quo sensu dicta demonstratio est confirmata, et ait illam esse confirmatam sensu uisus, quia in hoc omnes gentes conueniunt, quod nunquam visum fuerit ab hominibus cœlum fuisse trãsmutatum, nec uidelicet in toto, nec in parte, & tu per trãsmutationem intellige nomẽ commune ad omnem mutationem præter localem, hæc Auerroes. Quo uero ad verba attinet, animaduersione dignum Aristo. dixisse nec in toto nec in parte, propter elementa, quæ nunquam fuerunt uisa mutari, & tamen non sunt æterna, quia licet non in toto mutentur, saltem in parte uidentur continuo mutari.

Com. 16

Cõsideratio uerborũ

Videtur autem & nomen fuisse datum a veteribus etiam vsque ad presens tempus eodem modo opinantibus, quemadmodum & nos dicimus, non enim semel, neque bis, sed infinities easdem ad nos accessisse opiniones putare oportet. Quapropter quia primum corpus diuersum quoddam est e terra ipsa, igne, aere atque aqua, æthera supremum locum appellauerunt a semper currendo perpetuo tempore illi cognomentum ponentes. Anaxagoras autem nomine hoc non recte utitur, æthera enim pro igne dicit.

Tertium signum est ab etymologia nominis, quam veteres dederunt de cœlo. Nam cœlum appellauerunt hoc nomine æthera, ab αει & thin, quod est semper currere, αει enim græce, latine est semper, thin vero currere, hanc autem appellationem non dedissent, nisi opinati fuissent cœlum esse æternum, & omni mutatione carẽs, ueluti & nos opinamur. Occurres quia aliqui tempore Aristo. dixerunt cœlum esse genitum, vt Plato, respõdet quod opiniones veræ sunt innouatæ nõ semel, aut bis, secundum diuersa tempora, sed infinities, supposita tamen temporis infinitate, nam ut recte Expositor adiecit, studia veritatis ob diuersas mutationes, quæ e superis causis his in sublunaribus contingunt, destruuntur, verum quia mentes nostræ naturaliter ad ueritatem tendunt, ut dicitur primo meta. cessantibus impedimentis rursus emergunt studia, & homines tandem perueniũt ad opiniones ueras, quæ prius fuerunt, falsas opiniones non necesse est renouari, nisi per accidens, quia nõ sunt per se intentæ, sed ceu monstra in natura, ut dicit Auer. tertio de anima, & ideo antiqui opinantes cœlum esse alterius naturæ ab elementis appellauerunt supremum locum mundi æthera, dedicantes illi nomẽ ab eo quod semper est, quibus increpat Anaxagoram, qui æthera ab αι, & thin composuit æthera, sed thin uoluit idem esse quod vrere, quasi semper vrens. Nam cœlum esse igneæ naturæ opinatur. Inquit eum non recte accepisse, quoniam thin est currere, ut dictum est.

Com. 6. Nõ a θειν sed ab αιθειν, i. ab ardẽdo cõburẽdo quod nomẽ hoc deduxit Anaxago.

Auerroes vero ait Aristotelem ideo induxisse testes

Quę Auer. Com. 22.

B Chaldæos, in quibus philosophia fuit quandoque perfecta, quia ipse fuit primus græcorũ qui cœpit torquere problema de æternitate cœli ad partem affirmatiuã, omnes enim græci cœlum factum dixerunt, ipse prim⁹ probauit cœli æternitatem, quam ob causam Aristoteles in suspitionem neglectæ religionis incidit. Vnde accusatus apud Hirophantam summum eo tempore sacerdotem, quod mundum æternum demonstrauerat, in Chalcidem ille aufugit, ne Athenienses bis in philosophum peccarent, quoniam pauloante Socratem falsis testimoniis contemptę religionis crimine condemnauerant, nunquam enim caruit philosophia neglectæ religionis suspitione, aut quoniam sapientia insipientibus inuisa est, aut quia hypocritę eos oderunt, e quibus se, suasque dolosas simulationes cognosci suspicantur. Aristo. igitur Chaldæos in testes adducit, quia vt dicit Auerroes, illi cum Aristotele opinabantur. Dicebant enim cœlum esse quintum præter quatuor elemẽta corpus, & nomen ei imposuerunt ætherem a cursus eius velocitate atque perpetuitate. E Et quia sic de cœlo ipso Chaldæi opinabantur, sequi etiam uidetur ad illos quod cœlum contrario caruerit, quia ubi contrarium habuisset, cum illud non potuisset esse aliquod quatuor elemẽtorum, oportuisset esse sextum adhuc corpus, quod esset cœlo quinto contrarium. Nam contraria oportet esse paria, & duo, ut in quatuor videmus elemẽtis, sequitur secundo etiam ad eos cœlum caruisse materia, & esse æternum, nam si caret contrario, oportet ut materia careat, & æternum sit. Secundo Auerroes ostendit syllogismũ, quo Anaxagoras errauit. Syllogizauit enim sic, æther est corpus leue, et uelociter motum, ignis est corpus leue, & uelociter motum, igit̃ ignis æther, patet syllogismum esse in secunda figura ex duabus affirmatiuis, hæc Auerroes.

Heresis Aristo.

Arist. e patria ob hæresim profugit in chalcidem.

Indocti & hypocritæ doctis, ac piis sp̃ infensi.

Sed utrum artes, opiniones, & scientiæ possint renouari, non parua est quæstio. Primo, quia Auerroes credidit de opinione Aristotelis esse, intellectum humanũ debere semper esse in maiore sui subiecti parte perfectũ: G nihilque illi deesse de scibilibus, quæ eius perfectionem efficiant. Secundo, rerum scientia est animę rationalis perfectio, homines secundum Aristotelem sunt perpetui saltem specie, ita ut nunquam rationalis anima mundo desit, igitur eius perfectio nunquam deficere debet. Tertio, vnicuique perfectibili natura creauit perfectionem illi coæuam: saltem in aliquo indiuiduo suæ speciei. Cum igitur homo sit perfectibilis a scientia, omnes enim homines natura scire desiderant, igitur aliquis homo debet esse semper in scientia ipsa perfectus, & ita nihil noui scire, quod non sciebatur. In contrarium est Aristoteles hic, & primo Meteo. & duodecimo metaphy. vbi opiniones, artes, & scientias infinities renouari asserit. Auerroes, cuius doctrina apud latinos est in honore habita, opiniones, artes, scientias, mores, instituta, leges, & constitutiones, in certa atque constituta regione deleri atque corrumpi, renouari vero denuo autumat, at per totum mundum simpliciter illas desinere atque vniuersum impossibile esse affirmat, immo ne H cesse est, ut semper in aliqua mundi regione intellectus ipse sit in sui subiecti parte maiore perfectus, atque plenus, ne frustra sit aliquid in natura, huic opinioni videtur assentire Aristo. Nam ipse mundum fecit ęternum, & hominem æternum, & in libris suæ philosophiæ voluit scientias, artes, & opiniones, esse animæ humanæ perfectionem, si igitur homo est ęternus: eius anima nõ debet esse absque propria perfectione, aliter esset tunc aliquid frustra in natura. Sed hæc positio nec est vera, nec peripatetica, uera quidem non, quia certum est diluuium fuisse generale, in quo omnes homines fuerunt corrupti, ut credidit græca uanitas, & rursus renatum mortale genus apud Scythiam sagam, aut paucos fuisse saluatos, ut dicit Arist. in lib. politicæ, in quibus artes, scientiæ, & opiniones non modo fuerunt deletæ,

Quæstio. 1.

Opio auer.

Cõfutatio

immo

immo compluribus temporibus corruptæ: vt dicit Plato in libro de legibus, & in timæo, dico compluribus tẽporibus corruptę, quia post diluuium homines exules per syluas viuebant rudit er ad modum brutorum, qui cum a feris nimis inuaderentur, se necessitate salutis in locum vnum congregarunt, ut illis suis copiis resisterent, et sic facta fuit communio, quam græci Polin, hoc est ciuitatem appellant, qua facta cœperunt artes, quibus hominum genus viuit, opiniones & scientiæ, ad quas rationalis anima naturaliter inclinatur, mores, sine quibus ciuitas stare non posset. Quare patet compluribus temporibus corruptas fuisse artes, opiniones, & scientias. Peripatetica vero non est, quia Aristo. secundo Poli. libro tradit diluuium, ubi totum mortale genus fuit corruptum, & rursus autem renatum, aut pro parte saluatum, quare oportet fateri artes, scientias, & studia veritatis fuisse non semel, aut bis renouata. Aristoteles igitur sentit artes, opiniones, & scientias, atque ueritatis studia fuisse non semel renouata. Vbi primo animaduersione dignum multum refert opiniones & scientias mutari, & illas corrumpi. Mutantur quidem opiniones, & scientiæ, & artes, queadmodum & mores, quando propositiones ex quibus proficiscuntur mutantur de vno contradictorio ad aliud. Mutantur vero mores, quando leges & constitutiones mutãtur, ut dicitur Primo Ethicorum. Corrumpuntur uero quando desinunt esse, & hoc quãdo homo, qui est artium, opinionum, & morum subiectum, desinit esse. Vnde, si in diluuio desiit homo eẽ omni ex parte, sine dubio artes opiniones, scientiæ, mores, & veritatis studia desierunt. Secũdo animaduersione dignum, ꝙ propositionum, e quibus artes, opiniones sciẽtiæ, & studia veritatis proficiscuntur, aliæ sunt primæ, & omnibus communes, quæ græce dicũtur axiomata, uerbi causa in scientiis, ut omnis ignis est calefactorius, Omne totum est maius sua parte, & eiusmodi. In moribus, omnis pater honorandus, amicis bene faciendum est, & cæteræ id genus. Aliæ sunt verę & necessariæ, sed non omnibus communes, & harum, alię sunt, de quibus neutro modo opinamur, quoniam ambæ partes contradictionis sunt occultæ, ut stellæ sunt numero pares, uel impares. Aliæ sunt quarum vtraꝗ pars contradictionis est aliqua ex parte probabilis, verum interdum æqualiter, nonnunquam altera magis altera, vt si anima rationalis sit immortalis, ut si mundus sit æternus, & id genus, ambæ enim contradictionis partes sunt probabiles, licet altera, altera magis. His acceptis. Aristote. primo diceret, artes, scientias, opiniones, atque veritatis studia fuisse corruptas omni ex parte, probatur, ꝙa apud ipsum fuit diluuium, in quo totum mortale genus fuit dilutum, & postea renatum, vel saluatum in tam parua parte, ut perfectæ artes, opiniones, scientiæ, & studia saluata fuisse potuerint minime, modo, desinente subiecto, desinit accidens illius, quare est res rationi consentanea, vt artes, scientiæ, & opiniones desierint. Secundo diceret, artes, opiniones, & scientias, non semel fuisse mutatas, nam remanente subiecto, utpote homine, propositiones e quibus proficiscuntur artes, opiniones, & sciẽtiæ, mutantur, igitur & artes, scientiæ, & opiniones. Tertio diceret, remanente homine, illas non fuisse mutatas omni ex parte, probatur, ꝙ artes, opiniones, & scientiæ, mutantur propositionibus mutatis e quibus illæ proficiscuntur, at propositiones omnes mutari non possunt, non enim propositiones omnibus communes, quæ sunt sicut locus ianuę, mutari possunt. primo meta. nec propositiones de quarum contradictorio, neutro modo opinamus, quoniam de contradictoriis nihil opinamur, igitur illæ non possunt mutari quo ad nos. Restat igitur artes, opiniones, sciẽtias, & studia mutari secundum quid remanentibus hominibus, quia solum quo ad propositiones probabiles, quarum contradictoria nos opinamur. Quibus patet artes, opiniones, & studia veritatis posse omni ex parte corrumpi, mutari vero minime. corrumpi quidem, quia homo potest omni ex parte desinere, mutari vero nõ, quia

A non possunt mutari nisi sint quod enim mouetur, est, at ubi artes, opiniones, & scientiæ sunt, non possunt mutari omni ex parte, quia saltem quo ad primas communes propositiones sunt immutabiles. Quarto diceret Aris. opiniones, artes scientias, & studia infinities fuisse genitas corruptasque, infinities mutatas, hoc est speciatim dicendum secundum Aristote. & Chaldæos qui mundum æternum autumant. nam supposita æternitate mundi, desolationes contingunt in mundo non semel, aut bis, sed infinities, ad secundum nos & Sacros Viros, opiniones artes, scientiæ, & veritatis studia possunt corrumpi & renasci, itemque & mutatio non semel aut bis, verum infinities minime, cum supponamus mundum esse factum.

Sed de causis corruptionis atque renouationis horum transigamus. & primo sumamus artes, opiniones, scientias, & veritatis studia desinere atque renouari non posse nisi desinente & renouato homine. Mutari etiam minime nisi aliqua mutatio contingat homini. Quibus & quot causis homo desinat & remouetur, quibus etiam mute-
B tur, non leue est transigere. Definit igitur homo primo ob diluuium. græca enim vanitas credidit totum mortale genus in diluuio fuisse interemptum, totumque renatũ, in scythia saga, vt Euripides inquit. Secundo ob aeris mutationes, quia propter pestem, uniuersalemque regionis luem, vbi & sapientes & rudes desinere solent, vt in peste quæ fuit anno. 1243. illa enim peste omnes sapientes Galliæ, Græciæ, atque Italiæ periere, ut etiam aliquando contingit Ægypto. Item & propter terræ motum, in Asia enim terræ motum sub Tyberio Cæsare fuerunt. 12. vrbes vna nocte prostratæ, ubi plures sapientes periere. Similiter in Lacedæmonia, quem Anaximander vaticinatus est. Tertio desinit homo propter bella, ut & nos legimus & uidimus. Vnde in bello Gothorum & Longobardorum & homines sapientes & libri fuerunt corrupti, ob quos usque ad nostra tempora artes rudes & scientiæ crassæ habitæ sunt. Mutantur uero opiniones, artes, scientiæ, & studia veritatis, & propter has causas, & potis-
C simum propter dogmata siue sectas. Cum enim emergit vir aliquis, cui suma præbetur fides, dogma emergit nouum. Illinc mutantur artes, opiniones, & scientiæ. Vnde temporibus Bacconis uiri eruditi Apud Parisium fuit prohibita philosophia Aristote. Auer. & Auicen ut ipse narrat, donec emerserint sancti viri, qui illam non dannauerunt, ut Albertus, Thomas, Henricus, et alii. Renouantur uero artes, sciẽtię, & studia ueritatis renouato aut mutato homine. uerum non statim, sed ex admiratione, vt dicit Aristo. cum enim Homines aliqua admirantur, quærunt rei dubiæ causam, inde siscitantur ad rerum euentuumque causas inueniendas, postea admiratione aliquas congregant opiniones, quæ si bene dictæ sint, a posteris seruantur, sin autem male posteriores illas corrigendo tãdem ueritatem attingunt, & sic renasci tandem incipit veritas, ut Aristo. inquit secundo metaphysi. hę sunt causæ sublunares. Cælicæ uero causæ non vna ratione habentur. Nam Albumasar rerum cœlestium obseruator, mu- *Cælicæ causę.*
D tationem, corruptionem, & renouationem, tribuit mutatis coniunctionibus, quæ fiunt variis temporibus, & non modo scientiarum, opinionum, artium, & morum, immo sectarum, dogmatum, et cæterorum grandium, quæ hic visuntur. Petrus Aponensis hæc ad motum stellarum non errantium reducit, quatenus caput Arietis stellarum non errantium sua peragratione per. 12. signa. 16. angulos describit, ad quorum quemlibet cum accesserit, magnæ mutationes hic spectantur. Vnde credidit ꝙ coniunctio trium capitum, quæ fuit prope Saluatoris Genesim, nouę religionis fuerit causa, & cæterorum, quę tunc apparuerunt sub luna, hæc de quæsito. Tunc ad rationes factas in principio responderem, illud quod Auerr. credidit de Aristotel. potest esse erroneum, cum historiæ narrent contrarium, immo post diluuium generale gentes fuerunt adeo rudes (ut Plato tertio Libro de legibus, inquit) vt vix humani quicquam habuerunt, qua

ratione est consonum veritati, eo tempore homines, fuisse & ignaros, & inscios.

Ad secundam dicerem intellectum quandoque p tempus fuisse imperfectum quo ad scientias & moralem vitã, tamen semper habebat principia naturalia, quibus perfici poterat, nec habeo pro absurdo intellectum stare sine sui perfectione accidentali pro aliquo tempore, modo nihil sibi desit essentialis perfectionis, qua potest venire ad accidentalem. Ad tertiam dico, assumptum esse verum de perfectione essentiali, de accidentali uero fallit, ut omnib[9] constat, & de dubitatione hactenus.

An cęlũ sit augmẽtabile uel diminuibile.

QVærunt secundo, si cœlum sit augmẽtabile, diminuibileque. & uidetur q sic, primo quia cœlum uiuit, igitur est augmentabile. antecedẽs supponatur ex secundo libro huius. deducitur uero consequentia, qa nihil uiuere potest, nisi primo gradu vitæ, at primus gradus vitæ, secundo de anima libro, est vegetatiuum, cuius tria opera sunt, nutrire, augere, & generare. igitur, si uiuit, oportet habere vegetatiuum gradum. igitur est augmentabile. Secũdo, cœlum est quantum, igitur augmentabile & diminuibile. antecedens patet quia mouetur. deducitur consequẽtia, quia omne quantum est diuisibile in infinitum, & augmentabile. Tertio: virtus e qua cœlum dependet, est infinita, vtpote virtus Dei, igitur ex parte illius cœlum est augmentabile: & omnipotẽtię actiuæ respondet passiua, igitur ex parte sui etiam est augmẽtabile. Oppositum sentit Aristo. Pro declaratione, primo animaduersione dignum, vt Auer. inquit trifariam eẽ auctionem, diminutionemque. aut accumulatione qua augentur partes, & cumulus, aut rarefactione qua augentur & elementa, aut intus susceptione & conuersione alimenti in substantiam alicuius, & hęc est vera auctio uel ĩminutio, quæ competit omnibus uiuentibus, & nullis aliis. Secũdo animaduersione dignum augmentabile & diminuibile bifariam posse exponi, aut per negationem, aut p affirmationem. per negationem augmentabile exponitur quemadmodum exponitur ipsum possibile, nam possibile per negationem dicitur omne non implicans contradictionem. uel magis logice omne illud quo posito in eẽ, non sequitur contradictio, qua ratione diceretur cœlum quiescere esse possibile apud nonnullos. Possibile vero per affirmationem est illud, quod, si per potentiam existentẽ in ipso & in agente poneretur in esse, non sequitur impossibile, ut hominem currere si sederet. Augmentabile igĩ per negationem est omne illud quod non implicat contradictionem fieri maius, per affirmationem vero est illud quod per principium existens in eo est aptum fieri maius. quomodo puer est augmentabilis, quia in eo est humiditas & calor vitalis, quæ sunt principia, quibus puer est augeri aptus. Tunc iuniores dicunt primo q cœlum nec est augmentabile, nec diminuibile vtroque modo exponendo augmentabile & diminuibile, & omni specie auctionis, & diminutionis & sic positio resoluitur in duo, quia volunt cœlum non esse augmentabile per principium in eo, & q implicet contradictionem ipsum fieri maius vel minus, cui positioni consentire uidetur Ioannes, & vtrunq̃ ratione, & primo probant quod cœlum non sit augmentabile per affirmationem, quia quouis modo sumatur auctio, nullum esse potest principiũ in cœlo, quo ipsum possit fieri maius uel minus, quoniam omne quod potest fieri maius uel minus per principiũ existens in eo, habet saltem materiam. at cœlum (ut uisum est) caret materia, igĩ non potest fieri maius per principium in eo. Præterea omne quod potest fieri maius uel minus, quauis auctionis specie, potest generari & corrumpi, saltem secundum q̃d, at cœlum nullo pacto est generabile nec corruptibile. Insuper, omne quod potest fieri maius & min[9] per principiũ, quod existit in eo, habet contrarium, at cœlum omni caret contrarietate, cœlum igitur non est augmentabile nec diminuibile, quouis modo sumatur auctio, p affirmationem. Secundo probant cœlum non esse augmentabile

B per negationem, quia vbi cœlum esset maius uel minus non implicaret contradictionem: tunc extra cœlum, aut esset vacuum, aut non implicaret contradictionem eẽ vacuum. deducitur, quia cœlum esse maius q̃ nunc sit, req̃rit vacuum extra ipsum, igitur si implicat contradictionẽ esse tale uacuum extra, implicat etiam cœlum fieri maius uel minus. Sed hæc positio licet sit naturalis, non est catholica quoniam secundum Catholicos cœlum fuit factũ a deo, igitur potuit esse maius uel minus virtute Dei, igitur & nunc deus potest ipsum facere maius vel minus q̃ modo sit. Propterea dicerem aliter, ut naturalis philosophus, aliter ut catholicus, ut naturalis philosophus dicerẽ omne possibile esse, non implicans contradictionem, & omne non implicans contradictionem esse possibile, quia physice sentiendo idem est possibile per affirmationem exponibile, & per negationem exponibile, quia omne illud quod non implicat contradictionem, potest poni in esse secundum philosophos, quia possibile secundum philosophos est, quo posito in esse, nullum sequitur impossibile. E At secundum catholicos differt possibile per affimationem a possibili per negationem, nam multa sunt possibilia per negationem, quæ non sunt possibilia per affirmationem, ut infinitum corpus esse, est possibile per negationem secundum quosdam, quia per potentiam diuinã fieri potest, itemque mundum esse perfectiorem, & cætera id genus, hęc uero non sunt possibilia per affirmationem, quia nullum tale est fieri aptum per principium inclinatiuum existens in eo. Ex his sequitur quæsiti dilucidatio. Nam physicæ sentiendo, oportet dicere nullo pacto cœlum esse augmentabile uel diminuibile, quia nulla specie auctionis, & nullo modo exponendo ipsum possibile augmentari. Sed constat cœlum non esse augmentabile per affirmationem, igitur nec per negationem. Catholice vero dicerẽ cœlum esse augmẽtabile per negationem, quoniam non implicat contradictionem cœlum fieri maius per potentiam existentem in agente, & non in cœlo. Secundo dicerem cœlum non esse augmentabile per affirmationem, quoniam in cœlo nullum est principium in G clinatiuum ad aliquam speciem auctionis. Ad rationem qua probatur cœlum implicare contradionem eẽ maius, quia tunc relinqueretur vacuum, respondeo nec uacuum extra cœlum implicare contradictionem. præterea, si Deus augeret cœlum, Deus crearet plenum, & si cœlum minueret annihilaret plenum. Quare non sequitur contradictio. Per hæc soluuntur rationes. Ad primam dico, q cœlum uiuit uita æterna, & non uita mortali, & ideo non oportet augeri nec nutriri, & cum dicitur vegetatiuum esse primum gradum uitæ. Verum est in rebus mortalibus, ut dicitur secundo de anima. Ad secundum dico cœlum esse diuisibile secundum rationem mathematicam, & hac ratione est augmentabile. Ad secundum rationem physicam minime, quia caret materia & contrario. Ad tertiam patuit solutio, nam physice, deus fecit mundum ab æterno perfectum, quo melior esse non potest, nec maior, catholice conceditur totum. Hæc de secunda quæstione.

H TErtio quęrunt, si cœlum est alterabile. Et videtur q sic. Primo ex eclipsi lunæ, ubi constat Lunã ipsam alterari. Secundo sol in æstate est intensius calidus q̃ in hyeme, igitur calor Solis gradualiter intenditur. Vltra, sed omnis gradualis intensio qualitatis passibilis est alteratio, igitur Sol alteratur. Tertio, omne alteri contrarius est alterabile, cum omnis alteratio vertatur inter contraria, Sol est contrarius his inferis rebus, quia illas corrũpit, & generat, igitur sol est alterabilis. Quarto, inter stellas est cõtrarietas vt inter Solem & Saturnum, inter Martem & Venerem, vt Ptolomæus inquit, in primo Apotelesmatum, igitur inter stellas est pos̃is alteratio. Vltimo inter stellas eẽ põt maxima distãtia, igĩ cõtrarietas, qa vt dicitur Decimo Metaphysi. contrarietas est maxima distãtia. antecedens declaratur, quia si altera stella constituatur

in ortu,& altera in occasu hæ maximæ distant, igitur cõtrario,& accedit ad hæc ꝙ tales stellæ dicuntur diametraliter oppositæ apud astronomos. In cõtrarium est Arist. in litera. Ptolomæus in primo apotolesmatum, capite de luna, uolens reddere causam, cur luna est humidior cæteris stellis, ait quia ipsa mutuatur humores a uaporibus terræ,& ita uellæ videtur cœlum esse alterabile, in passibilibus qualitatibus. Sed aduersus Ptolomæum assurgit Albumasar primo ex eo quia Luna non est sic terræ proxima, ut possit humoribus terræ refici: quippe cum vapores non ultra.16.stadia putetur attolli(vt physici scribũt.) Secundo, quia nec stellæ nec cælum elementariis qualitatibus inficitur, ut tradit Aristo. hic & secundo cœli. Propter hæc Ioannes in quæstionibus tenet cœlũ esse alterabile alteratione æquiuoce dicta, quæ quid? est de priuatione ad habitum, non autem alteratione vniuoca: quæ est de contrario in contrarium, vnde in responsionibus concedit cœlum esse alterabile alteratione perfectiua, non autem alteratione corruptiua. Ego vero dico, ꝙ si Ioannes intelligat de alteratione reali errauit, quia nec perfectiue, nec corruptiue alterari potest cœlum realiter, quoniã omnis alteratio realis est in qualitatibus permanẽtibus in subiecto, quæ non solo motu locali acquiruntur deperdunturue, at cœlum solo motu locali acquirit deperditq; qualitates, quibus alteratur, ut lumen & aspectum, & cætera id genus, igitur cœlum nullatenus alterari potest alteratione reali. Quare si Ioannes intelligit de alteratione intentionali, recte sentit, quoniam alteratio intentionalis fit in qualitatibus momentariis, transitoriisque, quæ non habent permanentiam in subiecto, quęque solo motu locali acquirunt deperdunturque. Et hæc est intentio Auer. in 15 loco, qui dicit qualitates quarum alteratio non est contradictio secundum suum esse non est possibile ut sit in eo secũdum mutationem & secundũ esse hoc est qualitates, quarum alteratio non realiter illas abiicit, non est possibile vt mutentur,& fint in cœlo secundum esse reale. Hæc Auer. idem octauo meta. ut legenti patet. Sic igitur dicendum alteratione reali cœlũ non esse alterabile, nec corruptibile, alteratione uero intentionali & in qualitatibus trãsitoriis, quæ solo motu locali acquiruntur deperdunturque, non tantum est possibile cœlum alterari, immo de facto luna eclipsatur, non quidem propter mutationem in substantia, uel in qualitate permanente, sed propter motum localem, quia subintrat luna ipsa vmbram terræ,& hoc est peripatetica interpretatio. Tunc ad rationes. Ad primam patet solutio, nam cœlum est alterabile intentionaliter,& hoc pacto luna alteratur a sole. Ad secundam dico, ꝙ sol nec in hyeme, nec æstate est calidus, sed bene caloris productiuus,& magis æstate per accidens, quia magis venit ad apicem nostrum. Ad tertiam dico, ꝙ sol nec est contrarius, nec similis his, quæ sunt hic, sed bene cõtrarius vel similis virtualiter, quia est productiuus alicuius, quo res hæ corrumpuntur vel generantur, & ex hoc non sequit solem esse formaliter alterabilem, sed bene per accidens ratione motus adductiuus conuenientis uel contrarii. Ad quartam astronomi appellant stellas contrarias, uel quæ sunt contrariorum productiua, uel cõtrarium hæresum, vt dicit Ptolomæus, & hoc pacto sol & saturnus sese habent, quia sol caloris saturnus frigoris est productiuus. Saturnus & mars etiam oppositi, quia diurnus est saturnus, mars nocturnus. Ad vltimam dico, ꝙ non omnis maxima distantia est contrarietas, sed omnis maxima distantia gradualis, ut nunc loquimur, & hæc non est reperibilis inter stellas. Vtrum uero Ptolomæus uoluerit lunã refici uaporibus terrenis, in nostro libro eruditionum acutissime, disputamus contra Albumasarem, & tu lege illic. Hæc de tertia quæstione.

Patet autem ex dictis, cur ĩpossibile est numero plura esse ea, quæ simplicia corpora dicuntur. Simplicis.n. corporis motum, simplicem esse necesse est. Solos autem

A *hos simplices dicimus eẽ, & circularẽ & rectũ. et huius duas partes, alterã qdẽ e medio, alterã uero ad mediũ.*

Expositor facere uidetur hic nouum caput, quia vult, ꝙ Aristo. ostẽdat præter dicta corpora, uidelicet quatuor elementa, & quintum vniuersi, integritas non exposcat sextum corpus, sed ꝙ sit contenta his quinque tantum. Quę expositor.

Auerroes uero uelle uidetur Arist. ex dictis addere corollarium, quod ex dictis facile potest esse excerptũ. Sed quouis modo exponatur, syllogismus est, quot sunt motus simplices, tot sunt corpora simplicia, quinque sunt motus simplices, quia circularis & rectus, & rectus ducitur in quatuor, quia in deorsum & sursum, & motus q deorsum, est deorsum simpliciter, ut in respectu. et qui sursum: etiam in duos, quia uel simpliciter, uel in respectu, igitur quinque sunt motus simplices,& non plures nec pauciores. igitur integritas vniuersi non plura corpora exposcit, & hoc inquit { Patet autem ex dictis & cur impossibile est numero plura esse ea, quæ simplicia corpora dicunt, } Quæ Cõ.23.

B & quia dixit hoc patere ex dictis, coniectura est Aristo. fecisse corollarium, vt sentit Auer. Ponit autem propositiones radicales, quibus res hæc deducitur, vt Auer. ait quarum prima est, corporum simplicium motus debent esse simplices,& e cõtra, motus simplices esse debent corporum simplicium, & per hanc vult habere Auer. tot eẽ corpora simplicia, quot sunt motus simplices. Secunda, quinque sunt motus simplices, duo primi, videlicet rectus & circircularis, & rectus primo ducitur in duos, quia in motum e medio & in motum ad medium,& quilibet horum in duos, vt dictum est, quia motus e medio est, aut simpliciter, aut in respectu, similiter & mot⁹ ad medium, igitur motus rectus multiplicatur in quatuor, & circularis est vnus tantum, igitur quinque sunt motus simplices, quibus sequitur quinque esse corpora simplicia, harum propositionum maiorem tangit dicens { Simplicis.n. corporis motum simplicem esse necesse est, } per hãc vult habere toto esse simplicia corpora, quot sunt motus simplices, quæ erat maior. Minorem subscribit & inquit,

C { Solos autem hos motus simplices dicimus esse, & circularem & rectum, & huius, videlicet recti duas partes, alteram quidem, qua pergitur e medio, alteram vero qua itur ad medium,& quælibet harũ duplex est, quare qnq; sunt motus simplices, igitur quinque erunt corpora simplicia, hoc Aristo. & Auer.

Sed occurres quia non vnus tantum est motus circularis, cum saltem sint duo, videlicet diurnus ab ortu in occasum.& proprius ab occasu in ortum. primo motu mouetur primum mobile, secundo vero mouentur cæteri orbes, quæ ratio docet saltem mobile circulare esse geminæ naturæ, igitur erunt sex corpora simplicia. Præterea, multi sunt motus circulares, ut dicunt Mathematici, quoniam tot quot orbes, qui sunt plures quatuor, igitur non tantum quinque sunt motus, nec corpora. Ad hæc, motus e medio,& ad medium vnus videtur, quia aqua mouetur e medio, quia supra terram, & ad medium, quia si

D remoueatur terra, ueniet vsque ad medium. Præterea, idem est descensus & ascensus, nam aer qui mouetur a cõcauo lunæ ad concauum ignis descendit & eodem motu ascendit, quia mouetur supra aquam & terram. Respõdetur ꝙ tantum sunt tria prima corpora specie distincta, & non plura specie distincta, nec pauciora. Vbi aiaduersione dignum, motum circularem esse vnum tantum specie, quoniam omnis motus circularis est circa mediũ. modo, ferri circa medium cõstituit vnum motum specie simplicem. Duo uero sunt recti primi motus. quia alter, quo itur ad medium, alter quo pergitur a medio, ferri autem ad medium constituit motum simplicem rectum, ferri a medio etiam constituit alterum, igitur duo tantum sunt motus recti primi, quare prima corpora spẽ & simplicia tria tantum sunt, graue, videlicet & leue. & neutrum: & hoc Aristo. conclusit. Quod si uelis multiplicare rectos motus in duos, erũt corpora simplicia qnq;, ut fecit Auer. Solo.

Quod si velis multiplicare rectos in duos, & circularem in tot quot sunt orbes, erunt multo plura quinque Arist. autem tantum aspexit ad primas motus simplicis differẽtias, quæ sunt tres, uidelicet e medio, ad medium, & circa medium, & ita tria corpora tantum prima esse declarauit graue, leue, & neutrum. Auer. respexit ad primas differentias, & ad subalternas, & ideo dixit quinque, qui vellent vlterius respicere, adhuc adderent, per hæc ad primã rationem. Ad secundam principalem de motu aquæ, patuit sol. nam aqua naturaliter mouetur ad concauum aeris, per accidens autem ad replendum vacuum, mouentur & aqua & aer & ignis etiam. & sic idem corpus potest ascendere per se ad vnum elementum, & per accidẽs descendere ad illud. Per idem ad illud de aere, dicerem aerem per se descendere secundum quid respectu ignis, ascẽdere respectu aquæ & terræ. nec est impossibile idem corpus ascendere & descendere descẽsu & ascensu in respectu. Simpliciter uero nullum corpus est tale, hæc de dubitatione.

Quod autem circulari motui non sit alia latio contraria, multifariam quispiam fidem sumet.

πλεονα-χοθεν multifariã, tifariã, ex com plurib⁹ ex multis.

Conclusio, quam nunc enititur probare, est, motui circulari nullum motum posse contrarium esse. Necessitas capituli est (ut ex Simplicio colligitur) tum ex ante dictis, tum ex post dictis. ex ante dictis quidem, quia probauit cœlum non esse generabile nec corruptibile: per hoc quia caret contrario. probauit autem cœlum carere contrario, quia motus circularis, quo cœlum mouetur, caret cõtrario, quare in illa probatione supposuit motum circularẽ carere contrario. Cogitur itaque nunc suppositionem quam tunc assumpsit, probare. Ex post dictis vero. q̃a probauit tria tantum esse specie prima mundi corpora, graue, leue, & neutrum, uel q̃nque, vt Auer. dixit, & hoc probauit supponendo motui circulari nullum esse motũ contrarium, quia ubi eẽt contrarius, posset dici q̃ quemadmodum est duplex corpus, quod mouetur motu recto ob eius motus contrarietatem, ita etiam duplex corpus quod moueretur motu circulari, ob contrarietatem motus circularis. Hoc autem dici non posset, si motui circulari nullus motus prorsus sit contrarius. Quare ꝓpter post dicta, cogitur declarare motui circulari nullum esse motum contrarium, & hoc pacto. Auer. exponere videtur hunc locum, vult conclusionem præsentem esse vtilem, tum ad ea, quæ antea dixerat de cœli æternitate, tum ad ea, quæ postea adiecit de numero primorum corporũ quæ sunt mundo necessaria, & sufficientia. Quo uero ad uerba attinet, Arist. per fidem intelligit (vt Auer. inq̃t) non abundantiam existimationis, hoc est nõ credulitatẽ, quæ habetur per syllogismum dialecticum, sed fidem perfectam, quæ est scientia per demonstrationem, procedit enim Aristo. hic non ex creditis, atque probabilibus, sed ex necessariis.

Quæ Auer. Cõ.24.

Primo quidem quia circulari rectum opponi maxime ponimus. Nam concauum & curuum non solum inter se opponi uidentur, sed etiam ipsi recto, vbi coniuncta sint, atque simul sumpta. Quare, si qua est contraria, eam lationem maxime quæ super rectum fit, circulari contrariam esse necesse est.

Rectũ την ευθεῖαν

Vbi pticula est addita Sil. συνθεσιν Coniunctione.

Trifariam (ut expositor inquit) potest motui circulari considerari motus contrarius, aut ut motui circulari rect⁹ sit contrarius, aut sit aliqua contrarietas in ipsis partibus motus circularis, aut ut vni motui circulari alius motus circularis sit contrarius. Arist. igitur primo declarat motui circulari motum rectum non esse contrarium, & incepit primo ab hac consideratione, quia maxime uidetur circu-

B laris motus recto opponi: quoniam differunt specie, et genere conueniunt. Præterea, quia ex hac probatione quasi habetur ꝓbatio in aliis, unde syllogizat hypothetice sic, si circulari motui uidetur aliquis motus cõtrarius, maxime videtur motus rectus, sed rectus motus illi non opponiť: igitur nullus. Maior probatur, quia concauũ, & curuũ, quæ sunt circularia imperfecta, uidentur, contraria recto, quia non solum inter se relatiue opponuntur, sed etiã recto. Si igitur quæ sunt imperfecte circularia, opponi videntur recto, perfecte circulare maxime recto videbitur opponi. quare maior patet, q̃, si aliquis motus videtur oppositus circulari, maxime videtur rectus. Minor vero disputabitur postea. de præsenti ratione primo tangit maiorem, quæ est illa hypothetica, & inquit { primo quidem, quia circulari rectum maxime ponimus opponi } est hypothetica, si motui circulari aliquis motus sit contrarius maxime erit rectus. deinde subdit probationem, et inquit { nam concauum & curuum non solum inter se relatiue opponi videntur, sed etiam vbi ipsa coniuncta, sint, atque

p copulationẽ Lation χινησιν Motum Rectũ επὶ της ευθειας Super lineam recta.

F simul sumpta, videntur opponi ipsi recto. Hæc autẽ sunt imperfecte circularia quare, si quæ sunt imperfecte circularia, sunt recto opposita, quæ erunt perfecte circularia videntur maxime recto opposita. Tunc repetit maiorem & inquit { Quare, si qua latio est motui circulari contraria, eam lationem maxime quæ super rectum fit spatium, circulari contrariam necesse est esse }. Hæc est maior, & eius probatio. Auer. uero velle videtur Aristo. non probare illa tria per ordinem, sed probare syllogismo per locum a maiore, q̃ motui circulari nullus mot⁹ sit cõtrarius. Sed vtraque expositio conuenit textui, quoniam licet hoc videatur Aristo facere in principio, in processu per ordinẽ primo declarat rectum non esse contrarium motui circulari. Secundo ostendit q̃ non sit contrarietas in partibus motus. Tertio q̃ nec vnus motus circularis sit alteri circulari contrarius, partes patebunt suis locis. Verum Arist. vsus est hoc probandi modo, ut indicaret primum modũ esse vniuersaliorem, cum ex eius veritate sequatur veritas cæterorum. Vlterius extra textum Auer. aliquantulum

Cõ.24 recta.

G vagando. probat circulari motui maxime rectum videri oppositum, & sua probatio est, quia rectus & circularis videntur plus habere de conditionibus contrarietatis, q̃ circularis & circularis. quoniam omnis circularis omni circulari videtur idem motus specie, at rectus & circularis videntur specie differre. modo hæc est vna conditionum cõtrarietatis, vt. 10. meta constat. Vtrum vero omnis motus circularis omni motui circulari sit eiusdem speciei. Secũdo huius dicetur, at nunc supponatur. Vlterius Auer. probat motui circulari motum rectum nõ opponi, quod licet Aristo. postea faciet, ad bonum opus. Auer nunc illud præponit. Probat igitur motui circulari rectum non contrariari, primo, quia contrarietas est maxima distãtia secundum lineam rectam, ut nunc sumit, at inter circularẽ motum & rectum non potest esse distantia secundum lineam rectam, igitur nec contrarietas. Secundo in motibus non est contrarietas nisi propter loca, ut dicitur quinto phy si. sed locus eius quod mouetur circulariter, & loc⁹ eius, quod mouetur recto motu, non contrarianť, ut nũc

Quæ Auer cõ.24

Quæ Auer. cõ.24

H supponit, & aliquantulum declarat, quia illud, quod mouetur circa medium, non opponitur secundum locum eis quæ mouentur, uel ad medium, vel a medio, vt est notũ, igitur circulari motui non videtur rectus opponi. Tertio, si motui circulari esset rectus motus contrarius, tũc cœlum elementis esset contrarium, quoniam motus contrarii sunt corporum contrariorum, ut sæpe est dictũ. Quod vero cœlum non sit elementis contrarium, probat, quia tunc oporteť cœlum & elementa motu inter se transmutari, ut ignis in aquam, & econtra, at contrarium videtur, cœlum enim elementa conseruat, cum contineat illa, imo est elementis quasi forma conseruatrix, cum omnis virtus contiguetur inde, ut dicitur primo Meteoro. hæc Auer. de contrarietate motus recti & circularis.

Quæ Auer. cõ.31

Commẽ. uero sequẽti declarat Auer. duo, primo q̃ rectum

ctum videtur opponi curuo et concauo. Secundo ꝙ propter hoc magis opponi uidetur circulari, primū declarat ex definitionibus, quia rectum est cuius omnes partes sunt æquales. Curuum vero cuius vna pars supereminet, concauum etiam cuius vna pars eleuatur, & sic sequitur rectū opponi illis, saltem secūdum quid. Hinc declarat secundum, nam si rectum opponitur illis ſm quid, quia participat circularitatis, maxime videtur opponi circulari, qm̄ simpliciter circularis omnes partes sunt inæquales, & sic patet propositum. Animaduerte tamen, ut recte Auer. inquit, rectum & curuum atque concauum opponi, sed aliter illa inter se, aliter recto. Nam inter se curuum & concauum opponuntur relatiue, recto vero si opponanť, opponuntur contrarie hæc Auer. circa textum. Circa hæc quæ Arist inquit, sunt dubitationes non paruæ. Prima est cōtra rationem Aris. qm̄ illa cōcessa, sequitur motum rectū non habere motum contrarium. quia per formam rationis Arist. si motus rectus haberet aliquem motum contrarium, maxime videtur circularis, quia per rationem Aris. circularis differt specie a recto. Sed circularis non videtur cōtrarius recto igitur nullus alius, & ita nec rectus recto, & per consequens motus sursum & motus deorsum minus videntur contrarii, cum sub eodem membro cōtineatur, utpote sub recto. Vel potest aliter dubiū oriri, quia minus videtur motus deorsum contrarius motui sursum, ꝗ rectus circulari. Sed motui sursum contrariatur motus deorsum igitur recto contrariatur circularis. Maior patet per rationem Aristo. quia rectum & circulare differūt specie, & genere conueniunt. Secundo dubitatur, quia rō Aris. supponit motum rectum & motum circularem esse eiusdem generis. Sed hoc, videtur falsum, primo quia corruptibile & incorruptibile differunt specie & genere, vt vbique colligitur e peripateticis contra Platonem, constat autem rectum motum esse corruptibilem, circularē æternum. Secūdo, quia in lib. de Substātia Orbis semp Auer. inquit, æternis & corruptibilib⁹ nihil esse cōe vniuocum, at circularis motus æternis competit, rectus corruptibilibus. Tertio dubitatur, quia ratio Aris. uidetur cōsistere in hoc, ꝙ quia rectus & circularis non sunt ad cōtraria loca, motus rectus & circularis nullatenus sunt cōtrarii. Modo hoc videtur falsum, quia Auer quarto physi. cœlo assignauit medium mundi pro loco, & leuibus corporibus concauum lunæ. Modo hæc loca opponi videntur, cum maxime per lineam rectam distent. Quare & loca, & motus, & corpora uidetur cōtraria. Dubitat Expositor &c. Quarto quia Aris. ait circulari maxime contrariari rectū. Modo hoc videtur erroneum, cū in præsentis dictum sit figuræ nihil esse contrarium, rectū vero & circulare sunt differentiæ figuræ. Quinto Philop. hic redarguit Aristo. Nam Aristo. ait concauum & curuū opponi ſm relationem. Sed hoc videtur falsum, quippe cum relatiua simul sint, atque non sunt, fieri autem potest, ut hæc non simul sint. nam potest sphæricum corpus exterius esse curuum, & interius non concauū, ut pila. Igitur concauū & curuū non semper sunt simul. Sexto dubitant nonnulli & perite, quia motus circularis saltē habet priuatiue oppositū. s. quietem, modo termini generationis sunt priuatio & forma. Si igitur ex natura motus super naturam formę arguitur. Inuenietur forma cœli habere saltem priuatiue oppositum, & sic ipsam inueniemus terminare mutationem in substantia, arguo igitur contra Aris. ꝙ si ratio sua valeret, tūc cœlum esset corruptibile, vtrum vero circulari motui sit motus aliquis contrarius postea disputabitur. Nunc autem nobis sufficiat, saltem defendere rationē Aris. & dubitationem hasce refellere. Verum ante hæc non est inutile tangere opiniones quasdam. Iuniores itaque tenēt primo motui circulari cœlesti nullum motum esse contrariū. quia, si quis esset, ille esset in rerum natura. quoniam contrariorum si alterum est in rerū natura, & alterum. at nullus motus est talis in rerum natura, oportet enim esse per eandem lineam omnino vel æquiualentem, & ita oporteret esse ab occasu in ortum per meridiem et super eosdem

Cō.43. (margin, beside "maxime per lineam rectam distent")

A polos, & super lineam eandem, at talis nullus est, quia perpetuo cœlum mouetur ab ortu in ipsum occasum p meridiem, igitur nullus est dabilis huic contrarius ob occasu in ortum per meridiem, & per eosdem polos, & eandem lineam. Secūdo tenent in his inferioribus motui circulari esse dabilem cōtrarium, quia imaginari possumus duos motus circulares, alterum ad vnam regionem & alterum ad oppositam per eādem lineam, & super eosdem polos, & circa eandem axem. Modo tales videntur contrarii. tū quia incompossibiles in eodem, tum quia mutuo receptibiles in vno eodemque subiecto. Sed obiicit albertilla et sapide, quia motus eiusmodi possunt inter se continuari, igitur non sunt contrarii, per regulam quinti libri physicorum, & antecedens deducit longis verbis, quæ vide. Melius potest hæc positio refelli, ꝙ uidelicet ad motus contrarietatem sunt per necessaria quatuor. Quorū primū est vt sint ad loca contraria partiliter, defectu cuius motus hi qui fiunt ad latus non sunt contrarii, quia talia loca possunt non esse contraria. Secundum est, vt fiant sup lineā B breuissimam, quæ est recta secundum Geometras, quam ob causam recto motui circularis non contrariatur. Tertium, vt fiant super eandem lineā, vel ęquiualentem, qua ratione motus stellæ non errantis & motus Saturni non contrariantur, quia non fiunt per eandem lineam, nec sup eosdem polos, nec circa eandem axem. Quartum ut si aliter fit naturalis alicui, contrarius sit eidem præter naturalis. Quam ob rem motus terræ deorsum non contrariatur motui ignis deorsum cum uterque secundum speciem sit naturalis terræ. ex his refellitur positio. Nam licet illis motibus quos fingunt, nonnulla horum competant, tamen deficit secunda conditio. non enim fiunt super lineā rectam, & propterea non possunt esse contrarii secūdum perfectam rationem contrarietatis, hanc enim contrarietatem sic completam Aristo. remouet a motibus circularibus. Expositor vero ait in omni genere reperiri differentiarum contrarietatem, non tamen specierum. licet enim rationale & irrationale sint contrariæ differentiæ, non tamen homo & equus sunt specie contrarii, vult igitur in C ter motum rectum & circularem esse contrarietatem secūdum differentias non autem secundum species, & ita conceditur in cœlo contrarietatem, quia secundum differentias, & non secundum species, immo in cœlo est contrarietas secundum differentias paris & imparis, recti & circularis, & id genus. Hæc Expositor. Ego uero multum ambigo quonam modo differētiæ specierum possint esse cōtrarie secundum omnes conditiones, & species quas illæ differentiæ constituunt non. Nam omnis contrarietas est propter formas: modo, differētiæ specierum, aut sunt formę illarum, aut colliguntur a formis, igitur vbi differentiæ erunt contrariæ perfecte, formæ specierum erunt contrariæ, quia differentiæ uel sunt formæ, uel ex formis collectæ, ubi autem formæ specierum erunt contrariæ, species erunt contrariæ formaliter. igitur non stat differētias esse contrarias, & species non esse contrarias. Propterea quicquid velint alii, peripatetice sentiendo, dico, ꝙ. con D trarietas motuum nonnunquam pro oppositione priuatiua intelligitur, vt Auer. inquit in physicis, nonnunquā pro oppositione, quæ est maxima distantia secundum lineam rectam eandem vel ęquiualentem ab vno loco opposito ad alterum secundum duos motus, quorum vnus est alteri naturalis, & alter eidem uiolentus. Interdum pro incompossibilitate motuum uel formarum in eodem secundum aliquas conditiones. Si igitur loquimur de oppositione priuatiua, sic circulari motui respondet contrarium, quia respondet quies secundum peripateticos. Vnde cœlo non repugnat quies, saltem secundum partem, & si non secundum totum, quiescit enim cœlum a reuolutione hesterna, & est in potentia ad reuolutionem futuram, & hanc non negat Aristote. in cœlo atque motu cœli, non enim ex contrarietate motus hac: sequitur cœlo inesse contrarium in substantia positiuum, immo nec priuatiuū. stat enim alicui motui conuenire contrariū pri-

Alb̄ertillę. (margin)

Cōfuta. nostra. (margin)

Quę ex positor. (margin)

uatiue, & tamen mobile quod naturaliter mouetur illo motu, nullum habet contrarium aliquo pacto, ut de cœlo ipso diximus. Vnde contrarietas positiua motuum arguit contrarietatem mobilium, quæ naturaliter mouetur illis motibus. Contrarietas vero priuatiua nullatenus causa est, quia positiua contrarietas motuum proficiscitur e formis mobilium, omne.n. quod naturaliter mouet̃, mouetur a sua forma. Priuatiua vero contrarietas e formis nõ exit. nam accidentibus pura accidẽtis priuatio reperiri potest, quæ nullam formam positiuam inseparabiliter comitetur Quare stat motum cœli habere contrarium priuatiue, & cœlum esse omnino absolutum a contrarietate. Sin autem loquimur de contrarietate positiua, sic inter circulares motus est dabile contrarium, non quidem ꝯm oẽs conditiones, sed ꝯm aliquas, vt dictum est, Aris. uero remouet a motu cœli contrarium positiuum, & ꝯm omnes cõditiones requisitas ad ueram contrarietatem, his elucidatis, ad dubitationes dicamus. Et ad primam primo dico, ꝙ non sunt cætera paria, primo, ꝙ licet ratione habita ad differentiam, quæ est inter motum rectum & circularem, recto motui uideatur circularis magis contrarius, ratione vero cæterarum conditionum recto magis rectus contrariari videtur. tum quia non omnis rectus omni recto est idem specie, tum quia motus recti effici possunt super lineam rectam, circulares minime. Ideo valet, si circulari competit motus contrarius, ille esset rectus, quoniã rectꝰ differt specie a circulari, at circularis a circulari minime, de recto uero, non est ita, quia recto potest assignari motus contrarius rectus. Tum quia rectus potest specie differre a recto, Tum quia effici possunt super lineam rectam.

Per idem ad secundam. Nã motus sursum & deorsum magis habent de ratione contrariorum, ꝙ̃ rectus & circularis. tum quia habent sufficientem differentiam, quæ est specifica, tum quia fieri possunt super lineam rectam, & etiam propter alias causas. Ad tertiam, quæ est secunda dubitatio, potest defendi motum rectum & motum circularem esse eiusdem generis, quia ambo sunt in prædicamento ipsius ubi Nam, ut dicitur. 5. physicæ auscultationis ad tria prædicamenta est motus, & localis ad vbi, quare omnes locales sunt eiusdem generis vbi, quod etiam Auer asserit contra Auicennam quarto physicæ auscultationis sic igitur defendi potest motus hosce esse eiusdẽ generis. Tunc ad primam dico, ꝙ dictum illud locum habet in substantiis tantum. In illis.n. corruptibile & incorruptibile differunt genere. In accidentibus uero minie. vñ ꝯm Auer. dimẽsio terminata et dimẽsio ĩterminata sunt eiusdẽ Cõ. 43
gñis, & tñ altera ẽ æterna, altera corruptibilis. Causa vero cur in substantiis auctoritas illa locum habeat non autem in accidentibus est, quia omnis substantia est incorruptibilis per hoc quod caret materia & contrario, corruptibilis vero e contra, quia est in materia, & habet contrariũ qđ autem caret materia & contrario, est substantia separata, quod habet materiam & contrarium, est substantia composita. Constat autem apud Peripateticos substantiam separatam differre genere a substãtia composita, quicquid velit Plato. Accidens vero esse potest corruptibile, non tantum quia habet contrarium, & subiectum, sed quia sequitur formam morticinam, potest esse æternum. & habere contrarium, quare æternum & corruptibile in accidentibus non efficiunt differentiam generis, quia possunt alterum esse æternum, & alterum corruptibile, tamen ambo habere contrarium & subiectum In substãtiis vero sic, propter rationem tactam. Ad dictum Auer. in libro de Substantia Orbis dico, ꝙ habet locum in omnibus aliis præter motum. Nam motus idem genere potest cœlo & elementis conuenire. Et si obiiceres, ꝙ tunc cœli dimensio, & dimensio interminata erunt eiusdem generis, quia ambæ æternæ, dici potest dimensionem interminatam eẽ saltem corruptibilem ꝯm terminos. Ad tertiam, dico, ꝙ licet illa loca sint contraria, tamen illa loca non sunt contraria, quatenus sunt termini motus. Prꝫterea, licet illa loca sint contraria, non sunt acquisita modo contrariorũ.

B Ad dubitationem expositoris, ipse optime soluit, verbũ Aris. esse propositionem hypotheticam, in qua stat antecedens & consequens esse falsum, & tamen totam esse verã. Ad quintam Philoponi, etiam Expositor optime respondet, ꝙ Philoponus loquitur de concauo & conuexo quatenus inueniuntur in linea, & non in corpore. Ad sextã patuit solutio in dilucidatione. ἐπὶ τῆς εὐθείας

At hæ quæ super linea recta sunt inter se cõtrariæ sunt ob loca, Sursum.n. atque deorsum & differentia loci, & contrarietas est. In recto super linea recta.

Syllogismus literæ (vt dicebatur) erat, si motui circulari est aliquis motus contrarius, maxime esset rectus, at rectus non est, igitur motui circulari nullus est motus contrarius. maior iam probata est, & optime disputata. Ad nunc minor probatur in textu, & arguit sic lationis rectę, quæ super linea recta sunt, inter se cõtrariæ sunt ob loca: igitur nulla latio recta potest esse circulari contraria, aliter
F vni motui simplici essent plures motus contrarii, quod superius est reprobatum. Quod uero rectæ lationes, quæ super linea recta fiunt, ob loca sint contrariæ, probat ex eo, quia sursum & deorsum sunt tum loci differẽtiæ, tum locorum contrarietates. locus.n. diuiditur ꝑ sursum atq; deorsum, itemque & loco sursum cõtrarius est locus, qui est deorsum. Quare motus rectus sursum & motus rectꝰ deorsum ob loca cõtrarii sunt, & sic patet syll's totus, quo Quæ
probauit motui circulari rectũ non esse contrariũ. Auer. Auer.
vero præsenti commen probat, totum hoc sensu, et inqt, cõ. 26.
& hoc quod dixit Aris. est manifestum sensui quoniam si corpora cœlestia essent contraria elementis, corrumperet̃ hic mundus inferior statim propter excessum magnitudinis cœlorum ad elementa, & probat consequentiam etiã ratione Aristo. in lib Meteororum, qua refellit positionẽ Pythagoræ dicentis cœlũ esse ignẽ, arguebat enim Aris. ꝙ si cœlum esset ignis, omnia elementa destrueret in tempore breui, per hæc igitur vult habere cœlum non esse cõtrarium elementis, & si cœlum non est contrarium elemẽ
G tis, nec motus cœli erit contrarius motui elementorum, et ita motui circulari rectus non est contrarius, hæc Auer. hic, & superiore comment.

Deinde si quis opinetur eandem esse rationem, quæ est & in recta linea, & in circulari, eã.n. quæ ab A, in B, lationem contrariam eẽ ei quæ ab ipso B, in A eam quæ in recto dicit, hęc enim finita est. circulares vero circa eadem puncta erunt infinitę. Finita ẽ. Finitur vna est.

Portiones circuli diuersæ.

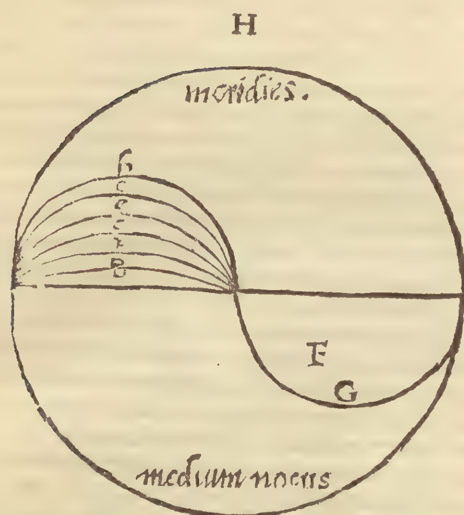
H


Nunc secundo ostendit motui circulari non esse contrarietatem dandam secundum partes. vbi animaduersione dignum, ꝙ contrarietas in partibus motus circularis põt trifariam intelligi, aut quatenus accipitur secundum diuersas portiones circuli, quæ designantur inter duo puncta, & secũdum eandem regionem, utpote inter A B, ꝑ C D, & cæteras portiones quæ secundum eandem regionẽ designantur. Aut secũdũ eundẽ semicirculum, vtpote ab A in B, ꝑ C D, & ab ipso B in A, ꝑ eundẽ semicirculũ CD, aut secundum diuersos semicirculos, vtpote ab A in B, per meridiem, & ab ipso B, in A, per medium noctis.

per

Figura ostendens triplicem modum, quo imaginar i potest circulari motui circularem contrariari. uel per diuersas circuli portiones, uel eundem semicirculum, siue duos semicirculos, & qua totum circularẽ motũ toti circulari opponi est ĩpossibile, siue p eandem siue diuersam regionem fiant.

Hęc latini sequęti patet figura.



per ordinem igitur Arist. primo ostẽdit in ptibus motus circularis nõ esse cõtrarietatẽ ꝑm diuersas portiones, quæ accipiuntur inter puncta AB: & vtitur ea rõne, qua superius vtebať, quia portiones eiusmodi pñt esse infinitæ, & ita motus, qui super eiusmodi portiones fierent, essent infiniti. quare vni motui cõtingeret motus infinitos cõtrarios esse. Inquit { Deinde, si quis opinetur eandem esse rõnẽ, quæ est & in recta linea, & in circulari, nam eam, quæ ab A in B lationẽ contrariã esse ei, q̃ ab ipso B in A sup. dicit, hic q̃dẽ si hoc dicit, nõ in circulari, sed in recta linea dicit. cui⁹ cãm addit, q̃a hæc linea inter A B, est finita, hoc est vna, circulares uero inter eadem A B, pñt esse plures atq; infinitæ. quare dicens lationem ab A in B, esse cõtrariã ei, quæ est ab ipso B in A, non in circulari linea dicet, sed in recta. Animaduersione dignũ, aliquẽ posse existimare inter A B puncta fieri motus cõtrarios, utpote existimando motui ab A in B esse cõtrariũ motũ ab ipso B in A &, quia hæc existimatio vr̃ fieri posse tam p circularẽ q̃ per rectã lineã, Arist. occurrit & õndit hoc non esse existimabile, nisi in recta linea, vel in circulari ratione rectæ, cuius cãm tradit, quia inter puncta A B, vna tm̃ cadit linea recta, infinitæ vero circulares, at, cum contrarietas fit vnius ad vnũ, iure inter A B puncta, non põt existimari contrarietas motuũ, nisi quatenus fiunt in linea recta, vel in circulari, rõne rectæ lineæ. Ex hoc colligitur syll's, si in partibus motus circularis intelligeretur cõtrarietas ob diuersas portiones designatas super A B pũcta, esset quatenus existimaretur motus ab A in B, & ab ipso B in A esse cõtrarios in circulari linea, vltra, sed hi non sunt contrarii, quatenus intelliguntur super linea circulari, quia super A B puncta circulares lineæ fieri possunt infinitæ, sed quatenus intelliguntur sup linea recta, quæ sup A B puncta est una, igitur in partibus motus circularis non est cõtrarietas, ꝑm diuersas portiones circuli designatas sup eadem puncta, hoc est vis textus, & syl's. Quo vero ad verba attinet, debes scire, ꝙ Arist. dixit, hæc .n. finita est, & græce scribitur αὕτη γὰρ πεπέρανται hoc est, hoc enim finitur vel finita est, nam accepit finitam esse pro una esse, q.d. hoc enim vna est inter duo puncta. at circulares lineę sunt plures, quia infinitæ. Occurrit Philoponus huic rationi, vt Simplicius narrat, primo, quia ratio Aris. deducit ad hoc ꝙ infiniti motus essent infiniti contrarii, & nõ

Obiectiones Philop.

quod vni essent infiniti motus cõtrarii. declarat quia motui facto ab A in B per G lineam circularem non is motus est contrarius, qui fit ab ipso B in A per F circularem sed per eandem portionem G, et similiter motui facto ab A in B per F portionem non est contrarius is, qui e contra per E portionem, sed per eandem F portionem, & sic de cæteris quare infiniti erunt infinitis cõtrarii, & nõ vni, hoc autem non videtur absurdum sed necessarium. secundo occurrit, q̃a eadem absurditas uidetur sequi in rectis. Nam quemadmodũ inter duo puncta possunt infinitæ portiones circuli describi, ita a centro mundi ad circunferentiã possunt describi infinitæ lineæ rectæ. Quare iuxta vim rõnis Aristo. uni motui recto essent infiniti recti contrarii. Sed Philoponus errauit, & Arist. non intellexit. Arist. n. supposuit motus ab A in B, & econtra ab ipso B in A contrarios esse ꝑm contrarietatẽ A B terminorũ, quẽadmodm accidit in rectis ipsis motibus, contrarietas vero A B terminorum eiusdẽ, rõnis est in omnibus illis motibus, qui fiũt per eas circuli portiones, quas descripsimus, vnde & Arist. dixit. Deinde, si quis opinetur eandẽ esse rationem, quæ est & in recta linea, & in circulari. Ad denotandum ꝙ supposuit motus illos non aliter esse contrarios, q̃ recti sint cõtrarii, vtpote ratione terminorum A B. Qđ, si hæc suppõ vera sit, sequitur; ꝙ quilibet motus, qui fit ab A in B, per quãuis portionẽ circuli, sit contrarius motui qui fit ab ipso B in A, quæ ratio docet, ꝙ non solum uni motui sint infiniti contrarii, sed quod cuilibet infinitorum motuũ ex una parte incipientiũ contrarientur infiniti motus, qui ex parte contraria incipiũt, ut recte Expositor Simpliciũ interpretatur. Ad scdam recte Simplicius & Expositor dicũt, ꝙ oẽs lineæ, quę e centro, deducunť ad circũferentiã sint æquales, & ideo eandẽ designant distantiã inter cõtrarios terminos. quo fit, ut in oibus eadẽ sit rõ cõtrarietatis, quæ maximã importat distantiã, lineę uero curuæ, quæ infinitæ describuntur sup eadẽ puncta, sunt inæquales, quapp in illis eadem nõ est cõtrarietatis ratio, cum non sit vna eademq; distantia ꝑm curuã lineam accepta, & sic cessant Philoponi obiectiões.

A

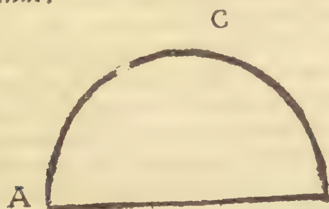
B

C Auer. vero textũ præsentẽ videtur aliter interpretari, uult. n. Arsto. remouere cauillũ, quia posset quispiã dicere in circulari motu esse contrarietatẽ quẽadmodũ in recto. Nã ut motus, qui est ab A in B cõtrariatur ei motui, qui est ab ipso B in A rõne contrarietatis terminorũ A B. p lineam rectam. sic motus ab A in B per arcum C D est contrarius motui facto e contra ab ipso B in A per arcum H. hunc cauillum refellit Arist & ostendit non esse simile, q̃a non est dicendum motus ab A in B, & ab ipso B in A, eẽ contrarios ratione arcus CD, & arcus H quẽadmodum ratione lineæ rectæ A B Quod autem non sit simile, uult Auer. Arist. demonstrare, & demonstrationem eius fouet duabus suppositionibus, quarum prima est ꝙ vni vnũ duntaxat est contrarium, hęc suppositio nõ semel in hoc libro est declarata, & in. 10. meta. demõstrata. scda est, ꝙ cõtrarietas proprie solum per lineam rectã describitur. ꝓbat, quia contrarietas motuum describitur per maximã terminorum distantiam, ut. 10. meta. deducitur, termino- Cõ. 27. Auer.

D rum maxima distantia est linea recta, quę est una tantum inter terminos. Nam inter duos terminos una linea recta tantum describitur, quæ est maxima, qua nulla maior describi potest, & minima, qua nulla minor. at inter duos terminos infinitæ curuæ assignari possunt quarum altera est semper altera maior, ac maior, igitur contrarietas motuum solum per lineam rectam est describenda. Ex his suppõnibus syllogizat Auer. dupliciter, primo lõgitudo recta est motus recti, igitur contrarietas motuum non inuenitur nisi in motu recto. unde syll's componitur secundum longitudinem rectam est motuum contrarietas, secundum longitudinem, rectam fiunt motus recti igitur in tertia figura cõtrarietas motuũ ẽ ꝑm lõgitudinẽ rectã. Secundo syllogizat ꝑm infinita non est contrarietas motuum, lineæ curuæ sunt infinitæ, igitur ꝑm lineas curuas non est motuum contrarietas. Maiorem probat, quia si

secundum infinita esset motuum contrarietas, tunc vni essent infinita contraria, contra primam suppositionem. E Hæc Auerro. quæ quantum textui consonent, tu animaduertas.

Similiter autem & in semicirculo vno, vtpote A in B, & ab ipso B in A. Eadem enim in diametro est. Semper enim vnumquodque per lineam rectam distare ponimus.



Vide supio rem figurā hæc legens

Scd̃o ostēdit ꝙ nō est cōtrarietas in partibus circularis quę accipiuntur ſm eundē semicirculū. posset.n. aliquis dicere ꝙ motui qui est super vnā circuli portione vtpote ab A in B non contrariatur quilibet motus qui est a B in A per quamuis portione sed per vnū eandēue. vtpote qui per vnū semicirculum ab A in B per C contrariatur motui. qui est super eundem semicirculum a B in A per C, regionem. Contra obiicit, & ratio componitur sic, contrarietas sumitur penes maximā terminorū distantiā linea curua non est maxima distantia igitur penes illam non sumitur contrarietas. Quare in partibus motus non potest esse contrarietas, nec ſm eūdem, nec ſm diuersum semicirculum. Inquit. Similiter aūt & in semicirculo vno est contrarietatis ratio vt in semicirculis pluribus, & addit exemplū, & inquit, vtpote ab ipso A in B, & ab ipso B, in A, et tu intelligas per C regionem. q.d. ꝙ quemadmodum non poterat accipi ratio contrarietatis per semicirculos plures, ita nec per semicirculum vnum. cuius cām subdit, quia ratio contrarietatis quæ sumeretur in vno, & in pluribus semicirculis eadem est. Nā ratio illa non potest esse nisi linea recta quæ est inter A B. Modo hæc linea recta A B vna eademq; est, siue super illa vnus, siue plures constituantur semicirculi. Et quod illa ratio esse nō possit nisi linea recta, probat, & inquit. Semp enim vnūqdq; maxime distare ponimus per lineam rectam. & per hoc vult habere minorem syllogismi, videlicet ꝙ linea curua non est maxima terminorum distantia, sed linea recta. Dictum est enim super duo puncta constitui non posse nisi vnam tantum lineam rectam, propterea est minima & maxima & vna, lineæ vero curuæ possunt esse infinitę super eadem puncta, & sic patet vis syllogismi.

Auer. commen.28.

Auerroes vero parum differens ab expositoribus, velle videtur Arist. remouere cauillum hunc, quia posset dici super duo puncta non posse constitui nisi vnum semicirculum eiusdem circuli, & ita videtur esse vnus inter puncta contraria. præterea videtur esse maximus & minimus. maximus quidem, quia maior eiusdem circuli cōstitui non potest, & minor eiusdem circuli etiam constitui non potest, si.n. maior vel minor semicirculus super puncta A B constitueretur, non esset vnius & eiusdem circuli quia eiusdem circuli vnus est semicirculus, vna quoque medietas tm̄, quare motus ab A in B per C semicirculū, videtur contrarius motui A B in A per C semicirculum qm̄ est super maxima distantia & vna distantia & minima. Contra obiicit Ari. & supponit ex.10. meta rationem contrarietatis non posse sumi a linea curua in eo qđ curua, sed in eo ꝙ eius basis est linea recta. probatur, quia ideo vnus tantum semicirculus super A B puncta eiusdē circuli formatur, quia super una linea tantum recta quæ est A B collocatur, igitur prima ratio contrarietatis non est a semicirculo, sed a recta linea, quæ est illius semicirculi vna basis. Hunc Auer. dupliciter componit syllogismū primo, sic maxima distantia non est nisi in linea recta, cō trarietas est maxima distantia, igitur contrarietas non est nisi in linea recta. Scd̃o sic, remotio in fine nō inuenit̃ nisi in recto cōtrarietas est remotio in fine, igr̃ cōtrarietas non inuenitur nisi in recto. Sed hic syllogismus in nullo fere differt a primo, uel potest secūdo principaliter aliter componi, quæ mouentur contrariantur, quatenus mouentur modo contrario ab extremis diametri, igitur nō quatenus mouentur ab extremis semicirculi. antecedens supponit tanquam per se notum, tum ex dictis, tū ex.10. Metaphysi consequentiam non aliter probat quia ipsam patere supponit, quoniam non possunt aliqua contraria ri duplici ratione cum vni vnum sit cōtrarium, & secundum vnam rationē. Hæc Auer & optime. Obiicit vero Philopo. contra Arist. hic quia Geometriæ & Astrologi non solum accipiunt quantitatem lineæ curuæ per lineam rectam, sed e contra, quippe cum quantitatē arcus per chordam & chordæ per arcum doceant sumere. Docet enim Geometra per diametri quantitatem colligere quantitatem circuli, & e cōtra quantitatem diametri per quantitatem circuli. Præterea, astronomi docet quantitatem stellæ per quantitatem diametri eius, & e contra.

Obones. Philoponi Prima.

Solutio. Simplicii.

F

Sed soluunt & optime. Nam multum refert loqui de distantia duorum terminorum, & de mensura diametri inter illos duos terminos collocatæ. Nam potest & diameter per arcum, & arcus per diametrum mensurari, vt probat ratio. Verum distantia duorum terminorum nō nisi per lineam rectam colligi potest, ut diximus, eo quia si super illa duo puncta non collocatur nisi unus semicirculus eiusdem circuli, hoc non est nisi quia vna tantum linea recta super illis constituitur. Quare prima ratio distantiæ duorum terminorum, non nisi a recta linea accipitur. Vel facilius dici potest, ꝙ licet tam a semicirculo siue curua linea, q̃ a recta linea quantitas & distātia duorum terminorum accipi possit, prima tamen ratio accipiendi illam distantiam est a linea recta, & non a curua, & hoc vult Aristo. vt Auer. indicat in commen. Secundo obiicit idem Philoponus. Nam in cœlo maxima distantia est inter duo puncta opposita, vtpote inter caput arietis & caput libræ, unde & Astronomi propter hoc accipiunt oppositionem stellarum. Quod si contrarietas est maxima, potest secundum hanc diametralem distantiam in motu cœli attendi contrarietas. Soluit expositor & dicit, ꝙ illa distantia maxime attenditur secūdum quantitatem diametri, & non secundum quantitatem semicirculi, alioquin plus distaret principium arietis a principio sagittarii, quod respicit trino aspectu, q̃ a principio libræ, quod respicit aspectu oppositionis. Hæc Expositor. Et videtur mihi ꝙ uerum dicat, sed nō per ueram rationem, non enim aries respicit sagittarium aspectu trino ex ea parte qua respicit libram, nam libram respicit ꝑ aspectum oppositionis duplici ratione, quia tam per successionem signorū, q̃ cōtra successionem signorum. quoniam vtroq; modo est maxima punctorum distantia, & aries sagittarium respicit trino aspectu una ratione tantū. quia contra successionem signorum, per successionem.n. signorum aries sagittarium nulla ratione respicitur, & propterea astronomi uolunt arietem respicere leonem & sagittarium trino aspectu, leonem quidem per successionem signorum & sinistra radiatione, sagittarium uero contra successionem signorum, & dextra triangulatione. Et sic videtur ꝙ ratio Expositoris Astronomiā nō sapiat, tamen sua solutio uera est, quoniam caput arietis & caput libræ opponuntur, quia maxime distant, distāt uero maxime non propter arcum cœli, sed propter lineā rectam, quæ inter illa collocatur, quare in motu circulari non potest assignari propter hoc ratio contrarietatis, & hoc recte dicunt Expositor & Simplicius.

G

Sol. Tho.

Obiectio. cōtra sōnē Thomæ

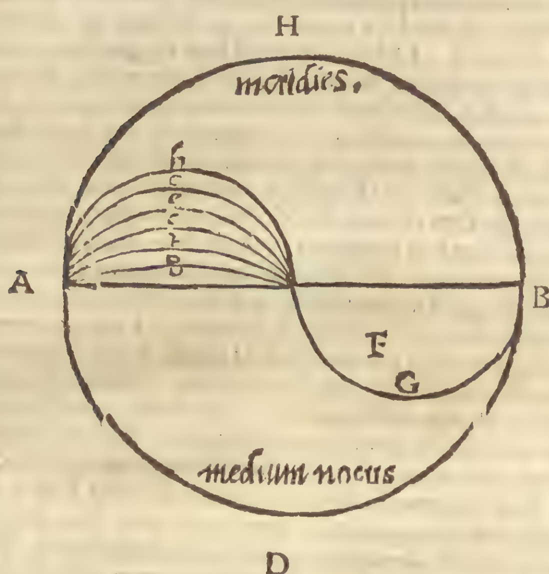
H

Simili rōne, & si quispiā circulū faciens, lationem eam quę in altero fit semicirculi, ei contrariam posuerit, quę fit in altero. Verbi causa, in toco circulo eam quę est ab A in B super H semicirculo, ei quæ est ab

Describit. Verbū, fit, est additū BND &.

ipso B in A super D semicirculo.

Tertio ostendit quod non est contrarietas in motu circulari secundum duos semicirculos diuersos verbi causa, sit vnus circulus, cuius diameter est A B diuidens ipsum in duos semicirculos, in quorum vno H, in alio D describatur. posset itaq; aliquis dicere q motus, qui est ab A in B per semicirculum H est contrarius motui, qui est ab eo dem A in idem B per semicirculum D probat igitur Aristote. q tales motus semicirculares non sint contrarii per illam eandemq; rationem, qua & primum improbatur, videlicet quod distantia inter A D B, & distantia inter A H B non mensurantur semicirculis sed diametro A B, igitur contrarietas in talibus non est ratione semicircularitatis, vnde inquit. { Simili ratione } sup tu, confutabitur { siquis circulum faciens & describens lationẽ eam, quæ in altero est semicirculo, ei contrariam posuerit, quæ fit in altero. & quia exemplis magis capimus, inquit, verbi causa, in toto circulo, eam quæ est ab A in B super H semicirculo ei quæ est ab ipso B in A super D semicirculo Dico simili ratione improbatur, quia (vt dictum est) contrarietas est maxima, distantia, maxima autem distantia mensuratur recto, & non curuo, quare eiusmodi motus semicirculares contrarii nullatenus esse poterunt.



Præterea & si hæ contrariæ sint, non tamen ob hoc hę, quę super toto circulo sunt, inter se erunt contrariæ.

Demum ostendit quod dato quod istæ partes motus circularis essent contrariæ. Non tamen propter hoc sequitur contrarietatem esse in motibus circularibus secundũ totum. Et inquit. Præterea & si hæ supple lationes partiales contrariæ sint, non tamen ob hoc hæ, quæ super toto circulo sunt, inter se erunt contrariæ, igitur motus circularis secundum totum contrarii esse non possunt, hæc Aristoteles.

Que Auer. Com. 28.

Circa præsentem & præcedentem textum, quid velit Auerro. non satis explicate intelligitur, Tum ex malis eius trãslationibus. Tum ex mala textus interpretatione tamen dicam quæ videntur ex suis uerbis intelligi, & si minus consonabunt, tu qui es curiosus suæ doctrinę, perquire melius. Videtur igitur Auer. velle quod Aristo. remoueat cauillum. posset enim quis dicere, semicirculares motus esse contrarios imaginando lineam rectam A B & duos semicirculos, videlicet A H & B D. qui super linea A B recta moueantur, donec fiat vnus circulus A D B H, hac imaginatione stante, patet motus illos partiales illorum semicirculorum esse contrarios, tunc arguitur,

Vide superiorem figurã diligenter ubi omnia sunt.

A motus semicirculares sunt contrarii, igitur totales motus circulares. quoniam sicut in parte, ita est in toto, hæc est dubitatio, uult Auerro. quod Aristote. remoueat talem cauillum multipliciter. Primo quia eiusmodi motus semicirculorum non sunt contrarii, quo sunt facti super circulari linea, sed quo sunt facti super linea recta, quæ ratio docet solum in rectis motibus esse contrarietatem, nõ autem in circularibus, nisi quatenus super recta fiũt linea.

Secundo quia semicirculi tales non mouentur semicirculariter, quatenus subeunt rationem circuli, sed quatenus subeunt rationem corporis rectarum dimensionum, quia licet sint semicirculi, mouentur semicirculariter, sed recto motu. Tertio dato quod sint semicirculi, & moueantur modo semicirculorum & subeant rationem semicirculorum, nõ sequitur si partes motus circularis sint contrariæ, quod motus totales sint contrarii, vt dictum est. Et huius causam assignat Expositor, quia non sequitur ad contrarietatem partium contrarietas totius. B Auerroes autem melius rationem assignat, quia circulus & semicirculi non sunt homogenii atque similares, secus in rectis quæ sunt similaria, nam omnis recta linea est recta, & pars recti est recta Semicirculus uero non est circulus, & propterea non sequitur motus semicirculorum sunt contrarii, igitur motus circulares sunt contrarii, hæc quæ colligi possunt ex confusa translatione Auerrois. Tu vero magis suæ doctrinæ fautor, diligentius verba considera. Animaduertas tamen quod nec Aristotelicæ eius translationes, nec eius in illis expositiones sunt rectæ, non enim hæc eius interpretatio consonat græcis nostris codicibus, licet non nihil fructus habeat. hæc de commento.

At vero neque ea latio circularis quę est ab A in H ei contraria est, quæ est ab A in D. In idem enim hęc ex eodem est motio, contraria vero latio definitur esse ex contrario in contrarium.

C

Hactenus demonstrauit, quod in partibus motus circularis non est contrarietas, nunc ostendit, quod nec toti motui circulari est alius motus circularis totus contrarius, hoc & duplici ratione. Et primo describatur A H D circulus super hunc vero circulum intelligantur duo motus circulares, quorum vnus incipiat ab A & per H uadat in D & sic reuertatur ad A, quare hic motus sit A H D A: Alter sit e contra ab A incipiens per H vadat in D redeatque in A iterum, quare hic motus sit A D H A, probat itaque Aristote. eiusmodi motus non esse contrarios, & syllogizat sic, motus contrarii sunt, qui incipiunt e cõtrariis terminis, & desinunt in contrarios terminos, vt definiti sunt quinto physicæ auscultationis. Sed motus D H A, & motus, a H D A non incipiunt e contrariis & desinunt in contraria, uterque enim ab A incipit, & in A desinit, igitur eiusmodi motus non sunt contrarii. De ratione tangit primo conclusionem dicens. At uero neque ea latio circularis, quæ est ab A in B ei contraria est, quæ est ab A in D, hæc est conclusio. Deinde tangit minorem. & inquit. In idem enim hæc ex eodem est motio, est igitur minor, sed motus A H D A, & motus D H A nõ incipiũt e contrariis & desinunt in contraria. Demum tangit maiorem, & inquit, Contraria uero latio definitur esse ex cõtrario in contrarium. Hęc est maior.

D

Vnde Auerro. eodem modo exponens hunc locum, inquit. Et cum posuerimus has duas propositiones, uidelicet motus contrarii sunt qui super rectam dimensionem sunt e contrariis terminis in contrarios terminos, & motus circulares super rotundum non sunt e contrariis terminis in contrarios terminos. Concludetur in secunda figura quod motus circulares non sunt contrariis, hæc Auerro. Obiicit Philoponus his. quæ hic dicit Aristo. Primo, quia Aristo. arguit, ea contrarietas, quæ est in

Auer. commen. 30.

Obones. philoponi.

Obiones. Philoponi. prima.

rectis motibus, non est in circularibus, igitur nulla contrarietas est in circularibus, & q ita arguat deducit, quia quinto physi. contrarietas motuũ, quæ est eorũ qui sunt e contrariis in contraria est cõtrarietas rectorũ motuum. Quare videtur committere paralogismum consequentis arguendo a particulari negatiue ad superius, non enim valet non est album, igitur non est coloratum. Secundo obiicit quia per rationem Aristo. videtur non solum remoueri contrarietas a motibus cælicis, sed omnino ratio motus, nam omnis motus in eo quod motus est ab vno in aliud, igitur ille motus qui est ab eodem in idem non est motus, tollitur enim ratio motus propter esse ab eodem in idem. Quare ratio Aristo. videtur non tantum tollere rationem contrarietatis in motibus, sed rationem motus. Ad primam optime soluunt, quod decipitur Philoponus, ratio enim contrarietatis, quam dixit Aristoteles est communis omnibus motibus, omnes enim motus contrarii sunt, qui e contrariis in contrarios sunt terminos. Modo esse e contrario in contrarium est formalis ratio contrarietatis in motibus simpliciter, & non in rectis tantum. Quare arguitur negatiue ab æquali ad æquale. Ad secundam soluitur per id quod Aristoteles dicit in cauillo Zenonis Sexto physicorum. Ibi enim dixit cauillum Zenonis probare cœlum non mutare locum secundum subiectum, & ita non moueri subiectiuæ, quia motus ille est ab eodem in idem. Tamen cœlum mutat locum formaliter & ita mouetur formaliter, nam licet idem in motu cœli sit principium & finis secundum subiectum, non tamen secundum rationem & formam. A enim vt terminus e quo differt ratione a semetipso vt terminus ad quem. Quare ratio nihil amplius probat nisi cœlum non moueri secundum subiectum, hæc melius perquire sexto physicorũ.

Sol. Simp. et expositoris.

Sed replicabis. si A, vt terminus e quo differt ab ipsomet vt terminus ad quem, pari ratione idem sub vna ratione potest sibiipsi esse contrarium sub alia ratione.

Dicendum aliquid sufficere ad diuersitatem, quod nõ sufficit ad contrarietatem: A igitur vt terminus e quo, differt a semetipso vt terminus ad quem, non tamen A vt terminus e quo potest sibiipsi esse contrarium vt terminus ad quem, quoniam ad contrarietatem requiritur maxima distantia terminorum, quæ esse non potest sine reali, & subiectiua differentia. Quare illa ratio sufficit ad motum, non autem ad contrarietatem motus. Hæc ad cauillos Philoponi.

Preterea si circularis motio circulari esset contraria, frustra erit altera, ad idem enim sunt.

Præterea & autẽ uero Motio est uerbum ad duum.

Secundo arguit per syllogismum diuisiuum hoc pacto, si motus circulares totales essent contrarii, vel essent ab eodem in idem per eandem regionem, vel ab eodem in idem per alteram atque alteram regionem. Si circularis motio circulari esset contraria, supple tu per eandem regionem, frustra erit altera, deducit, quia ab eodem in idem ambæ erunt per eandem regionem.

Superiorem Vide figuram. Dubiũ

Debes scire quod dicuntur motus circulares per eandem regionem, si ambo incœperint ab A ortu per H meridiem, & redeant in A ortum, ita vt primus motus sit A ab H D A, secundus sit per eandem regionem & sit a C D A, ex hoc sequitur quod alter sit frustra, quoniam sufficit cœlo alter. ambo enim sunt similes & eiusdem rationis, ambo enim ab ortu, ambo per B meridiem, ambo in A ortum redeunt, igitur frustra erit alter, et hoc inquit. Si circularis motio totalis circulari motioni totali esset contraria sup. & ambæ essent ab eodem puncto in idem per eandem regionem, frustra esset alter. Sed occurres, nã in eandem specie non est frustra alterum indiuiduum si alteri fuerit simillimum, igitur in cœlestibus duo motus similes omnino possunt stare, & alter non erit frustra.

Respondetur, quod secus est in sempiternis, & secus in corruptibilibus, nam in sempiternis sufficit vnum indiuiduum in specie, cum careat materia, in corruptilibus multiplicatio indiuiduorum est propter materiam, & sic recte sequitur, quod si illi motus essent ab eodem in idem per eandem regionem, aliter esset frustra. Præterea sequeretur non tantum alterum esse frustra, sed non esse contrarios, quia (vt proximo textu diximus) motus contrarii sunt e terminis contrariis in terminos contrarios. Hæc de primo membro.

Insuper id quod circulo fertur, vndecũque incipiat in omnia similiter loca peruenire contraria necesse est, quæ quidem in loci contrarietates sunt sursum et deorsum, atque ante & retro, itemque & dextrum & sinistrum quippe cum lationis contrarietates per locorum sint contrarietates.

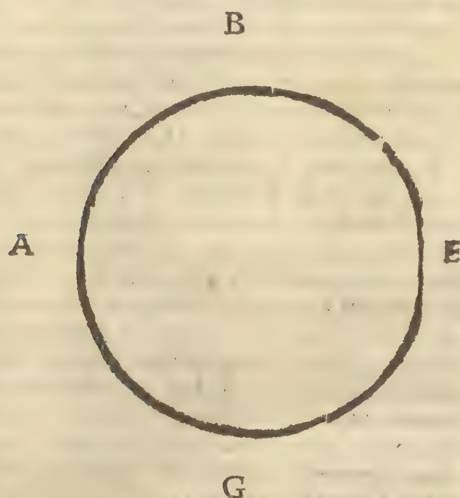
Quæ qđ. Sũt autem. Quippe cũ Aũt, vero.

Secundo probat quod motus circulares totales non possunt esse contrarii per alteram atque alteram regionem. Et supponit vnum, quod sint duo circulares motus contrarii oportet omne quod mouetur illis, uel altero illorum motuum transeat omnia loca contraria, quæ sunt rursum deorsum, ante retro, dextrum & sinistrum. probat quia motus contrarii sunt de locis contrariis in loca contraria, & per loca contraria, vt dictum est Quinto physicorum. Debes scire quod hæc suppositio potest intelligi categorice, & hypothetice. si categorice, est sensus, quod in cœlo sunt loci differentiæ illæ contrariæ, per quas oportet transire quod mouetur illis vel altero illorum motuum et hoc est verum. nam in cœlo dextrum est ortus, sinistrum est occasus, ante est culmen, retro est imum; sursum est meridies, deorsum est septentrio In elementis vero loci contrarietates sunt duæ, sursum videlicet & deorsum. Sic igitur, si cœlestes motus sunt contrarii, & quod mouetur illis, vel altero illorum oportet incipere a loco contrario, & deuenire in locum contrarium, & transire per omnia dicta media loco contraria, quæ per eandem lineam inueniuntur. Sinautem suppositio intelligatur hypothetice, erit sensus, quod cœlestes motus sunt contrarii quod mouetur illis uel illorum altero, oportet transire per omnia loca contraria, si in cœlo sunt talia media loca contraria. Et dixi si in cœlo sunt talia loca contraria quia reuera non sunt eodem modo sicut in elementis, vt dicemus secundo huius. Tamen hypothetica est vera, quoniam motus cõtrarii sunt ob loca contraria: non modo e quibus incipiũt & in quæ desinunt, sed per quæ transeunt, si inter media eiusmodi reperiantur. Hæc de suppositione.

Si igitur essent æquales, motus ipsorum non essent Sin autem alter motus superaret, alter profecto non esset. Quare si vtraque essent, frustra sane corpus alterum esset, suum non subiens motum, frustra enim calceum cum diximus, quo non est calciato, at Deus & natura nihil frustra faciunt.

Stante suppositione arguit, motus circulares totales essent contrarii per alteram atque alteram regionẽ, vtpote a D B H per D regionem, ab H B D A per D regionem in puncto B, tales motus vel corpora, quæ mouerentur his motibus inuicem obuiarent tenet consequẽtia per suppositionem, quia quæ mouentur contrariis motibus, oportet illa transire per omnia loca media, & tunc vel eiusmodi motus siue corpora quæ illis mouerentur, essent æquipotentia, vel alterum alterum exuperaret. si æquipotentia, frustra essent ambo, quia ambo non attingerent fines motus, cum in medio itineris sese impedirẽt. Sin autem alterum exuperaret alterum, tunc alterum frustra moueretur, cum impeditum ab altero, nunquam in

finem motus deueniret. Sed hoc est absurdũ, quia Deus & natura nihil frustra agunt.



Totus igitur syllogismus sit cõpositus, si totales motus circulares essent contrarii, vel essent per eandem regionem, vel per alteram atque alteram. Si per eandem, tunc frustra esset alter, vt deductum fuit. Si autem per alteram atque alteram, sit vnus per B & alter per G regionem, tunc sequitur in puncto E corpora quæ illis mouentur, sibiipsis obuiare, tenet argumentum per suppositionem quia quæ mouentur contrariis motibus, oportet illa transire per omnia loca media, si autem in puncto E sibiipsis obuiabunt, necesse est vel vtraque esse æquipotentia, & sic vtraque essent frustra, quippe cum neutrum suum subibit motum, cum nunquam in finem deueniet.

Sin autem alterum est potentius, alterum erit frustra, sed in natura nihil esse potest frustra, quia deus & natura ipsa nihil frustra faciunt. hæc Aristoteles, & verba eius perspicua sunt his expositionibus. Tu vero animaduertas, quia nec Expositor, nec Simplicius, nec Auerro. hunc locum sic exposuerunt, & certe eorum expositiones cum magna difficultate possunt textui accommodari. Sed sunt hic dubitationes literales. Prima, quia vis huius rationis non videtur differre a præcedenti. Et solutio est, quod præcedens ratio sumitur ex consideratione motus in vniuersali, vtitur enim motibus & circulo vniuersaliter. Præsens vero sumitur ex cõsideratione motus in particulari, applicat enim motum & circulum ad corpus naturale, vtpote ad ipsum cœlum. Secundo obiicit Philoponus, quia pari ratione quispiam in motibus rectis probaret non esse contrarietatem, quoniam in illis alter alterum impediret, & sic frustra esset alter.

Soluit Simplicius & Expositor optime, quod non est eadem ratio in motibus circularibus, quæ est in rectis. Primo quia duo corpora possunt rectis contrariis motibus moueri, quæ non sese impedient. Nã in rectis motibus contrarietas attenditur solum secundum extrema linearum rectarum, vtpote secundum centrum mundi, & eius circunferentiam, modo e centro possunt infinitæ lineæ duci, & ita poterit ignis sursum moueri per unam lineam, & terra deorsum per alteram, quo in casu non se impedient, at in motibus circularibus supposuit Aristo. nihil posse moueri ab ortu in occasum, nisi per omnia loca intermedia transierit, & e contra nihil ab occasu in ortum, nisi eodem modo. Quare in motibus circularibus corpora mota sese impedient, in rectis non. (Auerro. cõ.31.)

Secundo non est eadem ratio, quoniam quod recto motu fertur, potest corrumpi, & ita potest impediri, corpus vero, quod circulo fertur, non potest corrumpi, & ita in rectis nihil prohibet alterum esse frustra, cum sit corruptibile, in circularibus inconueniens est alterum impediri sicut in conueniens est illud corrumpi. Hæc de dubitationibus. Auerroes vero aliter exponit hunc locum

A & innuit duas expositiones, vult enim primo quod Aristote. primo proponat enthymema, & quod illud declaret in textus fine, quem exponet com. seq. 32. & enthimema est, si motus circularis esset alteri motui circulari contrarius, alter eorum esset ociosus. secundo vult quod proposito enthimemate, transferat se ad aliam rationem, siue demonstrationem, vnde inquit. Et hoc quod dixit, post declarabit ipsum, & ita uult quod Aristote. primo proponat enthimema, & quod tex. com. seq. illud deducat. Et subdit. Et cum incœpit hãc propositionem dicere, siue hoc enthimema transtulit se ad aliam demonstrationem. Quare secundum Auerro. Aristot. facit duas rationes in textibus his, quarum primam proponit, & in fine complet. secundam incipit ibi, insuper id quod, & in textu suo & etiam corpus, & complet. Ad huius rationis declarationem supponit Auerro. quod si aliqua pars cœli, vtpote aliqua stella moueretur regionatim per contrarias regiones, vtpote a dextro in sinistrum per ante. &

B alia stella a sinistro in dextrum iterum per ante, non propter hoc sequitur in toto ut uni motui circulari totali alter sit contrarius, quia e contrarietate partium non sequitur contrarietas totorum, vt superius diximus. Sed occurres, nam Aristote. supponit cœlum habere dextrum & sinistrum & alias differentias positionis, quod nondum est declaratum, igitur supponit dubium in declaratione alterius dubii. Soluit, hoc esse suppositum saltem ad communem cõsensum aliquorum, qui sensim illud concedunt. Secundo occurres, quia volo imaginari unum totum cœlum moueri a dextro in sinistrum per ante, & vnum alterum a sinistro in dextrum iterum per ante, & ita erit ratio a motibus circularibus totalibus, & non a motibus partialibus. Respondet quod suppositio est impossibilis, nam sexto physicorum probatum est totum cœlum non posse mutare locum secundum subiectum, sed solum secundum formam. Quare imaginatio nulla. Colligit igitur rationem quouis mo

C do formetur Nam uel motus cœli sunt contrarii hoc pacto ꝙ duo cœli totales moueantur regionatim contrariis motibus, vel duæ partes cœli. quouis modo dicatur, sequitur quod alter esset ociosus, vel unamet res esset sibi contraria, saltem secundum partem, hęc est prima expositio Auerro. & sine dubio nullo pacto textui consonat.

Propterea aliter exponit, ut nos diximus, imaginatur enim Aristote. primo accepisse enthimema, secundo pro illius declaratione supposuisse vnum, quod non possunt duo motus circulares esse contrarii, nisi corpora quæ illis motibus mouentur, transeant per omnia loca intermedia contraria, secus in rectis, vt diximns. Qua suppositione stante, sequitur alterum illorum esse frustra, ut deductum fuit in text Colligit Auerro. quod in textu possunt esse duæ demonstrationes, ita ut ibi & etiam corpus quod in textu suo est, sit una demonstratio per se, & potest esse una, pro qua illo textu accipiatur una suppositio qua, vna demonstratio componitur in secunda figura sic contraria sunt quæ habent contrarietatem propter cur- (Auero. cõ.32.)

D sum in locis contrariis, corpus circulare non habet contrarietatem propter cursum in locis contrariis, quia aliter esset unus illorum frustra, igitur corpus circulare non potest moueri motibus contrariis. Et hæc secunda expositio est optima, & hanc secuti sumus nos. Hæc Auerro. commen. 31.

Commento vero. 32. iterum textum illius entitur multipliciter exponere. Vbi debes scire quod textus illius commento. 32. potest continuari cum præcedenti, & potest seorsum exponi. Si continuetur cum præcedenti, tunc expositus est. Nam dixit ipse paulo ante præcedenti commento quod Aristotel. proponit hypotheticam, videlicet quod si motus circularis esset motui circulari contrarius, alter eorum esset ociosus, & quod illam deducet sequenti textu hoc est tex. commen.

32. Quare iuxta illam expositionem, nunc Aristotel. declarat illud enthimema siue hypotheticam, & hæc est vera expositio, & ad mentem Aristotel. Nam vt nos diximus. Aristotel. primo proponit hypotheticam. secundo supponit vnum, & tertio textum. Siquidem enim æquales essent, ex dicta suppositione deducit enthimema, & rationem perficit, & hæc est optima expositio. At si textus ille, siquidem enim æquales essent, seorsum exponatur, vt enititur exponere Auerro. commento 32. bifariam seorsum exponit Auerroes postea recordatus, exponit tertio. & sic (vt mihi videtur) trifariam exponit. Pro intellectu primæ expositionis. Auerroes supponit vnum expresse, & aliud tacite. expresse supponit omnes motus orbium cœlestium eē eiusdem speciei. Quam suppositionem non nunc, sed in secundo contra Auicenna declarabit. Tacite supponit
Cō. 49. quod Aristoteles per cœlum intelligat aggregatum ex omnibus orbibus, quod vocatur mundus superior, & quod velit probare tale cœlum aggregatum non posse moueri motibus circularibus contrariis, his sumptis arguit, si motui circulari esset alter motus circularis contrarius, tunc oportet in eodem cœlo secundum indiuiduum esse partes contrarias, quæ mouentur motibus circularibus contrariis. Hoc est, tunc oportet cœlum esse vnum numero, quod aggregatur ex omnibus orbibus, quod habeat partes diuersas, videlicet duos partiales orbes, quæ mouentur motibus contrariis. tenet consequentia per suppositionem expressam, quia suppositum est circulares motus omnes esse eiusdem speciei, quare oportet imaginari aggregatum ex omnibus orbibus esse vnū cœlum numero, siue vnum indiuiduum sub specie cœli, cuius sint duæ partes, hoc est duo orbes, qui mouentur motibus vere contrariis, quod quidam concedunt de orbe, qui diario motu mouetur, & de cæteris orbibus planetarum, nam orbis supremus ab ortu in occasum redit in ortum, cæteri vero ab occasu in ortum redeunt in occasum. Deducit igitur hoc esse impossibile. nam si hæ duæ partes siue hi duo orbes mouerentur motibus contrariis, oporteret illos moueri super eosdem polos & circa idem centrum et super idem spatium, quare oporteret illos sibi inuicem obuiare in eodem puncto medio, & & sic vel essent æquæ potentes, vel alter alterum exuperaret, & quicquid dicitur, sequitur alterum saltem esse ociosum. recolligit igitur uim expositionis Auerrois, & inquit, secundum hanc expositionem Aristotel. supponit motus circulares esse eiusdem speciei, et sic sequitur in eodem indiuiduo esse duas partes contrarias, vt deductum est. Secundo exponit aliter, & supponit motus circulares differre specie, vt tenet Auicenna, qui vult quod circularis motus quo mouetur supremus orbis ab ortu in occasum, & circularis motus, quo mouentur cæteri ab occasu in ortum sint specie differentes. Tunc arguit, si motus circulares essent contrarii, tunc oportet vt essent super eisdem polis, & circa idem centrum, & super eodem spatio, tenet consequentia ex conditionibus requisitis ad contrarietatem motuum circularium.

Et vltra sequitur vt prius, quod vel essent equales, vel alter fortior, & tandem quod alter eorum esset ociosus & sic siue teneatur circulares motus esse eiusdem speciei (vt est opinio Aristotel) siue differre specie (vt tenet Auicenn.) semper sequitur idem impossibile ex eadem radice, quæ est definitio contrarietatis motuum circularium, tamen Auerro. magis vult primam expositionem, quia vltra hoc commune impossibile, videlicet quod alter eorum esset ociosus, sequitur illud quod supra dixit, quod in eodem indiuiduo essent duæ partes contrariæ, & ita differt prima expositio a secunda, quia prima vltra impossibile, quod Aristotel. infert in textu, addit, ꝙ in eodem indiuiduo essent duæ partes contrariæ, quod est impossibile per se. Secunda vero nihil vltra addit, nisi quod eo dato, alter eorum saltem esset ociosus. Et propterea concludit sibi uideri melius esse exponendum textum primo modo, quam secundo modo.

E

Animaduersione dignum Auerro. indicare defectum Themistii, qui exposuit hunc locum aliter. & defectus est, quia nihil addit ad uerba Aristotel. cum nullam fecerit suppositionem. Secundo defecit, quia non deduxit demonstrationem Aristotel. nec uerificauit illam. Tertio defecit quia dixit Alexandrum aliter exposuisse, & tamen non dedit illam expositionem, & concessit locum esse ualde difficilem, & sic patet defectus multiplex Themistii. Secundo debes scire quod quidam arbitrantur Auerroem ibi, & fundamentum eius demonstrationis, posuisse expositionem Themistii, propter illud verbum, eius, quod refert proximum antecedens, quod est Themistius, & errant, nam vt saluent grammaticam, contradicunt auctori Auerro. enim dixit tres defectus Themistii, & dixit expositionem illam esse obscuram, at in calce huius expositionis, inquit, & ex hoc declaratur quod illud quod Aristotel. intendebat per hanc demonstrationem est valde manifestum, hæc Auerro. Quare si Auerro. retulisset expositionem Themistii contradiceret sibi quia, prius dixit illam esse obscuram, & demum conclusit illam esse manifestam, opinor igitur illud relatiuum eius, referre Aristote & ita fecisse de Themistio, vt Themistius de Alexandro, quia vt Themistius non retulit Alexandri expositionem, sic nec Auerrois retulit illam Themistii, & ita oportet dicere Auerro. nunc reducere expositiones illas duas ad vnā communem deducendo ad unum commune impossibile, quia sumit communiter duas suppositiones, quarum primam explicabit, videlicet quod ad hoc vt motus circulares sint contrarii, requiritur ut sint super eosdem polos, & circa idem centrum, et super eodem spatio æque distante a centro. secundam tacuit, tamen ponitur in textu, uidelicet quod Deus & natura nihil agunt frustra, tunc ex prima suppositione deducitur vnum commune impossibile, videlicet quod saltem alter motus circularis esset ociosus, ex secunda suppositione habetur cur illud est impossibile, videlicet quia Deus & natura nihil agunt frustra, hæc Auerro. in duabus primis expositionibus. Postea Auerro. quasi ponendo tertiam expositionem soluit quæstionem in toto hoc processu occurrentem, videlicet utrum motui circulari possit motus circularis esse contrarius. Soluit quod motus circularis potest dupliciter considerari, uno modo in eo quod motus circularis & in uniuersali, & abstrahit a corporibus cœlestibus, eo modo quo ipsum considerat Mathematicus. Alio modo potest considerari vt est cælicus, vel igneus, & in particulari, vt Physicus considerat.

Contra Them.

F

Si primo modo consideretur, ut sic nihil prohibet motui circulari esse alterum motum circularem contrarium ad imaginationem mathematicam Nam secundum imaginationem mathematicam possum considerare motum ab ortu in occasum, & ab occasu in ortum super eodem spatio, & supra eisdem polis, & circa cētrum idem, qua consideratione motus illi erunt contrarii, cum habeant secundum imaginationem omnes conditiones contrarietatis. Quod autem hoc sit imaginarium, patet, quia imaginatio se extendit non modo ad id quod est, vel potest esse, vel non repugnat esse, sed ad id quod non repugnat intelligi esse Modo non repugnat intelligi esse duos circulares motus tales, immo qui sint eiusdem speciei, saltem subalternæ, nam imaginatio & mens extendit se vltra possibile. Sin autem consideretur secundo modo, sic nulli motui circulari potest alter motus circularis esse contrarius, quia secundum naturam nihil potest esse ociosum, secundum mentem nihil prohibet cogitari ociosum, & propterea inquit, & cum isti duo motus fuerint positi in corporibus naturalibus, hoc est, vt intelligantur vt cœlici, possibile reuertetur impossibile, hoc est illud quod erat possibile ad imaginationem, nō amplius

G

H

erit possibile naturale, sequeretur enim in eadem specie esse contrarietatem, quod secundum naturam est impossibile, tum quia tūc vna res eiusdem speciei destrueret se secundum speciē; tum quia aliquid esset ociosum vt deductum est, quæ secundum physicam considerationem, sunt impossibilia, secundum tamen mathematicam, non sunt impossibilia, nam mathematici, hoc est abstrahendo motus a corpore naturali, vt mathematici abstrahunt imaginarium est in eadem specie esse contrarietatem, item & alteram eorum esse ociosum, cum imaginatio nihil ponat in esse. Huius solutiōis ponit exemplum, quod est Arist. primo de anima. Nam solet quæri, vtrum sphæricum possit tangere planum in puncto. Soluit Auerroes sphæricum & planum posse considerari secundum physicum modū, hoc est sphæricum & planum, vt ignea vel terracea, vel cœlica, vel lignea, & eiusmodi, & hoc pacto nunquam sphæricū tanget planum in puncto, quia licet sit dare minimum sub hac consideratione, nō tamen illud est indiuisibile. At si cōsiderent̄ ad modum mathematici, qui fingit indiuisibile, & imaginatur perfecte planum, & perfectæ sphæricum, sic possunt intelligi se tangere in puncto.

Exemplū.

Eodem modo de motibus circularibus dici potest: nam si considerentur in illo priori in quo abstrahuntur a corporibus naturalibus, vt sic ad imaginationem potest intelligi contrarietas. Sin autem considerentur, vt sunt cœlici vel tales, vt sic non potest in illis esse contrarietas: hæc Auerro. Vbi animaduersione dignum, vt sexto physicorum diximus, quod ex eisdem subiectis & prædicatis potest fieri propositio vera, & ꝓpositio impossibilis, quia, vt logici dicunt, aliter supponunt licet non aliter significent, verbi causa, hæc est vera, motus potest velocitari in infinitum inquantū motus, & illa falsa, motus potest velocitari in infinitū, vbi patet eadem esse subiecta, & prædicata, licet non eodem modo sumantur, ꝙ prima sit vera, probaui in nostris codicillis contra Sorticolas, quia illa officiabiliter secundū Alexandrum & Philoponum debet probari. Nam illa propositio, motus potest velocitari in infinitum inquantum motus, est vera, quę adæquate significat motum posse velocitari in infinitum inquātum motus: igitur motus potest velocitari in infinitum inquantū motus. Quod vero illa absoluta sit falsa, patet, qa nec motus cœli potest velocitari in infinitum, nec motus ignis & sic de cæteris: igitur nullus motus. Dico igitur ꝙ ex eisdem subiectis & eisdem predicatis potest propositio effici vera, & effici falsa uera quidem si ex illis reduplicatiua fiat propositio, quæ officiabiliter probetur, falsa vero, si ex illis fiat absoluta, quæ probetur resolubiliter vel exponibiliter. Ex his facile potest patere solutio Auer. Nam si propositio componatur reduplicatiuæ, videlicet motus circulares sunt contrarii, vt motus circulares, est uera de motibus, qui intelliguntur fieri circa idem centrum & super eisdem possibilis, & de contrariis terminis super idem spatium. Sin autem propositio sit absoluta, est falsa, qnia de nullis motibus particularibus potest eē vera, quia nec de motibus cœlicis, nec de igneis, nec de eiusmodi talibus. Verum si quæris declarationem maiorem, uide quę diximus sexto physicorum, nam ibi abūde difficultatem similē pertractauimus. Vbi nolo te ignorare aliquid considerari secundum modum mathematicum, quod tamen non attinet ad scientiam mathematicā, ut motus ipse in vniuersali, ut abstrahit e corporibus naturalibus, consideratur secundum modum mathematicū, qui tamen nō attinet ad scientiam mathematicam potest enim vnus artifex in considerando subire modum alterius artificis qui tamen non est ille artifex, vt physicus qui motum illo pacto consideraret subibit modum mathematici, qui tamen sic considerando non erit mathematicus.

Com. 15. Declaratio positionis. Auer. Eadē ꝓpō reduplicatiua, & absolute sūpta, & uera falsa esse pōt.

Com 15. Nota hanc expōnem. egregiam.

Causa autem est, quia simile alicui non est idem illi: physicus itaq; sic considerando motum est similis mathematico, quia eo modo motum considerat, quo mathematicus sua considerata considerat, non tamen physicus sic considerando est mathematicus, quia sic considerando motum non considerat ea quæ continentur sub subiecto mathematicæ scientiæ, igitur sic considerando subibit formam mathematici, & tamen non erit mathematicus hęc tu animaduertas, nam dum eram iunior, mihi hæc solutio Auerrois semper fecit difficultatem, hæc de expositione Auerrois.

A

Sed cum de his perspicuum sit, & de reliquis considerandum erit, & primo, vtrum sit aliquod corpus infinitum, quemadmodum complures antiquorum philosophorum putauerunt, an hoc ipsum sit vnum aliquod impossibilium.

De infinito hec ipsum.

Hoc illud.

Quid hactenus Aristoteles egit, non omnes eodem modo dicunt. Auerroes vult Aristotelem declarasse corpus rotundum, quod est cœlum, esse quintam naturam, & aliam ab elementis, & ꝙ est neq; graue neq; leue, itemq; nec generabile, nec corruptibile. Expositor & rectius, vult Aristotelem demonstrasse uniuersi perfectionem, declarando ex quibus & quot partibus eius perfectio constabit, sed quid proponat facere, nemo dubitat, cum ipsemet dicat; inquit enim & primo vtrum sit aliquod corpus infinitum, quemadmodum complures antiquorum philosophorum putauerunt, an hoc sit unum aliquod impossibilium, hæc sine dubio est capitis intentio. Sed cur Aristoteles hoc in libro hanc aggrediatur pertractationem, non eodem modo omnes commentantur. Auerroes arbitratur hoc eē de per se quæsitis in hoc libro. Vnde dicit vult modo perscrutari de accidētibus quæsitis in eo corpore, quorum vnum est si sit finitum uel infinitum. Aliud est, si sit unum an plura? quare secūdum Auerroem de hoc Aristoteles nunc agit, nulla alia ratione, nisi quia est de per se quæsitis & intentis in hoc libro. Expositor noster uelle uidetur hoc non esse de per se quæsitis, sed tractari tanquam consequens ad alia. Nam cum declarauit perfectionem uniuersi, demonstrando ex quot & quibus constat, erat consequens agere de illius unitate, & quia nonnulli unitatem tribuerunt infinito, erat consequens pertractare si uniuersum sit infinitū, ita ut propter hoc sit vnum, an sit finitum, & cum hoc unum? Ego autem puto hoc esse de per se quæsitis, vt Auerroes credidit, nam qui de uniuerso pertractat, oportet non tantum pertractare ex quibus & quot partibus constat, sed an tale uniuersum sit constans, sit finitum. uel infinitum, an unum uel plura, an factum uel æternū Verum cum hoc nihil prohibet posse tale quæsitum consequi ad aliud, ut Thomas autumat, non enim puto absurdum aliquod unum esse per se quæsitum in aliqua scientia, & sequens ad dicta. Arbitror etiam hoc quæsitum in hoc libro propter antiquos, qui opinati sunt uniuersum esse infinitum, quare multifariam eiusmodi erat quærendū. Thomas noster dicit, ꝙ quia Arist. de infinito nūc aggreditur disputando si uniuersum sit infinitum uel finitū, & infinitum triplex est magnitudine, multitudine, et duratione, ideo primo disputabit, si uniuersum sit infinitum magnitudine, (ut nonnulli ueterum arbitrati sunt.) Secūdo, si sit infinitū multitudine, ut Democ. autumat, qui posuit infinitos mundos. Tertio, si sit infinitum uel finitum tempore, ut plato, qui dixit uniuersum esse factum & duratione finitū a parte ante. Empedocles dixit ipsum finitum utraque ex parte. Quare uelle uidetur hæc tria esse quæsita non per se, sed quæ ad alia cōsequuntur. Nā illud quæsitū si sit uniuersum uel ne infinitum, sequitur ad quæsitū de unitate. Cætera sequuntur ad quæsitū de infinitate. Nos uero diximus hęc esse quæsita per se, cū quo stare posset esse q̄sita cōcomitantia, uerum de his suo loco.

B

Quæ auer. Com. 31.

Quę Expositor.

Quę auer. Com. 32.

C

Quæ Expositor.

D

Dubiũ. Sol. Auer. Com 33. Sed occurres: nam tertio physi. de infinito egit, & copiose. Igitur hic non debet iterũ de infinito aggredi. Auerroes soluere videtur hanc dubitationem, & vult hic & supra esse de infinito pertractatum, verũ non eodem modo. Nam illa pertractatio tertii libri physi. erat vniuersalior, hæc particularior, Hęc. n. est si vniuersum sit infinitum, & ita hæc consideratio est particularis de vniuersi infinitate. Illa vero est vniuersalis si sit aliquod corpus infinitum: signum autem est, quia illic soluẽdo distinguit de infinito per actum & potentiam, quæ distinctio videtur metaphysica, & vniuiuersalis, at hic cũ non ita vniuersaliter loquatur, illius distinctionis nihil meminit. Secũdo hæc pertractatio est firmior & nõ ex suppositione. Illa vero tertii libri physi. est ex suppositione, supponit enim quatuor esse elementa, vnum quintum corpus, at hæc demonstratio illud suppositũ probauit, quare hæc demonstratio est firmior & propinquior certitudini. Quibus perspicuum est hanc pertractationem non esse vanam. E

Res sese habeat. Sese hẽc. *Hoc enim an illo modo res sese habeat, non parũ sed totũ atq; omne ad veritatis cõteplationẽ refert.* F

Parum. Dictam intentionem nunc probat, & sylls est, quod nõ parũ refert, sed totũ & omne ad veritatis contemplationem, quæ est de rebus naturalibus in hoc libro pertractãdis, est in naturali philosophia & in hoc libro pertractandum, subdit minorem, & inquit. Hoc. n. an Aliqd parum. illo modo res sese habeat, non parum, sed totũ & omne ad veritatis cõteplationẽ, sup. quæ est de rebus naturalibus refert, igitur in hoc libro est de infinito pertractandum, de ratione vt vides solum minorem dedit. Cõclusionem superius & postea adiiciet, minorẽ prætermisit vt sui moris est. Quo vero ad verba attinet, Verborum declaratio. animaduersione dignum per veritatem intelligere cognitionem quę est de rebus naturalibus, non. n. loquitur hic vt in secundo metaphysicæ, sed vt in primo de Tex. 2. anima qui per veritatem intellexit scientiam naturalẽ, quæ est de rebus naturalibus, dixit vero totum, & omne referre ad ueritatis contemplationem, nam totum G intellexit quo ad totalem scientiam naturalem, omne vero, quo ad omne quæsitum in scientia naturali. Sic enim vel aliter sese habere facit differẽtiam in tota scientia naturali, & in omni quæsito scientiæ naturalis, vt dicetur. Quæ auer. Com. 33. Auer. vero per totum intellexit vniuersum, per omne intellexit elementa, quæ sunt principia constitutiua vniuersi, est igitur sensus quod sic vel aliter dicere, differentiam facit in toto mundo, & in omne hoc est, & in omnibus principiis mundi, quæ sunt elementa. Nã qui ponit infinitum esse mundum, cogitur dicere omnia, vel vnum elementum esse infinitum, qui vero ponit mundum finitum, dicere cogitur omnia elementa esse finita ex quibus constat. Item qui ponit infinitum dicere debet vnum esse mundum & infinitum, qui vero secus dicit, & de mundo secus etiam cogetur dicere, igitur sic vel aliter dicere de mundo, duplicem facit differentiam, quia primo in toto mundo, secundo in partibus, hæc Auerro. Sed non placet, quia Aristoteles Qualis expõ Auer. loquitur de infinito in uniuersali, probat enim in scientia naturali esse agendum de infinito. Et propterea consentaneum est, vt uelit dicere quod sic vel aliter dicere facit differentiã in tota scientia naturali, & in omni quæsito naturalis scientiæ propter rationem dicendam statim. H

Fuit Fuit in preterito. Erit in futuro. *Etenim hoc fere contradictionũ oĩum his qui de natura aliqd enũtiarũt, principiũ et fuit: et erit sane.*

De infinito fuerunt duæ sectæ, quæ tñ omnes in eo conueniunt quod ipsum ponunt principiũ rerũ naturaliũ. Altera posuit infinitum esse omnium rerum naturaliũ principium quasi materiale, ut Anaxagoras, Parmenides, & Melissus. Altera posuit finitũ esse rerũ naturaliũ principium, vt Emped. & physici. Qui posuerũt infinitum esse principium materiale, dixerunt res naturales fieri ex illo quasi per separationẽ, & quia illud principium est infinitum, rerũ naturaliũ generationem dixerunt nunq; deficere. Qui vero illud principiũ materiale dixerunt finitum, dixerunt res naturales fieri ex illo per congregationẽ, ut dixit Empedo. qui tenet materialia principia finita, & dicit generationẽ rerũ naturalium fieri per illorum principiorum congregationem, hi si dicant generationẽ nunq; deficere propterea illud asserunt, quia res naturales reciproce generari & corrũpi arbitrantur. Ex his facile colligitur, sic, vel aliter loqui de infinito esse principium contradictionũ his qui aliquid de natura enuntiarunt. Nam qui ponunt infinitum ex parte principii materialis, hi loquuntur de generatione rerum naturalium per illum modum, ut diximus. Qui uero ponunt finitum, loquuntur aliter de generatione rerũ naturalium. Componatur igitur Sillogism. syllogismus sic, quo probatur minor, erat enim minor proximi syllogismi hæc, hoc enim an illo modo res sese habeat, non parũ sed totum ad contemplationẽ rerũ naturalium refert, sylls hanc probans est, differentia in principio est causa maximæ differentiæ in his quæ ab illo principio proficiscuntur, hoc an illo modo res sese habeat, est principiũ rerum naturalium, vt patet per hæc quæ nunc diximus, igitur est causa differentiæ in his, quæ proficiscuntur a principio, et maximæ differẽtię. De ratione hac ponitur minor duntaxat.

Auerroes vero uelle uidetur problema de infinito Quæ auer. com. 33. facere differentiam in mundo uel principiis mũdi. Vnde sic uel aliter problema illud de infinito determinare multiplicem facit diuersitatem in mũdo. Primo efficit i. dña. differentiam in principiis mundi, quia qui dicit mundi principia esse infinita, vtpote elementa esse multitudine infinita, Cogitur dicere de mundi principiis aliter, quam qui dicit illa esse numero finita, igitur ex diuersa problematis terminatione prima differẽtia oritur ex parte elementorum, quæ sunt principia mundi. Secunda ex Secunda. parte mundi, qui ex illis elementis constat nam qui terminat problema ad partem affirmatiuam de infinito, cogitur dicere mundum esse infinitum, & vnum, qui ad partem affirmatiuam definito, non cogitur dicere mundum esse infinitũ & unũ, immo cum multitudine finita principiorum stat mundũ esse finitum & plures.

Tertia differentia est, quia qui mundum dicit infinitũ, Tertia. cogitur dicere ipsum non esse factum a primo omniũ principio, uidelicet deo, qui uero diceret mundum esse finitum, potest dicere mundũ fieri a deo. Quare tertia differentia quæ inde oritur, est differẽtia in primo principio, quod est deus. Vltima differentia est in omnibus rebus. Nã si ex diuersa determinatione illius pro Infinitum triplex. blematis exoritur differentia in primo principio quod ẽ deus, exorietur differẽtia in omnibus rebus, quę a deo dependent, quippe cum differentia in principio in omnibus principiatis differentiã efficiat, hæc Auer. Vbi animaduersione dignũ est triplex esse infinitũ, uidelicet quantitate siue magnitudine, numero siue multitudine, & tpe siue duratione. ostendit igitur Auer. per ordinẽ diuersam terminationem problematis de infinito quouis horum triũ modorũ facere differentiã in mundo maximam, & per ordinem dicamus, qui mũdum dicit infinitum magnitudine, cogitur dicere ipsum nõ habere principium, nec nouũ, nec æternũ. Et hoc Henricus doctor solennis tenet etiam theologice sentiẽdo. Qui uero catholici pii sũ ... uult enim nullum infinitum corpus posse habere agẽs. Alii catholici dixerunt infinitum corpus deum posse producere, et tamen nullũ corpus infinitum deum posse producere, verum hanc disputationem catholicis omitto, illud unum supponamus physice sentiẽdo corpus infinitum in actu non esse effectibile, quoniam eo ipso, quod est effectum, erit terminatũ & finitum. Qui uero mundum dicit magnitudine finitum, non cogitur dicere ipsum esse independens a deo, quia finitum potest depẽdere ab infinito. Secundo qui dicit mũdos

esse plures, vtpote infinitos multitudine, cogitur dicere plura prima principia, immo infinita prima. Nam vt A dicemus ex unitate mundi concluditur unitas motoris, qui uero e contra dicit, utpote mundum unum, hic unũ primum motorem esse cogetur dicere.

Tertio qui dicit mundum esse infinitum tempore siue duratione, quod Auerroes appellat antiquum, potest ponere agens eius esse incorporeum, & indiuisibile, ut est opinio Aristotelis qui ponit cœlum æternum, & eius efficientem causam æternam & impartibilem. qui uero dicit mundum esse duratione finitum, hoc est nouum, cogitur ponere eius generans esse corpus deducit, quia omne quod de nouo generatur, prius alteratur. Alterationis enim finis est generatio. Quare generans mundum erit. At alterans est corpus probauit enim in libro de Substantia orbis, primum alterans esse corpus, primum uero mouens esse uirtutem extra corpus, igitur tale alterans erit corpus. Quæratur ulterius de tali alterante, utrum sit genitum, uel æternum. Si genitum, adhuc aliud habebit generãs, & ibitur ad infinitum. B Sin autem tale alterans generans sit æternum, quęretur quare genuit mundum potius hac in hora, quam in alia quare oportet dicere ipsum genuisse mundum in hac hora potius, quia hac hora certa affectione disponitur magis quam alia hora. Contra arguit, quia tunc tale generãs æternum mouebitur quodam alio motu a locali, æterno, quod est impossibile. nam dictum est in libro de generatione, corpus æternum generare de nouo aliqua, & quædam corrumpere per appropinquationem atq; remotionem. Solutio enim ob appropinquationem ad apicem nostrum generat, ob remotionem corrumpit.

Quare, si tale corpus alterans æternum generabit mundum in hac hora, oportet illud esse, quia mundo nunc est uicinius quam prius erat. Philosophi enim ab ęterno corpore nunquam poterunt nouum fieri arbitrari, nisi hoc pacto per appropinquationem. Vltra: si illud æternum alterans generat mundum, quia sibi est nunc magis propinquum quam antea, relinquitur mundum de nouo effectum contineri a tali corpore æterno C alterante, quemadmodum generabilia cõtinentur a cœlo, uel saltem generans & mundus: qui ab illo generatur continebuntur ab uno communi tertio corpore, quare mundus effectus erit quasi quædam pars corporis illius continentis, quod est quasi quidam mundus extrinsecus. Quibus patet quouis modo loquamur de infinito siue magnitudine, siue multitudine, siue duratione, illud esse causam differentiæ in mundo, & in eius principio. Vltimo. Auerroes declarat diuersam terminationem problematis de infinito esse non modo causam differentiæ in naturali philosophia circa quæsita, quæ dependent ab illo problemate, sed in legibus humanis, & diuinis, quas homines ponunt ad bonum hominum.

Nam qui ponit mundum finitum, dicit ipsum esse factum & Deum esse mundi factorem, qui poneret ipsum infinitum, non posset dicere Deum esse mundi cœli & terræ creatorem. Addit uero obiter Auerroes eiusmodi leges esse positas uoluntarie secundum inclinationem gentium, quibus leges dantur. Nam si gentes, D magis inclinantur credere facturam mundi, ponitur lex quod mundus sit factus. Si æternitatem: ut Chaldei, Lex erit quod non sit factus, & in cæteris id genus similiter arbitratur Auerroes, & non modo in speculabilibus, sed in operabilibus. nam, si gens est inclinata ad luxuriam, legislator ponit uxorum multitudinem & bigamiam. Sin autem ad continentiam, ponit unitatem vxorum, & de cæteris id genus eodem modo sentit. Sed in tribus Auerroes deficere uidetur, primo quia Aristoteles loquitur de infinito non contracto [Contra Auerroem] ad mundum. inquit enim fere contradictionum omnium his, qui de natura aliquid enuntiarunt principium & fuit & erit iane: ecce quod loquitur de tota natura: et non de mundo solum, ut etiam ex textu proximo patet totum atque omne referre ad ueritatis contemplationem, igitur loquitur de infinito uniuersaliter & non de infinito contracto ad mũdum, quasi uelit Aristotelis dicere quod attinet ad philosophum naturalem terminare problema de infinito, & speciatim de infinito mundo in hoc libro, generatim in libro Physicorum, probat autem Aristoteles generatim problema de infinito esse a naturali Philosopho terminandum, quia statim patet ꝓblema de infinitate mundi esse hic disputandum, & hoc Auerroes non uidit. Mos enim Aristotel. est (ut dicit Simplicius) probare uniuersale, & particulare omittere, modo illud particulare ex uniuersali probato sequatur.

Secundo deficit, quia non est uerum, quod si mundus sit de nouo, agens illum sit corpus. Nam non omnis noua productio est generatio (ut putat ipse) nos enim tenemus aliquid fieri de nouo, & non per generationẽ, sed per creationem ex nihilo, & tale agens per creationem non est corpus, immo est substantia, & intellectuale agens, quod agit mere libere & contingenter. processus enim Auerrois haberet locum, quando mundus fieret de nouo per ueram generationem, quæ est finis alterationis, quod nos negamus. Tertio multo magis errauit hic uir credens leges diuinas esse datas hominibus [Non humana uolũtate, sed spũ sctõ afflate locuti sunt sancti Dei homines.] secundum illorum inclinationem, hoc enim si uerum sit de lege eorum porcina, de nostra mentitur. Nam ea quę traduntur in nostra lege, quantum ad speculabilia sunt uera, & non accepta a nostra inclinatione. Immo sacri homines, non potuerunt illa gentibus persuadere nisi miraculis, & certaminibus mortis, quantum uero ad agibilia, quæcunque in nostra religione traduntur, sunt moraliter tradita, immo (ut alias disputaui) religio Christiana prætermissis creditis, nihil aliud est nisi philosophia peripatetica, ut expositor in lib. ethi. & politicorum enititur semper uerificare. nihil enim in nostra lege ponitur a sacris: quod sit contra bonum moris, quare quę dixit Auerroes si uera sunt in eius lege ĩ nostra sunt erronea: Nam illa eius est hominis, lex nostra uero Dei, in cuius actione non cadit error.

Siquidem & paruus exitus a ueritate fit his, qui recesserunt, si longe progrediantur, infinities maior, ueluti, si quispiam magnitudinem aliquam minimam dixerit esse, hic enim minimam introducens, maximas rerum mathematicarum dimouebit. huius autem causa est, quia principium uirtute maius est quam magnitudine, idcirco quod in principio paruum est, id in fine fit longe maius. Infinitum *autem & principii, & quantitatis maximam uim habet. Quare non est absurdum, neque rationis, metam egreditur, admirabilem differentiam esse ex eo quod quispiam aliquod corpus esse in rerum, natura infinitum accipiat, quam orbem a principio repetentes, de ipso dicamus oportet.*

[Exitus. Egredi Digressus infinities maior. Decies millies maior. Qui necesserunt. Qui defecerunt. Qui digressi sunt deuiantibus. Longe. maius.]

Probat maiorem proximi prosyllogismi, quę erat ꝙ differentia in principio est causa maxime differentiæ illorum, quæ ab illo principio proficiscuntur, & componitur ratio hoc pacto, paruus exitus a ueritate, uidelicet principij, fit his, qui recesserunt, si longe progrediantur, infinities maior, qui erat in principio, exit a ueritate, igitur qui errat in principio, progrediendo longe, errabit decies milles magis. huius maiorem expositor patere dicit ex errore uiarum. quia cui parum a recta deuiat uia, si longe progreditur, fit multum longe, Aristoteles pro

[Multũ magnũ ualde magnum. In græco nõ ẽ totũ illud. Si lõ. gẽpgrediãtur. Sed illud duntaxat ẽ lõge uel procul, additũ tñ ẽ ad sensũ Simplic. & aliorum.]

bat illam exemplo Mathematicorum. Nam si quis indiuisibilem magnitudinem introducat in mathematica, ut Democritus inquit, corpora atoma, hic maximas rerū Mathematicarum destruet, utpote quod lineam datam contingit secare in duo media, quod continuum sit diuisibile in semper diuisibilia, & cætera eiusmodi. huius causam assignat ex eo quia principium est uirtute magnum quantitate paruum, ut semen arborum est arborum cōparatione paruum, attamen uirtute maximum est. Infinitum uero habet rationem principij, omnes enim qui infinitum posuerunt in rerum natura, ipsum habere rationem principij dixerunt, ut patet tertio Physicorum. Accedit ad hęc quod infinitum est quātitate magnum, habet enim infinitum rōnem principij, & est magnum, quare non est dissonum q̄ errare in illo sit causa multorum errorum in processu propterea concludit esse de infinito repetendum.

Auerroes vero declarat paruum errorem circa principium dilatari in processu: Tum exemplo uiarum, Tū exemplo ęgrotationum. In ægritudinibus enim paruus motus uel error factus in principio uel a medico, uel ab infirmo fit magnus in fine, ut experientia docet. Secūdo debes scire ut Auerroes ait, quod ponere magnitudinem indiuiduam, ut ponit Democritus: est causa magnę differentiæ dupliciter, uel quia facit differentiam in reddēdo causas dispositionum entium, qui enim ponit corpora atoma, cogitur ponere omnia esse indiuidua, quoniā indiuisibile additum indiuisibili non facit maius itemq; cogitur dicere nullum corpus esse altero maius, uel minus, & multa alia, quare non dices sic reddere causam accidentium entium, uel quia sic dicens facit differentiam in reddendo causas dispositionum entium, & cum hoc dicit quædam quæ pro utraque parte sunt probabilia, positio enim Democriti habet multas rationes, & illa Aristotelis etiam: quare facit differentiam ex parte principij, quod sui natura est uarium: et ex parte eorum quę proficiscuntur ab illo, ut in libris Mathematicorum constat. Qui igitur ponit indiuiduas magnitudines dupliciter efficit differentiam, ex parte eius quod dicit, quod est pro vtraque parte probabile, & ex parte eorū, quæ ad illud quod dicit, sequuntur. Tertio debes scire, ut Auerroes inquit, hæc quæ Aristoteles hic ait esse dicta ad documentum, documentum est, ut semper circa principia fiat magnus sermo, nam sermo de principijs est q̄si de omnibus sermo, principium siquidem sit omnia quę ab illo sequuntur. Quarto debes scire ut Auerroes ait & recte, quod illæ duæ positiones de corporibus, utpote illa Aristoteles quæ dicit, omne corpus esse finitum, uel illa Democriti quæ dicit corpora minima & illa quę dicit corpus aliquod esse infinitum, sunt diuersæ & oppositæ. diuersæ quidem quantum ad hoc, quia una nō est alia, & ita diuersæ in se. Oppositæ uero quo ad ea, quæ sequuntur ad illas. Nam ad dicentes corpus infinitum, sequitur corpus illud esse infinitæ potentiæ. Ad dicentes nullum corpus esse infinitum, sequitur omne corpus esse finitæ potentiæ. Nam potētia sequitur magnitudinem, adeo quod in maiori quanto est maior uirtus, in minori uero minor. Vltimo debes scire quod si corpus infinitum sit principium, tunc ut dicit Auerroes non est mirum quod antiqui maximam fecerunt morā circa illud, ita ut quidam dicant corpora atoma, uel ex atomis, ut Democritus, alij corpora finita ex finitis. Alii infinitum ex infinitis. Sed circa hæc nobis maxima exoritur difficultas. Nam duplicia sunt principia in proposito, cognitionis, quæ dicuntur in scientia positiones, dignitates, suppositiões, & id genus, & essendi, quę sunt illa, e quibus omnia considerata in scientia componuntur, uel proficiscuntur. uerbi causa, in Naturali Philosophia principia cognoscendi sunt motus est, plura entia mobilia sunt, & cætera id genus, quæ necesse est quemlibet discentem naturalem philosophiam habere, essendi uero sunt materia, forma, & agens, & finis, e quibus res naturales constat. Modo dubitatur de quibus principijs loquitur Aristoteles uel essendi, & falsum est quod dicit, non enim oportet principia essendi esse potestatem cognoscendi omnia in scientia considerata, ut cōstat. Sin autem intelligat de principijs cognoscendi, non est uerum infinitum esse principium cognoscendi.

Auer. Cōm. 44.

Principium debet esse prolixum.

Duplex prīcipium. Cognitiōis essendi.

Quare quæ dixerunt Aristoteles & expositores quęstione non carent. Dicerem nunc, quicquid alias dixerim, principia essendi esse principia cognoscendi in secundo processu. Est enim in naturalibus duplex processus, quia ab effectu in causas, & propter quid, a causis ad effectus. principia igitur cognoscendi sunt principia cognoscendi in omni processu, in omni enim processu illa supponuntur tanquam dignitates, essendi uero principia sunt cognoscendi in secundo processu: non enim potest aliquis effectus resolutorie intelligi nisi ad principia essendi reducatur. Dico igitur, quod Aristoteles intelligit de principijs essendi, quale creditur esse infinitum, quod alij posuerunt ex parte materiæ, alij ex parte agentis, ut patet Tertio Physicorum, & concedo principia essendi non esse potestate omnia cognoscibilia in omni processu, sed bene in secundo processu. Nam res naturales nisi resoluantur ad principia essendi, nunquam secundo processu resolutorie cognoscuntur. Hæc de dubitatione.

Sed quærunt, utrum infinitum si esset, haberet rationem principii. Et uidetur quod non, quia hæc est una hypothetica, cuius oppositum consequentis stat cum antecedente, fiat enim ad imaginationem infinitum esse, & non habere rationem principij. Nam principium semper uult esse extra principiata: est enim principium, aut cuiusdam: aut quorundam; ut in libro Physicorum. Primo dictum est, at extra infinitum nihil esse potest, cum totum occupet. Arguatur igitur, si infinitum esset, extra infinitum nihil esset. Si extra infinitum nihil esset, non esset principiatum, quoniam extra principium est principiatum, igitur a primo ad ultimū si infinitum esset non haberet rationem principij. In contrarium est Aristoteles hic & Tertio physicorum q̄ uult illam hypotheticam esse necessarium. Quæstio.

Pro quæstionis solutione debes scire quod quadruplex est infinitum. Aliud quidem duratione, ut motus, cœlum, & omne quod tempore æterno permanet. Aliud uero magnitudine, ut corpus infinitum extra q̄d nihil est, nec est intelligibile esse. Aliud multitudine ut numerus lapidum infinitus, uel aliorum talium. Quartum est infinitum uirtute, ut Deus. Vnde hæc distinctio potest sic reduci, quia omne infinitum aut est quantitate, aut qualitate. Infinitum qualitate est infinitum, uigore uel uirtute, ut Deus. infinitum quantitate, est iterum duplex, uel continua uel discreta. Si discreta, sic est numerus rerum infinitus. Si continua uel successoria: ut motus, & cœlum, & omne quod est in tempore æterno, uel permanente, & sic est corpus extra quod nullum corpus est, nec potest esse, nec intelligi esse. Sic igitur patet quadruplex esse infinitum, & non multifariam. Tunc de infinito qualitate nemo dubitat omnes, enim dicunt illud infinitum si esset, habere rationem prīcipij. Immo catholici tenent illud esse, & esse causam primam atque primum omnium principium, quod fortasse est peripateticum. De infinito uero duratione, dicerem quod si tale infinitum esset, haberet rationē principij, sed non primi principij simpliciter in omnibus, nā aliquod tale haberet rationem primi principij ut primus motor: aliquod uero rationem principii non primi, ut motores orbium, & motus, & cœlum, tamen hypothetica est necessaria. quoniam esse non potest aliquod infinitum duratione, quin sit principium uel primarium vel secundarium. Restat videre de infinito magnitudine atque multitudine. Ioannes Gandauensis inquit, infinitum

Reductio diuisionis ad duo mēbra.

Solutio q.

Quæ Ios.

tum tale trifariam posse considerari, uel quo ad quantitatem ipsam, quae est terminis carens, uel quo ad priuationem terminorum, quibus caret, uel quo ad rem subiectam quantitati & priuationi, quae sunt substantia subiecta quantitati & priuationi. Modo dicit tria ad quęstionem. Primo dicit quod si infinitum sumitur pro accidēte illo, quo substantia denominatur actu infinita, sic tale infinitum non habet rationem principij: quoniam nullum accidens solum habet rationem principij, at infinitū illo modo est accidens. Secundo dicit ꝙ si infinitum sumitur pro priuatione terminorum, sic minime habet rationem principij cum ut sic sit non ens. Tertio dicit ꝙ ubi infinitum accipitur tertio modo pro substantia subiecta infinitudini, sic habet rationem principij, quoniā per sufficientem diuisionem, uel haberet rationem principii, uel rationem principiati non principiati: quia tūc eiusmodi substantia haberet principium, quod est falsum, esset enim illud aut intrinsecum, aut extrinsecum, extrinsecum esse non potest, quia omne tale esset agens, uel igitur nouum, uel antiquum, sine dubio nouum esse non potest tum quia infinita fieret de nouo, & ita esset finitum tum quia agens de nouo esset corpus, & ita extra infinitum esset aliquod corpus. Nec aeternum, quia ab aeterno non prouenit nouum, unde, si infintum esset nec posset fieri in tempore, nec ab aeterno restat quod principium extrinsecum habere non potest. Sin autem habet intrinsecum principium, oportet habere materiam & formam. non enim materia causat aliquid sine forma nec forma sine materia, ut philosophus ubiq; asserit, igitur esse finitum, quippe cum forma semper finiat materiam, & materia formam, haec Ioannes. Sed pace sua dixerim, hic errat multifariam. primo errat cum dicit infinitum sumptum pro accidente non habere rationem principii, quia nullum accidēs habet rationem principii, hoc falsum est tum primo, quia motus coeli est accidens & est primus motus, e quo dependent omnes motus. tum secundo, quia saltem accidens potest esse principiū instrumentarium. Vnde in Libro de Sensu dicit Aristoteles nullam substantiam esse immediatum principiū suae operationis, sed mediante accidente, ignis enim non calefacit ut ignis, sed ut calidus. Praeterea, semen non generat ut substantia, sed ut in se detinet uirtutem patris, quae est qualitas quaedam, ut Aristoteles dicit in libr de animalibus. Melius igitur Ioannes dixisset infinitum sumptum hoc pacto pro quantitate non habere rationem principii, quia quantitas non est de principiis actiuis. Secundo errat, quia dicit infinitum sumptum pro priuatione non habere rationem principii, quia priuatio non habet rationem principii, errat enim quia per hanc rationem priuatio non enumeraretur inter principia rerum naturalium, & sic incideret in opinionem Platonis, quam Aristoteles enititur confutare in libro physicorū. Melius igitur dixisset ꝙ si infinitum accipitur pro priuatione: non habet rationem principij aliquo pacto quia non opponitur formae nec potest esse agēs, nec aliquod tale. Tertio errat, quia ubi infinitum acciperetur pro substantia nec haberet rationem principij, nec principiati principii non, quia ageret in non tempore, & ita motus in non tempore consequens est impossibile, igitur & antecedens, principiati minime, quia tunc esset finitum. Omne enim factum, finitur ab agente, Agens enim nō agit nisi intendat finem omnis autem finis intentus cum ponitur in esse: habet esse limitatum, & terminatum. Vnde repugnat aliquod esse infinitum, & fieri. Quibus mihi uidetur esse dicendum ꝙ si infinitum accipitur magnitudine: uel multitudine, tale nec habet rationem principii, nec principiati Causa autem est, quia impossibili posito in esse, sequitur semper impossibile, infinitum eē est impossibile, igitur ad illud sequitur impossibile videlicet esse aliquod nec habet rationē principii. nec principiati, hoc autem impossibile sequitur ad illud impose, igitur quouis modo accipiatur infinitum magnitudine, uel multitudine, tale si ponatur in esse, semp sequitur ipsum nec habere rationem principii, nec principiati, ut deductum est. Tunc ad Aristotelem dico, ꝙ ille loquitur ſm opinionem antiquorum, qui posuerunt infinitum ex parte materiae: ut Anaxagoras, uel ex parte motoris, ut Plat. Vnde secundum existimationem antiquorum si infinitum esset, illud haberet rationem principii, secundum tamen rei ueritatem, quia antecedens est impossibile, ideo illud nec haberet rationem principij, nec principiati, & ita consequens esset impossibile. Tertio physico aliter quaestionem hanc dissoluimus, diximus enim illam hypotheticam esse necessariam a primo ad ultimū hoc pacto. Si infinitum esset, infinitum esset substantia separata. Aliter enim esse non posset, si esset substantia separata, esset actus purus. Si esset actus purus esset agens. Si esset agens, esset principium: igitur e primo ad ultimum si infinitum esset, infinitum esset principium. Quod si pstringas quaestionem, utrum si infinitum magnitudine esset, esset principium, dico ꝙ ad hanc quaestionem sic restrictam ualet solutio praesens: dicerem enim ꝙ si infinitum magnitudine esset, illud nec esset principium nec principiatum, & hoc quia antecedens est impossibile: oportet & consequens esse impossibile. Quare colligendo haec cum illis quę diximus. 3. physico. perfectam poteris habere solutionem.

Obiectiones cō. Ioan. | Pō. ppria.

Necesse igitur est omne corpus aut simplex esse aut compositum. Quare & infinitum ipsum aut simplex, aut compositum erit. Atqui patet etiam si simplicia sint finita, compositum necessario finitum esse, quod enim ex finitis, & multitudine, & magnitudine constat, ipsum & multitudine & magnitudine est finitum, tantum enim erit quanta sunt, ex quibus componitur. Restat igitur uidere, utrum aliquod simplicium corporum infinitum contingat esse magnitudine, an hoc impossibile sit, pertractantes itaque de primo corpore, sic & de reliquis consideremus.

Simplex. Simplicium. cōpositū. cōpositorum. | Quāta sūt ex quibus ex quātis. Restet. de siquum pertractantes.

Probauit hactenus ꝙ de infinito erat in naturali scientia agendum & in hoc libro maxime, at nunc de illo psequitur: prius tamen dicendorum tangit ordinem. Est autem in tractatu de infinito, hic ordo seruandus, ut primo uideatur si sit aliquod simplicium corporum infinitum magnitudine. Secundo, si aliquod compositum ex simplicibus. At tractando definitate corporum finitorum, prius adhuc disputabit si primum, corpus utpote coelum sit finitum, postea de reliquis pertransibit. Ad concludendum igitur hunc ordinem procedit compositorie ponendo conclusiones, quarum prima est, omne infinitum aut simplex aut compositum est. Syllogizat sic omne corpus aut simplex est, aut compositum, omne infinitum est corpus, hanc minorem supponit: igitur concludit omne infinitum aut simplex esse, aut compositum. Secunda conclusio, si simplicia corpora sunt magnitudine, & multitudine finita: compositum omne ex illis constans est magnitudine, & multitudine finitū. Syllogizat, omne constans ex finitis magnitudine & multitudine, est magnitudine & multitudine finitum, omne compositum ex finitis magnitudine & multitudine constat ex finitis magnitudine & multitudine, igitur omne compositum ex finitis est finitum. Maior patet, quia constans ex finitis tantum est quanta sunt ea, ex qbus ipsum constat, his duabus conclusionibus sumptis infert ordinem, & inquit. Restat igitur uidere, utrum aliquod simplicium corporum infinitum contingat eē magnitudine, an hoc sit impossibile, postea hoc idem restat

uidere de compositis. Causa autem ex conclusionibus patet, quia finitudo uel infinitudo compositorum ex finitudine uel infinitudine simplicium dependet. Secundo patet ex dictis de finitate uel infinitate simplicium per tractantes: debere prius agere de finitate atque infinitate primi corporis. Nã elemẽtorum finitas atque infinitas ex finitate illius perfici uidetur, hæc Aristoteles de ordine dicendorum.

Quę Auer. Com. 34. Debes scire quod Auer. in suis translationibus habet quædam uerba, quæ in codicibus græcis non reperimus, & ideo Auer laborat circa illa, ubi tria colligit primo quidem ex uerbis illis colligit causam, quia uult nunc agere de infinito, & ait hoc uelle agere propter oppositiones antiquorum: quæ differunt ualde. Secundo colligit antiquorum positiones differre, quia alij dixerunt illud esse substantiam in se consistentem, ut Plato qui uoluit esse substantiam separatam, alij dixerunt illud esse corpus. Prima. Suppõ. omnes tamen asserunt illud esse, & magnificarunt ipsum asserentes esse principium. Tertio dicit, quod tractatus de infinito non completur, nisi refellantur positiones ueterum, non tamen oportet eum qui de infinito agit, contradicere positionibus antiquorum & propterea hic agit de infinito, & non contradicit positionibus illorum, tamen in libro Physicorum & in libro Metaphysicæ contradicit Hæc tria Auerro ex uerbis illis colligit, quæ licet sint utilia, in nostris codicibus illa uerba nõ legimus.

Dubõ. Secundo debes scire, quod Auerr. aliter hunc locum introducit quam nos fecimus, uult enim quod Aristote. de infinito nunc prosequatur, & quod in prosequendo statuat suppositiones necessarias ad propositum, et quod factis suppositionibus, ponat ordinem, deinde quod posito ordine, prosequatur utendo dictis suppositionibus, quæ expositio mihi non displicet, fortasse enim illæ suppositiones ad duo seruiunt, quia ad ordinem dicendorum statuendum (ut nos exposuimus,) & ad ipsum infinitum refellẽdum, quod est propositum in ordine. Tertio debes Solutio. scire: quod Auerro per ordinem examinat suppositiones, quas putat Aristote ponere. Prima igitur suppositio secundum ipsum est, omne corpus esse aut simplex, aut compositum; Examinando hanc, dicit illam esse aut per se manifestam, aut ratione deductam. immo (ut ueri loquar) & manifesta est per se & ratione deducitur. sensu quidem constat, quia patet sensu omne corpus quod est apud nos, esse aut ab uno corpore, aut e pluribus corporibus, aut esse unum corpus ubi sit ab uno uel pluribus corporibus est compositum, ubi unum sit corpus, erit simplex, sensu igitur cõstat omne corpus esse aut simplex, aut compositum.

Dubitatio. Sed occurres & optime, quoniam modo sensu constet hæc suppositio non enim aliquo sensu patet omne corpus esse ab uno: uel pluribus, item nec sensu patet corpus esse unum. Solutio. Dici potest, quod omne corpus esse mistum, uel simplex patet sensu tactus, utpote ex actione corporis in tactorium ipsum. patet enim tactu aliquod corpus calefacere tantum, aliquod principaliter infrigidare tantum, aliquod humectare: aliquod exiccare. Item patet tactu aliquod corpus exsiccare & humectare, aliquod frigefacere, & calefacere, aliquod omnia hæc agere, igitur ex operationibus, quæ tactu sentiũtur: possumus quodam modo concludere corporum aliquod esse simplex, aliquod mistum. Nec intelligit hoc patere sensu tantum, nulla concurrente ratione: quod uero hęc suppositio constet ratione, declarat resolutio misti in elementa, nam nos uidemus aliquod corpus resolui in elementa, ut lignum in ignem, & in cinerem, & tandem in elemẽta & cũ in resolutione non sit ad infinitum ire, standum erit ad simplicia igitur aliquod esse mistum, quod resoluitur, aliquod simplex ad quod stat resolutio. Præterea hæc suppositio patet ratione, quia probauimus supra duplicem motum, simplicem & compositum: & simplicem triplicem, a medio in medium, & circa medium, igitur constat ratione: omne corpus esse mistum, E utpote quod mouetur motu misto, aut simplex quod mouetur motu simplici, & propterea concludit suppositionem hanc esse aut per se notam, aut ratione constare.

Secda sup-positio. Secunda suppositio est: omne infinitum si esset: esse simplex, aut compositum, hanc Auerroes. examinando, concludit ex dictis quia si omne corpus sit aut simplex, aut compositum, & omne infinitum si esset, est corpus, iure aut simplex aut mistum necesse est ipsum esse. Tertia sup. Tertia suppositio, omne compositum ex finitis simplicibus, est finitum, hanc examinando probat Auerr. quia trifariam compositum aliquod esse potest infinitum: aut quia unum componentium est infinitum magnitudine, aut quia plura sunt magnitudine infinita, aut quia componentia sunt magnitudine quidem finita, multitudine uero infinita, quare patet mistum non esse infinitum nisi propter simplicia, hanc eandem probat Auerroes inductione. nam mistum est duplex, aliud cuius componentia sunt in eo actu, ut dictio ex literis, & oratio ex dictionibus aliud cuius componentia sunt in eo in potentia, F ut mistum ex quatuor elementis, patet igitur in his mistum non posse esse infinitum nisi propter componentia, ex his patet suppositio. Hæc Auer. in præsenti textu. Dubõ. Sed occurres, quia elementa non manent in misto secundum eorum dimensiones elementa enim in misto aut manent secundum uirtutes tantum, aut secundum medium inter purum actum & puram potentiam, & quoui modo maneant certum est illa non remanere secundum eorum dimensiones. Quare finitudo misti uel infinitudo ex elementis proficisci non potest, cum ex nõ quanti fieri quantum sit impossibile. Dici potest elementa manere in misto secundum eorum magnitudines in potentia & hoc sufficit. Nam esse non potest aliquod mistum actu infinitum nisi miscibilia actu sint infinita, uel fuissent iam infinita, uel potestate sunt infinita. Vnde Aristoteli sufficit mistum infinitum esse non posse, nisi Solutio. miscibilia sint actu infinita, uel fuerint iam actu infinita, & hoc supponit Arist. uel eius suppositio hoc pacto saltem est intelligenda.

G *Quod igitur corpus, quod circulo fertur necesse sit omne finitum esse, ex his perspicuum est.*

His acceptis, tanquam bonus mathematicus quem imitari conatur quantum potest poni conclusione, conclusio est omne corpus quod circulo fertur: est infinitũ, inquit, Quod igitur corpus quod circulo fertur necesse sit omne finitum esse ex his perspicuum est. Hæc est conclusio dixit autem ex his, non quidem quæ dicta sunt sed quæ mox dicuntur. Debes scire quod dupliciter corpus circulo latum possumus probare esse finitũ, simpliciter & secundum quid. Secundum quid quidẽ quoties supponitur finitum esse ex parte centri atque concaui, & probatur ex parte conuexi atque continentis esse finitum simpliciter ue o quoties utraque ex parte probaretur esse finitum. Aristotel. igitur probat omne corpus circulo latum esse finitum ex parte conuexi atque continentis & supponit omne tale ex parte centri atque H concaui esse finitum, hoc autem idem supponit: quia nemo unquam dubitauit, & sensu perspicuum est. Illud quæritur, quia et aliqui dubitarunt asserentes cœlũ ex parte conuexi esse infinitum, & non patet sensu Conclusio igitur est omne corpus quod circulo fertur ex parte conuexi continenti est finitum. Secundo debes scire quod licet conclusio sit uniuersalis de omni corpore, quod circulo fertur, tamen illa propriæ non nisi de cœlo intelligenda est, de cœlo enim quæsitum est utrum conuexum sit ambitu infinitum, cum illud sensu non pateat, concauum uero esse finitum nemo dubitauit, cum sensu constet.

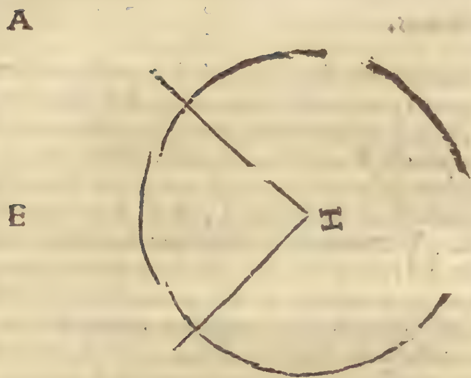
Protrahuntur. Egredientes. Vt erbum Ind mex in græco sed vis sensus illud est posuit.

Nam si corpus quod circulo fertur, sit infinitum, infinitę erunt quę e medio protrahuntur lineę.

Posita

posita conclusione, nunc intendit illam probare, & more boni mathematici facit primo suppositiones: deinde ex illis probat conclusionem. Prima igitur suppositio est, si corpus quod circulo fertur, sit infinitum & intelligas ex parte conuexi continentis, lineæ rectæ quæ protraherentur e medio erunt infinitæ protensione. exemplum: sit corpus quod circulo fertur. A E B, cuius centrum sic C, dico, quod si ex parte conuexi A E B, tale corpus est ambitu infinitum linea C A, est infinita protẽsione, & linea C B, etiam & ita omnes lineæ quę protraherentur, erunt protensione infinitæ.

Figura ostendens lineas circulares Tertii corporis æque distantes a centro ac rectas esse infinitas, ac cauilli contra eam solutio.



Quę Auer. Com. 31.

Suppositionem hanc Aristote. non probat. Auerro. autem optime illam deducit, & arguit, illæ lineæ e cẽtro protractæ sunt infinitæ protensione. quæ ad nullam finientur terminantur quæ circunferentiam. At lineę C A, & C B, sunt eiusmodi, ut ex casu aduersarii constat, q̃ cœlum ait ex parte conuexi infinitum esse, & sic patet suppositio.

Itemque & infinitarum talium interuallum erit infinitum etiam.

Itemque. Aũt, uero sed Verbũ illud Taliũ pletũ ẽ sensui. Verbũ illud etiam nos supplemus.

Secunda suppositio, si corpus quod circulo fertur: sit infinitum, interuallum linearum infinitarum a medio protractarum erit etiam infinitum, uerbi causa, spatium A B, quod est inter C A, & C B: lineas est infinitum.

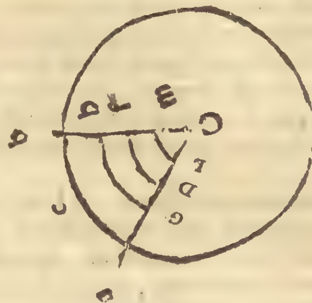
Quę Auer. Cõmẽ. 32.

Nec hanc probat Aristotel. sed Auerro. nam quanto lineæ exeuntes ab aliquo centro magis, ac magis ab illo elongantur, magis ac magis distant, ita ut si aliquantulum elongentur aliquantulum distabunt, & si ad duplum elõgantur, ad duplum distabunt, & si ad triplum elongantur ad triplum distabunt. Sed huiusmodi lineæ ad infinitum elongantur, igitur in infinitum distabunt. Quod autem quanto magis ab illo centro elongantur, tanto magis distent, probatur, quia ubi magis elongantur, uel æqualiter semper distabunt, uel minus semper distabunt, uel semper magis distabunt, nõ quanto magis elongantur, semper æqualiter magis distabunt quia essent parallelæ: seu æquidistantes, nec quanto magis elongantur, minus distabunt semper, quia tandem concurrerent, & ita duæ lineæ rectæ clauderent superficiem, contra geometras. igitur quanto magis elongantur, magis ac magis distabunt, & per consequens,

A Si in infinitum elongabuntur, in infinitum distabunt, & ita linearum C A, & C B, interuallum quod est, A E B, erit infinitum, quod est suppositio secunda.

Dico autem, linearum interuallum, extra quod nulla magnitudo, lineas tangens sumi potest.

B



Refellit & nunc cauillum, posset enim aliquis dicere suppositionem secundam esse falsam, supponit enim Aristote. interuallum A E B, esse infinitum, quod intercipitur inter lineas C A, & C B, egredientes e centro C quod probatur: nã infra interuallum A E B, potest sumi prope centrum C interuallum L M, quod est finitum, ut omnibus patet, & interuallum, D F, quod etiam est finitum ut etiam omnibus constat, & interuallum G H, quod etiam est finitum ut etiam perspicuum est, igitur & interuallum A E B, per eandem rationem erit finitum. potest

C Respondet Aristotel. se per interuallum linearum egredientium e centro intelligere illud extra quod nulla magnitudo siue nullum aliud interuallum lineas C A & C B, tangens sumi potest, & ita uidetur concedere, quodlibet interuallum dictarum linearum infra A E B, interuallum esse finitum, ut cauillus indicat, tamen interuallum A E B, cum sit ultimum, extra quod nullum aliud accipi possit, est infinitum.

Debes scire quod refert dicere interuallum ultimum, & interuallum extra quod nullum aliud potest sumi dictas lineas tangens. Vltimum interuallum non est dabile, quoniam lineæ illę e centro in infinitum ducuntur, et ita non est deuenire ad ultimum interuallum inter dictas lineas iacens: bene tamen dicere possumus in infinitum esse aliquod interuallum inter dictas lineas iacens, extra quod nullum aliud est dabile, & propterea Aristot. excludendo omnia interualla signata, uel signabilia infra illud, extra quod nullum aliud accipi potest, dixit: dico D autem linearum D A C B, egredientium, e centro interuallum: extra quod nulla alia magnitudo, siue nullum aliud interuallum ulterius easdem lineas tangens sumi potest, innuit enim per hæc uerba quodlibet interuallum inter illas lineas signabile esse finitum, tamen in infinitum esse aliquod unum interuallum extra quod nullum aliud est, quod sit infinitum. hæc solutio cauilli, & suppositionis expositio. Declaratio hæc est.

Hoc itaque infinitum esse necesse est, quippe cum finitarum semper finitum sit.

Nunc dictam suppositionem illo modo expositam probat, & syllogizat loco e contrario sic quarumcunq; linearum finitarum e centro egredientium interuallum

est finitum, ut linearum C L, & C M, interuallum L M, est finitum, & linearum C D, & C F, interuallum D F, est finitum & linearum C G, & C H, interuallum G H, etiā est finitum, & sic de cæteris, quæ infinitæ e centro C, ꝓtraherentur, igitur quarumcunq; linearum finitarum e centro C, egredientium interuallum est finitum, igitur per locum e contrario, quarumcunq; infinitarum linearum e centro C, egredientium interuallum erit infinitum, & ita interuallum A E B, linearum C A, & C, B, erit infinitum, cum sit linearum infinitarum e centro C, egredientium, & ita patet suppositio, uidelicet quod interuallum extra quod nullum potest esse aliud, utpote A E B est infinitum quæ erat suppositio. Nec mireris si suppositionem dictam probauerit loco e contrario, quia illa est quasi per se nota parua agens innutione. Modo ait Auerro. Secundo Physicorum propositiones per se, notas non probari nisi topicis medijs, cum indigeant parua innutione. Hæc Auerro. & recte.

Solu. dubi.

Com. 3.

Quę Auer. com. 13.

Auerroes uero textum illum. { Dico autem linearum. } Aliter exponit uelle enim uidetur Aristotelem probare suppositionem secundam, quæ fuit quod, si corpus circulare sit infinitum, interuallum linearum e medio egredientium erit infinitum etiam, Ad probationem illius uelle uidetur Aristotel. accipere definitionem infiniti, quę est quod infinitum est quantitas maior omni quantitate data: & propterea Aristote. ut Auerro. exponit, inquit. Dico autem linearum interuallum, supple tu, esse infinitum, quia est spatium, siue interuallum supple, extra quod nulla magnitudo lineas tangēs maior supple sumi potest, ecce quomodo apud Auerro. suppositionem probare uidetur per definitionem innuitio. Definitionem uero illam infiniti uult Auerro. esse probatam ab Aristotel. in textu primo per locum a contrario, utpote per definitionem finiti, uidelicet quia finitarum distantia semper est finita, igitur infinitarum erit infinita. Hæc Auerro. de illius loci expositione: quæ non displicent, licet aliquantulum uerba Aristot. corrumpant.

Præterea semper, dato maius accipi contingit.

Secundo probat illammet suppositionem illo modo expositam, uel definitionem dictam infiniti secundum Auerro & syllogizat sic, omne illud cuius quouis accepto uel dato, semper ex eo potest maius accipi, est infinitum, ut. 3. physico est dictum, sed interuallum linearum egredientium e centro corporis circularis infiniti, est cuius quouis accepto, potest maius ex eo accipi: igitur est infinitum.

Quare quemadmodum numerum ex eo dicimus infinitum, quia maximus non est, eadem ratio & de spatio.

Tertio probat eandem suppositionem, uel dictam definitionem, per locum a simili in numeris, & simul ponit rationem tertiam, & conclusionem, & propterea usus ē nota illatiua quare. & arguit sic, sicut ī numeris & discretis, ita in continuis, causatur enim discretum ex diuisione continui. Sed in numeris infinitus numerus non est ille, qui est maximus: sed qui omni dato est maior, & qui cuius quouis accepto semper restat maius accipere, igitur in spatijs spatium infinitum erit, non quod est maximum, sed quod omni dato est maius, & cuius quouis accepto semper restat maius acceptabile, & supple tu minorem, sed interuallum linearum C A, & C B, est illud, cuius quouis accepto semper restat accipiendum maius igitur tale interuallum est infinitum, & sic patet suppositio.

Auerro. uero ait quod Aristo. non induxit nisi conuersum ut ostenderet nobis definitionem conuerti cum definito. ubi debes scire quod hæc propositio, infinitum est quantitas, quæ est maior quauis data conuertitur sic, quantitas quæ est maior quauis data, est quid infinitū, Aristoteles igitur non posuit secundum Auerroem primam, quæ est propositio conuertibilis, sed secundam quam uocat conuersum siue conuertentem, & causam ait Auerroes, ut indicaret definitionem infiniti esse bonā quia conuertitur cum eo. Hæc Auerro. quæ sunt non necessaria, tamen syllogismus componatur hoc pacto apud Auer quod est quantum omni dato maius est infinitum, dicta linearum distantia est quantum omni dato maius, igitur est infinita.

Aue. cō. 13

Si igitur infinitum pertrāsiri non potest interuallum necessario infinitum est cum cœlum infinitum sit, non igitur circulo moueri potest. At cœlum circulo moueri cernimus, rationeq; definiuimus circularē motum esse alicuius.

Ex his componitur demonstratio hoc pacto. nullum infinitum potest pertransiri. Interuallum dictarum linearum C A, & C B, est infinitum, ut ex suppositione secūda perspicuum est, & rationem breuem adijcit, & inqt. Cum cœlum ipsum infinitum sit, conclusio debet esse igitur interuallum linearum C A, & C B: pertransiri non potest. Verum non posuit hanc conclusionem principalem, sed conclusionem, quæ huic subaccipitur, uidelicet non igitur cœlum circulo moueri potest. Hæc enim conclusio sequitur ad principalem conclusionem, nam si interuallum illud pertransiri non potest, cœlum moueri non potest circulo, quoniam circulo si moueretur, oporteret interuallum illud pertransiri, ut omnibus constat. Destruit consequens per sensum, & rationem, & inquit. At cœlum circulo moueri cernimus, ut solem. 24 horis uniuersam terram circuire, præterea ratione definiuimus circularem motum esse alicuius corporis, quod tali motu per se mouetur, igitur contraria subaccepta est impossibilis: & ita contraria principalis erit impossibilis & non propter syllogismum, igitur ꝓpter propositiones & non propter maiorem, quæ omnibus constat, igitur propter minorem: minor est, ꝙ interuallum dictarum linearum est infinitum igitur hęc minor est falsa. Et hæc minor non est falsa, nisi propterea quia prima suppositio est falsa, hęc enim minor sequitur ex suppositione secunda, quæ sequitur ex suppositione prima, quæ suppositio prima tenet sic cœlum ipsum est infinitum, igitur a primo ad ultimum cœlum nō potest esse infinitum, quod est propositum. Siquis uero uoluerit rationem componere hypothetice, sic arguet, si cœlum est infinitum, lineæ egredientes a centro erunt infinitę, tenet argumentum ex prima suppositione, si lineę ægredientes centro erunt infinitæ, interuallum dictarū linearum erit infinitum, per secundam suppositionem etiam. Si interuallum dictarum linearum erit infinitum, interuallum eiusmodi pertransiri non poterit. Si interuallum eiusmodi pertransiri non potest, cœlum moueri circulo nō poterit, igitur a primo ad ultimum si cœlum est infinitum, cœlum non mouebitur, Consequens ultimum est contra sensum, & contra rationem, & impossibile, igitur primum antecedens erit impossibile, at primum antecedens est impossibile. igitur eius oppositum est necessarium, & ita cœlum erit finitum, quod est eius oppositum, hæc de prima ratione Aristotelis.

Cœlū ē uerbū supple ī m textu.

Alia syll. forma.

Auerroes uero inquit. Inducamus ergo huiusmodi rationem spectabilem hoc est describendo figuram in puluere more perspectiuorum. Vnde Auer. ducit ad quędam impossibilia, ultra illa, quæ Aristot. tangit, descripta

A pta enim figura, deducit non solum ad hoc ꝙ unum interuallum infinitum pertransiretur, sed ꝙ infinita numero, & quantitate pertransirentur, nam a centro C, uel H corporis circularis infiniti possunt egredi nõ modo duae lineae videlicet C A & C B, sed finitae, inter quas omnes semper interuallum erit infinitum, & ita erunt interualla linearum infinitarum & numero & dimensione infinita. Quare cum coelum in 24. horis circuat unus pũctus in coelo descriptus omnia illa interualla infinita numero & dimensione pertransibit. Vnde formando ea quae Auerro dixit, possumus arguere, si coelum quod in 24. horis mouetur ab ortu in occasum redeundo in ortum, esset infinitum, sequeretur primo ꝙ infinitum spatium tempore finito pertransiretur. deducitur supponendo ꝙ C A, sit linea recta mota ad motum totius corporis sphaerici infiniti uersus C B, lineam rectam quiescentem egredientem ab eodem centro C, in quo ambae concurrunt tunc secundum istam imaginationem patet aliquando lineam C A, fore superpositam C B lineae, & aliquando ultra fore, igitur cum distãtia inter illa sit infinita, ut supposuit, in tempore finito spatium infinitum erit pertransitum. Sequitur secundo quod spatia infinita pertransirentur tempore finito, quod deducitur etiam, quia a cẽtro H, uel C, illius corporis infinitae lineae possunt egredi inter quarum quaslibet duas semper spatium erit infinitum, tunc supponatur omnes quiescere praeter unam, q̃ moueatur ad motum corporis infiniti, utpote C A, & sequitur quod illa pertransibit infinita spatia tempore finito: & tunc ex his sequitur si coelum esset infinitum: ꝙ una linea pertransibit infinita spatia tempore finito, & tunc ex his sequitur si coelum esset ĩfinitum, ꝙ una linea pertransibit infinita spatia magnitudine, & multitudine, haec Auerroes.

Dicta Au. ad formã reducũtur.

Quaestio. An si sphęricũ corpus esset infinitũ haberet cẽtrum.

SOlet addubitari, si corpus sphaericum esset infinitũ, an haberet centrum, & videtur ꝙ non. Nam vbi infinitum esset, non haberet circunferentiam vltimam, caret enim ultimo infinitum ipsum. Vbi autem vltimam circunferentiam non haberet: ꝓculdubio nec centrum: cum centrum sit e quo lineae ad circunferentiã ductae sunt aequales. Praeterea centrum medium est corporis sphaerici circunferentia extremum, at infinitum est sine medio & extremis. Iuniores dicunt aliud esse centrum motus: aliud magnitudinis, & ita concedunt ubi sphaericum esset infinitum: illud habere motus centrum nõ aũt centrum magnitudinis. Sed solu hęc non est ĩtelligibilis. Primo quia motus & magnitudo quo ad diuisionem, & extensionem sese cõsequũntur: ut in. 6. physicae auscultationis dictum est, & dicemus, non igitur est intelligibile motum habere centrum, magnitudinem vero, cui coextenditur, non habere. cum omne quod i motu ipso est signabile, & in magnitudine signari possit. Secundo nunquam legi in motu esse centrum nisi ratione eius magnitudinis, quę illo mouetur. Quare non potest aliquis intelligere cẽtrum esse in motu dabile, quod non sit dabile in magnitudine quae illo mouetur motu.

Sol. Gaie.

Cõfutatio.

Tertio uidetur quod haec centra sint idem centrum, nam centrum magnitudinis secũdum illos est e quo omnes lineae ductae ad circunferentiam sunt aequales. Si igitur esset dabile centrum motus, tale non esset nisi in medio motus, ut supponit Aristoteles & si in medio, ab eo omnes lineae ductae erunt aequales, & ita centrum motus erit centrum corporis quare erit idem centrũ motus, quod centrum magnitudinis. Quarto si tale sphęricum infinitum haberet centrum motus, tunc haberet motum: quia sicut si haberet centrum magnitudinis, haberet magnitudinem, ita si habet centrum motus, habet motum, hoc autem est falsum quia tunc Aristo. supposuisset tale corpus habere motum, quod ipse destruit.

Sol. Ioan.

Ioannes uero dicit corpus ipsum sphaericum bifariam considerari & quo sphaericum & quo infinitum, quo quidem sphaericum, habet centrum, ut eius ostendit definito, est enim sphera e cuius centro omnes lineae ad circunferentiam ductae sunt aequales. Quo uero infinitum, caret & medio & fine. Sed haec Ioannis solutio uera est, sed non est ad propositum, erat enim dubitatio, si corpus sphaericum esset infinitum, utrum haberet centrum modo hoc nihil aliud est quaerere, quam, utrum corpus sphaericum infinitum, ut corpus sphaericum infinitum, habeat centrum, & sic solutio non est ad propositum. Propterea dicerem rationem in se falsam inferre contradictoria, ut. 5. Metaphy. dicitur, hęc est ratio in se falsa, sphaericum infinitum, nam eo ipso quod intelligitur sphaericum, intelligitur habere centrum, ut eius definitione constat. Eo ipso quod intelligitur infinitum intelligitur carere centro, quare sphaericum infinitum est ratio in se falsa, quia infert habere centrum & non habere centrum. Ex hoc soluo ea solutione quam ipse negat, & dico ꝙ ubi daretur corpus sphaericum infinitum sequitur ipsum habere centrum, non tamen dicendum illud carere centro, quia sequitur utrunqꝫ. Sed occurres & doctae, si in ratione sphaerici intelligitur finitudo, igitur Aristoteli suffecisset probare coelum esse sphęricũ non mox haberet in totum, ad quid igitur tantopere laborauit probare coelum esse sphaericum finitum. Dicerem aliquam rationem esse in se falsam apud sapientes quae non uidetur in se falsa, aliquam uideri in se falsam, quae apud sapientes non est in se falsa. Solem esse maiorem terra apud sapientes non est falsa, tamen apparet falsa: coelum sphaericum esse, infinitum apud sapientes est ratio in se falsa, non tamen uidetur falsa, quia uidetur quasi apparens coelum e parte conuexi esse infinitum, e parte nostra finitum, Aris. occurrit non modo his quae uidentur sapientibus, sed contra apparentia falsa: & ita laborauit, ut etiam occurreret his quae apparent, & non sunt. Consueui etiam alias dicere ad principale quod Aristo. ex concessis arguit. supponit enim tanquam notum ad sensum ex parte concaui coelum ipsum esse finitum, hoc enim & sensu patet, & ab aduersariis cõceditur sed quia ambiguum est de conuexo coeli: ideo supponit centrum saltem ex parte concaui coeli, & ex his concessis arguit ut, patet. Albert illa captiunculatorum praecipuus dicit positionem illam esse impossibilem, quę vellet sphericum corpus esse infinitum, quia impossibile est illud, ad quod propositiones sequuntur contradictorię modo ad dictam positionem sequitur tale corpus habere centrum, quia sensu patet ipsum moueri circulariter, & ita circa centrum, & sequitur ipsum non habere centrum, quia ex quo est infinitum, caret medio: & ita centro. Quare positio est impossibilis, quod Ari. multifariã probat. Sunt etiam qui dicunt, corpus sphaericum infinitum carere medio positiue, quod s. aequaliter distet ab extremis, cum non habeat extremum. Potest tamen habere medium negatiue, immo quaelibet pars infiniti posset dici medium negatiue, quia ipsa nõ magis appropinquat uni extremo q̃ alteri. Sed quicquid sit de solutionis ueritate, solutio non est ad propositum, quia siue habeat medium positiue, siue negatiue, medium sphęrici esse non potest centrum nisi hoc pacto sit medium, quod ab eo ad circũferentiam omnes lineae ductae ęquales sint, & hoc pacto de centro loquitur Aris. quare dicẽdum ut diximus.

Cõfutatio. B C D

Sol. ꝑpria.

Dubitati-.

Solutio.

Alia solu.

Solu. Alb. q̃ est solu. propria.

Alia solu.

Qualis sol.

Secda qõ.

SEcundo principal. dubitatur, quia Aristot. ducit ad hoc impossibile, uidelicet ꝙ infinitum spatium in. 24 horis pertrãsiretur. Mõ hoc uidetur posse: ut si aliqd moueretur in partibus ꝓpo rtionalibus horae futurę minoribus terminatis ad finem super partibus proportionalibus unius pedalis columnalis: incipiendo a maioribus: & in qualibet parte proportionali horae pertranseundo pedale lineae gyratiuae infinitae tale corpus gyrãtis, tunc enim in una hora: quae est tempus finitum, pertransiret tota dicta linea gyrans omnes partes proportionales illius corporis, quae est infinita cum sit composita ex infinitis partibus pedalibus non communicanti-

Solu.Gaie. bus. Iuniores dicunt dictum casum esse imaginarium, non autem possibilem naturaliter: quia tunc infinitum i-tederetur talis motus localis, quod est naturaliter impossibile.

Cōfutatio Sed hi uiri admittunt casum tanquam possibilē ad imaginationem, quod uidetur falsum. nam ex possibili secundum imaginationem nūquam sequitur impossibile secundum imaginationem, modo, ad tale concessum sequitur tale pertransitum non esse finitum, & esse finitum: quod est impossibile s̄m imaginationem igitur & casus est impossibilis s̄m imaginationem, & quod illud sequitur, deducitur, quia illo casu posito dictum spatium esset infinitum, quia ex partibus infinitis non communicantibus resultat, & posito ultra quod tempore p̄ transirentur finito esset finitum ex. 6. auscul. physicæ. Quare tale spatium lineale esset infinitum & esset finitū, & ita finitum & non finitum; quare esset impossibile s̄m imaginationem.

Alia solu. Nonnulli diligentius, & magis peripatetice dicunt totum casum esse impossibilem et simpliciter, & secundum imaginationem, quia ex eo posito sequitur impossibile ad imaginationem, ut dictum est. Tamen quælibet pars casus est possibilis. nam pertransiri potest hæc & hęc pars lineæ tempore finito, tota tamen pertransiri non potest.

Sol.ppria. Ego uero miror hos omnes, uidentur enim obliti eorum, quæ Arist. ad Zenonem scribit, in. 6. physicæ auscul. omnes enim hi cauilli p̄cedunt ex magnitudine diuisa in potentia ad eam actu diuisam. Aristoteles enim concedit spatium infinitum secundum diuisionem in potentia posse pertransiri, in actu uero minime. Modo dico quod diuisio horæ in partes proportionales infinitas est in potentia, & non in actu. Similiter diuisio pedalis columnæ per lineam circumgyrantem est in potentia, & non in actu, & ita sequitur talem lineā infinitam in potentia pertransiri posse tempore actu finito, potentia tamen infinito, quoniam eodem modo & tempus, & motus, & magnitudo diuidi possunt.

Qua ratione mirari debemus captiunculatores, quia per diuisiones semper proficiscuntur, & nunq̄ ad solutiones peripateticas animaduertunt, oēs enim eorum cauilli ex ignorantia doctrinæ peripateticæ proficiscuntur ut deo duce in disputationibus metaphysicis oñdemus.

Tertia q̄ō. An lineæ i congruis corporis i finiti æquae distantes. Solutio. Tertio principaliter dubitatur, quia Aristoteles uidetur supponere dictas inter duas lineas spatium esse infinitum, quod est falsum, nam tale spatium lineis clauditur. & terminis, igitur uidetur finitum, & ita Aristoteles supponit falsum. Præterea, Aristoteles uidetur supponere ibi esse spatium, quod est falsum cum ibi nullum sit spatium, ubi enim esset tale spatium infinitum, supra q̄ motus sphęrici infiniti fieret, ex quo corpus tale sphæricum sua infinitudine totum occuparet locum. Has rationes recte soluit Albertilla, quia propositionem intelligit, ut nos diximus. Vnde concedo ubi tale corpus sphęricum infinitum circulariter motum dare͂, & ĩ eo essent tales duæ lineæ intellectæ infinitæ, uidelicet egredientes e centro inter eas spatium interceptum esset finitum, quia ut rō concludit esset terminis clausum, itemque & spatium tale esset infinitum, ut ratio Aristote. probauit, quia cum illæ lineæ egredientes e centro procedant in infinitum, et non procedant paralleliter: & non claudātur ad unum punctum, quia tunc non essent duæ lineæ, sed una: tandem ad infinitum procedentes infinitum spatiū illæ concludent, & ita sequitur illarum spatium esse finitum, & infinitum, causa autem est quia antecedēs est impossibile, & implicat cōtradictionem, sphæricum enim infinitum circulariter motum esse est impossibile implicans contradictionem, quia ad ipsum sequuntur opposita. Sequitur enim a primo ad ultimum spatium illud esse finitum, & non esse finitum, ut deductum est. Ad secundum recte Albertilla soluit, quia Aris. supponit tale spatium esse saltem possibile ad imaginationem, modo arguit more boni prioristici ex hoc possibile ad imaginationem, & ex illo, uidelicet corpus sphæricum esse infinitum, inferēdo unum impossibile ad imaginationem:

E uidelicet quod spatium infinitum pertransiretur tempore finito: hoc enim est impossibile simpliciter. & s̄m imaginationem. Modo ex regula prioristica, cum hoc impossibile sequatur, & non ex possibili ad imaginationē, quia ex possibili nunquam sequitur impossibile, sequetur ex illo coassumpto, uidelicet sphæricum circulariter motum est infinitum, quare hoc est omnino impossibile & secundum imaginationem, & secundum rem.

Quarto dubitant, quia ratio Aristotelis hoc pacto potest impediri quod tale corpus sphæricum circulariter, motum mouetur non quidem tempore finito ut supponit Arist. sed tempore infinito. Potest dici q̄ Arist. arguit ex concessis, supponit enim cœlum moueri in. 24. horis ut sensu patet. Præterea Albertilla aliter ostendit, & tu considera, quæ dicit.

Preterea a finito tempore finitum si abstuleris, et reliquum finitum esse, & principium habere necesse est.

F Hæc est secunda rō, quæ (Vt expositor inquit, & recte) differt a prima. qm̄ prima p̄cessit ex hoc quod distātia quæ est inter duas illas lineas e cētro egredientes erat infinita, & in pertransibilis. At hæc secunda procedit ex eo, quia lineæ descriptæ in corpore ĩfinito siue in eius loco non possunt sese intersecare, ut dicetur. Verum more boni mathematici, antequam ad rationem accedat, facit suppōnes, supponit igitur primo illud quasi principiū, uidelicet q̄, si a t̄pe finito tempus finitum abstuleris, reliquum quod remanet necesse est esse finitum, & hr̄e principium & ēt finem. hoc est quasi principium in hac sciā: quia in Geometria fuit deductum. nam, si q̄ remanet, esset infinitum, tunc pars esset maior toto, nam temporis quod ponebatur finitū, duæ erant partes, uidelicet ablatum, & quod remanet, modo si quod remanet, est infinitum, cum sit illius totius pars, toto pars eius esset maior, patet igiȓ suppositio.

Verborum consideratio. Quo uero ad uerba attinet, uidetur mihi q̄ particula illa, & teneatur expositiue, ita

G ut sit sensus necesse est & reliquum esse finitum, & pro. i. & habere principium & finem, quia sic finitum describitur 3. physicæ auscultа.

Auerro. com. 36. Addit autem Auerro. hanc esse dispositionem cuiuslibet finiti: quod intelligo q̄ hæc suppositio Aristo. est dispositio, idest definitio cuiuslibet finiti. Solet enim definiri sic, finitum est quod si ab eo remoueatur finitum, remanet finitum. Vel potest intelligi q̄ hæc sit dispositio. i. proprium conueniens omni finito, ut finito magnitudine, & multitudine, hæc Auerr. & recte dicit, quouis modo intelligatur.

Si autem ambulationis, tempus principium habet, & motus principium est, quare & magnitudinis, qui ambulauit. Similiter autem hoc et in cęteris.

H Secundo supponit tempus, motum, & mobile sese quo ad finitudinem infinitudinemve consequi, ita ut si tempus principium finemque habuerit, motus & mobile ipsum etiam principium finemue habebunt, & si tempus principio fineque caruerit, motus atque mobile prīcipio fineque carebunt, contra etiam sese habent, ut in Sexto est disputatum. Quo uero ad uerba attinet, animaduersione dignum. Aristot. in præsenti textu uti mirabili arte, quia ponit suppositionem, & illius quasi probationem per exemplum, dicit enim si autem ambulationis tempus principium: & supple finem habet, & motus supple ambulatiui ipsius principium est. sic igitur hypothetica est, si tempus mensurans ambulationem est finitum: ambulatio ipsa finita est. Ex hoc infert, quare & magnitudinis: qui ambulauit, idest ipsius mobilis ambulatiui erit principium & finis.

Sic

Sic igitur ex his verbis habemus tempus ambulationis, ambulationem ipsam, & mobile ambulatiuum sese consequi quo ad finitudinem infinitudinemve. Inferens vero suppositionem quasi vniuersalem, inquit. { Similiter autem hoc & in cæteris, } quasi dicat, sicut igitur ī tempore ambulatione & ambulabile sese habent finitudo & infinitudo, sic & in omnibus motibus cuiusuis ratiōis. Quare vniuersaliter & patet suppositio ꝙ motus, mobile, & tempus sese consequuntur quo ad finitudinē infinitudinemq́, hæc erat suppositio. vbi mirum artificium patet, nam Aristot. simul suppositionem, & quasi rationem per exemplum attulit. Expositor velle videtur per ambulationē seu īcessum, vt ipse in suis habet trāslationibus, motum cœli, & ita velle videtur Arist. arguere a motu cœli ad alios motus, vnde dicit et sicut hoc dicimus in motu cœli, simil'r oportet se habere in alijs motibus & mobilibus. Sed hoc quod expositor dicit, pace tanti viri, dupliciter non videtur consonum. Primo quia græce incessus legitur modo vadisis græce est ambulatio, qua homines ambulant, & animalia proficiscūtur, non igitur ad cœli motum potest applicari. Secūdo esset in eius probatione petitio quædam principij, nam Arist. intendit probare motum cœli, & tempus illius, & cœlum ipsum esse finita, & nūc velle videtur expositor Arist. supponere illud, & ab illa suppositione īferre in omnibus, & sic videtur quasi idem quæsitum & concessum, quod est vna petitionis principij spēs.

Que expositor.

Cōfutatio. βαδίζειν

B

Auer. vero per vadisim intelligit motum vniuersal'r sumptum, & ita vult Arist. ponere suppositionem hoc pacto, si tempus est finitum, & motus erit finitus, & si motus est finitus, mobile est finitum: & tūc vult ꝙ Aristo. suppositionem reddens vniuersalem addat, & vt dixi de tempore, motu, & mobili, ita etiam in alijs i. loco et spatio intelligatur, vel in alijs, videlicet motu recto, et alteratione: non igitur vult Auer. Arist. dedisse suppositionem & eius probationem, sed suppositionem in tempore motu & mobili, addidisse vero hoc idem et ī alijs, idest loco & spatio, vel alijs, videlicet motu recto et alteratione, vt vniuersaliorem redderet suppositionem, hęc Auer. Quæ sunt plena errore, nā vadisis græce est ambulatio seu incessus, & propterea Arist. arguere videtur ab ambulatione ad alios motus, vt dictum est. Sunt quidam qui per magnitudinem hic intelligunt, non mobile ipsum, sed spatium supra quo fit motus, nā magnitudo est duplex quæ mouetur, & per quam fit motus, intelligunt igitur tempus, ambulationem, et magnitudinem super qua fit, sese consequi quo ad finitudinem infinitudinemve. Auer autem & expositor & Simplicius intelligunt de mobili, quod græcis verbis cōsonat: dicit ὥστε καὶ τὸ μέγεθος ὃ βεβάδικεν. i. quare & magnitudinis quæ ambulauit, dicit enim, quod est relatiuū neutri generis in casu nominatiui, referens Megethos, quod est neutri generis apud græcos. Tu vero considera, nam ēt ī.6. physicorum persæpe Arist. vsus est pro accusatiuo, vt pro, per quod vt notaui illic, sed vtcunque sit suppositio secunda est, tempus motum & mobile, atque spatium sese consequi quo ad finitudinem infinitudinēque, hæc est suppositio, quæ his ex verbis colligitur.

Que Auer. Cōm. 36.

C

Error Aū.

Bisantius.

μέγεθος.

Epilogus suppōnis.

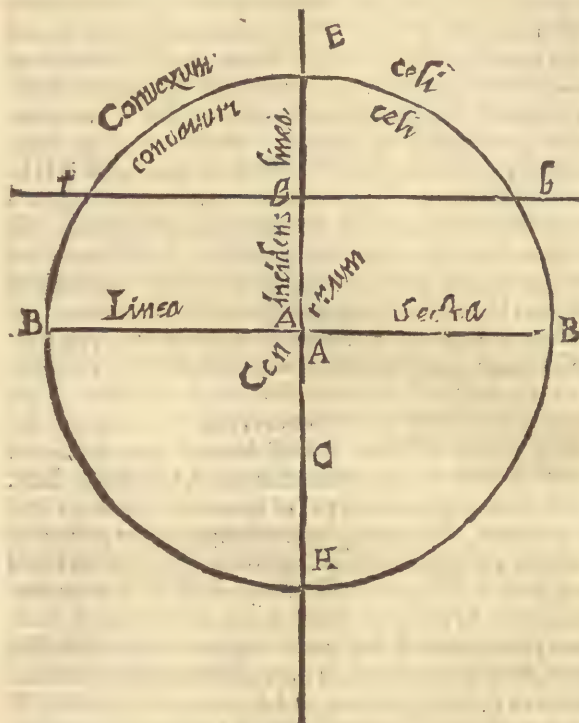
D

Linea verbum ē supplētū q si esti greco, sed ī oībus itelligatur. Tps verbū ē supplētū ad sensum Arist.

Sit itaque, A G E linea infinita ea ex parte, in qua est E, quę autem B B. utraque ex parte infinita. Si igitur A G E linea secans ab A centro circulum describat, quandoque A G E linea per B B lineam circulo mouebitur finito in tempore, omne enim tempus in quanto cœlum ipsum circulo latum est finitum est, & id ergo tempus, quod est ablatum, in quo secans linea ferebat, finitum erit, erit igitur principium quoddam, quo primum A C E linea B B lineam secuit, q̄d quidem est impossibile, non igitur cōtingit circulo moueri infinitū. Quare nec mundū ipm, est infinitus cēt.

A

Descriptio Arist. & Auer. ad ostendendum Corpus circulariter motum in determinato tempore moueri minime posse si infinitum sit.



Constitutis igitur suppositionibus, nunc Arist. demōstrat conclusionem prædictam, videlicet ꝙ cœlum q̄d circulo mouetur in. 24 horis non sit infinitum & more geometræ describit exemplum in puluere, in quo vis omnis demonstrationis consistit, & inquit. Sit itaque A G E, linea infinita vna tantum ex parte, videlicet illa, in qua est E, vtpote finita ex parte centri, e quo proficiscitur, infinita ex parte conuexi siue deorsi ipsius cœli, versus quod ducitur per imaginationem: hoc constat ꝑ aduersarium veritatis, qui asserit cœlum ex parte nostra finitum esse, ex parte vero dorsi in infinitum protendi. hæc linea A G E, in tota demonstratione præsenti ab Arist. appellatur linea secās siue incidens, propter causam quam dicemus. Secundo dicit sit vna alia linea, q̄ dicatur B B, vtraque ex parte infinita: nam ad imaginationem transeat per centrum A, & producatur utraque ex pte ad īmensum versus B B, q. hæc sit infinita vtraq; ex parte. patet ad imaginationem aduersarij, qui ex pte nostra cœlum asserit finitum, ex parte dorsi infinitam. hæc linea in demonstratione præsenti dicitur incisa, siue secta, quia ponitur stans ac immobilis, vt dicemus.

Linea sicās quæ.

Linea secans quę.

Tertio vult ꝙ A G E linea super centrum A mota, in. 24 horis orbem, E B B. totum describens ab E puncto linea B B totam pertranseat. patet, quia, si suo motu totum orbem E B B, ab ortu per meridiē & per occasum in ortum rediens describat, necesse est vt totam lineam B B, secet cū sit ea, super qua medietas orbis describitur & posita sit stans ac immobilis. quibus patet, lineam A G E dici secantem seu incidentē, quia secat B B immobilem, lineam vero, B B dici sectam seu incisam, quia ab ipsa A G E. linea quæ mouetur īciditur, hæc est tertia pars exempli, quæ non describitur in puluere, sed sumitur tanq̃ descripta, vt patet in suo modo loquēdi.

Tunc syllogizat hypothetico syllogismo a primo ad vltimum, ex destructione consequentis īferendo oppositum antecedentis: in quo syllogismo supponatur vnū, quod in omnibus syllogismis huius partis supponitur, videlicet ꝙ cœlum ipsum, de quo est disputatio nunc, ī

24.horis, saltem motu diurno moueatur. Intelligendo per cœlum totum ex omnibus orbibus aggregatum, hoc enim Arist supponit, vt concessum ab aduersario, quia sensu perspicuum est. tunc arguit, si igitur, A G E linea, quæ dicitur in præsenti demõstratione linea secãs seu incidens propter causam dictam ab A centro deducta ad E. partem per immersum protensa, circulum describat, E B B, quia per aduersarium ĩ 24. horis orbem perficit ab ortu per meridiem rediens ad ortum, vt etiã sensu patet, quandoq; A G E linea per B B lineam circulariter mouebitur finito in tempore describẽdo semicirculum B B oppositum semicirculo B E B, per punctum, quod ipsi E opponitur. Probat consequentiã, videlicet q tempus quo A G E. linea pertransit B B lineam sit finitum ex suppositione prima nam dicebat a finito tempore finitum si abstuleris, quod remanet, esse finitum. Cum igi ur tecum tẽpus quo, A G E linea vniuersum orbem describit sit finitum quia in 24. horis, igitur pars huius temporis, qua pertransit hanc lineam, super qua describitur medietas orbis, erit finita, vt p suppositionem primam patet, hæc pars temporis est ablata a toto, modo, si totum est finitum, & ablatum, & qd remanet post ablationem finita erunt. Vltra ex hoc arguit, igitur erit assignare principium ex parte lineæ tangentis & sectę, in quo primum linea. A G E. lineã B. B. secuit, tenet argumẽtum per id quod addebatur primæ suppositiõi, videlicet q omne finitum habet principiũ & finem, est igitur totus syllogismus, si cœlum est infinitum, linea A G E per transibit lineam B B ĩfinitam tempore finito. Si tempore finito, igitur illius lineæ, B B dabitur principium & fini, teriet argumentum ex secũda suppositione. nam hæc tria quo ad finitudinem, infinitudinemve se consequuntur, videlicet tempus, mobile, & spatium, quare, si tempus, quo A G E linea pertransit B B sit finitum, linea B B habebit principium & finem, quod est impossibile, quia ponebatur ĩfinita, cuius neq; principium neq; finem est assignare. Ex hoc infert ,p,positum & inquit Non igitur potest infinitum moueri circulariter, & ita nec mundus potest moueri circulariter, si esset infinitus, hæc Arist. Quo vero ad verba attinet, debes scire in græcis codicibus scribi sic, si igitur A G E linea incidens ab G centro circulum describat, et reliqua, et puto esse corruptum, quia centrum ponebatur A, & non G, ideo scripsimus nos, a centro A, alij vero textum enituntur saluare, quod friuolum est, nihil faciẽs ad rem.

Totus syllogismus.

Que Auer. Cõ. 36. Vide superiorem figur.

Auerroes vero paucis mutatis format rationem sic, & describit circulum in puluere, B T H, qui ex parte cõcaui & nostra ĩtelligatur finitus, ex parte vero dorsi atq; conuexi intelligatur infinitus ad imaginationem aduersarij, qui cœlum hoc pacto asserit, huius centrum sit A, E centro eiusmodi linea deducatur A C H, ex parte cõcaui atque centri finita, ex parte vero conuexi dorsique infinita, vt aduersarius asserit. Secundo describit aliam lineam extra centrum A ab ipso B in T, quæ linea est B T: hæc non diuidit orbem in suas medietates, sed in portiões, quarum minor est B T, Maior vero, T H B, hãc Auer. chordam, vt vtatur modo loquẽdi geometrarũ, qui lineas stabiles appellare solent chordas. hanc enim Auer. vult esse immobilem vel saltem motam non motu lineæ A C H, sed contrario motu, quæ in nostra expositione dicebatur secta, linea uero A C H, appellatur ab Auer. linea exiens a cẽtro ducta ad partem circuli, ĩ qua non est linea ĩfinita omni ex parte, quæ dicitur chorda, sed est ducta ad H partem oppositam T B parti hanc Auerr. ĩtelligit moueri motu orbis videlicet ab H pũcto versus B & T, rediens in H, punctum, habes igitur in exemplo orbem B T H secundo chordam, quæ est B T immobilem, tertia lineam A C H quæ mouetur motu orbis ab H per B & T in H rediens. Tunc casu descripto supponit vt concessum tam ab aduersario, q̃ ad sensum notum, orbem sic descriptum, qui ponitur loco totius cœli, in 24. horis perficere suam reuolutionem. Item etiam lineam B T infinitam esse vtraque ex parte, quia ex quo cœlum ex parte dorsi est infinitum, linea il la quæ ad opposita dorsa deducitur, vtraque ex parte infinita relinquetur, his sic acceptis deducitur syllogismus hypotheticus a primo ad vltimum hoc pacto. Si cœlum sit infinitum, quod. 24 horis circulariter suam agit reuolutionem, tunc linea A C H, quæ circulariter motu cœli mouetur versus T, pertransibit lineam T B infinitam vtraque ex parte tempore finito. Deducitur quoniã linea A C H redit ad eum punctum, e quo incæpit, vtpote ad H, 24. ĩ horis vt supposuimus sed tempus quo pertransitur maius, est maius tempore quo per transitur minus ab eodem mobili eodemque motore regulariter mouente & eodem modo, vt ex prima suppositione deducitur, igitur. si linea A C H, pertransitum totorbem 24. horis, pertransibit portionem circuli T B minori tempore, igitur tempore finito. Vltra, quod ptransitur tempore finito, est finitum, per secundam suppositionem. quia tempus, spatium & mobile sese consequũtur quo ad finitatem infinitatemve. igitur linea T B est finita, quia est pertransita tempore finito, sed omne finitum habet principium atque finem. quare linea T B, q̃ ponebatur infinita, est finita. Sed posita erat infinita, igitur deductum est ad impossibile. Quare primum antecedens est impossibile, quod erat ponere cœlum infinitum. Hæc Auer. Et addit Arist. vsum esse exemplo in puluere quod est argumentum notũ ad sensum, & particulare, vt daret intelligere syllogismum vniuersalem notum ad intellectum, dixit autem hæc Auer. quia posset opponi Arist. eum esse vsum demonstratione ex singularibus, cui respondet Auer. accepisse singularia loco vniuersaliũ Animaduerte, q Auerr. aliter probat T B pertransiri tempore finito: arguit enim sic, pars temporis finiti est finita, tempus quo C H pertransit lineam T B, est pars temporis finiti, quia est pars totius temporis quo pertransitur cœlum, quod tempus est finitum, qa 24 horis continetur, igitur tempus, quo linea A C H, pertransit lineam T B est finitum. Sed tunc Auer. remouetur dubium, quia posset dici, q Aristot. vsus esset alia suppositione ab ea quam posuit ab initio. posuit. n. a finito tempore, finitum si abstuleris, quod remanet, ẽ finitum: at nunc accipit pars finiti est finita: quæ est suppositio alia ab illa. Respondet q sunt propinquæ, & q̃si vna virtute: & verum dicit: nam ex prima sequitur secũda, a finito enim finitum si auferas, quod relinquitur est finitum: hoc est quia pars finiti est finita. Tertio aiaduerte Auer in calce cõmenti aliter deducere syllogismũ, vt postea deducet Arist arguit enim q his stãtibus, tũc, cœlum nunq̃ compleret reuolutionem suam contra sensum. deducitur, quia non potest cœlum complere reuolutionem suam, nisi linea A C H pertranseat. lineã T B: sed hanc pertransire non potest. Deducit, quia si pertransiret: oporteret dare punctum primum, ĩ quo linea A C H tangeret lineam T B: Sed hic punctus talis concursus non est assignabilis: quia in magnitudine infinita nullus est dabilis primus punctus: & minime vltimus: igitur talis linea T B non est pertransibilis: & per consequens cœlum nunq̃ complebit reuolutionem suam. & dicit Auer. hanc esse aliam demonstrationẽ a prædicta: idest ab ea quam prima forma composuit: & vtetur illa Arist. postea: vt dicemus. Ecce q Auerr. quasi trifariam demonstrationem formauit: tamen Aristo. (vt mihi vr) processit, vt nos deduximus.

Appellat.

Cæsi ratio syllogismi.

F

Dubitatio.

G

Solutio.

Vide t. c. 4.

H

Tex. c. 4.

Preterea, & ex his perspicuum erit infinitum moueri non posse. Sit enim linea A finita, lata iuxta B lineam finitam, necesse igitur & A, ab ipso B, & B ab A, absolui simul. Quantum enim alterius altera occupabit, tantundem etiam altera illius.

A

Nunc ponit tertiam demonſtrationem,& more geo
metræ proponit concluſionem,& inquit. Præterea &
ex his.quæ modo adĳciemus,perſpicuum erit īfinitum
auer.cō.37 corpus moueri non poſſe:hæc eſt cōcluſio. In quibus
verbis Auerr.dicit demonſtrationem hanc tertiam eſſe
vniuerſaliorem,cum Ariſt. intendat probare non ſolū
moueri non poſſe infinitum corpus ſphæricum circula/
ri motu , ſed vel nec aliquod corpus infinitum quouis
motu . Et ita demonſtratio hæc vniuerſalior eſt cæteris
1.suppō. duabus. Deinde more geometræ etiam conſtituit ſup
poſitiones , & prima eſt, vt ſint duæ lineæ,uidelicet A
& B,ſintque ambæ finitæ : ſitque A linea ſuperpoſita,
B uero ſuppoſita,& A moueatur prope B quieſcentē,
uel B moueatur,& A quieſcat,hoc enim nō refert.quo
caſu ſtante ſuppoſitio eſt ꝙ ſimul &, A linea ab ipſa li/
nea B,& B ab ipſa linea A abſoluetur, ita ꝙ ſimul inui/
cem ſeparabuntur . Cuius ſuppoſitionis cauſa eſt,quia
quantum altera alterius occupabit ſuo motu, tantundē
altera illius ſua quiete occupabit etiam , quare tandem

B

diſiungentur,hæc eſt ſuppoſitio, hæc ēt & concluſio.

Mota finita ſuperpoſita A

B Suppoſita q̄eſcens finita.

Si igitur ambę in contrarium moueantur , citius diſiungentur, ſin autem prope manentem feratur, tardius. Modo *quæ prope mouetur, eadem celeritate feratur.*

Dubō : Sed poſſet queri,ſi linea A mota prope B ſimul ab-
Vide ſupio ſoluentur B quieſcentem nunquid utriſque motis econ
rē figuram, trario , utpote A uerſus B , & B uerſu A æque ſimul
abſoluenť,hoc enim non temere eſt dubitatione dignū,
quia non uidetur ī ſimultanea abſolutione magis & mi
nus inueniri,& ita uidebitur illas æque ſimul abſolui ſi/
ue ambæ econtra moueantur,ſiue altera moueatur, al/
Solutio tera uero maneat. Reſpondet Ariſt.ꝙ una conditione
ſeruata tales lineæ ſic in contrarium motæ citius abſol/
uentur q̄ ſi ſolum altera moueretur,& altera maneret,
dico una conditione ſeruata,uidelicet ꝙ altera,quæ mo
uetur,uniformiter ſemper & æque celeriter moueatur.
ubi enim A moueatur æque celeriter ſemꝑ,et B maneat,
tardius A & B lineæ abſoluentur. Vbi ambæ mouean
tur in contrarium etiam æque celeriter citius abſoluen/
tur. Non ſeruata uero uniformitate eſſet imaginariū
altera mota & altera manente abſolutiouem fieri æque
uelocem ei quæ fieret utriſque etiā motis. Quare utriſq;
motis in contrarium modo ſeruetur regularitas in moti
bus,citius,abſoluentur ſemper Citius dico in duplo, qa
A manente B abſoluetur ab ipſo B uerbi cauſa , in ho/
ra,ubi uero B ipſum moueretur æquali uelocitate qua
mouetur A abſolueretur in medietate horæ,ut patet cal
culanti. Et licet ſolutio huius dubĳ non ſit ſatis neceſ/
ſaria ad propoſitum,tamen eſt res hæc dubitatione di/
gna , propterea obiter dubium huiuſmodi Ariſtotel.
Neceſſitas dubii. remouit . Ex quibus patet aliqua poſſe citius tardius
Excerptū . ſimul abſolui ,quare ſtat aliqua ſimul abſolui , quæ ci/
tius & tardius poſſunt ſimul abſolui . Quo uero ad

D

uerba attinet Ariſtotel.locutus eſt illatiuæ dicens . Si
igitur in contrarium moueantur & reliqua , quia iſtud
quod adiecit,eſt ad ſuppoſitionem ſequens . Sequitur
enim,ſi A mouetur prope B lineam quieſcentem uni/
formiter in hora,B pertranſeundo atque ab ea ſeſe diſiū
gendo,ubi ambæ æqua celeritate ferantur , in dimidio
horæ abſoluentur,& propterea uſus eſt illationis nota.

Verum, illud eſt perſpicuum, impoſſibile eſſe ut finito in tempore quicquam tranſeat infinitum. Tranſibit igitur in tempore infinito. Demonſtratum eſt.n. hoc prius in his, quę de motu.

Sunt,qui uolunt Ariſt.hic ponere ſecundam ſuppo/

A

ſitionem,quod diſſonat modo loquendi Ariſt. qui ad/ Quę Gale.
uerſatiue loqui uidetur. Propterea melius Simplicius Alia expō.
(ut expoſitor ſectatur)uult Ariſto.ſuppoſitionem quā
fecerat in lineis finitis,trāsferre ad lineas infinitas.fuit.n.
ſuppoſitio, ꝙ ſi ſint duæ lineæ A & B ſuppoſitæ , & A
iuxtam B feratur,hæ inuicem ſe abſoluent,transfert igiť
ſuppoſitionem hanc ad lineas.uel ambas īfinitas, uel ad
eas quarum una ſit finita,altera infinita,& dicit, ſi fuerit
A linea finita,& B infinita,feraturque A prope B,quie
ſcentem,etiam ſimul diſiungentur,ſuppoſitio igitur di/
cta habet locum in lineis ſiue finitis,ſiue infinitis,non tn̄
eadem ratione,quia linea A finita pertranſibit B finitā,
ab ea ſe diſiungendo tempore finito , linea A finita per/
tranſibit B infinitam tempore infinito ab ea ſe diſiungē
do.Quare ſuppoſitio eundem locum habet i utriſque,
licet non ſeruato eodem tempore,ut dictum eſt. Ari/
ſtot.igitur non explicat hanc ſuppoſitionem in lineis ī/
finitis,quia uult illam intelligi,ſed tantum addit differen
tiam inter dictam ſuppoſitionem, quando applicatur li

B

neis finitis,& quando applicatur infinitis:& lege ſic, di/
co ſuppoſitionem dictam eſſe ueram in lineis finitis &
infinitis,uerum illud eſt perſpicuum, impoſſibile eſſe,ut
finito in tempore quicq̄,ideſt linea finita tranſeat infini/
tum,ideſt lineam infinitam, tranſibit igitur in tempore
infinito,ut in.6.demonſtratum eſt phyſicorum : ſic igiť
dicta ſuppoſitio locum habet utriſque in lineis & finitis
& infinitis:modo ſeruetur dicta differētia ex parte tem/
poris,hæc eſt Simplicĳ et expoſitoris(ut mihi uidetur)
expoſitio,licet obſcure loquantur. Siquis autem ſup Q_ūo prīa
poſitiões haſce duas eſſe uoluerit, dicerem eiuſmodi ſup expō ha-
poſitiões eſſe unam generatim,duas uero ſpeciatim, ge bet locum.
neratim quidem accipiendo lineas,& non deſcendendo
ad ſpecies linearum,ſpeciatim uero deſcendendo ad ſpe
cies,nam deſcendendo ad finitas,erit prima ſuppoſitio,
deſcendendo ad infinitas,erit ſecunda ſuppoſitio.

C

Intereſt autem nihil finita prope infinitā feratur, an infinita prope finitam. Nam *cum hæc prope illam moueatur, & illa per hanc trāſibit, ſimiliter & ſi moueatur, & ſi non moueatur.*

Occurres, dicta ſuppoſitio habet locum in lineis fini/ Obio.1.
tis & in lineis infinitis,utrum eodem modo abinuicem
diſiungantur,ſi finita moueatur prope infinitam,infini/
ta manente, an infinita moueatur prope finitam , finita
manente. Secūdo occurres,utrū abſoluantur utriſque Secunda.
motis,ſicut altera mota tantum. Reſpondet & inqt. Reſponſio
Intereſt autem nihil finita prope infinitam feratur,infini ad primam
ta quieſcente,an infinita prope finitam, finita , uidelicet
manente,nam cum hæc infinita prope illam moueatur,
& illa per hanc tranſibit,igitur refert nihil ad abſolutio/
nem dictarum linearum,ſiue finita moueatur, ſiue infi/
nita,modo ſemper altera maneat. Secundo reſpōdet Ad ſcd̄am
ad ſecundum,& inquit.Similiter ſi moueatur, & ſi non
moueatur,ſiue enim utraque moueantur, ſiue altera dū
taxat,ſemper tādem altera ab altera abſoluetur. Refert

D

igitur nihil quo ad dictam linearum ſeparationem, ſiue
finita moueatur,ſiue infinita, ſiue utraque contraferan/
tur,ſiue altera tantum,ſemper enim tandem abinuicem
abſoluentur . Sed(ut dictum eſt) non eodem modo
de finitis,& de infinitis dicta abſolutio intelligitur de fi/
nitis ſiquidem tempore finito,de infinitis uero tempore
infinito intelligitur.hæc Ariſt.ut exponunt græci & do/
cte,ut mihi uidetur.

Verum ſi moueantur ambę , citius abſoluentur.

Dixit dictas lineas abſolui ſi utraque moueantur , &
ſi altera tantum, dices utrum eadem ratione.Reſpondet
ꝙ non eadem ratione.Nam non æque ſimul, ubi enim
altera mouetur tantum,tardius altera ab altera diſiunge
tur,ubi utraque contraferantur,citius abinuicem abſol
uentur,& ita non eadem ratione.

Quanquam nihil prohibet eam interdum quę prope quiescentem mouetur, citius pertransire, quam pe contra motam, siquis eas quidem quę contra mouētur, utrasque ferri tarde posuerit, eam uero, quę pe quiescentem mouetur, multo celerius illis ferri, nullū igitur ad rationem impedimentum erit, si contra quiescentem altera moueatur, ex eo quia contingit motam quidem eam, quę est A *prope motam, eam quę est* B, *tardius pertransire.*

Occurres & recte, pono per casum q A moueatur velocitate vt octo supra B quiescentem, certum est q certo breui tempore, A pertransibit B. Vlterius pono per casum q si vtraq contraferantur A moueatur velocitate ut duo, B similiter velocitate vt duo, totus motus absolutiuus erit velox vt quatuor, patet q istæ sic motæ in duplo tardius absoluentur, igitur stat contra latas tardius absolui, q si altera moueatur tantum Quare quæ dicta sunt, non recte dicta sunt. Respondet cōcedendo totum Nam, siquis sic imaginatus fuerit, etiā debet concedere A citius absolui A B quiescente, q A B mota. itelligebatur enim dicta suppositio (vt dictum est) seruata semper paritate in velocitate. Vbi autem nō seruetur paritas in velocitate, totum quod dictum est, erit concedendum, & propterea respōdendo dicit, nullum igitur ad rationem impedimētum erit, si contra quiescentem altera moueatur, dico nullum impedimentum ad rationem esse ex eo quia contingit motam quidem eam quæ est A prope motam eam quæ est B tardius pertransire, nam siue A tardius siue celerius ab ipso B absoluatur, semper suppositio facit ad rationem dicendam, modo supponatur illas aliquādo fore abinuicem absoluendas. Hæc de suppositione.

Si igitur tempus, quo finita linea mota absoluitur infinitum sit, & tempus, quo infinita per finitam mouebatur, infinitum esse etiam necessarium sit, impossibile erit profecto infinitum moueri penitus, Nam tēpus fiat infinitum & necesse est etiam si per finitum moueatur. At cœlum circuit atque conuertitur totum in orbem finito in tempore, ut totam eam transeat circunferentiam quæ est intus, uidelicet A B *finitam. Impoßibile igitur est infinitum esse, quod circulo mouetur.*

Obiec.

Rñsio.

Pro hoc casu sup posi tas linea vide.

Finitum, Minimum. Circūferentiā ē verbū additū ad sensū Ars.



Vt diximus Aristotel. vnam fecit suppositionem, quæ speciatim potest ad duas resolui, nunc supponit tertiam. Vel melius, quæ dixit in lineis rectis, applicat ad circulares, & vt intelligatur hæc suppositio in circularibus, sit orbis D, cuius conuexum sit infinitum, vt tenet aduersarius veritatis, & circunferentia A B finita, quia aduersarius veritatis tenet cœlum esse finitum ex parte concaui. Tunc sit suppositio, quod orbis D circuendo circa centrum C pertransibit A B circunferentiam finitam tempore infinito, siue talis circunferentia, intelligatur immobilis, siue contra mota vt est veritas. Nam inuentum est orbes inferiores contra moueri primo mobili, hæc suppositio patet per præcedentes, nam linea infinita non potest absolui a finita nisi tempore infinito, & econtra etiam, siue illa moueatur, siue quiescat, quare orbis D peragrabit nunq circunferentiam A B nisi tempore infinito. Hæc est tertia suppositio, vel (vt rectius dicam) est vna, quæ infinitis circularibus est applicata. His habitis. Aristo. arguit hypothetice deducendo syllogismum contra sensum, & inquit. Si igitur tempus, quo finita linea mota absoluitur, supple ab infinita, sit infinitum, vt supposuimus, & tempus etiam quo infinita per finita mouebat, infinitum esse necessarium sit, vt etiam supponebamus, impossibile erit profecto infinitum corpus moueri penitus Nam siue sit corpus rectum, vt elementum, siue sit circulare, ut cœlum tempus, quo tale corpus moueret, fiat infinitum necesse est, etiam si infinitum moueatur p finitum, quanto magis si per infinitum moueretur. Consequentia tenet ex suppositionibus, nec illam probo alr.

Ostendit hoc aduersari sensibus, & iquit. At cœlum circuit, atque conuertitur in orbem totum finito in tempore, utpote spatio. 24. horarum, ut sensus ostēdit, dico q conuertitur ī orbem. 24. horis, ita ut orbis supremus, quod est primum mobile, totam eam transeat circunferentiam, quæ est intus, uidelicet A B finitam dicto tempore. De corpore recto nō ostendit aduersari sensibus, quia constat. Si enim cœlum. 24. horis constat moueri, etiam sensibus patet elementum nullum posse ferri nisi tempore finito, cum omne elementum intra cœlum cōtineatur. Tunc ultimo, addit propositum & inquit. Impossibile igitur est infinitum esse, quod circulo mouetur, & tota ratio reducitur ad breuia sic, si cœlū ex parte orbis supremi esset infinitum, & ex parte orbium cōtentorum finitum, ut dicit ueritatis aduersarius, orbis D supremus tempore infinito peragraret A B orbes contentos, siue illi intelligantur mobiles contra primum, siue immobiles. Sed hoc est contra sensum. nam cœlū orbes illos immobiles peragrare. 24. horis constat sensibus, quare cœlum omni ex parte finitum esse necesse ē, uidetur igitur ex dictis unam tantum Aristotelem fecisse suppositionem, quæ primo fuit declarata in lineis rectis finitis, postea in lineis rectis infinitis, & demum ī circularibus. Auerroes vero hunc locum confudit, uerū quia nostro tempore homines nimium barbariæ ipsius afficiuntur, est etiam in his quæ dicit non nihil fructus, propterea quæ hic dicit, clarioribus uerbis, quibus possumus referre, enitemur. Auer. itaque multas facit suppositiones, quarum prima est in præcedenti commento, uidelicet, linea seu magnitudo finita pertransit finitā tempore finito. Secunda est conuertens per contrapositionem utpote linea non finita pertransit finitam tempore non finito, quæ æquipollet huic, uidelicet: linea seu magnitudo infinita pertransit finitam tempore infinito. Hæc igitur suppositio tenet, ut dicit Auerro. quia est ex conuersione per contrapositionem primæ.

Quare, si contingit lineam infinitam moueri prope finitam, illam peragrando, ab illa non contingit separari nisi tempore infinito. Non contentus Auerro. dicta probatione, quæ fit per contrapositionem, probat secundo illam secundam suppositionem syllogismo diuisiuo, sic. Si linea infinita pera-

F syll's hypotheticus.

G Rō breuis

Contra Gaic.

Quæ Auer Cōm. 3

H Prima suppositio.

Secunda suppō.

grabit finitam, aut tempore finito ab illa disiūgetur, aut tempore infinito: non tempore finito, vt sexto physicorum est probatum, igitur tempore finito. Auer. obiter assignat tres causas, cur liber physicorū solet dici de motu liber. Prima est, quia omnia ordinantur ad motū vt ad finem, quia primus, & secundus sunt præparationes ad tertium, cum sint de principijs motus, tertius vero est de definitione motus, atq; infinito, quod esse mobile existimatur. Quartus de loco, qui est finis motus de tempore, quod est mensura motus, de vacuo, quod est finis existimatus motus. Quintus est de diuisione & speciebus motus. Sextus de passionibus atque ꝓpriis motus, septimus de motu æterno atque efficiente motum, octauus demum de motu ęterno, atque primo motore, finis igitur libri physicorū est motus, cum ꝗcquid in illo consideretur, ad motum spectet. Secunda causa est, quia maior pars est de motu, vtpote a tertio libro vsque ad finem, quia (vt Themistius dicit) primus et secundus non de motu, sed de principijs motus sunt, inscribitur igitur totus liber de motu quia a prædominante fieri debet denominatio. Tertia causa quare liber physicorum est de motu, ē propter hęc duo, vtpote, & quia maior pars est de motu, & quia omnia quæ in eo libro tractantur, ad motum habent rationem.

Cur liber physicorū dī de motu i. causa.

Secunda.

Tertia.

Occurres quia non videtur posse separari lineam īfinitam a finita, quia quod separatur tempore ifinito, nō separatur. Intelligas suppositionem hypothetice, vtpote si contingat talem infinitam lineam separari Nam vbi contingat separari, separabitur tempore īfinito. Sic enim hypothetice intellecta hæc suppositio deseruit demonstrationi dicendæ, vt videbitur. Ex his patet secunda suppositio. Quo vero modo Auerroes syllogizat, non clare constat. Verum antequam syllogismum cōficiat, verba Aristotelis ꝑlibrat, dicunt enim eius translationes. Reuertamur ergo & dicamus, si illud tempus est infinitum, in quo pertransit motu finitus ī motum infinitum, & separabitur ab eo, & quo iuit motus infinitus, & pertransiuit motum finitū. Tunc partes eius sunt infinitæ necessario. Hæc sunt verba suæ translationis. Vbi primo dicit Aristotelem per motum ītelligere mobile, non enim motus pertransit in motum, sed est quo mobile pertransit spatium, & per immotum intelligit spatium permanens. Secundo per partes ītelligit partes motus vniuersaliter, est igitur sensus verborū apud Auerroem, si tempus est infinitum, quo mobile finitū pertransit spatium infinitum permanens dissecādo se ab illo, & quo mobile infinitum spatium peragrat finitū, tunc partes eius idest motus erunt infinitæ, tenet consequentia (licet ipse non probat) quia infinitum non resultat nisi ab infinitis numero & magnitudine. Si igitur tēpus est infinitum, motus etiam illorum erit infinitus, et si motus est infinitus, partes eius motus erunt numero & quantitate īfinitæ. Hæc est prima expositio, videlicet ꝗ per partes eius, intelligat partes motus. Aliter exponit, et vult per partes eius, partes mobilis. Si enim mobile est infinitum, partes eius erunt numero, & magnitudine infinitæ. Quod si dicas non esse verum in cœlo, Respondet ꝗ ꝑmaduersarios cœlum ex parte conuexi est infinitum saltem, licet finitum ex parte concaui. Quare partes mobilis saltem aliquæ sunt infinitæ, quod sufficit ad rationem. Ex his expositiōibus colligitur tertia suppositio, videlicet ꝗ si aliquod mobile est infinitum, partes eius motus, vel eius mobilis sunt infinitæ, & ꝗa hæc suppositio est gemina, prout verbum illud partes eius, potest referri ad partes motus, & ad partes mobilis, ꝓpterea bifariam deducit rationem Aristotelis. Iuxta igitur secundam interpretationem qua verbū illud partes eius referebatur ad partes mobilis, syllogizat sic, si cœlum est infinitum, partes cœli saltem conuexales erūt infinitæ, iuxta tertiam suppositionem secundo loco expositam. Cœlum est infinitum & aliquæ eius partes saltem conuexales, igitur totum cœlum, & eius conuexū

Dubiū.

Solutio.

Cōsideratio verborū Auerr. in suis translationibus.

I. expositio.

Secunda.

Obiectio.

Responsio.

Tertia suppositio.

Primus syllus.

pertransibunt orbem medium intra ipsum intellectum vel conuexum terræ, tempore īfinito. immo totum cœlum pertransibit totum illum orbem ītraclusum vel totam terram tempore infinito, & pars cœli vtpote cōuexum partem illius orbis vel terræ puta illius cōuexum etiam tempore infinito. Vltra sequitur ꝗ totus mundus erit infinitus, & quælibet eius pars, quod intelligo quo ad motum hoc est contra sensum nam sensu videt cœlum & eius conuexum. 24. horis peragrare orbem intraclusum, vel terram, si ille est immobilis, vel saltem si mobilis in contrarium, i paulo maiore tempore. Addit ꝗ hæc expositio, qua per partes eius ītelligit partes mobilis est conuenientior postea dicendis. Prima vero qua per partes eius intellexit partes motus est conueniētior verbis textus. Addit autem verba postea dicēda ꝗ sunt illa videlicet, Manifestum est igitur ꝗ corpus, & reliqua, quibus secunda expositio videtur valde conuenire. Hæc Auerroes quo ad primum modum legēdi verbū illud partes eius & de primo syllogismo iuxta illius expositionem. Si vero verbum, partes eius, referatur ad motum, tunc syllogizat sic, si cœlum est infinitum, tunc corpus infinitum secabit finitum tempore infinito: si sic, ergo pars corporis infiniti secabit partem illius finiti tempore etiam infinito, vtputa conuexum infinitum secabit conuexum intraclusi orbis vel terræ tempore īfinito. Nam proportio infiniti ad totum orbem ītraclusum, & ad eius partem videlicet eius conuexum est eadem proportio. Vltra, igitur motus totius cœli est in tēpore infinito, & motus eius partis, videlicet eius conuexi. At hoc est contra sensum, cum totus motus et eius pars non sit maior. 24. horarum, differunt autem hic syllogismus a primo, quia hic deducit ad īfinitatem totius motus, & eius partis, & per hoc deducit ad illud quod est contra sensum. Primus vero deducit sine hoc ad id ꝗ est contra sensum, quæ est parua differētia, & iuxta hūc secundum syllogismum legit literas Aristotelis satis bene, replicādo syllogismum factum iuxta primam expositionem. Demum notat syllogismum literæ posse vniuersaliter, & particulariter confici vniuersaliter quidem conficitur, si concludetur vniuersaliter nullum corpus īfinitum posse moueri, & per cōsequens nullum corpus infinitum esse, particulariter vero si concludetur cœlum non posse moueri si est infinitum. Demonstrationem vniuersalem nec Aristoteles fecit, nec per se expressit: potest tamen ex dictis sic confici: si aliquod corpus infinitum daretur, vel esset rectum: vel circulare. Si rectum oportet vt moueatur. vel igitur tempore finito: vel tempore infinito. . si tempore infinito moueretur: igitur etiam tempore finito mouebitur: sicut omne quod moueretur in anno, etiam in die mouebitur, & quod in die, etiam in hora, igitur quod tempore infinito, etiā tempore finito mouebitur. Sed hoc est impossibile, ꝗa infinitum totum occupans tempore finito moueri non potest vt sexto physic est dictum. Nec dari potest tale corpus moueri motu & tempore finito. quia tūc moueretur supra spatio finito, quod est impossibile, nō potest igitur esse corpus rectum. Quod vero non sit circulare, deductum est, quia cœlum esse non potest infinitum, nam pertransiret aliquam magnitudinem tempore infinito, quod est contra sensum. Nam. 24. horis moueri videtur. Sic igitur vniuersaliter & particulariter patet nullum corpus infinitum posse moueri, et ita nullum corpus infinitum esse. Sed occurres, quia cœlum mouetur tempore infinito, quia æterno motu, & tamen est mobile finitum, igitur non oportet motum correspondere mobili quo ad finitatem infinitatemve. Præterea imaginor circa terram & omnes orbes, quos ponit Aristot. orbem moueri ab occasu in ortum ī duplo tardius 9. orbe, & alium adhuc in duplo maiorem moueri i duplo tardius. 10. &. 12. adhuc in duplo maiorem moueri in duplo tardius, & sic in infinitum, igitur potest aduersarius dicere esse orbem ex parte conuexi cœli infinitum,

Secundus syllus.

Obiectio.

Solutio.

Ad primũ. qui proprio motu infinite tarde moueretur. Ad hæc dico ꝙ licet motus diurnus sit infinitus replicatione & ſm ſpeciem, tamen eſt finitus ſm indiuiduum, eſt enim in 24 horis in his enim cœlum præciſe complet reuolutionem diurnam, & ſuper hoc Ariſtoteles fundauit demonſtrationem, nam ſi cœlum. 24. horis complet reuolutionem, non poteſt moueri niſi ſupra ſpatio finito & tempore finito igitur eſt finitum.

Ad ſcdm. Ad ſecundum dicerem illud eſſe imaginarium, ſed non verum, quia ſm rei naturam omne quod mouetur, aliquando erit motum illo motu quo mouetur ſaltem ſm indiuiduum, aliter motus ille eſſet fruſtra, cum nunq̃ ad finem veniret. Præterea talem motum tardiſſimum in infinitum philoſophi non poſſunt ponere, quia omnem motum cœli ponunt propter motum ſtellæ, at nulla ſtella eſſe poteſt faciens ad vniuerſi conſeruationẽ, quæ motu infinito mouetur, igitur licet illud ſit imaginarium, tamen in re nihil eſſe poteſt. Hæc colliguntur ex commento. Tu vero ſcias ea quæ Auerroes hic dixit eſſe nugas, nam ea ſperlibrat in textu, quæ in codicibus græci non inuenimus.

Qualia ſſẽt q̃ Auer. dicit hic. Præterea multiplicat ſyllogiſmos & ſuppoſitiones et expoſitiones ad ea, quæ non reperiuntur in codicibus græcis, propterea tu conſidera quæ diximus, nam ſunt dicta ad mentem græcorum expoſitorum.

Ex ea pte qua cuius. niſi. *Præterea quemadmodum linea ex ea parte qua finis eſt, infinita eſſe non poteſt, niſi ad longitudinem, & ſuperficies ex ea parte qua finis ſimiliter infinita eſſe non poteſt. Cum autem fuerit terminata, nulla ex parte eſt infinita, uoluit nec quadratum, nec circulum, nec ſphæram infinitum dixeris, quemadmodum nec pedale inf.nitum.*

Sed ſi q̃d. Infinita eſt verbũ ſuppletum. Hæc eſt quarta demonſtratio, cuius ſupponit nullũ circulum & nullam ſphæram eſſe infinitum: & ſyllogizat ſic, nullum terminis clauſum eſt infinitum: circulus & ſphæra eſt omni ex parte terminis clauſus, igitur nec circulus nec ſphæra eſt īfinita. Maior deducitur, nam linea ex ea parte qua ipſis terminis clauditur non eſt infinita, ſuperficies ſimiliter ex ea parte qua terminis clauditur, minime eſt infinita, & de cæteris id genus ſimiliter, igitur vniuerſaliter nullum terminis clauſum eſt īfinitũ.

Nec, nõ ẽ i græco ſed ſenſu itelle dixeris eſt uerbũ ſuppletum. Minorem nõ poſuit, videlicet, ſed ſphæra terminis clauditur, quia intelligitur, ſed ſubſcribit concluſionem per verbum, veluti quod eſt nota ſimilitudinis. Tu vero lege per verbum illatiõis, nam verbum illud, veluti, vim habet illatiuam, lege igitur, nec quadratum nec circulũ, nec ſphæram īfinitum dixeris, quemadmodum nec pedale infinitum dices eſt igitur concluſio, ſphæra non eſt infinita.

Ex ea pte qua uel cuius. Animaduerte tu me multa mutaſſe, & plura adieciſſe ad ſenſus explicationem. quæ quia notaui in lateribus textus, tu conſidera.

Infinita eſt uerbũ ſuppletum. Circulus. ſphæra Sed Quo vero ad verba attinet, circulus & ſphæra differunt, nam circulus eſt ſuperficialis, & ſphæra in corpore, propterea circulus eſt ſuperficialis, & ſphæra coporea figura, relinquitur igitur ex his ſuppoſitio, videlicet ꝙ ſphæra non eſt infinita.

Latio circularis verbũ. eſt additũ. *Si igitur neque ſphæra, neque quadratum, nec circulus eſt infinitus, atque, ſi circulus non eſt, latio circularis non eſt, & ſimiliter ſi circulus infinitus non eſt, latio circularis infinita non erit. Sed circulus infinitus non eſt, igitur corpus infinitum circulo mouebitur nunquam.*

Hac ſuppoſitione ſtante ſyllogizat hypothetice ſic, ſi ſphæra, & circulus, & quadratum non eſt infinitus, motus circularis non poteſt eſſe infinitus. probat in textu, quia ſicut ſi non eſt circulus, nõ poteſt eſſe motus circularis, ita ſi non ſit infinitus circulus, non poteſt eſſe infinitus motus circularis, igitur valet, ſi ſphæra et circulus nõ eſt infinitus, motus circularis non poteſt eſſe infinitus. Tunc ponendum eſt antecedens, ſed circulus īfinitus nõ eſt, vt ex ſuppoſitione habetur. Immo nec ſphæra, nec quadratum, igitur motus circularis infinitus eſſe non poteſt. Tunc vltra. Si circularis motus non poteſt eſſe īfinitus, nullum corpus īfinitum poterit moueri motu circulari infinito. Hæc patet, quia motu qui nec eſt, nec poteſt eſſe, nullum corpus moueri poteſt. Probatum eſt autem motum circularem infinitum nec eſſe, nec poſſe eſſe, igitur tali motu nullum corpus mouebitur. Tunc ſequitur concluſio, videlicet ꝙ nec cœlum poteſt tali motu infinito moueri, quod erat intentum. Dicit, ſi igitur, neq; ſphæra, neq; quadratum neq; circulus eſt infinitus, hoc eſt antecedens, cui deberet coniungi illud cõſequẽs, videlicet, latio circularis infinita non erit. verum interponit probationem, & dicit, atque ſi circulus non eſt, latio circularis non eſt, igitur ſimiliter ſi circulus non eſt infinitus, latio circularis infinita nõ erit, ecce hæc eſt maior hypothetici ſyllogiſmi, & eius probatio, dat minorem, & inquit, ſed circulus infinitus non eſt. Huic minori deberet addi concluſio, videlicet. igitur motus circularis non eſt infinitus, ſed non addit, ſed ſubiungit conſequens ad illam concluſionem videlicet, igitur corpus īfinitum circulo mouebitur nunquam. ſequitur enim ſi motus circularis non eſt infinitus, corpus infinitum nõ poteſt moueri motu circulari infinito, vt fuit deductum tacuit vero concluſionem principalem, videlicet cœlum nõ poſſe eſſe infinitum, quia eam poſuit a principio. Quo vero ad verba attinet debes ſcire, ꝙ ſermo Ariſt. eſt abundus, addit enim ſphæram & quadratum non eſſe infinitum, quod ſuperfluit ad ſyllogiſmum, verbũ illud additum eſt ad pleniorem ītelligentiam, vt habeatur omne figuratum eſſe finitum. Et quaſi poteſt fieri alius ſyllogiſmus hoc pacto, omne figuratum finitum. Cœlum figuratum eſt, ergo eſt cœlũ finitum. Qua ratione Ariſt. dediſſet vnam rationem & alteram indicaret.

Auer. cõ. Auerro. autem rationem hanc aliter componit. Ad cuius euidentiam ſupponit duo, ſed vt ſuppoſitiones intelligantur, notat in commento ꝙ duplex eſt figura ſuperficialis videlicet, & corporalis, ſuperficialis clauditur vna linea, vt circulus, vel pluribus, vt triangulus, vel quadrangulus, et cætera id genus. Corporalis vero clauditur ſuperficie vna, vt ſphæricum ſolidũ, vel pluribus, vt corpus quadratum, vel cubicum.

Figura duplex. 1. Suppõ. Hoc notato, ſupponit primo ꝙ tã linea quam ſuperficies poteſt eſſe vna ratione finita, altera vero infinita, ex parte quidem generis infinita nam ratione longitudinis, quæ eſt genus lineæ, & latitudinis quæ eſt genus ſuperficiei, non repugnat lineæ infinitudo, & ſuperficiei: ratione vero differentiæ, repugnat, eſt enim differentia lineæ, cuius extrema ſunt duo puncta, ſuperficiei vero, quæ lineis clauditur, & ſic ex parte generis nulli horum repugnat infinitudo ex parte differentiæ vero repugnat.

Secunda. Secundo ſupponit nullum figuratum poſſe eſſe infinitum, niſi ex parte generis, vtpote vt quantum. nam vt figuratum infinitum eſſe non poteſt, quoniam ſiue figuratum ſit ſuperficiali, ſiue corporali figura, quatenus figuratum, terminis ſemper clauditur, ponitur aũt ſecunda ſuppoſitio apud Auer in textu ſuo parte illa. Tunc enim eſt impoſſibile.

Syllo. Ex his duabus ſuppoſitionibus vult Auer Ariſtotelem ſyllogizare ibi. Si ergo neq; orbis. Et ſyllogiſmus (vt mihi videtur) apud ipſum ſic componitur, nullum figuratum eſt infinitum. Cœlum eſt figuratũ. quia ſphæricum, igitur cœlum non eſt infinitum. Maior patet ex ſuppoſitionibus, dictum eſt enim figuratum, vt figuratum, non poſſe eſſe infinitum, niſi ratione generis. Vltra, ſi cœlum non eſt infinitum, ſequitur nullum infinitum eſſe mobile motu circulari, quia ſi aliquod eſſet

maxime esse cœlum ut dictum est. Hęc demonstratio ut Auer. exponit, quod qualiter ualeat, ex nostris commētationibus perspicuum est. Sed occurres, quia posset dici rationem Aris. probare cœlum quod mouetur 24. horis esse finitum, ut motus finitudo denotat, tamē ultra primum mobile est dabile orbis infinitus, qui mouetur motu infinito, quem orbem non perceperunt astronomi qui solum obseruarunt orbes qui mouenẽ motibus finitis. Respondet Auer ex textu, & dicit q̄ ppterea addita est quarta ratio, quia per illam remouetur iste cauillus quoniam talis orbis ultra alios conceptus, esset orbis, igitur corpus figuratum. Modo nullum figuratum esse potest infinitum. Sed dubitatur circa hæc, & primo quia non uidetur ualere consequentia Auer rotundum est finitum, igitur eius motus est finitus, quia licet ualeat mobile est infinitum, igitur motus est infinitus, nō ualet econtra mobile est finitum, igitur motus, quia cœlum ē finitum, quod tamen mouetur tempore infinito. Diximus superius quod propositio Aris. & Auerrois debet itelligi s̄m indiuiduum. Omne enim mobile finitum motu uno numero finito mouetur, cœlum uero non mouetur uno motu infinito numero, sed specie, quoniam reuolutio cœli est finita. Secundo occurres, quia figura non uidetur de prædicamento quantitatis, sed qualitatis igitur tam genus quam differentiæ sunt de prædicamento qualitatis, & ita genus non uidetur esse de prædicamē to quanti. Dici potest q̄ particulæ positæ in definitione figuræ nō sunt propriȩ genus, & differentia, sed circūlocutiue ponuntur, & propterea uerum genus: & uera differentia esse uidentur in prædicamento qualis. Tertio uidetur infinitum corpus esse posse, quia aliquātum corpus esse potest, & aliquanto maius, & sic infinitum. Sorticolæ dicūt infinitum corpus posse esse quia syncategorematice, non tamen corpus infinitum: quia non categorematice. Tu uero lege dicta nostra. 3 physi.

A

B

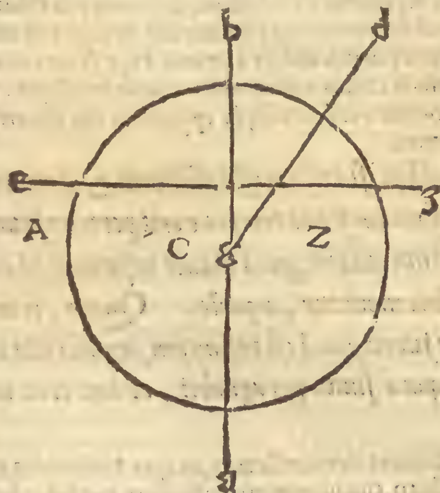
Præterea si sit. G. centrum. A. B. uero sit infinita, & E. ad rectum infinita, & G. D. sit mota, nunquam ipsa. G. D. ab. E. absoluetur. Sed semper quemadmodum. A. B. sese habebit, incidit enim ei, quod est Z. non igitur circuit circulum, quę est infinita.

C

Hæc est quinta demonstratio, quæ parum differt a secunda ut dicemus tamē more boni geometræ: ponit primo exemplum in puluere, & quasi dicat, si per aduersarium ueritatis detur corpus sphæricum infinitum mobile, sit illius dati corporis G centrum, lineā uero. A B sit infinita utraq; ex parte, & E. supple. z. sit. E. recta ad angulo rectos infinita secans. A. B. in z puncto, & linea. G. D exiens a centro. G lateraliter sit linea, quæ mouetur motu corporis sphærici infiniti mobilis dati, in casu isto patet lineas. A. B, & E. z. immobilis intelligi, lineam uero. G. D. moueri motu corpis sphærici dati, v3. D. A. E. B Dico. G. D. moueri motu corporis sphærici dati, quia intelligit Aristoteles illa moueri uersus. z. E. & . A. G. B lineas immobiles, hic est casus descriptus in puluere. Tunc arguit si ita est, ut præcedens casus dicit: nunquam linea ipsa. G. D. ab E. z. absoluetur, quoniam z. E ponebatur infinita immobilis. Modo infinitum pertransiri non potest, ut toties dictum est. absoluetur igitur nū quam. D. G. ab. z. E. sed semper quemadmodum. A. B. immobilis sese habebit, quæ immobiliter secat. E z. in. z. puncto, non quod similitudo currat quatuor pedibus, sed dico. D. G sese habere ad. z. E sicut. A. B. ad. z. E. quia sicut. A B. nunquam derelinquit z. E. sic D. G. nunquam derelinquet. z. E. at hoc est impossibile quia, ponebatur. G D. Moueri motu totius sphærici dati, igitur quę est G D infinita nunquam circulum complebit & ita sphæricum, & datum Minime, & per consequens impossibile est dari sphæricum infinitum mobile, ex his apparet, quod essentialiter hæc quinta demonstratio nō

D

differt a secunda, sed solum, quia in hac assumitur illud uidelicet q̄. G. D. ita sese habebit. ad. z. E. ut. A. B. ad. z. E. quod non assumebatur in secunda demonstratione, tamen fundamentalis uis utriusq; eadem est.



Auerroes autem licet aliqua ex parte aliter rationem componat tamen utitur eodem exemplo, licet in illo literas aliquātulum mutat, quia in exemplo nostro p. G. centrum intelleximus, ipse uero per C. signat centrum nos. E. z. signauimus lineam immobilem pertransseundam Ipse illam uocat. H. z. tamen exemplum omni ex parte est idem. Præterea Auer. declarat, quod Arist. supposuit. Aristo. enim sphæricum infinitum, D. H. B. supponit habere centrum. C. Auer super hoc inquit, manifestum est cum posuimus q̄ corpus rotundum mouetur circulariter, necesse est ut habeat centrum, siue sit infinitum, siue finitum, quod ueritatem habere asserunt iuniores de centro motus: non autem de centro magnitudinis. Nos uero diximus illud esse uerum hypothetice nam, si sphæricum corpus infinitum circulariter mouetur, necesse est habere centrum licet simpliciter non sit necesse habere centrum, quia infinitum caret extremis et medio, sed de his supra. Descripto exemplo Auerro. arguit aliqua ex parte aliter, arguit enim, Si linea C D, quæ apud nos dicebatur G D, separaretur a linea z H quæ apud nos dicebatur z E: talis separatio non esset nisi in ultimo puncto lineæ z H, sed talis separatio fieri nō potest in ultimo puncto z H, quia infinitum non habet ultimum igitur talis separatio fieri non potest. Maior pbatur ab eo, quia si non esset separatio illarum linearum abinuicem in ultimis punctis: tunc alia puncta adhuc superessent, s̄m quæ deberet separari, & ita nondum essent separatę & ex alia parte erant separatæ, quare contradictio propterea ait Auerroes, sed s̄m q̄ est infinita, non habet ultimum punctum. s. in parte D, & supple tunc in parte H, sed oportet in hoc casu C D secare arcum similem argui D z, quasi dicat, oportet ut linea C D, semper sit in secando z H, arcum describendo D z dico in secando arcum similem D z, qui lineam z H semper i puncto. z uel illa æquiualenti secabit, nunquam se separando a tota linea z H. Vocat autem z D arcum, quia describit arcum circa ultimam lineam, uidelicet D A H B. Vult igitur dicere Auerroes q̄ linea C D taliter mouebitur super lineam z H q̄ nunquam separabitur ab illa, sed semper in puncto z uel illi æquiualenti illam secabit, cum quo puncto semper seruabit descriptionem semilineæ z D, quæ arcus dicitur apud ipsum: ppter causam datam. Hæc credo Auerroem uoluisse. & si non uoluit hæc, non curat suam barbariem intelligere, quia nō est ad rem quod dicit. Demum in calce commenti ipse syllogizat dupliciter conclusionem, primo motus infinitus non perficitur. Motus cœli perficitur,

Auer. Com. 40.

Exemplum Auer.

Syllus Auer.

primus syllogismus.

ectio.

onsio.

o5. 1.

unda.

ponsio.

tia.

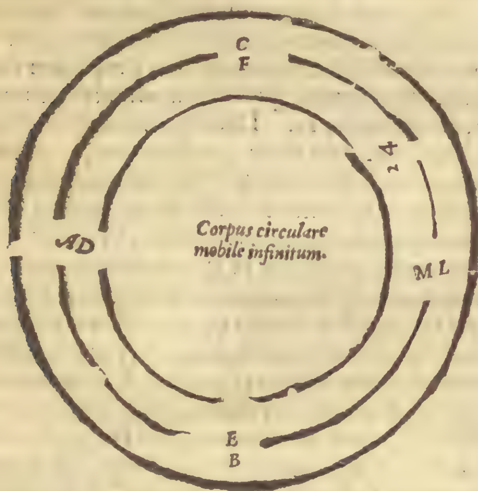
ergo supple motus cœli non est infinitus, quod motus corporis infiniti non perficiatur patet, quia linea C D nunquam separabitur a linea z H cōstat aut lineam C D moueri motu corporis infiniti dati, quod uero motus cœli perficiatur, patet, quia. 24. horis completur. Vel sic, motus corporis infiniti est infinitus, ut patuit per casum Motus cœli est finitus, igitur cœlum esse non potest infinitū. Hæc forma parum differt a prima Hęc Auerroes, tu uero ex nostris commentationibus facile intelligere potes expositionem Aristotelis, & quantum illa Auerrois cōueniat textui.

Secundus.

Ad hęc, si cœlum est infinitum, & circunuoluitur, infinitum finito tempore erit pertransitum, sit enim cœlum quidem, quod manet infinitum, id autem, quod in hoc mouetur, æquale. Quare, si circunuolutum fuerit, quod est infinitum, æquali sibi infinitum tempore finito peragrabit, at hoc erat impossibile.

Sexta demonstratio

Hęc est sexta demonstratio, in qua Aristoteles imaginatur cœlum, quod ponitur infinitum mobile ab aduersario ueritatis D E M F moueri. 24. horis, hoc enim ad sensum patet supponitur secundo, cœlum quodam immobile esse A B L C, in quo cœlum mobile continetur ut in loco sibi æquali, tunc arguit, si cœlum mobile, D E M F, est infinitum, cum positum sit ad sensum, illud complere reuolutionem suam. 24. horis: sequitur illud ꝑtransire cœlum illud immobile, intra quod intelleximus contineri, uidelicet A B L G, 24. horis, sed cœlum illud immobile ponitur infinitum, quia continet cœlum mobilem infinitum, igitur cœlum mobile tēpore finito pagrabit spatium infinitum, quia D E M F cœlum mobile. 24. horis peragrabit A B L G spatium immobile, quod ponebatur infinitum.



Quę Auer. Com. 41.

Auerroes uero per cœlum manens intelligit uacuum quod ponitur extra cœlum ſm aduersarios ueritatis, & ꝑ cœlum mobile intelligit cœlum corporeum, quod mouetur (ut patet ad sensum,) 24. horis. Tunc ad syllogismum uult Aristotelem supponere duo, primo quod cœlum uacuum necessario est infinitum, quia continet cœlum mobile infinitum, secundo quod cœlum mobile. 24. horis complet reuolutionem suam. Tunc uult syllogismum esse ad hominem. Nam si cœlum mobile est infinitum, oportet dari uacuum in quo continetur infinitum, igitur (ut superius est deductum) cœlum mobile. 24. horis pertransibit illud uacuum infinitum. Ex quibus uidetur quod tota ratio Aristotelis consistat in duabus propositionibus, prima, cœlum mobile est infinitum. Secunda, datur uacuū in quo cœlum continetur infinitum, ex his sequitur spatium infinitum pertransire tempore finito quia uacuum datum. 24. horis a cœlo mobili pertransibitur. Constat autem tale uacuum esse infinitum, cū cœlum mobile contineat infinitum. Sed dubitat Auerroes, quia rō Arist. est ad impossibile, modo tale impossibile nō videtur sequi ad ꝓpositionem quæ dicit cœlum mobile esse infinitum, sed ad ꝓpositionem dicētem esse uacuum infinitum extra cœlum, & ita ꝑ cōsequens impossibile nō habetur nisi quod uacuum infinitum sit impossibile, non quod cœlum infinitum sit impossibile, aduersarius enim ueritatis dicet syllogismum hunc ducere ad impossibile ex propositione, quæ ponit uacuum infinitum, non ex propositione quæ ponit cœlum mobile infinitum. Respondet Auerro. quod rō est ad hominem, modo pro rōne hac oportet ad hominem supponere quod omne corpus habeat locum in quo est, & quod locus corporis sit spatium cōtinens, quod diminuitur & augetur ſm quod augentur, & diminuuntur corpora in eo contenta, hoc est oportet ut locus sit ęqualis locato ſm continentiam, & commēsurationem, hæc cōcedūtur ab aduersarijs. Modo ex cōcessis arguitur: si cœlum mobile est infinitum, oportet dare per eos locū infinitum, quem describet cœlum ipsum tempore finito ultra igitur spatium infinitum erit pertransitum tempore finito, hoc consequens est impossibile, & non ꝓ concessis ab aduersarijs, igitur pro eo quod addunt, uidelicet quod cœlum mobile sit infinitum, quare cœlū mobile esse infinitum ē impossibile, & sic patet qualiter illud impossibile nō sequitur ad concessa, sed ad pōnem corporis sphærici infiniti. Ego uero iuxta expōnem Simplicii & Expositoris ꝑ cœlum manens non uacuum intelligerem: sed spatium imaginarium quod cœlum mobile continere imaginarer. Modo tale spatium nō est in re, sed possibile ad imaginationem modo ex possibili ſm imaginationem non sequitur impossibile ſm imaginationem, sed sequitur spatium infinitum pertrāsiri tempore finito, quod est impossibile ad imaginationem, igitur nō sequitur ad possibile ſm imaginationem, uidelicet ad spatium infinitum datum, quod licet non sit in re, est possibile ad imaginationem, igitur sequitur ad pōnem, uidelicet ad hoc quod cœlum est infinitum, unde breuiter spatiū infinitum pertransiri tempore finito est impossibile ad imaginationem, uel igitur sequitur ad hoc quod spatium ponebatur infinitum, uel ad hoc quod cœlum est infinitū, non primum, quia illud est possibile ad imaginationem, modo impossibile ſm imaginationem nō sequitur possibile ad imaginationem, igitur sequitur ad secundum, uidelicet cœlum est infinitum, igitur nec ſm rem nec ſm imaginationem cœlum esse potest infinitum, & hoc pacto exponēdo tollitur confusio Auerrois in hoc loco. Hæc de ratione Aristo.

1. Supp.

Secunda. Syllus.

2. supp.

Secunda.

Dubitatio

Solutio

Quęsitum

Est autem & conuertibiliter dicere, nam, si tempus, in quo circumuolutum est, finitum est, etiam magnitudinem, quæ pertransita est, necesse est finitam esse, at ęquale sibi pertransiuit, igitur finitum est, & ipsum.

Quod per impossibile syllogizauit, nunc ostensiue syllogizat, & resoluitur textus in duos syllos. primus, si tempus in quo supple cœlum circumuolutum est, finitum est: etiam magnitudinem, quæ pertransita est. i. spatium necesse est finitum esse, tenet hęc consequentia ex. 6 libr. physicæ auscul. quia spatium, & tempus regulariter sibi respondent quo ad finitatem infinitatemve. Tunc suppleas syllogismo sic, sed tempus quo cœlum circumuolutum est, finitum est, quia 24 horarum, igitur spatium descriptum a cœlo erit finitum. Secundus sylls est, cœlum ęquale sibi pertransiuit, ęquale sibi est finitum: supple tu, igitur cœlum est finitum. Vnde potest sic reduci, omne transiens æquale finito est finitum: cœlum pertransiuit æquale finito, quia pertransiuit spatium æquale tempori & mobili finito, igitur cœlum ipsum est finitum, de secundo syllogismo tangit uim minoris, & conclusionem.

primus syllogismus

Secundus

Dubiũ. conclusionem. Sed occurres, quia uidetur Aristoteles petere in hoc syllõ, supponit.n. cœlum est finitũ in maiore, arguit.n. oẽ pertransiẽs æquale sibi, idest cœlo est finitum, igitur supponit cœlum esse finitum. Animaduertendũ uerbum illud, æquale sibi, græce esse ἴσον ἑαυτῷ, & potest latine exponi æquale ipsi uel illi, & tunc sylls sic cõponeretur, omne pertransiens æquale illi est finitum, & tunc posset intelligi æquale illi spatio uel tẽpori, & sic maior est uera uidelicet, omne pertransiens æquale tempori & spatio finitis est finitum. Minor esset, sed cœlum pertransit æquale spatio & tempori finitis (ut deductum est in priore syllõ,) igitur finitũ est. Sed quia textus vr̃ uerbum illud sibi, referr ad cœlũ ipsum, posset dici Aristotelem supponere tanq̃ notum ad sensum, spatium intraclusum, quod cœlũ ipsum pertrãsit, esse æquale cœlo finito, saltem quo ad illius concauum, nam aduersarius ueritatis concedit cœlum eẽ finitũ quo ad concauum, sed de eius conuexo est quæstio, & iuxta hoc sylls esset, omne pertransiens æquale finito est finitum, cœlum pertrãsit æquale sibi, hoc est æquale suo concauo, quod esse finitum patet ad sensum, & aduersarii concedunt, igitur cœlum est finitum. Sed replicabis, hoc est arguere finitatem concaui tantum. Respondeo q̃ arguit finitatem totius quia cœlum mouetur nõ solum quo ad concauum, sed quo ad conuexum. Mouetur.n. ẽm se, & quodlibet sui, & eius motus respõdet spatio intracluso, & non spatio excluso, quia spatiũ exclusum nihil est. Tu uero si melius habes, dic ut placet.

Solutio.

Obiectio. Resp.

Auer.c.42 Quo uero ad uerba attinet, debes scire q̃ uerba illa, est autem & conuertibiliter dicere, Auerroes exponit ẽm conuersionem per contrapositionẽ. Vbi aiaduersione dignum ẽm eum q̃ primus sylls ad impoĩe proximo textu factus, continet vnum alium potestate & virtute, qui ducit ad impoĩe etiã, & est, cœlum est mobile infinitum, igitur spatiũ ab eo descriptum est infinitum. spatium est infinitum, igitur & tempus quo spatiũ illud describitur, modo hoc consequens est impoĩe, & contra sensum, uult igitur Auerroes hunc syllm̃ esse potentia contentum in syllõ ꝓximi textus, ubi patet ex infinitudine mobilis eẽ deductam infinitudinem temporis. At præsens sylls ostensiuus arguit econtra ex finitudine temporis finitudinẽ mobilis hoc pacto, uidelicet, tempus est finitum, quo cœlum spatiũ describit igitur spatium descriptum est finitum. spatium descriptũ est finitum, igitur & cœlum est finitum. hic igitur sylls ex finitudine temporis arguit mobilis finitudinẽ. vult igiẽ Auerroes, q̃ præsens sylls ostensiuus sit conuersus syllõ priori per impoĩe, non quidem priori expresso, sed syllogismo in priori contento in potentia. Nã sylls potẽtia in illo contentus per infinitatem mobilis syllogizat infinitatem temporis, hic contra, per finitatem temporis finitatem mobilis, igitur hic sylls est conuersus sylli potẽtia contenti in priori, & uidetur hæc conuersio per contrapõnem quia primus arguit, cœlum est infinitum, igitur tempus est infinitum, præsens arguit, tẽpus est finitum, igitur cœlum est finitum Vbi patet eẽ syllogizatum ab opposito consequentis per terminorum mutationem de infinitis ad finitos, quod uidetur conuenire conuersioni per contrapositionem. Et hoc inquit Auer. in uerbis suis obscuris, hoc non est cõuersum sermonis prædicti, hoc est sylli formaliter expressi, sed cõuersum suæ potentiæ i. sylli, qui ptãte continetur in syllõ expſſo. Deinde ponit syllm̃ conuersum, & inquit, sermo enim q̃ si tẽpus in quo pertransiuit illud corpus inane, fuerit finitum, necessario erit illud inane, & corpus, qđ est in eo finitum, est conuersum sermonis seu sylli non formaliter expressi, sed potestate contenti in syllõ formaliter expresso, quem syllogismum potestate contentum explicat dicens, si corpus & inane in quo est fuerit infinitum, necessario erit tempus in quo pertrãsit ipsum infinitum. Sic igitur præsens sylls non est conuersum syllogismi expressi sed uirtute contenti in illo, & hoc dicit,

Aliter sylls

sylls cõuersus.

uidelicet & hoc quidem, hoc est iste syllogismus, cuius
A præsens est conuersum, non fuit positum in demõne prædicta, quæ formaliter exprimebatur, & inducebaẽ in forma hypothetici ad impossibile, & non in forma recta, quoniam hæc demonstratio ꝓximo textu ædita cum inducitur hoc pacto in forma hypothetici a primo ad ultimum habetur syllogismus uirtute contentus, in quo cum destruximus consequens, relinquetur oppositum añtis erat n consequens, uidelicet cœlum pertransit spatium infinitum tempore infinito, quod cũ destruxerimus, quia sensu patet cœlum uigintiquatuor horis moueri, reliquetur corpus inane, in quo cœlum est, nõ esse infinitum, quod est oppositum añtis. Propterea in syllõ ostensiuo præsenti sumit tempus quo cœlum describit spatium esse finitum, ut inferatur & spatium & cœlum esse finita Sic igitur (ut dicit) ex syllogismo potestate contenti in proximo syllogismo concluditur cœlum moueri tempore infinito. Aristoteles uero sumit cõtradictorium huius pro antecedente, uidelicet tempus,
B quo cœlum fertur, est finitum, & infert, cœlum esse finitum, quod est contradictoriũ primi antecedentis in syllogismo uirtute contento. Vnde per omnia hæc vult habere Auerroes in his syllogismis esse duplicem cõuersionem, ordinis uidelicet, & terminorum. Ordinis quidem, quia quod in syllogismo potentia contento est antecedens primum, in ostensiuo est ultimum consequẽs, & quod in ostensiuo est consequens ultimum in illo est primum antecedens. Terminorum uero, quia mutanẽ termini de infinitis ad infinitos. Exemplum, sylls potentia contentus est, si cœlum est infinitum inane infinitum est. Si inane est infinitum, temp⁹, quo inane describitur, est infinitum. Conuertitur ad ostensiuum sic, tẽpus quo inane describitur est finitum, igitur inane est finitũ. Inane est finitum igitur cœlum est finitum. Vbi patet duplex mutatio ordinis, uidelicet et terminorũ, hæc Auer.

Cõuersio ordinis in pcisis syllogismi.

Cõuersio terminorũ.

Sed quoniam hæc expositio pace Auerrois est potius confusio, & obscuritas q̃ declaratio, clarius uidetur mihi eẽ dicendum hunc syllogismum ostensiuum dici con-
C uersum prioris, quia prior sylls, & præsens sunt quodã modo oppositarum rationum, quoniam sylls præsens est ostensiuus, prior uero ducens ad impoĩe, igitur præsens uidetur quodam modo oppositus priori ẽm rõnẽ generis, non autem speciei, quia præsens non correspõdet formaliter priori ẽm regulam datam primo posteriorum, & secũdo priorum Propterea dixit Aristoteles est autem & conuertibiliter dicere, idest contingit ẽm eandem uim idem deducere sub diuersa forma.

Qualis auer. expõ.

Alia horũ syllogismorum expõ.

Quod igitur id quod circulo mouetur non sit imensum, neque infinitum, sed finẽ hẽat, perspicuũ est.

Immẽsum interminatum.

Epilogat, & ait eẽ perspicuũ cœlũ, quod circulo mouetur, nec esse immensum, nec infinitum, sed habere finem. Dixit nec esse imensum, quo ad conuexum, dixit nec infinitum, quo ad concauum. Auer. ait per rõnes dictas patere non tm̃ de cœlo ipso finitudinem, sed de
D omni mobili sphærico, & ut sermo sit uniuersalis ad oẽ corpus simplex, addit etiam de elementis idem. Vbi animaduersione dignum septem rõnibus eẽ ꝓbatum nullum mobile sphæricum eẽ infinitum. verum omnes eadem ui firmantur, quia oẽs sumunt illud sensu ꝑspicuum, uidelicet cœlum motum suum complere uiginti quatuor horis, præter quartã, quæ simpliciter probat nullum mobile sphæricum esse infinitum.

Auer.c.43

Septẽ rõnes Arist.

Sed circa h̃ tres emergũt qõnes, quarũ prima est, si corpus mobile circulo, sit uel possit eẽ infinitũ, & vr̃ q̃ sic. Primo, motor primus est infinitus, igiẽ primũ mobile illi æquatũ est infinitũ, quia si nõ, tũc excessus quo primũ mouẽs excederet primũ mobile, esset ĩfinit⁹, igiẽ moueret i nõ tpe. Secũdo argui solet, ĩfinitũ puũ corp⁹ ẽ circulo mobile, igiẽ infinitũ magnũ cop⁹ ẽ

Quõnes.1.

An corpus circulare cõtingat infinitum eẽ.

mobile circulo, tenet argumentum a simili, antecedens uero probatur, quia medietas cœli est circulo mobilis, E & medietas medietatis eiusdem, & sic in infinitum, igitur infinitum paruum corpus est circulo mobile. Tertio arguit Albertillus, si impossibile esset infinitum corpus mobile circulo, hoc esset, quia infinita velocitas non potest esse in tempore finito at falsum esse videtur hoc, quia infinita tarditas tempore finito esse potest, igitur & infinita uelocitas, nam si vnum contrarium est possibile, & alterum, & antecedens deducitur, quia partes circunferentiales polorum, uel molæ fabri mouentur aliqua tarditate, & aliquæ uersus polos uel centrum in duplo tardius, & aliæ adhuc magis uel uersus polos uel cētro in quadruplo tardius, & sic in infinitum, igitur de facto in infinitum tarde mouetur aliqua pars, & in tempore finito. Quarto, in infinitum est diffusiua lux cœli, igitur in infinitum est cœli conuexum, ad quantum.n. lux cœli diffunditur, ad tantum cœlum diffundi necesse est, antecedens probatur, quia per quātum obstaculum siue F opacum est umbræ productiuum, per tantum lux ē luminis multiplicatiua, sed opacum est umbræ in infinitū productiuum, igitur lux in infinitum est luminis multiplicatiua.

De titulo.

In oppositum sunt Aristoteles, & omnes peripatetici, ut Simplicius, Thomas, Auerrois, & Auicē. Sed circa titulum debes scire corpus mobile circulo esse illud in proposito, quod mouetur circa mediū, omne enim corpus simplex aut a medio, aut ad medium, aut circa medium fertur. Auer. tamen in commento velle uidetur corpus mobile circulo esse rationem vniuersaliorem cœlo, nam omne cœlum est corpus mobile circulo, & non cōuertitur, rota n. figuli circulo fertur, quę tamen non est cœlum.

Quę auer. Com. 43.

Sed hoc stare non potest nam Aristoteles per mobile circulo intelligit, quod circa medium fertur mundi, tale autem omne cœlum est, & oē cœlum est mobile circulo hoc pacto, & quod addit de rota figuli, clarum est hanc non moueri circulo hac ratione, quia non circa medium mundi. Præterea motus illius est mistus ex ascensu & descensu, & non simplex. G

Ex his sequitur titulus quæstionis, intelligitur n. quæstio de cœlo, quasi quæratur, si cœlum sit, uel possit esse infinitum mobile, hæc de titulo. Et de positionib⁹ agamus.

Prima pō ueterum.

Veterum quidam credentes imaginationi, dixerunt cœlum quod circulo mouetur, ex parte quidem conuexi infinitum esse, ex parte uero concaui atque cētri finitum. Primum probant, quia imaginationi debet correspondere aliquid in re, at imaginatio ultra cœli cōcauum ad infinitum se extendit, & citra non, nisi usque ad centrum, igitur ex parte conuexi erit infinitum, ex parte concaui finitum, hæc veteres.

Quæ Aristo. cōtra ueteres

Sed hanc positionem Aristoteles sex, uel septem rationibus confutauit, quas in expositione textus diligenter examinauimus. Auicenna uero in suo lib. de cœlo, capite quinto, adiecit alias rationes non leues pro Aristotelicæ positionis cōfirmatione, quas referre superfluum puto, cum satis explicatæ ab eo ponantur.

Pō Albertilli secūda

Albertillus non ignarus peripateticus in suis quæstionibus, supponit primū, ipsum infinitum posse intelligi categorematice, & syncategorematice. H Ipsum infinitum categorematice æquiualet huic orationi res non habens finem, iuxta quam expositionem

1. suppō.

Albertillus negat hanc, continuum est diuisibile in infinitum, esset enim sensus, continuum esse diuisibile in rem quæ nō habet finem, modo hoc uidetur falsum, quælibet enim partium in quas continuum est diuisibile, habet finem. Simili ratione & in numeris infinitū categorematice est, quod non habet finem nec principiū.

At infinitum syncategorematice in continuis quidem exponitur per hanc orationem, aliquod uel aliquantum et quatumlibet maius. In numeris uero per hanc, aliquot, & quātūlibet plura iuxta quam expositionē Albertilla negat Socratem infinitum pōdus posse portare, nā aliquod uel aliquantū pondus posset portare, & quantumlibet maius, quod est falsum. Similr negat infinitam partem esse in hoc pedali, quia tunc aliquanta pars, & quantūlibet maior. At in discretis concedit infinitas partes esse in hoc continuo, quia aliquot partes, et quātūlibet plures, hæc distinctio non est aliena a peripateticis. Nam Ammonius inter peripateticos clarus, in libro de interpretatione utitur illa aperte.

Excerptū Albertilli cum.

Ex his sequitur de mente albertillæ, infinitum teneri syncategorematice quando totaliter terminum supra quē habet uim præcedit, categorematice uero quādo ex parte post ponitur. Propterea hæ sunt impertinentes, infinitum corpus est, & corpus est infinitum, quia secunda nec sequitur, nec repugnat primæ, cum in prima ipsum infinitum tenuatur syncategorematice, In secūda uero categorematice.

Cōfutatio

Verum excerptum istud est uoluntarium peripatetici enim dicerent propositiones tales esse æquiuocas, & ita de situ termini non nimis curarent, ut patet.

2. suppō.

Secundo supponit ipsum impōle bifariam dici, uel simpliciter, quo plures deos esse simpliciter dicimus impossibile, vl' secundum quid, quo aliquid dicimus esse impossibile potentia naturali, quod non esset impossibile potentia supernaturali, utpote cœlum quiescere.

Tertia.

Tertio supponit infinitum cœlum, uel corpus mobile circulariter eē posse bifariā intelligi, aut supposita multitudine orbiū, vt supponit Aristoteles, aut imagnando cœlū esse vnū corpus continuum ad infinitum circulariter protēsum. Supposita multitudine orbiū potest intelligi vno mō imaginando vnum orbem moueri certā uelocitate, & supra illum esse alium ad duplum velociorem, qui sit duplus ad primum, & sic in infinitum, uel econtra supra illum esse orbem duplum & in duplo tardiorem, & sic in infinitum, & hoc rursus bifariam, quia uel imaginando omnes moueri vno motu diurno, & etiā propriis motibus, uel solum illos moueri propriis motib⁹, & nullo cōi.

Cōclōes Alberti

His uisis, tenet Albertilla multas conclusiones, quarum prima est ꝙ loquendo de possibili, quod deducitur a potentia naturali, infinitum corpus circulariter mobile non est pōle esse, siue supponatur orbium multitudo, siue teneatur omnes orbes esse vnum cœlū. patet quia nulla potentia naturalis est, quæ posset facere orbes infinitos alterum supra alterum, nec primo nec secundo modo. Itemque nec est potentia naturalis, quæ posset facere vnum cœlum continuum infinitum. Sin autem loquimur de possibili deducto a potētia supernaturali, aut loquimur in sensu diuiso, aut in sensu composito. si in sensu diuiso, infinitum corpus mobile circulariter potest esse supposita orbium multitudine tā primo, ꝙ secundo modo, deducitur, quia de sensu diuiso sic exponitur, aliquod corpus mobile circulariter pōt esse, immo de facto est, & duplum ad illud potest eē talem per potentiam supernaturalem, & triplū, & quadruplum, & sic in infinitum, igitur infinitum corpus circulariter mobile per potentiam supernaturalem potest esse. Confirmatur, quia infinitum syncategorematice eē sic exponitur, ut dictum est. Si in sensu cōposito, infinitū corpus circulariter mobile supposita orbiū multitudine siue primo, siue secūdo mō est impōle. deducitur, quia tunc de facto hæc eēt possibilis, infinitum corpus est, at hoc nunꝗ eē pōt. Sin autē loquimur de infinito non supposita orbium multitudine, impossibile est esse corpus infinitum circulariter mobile. deducitur, quia, si esset, haberet centrum, & non haberet centrū, quod est impossibile, igitur & ans est impōle, est n. ipōle ad qd' sequitur impōle.

Duæ cōclones.

Pñt autem oēs hæ conclusiones reduci ad duas. prima, potentia naturali infinitum corpus circulariter mobile nullo pacto eē pōt, siue teneatur infinitū syncategorematice, siue categorematice, item siue teneatur ipsum pōle diuise, siue cōposite. Amplius siue teneatur cœlū siue multiplex sm orbes.

2. cōclō

Secūda potētia supnāli infinitū corpus circulariter mobile eē pōt, siue teneatur cœlū vnū, siue plures orbes, mō teneatur infinitū syncategorematice, & pōle diuise.

Pō. 3.

Alii non recedentes ab Albertilla dicunt, infinitum corpus mobile circulariter

ter

ter actu eẽ omni potentia impoſſe, infinitũ corpus mobile circulariter in potentia ſm ſenſum datum ſaltẽ potentia ſupernaturali eſt poſſe, quia põt potentia ſupernaturali eẽ orbis, qui mouetur certa velocitate, & eadem potentia poteſt eẽ orbis duplus ad illum, qui moueretur dupla uelocitate, uel dupla tarditate ut deus vellet, & eadem potentia poſſet eẽ triplus, & quadruplus, & ſic in infinitum. Præterea dato ꝙ cœlum eẽt vnũ potentia dei poſſet eẽ cœlum certa quantitate, & eadem potentia ampliari ad duplum, & ad triplum, et ſic in infinitũ. Quare infinitum in actu eẽt ſimpliciter impoſſe, ſed in infinitum in potentia eẽt poſſe.

Pō quarta Alii reprehendunt hos, & quærunt utrum infinitum corpus mobile circulariter eẽ poſſet ſuppoſita multitudine orbium omni ratione. Videtur.n. ꝙ non, quia deus non poſſet facere orbẽ duplum ad primum, & alium triplum, & ſic in infinitũ faciendo illos vno motu moueri. Propterea vltra dictas concluſiones addunt ꝙ tenendo infinitum in potẽtia deus põt facere corpus mobile circulariter infinitum ſuppoſita multitudine orbium, modo illos non faciat moueri vno motu cõi, nam motus ille cõis non eẽt niſi finitus.

Pō quinta Alii dicunt, ꝙ quouis mõ ſumatur infinitũ, ſiue in actu, ſiue in potentia, deus poteſt facere corpus circulariter mobile infinitum. Potentia uero naturalis nullo pacto id facere poſſet. Quod quidẽ infinitum corpus circulariter mobile potẽtia naturali nullo pacto ſit poſſibile, ex dictis perſpicuum eſt. Quod uero infinitũ corpus circulariter mobile & potentia & actu & categorematice, & ſyncategorematice potentia ſupernaturali fieri poſſit, probatur ex hoc, quia infinitum in actu eẽ nõ repugnat, deus autem ſm catholicos põt facere, quicquid non repugnat. Quod ãt infinitum in actu nõ repugnet eſſe facile deducitur ab eis, quia ſi repugnaret eẽ, hoc eſſet, quia repugnaret enti ſimpliciter, uel enti creato, uel enti quanto, uel enti quanto naturali, ſed infinitas non repugnat enti ſimpliciter, nam inter entia eſt aliquod infinitum, ut deus, nec enti creato, nam inter entia creata de facto eſt aliquod infinitum, ut gratia quæ fuit in Chriſto redẽptore ſm cathol. Illa.n. ẽ de facto infinita, & creata, igr̃ infinitas nõ repugnat enti creato, nec repugnat enti creato q̃to. Prĩo, q̃a dimẽſio non limitatur ſua nã ad certum gradum extenſionis, igitur eſt ꝓducibilis ſub quouis extenſionis gradu, & ita ſub infinito. Secundo, ſi dimenſio non poſſet effici ſine certo termino, eſſet uel quia talis terminus eſſentialiter cõſequeretur dimenſionem, uel quia dimenſio haberet eẽ per talem terminum, ut materia per formam. Sed ſecũdum dici nõ põt, qm̃ dimẽſio indifferẽter ſtare põt cum quouis termino. Minime primũ, quia dimenſio in ſui eſſentia non includit terminum, igitur nec in ſui eẽ, & ita omni termino extenſionis ſubtracto, poteſt dimenſio participare eſſe dei, & ita poterit eẽ dimenſio ſine termino. Tertio terminus extẽſionis nõ eſt eẽ dimẽſionis, quia vna eadẽq; dimẽſio manẽs eadẽ numero põt terminari diuerſo extenſionis termino, igitur terminus extẽſionis ſupponit exiſtẽtiã dimẽſionis, igitur dimenſio eẽ põt ſine termino. Quarto, dñia nõ repugnat generi. Sed quantum diuiditur per finitum & infinitum, igitur eẽ põt quantũ infinitum. Quinto, ſm Auer. dimẽſio eſt materię coæterna, & nullus terminus dimenſionis eſt materiæ coæternus, ſed coæternũ alicui eſt æternus, æternum uero eſt quod oĩ dñiæ tẽporis coexiſtit, igitur a primo ad ultimũ dimenſio coexiſtit abſque termino, & per conſequens põt eẽ & exiſtere ſine termino, & ita põt eſſe infinita ſm ſui rõnem. Sic igitur patet ꝙ infinitas non repugnat enti ut quantum eſt. Quod uero, nec enti ut ens eſt naturale, deducũt multifariam, quia aut ratione materię, aut ratione formę naturalis, aut ratione motus naturalis, qui a forma proficiſcitur, aut ratione naturaliũ uirtutum, quæ formam conſequuntur naturalem, non ratione materiæ, quia deus agere põt non p̃ſuppoſita materia, immo poteſt agere formam, & ad illã, nouã, materiam producere, igitur non ratione materiæ, nec

A ratione formæ, quia forma naturalis limitationẽ eſſendi habet ab agente, uel ab vnione materiæ, ſed ratione agentis ſupernaturalis non habet limitationẽ, quia agẽs infinitum poteſt illimitate producere, nec ratione vnionis materiæ, quia deus agens agere poteſt non ſuppoſita limitatione materiæ. Præterea materia eſt infinitæ potentiæ ſubiectiuæ, igitur põt ſm ſe recipere formam infinitam, nec ratione motus, quia ut dicitur quinto phyſicorum & in textu & in cõmẽto, motus ut motus põt uelocitari in infinitum, igitur motui vt motus nõ repugnat infinita uelocitas, igitur forma e qua proficiſcitur non repugnabit infinitudo uigoris, nec ratione virtutũ naturalium, quia (ut dicit Auerroes quarto phy.) caliditas ut caliditas & vniuerſaliter oĩs uirtus naturalis poteſt creſcere in infinitum. Præterea per infinitatem extenſionis non tollitur limitatio virtutis naturalis, quia dato ꝙ eſſet virtus in corpore infinito, adhuc illa eſſet limitata ad actiones naturales, non.n. ſe extenderet niſi ad actio-

B nes ſuę ſpeciei. Caliditas.n. in quanto infinito non poſſet niſi calefacere, igitur haberet limitationem ſui generis, licet in illo haberet infinitudinem. Ex his concludũt infinitũ categorematice, & ſyncategorematice fieri poſſe a deo, quare & infinitum corp⁹ etiam fieri poterit. Et infinitum corpus quod eſſet circulariter mobile etiã fieri poſſet ab eadem virtute. Quã poſitionem ſequitur Eſculanus in libello. 16. quæſtionum, & multi alii catholicorum. (Dilucidatio.)

Peripateticorum. Ego uero diſtinguerem, nam de ueritate quæſiti aliter eſt loquendũ peripatetice, & aliter catholice. Si loquimur peripatetice, ſolutio quæſiti eſt perſpicua. Nam ſm peripateticos deus nihil immediate de nouo agit ad extra, niſi mediante cauſa particulari, & agente naturali. Si igitur a potentia naturali infinitum non eſt effectibile, neque a potentia diuina erit producibile. Qua ratione fit, ut infinitum quouis modo ſumptum a nulla potentia fieri poſſit. Quare nec infinitum corpus circulariter motum erit poſſibile eſſe ſm peripateticos, &

C hoc deduxerunt rationes Ariſtotelis & Auerrois, atq; Auicenæ, ut doctus Expoſitor bene declarauit. Si uero loquimur catholice, ut eſt ſentiendum, non clara eſt quæſiti dilucidatio. Nã alii catholicorum tenuerunt infinitum categorematice & actu eẽ factibile, ut rationes proximę deducunt. Alii dixerunt infinitum categorematice & actu non eſſe factibile, ſed bene infinitum ſyncategorematice & in potentia, vt Albertillus nos monuit. Iuxta primam poſitionem infinitum corpus circulariter motum & categorematice, & ſyncategorematice, & ſuppoſita orbium multitudine in proportione dupla, & non ſuppoſita etiam eſt poſſe eſſe. Modo non ſupponatur omnes illos orbes moueri vno motu communi diurno. Nã ſic implicaret contradictionẽ. Iuxta ſecundam poſitionem infinitum corpus circulariter motum ſyncategorematice tãtum eſt poſſibile, & de ſenſu diuiſo, ut dictum eſt, quia ſuppoſita orbium multitudine in proportione dupla, ut ſuperius docuit Albertill⁹. Aliter uero implicat contradictionem. (Hæc a ſi dẽ catholi cã nihil ptiner, cui ſatisfacit quiſquis Deum omnipotẽtem eẽ & credit, & confitetur.)

Sueſſani Opinio. Ego uero in tã

D graui quæſito, ſaluo meliori iudicio, cui ſemper me remitto, dicerem primo ꝙ infinitum corpus categorematice & in actu repugnat enti factibili, ſyncategorematice uero & in potentia non. Secundo dicerem ꝙ infinitum corpus circulare circulariter vnico motu mobile, vnũ uidelicet & continuum in actu, etiã repugnat enti. Tertio dicerem infinitum corpus circulariter motum etiam ſuppoſita orbium multitudine in proportione dupla ordinatorũ repugnat enti ſyncategorematice, et categorematice tentum, ſi vnico motu illos uelis moueri diurno, Implicat.n. in adiecto. Vltimo dicerem ꝙ infinitũ corpus circulariter motum ſyncategorematice non repugnat enti, ſic intelligendo ꝙ ſit dabilis orbis cert⁹ certa uelocitate circulariter mobilis & duplus ad illum in duplo vel tardius uel uelocius mobilis, & ſic in infinitũ. Ex his patet quo mõ infinitũ corp⁹ circulariter mobile

sit a deo factibile, est.n. adeo factibile quo mō nō repugnat enti. Qūo uero repugnat non cadit sub factibilitate, & sic secūdo & tertio mō non est a deo factibile, sed ultimo mō est factibile. Et tenendo hāc dilucidationē, facile ad rationes oppositæ pōnis rñdet. Dicerē.n. primo ꝙ infinitū corpus circulariter mobile in actu repugnat enti, non in eo ꝙ ens, sed in eo ꝙ corpus, & in eoꝙ corpus naturale, & in eo ꝙ corpus circulare. Qđ quidem infinitas repugnat enti corporeo, in eo ꝙ corpus, Auer. hic com. 39. declarauit. Inquit.n. sīlr corpus nō pōt intelligi esse infinitū, nisi ꝑpter magnitudinem, quæ est in eo quasi genus, ꝑpter illud uero quod est in eo quasi forma, & est numerus dimensionum. s ꝙ descriptio corporis est, quia magnitudo est diuisibilis in tres dimensiones, non pōt intelligi habere quartā dimēsionē, neque habere dimensiones infinitas, & sic concludit non esse possibile intelligi in illo infinitum nisi ex parte generis, quod est magnitudo. patet itaque de mente Auerrois ꝙ sicut linea, ut longitudo, pōt esse infinita, ut linea uero non, quia ut linea terminis clauditur, & superficies vt latitudo potest esse infinita, ut superficies, non, quia lineis clauditur. sic corpus ut magnitudo pōt eē infinitum, ut uero corpus non, quia ut corpus superficiebus, lineis, & punctis, & profunditate clauditur. Quare apud Auer. implicat contradictionem corpus ut corpus eē infinitum. Auicē. uero in lib. suo de cœlo cap. 4. inquit, dico etiā ꝙ non pōt opinari quis cœlum esse infinitum, quia si quis cœlum mente concipit, statim cogitat corpus. Corpus aūt inducit superficiem, sūpficies vero infert finem, & sic nullum corpus excogitari pōt infinitum. ecce ꝙ Auicē. vult infinitum repugnare enti, quatenus est corpus, & sic perspicuum erit infinitū corpus circulariter mobile non esse de numero factibiliū, quia repugnat esse in eo ꝙ corpus. Quod uero repugnet enti naturali patet apud pħos, quia oīs res naturalis suapte natura determinatur ad maximū & ad minimum, oīum n. nā constātiū determinatus est numerus magnitudinis, & augumenti. Tūc ad rōnes cōtra hoc dico ꝙ infinitas repugnat enti naturali ratione formæ naturalis, & qñ dicitur ꝙ limitatio formæ naturalis est ab agente, concedo effectiue, & subiectiue a materia, & essentialiter merito sui, sicut rationalitas hominis effectiue est a sole & ab homine, formaliter ab anima intellectiua, subiectiue a materia. Et quādo dicitur rōne agentis supernaturalis non hēt limitationē, cōcedo, & ꝑpea ex parte dei non esset illud repugnans, sed ex parte rei, quæ illius non est capax. Qđ etiā repugnet enti corporeo circulari, deducitur, quia figurato repugnat infinitas, figura.n. termino uel terminis clauditur, at infinitū ab omnibus absoluitur terminis. Ex his igitur ꝑspicua est dilucidatio. Sed occurres, pono ꝙ deus efficiat vnū orbem supra omnes in duplo maiorem, utrum posset efficere ut ille moueretur etiam motu diurno, & patet ꝙ sic, quia nec esset repugnantia ex parte orbis facti, ut illo motu moueretur, neꝗ ex parte dei facientis, ut illo motu moueret. Vlterius quæro, si deus posset facere adhuc vltra hunc orbem alium in duplo maiorem illo, qui rursus moueretur motu diurno, & patet ꝙ sic, quia ex parte nullius esset repugnantia. Et eadē ratione posset facere tertium, & quartum, & sic in infinitū, quorū quilibet moueretur motu diurno, igitur ad hunc intellectum deus posset facere infinitos orbes qui mouerētur motu diurno, & ita infinitum corpus circulariter motū deus posset facere. cuius omnes orbes mouerentur motu diurno, quod est contra dilucidationem. Pōt dici infinitum corpus circulariter motum deum posse facere, cuius omnes orbes mouerentur motu diurno, diuisiue tenendo uerbum omnes, non autem collectiue, quia sic deus posset facere orbes infinitos categorematice & in actu, & sic non est contra dilucidationem. His dilucidatis ad rationes patet solutio, ad primam patet, quia deus agit libere ꝟm catholicos & cōtingenter. Et ꝑpea

Solutio. rōnū Esculani.

Infinitus, corpori, ut repugnat, iuxta auer.

Auicē. defi nita.

2. de aīa tex. 41.

Dubiū.

Solutio.

E

F

G

H

si efficit orbem finitum, illum potest mouere uelocitate quam ipse uellet, secus ꝟm pħos, ut dictum est. Ad secūdam, patet solutio ex tertio phy. nam infinitum potest esse in diminuendo, non autem in augendo, & ideo negatur consequentia. Eodem modo soluit Albertillus tertiam, quia tarditas est diminutio quædam motus, uelocitas uero augmētatio, & ideo licet tarditas possit ire ad infinitum, uelocitas minime. Ad ultimam dicerē, ꝙ lux cœli in infinitum non est luminis multiplicatiua, quia lux est uirtus finita, luminosi.n. virtus finita est, igitur luminis multiplicatio est finita. Ad probōnem nego añs, quia ꝑcise eo usque umbra causari pōt respectu corporis luminosi, quousque multiplicari pōt lumē, & ꝗa ad finitam distantiam multiplicari potest lumen, & nō ultra, igitur & umbra, hæc peripatetice.

Quæritur secundo, si sit uerum, ꝙ corpori circulariter mobili in eo ꝙ quantum non repugnat infinitas ut Auer d. & vr ꝙ non repugnat, quia quantum diuiditur per finitum & infinitum, sed differētia non repugnat generi, igitur infinitum nō repugnat quanto. Secundo infinitum non repugnat quali, igiť nec quanto, antecedens patuit de facto, de gratia redēptoris ut sacri testantur, etiam per Auer. 4. phy. auscult. cō. 72. de subtilitate, quæ potest in infinitum crescere, & ibidem etiam de raritate & densitate cō. 84. quibus non repugnat infinitas in eo ꝙ qualitates, igitur nec corpori circulari in eo ꝙ quantum repugnabit. In contrarium est, quod dicitur in Topicis, quod nō repugnat generi, reperitur in aliqua specie, & 5. meta. uidere non repugnat talpæ, ut talpa est animal, quia aliquod animal uidet. De præsenti quæsito Auer. cō. 39 opinatus est de linea, superficie, & corpore idem, ut ꝙ nulli illorum repugnat infinitas sub rōne generis, lineæ n. per rōnē lineę, repugnat infinitas, non autem ꝑ rōnem generis, q̄ est longitudo, superficiei per rationem superficiei repugnat infinitas, non autem ꝑ rationem latitudinis, quæ est genus eius. Corpori similiter ꝑ rōnem corporis repugnat infinitas, non autem per rationem magnitudinis atque quanti, quod est suum genus. Nā quanto ut quāto non repugnat infinitudo, hæc Auerroes. Pōnē hanc Iuniorum quidā confirmarūt bonis rationibus, prima, duorum oppositorum si alterum cōpetit alicui, & non est de ratione illius, alterum eidem non repugnat verbi causa, quia rationale & irrationale sunt duo opposita, et alterum, vtpote rationale competit animali, & non est de ratione animalis, irrationale potest animali cōpetere, vel saltem non repugnare. Sed finitū & infinitum sunt duo opposita, & finitum competit quanto, & non est de ratione quanti, igitur infinitum saltem quanto nō repugnabit. Minor patet quo ad primā partem, nemo.n. dubitat finitum cōpetere quanto, ꝙ uero nō sit de illius ratione, probatur, quia quantum ut quantam de sui ratione non similatur præcise ad certum extensionis gradum. Secūdo ꝑbatur eadem pō. Si n. infinitum repugnabit quanto, ut quantum, hoc erit, uel qui finitū consequitur essentiam quanti, uel quia cōsequitur esse illius, sed finitum non consequitur essentiam, quia quātū pōt stare cum quolibet gradu finito, igitur nullus gradus finiti consequitur essentiam quāti, & ita infinitum nō cōsequitur essentiam quanti. Præterea si finitum consequeretur essentiam quanti, esset de definitione quanti. constat autem quantum non definiri per finitū ipsum, nec consequitur eē illius, quia eē est actus essentiæ, igitur, si non est finitum de ratione quanti ꝟm essentiam, nec est de ratione quanti ꝟm eē. Præterea saltem quanto scđm eius essentiam non repugnabit infinitas, igitur nec corpori secundum rationem essentialem quanti. Tertio eadem dimensio numero potest stare sub diuersis terminis, & propter hoc dicitur dimensio interminata, igiť terminus nō est de essentia, nec de esse quāti, & ita nullum finitū erit de essentia uel de esse quāti, & ꝑ cōsequens quanto, ut quantū est, nō repugnabit infinitudo.

Ex his

2. quæstio.

Pō Auer. & iuniorē.

Iuniorum ratio.

Secūda.

2. pō. Ex his tribus rationibus vr̃ probabile, infinitũ nõ repugnare quanto ſm rõnẽ quanti. Alii non parui uiri tenuerunt totum oppoſitũ, dixerunt.n. infinitũ repugnare quãto ſm eius eſſentiã & ſm eſſe, & ſic dixerunt oẽ quãtũ eſſe finitum, & oẽ finitum eſſe quãtum, perſuadet põnẽ bonis motiuis. Primo ſi infinitũ non repugnat quãto, ſaltẽ ſm eius eſſentiã ſibi põt cõpetere, igitur infinitum quãtũ eſt poſsibile. Prima conſequentia patet, quia oẽ non repugnans alicui ineſſe, põt ineſſe. nõ n da tur mediũ inter poſsibile, & impoſe quare, ſi infinitum non repugnat quãto; poſe eſt illi ineſſe, quia ſi non poſe eſt illi ineſſe, impoſe erit ineſſe. ſi impoſe eſt illi ineſſe, repugnabit ei. quare a primo ad vltimũ ſi non repugnat quanto, infinitũ poſe erit ineſſe quãto, vltra, ſi erit poſe ineſſe quanto, erit poſe aliqua potentia, uel finita et nãli, uel ſupernaturali, non ſupernaturali, quia licet hoc eſſet fortaſſe catholicũ, non vr̃ phyſicũ, & maxime pipateticũ, uel Auerroicũ, nec põt eẽ potentia naturali, quia nulla eſt illa, ut oĩbus cõſtat. Secũdo, ſi infinitum nõ repugnat quanto ſm eius eſſentiã, poterit ſibi ineſſe ſaltẽ ſm eius eſſentiã, ut deductũ eſt. Si põt ſibi ineſſe ſm eius eſſentiam poterit reperiri de facto aliquid, cui de ineſſe illud cõpetit. Tertio quod eſt impoſe ineſſe alicui, eſt illi repugnãs ſed infinitũ eſt impoſe ineſſe quanto, qa ſm Ariſ. 1 priorũ impoſe eſt, quo poſito ineſſe, ſequitur impoſe. mõ, poſito ꝙ quantũ ſit infinitũ, innumera ſequũtur impoſsibilia, quare impoſe eſt infinitum ineſſe quãto. Maior patet, quia impoſe ineſſe vr̃ repugnans. Ex iis rõnibus deducunt corpori repugnare infinitũ tã ſm rationẽ corporis, ꝙ̃ ſm rõnẽ quãti, tã ſm eſſentiã, ꝙ̃ ſm eẽ. Ego uero diu arbitratus ſum ſecũdam põnẽ contra Auer. Nũc uero aliter ſentirem, dicerem n. eſſe drĩa inter ineſſe ſeu cõpetere poſe ineſſe, & nõ repugnans ineſſe, ſicut inter non ineſſe, impoſe ineſſe, & repugnãs ineſſe. Nam ineſſe ꝓpõnẽ efficit de ineſſe, ut hõ currit, dato ꝙ currat poſe ineſſe eſt, quo poſito ineſſe non ſequitur impoſe, non repugnans ineſſe, eſt quo intellecto non ſequitur repugnans intellectui. Ineſſe igitur reſtringir̃ tñ ad id, quod eſt. Poſe ineſſe ampliatur ad id quod eſt, & põt ineſſe, non repugnans vero ad id quod eſt, & põt ineſſe & ad id quod põt intelligi. Verbi cã de ineẽ hõ currit & põt hõ currere, & nõ repugnat hominẽ recurrere. Põt ſedens moueri, quia ſi id quod nũc ſedet, poſtea mouetur, nullũ ſequitur impoſe., & non repugnat quod ſedet, moueri, non repugnat corpus eẽ ſine loco, quia dato ꝙ corpus intelligatur eſſe ſine loco, non ſequitur repugnans apud intellectũ, & tñ nec corpus eſt ſine loco, nec põt eſſe ſine loco, ſm aliquos nõ repugnat materiã eſſe ſine forma, quæ tñ nõ põt eſſe ſine forma, nec eſt ſine forma. Ex his patet drĩa inter non ineſſe, impoſſibile ineſſe, & repugnans eẽ, quia per regulã topicã, ſi in affirmationibus aliquid eſt cõius, in negationibus efficitur minus cõe. Quare repugnãs eſt in minus ꝙ̃ impoſsibile, & ꝙ̃ ineſſe, id n. ꝓprie repugnat quod nec ẽ, nec põt eẽ, nec intelligi eſſe, immo quo poſito, ſequitur contradictio apud intellm̃. Tũc facilis eſſet dilucidatio quæſiti. Dicerem igitur infinitũ nõ ineſſe quãto, nec corpori in eo ꝙ quãtũ, & impoſe ineſſe quãto, & corpori in eo ꝙ quantum. Qđ tñ non repugnat quãto, nec corpori in eo ꝙ quãtum, qa ſi intellẽs intelligeret corpus in eo ꝙ quãtum ſine fine, non ſequeretur repugnãs intellectui. Corpori uero in eo ꝙ corpus repugnat infinitũ, quia ſequitur contradictio intellectui. Nã eo ipſo qđ intelligitur corpus eſſe, intelligitur figuratum eſſe & tribus terminis terminatum eſſe, & ſic eo ipſo ꝙ intelligir̃ figuratum eẽ uel terminatum, non intelligitur infinitũ, ut dicit Auicẽ igitur contradictio apud intelĺm. Tũc ad rõnes oppoſitæ põnis, ad primã negatur prima conſequentia, infinitum.n (ut dictum eſt) nõ repugnat quãto, nec corpori in eo quod quãtũ, quod tñ nec cõpetit ſeu ineſt, nec põt cõpetere, nec ineẽ. & cõceditur impoſſibile ineſſe illi, quod tamen non repugnat, ut dictũ eſt,

Dilucidatio Ineſſe, Poſsibile ineſſe. non repugnans ineſſe.

Repugnãs ĩpoſsibile ineſſe.

Soluuntur rationes.

A hoc.n. impoſe eſt ineſſe alicui, cui tñ non repugnat. N non repugnare eſt per intellm̃, poſe eẽ per aliquã potẽtiã effectiuã realẽ. Per idem ad ſecundã, infinitũ.n. nõ repugnat quãto, nec corpori in eo ꝙ quãtũ, quod tñ nec illi ineſt, nec poſe eſt ineẽ, nec oportet ꝙ non repugnat alicui, reperiri de facto in aliquo illius, quia nõ repugnare eſt per intellm̃, & nõ ſm eẽ. Ad tertiã patet ſolutio, licet.n. oẽ repugnãs ſit impoſe, non tñ oẽ nõ repugnãs eſt poſe (vt dictũ eſt) quia non repugnãs eſt quod ſi intelligatur eẽ; non ſequitur repugnãs intellectui. Ex his perſpicuũ eſt, corpori per rationem quãti nõ repugnar̃ infinitatẽ, licet bene ſibi repugnat ꝑ rationẽ corporis. Et conſequenter etiã patet corpori circulariter mobili, in eo ꝙ quãtũ, minime repugnare infinitudinẽ, cui tñ & per rõnem corporis circularis, & per rõnẽ corporis repugnat, ut toties dictũ eſt. Per hæc patet ad rõnes factas in principio, ſunt.n. ꝓ nobis. Silr̃ & rõnes priǫ põnis ſunt ꝓ nobis, ad rõnem poſt oppoſitũ, patet ſolutio, regula n. topica eſt per uerbũ eſt, uel reperir̃, & nõ

Cõcluſio dilucidationis.

B ꝑ uerbum non repugnat, nã oẽ quod eſt in genere uel reperitur in genere eſt, uel reperitur in ſpecie, ſed nõ qđ non repugnat alicui per rõnem generis, eſt, uel reperir̃ in ſpecie. Sed ſufficit ꝙ per intellectũ non repugnet ſpeciei alicui, hæc de ſecunda quæſtione.

3. qō. Tertio quæritur utrũ lineæ et ſupficiei ut tales, repugnet infinitas, vr̃ ꝙ nõ, nam in oĩbus his rõnibus Ariſ. ſuppoſuit lineas infinitas, igitur lineæ ut linea non repugnat infinitudo, aliter accepiſſet in rõnibus aliquid repugnans intellectui. In contrariũ eſt Auer. cõ. 39. qui vult lineæ & ſuperficiei non repugnare infinitatẽ ex parte longitudinis, quæ eſt genus lineæ, & latitudinis, quę eſt genus ſuperficiei. Quidã magis mathematici ꝙ̃ phyſici arbitrati ſunt nec lineæ nec ſupficiei quatenus tales, & per rõnem ſpẽi repugnare infinitudinẽ. Minime per rationem generis, ꝓbant primo ꝑ Ariſ. q vtir̃ illis ut infinitis in ſuis rationibus. Secũdo terminus non cadit in definitione illarum, eſt.n. linea longitudo ſine latitudine & altitudine, ſuperficies latitudo ſine altitudi

1 pō.

C ne. Tertio Auer. & Auicẽ & Ariſ. dicunt corpori per rationẽ corporis repugnare infinitudinẽ, quia de rõne corporis eſt figura quæ terminis clauditur, igitur ꝑ conuerſionem per contrapõnẽ, de cuius ratione nõ eſt figura, de eius rõne non eſt finitudo, ex his dixerũt, lineæ, et ſuperficiei per rationẽ ſpẽi non repugnare infinitudinem, veluti nec per rõnẽ generis Auer. uero cõ ubi ſupra, uoluit lineæ, ut lineæ & ſuperficiei, ut ſuperficies, repugnare infinitudinem, non aũt per rõnẽ generis, lineę n. ut lõgitudo quædã non repugnat, nec ſupficiei, ut latitudo. Et licet põ hæc uix ꝓbari poſsit, tñ ſic vr̃ mihi eẽ ꝓbanda, uel linea ultra longitudinem includit aliquid, uel nihil, ſi nihil, tunc longitudo non eẽt genus lineæ, & ita lõgitudo & linea eſſent noĩa multiuoca ceu enſis & gladius, quod eſt contra phyſicos, & Geometras. Sin aũt linea vltra longitudinem addit aliquid, non vr̃ niſi terminus. eſt.n. linea longitudo ſine latitudine & ꝓfunditate, cuius extrema ſunt duo pũcta, igitur addit terminũ. Vnde in hac definitione lineæ, longitudo ponitur pro

Põ Auer.

Confirmatio põnis

Lineæ definitio.

D genere lineæ, illa particula ſine latitudine & profunditate eſt definitio longitudinis. Nã longitudo eſt quãtitas continua ſine latitudine & ꝓfunditate, ſic igitur in definitione lineæ ponitur longitudo ꝑ genere & definitio uel principalis drĩa illius ut definitio ſit uerior & expreſſior, ut dicitur in Topicis, quare ſi ultra longitudinem linea dicit aliquid, illud eſt terminus. Quare lineæ ut linea repugnat infinitas, nõ aũt ut lõgitudo qđã. Eodem mõ põt dici de ſupficie, qa ſupficies ſupaddit aliquid latitudini, uel nihil, & ſi nihil, tũc latitudo et ſuperficies eſſent nomina multiuoca. Et ſi aliquid, illud eſt terminus, vnde definitur ſuperficies ꝙ ſit latitudo ſine ꝓfunditate, cuius extrema ſunt duæ lineæ, igitur ſuperficiei vt ſupficies repugnat infinitudo, non aũt ut latitudo, & tunc patet põ Auer. quæ non ſolũ vr̃ vera, ſed mathe

Supficiei definitio.

matica.e qua pōne deducitur ꝙ diuisio quæ datur de li nea,ꝙ quędā sit finita,quędā infinita, nō est uera diui sio,sed ſm æstimationē. Ad rōnes oppositæ pōnis,di co ꝗ, Aris. vtitur illis ut infinitis nō quatenus intelligun tur infinitæ per rōnē spēi,sed per rōnē generis,ut ex uer bis Aris.deducit Auer. Ad secūdā patet solu.nā in cō pletis illarum definitionibus necessario cadit terminus, vt visum est. Ad tertiā dico,ꝗ, Auer.& Auicē.dicunt corpori per rationem corporis repugnare infinita per hoc ꝙ de ratione corporis est figura,non tamē volūt figuram esse causam pręcisam,& adęquatā illius,et pro pterea nō licet contraponi,sed causa præcisa est,quia de ratione corporis est terminus,cum sit trina dimēsio,& sic licet inferre in omnibus,quod de cuius ratiōe nō est terminus,de eius ratione non est finitudo. Ad rationē in principio patet solutio ex his. Multæ aliæ quæstio nes emergerent,sed quia possunt cadere etiam in sequē tibus,postea pertractabuntur.

Solutio rationum.

F *At uero neq̃ id quod ad medium,neque id quod e me dio fertur,infinitum erit.*

Cum Arist. de corpore circulariter mobili demonstra uit infinitudinē,nunc de corpore, quod mouet̃ motu recto,demōstrat idē,et hoc ꝓponit dicens,at vero neq̃ id quod ad mediū,neque id quod e medio fertur,infini tum erit,hoc est,ꝗ, neque leue,neque graue infinitū sit, manifestū erit ex dicēdis. Quod uero ad verba attinet, debes scire, ꝙ leue definitum est per hoc quod est cor pus quod a medio fertur. Graue uero per id quod ad medium fertur,et qm̄ quod a medio fertur,cōpetit leui simpliciter,& leui in respectu,et quod ad medium fert̃, graui simpliciter, & graui in respectu, ideo intētio intel ligatur de oībus.q.d. at uero neque id quod ad mediū ut graue simpliciter,& in respectu,neque id quod e me dio fertur,uidelicet leue simpliciter & in respectu, infini tum erit.Quare de oībus elementis ꝓponit demonstra re infinitudinem,hæc de intentione.

Leue & graue qd.

G *Contrariæ enim lationes sunt, qua sursum, & q̃ deorsum ꝑgit̃.Cōtrarię uero sūt ad cōtraria loca.*

Pergitur uerbū e textui sup pletum.

Proposita intentione ꝓsequit̃, & primo de graui le uique simpliciter,quæ contraria sunt in extremo, quæ dupliciter ꝓbat esse finita ex parte locorum, & ex par te qualitatū,secūdo de graui leuiq̃ in respectu , in sylło qui ex parte locorū ꝓcedit, sumit duas suppōnes more boni Geometræ.Prima est, locus sursum & locus deor sum sunt contraria, & hanc syllogizat sic, loca ad quæ sunt lationes contrariæ sunt contraria , locus sursum & locus deorsum sunt loca,ad quæ sunt lationes cōtrariæ, igitur locus sursum & locus deorsum sunt contraria.de rōne tangit vim minoris,dicēs,cōtrariæ.n. latiōes sunt, qua sursum,& qua deorsum pergitur, & per hanc vult habere minorē,uidelicet ꝙ locus sursum & locus deor sum sint loca ad quæ sunt lationes contrariæ.vim maio ris indicat per id quod subdit, contrariæ , uero sunt ad contraria loca,quasi velit hr̃e loca eē cōtraria,ad quæ la tiones sunt cōtrariæ.Sic igitur habetur suppō prima,ui delicet ꝙ locus sursum & locus deorsum sint contraria, cuius breuis probatio est,quia sunt ṫermini ipsorū mo tuum contrariorum Hæc de prima suppositione.

1. suppō.

Atque cōtrariorū si alterū definitū ē & alterum definitū erit.mediū uero ē definitū.Nā siundeuis deor sum feratur,q̃d substat nō cōtingit vltra mediū ꝑgre diatur.Cū igitur mediū definitū sit,& superum lo cum definitum esse necesse est.

Vltra. Longius. Vlterius.

Secūda suppō,locus sursum & locus deorsum sunt de finita,ꝓbat sic,cōtrariorū si alterū definitū est, & alterū definitum erit,mediū siue locus deorsum , & locus sur sum sunt contraria,ut proxima suppōne patuit, igitur

2. suppō.

si alterum definitum est, & alterum. De ratione tangit maiorem dicens,atque contrariorum si alterum defini tum est,& alterum definitum erit. dimittit minorē,sed eius ꝓbōnē sumit,dicens,mediū vero est definitū,non enim mediū mūdi est abyssus in infinitū a nobis distās, & hoc ꝓbat.i.definitum ſm distātiā a nobis, ad q̃d cū graue peruenit,non ultra ꝓgredit̃. Tūc tāgit minorem D.nam,si vnde uis deorsum ferat̃, quod substat,hoc ē graue ipsum,quod oībus substat,perueniens ad mediū non cōtingit vltra mediū ꝓgrediatur.Tūc quasi epilo gando rōnē inquit. Cū igitur mediū definitū sit ſm di stantiam a nobis,& superum locum ſm distantiā ab il lo & a nobis definitū esse necesse est. Sic igitur patet se cūda suppō,ꝙ videlicet locꝰ sursum, & locus deorsum sunt definita. Aiaduerte tñ primā suppōnē non deserui re sylło,sed ponit̃ vt habeatur ƀ secūda suppō , in qua tota vis sylłi consistit. Nā prima suppositio est minor syllogismi quo probatur secunda suppositio, ut patuit.

E

H *si igitur loca sunt definita,atque finita , & corpora erunt finita.*

Ex ui suppōnis vltimæ syllogizat sic, si loca natura lia aliquorū corporū sunt finita & definita, corpora lo cata erunt finita,per secūdā suppositionē,locus sursum & locus deorsum quæ sunt loca grauium & leuiū nā lia,sunt finita & definita, igitur corpora grauia & leuia sunt finita,quod est ꝓpositū. Sed occurres,quia vr̃ ali quid esse acceptū in sylło quod non accipiebatur in sup pōnibus.in suppōne.n.accipiebat̃ loca eē definita per di stātiā vniꝰ ab altero,& a nobis, at in minore huius sylłi accipitur ꝙ loca illa sint definita,& finita,definita quidē ſm distantiā vnius ab altero,finita vero ſm cōtinentiā, quia continentia loci deorsum est finita,& cōtinentia lo ci sursum etiā.Mō licet primū sit in suppōne sumptū,se cūdum vero non,& ita aduersarius veritatis posset di cere ꝙ loca sunt definita ſm distātiā vnius ab altero, & tñ vterque illorū est ambitu atque continētia infinitus. Qua rōne corpus cōtentū posset intelligi infinitū, qua re Aristo.plus in sylło q̃ in suppōnibus accepit. Pōt di ci ꝙ ex vno habetur alterum,si.n.acceptū sit loca illa es se definita ſm distantiā alterius ab altero , relinquetur vtrunque illorū esse finitum ambitu , atque cōtinentia. Nā si locus deorsum esset ambitu infinitus,& locus sur sum sit̃,ꝓculdubio centra locorū quæ petūt corpora, distarent in infinitum,hoc aūt reprobatū est , ꝑ hoc q̃a graue petens mediū non ultra ipsum amplius fertur,q̃ rō docet nō mō loca illa distare inter se finite,sed utrūq̃ illorū esse cōtinentia & ambitu finitū,ꝓpterea Aris.acci pit hoc,quia licet in suppōnibus non sit apte sumptū,ē virtualiter ꝓsuppositū.Tu uero considera , si uidebitur alr̃.Auer.uero syllogizat sic hypotheticæ , si loca ignis & terræ sunt finita,locata,videlicet ignis & terra sunt fi nita,at loca ignis & terræ finita sunt,igitur ignis & ter ra finita erūt.maior sylłi oībus constat, at minor ꝓbat̃ ex eo quia locus terræ finitus est , ut dicetur.sed si vnū cōtrariū finitū est,alterū ēt finitū erit. Quare si locus ter ræ est finitus,locus ignis,qui terræ est contrarius, fini tus erit,ut igitur ƀ rō perspicua sit,Auer. ex textu Aris. facit suppōnes.prima est loca ignis & terrę sunt contra ria,ꝓbatur,quia motus ad illa cōtrarii sunt, igitur loca erūt cōtraria. Secūda radix seu suppō cōtrariorū,si alte rū est finitū,& alterū necessario finitū erit,ꝓbat Auerro. hāc radicē primo,cōtraria æqualia eē debēt ſm q̃litatē. Nā si alterū erit infinitū,& alterū finitū, infinitū supabit finitū a ꝓportione infinita,et ita vnū illorū erit tantum. Infinitum.n.totum occupat.Et cū dicit Auer.contraria esse ęqualia,non intelligas de æqualitate pūctuali, ignis enim contrariatur terræ, & tamen est terra maior ignis ipse,nec de æqualitate virtutis, quia tunc inter illa nō es set actio,sed de æqualitate proportionis,sic videlicet ꝙ alterum , alterum non exuperet proportione infinita. Nam tunc alterum corrūperet alterum, & in rerum na tura

Dubiū.

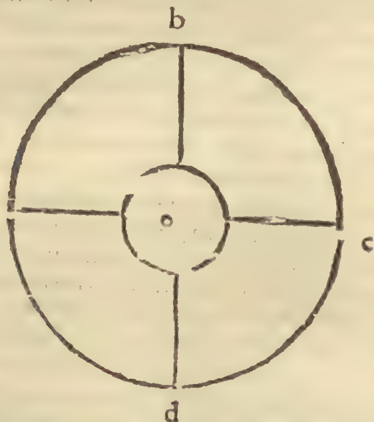
Quę auer. Cō. 44.

1. suppō.

Secunda.

tura non esset nisi vnum tantum. Secundo probat idē ibi & manifestum est si contraria non essent æqualia in gradu contrarietatis, alterum esset altero fortius, at hoc est impossibile. nam alterum, alterum destrueret, & ita tolleretur contrarietas, & hæc ratio non multum differt a prima. Tertio probat idem ibi & possibile esset addere, & arguit sic, si alterum cōtrariorum esset finitum, & alterum infinitum, tunc eidem plura essent cōtraria. deducitur, nam sit A contrarium infinitum, B vero finitum, relecetur igitur ab A aliquid, & addatur ipsi B, tūc A adhuc remanebit infinitum, quia quouis ablato ab infinito semper remanet infinitum, aggregatum uero ex B & eo quod addebatur sibi sit C, tunc B contrariabatur ipsi A per aduersarium, & C etiam eidem A, quia adhuc inter C & A remanet distantia infinita, igif vni erunt plura cōtraria. Quarto probat idem ibi { & illud quod } & arguit sic contraria sunt quæ maxime distāt. 10. metaph igitur contraria sunt æqualia probatur cōsequentia, quia si A sit infinitum & B finitum, si B ipsi adderetur qcq̄ ipsum B ab A magis distab t, igitur B & A prius non fuerunt contraria, vel si fuissent cōtraria non fuissent maxime distantia. Quinto probat idem ibi & etiā, & arguit, quia contrarietate extremi ad extremum, oportet contraria esse æqualia, nam si non, & dicas ꝙ alterum est finitum, & alterum infinitum, cum finitum respectu infiniti habeat rationem medii, tunc inter A B esset contrarietas medii ad extremum cōtra positionem, ex his patet suppositio secunda. Tertia radix apud Auer est, ꝙ medium est finitum atque terminatū, & per medium intelligit ut dicit Auer. locum simpliciter deorsum, ad quem mouetur simpliciter graue, probatur primo quia locus terræ est medium mundi. Sed medium est finitum, quia æqualiter distat ab extremis, igitur locus terræ est finitus. Secūdo, omnes lapides. i. portiones terræ quando descendunt vnde uis, æqualiter petunt medium, igitur medium est finitum. Immo indiuisibile, assumptum patet, quia si aliqua portio terræ ultra medium progrederetur. Tunc recederet a medio, quare ascenderet.

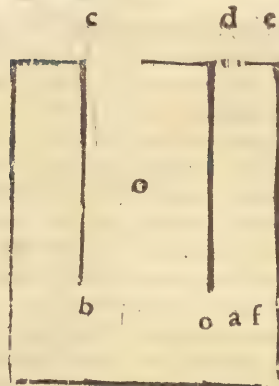
2. suppō



Tertio hoc probat per exemplum & describatur circulus ABCD, cuius centrum seu mediū sit circellus puus O, tunc patet ꝙ si vna portio terræ in ipso A ponatur, & suæ naturę relinqueretur ad O circellum moueretur, & si alia poneretur in B etiam moueretur ad idem, & si in C etiam ad idem, & si in D etiam ad idem semper moueretur, & nulla harum pertransiret punctum medium circelli, aliter moueretur a medio, & sic ascēderet, igitur medium est finitum. In hac ratione patet primo ꝙ portiones terræ descendunt per lineas causantes in puncto medio angulos rectos, quod punctum mediū est centrum superficiei rotundæ siue circelli medii. Secundo patet (ut antiqui dixerunt) hoc non esse verum nisi supponendo cœlum esset sphæricum. Nā sic circellus ille æqualiter distat a cœli omnibus partibus, ꝑ hoc igitur exēplum, patet locum mediū eē finitū.

Sed occurres verum dato ꝙ cœlum sit alterius figuræ, videlicet triāgulæ, uel quadrāgulæ, portiones terræ descendentes a partibus cœli ad medium, causarent angu-

A



los rectos. Respondet ꝙ non, & ꝓbat, quia si cœlum non esset sphæricæ figuræ, sit gratia exempli, quadrangulæ, patet ꝙ si portio terræ ponatur in D cœli parte, non descendet ad O centrū, sed ad A, silr si alia portio ponatur C cœli parte, descendet ad B, & non ad O sed A & B recedunt a centro O, igitur portiones illæ non concurrerent ad O medium, sed mouerentur ad pūcta, quæ recedunt ab O, igitur ascenderent, quia recedere a centro est moueri sursum atque ascendere. Quare si locus terræ debet esse vnus & determinatus, cœli partes debent esse sphæricæ, aliter qua ratione portio terræ in D descenderet ad A alia portio in E descenderet in F, & sic in infinitū essent partes ipsius cœli e quibus possent descendere per lineas rectas uersus B O, A F puncta inferiora. Præterea Auer. ꝓbat hāc ꝓpōnē sensu, qa sensu patet. Cœlum totum esse sphæricum, aut saltem eius medium quod supra horizontē apparet, esse sphæricū. Nam cum mouetur, uidetur sphæricæ moueri quia ab ortu in occasum, quare lapides si ponerētur in cœli partibus, & derelinquerentur suis naturis, ad medium cœli mouerentur, oportet. n. illos æqualiter recedere a cœlo, & æqualiter accedere ad medium, quod eē non posset, nisi descenderent per lineas cōcurrentes ad vnū punctū medium. patet igitur locum deorsum esse determinatū, atque finitum. His suppositionibus stantibus, patet rō Auer. Sed dubitat Auer. & satis docte, quia vr̄ in rōne petitio eius quod est in principio. Nā Arist. ꝓbauit ipm mediū eē finitum, ꝑ hoc quod cœlū est sphæricum. Sed ponere cœlum eē sphæricū est supponere locū ignis eē finitum, eo. n. ipso ꝙ cœlum est sphæricū, locus ignis est finitus, igitur petitio. Rn̄det ꝙ locus sursum potest dupliciter accipi pro loco corporū leuium, utpote pro spatio, quod est inter cœlum & centrū. Alio mō ꝑ spatio quod est inter centrum, & vltimum cœli conuexū. Vult igitur ꝙ Arist nō ꝓbet locū sursum eē finitū accipiendo locū sursum, ꝑ loco leuiū, hoc est prīo mō, quia sic ut rō concludit peteret. Sed ꝓbat locū sursum eē finitū sumendo secūdo mō ꝑ toto spatio a centro ad conuexū ultimi cœli, & sic nō petit, pōt n. supponi cœlum eē sphericū, & tn̄ dubitari sic tota regio superna sit finita, cœlum. n. sphæricū esse constat sensu, regio tn̄ supna si finita sit non constat sensu. Sed pace Auer. dixerim, hæc quæ dicit, sunt sua, & non Arist. Nā Arist. & si syllogizauit, ut ipse syllogizat, tn̄ ad syll'm non fecit nisi vnam suppositionem, altera autem suppō nō ad syll'm accepta est, sed ad suppōnē secūdā. Præterea solutio ē quā dubitationi dedit, non vr̄ ad mētē Arist. qm̄ Aristo. ꝓbat graue & leue simplr eē finita, ut Simplicius. d. per hoc quia loca grauis simplr & leuis simplr sunt finita. Cōstat aūt locū leuis simpliciter eē cōcauū lunæ, quare non de loco sursum oīum corporū citra grauia loquif, sed de loco leuiū simpliciter dūtaxat. Secūdo vel Arist. loquitur de loco ignis uel de loco superiori non contracto ad locum ignis. Si de loco ignis, tunc esset petitio ut dicit, si de loco superiori cōiter accepto, tunc non ꝓbaret leue tm̄ eē finitū, ut ꝓposuit, sed omne quod in superiori regione collocatur, qđ est contra intentionē, quā ꝓposuit. Tertio de eo loco loquif, qui contrariaf loco

Dubī. Solutio.

B

C

Dubī.

Solutio.

Locus sursum duplr.

D

Rephen dit auer.

grauium ac locus ignis contrariatur loco grauium, & nō locus sursum cōiter acceptus. Quare vr̃ expō Auer. & falsa, & non ad mētem Aris. Aris.n. ꝓbat locū esse finitum per hoc ꝙ locus terræ est finitus. probat autē locū terræ esse finitum, quia a nobis distat finite, ut ꝓbatū est, & quia vltra centrum motus non dicitur descensus, sed ascensus. Vbi patet nullam esse petitionē, quo ꝓbato, infert locū ignis eē finitum, per hoc quia si vnū contrarium est finitum, & alterum est finitum. Sed occurres, quia dictum est ſm Auer. locū inferum esse centrū, centrum uero est punctum indiuisibile, at indiuisibile non est finitum: nec infinitum. Potest dici ꝙ cētrum est finitum negatiue, quia uidelicet non finitum, uel quia sumit locum inferiorem ꝓ toto ambitu a superficie aquæ concaua usque ad centrum, & sic est finitum, & ad hoc ꝓcedit ratio Aristo.

Dubő.

Solutio.

Propterea, si sursum & deorsum definita sunt, & id quod est inter hæc, definitum eē necesse est. Nā *si definitum non sit, motus infinitus erit profecto, qđ quidem impossibile prius demonstratum est.* Mediū *ergo ipsum definitum erit. Quare & id corpus, quod in hoc est aut eē poterit.*

Eē fieri, fore.

F

Hactenus de finitate extremorum corporū, nunc ꝙ corpora intermedia finita sint, demonstrat, & syllogizat sic. si loca sursum & deorsum definita sint, & id siue locus sit, siue spatium, quod est inter hæc extrema loca, definitum esse necesse est. sup. tu, ponatur añs, v;, sed locus sursum & locus deorsum definita sunt, igitur & loca media. Minor est proxīo textu deducta Maior quæ est hypothetica conditionalis, probatur dupl͛r, primo quia si non detur oppositum consequentis, v; ꝙ mediū non sit finitum, tunc hæc copulatiua erit vera, videlicet locus medius non est finitus, & loca extrema erūt finita, igiẜ motus qui erit ab uno extremo loco ad aliū extremum locum etiam erit infinitus. tenet consequentia, quia ab extremo ad extremum venire non posset, nisi transiret medium illud infinitum consequens ē impossibile, ut proximo textu deductum est, igitur mediū est finitum, & sic patet maior, uidelicet ꝙ si extrema loca sursum & deorsum sint finita, media loca etiam erūt finita huius syll̃i tacuit minorem, sed posuit maiorem, & eius probationem. Ex hoc infert ꝓpositum, & syll̃s esse debet, quæcunque corpora sunt, quorum loca sunt finita, ipsa sunt finita, corpora grauia et leuia intermedia sunt corpora, quorum loca media finita sunt, vt deductum est, igitur graue & leue media sunt finita. Quo uero ad uerba attinet, dixit aut esse poterit, siue fieri poterit, siue fore pōt, quia multi uisu suali negant in hac regione media esse aerem actu, propterea Aris. adiecit, vel esse, uel fore. vel fieri poterit, quia si in hac media regione actu aer non sit, pōt ibi aut esse, aut fieri. inquit, Præterea si sursum & deorsum definita sunt, & id quod est inter hæc, utpote loca media, definitum esse necesse est. hæc est maior syll̃i primi, quā probat per oppositū more boni Logici, & inquit. { Nam si definitum nō sit, } & sup. extrema loca definita sint, motus sup ignis vel terræ qui esset de extremo ad extremum, infinitus erit ꝓfecto, quod quidem impo͛le esse prius demōstratum est Concludit igitur conclusionem, & inquit Medium igitur ipsum definitum erit, ecce quod de primo syllogismo tetigit maiorem, & probationem illius, & cōclusionem, dimisit uero minorem. Sed occurres, quia nō uidetur sequi, medium non est definitum, igitur motus ab extremo ad extremū est infinitus, diceret.n. aduersarius, nullum eē inter illa extrema medium, quo in casu motus ab extremo ad extremum non esset infinitus, immo esse nullus Dico, ꝙ Aris. supponit ad sensum cōstantiam subiecti & propterea debet sic in syll̃o procedi, si sursum ad deorsum definita sunt, medium definitū

G

Verborū consideratio.

H

Dubō.

Solutio

E

est, quia per oppositum si non sit definitum, & sup. inter hæc extrema medium esse sensu cōstat, igitur erit infinitum. ex negatiua.n. non sequitur affirmatiua, nisi cū cōstantia subiecti. Vltra, medium erit infinitum, igiẜ & motus ab extremo ad extremum. sic igitur Aristo. supponit medii constantiam, & hoc pacto syll̃s eius ualet, cum per syll̃m primū deduxit medium eē finitum, concludit corpus quod in hoc medio actu est. vel eē pōt, eē finitum, & vis syll̃i pōt eē categorica, ut dictum est. Et hypothetica sic. si loca media finita sint, corpora media finita erunt, sed loca media finita sunt, ut syll̃o ꝓximo patet, igitur & corpora media finita erūt. Hæc de prīo.

Insuper etiam id corpus, quod sursum, et deorsum fertur, potest in hoc eē, hoc enim a medio quidē, illud uero ad mediū moueri aptum est, ex his igitur perspicuum est corpus infinitum esse non posse.

Secundo probat maiorem primi syll̃i, quæ fuit illa cōditionalis, uidelicet si extrema definita sunt: & medium definitum est: & iterum hæc secūda probatio more boni logici per oppositum deducitur ab eo. arguaẜ igitur: si extrema definita sunt: et medium definitum est: si nō: igitur medium inter illa extrema erit infinitum: ut p cōstantiam subiecti ut prius deduci pōt. Si medium est infinitum: igitur corpus quod sursum & deorsum fertur: nunꝗ esse poterit sursum uel deorsum: aliter infinitum pertransiretur: at consequens est cōtra sensum: patet igitur medium esse finitum. De ratione tangit oppositū consequentis: & quasi dicat: si inter medium est infinitū corpus quod sursum uel deorsum fertur: nunꝗ poterit sursum aut deorsum esse. destruit consequens: & inquit. Insuper esse id corpus: quod sursum: & deorsum fertur: pōt in hoc. i sursum aut deorsum eē. hæc est destructio consequentis. Vel deducatur facilius: & in idem textus sic: insuper etiam id corpus quod sursum aut deorsum fertur: pōt sursum aut deorsum eē:, ꝓbaẜ hæc consequentia; oē corpus aptum natū moueri ad aliquem locum qn̄ꝗ est in illo: aliter illa aptitudo naturalis eēt frustra at omne corpus est aptum natum moueri uel e medio, uel ad medium, igitur omne corpus est qn̄ꝗ uel in medio, uel sursum a medio de hac ꝓbatiōne poniẜ minor tantum, cum dicitur, hoc n. a medio, illud uero ad medium aptum natum est moueri. Sic igitur per h̃ vult Aris habere, quod omne corpus quod moueri potest sursum uel deorsum, pōt illic quandoque esse, & tunc vult vt compleatur ratio, at ubi medium esset infinitū, corpus quod esset aptum natum moueri sursum, nunꝗ eēt actu sursum, aliter infinitū illud medium pertransiretur. Quare resolutorie ꝓcedēdo si extrema finita sunt, medium finitum est, quia si medium infinitum sit, corpus quod eēt aptum natum moueri sursum uel deorsum, nunꝗ eēt actu sursum, uel deorsum, & sic duplici ratione patet illa conditionalis, demum epilogat, & patet quod dicit. Auer. autem quo ad uim rationis nō differt a nostra expōne, deducit.n. sic ratione, si extrema sit finita, & medium infinitum motus elementi extremi, utpote ignis, eēt perpetuus & infinitus, cuius oppositum est deductum. 8 phy. & 6. quia dictū est nullum motū esse perpetuum & infinitum, nisi circularē & probat cōsequētiā, quia si ignis ponatur in terra, nunꝗ attingeret suum locum naturalem, quia medium p quod moueretur, esset infinitum quod non esset pertrāsibile, nisi tempoẜ infinito. Differt vero a nostra expositione, quia ipse hypotheticam illam, quæ est maior primi syllogismi, non probat nisi vna ratione, nos ex textu duabus rationib⁹ probauimus, quarū secūda ponebaẜ ibi, insuper etiam & causa est quia eius trāslationes nō sunt fideles. Quo uero ad uerba attinet, notat Auer. Aristo. æquiuocasse de medio hic, & supioribus textibus. Medium.n. trifariam dicitur, quia pro medio mundi, ꝓ cētro alicuius sphæræ, & pro eo quod inter extrema mediat

Auer. cō.45.

Mediū.

diat, superioribus lectionibus pro medio mundi accepit, hic pro eo quod inter extrema mediat. Haec Auer.

At hęc etiam, si grauitas non est infinita neque aliquod horum corporum erit infinitum, infiniti nanque corporis infinitam esse grauitatem necesse est. Eadem autem erit ratio & in leui. Nam, si grauitas est infinita, erit & leuitas, si id infinitum sit quod supereminet.

Ppia cōditionalis. Quod nec graue nec leue sit infinitum, nunc ostendit ratione accepta est grauitate & leuitateue, & sumit duas conditionales, prima est, si aliquod corpus grauiū est infinitum, grauitas est infinita. Secunda est, si aliquod corpus leuiū est infinitum, leuitas est infinita, primam ponit sub Prima in textu. ratione contraria, dicit enim ad hæc etiam si grauitas non est infinita, neque aliquod horum grauium corporum erit infinitum. per hanc vult habere conuersam uidelicet ꝙ si aliquod grauium corporum est infinitū, grauitas est infinita, cuius conuersæ rationem assignat, & inquit Infiniti nanq; corporis infinitam etiam esse grauitatem necesse est. causa autem quare posuit illam conditionalem ordine mutato, est vt ostenderet illam esse cōuertibilem cum sua conuersa Secunda conditionalis est si corpus quod supereminet id est. leue est infinitum, leuitas est infinita, & hanc ponit sub hac forma, eadem autem erit ratio & in leui. Nam si grauitas est infinita, erit & leuitas etiam in finita, dico erit leuitas infinita si id infinitum sit, quod supereminet, id si leue sit infinitum. In qua secunda conditionali posuit duo antecedentia, nam dicit si grauitas est infinita, et leuitas est īfinita, vbi patet primum antecedēs. Secundum patet cum ait, si leue est infinitum leuitas est infinita. Sequitur enim leuitatem esse infinitā, tā ad grauitatem esse infinitam ꝙ ad leue ipsum esse infinitum, aliter tamen & aliter. sequitur enim leuitatem esse infinitam ad grauitatem esse infinitam per hoc, quia si alterum contrarium est infinitum, & alterum. sequitur leuitatem esse infinitam, ad leue esse infinitum per hoc, quia subiectum est infinitum, & alterum. sequitur leuitatem esse infinitam, ad leue esse infinitum per hoc. quia si subiectum est infinitum, forma per quam subiectum est, etiam est infinita, patet igitur recte Aristote. duo antecedentia adiecisse, verum in textu non prosequetur nisi secundam conditionem, videlicet si leue esset infinitum leuitas est infinita. Hæ sunt duæ conditionales, de quibus prosequetur Aristote.

Quæ auer. prio. Tertia. Auerro. vero dicit demonstrationem Aristote. hanc fundari in tribus propositionibus. prima est, omne corpus quod recto motu mouetur, habet grauitatem aut leuitatem. Secūda debet poni sic, si corpus quod mouetur motu recto, est infinitum, habet grauitatem uel leuitatem infinitam. Tertia est impossibile est grauitatem aut leuitatem esse infinitam. In quibus patet vis tota syllogismi. Nā propositio secunda est maior, tertia est minor, prima est ꝓbatio maioris. Vnde syllogismus est hypotheticus sic, si corpus aliquod, quod mouetur motu recto, est infinitum, grauitas aut leuitas est infinita. Minor est destructio consequentis huius conditionalis, videlicet sed nō est grauitas nec leuitas infinita, igitur nullum corpus quod mouetur motu recto, erit infinitum. Maior fuit secunda propositio, & probatur per primam, quia omne corpus qđ mouetur motu recto, necessario habet grauitatem aut leuitatem Minor fuit tertia propositio, & probabitur in sequentibus, tamen probat eam sic, motus rectus non est infinitus, igitur nec grauitas, nec leuitas est infinita. Iuniores deducunt & recte, quia principio actiuo existente infinito, ex eo debet prouenire effectus infinitus, quare si motus rectus qui est effectus grauitatis uel leuitatis, nō Dubiū sit infinitus, proculdubio nec grauitas nec leuitas, quæ est principium actiuum illius, poterit esse infinita. Sed occurres, quia grauitate uel leuitate existente infinita, sequitur motum rectum grauis vel leuis corporis esse in non

A tempore, vt postea videbitur, igitur non sequetur motū rectum esse infinitum & perpetuum, sed magis subitariū Solutio bet, vt sorticolæ tradunt. Vel vt peripatetici, dicatur & momētariū. Dici potest ex impossibili sequi quodl; ꝙ vno dato impossibili plura sequuntur, dato igitur ꝙ grauitas uel leuitas alicuius corporis, quod recto motu mouetur, esset infinita, sequeretur motus in non tempore vt deducetur, & sequeretur motus infinitus et perpetuus quod deducitur, quia si grauitas vel leuitas esset infinita, corpus graue aut leue esset infinitum, ut in calce huius cōmenti ait Auerro non enim potest forma aliqua esse infinita, nisi extendatur in corpore infinito. vltra corpus graue, aut leue est infinitum igitur mouetur in spatio īfinito. Sed spatium infinitum pertransiri non potest nisi tempore infinito: igitur moueretur tempore infinito quare, si grauitas aut leuitas esset infinita, motus rectus esset infinitus & perpetuus, & sic patet sequi utrunque.

Grauitas uerbū ē supletū. & ī uerbū grauitate supletū ē. Grauitas ī uerbū ē supletū magnitudinis uerbū Nūo aliquo repetitā grece est. ὁποσακισοῦν. i. quotiescūque uel quātumuis.

B *Hoc autem ex his patet. Sit enim finita, sumaturꝗ infinitum quidem corpus in quo A B, grauitas autem ipsius in quo C, ab infinito igitur magnitudo auferatur finita, in qua B D, atque grauitas ipsius sit in quo E, ipsa igitur E grauitas minor erit grauitate G. Siquidem minoris magnitudinis grauitas minor nimirum sit. Minor itaꝗ grauitas maiorem mensuret numero aliquo repetitam, atque vt minor grauitas sese habet ad maiorem, ita B D, ad B Z, sese habeat, quippe cum ab infinito quantumuis auferri contingat.*

Cōditionalis. Quia syllogismus Aristo. est conditionalis, & sumpsit vnam cōditionalem, quæ erat, si aliquod corpus grauiū est infinitū grauitas est infinita: probat nunc hanc conditionalem, quia ex probatione huius patet veritas secūdæ conditionalis. Vtitur autem probatione prioristica per oppositum, quę probatio est fundata in primo principio C & repetatur cōditionalis, videlicet si aliquod corpus grauium est infinitum, grauitas est infinita, quia si non, tunc grauitas erit finita, sequitur enim grauitas corporis grauis infiniti non est infinita, & est grauitas, igitur est finita, a negatiua enim ad affirmatiuam de prædicato infinito valet cum constant a subiecti consequens falsum, quia eo dato tunc esset dabile aliquod corpus finitum in quo tanta & æqualis esset grauitas, quanta & æqualis est in corpore infinito; quod est absurdum, et hoc intendit deducere in toto hoc textu, ubi primo ordinat casum, & suppositiones demum infert hoc impossibile. Inquit Hoc autem ex his patet. i. hæc conditionalis patet, quia si non sit grauitas infinita, cum sit grauitas, erit finita, demonstrat itaque hoc esse impossibile ducens ad hoc, videlicet ꝙ corpus finitum erit æqualis grauitatis cum corpore infinito, ad cuius deductionem format casum, & suppositiones, ut diximus, & inquit. Sumaturq; infinitum quidem corpus in quo A B, & cum huius grauitas per aduersarium D sit finita, sit illa ut octo & G est igitur prima pars casus ꝙ corporis infiniti A B, eius finita grauitas, vt octo, est G.

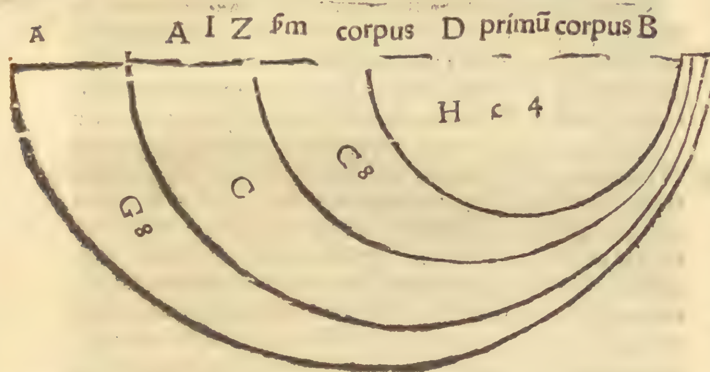
Deinde ponit secundam partem atque secundam suppositionem, quæ est ab hoc infinito corpore A B, rescindatur corpus finitum B D, cuius grauitas sit E, et quoniā E grauitas est minor G, grauitate, sit illa ut quatuor, ita ut ipsius G grauitatis ad E, grauitatem sit proportio dupla. huius secundæ suppositionis, ratio est, quia in minori corpore semper est minor uirtus: quare, si A B sit infinitum & graue vt octo, fieri potest ut ab ipso rescetur corpus minus. cuius grauitas sit vt quatuor, & ita sub dupla ad grauitatem A B, inquit. Ab infinito igitur magnitudo auferatur finita in qua B D, atq; grauitas ipsius sit in quo E, ꝓbat nunc ꝙ E grauitas sit minor grauitate G, & inqt. Ipsa igitur E grauitas minor erit grauitate G: siquidem minoris magnitudinis grauitas minor nimirū sit, & hoc suppō.

supponatur esse declaratum 8. Physicæ auscultationis, illic enim dictum est semper in maiore quanto maiorem esse virtutem, & quia hæc grauitas minor, vtpote E per repetitionem mensurat maiorem, subdit minor itaq; grauitas, videlicet E maiorem mensures quotiescūq; libuerit hoc est numero aliquo repetitā, ita vt bis sumpta reddat G grauitatem, qua ratione vult habere q; E, sit subdupla ad G, ita vt G, sit verbi causa vt. 8. & E, quatuor. Sic vt igitur patet secunda suppositio, q; videlicet ab A B, infinito graui, vt octo, extractum est corpus B D, graue, vt quatuor, cuius ꝓportio ad primā grauitatē sit subdupla & si nō sit subdupla quāta libuerit, qa idē est iudiciū. Tertia suppositio est, vt ab eodē corpore A B, extrahatur secundū corpus B Z i. graue videlicet ad duplū ad ipsum B D, ꝓbat, quia ab infinito potest extrahi quantū libuerit, quare possum extrahere vnum corpus ſm grauius ipso B D, & quia est grauius, pōt esse vt octo, quia in maiori quanto est semp virtus maior & ita possum extrahere ab A B, corpus maius atq; maius, vt sit in tanta proportione maius B D, corpore, in quāta G grauitas est maior E grauitate, inquit. Atq; vt minor grauitas sese habet ad maiorem, ita B D, ad secundū corpus, quod secundo loco extractū est ab A B, infinito, quasi dicat, vt si proportio B D, ad B Z, corpus subdupla probat suppositionē, & inquit. Quippe cum ab infinito quantumuis auferri cōtingat, & ita possum extrahere corpus duplum ad primū & triplū, & quadruplū, & sic in infinitum, sit igitur BD, corpus subduplum ad B Z Hæc est tertia suppositio.

3. suppō.

Figura ostendens corpus mobile motu recto infinitum, consequi grauitatem uel leuitatem infinitam.

Infinitum corpus.



Grauitas. est uerbum suppletū.

Si igitur magnitudines grauitatibus proportionem habeant, ita vt minor grauitas magnitudinis sit minoris, & maior etiam sit maioris, æqualis erit profecto finiti ac infiniti grauitas.

His suppositis arguit impossibile nunc hoc pacto, BZ corpus est graue vt octo, vt ex suppositionibus constat quia ad E grauitatem, eius grauitas est dupla, A B, corpus etiam est graue vt octo, vt supponebatur, igitur corpus finitum & corpus infinitum erunt æqualis grauitatis.

Syllis.

Vnde syllogismus potest sic componi, qualis est proportio corporis ad corpus in quantitate, talis est proportio corporis ad corpus in grauitate. Sed corporis B Z, ad corpus B D, est proportio dupla in quantitate, igitur grauitatis B Z, corporis ad grauitatem B D corporis est ꝓportio dupla. Sed ponebatur grauitas corporis B D, vt quatuor, igitur grauitatis B Z erit vt octo. Sed corporis infiniti, A B erat grauitas vt octo, igitur finiti corporis, videlicet B Z infiniti videlicet A B grauitas est æqualis, & hoc erat absurdum sequens ad oppositum consequentis dictæ conditionalis, & sic conditionalis patet. Inqt. Si igitur magnitudines grauitatibus proportionem habeant, ita vt minor grauitas magnitudinis sit minoris & maior etiam sit maioris, quasi dicat si qualis est proportio corporis ad corpus quātitate talis est corporis ad corpus in grauitate, æqualis erit profecto finiti ac infiniti grauitas, vt deductum est, quare in corpore A B, grauitas non est finita, sed infinita, & ita patet prima cōditionalis. Hæc de ratione prima.

Auerro. vero non aliter literam hanc exponere videt̄. Inquit enim vult declarare, q; omne corpus graue aut leue infinitum necessario habet grauitatem aut leuitatem infinitam & hoc per syllogismum hypotheticum, qui sic componitur, si corpus quod recto motu mouetur, sit infinitum, necessario habet grauitatem aut leuitatem infinitam. Sed nec grauitas nec leuitas ē infinita, igitur nec corpus quod recto motu mouetur est infinitum, et addit sed quia contructio, hoc est consequentia, & destructio. s. consequentis non sunt per se manifestæ, incipit deducere consequentiam, quæ vocatur continuatio per viam ducentem ad impossibile, & demum declarat destructionem consequentis, ecce quod Auerro. non aliter textum hūc exponit, quā nos declarauimus. Deinde sumit casum totum per partes, vt nos accepimus, sumit enim corpus infinitum designatum per A B, lineam, siue figuram, eius grauitatem per c lineam Præterea sumit corpus B D E, corpore infinito A G extractum, cuius grauitas si H, Item & tertio sumit aliquod corpus B Z, duplum ad H cuius grauitas sit dupla ad grauitatem B D, videlicet H, ita vt si H sit vt quatuor, grauitas, B Z vt octo. Hic est casus, in quo dicit duo primum q; accipit loco grauitatis lineam, quoniam linea est diuisibilis, & ita sump sit lineā, vt augeret & diminueret pro necessitate rationis. Secundum est q; corpus finitum extractum ab infinito vocat partem infiniti, non quia sit uera pars, sed quia est minor illo, eo modo quo pars est minor suo toto. Tunc Auerro intendit hanc rationem, grauitas G est grauitas totius B A: vel igitur finita uel infinita. Si infinita habetur intentum. Si finita. sit certo numero determinata, utpote ut octo, quia quouis numero denominetur, idem sequitur Tunc arguit a permutata proportione sic sicut se habet H ad C ita B D ad B, Nam utrobique est proportio subdupla. est enim H grauitas ad C, subdupla, & B D ad B Z, etiam subduplum, ut in tertia parte casus accepit. igitur permutati vt H ad B D, ita C ad b z, sed H est grauitas totius B D, vt quatuor igitur C E grauitas totius b z vt octo, & hæc ponebatur grauitas corporis infiniti A B, igitur corporis finiti & corporis infiniti eadē atque æqualis erit grauitas, & sic patet destructio consequentis & consequentia. Hæc Auerroes.

Quæ auer. com. 47. Hęc i ꝓcedēti figura cōspicua sunt. Syllis hypotheticus.

Primū dcm Vide supio rē figurā.



Cōmutata ꝓportio ad idē ꝓposito

Præterea si maioris corporis maior est grauitas ipsius I B, maior erit grauitas, quam ipsius Z B. Quare finiti grauitas maior erit quam infiniti.

a infinita b

Probauit Aristo. q; corporis infiniti, quod recto mouetur motu, grauitas uel leuitas est infinita, quia si non, tunc finiti & infiniti corporis grauitas vel leuitas esset æqualis Nunc deducit ad secundum impossibile, videlicet, q; si non, tunc corporis finiti maior erit grauitas grauitate corp oris infiniti, q; sic ostendit per præcedētem deductionem grauitas corporis B Z est æqualis grauitati corporis B A infiniti, quia utraq; ut octo, ut deductionē

Modo accipio aliquod corpus maius B Z, quod resecto ab eodem infinito B A. Nam ab infinito possum resecare quantum volo, cum in maiori corpore maior sit semper grauitas, vt in toto hoc processu est suppositū, corporis I Z, qđ est maius corpore B Z, proculdubio grauitas erit maior grauitate B Z, sed grauitas B Z, est æquale grauitati corporis B A infiniti, igitur grauitas corporis, I Z, erit maior grauitate corporis infiniti B A qđ erat ſm impoſe Inquit. Præterea si maioris corporis maior est grauitas, vt generatim in toto processu est supponendum, ipsius I Z corporis, quod est maius Z B extracti ab infinito A B grauitas maior erit grauitate corporis . Z B. Sed supple grauitas corporis Z B est æqualis grauitati corporis infiniti A B. Quare finiti grauitas maior erit grauitate infiniti, hoc est absurdum secundum.



Et etiam inęqualium magnitudinum eadē erit grauitas, quippe cum inæquale finito sit infinitum.

Tertium impossibile est infiniti non sit infinita grauitas, q videlicet inæqualium corporum grauitas sit eadē Nam grauitas A B, & grauitas Z B est eadem atq; ęqualis. vt deductum est, constat autem infinitum finito esse inæquale Inquit. Et etiam inæqualium magnitudinum eadem erit grauitas vtpote A B corporis infiniti, & Z B, corporis finiti, quorum constat grauitatem esse vt octo, vt deductum est. Quę Auer. 47.

Quare ita. & Exposi. Animaduersione dignum Auerro. hæc duo ultima absurda nō enumerare diuersa a primo, propterea unā rationem tantum fecit Auerro. de toto textu, quod arbitror euenisse propter mal as quas habebat translationes. Simplicius vero & Expositor in textu toto notauerūt tria absurda, quæ omnia fulciuntur hoc fundamento, videlicet quod semper in maiore quāto vis atque grauitas uel leuitas est maior ut sensu constat, & cōmento sequenti dilucidabitur. Sic igitur si corporis infiniti grauitas nō esset infinita, sequitur primo q corporis finiti grauitas esset æqualis grauitati corporis infiniti, & secundo q etiam esset maior, & tertio q inæqualium corporum grauitas esset æqualis ecce q tria sunt absurda, quorum deductio patet ex eo quia maioris corporis maior est vis. Dubiū. Sed occurres & optime, quia in ratione uidetur petitio principii, quia qui diceret corporis infiniti grauitatem non esse infinitam diceret maioris corporis non esse grauitatem maiorem. Immo uidetur assumptum & intentum æque ignotum. Solutio, Fortasse diceret Ari. q maioris corporis maiorem esse virtutem constat sensu, quia per sensum tactus iudicamus & uisus maiorem terram grauiorem esse minore, at infiniti grauitatem esse infinitam non constat sensu, quia infinitum cum non sit, non patet sensibus, & ita sensu minime constat grauitatem infiniti esse infinitam. Recte igitur Arist. accepit notius ad deductionem ignotioris, quippe cum quæsitum sensibus non subiaceat, cōcessum uero bene sensibus patet. Secundo debes scire q Auerro. cōmen. 48. exponens literam suæ translationis vult q Arist. epiloget impossibilia, quæ fuerunt duo primum, videlicet q corpus infinitum quod mouetur motu recto, si esset grauitatis finitæ tunc corpus finitum ab illo rescissum esset æqualiter & eiusdem grauitatis cū eo. Secundum q corpus etiam ab eodem rescissum esset maioris grauitatis quam esset infinitum a quo rescinditur quæ impossia sunt deducta, & ita patet q textus Auerr. quæ incipit { reuertamur etiam } nō corrñdet textui gręco qui incipit secundum translationem Simp. & S. Tho. { nihil autem differt } quare non multum est confidendū Auerro. in expositione uerborum Aristo. ut latini confidunt, cum persæpe translationes eius sint mendosæ. Prim ipse. Scdm.

Differt autem nihil, commensurabiles, an incommensurabiles sint grauitates. Nam & si incommensurabiles sint eadem erit ratio, vtpote si E, mensurans C, ter repetitum exuperet. Nam magnitudines B D, tres totæ si sumantur grauitas ipsarum maior erit quā ea quæ est in quo G. Quare idem erit impossibile.

Grauitas commensurata intelligitur, quando secundū æquales magnitudinis partes continue æquale grauitas sumitur. Exemplum, sit corpus A E, diuisum in quatuor quartas uidelicet. A B, B C, C D, D E. quarum quælibet sit grauis ut quatuor, ea est commensurata. Nam æqualium magnitudinum est æqua grauitas. Incommensurata, quando inæquales æqualium magnitudinis partium sumuntur grauitates. Exemplum, ut corpus F K, diuidatur in quatuor quartas, quarum prima F G, sit grauis ut quatuor. Secunda G H, ut quinque. Tertia H I, ut sex. Quarta I K, ut septem, ea est incōmensurata. Nā nō qualis proportio magnitudinis ad magnitudinem, ea est grauitatis unius ad grauitatem alterius et de leuitate similiter dici potest. His suppositis, remouet dubitationem, quia accepit E grauitatem mensurare secundum aliquem numerum grauitatem G maiorem, hoc uidet falsum, quia non omne minus mensurat maius, quia linea tripalmea non mensurat secundum aliquem numerum lineam octipalmeam, cum sit illius pars incommensurata, & ita posset dici E esse partem ipsius G grauitatis incōmensuratam Ob quam rationem Aristo. supposuisset falsum, uidelicet q E per aliquem numerum mensurat G, quoniam si est illius pars incōmensurata, per aliquem numerum sumpta aut excedit, aut exceditur semper, ut tria ad octo, siue. n. tria ter, siue quater sumantur, nunquam reddunt præcise octo. Respondet Aristo. primo, & inquit. Differt autem nihil supple minorem & maiorem grauitates commensurabiles, an incommensurabiles sint grauitates, differt dico nihil quo ad rationis uim. Nam & si incōmensurabiles, sint eadem erit ratio, quod declarat, & inquit. Vtpote si E mensurans G ter repetitum exuperet C ipsum, ut si G esset ut. 9. & E ut quatuor. Nam magnitudines B D tres totæ si sumantur grauitas earum maior erit q̄ grauitas quæ est in quo G, quia grauitas earum erit ut. 12. & grauitas G, ut. 9. quare idē erit impoſe, qđ aūt idem erit impoſe declaro, qa grauitas ipsius E quæ est ut quatuor ter ducta reddit grauitatem ut. 12. igitur grauitas B D, corporis ter ducta maiorem reddet grauitatem grauitate G corporis infiniti. Sed hæc grauitas maior est corporis finiti, quia competit corpori triplo ad B D quod est finitum, igitur corpus finitum erit grauius infinito qđ erit secundum impoſe. Primum uero impoſe sequitur dēpto excessu, quia illo dempto reddetur æqualis grauitas ipsi G quæ etiam competit corpori finito, quare corpus finitum erit æquæ graue cum corpore infinito, quare siue grauitates illæ acceptæ sint commensurabiles, siue in cōmensurabiles, si corpus infinitum sit graue grauitate finita, sequitur finitum corpus esse grauius infinito, & æque graue illi, ut deductum est.

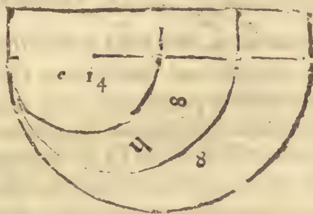
Vide supio rē figuram.

B pō.
a b c d e
4 4 4 4
f g h i k
4 5 6 7
Occupatio

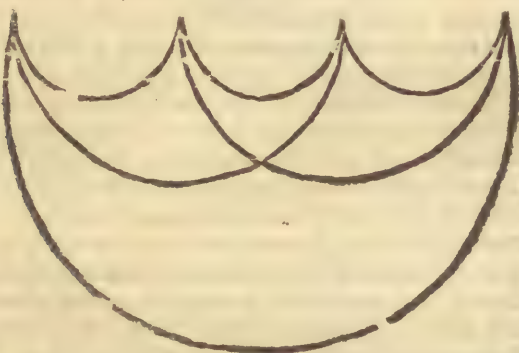
Pręterea etiā cōmensurabilia contingit sumere,

nihil.n.interest a grauitate, an a magnitudine initium agatur. Veluti si ei in quo G grauitas sumeretur, commensurabilis in quo E, & ab infinito ea magnitudo auferatur, quę habet grauitatem in quo E, ceu B D, deinde vt grauitas ad grauitatem B D, ad aliam fiat magnitudinem, vt puta B Z. Contingit.n. vt si magnitudo A B, sit infinita, quantauis magnitudo auferatur ab ea, his.n. sumptis & magnitudines & grauitates inter se commensurabiles erunt.

1.expõ. Hæc litera licet apud nonnullos primo aspectu facilis videaᵗ, tamen apud me est non leuis, propterea iuniores exponũt esse secundam dubitationem soluendam. Nam syll'S Arist. fuit a commutata proportione, vt uisum est. Soluenda.



in quo sumptũ est B D, ab ipsa magnitudine infinita A B extractũ, cuius grauitas ponebaᵗ E & sumptũ erat B Z cuius grauitas erat H dupla ad e. grauitatẽ primi corpis ponebaturq́ꝫ B Z esse etiam extractũ a corpore infinito A B, & quia dicebatur ab aduersariis infiniti corporis A B esse grauitat finitã, supponebatur illam esse vt octo. Sic igitur grauitas corporis infiniti est vt octo. Rursus supponebatur grauitatem corporis B D, esse vt quatuor his stantibus arguebatur hoc pacto sicut se habet E ad H ita B D ad B Z. Vtrobiq́ꝫ.n. est subdupla proportio, igiᵗ cõmutatim vt, E ad B D, ita H, ad B Z, sed E est totius B D, igitur H est totius B Z. Sed E est vt quatuor, igiᵗ H est vt octo. Sed G grauitas corporis A B. infiniti erat vt octo igitur finiti & infiniti grauitas est æqualis, sic igitur patet syllogismus. Volunt igitur Iuniores ꝙ, dubõ sit hæc cũ Dubõ



in syll'o eiusmodi. Aristote. inceperit a proportione grauitatum, vtrum potuisset incipere a proportione magnitudinum, hoc pacto, videlicet vt B D, ad B Z, ita E H grauitatem. hanc soluit Aristo. vt Iuniores autumant, & dicit quod sic, & tũc sic cõponereᵗ syll'S vt B D, magnitudo ad B Z, magnitudinẽ, ita E grauitas ad H grauitatẽ, vtrobiq́ꝫ .n. subdupla est ꝓportio, igitur permutatim, vt B D ad E, ita B Z ad H, sed B D est præcise ipsius E grauitatis, igiᵗ B Z præcise ipsius H, grauitatis. Sed E est vt quatuor, igiᵗ H, est vt octo, quare vt prius finiti & infiniti æqualis est grauitas, sic igitur patet syll'S fieri æqualiter siue incipiat a ꝓportione grauitatum siue magnitudinũ, hæc iuniores. Solutio.

Sed friuola est hæc expõ, nam tam leuẽ dubõnem tantus vir Arist. nõ attigisset, nec cõsonat textui, vt videbiᵗ.

E Melius igitur cum Simplicio & expositore dicerẽ Arist. hic soluere primam dubõnem per scđam solõnẽ. erat.n. dubitatio, ꝙ syll'S nõ valebat si sumerentur grauitates nõ ꝓportionales. Cui soluebat per primã solõnẽ, ꝙ sic, quia vtrobiq́ꝫ semper sequebanᵗ eadẽ impoſſia. Nã siue grauitates sint cõmensurabiles, siue incõmensurabiles semp eadem impoſſia sequunᵗ vt fuit visum. Nunc soluit ꝑ secundã solõnem ꝙ syl'S uidelicet quia vtebaᵗ grauibus ꝓportionalibus, atque cõmensuratis, ut per exemplũ ostẽdit, & ita uult illũ ualere, saltẽ supponẽdo grauitates eẽ cõmẽsurabiles nõ simpliciter, igiᵗ sunt duæ solutiones, prima, ꝙ syl'S simpliciter ualet quouis mõ sumanᵗ grauitates siue cõmensurabiles siue incõmensurabiles. Scđa, ꝙ ualet uidelicet in casu uidelicet si sumanᵗ grauitates cõmensurabiles, & hoc ostẽdit. demr̃at.n. in syll'o esse sumptas grauitates cõmensurabiles, & inquit. Præterea etiã cõmensurabilia uidelicet & magnitudines & grauitates cõtingit sumere in dicto syll'o, & sic secunda sol'o est ꝙ dubitatio illa supponit falsum, uidelicet ꝙ grauitates acceptę in syll'o sint incõmensurabiles. Nã acceptæ sunt in dicto syllogismo cõmensurabiles, quia dixerat esse accepta cõmensurabilia in quo uerbo quis potest intelligere & corpora et grauitates, quasi rñdendo dicit posse intelligi de utrisque cuius rõne addit. & inquit Nihil.n. interesse a grauitate, an a magnitudine initiũ agaᵗ & sic potest syl'S esse fundatus tã in corpibus q̃ grauitatibus mõ cõmensurabilia sumantur, & hoc verbũ male intellm mouit iuniores ad exponem illã, ꝓsequitur tñ declarare ꝙ in syll'o sumptæ sint grauitates cõmensurabiles, & inquit. Veluti si ei in quo G. quæ est grauitas corporis infiniti A B, grauitas sumeretur cõmensurabilis in quo E, quæ esset subdupla ad G, dico E. supponendo illã esse extractã a corpore A B & esse corporis B D, extracti ab A B corpore infinito, & hoc inquit & ab infinito, uidelicet A B ea magnitudo auferatur quę habet grauitatẽ in quo E, ceu B D. Deinde sit eadem ꝓportio grauitatis E, ad aliam grauitatẽ uidelicet H, ut B D, cuius est E, grauitas, ad aliam magnitudinem quę de nouo fiat & extrahatur a corpore infinito A B ut puta B Z, & qđ H Z, sit magnitudo extrahibilis ab ipso A B ꝓbat quia contingit si magnitudo A B sit infinita, q̃tauis magnitudo auferatur ab ea, & ita potest auferri ab ea B Z. Tunc ostendit solutionẽ & inquit, his.n. sumptis, & magnitudines & grauitates iter se cõmensurabiles sunt. Nã E, est ipsi H, grauitati cõmensurabile & B D, corpus ipsi B Z, corpori ẽt cõmensurabile. Quare dubõ supponit falsum, videlicet ꝙ grauitates sint incõmensurabiles. Nam per hęc demonstratũ est grauitates & corpora esse cõmensurabilia, & si diceres ꝙ aduersarius uult illa esse in commensurabilia, ad hoc seruit solutio prima, ꝙ quouis modo sumantur grauitates & corpora, semper sequuntur eadem impossibilia, videlicet ꝙ finitum & infinitum sint æque grauia, & ꝙ finitum sit infinito grauius, ut uisum est in prima solutione Rectæ igitur. S. Tho. exposuit ꝙ hic soluat scđa solutione Aris. dictã dubõnẽ. Ex his potest dari tertia expositio, ꝙ uidelicet Aristote. remoueat aliam dubitationem, nam accepit grauitates cõmensurabiles, & non meminit corporum, ideo potest dubitari utrum uelit in dicto syllogismo quod etiam corpora, quorum sunt dictæ grauitates commensurabiles, sint cõmensurabilia, & demõstrauit in hoc textu ꝙ licet supposuit grauitates esse cõmensurabiles, tamen idẽ est supponendũ de corporibus, propterea cõcludendo inquit. His enim sumptis & magnitudines & grauitates inter se cõmensurabiles erunt, & tunc illa particula enim legatur illatiue, ac si dicat, igitur. Tu uero considera. Auerro, uero in his textibus nihil habet, nam translationes com. 49. correspondet translationibus græcis quas Expositor exponit. cõ. 50. propterea quæ dicit digna annotatione in expositione proximi textus narrabimus.

Cõfutatio. 1. expõ.

1. solutio.

Supplorẽ hic aptã uide figuram huc sim.

F

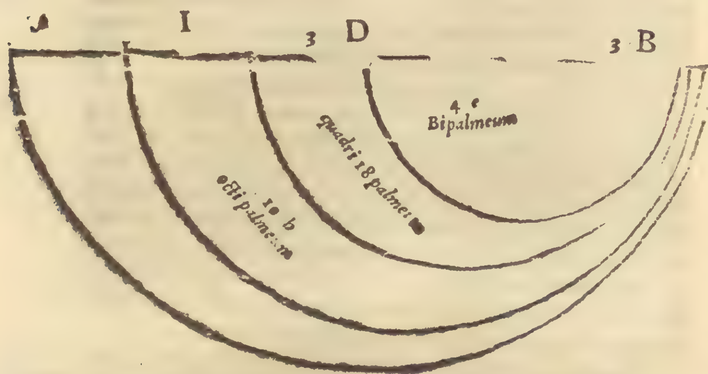
G

H

Insuper etiam nihil ad demonstrationem refert similaris grauitate ipsa magnitudo, ac grauitate dissi-

milaris sit, quippe cum ab infinito ipso tot quotuis equilibra corpora ipsi B D sumere sit aut auferendo aut addendo.

Remouet hic secundã vel tertiã dubõnẽ. Nã in demõstratione supposuerat magnitudines ꝓportionales grauitatibus, mõ hoc nõ est vlr verũ, nõ n. illa ꝓpõ in maiore q̃nto est maior virtus, ẽ vlr vera, sed solũ in corpe silari, qđ est siliũ ptiũ p totũ. Cũ. n. p totũ silare sit, & grauitatis silis vndiq;, necesse ẽ in maiori q̃to atq; pte maiori maiorẽ virtutẽ atq; grauitatẽ eẽ. at in corpe dissimilari qđ ptiũ ẽ dissimiliũ nõ necesse ẽ in pte maiori esse grauitatẽ maiorẽ. Verbi cã, sit vnũ mistum cui⁹ prima pars bipalmea sit terracea a p̃dñio, scda a p̃dñio sit quadripalmea, & aquea tertia octipalmea sit aerea quarta 16. palmorũ sit ignea a p̃dñio. patet q; in minore parte est maior grauitas, vtpote in prima parte bipalmea. & sic cõsequẽter, quare vr̃ q; ꝓpositio assumpta in demõstratione sit solũ vera supponendo corpus A B, infinitũ esse similare, et sic demonstratio non erit vlis, sed particularis. Hæc est dubitatio.



Rñdet q; nihil ad demonstrationẽ refert silaris grauitate ipsa magnitudo infinita A B sit vel grauitate dissimilaris. Nam semper sequuntur eadem impolia, videlicet q; finitũ sit æquilibrũ infinito, & q; grauius, & qđ sequanᵉ eadẽ impolia, oñdit per hoc, qa ab infinito A B possum sumere semper æquilibra corpora ipsi BD, quæ licet sint magnitudine desimilaria, tñ pondere erunt similaria. verbi cã, sit pars B D bipalmea, & grauis vt duo, possum sumere ab ipsa infinita magnitudine AB aliud corpus in duplo graui⁹ ipso B D siue sit in duplo maius, siue in triplo siue in quadruplo, siue quouis mõ ac ꝓportione maius, sufficit. n. mihi, vt sit in duplo grauius & sic ẽm corpus erit B Z. in duplo grauius B D corpore, & pari rõne possum sumere corpus B. I in duplo grauius ad B Z & quadruplo ad B D siue B I sit in duplo maius B Z, ipso siue in quauis proportione, sufficit enim mihi vt sit in duplo grauius ipso BZ & in quadruplo ad B D. Qua rõne erit B I graue vt octo, & sic finitum erit æquilibrum ipsi infinito, & per idẽ potest deduci q; erit grauius eodem. Quare siue infinitum sit grauitate silare, siue dissimilare, semp eadem sequunᵉ impolia. Inquit insuper etiã nihil ad demrõnem refert similaris grauitate ipsa magnitudo infinita AB sit, siue grauitate dissimilaris nam semp, sequunᵉ eadem absurda, & hoc declarat, & inquit. quippe cũ ab infinito ipso tot quotuis corpa equilibra ipsi B D partim sumere sit, aut auferendo aut addendo in magnitudine. Nã si in minori parte est grauitas minor, sumas ab ipsa A B, magnitudine continuo corpora minora, & sic procedas auferrẽdo Sin autẽ in maiore est maior grauitas, ꝓcedas addendo. siue seruetur proportio in magnitudinibus siue non, sufficit. n. seruare proportionem in grauitatibus, & cã est quia ab infinito, ex quo est infinitũ, possumus extrahere, vt quot volumus corpora, quare qualecunq; sit A B infinitum, si sit grauitatis finitæ, vtputa, vt octo vel alio numero stabilitum semper sequitur corpus finitum esse sibi æquilibrũ, & maius vt deductum est.

A

Quare ex his quæ modo diximus, patet corporis infiniti grauitatem finitam non esse, erit igitur infinita. Quod si hoc esse non potest, nec infinitum etiam aliquod corpus esse poterit.

Exclusis obiectionibus, nunc Aristoteles epilogat rõnem. erat enim ratio si aliquod corpus quod mouetᵉ recto motu, esset infinitũ grauitas aut leuitas esset infinita. Sed probatum erat grauitatem vel leuitatem non esse infinitam, igitur nec corpus aliquod, quod recto motu mouetur, esse poterit infinitum, & hoc inquit, quare ex his, quæ modo diximus, patet corporis infiniti grauitatem finitam, non esse propterea infert, erit igitur infinita. Tũc vltra cõcludit, quod si hoc, idest grauitas infinita esse non potest, vt statim deducetur proximo textu, nec infinitũ etiam aliquod corpus, quod moueretur motu recto, esse poterit, & sic patet ratio. Auerroes cõm 49. cuius textus respondet translationibus expositoris s. Tho. eodem modo hunc locum interpretatur. Verum parte illa, põt

B

intelligi q; si partes, induit secundam expositionem. vbi debes scire q; syll's Arist. fuit, sic se habet, E grauitas ad H grauitatem, ita B D, corpus, ad B Z, corpus. Nã vtrobique est subdupla proportio, & arguatur vt prius. Modo dubitatio est q; illa propositio maior est vera supponendo corpus A B ex quo sunt diuisa illa duo corpora B D & BZ. esse similare suis in partibus, tam in ratione corporis, q; in ratione potentiæ atque grauitatis. Vbi vero partes eius sint dissimilares q; diuersarum rationũ non est verum q; sicut se habet E ad H, ita B D ad BZ, qa stat E esse subduplã grauitatem ad H, & tamen B D non erit subduplum ad BZ, eo quia in maiore parte non semper est maior potentia, nisi quando sunt partes eiusdem rationis. Dupliciter soluit Auer vt mihi uidetur, vno modo q; syllogismus ualet cum usu illius maioris, & tunc debet intelligi maior in ratione partium & corporis generica,

C

hoc pacto, sicut se habet E ad H, ita ẽm rationem corporis B D, ad B Z. Nam licet ẽm rõnẽ hui⁹ uel illiuscorporis in specie non sit consimilis proportio, tñ ẽm rõnẽ corporis in eo q; corpus, est similis ratio atque ꝓportio, põt enim B D specie differre ab ipso BZ, quæ tamen in ratione corporis erunt eiusdem rationis quare ut sic põt intelligi cõsimilis ꝓportio quare vt E est totius B D, sic H, est totius B Z. Vel aliter intelligo Auer. & melius, q; põt fieri syll's cum vsu illius maioris, sed debet maior sic intelligi, sicut se habet E ad H, ita B D, ad BZ, non quidẽ ẽm ꝓportionẽ alicuius numeri & quantitatis, sed ẽm rõnem potentiæ. Nã vt E est subduplæ potentiæ ad H, ita B D, est subduplæ potentiæ ad B Z, quare maior est vera, q; vt E est subduplæ potentiæ ad H, ita B D, est subduplæ potentiæ ad B Z, & sic maior habet locum de ꝓportione potentiarum, & non de proportione quanti, & tunc cõple syllm, sed E est totius BD, igitur H est totius B Z sed H est grauitas potentiæ ut octo, ut supposuimus igitur B Z

D

est graue potentiæ ut octo & æquale erat A B, quare ut prius finitũ erit æquipotẽs infinito. Hæc est prima Auer. expõ, v3, q; syll's valet cũ usu illius maioris. Scda est q; põt alr intelligi, ut u3 syll's ualeat sine usu illius maioris, & tũc erit syll's B D, est graue ut duo, & tũc ab A B corpe extraho aliud corp⁹, qđ sit graue ut 4. siue sit in rõne corporis duplũ ad B D, siue triplũ, siue in quauis ꝓportione mõ sit in duplo grauius, & accipio tertiũ corpus qđ sit in duplo graui⁹ scdo, et in quadruplo grauius primo & hoc siue sit in duplo in rõne corpis, siue in quauis ꝓportiõe, casus iste patet qa ex quo AB est infinitũ corp⁹, possum extrahere ab eo tot quot uolo corpa, siue addẽdo alteri, siue diminuẽdo. Quo ĩ casu resecauero ab AB tot corpa, p quot p additionẽ deueniã ad corp⁹ eqlibrũ ipsi A B infinito, & ita hr̃ ipole ut pri⁹ syllogizetᵉ, igr̃ sine usu ꝓpõnis p̃dictæ, q̃ erat maior corp⁹ B I ẽ graue ut octo, ut p ca

sum ꝓbatū ē. Corp᷒ B I est finitū, igr̄ i. 3 figura corp᷒ finitū est graue vt octo, sed talr̄ graue erat A B. igr̄ infinitū & infinitū erūt æq̄libra, & sic hr̄ syll'ſs sine vsu dictæ ꝓpōnis & p ꝯns cessat dubiū. Hæc Auer. Sed occurres, nā id ad qđ deducit Arist. est falsum, v; ꝙ finitū sit æq̄librū in finito, & id qđ assumit ad illius illationē, est et falsum, sumit. n. tot corpa posse ab A B, infinito separare, qđ p additionē deueniř ad vnū finē æq̄librū ipsi A B. Mō hoc ēt est falsum, q̄a nemo actu sepauit tot corpa ab infinito & ita de inesse qđ assumiř ē falsum. quare ad deductionē falsi Arist. accepisset falsum, & sic nō eēt bonus syll's, nā ex falsis nō est incōueniens seq̄ falsum. Soluit Auer. & inq̄t & hæc demr̄atio fundata est in prioribus analyticis. s. lib. prio, ibi. n. dictū est ꝙ falsum impoſe nūq̄ sequiř ex falso poſi mō, qđ Arist. accepit est de inesse falsum tñ de poſi ē verū, q̄a de poſi ab A B infinito extrahi pn̄t tot, quot vis corpa, & sic optime more boni prioristici syllogizauit. syllogizet igiř hoc pacto. s. A B est graue vt octo, sed ab A B possum p resecationē diuidere B I graue ut octo igiř aliq̄d finitū ē æq̄librū infinito. Cōseq̄ns est falsum ipoſe & igiř an̄s erit falsum impoſe, q̄a p regulā prioristicā, falsum impoſe nūq̄ sequiř nisi ex falso impoſi, an̄s itaq̄ est falsum impoſe et nō p scđa pte, q̄a licet illa de inesse sit falsa, tñ est uera de poſi, igiř p prima pte quare falsum & impoſe est A B infinitū esse graue ut octo, & ita op; dicere A B esse grauitatis infinitæ. Hæc Auer. & optime.

Quæstio. An i maiore corpore maior uirt᷒ existat.

Circa finē huius demr̄ationis solet dubitari, vtrū in maiore corpe sit virtus maior, & vr̄ ꝙ nō, q̄a poſe est ignē maiorē esse minoris virtutis igne minore, vtpote si ignis maior sit rarior, nā tūc est minus actiuus. Scđo. parua terra est grauis vt octo, & magna gleba etiā ut octo, igitur in maiore q̄to nō est maior virtus. Tertio, paruū plūbū est grauius magno ligno, igitur non in maiore q̄to est uirtus maior. Quarta, sit aliquod totum dissimilare ut aīal, patet ꝙ aliqua pars minor erit grauior vt parua pars ossis magna parte sp̄us grauior est. Quinto sit unū corpus similare difformiter graue, utpote, cuius prima pars pedalis sit grauis ut octo, & dupla ad illā, vt quatuor, & quadrupla ad illā ut duo et octupla ad illā ut vnū. patet ꝙ in minore quāto est maior virtus, & tñ est corpus similare, cui᷒ ptes sunt eiusdē spēi. Sexto sit plūbū bipedale latæ figuræ, & plūbū pedale sagittalis figuræ, patet ꝙ pedale est grauius, quia citius descenderet. Septimo, certū est grauitatem ut octo esse diuisibile infinitū per partes ꝓportionales minoribus terminatis uersus finē, quia in duas medietates & in duas medietates alterius medietatis, & sic in infinitum. nam omne quantū est diuisibile in infinitū per partes ꝓportionales, tunc accipio corpus infinitū cuius pedalia sint mō infinita, & uolo ꝙ in primo pedali sit prima medietas grauitatis, & in secundo sit secunda subdupla ad primā, & in tertio sit tertia subdupla ad secūdā, & sic in infinitum, patet ꝙ tota grauitas in toto tali corpore est finita, q̄a ut octo, & tñ corpus est infinitum, in quo ipsa extenditur, igitur poſe est eē corpus simplex infinitū, cuius uirtus sit finita. Præterea octauo argui pōt, quia si esset infinitum graue non esset nisi graue ut octo, ut omnes calculatores tenent. Hæc qō ꝙ illa

solutio. I. conditio

ꝓpositio intelligitur uera nouem conditionibus limitata prima de uirtute materiali, propter quā cōditionē nō est in maiore parte hoīs maior uirtus intellectiua. Secunda

Secunda.

cæteris paribus ex parte raritatis & dēsitatis qua tollitur argumentū primū, quia paruus ignis pōt esse actiuior, ꝓpter maiorē densitatem. Tertia intelligitur cæteris paribus ex parte intensionis & remissionis, utpote si tota latitudo grauitatis gradualis sit in toto, & in qualibet parte, propter quā conditionē tollitur argumentum quintum & septimum, nō n in difformiter graui oportet in maiore quāto esse maiorem uirtutem & in minori minorem.

Tertia.

Quinta.

Quinta intelligitur cæteris paribus ex parte figuræ, & ꝓpter hanc cessat sextum argumentū, nā paruum plumbum pōt uelocius descendere ꝓpter dispositionem figuræ, nō aūt propter intensionem formæ. Sexta intelligi-

Sexta.

B

tur ꝓpositio de multitudine formæ, & non de graduali mensura, & per hanc cessat ratio secunda, quia licet parua terra sit grauis ut octo, ueluti magna, nō tñ est æquilibra s̄m multitudinē formæ. Sessat etiam octaua ratio, quia licet finitum sit æque graue intensiue, sicut infinitū, non tamen æquilibrum. Septima intelligitur cōparatione facta inter corpora eiusdem speciei: ꝓpter qnod cessat tertia ratio: nā plumbū & lignū differunt specie, & ꝓpterea non oportet alterum altero esse grauius. Octaua intelligiř qn̄ totū est similare, & eiusdem speciei in partibus, ꝓpter quod cessat quartum argumentū. aīal. n. est totum dissimilare, ut constat, quare non oportet in maiore parte esse maiorem uirtutem. Differt autem hæc octaua conditio parum a septima, nisi quia septima loquitur generatim, siue cōparabilia sint partes alicuius totius, siue nō. Octaua uero loquitur qn̄ cōparabilia sunt partes alicui᷒ totius Tñ una limitatio est, ut cōparabilia sint eiusdem speciei.

Octaua.

Nona propositio intelligitur s̄m considerationē naturalē, & propter hanc tolliř. 7. ratio, quæ etiam ablata est per tertiā conditionē, illa. n. ꝓcedit ex imaginatione Mathematicorum, qui diuidūt quāta in infinitum, at s̄m cōsiderationem naturalem deueniēdū est ad minimū, & ad maximū, & sic nec grauitas pōt diuidi in infinitum, nec est dabile corpus infinitū, in quo grauitas illa esset extensibilis, s̄m. n. naturalē rōnem stabilita sunt utraq̄, ut dicit Auerroes ubiq̄. Sic igitur patet intellectus ꝓpōnis, & ꝙ in pluribus casibus est falsa, quā vera. Et Tūc ulterius patet (ut recte Auerroes dixit) ꝙ demonstratio Aristotelis habet locum per usum huius propositionis, & sine usu huius propositionis per usum quidem huius propositionis habet locum, supponendo corpus quod mouetur motu recto esse simplex, & cæteris paribus, & limitatum per nouē conditiones, ut dixi, sine usu uero talis propōnis, patet demōstratio per regulam prioristicam, ut dixit Auer. de quo supra. Hæc de propositione.

Nona.

F

Quod uero grauitatem esse aliquod infinitum impossibile sit, ex his perspicuum est. Si enim tanta grauitas per tantum spatium in hoc tempore mouetur tanta & adhuc in minore tempore monebitur.

Spatiū est uerbū suppletum. Hæc particula. In minore tpe textui suppleta. Intentio.

G

Nūc ꝓbat minorē, erat n. Syll's, si aliquod corpus qđ recto ferř motu est infinitum, grauitas uel leuitas erit infinita. Hæc fuit maior, & ꝓbata est, p hoc, q̄a corpis infiniti grauitas finita esse nō pōt. Sed grauitas infinita esse nō pōt alicuius corporis. hæc est minor, & destructio consequentis, & hāc nūc intēdit ꝓbare, qua ꝓbata, infert, igiř nullū corpus, quod recto fertur motu, poterit esse infinitū. est igiř intentio capituli ꝓbare minorē sylli, videlicet nullius corpis grauitatē infinitā posse esse, & hoc ꝓponit & inq̄t. Qđ uero grauitatē esse aliq̄d in rerū natura infinitū, īpoſe sit, ex his q̄ nunc dicemus, ꝓspicuū erit. Hæc est intentio capituli. Deinde ꝓbat ꝓpositū, & more boni geometræ, ꝓmittit suppōnes tres, quarū prima est, ꝙ si tanta grauitas, uerbi cā ut duo, moueř per tm̄ spatium, uel moueret aliq̄đ mobile p tm̄ spatiū, uerbi cā, pedale in hoc tp̄e, utpote in hora, tanta grauitas & adhuc. i. tanta et adhuc maior illa, uidelicet ut quatuor mouetur uel moueret idē mobile in eodē spatio pedali in minori tēpore, utpote in dimidio illius horæ, est igitur prima suppō, si aliqua grauitas certæ mēsuræ moueret aliquod mobile in certo dato spatio, & ī certo dato tp̄e, maior uirtus moueret idem mobile super eodē spatio in minore tp̄e. Hæc ꝓbata fuit. 7. physicæ auscultationis, per hoc, q̄a quanto uirtus motiua est fortior, tāto eius mobile mouet ueloci᷒ quare tāto in minore tp̄e mouebit. Quo uero ad uerba græca attinet. Mouetur, græcē est κινεῖται in translationibus uero, quas Expositor exponit, legiř uerbum illud Mouet, & utrūq̄ est bonū, q̄a uirtus materialis in mouēdo moueř per regulā Arist. in. 8 physicæ auscultationis. Immaterialis uero mouet, & mouetur, quia igitur grauitas ē uirt᷒ motiua materialis, ī mouēdo necessario moueř

I. suppō.

Verborum cōsiderat[i]o.

H

Verbū illud tpe moueatur supple tūc, & uerbum mouebitur.

& ita vtroque modo verbum græcum κινεῖται potest ad nos venire.

Atq; quā rōnem habēt grauitates, eā mō contrario tpa hēbunt ueluti si dimidia grauitas hoc in tpe mouere tur dupla in dimidio illius mouebitur.

Secūda suppō qualis ꝓportio est grauitatū mouentiū talis mō cōtrario est tēporū, verbi cā, si semipedale grauitatis moueret A mobile in hora, pedale grauitatis mouebit in medietate horæ. Sequitur aūt hæc scda suppō ex prima, nam si maior grauitas mouet in minore tēpore, sequitur, ꝙ qualis est ꝓportio grauitatū mouētiū, talis mō contrario erit proportio temporum, vt correspondenter per augmentum grauitatis in proportione, sit proportionalis temporum diminutio.

Preterea finita grauitas omnem finitam inter capedinem finito quodam in tempore transit.

Aucr. com. 51. & 52.

Tertia suppositio finita grauitas omnē finitā intercapedinē atq; distantiā finito quodā tpe transit. Hęc tertia suppō deducta est. 5. physi. auscult. vbi ꝓbatū est virtutē, spatiū, & tps sese consequi quo ad rationem finiti, infinitiue. Auerroes uero etiā vt nos exposuimus exponit. Verū vbi nos in græcis codicibus habemus grauitatē, quæ græce est βάρος. Ipse in suis trāslationibus habet graue, qd quidē non est valde dissonum, & tunc iuxta eius trāslationes prima suppō est, ꝙ graue maius in minore tpe mouet, patet, quia uelocius mouet. Scda suppō, quæ ex hac sequit, est ꝙ qualis est ꝓportio grauitatis ad grauitatē, vel grauius ad graue in maioritate, talis est tēporis ad tempus mō cōtrario in minoritate. Nā sit A graue aliqd vt quatuor, B vero graue ut octo, C sit tempus, quo mo

1. suppō.

Scda.



uet A graue, & sit hora, dico, ꝙ D erit tps, quo mouebit B graue, & erit medietas hore, nā qualis est ꝓportio ipsi⁹ A grauis ad B graue, talis mō cōtrario C tpis ad D tps, ipsius. n. A ad B, ꝓportio est subdupla, ipsi⁹ vero C ad D dupla, quare si A mouebit ī C tpe, B mouebit in D tpe. Hęc est scda suppō. Tertia est graue oē finitū mouebit finito in spatio atq; finito in tpe. aīaduersiōe dignū, ꝙ Auer. addit in scda suppōne, & vult ꝙ ſm ꝓportionalē auctionē grauitatis in infinitū, sit ꝓportionalis minoratio tpis in infinitū, verbi cā, si A graue augeat ad duplū B, tps diminuet ad subduplū, & si in triplo augeat A, et in triplo diminuet B, tps semp requir ſm cōtrariā ꝓportionem; mō sint cætera paria, ex parte spatii, & figuræ, & cæterorum, quæ solent addi ad hæc a supputatoribus, vt sexto auscult. libro deduximus. Sed occurres per dubōnem Albertillæ in ꝙ pluribus locis. Sit grauitas vt quatuor A quæ moueat B, resistentiam vt tria in certo dato spatio vtpote octipedo, & in certo dato tempore, q̄ sit hora, & uolo qd A duplet & fiat graue ut octo, qro utrum B resistētiā ut tria mouebit in subduplo tpe utpote in dimidio horæ super eodem spatio, & uidetur quod nō, q1 octo ad tria est ꝓportio maior quā dupla. Nam octo cōtinēt tria bis, et vltra adhuc continent illius totius, duo igit mo

Tertia Auer.

Dubiū

A uebit B resistentiam magis q̄ in subduplo tpis & tn̄ graue vt octo est duplū ad graue ut quatuor igitur ꝓportionali auctioni grauitatis nō corrīdet ꝓportionalis diminutio tpis: qppe cū graue sit auctū ad duplū, et tps nō sit diminutū ad duplū, sed ad magis ꝙ ad duplū. Hāc dubōnē in. 7 physi. auscul. pertractauimus, ubi diximus Albertillā ꝓpter hāc rōnē uoluisse ꝓportionē uelocitatū in motibus nō sequi ꝓportionē potentiarū motiuarū ad suas resistentias, sed proportionē ꝓportionū potentiarū mouentiū ad suas resistētias, vtpote si A mouet B resistēs a certa ꝓportione C, mouebit B in duplo velocius si eius ꝓportio ad B sit dupla ad ꝓportionē ipsius A ad B, et sic p grauitate duplā pipatetici nō intelligunt qualitatē duplā, sed ꝓportionē duplā grauitatis ad illā quā habuit prior grauitas respectu eiusdem resistentiæ. verbi causa si mouet B sibi resistens a certa proportione uincendo et superando resistentiā ipsius B, dico ꝙ grauitas dupla ad grauitatē A I, grauitas C, cuius ꝓportio ad ꝓportionē, qua A supat resistentiā B, est dupla, mouebit idem B sup idem spatiū in subduplo tpis, igitur proportionalis tpis diminutio sequitur proportionalem auctionem grauitatis, idest proportionalem auctionem proportionum grauitatis ad suā resistentiā. Tūc ad propositū licet graue ut octo sit duplū ad graue vt quatuor, nō tn̄ ꝓportio octo ad tria, erit præcise dupla ad proportionē quatuor ad tria, quare si debet tps subduplari, debet graue crescere ad tantū, vt eius ꝓportio sit præcise dupla ad ꝓportionē priorē, verbi cā, qa prior ꝓportio fuit sesqtertia, nā quatuor cōtinet tria semel, & tertiā, igr debet crescere grauitas illa intm̄, ut eius ꝓportio ad dictā resistentiā, vt tria, efficiat dupla sesquitertia, & tūc in subduplo tpe moueret dictā resistentiā. Qn̄ igitur paripatetici dicunt ad ꝓportionale augmentū uirtutis sequi ꝓportionalē diminutionē tpis debet intelligi ad proportionale augmentum uirtutis, ut proportionalis diminui proportionaliter tempus Hæc tamen lege curiosius in. 7. lib. physicæ auscultationis.

Quæ Alber.

B

C

Necesse est igitur ex his, si aliqd est infinita grauitas, moueri ipsam, & nō mcueri. Moueri quidē quo tantū quantū finita & adhuc. Nō moueri āt; quo quidem moueri oportet scd̄m excessus ꝓportionabiliter, sed ecōtrario maior in minori. Infiniti autem ad infinitū ꝓportio nulla est, temporis autē minoris ad maius finitū est, sed in minore semper, minimum autem non est.

Textū hec deficit græ. codicib⁹ui delicet. Moueri, & nō moueri nō moueri ut in aliis trāslationibus legitur. Non hoc uerbū deficit codicibus græcis Proportio rō. Expō. Quæ uerba desunt. codicibus græcis.

His tribus suppōnibus statibus deducit dictā cōditionalē, quæ erat minor & inquit. Necesse est igitur ex his si aliquid est finita grauitas, uel ut melius iaceret, si aliqd corpus esset infinite graue moueri ipm, & non moueri. verba aūt hæc uidelicet, moueri ipsam, & non moueri codicibus græcis quos habemus, deficiunt, et etiā translationibus nostris, tn̄ uerba hæc habet trāslationes aliorū & expositores græci. Illud cōsequens est impoſſe simpl'r, cū sit unū copulatū, uel una copulatiua facta de partibus cōtradictoriis. Quod quidē sequatur illud moueri, dato ꝙ ipsum infinite graue esset, patet ex prima suppōne, unde inquit, moueri quidem supple ipsum si esset, sequitur, qd dictū est in prima suppositione, infinitam grauitatē moueri tantum quantum finita mouetur, & adhuc uelocius & in minore tpe. Hæc de prima parte. Qd uero sequitur ipsam nō moueri deducit ex aliis duabus suppositionibus, & inquit nō moueri aūt supple ipsam si esset sequitur per duas suppositiones quas ponit dicens. quo quidē moueri oportet maius supple secūdum excessus proportionabiliter, hęc est prima, sed e contrario maior grauitas in minori tempore, hæc est secunda, ex quibus colligitur ꝙ graue infinitum nō mouet, quia ubi moueretur, oportet habere certam proportionem ad graue finitum in mouendo. Infiniti autem ad finitum nulla est proportio, temporis autē minoris ad maius finitum est supple ꝓportio

D

sed in minori semp. & quia posses dic ere dari minimum tẽpus, quo infinite graue moueret, addidit, minimũ autẽ non est. 4. n physi. probatum est nõ dari minimũ tẽpus.

Obiectio. Vel verba hæc retulit ad proportionẽ, quia quis posset dicere esse minimũ in proportionibus, & ita infinitum

Rñsio. mouet p tps redactũ ad minimã proportionẽ. Rñdet nullã esse ꝓportionẽ minimã. Sic igitur si graue infinitũ esset illud moueretur, quia per primam supponem moueret quantum mouebatur finitum & adhuc amplius, & non moueretur. quia in tempore ita paruo, quod ad tempus quo moueretur graue finitum, nullam haberet certã proportionem, quod est contra naturã motus, omnis n. motus est in certo tpe, & cõparabilis alteri motui in velocitate, hæc ex trãslationibus nostris facile patent.

Q. uerauer. com. 51. Et Auer. exponit hoc mõ, vt legẽti patet, licet verba cõmenti sint valde corrupta. Colligitur autẽ facilius ꝙ si graue esset infinitum, illud non moueretur, quia vel in tẽpore, vel in non tẽpore, ut dicit Auer. non est dicendum illud moueri in nõ tẽpore, quia omne quod mouetur, in tempore mouetur, vt. 6 physi. auscult. probatur. nec est dicendum illud moueri in tempore, quia cuiuslibet temporis ad quodlibet tẽpus est quædam proportio, at infiniti grauis ad finitum graue nulla est proportio in excessibus, et ita dato graui infinito, illud nullatenus moueretur

Contra logi. & hæc Auerro. deductio est facillima. Ex his sequitur contra logicos, qui volunt aliquod infinitum moueri in infinitum uelociter, & ita in infinito paruo tempore, & & non sequitur illud moueri in tẽpore. nam licet moueatur in infinito paruo tẽpore, non propter hoc sequitur illud moueri in aliquo tempore. Quæ (vt mihi videtur) non sunt peripatetice dicta. Arist. enim vbiꝗ destruens infinitum vsus est hac suppositione, ꝙ si ipsum esset, in nullo tempore moueretur, & quod in nullo tpe mouetur, non mouetur. Quare hæc non sunt peripatetice dicta.

Proportione rõne. Quod qdẽ Sed. Alia. *Neꝗ si esset, vtilitas vtiꝗ aliqua eẽt. Sumeretur .n. cõtra aliud finitũ in eadẽ ꝓportione, in qua infinitũ eẽt maius ad alterã. Quare in ęquali tpe p ęquale infinitũ atꝗ finitũ mouerentur, quod quidẽ est impossibile.*

Expositio. Vt dictum est Aristoteles remouet dubitationem cõtra dicta. nam dici posset tale infinitum graue, nec moueri in instanti, nec in tempore magno, sed in tempore minimo. Obiecit contra hunc cauillum primo, quia non datur tale minimum in tẽpore. Nunc secundo obiicit, ꝙ si daretur tale minimum in tempore, nulla esset utilitas illius, nã (vt ait) sumeretur contra aliud finitum graue in eadem proportione superãs illud primum ad quod infinitum comparabatur, in qua infinitum graue esset maius ſm tale tps quod ponitur minimum ad alterum, idest ad illud finitum primo positum, & ita illud finitum acceptũ vltimo moueretur in eodem minimo tẽpore. Verbi causa, sit A grauitas infinita, quę moueat supra C spatio finito in hora, nã ex quo moue in minimo tpe, & ita in tpe sit illud minimũ tps hora Sitꝗ B grauitas finita quę moueatur supra spatio æquali C in tempore maiori ad illud, vtputa in proportione decupla ad minus, cum subiecti sit proportio finita, & ita tempus sit decem horarum vel quouis alio numero modo sit ꝓportionali priori, igitur A in C spatio mouebi in hora, B vero in horis vndecim in eodẽ vel æquali spatio, tũc accipio vnũ aliud graue, qđ superet B in tanta proportione in quãta tps ipsius B, superat tps ipsius A, quibus A & B, mouebant, et sit D tũc arguitur, qualis est ꝓportio tpis ad tps talis est velocitas ad velocitatẽ, sed tps quo moue A supra C & tps quo mouetur D sunt in æquali proportione, igitur uelocitates erunt æquales, & ita idem spatiũ C, vel æqualẽ æquali velocitate pertransiretur a graui finito & infinito, qđ quidem (vt dicit) est impossibile. Breuiter igitur tale minimum est iutile, quia nõ posset poni ita paruum, qn per multiplicationẽ grauitatis finitæ posset mouere eo tẽpore grauitas finita, vt deductũ est, & sic Auer. intelligit.

B *Adhuc aũt si in quãtouis tempore, finito tamen mouetur A infinita grauitas, per aliquam finitã diistantiã necesse est etiam aliam finitã in eodem ipso moueri.* Quãtouis. qualicũꝗ. Distãtia est verbũ supletum.

Expositio. Scdo dicet quispiã (vt exponit diuus expositor) an se quat illud incõueniẽs ĩ quocũꝗ tpe ẽt nõ minimo, quasi rñdet illud incõueniens seq in quocũꝗ tpe ponamus grauitatem infinitam mouere, ẽt nõ minimo, sequi. n. finitã in eodẽ tpe moueri per eandẽ finitã, supple distantiã, possumus n. imaginari super finitã grauitatẽ addi grauitatẽ semper quousꝗ mouebitur in tãto tpe sup tm̃ spatiũ, vt moueba infinita. Hæc Expositor & Simplic. uel fortasse dicit hæc, ꝑpter sophistas, q̃ tenẽt infinitã grauitatẽ moueri super spatiũ finitum in q̃touis paruo tpe, & ita non in minimo tpe ꝑpterea replicat Aris dicens, adhuc aũt si in q̃touis tpe, finito tamen, moue infinita grauitas per aliquã finitã distantiã, necesse est etiam aliã finitam in eodẽ ipso tempore, super eodem etiam spatia moueri imaginando finitæ grauitati fieri additionẽ eo vsque quousque

F moueatur in tanto tempore, & tanto spatio. Debes scire aliquos sophistas voluisse infinitum moueri in quãtouis paruo tempore, finitum autem non in quãtouis paruo tempore, sed in certo dato tempore. Aristoteles obiicit, si in quantouis paruo tempore mouetur infinitũ graue, modo illud tps sit finitum sequitur finitum moueri in eodem per eandem distantiam, at si infinitum mouetur in infinito paruo tẽpore, tunc mouebitur in non tpe Infinitũ. n. tẽpus paruũ est nõ tẽpus. Hæc Arist cõtra sophistas. Ex his sequitur nihil esse illud sophisticũ, videlicet, in infinito paruo tpe moueri aliqd, & moueri in tpe. infinito paruo, apud. n. Aristo. hæc non differũt, nã oẽ tẽpus qđ nõ est determinatũ, uel determinabile est nõ tps ſm Aristo. quo fit ut suppositio, quam dicunt confusam nulla sit, vt in nostris logiculis diximus. Quę soph. Cõtra suppõnẽ cõfusam sophistarum.

Impossibile est ergo grauitatem infinitam esse. Similiter autem & leuitatem esse est impossibile.

G Quasi epilogat conclusionem, & inquit. Impossibile est ergo ex his rationibus grauitatem infinitam esse, similiter autem etiam impossibile est leuitatem esse infinitam, ut eisdem rationibus probari potest. Quo uero ad uerba attinet, in antiquis trãslationibus habetur, Et corpora infinita grauitatem leuitatẽue habere impossibile est. Fortasse hæc verba sunt extra textum de glossa, sed vtcũque sint, patet textus conclusio. Expositio.

Quod quidem igitur infinitum corpus non sit, perspicuum est, & per ea quę particularia sunt hoc mõ speculãtibus, & vniuersaliter considerantibus non solum secũdũ rõnes, quę dictæ sunt a nobis in his qui de principiis sunt libris. (Determinatum est enim illic de infinito uniuersaliter prius quo modo est, & quo modo non est,) sed etiam nunc alio modo. Libris est uerbũ additum.

H Aliq dicũt Aris. hic recapitulare, Expositor aũt ait Aris. dixisse de singulis corpib⁹ nãlibus nullũ eorũ esse infinitũ v; nec graue, nec leue, nec neutrũ, nuncvero cõi rõne idẽ demõstrare, & ita eũ nunc ꝓponere ait de quo est intentio & vtrũque bñ dr. Vñ inqt, { ꝙ quidẽ igi infinitum corpus nõ sit perspicuũ est, & p ea q̃ pticularia sunt hoc mõ speculãtib⁹. } Particularia hoc ẽ vel p pticulares rõnes, uel p pticularia corpa, qa ꝓbauit nec cœlũ, nec graue uel leue eẽ ĩfinitũ, & patet ẽt vl'r cõsiderãtibus nõ solũ ſm rõnes, q̃ dictæ sunt a nobis in his libris, supple, qui sunt de principiis, vt. 3. physi. auscult. (determinatum est enim illic de infinito vniuersaliter prius quo modo est, & quo modo non est,) sed etiam nunc alio modo, & ẽt p rõnes vl'es, vt dicemus. ecce quo modo partim recapitulat, & partim proponit ad dicendam intentionem. Expositio.

Auer.c.54 Auerroes autem in p̄senti com. uult ꝙ Aris. recapitulat, & inquit, recapitulat ea quæ dixerat. s. ꝙ nulla est grauitas infinita, & ꝙ eādem demr̄onem habet grauitas & uitas, & ita sicut non datur grauitas infinita, ita nec leuitas propter eandem demr̄onem. Præterea patet etiā non dari corpus graue aut leue infinitum, sunt. n. duo fundamenta uel duæ propōnes categoricæ p notam cōditiōis coniunctæ, v3, si corpus graue aut leue infinitum est grauitas, aut leuitas infinita est, hoc est primum. Secūdum, sed nec grauitas, nec leuitas infinita est, igitur a destructione consequentis ad destructionem antecedētis patet tertio non dari corpus graue aut leue infinitum. Nam hæc ꝓpō, quę est oppositum consequētis. si coniungitur hypotheticæ, quæ dicta est, uidelicet ꝙ si corpus infinitum graue aut leue est, grauitas aut leuitas infinita est, iam relinquitur oppositum antecedentis, uidelicet ꝙ nō datur

Corollariū corpus infinitum graue aut leue. Ex his infert Auer. ꝙ oīa corpora mundi sunt finita, nam corpora simplicia tria sunt, uidelicet graue, leue, & neutrum: quorum omne finitum esse patet, & ita oē corpus est finitum. Infert ēt ex hoc ꝙ mundus ipse est simpliciter finitus. quia constat ex simplicibus finitis q̄titate & numero. q̄titate quidem, quia oē corpus simplex est finitum, numero uero,

Dubitatio. quia corpora simplicia sunt tm̄ tria. Sed mox occurres, nam. 3. physicæ auscul. dictum est de infinito, & hic,

Solutio. 1. differētia etiam igitur vr̄ superfluum. Soluit Ari. & soluit Auerroes assignans duas dr̄ias inter tractatum de infinito illic & in hoc lib. prima, quia illic demr̄o est vl̄is, nam illic declaratur quomodo infinitum est. & quomodo non est, quia infinitum potestate est, infinitum actu non est. hic uero particularis, quia de cœlo, de graui & leui in particulari. Secunda dr̄ia est, quia res demr̄ata est vl̄ior illic q̄ hic: nam illic declaratur simpl̄r nullum corpus esse infinitum cuiuscunque naturæ sit. hic autem particulariter de mundo uel elemento, igitur duæ tātum sunt dr̄iæ. prima ex parte ꝓpōnum uel demr̄onum, ex quibus demr̄atur nam propōnes, uel demr̄o. 3. libri physi. est vl̄ior, arguit enim illic ꝙ si daretur corpus infinitū illud non esset mobile, qm̄ omnem locum occuparet. Secūda ex parte rei demr̄atæ, nam illic agitur vl̄r ꝙ nullum corpus est infinitum: hic uero de mundo uel el̄nto. & sic tractatus iste

Primadub. non superfluit. Sed Auerroes vr̄ sibi contrarius, nam. 3. phy. com. 48. & 49. ait demr̄onem. 3. phy. esse nō s̄m simpliciter vl̄em, sed s̄m apparentiam, quia illic nondum apparebat numerus omnium corporum, quia nōdum patebat dari corpus neutrum, com. uero. 49. inquit, & hoc significat perscrutatio eius, hic est de hac nā, qm̄ non apparuit hic aliam nām esse, & sic vr̄ Auer. sibi contrarius.

Responsio Pōt dici demr̄onem tertij dici vl̄em, non per affirmationem de omnibus corporibus, quia cum illic nō erat notus numerus corporum, non poterat sciri de oībus nullum illorum esse infinitum, hic uero ait illam esse vl̄em p indr̄iam, qm̄ quouis dato: cum illud sit mobile, oportet

Secunda. esse finitum: Secundo occurres. utrum demr̄o vl̄is sit

Respōsio.1 perfectior demr̄one particulari. Respondet Expositor, ꝓbatio enim quæ est per medium commune, perfectiorem scientiam causat. Auer. autem supra com. 33. inquit & perscrutatio vl̄is de esse infiniti in actu firmior est hic

Secunda. q̄ in. 3. phy. & reliqua Pōt dici, ꝙ vl̄is demr̄o est perfectio ex parte modi cognoscendi, quia vl̄iora sunt certiora, non autem ex parte rei cognitæ, quia vl̄iora sunt confusiora, cum plura contineant, sed quia minus resolubilia, ideo sunt s̄m modum cognoscendi certiora. Tu uero lege commenta hæc.

Post hæc autem considerandum est, si infinitum quidem uniuersum corpus non sit, tantum tamen sit, ut plures sint cœli, forsitan enim quispiam hoc dubitabit, nam ut hic qui circa nos est mundus, constat, nihil obstet, & plures alios esse quidem uno non tamen infinitos, prius autem uniuersaliter de infinito dicamus.

A Ostendit quid post hęc sit immediate dicendum, quasi inter eius dicta ponēdo ordinem, & inq̄t post hæc aūt . s. quę de infinito dicemus, cōsiderādum est, si infinitum q̄dem uniuersum corpus nō sit. i. si mundus ipse, qui dr̄ pan, nō sit infinitus, tm̄ tamen sit, ut plures sint cœli, uel possint esse, forsitan. n. q̄spiam in hoc dubitabit, utrum plures possint esse cœli uel mūdi, cum. n sint q̄titate finiti, iō emergit de mūdorum pluralitate. Nam ut hic qui circa nos est mūdus cōstat. ita supple nihil obstet et plures alios huic similes esse, plures dico quidem uno, nō tm̄ infinitos, sed (ut dictū est) prius de infinito ipso dicamus vl̄r, q̄re qō post tractatum de infinito ꝑtractāda. erit de mūdorum pluralitate, q̄ vr̄ rōnalis ꝓ q̄to ut hic noster mūdus, cōstat, ita plures cōstare alios nihil vr̄ impoſe. Intentio

Auer. aūt primo colligit mūdum esse finitum, et inq̄t cum declaratum sit ꝙ partes istius mūdi sint terminatæ numero, & ēt finitæ q̄titate, declaratum est necessario ꝙ iste mūdus est finitus. Secūdo Auer. declarat quæ qō est Quę Auer. Com.55.

B post hoc desiderata, & inquit, & quia aīa non desiderat magis post illam qōnem de infinitate mūdi, q̄ de numero utrum sit unus aut plures, iō post tractatum de mundi infinitate ꝓponit dicere de mūdi pluralitate, Tertio declarat qualis est qō de mūdi pluralitate, & inq̄t, & uult studere in ea primo ꝑ nobilitatem illius qōnis in se: est . n. qō quæ est ex parte sui nobilis, & in se nigra ꝑtractatione, uelut & cæteræ huius libri. Secūdo, quia per hanc soluitur qō de unitate & pluralitate primi principij: qui est Deus. Nam, si mundus est unus, unus erit motor primus, & si plures, plures erunt primi motores, sic igitur patet qōnem hāc esse in se desiderabilem. Quo uero ad uerba attinet, Auer. ait cœlum trifariam accipi, ut Arist. dicet post, uidelicet de toto mūdo, de toto cœlo ex omnibus orbibus cōgregato, & de ultimo cœlo. Hic aūt ait acceptum esse pro toto mundo. Præterea Arist. in textu dicit. Nam ut hic qui circa nos est mundus constat, & ita plures alios esse nihil obstabit. Vbi Auer. ait Aristo. Tex.c.96. &.76. Cœlū tripliciter.

C tangere quandam rōnem extrinsecam, qua nonnulli ꝓbabāt plures esse mūdos, uidelicet de indiuiduis īuenit plus uno in eadem specie, hic mundus est indiuiduus, igitur de eo inuenitur plus uno in specie, & ita erunt plures mundi. Addit uulgus & antiquos philosophos differre, quoniam uulgus existimat plures mundos esse possibile. philosophi antiqui per hanc rationem dicunt plures fuisse de facto. Sed cur hæc rō dr̄ accepta extrinsecus & non per se, non est clarum. Albertus aū t hanc rōnem esse per extrinseca, quia per uerisimilia et falsa, qm̄ licet maior sit uerisimilis, est falsa. non enim est vr̄ uerum de omnibus indiuiduis ꝙ sint plura uno in specie alii dicunt hanc accipi ab extrinsecis, quia non accipitur ab his quæ cœlo competunt: uel mundo, Dici potest et tertio, quia alia rō firmior dicet pro hac parte, probarūt enim quidam mundos esse plure quia constat ex mā, & omne constans ex materia est multiplicatum in specie, & ita ad differentiam huius rationis illam uocat per extranea. Hæc Auer. Dub5. 1. Solutio. Secunda Tertia.

D *Omne igitur corpus aut infinitum aut finitum necesse est esse. Et infinitum, aut similare omne, aut dissimilare, & si dissimilare, aut ex finitis specie, aut ex infinitis.*

Prosequitur, & proponit tres diuisiones, & inquit. omne igitur corpus aut finitum aut infinitum necesse est esse. Hæc prima diuisio patet, quia finitum & infinitū sunt primę dr̄iæ quanti, saltem s̄m existimationem, ut ī libris phy. dictum est, & ita hæc est prima diuisio. Secūdam ponit dicens, & infinitum. aut similare omne, aut dissimilare. Prætermisit subdiuidere finitum, qm̄ si ponitur omne corpus esse finitum, habetur intentum, et per dissimilare intelligit mistum: uel cōpositum ex par- Expositio. Specie aut speciebus. 1. Diuisio.

ἀνομοιομερής. tibus diuersarum sperum, ut aīal, qꝙ græcæ dr̄ anomiomeres, aial.n. dr̄ dissimilare, quia eius partes differunt numero, & spē per similare autem intelligit corpus compositum ex partibus numero differentibus, sed eiusdem spēi, ut aqua, uel ignis. Nam quælibet pars aquæ est aq̄, & quælibet pars ignis est ignis. Hæc est secunda diuisio. Deinde ponit tertiam & inq̄t, & si dissimilare, supple sit corpus ipsum infinitum qꝙ ponitur, aut partes differētes spē ex quibus cōstat sunt numero finitæ, aut numero infinitæ. pōt.n. infinitum corpus dissimilare dupl'r intelligi aut qꝙ eius partes spē differentes sint numero finitæ, sed magnitudine quælibet sit infinita, sic enim partes differentes spē essent numero finitæ: sed qm̄ sunt magnitudine infinitę, totum esset infinitum. Aut pōt intelligi q̄libet eius partem esse finitam magnitudine, sed numero oēs infinitas, sic.n. totum esset infinitum, & sic patet tertia diuisio.

Tertia

Que Auer com. 56. Auerro. duas cās assignat cur iterum hic uult probare non esse corpus infinitum. Primo quidem ut eadem ueritas ꝓbetur dupl'r vl'i & particulari demōne, id.n. qđ pluribus modis dem̄ratur, certius cognoscitur, & q̄a hic vl'r & particulariter probatur eadem ueritas, iō iterum de illo pertractat. Secundo uero quia demōo. 3. libri physic. supponit corpora simplicia esse finita, et motus illorū esse finitos, & loca ēt at hæ suppōnes hic ꝓbantur, & ita certius hāc ueritatē hic tangit. Secūdo Auer. ponit vim syll'i Ari. in toto hoc processu: & uult illum esse hypotheticum diuisiuum hoc modo, si daretur corpus infinitū, aut similare aut dissimilare, sed nec similare, nec dissimilare, igitur non datur corpus infinitum, sed omne corpus est finitum, aut infinitum, igitur omne corpus est finitū. Hic est totus syll's hypotheticus: cuius partes cum erunt destructæ, habebitur propositum.

Quod quidem igitur ex infinitis non sit possibile esse perspicuum est, si quispiam nobis primas suppositiones manere sinat. Nam si primi motus finiti sint, species quoq; simplicium corporum finitas esse necesse est. Simplex quidem enim motus est, qui simplicis est corporis, simplices autē motus finiti sunt, oē autem corpus naturale necesse est semper habere motum.

Expositio. Nūc incipit destruere partes, & primo probat, qꝙ corpus infinitum datum non pōt esse dissimilare. quia ut dicebatur: aut esset ex partibus finitis, aut infinitis. Oñdit igitur primo qꝙ partes differētes spē dati corporis infiniti nō possunt esse infinitæ, & hoc ꝓponit dicens, qꝙ q̄dē igitur ex infinitis non sit poſe esse, supple tale corpus datum, infinitum dissimilare, perspicuum est, si q̄spiam nobis primas suppōnes manere tāq̄ ueras sinat: sunt aūt primæ suppōnes tres, prima, qꝙ simplex motus si corporis simplicis, & supple mistus sit misti corporis. Secunda suppō fuit qꝙ motus simplices sunt finiti, qm̄ tres: aut ad medium, aut a medio, aut circa medium. Tertia suppō fuit, qꝙ oē corpus nāle habet motum aliquem simplicē, ita ut nullum possit esse, quin habeat motum simplicē, ex his deducitur, tale dissimilare corpus non posse eē ex partibus simplicibus differentibus spē infinitis. Nam si primi motus finiti sunt, ut secunda suppō est, spēs quoq; simplicium corporum, ex q̄bus tale dissimilare corpus infinitum constabit, finitas esse necesse est. Deducit per duas suppōnes alias repetendo primam & inquit, simplex quidem enim motus est: qui simplicis est corporis, hęc est prima suppō, simplices autem motus finiti sunt, ut dicit secunda suppō. Omne autem corpus nāle necesse est semper habere motum, ut dicit tertia suppō. Ex his sequitur corpora simplicia non esse infinita. Addit autē tertiam suppōnem, qm̄ quis dicere posset dari corpora nālia sine motibus, & ita essent corpora īfinita sine motibus, uel saltem posset intelligi illa esse, quare his stantibus sequitur spēs corporum simplicium esse tantū tres,

1. Suppō.

Secunda.

Tertia.

E uidelicet eorum quæ mouentur a medio: eorum quæ mouentur ad medium, & eorum quæ mouentur circa mediū. & cum nullum sit corpus naturale immobile, omnia igitur corpora simplicia differentia spē, sunt numero finita. Ex his sequitur dissimilare corpus non posse esse ex partibus differentibus specie infinitis, & sic destruitur primum membrum.

At uero, si infinitum erit ex finitis, & unamquamque partium infinitam esse necesse est, dico autem ut aquam aut ignem, at hoc est impossibile, demonstratum est enim neque grauitatem neque leuitatem infinitam esse.

Nunc ostendit qꝙ tale corpus dissimilare non possit esse ex partibus specie differentibus finitis, & arguit, q̄a oporteret unamquamq; partium esse magnitudine infinitam, ut oībus patet, dico autem ut aquam, aut ignem F aut supple terram, uel aerem, at hoc est impossibile, q̄a demonstratum est neq; grauitatem, neq; leuitatem infinitam esse: supple in rerum natura, & ita neq; graue, neque leue corpus erit infinitum, & per consequens nō potest tale dissimilare corpus infinitum esse ex partibus finitis. Sed dices Aristotelem esse insufficientem, quia posset dici infinitum dissimilare esse imaginando unum simplicium tantum esse infinitum & cætera finita. Potest dici qꝙ idem est, nam probatum est nullum simplex posse esse infinitum, & ita non potest tale infinitum constare ex uno infinito, & alīs finitis, quia cum nullum sit infinitum, hoc igitur dici non potest.

Expositio.

Dubiū.

Solutio.

Auerroes autem sic introducit hunc locum dicens cū dixit modos omnes destruendi sui syllogismi, idest cum enumerauit omnia membra destruenda, incepit destruere quemlibet eorum, ut concluderet hoc quod intendit, ecce quomodo Auer. introducit hunc textum, ut diximus nos. Addit tamen duo tacuisse Aristotelem, alterū G quod patet esse destructum ex se, alterum quod iam est iteratum. hoc est tacuit hanc diuisionem, uidelicet omne corpus est aut finitum, aut infinitum. Nam ex dicendis patet quid destructum relinquetur, tacuit etiam id qđ iterauit, uidelicet suppōnes illas, quia licet seruirent ad ꝓpositum, satis præposuit. Vlterius Auer. declarat qualis syll's Aristotelis, & inquit, & hoc non est unus syllogismus, sed plures hypothetici. Et primum ponit dicens .q. ergo dicat, qꝙ omne corpus aut est finitum, aut infinitum. Manifestum est qꝙ si impossibile fuerit esse infinitū, necessario erit finitum. hic est primus syllogismus. Secundus est, si fuerit infinitum, aut erit simplex, aut compositum, idest mistum, sed simplex impossibile est esse, igitur erit mistum. hic est secundus. Tertius est, si est simplex, aut est graue, aut leue, aut neutrum. Declaratum est autem quodlibet eorum esse finitum, igitur non potest poni simplex hic est tertius. Quartus est, si infinitum positum est compositum, idest mistum: aut erit ex simplicibus differentibus specie finitis, aut infinitis. non ex specie differentibus infinitis, quia corpora simplicia specie sunt H tria, igitur non erunt simplicia, ex quibus est infinita. Hic est quartus syllogismus, fieri potest & quintus, uidelicet si ex finitis, uel magnitudine infinitis omnibus uel uno, aut magnitudine infinitis, & cum nullū tale sit magnitudine infinitum, igitur simplicia ex quibus est tale mistum, non potest esse nisi magnitudine finita, & hic potest esse quintus syllogismus. Et quia in textu nostro sit hoc enthymema siue cōsequentia, uidelicet: si primi motus simplices sunt finiti, species corporum simplicium sunt finitæ, ideo Auerr inquit: deinde dat causam cōsequentiæ. d. motus enim simplicium corporum sunt simplices, idest qm̄ necesse est ut quilibet corporum simplicium habeant motum simplicem, cum omne corpus nāle habeat motum. & in corpore simplici non inueniatur motus compositus, & addit, & cum dedit causam istius

Auerro. Com. 37.

Primus syllogismus.

Secundus.

Tertius.

Quartus.

Quintus.

istius continuationis siue cōsequentiæ, posuit antecedēs ... conclusit consequens et dixit, motus.n simplices sunt niti: quia tres tantum, igitur corpora simplicia sunt fini a: est igitur ſm Auerroem syll's hypotheticus a pōne antecedentis ad pōnem consequentis hoc modo, Si motus simplices sunt finiti simplicia corpora sunt finita. Hęc cōsequentia est probata, ut dictum est, quia omnis motus simplex est corporis simplicis, et nullum est nāle corpus quin habeat aliquem motum naturalem, quare: si mot^9 primi simplices sunt numero finiti, & simplicia corpora sunt numero finita. Deinde ponatur antecedens sed motus primi simplices sunt finiti, quia tres, igitur & corpora simplicia erunt tria. Ex his apparet Aristotelem p corpus similare uoluisse corpus simplex, cuius partes sunt eiusdem speciei, & per dissimilare, accepisse corpus mistum, cuius partes miscibiles sunt corpora alterius speciei, & hoc pacto exponit Auer & est optima expō.

Dubitatio. Deinde Auer remouet unum dubium, nam Aristotel. Respensio. sumpsit hanc ꝓpōnem omne corpus naturale habet aliquem motum, ideo posset quæ i cur hanc ꝓpōnē Aris. sumpsit. Rñdet Auerroes illam esse sumptam ad remouendum cauillum nam posset dici, ꝗ non tantum quatuor sunt corpora simplicia, immo infinita, & ita cōcederetur tres esse motus primos simplices, & negaretur tria tm̄ esse corpora specie differentia: quia possent fingi alia infinita, quæ non mouentur, propterea Aris. addit omne corpus naturale habere motum aliquem, quia impossibile est esse corpus aliquod in nā simplr quiescens uel simplr immobile, ut probatum est ſm fundamenta posita in hac arte.

Obiectio. Sed occurres, quia terra est corpus nāle, & tamen est simplr immobile, immo (ut Aristoteles ait in libro de cā motuum aīalium) oēs dij, omnes deæ non possent mouere terram totam, qm̄ si cœlum necessario mouetur, terra necessario est quiescens. Respondet Auer. ꝗ licet terra non moueatur ſm totum, mouetur ſm partes: unde non oportet omne corpus nāle moueri ſm se totum, sed sufficit ipsum moueri ſm partes, oē igitur corpus nāle habet motū uel ſm se, uel ſm partes.

Rñsio du. Sed occurres, & optime, quia a pari possem dicere eē reperibile corpus graue infinitum, et consequēter ꝗ eiusmodi non mouetur ſm totum sed bene ſm partes, & ita non in instanti, & sic rō Aristotelis nulla.

Solutio. Posset dici ex impōi ſm imaginationem non sequi impōle ſm imaginationem, modo si daretur corpus graue infinitū, saltem esset mobile ſm imaginationem ſm se totum, at hoc est impōle ſm imaginationem, ad ipsum.n. sequitur impōle ſm imaginationem, quia sequitur ipsum moueri in instanti, quod est falsum impōle ſm rem & imaginationem, igitur infinitum graue non est dabile.

Dubitatio. Respontio. An tota terra sit immobilis. Sed utrum tota terra sit mobilis, solet dici ꝗ sic, quia cōtinue partes superficiales corrumpūtur: igitur continue oportet ita moueri ut fiat eius centrum, centrum mundi, igit̃ tota terra continue mouetur localiter: & naturaliter.

Præterea partes centrales sunt corruptibiles, igitur oportet illas aliquando uenire ad superficiem, ubi corrūpuntur et ita oportet terram totam moueri, ita ut partes superficiales fiant centrales: & e contra: & nāliter, secus est in aliis tribus elementis. nam possunt partes centrales uenire ad locum suæ corruptionis, & totum non moueri, quia grauefacta parte quadam ignis, illa ueniet ad locum aeris, ubi corrūpetur. Illud quod dicebat̃ de libro de causa motus aīalium, iam Aristoteles soluit, omnes deos non posse mouere terram motu, quo mouent cœlum, quia oē quod mouetur, indiget quiescente, hoc est eo, quod non mouetur motu illius.

Distinctio Auer. Deinde Auerroes ibi, qm̄ si corpus compositum fuerit finitum. declarat infinitum concessum ab aduersariis, non posse esse mistū, & sumit primo qualiter mistum pōt intelligi finitum: & inquit, mistū ex graui & leui dupliciter posse intelligi finitum, aut ſm commistionem partium paruarum. i minimorum aut ſm iuxta pōnem illorum, & quia nondū ueritas hæc patuit: ideo sub dubio loquitur, & tantum sumit mistum fieri ex mistione minimorum, uel ex iuxta pōne illorum.

Dubiū. Respontio. Sed dices nunquid tale mistum infinitū sit ex cœlo, tanꝗ ex uno miscibilium. Rñdet Auerr. ꝗ non, quia corpus cœleste nulli est elementum, sicut ex nullo est elemento quasi cœlum nec esse elementum alicuius misti, nec ex elemento, & dixit non esse elementum alicuius misti uniuoce, quia æquiuoca mistione dici pōt elementum totius mundi.

Secunda. Secundo occurres, qa pōt dici mistum esse īfinitum, cuius nō omnia miscibilia sunt magnitudine infinita, sed unum tm̄, esset n. mistum infinitum si sola terra esset infinita sicut esset aīal infinitum si solum caput esset infinitum.

Respōsio. Respondet & subtiliter dicens de lege mistionis esse, si aliquod miscibilium est infinitum, oia esse infinita nam mistio est alteratorum unio. Alteratio est inter contraria, igitur omnia miscibilia sunt contraria, sed contraria oportet esse æqualia in mistione aliter non esset mistio, sed corruptio, ꝗ illud cōtrarium quod poneretur infinitum, omnia alia corrumperet: patet igitur omnia miscibilia esse infinita, si unum tantum esse tale.

Tertia. Tertio soluit Auerr. aliam dubitationem, & primo tāgit illam. d. Si igitur aliquis dixit ꝗ impōle est inueniri corpus compositum infinitum ex elētis infinitis in forma siue specie & magnitudine, sed infinitis in numero: quia indiuidua sunt infinita in eadem specie. v. g. terræ infinitæ, est igitur dubitatio, quia aliquis dicet mistum esse infinitum non quia ex infinitis spēbus, sed ex ī finitis indiuiduis eiusdem spēi, quorum quodlibet est finitum, quod non est impōle ponendo illa diuisa, & nō continua.

Responsio. Respondet Auer. & inquit, dicemus respondendo ꝗ destructio istius sermonis apparet potestate in sermone modo dicto, dictum est enim non posse esse terram infinitam in ipso misto, quia omnia alia miscibilia erunt infinita. modo ex hoc apparet falsitas istius sermonis, nam si indiuidua terræ erunt infinita, posset esse ex illis additis & cōtactis una terra, & ita posset inueniri grauitas infinita, quare si non potest esse infinita terra una et continua: nec possunt esse infinitæ eiusdem spēi. Addit Auer Aris. postea hoc declarare, ubi declarabit locum elementorum esse unum numero. Hæc ex commen.

Tex. c. 59. *Preterea loca quoque ipsarum, magnitudine infinita esse necesse est, quare & motus omnium infinitos esse, hoc autem impossibile est, si primas suppositiones posuerimus ueras esse, & neque id quod deorsum, neque id quod sursum fertur, secundum eandem rationem in infinitum moueri possit. Impossibile est enim fieri quod est impossibile esse factum, similiter in tali, & tanto, & ubi, dico autem si impossibile est factum esse album, aut cubitale, aut in Aegypto, & fieri horum aliquid impossibile est, impossibile igitur est & illud ferri, quo nullum corpus, quod fertur, potest peruenire.*

Expositio. Hæc est secunda ratio, & componitur hypothetice sic, si partes totius infiniti sunt infinitæ ſm magnitudinē oportet etiam ꝗ loca earum essent infinita ſm magnitudinem, tenet consequentia, quia loca oportet esse æqualia locatis 4 physicæ ausculta. Hoc autem est falsum: & probatur, quia, si loca essent magnitudine infinita, tunc & motus illorum omnium erunt infiniti tenet consequētia, qm̄ motus mensurantur ſm loci magnitudinem. 6. physi. Sed hoc est impōle & ostendit Aristote. dicens, si primas supp ōnes posuerimus ueras esse, & exponit illas dicens, pro. s. ꝗ neq; id quod deorsum, neq; id quod sursum fertur ſm eandē rōnem in infinitum moueri possit, hæ sunt primæ suppōnes, si enim ueræ sint impōle ē motus primos simplices esse infinitos ſm locum.

Secundo probat id esse impōle per id quod commu

ne, est omnibus motibus, impo?e est. n. fieri, quod est impossibile esse factum, & ita uidemus in transmutatione subali fieri non posse, quod factum esse nequit. non. n. fieri potest equus rõnalis, quia factum esse tale nequit. Similiter in tali. i. motu ad qualitatem, & tanto. i. motu ad q̃titatem, & ubi. i. motu locali, dico autem si impossibile est factum eẽ album ut coruum, impo?e est quod fiet albus, aut cubitale, ut si formica nõ põt esse cubitalis nõ potest fieri cubitalis, aut in Aegypto, ut si Danubius non põt esse in Aegypto, nec põt ad Aegyptum moueri. Si igitur per rõnem cõem patet impo?e esse illuc aliqd ferri, quo nullum corpus quod fertur; potest peruenire, uel iam esse peruectum, & ita per rõnem communem patet, non esse motus primos infinitos ?m mensuram loci infiniti, & ita nec loca, & per consequens nec partes ex q bus mistum ipsum est.

Auer. com men. 35. Auerroes autem aliter hunc locum exponit, ait enim uult declarare in hoc capitulo ꝙ impo?e est aliquod corpus simplex sit infinitum in magnitudine per aliam demonstrationem. Addit tamen dr̃iam inter hanc demõnem, & illam dicens quamuis sit v?ior pdicta. Nam prædicta fuit de graui, ꝙ non potest esse infinitum. Secunda uero est ex locis: est autem locus medium v?ius. Deinde Auer ordinat rõnem, & inquit, si formæ simplicium corporum sunt infinitæ in magnitudine, necesse ẽ ut loca eorum sint infinita, & si loca eorum sunt infinita tunc motus eorum erunt infiniti.

Dubitatio. Sed occurres, q̃ si totum graue esset infinitum, illud non moueretur, quia totum occuparet.

Responsio. Rñdet Auer. & inquit, aut in seipsis aut in suis partibus. necesse est enim ꝙ partes corporum simplicium mobilium moueantur in infinitum. Non. n. moueretur nisi ad locum totius, cum igitur locus totius sit infinitus, continget ꝙ partes mouebuntur in infinitũ, motus autem (ut dicit) illius quod est corpus infinitum, necessario est infinitus, quare saltem motus partis illius corporis infiniti erit infinitus.

Dubitatio. Sed occurres contra hęc quia graue partiale perfecte locatur, si partem concaui aquæ attingit, igitur non oportet partem corporis infiniti moueri per totum locum infinitum, sed sufficit ut illi partem attingat, quæ non est infinita.

Responsio. I. Quidam dixerunt partem elementi non quiescere donec replet totum locum ubi totum aptum esset manere, si ibi non maneret.

Secunda. Melius tamẽ dicerem, saltem sequi de po?i partem moueri per totum locum. Vnde põt argui sic, si locus ẽ infinitus, pars saltem posset per totum locum motu recto ferri, quia amoto toto, pars posset ĩ omnem partem loci moueri motu recto n?li. Hoc consequens destruetur, ut uidebis, & sic dabitur oppositum antecedentis.

Secũda dubita. Secundo occurres, quia non uidetur partem posse moueri ad locum totius, nisi illic sit ipsum totum: cuius ipsa est pars.

Responsio. Rñdet Auer. pars enim mouetur ad totum nõ ?m ꝙ est totum, sed ?m quod est in suo esse naturali. Verbi causa gleba terræ non mouetur ad totam terram ut est totum illius, sed ut mouetur ad medium, in quo ẽ ipsa terra. unde si tota terra esset in cœlo adhuc pars terræ moueretur ad medium mundi. Similiter si ignis mouetur ad concauum cœli lunæ, non mouetur ad illud ut lunæ est, uel ueneris, sed ut locus ille est in tanta distantia ad medium mundi.

Obiectio. Solutio. Huius solu. Auer. dat causam, q̃a in his quæ sunt similaria, idem est locus totius & partis, medium enim mũdi est par locus totius terræ, & partis terræ: ita enim pars n?liter quiesceret in medio si illic poneretur, sicut illic quiescit tota terra. & si dices, tunc partes terræ non essent n?liter locatæ: quia nunquam sunt ĩ medio mundi. Dicas esse naturaliter locatas per accidens quatenus sunt partes illius, quod est in medio naturaliter locatum. Ex his patet ꝙ si locus esset infinitus motus rectus totius infiniti, uel eius partis esset infinitus, hoc autem est impo?e. igitur id ex quo sequitur, & notanter dixit motus rectus, quia circularem esse infinitum nihil prohibet, nam ad ipsum non sequitur mobile esse infinitum, nec locum esse infinitum.

I. expositio. Quo uero ad verba textus: quæ sunt in Arabicis translationibus, si concesserimus primas propões, Auer. dupliciter exponit, primo ꝙ Aris. uelit per hæc uerba innuere ꝙ propõ illa, nullus motus rectus est infinitus sit pars nota. ad cuius opposi tum ducit rõ, quasi dicat sequitur hoc impo?e, quod esse impo?e patet, si cõceduntur prima principia, uidetur. n. ꝗ naturaliter est nobis notum (ut dicit) ꝙ oẽ motum secundum rectitudinem non mouetur nisi ad aliquid, ad quod cum peruenerit, quiescat, nisi motus eius eẽt ociosus, & ideo Auer infert, & cum ita sit, manifestum est ꝙ cum uidemus lapidem motum deorsum & ignem sursum, sciemus ꝗ non mouentur nisi ad loca extra q̃ sunt terminata & stabilita ad quæ cum peruenerint, quiescẽt sic igitur per uerba illa, Si concesserimus & reliqua, intellexit impo?e ad quod deduxit, esse per se notum, ut primæ propões sunt. Secundo modo exponit Auer. ꝙ illud ad quod deduxit rõ probatur in textu per propões primas. s. quæ fuerunt assumptæ in fine. 6. libri phy. & hanc expõnem ait esse verbis conuenientiorem, quia certe illud esse impo?e, pbatur in textu, primo per suppões factas in hoc libro. Secũdo per rõnem cõem, quæ dicta est. 6. phy. ut nos exposuimus. Vnde hæc Auerrois secunda expõ cõuenit nostræ expõni, quam expositor & Simplicius dederunt. Ambiges forsitan q̃ ob causam in motu recto sequitur, si ipse est infinitus, ꝙ sit ociosus, & non in circulari, quam dubitationem in. 6. lib. physicæ auscultа. soluimus. Textu. com men. 92. Dubitatio

Præterea & si seiuncta sunt, nihil minus ex omnibus infinitum ignem contingit esse.

Expositio Hic (ut mihi uidetur) remouet dubitationem. posset enim quis dicere, ꝙ infinitum non est unum cõtinuum, sed sunt partes seiunctæ infinitæ, uel (ut Democritus ait) corpora infinita atoma; uel (ut Anaxagoras) partes infinitas consimiles. Obijcit Aristoteles adhuc dictum inconueniens stare, quia nihil prohibet illas continuari ex infinitis partibus ignis fieri ignem, & ex infinitis partibus terrę fieri terram unam: quare adhuc relinquetur corpus infinitum.

Auer. com men. 57. Hoc pacto exponit Auerr. dicens, aliquis põt dicere forte est impo?e inuenire unum corpus continuum infinitum, discretum autem paruum est impo?e, ut antiqui dicebant de corporibus indiuisibilibus, ut Democritus, & ita erunt indiuidua ignis infinita, & eorum vnũquodque finitum. Ecce quomodo Auer. exponit modo nostro, ?m Auer. Aris. Respondet, & licet sint ignes infiniti separati possibile est eos continuari, quo posito in esse sequitur dari corpus infinitum, & ita grauitas aut leuitas infinita. Hæc conclusio est falsa, & non pro minori, quia ex falso po?i non sequitur falsum impo?e, igitur ꝓ maiori, uidelicet ꝙ dentur corpora infinita quare hæc solutio Democriti: uel Anaxagoræ nulla est.

Præterea sed. *Prẹterea corpus erat id, quod omni ex parte dimẽsionem habet. Quare quomodo fieri potest, ut plura quidem sint dissimilia, unumquodque autem ipsorum sit infinitum, omni enim ex parte unumquodque infinitum esse oportet.*

Secundum expõnem Simplicii q̃ sequimur, hoc est tertia rõ, quæ ponitur in forma enthymematis, hoc modo, corpus est quod oĩ ex parte dimensionem habet igitur fieri nõ potest ut plura quidem sint dissimilia supple in uno misto, unumquodq. autem ipsorum sit infinitũ, est igitur enthymema, corpus est diuisibile ?m omnem dimensionem, quia ?m longitudinem, latitudinem, & altitudinem: igitur mistum non potest constare ex pluribus corporibus simplicibus dissimilibus in spẽ: quorum vnumquodq; est infinitum deducit consequẽtiam & inquit. Omni enim ex parte vnumquodq; illorum corporum simplicium, ex quibus constat mistum infinitum

tum esse oportet, & sic erit infinitum s̃m longitudinem, latitudinem, & ꝓfunditatem, quare oẽ spatium occupabit, uidelicet s̃m longum, latum, & ꝓfundum, & ita nõ patietur secum aliud corpus, & per consequẽs implicat contradictionem, mistum fieri ex simplicibus corporibus, quorum quodlibet est infinitum, & hoc pacto exponit Expositor. Auer. aũt extorquet textum ꝓpter malas quas habuit translationes, legitur. n. in suis codicibus, & iam diximus superius ꝙ corpus uadit per omne mẽsuras, & reliqua. Vbi Auer. per oẽs mẽsuras intelligit tres dimẽsiones q̃ sunt ad medium, & a medio, et circa mediũ, ita ut cũ declaratum est ꝙ motus sunt tres, & nõ plures, sequitur corpora simplicia esse tria, & nõ plura. Quod uero motus sint tres patet. q̃a tres sunt dimẽsiones. Sic igit̃ patet mistum nõ posse cõstare ex infinitis.

Que Auer. com. 60.

Aiaduerte ꝙ Auer. in illa parte, & q̃a in demr̃one p̄dicta, soluit pulchras q̃ones: prima est, cur in declarãdo rõne cõi infinitũ nõ esse, cœpit a misto, & ꝓbauit mistũ nõ esse infinitum, facilius. n. ꝓbasset hoc de misto, si de simplicibus prius idem ꝓbasset. Secũdo cur prætermisit declarare hoc de cœlo, cum cœlum sit corpus simplex.

1. questio. Secunda.

Soluit primam ꝙ cœpit a cõposito seu misto, q̃a in eo est destructio corporũ simpliciũ, & ita q̃si bis ꝓbat nullum corpus simplex posse eẽ infinitũ, semel ꝓbãdo mistum nõ esse tale, & semel ꝑ se. Ad secũdã r̃ndet ꝙ de cœlo nõ p̃termittit hãc declarationẽ, sed declarat de simplicibus & de cœlo, nullũ tale esse infinitũ. Ex his sequit̃ ꝙ nõ recto ordine processit Aris. in hac demr̃one, quia ordo debuisset incipere a simplicibus.

Solutio.

At uero neque similare infinitum contingit esse oẽ primo quidem, quia non est alius præter hos motus, habebit igitur horum vnum. Si autem hoc est, continget aut grauitatem esse infinitam, aut leuitatem esse infinitam. nam corpus, quod circulo fertur, impossibile est esse infinitum. Impossibile est enim quod circulo fertur, esse infinitum. Nihil enim interest hoc dicatur, an cœlum infinitum esse dicatur, hoc autem impossibile esse demonstratum est.

Nã, at, uero ἀλλὰ μὲν

Expositio.

Probauit infinitũ nõ posse esse dissimilare, siue mistũ, nũc ꝓbat illud nõ posse esse similare uel simplex: & hoc ꝓponit, & inq̃t. At uero infinitũ ipsum, q. supple ab antiquis dr̃ oẽ, nõ cõtingit esse similare. i. simplex. Probat primo, & sumit suppõnem positam, q. uidelicet non est alius p̃ter hos motus, videlicet a medio, ad medium, & circa medium. Ex hac infert, habebit igit̃ supple corpus illud infinitum horũ trium motuũ unũ. Vlterius arguit si aũt hoc est, ꝙ supple illud corpus ĩfinitum habeat horum trium motuum unũ, cõtinget esse aut grauitatẽ infinitam, aut leuitatẽ esse infinitam. Nã si habet motum ad mediũ, est graue infinitum, si a medio erit leue ĩfinitum. neq; supple põt hr̃e motum circa medium nam corpus ꝙ circulo fertur, impoſ̃e est esse infinitum, cã aũt est ut ait, quia ꝙ circulo fertur, uidelicet cœlum ipsum impoſ̃e est esse infinitum, & ita sequitur, si cœlum ꝙ circulo fert̃ nõ est infinitum, corpus ꝙ circulo fertur nõ est infinitũ. ualet n. q̃a nihil differt cœlum, & hoc cœlũ, nihil ẽt corpus ꝙ circulo fertur, & cœlum ipsum. quare, si impoſ̃e est cœlum esse infinitum, impoſ̃e erit corpus ꝙ circulo fertur: esse infinitum. Quod aũt cælum nõ possit infinitũ esse, superioribus lectionibus est ꝓbatũ multiplr̃, & hoc inquit. Nihil n. interest hoc. s. corpus, q. circulo fertur, ĩfinitum esse dicatur, an cœlum infinitum esse dicatur, q̃a idem est corpus ꝙ circulo fertur, & cœlum: sicut idem ẽ cœlum & hoc cœlum. Hoc autem impoſ̃e esse demonstratum est. Si igitur non potest illud infinitum moueri aliquo motu illorum, igitur non potest esse in rerum natura aliquod corporum naturalium.

A Auer. autem uult ꝙ Aris. nũc componit demr̃onem ordine recto, & hoc fuit cã, quare iterauit illam, nam primo formauit eam ordine indirecto, nunc aũt ordine recto. Secũda cã est, quia ibi nõ cõphenderat cœlum: est igitur demr̃o s̃m Auer. si corp us est infinitum, erit aut simplex, aut mi stum, siue compositum, nõ mistum, ut supra probatum est. nec simplex, quia uel mobile motu recto, aut mobile motu circulari nõ mobile motu recto quia uel ad medium, uel a medio. nõ ad medium, quia tũc daretur grauitas infinita, nec a medio, quia daretur leuitas infinita, quæ sunt contra declarata. nec est mobile motu circulari, quia tũc esset sil̃e corpori rotũdo. i. eiusdem sp̃ei cum corpore, ꝙ mouetur circa medium. At impoſ̃e est corpus circulare moueri motu infinito. Nam corpus circulare est finitæ reuolutionis, quia vnica reuolutione fertur in 24. horis, ut probatum fuit, motus autẽ corporis infiniti est infinitus, & ita in secunda figura tale corpus nõ põt esse circulare, & ita patet ꝙ licet cœlum moueatur motu infinito s̃m replicationem, tamen non B mouetur nisi motu finito unica motione, & ꝑpea qui dicit motum circularẽ esse infinitũ, nõ loq̃tur ꝓprie, sed sermo suus est similis in potestate uel uirtute sermoni dicentis corpus mobile circulariter ut cœlum esse ĩfinitũ, sunt. n. sermones similes, sed nõ in uniuoco: q̃a sermo dicens motũ cœli esse infinitum, et cœlum esse infinitũ, intelligit s̃m durationem, sermo aũt dicens cœlum esse infinitum simplr̃, intelligit s̃m molem. Quo uero ad uerba attinet, cum Aris. ait. Hoc aũt impoſ̃e esse demr̃atum ẽ duplr̃ exponit Auer. uno modo p hoc cœlum, quia demr̃atũ est supra, cœlum nõ posse esse infinitum, quia nullo modo posset moueri. Alio modo intelligit per hoc, corpus infinitum in vl̃i: quia demonstratum est corpus infinitũ nullo modo posse moueri.

Que Auer com. 61.

Duplex expositio.

Preterea nec omnino infinitum moueri contingit. Nam aut secundum naturam, aut ui mouebitur, & si ui, etiam sibi inerit secundum naturam. Quare & locus proprius alius erit, ad quem feretur. hoc autem impossibile est.

Præterea. At uero.

C

Secundo arguit ex cõi rõne motus localis, & inquit. Præterea nec oĩno aliquo motu infinitum moueri contingit, & probatur per rõnem cõem, q̃ sumit̃ p diuisionem motus in nãlem, & violẽtum, & inq̃t nam aut s̃m nãm, aut vi mouebitur ꝓbat aũt ꝙ quouis modo moueatur, semp mouetur motu nãli. nam si motu nãli mouetur, mouetur motu nãli, & si motu uiolento moueẽ, ẽt moueẽ motu nãli, quia si aliquis motus vi competit alicui corpori: oppositus illi competit nãliter, ut superius diximus, q̃re quouis modo mouetur, nõ nisi motu nãli fertur. Quare sequit̃ ꝙ locus proprius alius erit, ad quẽ feretur, alius dico proprius & æq̃lis illi. Hoc aũt impoſ̃e est, supra. n. demr̃auimus talem locum nõ posse esse proprium, q̃a infinitum oẽm locum occuparet, si esset. Auerroes aũt ait: hæc est demr̃o alia a p̄dictis, & est propria corporibus motus recte, ut etiã Expositor ait, & sic differt hęc demr̃o quatenus procedit per diuisionem cõem D motus, quæ est per uiolentum, & nãlem. Hęc est prima dr̃ia. Deinde tãgit secũdam & inquit: Et quasi laborat in ea demr̃one q̃ nũc facit ad perficiendum ex diuisione motus illud quod nõ fuit positum in demr̃onibus p̄dictis & sic dr̃ia est ꝙ p̄ñs demr̃o est suppletiua eius quod deficit in prioribus. Et declarat q̃ñ, & inquit, Demr̃ones. n. p̄dictæ fundatæ sunt super hoc, ꝙ corpus infinitũ mobile in rectum, impoſ̃e est moueri motu nãli, si. n. moueretur motu nãli, nõ mouebitur nisi per grauitatẽ, uel leuitatem, quæ dr̃ declinatio siue uis inclinatiua. declarat aut illud, ꝙ si moueatur per grauitatem aut leuitatem necessarium est inueniri illic grauitatem aut leuitatẽ infinitam, vbi demr̃at hoc esse impoſ̃e. Hæc fuit demr̃o, & quia quis posset dicere forte illud tale mouebitur vio

Expositio.

Quæ Auer. com. 62.

1. differẽtia

lenter, p̃pea dixit rñdendo, q etiam sequitur ipsum moueri nãliter ecce igitur quõ demõ hęc est cõpletiua priorum, & vlior. Et qa Aris. in textu, inquit. Quare & locus
cab. Auer. p̃prius alius erit, ad quẽ fert. Vbi patet Aris. p locum p quem intelligere spatium p q mobile fertur. Ideo dubitat, & nõ inuenitur in corporibus simplicibus hæc locorum dña, sed videmus q locus in quo mouetur terra, siue p quem mouet terra violẽter, est idem cum loco in q̃ mouetur nãliter, qa motus nãlis & uiolẽtus nõ differũt penes spatiũ, sed penes modum tm̃. i. terminos ad quos,
Nam motus terræ uiolẽtus & nãlis in aere sunt, sed si fuerit ad superius, erit uiolẽtus, si ad inferius, erit nãlis, et sic nõ est uerum q locus per quem est motus uiolentus: differt a loco per quem est motus nãlis, cum ille sit vnus
Solutio. .s. medium aere plenum. Soluit Auer. & inquit. Sed tã tum uisum est q nõ intẽdebat, per locum motus, locũ i quo mouetur. i. spatium, q dr̃ locum per quem, uel in quo mouetur. Sed locum quo mouetur. i. terminum ad quem, quasi igitur diceret, erit igit alter locus q̃ mouet nãliter supple a loco q̃ mouet uiolẽter: nã locus q̃ terra nãliter fertur, est mediũ mũdi uel cõcauum aquæ, locus vero quo ipsa fertur violẽter, est cõcauum lunæ & supple hoc est impoſe, nã infinitum oẽm locum occupat et oĩa loca erunt unus locus. Hæc ex commen præsenti.

Quæstio si impossibile factũ sit impossibile esse. Circa calcem capitis p̃ntis solet dubitari, an impoſe factum, sit poſe fieri, hoc est vrũ q est impoſe eẽ factum, sit impoſe fieri, & vr̃ q sic: nã motus cœli est impoſe factum, quia nunq̃ erit uerum de eo q sit factus, cum sit ęternus, & tñ põt fieri, immo esse suũ consistit in fieri. Pręterea arguit Ioãnes. fieri ẽ prius & vlius facto igitur stat aliquid fieri quod nõ est, nec erit factum insuper dantur instãtiæ, nam cõtinuum põt diuidi in infinitum, & tñ nunq̃ põt eẽ diuisum in infinitum. Adhuc gigãtes cęperũt turrim cõstruere, ut Iouẽ debellarẽt ut poetæ & pbi ẽt concedũt, nũq̃ tamen talis turris fuit facta. Rursus aliquis mouetur ad oẽs scias, & tamẽ ad eas oẽs nũq̃ potuit esse motus. Vltimo oẽ q fit põt impediri, igitur nõ oẽ impoſe factum est impoſe fieri. Qui
Quæ Ioan. in q̃nibus dam rñdet p̃põnem Ari. esse intelligẽdam in actionib⁹ nãlibus, & artificialibus, & ijs quæ fiũt ſm rectam imaginationem Quod in actionibus nãlibus declaratur, ut inqt Expositor, quia nã nihil facit frustra, eẽt aũt frustra si moueretur ad id, ad q est impoſe peruenire Auer. aũt cõ. 58. inquit. Oẽ motum ſm rectitudinem nõ mouetur nisi ad aliquid, ad q cum puenerit, qeſcat, nisi mot⁹ eius esset ociosus. Ex his colligitur hæc rõ, in actionibus nãlibus si finis est impoſis, ordinata etiam in finem sunt impoſia, & e contra, nam si ordinata in finem essent poſia, & finis impoſis, tũc essent frustra q in finem ordinatur, in quem nõ põt puenire: ut. 2. phy. colligitur, & quia factum esse est ut finis, et fieri, ut ordinatum in finem, si igitur aliquid est impoſe esse factum, erit impoſe fieri. Qđ ẽt valeat in artificialibus actionibus declarãt ex eo quia actio artificialis imitatur actionem nãlem. & ita vr̃ eodẽ modo in utrisq;, q si aliquid est impoſe factum, erit impoſe fieri. Simili modo patet p̃põ in actionibus, q̃ p̃ficiscuntur ab imaginatione recta, est. n. imaginatio recta velut ars, quare si in artificiarijs actionibus aliquid est impoſe factum, ẽt erit impoſe fieri. Sed in erronea imaginatione p̃põ nõ ualet, quia talis imaginatio põt incipere q non põt perficere, ut gigantes credentes scandere olympum. cœperunt turrim componere, q̃ non perfecerunt.
Quæ auctoris opinio. Ego uero dico p̃põnem habere locum in actionibus nãlibus, ut recte isti dicunt & Auer. cõ 58. uerificat hanc in oĩbus p̃ntis: est n hic sermo susceptus æqualr in q̃litate, q̃titate, loco, & situ, oĩbusq; p̃ntis. Secundo dico
Sæpe suadet orator at nõ p̃suadet sp. hãc ualere in arte cuius finis est opus, & non operatio, incipit n. Rhetor persuadere & si nunq̃ persuasit, & tamẽ nõ frustra egit. quia nihil p̃termisit de requisitis in arte, cã est quia eius finis non est opus, sed bene dicere, quod est operatio. Siſr medicus non frustra egit, si non induxit sanitatẽ, & tamen cœpit curare: quia finis medici non

E est sanitas: sed bene curare, patet igitur p̃põnem non habere locum in oĩbus artibus, sed quarum finis est opus: & non operatio, simili modo de imaginatione est dicendum, est. n. imaginatio uelut ars. Sexto phy. uero Ari. aliter uerificat propõnem, ait. n. dupl'r aliquid esse ĩpoſe fieri, aut rõne fieri, ut cœlũ dr̃ diuidi, quia id fieri nequit per se rõne fieri. Aut rõne facti: ut si diametrum commẽsuratum costæ esse posset, iam commẽsurari posset. Verum solo prior est clarior. Ad rões: ad primam dico q motus cœli ſm numerum est poſe fieri & poſe factũ/ quia reuolutio diurna põt fieri, & põt esse facta. Sed ſm spẽm est impoſe factum & impoſe fieri. Ad secũdum dico q prius est duplex absolutum, & ordinatũ ad posterius, tunc dico prius absolutum posse fieri sine posteriori, non autem prius ordinatum in posterius quale est fieri respectu facti. Ad tertium dico q continuum potest diuidi in infinitum ſm actum imperfectum, & põt esse diuisum in infinitum ſm actum imperfectum: Ad vltimum patet solutio: nam gigantes cœperunt facere turrim imaginatione corrupta, & non imaginatione re-
F cta, ideo non peruenerunt ad factum. Hæc pauca de quæstione.

Tex. c. 92.

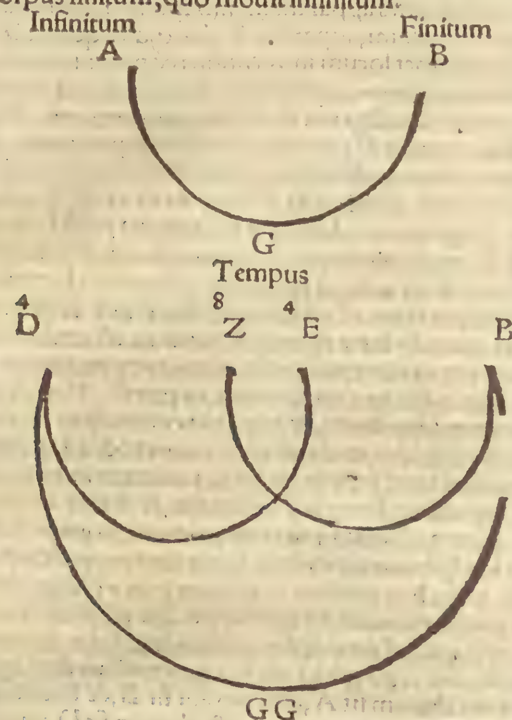
Prius duplex

Quod autem omnino impossibile, sit infinitnm pati aliquid a finito, uel agere in ipsum finitum, ex hisce perspicuum erit. Sit igitur infinitum in quo est A, finitum uero in quo est B. Tempus autem in quo mouet aliquid, aut est motum, in quo est C, si igitur ipsum A ab ipso B calefactum est, aut pulsum, aut aliud q̃d passum, aut etiam quodcũq; motum in tempore in quo est, G sit illud D ipso B minus. Atq; minus æquali in tẽpore minus moueat, sit autem in quo est E ab ipso D alteratum qđ igitur est ipsum D ad ipsum B, ipsum E erit ad aliquid finitum.

G In hac parte probat uon dari infinitum rõne cõi. s. accepta ab actione & passione, quæ sumit in alteratione, et componitur sic in baroccooẽ corpus sensibile est actiuũ uel passiuum, uel vtrunq;, infinitum nõ est actiuum, nec passiuum, nec vtrunq;, igitur infinitum non est corpus sensibile, & ita non datur. Quod infinitum non sit passiuum, ostenditur, & primo q finitum non agat in corp⁹ sensibile infinitum, quia sequeretur aliquod finitum in eodem tempore mouere corpus finitum, quo mouet infinitum, & probatur ponendo infinitum passum esse A, finitum quod agit, esse B, & uolo ipsum B agens eẽ virtutis actiuæ ut octo, per q̃ agat in A, in tempore G, est. n. oĩs actio in tempore, quare il lud sit G. Vlterius accipio aliud agẽs quod in virtute sit minus ipso B, uel eius pars, uidelicet ut quatuor ita ut B sit duplum ad D, sitq; etiam aliud passum ipsi D corrñdens E, quod Auer. appellat H, sitq; uirtutis passiuæ ut quatuor etiam in codẽ tempore G. Rursus sumo aliud passum, uidelicet Z, ut Auer. inquit, quod sit in tanta proportione ad B, in quãta est B ad D, hoc est in dupla, ita q sit uirtutis passiuæ
H ut octo His sumptis arguitur, ut B ad D, ita Z ad E, igitur commutatim, ut D mouet E in tempore G: vt sumptum est, ita B mouebit Z in eodem tempore G. Sed ĩ hoc eodem tempore positum erat B mouere A, igitur finitum eodem tempore aget in corpus infinitum, quo agit in corpus finitum, & ita aget in A & Z: quod erat probandum, hunc in modum Expositor & Simplicius exposuerunt. Auer. autem diminute commentatur. Inquit. Quod autem omnino impoſe sit infinitum pati aut agere aliquid in corpus infinitum, ex hisce, quæ dicemus, perspicuum erit, & primo probat q corpus infinitum non possit pati a corpore finito, & inquit, sit igitur infinitum in quo est A, finitum uero sup agens, in quo est B, & quia omnis actio est in tempore, sit tempus in quo

Expositio Simpli. & Thomæ

quo finitum mouit aliquid & infinitum est motum ab illo, in quo est G. Vlterius inquit si igitur ipsum A ab ipso B calefactum est, aut pulsum, aut aliud quid passum: aut etiam qualitercunque uel quodcunque motum in tpe in quo G, sit illud D ipso B minus, videlicet vel eius pars, uel aliud, modo sit minus: & supple uolo q ipm D minus ipso B moueat aliqd aliud minus sibi corrñdes, & sit illud E ab ipso D alteratum, uel alio modo motum, qbus arguit: q igitur ē ipsum D ad ipsum B ipsum E erit ad aliqd aliud finitum videlicet z. igit pmutatim ut se habet D ad E ita B ad z sed D mouet E in G tempore: igitur B mouebit z in G tēpore: & in hoc mouebat A corpus infinitum: igitur eodem uel æquali tēpore mouebit B corpus finitum, quo mouit infinitum.



A

Que Auer. Com. 63.

Auer. aūt p introducit textum, & ordinat demrōnē: & inqt: hæc est demrō vlis oibus corporibus rectis, & rotūdis & simplicibus, & compositis seu mixtis, & cōponit illam dicens. Oē.n corpus, aut est agēs, aut patiēs: aut vtroq participās. Hac ppōne supposita potuit declarare corpus īfinitum nō esse. Nam cum posuimus q oē corpus, aut est actiuum, aut passiuum, aut actiuum et passiuum simul: et cum posuit q corpus infinitū impoſe est agere: aut pati cōcludetur in secūda figura q nullum corpus est infinitum. Deinde declarat quales sint propōnes huius sylli, & inquit, & quia propō dicens, q oē corpus, aut est actiuum, aut passiuum, manifesta est per se nam co rpora cœlestia vñr agere ī ea, quæ sunt hic sub eis, hæc autem uidentur agere & pati inter se, & sic maior patet, qualis aūt minor sit, inqt, & altera propō nō est manifesta. s. dicēs: q infinitum impoſe est aut agere aut pati, ideo supple declarabit minorem: & ponit ordinem, & inquit. Hæc aūt propō dissoluitur in duas, quarum una est q infinitum impoſe est pati. Alia q infinitū impoſe est agere in rem finitam, ideo incipit declarare, ppōnem dicetem q corpus infinitum impoſe est pati a finito Addit q utriusq qōni uel propōnis diuisæ. i. primæ propōnis & secundæ accipit eādem exempla, hoc est easdem, literas vles, nō dico numero easdem & diuisit demrōnem Hęc Auer. quo ad demrōnis introductionem, & quia Auer ponit ordinem ī demrōne: & vtitur quibusdam uerbis obscuris: iō lege verba eius sic, et cum posuisset propōnem, q intēdebat destruere coniungit illi propōnem poſe, hoc s. ut aliud corpus sit finitum, & minꝰ corpore finito, q ē B, q aūt sit D: & sic uult Auer. q prima uerba Ari. sonēt ppōnem: q intēdit destruere, vz q infinitum patiatur ab ipso finito: & vult q hinc

Qualis sint huius sylli præmisse.

addat unā poſem: vz q D, minus ipso B agat ī E uel H ut exponit ipse: & vult hāc poſem esse talem q nō cōtingat ex illa p se accepta aliqd impoſe. alr esset impoſis, & addit q cum posuit hoc poſe: posuit, qd sequr ex illo, posuit. n. q qualis est proportio ipsius B ad D, talis est, pportio ipsius z, ad H, uel E q supple to patet tota demrō ex quibus patet sm Auer. q demrōni Ari. est supplendum, & sic textus præsens diuiditur a sequenti.

Si igitur ęquale quidē in æquali tempore alterans ęquale, minus autem in ęquali minus. Maius etiā maius, tātum uidelicet quantum maius proportionale est ad minus. Non ergo infinitum ab aliquo finito in aliquo tempore mouebitur. Nam aliud minus in ęquali a minori mouebitur, ad quod quidem finitum proportionale est, infinitum enim ad finitum in nulla proportione est.

B

Textus iste est obscurus: & quid uelit facere: non satis patet. fortasse. n textus diminutus est, et depēdēs a priori textu, qui deficit in lib græcis quos habemus. Sed utcūque sit: Expositor resoluit textum in duas suppōnes, ex qbus deducit rōnem superius incæptam. Ego uero resoluo textum in vnam suppōnem, & ex illa deduco aliam rōnem Suppō est: si aliquid agēs æquale mouet aliqd passum sibi æquale in æquali tpe, hoc est in certo tpe, q sit æquale a principio actionis in finem, minus agēs illo æquali mouebit passum minus eo quod mouebatur ab agente æquali in eodem æquali tpe, & agēs maius ēt illo agēte æquali mouebit passum maius eo passo æquali, q mouebatur ab agēte æquali in eodem ęquali tpe. Addit modo, uidelicet agēs maius habeat eādem proportionē ad suum passum, q habebat agēs minus ad suū. & sup. agēs æquale ad suum Nam si proportio oīum illorum ad sua passa sit æqualis: tps quo mouebūt illa, erit æquale, est igitur suppō tribus agētibus existētibꝰ, quæ ad sua passa habeāt proportionem æqualem, oīa illa mouēt in æquali tpe. Quo uero ad uerba attinet, dubitabis primo, quo modo æquale pōt alterare æquale, cū ab ęqualibus nō proueniat actio. Secūdo, æquale & in æquale dñr ad aliqd. lō qres respectu quorum dicei æquale. Dici pōt ad primum p æqlia nō intelligere Ari. sm gradū & uirtutē, sed sm genus, videlicet q ambo sint æqualia, sm rōnem finiti, ita vt nō sit agēs finitum & passum infinitum, uel e cōtra. Ad secūdam dico q dr æqle respectu maioris & minoris, & sic Ari. imaginatur q si aliqd finitum mouet aliquod finitum in æquali i. finito tempore, agēs maius illo mouebit passum maius passo priori: modo habeat ad ipsum æqlem pportionem, & agēs minus mouebit etiam passum minus: modo ut supra seruetur proportio æqualis, & hoc ait, sit igitur æquale qdem in æquali tpe alterans æqli, uerbi cā B alterās, z, in tpe G, hæc. n. ęqualia sunt, qm oīa sunt finita, minus aūt in æqli mouebit minus, ut z mouebit F, & maius ēt maius in æquali tpe, ut D mouebit E tm, videlicet dico maius, qtum maius proportionale est ad minus. i. ad suum passum, q est respectu agētis minus: qsi dico dispōnem hāc veram esse, modo seruetur æqlis proportio agentis ad passum in oībus, & iō pōt exponi tm, vz dico maiꝰ qtum agēs maius pportionale est ad agēs minus, & sic dēt seruari pportio æqlis ex parte agētiū, & silis ex parte patiētiū, ita vt qualis pportio sit agētis maioris ad agēs minus: talis sit patientis maioris ad patiens minus, seruata. n. æquali in oībus pportione: oīa mouebūt in æquali tpe, videlicet in C tpe. Ex hac suppōne infert: non ergo infinitum ab aliquo finito in aliquo tpe mouebitur, uidelicet A ab ipso B. Nam si in aliquo tpe mouebitur, sit illud G. hoc autem quod sit impoſe, ondit, nam aliud minus illo infinito mouebitur in æquali a minori agente, ad quod quidem finitum, pportionale est: deductum est

Expositio.

Suppō.

C Dubitatio.

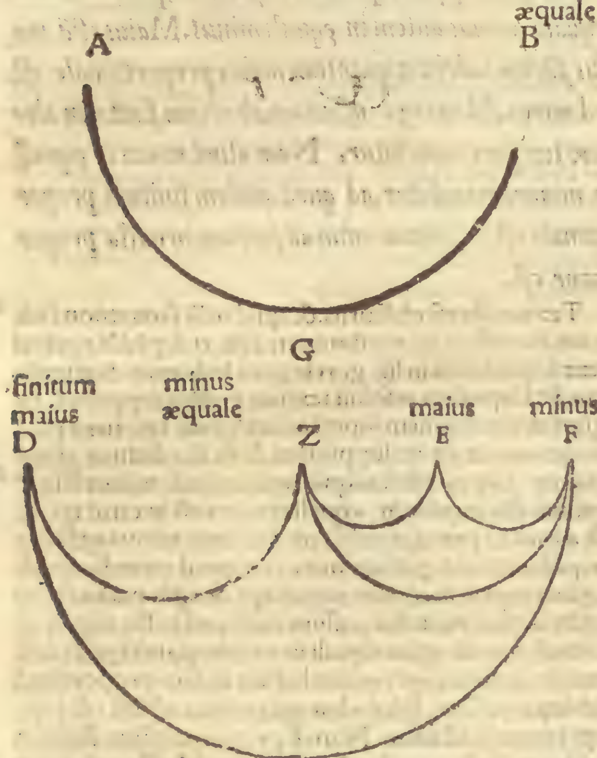
Solutio. 2.

Secunda.

Expō textus.

D

hoc superius, quia accipi pōt unum agens minus ipso B & suum passum mouebit in G tp e, ut per suppōnes patet, & ita sequetur aliquod finitum mouere aliquod finitum in æq̄li tpe, quo finitum mouet infinitum. Hoc aūt esse impoſe ostendit: quia inter duo finita est proportio, sed infiniti ad finitum nulla est ꝓportio, & sic patet infinitum non posse pati ab agente finito, hoc pacto uidetur mihi textus clarus.



G G

Auer. com men. 64. 1. suppō. Auer. autem obscure loquens resoluit textum in sex suppōnes, quas valde cōfuse ponit. Et ponit primam dicēs, q̄a videmus ꝙ agētia æqualia in patientibus æqualibus agūt in oībus partibus illorum in tpe æquali: ita ut totum agat in totum, & pars in partem ī æquali tpe, hęc est prima suppō.

Secunda. Deinde pōnit secūdam dicēs, & videmus maius agēs agere in patiētia æq̄lia in eodem tpe magis q̄ agēs minus agat in eadē, & agēs minus agere minus in illa q̄ supple agat in eadem agēs maius, est igitur secunda suppō, qn̄ aliquod passum patitur a maiori et a minori agētibus, magis patitur a maiori q̄ a minori, ita ut impoſe sit æqualr̄ pati ab vtroq;.

Tertia. Et addit tertiam, & inquit. Et silr̄ patiens maius patitur ab agētibus æqualibus minus, sup. q̄ ab agēte maiori, & patiens minus patitur ab agēte ęquali magis q̄ sup. patitur ab agēte minori, est igitur tertia suppō, licet idem agēs agat in duo passa inæqualia, minus tamen agit in passum æquale uel maius q̄ agat in passum minus, uel melius passum æquale patiens a pluribus agentibus, magis patitur ab agēte maiori q̄ ab æquali, uel minori, & magis ab æquali q̄ a minori, hæc tertia suppō.

Quarta. Deinde ponit quartam, & inq̄t. Et tūc contingit ex hoc ꝙ cum ab agentibus diuersis patiantur diuersa patientia: ꝙ ꝓportio agentium ad agētia sit sicut ꝓportio patientium ad patiētia, est igitur quarta suppō, qualis ꝓportio est passorum inter se, talis est agētium.

Quinta. Sed quia hæc quarta suppō pōt esse falsa, & habet instantiam, ideo subdit quinto quasi sequentem ex dictis, & inquit Quo modo autem ex his fundamentis positis declaretur quod intendit declarare, apparet sic, & ita subscribit quintam suppōnē, cum n. posuimus q. agētia æqualia agant in patientia æqualia eadem actione eodem tempore, apparet ex hoc q. agentia æqualia, quo-

E rum ꝓportio adinuicem est sicut patientium adinuicem agant actiones æquales in tpibus æqualibus est igit̄ quīta suppō. ꝙ qn̄ est, agentium & patientium æqualis ꝓportio, actiones sunt æquales & in temporibus æqualibus, & ſm ꝓportiones agētium atq; patientium sese excedentes. Sed occurres quia vr̄ ꝙ quarta & quinta suppō non habeant locum nisi qn̄ agentia & patientia sunt ęqualia ſm ꝓportionem, & ita non erit regula vr̄is, vnde inquit. Agentia. n. æqualia, & patientia æqualia sunt hmōi. s. ꝙ proportio agentium adinuicem est sicut proportio patientium adinuicem, quare suppōnes nō vn̄r vr̄es. Rn̄det & inquit. Sed tamen ista sunt inæqua ꝓportione, alia autem in aliis ꝓportionibus, & cum hoc uel hæ suppōnes apparent in uno modo. i. spē modorū proportionalium, apparebit in aliis. q. d. ꝙ quarta & quīta suppō habet locum in agentibus & patientibus, in q̄bus est proportio ęqualitatis, ut dictum est, sed debet eodem modo intelligi in alijs spēbus proportionis. Nam

a qn̄ inter agentia & patientia est cōsimilis proportio geo

F metrica, etiam in effectibus, seu actionibus erit consimilis proportio, uerbi causa, si A agens ut 12. & B agēs vt .8. & C agens, ut. 6. dico, ꝙ si sint tria alia passa E uidelicet F G consimilia in proportione minoris inęqualitatis ut E ut. 6. F, ut 4. G, ut tria, actio, ipsius A in E erit in simili proportione ad actionem ipsius B in F & silr̄ ī aliis quare quando inter agentia & patientia est consimilitudo in proportione, uel vniformitas proportionum, et ī actionibus erit hæc uniformitas, ut patet. Deinde ponit sextam suppōnem, & inquit. Et cum inq̄ ita sit, manifestum est q. quærenda est eius conuersa, & est ꝙ agētia & patientia, quę supple agunt & patiuntur in temporibus æqualibus, sunt proportionalia, & dr̄ hæc conuersa pro quanto cōuertitur in illam priorem, sequitur. n. hæc agūt in æq̄libus temporibus, igitur sunt proportionalia, & silr̄ ualet: hoc patiūtur in temporibus æq̄libus, igitur sunt proportionalia, est igit̄ suppō q̄lis est proportio inter passa, talis est inter agētia. probat hāc Auer. in termi-

G nis, dicamus ergo q̄m ita est, ver. g. ponamus duo agētia quorum alterum sit A, alterum aūt sit B, & sint duo patientia, quorum alterum sit C, & alterum sit D, tangit secūdam partem casus, & inquit. Et ponamus ꝙ totum E patiatur ab A: & totum D patiatur ab ipso B in eodem tēpore, & sit tps G, dico ergo ꝙ proportio agentis ad agens est sicut proportio patiētis ad patiēs, hoc est ꝙ ꝓportio ipsius A ad ipsum B est sicut proportio ipsius C ad ipsum D & e cōuerso, & hęc est suppō, posito casu ī termini probat illā, & inq̄t Et demō eius est sic, quia si proportio ipsius A ad B nō fuerit sicut proportio ipsi⁹ C ad ipsum D, sit ergo aut maior aut minor. Auerro. nō ꝓbat illā esse minorem, sed illam nō esse maiorē, q̄m eadem est rō, & inquit. Si igit̄ proportio ipsius A ad B sit maior q̄ sit proportio inter C, & D q̄ sunt passa, fecemus ex ipso A agēte aliq̄d, ut tm̄ q̄tum excellit, ita ut illo ablato sit æq̄le ipsi B, & uocetur A H, erit igitur, ꝓportio temporis A H ad B q̄lis est inter C & D. q̄a iā facta est resecatio, q̄re passio siue effectus ipsius C ad A H: et ipsius D ad B erit in eodem tēpore. Vnde rō Auer. est,

H sicut se hēt C ad D, ita A H ad B, ergo permutatim, sicut D patitur ab ipso B in tēpore G ita C, patietur ab A H in eodē G tpe, sed positū est C pati ab A ī tpe G et ēt C patī ab A H in eodē tpe, ꝙ q̄dē A H ē agēs minus ipso A, sequitur ꝙ idē passum uel æquale æq̄li in tpe patietur ab inæq̄libus agētibus, quorū alterum maius, alterum minus erit, ꝙ est ꝯ secūdam suppōnem, & iō ut dicit Auer. Aris. posuit ꝙ maius agit actionem maiorem ī eodem tempore q̄ agat minus in idem patiēs, quæ fuit secunda suppō. Deinde Auer. declarat quomodo & quas suppōnes Aris. accepit ibi. Et Aris. quasi fuit contētus: & uult ꝙ Arist. non accepit has quinq; suppositiones in forma: sed solum duas, uidelicet primam & secundam, cætera obmisit, addit q. licet has omiserit, non tamen penitus omisit: cum partim posuit, & partim nō, et

ita

Agētia pat. 12 A B 6 8 B B 4 6 C G 3

G A H B D C

ita potest dici q posuit illas. Secundo addit q demõstrationem hanc et non posuit, sed fuit contentus põne istarum supponum: et non curauit componere rõnem, quæ rõ procedit a commutata proportiõe, vt fecimus, & Arist. omisit cõmutatam proportionem, quia solum deducit ad hoc q est venire ad passum Z, q habet ꝓportionem ad H qualem habet B ad D, & non progreditur ultra. Deinde Auerr. format rõnem ibi, cum. n. pmutauerimus. Vbi aiaduerte q Auerr. accipit literas oino diuersas ab eis, quæ accipit in probatione quintæ supponis. i. opposito mõ, licet illasmet, nam in quinta suppõne literæ sunt A H B C D, & tps G in demõstratione autẽ literæ sunt A B D H Z, sed agens fuit B, & agens illud D, passa vero fuerunt A H Z. In demonstratione quinta suppõnis, A & B fuerunt agentia, C D patientia. At in ista proportione cõmutata, q̃ facit ad ꝓbãdum primam partem minoris vtitur quatuor literis A H B C D, iuxta quas arguitur, sit C agens uirtutis ut octo, & D agens aliud, uirtutis ut quatuor, inter q̃ erit proportio dupla, sitq; patiens rñdẽs C ipsi A H, & patiens rñdens ipsi D sit H. Tũc arguitur A H est passum infinitum, & C agens in A reseco ab A H unum aliud passum & sit H in q agat D & tale H sit ut quatuor, & tunc reseco ab A H unum aliud passum. s B & sit in dupla proportione ad H in qua erat C ad D, tunc arguiť sicut se habet C ad D ita se habet B ad H igitur permutatim, ut se habet H ad D ita B ad C: sed D agit in H i tpe G, ergo C aget in B in tpe G sed tali tpe egit C in A H passum infinitum, igitur idem agens põt agere in duo passa quorum alterum est finitum, & alterum est infinitum, in eodem uel æquali tpe ęqualem actionem, q est contra suppositiones, & sic patet qualiter Auer permutauit literas. Tu uero rationem sic compone, cętera quę scribit Auerro. sunt clara.

obseruatio

Prętere a, at uero.

Præterea neq; infinitum ullo in tpe mouebit finitum. Sit. n. infinitum in quo est A, finitum aũt B, tps in quo est G, igitur D, in G tpe minus ipso B mouebit. Sit illud Z, quod igitur est B Z totum ad Z hoc est E habens rõnem ad D. Mouebit ergo E ipsum B Z i tpe G, finitum igitur atq; infinitum æquali in tpe alterabunt, quod quidem est impossibile, supponebatur. n. maius in minori alterare, sed semper tempus sumptũ idem faciet, quare nullum erit tempus in quo mouebit, non enim fieri potest, ut tempore infinito moueat, aut etiam moueatur, finem enim non habet. Actio autem atque passio habent.

Quod sed Alteraĩ ver bũ additũ. n. at vero.

Expõ.

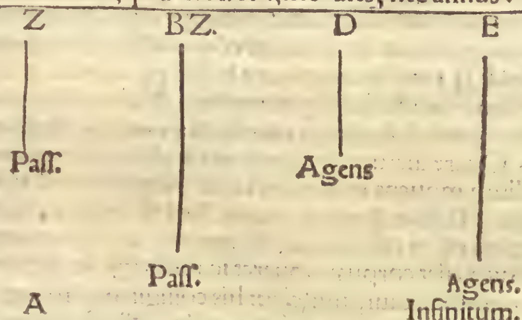
Auer. hunc textum exposuit in commento præcedẽti, parte uidelicet illa Et manifestum est ex his. Nos uero cum Simplicio, et expositore dicimus q Arist. ꝓbat conuersam, uidelicet q infinitum ullo in tpe mouebit finitum, et hoc proponit dicens. Præterea, neq; infinitum ullo in tpe mouebit sup. motu alterationis uel alia quis motus spẽ finitum ipsum. Hæc est cõclusio atq; intẽtio.

Probat quasi arguens, quia si infinitum poterit alterare rem finitam, tunc idem passum æque uelociter posset ab infinito & a finito alterari, probat aũt ꝯñtiam dicẽs. Sit. n. infinitum in quo est A, finitum aũt q alteratur, sit in quo est B, & qm omne q alteratur, in certo dato tempore alteratur, sit tps sup. in quo, alteratur, id in quo est G B, igitur alterabitur ab ipso A in G tempore. Ex hoc infert unum aliud ad propositum, & inquit, igitur D sup. agens mouebit aliquod aliud minus ipso B, & sit illud Z q est minus ipso B. tenet ꝯñtia, quia per D Arist. intelligit aliquid ipsius A mouentis, & per Z intelligit aliquid ipsius B moti, quare sequitur ipsum D mouere in eodem tempore Z quod est minus ipso B moto, est

A igitur secunda pars casus q ponatur D unum agẽs finitum alterare unum passum minus ipso B qď sit Z in tẽpore æquali uidelicet G et hoc est bñ po e, quia per sup põnes, in eodem tẽpore minus agit in minus, & maius in maius, & æquale in suum æquale. Tertio subintelligit q sit unum aliud agẽs finitum qď se habeat ad ipm D agens in ea proportione, qua, se habet B passum ad Z q quidem uocetur E. Hoc stãte patet q, E agens mouebit B passum finitum æquali in tempore quo D mouebat Z, nam æquali est proportio agentium & passorum, sed D mouet Z in tempore quo A infinitum mouet B passum ut in tempore G, igitur E quod est agens tertium finitum mouebit B passum finitum æquali in tempore quo illud mouebat A, Vnde syllogismus est, ut Z passum ad B Z passum, ita D agens ad E agens, patet per casus positos, igitur permutatim, ut Z ad D, ita B Z ad E: sed Z mouetur ab ipso D in G tempore, igiť B Z mouebitur in G tempore ab ipso E, sed in G tempore B Z mouebatur ab agente infinito, igitur idẽ passum æquali in tempore alterabitur a duobus agentibus

B quorum alterum est finitum, & alterum est infinitum. Inquit. Quod igitur est B Z totum ad Z. i. q proportionem habet B Z ad Z hoc est hñs rõnem sup. D agẽs ad E qď ẽ dicere, ut Z ad B Z ita D ad E, & sup. tu, sed Z mouetur ab ipso D in G tempore, igitur B Z mouebitur ab ipso E in G tempore, et hoc inquit, mouebit ergo E agens tertium, ipm B Z passum primum in tẽpore G, & tunc dat ultimum consequens dicens, finitum igitur atque infinitum æquali in tempore alterabunt, sup. idem passum, uidelicet B Z ipm, qď quidem, ut inquit, est impoſe, supponebatur. n. maius alterare idem passum in minori tempore. & quia aliquis posset dicere tps illud non esse G q̃ A mouet B sed esse aliud, addit, sed semper tps sumptum supple q uis aliud idem faciet ad propositũ, q̃re siue accipiatur G siue F siue quoduis aliud tps, semper sequeť idem impoſe, & ꝓpterea ĩfert, quare nullum erit tps ĩ quo mouebit, nullum uidelicet determinatum, quia nec hora, nec dies, nec annus.

C



Sed dices concedo nullũ esse tps finitũ q̃ A mouebit ipm B, sed bñ esse pt tps infinitũ, agens. n. ĩfinitũ nõ mouet nisi tẽpore infinito, cõtra obijcit Arist. & inqť. Nõ. n. fieri pt ut tẽpore infinito moueat, aut ẽt moueatur ĩfinitũ ipm, qa tps infinitũ finẽ nõ hẽt, actio aũt atque passio hñt, sup. finẽ, dictũ est n. oẽm alterationẽ fieri certo tpe, & nullã alterationẽ esse tpe ĩfinito, ut patet. 6. phy. patet

D igitur infinitã uirtutẽ in nullo tpe posse alterare passum finitũ. Quo uero ad uerba attinet, debes scire q Arist. in prima pte casus p B intelligit idẽ q p B Z in secunda pte casus. Nã in secunda pte casus Z est aliqd ipsius B, & ita ipm B erat totũ B Z, & p ꝯñs idẽ est B, & B Z in uerbis Arist. Vñ Auer. inqť, & ponamus aliud corpus. s D q agat in corpus B Z infinitum, in q egit A infinitum ĩ illo eodem tpe, uidelicet C necessario igitur erit actio D in minori, uidelicet passo actione ipsius A, cum D sit finitum, A aũt infinitum. q. d. q D in alteram partẽ ipsius B Z non in utranque. v. g. aut in partem B aut in partem Z. Deinde Auer. componit in textu rõnem a permutata proportione, ut nos fecimus, uerum in A linea locat A H est enim A H idem q A ut diximus de B Z & de B. arguit. n. ut Z ad B Z ita D ad H uel E, igitur permutatim, ut Z ad D ita B Z ad H, sed Z patitur

Cõfutatio.

ab ipso D in C vel G tpe, igitur B z patitur ab H in G vel C tpe, sed in C, vel G tpe B z patiebatur a toto A H igitur idem passum patitur a duobus agentibus, quorum alterum est finitum, & alterum est infinitum. Quo aūt ad verba attinet. Auer. inquit, & proportio quæ cecidit in literis in lib. a quo transtulimus numerum, est cōuersa, posuit. n proportionem maioris patientis ad minus patiens, quia dixit in nostris libris, vt B z totum ad z, & ita posuit proportionem maioris patientis ad minus patiens esse, sicut proportionem minoris agentis ad maius agens, & hoc (vt dicit) non pōt esse, quia proportio maioris ad minus non pōt esse vt proportio minoris ad maius, et tu intellige hæc Auer. dicta in libris suis, quia in nostris Arist. ponit proportionem maioris passi ad minus, & maioris agentis ad minus, tñ Auer. inquit, immo oportet ponere proportionem minoris patiētis ad maius patiens, vt z ad B z esse vt proportionem minoris agentis ad maius agens, & postea commutare proportionem ab ipso z ad D & inferre ad proportionem totius B z ad E, vel H, & addit, agens. n. maius, videlicet E aut H est ignotum ꝗ vult inuenire per proportionem, & ita Auer vult ꝗ syl'is iste sit hoc pacto, vt z ad B z, ita D ad E vel H: igitur permutatim, vt z ad D, ita B z ad E vel H: sed z alteratur ab ipso D in G vel C tpe, igitur B z alterabitur ab ipso E vel H in G tpe Sed hoc eodem tpe B z alterabatur a toto A H vel A E, igitur idem passum alterabitur a duobus agentibus, quorum alterum est finitum, & alterum infinitum. Ex qbus patet ꝗ in tex. nr̃o est transpō oīno, quia textus nr̃ pcedit ab ipso B z ad z, & ab ipso E ad D, & debet esse totū conuersum. Deinde Auer ibi { hoc. n. nō contingit }. aliqtulum digrediendo dubitare vr̃ ꝯ verba Arist. ait. n. actionem & passionem habere finem, & non dicit, quæ sint illæ, & in quo genere, mō hoc dictum non contingit nisi in his quæ sunt præter motum situalem, & in localibus ēt in motis recte; & ita vr̃ oēm motum habere finem, solum de non localibus, & de localibus, de rectis tm̃. Iam. n declaratum est ꝗ primum mouens tpe infinito mouet, nam vtilitas huius motus circularis æterni, q̃ mouet primum mouens, est continuatio & perpetuitas essendi, q̃ res nāles acquirunt in spē, pp motum n. solis ī obliquo circulo fiunt generationes & corruptiones, & æternitas in spē, quapp necesse est vt motus ille sit infinitus Quare dictum Aristot. non est vl'r verum, quum ait nullum mouens mouere actione vel passione in tpe infinito. Rn̄det Auer. & inquit. Sed tñ declaratum est ꝗ impoſ'e est vt tale mouens sit corpus, qm̃ si mouens tpe infinito esset corpus: moueret in nullo tpe, vt dictum est in vltimo octaui physic. Ex his colligit intell'm verborū Arist. & inquit. Intentabat n. ꝗ impoſ'e est ponere corpus infinitum, vt moueret aliqđ finitum in tpe īfinito. i. agere in idem numero tpe infinito, & ita vult ꝗ loquatur in corporibus, & de motibus præter localem, qm̃ vt (inquit) si generandum est, non complebitur sua generatio, & si afficiendum est, non complebitur sua qualitas, & si mouendum sup. motu augmentationis non ꝑueniet ad finem, quem intentabat, & addit, ꝗ hoc sequitur in corpore cœlesti sicut & in alijs. s. ꝗ est impoſ'e, vt corpus cœleste moueat aliqđ ens ex his quæ sunt sub eo tpe infinito. v. g. aliqđ indiuiduum. 10. Prædicamentorum, et hoc est verum vl'r de oī motus spē. Cœlum. n. non pōt aliqđ indiuiduum. 10. Prædicamentorum alterare, vel augere, vel generare, vel local'r mouere tpe infinito, secus de motu cœli, quia motus cœli est actio, quæ non recipit affectiones. i. terminos. Ex his patet intell's verborum Arist. intelligit. n nullum corpus infinitum posse mouere aliqđ corpus finitum, quia nec tpe finito nec infinito, & intelligit vl'r quauis motus spē, qm̃ nulla motus spē corpus infinitum pōt mouere corpus infinitum, quia nec tpe finito, nec tpe infinito, hæc ex Auer.

Digressio Auerro. Dubō.

Pria dubō Sed obijcitur multifariam, primo videtur ꝗ si esset corpus īfinitum, illud ageret in corpus finitum, quia vt superius dicebatur, si infinitum esset, illud haberet rōnē principij, mō principium dicitur per excellentiā de agēte. 1. physi. igitur si infinitum esset, illud haberet rōnem agentis, & ita si esset, illud ageret in corpus finitum. Secundo finitum pōt agere in corpus finitum, igitur a fortiori infinitum pōt agere in corpus finitum, tenet argumentum ꝑ loco a maiori, secundo quia infinitum videtur vt totum respectu finiti. Tertio si infinitum esset, ipm esset ens nāle, igitur esset actiuum, & per ꝯns posset agere. Secūdo dubitatur, uidetur ꝗ non sit uerum dictū Arist ꝗ oīs actio & passio sit finita, ꝑ quia octaua sphæra mouet cæteras, & tñ non actione vel motu finito, secundo primus motor mouet cœlum, & non nisi actiōe infinita. Tertio dubitatur, quia uidetur aliqua alteratio subitaria, quia ut dicitur in libr. de sensu, multotiens aliqua alteratio fit uelox i. subitaria, vt exponit Alexā. Te. cō. 33 Cōm. 1. 2. dubō. 3. dubō.

Ad primam dubōnem solet dici simpl'r, ꝗ si infinitū esset, nullam haberet actionem, & cā est, quia oīs actio est a certa proportione agentis ad passum. Sed īfiniti ad finitum nulla est proportio. Sed hæc solō nulla est q̃a si infinitū esset, illud esset uirtus & forma, & formæ atq; uirtutis est aliquid agere, igitur si infinitum esset oporteret illud aliquid agere. Dico igitur al'r, ꝗ infinitum eē, iplicat ꝯdictionem, quia ipso posito, sequitur ipm agere, & ipm nō agere, agere quidem, quia est uirtus & forma, non agere uero, quia nulli pōt esse proportionale, ex his sequitur ꝗ si infinitum esset, ageret, & nō ageret, concedantur igitur oēs rōnes, quæ probant infinitum si esset ipm agere. Ad secundam dubōnem rn̄dit Auer, ꝗ octaua sphæra rapit secum oēs al's uirtute motoris incorporei, qui mouet actiuam, & cæteras al's. Mō nos loquimur de actione corporis, non nisi quatenus corpus. Sol. primæ dubōnis. Cōfutatio. Sol. ꝑpria. Sol. 2 scdæ.

Ad tertiam patuit solutio 7. & 6. 8. physic nunc vero dicas alteratiōem aliq̃ fieri subito quo ad partes subti, non autem quo ad partes graduales, quæ successiue acquiruntur. Hæc de dubitationibus. Sol. tertiæ.

F

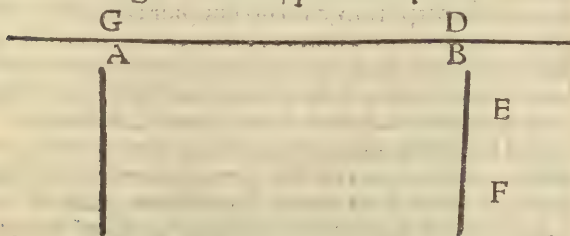
G *Etiam nec infinitum ab infinito pati aliquid, contingit. Sit. n. tam A q̃ B infinitum. Tp̄s aūt in quo passum est B ab A, sit in quo C D, pars ergo infiniti in quo ē E, qm̃ totum B non in æquali tpe passum est idem hoc ipm passa est, & quia supponebatur minus minori in tpe moueri, sit E motum ab A in D. Quod igitur D ad G D. ipm E est ipsius B ad finitum. Hoc igitur necesse est ab A moueri A tpe in quo G D, supponebatur. n. ab eodem ī maiore atq; minore maius minusue pati, quæcunq; diuisa sunt per temporis rationem.*

Verbū illud hoc ipsum passa ē, īd cit i codicibus græcis verbū & deficit.

Nunc Arist. probat infinitum pati non posse ab infinito, & hoc proponit dicens, ēt nec infinitum ab infinito pati aliquid contingit. Hæc est conclusio. Probat hanc, & facit casum: & inquit. Sit n. tam A agens, q̃ B patiens infinitum, tp̄s aūt in quo passum est B ab A, sit ī quo G D, ex hoc infert tertiam partem casus, & inquit. Pars ergo infiniti, uidelicet ipsius B passi, in q̃ est E, qm̃ totum B non inæquali tpe passum est idem, sup. ab ipso A hoc ipsummet passum est, & ita E patitur ab ipso A ex quo patitur ipm B, & quia supponebatur minus minori in tpe moueri, sit E motum ab A ipso in parte tp̄is uidelicet in D: est igitur tertia pars casus, ꝗ B E ꝑs passi infiniti patiatur in D tpe ab ipso A. Vltimo sumit ꝗ sit unum aliud passum finitum ꝗ sit pars ipsius totius B ī tanta proportione se habens ad ipsum B E, in q̃ta se habet G D tp̄s ad D tp̄s sup. sit illud F. Ex his infert, hoc igitur. s. F necesse est ab A moueri a tempore in quo est G D: quasi dicat ꝗ his stantibus sequitur ipsum B F moueri ī G D: tempore, quia (ut inquit) supponebatur Ex. 56.

H

ab eodem in maiore atq; minore maius minusve pati, quæcũq; diuisa sunt per tpis proportionem, quare si B patitur ab ipso A in G D tpe, & B E ab ipso A i D tpe B F patietur in G D tpe, & in hoc B totum patiebatur ab ipso A, igitur infinitum, & finitum æquali in tpe patietur ab A agente infinito, quod est impossibile.



Que Auer. Cõ. 66.

Auerr. aũt mutans aliquo mõ literas format rõnem hoc pacto, si corpus infinitum põt agere in corpus infinitum, sit agens infinitum A, passum verũ infinitum sit B: & qm̃ oĩs actio est in tpe, sit tps actionis C D. Vlterius accipio aliud passum resecatum ab ipso B ꝙ sit H, & quia A põt agere in B, ipsum a fortiori poterit agere in H. & cum H sit minus ipso B, A aget in H minori tpe, q̃ agebat in B: sit illud tps minus D, proportio igiť C D ad D cũ sit finita, sit dupla, vlterius subtraho aliud corpus superans H in illa eadem proportione, in qua C D superabat D, videlicet in dupla, & sit illud F qď nec Arist. nec Auer. nominat. Tunc arguitur, qualis est proportio C D ad D talis est proportio ipsius F ad H, quare si A agit in H in tpe D, A aget in F in tpe C D, sed idẽ A agebat in totum B in C D tempore, igitur idem agẽs aget in duo passa, quorum vnum est finitum, & alterũ infinitum, & in eodem tempore.

In nullo ergo tpe finito infinitum ab infinito moueri põt, in infinito ergo, sed infinitum quidem tempus finem non habet. Id autem quod motum est, habet.

Expõ. Obiectio.

Ex his concludit conclusionem, & inquit. In nullo ergo tpe finito infinitum ab infinito moueri põt: hæc est conclusio. Sed obijcit dicens in infinito ergo. q. d. ergo si non põt infinitum ab infinito moueri i tpe finito, mouebitur ne tpe infinito? Rñdet, ꝙ nec sic moueri põt, & inquit. Sed infinitum quidem tps finem non habet, est .n. rõ infiniti carere fine, id autem quod motum est vel mouetur, habet sup. finem, omnis enim actio vel passio finita est, quare nec tempore infinito potest infinitum A B infinito moueri, & sic patet conclusio.

Rñsio.

Auerro. Cõmẽ. 67.

Auer. aũt nobiscum vult, ꝙ Arist. remoueat dubitationem, posset. n. dici infinitum pati ab ĩfinito, non qdẽ tpe finito, sed tpe infinito, & probat Auer hanc dubõnẽ esse probabilem, vnde inquit, et hoc ꝙ dixit habet sufficientiam. i probabilem rõnem, qm̃ cum posuerit patiẽs infinitum, contingit necessario, ut eius passio sit infinita, nam ponere passum infinitum, & passionem eius finitã vr̃ implicare contradictionem, eo n. ipso q. passum est infinitum, & agens infinitum, sequitur passionem esse ĩfinitam, & confirmando rõnem inquit, & dicendum est ab aliquo ꝙ ponens hoc i. ponens passum infinitum pati ab agente infinito passione infinita, petit principium. i. vtitur propõne per se nota, quę est quasi principium, et ꝙ vtatur principio vel per se notis, probat: quia nulla dña est dicere ꝙ passum ĩfinitum patitur passione finita, ab eo ꝙ poneretur illud passum finitum, & sic implicat ꝯdictionem, quare rõnabilr̃ dubitari põt. Huius dubõnis ponit Arist. sol. vt vult Auer. reliqua patent. Aĩad uertendum ꝙ ex impoĩi sequitur vtrunq; ꝯdictoriorũ, posito. n. ꝙ sit passum infinitum, & agens infinitum, sequitur actionem esse infinitam, & hoc ex parte agentis & patientis, & sequitur passionem ẽt esse finitam ex pte passionis, quia oĩs passio vel actio est finita inquantum actio vel passio, & ita vtrunque sequitur.

Si igitur omne sensibile corpus, actiuam, aut passiuam, aut utranque potentiam habet, impossibile est corpus infinitum sensibile esse.

A

Expõ.

Scdm cõmenti expõnem hucusque Arist. sumpsit & probauit hanc propõnem, nullum corpus infinitum habet actiuam vel passiuam, aut vtranque potentiam, & hæc est minor, & vult ꝙ nunc ponat maiorem, videlicet oẽ sensibile corpus, actiuam: aut passiuam: aut utrãque potentiam habet, & concludat conclusionem, uidelicet ꝙ impoĩe est corpus infinitum sensibile esse. Deinde Auer. exponit quid per sensibile corpus intelligit, & inquit, & hæc quidem propõ est, ꝙ oẽ corpus nãle, aut est actiuum, aut passiuum, aut utrunque, & sic per corpus sensibile, nãle corpus intelligit. Et dr̃ corpus sensibile (vt expositor ĩquit) ad dñam corporis mathematici, quia corpus sensibile est nãle, ꝙ inq̃tum hmõi natũ est mouere & moueri, sic igitur per sensibile corpus ĩtelligit nãle corpus. Postea Auer. ait propõnem maiorẽ patere sensui, quia corpus cœleste vr̃ agere in ea q̃ sunt apud nos. Alia aũt quæ sunt sub ipso cœlo, vñr agere et pati insimul, q̃re patet oẽ corpus sensibile esse, aut actiuum, aut passiuum, aut vtrunque Deinde componit syllm̃ dicens, & componitur sylls sic in secunda figura, oẽ corpus aut est actiuum, aut passiuum, & nullum corpus infinitum est actiuum, aut passiuum: igitur nullum corpus est infinitum. Atr per sensibile corpus exponit Auer. & inquit, & intendit per sensibile: sensibile tactu. Sed ꝯ, quia cœlum est sensibile qď tñ non est tãgibile, Rñdet Arist. loquutum esse more antiquorum, qui cœlum & stellas posuerunt tangibilia, quia ignea, vel calida, aut ignem antiqui. n. posuerũt cœlum & stellas ignes: uel mistum igneum: in quo prædñatur ignis. Expositor aũt rectius per corpus sensibile: nãle corpus intelligit: qđ dr̃ sensibile ad dñam corporum mathematicorum: quæ intelligibilia dñr. Inquit Arist. si igitur oẽ sensibile corpus: actiuam: aut passiuã: aut utranque potentiam habet. Hæc est maior subintellecta minori: infert conclusionem: & inquit: impossibile est corpus ĩfinitum sensibile esse.

Corpus sẽsibile, quid.

B

Obiectio. Solutio.

C

At uero quecũq; ẽt corpora sunt in loco, oĩa sensibilia sunt, non ergo corpus ultra cœlum infinitũ erit. At uero neq; usq; aliquid. Oĩno ergo extra cœlum, nullum corpus erit. Nam si intelligibile quidem sit, erit in loco, extra. n. & intus, locũ significant. Quare erit sensibile, sensibile aũt nullum est non in loco.

Expõ. Cauillum. Refutatio.

Sed ꝯ dicta obijciet quispiam: ꝙ uidelicet detur ĩfinitum corpus: non quidem sensibile: sed intelligibile: non intra cœlum: qm̃ oẽ corpus intra cœlum est sensibile: & ita posset dici esse corpus finitum intelligibile extra cœlum: ut antiqui posuerunt vacuum quoddam. Obijcit huiç cauillo Arist. & inquit. At vero quæcunque ẽt corpora sunt in loco: oĩa sensibilia sunt. Huius cãm pulchre expositor assignat: quia locus non quæritur nisi pp motum: vt dr̃. 5. physi. non aũt mouentur nisi corpora sensibilia et nãlia: mathematica. n. extra motum sunt: patet igiť oẽ corpus: q. est in loco: esse sensibile. Ex hac ꝓpõne infert: non ergo corpus vltra cœlum: infinitũ erit: at uero neque vsque aliquid i. neque finitum. q. d. patet ergo oĩno extra cœlum nullum esse corpus. Hæc cõclõ patet: quia nec finitum: nec ĩfinitum esse põt. & ꝙ nullũ horum esse possit: probat: nam si ĩtelligibile quidem sit: erit in loco: per regulam quarti physic. q̃ ponit dicens: extra. n. & intus locum signãt. Vltra: sequitur illud ẽe sensibile: qm̃ sup. oẽ corpus in loco ẽ sensibile: et quia qs posset dicere aliqď corpus sensibile nõ esse in loco: ut dr̃ de. 8. cœlo: addit sensibile aũt nullũ est nõ i loco. Quare cauillus nullus est Sic igiť patet extra cœlũ nõ posse esse corpus infinitum: imo nec finitum: ut rões probãt.

D

Auerro. Comẽ. 69.

Auerroes vero in præsenti commẽto primo propo/nit intentionem, & inquit, cum posuit ꝙ omne corpus, aut est actiuum, aut passiuum, & hæc propositio est acce pta a sensu, & potest aliquis dicere ꝙ corpus infinitũ possibile est esse extra mundum, et ꝙ illud neq; sit agẽs, neque patiens, propter hoc videtur mihi ꝙ inducit hũc sermonem post illam demõstrationem, est igitur expõ Auer. ꝙ Arist. velit remouere tacitã rñsionem rõnibus tactis, quæ est, ꝙ licet non detur corpus infinitum sensi/bile intra mundum, datur illud extra mundum hoc pa cto oẽs græci, vt Alexander, Themistius, & Simplicius exposuerunt. Sed circa modum quo modo remoueãt rñsio illa, non oẽs dicunt eodem modo. Ideo Auerr. pri mo narrat expõnem Themistij, secunda ibi { nisi intelli gatur } põnit propriam, & in narrando Themistij expõ nem, primo recitat illam, deinde confutat ipsam.

The. expõ

The mistius igitur (ut Simpli. narrat) ex textu refellit rñsionẽ illam per tres syllogismos, primus est, omne corpus ꝙ est ĩ loco, est sensibile, omne corpus, quod est extra cœ/lum, est in loco, igitur oẽ corpus qđ est extra cœlum est sensibile. Huius syllogismi ẽm Simplicium ponitur ma/ior in textu, inquit. n. Quæcunque ẽt corpora, quę sunt in loco, sunt sensibilia. hæc est maior. minor aũt non po nitur, sed illius probatio, cum inquit, extra. n. & intus lo cum significant. Secundus syllogismus est, nullum cor pus sensibile est infinitum: oẽ quod est extra cœlum est corpus sensibile: igitur nullum corpus extra cœlum est infinitum. Minor est conclusio primi syllogismi, maior vero fuit superius demonstrata per hunc tertium sylm̃, videlicet omne corpus sensibile ẽ actiuum, aut passiuũ, nullum corpus infinitum est actiuum aut passiuum, igi tur nullum infinitum est corpus sensibile. Ecce quõ The mistius per hos tres syllogismos remouit rñsionem illã.

Refutatio.

Deinde Auer. refellit hanc expõnem & primo resu/mit quid ẽm Themistium habemus de his syllogismis, & inquit. Ipse aũt Arist. vr̃ ẽm hanc expõnem non ꝓ/palasse nisi duas propõnes, quarum altera est, ꝙ oẽ cor/pus quod est in loco, est sensibile, quæ fuit maior primi syllogismi, & non manifestauit secundam, videlicet, oẽ corpus extra mundum est in loco. nec illam, videlicet, oẽ corpus sensibile est finitum, igitur ẽm hanc expõnẽ de syllogismis clare habemus primam propõnem pri/mi syllogismi.

Auer. expõ

Deinde arguit contra ipsum, vbi debes scire ꝙ in translationibus Auer. ponitur hæc propõ. Il/lic neque est locus, obijcit modo Auer. contra Themis. & inquit, & illa propõ non habet cõitatem in aliquo cũ prima, quæ dixit, oẽ corpus ꝙ est in loco, & sensibile, q. d. illam propõnem non habere cõitatem. i. pertinẽtiã cum maiori primi sylli, quia nec est illius minor. nec cõ/clusio, igitur ponitur superflue. Deinde ponit ꝓpriã expõnem, & vult ꝙ Arist. per propõnem illam, ꝗ fuit maior primi syllogismi, intelligat eius conuersam, vide/licet, oẽ corpus sensibile est in loco, cui si addetur illa ꝓ/positio, extra cœlum nullus est locus, concludetur in se/cunda figura ꝙ extra cœlum non est corpus sensibile.

Vel aſr formãt sylm̃, & inquit, Et cum huic coniun/getur ꝙ si extra mundum est corpus, et oẽ corpus est in loco, concludetur ꝙ si extra mundum est corpus, est in loco, & sic secundus modus est sylls hypotheticus, hoc pacto, si est extra mundum corpus sensibile, & oẽ cor/pus sensibile est in loco, igitur extra mundum est locus aliquis destruitur ꝯñs, quia illic non est aliquis locus, & ita sequitur nullum corpus esse illic, & hæc vr̃ eius inten tio, sic igitur illa propõ, nullus locus est illic, põt dupl̃r ad sylm̃ primum attinere, vel ut minor, & tunc opor/tet intelligere maiorem conuersam, vel vt destructio cõ sequentis, & sic oportet componere sylm̃ hypothetice, vt dictum est. Deinde Auer assignat signum ꝙ Aris. voluit maiorem conuersam: quia dubitat circa hanc rõ/nem, quæ dubitatio non haberet locum, nisi itellexisset eius conuersam, hoc est pp maiorem quæ est, oẽ corpus sensibile est in loco, & pp maiorẽ hoc pacto conuersam Arist. dubitat, quia posset obijci, quia illic est corpus spi rituale, & non est in loco. Ecce igitur quo modo hęc du bitatio habet hic locum tenendo illam cõuersam, & uer ba eius patent. Simpli authoritate Alexand ait, hanc propõnem, nullus locus est illic, posse esse demonstratã, ut patet, quia oĩs locus est, aut grauium, aut leuium, aut neutrorum corporum, cum nõ sint plura corpora, nec plura loca, nec plures motus, quare cum extra cœlum, nec sit graue, nec leue, nec neutrum, iure nullus erit illic locus, et põt (ut inquit Simplicius) intelligi demonstrari postea, vt uidebitur. Hæc Auer. Themist. & Simpli.

Sed hæc mihi uidentur superflua, primo quia illa ꝓ/positio, nullus locus est illic, non ponitur in codicibus græcis, & sic rõ Auer. contra Themistium, nulla est. Quę vis author. Defenditur Themistius.

Scđo quia si quis uoluerit resoluere textum ĩ syllos, resoluet nõ hoc pacto, ut Auer. ait, sed ut diximus nos.

E *Est aũt ẽt sic logicalius eniti, neq; n. circulo mo/ueri põt infinitum, si est similare, quippe cum infiniti non sit medium, id uero, ꝙ circulo mouetur, circa me dium fertur. Præterea ẽt neq; in rectum ferri potest infinitum, oportebit. n. alterum tantum esse locum in/finitum, ad quem secundum naturam mouebitur, et al terum tantum, ad quem præter naturam.* Præterea, at uero.

Nunc ꝙ non detur infinitum, proponit probare ra/tionibus logicalioribus, & hoc inquit: Est aũt ẽt sic ĩ ꝑ alias rõnes logicalius eniti, & demõstrare. Quo vero ad uerba attinet, uerbum logicalius græce est logicoteron, latine rõnabilius, siue logicalius, & dixit logicalius com paratiue, & non logice, ad significandum ꝙ rõnes etiã primæ sunt logicæ, sed hæ, quas nunc ponet, sunt logi/caliores, quatenus sunt cõiores, quia procedunt per ꝓ/positiones cões tam infinito mathematico, ꝗ physico. Expõ. λογικώτερον. magis logicæ. Prima rõ.

G & prima rõ componitur sic, si infinitum esset, infinitum moueretur, sed infinitum non moueri põt, igitur infini/tum non est. probatur minor, quia, si posset moueri, aut motu circulari, aut motu recto non circulari, quia tunc infiniti esset dabile centrum, uel medium, ueluti cœli da tur centrum, ꝙ est eius medium. modo, infiniti non dat medium, ut relinquit clarum, ex eo quia non datur cir/cunferentia. quare ĩfinitum circulariter moueri non p̃t. nec motu recto, quia siue mouetur ẽm nãm, siue p̃ter nãm, oportet dare duo loca, quorum alter esset, ad quẽ p̃ter nãm fertur, & alter ad quem nã moueretur: ut in hoc lib. est deductum. modo: infinitum non põt duo lo ca habere diuersa: quia totum occupat. patet igitur: ꝙ si infinitum esset: nec recto: nec circulari motu moueretur: & ita ipsum esse est impoẽ. Quo uero ad uerba atti/net: ait si est similare: & græce dicitur homiomeron: nã ubi infinitum esset dissimilare: & ex diuersis mistum: ẽt alia rõ: primo. n probat non esse infinitum simplex siue similare: quia ex hoc patet non esse infinitum mistum: ὁμοιομερές.

H siue dissimilare: quia mistum ex simplicibus constat: ut fuit deductum superius. Aĩaduertendum ꝙ eiusmo/di rõnes dicuntur logicaliores: vt expositor ait: quia ꝓ/cedunt per rationes communes infinito: & ẽm rõnem physicam: & ẽm rõnem mathematicã: quia habere me dium & extrema vel non habere: competunt ĩfinito ut est quid commune physico & mathematico infinito. Logicæ rõnes. i. cões.

Et hæc sentit Auer. dicens: hæc est alia demonstratio a prædictis: & est logica. s. quia est ex ueris propõnibus; sed non proprijs. sup. physico tm̃: sed ẽt mathematico. Auerro. Cõmẽ. 70. Optima dubitatio.

Sed occurres: hæc ratio procedit uia motus: quæ est propria physico. Dici potest: ꝙ licet ꝓcedat uia motus: tamen resoluitur ad medium commune physico: & ma thematico: habere enim medium & circunferentiam: & non habere commune est utrisque artifici. Solutio. Deinde Auerro. ponit compendium rationis Aristotel. &

inquit, & compẽdium rõnis suæ est, quia si daretur cor pus infinitum, aut esset circulare, aut rectum & qualecũ que daretur, esset impoſſe moueri. nam si esset circulare infinitum, non haberet medium, circa ꝙ ferretur, & ꝙ non haberet medium, probat, aut quia oẽ habens me dium habet extrema, & ſup ĩfinitum caret extremis, igi tur caret medio. Aut quia circa medium reuoluitur cor pus circulare, & ita circa aliquid finitum, modo omne ꝙ circa finitum reuoluitur, est finitum: quare si infinitũ reuolueretur circa medium, ipsum esset finitum, & non infinitum, & addit ꝙ hoc secunda cã est magis propria ſup huic sciæ, ꝙ̃ prima, quia prima procedit per hoc qa caret medio, & extremis, & ita est cõis mathematico & physico, secunda vero per hoc, quia caret medio circa ꝙ reuoluitur, mõ reuolui circa medium est proprium physico & patet ipsum non posse esse circulare, ꝙ vero nec rectum, probat, & inquit Et si fuerit rectum & infini tum, necesse est vt locus in quo mouetur, sit maior eo, & ita erit unum infinitum maius altero. Secundo si eẽt rectum, oportet habere duo loca infinita: alterum ĩ quo naturalr̃ moueretur, & alterum in quo vi moueretur, ꝙ est impoſſe. Ecce ꝙ Auer. in his verbis fecit duas cõ sequentias, prima est, si daretur mobile infinitum motu recto, alterum infinitum esset altero maius, ꝙ̃ sic deduco, quia ex. 6. physi. oẽ ꝙ mouetur semper fertur in spa tio maiori se, oẽ. n. qđ mouetur, prius pertransit minus se, postea æquale sibi, & demum maius se. dabitur igitur spatium infinitum maius corpore illo infinito. Secunda consequentia est, si esset infinitum mobile motu recto, darentur duo loca infinita, quorum alter esset extra alte rum, consequens est falsum, quia ex quo illud est infini tum, totum occupat, & ita unus locus non põt eẽ extra alium, ꝯñtiam deduco, quia si illud moueretur naturalr̃ ad vnum locum, põt moueri violenter ad alium locum oppositum, oẽ. n. qđ naturalr̃ mouet̃ põt violenter mo ueri loquendo in motibus rectis. Deinde Auer ponẽs drĩam ĩter has duas rõnes, distinguit de loco, & vult ꝙ vno mõ locus accipitur pro loco ĩ quo mouetur, & sic est spatium, in quo recta corpora ferũtur, & hoc pacto sumit locum prima rõ. Nam si mobile recte daretur, eẽt spatium dabile maius ipso mobili, ut deductum fuit.

[margin: 2. cõsequentia. — Scda. — Locus dupliciter.]

Alio mõ accipitur pro loco in quem fertur, vel quie scit mobile, & sic loquitur secunda rõ, vbi. n. mobile re cte daretur, essent duo loca, alter ad quem natura moue retur, altera a quo moueretur, & ad quem rediret uiolẽ ter, & sic patent rationes.

Prℓterea siue natura habeat motum in rectũ, siue ui moueatur, utroq; mõ potentiam motricem infinitã esse oportebit. Nam quℓ infinita uirtus est, infiniti ẽ, & infiniti infinita, quare & id q, mouet ĩfinitum erit, rõ aũt est in his, quℓ de motu, q, finitorum nullum ha bet infinitam potentiam, neq, infinitorum finitam. Si *igitur secundum naturam & prℓter naturam moue ri contingit, erunt duo infinita, & quod mouet sic, & quod mouetur.*

[margin: Expõ.] Secundo arguit ꝙ infinitum corpus non possit mo ueri motu recto et inquit. Præterea, siue infinitum natu ra habeat motum in rectum, siue vi moueatur, ſup. siue vtroq; mõ, vtroq; mõ potentiam motricem infinitã eẽ oportebit. eẽ igitur ꝯñtia, si aliqđ corpus infinitum mo ueretur motu recto, oportet dare mouens infinitũ, siue illud natura, siue vi moueretur. Deducit ꝯñtiam, et inqt. Nam quæ infinita virtus est, illa est corporis infiniti, & e contra corporis infiniti virtus mouens est infinita, sic igitur ꝯñtia patet, per hoc quia virtus infinita non mo uet, nisi corpus infinitum, & corpus infinitum non mo uetur nisi a virtute infinita. Quare si daretur mobile mo

A tu recto infinitum, mouens oportet esse ĩfinitum, rem it tit aũt se ad 7. lib. physi. & inquit rõ aũt est dicta in his ꝙ̃ de motu, videlicet in. 7. physi. vbi dictum est ꝙ finitorũ non est potentia infinita, neq; infinitorum finita, denũ epilogat rõnem, & inquit. Si igitur ſm naturam et pter naturam ipsum infinitum moueri contingit, erunt duo infinita, videlicet & ipsum quod mouet sic motu recto: & quod mouetur, & ita dabuntur duo infinita, quod relinquit tanquam impossibile.

Auerr. aũt pp malas quas habebat tran slationes, alr̃ deducit ꝯñtiam, ẽ. n. ꝯñtia, si daretur corpus mobile mo tu recto infinitum, darentur duo infinita in actu. probat consequentiam, quia vbi daretur tale infinitum mobile recte, haberet duos motus, violentum videlicet & natu ralem. nam oẽ ꝙ vi mouetur, ẽt mouetur naturalr̃, & e contra, oẽ ꝙ naturalr̃ mouetur, ẽt vi moueretur, quare oportet habere duo mouentia, alterum a quo vi, et alte rum a quo natura moueretur, igitur duo infinita mouẽ tia, corpus. n. motum infinitum nõ mouetur nisi a mo uente infinito. Verum hæc deductio pendet ex eius ma lis translationibus Simp. n. deducit vt nos deduximus. *[margin: Auerro. Cõ. 71.]*

B Vlterius Auer. ponit drĩam inter hãc rõnem, & rõnẽ proximam, & ait, in hac esse acceptam vnam propõnẽ declaratam in physicis, videlicet ꝙ impoſſe est corpus ĩ finitum habere potentiam finitam, quia intendit per li brum de motu, librum physi. vbi declarauit non posse potentiam finitam reperiri in corpore infinito, et sicvult ꝙ drĩa sit ex vsu propõnis prædictæ. Melius aũt Sim plicius dicit, ꝙ istæ duæ rõnes differunt, quia prima de ducit ad hoc impoſſe, ꝙ dentur duo loca infinita, quorũ alter esset extra alterum. Hæc aũt secunda deducit ꝙ dẽ tur duo corpora, quorum vnum esset extra aliud, q̃re prima rõ procedit ex parte locorum, secunda autẽ ex parte corporum. Dr̃ aũt hæc secunda rõ logica, quia ꝓ cedit ex cõi proprietate infiniti corporis, ꝙ. s. nõ habeat extra se aliud corpus æq̃le, et hoc vr̃ physico et mathe matico cõe. Sed occurres, quia non videtur impoſſe esse duo infinita alterius rõnis, quorum alterum est cor poreum, alterum virtus extra corpus, vt est Deus. Põt dici ꝙ impoſſe ad ꝙ deducit est dari duo corpora infini ta, vt dicit Simp. qm̃ si daretur aliqđ corpus mobile mo tu recto infinitum, illud non põt moueri nisi ab alio cor pore, oẽ. n. corpus motum motu recto, mouetur a cor pore, secus de circulari. quare, si corpus motum erit infi nitum, corpus mouens erit infinitum, et ita dabuntur duo corpora infinita, quod est impossibile, quia extra infinitum nihil est. *[margin: Simplicius — Rõ logica quæ. — Dubiũ. An sint duo infinita aliq̃ pacto possibilia. — Solutio.]*

C

Prℓterea mouens infinitum quid est? Nam si ipm quidem seipsum mouet, aĩatum erit. Hoc aũt *quonam modo infinitum aĩal esse potest. Sin autem quid aliud sit ipsum mouens, duo erunt infinita, & mouens, & mot um forma atq; potentia diuersa.*

D Sed obijciet quispiam dicens corpus ĩfinitum moue ri motu recto a se, & non ab alio corpore extrinseco, ceu animal mouet se a se, & sic non sequeretur esse duo corpora infinita. Contra obijcit, & inquit. Præterea mo uens ĩfinitum quid est? Nam si ipsum quidem seipsum mouet, animatum erit, hoc enim proprium est anima lium, vt seipsa moueant, quare sequeretur illud infinitũ esse vnum animal infinitum, quod impossibile esse ait, hoc autem, ſup infinitum quomodo infinitum animal esse potest? omne enim animal habet determinatam fi guram, & determinatam proportionem partium ad to tum, quæ infinito repugnant. patet igitur dici nõ posse infinitum mouere se. Propterea repetit rõnem, & inqt. Sin aũt quid aliud sit ipsum mouens: ſup. ab ipso infini to moto, redibit rõ tacta, videlicet ꝙ duo erunt ĩfinita: videlicet et mouẽs corpus: & motũ corpus diuersa for- *[margin: Expõ.]*

ma hoc est spē, atq; potentia spē quidem: quia mouens est actus, motum potentia, potentia vero, quia moues est potentia actiua, motum vero passiua. Alex. aūt (vt refert Simpl.) eodem mō exponit hunc locum. Phs. n. probauit non esse infinitum corpus, quia darentur duo infinita: iō pōt dubitari: ꝙ non sequitur: nisi ubi infinitū poneretur iaiatum. Mō aduersarius dicet dari infinitum aiatum: ꝙ mouet se. Mō ꝯ hoc arguit Arist. vt inquit Alex. ꝙ. eo dato daretur aial infinitum: & Aristot. non oñdit falsitatem consequentis. Sed Alex. & Simpl. illā demonstrant ꝓ quia in lib. de aïa demonstratum est: oē aïal esse figuratum, cum aïal sit corpus physicum organicum: & ita figuratum. Vñ in definitione aïæ dr̄ ꝙ est actus corporis physici organici. Secundo: quia in oī aïali partes hn̄t certam proportionem: ita ut oculus sit capite minor: & oēs partes minores toto. Vbi aūt aïal esset infinitum partes nullam haberent ad totum rōnē: nec inter se: quia tam caput ꝙ̄ oculus esset infinitus.

Sim. Auer.

Auer. aūt arguit syllō hypothetico hoc pacto. Cum oē ꝙ mouet: ab aliquo moueatur: quæritur an moueš est aïatum: aut inaïatum: non aïatum: quia tūc esset aïal īfinitum. Si iaiatum: erunt duo corpora infinita: uidelicet mouens & motum: quæ differunt natura: ut dictum est. i. spē. Quod si non differunt spē: tunc sequitur aliud impoſe, videlicet ꝙ corpus mouens & motum erunt eiusdem spēi: & hoc ait: & innuebat per hoc aliud ipoſe videlicet ꝙ si natura alicuius formæ erit innata esse i corpore infinito: tunc natura formæ erit eadem. i. eiusdem spēi. q. d. si mouens & motum non differunt spē: forma eorum erit eiusdem spēi. Tenet consequentia: quia diuersitas formarum arguit diuersitatem dimensionum & materierum: & igitur identitas formæ arguit identitatē corporum. quare corpus mouens & corpus motum si non differunt spē: erunt eiusdem formæ atq; spēi: patet igitur (ut dicit) ꝙ si fuerit aïal: sup. erit mobile per se: & e contra si mobile per se: erit aïal: & ꝓpea subdit: si igitur fuerit rectum: contingeret ut sit: aut aïatum: aut iaiatū & si aïatum erit aïal infinitum: & si iaiatum: & fuerit rectum: contingunt: quæ dicta sunt: uidelicet ut sint uel duo loca infinita: vel duo corpora īfinita: & ideo (ut ait) tacuit complures harum diuisionum: & non collegit illas ad syllogismum hypotheticum diuisiuum: quia patet syllogismus de per se.

Auerro. Comē. 72.

Verbū corpora sup. pletū est.

Si aūt uniuersum non sit continuum, sed, ut Democritus dicit ac Leucippus, corpora uacuo sint distincta, unum oīum esse motum necesse est. Nam *figuris quidem distingui, naturam aūt ipsorum unam esse dicunt, quemadmodum si aurum unumquodque separatum esset, horum aūt ut dicimus, necesse est unum esse motum, quonanque una gleba fertur, eo & uniuersa terra mouetur, & totus ignis atque scintilla eundem ad locum feruntur. Quare, si cuncta grauitatem habent, nullum corpus simpliciter leue erit, si autem leuitatem, nullum graue erit.*

Fertur est verbū additum.

Expō.

Quidam (ut Democritus & Leucippus) infinitum cōcesserunt: sed non continuum: immo discretum per īterpōnem uacui: dixerunt n. atoma. i. indiuisibilia corpora non posse inuicem coniungi: nisi uacuo mediante.

Obijcit igitur contra hos: & ostendit non dari taliter infinitum. quia ſm horum pōnem: sequitur oīum esse unum motum. Deducit consequentiam per dicta ab eis quia uoluerunt hæc indiuidua corpora īfinita esse distincta inuicem solummodo per figuras. inquātum unum eorum est pyramidale: aliud sphæricum: aliud cubicum & id genus: tñ dicunt oīum eorum esse unam naturam: et per exemplum declarat ꝙ dixerat: & inquit. Quemadmodum si aurum unumquodque separatum esset: sup. in plura ac infinita atoma aurea: horum aūt (ut dicimus) necesse est unum esse motum: sup. uelut oīum illorum corporum una est natura: & hoc exemplo adhuc magis declarat: quo nanque una gleba fertur: eo & uniuersa terra mouetur: & totus ignis atque scintilla ad eūdem locum feruntur: quæ rō docet oīum illorum corporum esse eundem motum: quia eorum oīum eadem est natura. Iō concludit quare si cuncta grauitatem hn̄t: nullum corpus simplr̄ leue erit. Si aūt cuncta hn̄t leuitatem: nullum graue erit: non igitur datur īfinitum discretum per solam uacui interpōnem distinctum: ut Democritus & Leucippus dixerunt. Auer. aūt in pn̄ti commento: primo ponit continuationem: & inquit. Cum declarauit ꝙ corpus infinitum impoſe est esse: hæc fuit conclusio repetit rōnem summatim: & inquit. Qm̄ si fuerit tale infinitum: aut est simplex: ut elm̄tum aut cōpositum ut mistum: & declarauit: ꝙ si fuerit mixtum: oportet dare ꝙ in eo sit simplex aliquod īfinitum i magnitudine aut plura: uel spē infinita: uel eadem spē: & numero infinita. Mixtum n. non pōt esse īfinitum: nisi vel quia unum simplicium componentium est infinitum: uel quia plura simplicia sunt īfinita: & hoc uel quia sunt spē eadem: & numero infinita, uel quia sunt spē infinita, alr̄ (ut ait) nullus modus esset ꝑp quem compositum, atque mistum esset īfinitum. Deinde addit quid velit nunc facere Arist. & inquit. Et quia aliquis posset dicere ꝙ poſe est compositum mistum esse īfinitum ex corporibus finitis magnitudine, finitisque spē, ita ꝙ sint īdiuiduo ac numero īfinita, ut corpora atoma, quæ ponit Democritus, ille. n. posuit hæc corpora aïa eiusdem naturæ ac spēi, sed numero infinita. Immo ponit illa uacui interpōne distincta, iō incæpit contradicere huic pōni, hæc est continuatio, & intentio. Deinde ponit Auerr. qualr̄ Arist. arguit ꝯ hos, & primo sic. hæc atoma sola figura differunt, igitur non differunt spē, tenet argm̄, qa dr̄ia accn̄talis sola non est specifica. Vltra, non differunt spē, igitur sunt eiusdem spēi, tenet consequentia ex constantia subiecti. hæc. n. specie non differunt & sunt. igitur sunt eiusdem spēi. Vltra, igitur oīa hæc sunt eiusdē motus spē. & ita oīa vel erunt grauia uel leuia, quare solum unum simplex corpus daretur, ita ut si illud sit leue, graue non erit, si graue: non erit leue. Deinde Auer. parte illa & hoc ꝙ dixit, Intendit reducere opinionem horū ad contradictionem, ut Themistius ait, quia ex hac pōsitione sequitur unum elm̄tum spē tantum esse, & plura elementa specie esse. Primum ualet, quia oīa hæc sunt eiusdem naturæ ſm eos. ſm uero, quia tres sunt motus specie, & ita plura simplicia specie. Vnde inquit, & hoc quod dixit, uidelicet plura esse elementa, & non sequit̄ pōnem, quæ dicit hæc atoma esse īfinita, sed sequitur pōsitionem Aristot. quæ dicit hæc atoma esse elnta totius. i. mundi, quia. n. sunt elnta mundi, sequitur quatuor esse elnta, & quintum corpus, & propterea existimatur ꝙ non sequitur proprie eorum positionem, sed magis illud quod dictum est, quia sunt elemēta totius, habetur igitur una pars ꝙ non tm̄ unum sit elementum. Deinde ostendit expositione eorum, ꝙ unum est elementum: & inquit, & hoc. s. unum esse elementum sequitur ex positione eorum, quæ dicit illa atoma esse īfinita numero, specie eadem. Nam cum fuerint infinita, nihil reperit̄ extra illa, nam extra infinitum nihil est, & quia differūt figura tantum, ideo omnia sunt eiusdem speciei, & ita omnia sunt specifice unum elementum, & propter hoc dixit Themistius in hoc loco: non sequitur conclusio ꝙ̄ intendebat concludere, uidelicet ꝙ omnia atoma essent unum elemētum, immo sequitur atomorum naturam non esse unam, quia ex quo sunt elementa mundi, oportet illa esse ad minus quinque, uidelicet quatuor corruptibilia, et quintum corpus, patet igitur illos sibi contradicere.

Auerro. Comē. 73.

Intentio.

Refutatio Antiquorū.

F

G

H

Præterea si grauitatem habent, aut leuitatem, ipsius uniuersi erit aliquid, aut ultimum, aut medium. Hoc autem est impossibile, ipso existente infinito.

Expō. Secundo arguit contra eosdem enthimematice, & inquit. Præterea, si sup atoma corpora haberēt grauitatē, ita vt oīa essent grauia, aut leuitatem, ita vt oīa essent leuia, ipsius vniuersi sup. infiniti, cuius sunt elēta interpōne vacui distincta, erit aliqd aut ultimum, sup. si illa oīa essent leuia, ad ꝙ mouerentur, oē n. leue mouetur ad ultimum, ꝙ est cœli cōcauum, aut erit medium, si illa atoma oīa erunt grauia, ad quod ipsa mouerentur. destruit consequens, dicens, hoc autem est impossibile ipso uniuerso existente infinito, infiniti. n. neq; medium, neque ultimum ſm naturam dari potest. patet igitur atoma ipsa nec posse esse grauia omnia, nec leuia sola.

Prꝫterea & *Prꝫterea omnino ubi non est medium aut ultimū, nullus erit latiōis locus corporibus, hic quidē sursum, ille autem deorsum, at hic si non sit motus non erit, necesse est enim moueri, aut prꝫter naturam, aut secūdū naturā, hꝫc aūt definita sunt proprys alienisq; locis.*

Expō. Sed quia proxima ratio erat magis ad hoiem, iō simpliciter ostendit uniuersum non esse infinitum, quia ubi uniuersum esset infinitum, illic non esset medium, qđ est grauium locus, nec ultimum, quod est leuium locus. Immo oīno sequitur ubi non est medium, aut ultimū, nullus erit lationis locus corporibus, hic quidē sursum, ille aūt deorsum, at hic locus, si supple nullus sit, motus non erit. deducit, quia oē ꝙ mouetur, aut præter naturam, aut ſm naturam mouetur. Hæc aūt proprijs alienisque locis descripta sunt, nam ea mouentur natura, q̄ ad propria loca feruntur, ea mouentur præter naturam, quæ ad aliena loca mouentur: patet igitur ꝙ si uniuersum sit infinitum, in eo nec erit medium, nec ultimum, ubi nec medium, nec ultimum, nullus erit locus, ubi nullus locus nullus erit motus, quia nec naturalis, qui est ad proprium locum, nec præter naturalis, qui est ad alienū locū. Quo vero ad uerba attinet, debes scire ꝙ Arist. prꝫsupponit esse deductum ad hoc ꝙ dato infinito, nec esset ultimum, nec medium, & postea arguit ubi oīno nullum horum sit, nullum locum esse, nec motum. Hūc textum igitur sic intellexerunt Alexander, & Simplic.

Quæ Auer. Cōm. 54. Syllus. Auer. autem resoluit hos tex. in syllos, & uis primi ē in camestres sic, omne corpus, aut graue, aut leue est cōtētum ab aliquo extrinseco corpore, graue quidem, qa est in medio continetur a leuibus, leue autem quia est in ultimo, continetur a cœlo: infinitum non est cōtentum ab extrinseco corpore: igitur infinitum corpus, nec est graue, nec leue. Secundo arguit Auerr. si uniuersum esset infinitum, illius nullum esset medium, & ita nec circūferentia, & ita nullus esset illic locus, & ita nec motus, cum omnis motus fit ad locum. Vnde hæc propō, corpus infinitum est in loco, implicat contradictionem, quia ex prædicato infertur oppositum subiecti, & ex subiecto infertur oppositum prædicati, & probatur in commento, nam si corpus infinitum est in loco, ergo loco circunscribitur, & ita erit finitum, quare ex prædicato infertur oppositum subiecti, item subiectum īfert oppositum prædicati, nam sequitur ex infinitū, igitur nullo circūscribitur, & ita non erit in loco, patet igitur, ꝑpositionem hanc implicare contradictionem.

Præterea si ubi præter naturam manet aliquid, aut fertur, necesse ē cuiusdam alterius esse locum hūc secundum naturam, quod quidem ea inductione credibile est, necesse erit profecto non omnia aut grauitatem, aut leuitatem habere, sed alia quidē habere, alia A *autem non.*

Vltimo arguit, & facit talem consequentiam, si locus præternaturalis uni est naturalis alteri, sequitur non oīa atoma esse leuia, aut oīa grauia sed, quædam leuia, qdā grauia. Vnde inquit. Præterea si vbi præter naturam manet aliquid, aut fertur aliquid, necesse est cuiusdam alterius esse locum hunc ſm naturam, quidem ex īductione patet, nam locus qui est leuibus præternaturalis, est grauibus naturalis, & e contra, si inq̄ ita est, necesse erit profecto nō oīa, aut grauitatem, aut leuitatem habere: sed alia quidem habere, alia autem non habere: unde syllogismus hypotheticus erit sic, si erunt loca naturalis & præter naturalis, corpora erunt nō eiusdem naturæ, sed sunt loca naturalis, quia leuia deorsum uidemus præter naturaliter ferri, grauia, uero sursum uiolenter moueri, item uidemus grauia deorsum natura ferri, leuia sursum, sequitur non omnia esse eiusdem speciei Hīc verbū additum. Expō.

Vniuersi quidem igitur corpus infinitum nō esse, B *ex hisce perspicuum est.*

Expō. Vltimo epilogat dicens, uniuersi quidem igitur corpus infinitum non esse, sup. nec numero, nec magnitudine, ex hisce perspicuum est, sup. rōnibus naturalibus, & logicis. Auer. autem aliter præcedentem textum ītroducit, ait. n. vr̄ ꝙ sermo iste est ad affirmandum quasdā propōnes, quas diximus ante, accepit. n. ꝙ oīs motus, aut est a medio, aut ad medium, & aliquis posse dicere hoc esse uerum in motibus naturalibus, & non in accidentalibus, siue uiolētis. nā superius & inferius est locus motus naturalis inferius quidem grauium, superius aūt leuium: & ita sequitur, ꝙ qui negat sursum et deorsum: negat motus naturales, non autem præternaturales: q̄ ratione dici posset infinitum moueri motu præternaturali, non autem naturali: quia ad ipsum esse sequitur sursum & deorsum loca non esse, & ita sequitur naturalem motum non esse, cum quo tamen stat esse motum uiolētum. Obijcit autem huic cauillo Arist. ſm Auerroē, C quia omnis locus præternaturalis est naturalis: & e conuerso omnis naturalis est præternaturalis & intellige respectu diuersorum, nam cœli concauum est locus grauibus præternaturalis, leuibus autem naturalis: medium autem est grauibus naturalis locus, leuibus uero præter naturalis: quare si esset corpus infinitum: illud moueri non posset: quia non motu naturali: quia nullus esset locus: aut sursum aut deorsum: nec motu uiolento: quia esset locus uiolentus: igitur illemet esset naturalis: & per consequens esset aut sursum aut deorsum. Hæc de infinito scribit Aristot. reliquum est accedere ad quæstionem de unitate & pluralitate mundorum. Que Auer. Cō. 78. Obiectio. Refutatio.

Nunc autem et cur plures cœli nō sunt, dicamus, hoc enim considerādum diximus esse, si quis de corporibus uniuersaliter demonstratum esse non arbitretur extra mundum hunc nihil ipsorum esse posse. Sed D *sermonem duntaxat dictum esse putet de his corporibus, quæ indefinite ponuntur.*

Expō. Nunc uero an plures numero cœli sine mundi sint: vult aggredi, duæ enim de mundo ipso (ut dicebamus) esse possunt quæstiōes: & circa molem: an uidelicet mole sit infinitus: & circa numerum: utrum numero sint ipsi mundi infiniti: quod nūc proponit agere: hoc enim in octaua summa præsentis libri tractare proposuit: ut dixit Auerroes. Sed uidetur hæc quæstio quasi inutilis atque superflua: declarauit enim cœlum siue mūdum omni ex parte esse mole finitum, ex traque cœlum nec esse vacuum nec plenum. hinc videtur sequi vnum tantum numero esse mundum, igitur præsens octaua summa de mundorum numero vr̄ superflua. Obiectio.

Refutatio. Rñdet Arist. ꝙ sermo dictus fortasse probauit extra mundum nullum esse corpus vacuum infinitum, & sic vr̃ sermo ille solum locum habere de corporibus infinitis: at potest dici, ꝙ licet extra mundum non sint corpa infinita, tñ sunt alij mundi numero quidem infiniti, & plures, mole vero finiti, vt dixit Anaximãder, Milesius Thaletis discipulus, & Anaximenis doctor, hic.n. innumeros mundos esse suasit, & sic nunc de numero mundorum aggredi non vr̃ superfluum, cum ex determinatione qõnis dictæ, adhuc non sit qõ de numero mundorum soluta, quia cum illius qõnis solõne, stat qõ pñs. Inquit. Nunc aũt & cur plures cœli siue mundi non sint, dicamus. Vranos.n. apud græcos non tñ pro mundi parte, quæ est corpus cœleste, accipi solet, sed ẽt pro vniuerso. Quo vero ad verba græca attinet, verbum illud nunc, græce διότι quod licet sonet ad nos ꝓpea vel quapropter, in nostro sermone sonat vt transtuli, posita intentione soluit qõnem dictam de inutilitate pñtis summæ, & inquit Hoc.n. considerandum diximus eẽ, siquis vl̃r de corporibus demonstratum esse nõ arbitretur extra mundum hunc nihil ipsorum esse posse, sed sermonem duntaxat dictum esse putet de his corporibus, quæ indefinite ad immensum ponuntur, & sic qõ hæc ẽ vtilis supponendo solum esse probatum extra mundũ non esse aliquod corpus ifinitum, quia adhuc restat qõ, si sint plures extra hunc mundi mole finiti.

F

Omnia itaq; & ui & natura, & manent & etiam mouentur. Quo quidem in loco non ui manent, in eum secundum naturam feruntur, & ad quem non ui ferũtur, in eo quoq; natura manent. Quo uero in loco ui manent, ad eum etiam ui feruntur, & ad quem ui ferũtur, in eo quoq; ui manent. Præterea, si hæc latio ui inest, contraria competet secundum naturam.

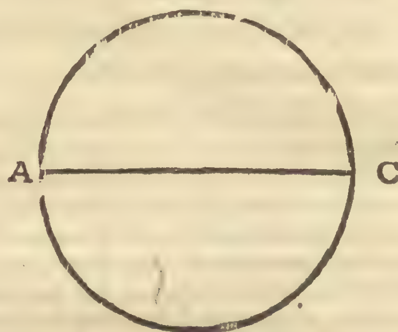
Expõ. Nunc de proposita intentione exeqtur, & sumit suppõnes, prima est, oĩa mouentur & quiescunt, & vi & ẽt nã mouentur & quiescunt. Deinde hanc suppõnem exponit & inquit. Quo quidem in loco non vi manent, in eum mouentur ꝺm nãm, vt quia terra non vi manet in medio, ad medium nã fertur, contra ẽt ad quem non vi feruntur, in eo quoq; nã manent. Quo vero in loco ui manent, in eum ẽt vi feruntur, ad quem ẽt vi feruntur, ĩ eo quoque ui manent, ut qa terra in concauo ui manet, in concauo ui fertur, contra ẽt quia in concauum vi fertur, in concauo ẽt ui manet. Hæc est declaratio primæ suppõnis, non secunda suppõ, vt iuniores autumant.

Secunda suppõ; cuicunque hæc latio vi competit, eidem latio illi contraria natura competet, vt quia motus e medio terræ vi competit, iccirco motus ad medium natura sibi competit, hæc est secunda suppositio.

Quę Auer. Cõmẽ. 76. Auer. vero primo quo ad uerba græca attinet, vult Arist. sumpsisse cœlum pro uniuerso mũdo, nam apud græcos vt diximus verbum, uranos (ut Aristot. postea tex. cõ. 96. dicet) consueuit sumi trifariam, pro uniuerso mundo, pro nexu oĩum cœlorum, pro primo mobili, quod apud peripateticos est orbis stelliferus. Quo uero ad ordinem qõnum uult qõnem de mundorum numero eẽ post qõnem de finitate, cuius ordinis cãm afferre uidetur, ex eo quia scito ꝙ mundus sit mole finitus, mox surgit appetitus scire an numero sit finitus et unus tñ, ubi.n. primo non sciretur esse mole finitum, hæc qõ non emergeret, quia si esset infinitus occupãs oẽm locũ uerum & polem atque imaginarium, proculdubio nõ esset necesse quærere de mũdorum numero, igitur soluta qõne prima emergit secunda apud appetitum rõnalem. Addit tñ ꝙ hæc secunda qõ est nobilior & difficilior prima, nobilior quidem rõne obiecti, quia immediate ducit ad unitatem primi motoris, difficilior uero ꝓ ex parte modi procedendi, nã prima qõ absoluta fuit demonstratione a priori, hæc aũt demonstratione a posteriori. Scđo primam absoluit pluribus demrationibus, hanc uero paucioribus. Est ẽt difficilior ex parte nostra, quia primã qõnem quasi sensu terminamus, at ꝙ extra mundum hunc non sit alius mundus, nõ sensu cerni põt. Addit secundo oẽs has suppõnes esse per se notas & uti principijs sensilibus, hæc ex cõm. Sed circa lr̃am emergit dubõ, quia non vr̃ uerum oĩa & moueri & qescere, & violenter & nãlr̃, ꝓ non de Deo, qui est de nr̃o oium. Secundo non de corpibus, quia cœli mouentur tñ, & non quiescunt, et si mouentur, non uiolenter moueri pñt. Dici põt uerbum Arist. esse audiendum ꝑsse, uidelicet de corporibus, & non de oibus, sed solum infra orbem lunarem contentis, at si uis ipm fusius intelligere, sub disiunctione audiẽdum est, ut placet Auerroi. Dubõ. 1.

Solutio.

Secundo dubitant, quia motus terrę supra hemisphęrium nr̃m, uidelicet ab A per B in C, est uiolentus glebę terræ, contrarius aũt ab ipso C ꝑ B in A non esset nãlis. Scđa dubõ



Solutio. Dici põt, uel ꝙ ille ab ipso C per B in A, non est illi ĩꝯrius, quia circulari non est circularis ꝯrius, aut ꝙ forte illi ꝯrius est rectus deorsum. Aut si est in orbe cœli erit non nãlis terræ ab ipso motu totius cœli. Vel si est infra globũ lunæ verbũ Arist. ẽ uerũ ĩ motibus simplicibus, qlis non esset illæ terræ supra illũ hemisphæriũ sub luna.

G *Si ad hoc itaq; medium illinc, ui terra fertur, hinc illuc secundum naturam ferretur. & si hic terra non ui manet, etiã huc illinc sane ipsa ferretur. Vnius.n. corporis una est secundum naturam latio.*



H Expõ. His sumptis arguit ꝓ sic: si plres essent mundi, vt A B: plures essent terræ, ut o o, destruatur ꝯñs, sed non pñt eẽ plures terræ. igitur nec plures mundi, probatur minor, quia ubi essent plures terræ, aut terra in hoc nr̃o mũdo manet ꝺm nãm, aut vi. Si quidẽ ui hic manebit: ad illũ nã ferretur per suppõnes igitur altera terra superflua ac violenta. at si hic ꝺm nãm manet, illa huc mouebitur, & illic uiolenter stabit, & ita illa frustra ac superflue esset. Inquit. Si ad hoc itaque medium illinc ui terra fert̃, hinc illuc ꝺm nãm ferretur, & sic hæc terra uiolẽta hic, atque supflua, & si hic terra nõ ui manet, sed nãlr̃ ẽt huc illinc sane ipsa ferretur: & sic ibi violenta esset: atque supflua, igitur non pñt esse plures terræ, et sic patet minor. Et qa quis dicere posset terrã hinc illud nã ferri, ꝯ ẽt illinc huc ferri natura addit: unius.n. corpis una est ꝺm naturam latio, & sic hi duo motus non pñt competere uni naturę, hic est itellectus uerborũ Aris. non ut iuniores itelligũt.

Auerro.

Auer autem vtitur sylľo sic, si sint plures mundi, & terra vnius ad medium alterius mouetur, tūc terra violenter ferretur ad medium, & naturaliter recederet a medio, hoc est impoſſe, igitur & añs. Deducitur consequentia, nam terra vnius mouetur naturaliter ad medium alterius, cū sit vnius speciei cum illa, & sic naturaliter recederet a medio nostro, & violenter accederet ad mediū illud, quia violenter accederet ad concauum cœli, per quod fertur in medium illud, & sic violenter accederet ad illud medium Hęc Auer. tñ probatio nr̃a est optia.

Præterea cunctos mundos ex eisdē corporibus constare, quę sunt eiusdē naturę, necesse est, corporū etiā vnūquodque eandē uim hr̄e rursus necesse est, ut terrā, ignē, & ea quæ inter hæc sunt. Nā si ea quę hic & illic sunt ęquiuoca sunt, hoc est non eadē forma dicuntur, vniuersum etiā quē mūdū appellāt, ęquiuoce dicetur, perspicuū igitur ipsorū aliud e medio, aliud ad mediū aptū eē suapte natura ferri, qppe, cum ignis oīs eiusdē est spēi, & vnūqđq3 etiā cęterorum, veluti etiā hę partes ignis quæ hoc in mundo sunt.

Expositio. Non hic nouā secūdam affert Aristo. rōnē (ut iuniores autumant) sed cauillum aduersus primā refellit, pōt enim prima ratio hunc in modum cauillari, q̄ nec terra illa ad hanc, nec hæc ad illam vi aut natura fertur, qm̄ sunt terræ alterius speciei, & moueri suapte natura ad suum medium apte. Obiicit nunc Aris. Qđ si ita eēt, tūc corpora illa, ex quibus ille constaret mundus, & corpora hæc, ex quibus hic noster constat, alterius essent speciei, & ita mundi ipsi etiam alterius erunt spēi, quod est contra Anaximādrum & Democritū, qui plures eē mundos fatentur eiusdem speciei, ut sub hoīe plures homines numero. Primo ꝓponit veritatem rei contra cauillum, secundo illam probat ducens ad inopinabile, & inquit. Præterea cunctos mūdos ex eisdem corporibus constare, quæ sunt eiusdem naturæ necesse est. corporū etiā vnumquodque eandem vim habere rursus necesse est, ut oēs terræ, oēs ignes, & oīa cætera hñt. est igitur veritas, q̄ illa & hæc corpora sunt eiusdē spēi, deinde hac veritate ꝓposita, probat illam ducendo cōtra pōnem, & ad inopinabile, & inquit. Nā si ea q̄ hic & illic sunt, æquiuoca sunt, hoc est non eadem forma dicuntur, vniuersum etiā, quē mundū appellant, æquiuoce dicet̄, qđ est p̄ter illorum opiniones, & sic duxit ad inopinabile.
Epilogat. Hoc confutato, epilogat veritatem dictā, & uim rōnis recapitulare vr̄ dicens perspicuum igitur ipsorū aliud e medio, aliud ad medium aptum eē suapte natura ferri, quippe cum omnis ignis cū omni igne eiusdem est spēi, & vnumquodque ēt cæterorum cū suo simili, ueluti ēt hæ partes ignis, quæ hoc in nr̄o sunt mundo sunt eiusdem spēi, & sic cauillus nullus, & rō dicta efficax.

Insup ēt hęc ita sese hr̄e necessario iis ex suppōnibus patet, quas de motibus prius dedimus. Nā & motus ipsi finiti sunt, & vnumquodque elementorum per vnumquodque motuum dicitur.

Expositio. Confutauit cauillum ꝓbando illa corpora, & hæc eiusdē eē spēi ducens ad inopinabile, nūc idem ꝓbat ratione ex dictis suppōnibus vigorata, hoc mō. Qđ sunt motus simplices spē, tot ēt corpora simplicia sunt, & eē possunt, tres sunt tm̄ motus spē, ad mediū grauium, e medio leuium, circa medium corporum neque grauiū, neque leuium, igitur oīa corpora siue mūdi sint plures, siue vnus erunt spē tria, & ita terra illa, & hæc eiusdem sunt spēi, & in cęteris idem. Inquit, Insup ēt hæc ita sese habere necessario iis ex suppōnibus nūc patet, quas de motibus prius ad uenandū quintū corpus dedimus. nā & motus ipsi spē finiti sunt, & vnūquodque elemētorū
A per vnūquodq3 motuū dr̄, atque spēm sortit̄, ut dicebat̄.

Ambigerent forte iuniores, quia Arist. arguere debet demr̄atiue, & tñ ducit ad inopinabile, & sic vr̄ dialectice disputare. Innuit Auer. solutionem dicens, & h ꝓpō non fuit manifesta p se, sed acquirit̄ demrōne, & sic nō mō ex cōcessis, sed ēt ex demrōne. pp quid demrat̄, corpora nāque siue vnius sint mundi, siue infinitorum oīa in tres naturas diuiduntur pro numero triū motuū, qui spē differunt v3 e medio, ad mediū, & circa mediū, & sic hanc rem ꝓbat demrōne ex concessione, & demrōne simplr̄, est āt mediū, ut inquit, ob corpus cœleste, nā sic definitur medium, q̄ est e quo lineæ ductę ad circunferentiā sunt æquales. Sphæricū est, est pp mediū, quia sphæra est circulus, e cuius medio ad circūferētiā oēs lineæ ductæ sunt æquales, ecce q̄ mediū & sphæricum sunt quodā mō ad aliud, & mutuo referunt̄, & sic vnū ꝓpter aliud est. Dicit tertio, q̄ eiusmodi duæ rōnes, qb⁹ vnitatem mundi ꝓbat, differunt, quia prima ex conces-
B sis est ab aduersariis, secūda ex necessariis. Secūda, prīa est notior, secunda efficatior. verum secunda uirtute ac implicite & in potentia continetur in prima, tñ in calce textus eā explicabit. Tu uero ex his potes ad formam rñdere, hæc Auer. ad dubōnē. Theologi vero nr̄i & sectæ Auer. tenent q̄, deus plures pōt facere mundos, & nō mō plures, imo hunc, quē fecit augere in melius. Et tunc ad rōnē Aristo rñdent negādo terram illius ad medium nostrum, aut econtra moueri, quia terra non pro suiipsius natura fertur, sed ꝓ ipsius opificis voluntate et ordine. Nā ut est rei ueritas, oē ens citra deū est contingens, atque nihil necessarium præter deum, qua ratione fit ut terra non necessario ad hoc vel illud ferat̄ mediū. sed ad illud, ad quod ipsam ferri deus p̄concepit, aut ratione æterna constituit, hæc Theologi & sapide. Aduersus hos Auer. non arguens, excusat se asserens officium, & onus contradicendi theologis conuenire metaphysico, cuius uirtus est destruere uerba sophistarū.
C Vocat āt Theologos sophistas, quia tenent opposita principiorum sciētiæ naturalis. Sed re uera Auer. ignorans huius ueritatis confutationem, in hæc ꝓrumpit. Tu uero confutationes nostras cōtra eū lege in lib. d d. quæ, licet fuerint iuueniliter & minus perite dictæ, sunt tamen acutæ, & inuentione plenæ

Quę cō. 73 / Obiectio / Responsio. — Mediū qd & sphæricum quid. — Opīo theo. — Rñsio. Theologorum. — Quę Auer. Cōtra the.

Quare, si motus iidem sunt, & elemēta sint, eadem ubique necesse est, partes igitur terrę quęque in alio sunt mūdo ad hoc mediū aptę erunt ferri, et ignis ēt, qui ibi est, ad hoc vltimū, at impoſſe est. Nā si hoc eueniet, sursum qdē terrā suo in mūdo, ignē vero ad mediū ferri necesse est. Simili rōne & terrā quæ est hic, e medio secundum naturam ferri, alterius mundi medium petentem necesse est, propterea q̄, ipsi mundi
D *inter se talem habent posituram.*

Expositio. Ex his, quę nunc dixit, colligit suppōnē, qua cauillus elidebat̄, & inquit. Quare, si motus iidē sunt, & eiusdē spēi, & tres, etiā elemēta sint eadē vbique, & tria specie necesse est, hæc est suppō & cauilli cōfutatio, deinde syllogizat epilogando dictū syllm̄. licet hic illū alia forma conficiat, tamen in re vnus est, & syllogismus componitur sic, quæcunque sunt eiusdem speciei cum elemētis huius mundi, mouentur ad loca ad quæ hæc mouent̄, vt aliqua ad medium huius, aliqua ad vltimum huius utpote concauū huius, aliqua circa medium huius. Sed elementa alterius mundi ꝓ nunc declarata sunt vnius & eiusdē spēi cū elementis hui⁹, igitur mouent̄ ad loca, ad quæ hæc elementa mouentur, ut aliqua ad medium huius, aliqua ad ultimū huius, aliqua circa mediū huius.

huius rationis dat ex dictis conclusionē tñ, & inquit. Partes igitur terræ, quæque in alio sunt mūdo ad hoc medium aptæ erunt ferri, & partes ignis ēt. qui ibi est, ad hoc ultimum sunt aptæ ferri, hæc est syllī conclusio. Deinde destruit illā ut inferat oppositū añtis, & inquit. At impossibile est Nā si hoc eueniet, sursum quidē terrā suo in mūndo, ignē uero ad mediū ferri necesse est. Nā terra illa ad hoc nostrum ꝓficiscens mediū, sursum peteret, ignis uero ad ultimū istius, deorsum ꝓficisceret. Simili rōne & terrā quæ est hic e medio ſm naturā ferri alterius mundi mediū petentē necesse est, ꝓpterea ꝙ ipsi mundi talē hñt positurā, ut cōuexa eorum iuxta iaceāt hoc modo ut mediū unius distet a medio alterius, sic ut terra non possit ad mediū alterius moueri, quin recedat a sui medio uersus extremū eius. Debes scire prīo, ꝙ sylls ad impossibile interdum est ꝓpter maiorē, interdū pp utrasque, aliqñ uero ob fundamentum e quo pmissę p plura inter media ꝓficiscunt, & hoc mō est hic Arist. syl s, nā eius impoſe non est imediate pp pmissas, sed ob fundamentum e quo pmissæ per manus emergunt, uideli et quia plures sunt mūdi & eiusdē spēi. Secūdo debes scire, ꝙ dicta ratio quatuor modis potest cauillari primo rñdendo hæc & illa elementa specie differre, quia ratione non est necesse ut terra illa ad hoc medium, uel hæc ad illud feratur. Secundo respondendo medium huius & medium illius specie differre, quo ēt fit ut terra illa non ad hoc feratur mediū, nec hæc ad illud. Tertio rñdendo media hæc naturali dñia differre, quę sufficit, ut ipsæ terræ non moueant indifferenter, ut enim naturalis æthiopum locus est clima primū, & nō quartū, sic quoq; mediū huius est naturalis locus istius terræ illud autem illius. Quarto rñdendo hæc media nimium distare, quæ intercapedo cā est, ut illa, nec ad hoc mediū, nec hæc ad illud feratur. hi sunt oēs cauilli, quorū primū Arist hactenus refellit cæteros uero suo loco refellemus Quo uero ad uerba attinet Auer. obseruat uerbū illud suum, quod græce est οικειῳ. latine etiā proprio, quia posset quispiā dicere cur Arist. dixit terrā esse aptā moueri sursum in suo mundo vr̃. n. ꝙ incongrue adiecit suo, quia neuter mūdus erit suus, quū sit ipsa moueri apta ad quēlibet. Præterea, vr̃ ut ille e quo moueſ sit suus, non hic ad quē mouetur, igitur male dixit ad suum. Ait Auer. Aris non inepte adiecisse suum, quia cū posuerimus ipsum esse de natura istius istæ erit suus mūdus necessario, ita ut ambo habeantur ꝓ propriis oīb°, sunt. n. eiusdem spēi, ideo hic mundus est terræ illius, et illæ terræ istius, & sic illa terra pōt dici moueri illinc ad suū si mouetur ad nostrū mundum. Sed hæc consideratio non habet locū, si textus bñ transferaſ, aliter n ut uidistis uerbum illud suū sonat, ꝙ Auer. intelligat. Vltra tñ Aris. rōnē ꝓbat Auer. oēs mūdos eē unū mundū, primo quia si plures essent mundi, tūc nō essent sursum & deo sum ſm naturā, sed solū ad nos, tenet consequētia, quia elemēta mouerentur indifferenter ad oēm pōnis dñiam sursum vʒ et deorsum, igitur nullus locus erit eis determinatus, & sic nec sursum, nec deorsum naturalia. Secūdo pricipaliter sequeretur ꝙ nā elntorū in motibus esset una, ueluti est natura aīalis, nā ut aīal moueri pōt ſm oēm pōnis dñiam, sic quoq; elemēta, & tunc in mundo ipso non inuenirentur dñæ pōnis nāles, nisi rōne habita ad nos ceu in colūna, hæc Auer. Sed ultra hæc pōt aliquis cauillare fingendo ignē mūdi nostri ferri solū ad circūferentiā alterius, & non peragrare per cētrum. Dici pōt ꝙ siue ualeat sylls de igne, siue nō, de ipsa terra est oīno impossibilis. Præterea ignis ille saltem ad medium alterius accedet ſm quid, quia simul cū terra sui mūdi trāsibit circūferētiā, et ueniet ad horizōtē illius, & sic ſm qd ad mediū accedere vr̃. Hæc de rōne.

Qualis syllogismus ad poſe.

Cauilli ad uersusionē Aristo.

Secūda.

Tertia.

Quarta.

Quę Auer. C...79.

Obiectio.

Respōsio

Oēs mūdi essent unus mundus.

Dubiū.

Solutio.

Insuper ēt aut ponēdū nō est corporū simplicium in cœlis pluribus candē naturā esse aut si eādē esse asseramus, mediū ipsum vnū, atque ultimū vnū facere necesse erit. Quo quidem absurdo eueniente, uno plures esse mundos impossibile est.

Videtur Aris. dictum syllīn nunc hypothetice diuisiue cōficere, quod nos aīaduertentes, textū trāstulimus copulatiue, ut uides & pōt sylls bifariā intelligi, uno mō ad uerbū, alio mō ad sensum magis Ad uerbum quid: sic cōponitur, aut elementa pluriū illorū mundorū sunt eiusdē spēi, aut alterius spēi. non alterius tū quia est pter illorū opionē, tū quia plures ꝙ tres essent mot° spēs, ut dictū fuit Si uero elemēta sint eiusdē spēi, oportet dicere unū tm esse medium, unū ultimū, aliter terra ascenderet, ignis quoque descenderet, quo quidē absurdo concesso, uno plures esse mundos impoſe est, hæc ad uerbū. Ad sensum uero syl s erit, si plures sunt mundi aut erunt eccentrici, & hoc intendit per elementa esse alterius naturæ, aut cōcentrici, non pōt dici eos esse eccentricos, quia tunc terra ascenderet, & ignis descenderet ut lōga orone fuit explicatū. Si uero sunt cōcentrici, erit unū oīum eorum mediū, & unū siīr ultimū, quo quidē illato, impoſe erit plures esse mundos, hęc ad sensum. Auer. uero pñtē textū ita intelligit, ut Aristo. colligat pmissas & conclusionē, ordinetque has insimul, ut considerator recte iudicet circa eas, ueluti iudex & sensus, quorum nullus de absentibus iudicat. Quæ interpretatio, non conuenit (ut mihi uidetur) uerbis Arist. nisi fortasse suis translationibus de quibus nihil ad me. Vlterius in fine cōmenti colligit ꝓpōnes, in quibus Arist sefirmauit, quarū prima est, partes mundorū necessario sunt eiusdē spēi Secunda est, qui horizon siue ultimū & medium partium quæ sunt eiusdem naturæ est, vnū numero. Tertia est, ꝙ cum mediū fuerit vnum numero, & ultimum siue horizon vnus numero, mūdus erit vnus numero. Ex his pñt confici sylli, primus partium mundorum eiusdē spēi mediū est vnum numero, & ultimū est vnū numero per secūdā ꝓpōnē, partes mūdorum sunt eiusdem spēi, per primā ꝓpōnē, igitur partiū oīum mundorū est idē mediū & vnum horizon. Secūdus syl s, quorūcunque vnū est mediū & vnū horizō, vnus est mūdus, per cōclusionē ꝓximi syllī, oīum mūdorum & partium illorū vnum est medium & vnus horizon per dictū syl m igitur oēs mūdi sunt vnus numero mundus. Hæc Auer. & non imperite. Quibus ex dictis patet hanc ꝓpōnē plures sunt mundi esse falsam impossibilem, quia ex ipsa sequuntur contradictoria sequitur. n primo plures sunt mūdi igitur nō vnus. & sequitur, mundi sunt plures igitur vnus est mundus, ut his syllis nūc patet. Dixi falsam impoſem, qa duplex est falsum aut falsum poſe, ut nauale bellū est. hoc. n. de inesse falsum est sed de poſi pōt esse, & ppeā hoc posito in esse non sequitur impoſe Primo Priorū. Aut falsum impoſe ut equum uolare nā ex ipso posito sequuntur contradictoria, & huius generis est ꝓpositio illa.

Expositio.

Cō. 80.

ꝓpōnes Aristo. Prima. Secunda. Tertia.

Quale ꝓpō e plures sunt mūdi.

Enunciare uero aliā simpliciū eē naturā, si minus aut plus ꝓpriis e locis ipsa distent, alienū est a rōne. Quid. n. refert dicere ut tanta longitudine, an tanta distent? Tanto. n. differrent rōne magis, quāto plus distant, formam uero eandem habent.

Textus pñs pōt intelligi vno modo, ꝙ quidā dixissent hāc nostram terrā, & terrā illā specie distare atque in natura differre, quoniam locorum intercapedine differunt hi. n. sunt qui differētiā rerū nāciscūtur ex locorum distātiis, quod quidem mathematicorum fuit pō, qui asserunt Saturni stellam specie differre a stella veneris, loci dñia atque distantia, ut etiā Auer narrat in. 12. metaphysicæ cō. 44. Obiicit autē Aris. huic cauillo, & inquit. Quid. n refert dicere ut tanta longitudine, an tanta distent? q d. nihil quo ad rerum essentias ac formas.

Tanto.n. differẽt rõne siue motuum supputatione ma gis, quanto plus distat, illud.n. mobile, quod e longiori loco mouetur, uelocius fertur, formam autem eandem habent, hæc est una expositio. Hęc expositio nulla est, licet uerbis multũ consonet primo quia ex illa nihil fru ctus habemus plus iis, quæ antea dicta sunt. Secundo, quia iam cauillus hic confutatus est, ex eo, quia tantum tres sunt motus specie. Tertio, quia ante Aristo nullus hanc rationem attulit, quia oẽs fatebantur mũdos simi les. Melius dici potest ꝙ cauillus sit terrã hanc nõ ferri illud in medium, nec illam hoc in nostrũ, locorũ nimia intercapedine, cui obiicit Aristo. locorũ intercapedinem non auferre motum, immo augere motum, quia uelocius fertur mobile distans, ꝙ ꝓximũ, ut sensus docet. Qui cauillus fuit quartus ut textibus proximis enu merauimus Inquit. Enũtiare uero aliã simplicium. sup. illius mundi esse naturam, ita ut non moueantur in medium nostrum, si minus aut plus propriis e locis ipsa distent, alienum est a ratione, est igitur sensus, quod dissonum est rationi dicere ea corpora non habere naturam ut ferantur modo quo nostra feruntur ad medium nostrum locorum interuallo nimio Et hoc probat. Quid enim refert dicere ut tanto longitudine, an tanta distet. Tanto enim differt ratione magis, hoc est motuum uelocitate & supputatione, quanto plus distant, formam uero eandem habent, & sic responsio nulla fuit, & hæc expositio mihi placet, pria n. seipsa refellit, nemo enim dubitat vnam glebam terræ positam in concauo nostri mundi, & aliam in centro eiusdem specie non differre, & sic est facilis confutationis, & non Aristole digna.

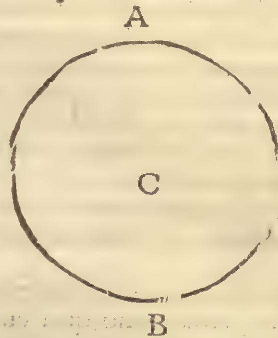
Cõfutatio. | Alia expõ.

Auerro. uero uidetur quasi aliter exponere. Aristoteles n. contra antiquos intulit, si plures sunt mundi tũc unum simplex, ut terra, moueretur duobus motibus contrariis, uidelicet sursum & deorsum. est igitur cauillus apud Auerroem, primo negando consequentiam, quia illa terra suum in medium tantum fertur, non autẽ in nostrum, quia suo medio propior est, nostro uero re motior. Secundo, quia non est inconueniens unam terram specie, non numero moueri motibus contrariis, si sit composita, & non simplex, ut in proposito. nam terra est composita ex natura terræ & appropinquatione suo medio, & sic hæc & illa uidentur quasi compositione, & specie differre, hi sunt cauilli ut uult ipse. Quibus Aristo. obiicit, quia motus non differũt specie, nisi quia corpora differunt natura & specie essentiali, quo modo non est in proposito, nam illæ terræ differunt compositione accidentali, quia siue propinquitas, & remotio sint resolutiones, siue dimensiones semper sunt accidentia, & sic accidentali differentia differunt, veluti hæc & illa gleba. Hæc Auerr. Quæ quantum verbis cõueniãt, tu diiudica. Sed dubitabis fortasse, vtrum propinquitas & remotio uarient motuum speciem, cui Auerroes respondet, & inquit. Et debes scire ꝙ appropinquatio & remotio non faciunt differentiam nisi in motibus rerum, quarum mouens est extrinsecũ ẜm appropinquationem & remotionem a mouente. In quibus verbis talem innuit distinctionem ꝙ motus duobus modis fiũt, aut ad intrinseco, aut ab extrinseco. Mouetur quidem terra ad medium a motore intrinseco utpote a forma. Ferrum vero a magnete attractione. Tunc in tali motu attractione propinquitas motoris & distantia variant motuum speciem. Nam magnes propior ferro sursum collocatus, motum efficit ferri sursum, si propior sit ferro deorsum, efficit motum deorsum, modo hi motus differunt specie, at in motu terræ talis motuum drĩa esse non potest, ut perspicuum est oĩbus. Ex his Auer. infert contra antiquos & bene. ꝙ elemẽta non mouentur ab extrinseco, sed ab intrinseco, hoc syllogizat sic, oĩs motus ab extrinseco variatur specie, appropinquatione, & distantia, a suo motore, sed motus elementorum nõ variantur specie, appropinquatione, & remotione, igitur non sunt ab extrinseco. Sed adhuc ambiges, quia terrã

Quę Auer. com. 82. | Dubĩ Auer. Solutio | Quę auer. cõtra anti. | Replic.

A moueri a se, videtur per se notum, quia naturã eẽ principium motus & quietis est per se notum, igitur male ꝓbauit illam Aristo. Pro responsione debes scire, ꝙ de motu terræ fuerunt variæ apud antiquos positiones, et pro modo duæ, vna dixit terram moueri attractione, quæ fit a maiori parte eius, quo mõ mouetur gleba e concauo ad totam hanc nostram molem. Alia dixit terram moueri a motu cœli, quia imaginantur terram fuisse simul cum cœlo factam, & sic cum cœlo in orbẽ cœpit moueri, quia uero de natura motus orbicularis est pellere ad medium, hac ratione in medium terra pulsa fuit. Tunc ad dubitationem dici põt Aristotelẽ ꝓbasse terram moueri ab intrinseco non quidẽ dẽrõne simpliciter, sed ad antiquos, qui hoc per se notum non intelligebant. Tñ Auer. aliquantulũ e textus limitibus euagans probat terram non moueri attractione quæ fit a tota terra. primo quia tunc gleba moueretur ad totã terrã, ubicunque illa esset, quod est contra sensum. Secũdo quia motus glebæ esset uti motus ferri ad magnetẽ,
B quod est impossibile. quia moueretur motibus contrariis, quibus concludit terram nec moueri attractione facta a loco, nec attractione facta a tota terra. Itemq; nec expulsione facta a motu cœli, vel alterius. non quidem ab attractione, quia hoc est fere per se notum atque primis principiis propinquũ, quod tunc patet, cũ causæ attractionis patent. Secũdo, quia Aristo. vbique fugit res quibus existimatur elementa moueri attractione. Non expulsione vero, quia impossibile est inuenire corpus naturale, cuius motus non sit naturalis ab intrinseco, dicitur enim naturale a natura, & natura est principium motus. Secũdo, quia motus elementorum est per se, igitur non ab extrinseco. Hæc Auerroes digrediẽdo. Sed circa literã emergit bona difficultas. nam totum Arist. impossibile est, ꝙ datis pluribus mundis, tunc idẽ corpus specie accederet ad proprium locum, & recederet, & sic motibus contrariis uidetur moueri. Mõ hoc vr̃ necessarium, nam quando ignis e medio nostri mundi ad concauum A, fertur, recedit ipse A, concauo B,
C nam recedendo ab ipso C, centro, recedit ab ipso B, cõcauo cœli, igitur accedit ad suum locum, & recedit ab illo, & ita uidetur ipse contrariis motibus ferri.

Solutio. | Q. ꝺ terra nõ moueaẜ attractiõe. | Quod nec attractiõe. nec expulsione. | Quod non attractiõe. | Quod non expulsiõe. | Dubĩ i litera. | Solutio.



Dici potest ꝙ Arist. hẽt pro impossibili vt idem corpus numero naturaliter accedat ad suũ totalẽ locũ, & rece-
D dat ab eodem totali loco, at ꝙ accedat & recedat ẜm di uersas loci partes non est impoſe Arist. Hęc de rõne Arist.

At uero aliquẽ eẽ ipsorũ motũ necesse est, ꝑspicuũ n. est ipsa moueri. Sed utrum ne omnia etiã cõtraria ui moueri dicemus? An quod omnino moueri aptum non est, id ui moueri impossibile est.

Prima suppõ fuit, ꝙ oĩa corpora mouentur & quiescunt, & quæ mouentur ui & naturaliter mouenẜ, & quæ etiam quiescunt vi & naturaliter quiescunt. Mouet itaque nunc dubitationem contra hanc suppõnem, & ait ea vniuersaliter moueri nemo dubitat, quia perspicuum est per se, sed hæc est dubitatio vtrum omnia illa etiam si sint inter se contraria, dicantur ui moueri, & hoc inquit. At uero aliquem esse ipsorum motum naturalem necesse est, perspicuum enim est ipsa moueri ꝑ se,

& ita suppositio quo ad primam partem est perspicua, quo uero ad secundam inquit, omnia ne igitur etiam contraria vi moueri dicemus. Hæc est dubitatio, nemo enim ambigit eã naturali moueri motu, sed dubitatio ẽ, vtrum moueri possint oĩa ui, sumpsit enim oĩa moueri & vi et naturaliter. Soluit & inquit, an quod oĩno mo-

Solutio ueri aptum non est, id ui moueri ĩpossĩle est, & per hoc vult habere contra, ꝗ omne id quod est aptum moueri, hoc est quod est naturaliter mobile, est ui mobile, & si non est naturaliter mobile, non est ui mobile, & si est naturaliter mobile, est ui mobile, & tu intellige in his inferioribus, quæ proprie naturaliter sunt apta moueri, nam cœlum naturalitate æquiuoca dicitur naturaliter mobile ut dictum est.

Nunquid igitur si est aliquis motus secũdũ naturã eorũ q̃ eiusdẽ sunt speciei, necesse ẽt sit vt vnũquodꝗ eorũ ad vnũ numero locũ moueatur, ueluti ad hoc mediũ, atque ad hoc vltimũ? An si ad eadẽ speciẽ, plura ãt numero (ꝓpterea q, & singula plura q̃dẽ sunt, spẽ vero nõ differunt) nõ huic quidẽ partiũ tale huic autẽ nõ tale, sed similiter oĩbus idẽ accõmodabitur, easdẽ .n. spẽ oẽs eẽ cõstat, nũero ãt quãuis e quauis differt.

Expositio. Dubõ. Consequenter mouet aliam dubitationem, ut alium contra rationem dictam refellat cauillum, & est, utrum partes siue corpora eisdem speciei, si mouentur, debeãt moueri ad eundem locum numero, ut omnes terræ ad idem numero medium, omnes ignes ad idem numero concauum, est autem hæc dubitatio rationalis, quia dici potest ad rationem, illa terrã numero suum in locum numero ferri, hanc in suum, quia pña naturalis locorũ

Rñsio. Auer. atque numeralis sufficit, vt quælibet ad suum feratur. Respondet per syllogismum hypotheticũ sic si oĩa mouentur ad eadem speciẽ loca, plura tamen numero, omnia moventur ad eadem numero, ut omnes terræ ad idem numero medium, omnes ignes ad idem numero concauum consequentia probatur, quia singule, terræ numero differunt, & non specie, propterea omnes idẽ numero intendunt. Inquit, an si ad eadem speciẽ loca, plura autem numero supple ferantur (propterea ꝗ & singula vt singulæ terræ plura quidẽ sunt numero specie vero non differunt) non huic quidem partium tale medium, huic autem nõ tale, sed similiter omnibus idẽ numero medium accommodabitur. Addit ne quis dicat illa specie & numero differre, eadem n. specie omnes illas partes esse constat apud omnes illos, numero uero quãuis e quauis differre. Quarum omniũ est idem numero locus.

Quæ auer. cõm. 82. & 83. Auerroes quo ad hoc ꝗ Arist. duas moueat q̃ones, lapide sentit. Sed peccat primo, quia vult Aristotelẽ quærere primo vtrum omne corpus naturale habeat motum naturalem, uel violẽtum, hoc enim uerbis grę cis nullatenus conuenit, ut omnibus patet. Secundo peccat, quia vult Aristotelem mouere secundam q̃onẽ ibi, si autem aliquid, & ut soluatur textu illo dico autẽ hoc, iam patuit in nostris translationibus non esse vt inquit, propterea in expositionibus huius uiri nõ multum considerem. Nec dicerem nunc Auerroem habuisse animam tum Aristotelis. si daretur ingressus, & regressus animarum, vt in molliori ætate prædicere solebam, haurio enim nunc aquam ex proprio fontæ, & non suppetias peto alienas. Tu uero intende nostras expositiones magis ꝗ illas Auerrois, sunt enim aut magni Simplicii, aut diui Alexandri plerũque, aut ex aliis grę cis peritioribus nec confidas trãslationibus veteribus, sunt enim adeo uerbum obseruantes, ut nullibi fere sensum seruent, plerunque enim qui verbis partiliter addicuntur, a sensu milies secedunt.

Hoc aũt ideo dico, quia, si partes, quæ hic sunt, & partes q̃ sunt in altero mũdo inter se similiter se hñt, etiã ea q̃ hinc est sumpta, nullã dñiã ad earũ ꝑtiũ ullã hẽt, quæ in alio est quopiã mũdo magis quã ad earum aliquã quæ in hoc est, immo eodem, sunt modo, quippe cum inter se specie non differant.

Solutionem datam nunc exponit, & syllogizat illã sic, ut pars terræ ad partem terræ eiusdem mundi, ita tota terra vnius ad totam terram alterius. Sed vna pars mouetur ad eundem locum numero cum qualibet parte, igitur tota ad eundem numero mouebitur cũ tota. Inquit, hoc autem ideo dico, quia si partes quæ hic sunt & partes quæ sunt in altero mundo inter se similiter se hñt, vt sup. omnes in vnũ numero locũ ferantur, vt oẽs huius ad vnũ numero locũ hui⁹, oẽs illi⁹ ad vnũ nũo locũ illi⁹, etiã ea pars quæ hinc est sumpta nullam differentiã ad earum partium vllam habet, quæ in alio est quopiam mundo magis q̃ ad earum aliquam, quæ in hoc est, immo eodem sunt modo, quippe cum inter se specie non differant, & sic recte dictum est omnes terras vnum numero locum intendere, atque ad vnũ tm̃ ꝓficisci. Auer. autem credit Aristotelẽ præsenti in textu soluisse secundam quæstionem, quod non credo, nam Aristoteles verbum illud græce λέγοδέ quod latine sonat dico autẽ, semper addit, cum aliquid obscurũ vult exponere. Sed quicquid uelit ipse, ratio quã Auer. ex suis translationibus nanciscitur, videtur efficacissima & sic compono, si plura sunt loca, quia plura sunt vel possunt esse corpora locata. Tunc in hoc nostro mũdo plura erunt media numero, plura quoque concaua atque vltima. tenet consequentia, quia hic sunt plures glebæ terræ, quæ sunt plura corpora locabilia, plures etiam ignis partes etiam quæ sunt plura corpora locabilia, q̃ inter se non differunt plus ꝗ tota hæc terra a tota illa. Sed destruo consequens sic, sed non sunt plura media, nec plura concaua, igitur oppositum antecedentis non si plura sunt locata numero, plura loca, erunt numero. Hæc ex cõmento, & satis pulchre colligi possunt. Sed hic est dubitatio, quia non uidetur simile de terris huius nostri mundi, & de uniuersa terra hic, & vniuersa ibi. Nam omnes terræ huius sunt vnum continuum, ideo sunt in eodem loco, ad hæc & illæ sunt discontinuæ, propterea loca sunt diuersa. Dici potẽt Auer. accepisse partes terræ huius discontinuas, ut sunt uidelicet glebæ diuersæ, quarum vna ponatur in cœli ortu, alia in cœli culmine, alia in cœli occasu, alia in cœli imo, sic. n. illæ in mundi cardinibus collocatæ omnes mouent̃ ad vnũ numero locum, & sic ratio stat.

Quæ auer. com. 94.

Dubõ.

Solutio.

Quare aut has suppositiones amouere, aut mediũ vnũ, & ultimũ vnũ eẽ necesse est. Quod si sit, his eisdẽ signis, eisdemue necessitatibus & unum dũtaxat cœlum esse, & non plures necesse est.

Expositio. His cauillis confutatis, solutisque tot dubitationibus, nunc quasi epilogando dictam rõne recapitulat hac syllogismi forma. Quare aut has suppõnes quas fecimus necesse a est mouere, aut necesse est medium omnium mundorum esse vnum numero, et ultimũ etiam vnum numero, sed cũ suppõnes illæ non sint amouendæ, erit igitur omniũ mundorum vnũ numero mediũ, atque vnum numero vltimum, & sic erunt omnes orbes concentrici, & per consequens vn⁹ numero orbis siue mũdus, & hoc inquit, quod si sit, supple vnũ numero mediũ atꝗ vnũ numero vltimũ, his eisdẽ signis, eisdẽve necessitatibus, & vnum dũtaxat cœlum siue mundum, & non plures esse necesse est. Hæc est conclusio. Quo uero ad verba græca attinet verbum illud amouere græce est κινειν quod latine sonat mouere, tamẽ sensus est ut diximus. Sed dubitat Auer. quia hic syll's Arist. est probabilis s. verificare rem, cum non inueniatur ei contradicens,

dicens, igitur non conuenit demonstratiuis doctrinis. Respondet Aristotelem hoc fecisse iuxta suam consuetudinem, qui semper inducit sermones probabiles post demonstratiuos, quia Aristoteles vtit illis duobus modis aliquando ad excitandum, vt cum arguit pro vtraque parte, & sic ordinat illos ante demonstratiuos. Aliquando ad confirmandum, ad ostendendumq; ea quae dixit esse conuenientia etiam rebus dialecticis, & sic vtit illis in fine post demonstratiuos. Veluti fecisse videtur hic Haec ex cō. Sed hęc non sunt ad propositū, Auer. enim credit talem rationem esse probabilem, & esse aliā rationem a dicta, & errat, nam hæc ratio est illa & ex illis signis illisque necessitatibus vt inquit Aristo Quare hæc ratio est omnino demonstratiua vt prima, cum nullo modo a prima differat.

Cōfutatio positio.

Esse autem aliquid quo ferri terra est apta, atque ignis, perspicuum etiam est ex aliis. oīno. n. id quod mouetur ex quodam mutatur in quoddam, atque hęc videlicet ex quo, & in quod specie differunt.

Expō.

Animaduersione dignū dictā rationem supposuisse vnumquodque corporum simplicium proprium habere locum, in quem vt in finem fertur et tunc quod dixit, uidetur absurdum, videlicet ꝙ terra illa moueretur ad medium nostrum. Sed Democritus cuius positio est, plures esse mundos, ait oīa casu euenire, propterea illa terra mouetur in illud medium, hæc in nostrum, non propter finem, sed temere & casu, iccirco Aristo. ratio nulla est. Huic igitur obiicit Arist. & probat vnūquodq; corporum simplicium suapte natura moueri ad aliquē locum per se intentum atque finitum, & hoc proponit dicens, esse autem aliquid quo ferri terræ est apta, atque ignis perspicuum est non modo ex hiis, sed etiā ex aliis dictis in aliis locis naturalis philosophiæ, et syllogismus componit sic, omne quod mouetur de quodā in quoddam, quatenus illa differunt specie, mouetur ad locum determinatum nō casu, sed propter finem, omne quod mouetur, mouetur de quodam in quoddam, quatenus illa differunt specie, igitur omne quod mouetur fertur ad aliquem locum proprium ut in proprium finem. De ratione tangit maiorem, & residuum perspicuū est.

Pręterea, mutatio oīs est finita, ut id qđ cōualescit ex morbo ꝓficiscitur in sanitatē, & id quod increscit, ex paruo in magnū assurgit, id qđ fertur ēt, ex quodā in quoddā ꝓcedit, fit nāque hoc ex loco ad locum.

Expositio.

Videtur mihi ꝙ Aristo hic probet idem secūda ratione, propterea verbum illud δ'ε confirmatiue latinum feci, & tunc ratio est, omnis mutatio finita est, quod fertur mutatur, igitur latio est finita, hoc est de loco determinato in locum determinatum, ponit maiorem & inquit. Præterea mutatio omnis est finita, hæc est maior, hanc inductionē probat, & inquit. Vt id quod conualescit, ex morbo proficiscitur in sanitatem, & id quod increscit, ex paruo assurgit ad magnum, & similiter in cæteris. Tunc adde minorem, sed quod fertur mutatur: dat conclusionem, igitur id quod fertur etiam ex quodam in quoddam procedit, dico ex quodam in quoddam: quatenus fit hoc ex loco ad locum, & hoc modo videtur secunda ratio, & satis textui conuenit.

Oportet rursus ēt ipsa ex quo & ad qđ aptū est ferri spē differre, nā neque qđ sanatur quouis pergit, neque qđ mouetur quo vult mouetur, igitur & ignis et terra nō ad īdefinitū feruntur, sed ad opposita, qualia quippe sunt sursum & deorsum quę loco opponuntur, ut sint ipsa lationis fines.

Expositio

Potest hic constitui tertia ratio, propterea confirma-

A tiue verbum illud ἀρα transtuli, & tunc componitur sic, omne quod fertur inter terminos specie differentes fertur, ignis & terra feruntur, igitur inter terminos differētes specie feruntur, inquit. Rursus etiam ipsa ex quo & ad quod aptum est ferri, specie differunt. probat inductione nam neque quod sanatur quouis pergit, sed de contrario in contrarium, neque quod mouet quo vult mouetur, sed de contrario in contrarium, adde minorem, sed ignis & terra feruntur. Tunc dat conclusionē & inquit, Igitur ignis & terra non ad infinitum ferunt, sed ad opposita, idem enim est ferri ad opposita, & ferri non ad infinitum. explicat autem quæ sunt illa opposita inter quæ ignis & terra feruntur, & inquit, qualia quippe sunt sursum & deorsum quæ loco opponūtur, ut sint ipsa lationis fines, & sic confutatus est Democriti cauillus iis tribus rationibus, at si uidebitur tibi textū alter intelligendum esse, iudicium tuum non recusabo.

B Auerro. autem ex toto textu vnum facit syllogismū sic, ignis & terra & alia simplicia sunt transmutabilia. oē transmutabile transmutatur de contrario in contrariū. Igitur ignis & terra transmutantur de contrario in contrarium. Vltra omne transmutabile de contrario in contrarium est finitæ transmutationis, ignis & terra trāsmutantur de contrario in contrarium igitur ignis et terra sunt finitæ transmutationis. Quæcunque sunt finite transmutationis habent loca naturalia ad quæ transmutantur secundum naturam, ignis & terra sunt finite transmutationis, igitur habent loca naturalia ad quæ transmutantur secūdum naturam & tunc sequit syll's dictus, ut omnes partes vniuscuiusque corporis eorum moueantur ad eandem partem. Hęc Auerro. & sapide, Verum, si in textu vnus erit tantum syll's a primo ad ultimum, ut Auer. vult, multa erunt superflua, ut patet, & propter hoc ne nos faceremus aliquid superflui in illo, fecimus tres syl'os uertentes nonnullas græcas particulas ad inconsuetum modum traducendi. Quę auer. Com. 86.

Et cū motus qui in orbē fit, opposita quodā mō habeat, ea quę diametrantur. Toti vero nihil cōtrariū C *sit, fit ēt ex his, ut motio quodā mō inter opposita atque finita uertatur, quare finē esse aliquē necesse est, & non in infinitum procedere.*

Obiiciet aliquis syll'o nunc dicto, qa eius minor erat oīs motus est de contrario in contrariū, ferēdo instātiā de motu cœli, hic. n. motus est, & nō de cōtrario in contrarium, imo est infinitus & immensus nullū finē attingēs. Rñdet Aris ꝙ hic cœli motus pōt cōsiderari fm partes, & fm totū, hoc est ꝓ vna reuolutione, & ꝓ cōgregato ex oībus reuolutionibus Siquidē cōsiderat fm partes, atque pro vna reuolutione, sic vertit inter cōtraria maxime fm illas partes quæ diametrātur, uidelicet ortum & occasum, culmē, & imū, hæ n. partes diametræ sunt, ac oppositæ quatenus sunt fines lineæ rectæ, & sic motus cœlestis vertitur inter contrarios terminos. At si mo- D tus consideraf fm totū, cū in orbe nullus sit finis, nullū quoque principiū nisi institutione, vt. d. Ptolemæus in primo lib. apotelesmatū, rōnabiliter vt sic nihil est contrariū, & ut sic caret fine, & est æternus & īmēsus. Hæc Aristo. Auer. uero in cō. tria vr dicere ad ꝓpositū prīo ait ꝙ si cōsiderat motus cœli fm partes, sic vna cœli ps pōt dici moueri motu cōtrario alteri, aut stella per illas potest dici moueri motibus contrariis, ceu stella quæ est in ortu ascendere dr, quæ āt in occasu descendere, & quę in culmine culminare, quæue in imo, ꝑ imū ferri, at si cœli motus cōsiderat ut est una pfecta reuolutio et cōpleta, sic nec ꝑ se nec ꝑ accidēs hēt contrariū quia ab eodem incipit & in idem desinit. Secundo debes scire, quod hæc responsio (ut innuit Auerro.) est ad mathematicorum mentem, ipsi enim in cœlo pūcta quatuor diametra atque opposita constituunt, in quibus stellæ

Expositio. Obiectio.

Respōsio

Quę Auer. com. 86.

collocatæ & diametræ, & contrariis motibus ferri appellantur ab ipsis, sunt autẽ istæ partes ortus, occasus, culmen, imum. Qua ratione fit, ut stellæ in his locis inuentæ aut in genituræ themate aut cuiusuis rei cõtrariis motibus moueri dicantur, & opponi inter se. contrariis quidem, quia quæ in ortu collocatur dicitur ascendere, quæ in occasu uero descẽdere, opponi autem, quia sese per diametrum aspiciunt, & sic in ratione habita ad partes cœli potest concedi motui cœli esse aliquid contrarium. Tertio debes scire quod hæc contrarietas partium cœli est per accidens, quia non quatenus sunt partes semicirculi sed quã sunt ultima diametri, est enim (ut dicitur in metaphysicæ Decimo) contrarietas secundũ lineam rectam, & non circularem, & sic soluitur obiectio, & physici & mathematici concordantur. Hæc ex commento accepimus.

Stellas ascẽdẽs & descẽdẽs, quæ stel. ĝ oppositã quæ.

Quod autem nihil in infinitum proficiscatur, ea reprehenditur coniectura, quod & terra et ignis quo propiora suis sunt locis, terra quidem medio, ignis uero sursum loco, eo uelocius feruntur. Quod si infinitus esset locus, infinita nimirum esset etiam velocitas, & si velocitas infinita esset, & grauitas, & leuitas infinita esset. Nam ut id quod altero velocius descẽdit, grauitate illud excellit, sic quoque si infinita eẽt huius auctio & velocitatis nimirum auctio infinita esset.

Quod corpus simplex ad ultimum tandem perueniat locum. Quod etiã fit uniuersaliter in omni motu, ut cœlesti, hactenus Nunc uero non cõtentus ratione, idem persuadet coniectura. Nam uidemus terram & ignem quo propiora suis sunt locis, terra quidem medio, ignis vero sursum loco, eo velocius feruntur. Hæc coniectura docet simplicia non proficisci in infinitum. Quo uero ad uerba attinet coniectura est græce τεκμήριον, quod etiam est latine tum signum, tum coniectura. auget etiam coniecturam hanc quia si infinitus esset locus, quem aut ignis aut terra esset peragraturus, infinita nimirum esset uelocitas, & si uelocitas infinita esset, & grauitas, & leuitas infinita esset, & econtra supple tu, si grauitas esset infinita, etiam velocitas talis eẽt, cuius causam extra necessitatem coniecturæ asserit, dicens, nã vt id quod altero uelocius descendit, grauitate illud excellit, sic quoque econtra si infinita esset huius grauitatis auctio, & uelocitatis nimirũ auctio infinita esset. Quo uero ad uerba attinet, debes scire ꝙ fortasse in græcis codicibus est error, & ubi dicitur τῷ βάρει ἦν debet legi τάχιον & tunc litera esset hæc, nam ut id quod altero velocius descendit, grauitate illo esset uelocius, sic quoque si infinita esset huius auctio, & grauitatis nimirũ auctio infinita esset. Aut fortasse nullum uerbum mutando, litera sic est, nam ut id quod inferius velocius altero descendit, grauitate est velox, sic quoque si infinita esset grauitatis auctio, & uelocitatis nimirum auctio infinita esset, & sic habes coniecturam ꝙ nihil ad infinitum proficiscatur ex eo, quia quanto res est propior suo loco uelocius fertur, & habes coniecturæ confirmationem, quia si locus distaret in infinitum, grauitas uel leuitas atq; uelocitas simili ratione accresceret in infinitum. Qua ratione euenit vt nihil ad infinitum proficiscatur.

Opi. Auer. Com. 88.

Auerroes uero textum exponit ut nos fecimus. vult enim ꝙ Aristo. hac coniectura probet nihil moueri ad infinitum, quia quanto est propius loco suo, tanto uelocius fertur, igitur, si infinitum distaret, in infinitum uelociter ferretur, & si in infinitum velociter ferretur, esset infinitum graue uel leue, hoc tanquam impossibile relinquis. Istæ consequentiæ omnes patent per regulam topicam. nam, si cum aliquanta propinquitate stat aliqua uelocitas, cum dupla propinquitate stabit dupla velocitas, igitur cum infinita propinquitate stabit infinita uelocitas, simili ratione deduci potest de grauitate. nam si cum aliquanta uelocitate stat aliquanta grauitas, cum infinita stabit infinita, & econtra deduci potest. Sed dubitabis, quoniam ut dicitur 6. physi. spatium infinitũ non potest pertransiri nisi tempore infinito. igitur mobile semper distabit æqualiter a loco, quoniam mobile per infinitum distans ab aliquo loco, quantumcunque in infinitum appropinquabit, semper restat adhuc infinitum per definitionem infiniti, igitur nunc in infinitũ uelocitabitur. Debes scire ꝙ ex falso impossibili sequuntur duo contradictoria, alterum per se, alterum quasi per accidens. Modo hæc propositio motus rect' naturalis fit in spatio infinito, est falsa impossibilis, ideo sequitur per se, ꝙ nunq̃ cõplebitur, per accidẽs uero ꝙ complebitur. quia omnis motus rectus est finitus, ab formam igitur dico, aliud esse concessum ut sequens, aliud absolute, absolute quidem motum rectum factũ in spatio infinito esse terminatum est negandum, ut uero sequens est concedendum, & sic patet solutio. Digreditur tamen Auer. mouens quæstionem, nam Arist. fecit unam suppositionem ꝙ uidelicet motus naturalis quanto loco est propior, tanto uelocior, & ex hac uidetur inferre grauitatem esse infinitam. Dubitat nunc Auerro. ꝙ illa suppositio non est necessaria ad concludendum grauitatem esse infinitam, sequitur enim grauitatem esse infinitam solo cõcesso ꝙ aucta uelocitate augetur grauitas, igitur illa suppositio non prodest ad syllogismum. Arist. n. probat graue non moueri in infinitum, quia tunc grauitas cresceret in infinitũ, modo hæc consequentia potest deduci sine illa suppositione, solo uidelicet illo quod aucta uelocitate, augetur grauitas. Respondet ꝙ tam cum illa ꝙ sine illa sequitur rõ Arist. sed cũ illa deductio est clarior, ualet enim uelocitas crescit in infinitum, igitur grauitas, tamen non scitur uelocitatem cresceř in infinitum, nisi sumatur leue aut graue quanto loco uicinius est, tanto uelocius mouetur, igiř ad illationem nihil prodest, sed bene ad probationem minoris, quæ est positio antecedentis, uidelicet ꝙ uelocitas sit infinita. & ꝙ illa consequentia ualeat sine illa suppositione patet, quia effectus crescit ad crementum potentiæ, ideo si uelocitas erit infinita, potentia motiua ut grauitas & leuitas erit infinita. Hæc Auer. Ex his patet processum ab infinitate uelocitatis ad infinitatem uirtutis esse quia ab effectu ad causam, econtra uero esse ppquid, a causa ad effectum. Secundo sequitur ꝙ syllis literæ apud Auer. est hypotheticus sic, si graue aut leue moueretur in infinitum, graue & leue efficerentur infinita, consequens est impossibile, igitur & antecedens consequentia deducitur, quia si mouerentur in infinitum, uolocitas cresceret in infinitum, & si hæc cresceret in infinitum, grauitas etiam, & sic rõ patet. Hæc ex cõmẽ.

Dubitatio

Solutio

Digressio Auer.

Dubõ.

Solutio.

At vero neque ab alio, neque vi (ut asserunt quidam) extrusum, sursum alterum eorum fertur, alterum deorsum. Tardius nanque maior ignis sursum, & maior terra deorsum moueretur. At huius contrarium nunc cernimus, ignis enim maior, & terra etiã maior uelocius semper proprium locum petit. Neq; etiam prope finem velocius pergerent, si vi extrusio neque mouerentur, omnia enim quæ sic mouentur, cũ longius ab eo quod vim attulit, distauerint, tardius profecto feruntur, atque vnde vi pulsat sunt illuc nõ vi feruntur. Quo fit vt iis consideratis fides sumi possit de his quæ diximus satis abunde.

Demum & peremptorie remouet ultimum cauillũ circa rationem. Vbi debes scire, ꝙ de motu elemento-

Expositio

rum fuerunt duę positiones, una uoluit quod elementa ipsa ferantur ab impetu quodam sibi tributo a generante, imaginantur.n. ꝙ generantes tribuant elementis impetũ siue uirtutem talem, vt aliud ad nostrum dirigatur medium, ad aliud ad illud, & sic soluitur ratio Aristo. per hanc positionem.

Alii dixerunt omnia elementa habere vnum motum specie, fieri tamen motus diuersi extrusione ut in hominum cætu fit, vbi omnes eundem locum petunt, uerũ homo potentior debiliorem extrudit, vnde ille cogitur moueri ad alium locum, sic dixerunt in elementis, omnia videlicet moueri ad vnum locum, sunt.n. diuersi extrusione imbecillioris, vt ignis aerẽ extrusit, aer aquã, hæc demum terram, tamen omnia vnum appetũt motum, & sic non sequitur terrã vnius moueri ad mediũ alterius. cum non suapte natura moueatur, sed extrusione. Huic cauillo obiicit Arist. & primo refellit primã, & inquit. At uero neque ab alio, utpote ab agente uini & impetum imprimẽte, & hoc contra primam, neque vi (ut asserunt quidam) extrusum, sursum alterum eorũ fertur, alterum deorsum. quo ad secũdam positionẽ, refellit primam, & syl'sest, si elementa mouerentur ab impressione agentis maior ignis & terra maior tardius peterent loca propria, hoc consequens est falsum, igitur & antecedens, inquit. Tardius nãque maior ignis sursum, & maior terra deorsum mouerentur, at nunc contrariũ cernimus, ignis.n. maior & terra etiam maior velocius semper proprium locum petit. Hæc contra primam. Deinde arguit contra secundam & syll's est, quæcunque extrusione mouentur prope finem tardius feruntur & vñ cæperũt moueri appetunt redirẽ, sed elñta ꝓpe finẽ nõ tardius mouẽtur, neꝗ appetũtredire vnde moueri cæperint, igitur non mouenẽ extrusione. Inquit Neꝗ etiam prope finem velocius ꝑgerent, si ui extrusioneꝗ mouerẽtur, deducit & addit maiorem.d oĩa.n. quæ sic feruntur, cum longius ab eo, quod vim attulit, distauerint, tardius profecto feruntur, atꝗ vnde vi pulsa sunt, illuc non vi, sed proprio impetu feruntur, & appetunt redire, ut terra quia pellitur a centro vi, ideo redire appetit ad centrum, deinde adde minorem, & habes syllm, demum epilogat primam rationẽ, et sermo perspicuus.

Quæ auer. com. 89. Hæc Aris. Auer. uero velle vr̃ Aristo in hoc textu eã positionem confutasse. quæ ait, terram moueri vi a motu cœli, & vult Aris. hanc positionem confutasse duabꝰ rationibus. prima est hypothetica a destructione consequentis sic, si elementa mouerentur uiolenter, terra maior tardius moueretur in fine, & terra maior uelocius. Hæc patet per descriptionem motus violenti, at cõtrarium videmus, igitur antecedens est impossibile. Sed aliquis huic syllo obiiciet, quia fieri potestvt maius graue æquæ velociter moueretur ut minus graue, quãdo ab inæqualibus virtutibus mouerentur, ita ut maius a

Replic. minori, & minus a maiori, moueretur. Cuius responsionem Auer. innuit hæc esse intelligẽda quãdo ambo mouentur ab vna eademque virtute, quod aduersarii

Rñsio. concedunt, quia ponunt omnia elementa ab vno moueri constringente numero, nam licet alterum constringat alterum, omnia tandem ab vno motu cœli extrudũtur, & sic ratio nulla. Secundo idem probat, & cõponit syllm, at impossibile sic, quæcunque vi mouentur, quanto ꝓpius suo sunt principio tanto velociora sunt: quanto fini vicinius, tanto tardius sed elementa per eos vi feruntur, igitur prope principium velocius, prope vero finem tardius mouebũtur. conclusio impossibilis est, & non pro maiori, quia per se nota est igitur ꝓ minori Hæc in prima figura, ostensiue uero in secũda sic, quæcunque vi feruntur in principio velocius: in fine tardius feruntur, elementa non in principio velocius & in fine tardius feruntur, igitur non ui mouentur. Addit tamen ꝙ Aris. ponit hunc in forma hypothetica, cuius illatio siue continuatio per se nota est, & potest declarari per syllm in prima figura illa maior, videlicet ꝙ uio-

A lenter mota prope finem tardius, prope principium celerius feruntur, ab Auer. probatur, & inquit. Et ipse dedit causam propter quam motus uiolentus quanto magis appropinquauerit suo fini, tanto tardius mouetur, quæ causa est remotio ab agẽte extrinseco. omne enim agens fortius agit in partem propinquam ꝗ in remotã: vt sensu patet Hæc ex commento.

Græci expositores quærunt causam cur id quod naturaliter fertur, prope locum uelocius ferr̃ de qua quæstione, licet in secundo huius disputabimus, tamen vt Grcorũ morem imitemur, aliqua attingamus. Hypparchus metapontinus astronomus, qui suas considerationes de stellis & mundo perfecit apud Rhodum, causam huius assignauit ex parte mouentis per uiolẽtiam, ex eo quia quo magis elongatur motus, eo minus de virtute remanet mouentis, qua ratione tardior fit prope finem, uelocior prope principium, in fine autem remittitur intantum ut finaliter graue ipsum sursum non amplius fertur, sed incipit moueri deorsum ob remissio- Quæstio Cur naturaliter motũ ꝓpe locum uelocius fertur.

B nem eius quod remansit de uirtute mouentis violenti, quæ quanto magis ac magis remittitur, tanto magis ac magis contrarius motus intenditur, Hæc Hypparchus. Hunc Liparius expositor Arist. etiam secutus est, hoc in loco. Obiicit autem huic Alexan. & bene, quia hæc ratio est particularis solum in his quæ naturaliter mouentur post motum uiolentum, non autem habet locũ in his quæ naturaliter mouentur, cum generentur extra sua loca propria, vt si lapis esset genitus in media aeris regione. Iamblicus & alii platonici (vt. 8. uidimus physicorum) assignant causam ex quantitate medii, per qđ fit motus, utpote aeris, qui minus resistit, quanto plus proceditur in motu naturali, quia minor est, & ideo minus potest impedire motum naturalem. Hanc etiam causam uisus est Aristo assignare in libro problematũ, licet illi libro non multum credendum sit cum problematice soluat quæstiones. Sed etiam hanc confutant Alexan. & Simplicius, quia non minus valeret in motibus uiolentis, quam naturalibus, in quibus contrarium Põ Iābli.

C experimur. Secundo argui potest fortius, nam moueatur M mobile naturaliter uersus C locum sibi naturalem per spatium ABC, & uolo ꝙ cum M, deuenit in B, R. mobile eiusdem speciei & naturæ cum M, incipiat simul moueri cum illo eodem M & patet ꝙ citius M deueniet ad C ꝗ R, ubi tamen spatium B C, utri esset æquale, igitur non quãtitas medii tantum causa est maioris uel minoris uelocitatis. Expositor primus propter hæc tenet causam illius esse ex eo, quia quanto corpus graue magis descendit, tanto magis cõfortatur grauitas eius propter propinquitatem ad proprium locũ, & hæc videtur Alexan solutio. Sed uidetur falsa quia si graue prope locum penderetur, non inueniretur grauius seipso a loco remoto. V bique enim æqualiter põderabit. Soluit græcus quidam expositor, ꝙ prope locum grauius esset corpus, eius tamen maior grauitas sensu non perciperetur, cogit nanque argumentum illic esse in re maiorem grauitatem, non tamen ꝙ sensu per- Rñ. Tho. Replic. Rñsio. Simplicii.

D cipi debeat. Sed hæc responsio cuiusuis sit, friuola est, uidetur enim maior grauitas in descensu maior percipi prope locum, ꝗ remotius, nam si percuteretur caput græci prope, magis frangeretur, quam remotius si percuteretur, ut docet obseruatio. Propter hæc cum Alexan & Expositore sentio, ideo graue celerius moueri prope locum ꝗ remotius, quia eius grauitas est maior siue quia est confortata, & accreta, atque aucta. Illud tamen cum eis non sentio, ꝙ causa illius cõfortationis sit sola loci uicinitas, quia ubi unum mobile nõ motum esset tardius moueretur ab eodem termino e quo ꝗ moueretur aliud mobile prius motum ab eodẽ, ubi tamen essent æque propinqua. Ideo animaduersione dignũ ꝙ duplex est grauitas, altera quidẽ naturalis, quæ graui ipsi ex generatione datur ab agente nãli mediante eius forma. 8. physicorum. commento. 4. agens ꝓpria pß Duplex grauitas.

quantum dat de forma, tm̄ dat de consequentibus formam, mediante forma. Altera uero est accidentalis siue aduenticia, quę a causis graui ipsi accidit extrinsecis, quae etiā a nonnullis impetus appellaṫ. & sapide Huius rei causæ, non sunt sola loci vicinitas ut Alex. & Expositor vn̄r sentire, sed (ut mihi uidetur) sunt tres, prima et præcipua est ipsum mobile, quod per suam formā est sic moueri aptū. Secūda cā & dispositiua est loci vicinitas Mobile.n. vicinitate loci disponiṫ ad huius grauitatis generationē. Tertia cā & instrumentaria & sine qua non, est motus naturalis, quo mouetur, & loco appropinquat, atque sine quo non posset accidentalem illam grauitatem consequi, cuius signum est, quia postquam quieuit, non est grauius q̄ prçerat. Ex his apparet solutio qōnis, uidelicet quare mobile ꝓpe finē accelerat, huius.n. cā est, quia fit accidentaliter grauius, quod cōfortari in grauitate uocat Expositor. Sed tunc emergit difficultas obiter, utrum hæc accidentalis grauitas sit eiusdem speciei cum illa naturali, vr̄.n. primo aspectu ꝙ sic, quia motus illarum eiusdem speciei sunt, igitur & ipsæ formæ eiusdem speciei sunt. In contrarium uidetur ꝙ non, quia grauitas accidentalis dependet a causis differētibus specie a causis grauitatis naturalis. Modo si causæ differunt specie, etiam effectus differūt specie. 8. phy cō. 47. Sed hoc est ꝓblema neutrum, pōt n teneri utrūq;, quia in accidentibus idem specie esse pōt a causis differētibus specie, ut calor specie idem pōt esse a motu, & a lumine, & a calore. Tu uero transmitte ad tp̄s rem hanc.

2. qō. SEcundo quærunt vtrum datis pluribus mūdis & eccentricis terra vni⁹ moueretur ad mediū alterius. Rn̄det Albertillus de inesse illā terrā non moueri

Pō Alb. ad hoc medium, tum quia nec naturaliter, nec violēter, tum quia cœlum eēt penetrabile, tum tertio quia inter ambos mundos mediat vacuū, & sic graue per vacuū moueretur, attamen de inclinatione terra illa esset moueri apta ad hoc mediū, quia & terra illa cū hac est eiusdē speciei, & locus cum loco, & quia hoc est impossibile, ideo plures mundos esse est impoſe. Sed errat hic vir, nam Aris ꝓbauit de inesse, terram vnius ferri ad mediū alterius, cuius signum est, quia remouit omnes cauillos contra hoc. Secūdo si de inclinatione terra illa est moueri apta, aliquādo mouebitur, aliter frustra esset inclinatio ipsa.

ꝓpria rn̄. Dicerem igitur iuxta regulas logicorū, ꝙ multum refert aliquid concedere ꝭm sui qualitatē. Et concedere ut sequens. equum.n. habere alas non est concedendum ꝭm sui qualitatē, quia est impossibile, sed bene vt sequens, si poniṫ ipsum volare, & hoc vult dicere Auer. 7. phy. cō. 2. ꝙ aliter est loqui de ueritate hypotheticæ, & aliter de ueritate consequentis, ut etiam logici omnes exclamant. Tūc dicerem terram illius moueri ad hoc medium nostrum, non esse concedendum ꝭm sui qualitatem, propter illas tres rationes Albertilli, est.n. ꝭm sui qualitatem falsum & impoſe. Vt uero sequens ad positum & concessum ab aduersariis concedēdum est, nā concessum est falsum impoſe, ideo concedēdum est etiā falsum impoſe. Miror Albertillum summum logicum, cur nō soluit qōnē more suo logice. Hæc de prīa rōne.

Præterea & per eas rationes, quę sunt ex prima philosophia, & ex ipso circulari motu, quem quidem hic similiter & in cęteris mundis perpetuum esse necesse est, idem profecto deduci potest.

Expō. Aristo. in. 12. primæ pbię lib. textu illo, atque cœlū vnum esse, qui est. 49 cō. duabus viis vnitatem mundi persuadet, primo quia plura numero & specie eadem sunt concepta cum materia: cœlum siue mundus nō cōcipitur cum materia, igitur mundi non possunt esse numero plures, & specie iidē. Secūdo, id omne cuius primum mouens est vnum numero tantum, & perpetuū

B non potest esse plus vno in sua specie, sed mūdus est cuius primus motor est vnus numero tantum igitur mūdus est vnus numero. Tertia via accipiṫ. 8. phy. auscul. vbi probatum est vnum esse primum motum, ad quē omnes alii reducuntur, igitur vnum est primum mobile & ita vnus mundus. has igitur rationes Arist innuit, sed non explicat, quia vult illas esse intellectas, tū ex prima pbia, tum ex lib phy auscul. & inquit. Præterea & per eas rationes quæ sunt ex prima pbia idem ostendi potest, quas non explicat sed innuit, nos vero explicauimus, & ex ipso circulari motu, quem quidem hic similiter & cæteris mundis perpetuum esse, & vnum ad quem cæteri reducuntur necesse est, idem profecto deduci potest, & hic innuit illam octauo licet raptim. Hæc Aristo. ipse. Auerro. uero ex suis malis trāslationibus notat duas eē causas, cur homines non credūt naturalibus demonibus. Prima est ex mala consuetudine, vt exemplo suæ sectę indicat ut diximus antea. Secunda est quia petunt propositiones demonstrationum naturalium esse notas, ut propositiones demonstrationum mathematicarum, quod non est ita, nam demonstrationes mathematicæ sunt in primo certitudinis gradu, & naturales in secundo. Hæc notauit ex suis translationibus. Nam in nostris nihil horum habemus, nec in græco. Secūdo ipse syllm̄ textus format dupliciter primo modo sic, omne mobile, cuius motus est æternus, primus, & vnus ad quem cæteri reducuntur, est vnū numero in sua specie, sed mundus est mobile: cuius motus est vnus per reductionem, quia ad ipsum reducunṫ & motus omnes nostri, & cæterorum mundorum & primus & sempiternus igitur vnus in sua specie. Notat tamen Auer. ꝙ ratio hæc sumpta est ex prima pbia, tū omnes propositiones sunt demonstratæ in sc a naturali, & ita vult hanc rationem dici Metaphysicā, nō quia sit per propositiones metaphysicas, sed quia scribūtur, atque ponuntur, ut concessæ in ipsa metaphysica, quā rem obseruando uerba suæ translationis animaduerti. Tu uero uide quo modo hæc sunt deliramenta, nihil.n. horum legimus in codicibus græcis Aris. immo Arist. innuit rationes metaphysicas, & non explicauit, illam uero octaui physicæ auscul raptim tetigit. Secūdo format syllm̄ e primo ad ultimum etiam ex litera hoc mō motus cœli est vnus numero, primus & sempiternus, igitur motor illius primus est sempiternus, & a materia separatus. Vltra, igitur vnus numero tātum in sua pecie, omnis.n. forma liberata a materia non est plus vna in sua specie. Vltra igitur primum mobile, cuius ille est motor immediatus & per se, ut cœlum, est vnū numero in sua specie. Potest & ostensiue sic fieri, omne mobile cuius motor proprius & primus est vnus numero in sua specie, est vnum numero in sua specie, cœlum est eiusmodi, igitur vnum numero in sua specie, hæc est secunda ratio. Tu quoque diiudica, quatenus hæc ficta est, & nihil ad literam nostram. Mouet qōnem Auer. & probat cum pluralitate mundorum posse stare vnitatem principii atque primi motoris, nam primus motor mouet ut amabile, & intelligibile. Modo vnum amabile & vnum intelligibile potest vti vnus finis desiderari atque intelligi a pluribus, ut vnus cibus a pluribus famelicis, igiṫ potest esse primus motor vt finis vnus numero & plures esse cœli ac mundi, qui illum ament, & intelligant Et hæc qō supponit primum motorem mouere per modum desiderabilis & intelligibilis, hoc est vt finis, & mundos ipsos mouere se amando & intelligendo illum. Respondet Auer. & ait non esse simile in cœlis, & in nobis, nam in cœlis intellectio & res intellecta sunt idem omnibus modis, in nobis uero intellectio & res intellecta differunt quia res quæ intelligitur est immateria, licet intelligatur sine materia, in illis vero res quæ intelligitur est Deus, & ipse est sibi, & aliis cœlis intellectio, & ita negatur similitudo. Hæc solutio profecto nisi suppleaṫ, non est ad propositū nā per hoc

Quæ Auer. cō. 90

Qō Auer. Quęstio

Rn̄sio Auer.

hoc quod intellectio & res quæ intelligitur sunt idem in illis non habetur vnum intelligibile non posse intelligi a pluribus intelligentibus. Simplicius auctore Ammonio præceptore, velle videtur Aristo. supposuisse ex prima philosophia, primum finem, primã formã, ac primũ efficiens esse idem in subiecto, & ita patet tale finem non posse poni præter motores quasi aliũ ab omnibus. Alii vero dixerunt ꝙ concesso adhuc illo fine extrinseco, nihilominus nõ possunt esse plures primi motores agẽtes de pari, atq; ex æquo illũ appetẽtes & intelligentes, essent.n. tales omnes eiusdem speciei, & ita materiales, & corruptibiles, & sic licet vnus finis possit appeti e pluribus motoribus, non tamen æqualiter & de pari, sed ordine quodã cuius expositionis est Expositor noster. Et hoc forte voluit balbutire Auer. dum ait in illis eẽ idem intellectionem, & quod intelligitur. nã deus est quod ab oĩbus intelligitur, & deus est sibi & omnibus intellectio. Nam cæteri intellectus ipsum deum desiderant & intelligunt per essentiam eius. Tunc supplendũ est, idẽ nõ posse æqualiter in abstractis a materia, a pluribus intelligi, quia tũc essent æquales perfectione, & sic speciei idẽ numero differentes, & ita materiales, at in materialibus rebus vt in hominibus idem potest intelligi & amari a pluribus numero differentibus, specie conuenientibus, quia sunt materiales & corruptibiles, vbi nihil prohibet tales intelligẽtes corrumpi. Hæc fortasse Auer.

Quærunt vtrum in substantiis separatis possunt plura indiuidua esse eiusdem speciei, vt plures numero dii, plures numero Gabrieles. Ioannes respondet ꝙ nõ, & in hoc nemo dubitat in schola peripatetica, sed quibus rationibus hoc demonstretur, est dubium non paruũ. Ioãnes assignat duas rationes, prima est, quia in separatis a materia non est plus vno indiuiduo sub eadem specie, nã causa multitudinis numeralis sub eadem specie est materia, igitur quæ non sunt in materia, nõ possunt esse plura numero sub eadem specie per conuersionem per contrapositionem, & hanc rationẽ tetigit Auer. in cõ. Secunda ratio est quia indiuidua sunt plura numero sub eadem specie, vt sunt sub accidentibus diuersis, igitur quæ non recipiunt accidentia non possunt esse plura numero sub eadẽ specie per conuersionẽ etiam per contrapositionẽ. Hæ sunt rationes Ioannis & peripateticæ. Sed Auicen. in eius metaphysica has rationes confutat primam quidem quia materia est principium speciei, est enim pars quidditatis & speciei, igitur est nimis cõmune principium, & ita non potest esse principium quo indiuiduum sit unum numero. Secundam vero refellit quia accidẽtia sunt posteriora substantia, & hæc accidentia posteriora hac substantia, quoniam hoc accidens recipitur in hac substantia, & ita illa fuit prius vna numero, & postea recepit accidentia indiuidua. Aliam obiectionem facit Ioannes contra se, quã vide, & sic rationibus Auicennæ rationes hę videntur friuolæ. Propterea Auicen. vult omne indiuiduum eẽ vnũ numero propria hypothesi. vt enim species est species, ꝑpria differentia vltima specifica, sic indiuiduum est unum numero propria differentia indiuiduali, quæ ab Auicen. hypothesis dicit vbiq;, hæc enim nec est accidens, sed antecedens omnia accidentia, nec substantia, sed modus substantiæ, vt differentia hominis non est homo formaliter, sed modus hominis. Qua ratione aliqui vocant eam hæcceitatem, qua Socrates est hic & Plato ille, & saluando dicta Aristo. vbiq; volunt hypothesim hanc peripatetice dici materiam totius, quę contrahit formam totius ad eẽ vltimum subiicile vt longis considerationibus in eorum quæstionibus explanant. Tunc alia via nanciscuntur vnitatem primi, & cuiuslibet intelligentiæ, sumunt enim de mente Aristote. in sempiternis quicquid est possibile, esse necessarium, vt tertio auscultationis physicæ diximus, & cũ deus sit sempiternus omne possibile est ibi in eo actu, quare non possunt plures dii esse, quia deo deficeret perfectio alterius dei, cuius ipse est capax, & sic non omne possibile esset actu in eo, tu vero lege suas consideratiões in hoc. Sed hæc Auicennæ positio, & illorum non est peripatetica, & in hoc non dubito, ꝙꝙ ipsi enitatur ostẽdere positionẽ hanc esse Aristo. & bonorum peripateticorum, & hoc mihi sufficit. Tamen vt satisfaciã aliqbus, contra illam solitus sum arguere multis rationibus, nunc autem sufficiant tres, quarũ prima est, omnis dña qua indiuidua enumerantur finita vel infinita, tot aut tanta, est quantitas aut quantitati attinens, Nam finitum & infinitum quanto congruit, vt dicitur in primo physicę auscultationis. Sed per differentias indiuiduales indiuidua sunt finita uel infinita, tot aut tanta, igitur differentiæ indiuiduales sunt quantitates, aut quanto attinentis. Minor est per se nota. Nam per differentias specificas non dicũtur finitæ uel infinitæ species, sed perfectæ aut ĩperfectæ. Vnde & Plato dixit ꝙ descendere a specie ad indiuidua est ire ad chaos & infinitum. Secundo, indiuidua denominantur plura numero, aut igitur numerositate transcendenti, aut numerositate prædicamentali, nõ transcẽdẽti quia illa est essentiarum & entium, & sic conueniret speciebus, & essentiis, quomodo non sunt ipsa indiuidua. Si uero numerositate prædicamentali, tũc indiuidua essent numero discreta, sed numerus discretus causatur ex diuisione continui, igitur indiuidua sunt numero plura diuisione continui, & hoc volo. Tertio tunc indiuidua nõ differrent accidentaliter, quod est cõtra oẽs peripateticos & ipsosmet. deducitur, quæcũq; differunt aliquibus differentiis, quæ antecedunt omnia accidentia, non possunt differre accidentaliter ut omnibus patet sed indiuidua differunt hypothesibus, quí per ipsos antecedunt omnia accidentia igitur non possunt differre accidentaliter. Hæ rationes satis sunt nunc contra fundamentum eorum. Illud uero quod addunt, videlicet ꝙ sempiternas sit principiũ quo vnũquodq; sempiternum est unum numero in sua specie, non est cõmune, Auer.n. secundo huius com. 49. vult oẽs orbes esse eiusdẽ speciei, & tamen sunt sempiterni. præterea corruptibilitas nõ est causa multiplicationis indiuiduorum in eadem specie, sed per eos hypothesis, siue hæcceitas, igitur non sempiternitas est causa unitatis indiuidui sub eadem specie, sed carentia materiæ. Propterea peripatetice loquendo videtur mihi ꝙ principium fundamentale, quo indiuiduũ est unum numero, et diuersum numero ab alio eiusdem speciei est materia affecta dispositionibus qualitatiuis, & quãtitatiuis, Materia enim sola esset principium remotum, sed materia iis affectionibus contracta est principiũ, quare indiuiduum est unum in se, & diuisum in numero a quolibet alio eiusdem speciei. Sed pro solutione ad rationes Auic. debes scire ꝙ dispositiones illæ qualitatiuæ & quantitatiuæ præcedunt indiuiduum siue formam indiuidui, & sequuntur præcedunt quidem prioritate materiæ ad formã, & in genere causæ materialis, sequuntur uero ordine effectus ad causam formalem siue effectricem, ideo in quocũq; priori subiectum erit illis prius, illæ erunt subiecto priores, sed diuersis ordinibus, subiectum quidẽ prius prioritate efficientis siue formę ad materiam, ille ordine materiæ ad formam, quia dispositiones reducuntur ad genus causæ materialis. Tunc patet solutio ad rationes Auic. et ad primam dicerem, ꝙ licet materia attineat ad speciem, tamen materia affecta illis disputationibus attinet ad indiuiduũ. Ad secundam dicerem accidentia, quæ non disponunt materiam pro introductione formæ, præsupponere indiuiduum unum numero, ad accidentia quæ disponunt materiam, præcedunt, & sequuntur indiuiduum ratione diuersa, ut dictum est, & sic ratio nulla. Hęc raptim mihi uidentur nunc alias fortasse diligentius materiam hanc examinabimus.

Insuper etiam perspicuum fiet, cælũ vnum esse necessario, nobis hoc modo considerantibus. Nam, cũ tria *sint elementa corporea tria etiam erunt elementorum loca, vnus quidem eius corporis qui subsistit, is videli-*

cet, qui circa medium, alius autem eius, quod in orbem fertur, qui quidem vltimus est, horum tertius is est, qui medii est corporis. in hoc enim corpus esse necesse est id quod supereminet. nam si in hoc nō est, extra erit. Sed hoc est impossibile, quippe cum aliud quidem grauitate vacet, aliud grauitatem habeat, atque locus eius corporis quod grauitatem habet, inferior sit, siquidem in medio sit is locus, qui grauis corporis est.

Expositio. Hactenus de rationibus metaphysicis, nunc ad rationem tertiā accedit, & cōponitur sic, ignis est in loco medio inter locum grauium & cœlorum, igitur nō est alius mundus. circa hanc rationē Aris. primo proponit vnam suppositionē, & inquit. Insuper etiam perspicuū fiet cœlum vnum esse necessario, nobis hoc modo consideranti bus, hæc est cōclusio, quā proponit. Deinde sumit suppo sitionem, & inquit. Nam cum tria sit elementa corporea, tria etiā erunt elementorum loca, vnus quidem eius cor poris, qui subsistit his, videlicet qui circa medium, & hic est locus grauium. Alius aūt eius corporis, quod in orbē fertur, qui quidem vltimus est, & hic est omniū cœlorū. Horum tertius is est, qui medii corporis, & hic est locus ignis. Est igitur suppositio ꝙ tres sunt loci pro numero triū elementorū, imus, videlicet grauium, summus cœlo rū, medius leuium, videlicet ignis. Tūc arguit, ignis est in loco horum medio, tantū, igitur vnus est mundus. antecedens probat, nam si in hoc non est, extra hūc erit. Sed hoc est impossibile, quia nō potest poni in loco cœlorū, quia ille est corporum, quæ nec grauia sunt, nec leuia, nec in loco grauium, quia solum graue est in medio restat vt solum ponatur in horum medio. Inquit. Sed hoc est impossibile quippe cum corporum aliud quidem grauitate vacet, vt cœlum, & hoc in supremo residet loco, aliud grauitatem habeat, & huius locus imus sit, tñ vtitur verbis obscuris dicens, atque locus eius corporis, quod grauitatem habet, inferior sit, siquidē in medio sit is locus, ꝗ grauis corporis est, & ita non potest esse ignis extra locū medium, quia non in supremo, quia ille est cœlorum, nō in imo, quia ille est grauiū vt supposuit, & sic patet antecedens. Ex hoc vult habere esse vnum mundum tantum, quia si esset alius, in illo esset ignis, & tunc ille ignis nō eēt in medio horū duorum locorū, immo extra omnia hæc loca, vt patet. Alexan. autem syllogizat sic corpus leue non potest esse extra hunc mundum, quia aut illud erit supra nostro mundo: aut sub nostro mundo. si, supra nostro mundo, igitur leue erit supra cœlum, quod falsum est, cum cœlū sit extremum. si sub mūdo, igitur ignis erit infra graue, & ita leuia erunt sub grauibus, igitur oportet esse in horum medio, & sic volo, & tunc lege literā iuxta formam Alex. quia potest sic legi. In hoc enim loco medio necesse est id corpus esse, quod supereminet, igiť nullus alius mundus esse potest. probatur, ꝗa si sit alius mun dus, tunc in hoc medio loco non est tantum, sed etiā extra, tunc ignis erit extra, sed hoc est impossibile, quia nō potest esse supra cœlū, nec infra cœlū propter rationes dictas, oportet igitur vt sit in horum medio & sic vnus tantum est mundus, & hoc modo non antecedens, sed consequentiam probauit. Vel sic, in hoc enim loco medio necesse est id corpus esse quod supeminet, videlicet ignis, & supple in nullo alio, igitur vnus numero mundus. Qđ nō in alio probatur, ꝗa nō supra hoc, nec infra, igitur vt prius, & sic est probatio antecedentis, tu vero considera.

Alex. syll's.

F

G

At neq; prꝍter naturam sibi accommodabitur ille locus: competet enim alii secundum naturam, at nullum aliud est. In medio ergo esse necesse est, huius autem ipsius, quænam sint differentiæ, posterius dicemus. De

H

E *corporeis igitur elemētis quænā sint, & quot, et qs cuiusq; locus, īsuper etiam quot omnino multitudine sint ipsa loca, ex his, quæ diximus, perspicuum est.*

Expositio. Refellit cauillū. posset enim statim aliquis dicere ignem esse in aliquo loco extra hunc mundum præter naturam Obiicit contra & inquit. At neq; præter naturam sibi ac cōmodabitur ille locus extra hunc mūdum, competet. n. alii corpori præter omnia elementa ſm naturā, quia oīs locus præter naturalis vni, est naturalis alii, at nullū aliud est corpus in rerū natura præter omnia elementa. In medio ergo esse necesse est, & sic ratio dicta locum habet, & efficaciam. Deinde se excusat, & inquit. Huius autē ipsius mundi quænam sint differentiæ, posterius dicemus, ut in secundo cœli. Demū epilogat, & sermo suus patet. Animaduerte ꝙ verba Arist. sunt ualde obscura, & non possunt clariori forma syllogizari, vt per expōnē patuit.

Quæ uero Com. gi. Quo uero ad uerba attinet, Auer. per elementa non ea corpora ex quibus alia fiunt intelligit, sed quibus nullum corpus est prius, & sic cœlum elementū esse potest. Alii vero cœlum esse elementum aiunt uniuersi, qua ratione corporea adiecit, ad differentiam materiæ. Sed statim Auer. mouet qōnem, quia non uidetur uerū, ꝙ hæc tria cælum, leue, & graue sint in loco, quia nō possunt esse in loco nisi essentialiter, ut Arist. & Alexan. dixerunt: at cœlum per accidens est in loco, igitur suppositio falsa. Respondet Auer. & dicit primo, ꝙ in physicis dictum est cœlum non esse in loco, quia sumptū ibi fuit extra cœlū nihil esse, quod nunc est demonstratum. Dicit secundo ꝙ qui ponit plures mundos, cogitur tenere cœlū esse per se in loco, quia cogitur dicere vacuum in quo cœlum est. Dicit tertio ꝙ dicentes mundum esse unum, coguntur dicere extra ipsum nihil esse. Dicit quarto, ꝙ cum fuerit his additū illud quod in quarto physi. est dictum, uidelicet ꝙ corpus extra quod nullū corpus est, nō est in loco & sit hic dictum cœlum esse corpus extra quod nullum aliud corpus est, dabitur cœlum nō est in loco. Tunc ad formā dicit Arist. accepisse cœlū esse in loco ſm positionē aduersariorum, est igitur suppositio, tria sunt loca. quæ dupliciter probatur tum quia tria sunt elementa, & hæc probatio est in litera, tum quia tunc non ad eundem locum moueretur pars & totū, patet quia ubi terræ plura essent loca, totum potest moueri ad A locū gleba ad B locum. Ex hac suppositione arguit Auer. non plura sunt loca ꝙ̄ tria. igitur vnus tantum mundus, nam ubi plures essent, possunt esse plura loca, ꝙ̄ tria. Quo uero ad alia verba attinet. Auer. per locū grauium, intelligit concauā aeris superficiē, in qua omnia grauia ipsa continentur, & propterea Arist. dixit qui circa medium est, nam cōcaua aeris superficies, quæ locus est grauium, circa mediū est, & per locū supremū intelligit spatium, quod intelligitur e cœlo primo vsq; ad octauū, quod regio cœlorū dicitur et hęc sunt sapide dicta. ait etiam posse intelligi per tertiū locum concauum vltimi corporis, puta lunaris, quia omnia, quæ sunt infra illud, sunt essentialiter in loco, & in hoc erunt omnia leuia, ut ignis & aer, & omnia hæc possunt conuenire nostræ litere, cętera uero non. Debes scire ꝙ illam literā. { Huius aūt ipsius, quænam sint differentiæ, posterius dicemus } Auer. intelligit huius ipsi .i. corporis leuis, nam postea ut ait, subdiuidet in aerē & ignē, quod signanter de leui corpore se excusat ut Auer. ait, quia graue esse duplex, videlicet aquā & terrā, quod est per se notū ad sensum, at leue esse sectum in duo, est ratione inuentū quod hac ratione probat quia ut Alex. ait ignis ille est æquiuoce dictus, & ita purus, & non uisibilis, & sic ratione inuentus, sunt autem ad hoc tres rationes, prima ex eo quia combinatio ex calido & sicco esse potest. Secunda quia extremū contrariū est in rerū natura vt terra, igitur ignis. Tertia quia omnes ignes sursum petunt, igitur ibi est cōgregatio ignium, ut etiam probatur mare esse, quia oēs aquæ petūt mare. Animaduerte

Elementum ignis tribꝰ rationibꝰ asseritur.

tamen, vt dicetur in quarto, ꝙ ille ignis est æquiuoce primo quo ad actum primū, quia est purus, hic mistus. Secundo quo ad actum secundū quia ille viuificans ratione luminis, qđ nobis mutuaṫ a stellis, hic vero noster mortificat. Hæc ex cōmento. Sed attende, ꝙ hæc sunt bene dicta, sed non ad Arist. aures, nam Aristo. per uerba illa, non ignem, sed mundū intelligit, cuius differentias in secūdo huius dicet: quod rationabiliter se excusando, ait: nā fecerat mentionem de extra, & sursum, & cæteris id genus, propterea hæc Auer. expositio est remota a mente Arist. & non modo in hoc errauit in litera ista, sed in multis aliis, ego uero collegi vtilia ad textum.

Quod autem vnus duntaxat sit mundus, sed nec etiam plures fieri possint insuper etiam quod perpetuus sit, cum neque sit corruptibilis, neque genitus, dicamus, primo de ipso dubitantes.

Expositio. Hactenus ꝙ non sint plures mundi tribus rationibus persuasit, nunc ꝙ plures esse non possint, de nouo dubitat. facit aūt hoc quoniā falsum ē duplex vt dicebamᵘˢ, falsum possibile, & falsum impossibile. potest autem esse aliquid falsum, & esse possibile, vt nauale bellum est, videlicet falsum, sed possibile, & ita aliquis dicere posset, vt Empedo. plures esse mundos esse falsum de inesse, quia semp est vnus de inesse, tamen fieri posse plures successione & generatione, vt phœnix semper est una, plures tamen esse possunt successione & generatione, propterea proponit nūc probare, nec posse esse plures. Addit insuper etiā ꝙ perpetuus sit, cum neq; sit corruptibilis, neq; genitus. Nam licet istud tractabitur in alia summa, ipsum tamen vt proponit, quia hæc perscrutatio facit ad problema de vnitate mundi, quia si mundus non est corruptibilis nec genitus tunc erit vnus tantum, & de inesse, & de possibili, proponit tamen disputare de hoc vt veritas magis elucescat ex solutione dubiorum. 3. meta. Hæc de intētione.

Videbitur itaq; profecto si hac ratione cōsiderauerimus, fieri non posse vt ipse vnus & idē duntaxat sit. Nam cunctis rebus, quæ & a natura & ab arte fiunt atque conficiuntur, aliud est ipsa per seipsam forma, & quę cum materia mista est, veluti sphæræ forma aliud & aurea, atque ænea sphæra, & circuli rursus aliud est ipsa forma, & ęneus circulus atque ligneus, quippe cum sphære aut circuli quod quid erat esse aßignantes, non aurum, non ęs in ratione afferemus, cum hęc de illorum substantia non sint, at si aut ęneam, aut auream definierimus, etiam si præter singulare quicquā aliud intelligere aut sumere non possumus. interdum enim hoc accidere obstat nibil, vt si vnus duntaxat circulus fuerit sumptus, non minus sane aliud est esse circuli & huius circuli. Et illud quidem forma, hoc autem in materia forma erit ac singulare.

Expositio. Prosequitur Arist. & primo syllogizat mundorū multitudinem, deinde soluit quęstionē, de primo supponit ꝙ aliud est forma cœli ut forma, & aliud forma cœli ut in materia, & syllogizat sic, in omnibus sensilibus & singularibus, quæ aut arte conficiuntur, aut natura fiunt, aliud est forma per seipsam sumpta, & forma ut in materia mista, sed cœlum est sensile atque singulare a natura aut arte igitur in cœlo aliud est forma per seipsam sumpta, & forma vt in materia. Circa hanc rationem primo proponit id quod uult principaliter syllogizare, & inquit. Videbitur ita q; profecto, si hac ratione considerauerimus, fieri non posse ut ipse mundus unus & idem sit solum. Deinde sumit maiorem syllogismi dicti, & inquit, Nam

A cunctis rebus quæ & a natura fiunt, & ab arte conficiuntur, aliud est ipsa per seipsum forma, & quæ cum materia mista est. Hanc maiorē probat primo exemplis mathematicis, deinde ratione. Exemplis quidem mathematicis propter duo, & quia res mathematicæ sunt certissimæ, & q̄a manifestum est per se in illis, ꝙ in ratione earū non ponit̄ sensilis materia, & inquit. Veluti sphæræ forma aliud est & aurea, atq; ænea sphæra, & circuli rursus aliud est ipsa forma, & ænea circulus atq; ligneus. Hæc sunt exēpla. Deinde rationem affert, & inquit, Quippe cum sphæræ aut circuli definitiōem (quæ dicitur quod quid erat esse) assignantes, non aurum non æs in ratione afferemus, cū hæc, videlicet aurum & æs de illorū substantia non sint, at si aut æneam aut auream definierimus, subaudi tu illa addemus. Sed dices, vtrum quando singulare est vnū tantum in sua specie, in illo differat forma, & hæc forma, vniuersale & particulare, quidditas & indiuiduū. Respondet, etiam si præter singulare quicq; aliud intelligere

B aut sumere non possumus (interdum enim hoc accidere obstat nihil, vt si vnus dūtaxat circulus fuerit sumptus & vt de facto est de vna phœnice, & vno sole, et cęteris id genus,) nihil profecto minus aliud est esse circuli & huius circuli, & illud quidem forma per seipsam; hoc autem in materia forma erit ac singulare. Sic igitur dato ꝙ vnum numero tantum sit sub specie indiuiduum, nihil tamen minus adhuc in ipso differt forma secundum se considerata, & hæc forma. Hæc est maior syllogismi. Animaduersione dignū Arist. pro tanto hunc confutasse cauillū, quia aliquis præuenire posset de mundo, ꝙ ipse est vnus numero in sua specie, ideo in illo nō differt forma per se ipsam sumpta, & hæc forma, & ideo non recte exponit S. Tho. hunc locū intelligens quoad modū definiendi.

Cum igitur cœlum sensile sit, singulare erit profecto, sensile enim omne in materia existit.

Nunc ponit minorē. erat enim minor syllogismi, sed Expositio.

C cœlum est sensile & singulare & in materia, nunc ponit hanc minorem, sed non hoc ordine, sed inquit. Cum igiṫ cœlum sensile sit, singulare erit profecto, sensile enim omne in materia existit, fecit aūt minorem hoc modo vt det intelligere ex vno sequi alterum, ꝙ hæc tria, uidelicet singulare, sensibile, et esse in materia sunt conuertibilia, & in hoc Arist. sumpsit minorem, & illius probationem.

At si sit singulare, aliud nimirum erit esse hoc cœlum & cœlum simpliciter, est ergo aliud hoc cœlum, et simpliciter cœlum, atque hoc est ut species & forma, illud vt cum materia mistum.

Nunc syllogismi conclusionem infert, videlicet ꝙ in Expositio. cœlo aliud sit forma per seipsam sumpta, & forma in materia cōcepta. Verū epilogat vim totius syllogismi, vt discipulus facilius illi assentiatur, nam longius sumpsit propositiones, & inquit. At si cœlum ipsum sit singulare, sensile & in materia constitutum, aliud nimirum erit esse cœ

D li indiuiduum, & simpliciter cœlum vniuersale, est ergo aliud hoc cœlum, & simpliciter cœlum, atque hoc, videlicet cœlum simpliciter est ut species, & forma, illud uidelicet esse cœli est mistum cum materia. Hæc est conclusio & totius syllogismi epilogus.

Sed quorum forma quædam atque species est, eorū aut sunt plura singularia aut fieri poßunt. Nam si sint vt quidam autumant, formæ, hoc accidere neceße est, sin nihil sit talium separatum, non minus idem accidere necesse erit: in omnibus enim iis quorum substantia in materia est, plura esse atque infinita uidemus ea, quę sunt eiusdem speciei. Quare aut plures sunt cæli, aut

plures esse possunt, ex his igitur sumet quispiam & esse plures cœlos, & etiam esse posse. B

Expositio. Ex primo syllogismo accepit cœlum esse formã in materia nunc huic addit aliam maiorem sic, sed quorum forma quædã aut species est in materia, eorum aut sunt, aut plura singularia saltem successione fieri possunt, erit tunc conclusio, ꝙ aut cœli plures actu sunt, aut plures esse poterunt. Hic est syllogismus principalis, cuius minorẽ ex primo nactus est syllogismo, maiorem exponit nunc dicens, sed quorũ forma quædã, atq; species est, eorum aut sunt plura singularia aut esse possunt, vt phœnix, quæ licet sit una, tñ plures esse possunt. Hæc maior, quæ debet legi suspensiue usq; ad conclusionem, deinde hanc maiorem declarat tam ſm opinionem Platonis, qui formas siue species autumat sensilium separatas, ꝙ ſm positionẽ Herculeorum atq; peripateticorum, quæ nullam formã separatã ponit, ſm Platonẽ quidem, quia ubi idea separata concedatur, cum illa sit ueluti exemplar sensilis rei, & unum exemplar esse potest multorũ exemplatorũ, possunt saltem plura esse indiuidua eiusdem speciei. ſm Herculeos uero, quia, si nõ concedatur separatio formarum, nihilominus plura indiuidua esse possunt eiusdẽ speciei, quod pro modo sensus testimonio approbat quia in omnibus formis, quæ cum materia cõcipiunt, sic cernimus. Inquit. Nam si sint (ut quidã autumant) formę e materia ipsa separatæ, hoc accidere necesse est quatenus unius exẽplaris esse possunt plura exemplata. Sin nihil sit taliũ separatum, nõ minus idem accidere necesse erit, quod sensus astipulatione ostendit, & inqt. In omnibus enim iis, quorũ substantia in materia est, plura esse atque infinita uidemus ea quæ sunt eiusdem speciei. Et hoc ratione etiã patet, primo ut Expositor sentit, quia cum materia siguata nõ sit de ratione speciei, ratio speciei potest indifferenter saluari signata in hac & in illa, & ita plura possunt esse indiuidua eiusdem speciei. Secundo, quia materia ipsa est multiplex potestate, quare si forma est in materia possunt eiusdẽ speciei formæ esse in eadẽ materia. Demũ suspensionẽ finiens conclusionẽ subscribit dicẽs, quare aut plures sunt cœli, aut plures esse possunt. Tunc epilogat et inquit. Ex his igitur sumet quispiam & esse plures cœlos si omnis forma in materia actu est in pluribus materiis, & plures cœlos esse posse, si nõ actu, sed potestate forma in materia plura quærat indiuidua. F

Auer. c. 72 HÆc est quæstio Arist. omnium (ut mihi uidetᷣ) difficillima, quod etiã Auer. testatur ex eo quia hæc quæstio fecit dubitare Galenum. Et debes scire, ꝙ Auer. summatim rationẽ qõnis format alio mõ, & potest literæ cõuenire, licet remote, ordinem uero in uerbis Arist. nullatenus percepit, propterea uerba exposuit confuse, cuius expositioni nõ est confidendũ, quicquid tamẽ sit, syllogismus eius est hoc modo, omne corpus naturale & sensile cõponitur ex materia & forma, cœlũ est corpus naturale ac sensile, igitur est compositũ ex materia et forma. Secundus syllogismus huic subacceptus est, oẽ cõpositum ex materia forma aut actu sub eadẽ specie multiplicatur, aut est multiplicari possibile, sed per cõclusionẽ præcedentis syllogismi, cœlũ componitur ex materia & forma, igitur aut actu sub eadem specie multiplicaᷣ, aut multiplicari potest. Maior huius secundi syllogismi declaratur ab Auer. quia forma quo forma apta est prædicari & esse in pluribus, nã vniuersalitas ipsa est ratione formæ indiuidualitas uero ratione materiæ Modo hæc est vniuersalis definitio, uidelicet prædicari & esse in pluribus, forma autem ipsa est vniuersale, siue subiectum siue fundamentum uniuersalitatis, et sic forma cœli est aut esse potest in pluribus materiis. Vocat aũt Auer. formam subiectum siue fundamentum uniuersalitatis, prĩo quia est fundamentũ similitudinis, & conuenientiæ, in qua consistit uniuersalitas ipsa. Secundo quia est fundamentum intelligibilitatis, omne enim intelligibile ob formam eius intelligitur, cum eius materia impediatur cognitio. Tertio, quia est per se causa essendi, at materia est per se causa priuationis per accidens uero essendi, sunt & aliæ causæ, sed hæ sufficiunt. Maior syllogismi primi fuit ꝙ oẽ sensile atque naturale cõponiᷣ ex materia & forma, & in hac laborat Auer. per totum cõmentũ. Vbi debes scire, ꝙ rerũ aliæ sunt penitus intellectiles, ceu formæ puræ deus, uidelicet & intellectus orbium, aliæ sensibiles omnino, ut cõposita singularia, quo sunt singularia, aliæ intellectiles & sensiles ut cõposita ex materia & forma. nã ratione materiæ sunt sensilia, ratione uero formæ sunt intelligibilia atque uniuersalia. Quibus uerificatur maior, videlicet ꝙ omne corpus sensile componitur ex materia & forma, materia quidem, qua reddatur sensile, forma uero qua reddatur intellectile. Sed iuniores rationabiliter dubitauerunt, uidetur enim ꝙ materia nõ sit causa sensibilitatis, esset enim ipsa magis sensilis, propter quod nãque unumquodque tale est, illud magis tale erit. Secundo, omne ꝙ sentiᷣ mouet sensum, sed mouere et agere est ratiõe formæ: igitur non ratione materiæ, sed ratiõe formæ res sentitur. Sunt qui non imperite sentiunt, aliud esse rationẽ sentiendi, & conditionẽ rei sensilis. ratio enim sentiendi est forma, qm̃ ipsa est ratio assimilandi & agendi in aliud, cõditio uero mouentis & sensilis est materia, primo qa materia ipsa redditur corpus quantũ. Secundo quia ipsa redditur sensile iudiuiduum. Tertio quia eadem reddiᷣ corpus quale, hæc enim tria, uidelicet quantitas, singularitas, atque qualitas conditiones sunt mouentis & rei quæ sentitur, secus est in ipsa intellectione, nam forma est ratio & conditio, mouendi intellectũ, quia ipsa est uniuersale, & ratio & conditio, qua ipsa res intelligiᷣ, & tũc ad primã patet, ipsa enim materia nõ est causa, qua res sentiᷣ sed conditio sine qua non. ad secũdũ patet solutio ipsa. n. forma est ratio sentiendi, & materia conditio uerum licet forma sit ratio, & materia conditio neutra tamẽ sentitur, illa enim ratio sentiendi insensilis est. Hæc autem cõditio eius, quod sentitur, quæ nõ sentitur. Sed Auer. syllogismum quæstionis soluit, & uidetur sua solutio superflua, quia Arist. postea dabit, fecit tamen illam nõ inutiliter, ꝓpter iuuenes, est igiᷣ solutio q. maior debet sic intelligi, ꝙ omne compositum ex materia & forma est aut numeratum sub eadẽ specie, aut multiplicari aptum ratione formæ: quo fit vt cœlum siue mundus ipse sit aptus ratione suæ formæ multiplicari, non autẽ ratione materiæ, propter enim ylitatem formæ possunt esse plures, defectu uero materiæ non est nisi unus numero tantum. Quo uero ad uerba attinet Aristo. dixit, siue sint species & reliqua, vt ait Auer. propter duas positiones utpote propter positionẽ Platonis qui cõcedit ideas & propter opinionem Arist. nam iuxta utrasque idem euenit. iuxta Platonem quidem, quia ille uoluit mundum factum esse ab ipso primo opifice ad exemplar mundi intellectilis, quia idea est mũdi, modo unum exemplar nihil prohibet esse pluriũ exemplatorũ. Iuxta Arist. uero quia mundus ex materia est & forma, quę est apta esse in multis materiis. Sed dices Arist. probans in omni sensili esse aliud formam. & hanc formam utitur inductione incompleta non in omnibus speciebus, sed solum in sphæra & circulo. Respondet ꝙ hoc sufficit, quia non oportet ut oẽs species inducantur, quia esset petitio principii, cum deueniretur ad speciem, de qua est quęstio. Demũ Auer in calce cõmẽti ualde magnifacit quæstionẽ & rationem hanc primo ex parte rei quia mundus ipse ex materia constat, & omne ex materia constans potest esse plus uno in sua specie. Secundo ex parte nostra, quia extra hunc mundum possumus imaginari uacuũ in quo plures esse mundos nihil prohibet fingi, quare ex parte utraque in eadem specie plures esse mũdos possibile uideᷣ. Astipulatur huic quia hæc positio induxit plures dicere uacuũ. Secundo, quia hęc positio coegit loquentes suæ legis ponere uacuum esse primũ intellectum, nam cum ipsi imaginabantur mundos esse plures à deo creatos, & non possunt creari mundi nisi detur uacuum, concludebant uacuum esse prius intelligibile ꝙ

[Left margin, G:] Q. ꝙ forma sit subiectum siue fundamentũ. uniuersalitatis.

[Right margin:] Diuisio rerũ. G H

mundus sit factus a deo, & hoc totum dixerũt credentes imaginationem esse intellectũ, & sic videtur efficax hæc ratio. Sed Auer. respondet rationi suorum theologorũ, & inquit, hoc necessariũ est dicenti ꝙ mundus est postꝗ non fuit, & sic apud Auer. illa consequentia valet dato ꝙ mundus de nouo incæpit, aliter ipse negat illam. Sed de illa consequentia lege Auer. physicæ auscultationis. 4. cõmen. 6. & tertio huius com. 29. & in lib. destru. destru. dispu. prima in solutione. 18. vbi deductionem cõsequentiæ accurate scripsimus. Hæc ex commento ad expositionem literæ collegimus.

Q. næstio multiplicatiõe indiuiduorũ sub eadẽ spẽ.

ET licet superius disputauimus de causa multiplicationis indiuiduorũ sub eadẽ specie, adhuc ꝑpter nõnullos studiosos iuuenes disputemus peripatetice causam multiplicationis indiuiduorũ in eadẽ specie. Expositor vniuersaliter opinaṫ peripatetice sentiendo in sempiternis non posse esse plus uno indiuiduo in specie, dico uniuersaliter, quia tam in corporibus, vt de stellis, ꝗ in separatis, vt sunt ipsi intellectus separati. Mouetur autem.

Põ. S. Tho. Rõ. s. Th.

S. Tho. noster peripatetice sentiendo ex eo, q̃a causa multiplicationis indiuidui in eadem specie est constare ex materia vti ex sui parte, & cum contrariorũ contrariæ sunt causæ, fit ut causa quare in sempiternis non est plus vno indiuiduo in specie sit carere materia, & ita participare materia est causa multiplicationis, esse vero expers materiæ est causa vnitatis. De hac causa legimus textũ. Arist. in. 12. meta. Sed aduersus hanc positionem quidã obiiciunt, primo quia animæ post mortẽ carent materia, & tamen sunt plures sub eadẽ specie. Secundo nulla causa priuatiua est causa effectus positiui, sed carentia materiæ est causa priuatiua, igitur non est causa unitatis indiuidui sub eadem specie, quæ est res positiua. Tertio si carere materia esset causa ꝙ tota species saluaretur in vno indiuiduo, tunc vnum numero indiuiduũ haberet uniuersam suæ speciei perfectionẽ, sed vniuersa speciei perfectio est infinita, igitur illud esset infinitæ perfectionis. Vltimo Auer. 2. huius com. 49. velle idetur contra Auic. oẽs orbes esse eiusdẽ speciei, qui sunt sempiterni, & carent materia, igitur in sempiternis & materia carentibus esse potest plurium indiuiduorum multiplicatio sub eadem specie.

His rationibus quidã sentiunt ad mentẽ peripateticorum, immediatam causam quare sint uel esse possunt vel plura indiuidua sub eadem specie, esse cõtingentiã. Nam cum contingens natura ea sit quæ esse, & non esse potest igitur eius sunt uel possunt esse plura indiuidua. Vnitatis vero causam sub eadẽ specie esse aiunt sempiternitatẽ & necessitatem, quia omne possibile in natura necessaria actu est, igiṫ cum in sempiterno & necessario species possit saluari in vnico indiuiduo, & vnico indiuiduo non repugnat perfectio tota suæ speciei, erit tota species actu & necessario in uno indiuiduo, & sic in nullo alio eiusdem speciei. Secus aũt theologice sentiendo, cũ. n. catholici mũdos & intelligentias ponant cõtingentes ex imperio voluntatis opificis, fit ut plures & mundi, & intelligẽtię sint vel esse possint in eadem specie. Hæc quidam Sed hæc positio (pace horum dixerim) non est peripatetica. Nam peripatetici contingentiã non dicunt causam multiplicationis, cum ipsa sit modus entis sequens ipsum ens, propterea quia illud materia participat, vnde Arist. in lib. de interpretatione inquit. Contingens esse ratione potentiæ & potentia est talis ratione materiæ, igitur contingens est modus entis ratione mã̄ę, & sic non uidetur causa pluralitatis sub eadem specie, sed potius conditio siue modus illorum. Et sic peripatetice sentiendo uidetur esse dicendum naturã posse pluribus cõmunicari, ex eo, quia eius indiuidua participant materia, quam hac ratione Plato interdum infinitudinem appellauit, contra uero natura nõ pluribus cõmunicatur, ex eo quia illius indiuiduum materiæ est expers, cuius positionis est Auer. vbique potissimum in libro de substantia orbis vltimo capite, cũ enim indiuiduum materia participat, est corruptibile, & ita oportet esse plura actu uel successione, ne species ipsa pe-

Põ ꝑpria.

A reat omnino, & etiam quia eius materia est potestate plures formæ eiusdem speciei. Ex hoc apparet illos errasse qui assignauerunt non causam, immo effectũ pro causa, materia enim est causa cõtingentiæ, & multitudinis, quicquid sit theologice sentiendo quo modo nunc nõ loquimur, contra uero cum natura ipsa est materiæ expers, ipsa est sui essentia indiuiduum, & species, & ita nec est, nec esse potest plus una in specie. Ex hoc sequitur unum esse indiuiduum in æternis nõ propter materiæ carentiã, sed ob essentiam naturæ, quæ seipsa est hæc & indiuidua, & nõ participatiue, licet hoc deprehendatur a nobis, ꝑpter materiæ carentiã. Tunc ad rationes illorũ ad primam nodum certum habemus ad mentẽ peripateticorum, & maxime Aristo quid de animabus post mortem sit asserendum propterea in lib. de intellectu perquiratur. Ad secundum patet solutio. illa enim carentia nõ est causa vnitatis, sed essentia incõmutabilis, quæ sic cognoscitur esse propter materiæ carentiã. ut dictum est. Ad tertium nihil dubium est ꝙ quodlibet indiuiduũ illius est infinitũ B ſm quid in sua specie, nec propter hoc dicunt illi contra Arist. quia quodlibet illorum est simpliciter finitũ. Ad illud Auerrois dicemus secundo huius, ubi opinionem Auerrois bene explicabimus. Hæc pauca nunc satis.

At considerandum rursus est, quidnam horum recte, quidque nõ recte dicatur. Alteram igitur esse rationem, sine materia & in materia formæ, recte dicitur, sitque hoc verum, nulla tamen ob hoc mundos aut esse, aut plures esse posse necessitas est, si hic vniuersa ex materia constat, vt constat profecto.

Respondet Arist. & postea responsionẽ declarat. breuiter igitur ad argumentũ Arist. concedit conclusionem primi syllogismi, & ita totum primum syllogismũ videlicet ꝙ in mundo alia sit ratio formæ, & formæ in materia, de C secundo syllogismo vult maiorem esse limitãdam dicebatur enim sic, omne corpus cuius ratio formæ est alia quatenus est forma, & quatenus in materia, est plus vno in specie, vult, ꝙ hæc maior est vera, modo non cõstet illud ex vniuersa sua materia, vbi vero ex vniuersa materia cõstabit, non oportet illud esse plus uno in specie, & sic est in proposito, mundus. n. constat (vt dicetur) ex tota sua materia, ideo esse non potest plus uno in specie, quo fit ut si syllogismus secundus sic intelligatur, illius maior est uera, & minor falsa Inquit { at considerãdum rursus est quidnam horum recte, quidꝗ non recte dicatur. } Hæc est intentio, deinde de solutione prosequitur, & inquit, { alteram igitur esse rationem sine materia & in materia formæ de ipso mundo recte dicitur, sitꝗ hoc verum } & ita totus primus syllogismus concedatur, de secundo syllogismo inquit { nulla tamen ob hoc mundos aut esse aut plures esse posse necessitas est } & sic negatur cõclusio secundi syllogismi, quia maior est limitanda, cuius mutationem inquit { si hic mundus ex vniuersa materia constet, D vt constat profecto } . q. d si pro quia, constat in rei veritate, & hoc modo limitata maiore, negatur minor, & ita negabitur cõclusio, & sic ad formã argumenti patet solutio. Auer. aũt præter hoc ꝙ nonnulla uerba suę translationis obseruat, quæ non sunt in codicibus græcis, quo ad rem ipsam recte sentit, vult enim ꝙ conclusio primi syllogismi, videlicet mundus componitur ex materia & forma sit uera, & sic totus primus syllogismus. De secundo dicit ꝙ maior debet sic intelligi, omne compositũ ex materia & forma est plus vno in specie, quoties constat ex parte materiæ, & non ex tota. Modo in proposito mundus ex tota constat materia, & non ex parte, propterea non sequitur posse esse, aut esse plures uno in eadẽ specie. Hæc Auerroes quę ad rem ipsam uera sunt, & licet non multum ad uerba Aristoteles ut diximus.

Expositio

Auer. c. 95

Fiet autem forsitan hoc modo id quod dictũ est magis manifestum. Nam, si simitas concauitas est in naso, aut in carne, caroq; materia est simitatis, si omnibus ex carnibus vna efficiatur caro, atq; in hac existeret simitas ipsa, nullum profecto aliud simum aut esset, aut fore posset. Simili quoque modo si materia in homine caro ē atq; ossa si vniuersa ex carne, omnibusque ex ossibus homo exorietur. Modo hęc minime dissolui possint alius nimirum homo esse non poterit. Similiter autem & in cęteris id genus. E

Expositio. Concessit Aristoteles in aliquo rationem formæ, & huius formæ esse aliud, & nõ esse in specie multiplex, & hoc si ex vniuersa constiterit materia, vbi uero ex parte materiæ constiterit, omnino erit in sua specie multiplex numero, hoc nunc explanat exemplis, et nõ quidē exemplis quæ sunt, aut esse possunt, sed exemplis quę possunt intelligi eē, ne videlicet de re ipsa accidat quæstio, & ideo fingit exēpla, & etiam quia vniuersale (vt logici sentiũt) se extendit ad ea quæ sunt, aut esse possunt, aut intelligi esse, & quæ ait trãslatione ipsa perspicua sunt. Sed quo ad verba attinet. Aristo. adiecit modo hæc minime dissolui possint, quia si dissolui possunt, ex ipso homine corrupto posset alius homo eē, ceu ex dissoluta arca, ex eisdem lignis fieri potest alia arca. Hoc autem suppleuit propter positionem Empedoclis, qui unum mundum generat ex alterius corruptione, propter hæc animaduertit. Simplicius duas esse conditiones, quibus nõ possit esse plus vno numero indiuiduo in sua specie, prima est vt constet ex tota sua materia. Secunda vt sit sempiternum, phænix enim ex tota eius constat materia, sed quia corruptibilis est, plures phęnices esse poterunt saltem successione & reditu. Auerroes aũt enititur exponere verba suæ trãslationis ut quidue per mẽbrum, quid ve per locũ Aristoteles voluerit, & laborat frustra, cum nullum horum verborum reperiatur in nostris græcis codicibus. Secũdo voluit Aristotelem in litera nostra accepisse hæc conuerti, omne cõstans ex tota sua materia est vnũ numero tantum in sua specie, & omne unũ numero tm̃ in sua specie constat ex tota sua materia, & etiã textui nõ cõuenit, cũ nihil Aristoteles meminerit talis conuersionis. Sed ambæ sunt vere, licet textui nõ conueniant. Sed obiicies, quia non videtur vera illa, omne vnum numero constat ex tota sua materia. nam Deus vnus est numero, qui tamē nec ex tota eius materia, nec ex parte cõstat, cum nulla sit ex materia. Fortasse verbum Auerrois est verum dnntaxat in his quæ de materia prodeunt, qualis non est deus bene dictus nec intellectus vllus. Tertio aliquantulũ digrediendo sumit duo, quorum primũ est, si aliquod indiuiduũ constat ex tota sua materia, non potest esse plus vno numero in sua specie. secundũ est q; si materia nõ sit tota in vno indiuiduo, sed illius aliqua pars, esse possunt plura in illa specie, quia secundum vnã partem in vno erit, & m aliam in alio. Ex his infert primo infinita posse esse indiuidua in eadem specie, modo nullum illorum constet ex tota sua materia. Nam materia est quanta interminata quãtitate, & ita est multa, immo infinita potestate, & sic partitione materiæ, infinita esse poterunt indiuidua. Infert secundo q; licet infinita esse possunt, actu tamen semper numero sunt finita, quia tota materia intra cõcauum continetur lunare, quæ cum finita sit, non nisi finitorum erit capax actu. Ex his procedit ad probandum vnicum numero esse mundum, nam omne indiuiduũ, quod est plus vno numero in sua specie, est pars alterius mundi, quia est in parte materiæ, quæ est pars totius mundi, vt dixit, at hic mundus non est pars alterius, aliter esset processus in infinitum, igitur est vnicus numero in sua specie. Hæc ex commen. colligi possunt. F G H

Quę Auer. com. 94.

Omnino itaque quorum substantia in subiecta quadam est materia, eorum nihil exoriri poterit, nisi ex aliqua constiterit materia, at cœlum est quidem singulare & ex materia constat, sed quia non ex parte ipsius, sed ex vniuersa cõstat, fit vt quãuis ratio cœli & huius cœli sit alia, nullũ tamē aliud erit, aut plures fieri possent propterea q; hoc oēm comprehenderit materiam.

Expositio. Ex his Aristoteles conuertit syllogismum ad oppositum hoc modo, omne singulare constans ex tota sua materia est vnum numero tantum in sua specie, mundus est singulare constans ex vniuersa eius materia, igitur vnus numero tantum, & quia Aristoteles videtur quasi rationem conuertere, ideo transtuli uerbum illud γάρ itaq;, & non quasi reddat causam.

Au. c. 95. Quo vero ad verba attinet dubium uidetur quid Aristoteles per cœlũ, quod gręce est οὐρανός, velit. Respondet Auerroes q; Aristote potest intelligere vniuersum mundum, & quintũ corpus, & si intelligit uniuersum, sic materia mũdi erunt elementa, forma uero corpus ipsum qn tum est. n. corpus quintum forma elntorum, tum quia perficit elementa præbendo esse, & operationem, tum secundo, quia quintũ corpus est pręstabilius, omne. n. præstabilius alio est vt forma respectu illius, ut tertio de anima docet Auerroes com. 36. et sic mundus componit̃ ex quasi materia, & quasi forma, quæ ratio docet mundum constare ex tota eius materia, qm̃ ex omnibus elementis, nullum nanq; elementum esse potest, quin sit pars huius mundi, & ita constat ex tota eius materia, quare merito quinti corporis m undus posset multiplicari, quia potest quintũ corpus perficere infinita elementa, sed defectu elementorum, quæ esse non possunt extra hunc mundum, vnus tantum numero mundus est. Sed si per cœlũ intelligit quintũ corpus, sic dictũ Arist. stare non põt, nam cœlum, vt sic non habet materiã, quia esset corruptibile, vt Aristoteles declarauit et sic patet expositio Auerrois Sed vtrũ hæc expositio sit bona, posterius dicemus. Mouet aũt qõnem Auer. accepit enim cœlum sumptum ꝓ corpore quinto, non cõponi ex materia & forma, obiicit nunc contra, quia cœlũ illo modo est re s sensilis & intellectilis, aut igitur per eandem naturam est intellectile & sensile, aut per aliam atq; aliã. nõ per eãdem, quia tũc res qua sentitur esset res qua intelligit̃, cõtra ea quæ diximus. Si alia atq; alia, cum natura qua sit sensile sit materia & natura qua est intellectile sit forma, cõstabit e materia & forma, & ita erit corruptibile et genitum, ueluti omne corpus naturale. Respondet Auer. & concedit totum videlicet cœlũ ipsum componi ex materia & forma, quatenus cœli forma est intellectus, cœli materia est corpus recipiens illum, quæ natura recipiens nõ est per se seclusa intelligentia in actu, sed materia corporis cœlestis animati, quod est actu. vt igit̃ homo cõponit̃ ex anima & corpore, quod corpus seclusa aĩa nõ est in actu, & cũ anima est materia in actu hoĩs, sic cœlũ est aĩal ex anima & corpore, quod corpus seclusa intelligentia est non in actu, sed bene cum intelligẽtia materia actu animalis cœlestis.

Dubiũ. Responsio.

Sed replicabis, quia tunc seclusa intelligentia a cœlo ipsum non esset intellectile. Respõsionem innuit & cõcedit q; seclusa intelligentia, illa materia nõ est intellectilis, immo vt communis materia nõ est intellectilis nisi per analogiam ad eius formam, ita cœlum nõ est intellectile nisi per respectũ ad eius animam, & ita vt cõmunis materia nec est, nec est in rerũ natura absq; forma nec est intellectilis, sic cœlestis illa materia nec esset, nec esset intellectilis absq; intelligentia, & propterea intellectus ille agit per corpus cœleste quatenus est subiectũ illius, vt de cõmuni dicitur materia. Sed adhuc replicabis, quia si ita se habet corpus cœleste ad intelligentiam vt materia communis ad formã, tunc corpus cœleste esset in potentia, & ita

possibile non esse. Respondet, ꝙ utraq; materia est potentia, sed aliter, & aliter. cõmunis quidẽ materia est potẽtia ad vtrũque, videlicet ad esse & non esse, & ꝓpterea illa dicitur materia in potentia absolute, cœlestis vero est potentia ẜm dimidium, vtpote ad esse tantum, et ideo dicitur materia in actu respectu cœli, propter hoc diximus vtrasq; materias esse eiusdem speciei potentiæ in ratione metaphysica, non aũt in ratiõe physica. Sed adhuc dices, nonne in cœlo est aliqua potẽtia ad vtrunque. Respondet in cœlo esse potẽtiam ẜm vtrũque ratione habita ad motum non aũt ratione habita ad formã, hinc concludit cœlum esse neutrũ, non compositũ ex materia & forma eiusdem rationis physicæ, quia tũc esset graue vel leue & ita corruptibile, sed est cõpositum ex materia & forma alterius rationis, vt dictũ est. Quo vero ad verba attinet Auerroes in suis translationibus habebat. Si igitur fuerit compositũ ex medietate materiæ suæ, sed ex tota, erit tũc vnum, & tunc laborat exponere cur dixit ex medietate signanter. vbi debes scire, ꝙ medium aliquando accipitur pro altera parte alteri æquali, quæ dimidiũ dicitur totius, & hoc modo vult Aristotelem mediũ nõ sumpsisse, nam Socrates & Plato nõ cõponuntur ex mediis materiis, sumptis mediis pro dimidiis, quia tunc non posset esse tertius homo præter ambos illos, nec alter altero posset esse maior. & ita nõ præcise ex mediis materiis constant. Aliquando vero sumitur pro parte, vt idem sit medium, quod pars totius, ita vt distinguatur cõtra totum, & sic sumpsit hic, & ita est sensus, si igitur nõ fuerit compositũ ex medietate, hoc ex parte materiæ, sed ex tota, tunc vnum tantũ est, & hoc modo loquitur hic, nec est mirum, quia vt non ex qualibet qualitate est ens, sic nec ex qualibet quantitate. Sed hęc Auerrois obseruatio vera est, sed proficiscitur ex malis trãslationibus in codicibus enim græcis nulla est hæc consideratio. Animaduersione dignũ (vt Auerroes indicat) demonstrationem hãc differre ab aliis, videlicet ab ea quæ processit ex motu terræ, & ab ea quæ fuit ex loco ignis, quia hæc est propter quid & causam afferens, illæ vero demonstrationes sunt signi, quia omnis demonstratio ducẽs ad impossibile dicit̃ signi. Vnde demõstratio huius loci est, omne indiuiduum constans ex tota eius materia est vnũ numero tantum in sua specie, cœlum siue mundus cõstat ex tota sua materia, igitur vnum numero tantum, addit tamen ꝙ minor huius potest declarari per illas, quia mundum constare ex tota sua materia, ex eo patet, quia non potest esse extra hunc mundum aliquod elementorum, vt per illas rationes constat, & sic dictæ demonstrationes dant mundum esse vnum tãtum, hæc vero causam illius affert, quare cõgregando vtrasque, vel omnes simul erit summa certitudo. Hæc Auerro.

Mediũ duplicitet.

Quæstio.

An unus uel plures sint mundi, uel possint esse.

SEd circa hæc quærunt vtrum vnus sit tãtum mundus, ita vt nec sint, nec possint esse plures, & solet argui, ꝙ sint vel possint esse plures, primo, mundus est effectus dei etiam apud peripateticos, vt in libro destructio destru. potentia Dei cum sit infinita nõ determinatur ad hunc vnum solum mundũ, igitur potest facere alios. Secundo quanto species est nobilior, tanto est pollentior, mundus est species nobilior specie hominis vel æqui igitur potest perficere plura indiuidua, ꝙ̃ illa hominis, aut equi. Tertio, melius est multiplicare optima, ꝙ̃ ea quæ sunt minus bona, mundus est optimum quid, igitur melius est ponere plures mundos ꝙ̃ vnum. Quarto, hodie sunt alia mista numero, alia quoq; elementa, ꝙ̃ erant antea, & hæc sunt ipsius mundi partes, quibus non manentibus eisdem videtur etiã ꝙ mundus non maneat idem, quare plures esse possunt successiue.

Circa quæstionem hanc variæ sunt positiones, & omnes reducuntur ad duas, nam qui de ipso mũdo loquuntur, aut, vnum numero mundum arbitrantur, vt est positio Aristotelis, aut plures mundos. Si plures, sunt positiones. Alii enim dixerunt infinitos esse mũdos eiusdem speciei, intelligentes per mundos hominis ipsius indiuidua, nã homo ipse microcosmus dicitur, hoc est paruus mundus, quod fortasse Anaximenes & Democritus voluerũt dicere. Alii dixerunt mundos eiusdẽ specie esse plures, sumentes mundum pro elementario hoc sensili mundo, qui intra lunarem orbẽ continetur, non quidẽ simul, sed successione, & hoc Empedocles sentit hunc mundum concordia & discordia fieri & corrũpi asserens. Quod etiã magni stellarum scriptores affirmant, dicẽtes hunc mundum variari stellarũ motu, vt etiam Arist. credit in libro Meteoro. Isti enim sunt qui probant mutationes rerum, & diluuia ex coniunctionibus stellarum maximis Saturni & Iouis atq; Martis proficisci, in quibus & mista omnia ad elementa & elementa ad materiam fere resolui cõtendunt. Plato autem mundum hunc corrumpi, & de nouo fieri autumat singulis triginta sex milibus annorũ, quo tempore completur reuolutio maximi orbis. Alii sunt, qui plures mundos dicunt inter se eccentricos eiusdem speciei, ac naturæ, solo numero inter se differentes, æque perfectos tum mole, tum qualitate, atque virtute, & hi sunt Democritus et Anaximenes, vt Aristoteles recitat, quod etiam Plato videtur affirmare ex eo, quia vno exemplo plura esse possunt exemplata. Qui igitur mundos eiusdem speciei arbitrentur tot sunt. Contra vltimos obiecit Aristoteles pluribus rationibus, vt circa literæ cõmentationes visum est, at contra primos rationes Arist. nullæ sunt. Qui vero plures mundos alterius speciei esse arbitrantur, hi sunt Anaxagorei, & Platonici, qui trifariã cosmon distinguũt, alius quidem est intellectilis, alius sensilis, inter hos medius est cœlestis. Intellectilis quidem is est, qui omnibus intelligentiis nexus est. cœlestis vero is, qui omnibus orbibus congregatur, sensilis & elementarius qui elementis & mistis constat, sunt autem hi mundi hoc ordine sese habentes, vt nihil sit in vno quin sit in alio vt quod in elementario est ignis, in cœlo est mars, in angelico est Seraphin, quod in elementario est aqua, in cœlo est luna in angelico est Cherubin et in cæteris id genus similiter, qua ratione dixit fortasse Anaxagoras quodlibet esse in quolibet, quatenus quicquid in vno est, in alio etiam erit. Nec etiam contra hos rationes Aristotelis valent, vt omnibus perspicuum est. Nec n. hæc Aristoteles ipse negasset, immo ubique concedit. Hæc sunt quæ de mundorum multitudine dici possunt. Id uero est quęstione dignum, vtrum deus ipse posset facere plures mundos eccentricos ęque perfectos, & eiusdem speciei. Sed quia noster expositor Thomas non minus theologus ꝙ̃ philosophus in cõmentationibus huius loci, aperte defendit mundos nec esse plures actu, nec posse esse etiã per dei potentiam, hoc nunc nobis sufficiat, quia theologica est disputatio. Tunc ad rationes, ad primam dici potest potentiam dei esse terminatam apud peripateticos, sed dato ꝙ sit infinita, dico ꝙ licet potentia dei non sit terminata ex parte dei, est terminata ex parte rei, quæ fit, non enim dicitur dei potentia exhausta, si non possit hominẽ meliorem facere, ꝙ̃ fecit, quoniam homo non est res melius factibilis, sic etiam non dicitur potentia dei exhausta, dato ꝙ non possit facere plures mundos, quia impossibilitas est ex parte rei. Ad secundum dici potest pollentiam & uirtutem speciei non consistere in perficiendo plura indiuidua, sed in melius operando, ut dicitur tertio de anima, & ita mundus quia eius operatio est melior illa hominis, ideo est perfectior. Ad tertium dici potest esse melius multiplicare optima, quando illa multiplicatio nõ est impossibilis, sic enim dii possent multiplicari. Ad vltimum dicunt illam rationem probare plures posse esse mundos successiue partialiter, non autem totaliter, vt dictum est. Hæc de quæstione.

Anaximenis & democ. pō.

Emped. pō Pōastron.

Positio platonis.

Pō quæ Anaximeni & democrito ascribi.ur.

Tho. opīc.

A B C D

Reliquum igitur est id ipsum demonstrare ex omni naturali atq; sensili corpore constitisse. sed primum

afferamus quid nam cęlũ ipsum esse dicimus, & quotu pliciter, vt nobis id certius fiat, quod quærebatur.

Expositio. Supposuerat Aristoteles in quæstionis solutione mundum ipsum ex tota sua materia constitisse. Nunc Aristoteles vult hoc demonstrare, afferens primo intentionem eorum quæ dicturus est, ac ordinẽ Inquit { reliquum igitur est id ipsum demonstrare ex omni naturali atq; sensili corpore cõstitisse } erat enim hoc suppositum. Hæc est intentio. Sed primum afferamus quid nam cœlum ipsum esse dicimus, & quotupliciter dicatur, & non temere, hoc enim præaccipiendum est, vt nobis id certius fiat, quod quærebatur. Hic est ordo.

Vno igitur modo cœlum dicimus substantiam vltimæ vniuersi conuersionis. Aut corpus naturale, quod in vltima vniuersi conuersione constituitur. Vltimũ enim ac supremum corpus, potissimũ cęlum appellare consueuimus, in quo omne diuinum insidere dicimus. F

Expositio. Nunc rem propositã exequitur, & ponit tres significatus eius quod græci οὐρανός dicunt, nos vero cœlũ. In prima significatione cœlum est substantia vltimæ conuersionis totius uniuersi, ut orbis stellatus, dicitur enim ultima conuersio, quæ græce est periphora, diarius ipse motus, quo cœlũ ipsum. 24. horis fere uniuersum circuit. Orbis autem stellatus est substantia huius ultimæ conuersionis, (περιφωρά.) quia subiectũ illius, accepit. n. hic οὐσία pro subiecto, & sic primus cœli significatus est, quo subiectum motus diarii cœlum dicitur. Aut aliter describit dicens, aut cœlum dicitur corpus naturale, quod in ultima uniuersi conuersione constituit, sunt. n. tot cœli periphoræ, siue cõuersiones, quot sunt orbes, at cœlum in primo significatu id est quod est corpus in ultima cõuersione omnium orbium constitutũ. Quo vero ad uerba attinet, primo nominis descriptio fuit per substantiam, cuius ratio naturalẽ, rationem trãscendit, cum ad metaphysicum spectet propterea aliam expositionem adhibuit in eodẽ ipsius cœli significatu, quæ per corpus naturale est, nam hæc naturali scientię magis cõuenit. probat hanc significationẽ modo quo solent probari nominũ interpretationes ex cõsuetudine uidelicet loquendi, nominibus. n. utendum est ut plures, ut dicitur secundo libro Topicorum, & inquit, ultimum. n. ac supremũ corpus potissimum cœlum appellare cõsueuimus, in quo omne diuinũ insidere dicimus, ut substantiæ immateriales, & Deus ipse, dictum. n. est supra oẽs hoĩes locum qui sursum est, diis tribuisse. Sed fortasse dubitauerit iunior nam superius Aristoteles locũ ignis esse dixit simpliciter sursum ipsosq; cœlos nec sursum nec deorsum esse, cum sint grauitatis & leuitatis expertes, at nunc cœlũ stellatum asserit esse maxime sursum quia est locus omnis diui. Expositor recte sentit, sed facilius dici potest, sursum & deorsum posse uenire in usum nostrũ aut vt sunt differentiæ positionis aut sunt termini motuũ rectorũ. ut sunt differentiæ positionis, sic illud dicitur esse maxime sursum quod est e centro ipso maxime remotum, & hoc modo Aristoteles loquitur. Si ut sunt termini motuum rectorũ, sic locus ignis est maxime sursum, locus terræ maxime deorsum, & sic locutus est in aliis locis et sic tollitur contradictio. (Sursum ac deorsum dupliciter.)

Alio modo cœlum illud corpus dicimus, quod est proximum vltimæ vniuersi conuersioni, in quo Luna & Sol nonullæq; stellarum sunt collocatę, etenim hæc in cœlo esse dicimus.

Expositio. Secundo modo cœlum sumitur ꝑ congregato ex omnibus orbibus excepto orbe stellato, in quo sunt duo lumina sol, & luna, & qnq; planetę. Inquit, alio modo cœlum illud corpus dicimus, quod est proximũ ultimæ cõuersioni totius uniuersi, hoc est totum aggregatũ ex orbibus infra cœlum stelliferũ, in quo luna & sol nõnullæque stellarum sunt collocatæ, vt quinque planetę, quem significatum similiter probat a cõsuetudo modo loquendi dicens, etenim hæc in cœlo esse dicimus, & certum est illa nõ esse in cœlo stellifero, sed infra illud, igitur cœlum etiã potest sumi pro contento infra illud. Quo vero ad verba attinet, verbum illud συνεχὲς græce, latine etiam est cõtinuum, propterea dubitant expositores, quia nõ uidetur tale aggregatum esse continuum orbi stellifero. Nam continua sunt, quorum motus est unus. Et soluunt asserentes hæc est continua duo ad naturam quatenus omnia sunt incorruptibilia, & in orbem mobilia. Sed hæc dubitatio non est necessaria. Aristoteles enim etiam interdũ verbum συνεχὲς pro proximo sumit, & sic transtulimus qua ratione nulla est dubitationis necessitas, nulla etiam solutionis. (B) (Dubiũ.)

Insuper etiam alio modo dicimus cœlum id corpus quod a conuersione vltima continetur, quippe cum totũ & vniuersum cęlum dicere consueuimus.

Expositio. Vltimo cœlum sumitur pro corpore quod ab ultima conuersione contineť, & sic pro toto mundo, quod etiã ex usu loquendi probat, quia totũ & vniuersum cœlũ dicere consueuimus. Quo uero ad verba attinet Aristo. diarium motũ appellauit ultimũ, cum alibi appellet primum, ubi Auer. indicat illum esse ultimum & primũ. ultimum quidẽ pro quanto cęteros cõtinet, & rectos & orbiculares motus oẽs, primum uero quatenus est causa & principium omniũ motuum, vt octauo dicitur physicæ auscultationis. Sed dices, cum hoc nomen cœlũ de illis tribus dicatur, est. n uniuocum illis an æquiuocũ. Respondet Expositor cœlũ dici primo & principaliter de suprema sphæra, secundo de cæteris sphæris quatenus sunt illi primæ proximæ, tertio de uniuersitate corporũ quatenus continetur ab illa suprema, quæ rõ docet cœlũ principaliter dici de suprema. Auerroes autem uelle uideť, cœlum esse dictũ principaliter de uniuerso mundo, & secundo de sphæra ultima, quatenus illa fortasse est principalissima pars totius vniuersi, & tertio de orbibꝰ aliis, ut sunt partes minus principales. Sed illa expositio prima textui conuenit, hæc autem uidetur rationi magis conuenire. (Quę Auer com. 96.) (Solutio S. Tho.) (Solutio Auer.) (G)

Cum itaq; trifariã cœlum ipsum dicatur, totum id quod ab vltima conuersione comprehenditur ex omni naturali, sensiliq; corpore constare necesse est, propterea quia extra cœlũ nullũ sit corpus, neq; fieri possit.

Expositio. His præmissis, syllogizat propositũ, & intendit hunc syllogismum omnia corpora sensilia sunt vniuersa mundi materia, mundus constat ex omnibus sensilibus corporibus, igitur mundus constat ex tota eius materia. Circa igitur hunc syllogismum præmittit intentionem quæ est conclusio illius, & uim syllogismi, & inquit, cum itaq; trifariam cœlum ipsum dicatur, totum id quod ab vltima conuersione comprehenditur, ex omni naturali, sensilique corpore constare necesse est. Hæc est intentio siue syllogismi conclusio, propterea quia extra cœlum nullũ sit corpus, neque fieri possit. Hæc est syllogismi uis. (H)

Nam si extra vltimam conuersionem corpus sit naturale, ipsum aut simplicium corporum aliquod, aut cõpositorum, aut secundum naturam, aut præter naturam sese habere necesse est.

Expositio. Propositã intentionẽ syllogizat hypothetice diuisiue destructiue sic si aliquod corpus extra ultimã sphærã sit, ipsum erit aut simplex, aut mistum, aut sm naturam, aut

prçter naturam, sed nullum horum est, neq; esse potest, igitur extra cœlum vltimum nullum corpus nāle vel sensile esse potest: huius præmisit disiunctiuam, quæ est maior, & sermo translationibus pespicuus est.

Simplicium quidem igitur nullum erit, demonstratum est enim circulariter delatum suum locum cōmutare non posse.

Expositio. Probat nūc minorem, v; , ꝙ nullum horum sit, quia aut erit corpus ꝙ circulariter fertur, aut leue, aut graue. p̄ ꝑbat ꝙ nō sit corpus, ꝙ circulariter fertur: q̄a demr̄atum est 6. auscul. physicæ corpus ꝙ circulariter ferr̄ nō posse suū locū ꝯmutar̄, nisi ẜm formā, nō aūt ẜm mām. Aīaduersione dignum, rōnem hāc esse sic formādam si extra vltimū cœlū est corpus ꝙ in orbem ferr̄: aut est ibi violēter, & hoc nō, q̄a esset alteri locus ille nālis, aut nāliter, & cum quicquid sit nāle vni indiuiduo vnius spēi in simplicibus, illud idem numero sit nāle cuilibet indiuiduo eiusdem, ut totiens est ꝑbatum locus ille erit ēt nālis vltimo cœlo nostri mundi, igitur aut ille orbis ad locum nostrum, aut noster orbis ad locum illius feretur, et quicquid erit, sequitur cœlum posse locum commutare ẜm formam & mām, cuius destructionem indicat Aris. dicens, demonstratum est enim in 6 phy. circulariter delatum suum locum commutare non posse, & ita illud cōsequens est impossibile.

At neq; id esse potest, quod e medio fertur, neq; id quod subsidet. Quando quidem per naturam ibi non erunt, quippe cum ipsorum alia sint propria loca. Præter naturam autem si sint, alii cuipiam corporum exterius ille locus per naturam inerit. Qui nāq; alicui prçter naturam competit, alii per naturam insit, necesse est, at nullum prçter hçc corpus existit. Fieri igitur nō potest vt extra cœlum corporum simplicium aliquod sit collocatum.

Expositio. Hactenus, ꝙ corp⁹ extra vltimū cœlū nō sit corp⁹, ꝙ in orbē ferr̄, ꝑbatū est, nūc ꝙ neq; sit leue neq; graue, ꝑbat, sic, q̄a si extra cœlū sint ignis & terra, erūt ibi aut ꝑ nām aut p̄ter nām, ꝑ nām q̄dē ibi esse nō possunt, quia vni corpori nō est nālis nisi unus locus, mō oībus grauibus assignatus est vt locus nālis mediū nostri mūdi, oīb⁹ uero leuibus vltimū oīum cōcauū lunæ, q̄re alia loca p̄ter hæc duo eē nō p̄nt illis nālia. Præter nām vero minime ibi erūt: q̄a locus ille exteri⁹ alii corpori p̄ter hæc erit nālis, ꝑ regulā traditā sup̄ius, mō nullū tale vr̄ p̄ter hæc eē, q̄re extra cœlū nullū horū ē. Inq̄t. { At neq; id eē pōt ꝙ e medio fertur utpote leue, neq; id ꝙ subsidet, utpote graue, q̄n q̄dē ꝑ nām ibi nō erūt. q̄ppe cū ipsorū alia sint ꝑpria loca & nāīa, .ı. infra v; cœlū octauū, leuibus vltimū lunare, grauibus aūt mediū totius, & impoſē est vni corpori nāliter cōpetere plus vno loco. Præter nām aūt si sint, alij cuipiā corporū exterius ille locus ꝑ nām īerit: q̄ nāq; alicui p̄ter nām cōpetit, alij ꝑ nām insit necesse ē. Hçc.n ē regula ī hoc libr. sæpius declarata, at nullū p̄ter hæc tria, v; leue, & graue, & neutrū existit corp⁹ ī rerū nā, cui inēē possit locus ille fieri igir̄ nō pōt ut extra cœlū corporū simpliciū aliq̄d sit. Et ī hoc recte Expositor sentit rōnes has nō valere nisi ex illo: q̄. supius est demr̄atū unū v; esse vltimū, ꝙ est locus nālis oīum leuiū, unum ēt medium: ꝙ ēt est nālis locus oīum grauium. Ex hac enim suppōne, rationes hæ uim habent pollentem.

La. s. tho.

Quod si corpus simplex neq; at ibi ullum esse, neque etiam mistorum aliquod ibidem esse poterit. Mistum enim si fuerit alicubi, simplex etiam ibidem sit, necesse est.

A Hactenus ꝙ nullū simplex extra cœlum sit corpus, ꝑbatum est, at nūc ꝙ nullum sit extra cœlum mistum ꝑbat. nā si extra cœlum est aliq̄d corpus mistum, oportet ut ibidē sit corpus simplex, nā si mistum fuerit alicubi, simplex ēt ibidem sit necesse est, saltem id simplex, q̄d in illo est misto. Etiā pp aliam cām, q̄m mistum & mouet̄ & est in loco a p̄dominātē elr̄to, igir̄ in illo loco extra cœlum si fuerit aliq̄d mistum, oportet in eodem esse simplex p̄dominans, uirtute cuius mouetur, & est in loco. Quare cum extra cœlum nullum sit simplex neq; mistū esse potest vllum, hæc Aristoteles. Expositio.

Aris. uero (ut Auer. sentit) ꝑbauit extra cœlum nō posse esse aliud cœlum p̄ter nāliter, quia tunc cōmutaret locum ferēdo se illinc ad locum cœli nostri. Tacuit aūt (ut Auer. inquit) ꝑbare ibi cœlum esse nō posse nāliter: quia est ꝑ se notum, ꝙ hac rōne ꝑbat. nam si extra cœlū nostrum esset aliud cœlum, esset ibi ēt alius mundus. quod deducit, quia si extra cœlum nr̄m est aliud cœlum, oportet in medio illius esse terram fixam, circa q̄ fertur, oē. n. ꝙ mouetur, eget quiescente, & si ibi fuerit terra, erit ēt et ignis, &. n. si unum cōtrarium fuerit in rerum nā, & reliquum etiam erit. Vltra, si in illo sunt extrema, erunt ibi media, quare si ibi erit cœlum: erit etiam alius mundus. Aut melius fortasse id tacuit de vtroq;, quia quicquid dicitur, sequitur cœlum posse locum mutare, nam si extra cœlum vltimum est aliud cœlum eccentricum, si ibi erit nāliter, nostrum mouebitur ad illud, si p̄ter nāliter illud mouebitur ad nostrum: propterea tacuit hæc. Deinde Aris. (ut inquit Auer.) ꝑbat extra cœlum nōn posse eē elr̄ta & debuisset p̄sumere diuisionem hanc aūt nāliter: aut p̄ternāliter & non p̄accipit, sed destruit absq; p̄acceptione, & (ut Auer inquit) hoc fecit, quia ex alterius destructione sequitur alterius probatio vel fecit ut esset breuis. nam utroq; modo bene fit. Hæc ex Auer. Quæ Auer. com. 97.

B

At uero neq; fore etiam possibile est. Nam aut p̄ter naturam, aut sc̄d̄m naturam erit, & aut simplex, aut mistum. Quare eadem ratio rursus insurget, nihil enim refert consideranti si sit, an fieri possit perspicuum igitur ex dictis, nec esse, nec fieri posse ullius extra cœlum corporis molem.

C

Hactenus ꝙ: de inesse nullum corpus sit extra mūdū ꝑbauit, nunc idem probat de contingenti ꝙ non contingit aliquod corpus esse extra mundum, & arguit disiuue ut prius, quia si aliquod corpus extra mundum contingit esse factum, aut erit simplex: aut mistum, & vt cūq; sit, aut nāliter, aut p̄ternāliter & arguatur vt prius, quare eadem rō insurget, nihil n. refert consideranti si illud sit de inesse, an fieri possit de contingenti. Sed dices uidetur ꝙ inesse & contingens esse differunt: ut dicitur primo priorum: igitur refert illud consideranti S. Thomas respondet Aristotelem intelligere in sempiternis. nam ut dicitur in. 3 auscul. phyficæ in æternis non differt esse, & posse. Sed hæc solutio nulla est, quia qui dicerent plures mundos esse possibile, non dicerent illos esse sempiternos, sed genitos, & corruptibiles. Melius igitur cum Auerroe dicerem ꝙ inesse, & cōtingens esse non differunt quo ad rationem. ipsum enim inesse est cōtingens deductum ad actum, at contingens est ipsum inesse futurum, igitur quo ad rationem non differūt, vbi nanq; extra hunc mundum esse potest corpus, potest poni inesse, contingens enim positum inesse non infert impoſē ex positione illius, & sic nihil refert quo ad rōnem. Propterea concludit { perspicuum igitur ex dictis, nec esse, nec fieri posse vllius extra cœlum corporis molem. Hçc est conclusio ex dictis. Expositio. Solu. s. tho. Propria solutio & de mēte Auer.

D

Quare uniuersus mundus ex tota sua materia cōstat. nam materia eius erat naturale atque sensile cor-

pus quo fit ut nec nunc plures sint cœli, nec fuere, nec fieri possint. Sed unicum duntaxat est hoc cœlum, atq; perfectum.

Expositio. His modo sumptis syllogizat intetum sic, corpus nãle atq; sensile est mundi mã, mundus constat ex oĩ corpore nãli, atq; sensili igitur mundus cõstat ex oĩ sua mã inquit { Quare uniuersus mundus ex tota sua mã constat. Hæc est cõcl'o Deinde sumit maiorem dicens, nam mã eius erat nãle atq; sensile corpus. Cui adde minorem iam declaratam, videlicet, sed mundus constat ex oĩ sensili atq; nãli corpore, et sequitur conclo uidelicet ꝙ mundus constet ex tota sua mã. Conside. textus. Quo uero ad uerba, laborat Expositor, nam in suis translationibus sic scribebat. Aquas multum hic infudat. Vniuersus enim mundus ex tota sua mã constat. Vbi Aris. vr̃ reddere cãm eius quod dixerat, dixerat. n mundum ex oĩ sensili corpore constitisse: nunc quasi vr̃ reddere cãm ex eo, quia constat ex tota sua mã, & laborat soluere, & oĩs sua cõsideratio est inutilis, nam uerbum illud græcum γὰρ ad nos uenit interdum pro certe, interdum ꝓ quia, interdum pro quare, & cæteris id genus, ueluti ẽt ipsum. n. apud nos sumi cõsueuit, & ita trãstuli ego. Quare vniuersus & reliqua, ubi nulla euenit difficultas. Vlterius aĩaduersione dignum de mũdo extitisse quatuor põnes. Alia qdem Democriti atq; Anaximenis ꝙ actu sint plures mundi inter se eccentrici. Alia Empe. ꝙ fuere plures, sed actu unus est. Nam lite & amicitia fuerunt corrupti & geniti. Alia & tertia Platonis ꝙ nec sunt nec fuere plures, sed esse possunt plures: quia eius opifex uno exemplo põt facere plures. Quarta est pipateticorum, ꝙ nec sint plures, nec fuere, nec esse possint sed est unicus & perfectus semper. Hęc quatuor epilogãdo tetigit dicens { Quo fit ut nec nũc, plures sint cœli, et hoc cõtra Democritum & Anaximenem. nec fuere, & hoc cõtra Empedoclem, nec fieri posit, & hoc contra Platonem, sed unicum numero in sua spẽ dũtaxat, ẽ hoc cœlũ atq; ꝑfectum, & hoc ꝓ opiõne peripateticorum.

Quæ Auer. Com. 98. Ex com. Auer. colligitur una rõ aduersus Platonem, quæ sic componitur, si contingit plures esse mũdos: cõtinget plures esse numero mãs, atq; plures ẽẽ numero terras, si contingit plures terras esse, contingit unam numero terram moueri motibus contrarijs nãliter, vltimum consequens est impoẽ, igitur primum antecedens. Sed Deus non põt agere impoẽ, igitur nec uno nec pluribus exemplis Deus põt plures mundos facere. Secundo, in commento colligitur alia rõ contra Democritum & Anaximenem & cã quare in ęternis non est plus uno in diuiduo in spẽ. Rõ quidem hæc est, indiuidua sunt plura numero, quia nõ possunt esse æterna ẽm idem numero, igitur per conuersionem per cõtrapõnem, quæ possunt esse ęterna ẽm idem numero, nõ sunt plura numero sub eadem spẽ, at cœlum est & põt esse æternum ẽm idẽ numero, igitur nõ est plus uno numero in spẽ. Cã vero hęc est ut saluetur esse perpetuum, quod cum non posit fieri per unum, fit per plura. Inde fuit necessitas multitudinis indiuiduorum. Ex modo dictis ab Aris perspicuꝰ est error Auerrois. Auer. n. supius cõmẽ. 95. uoluit ipsius mũdi mãm esse elñta ipsa, formam uero mundi esse corpus quintum, at Aris. uult mãm mundi esse omne corpus naturale ac sensile. Quo fit ut non modo ipsa elemẽta materia sit mundi, sed omne corpus quintum, cũ omnia & naturalia sint, & sensilia.

Quæ nam sit Mundi forma.

SEd tunc emergit qõ non parua, quæ uidelicet sit mũdi forma. ab Aris. n. habemus quæ sit mũdi mã, sed quæ sit illius forma, ab Arist. non habemus. & hæc qõ eo potissimum emergit. quia cuilibet mãæ rñdet aliqua forma, unde & Auer. dixit mundi formam posse esse in alijs materijs. Cõis põ. Prima põ. Auer. Cõuenere itaq; oẽs uniuersi mundi formam esse unitatem. Sed longe difficilius est, quid nã sit vnitas hæc. Alij nãq; sensere unitatem illam esse uirtutem ꝙdam spiritualem e primo ente in ipso uniuerso singulaq; eius parte diffusam, atq; causatam, qua quidem mundi siue partes siue membra cõnectantur, atq; coalescant, ceu animalis corruptibilis membra spiritu e corde diffuso ad ipsa colligi uidentur. Cui põni consentire uisus est Auer. & in. 2. huius. cõ. 71. & lib d d. disputa. 3. in solutione. 12. dubij. Tu vero lege huius confutationem alibi. Themistius uero in ꝑ de anima cap. 21. & in pluribus locis libri. 3. de anima, atq; Simplicius ibidem vnitatem illam, mundi animam arbitrati sunt Quam Plato ipse in Thimæo asserit esse in medio, ut uniuersum recte gubernet. Hanc dicunt ad elementa quidem esse naturam, ad cœlos uero animam, ad homines esse intellectũ. Põ Thom. Simplicius Plutar.

Huius quoq; põnis fuit Plutarchus Rhodius in eo libr. quem de opinione Platonis de anima ad antobolũ filium conscripsit. Et sine dubio si Aristo. hanc animam mundi cum Platone sentit, nullibi apertius eam indicat, ꝙ hic. Nam materiam explicat, igitur formam indicat. Sapide etiam hæc anima unitas est. nam ut ab unitate ꝓficiscitur numerus, sic ab hac proficiscitur rerum multitudo & mundus. Quo fit ut ex parte formæ esse posint, plures mundi, quia hæc unitas esse potest, unde infinita proficiscatur multitudo, ex parte uero materiæ unus est cum nulla alia sit materia, quæ proficisci ab illa possit.

Sed quia fortasse hæc põ non est peripatetica, atq; nullibi exposita ab Arist. aliter & peripatetice dicerem per unitatem illam esse intelligendum primum motorem, quem græci Deum uocãt. Põt. n. Deus cõsiderari aut realiter aut intentionaliter: ut. n. realiter cõsideratur est anima uniuersi per ꝙdam æquocationem dicta constituens mũdum in esse, & ipsius quanlibet partem at sit intentionaliter consideratur, sic nec mũdi nec alicuius partis eius forma erit, sed intellis seipsum intelligens, et formam omnium intellectuum, qui ipsum intelligunt. Qualis hęc positio. Propria põ Et ꝙ hęc sit intentio Aris statim insequentibus dicetur. ait. n. unde & alijs cõicatum est, his quidem clarius, his uero obscurius esse ipsum atq; uiuere, quæ rõ docet Deum ẽẽ oĩbus formam. Amplius omnes peripatetici uoluere deum esse primum finem. primum agens, atq; formam primam, quę res nulla esset, nisi ipse esset forma uniuersi, nullius enim alterius esse potest. Rursus Aristoteles ex unitate motoris conclusit unitatem mundi Quod nisi deum voluisset esse mundi formam, eius rõ nulla esset. Hãc forsitan doctus Parmenides balbutire uoluit; dum omnia unum ait. nam ut Plato exponit in libro Parmenidis, Parmenides omnia dicit esse unũ numero vnitate illius primę formæ: quæ tamen proprijs & specularibus formis differunt, ut membra hois unum sunt unitate communis formæ & plura etiam nemo dubitat. peculiaribꝰ ac ꝓpriis formis Deus igitur est mundi forma, siue per hoc, quia ipsum constituit, & inesse perficit, siue per hoc quia est operans intrinsecum Quo fit ut ex parte formę esse possint plures mundi. potest. n deus aut plures constituere mũdos, aut in pluribus esse operator intrinsecus defectu uero mãæ, unicus est tantum numero mundus. positio. Parmeni.

Aut forte peripatetice etiam sentiendo dicerem formam totius mũdi esse ipsum totum, quod est unum numero, ordine, & positura. Materia uero partes sunt, ꝗ & sensilia & naturalia corpora dicuntur. dicebamus. n. in auscultatione physica, partes esse totius materiam, totum uero ipsum formam partium. Quo fit ut partium mundi forma sit ipsum totum, ipsius autem totius materia sint ipsæ partes. Tu uero elige harum quamuis. Hæc de mundi ipsius forma. Alia ppria positio.

Pariter insuper perspicuum est, quoque quidem locus, nec uacuum, neque tempus extra cœlum est, in omni nanq; loco corpus ipsum esse potest. Vacuum vero id esse aiunt, in quo corpus non existit, sed esse potest. At tempus numerus est motus, motus uero absq;

naturali

naturali corpore nequaquam est. At qui ostensum est extra cœlum nec esse corpus vllum, nec esse posse pa/tet igitur ibi neque locum, neque uacuum, neque tem/pus esse. A

Expositio. Fortasse hæc est nona summa, in qua probat q̃ſi ex di ctis extra cœlum nihil esse. hactenus.n. ꝙ extra cœlum nullum ſit ſenſile & nãle corpus ꝓbauit, nũc uero q̃ nec ſit ibi locus: nec vacuum: nec tp̃s, ꝓbabit, & p̃ ꝓponit in tẽtionem & inq̃t. Pariter inſuꝑ perſpicuum eſt, ꝙ ne q̃/dem locus, nec uacuum: neq; tp̃s extra cœlũ eſt. Quo vero ad uerba attinet ꝑpeavr̃ Ariſ. hæc ſimul & pariter cũ dictis cõcluſiſſe, qa hæc tria ſunt accidẽtia, quæ nãlia corpora ſequũtur, ut. 4. auſcul. phyſicæ eſt explicatum, iccirco q̃ principalr̃ de corporibus declarauit, ſimul & pariter de ꝓpriis ipſorum accidẽtibus cõcludit, & ſyllˀs li teræ eſt hypotheticus hoc mõ: ſi extra cœlum ſit locus, uel uacuũ, uel tp̃s, extra cœlũ eſſe poſſet corpus nãle: ſed (ut ꝓbatum eſt) extra cœ lũ nec eſt, nec fuerat, nec eſſe põt corpus nãle, igiſ extra cœlũ nec locus nec uacuũ, nec tp̃s eſt, erat, uel eſſe põt. de rõne ꝓbat maiorem deducẽ do in ſingulis, & inq̃t, in oĩ nãq; loco corpus ipſum eſſe põt, & ita ſi extra cœlum eſſet locus: ibi corpus nãle eſſe poſſet, hæc de loco. Vacuũ uero id eſſe aiũt, in quo cor/pus nõ exiſtit, ſed eſſe põt, & ita ſi extra cœlum eſſet va cuũ, ibi corpus nãle eſſe poſſet, hæc de vacuo. At tp̃s nu merus eſt motus, motus uero abſq; nãli corpore nequa quã eſt, & ita ſi ibi eſſet tp̃s ibi et eſſet corpus nãle: & ſic patet maior, videlicet ꝙ ſi extra cœlum ſit locus, uel ua cuum, uel tp̃s, extra cœlum eſſe poſſet corpus nãle. Dein de ponit minorem: quæ eſt deſtructio cõſequentis, et in quit. At qui oſtẽſum eſt extra cœlum nec eſſe corpus vl lum, nec eſſe poſſe, hęc eſt minor & deſtructio conſequẽ tis. Infert concluſionem, quæ eſt deſtructio antecedentis et inquit. Patet igitur ibi neq; locum, neq; uacuum, neq; tempus eſſe. B

Quo circa ea quæ illic ſunt neque apta ſunt in lo co eſſe, neque tempus ipſa facit ſeneſcere, neque vllius eorum eſt vlla mutatio, quæ ſuper ultima ſunt conſti/tuta latione. C

Expoſitio. Qualia uero ſint ea, quæ extra cœlum ſint, nũc oſten dit, & hoc nõ iniuria, nam ex hoc fere patebit, q̃ ſit mun di forma, ſi Deus ipſe (ut aliqui putãt) ſit uniuerſi forma & quia hæc ex dictis ſequiſ, rem hãc pfecit per formam illationis. declarat aũt p̃, qualia non ſunt illa: deinde q̃lia ſunt, & hoc rõnabiliter: quia negatio eſt cognitiõe prior affirmatione, maxime qñ res eſt difficilis cognitu, aut quia illa q̃lia nõ ſunt cognoſcũtur, q̃lia uero ſunt, aut nõ cognoſcunſ, aut cum difficultate. & dicit quia ꝓbatum eſt ſuꝑ extra cœlum nõ eſſe locum, ſequitur ut illa quæ ibi ſunt, nõ ſint i loco, rurſus quia ꝓbatum eſt extra cœ lum nõ eſſe tp̃s: ſequitur illa nõ ſeneſcere in tp̃e. Tertio: qa ſupra vltimã lationẽ nulla eſt mutatio: ſequitur vt illa nõ ſint mutationis participia. Illa igiſ, q̃ ibi ſunt: nec in lo co ſunt, nec in tp̃e, nec mutatione participãt. Aĩaduerſio ne dignũ hæc de illis poſſe declarari alio mõ. q̃ ex dictis. Ea nanq; q̃ hic ſunt, in loco eſſe vñr, quia ſunt corpora, ſunt quoq; in tp̃e, quia mãm hñt atq; cõtrarium, mutan tur uero: quia priuationi miſcẽtur. At cũ illa nec corpo/ra ſint: nec mãm uel cõtrarium habeãt: nec priuationi mi ſcentur, erũt igiſ loci, tẽporis, ac oĩs mutationis exper/tia: Qualia igiſ illa non ſint: his modo patet. D

Sed nullis alterationibus, nulliſque paſſionibus prorſus ſubiecta, optimam atq; ſufficientiſſimam vitã ducendo, omnem ęuum abſoluunt.

Expoſitio. Hactenus q̃lia nõ ſint, ex dictis concluſit, nunc uero q̃lia ſint, non ex dictis, ſed ex aliquibus expoſitis addit, et inquit: ſed nullis alterationibus, nulliſq; paſſionibus ſi ue morbis ꝓrſus ſubiecta, optimam atq; ſufficientiſſimã uitam ducẽdo, oẽ æuum abſoluũt. Hæc aũt tria nõ ex his, ſed ex aliis patent, nullis.n alterationibus nulliſq; paſ ſionibus ſubĳciuntur, quatenus illa nõ ſunt mãæ atque cõtrario ꝑmiſta, ut terracea ipſa aĩalia. Poſſidẽt aũt opti/mam uitam: quatenus ſumme appetibilem. Sufficiẽtiſſi/mam, q̃tenˀ nullo indigẽt aut ꝓ uitę cõſeruatione, aut ꝓ illius uitæ opum executione: hñt ẽt uitam æternam, qua tenus oẽ ęuum rerum abſoluũt. Etiã ex dictis patere pt̃, ſunt.n. alterationis expertia: quia non ſunt in loco, oẽ.n. ꝙ alteratur: eſt in loco morbis nõ afficiũtur: quia tp̃e nõ ſeneſcũt. uitam hñt optimam, qa ei nihil miſeriæ miſceſ, ſufficientiſſimam, quia nullo bonorum egent nec fortu næ, nec nãæ, nec animi. Differũt autem æternitas æuũ, & tempus, ut. 4. phyſicę auſcul. ſumitur, quippe cum ab æternitate æuum, ab æuo tempus proficiſcatur. Quo fit ut quia uita illorum omne æuum atq; omne tempus ab ſoluat, ideo ſit penitus æterna.

Diuinitus enim nomen hoc pronuntiatum eſt a pri ſcis: finis enim qui uitæ uniuſcuiuſq; continet tempus, cuius nihil ſecundum naturam eſt extra, æuum uniuſ cuiuſq; eſt nuncupatum per eandem etiam rationem et uniuerſi cœli finis, & finis qui tempus totum infinitũ/ que continet, ęuum eſt, a ſemper eſſendo nuncupatione ſumpta immortale atq; diuinum.

Remouet cauillum. poſſet.n. obĳci vitam illorum nõ abſoluere oẽ æuum, quippe cum æuum ſit etiam ipſius cœli menſura, quam uita illorum excellere non poteſt. Rñdet, ꝙ æuum põt ſummi ꝓ menſura uniuſcuiuſq; rei adęquata, qua quidem rõne tempus. 70. annorum eſſet æuum hoĩs, uel ſpatium. 9. annorum eſſet æuum canis. Aut põt ſumi ꝓprie pro cœli menſura: quæ & ipſi cœ/lo æquatur, & omne tempus cõtinet, & hæc potius ſem piternitas a ſemper eſſendo eſt nuncupata, q̃ æuum. Ad ꝓpoſitum cum dictum eſt uitam illorum abſoluere oẽ æuum, accipitur ęuum pro tempore cuiuſq; rei adæqua to, & non pro cœli ſempiternitate, quæ eſt coæqua uitæ illorum. Inquit. Diuinitus, n. nomen hoc (uidelicet æui) pronũtiatum, ſiue diſtinctum eſt a priſcis: finis.n. ſiue mẽ ſura: qui uitæ uniuſcuiuſq; continet tempus: cuius nihil ſm nãm eſt extra, æuum uniuſcuiuſq; eſt nuncupatum: & ſic æuum uno modo ſumitur pro ſpatio tẽporis, quo aliquid æquate nãliter uiuit, per eãdem etiam rationem & uniuerſi cœli finis, & pro.i. finis qui tempus totum in finitumq; continet alia rõne æuum eſt, dico alia rõne a ſemper eſſendo nuncupatione ſumpta immortale atque diuinum, ita ut ſempiternitas dici debeat. Ad ꝓpoſitum ſumendo æuum primo modo, ſic vita illorum abſoluit oẽ æuum. Sed ſcdo modo accipiendo ęuum, ſic illorum uita non abſoluit oẽ æuum, quia non æuum cœli, cũ ſit ille æquatum. Quo uero ad verba græca attinet, uerbũ illud æuum grece eſt αἰὼν: quod nõnulli interpretes ſempi ternitatem latine dixerunt, uerbum vero abſoluunt, grę ce eſt διατελεῖ quod etiam illi latine dicunt perficiũt, iuxta quorum translationem erit ſenſus, ſed nullis alteratio/nibus, nulliſq; paſſionibus prorſus ſubiecta optimam at que ſufficientiſſimam uitam ducendo in tota ſempiter/nitate perficiunt, hoc eſt uiuunt, atque degunt, & ꝙ illa degant in ſempiternitate, authoritate ꝓbat antiquorum, qui ipſum αἰὼν ſiue ipſam ſempiternitatem bifariã ſumũt, aut pro menſura cuiuſq; æquata, aut pro cœli menſura, quæ proprie dicitur ſempiternitas a ſemper eſſendo: & in hac illa degunt, atq; uiuunt quatenus per hanc agunt atq; operantur: & in hunc modum Simplicius ipſæ ex/ponere vr̃, quem Expoſitor noſter ſequitur. Ego autẽ αἰὼν latine dixi ęuum, quod Auer. in ſuis translationibus ſeculum habet, & nõ inepte, & tunc quonam modo tex Quæ Auer. com. 100.

tus sit exponendus, ex his patet. Sed quæres quid Aris. per id quod est extra cœlum intelligit cum ait illud neq; esse in loco, neq; in tempore, nec in mutatione. Rñdet Auer. authoritate Themistij: Alexandrum intellexisse et primam cām, & orbem vltimum & supremum & vtroque modo exponendo. Auerroes asserit Alexandrum recte dixisse, & hoc nititur exponere, & de prima cā, & de supremo orbe. de prima cā quidem, quia primam cām collocat Aris. in primo continēti siue supremo cœlo, quia eius motio apparet illic prius. pp quod Aris. in .8. physicæ auscul asserit Deum esse in conuexio sphæræ siue in supremo orbe. Ecce quonam modo peripatetici locant Deum per operationem, de quo postea dicemus tunc si intelligit per illud quod est illic, primam cām. patet illam nec in loco esse, quia extra cœlum nullus est locus, nec in tempore: quia extra cœlum non est tempus, nec in mutatione, quia extra cœlum nullus est motus. Si vero orbem intellexerit patet primo ipsum nō esse in loco, quia oē quod est in loco cōtinetur e corpore, at extra orbem non est corpus. Secundo patet ipsum nō esse in tpe, primo quia ipse est cā temporis, igitur non est in tempore. Secundo, quia nō terminatur tpe, cum perduret semper: & ita prima cā & orbis quo ad has conditiones non differunt. Ex his obiter Auer. concludit ad mentem Alexandri orbem siue mūdum esse æternum atque non in mutatione constitutum, & hoc per conuersionē per contrapōnem hoc modo, oē generabile & corruptibile tpe terminatur, igitur oē non terminabile tempore est non genitum. Sed cœlum est nō terminabile tempore, igitur ingenitum. Hæc quo ad cōditiones negatiuas.

Quo uero ad affirmatiuas, videtur quod neq; orbis neq; prima causa alteratur, uel patiatur, cum ambo sint sine materia & contrario, & tunc per id quod est supra lationem, si exponatur de prima causa, intelligit supra omnem motum tam rectum q̃ orbicularem, & hoc melius intelligitur, & si exponatur de orbe intelligitur per lationem, motum rectum. Secundo videtur q̃ ambo viuant uita optima, licet aliter ut supplendum est, nam Deus uiuit per essentiam: quo modo animam uiuere diceremus, orbem uero participatiue, quo modo animal uiuit. Ecce quonam modo Auer. omnia hæc & de deo, & de orbe uerificauit pro opinione Alex. Sed Expositor refellit expōnem Alexan. & ostendit illam non posse intelligi de orbe. Primo quia Aris. excludit omnem transmutationem ab eis quæ illic sunt, modo orbis non excluditur ab omni transmutatione. Secundo ait ea quę sunt extra cœlū nō eē ī loco, sed nihil ē extra se, igr̄ nō de orbe. Tertio Aris. ait illa optime uiuere, hoc autem non vr̄ cœlo inesse, nam cœlum uiuit per unionem animę ad corpus, & sic viuit quasi participatiue. Quarto, ait illa habere uitam sufficientissimam, modo cœlum talem uitam nō habet, nō .n. uiuit sufficienter, quia mouetur propter bonum eius, & ita uiuit egendo, propter hæc Expositor forte Simplicij authoritate omnia illa esse dicta de intelligentiis asserit, quod ea ratiōe magis patet, quia græca litera est pluraliter scripta, & non singulariter, & ita non de orbe tantum, nec de Deo solum, sed de oībus illis substantijs Aris. vr̄ intelligere. Sed si quis afficeretur expōni Alexan. aīaduertat, q̃ cœlum uiuit & intelligentia uiuit, cœlum .n. uiuit participatiue; intelligentia p̄ essentiam. Tunc Aris. per illa in plurali intelligit oēs orbes, principe supremo tanq̃ optimo & perfectiori, omnes .n. uiuunt, participatiue tamen, aut intelligit omnes ītelligētias, principe prima cā: hæ .n. p̄ essentiam uiuunt. Tunc ad rōnes, ad primam diceret Aris. excludere omnem mutationem corruptiuam. Ad secundam per extra intelligit negatiue, hoc est nō intra. & hoc modo orbes sunt extra cœlum, hoc est nō intra mūdum siue cœlum. Aut dōni orbes esse extra cœlum, quia nō sequunt̄ cōditionem eorum, q̃ sunt intra cœlū, sunt uero ibi, hoc est in conuexo oīum elntorum. Ad tertiam diceret orbes optime uiuere rōne habita ad aīalia terracea, quæ

E paruo tempore uiuunt, non autem optime uiuere rōne habita ad substantias illas, quæ per essentiam uiuunt. Ad quartam diceret illa uiuere sufficiēter, quia nullo exterius egent pro ipsorum p̄seruatione, cum quo stat illos egere aliquo pro motu, & sic Alixan defendi potest.

Vnde & ipsum esse atque uiuere aliis quidem clarius, aliis uero obscurius communicatum est.

Hactenus q̃ substantiæ illæ uiuant uita optima, sufficientissima, atq; perfectissima declarauit, hic infert ipsum esse & uiuere esse communicatū oībus alijs rebus, licet non eodem modo, sed aliis quidem clarius, alij vero obscurius, ut sit syl̄s iste, ab eo quod uiuit optime, & est p̄fectissime: communicatum est esse & uiuere alijs oībus, ut a calido per essentiam communicatus est calor alijs oībus per participationem. 2. met Sed illa uiuūt uita optima, & sunt res perfectissimæ, propterea infert, unde & ipsum esse atq; uiuere aliis quidem clarius, aliis uero obscurius communicatum est. Dixit autem hæc, quia res sunt in duplici differentia, aliæ quidem quarum esse & uita est æterna s̄m indiuiduum, ut orbes, & intellus, & his clarius, & hoc est perfectius uiuere & esse ab illis deriuatum est cum ipsa sint, quæ illa participent, & non in suo simili. Aliæ uero quarum esse & uiuere est æternum s̄m spēm, ut animalia & stirpes, & his deriuatum est esse obscurius ac imperfectius cum in suo simili uita, & esse participare uidentur. Sed siue sic siue sic, omne defluit ab illis, quæ aut per essentiam uiuunt: aut perfectissima & sufficientissima uita existunt. Aīaduersione dignū apud Alexan. posse etiam intelligi ut colorat Auer. etiā de orbibus, inest .n. esse & uiuere maxime & perfectissime orbibus, potissimum ei qui motu f̄rtur diario, inde alijs generabilibus deriuatum est esse & uiuere, sed non modo eodem, cum alijs clarius sit cōmunicatum ut animalibus, quæ uiuunt uita simili illis, maxime hoies, qui uiuunt intellectu. Aliis obscurius, ut stirpibus & elntis, quæ uitæ parum habent: elementa quidem quatenus sunt partes rerum uiuentium, stirpes autem quatenus uiuunt uita imperfectissima & uili.

Etenim ut in externis circa diuina sententiis per sæpe rōnibus omne diuinum necessario intransmutabile esse declaratum est, primum ipsum atq; summum, q̄d ita se habeat, astipulatur dictis.

Nunc ea quæ illis præbuit, manifestat, & primo proponit illa, addens excusationem sui. Secundo ea declarat. Illa itaq; proponēs & suiipsius excusationem addēs inquit, etenim ut in externis circa diuina sententiis persæpe rationibus siue disputationibus omne diuinum necessario esse intransmutabile declaratum est, primū ipsum atq; summum quod ita se habeat, astipulatur dictis, & ita intendit p̄bare illud esse intransmutabile, cuius excusationem p̄ponit, ex eo quia alibi illud est etiam dictū.

Quo uero ad uerba attinet, animaduersione dignum ut ex Simplicio colligi potest, duo apud philosophos esse genera dogmatum. Alia nāq; dogmata erant, quæ multitudini scholarium tradebantur, & iunioribus, & prouectis. & hęc a græcis dicebatur encyclia philosophemata. Alia uero erant acutiora, quæ prouectioribus tradebantur. Hæc syntagmatica, hoc est seria, & ordinaria, uel acroamatica, hoc est auscultatoria dicebantur. In his igitur externis dogmatibus, quæ tradebantur omnibus, dictum est, omne diuinum esse intransmutabile. Animaduersione dignum, omne diuinum esse intrāsmutabile, quia non subiectum motui, & primum, quia nō subiectum tempori, & summum, quia non contentum loco; diuinum quia e materia separatum. Hæc ab expositoribus tum gręcis, tum latinis. Sunt qui encyclia intelligunt p̄biam moralem, q̃ Auer. uulgarem appellat. In morali enim scientia traditum est omne diuinum eē mutationis expers. Tu uero in his confide græcis.

Neque

Neque enim aliud præstabilius est, quod quidē moueret, esset enim illud porro diuinius ipso.

Expositio. Nunc probat illud & primo sic, quod nō habet aliqd p̄stabilius ipso, non mouetur, diuinum illud & primum nō habet aliquid p̄stabilius ipso, igitur non mouetur, de rōne tāgit minorem, & inqt. Neq; n. aliud p̄stabilius est ꝙ quidem moueret, hæc est minor, esset n. illud mouēs porro diuinius ipso, & ita non primum. Sed dices, aīal mouet a calido, & tamē calidū nō est aīali p̄stabilius, igit̄ nō op; ut oē mouēs sit p̄stabilius moto. Dici pōt aīal moueri a calido p accñs, p se uero ab aīa appetente frigidum, p cōmodo corporis. at si primum mouetur, oporret ut moueatur per se: quia non est uirtus in corpore, vt declaratum est in lib. 8. auscultа physicæ.

Neque praui quicquam habet, neque bonorum suorum aliquo indiget.

Expositio. Expositor vult ut hæc sit secūda rō ad idem, quæ sic componitur, oē ꝙ mouetur habet praui quicq̄, atq; bonorum aliq̄ indiget. at primum & summum nihil habet praui, nullo quoq; bonorum indiget: igitur nō mouet̄. Melius dicerem nūc Aris. ꝓbare aliud attributum summo, uidelicet ꝙ uiuat vita perfectissima & sufficientissima, ꝑfectissima quidem quia nihil praui habet, sufficientissima uero, q̄a nullo bonorū indiget, neq; fortunę neq; nāæ: neq; animi, ut. 10. ethi. habere, uita nāq; illorū optima est, q̄a nihil praui habet, hoc est miseriæ admistū veluti nr̄a, cuius voluptas est semp miseriæ iūcta. Sufficientissima, quia nō indiget bonis nāæ, cū neq; aptus sit infirmari, nec fortunæ: cum diuitijs nō egeat, p nutritione & educatione, nec animi, q̄a uirtutes sunt remedia uitiorū, at illic uitijs nō subsunt. vr̄ aūt hæc expō melior prima, tum quia Arist. facit uberiorem, tum quia rō prima friuola est. Sic enim ꝓbarem orbem non posse moueri, q̄a neq; praui quicquam habet: nec eget.

Et incessabili igitur motu rationabiliter mouetur, cuncta enim moueri desinunt, cum suum in locum uenerint, eius autem corporis, quod in orbem fertur, idē est locus e quo incipit, & in quem finit.

Expositio. Demum ex dictis infert orbē ipsum moueri a primo motore motu incessabili: ex dictis quidem, quia ꝓbatū est primum esse intransmutabile & optima uiuere uita, igitur intransmutabiliter ac incessanter mouet. est. n. motus ille uti uita sibi. Sed non modo ex dictis hoc vult esse deductum, sed probat hoc ratione alia, cuncta enim quæ desinunt moueri, eo desinunt quia in sua loca ueniunt: at orbis nunq̄ in suum uenit locum, est enim locus idem e quo incipit, & in quem finit. Auer. uero initur defendere Alexā qui textū de orbe exponit. vr̄. n. ꝙ de orbe nō recte dicatur eo nihil esse p̄stabilius, & sic vr̄ Aris. loqui de prima cā. Rn̄det Auer dupl'r, primo intelligēdo p motum alterationem, & tunc uult Ari. uoluisse orbem nō esse alterabilem quia ipse est cā oīum alterationum. Secūdo, q̄a oē alterans per se est p̄stabilius alterato modo nullum corpus est orbe p̄stabilius. Secūdo rn̄det Aris per illa uerba nō uoluisse orbem eē intransmutabilem, sed ꝙ nulla est cā prior, quæ ipsum alteret. posset n dici orbem esse alterabilem: quia est aliquid prius, e quo alterari pōt. Rn̄det Aris. nullam talem esse posse. quia illa erit corruptibilis, oīs n. corruptio fit a corruptibili, & oīs alteratio fit a corpore. Orbe nullū est corpus prius, nec cā prior corruptibilis. Secūdo ait, verba illa { & incessabili igitur } de orbe melius esse dicta nā orbis mouet̄, prima cā nō mouetur, dici pōt, p Thoma, Aris. sic intellexisse { & incessabili igitur motu rōnabiliter mouetur } supple omne illud quod e prima causa mouetur per se, & sic potest de prima causa id intelligi.

Que Auer. com. 100. Colligit Auerroes ex textu suo talem syllogismum, oē quod mouetur per infinita loca æterno tempore mouetur, cœlum mouetur per infinita loca, quia per infinitus situs, qui sunt loca formalia. 6. auscul. physicę, igitur A ęterno tempore mouetur. Maior patet, quia non est maior rō de uno q̄ de alio loco. non enim rōnabilius debet quiescere magis ī uno q̄ in alio. Supponit autem in hac rōne situm esse locum, ad mentem Auicennæ, qui motū cœli situalem esse asserit, ut diximus in physicis, & ī lib. d.d. disputa. 1; in sol. dubij quarti. Quo uero ad uerba Aris. attinet: verbum illud rōnabiliter græce est εὐλόγως latine etiam logice dicitur. Declarat autem Auerr. in calce suæ commentationis. quo nam modo rōnabiliter, hoc est rōne logica cœlum mouetur motu incessabili, & non rōne demonstratiua. Nam Aris. sic arguebat, omne quod mouetur ab eodem loco in eundem locum mouetur motu incessabili: at cœlum mouetur ab eodem loco in eūdem locum: igitur motu incessabili. Quod aūt hæc rō sit logica ut dixit Auerroes eo patet, quia non datur per cām completam, non. n. moueri ab eodē in idem est causa ut motus sit incessabilis, quia si ita esset in corpore B finito & corruptibili esset uirtus infinita, nam rota molēdini mouetur ab eodem in idem. igitur mouetur motu incessabili, & sic eius uirtus esset infinita, quod est impossibile, quia est corpus infinitum, & ita hæc rō est logica non demonstratiua. Et ideo debet compleri hoc modo supponendo cœlum suapte nā moueri ab eodem in idē & circa idem centrum. Tunc rō Aristotelis completur sic, omne corpus quod mouetur ab eodem in idem, per infinitos situs circa idem centrum suapte nā, mouet̄ motu incessabili, cœlum mouetur ab eodem in idem circa idem centrum per infinitos situs suapte natura, igitur mouetur motu incessabili, & tunc cessat obiectio de rota quia licet illa mouetur ab eodem in idem, et circa idem per infinitos situs: hoc non est per se suapte natura, sed p accidens ac uiolenter, & sic completur rō Aristotelis. Sed dices tunc rō Aristotelis peteret: quia supponit cœlum suapte nā moueri circa eundem locum numero, & ab eodem in idem, modo hoc negaret cauillator. Propter hæc ꝓbat Auer. cœlum suapte nā moueri ab eodē C in idem circa medium. Et primo p locum ab opposito, quia si non moueretur nāliter, tunc uiolenter moueret̄, cuius contrarium est ꝓbatum in principio huius libri: et ita esse non perpetuus, qua rōne motor illius esset in māgenitus & corruptibilis, ut patuit. 8. physicæ auscul. Secundo, tunc sibi accideret labor, oē nāq; quod uiolenter mouetur, vr̄ cum labore moueri. Ex his complet rationem, ꝙ videlicet ideo mouetur cœlum incessante, quia nā mobilis est innata non moueri uiolenter, nec quiescere nāliter. natura etiam motoris est innata mouere naturaliter, & non facere quietem, quare ex his naturis proficisceretur non nisi motus perpetuus, & ita patet q̄ sapide Aristo. appellauit suam rationem logicam, & non demonstratiuam. Expositor vero ait Aristo. hanc rationē appellasse logicam, quia non ex necessitate cōcludit, potest enim dici ꝙ licet motus cœli non sit cessabilis ab naturam loci cessat propter naturam: uel uoluntatem motoris, qui mouet quantum vult, & non quantum pōt. Et utroq; modo est sapide dictum: ut mihi videtur, verum de his diximus in. 8 physicæ auscultа. D hæc ex commentationibus Auerr. colligi possunt, ad textus nostri commentationem.

Quę Auer. quo ad uerba cō. 100.

Quę. s. the. Logica ratio, quæ.

Quæstio.
An extra cœlum vacuum sit.

Circa calcem huius capitis plures emergunt qōnes prima est: vtrum extra cœlum sit vacuum, & vr̄ ꝙ sic, primo quia cœlum debet esse ī loco, modo in nullo nisi in vacuo esse vr̄. Secundo, quia siquis esset in extremo orbe posset manum extendere. Tertio, quia si duorum contrariorum vnum est in nā, alterum etiam erit in nā: sed plenum & vacuum sunt contraria, & plenum est in natura, igitur vacuum. His rationibus obediunt stoici, qui vacuū quod cenon vocant, et extra

cœlum, & ibi bitum corporibus cōcedunt, quibus etiā Philoponus consentit, ex eo quia: ut in paruo mundo, ita in magno est, sed homo est compositus ex uacuo & pleno, igitur in mundo & extra mundum uacuum erit.

Cōfutatio. Alexan. cōtra stoicos.

Alexander Aphrodisius, pbat vacuum extra cœlū non esse contra illos. primo, quia si esset, uel esset finitum, aut infinitum, non finitum, quia non magis finiretur in una parte, q̄ in alia. nec infinitum quia tūc esset infinite capax & ita esset ociosa potestas eius, cum nunq̄ reciperet corpus infinitum. Secundo. quia uniuersum vacuum est unius rōnis in toto & qualibet parte, & sic non magis reciperet corpus in una parte q̄ alia, hæ rōnes sunt Arist. 3. auscul physicæ. Sed pace eorum vnr friuolæ. Prima quidem, quia dato q̄ uacuum illud esset infinitum, eius tamen potestas non est ociosa, sufficit enim ut ipsius aliqua pars actu corpus aliquod suscipiat, esset enim ociosa: quando nec illud, nec illius aliqua pars corpus susciperet. Scđa vero multo ībecillior, qm nō a nā loci, nec locati locatur in hac parte magis q̄ in illa, sed a voluntate opificis.

Cōfutatio. rōnū Alex.

Cōfutatio. stoicorum.

Solebamus propter hęc aliter stoicos confutare. primo, quia illa vacua dimensio, aut est eiusdem rōnis, cum q̄titate p̄ntali, aut alterius si eiusdem rōnis, cum illa p̄ntalis non possit esse absq̄ substantia: igitur nec illa, si alterius sit rōnis, uoluntarium est, quare non videtur vnde sit differentia harum, definitio enim q̄titatis una est vtrisq̄, atq̄ affectio eadem ambarum. Secundo, si illud vacuum esset, aut esset alicuius perfectionis aut nullius. non est dicendum illud nullius esse perfectionis, qa tunc nihil esset, ens enim & perfectum idem. si aliquātæ perfectionis: igitur mundus non esset perfectus ex tota sua mā constan, deesset enim sibi perfectio illius. Tertio arguit Auer 4. auscult. physicæ cō. 1. q̄ tunc talis dimensio esset substantia separata, immo infiniti uigoris. substantia quidem separata quia vel in subiecto illa esset vel non. si in subiecto esset, tunc extra cœlum esset corpus aliquod sensile, in quo illa esset. si vero non sit in subiecto aut illa est apta esse in subiecto, aut neq̄ est in subiecto, nec apta nata est esse. si illa non sit in subiecto, & potest subiecto inesse cum nunq̄ insit, esset eius potentia ociosa si nec sit, nec apta nata sit inesse, igitur est substantia abstracta, & ita intelľs, & cum sit infinita substantia, tunc esset infiniti uigoris, quia in aliqua illius parte esset aliquis uigor, igitur in infinita parte maiore, erit infinitus. Quarto, cum mundus esset in illo uti in loco, tunc esset corporum & dimensionum penetratio. Hæ rōnes nunc contra stoicos satis sint.

Solu. rationum stoicc. Replica.

Tunc ad rōnes, ad primam r̄ndet Alexan casum esse impoſſem, quia cœlū est æternum & non penetrabile, aut quia non est extra cœlum locus, in quem manus posset extendi. Sed replicabis, quia saltem esset illud imaginarium, modo ex possibili imaginario non debet sequi impoſſe imaginarium.

Solutio.

Diceret Alexander q̄ tunc etiam imaginarium est vacuum esse extra cœlum vt ille casus est imaginarius. Ad secundum r̄ndet Auer. 4. auscul. physicę com. 43. & 45. non omne corpus esse i loco, sed solum rectum, sphæricum. n ut sphæricum non limitat sibi locum, sed magis est circa locum. Ad tertium dici pōt illam regulā non habere locum nisi in contrarijs positiuis, & quæ sunt de perfectione mundi.

Interpretatio pōnis stoicorum.

Aīaduersione dignum stoicos reduci posse in bonum, nam ut plenum ipsum corpoream naturam peripatetici appellant, ita eam naturā quæ corpore uacat: cenon, hoc est uacuum stoici dicunt. vacare autem corpore est, aut cum potestate recipiendi interdū illud, & hoc modo Plato nonnunq̄ mām ipsam cenon siue uacuum uocat, quippe cum ipsa sui essentia corpore uacet, potens tamen recipere corpoream nām, & sic concedi pōt vacuum esse intra mundum (ut Philopon. dixit) quatenus mā prima intra globum continetur lunę alio mō uacare corpore est, qa nec corpus habet, nec est aptum habere, & hoc pacto vniuersam intellectualē nām veteres vacuum siue cenon esse dixerunt, quia uacat corpore, nec ipsum recipere potest, q̄ quidem nām,

E cum non sub cœlo contineatur, extra cœlum esse fatenẽ & hoc modo si intelligant stoici, recte sentiunt, ac cum peripateticis Hæc de vacuo.

Quæstio.

An Spiritus cœlestes, siue Angeli sint in cœlo tanquam in loco.

Secundo querere solebam, an sp̄us illi cœlestes, q̄ vulgo Angeli dn̄r sint in loco, & vr̄ q̄ sic, quia Arist. ait illos esse ibi, & qnq̄ ait eos esse extra cœlum. In cōtrarium est, quia oē quod est in loco est corpus, at sp̄us illi non sunt corpus.

PōThomę. Eē in loco, dupliciter.

Aliqui de loco ita sentiunt, uolunt .n. locum esse vno modo circūscriptiuum, & hic corporibus conuenit, & definitiuum quo res ipsa ita hic definitur esse, quod non ibi, & hunc spiritibus attribuunt. hūc aiunt inesse illis per prius, q̄ agant: pptérea illis conueniꝛe asserunt.

persuasiōes

Persuadent pōnem hanc, primo quia aliter sp̄us ille frequenter nusq̄ erit. Ipso nāq̄ nō operante frequēter nullibi erit. Scđo tūc sp̄us ille eēt ī toto cœlo, qa ī illo toto opatur.

F

Tertio locus ē ī locato, sed cœlū nō ē in sp̄ū, igitur sp̄us non locatur per cœlum, in quo agit. Vltimo Arist. in. 8. physicæ auscul. concludit Deum esse ī maximo orbe & utitur hac rōne, ibi est, ubi operaẽ, sed operatur in cœlo maxime. igitur ibi est. Ex hoc arguunt aut locus Dei est alius ab eius operatione. uel ipsa operatio, si alius: habetur intentum, si idem, tunc peteret sylľs esset. n idem medium & conclusio. Hæ rōnes p illis physicæ dici possunt, at cæteræ, quæ sunt theologicæ, theologis omittantur.

Quod si sit pipatetica.

Quicquid sit de veritate pōnis hæc pō non est peripatetica. Arist. enim & Auer. hic asserunt illos esse ibi, quia illic operantur, & sic uolunt sp̄us illos esse in loco per operationes, ut in. 2. huius com. 15. dicetur. Cui rei etiam diuus expositor vbiq̄ consentit, & deducitur. primo, quia tunc cœlestis sp̄us cōtinuo locum mutaret: qa continuo subest alij atq̄ alij definitiuo loco, q̄tenus cœlum alium atq̄ alium locum formalem mutat. Secūdo peripatetici deum ipsum ponunt in

G loco, & non possunt ponere locū illius esse definitiuum, quia deus nullibi pōt definiri, nisi p opōnem sensilem, cum sit immēsus, igitur sp̄us p opōnes locātur. Præterea locus hic definitiuus nō est pipateticus, nam peripatetici oēm locum uolūt esse de p̄nto q̄titatis, atq̄ id q̄ ubi uocant relinqui ex loci adiacentia. hæc igitur pō non est pipatetica.

Quæ ī locatione sint.

Et licet in. 4 physicę auscul multa diximus, debes scire tria esse in locatione ipsa, locum qui locat rem quę locatur, & rationem qua locus locat: & res quæ locatur. Verbi causa in corporibus, locus est vltima corporis superficies. Res quę locatur est corpus ipsum. Rō uero locandi est dimēsio & quia quæcūq̄ dicuntur in his, æquiuoce illis attribuuntur, ideo illa tria per quandam æquiuocationem illis tribuimus, & ita locum dicemus esse illorum unicuiq̄ proprium q̄ mouet cœlum: ī quo operationem perficit. Rem vero, quæ locatur, dicimus esse spiritum ipsum, qui orbi pprio tribuitur. Rōnem uero locandi dicimus esse virtutem siue q̄titatem uigoris q̄ta spiritus ipse agit. sed cum hæc uirtus non nisi ope

H ratione manifestetur, dicimus spiritus illos esse in loco p operationem, non quia operatio cuiu q̄ sit locus cuiusque: sed quia per operationem manifestatur rō locandi, utpote uirtus, qua quisq̄ suo in orbe locatur.

Solu. rōnū.

Tunc ad rōnes illorum. ad primam dicerem semper sp̄m quenq̄ esse in loco, quia semper suo in orbe operatur: ut peripatetici sentiunt. Ad secūdam dicerem cōcedendo sp̄m eē in toto cœlo uti in loco cōi, at ea in cœli parte uti in loco pprio, ubi maxime apparet eius operatio. Ad tertiam intelľs siue spiritus potest accipi ut cœli anima, & sic est in cœlo, uel ut res locabilis: & sic cœlum est in spiritu, vti in suo contento. Ad ultimam patet solutio Arist. enim per ibi intelligit cœlum maximum, probat enim Deum esse in maximo orbe, quia ibi apparet eius operatio, & sic aliud est locus Dei, & aliud ratio locandi. est enim

dei

dei locus maximus ipse orbis, ratio locandi est operatio ipsa. Hæc de locis spirituum.

Quæstio.

An plures mundi esse ualeant.

TErtio quærunt: vtrum possint esse plures mundi, & licet hæc qō sit tacta quia occurrunt noua, iterum aggredimur. Et arguitur ꝙ sic, primo: si mundus est vnus numero in sua spē, tunc mundus erit indiuiduum quoddam, hoc est falsum, quia tunc erit in se indiuisum, & diuisum a quolibet alio suæ spēi, modo, cū nullum aliud sit suæ spēi indiuiduū, videtur ꝙ nec ipse possit esse indiuiduus. Secundo, si mundus esset vnus numero in specie, tunc eius forma esset indiuidua & ita sensilis, omne enim indiuiduum est sensile, & hoc per materiam. Tertio, si eius forma esset indiuidua, non posset esse pluribus in locis, ut in ortu & occasu & cæteris id genus, sed vni tantum loco. 1. meta. com. 31. Quarto, mā mundi potest recipere plures formas: quia est in potentia ad infinitas eiusdem spēi, & forma mundi potest recipi in infinitis materiis, igitur possunt esse plures mundi. B

Positiones ueterum. pō Arist. Democritus & Anaximenes infinitos actu esse mundos contendunt. Empedocles fuisse successione disputat, Plato plures esse posse ab vnitate exempli affert. Arist. uero instititit. Primo, quia, si plures essent mundi: tunc unum corpus simplex vt terra, vel ignis moueretur motibus contrariis. Secundo, primus motor est unus, igitur mundus unus numero. Aut, ut Simplicio placuit, omne mobile, cuius primus motor prima forma et finis primus est unum numero, ipsum est unum numero simplr, sed ipse mundus est mobile, cuius motor primus est forma prima, & finis primus, igitur est vnus numero in sua spē. Tertio mundus constat ex tota sua mā, igit̃ est vnus numero. Hæc Aris. contra antiquos. Sed dubitat̃

dubō cōtra rōnes Aris. Contra primam. contra rōnes Ari. cōtra primam qdem, quia data mundorum pluralitate terra unius nō pōt moueri ad mediū alterius, tum quia tūc penetraret cœlum, hoc est impoſ́e tum secundo, quia sic perforaret cœlum, & relinqueret uacuum tum tertio, quia anteꝗ̃ ueniret ad mediū illius a mediis e∫ntis corrumperetur. C

Contra secundam. Contra secundam vero primo, quia forma illimitatior capacitate mãæ mundi: igitur non limitat sibi illam numero tantum mām. Secūdo, forma minus illimitata de facto plura indiuidua pficit, apud Peripateticos, ut intellus, qui est unus numero oīum hominum, igitur forma illimitatissima, ut Deus pficit plures mundos. Qua rōne fit, ut rō Aris secūda nulla sit, quia major illius est uera, quoties forma non est ca-

Contra tertiam. pacior mā sua. Cōtra tertiam autem, nam per illam rōnem pbarem unum tantum esse hōiem numero, quia unusquisꝙ homo, ex tota sua mā numero constat, & sic unus tantum erit numero, homo. hæc cōtra rōnes Aris.

Secūda dubita. Sed breuiter uidetur rōnes Aris. esse demr̃atiuas. ad ea igitur, quæ cōtra primam pcedunt rōnem, patuit solutio superius, & nunc de breuibus dico, ꝙ aliud est aliquid cōcedendum ut sequens, & aliud per sui qlitatem. Tertiam. n. unius moueri ad medium alterius non est cōcedendum ſm sui nām ut dubōnes demonstrant, sed vt sequens ad impoſ́e, quod cōcesserunt & posuerunt antiqui. Ad rōnes contra secundam, aīaduersione dignum aliꝗ formam esse capaciorem alterā posse intelligi uno modo, quia actu plures mãs perficit, alio modo, quia potest perficere siue apta nata est perficere. Tertio, quia suum subiectum pstantius perficit. Tunc dicerent Peripatetici Deum esse formam intellu perfectiorem, secūdo & tertio modo. est enim & apta nata forma plures perficere, & præstantius quam intellectus perficiat, & ita concedo Deum esse formam illimitatiorem sua materia: & ipso intellectu & ita ex parte sui possunt esse plures mūdi, sed defectu materiæ non est nisi vnus numero mundus, & ita non est simile de intellectu & de Deo. non enim intellectus plures perficit materias, quia sit illimitatior Deo, sed quia non repugnat plures mās eius eē, nec

A de sunt sibi mãę quas perficiat, Deus uero non perficit, quia nec sunt, nec esse possunt plures. Ad rōnes cōtra tertiam, dicendum ꝙ mundus constat ex tota sua materia numero actu, quia oībus ex sui partibus quæ actu sunt, & ex tota sua mā spē, quia nec est nec esse pōt aliꝗ pars mundi extra eum, at unus homo numero licet constet ex sua tota mā numero, non tamen spē: quia pōt esse aliqua hominis mā, quam forma illius non perficiet, & sic est vnus numero, quia nihil sibi deest de numero nec de spē. hæc ꝑ defensione rōnum Aris. Pro rn̄sione ad rōnes in principio qōnis, debes scire, ꝙ unum numero interdum est per priuationem multitudinis, qua rōne ipsa mā prima est una numero, quia suiipsius essentia non est plures numero, ceu duæ, quę sunt unum numero priuatione oīum impedimētorum, & hoc modo Auer. 12. meta. com. 14. ait mām ipsam esse unam numero priuatione dr̄iarum indiuidualium. Est & aliud unum numero per additionem siue pōnem dr̄iæ indiuidualis, q̄ rōne Socrates est unus numero, quia addit spēi dr̄iam quandam indiuiduam, siue illa sit mā signata. siue aliud id genus, qua quidem in seipso indiuisum est, diuisum uero e quolibet suæ spēi. Vnum uero numero per priuationem rursus bifariam est, aut per priuationem, cuius fundamentum est potentia: & hoc modo mā prima est una numero, quia ea priuatio qua ipsa est una numero, in potentia mãæ fundatur. Aut per priuationem, cuius fundamentum est actus, & hoc modo intelľs hominis apud peripateticos est unus numero, Deus, & singula intelligentiarum, nā quoꝙ specifica quoties concipit̃ ut tantum ipsa. Et unum numero per priuationem, cuius priuationis fundamentum est actus, adhuc bifariā: aut per priuationem dr̄iarum actu tantum, & hoc modo quęlibet nā specifica est una numero per priuationē quia ut actu concipitur sine dr̄iis indiuiduis una numero dr̄ priuatione aut per priuationem actualem & potētialem, & hoc modo Deus est unus numero, actu. n. caret differentiis, quibus diuidatur, & potestate, quia eas habere non pōt Similiter & intelľs apud Auer. hoc modo est unus oīum, quia nec habet numerales differētias, nec pōt habere. Tunc ad rōnes Ad primam, dico, mundum esse unum numero in sua spē per actualem & potētialem dr̄iarum carentiam, & non per hoc quia sit in se unum, & diuisum e quolibet alio eiusdem spēi. sic enim unum numero est Socrates, aut Plato per additionem dr̄iæ. Ad secundum patet etiam solutio, est. n. Deus unus numero per priuationem actualem & potentialem dr̄iarum, & non per additionem, & sic nō est forma sensilis.

Vnū numero qnot modis.

Vnū numero priuatiue duplicitér.

Per idem ad tertiam, loquitur Auer. ibi de uno numero per additionem, nam unum numero per priuationē potest in pluribus esse. Ad quartum conceditur mundi formam posse plures materias perficere, est. n. suapte nā illimitata ad illam. & ad infinitas. Sed ipsa mundi mā non potest perfici ab aliis formis, quia est in potentia ſm dimidium contingentis, uidelicet ad esse tantum. Quare patet actu non esse plures mundos. Sed tunc emergit dubitatio, utrum de contingenti possit plures esse mundos. Aīaduersione dignum propōnem de inesse ut Philon, & Philoponus dicunt, Primo Priorum, nihil aliud esse nisi propōnem de contingenti, quæ iam exiit ad actum, qua rōne fit ut omnis propō de inesse aliquando fuerit contingens. Vnde euenit, ut id quod actu non est, & quo posito in actu sequitur impoſ́e, non potest esse de contingenti, & ita, si Arist. probauit hactenus non esse plures mundos actu, quia sequitur impoſ́e: uidelicet corpus idem simplex moueri motibus contrariis naturaliter, etiam illud idem nec de contingenti esse posse. ubi naꝗ fieri posset, eo posito in actu nihil impoſ́e proficisceretur. Et sic eius ratio potest de contingenti sic ordinari. Si contingeret plures esse mundos, contingeret plures esse terras numero, si contingeret esse plures terras numero, contingeret plura media mundorum esse, ĩ quibus ille essent, si contingeret plura esse mundorum

Vtrū possit esse plures mūdos. D

media, cõtingeret terram unius moueri ad medium alterius, si contingeret terram vnius moueri ad medium alterius, contingeret idem corpus simplex moueri nãliter motibus contrariis simul, ut deductum fuit toties. Hoc vltimum cõsequens est impoſſe igitur impoſſe est plures mundos esse. Ex hoc. S. T noster ait nec esse plures mundos, nec fuisse, nec esse posse etiam per potẽtiam dei. nã Deus non põt supra falsum impoſſe, & si possit supra falsum poſſe, ut omnes cõsentiunt catholici. Alii catholici sumunt nihil esse alicui nãle per eius formam, sed q̃tenus a deo volitum. Terram n. dicunt moueri ad medium, nõ quia est terra, ut arbitrantur peripatetici, sed quia e Deo ipso uolitum est eam sic moueri nec ignem calefacere dicunt, quia ignis, sed quia Deus sic p̃concipit & vult quã rõne fit ut plures mundos esse sit falsum poſſe. nam terra unius non moueretur ad medium alterius per nãm, sed quia deus ita preconcepit & statuit. Mouebitur igitur quælibet ad suum medium, quia ita deus iussit: & ita nullum impoſſe sequeretur. Sed inter tantos nolo ut sus mineruam docere: nobis n sat sit locũ monstrasse, onus enim sit Theologis. Sed q̃m uerba autentica sunt semp reducenda in bonum (ut iubet Themistius) videamus quid nam potuerint sentire veteres de mũdorũ pluralitate. Mundus quadrifariam igitur est, alius intellectilis quẽ Plato angelicum uocat. Alius huic ꝓximus cœlestis qui ex cunctis sphæris conficitur. Tertius huic ꝯtiguus sublunarius: siue elẽtarius quartus ex oĩbus his compositus, qui & vniuersum dr. Subordinantur autem mundi isti trifariam: emanatione, finis adeptione, atq; continentia. emanatione quidem, quia licet omnes una e cã ꝓficiscantur: ut a Deo, ordine tamẽ quodam emanarunt: ut Plato in Timæo & Phædro ait, effluxit. n. e primo opifice ꝑ angelicus: mediante hoc vero effluxit secundo cœlestis, mediante uero hoc, rursus elẽtarius emanauit. Finis vero adeptione. nam licet oẽs vno fruantur fine angelicus tamen immediatius attingit, quo mediante cœlestis ille fruitur, quo etiam medio elẽtarius. Continentia uero. nã quodlibet unius continetur in alterius quolibet: q. Anaxagoras fortasse balbutiuit dicens: quodlibet esse in quo libet, uolens mundum esse in mundo: quo uero modo quodlibet sit in quolibet, supra diximus. Mundus vero ex oĩbus his compositus, quem uniuersum uocat Platonici: adhuc diuiditur. alius. n. est magnus, qui microcosmus dr, & hic ex elẽtis: angelis, atq; orbibus constat Alius paruus est, ut homo, qui microcosmus dr, sunt. n. in ipso hoĩe oĩa ea quæ in magno spectantur. Quo q dem. n. ad eius intellm, mundus in eo est angelicus, quo uero ad eius humores quatuor: mundus est in eo elemẽtarius. Quo uero ad membra corporis mundus est in eo cœlestis, nam pedibus capiti applicatis orbis fit quidam sphæricus, ut cœlum, cuius caput est initium, arieti datum, colum Taurum, humeri Geminis pectus Cãcro latera & stomachus Leoni, venter Virgini: vertebre & renes Libre Scorpioni pudenda, cosse Sagittario, genua Capricorno: crura Aquario, Piscibus pedes. Sunt quoque & stellæ septem cor Sol, cerebrum Luna, lien Saturnus, iecur Iupiter, cistis uero fellea Mars, Venus testes ipsi, in, q̃bus vis amoris residet: spiritus Mercurius. Quo q dem igitur modo possit intelligi esse plures mundos, & quonam modo possint, ueteres de mundorum pluralitate recte sentire: ex his modo perspicuum.

ps. S. Tho. — *ps aliorum* — *Interpretatio d mũdorum pluralitate.* — *Quadruplex mũd⁹.* — *Mundus cõpositus. 2.* — *Quo nã modo hõ ẽ paruus mũdus*

His autem definitis dicamus deinceps genitus ne an ingenitus? & non interiturus, an interiturus sit mundus?

Expositio. Hactenus de mundorum pluralitate perfecit, nũc de ipsius mundi genitura & obitu uult agere, ut summam decimam aggrediatur. sed quia hæc res est nouum negocium: iccirco primo sumit intentionem addens ordinem tam ad ea quæ iam dixerat, q̃ ad ea, quæ dicturus est, insuper etiam causam ordinis affert, inquit. {His autem de

B finitis dicamus deinceps genitus ne an ingenitus? & non interiturus, an interiturus sit} supple mundus. Per hoc quod dixit deinceps, dedit intelligere hanc intentionem sequi ad tractatum de mundorum pluralitate, ut Alexãder innuit. Sed dices: solutio huius q̃nis patet in hoc libro, tam per ea quæ dicta sunt in tractatu de cœli æternitate, q̃ per ea quæ dicta sunt in proximo tractatu, igitur q̃õ hæc uidetur superflua. Solutionem indicat Auer. dicens, q̃ quamuis res hæc ex dictis pateat, utile est ponere hanc quæstionem per se, ut res ipsa perfectior sit: ac magis perspicua.

Dubĩ. — *Quę Auer. Cõ. ioi.*

Sed prius cęterorum suspitiones transigamus. Nam contrariorum demonstrationes, de contrariis sunt ambiguitates.

Expositio Quia ꝓposita q̃õ est difficilis ualde, habetq; ꝑ vtraq; parte patronos, iccirco in dicendis ordinem assumit, & ait se uelle primo in dicta q̃one transigere suspitiones cæterorum, qui in hac elaborarunt. huius rei necessitatẽ conatur assignare: & primo ob cõcitationem, q̃m ex rõnibus pro cõtrarijs põnibus emergunt ambiguitates ĩ nostra põne: & hoc ait. nam cõtrariorum siue contrariarũ opinionum demrõnes sunt ambiguitates de contrariis põnibus, quas nos credimus. Quo uero ad uerba grę ca attinet, uerbum illud suspitiones: græce est ὑπολήψεις latine tum coniecturas, tum suspitiones, & merito positiones antiquorum suspitiones appellat, quatenus ex friuolis argumentis emergebant.

F

Pręterea etiã dicenda magis credentur, si litigãtium iura prius fuerint audita.

Expositio. Secundo necessitatem assignat ex lege, & officio boni iudicis: quia contraria iuxta se posita magis elucescunt, & magis auditis partibus sententia recipietur. Inquit, Pręterea etiam dicenda magis credentur si litigantium iura prius fuerit audita, & sic prius debemus recitare positiones & argumenta põnum, & postea sententiam afferre. Quo uero ad uerba attinet, verbum illud ἀμφισβητούντων λόγων & uerbum uerbo reddendo sensus ẽ dubitantium sermonum, quod quia minus sonat transtuli uno uerbo litigantium, est enim illud idem, & clarius. Adiecit autem hanc rõnem: quia recte Auerr. ait, plures sermones aduersariorum in destructione suarum rationum non sunt nisi ad uincendum: & nõ ad sciendum veritatem uelut sophistæ faciunt.

Expositio. Commẽ. eodem. ioi.

Insuper absentes condemnare minus profecto uidebimur. Iudices nãque non aduersarios, sed arbitros esse oportet.

Indicta cã citra cãę cognitionem non auditis vtriusq; partis rõnibus.

Expositio. Tertio necessitatem tradit ab honestate iudicis, & inquit. {Insuper absentes condẽnare minus ꝓfecto uidemur, sed eos, ac si præsentes, si auditis iuribus illorũ sententiam afferamus. Iudices nãq; non aduersarios, sed arbitros esse oportet. Tribus igitur rõnibus debemus opiniones antiquorum, & rationes illorum prius transigere: tum quia prouocant nos, tum quia sententia nostra melius credetur, tum quia officium boni iudicis est non condemnare absentem. Multa habet Auer. suis in translationibus, quæ Aris. sunt insomnia: propterea prætermittenda sunt.

H — *Quæ etat Auer.*

Omnes igitur ortum ipsum esse asserunt, sed ortũ quidem, alii sempiternum, alii uero interiturum, quem admodum quoduis aliud eorum, quæ natura constat, alio uicissim interdum hoc, interdum alio modo in corruptione sese habere, idque semper hoc fieri modo dicunt, ceu Empedocles *agrigentinus, atque* Heraclitus *Ephesius sentiunt.*

Prosequitur

Prosequitur nunc, & narrat aliorum positiones, & primo inter eos narrat communem cōuenientiam, secū do differentiam. conuenientiam itaque dicens, inquit. { Omnes igitur ortum ipsum esse asserunt. } Erat enim hic communis omnium philosophorum ante Arist. consensus: quia, vt Auerro. dixit supra commen 22. primus græcorum, qui mundi æternitatem præsumpsit publicare fuit Arist. cuius positionem cum hæreticam arbitrati essent Athenienses, ferunt Arist. veluti hæreticum ab vrbe pepulisse, vt Plutarchus narrat. Hæc est cōuenientia. Deinde afferens eorum differentiam, tangit tres positiones, & inquit. { Sed ortum quidem, supple omnes consentientes, alij sempiternum a parte post asseruerunt, ut primi in Græcia Vates, Orpheus, Linus, Museus, & Hesiodus, hi enim res diuinas poetice cecinerūt, quos & Mercurius Trismegistus, & Plato, & apud Hebræos Moses, & nos Christicolæ sequimur. Secundam positionem vero ponit dicens, } Alij vero interiturum dicunt, quemadmodum quoduis aliud eorum, quæ natura constant, vt aīalia & stirpes, atque elementa: hæc enim hac corrumpuntur lege, ut nunquam redeant, q̄ positionem Democriti sentiunt. Deinde tertiā pōnem addit dicens, { alij vicissim interdum hoc, interdum alio modo in corruptione atque ortu sese habere, idque semper hoc fieri modo dicunt, ceu Empedocles Agrigētinus, atque Heraclitus Ephesius sentiunt. Auer. aūt reducit omnes de mundo pōnes ad regulam, quia aut credi pōt hunc nec generabilem nec corruptibilem esse, & hæc est positio Arist. qui primus inter græcos ipsam protulit, quā q̄ ex occultis Caldæorum verbis excipi possit. Aut credi potest ipsum esse genitum & corruptibilem, & hanc pōnem Anaxagoræ scripsit, sed vt puto translatoris est error, Anaxagoras enim mundum generare ait per extractionem ab intelligentia, q̄ nunquam cessat extrahere, propterea Democrito Simplic. dedicat illam, hāc quoque sustinere ait oēs leges, quod an sit, als dicemus. Aut credi pōt ipsum esse genitum: sed non corruptibilem, & hæc est positio Platonis ī Timeo, aut fingi potest ipsum genitum nō fuisse, sed bene corruptibilem: hanc ait nullum sensisse nisi quosdam loquentes suæ legis & (vt dicetur postea) Plato ēt concessit. Qui si loquantur de possibili, vt q̄ Deus potuisset facere æternum a parte ante, & corruptibilem a parte post, non imperite sentirēt, cum multi nostrorum theologorum id sentiant, & sic quatuor esse possunt de mundo positiones.

Prīa opio. *Secunda.* *Tertia.* *Auerro. Cōmē. 102.*

Igitur ortum quidem esse, sempiternum tamen fore asserere, ex his est, quæ improbabilia sunt. Ea nāq; sola probabiliter ponenda sunt, quæ in multis aut in omnibus esse uidemus, at de hoc contrarium accidit, cuncta siquidem orta & occidere uidentur.

Refellit nunc pōnem Platonis, quia cæteras persæpe confutauit, & postea confutabit, & ostendit primo positionem Platonis nihil probabilitatis sapere. Nam, vt Primo dr̄ Topicorum, probabile est q̄ aut oībus, aut pluribus vr̄. Modo de pōne Platonis uidemus totū oppositum, nam uidemus oī orta occidere & aucta senescere. Quo uero ad græca uerba attinet uerbum improbabilia græce est τῶν ἀδυνάτων hoc est impossibilium. sed accepit impossile pro improbabili. Ideo inquit. { Igitur ortum quidem esse sempiternum tn̄ fore asserere, ex his est, quæ improbabilia sunt. & quod ita intelligat, indicat id quod subdit. d ea nanque sola probabilr ponenda sunt, quæ in multis aut in oībus esse uidemus. (Nam hæc est definitio ipsius probabilis propōnis,) at de hoc totum accidit oppositum siue contrarium, cuncta siquidem orta, & occidere videntur, et supple aucta senescunt, & sic Platonis positio nihil probabilitatis habet. Animaduersione dignum probabilitatem pōnis, ut tradit Auer. Secundo physicæ auscultatio interdum ex parte rei proficisci, & hoc cum prædicatum pōnis inest subiecto pro omnibus uel pluribus. Interdum ex parte nostra, ut cum apparet oībus aut multis. Arist. igitur declarauit pōnem Platonis nihil probabilitatis sapere ex parte rei, cum dixit se uidere oppositum in oībus aut pluribus, non aūt ex parte nostra, quia forsitan ex parte nostra positio Platonis est probabilior cum sit multorum sapientum, & multo famosior illa Arist. & hoc Auer. sentit cum asserit pōnem Platonis esse contra inductionem in oībus, nam siquis in oībus his quæ fiūt induxerit reperiet omne ortum occidere. Sed ambigit Auer. hæc propō nullum genitum est sempiternum probatur inductione & demonstratione, igitur debet dici demonstratiua, & non sufficiens ut Arist. in barbaris trāslationibus ait, & in nostris probabilis. In hoc stat dubitatio Auer. Respondet & uerba sunt obscura, sed suspicor eum uelle dicere Arist. assignasse generatim quæ sit dispō siue positio credibilis, & quid incredibilis & non de hac positione speciatim. Vbi animaduerte aliquid conuenire alicui sub ratione generis, quod sibi non conuenit ratione speciei, & sic hæc positio omne q̄ fit corrumpitur, sub ratione generis est credibilis, quatenus uidetur in omnibus vel pluribus, sub ratione ꝓpria specifica, est demonstratiua, & ita Arist. generatim assignauit quid sit credibile ut habeat hanc positionem Platonis nihil credibilis habere. Tu uero cōsidera, nam verba huius meliora non habentur.

Quid ꝓbabile. *Quę Auer. Cōmē. 102.* *Dubō. Auerro.* *Solutio.*

Præterea quod non habet principium ita se habendi, sed aliter se habere prius per omne æuum fieri nequit, hoc & transmutari non potest, erit enim aliqua causa, per quam quidē, si ipsa prius esset, aliter id sese habere posset, quod aliter sese habere nequit.

Hactenus q̄ Platonis positio nihil probabilitatis habeat, per primam rōnem ostendit. Nunc secūdo arguit contra illam, & syllogizat sic, quod non habet principium aliquod, quo aliter se habeat, immo aliter se habere prius est impossibile, omne hoc transmutari nequit, at mundus non habet principium quo aliter se habeat immo aliter se habere est impossibile: igitur mundus transmutari nequit. probatur maior quia oppositum prædicati infert oppositum subiecti: quia dicere quod transmutari possit, est dicere quod habet principiū quo aliter se habeat, id quod aliter se habere nequit. Inquit { Præterea quod non habet principium ita se habendi, sed aliter se habere prius per omne æuum fieri nequit, hoc & transmutari non potest, hæc est maior. quam ꝓbat dicens, erit enim aliqua causa qua quidē si ipsa prius esset, aliter id sese habere posset, quod aliter sese habere nequit, & sic ex ipsius prædicati opposito infertur oppositum subiecti, eo enim ipso quod esset transmutabile haberet causam aliter se habendi, & tamen erat impossibile aliter se habere. Subticuit minorem propter breuitatem. Animaduersione dignum (ut Septimo Metaphysicæ accipitur) materiam esse principium intrinsecū quo compositum aliter se habeat, propterea omne id q̄ hoc principio caret, intransmutabile esse necesse est.

Expō. *Quid ē cō corruptionis apud Arist.*

Quod si mundus ex his constet, quæ aliter prius sese habebant, siquidem semper sic sese habebant, neque aliter sese habere possunt, genitus ipse profecto nō esset, si uero est genitus, & illa uidelicet aliter sese habere posse, & non semper ita sese habere necesse est. Quare constituta dissoluentur, & dissoluta prius constiterunt, idque infinities aut sic se habet, aut poterat

se habere. Quod si ita sit, incorruptibilis sane nō erit siue ea e quibus constat, aliter sese habuerint interdū, siue aliter sese habere potuerint.

Expō. Posset huic Arist. rōni obijci ad minorem. (nā vt Plato sentit,) mundus præfuit in chaos quodam, postea Deus reduxit eum ad ordinem, quem ordinem nunq̃ amplius confundet, & ita minor syllogismi est falsa, cōstat.n. mundus ex oībus partibus veluti ex mā, quibus compositis mūdus generabatur, habet igitur principiū & mām, qua cœpit, & tñ nunquam desinet. Huic responsioni obijcit Arist. & ita habebitur minoris probatio. & accipit illas mundi partes siue mās, e quibus constitit mundus, & quærit aut illæ partes alr̃ sese habebant tunc quā nunc, aut eodem modo nunc vt tunc, siquidē eodem modo, igitur non est factus, quia e mā semper eodem modo sese habente nihil noui proficiscitur magis nunc quā antea, si vero alr̃ sese habent tūc quā nūc, aut igitur necessario sese habent sic alr̃ tunc quā nūc, aut contingenter. Si necessario, igitur semper se haberent aliter tunc quā nunc, est.n. necessarium semper ens vt dicit̃ .1. priorum, & ita illa e quibus mundus constat, semper essent alr̃ sese habentia tunc quā nunc quod nō est intelligibile. Si autem cōtingenter, igitur possibile esse & possibile non esse sic se habere, hæc.n. est ipsius contingentis definitio, Primo priorum, igitur vt partes illæ contingēter constiterunt, ita contingenter pñt dissolui, qm̄ cōtingens est aut quod est, & potest non esse, aut quod non est, & pōt esse. Alr̃.n. nā contingens verteretur in necessariam, contra oēs regulas prioristicas. Quod si partes quæ constiterunt pñt dissolui, mundus ipse corruptibilis ē, quippe cum corruptio nihil aliud sit quā partium dissolutio, genitura vero partium constantia vt Plato sentit. Inquit. { Quod si mundus constet ex his, quæ alr̃ prius sese habebant, hoc vt dicebamus pōt esse dupl̃r, aut ita vt illa semper sic se habeant, aut non semper sic se habeant, ꝓpea īquit. } Siquidem semper sic sese habebāt neq; alr̃ sese habere pñt, genitus ipse profecto nō esset, e mā.n. semper eodem modo sese habente nihil noui proficisciť. Si vero est genitus, & illa videlicet alr̃ sese habere posse, & nō semper ita sese habere necesse est ꝑpterea concludit quare constituta, dissoluent & dissoluta prius constiterunt, idq; īfinities aut sese habet, aut poterat sic sese habere. Quod si ita est incorruptibilis sane non erit, siue ea e quibus constat, alr̃ sese habuerint interdum, siue aliter sese habere potuerint, utroq; enim modo erit corruptibilis, nam corruptio est partium dissolutio, vt genitura erat illarum ordinata constantia hæc est conclusio principalis. Auer aūt, licet non multum ad uerbum, rōnes Arist. alr̃ inducit, & supponit duo, quorum primum est, ꝙ res carens potentia, siue principio transmutationis non pōt aliqñ̄ transmutari. quod ꝓbat quia alr̃ alteratio esset causa suijpsius, nā si careret subiecto, oporteret vt careat agente, vt dicetur cōmē. 124. & si caret subiecto & agente, & ipsa fiat, non vr̃ fieri nisi a se & ita habetur intentum. Secundum est, ꝙ ea e quibus mundus constat, fuerunt sub dispōne contraria ad illam sub qua sunt nunc, & iterum hæc sub hac dispōne nunc constituta, erant sub contraria dispōne. patet, quia in tēpore præterito fuerunt illa sub priuatione formæ mundi, & ī tempore futuro iterum sub priuatione eiusdem. probat hanc, quia nisi partes mundi ante tempus geniture fuissent sub priuatione, tunc non fuisset ex illa possibilis compositio. Tunc arguit, materia mundi fuit in principio sub potentia ac priuatione ad formam mūdi, & nunc est in potentia ad priuationem illius formæ, igitur mundus est genitus & corruptibilis, quare vt sua natura poterat constare, ita sua natura potest dissolui, est enim natura contingens eadem. Sed huic rationi obijcitur. primo, quia tunc oculus cœcus posset recipere visum, quia antea potest recipere. Amplius tunc corruptum idem numero redibit, vt Socrates. Nā post mortem remanet mā. Dici potest hæc Arist. siue principia siue suppōnes, esse intelligendas qñ̄ omnia e quibus res ipsa constat, post illius corruptionem remanerēt. Et hoc Plato concedit. Nam omnia, e quibus mundus constat, post illius corruptionem remanēt, ut materia, videlicet omnia elementa, forma vero aut Deus, aut mundi aīa. Et sic apud Arist. est hoc principium, omne quod incæpit, desinit, iterumque idem numero redibit si omnia e quibus constabant, remanent, sed si omnia non remanent, sed saltem mā, redibit idem specie. Tunc restat saluare cur Socrates non redeat post mortem, cum & aīa restet, et mā. Qui enim tenent aīam rōnalem esse corruptibilem facile euadunt: dicent enim nō remanere oīa quia non remanet forma. Alij dicunt non redire Socratem, quia non remanent dispōnes & qualitatiuæ & quantitatiuæ, et hoc iterum friuolum est. Nam similiter mundus non rediret, quia licet & eius forma & mā restent, corrumpitur ordo, quo forma vniebatur materię vti per quandam dispōnem, ut Plato sentit. Alij dixerunt resurrectionem esse nālem & poſem ex parte ptiū essentialium, quia restant mā & forma constabiles. Sed defectus agentis nālis, illa est impoſis per naturam. Nec hoc est peripateticum, ī omni enim natura ubi est possibile ab intrinseco, est possibile ab extrinseco, vt cōmen. 124 dicemus, alr̃ esset aliquod naturaliter ociosum.

Solutio.

Quō itellr̃ oē qđ incæpit desinit. De ipsa resurrectione deniq; aīæ imortalitate.

Prima pō. Secunda pō. Cōfutatio.

Tertia pō. Cōfutatio.

F

Propter hoc qui volunt defendere animam rōnalem esse immortalem apud Aristot. cum magna difficultate possunt sua principia saluare. Hæc postea melius dicent ubi ostendemus posse etiam stare cum principijs Arist. & rñdebimus ad omnem cauillum. & tu scias ꝙ hæc ratio est omnium difficillima ad probandum animę mortalitatem apud Arist. & videbis postea melius.

Quāta est rei difficultas.

Præsidium autem, quod inferre sibi tentauerunt aliqui eorum, qui incorruptibilem quidem esse, sed genitum asserunt, minime uerum est. Aiunt nanque & se perinde ut hi qui picturata describunt, de genitura mundi esse locutos, non quia ortus sit ipse interdum, sed doctrinæ causa, quia notius existit, si ut designationem uiderint factum.

G

Xenocrates, qui est de pōne Platonis, & sibi pceptori præsidium tentauit inferre: & eius breuiter solutio ē, ꝙ aliquid esse genitum ex aliquibus partibus, uerbi cā domum ex parietibus, pōt intelligi ut illa particula ex, notat ordinem temporis, & hæc est genitura ꝭm ueram & propriam rōnem dicta, & hoc modo cuncta artificialia, & oīa naturalia generantur, præcedunt enim ptes totius compōnem tempore. Aut potest intelligi ut particula illa ex, notat ordinem naturæ ac causalitatis, quo modo dicimus, ꝙ continuum ipsum fit ex partibus diuiduis, quia simul tempore sunt partes & totum, tñ partes præcedunt totum natura et causalitate, simil̃r, oratio ex nomine, & uerbo, & id genus, & hæc dicitur generatio æquiuoce & multum metaphorice, potius.n. deberet dici depēdentia totius a partibus, ꝙ̄ generatio. Ad propositum dum Plato ait ipsum mūdum factum esse suis e partibus, intelligit ꝭm ordinem naturæ et causæ, & non tpis. Quod si Plato dixit mūdum esse factū ex partibus tempore præcedentibus, non est intelligendum sic sensisse ut uerba sonāt, sed sic dixisse, ut discipuli facilius discant. veluti Geometræ faciunt, qui pro faciliori doctrina triangulos describunt & cæteras figuras id genus, in quibus designationibus discipuli percipiūt partes esse priores tpe toto, & tñ in rei ueritate nō sunt priores nisi natura, & causalitate. Inquit. { Pręsidium autem quod inferre sibi tentauerūt aliqui de numero eorum, qui īcorruptibilem quidem esse, sed genitum asse-

Epilogatio.

Gnīri ex aliquibus dupliciter.

H

Auerre. Cōm. 103. Prima suppositio.

Secunda.

Obiectio.

runt, minime verum est aiunt nanque & se de mundi genitura esse locutus perinde vt hi qui picturata describũt in geometria, non quia ortus sit ipse interdum, sed doctrinæ cã, quia notius existit, magisque id discẽt, si vt designationem viderint factum mundum ipsum. Hæc Xenocrates. Huic emersit illud Simplicij, quod Arist. nõ intellectui verborum Platonis aduersatur, cũ non aliud sentiat, sed verbis tm̃, ne male deprehensa seducant animum a veritate. Alex. aũt voluit Aristot. & verbis, & intellectui contradixisse, & hoc mihi magis consonat. nam, si solum verbis obijceret, proculdubio solutione Xenocratis esset contentus. at nos videmus ipsum ẽt illi rñsioni acerrime contradicere. Auer. aũt vult Aristo. hic velle contradicere exemplo, quo Plato vtebatur in sua põne de genitura mundi. eo. n. exemplo persuadere enitebatur mũdum ipsum esse genitum quidem, sed nõ in tpe, sed ab æterno, & hoc approbat Auerr. quia tps sequitur motum cœli, ideo, si mundus fuisset genitus in tpe, tps fuisset ante tps, & sic velle vr̃ Auer. Aristo. non põni, sed exemplo, quo vtebatur Plato, contradixisse.

Quæ Simp. — Quæ Alex. Quid ipse. — Auerro. Cõm. 104. — Dubiũ. — Dubiũ.

Sed dices, si Plato concedit partes priores fuisse mundo, & omne prius & posterius sunt temporis dr̃iæ, propterea quasi soluendo Auer. talem indicat distõnem, quod esse aliquid alio prius est aut tẽpore, aut natura siue causalitate. Modo esse possunt aliqua alijs priora, & cum illis simul esse tempore, vt in rebus æternis, & sic ad ppositum dixit Plato partes mũdi simul esse tempore cum mundo & ab æterno, priores tñ causa. Sed q̃tum hæc Auer. expõ græcis codicibus conueniat, tu qui idem & plus es & græcus, dijudica. Quanque. n. quæ dicit vera sint, nemo dubitat hæc esse aliena a verbis Arist.

Solutio. — Qual. hæc Auer. expõ.

Sed hoc (ut dicimus) non est simile. Nam in picturarum quidem effectione si cuncta simul sint posita idem accidit, at in horum demonstrationibus non idẽ, sed impossibile est idem accidere. Ea nanque, quæ prius posteriusve sumuntur, sub contraria sunt, quippe cũ ex inordinatis olim, ordinata processisse contendant, at ut idem sit ordinatum simul & inordinatum fieri non potest.

B

Expõ.

Refellit igitur Arist. nunc responsionem Xenocratis, & declarat quod exemplum in picturis nõ est simile ad genituram mundi, & inter hæc duas dissimilitudinis causas colligit, primo tamen proponit itentionem, & inqt. Sed hoc (vt dicimus nunc arguendo cõtra Xenocratẽ) non est simile: vel magis ad verbus non est idem. Hæc ẽ intentio. deinde sumit primam differentiam, & inquit. Nam in picturarum quidem effectione, si cuncta simul sint posita, verbi causa, omnes partes simul sint in vniuersa pictura constitutæ, idem accidit, hoc est partes nõ sunt variatæ nomine & rõne, latera enim trianguli et anteque simul configurarentur, & cum simul sunt configurata, semper sunt lineæ eædem nomine & ratione, at in horum demonstrationibus, hoc est in demonstratione genituræ rerum vel mundi, nõ idem accidit, sed impossibile est idem accidere, immo variantur partes oino. cuius causam affert dicẽs, ea autem, quæ prius posteriusve in mundi ipsius genitura sumuntur, vt omnia corpora sensilia, subcontraria sunt, hoc est mutata de dispositiõe disperata ad dispositionem disperatam, quippe cum ex corporibus sensilibus olim inordinatis, ordinata pcessisse contendant, erant enim elementa & omnia corpora sensilia confusa, nec aqua pura, nec ignis purus, nec aliquod illorum purum, sed oia confusa, & imperfecta, ut aũt idem sit ordinatum simul et inordinatum, fieri non põt, & sic partes mundi vñr mutare spẽm & nomẽ partes picturarum minime. & hæc est prima dr̃ia. Quo vero ad verba attinet, Arist. vocat ordinatum & inordinatum subcontraria, q̃m proprie non sunt contraria

C — D

Ordinatũ & inordinatum subcontraria.

cum sint relationes. Sed sunt subcontraria, quia tantam habent vim ut contraria ipsa.

A

Præterea generationem atque tempus separare inter illa necesse est, at in picturis tempore nihil separatur. Esse igitur impossibile simul ipsum sempiternũ esse & genitum, perspicuum est.

Secunda dr̃ia est, quod inter partes mundi, & mundum ipsum tempus & generatio interiacet, quia partes eius prius ortæ fuerunt in confuso, deinde tempore mundus ex illis partibus confusis fuit ornatus, pter quod Cosmus dicitur, quasi ornamentum, & sic inter partes & mundum mediat generatio apud Platonem. In picturis vero non mediat tempus, nec generatio, cum nõ prius sint partes q̃ totum. Et si dices hoc est contra sensum, nam sensus uidemus partes præcedere descriptione totum. Dici potest partes illas esse priores per accñ: ut describuntur, sed ut concipiuntur, sunt simul tempore, cũ non oportet illas mutari de inordinatione ad ordinem, ut sunt mundi partes. Aiaduerte, quod hæc secunda dr̃ia sequitur ex prima, nam si partes mundi prius fuerunt confusæ, & postea redactæ ad ordinẽ, ipsas esse tpe priores toto necesse est. Demum epilogat, & sermo patet.

Expõ. — Solutio.

Auerr. aũt inter picturæ designationem, atque mundi genituram, tres colligit dr̃ias. Prima est quod in mundi genitura, immo generatim in omni genitura, ut partes successiue generantur, ita & totum ipsum, vt ẽt declarauit .1. physicæ auscultatio. commen. 62. At in genitura figuræ, partes non successiue vt totum generãtur, figura. n. in indiuisibili cõsistit. Sed quonam modo generatio sit successiua, quove subitaria, omitto. sufficienter enim disputatum est in lib. de generatione, atque in physicis.

Quæ Auer. Cõ. 105.

Secunda dr̃ia est quod omnem generationem præcedit alteratio, at figuræ effectionem minime, ad q̃titatem. n. non est alteratio. Tertia est quod elementa mistum tempore præcedunt, & partes mundum similiter, at lineæ minime figuram ipsam præcedũt, nam cum lineæ sunt, ipsa figura est, & e contra, cum figura sit, ẽt lineæ sunt.

Dubiũ.

Sed dices nonne linea vr̃ reperiri actu ante figuræ generationem, ut patet in puluere. Dici potest indiuisibilia esse non põt nisi quatenus sunt in rebus diuisibilibus, & ita non ante figuram, id uero quod geometræ describunt, nõ linea est, sed lineatum corpus. Ex his colligit Auer. rõnem subtilem, quæ sic componitur, aut genitura mũdi ex partibus est similis effectioni figuræ ꝑm rem, aut ꝑm doctrinam. non ꝑm rem, ut ex his differẽtijs patet (erit enim generatio mundi cum simultate generationis partium,) quod est contra rationem generationis, & contra ea quæ dicta sunt. si vero ꝑm doctrinã, tunc genitura mundi erit temporaria, cæu illæ figuræ. Respondebat Xenocrates concedendo illam ambo esse similia in re quantum ad aliquid, puta quantum ad hoc quod mundus dependet a partibus, et quod partes sunt nõ tempore, sed natura priores, & sic illius generatio non est proprie dicta, sed magis debet dici dependẽtia q̃dã.

Solutio. — Rõ Auer. — Cauillus Xeno.

Contra obijcit Auer. primo quia tunc Plato non differret ab Arist. & sic Aristo. habet quod vult. Secundo, quia Plato simpliciter inquit mundum fuisse genitum, modo generatio, cum profertur, intelligitur pro mutatione facta in tempore, cum generatio non nisi cum difficultate intelligatur de dependentia. Tertio, omnis relatio acquiritur propter acquisitionem noui fundamenti, nouæque rei absolutæ, at cum ordo sit relatio, & inordinatio simil'r, igitur si mundus est translatus de inordinatione ad ordinem mutatur in aliquo absoluto. & sic est genitus vera generatione. Hæc colliguntur ex cõ. 105.

Auerr. præterea cõ. 106 ob suas malas translationes ut mihi uidetur nihil ad uerba Aristo. ait. Sed quicquid sit de expositione uerborum Aristo. in uerbis eius col-

Auerro. Cõm. 106.

liguntur (vt mihi videtur) tria. Primum sunt duæ rationes contra Platonem, quas Arist. nō sentit. & prima est, quæcunque sunt in loco ac tpe reperiuntur actu aliquādo priora eo, quod ex his componitur. ea e quibus mundus fit, quia vt dicit sunt corpora existentia i actu, contingit vt sint in loco & tpe, igitur sunt priora mundo. Secunda rō Auerr. quæ innata sunt reperiri in tpe, aliqñ reperiuntur in tpe priora suo misto, nam vt dicit, ꝙ innatum est reperiri in tempore, non inuenitur sine tpe, sed partes mundi sunt innatæ reperiri in tempore, igitur sunt priora mundo. Ecōtra est de lineis rebusque abstractis, non enim possunt reperiri in tempore nec in loco, propterea si sunt priora suo misto, nō nisi ꝼm esse & naturam sunt priora, & sic in generatiōe figuræ partes nō nisi natura præcedūt figuram, propterea addit ꝙ si Plato voluit dicere cum dixit mundum esse genitum, ipm dependere ex partibus, quæ præcedunt ipsum esse et natura, verum dixit. Sed verba sua hæc non sonant. Quare aut peccat recedendo a veritate aut male docet. Sed hæ Auer rōnes friuolæ sunt aduersus Platonem. Nam omnes essent contra Arist. Arist. enim concedit elementa & corpora sensilia e quibus ipse mundus est, esse in loco & tempore, vt procedit prima ratio, & tamen non concedit illas tempore debuisse mundum præcedere. Amplius concedit mundi partes esse innatas reperiri in tempore, vt procedit secunda ratio, & tamen non concedit esse prius tempore mundo, & propterea dici pōt partes eas e quibus mundus constat, reperiri in tempore & loco, & esse aptas reperiri, non quidem ꝼm seipsas totas, quia sic sunt perpetuæ, elementum enim ꝼm se totum est perpetuum vt dicitur secundo de generatione, sed ꝼm quid atque ꝼm partes, quia sic quodlibet elmtū ē generabile & in loco certo. Mundus itaque apud Platonem & Arist. non ex elementis constat quatenus considerantur ꝼm partes, sed quatenus considerantur ꝼm totum & sic rationes illæ, Auerr friuolæ sunt. Secundo debes scire ex verbis Auer. ꝙ partes mundi & partes figuræ non eodem modo se habent, quia partes mundi quatenus sunt entia, sunt alicuius qualitatis, hoc est formatæ, quarum formam ducunt per ordinationem mūdi, & ita componuntur ex qualitate, siue forma, et quali siue materia & subiecto, omne enim elementum componitur ex materia & forma, quæ ratio docet ut partes illæ cum constent ex partibus quali videlicet & qualitate sint prius genitæ ex aliquo quod se habet vt forma, & aliquo quod se habet vt materia, postea mundus ex illis constat, at in figuris non est ita, nō enim partes illius componuntur ex qualitate & quali, cum quælibet pars sit simplex. Et tu intelligas ꝙ si Auerr. velit quia partes mundi, hoc est elementa sunt compositæ ex materia & forma, ideo tempore sint prius genitæ mūdo, errat, qa non ꝼm tota sunt genita, sed ꝼm partes, nō enim omne compositum ex materia & forma, est genitum in tempore, nisi aut ꝼm totum, aut ꝼm partes. At si velit saltem illas eē genitas ꝼm partes, verum dicit, quia p hoc partes mundi differunt a partibus figuræ, illæ enim generantur, saltem ꝼm partes, hæ nec in parte, nec in toto. Sed licet hoc modo sit bene dictum, nihil tamen contra Platonem, vt visum est. Tertium quod colligitur ex uerbis Auer. est obiectio cōtra theologos. Obijcit enim sic, si mundus generatur, aut ex ente, aut ex non ente, quod est priuatio entis, si ex ente, igitur ante mundum præcessit ens, & sic non fuit ipse simpliciter genitus. Si ex non ente, aut ex non ente essentialiter, aut accidentaliter, non ex non ente essentialiter, quia tunc non ens reciperet ens, hoc enim est aliquid fieri ex alio essentialiter vt. i. recipiatur in illo vt in materia. si accidētaliter ex nō ente, igitur essentialiter ex aliquo ente, & sic ante mundum aliquid fuisset ut prius. Sed debes scire, Auerro. supposuisse omni potentiæ actiuæ respondere passiuā, & contra, & propterea non potest intelligere mundum fieri nisi aliquo præsupposito. Nos autem tenemus potentiæ actiuæ limitatæ bene respondere passiuam, quia hæc cum sit limitata, agit ꝼm partem, non simpliciter. At potentiæ actiuæ illimitatæ tenemus non respondere passiuam, quia potentia talis agit simpliciter, ideo hæc ratio friuola est, non enim mundus apud nos generat, sed ex nihilo a potentia illimitata creatur.

Rõnes cōtra Platonē. Prima. Secunda. — Rñsio. ad rōnes. Auer. cōtra Platonem. — Qualesmū di partes. — Interptatio eius. — Quid auer. cōtra theo. — Solutio rōnis Auerr.

Constituere uero mundum uicissim atque dissolue re, nil aliud facere est, quam ipsum quidem sempiternum parare, sed formam mutantem. Quemadmodū siquis interdum corrumpi, interdum generari eum arbitretur, qui uir ex puero, exque uiro puer fieret.

Hactenus quædam de Platonis positione, nunc vult refellere positionem Empedoclis & Heracliti, & primo positionē Empedoclis, deinde illam Heracliti, demum ad Platonem redit. Quantum vero ad primam partē: primo exponit quid sonant uerba Empedoclis, hoc. n. necessarium fuit, quia cum Empedocles poetice scripserit, uerba habent amphibologicum sensum, & inquit. Expō.

F Constituere uero mundum uicissim atque dissoluere, ut Empedocles facit, nihil aliud facere est, ꝙ ipsum quidē sempiternū parare, uidelicet quo ad subiectum & substantiam, sed formam suam mutantem, hoc est ordinē & dispositionem. Rem hanc per quoddam simile declarat, & inquit. Quemadmodum siquis interdum corrūpi, interdum generari eum hominem arbitretur, qui vir ex puero, exque uiro puer fieret. nam in tali huius hoīs mutatione semper remanebit idē numero homo subiecto & substantia, sed dispositione, ac accidente differt. Hæc est interpratatio verborum Empedoclis.

Patet nanque si elementa inter sese conuenerint, non quemuis, sed eundem ordinem, eandemque effici constitutionem.

Probat talem esse sensum uerborum Empedoclis, & primo per rationem. Secundo ex his quæ ipse ait. Quātum ad primum ratio sic componitur, omne quod redit idem numero in pristinam dispositionem, non potuit esse ꝼm substantiam atque subiectum corruptum. ubi enim fuisset corruptum, non potuisset redire ad eandem dispositionem, quia sic corruptum rediret idē numero, cuius oppositum determinabitur in libro de generatione, at mundus idem numero redit ad pristinam dispositionem, vt ipsi aiunt: igitur non est corruptus subiecto ac substantia, huius uim minoris narrat, & inquit. Patet nanque si elementa inter sese conuenerint ornatu & positura, non quemuis, sed eundem ordinem, eandemque effici constitutionem, quæ prius erat, & sic idem numero manens redit ad pristinam dispōnem. Expō.

G

Præterea, & secundum ipsos qui hanc sententiam dicunt. Hi nanque utriusque dispositionis contrarium ipsum causam esse aiunt. Quare si totum quidem corpus continuum permanens interdum hoc, interdum illo disponitur modo, atque præornatur, totius uero cōstitutio mundus est atque cœlum, non mundus profecto, sed eius dispositiones generantur, atque corrumpuntur.

H

Nunc ostendit sensum illū esse bene datum ex his, ꝗ ait Empedocles, & inquit præterea & ꝼm ipsos qui hāc sententiam dicunt. hi nanque utriusque dispositionis, uidelicet confusioni & ornatus, cōtrarium ipsum causam esse aiunt, nam ornatus causam aiunt esse discordiam, cōfusionis vero concordiam. Ex hoc sequitur ipsos sensisse mundum non substantiam & subiectum mutasse, sed accidens, nam concordia & discordia non substantiæ sunt causæ, sed accidentis, & ita patet tum ratione, tum Expō.

ex verbis eorum sensum illum esse bene assignatum.

A Ex his ostendit & concludit ꝙ potius oppositum sequitur ad pōnem Empedoclis, videlicet ꝙ mundus sit æternus, potiusq̃ qꝫ sit factus, & ita hr̃ intentū, & hoc inquit simul conclusionem & rōnem epilogans. Quare si totum quidem corpus ipsius mundi continuum permanens sub̃to & sub̃a, interdum, hoc interdum illo disponitur mō atq; præornatur. Totius vero constitutio siue ornatus mundus est, atque cœlum, non mūdus profecto, sed eius dispōnes generantur, & corrumpuntur, ē.n. mundus elñta ipsa, atque sensilia corpora, quę sub̃to & sub̃a sunt æterna apud eum, dispōne vero mutabilia & ita mundus est æternus, non corruptibilis vel generabilis, cum generatio & corruptio non ad accidens, sed ad sub̃am sint. & hunc textum pauci intelligunt.

Quę Auer. Cōm. 107 Auer. aūt ex malis translationibus, quas habebat parum textus itelligit, sed quicquid sit de verbis, ipse vult Arist. contra Empedoclem talē fecisse enthimema, si mūdus concordia generaretur, et corrumperetur discordia vt Empedocles sentit, tunc mundus esset æternus sub̃a & sub̃to, solumque accidente corruptibilis: nam solum mutaretur de forma in formam, hoc est de dispōne in dispositionem, & esset æternus in sub̃a. Vlterius verba textus obseruat, verba.n. non quęuis sed eundem ordinem, & reliqua græce sunt οὐχ ἡ τυχοῦσα τάξις γίνεται latine sonat non qui uis. In veteribus trāslationibus erat non contingens homo fit, in arabicis vero, erat nō fiūt, ex his dispōnes diuersæ, & tunc apud arabes est sensus, ꝙ cum elñta conuenerint adinuicem, nō fiunt dispōnes diuersæ. Modo quid Arist. sentit, nemo dubitat, qui aliquantulum in græcis sit versatus. Sed Auer. vult hæc verba reducere in bonum, & primo exponit quid p̄ dispōnes Arist. intelligit, & vult per dispōnes posse intelligi formas sub̃ales, & tunc sensus est, ꝙ, cum elñta conuenerint adinuicem, non fiūt dispōnes diuersæ. i. formæ & substantiæ diuersæ, quia non substantia, sed accidens variatur. Aut vult per diuersas dispōnes esse intelligendum infinitas, vt sit sensus ꝙ cum elementa conuenerint non generantur dispositiones diuersæ. i. infinitæ in specie, quia dispositiones illæ erunt eædem specie & diffinitione, quæ semper iterantur in elementis ſm reciprocationem, & ꝙ non essent infinitæ specie probat, quia, tunc quælibet dispositio de numero illarum: simpliciter esset corruptibilis, quia dum corrumperetur nihil suæ speciei remaneret, nunquamque rediret. Quæ ratio docet apud Empedoclem mundum in substantia esse æternum ſm numerum. in accidentibus vero ſm speciem.

Quid auer. itelligat p̄ dispōnes.

Et reddit causam quare hoc Aristo. subiecit, & inquit Arist. hoc dixisse quia si accidentia eius non essent æterna, posset dici ipsum aliquo modo esse corruptibilem, saltem in accidentibus nec numero, nec specie rediturus. Addit tamen esse necesse accidentia illa esse æterna spē, cum sint opposita & reciproca supra elementis. Hæc Auer. Quæ quantum literæ sonent, tu modo intelligis.

Secundo obseruat alia verba, in suis enim translationibus habebat, totius autem mundi dispō mundus & cœlum est, non vtique mundus generabitur & corrumpetur, sed dispōnes ipsius, in quibus verbis innuit, ipso in mundo esse tres compositiones, aliam quidem ex elementis loco materiæ, & sua forma, siue forma illa sit Deus siue aīa, siue quæuis res. Aliam in parte qualibet ut ignis est cōpositio ex propria materia ac forma, hæc.n compō potius est in partibus quam in ipso, & iuxta has vult intelligi illud Arist. cum dicit, totius autē mundi dispō mundus et cœlum est, sumit enim dispōnē pro totius compōne vel pro compōne in partibus repta. Alia uero compōnem arbitratur in elemētis vt sunt misti mundi partes, qua congregantur, & de hac intelligit cum ait, non itaque mundus generatur & corrumpitur, sed dispōnes, hoc est congregationes ipsius, quæ in elementis reperiuntur. Multa addit, quæ non sunt vtilia nec pn̄t applicari ad uerba nostra, propterea prætermitto. Ex his accipitur magnum argumentum ad probandum aīam rationalem esse corruptibilem, aliter homo in morte non corrumperetur substantialiter, & arguam vt Aristo. contra Empedoclem sic, omne compositum cuius partes essētiales remanent, ipsum in substantia nō mutatur, sed in accidente, sed hoīs partes essentiales post mortem remanent, igitur homo non substantialiter corrumpitur, sed solum accidentaliter. Sed hoc argumentū friuolum est, & est solutum bene in libro de intellectu, & infra dicemus, quia de hoc intendo loqui.

De aīæ immortalitate

Corrūpit̃ i morte terra q̃ rē ex ipsarum ptiū cōiunctione constans.

At uero mundum ipsum omnino ortum corruptū iri, atque non redire, si sit quidem unus, impossibile ē. Nam antea quam ortus esset, constitutio præcedens ipsum semper erat, qua quidem non facta, ipsum mutari fieri non posse dicimus.

Expositio. Nunc refellit positionem Democriti, & primo narrat illius impossibilitatem, secundo eam deducit. de primo inquit. At uero mundum ipsum postq̃ est oīno ortus corruptum iri, atque non redire, si sit quidem vnus, impoſſe est. Hæc pōnis est Democriti impoſſitas, ꝙ videlicet sit ex omni parte genitus & corrumpatur non rediturus si ipse sit unus. Secundo deducit hanc impossitatem, & sumit ante mundi ortum præcessisse compōnem quandam, videlicet elñtariam, qua uidelicet oē elñtum erat compositum, qua quidem compōne non præsupposita, ipse mūdus fieri nequibat. est igitur assumptum ante mundum præcessisse corpora elñtaria in actu necessario ut materia mundi, & hoc ait, nam anteq̃ ortus eēt constitutio præcedens ipsum semper erat, hoc est quædam erant præconstituta ut mā, qua quidem non facta & præsupposita ipsum mutari fieri non posse dicimus.

B

Sylls Arist. Hoc est assumptum Arist. Ex hoc vult habere talem syllogismum contra Democritum, Omne quod generat̃ ex aliqua mā præsupposita, impossibile est si sit unum, ipsum corrumpi nō rediturum Nam qua rōne illa mā præerat ante compōnem, eadē restabit post corruptionem: nam corruptio est reditus ad pristina principia. & si restabit, aut erit ociosa, aut redibit ad pristinā formā.

C Addo minorem ex uerbis Arist. Sed mundus generatur ex aliqua mā præsupposita, & est unus: igitur impossbile est ipsum corrumpi non rediturum. Hęc ex his uerbis uoluit intelligere, licet sint difficilia ualde.

Sin uero mundi ipsi sint infiniti, contingit magis. Veruntamen hoc etiam si fieri possit nec ne, ex his patebit quæ postea dicentur.

Expo. Nunc declarat quod dixit, mundum corrumpi non rediturum esse impoſſe si sit unus, & iquit, Sin uero mūdi ipsi sint infiniti, contingit magis, hoc est, illud non eēt impossibile, quia posset unus mundus corrumpi in aliū & ille adhuc in alium, et sic in infinitum: at ubi mundus sit unus & sit ortus ex aliqua materia præsupposita, corrumpi non potest ipse non rediturus, nisi illa materia eēt

D ociosa. Sed quia hæc res est etiam ambigua data mūdorum infinitate, addit, Verumtamē hoc etiam si fieri possit nec ne, ex his patebit, quæ postea dicentur. dicentur autem hæc postea in lib. de generatione, aut forte p̄ hoc intelligit an genitum uel ne, hoc enim postea dicetur. Ex his quæ dicit hic Arist. patet solutio ad eam rōnem quæ contra immortalitatem aīæ conclusit naturalem resurrectionem, esset enim resurrectio quando unus numero homo tm̄ esset, at quia plures, sic resurget secundum speciem, & non ſm numerum apud Aristo. sic.n. non erit frustra quicquam, cum saluetur in specie unio. Hæc contra Democritum. Auerro. uero contra Democritum aliter rationem format, & sua ratio, ut mihi uidetur, consistit in duabus suppositionibus, quarum prima, Mundus genitus est ex quibusdam, quæ de cō

tingenti potuerunt esse mundus, & quæ de inesse erunt qñq; mundus, & quæ potuerunt non esse mundus de contingenti postq; fuerint. hæc patet, quia vna est potẽtia ad opposita: oĩs.n. propõ de inesse primo fuit contingens esse, postea vero de inesse, & de contingenti nõ ẽe.

Secũda, omne possibile qñq; erit, aut saltem ipso posito inesse nullum sequitur impossibile, aliter possibile reuerteretur in possibile. Quibus ita statutis arguitur, ea q̃ prius fuerunt ante esse mundi, potuerunt esse mundus antea, deinde fuerunt actu mundus, demum redibunt ad non esse mundi: & cum illa sint eadem numero remanentia, postea igitur potuerũt esse iterum mundus, cũ sint illa eadem ex suppõnibus. Sed replicabis, quia ꝑ hæc eadem deducerem Socratem post mortem rediturum esse, quia restant illa met, quæ antea poterãt esse Socrates. Rñdet ꝙ rediret qñ esset vnus numero, & nihil aliud suæ spẽi. sed quia sunt plures hoĩes, ideo redit idẽ non numero, sed idem spẽ. Hæc ex commento colligi pñt ad propositum Arist. De ipsius mundi inceptione in. 8. ausculta physicæ multa diximus: nunc vero illud non ignorandum theolum cum nãli philosopho in hac re non conuenire. Nãlis.n. pħus non assentit alicui ꝓpositiõi, nisi cuius veritas aut patet immediate ex sensibus aut colligitur per rõnem ex sensibus deductam, aut quę perspicua est solo terminorum itellectu. Qua ratione fit vt ipse cogatur dicere nihil incipere posse nisi ab ente, cũ per concordiam omnium sensuum patuerit, omne qď fit fieri ex ente, visu quidem, quia album non nisi ex nigro vel medio: auditu vero, quia graue nisi ex acuto, vel medio odoratu: nam suaue ex austero uel medio gustu, quia dulce ex amaro aut medio tactu, quoniam calidum ex frigido aut medio: & sic quia in illa omne qď fit ex ente fit, omnes concordant sensus propterea, vti principum sumitur a naturali philosopho. Theologus autem superiori lumine illustratus, illud concedit, quod ex reuelatione accipit, modo non sit sensus repugnans, aut contra sensum. & quia accipit mundum incępisse de nouo, & hoc non est contra sensus, (ea enim inceptio quam fieri ex ente ait sensus, est quæ aut per alterationem, aut non sine alteratione) ideo mũdum cæpisse credit, non quidem per alterationem vel cum alteratione, sed per creationem ex nihilo. Hæc enim creatio nec est conueniens sensibus, nec contraria sensibus, sed supra sensus transcendens. Hæc pauca ꝓ nunc satis sint.

De mundi incep.

Dñia inter theologos, & pħos.

Sunt enim aliqui quibus fieri posse uidetur, ut & ingenitum aliquid corrumpatur, & genitum incorruptibile permaneat, ut i Timæo. Illic enim cœlum quidem ortum esse, non tamen corruptibile, sed reliquo semper fere tempore dicunt, ad quos naturaliter quidẽ de cœlo solum est dictum. Si uero de omnibus vniuersaliter consideraverimus, de hoc quoque erit manifestum.

Expõ. Expositio huius loci non patet, ideo debes scire ꝙ in textu præcedenti dixit restare dicere, vtrum hoc sit possibile nec ne. cum.n. explicasset põnem Democriti, & dixisset non esse possibile mundum corrumpi non rediturũ si sit unus, & declarauit cur dixerit si sit unus, statim subiecit: Verum tamen hoc etiam si fieri possit nec ne ex his patebit, quæ postea dicentur. modo per hoc intelligere potest an infiniti sint mundi, & tũc refertur ad ea quæ dicentur in tertio huius, & in lib. de generatione. Et sic intelligatur Arist. nunc postquam refellit positiones istorum, redit ad illam Platonis, & ita illud illud uerbũ Enim, non reddit causam, sed nouum inchoat sermonẽ.

Aut potest intelligere per illud pronomen Hoc, an mundus sit genitus & incorruptibilis vel corruptibilis, & sic Arist. tunc reddit causam, quare res hæc reuocet̃ i ambiguum & iquit. Sunt enim aliqui quibus fieri posse uidetur, ut & ingenitum aliquid corrumpatur, ceu chaos illud siue materia illa informis, quæ fuit ingenita & mundi genitura præcessit, corrumpatur in mundi genitura, quia perdit confusionem suam atq; informitatẽ, & ita concedit Plato æternum a parte ante posse corrũpi a parte post, ut de materia illa iformi patet, itaq; subiungit, genitum, incorruptibile, permaneat, ut de mundo in Timæo dicunt, illic enim cœlum quidẽ ortum ẽe, non tamen corruptibile, sed reliquo semper fore tẽpore dicunt, & ita Plato concedit quorum primum est aliqđ æternum a parte ante desinere, & aliquod æternum a parte post incæpisse. Deinde ordinat se ad sequentia, & declarat quantum sit sibi contradictum, & quãtum restat contradicere, & inquit: Ad quos siue contra quos naturaliter siue rationibus naturalibus & non metaphysicis, est cõtradictum. superiore enim tractatu solum cœlum ipsum esse æternum, quia caret contrario est probatum: & sic est contradictum in parte, cum cœlum non mundus sit totus, sed mundi pars. subiungit, Si vero de omnibus uniuersaliter cõsiderauerimus, de hoc quoque erit manifestum. q.d. quod restat nunc probare de uniuerso mundo ipsum non esse genitum, nec corruptibilem. Hæc de ordine. Auer. uero ait Platonem duo cõcessisse, quorum primum est ailquod æternum habere potentiam ad corruptionem, quod nunquam corrumpetur, ut in Timeo asserit de ipso mundo.

E

Que Auer. Cõ. 109.5

Secundum est esse aliquod æternum a parte ante, ꝙ postea corrumpetur. Et hoc uerificat Auer. de potentia materiæ mundi, quæ æterno tempore præcessit formã eius, quæ tñ in aduentu formæ corrumpitur. Hoc aliȷ concedunt in cæteris compositis, potentia n. respectiua in aduentu formæ desinit, quæ antea fuit ipsa æterna.

Nos uero uerificauimus rem hanc de illa materiæ iformitate atque confusione, quæ æterno tpe antea p̃cessit: & tñ in genitura mundi corrumpitur, & hoc est magis ad uerba Platonis. Quo uero ad uerba attinet Aristot. in translationibus barbaris dixit põnem Platonis esse innãlem, quod Auer. ait esse propter duo, Tum primo, quia eius oppositum patet inductione, omne enim quod generatur corrũpetur, aut pro maiore pte, Secundo, quia Plato debuit primo disputare an possit aliquod genitum esse æternum, & postea descẽdere ad mundum, vlĩa enim præcedunt particularia cognitiõe, cum propõnes particulares nec sint essentiales, nec per se sed contingentes, & extra artem. Igitur hæc positio est oĩno innãlis, & quia eius oppositum patet per rõnem nãlem, & quia non nãli ordine processit ab uniuersalibus ad particularia. Hæc autem quæ hic dixit Auer. nõ conueniunt uerbis græcis, propterea sunt uana.

G

Primum autem diuidendum est, quo nam modo genita atque ingenita, corruptibilia quoque ac incorruptibilia dicimus. Nam cum aliqua multipliciter dicantur, nullaque in sermone seruetur differentia, mentem confuse sese habere necesse est, si quis ut indiuisibili eo utatur, quod multifariam diuiditur. Incertum nanque erit per quam ipsorum natura id accidat quod dictum est.

H

Expõ. Hactenus de põne antiquorum in quæstione præposita, nunc propriam positionem vult prosequi, & sumit primo quędam, quorum primum est quot modis dicãtur genitum & ingenitum, corruptibile ac incorruptibile, & proponit intentionem speciatim. & causam intentionis, & inquit, Primum autem diuidendum est, quo nam mõ genita atque ingenita corruptibilia quoque ac incorruptibilia dicimus. Hæc est itertio, cuius cãm affert & inqt. {Nã cum aliqua multiplr dicantur}, nullaque i sermone seruetur significatuum dñia} sed proferan-

tur nulla præmissa distone, mentem audientis confuse sese habere necesse est. cuius et causam subdit, si quis, ꝓ quia quis, vt indiuisibili eo vtitur, quod multifariam diuiditur. Incertum nanq; erit per q̃ ipsorum significatuũ nãm siue spẽm id accidat quod dictum est. i. sequatur id quod ifertur, igitur ante q̃onis determinationem debemus præmittere quoties hæc dñr. Animaduersione dignum, vt. 1. topico. cap. 14 habetur, quoties aliqd diuiditur est vtile & ad manifestationem p̃onis et oppositionis, & vtile ne fiat syll's ꝭm nomen, hoc est, ne aliqs paralogizet, & pp hæc duo Arist. vult illa esse pdistinguenda, & ad euitandam confusionem, & ad sciendum per q̃ nãm accidat inconueniens dicendum. Quo vero ad verba attinet, verbum aliqua, non est ĩ græco, sed sic habetur, nam cum multipliciter dicantur, & reliqua, ideo Auer. intelligit locum hunc duplr, aut supplendo Que Auer. Cõmẽ. 110. dictiones, vt sit sensus, nam cum aliquæ dictiones multipliciter dicantur, & reliqua. Aut supplendo subiecta q̃onis propositæ, vt sit sensus, nam cum hæc videlicet genitum, ingenitum, corruptibile & incorruptibile multipliciter dicantur, & reliqua & vtroq; modo, vt mihi videtur, verbis conuenit græcis. Hæc Arist. ac Auer.

Dicitur itaq; ingenitum, uno modo si sit nunc aliquid, quod antea non erat sine generationem mutatione ve, ut ipsum tangi atque ipsum moueri aliqui dicũt, ĩquiunt. n. ipm tangi atque moueri generari nõ posse.

Expositio. Prosequitur & distinguit primo ipsum ingenitum, et primus modus respectu generationis. nam quoties aliquid fit, & non per modum quo generata fiunt videlicet transmutatione & motu, talia dñr primo modo ĩgenita siue ingenerabilia. Solum nanq; pro tanto: quia nõ fiunt per modum eorum quæ generantur. & inquit. {Dr itaque ingenitum uno modo si sit nunc aliquid, vt aĩal vel album, ꝙ antea non erat sine generatione & mutatione, vt ipsum tangi atque moueri aliquid dicũt ingenita esse, aiunt enim ipsum tangi atque moueri generari non posse, quia non fiunt per modum quo cætera fiunt. Hic est primus modus.

Alio modo si generari uel ortum esse aliquid possit, non tamen sit, nam hoc ea ratione ingenitum dicitur, quia oriri potest.

Expõ. Secundo modo aliquid dr̃ ingenitum, si generari vel ortum esse aliquid possit, non tñ sit dudum ortum, vt si a. possit oriri aĩal vel album, nondum sit ortum: et redit causam quare hoc dicatur ingenitum, & inquit, {Nam hoc ea rõne ingenitum dr̃, quia oriri põt. Igitur secũdo modo dr̃ ingenitum per priuationem actus generationis, vt quia non est actu genitum, sed põt generari, q̃uo fœtus in vtero meæ vxoris diceretur ingenitus, qa actu generationis priuatur. Hic est secundus modus.

Alio modo si aliquid factum esse ĩpossibile sit, ita ut interdum sit, interdum non sit. At impossibile bifariam dicitur, aut. n. quia non uerum est ortum esse posse, aut quia non facile, nec cito, nec bene fieri potest.

Expõ. Tertio modo ingenitum vult dici quod impossibile est fieri dico fieri quomodo aliquid genitum interdum est, interdum non est, & hoc modo mons aureus est ingenitus siue ingenerabilis, caret enim potentia generationis. Addit tamen hunc modum posse diuidi ĩ duos, & inquit. {Nam impossibile bifariam dicitur aut enim quia nõ verum est ortum esse posse, ut mons aureus dr̃ ingenitus, aut quia non facile, nec cito, nec bene fieri potest. Quare omnes modi sunt tres, quorum si tertius di-

A uidatur in duos, omnes erunt quatuor. Horum sufficiẽtia sic sumi potest: nam ingenitum negationem siue priuationem dicit aut igitur ingenitum negat modum generationis, aut rem ipsam quæ est generatio. & siquidẽ modum, erit primus modus ingeniti: si vero negat ipsam generationem, aut negat actum, aut potentiam. & si quidem actum, erit secundus modus, si negat potentiam, aut negat simpliciter, ut sit ĩpossibile generari, aut ꝭm quid, vt sit difficile, vel non cito, vel non bene generabile. Ecce omnes modos ingeniti.

Sed referamus quæ Auerr dicit ĩ declaratione horum modorum. Primo igitur debes scire ad veram generationem tria requiri. primum vt res exeat de potentia ad actum. secundum vt præcedat alteratio ante talem exitum tertium est, vt fiat in tempore saltem per accidens. Et ex hoc sequitur quod id quod fit sine his tribus, dicit̃ ingenitum, et hoc per priuationem conditionum requisitarum ad veram generationem. & hoc modo tactio & mutatio fiunt, similiter & relationes. Secundo sequit̃ vt tale ingenitum dicitur similitudine ingenitum, non vere, quia tale postquam est, potest non esse. igitur genitum fuit, sed pro tanto dicitur ingenitum, pro quanto non fiebat ꝭm omnes conditiones eorum quæ vere generantur. Sed mox dubitat Auerr. quia non videtur hoc genitum nisi apud suum non esse, ideo potest q̃ri vtrum tale dicatur ingenitum tempore entitatis, an tempore priuationis an vtroque modo. Themistius inquit, tale esse ingenitum vtroque tẽpore, quia vtroque tempore caret conditionibus eorum quæ vere generantur. Hæc Auer. quo ad primum modum. Sed quæritur vtrum motus incipiat esse per motum atque generationem. Vr̃ ꝙ sic. motus n. ĩcipit esse per exitum de potentia ad actum, igitur per motum: Amplius quod per generationem etiam arguo, transmutatio rei de nõ esse ad esse est eius generatio; motus incipit per talem transmutationem, igitur per generationem.

Pro solutione dici potest (vt Auicenna sentit) quod aliquid esse vel generari est, aut quia ipsum est quod generatur, aut quia ipsum est quo aliud generatur. Vlterius Auicenna quinto suæ metaphysicæ talem ponit regulam ꝙ in denominatiue talibus standum est ad ea q̃ formaliter sunt talia. & quia physica corpora denominatiue sunt motibus mobilia, generatione vero generabilia, igitur motus ex se ipsismet generantur, & sic non per motum, nec per generationem incipiunt, sed sat est ipsos esse quibus alia incipiunt Hæc de primo modo.

Secundo debes scire quod in textu barbaro secũdus modus sic describitur, ingenitum est quod non est, possibile tamen esse per veras generationis conditiones.

Ponitur igitur ꝭm Auerro illa particula, possibile tamen esse, ad differentiam ingeniti tertio modo, quod dicitur possibile fieri. nam tale ingenitum secundo modo dicitur ingenitum ꝭm quid, quia pro tempore sui non esse. Sed obijcit Auer. quia videtur tale ingenitum concidere cum genito dicendo textu proximo, igitur distinctio non erit per opposita. Respondere videtur, ꝙ tale ingenitum concidit cum genito, tamen ꝭm diuersa dimidia quia ingenitum quidem dicitur ꝭm dimidium non entis, genitum vero ꝭm dimidium entis, qa ad esse habet potentiam. & ex hoc infert ꝙ Aristot enumerauit hunc ꝭm modum cum aliqua affirmatione addendo, possibile tamen esse: hoc enim videtur quædam affirmatio, quam quidem addit, quoniam hoc ingenitum dicitur quodammodo idem generabili. Secundo dubitat, nam cum ea quæ generãtur primo modo, ꝭm rem generantur, licet non ꝭm modum, quare nõ dedit duos modos, videlicet ĩuicem oppositos, vt fecit de genito & ingenito secundo modo. Respondet, quia tale ingenitum per priuationem conditionum, tam tempore esse quam tempore non esse, semper caret dictis cõditionibus generationis igitur ea enumerat ingenerabilia, quæ aliquando sunt ingenita, vt tempore non esse,

Marginal notes (right column): Que Auer. Cõmẽ. III. — Ad ueram gñon: tria requirũtur. — Dubiũ. — Solutio. — Que Auer. — B — C — D

aliqñ genita vt tpe esse, nam de his qõ erit Platonis, & hoc probat authoritate Themistij. Hæc Auer. de secundo mõ. Tertio debes scire q tertius modus apud Auer. est quoties aliquid est ens in quo non est mã neq; potẽtia ad esse, & ad non esse, vt æternum ipsum, tale n caret mã & potentia ad vtrunque, ideo dicitur ingenitum: et hanc intentionem dicit Arist. sentire ibi, vt qñque qdẽ & reliqua, q addidit vt indicet hic ingenitum sumi pro eo q est, & nunq; fuit poſe generari vel corrumpi, vt æternum, ad dñiam impoſis rei, vt hippocentaurus est & id genus. Qua rõne ait non bene Themistium intellexisse, quia sumpsit secundo mõ ingenitum pro impoſi generari, motus ex eo quia impoſe subdiuisit pro impossibile omnino, & pro difficili, qđ non esset, nisi ingenitum sumpserit pro impossibili: et propterea Themist. reduxit hos omnes in tres, vt patet eius reductio secũda. Et quod non senserit Themistius, arguit & probat, primo quia omisit modum famosum, videlicet ingenitum pro æterno: secundo, quia omisit illud, quod est ad ppositum, tertio quia omisit ĩgenitum pro eo quod nõ est, potest tñ esse cum facilitate: igitur diuisio Themistij est diminuta tribus modis. F Propterea Auerr. enumerat oẽs modos. nam omne ingenitum aut dicitur tale, quia nõ per veras causas generationis aut uere. si quidem primo modo erunt duo primus modus, & id quod non actu est sed potest esse cum difficultate. Hæc. n. diuidũt non vere, quia quantum ad rem generantur, quo vero ad modum, non, nam primus modus dicitur per hoc, quia simplr caret conditionibus generatorum: difficile vero genitum habet, sed paucas. Si autem aliquid dr ingenitum vere, hoc est, aut quia non est, potest tñ facile esse, aut quia non est, nec potest esse, vt dicitur ipsum impossibile, aut quia est, non tñ incepit, nec definet, ut æternum; quomodo dicitur triãgulum habere tres esse ingenitum, quia nunquã fuit nouum, & sic sunt qnque modi. Et si dicas, q tunc Arist. esset diminutus. rñsio innuit q Aristo. sub vñi rõne dedit intelligere omnes hos, nam sub tertio enumerauit impossibile & necessarium, & sub secundo enumerauit facile & difficile, sub primo enumerauit ipsum tantum, igitur tãtum quinque, quos Aristot. non distinxit propter breuitatem. Hæc Auer. quæ quantum textui conueniant, tu vides.

Simili ratione & ipsum genitum, uno quidem dicitur modo, si aliquid sit posterius, quod prius non erat, siue per generationem, siue sine generatione, sit interdum quidem ens, interdum uero non ens. Alio uero modo si possibile sit, siue ueritate siue facilitate ipsum possibile sit definitum. Alio autem modo, si generatio sit ipsius ex eo quod non est ad id quod est, siue iam sit, modo per generationem sit, siue & nondum sit, modo esse possit.

Expõ. Hactenus quot modis ingenitum dicatur, nũc quot modis ipsum genitum & inquit. Simili rõne & ipsum genitum, vno quidem dicitur modo si aliquid sit posterius, quod prius non erat, et hoc siue per generationem verasque causas generationis sit modo ens, modo rursus non ens, siue sine generatione uerisque causis generationis. Patet igitur in hoc primo modo asseri actualem interpretationem, non tñ per determinatum modum incipiendi, quem generatio ipsa sit generat, et sic genitũ primo modo. i. quod est genitum & prius non erat siue per generationem, siue non. Et hoc sentit Auer. ait enim

Quę Auer. Cõ. 2. Aristot. in uno sermone comprehendisse duo opposita duobus modis ipsius ingeniti. Erat enim uno modo ingenitum, quod non per ueras causas poterat generari, vt actiones & motus: alio modo quod non erat, sed p ueras causas poterat generari. Nunc his duobus modis ponit unum modum oppositum, dicẽs esse illud primo modo genitum quod est nunc & prius non, aut per veras causas generationis, & hoc contra ṡm modum ingeniti, aut sine ueris causis, & hoc contra primum modũ, huius causam inuit, quia genitum hoc primo modo est illud q est in actu postquam fuit in potentia, ppea opponitur utrique illorum. Hæc Auerr. ex qbus dat vnũ & idem posse dici generabile & ingenerabile, ut actiones & motus & relationes, hæc quatenus nunc sunt, & prius non erant, genita dicũtur, quatenus uero sine causis generationis sunt, ingenerabilia dicuntur. Addit tamẽ melius intelligi generabile tpe esse, ingenerabile vero tẽpore non esse, siue primo siue secundo sumãtur modo. Hæc de primo modo. De secundo inquit. Alio vero modo si poſe sit, siue ueritate siue facilitate ipsum poſe sit definitum, & sic hic secundus modus differt a primo quia hic secundus asserit poſitatem inceptionis, primus aũt asserit inceptum esse, conuenit tñ, quia hic est absque determinato modo incipiendi veluti primus, & ita ṡm hunc modum asserit poſitas inceptionis absque determinato modo incipiendi, qua rõne fit vt possit distingui ĩ duo ṡm distõnem potentiæ, hæc de secundo modo. De tertio aũt inquit, Alio modo si generatio sit ipsius ex eo q non est ad id q est, siue iam sit, modo per generationem sit, siue & nondũ sit, modo esse possit, & sic ṡm hunc tertiũ asseritur non tm̃ inceptio, sed incipiendi modus, licet possit diuidi ĩ duo quatenus aut est, aut esse pt id quod hoc tertio ĩcipit modo. Debes scire q duo sunt modi, inceptio & modus incipiendi per generationem determinatus. Primus modus dimittat sibi inceptionẽ, & non modum incipiendi. Secundus nec inceptionem nec modum incipiendi. Tertius & inceptionem, & modum incipiendi, & sic patet quo nam modo differunt. Replica. Solutio. Replica.

Et si dr q tertius modus vr non limitare sibi ĩceptionẽ; quia ait, siue iam sit siue nondum sit. dici põt fortasse qđ per non sit ĩtelligit complete, ut sit sensus siue iam sit, sed nondum complete, et sic patet dñia horum modorum. Et si dr q hic tertius modus cõtinetur sub primo, vt nemo dubitat, rñdet Auer. uno mõ hoc esse concedẽdum, G nam primus modus est cõis ṡm incipiendi modum, at hic est determinatus ṡm incipiendi modum. Themi. aũr dixit, voluit. n. Arist. per hunc tertium modum illum ĩtelligere. ex quo quædam necessario oriuntur, ut solet dici, cras orietur sol, hic. n. ortus necessarius est, & sic differt a p̃ modo. Sed refellit hanc rñsionem, quia id qđ necessario generatur, non fit per præuiam alterationẽ, & ita non est ad propositum. Arist. n. loquitur de generabili per præuiam alterationẽ. Et debes scire q duplex est generatio, altera quidem per præuiam dispõnem ac alterationem, & hæc quia est in tpe, põt impediri in illo medio tpe. Alia æquiuoce dicta, quæ est sine præuia alteratione, ut dependentia quædam, & hæc non potest impediri. Arist. loquitur de prima, & non de secunda, propterea male Themistius. Hæc Auerroes. Quę Auer. eodem cõ. Duplex est generatio.

H *Insuper ẽt corruptibile et incorruptibile similiter dicuntur. Nam si aliquid prius est, posterius uero nõ erit, aut contingat non esse, siue per corruptionem mutationemve, siue sine corruptione, corruptibile hoc dicimus esse. Præterea & illud qđ per corruptionem interdum non esse põt, corruptibile esse dicimus. Insup ẽt aliter corruptibile dicimus, q, facile corrumpitur, q, quidem aliquis profecto interibundum dixerit.*

Hactenus de genito deque ingenito, nunc de corruptibili atque ĩcorruptibili, & p̃ de corruptibili. Vbi debes scire, ut sapide notat expositor, duo eẽ in corruptione, ueluti ẽt duo erant in ipsa generatione, alterum est Expõ.

ipsa

ipsa rei desitio, alterum uero modus desinendi, uidelicet per causas & conditiones uere corruptorum, ideo tres facit modos, & inquit. { Insuper etiam corruptibile & incorruptibile similiter multifariam dicuntur, nam si aliquid prius est, posterius uero non erat, aut cõtingit nõ esse, siue per corruptionem mutationẽ ve, siue sine corruptione, corruptibile hoc dicimus esse, & sic primus modus est per differentiam modi desinendi, quia est tã eorum quæ desinũt per corruptionem, quã eorũ quæ desinunt sine corruptione. Debes scire ꝙ contingens eẽ enuntiatur ꝑ propõnẽ de futuro, ut nauale bellũ erit, & per ꝓpõnem de pñti, sed de modo contingenti, ut contingit nauale bellum eẽ, ut dicitur in lib. de Interpretatione, & quia corruptibile est contingens non eẽ propterea dixit si aliquid prius est, posterius uero non erit, denotans illud eẽ contingens ꝑ ꝓpõnẽ de futuro. adiecit etiã, aut contingit non eẽ, ut denotet per ꝓpõnẽ de psenti de mõ contingentis. Hæc de primo mõ. De secũdo uero inquit { Præterea & illud qđ per corruptionem interdum non eẽ põt, corruptibile dicimus, & sic secũdus modus est per limitationẽ modi desinẽdi, quia est solum eorum quæ ꝑ corruptionẽ desinunt, qua rõne vr̃ hunc modũ eẽ uti spẽm primi modi, aut saltẽ qđ limitatius eẽ. Hæc de secundo. De tertio inquit. { Insuper ẽt aliter corruptibile dicimus, quod facile corrũpit̃. Hic tertius addit ad primũ limitationẽ modi desinendi, quia est eorum quę desinunt per corruptionẽ, & addit ad secũdum, quia est eorum quæ facile intereunt. Qđ quidem hac rõne ꝓfecto aliquis græcæ ἀυφωαρτον dixerit, bene uel facile corruptibile latinæ, quod vno verbo latine diximus interibundum, & sic patet hos tres modos se habere per additionẽ. Nã primus est per indifferentiã modi desinẽdi, cũ sit tam eorum quæ per corruptionem desinunt vt aĩalia & elementa, quã eorũ quæ desinunt sine corruptione ut relationes & tactiones siue motus. Secũdus est per determinationem modi desinendi, quia est solũ eorum quæ desinunt per uerã corruptionem. Tertius adhuc magis per determinationẽ modi desinendi quia est dũtaxat eorum quæ per uerã & facilem desinunt corruptionem. Sed dices, cum in corruptione duo sint, desitio ipsa & modus desinendi, ut in generatione duo erant, inceptio & modus incipiẽdi, quare ut in generabilibus distinxit tã penes inceptionem per actũ & potentiam, quã penes modũ, non sic in corruptione etiam distinxit per desitionem ad actũ & potentiã, & per modum desinendi ut fecit? Solũ. n. per modum desinendi distinxit. Dici põt eẽ loquendum ut plures, quia uero φθαρτόν, Hoc est, corruptibile in lingua græca non uenit ad usum, nisi ꝓ re quæ ẽ & põt non eẽ, ideo non distinxit in actum & potentiã. Id enim quod corruptum est, non φθαρτὸν. i. corruptibile in illa dicetur lingua, sed ἐφθαρμένον, hoc ẽ, corruptum, ꝓpterea corruptibile non per potentiam & actum distinxit, sed per indr̃iam modi desinendi. Auer. vero primo declarat cãm cur corruptibile per uerũ desinẽdi modum dicatur corruptibile, & arguit per locum a minori, nam si corruptibile sine modo desinendi dr̃ corruptibile igitur corruptibile per modum desinẽdi magis dicetur tale. Secũdo per exẽplum Themistii declarat, quid est illud quod est corruptibile per modum desinẽdi, & ait id esse corruptionem magni fluuii ſm trãslationem de loco ad locum fluuius n corruptibilis est secundo corrũpendi mõ. Tertio ait ꝙ licet ipsum corruptibile sit duplex, facile & difficile, solum sumpsit corruptibile facile, quia est plus in usu. vr̃. n. oẽ fere corruptibile eẽ quasi facile tale, qm̃ ad non eẽ minora requirũtur, ut dr̃ 2. Topicorũ. Vltimo Auer. in cõmẽto horum modorũ sic ponit numerũ, nam corruptibile dicitur de corrupto in actu & in potentia, si de corrupto in actu, est dupliciter, aut per uerã & ꝓpriã gñonẽ, ut elementa generãtur, aut ad generationem alterius, qđ per se generatur, ut elementa. Si uero dicit̃ de corruptibili potentia, hoc est dupliciter, aut facile, aut difficile.

Cõtĩgẽs eẽ enũtiatur ꝑ ꝓpõnẽ de futuro & de præsenti.

Solutio

Dubiũ.

Quæ auer. com. 113.

A Hæc Auer. Sed pace sua hæc sufficientia est ad modos corruptibilis, quos ipse finxit, & non quos Aristo. enumerauit, error enim uenit ex malis translationibus. Qualis Auer.

Etiã de incorruptibili eadẽ est ratio, aut enim sine corruptione, interdum quidem est, interdum uero nõ est, ceu tactiones ipsæ, propterea quod prius erant, et postea non sunt sine corruptione. Aut id quod cũ nunc quidem sit ens, ipsum tamen impossibile est non esse, vel non fore aliquando.

Hactenus de corruptibili & de corruptibili, nũc trãsit, & rursus diuidit ipsum in tria. Primus modus sumitur per negationem modi desinendi, quatenus est eorũ quæ desinere quidem possunt ſm rẽ, Sed non per modum desinendi, & hoc inquit. { Etiam de incorruptibili B eadem est, rõ, aut. n. sine corruptione interdũ quidẽ est interdum uero non est, ceu tactiones, ꝓpterea ꝙ prius erant, & postea non sunt sine corruptione. Hic est primus modus, & de secundo inquit. { Aut id quod cum nunc quidem sit ens, ipsum tamen impoẽ est non esse, uel non fore aliquando, & hoc modo æternũ est incorruptibile, nam priuat rem & oẽm modum desinendi. Expositio.

Tu enim es nunc, & tactio etiã est nunc, corruptibiles tamen estis, quia erit aliquando tempus, quando nec te esse, nec hæc tangere verum erit dicere.

Soluere uidetur dubium circa dicta Aristo. nam omne quod est, dum est, impoẽ est non eẽ, igitur oĩa sunt hoc modo incorruptibilia. Soluit ꝙ oĩa dici possunt necessaria sub conditione uidelicet dum sunt, & sic omnia incorruptibilia ex conditione, uidelicet dũ sunt, tñ sunt possibilia absolute sumpta, & hoc inqt. { Tu n. es nũc, C & tactio etiam est nunc, (& sic necessaria ac incorruptibilia ex conditione) corruptibiles tamen estis, sup. absolute, quia erit aliquando tps, quando nec te eẽ, nec hæc tãgere uerum erit dicere, & ita sunt absolute possibilia, necessaria tamen ex conditione, & sic patet ad dubium. Expositio.

Maxime vero proprie incorruptibile dicitur, qđ quidem est, non potest autem sic corruptum esse, vt et nunc sit, postea aut non sit, aut non esse contingat. Vel & cum sit ens nondum corruptum postea contingat non esse.

Quia sumpsit incorruptibile dici dupl'r, & de æterno, quod simpliciter est incorruptibile, & de eo quod est, dum est, docet nunc de quo horum maxime proprie dicitur & uult maxime dici de eo incorruptibili, quod simpliciter est impossibile corrũpi, ut Deus Sed pro intellectu literæ, debes scire ipsum corrumpi uel ip- D sum corruptibile bifariam apud aliquos exponi. Vno modo per affirmationem de præsenti & negationẽ de futuro, vt nunc Socrates est, et post hoc non erit uel potest non esse, igitur corrumpitur uel est corruptibilis. Aut per negationem de præsenti & affirmationem de præterito, ut nunc non est, uel potest non eẽ, & antea fuit, igitur Socrates corrumpitur vel est corruptibilis. Vult igitur maxime proprie incorruptibile dici per negationem desitionis, tam primo ꝙ̃ secundo modo exponendo, & inquit { Maxime uero proprie dicitur incorruptibile, quod quidem est, non potest autem sic corruptum esse, ut nunc sit, postea aut non sit, aut nõ esse contingat, & sic per negationem desitionis primo mõ expositæ, inquit. } Vel & cum sit ens, nonũ corruptum, postea contingat non eẽ & sic per negationẽ de- Expositio.

finitionis secundo modo expositæ,& sic maxime pro- prie incorruptibile erit ipsum æternum.

Dicit ēt incorruptibile et id, qđ nō facile corrūpit.

Expositio. Quę auer. com.114. Tertio incorruptibile vult dici, quod non facile cor rūpitur, ut mons,& serpens,& id genus. Auer. uero su- mit horum innumerum sic, incorruptibile uel est quod est & non potest non esse,& hoc dicitur æternum, aut quod est & pōt non esse, & hoc duplr, aut sine causis corruptionis,& sic est primus modus, uel p causas cor ruptionis,& hoc dupliciter, aut facile, aut difficile. Sed quā sit ad uerba Arist. hæc sufficientia, tu intelligis. Sed Dubitatio Soltio. Quō corru ptio corrū- pitur. quæ res quonam modo ipsa corruptio desinat esse, aut per corruptionem, aut sine corruptione: Iam patet solu tio, ipsa.n.corruptio non corrumpitur denominatiue, ut nec albedo est alba, sed formaliter & per se ipsam, vt albedo est alba.

At si hæc ita sese habeāt, cōsiderādū ē quo nā mō po le ac īpo le dicimus. Nā & qđ ppriissime incorrupti bile dr̄, ex eo pfecto definitur, quia īpo le est corrūpi, neque interdū eē, neque interdū non eē pōt. Insup ēt ingnābile dr̄ īpo le. & qa sic gñari nō pōtvt prius qdē nō sit, posterius vero sit, ceu diametrū cōmēsurari.

Expositio. Hactenus de generabili, corruptibili, ingenerabili, et incorruptibili, nunc de possibili & impo li, & prīo pro ponit intentionem secundo rationem intentionis, ter- tio prosequitur.& in proponendo intentionem dat in- telligere ordinem ad dicta,& inquit: { At si hæc ita sese habeant, considerandum est, quonam mō po le atque impo le dicimus. Ecce intentionem & ordinē. Assignat rationem ex his quæ primo Topicorum cap. 12. dixe rat, ibi n.dictum est ad sumendum quoties aliquid dici tur, utile est inspicere ad definitiones & partes illius, ar guit igitur, hæc ponuntur in definitione eorum quæ accepta sunt, igitur post tractatum de illis restat tracta- ri de his,& sic restat uidere quoties b̄ dicantur. Añs pro bat,& inquit: { Nā & quod ppriissime incorruptibi- le dicitur, ex eo profecto definitur, quia impo le est cor rumpi & ex eo quia, neque interdum eē, nec interdū non eē pōt,& sic incorruptibile ppriissime sumptū, ui delicet quod erat necesse esse, siue æternum, per ipsum impo le definitur. Deinde q̄ etiam ingenerabile p idem definiatur ostēdit,& inquit { Insuper etiam ingenerabi le dicitur,& quia sic generari non pōt, ut prius quidē non sit, posterius uero sit, ceu diametrum cōmensurari costæ,& sic ingenerabile per impo le definitur, & p op positum corruptibile & generabile p po le ipsum defi- niuntur, hoc quidem per po le non esse vt corruptibile, Quę auer. com.115. illud uero per po le eē ut generabile, igitur & de impo li & po li rōnabiliter restat dicere post illa. Auer. āt labo- rat in explanādo cur Arist. dixerit æquale, siue tēpera- tum naturaliter, in definitione ingenerabilis, & eius la- bor est uanus, quia illud uerbum non est in codicibus græcis,& ideo pondera, quod non est Arist. sed est id quod dicit per insomnium.

Si quid igitur ad stadia centum moueri pōt, aut pō dus attollere, ad summū semper assignamus, ueluti cē tū tollere talēta, atque centū per stadia inambulare.

Expositio. Po le dupli citer. Proposuit se dicturum de po li deque impo li, nunc psequitur. Verum debes scire q̄ possibile vno modo sumitur ut est ppōnis materia, quod idem ualet quod contingens,& hoc modo est habitudo terminorū sub- iecti & pdicati, qua ratione differt ab inesse, atque neces sario inesse, ut in primo Priorum diximus, & hoc mō po le diuiditur in possibile, quod sequitur ad uerum si- ue necessarium,& ad falsum quod eē pōt, & de tali po li siue impossibili, non loquitur hic Aristo. Alio mō su- mitur possibile ut sumitur a potētia, ut secūdo de inter- pretatione dr̄ quo modo dicimus aliquid esse possibile regi, quod est impossibile militi, ut debellare regnū pos sibile est regi,& militi non, & de hoc modo possibili uel impossibili loquitur Aris. nunc: et quoniam hoc est duplex, dictum a potentia actiua, et dictum a potētia passiua, ideo primo docet possibile dictum a potentia actiua, secundo remouendo dubium docet possibile a potentia passiua. de primo inquit: { Siquid igitur uel animal, uel quoduis aliud ad stadia centum moueri po test, aut pondus attollere, at summum sp assignamus, ueluti centum tollere talenta, aut centū per stadia inam bulare, et sic potentia actiua terminatur atque cognosci tur per maximum in quod potest. Debes scire q̄ potē tia definitur per actus, actus uero per obiectum, et quia ab excellentiori obiecto cognoscitur maior uis poten- tiaque rei, iure per maximū ipsa potētia definiri debet. Potētia de finit p actū actus uero p obiectū.

Quāuis & partes quę citra sunt possit, si & exces sum possit, quare ad excessum atque finem definiri oportet potētiam ipsam. Nā id qđ pōt tot per exces- sum, etiā ea quę citra sunt necesse est posse, ut si cētū talēta leuare, & duo posse, & si p cētū stadia ambu- lare pōt, et p duo ambulare posse. Potētia itaque ex- cessionis est.

Remouet tacitum cauillum, posset enim dici, poten- Expositio. tia quælibet quæ potest in maius pōt ēt in minus, igir non tm̄ per maius ipsa definitur, sed etiam p minus ubi enim solum per maius ipsa definiretur, uideretur solum ipsam posse in maius. Soluit & inquit. { Quāuis & par tes quæ citra sunt possit, si & excessum possit, quare ad excessum atque finem definiri oportet potētiam ipsam: cuius causam indicat, quāuis in græco vr̄ concludere, sed vis est reddere cām,& inquit, } Nā id quod potest tot per excessum, etiam ea quæ citra sunt necesse est pos se, ut si centum talenta leuare,& duo posse leuare neces se est,& si per centum stadia ambulare pōt, & per duo ambulare posse necesse est. Potētia itaque excessionis ē. Sic igitur vult per excessum eē definiendū, quia in exces sū continentur minora. Huius rei pōt assignari causa ex quodam simili. nam ut magnitudo molis determinatur per maximum, ut quātitatem tricubiti non per bicubi- tum definimus, nec rōnē hominis assignamus p sensile, sed per rationale, sic magnitudo vigoris per maximū definire oportet, minora.n. in eo continētur. Ex his pa- Nota. tet Aris. actiuā potētiam definisse non oēm, sed mutabi lem, quædā.n. potentia est īmutabilis, ut illa dei tātum in mouendo orbē maximū, & quia b̄ mouet illū īmu Duplex po tētia muta- bilis & im mutabilis. tabiliter, ita ut nec maius, nec minus possit mouere illo: ideo hæc non definitur per maximū, nec minimū. Po- tentia uero quæ mutabiliter mouet tunc minus, nunc maius, definitur & cognoscitur eē alia atque alia maior per maximum eorum quæ pōt. Secūdo debes scire q̄ Potētia du- pliciter po test definiri potentia pōt dupliciter definiri, absolute, & sic est prin- cipium agendi uel patiendi,& hoc mō spectat ad meta physicū. Alio mō cōparatiue respectu alterius poten- tiæ, qua ipsa aut maior, aut minor dr̄, & sic cognoscir per maximū, nā si maximū quod pōt altera, sit maius eo quod altera pōt, vna potentia est ēt altera maior, & Quare po- tentia diffi nitur p ma ximum. hoc mō Aris. describit. Tertio debes scire q̄ potentia propterea non definitur p minora in quæ pōt, qa talia pn̄t minui in infinitū, mō p infinitū nihil scir nec defini- tur, ppterea per maximū & non per minimū definir. Quę auer. cō.116.i. Vnde ex uerbis Auer. duę rōnes colligi pn̄t, quib[9] po tentia debeat definiri per excessum, primo quia defect[9] minuir in infinitū,& per infinitū nihil cognoscir. Secun do, qa eo mō potentia cognoscir, quo differt ab alia p magis & minus, sed potentia differt per magis & min[9] a potentia per maximum, igitur per maximū definir.

Prętarea, & si eorum quę per excessum dicūtur,

tantum

tantum aliquid impoſe eſt, etiā plura impoſia ſunt, q̄ nāque mille ſtadia peragrare non poteſt, is profecto neque mille & vnum poterit.

Expoſitio. Vt poſsibile de quo erit intētio dicebatur a potentia, ſic impoſsibile denominatur ab impotētia ſiue defe-ctu, Docet igitur nunc definire impotentiam, & vult ipſam cognoſci per minimū eorum quæ nō pōt, & reddit cauſam, quia procedere licet in exceſsibus ad infinitum, & per infinitum nihil cognoſcit, & ex h inquit { Præterea & ſi eorum quæ per exceſſum dicuntur, tm̄ aliquid impoſe eſt (vt mille ſtadia peragrare eſt aliquid impoſe reſpectu impotentiæ deambulatiuæ Socratis) etiā plura impoſsibilia ſunt, ut mille & vnum, & mille, & duo, & ſic infinitum, & hoc inquit. { Qui nāq; mille ſtadia peragrare nō pōt, is ꝑfecto neque mille, & vnum poterit, nec mille & duo, nec mille & tria, & ſic in infinitū, igitur impotentia, nōn per exceſſum, cū non detur, cognoſcitur, ſed per minimum eorum, quæ non pōt. Pōt etiam ex Auerroe colligi alia ratio, quia taliter eſt impotentia definienda, qualiter differt ab alia per magis et minus, ſed differt ab alia per minimum eorum quæ nō poteſt, dicitur.n. vna impotētia altera uel maior, uel minor, ſi minimum eorum quæ non poteſt, eſt maius uel minus altero minimo alterius.

Quę auer. com. 127.

Nihil tñ nos ꝑturbet finis eorū quæ pōt aliqua potentia, ſi id quod ꝓpriæ poſe dicitur, ꝑ fine exceſſus definiatur, forſitan.n. dicet quiſpiā, id quod dictū eſt non neceſſario ita eē, qui nāque ſtadiū videt, is nō & magnitudines eas quæ citra ſunt videbit, ſed potius econtra, qui punctum uidere poteſt, aut paruū audire ſonū, is & maiorū ſenſum habebit. Verū nihil refert ad rōnē. definiatur. n. exuperatio ipſa aut impotētia aut in re ipſa, id enim quod dictum eſt perſpicuū eſt, viſio ſiquidem, ea ſit q̄ per minus, velocitas vero, quę per maius excellit.

Expoſitio. Mouet contra ſe dubōnem, ex cuius ſolutione patebit quonā mō paſsiua potentia terminatur, & primo ꝓponit illam, dicēs, { Nihil tū nos perturbet finis eorū quæ poteſt, ſup. aliqua potentia. ut uiſus uel auditus uel id genus, ſup. ſi ille finis per minimū & non per maximum deſcribatur. dico nihil perturbet, ſi id quod proprie poſe dicitur, per finem exceſſus ut patuit definiatur, cauſa turbationis eſſe pōt contrarietas definitionū, quā ſubſcribit, & inquit: { Forſitan.n. dicet quiſpiā id quod dictum eſt, non neceſſario ita eſſe, qui nanque ſtadium uel quid tale uidet, is non & magnitudines oēs quæ citra ſunt uidebit, cum ſit dare minimum viſile, ſed potius e contra qui punctum videre pōt, aut paruū audire ſonum, & maiorē quā ſit punctū, uel quā ſit paruus ſonus, ſenſum habere poteſt. Rñdet & inquit: { Verū nihil refert ad rōnem qua definiebatur ipſum poſe per exceſſum, definiatur.n. exuperatio ipſa ſemper, aut in ipſa potentia aut in ipſa re. Nā q̄uolibet definiatur, ſp per exceſſum definitur, & hoc ſubdit dicēs. Id.n. quod dictum eſt, perſpicuū eſt, quia ſp ſeruat exceſſus, uiſio ſiquidem ea ſit, quæ per minus definitur, uelocitas vero quæ per maius. Debes ſcire q tam potētia actiua, quā paſsiua determinantur p maximū atque exceſſum, nā viſiua eſt altera maior cuius uiſio eſt maior, motiua altera maior cuius motus eſt velocior. Igitur ambæ per exceſſum operum definiuntur, non tamen eodem mō, nam in paſsiuis exceſſus eſt a parte potentiæ quæ patit, eſt.n. viſio aquilę maior, quia poteſt uidere minus. In actiuis uero contra eſt per maius, quia potētia regis maior eſt illa militis, quia pōt in maius, & ita utraque p exceſſum cognoſcitur, licet in paſsiuis exceſſus ſit a parte

A potētiæ, in actiuis a parte obiecti. Quæ ratio docet potentiā paſsiuā debere cognoſci per minus, & ita p̄dictā rationem non deſtruit hæc obiectio, cum illa ſit data de actiua, deque poſsibili denominato ab actiua potētia, & hoc dixit Ariſto. his uerbis, Viſio ſiquidem ea ſit, q̄ per minus, & ita ex parte potentiæ. Velocitas autem quæ per maius excellit, & ſic ex parte rei, eſt.n. uiſio opus potētiæ viſiuæ, ut uelocitas opꝰ potētiæ motiuæ.

His vero definitis dicēdū eſt q̄ ſequuntur. Si itaq; q̄dā ſunt poſia eē, & nō eē, quoddā tp̄s maximū & eſſendi, & nō eſſendi definitū ſit neceſſe ē, (dico āt rem eē poſſe, aut nō eē poſſe in vno quoque p̄dicamēto, vt hoiem aut albū, aut tricubitū, aut aliud id genus.) Nā ſi nō erit aliqđ quātū definitū, ſed ſp ꝓpoſito maius,

B *cuiuſque rōne nihil minus dicatur, idē ſane vno tēpore infinito erit poſsibile eſſe, altero tempore infinito poſsibile non eſſe, quod quidem eſt impoſsibile.*

Potentia, ut dicebatur, quædam dicitur reſpectu operis, & hæc quonā mō cognoſcatur, declarauit, alia eſt reſpectu eē uel non eſſe, & quia eſt ea qua aliquid poteſt plus vel minus durare, ideo per ipſius temporis exceſſum declarabitur, & primo ꝓponit intentionem & inquit, { His uero definitis dicendū eſt ea quæ ſequunt deinceps. Hæc eſt intentio, deinde ꝓſequitur & ꝓponit vnam hypotheticam, uidelicet ſi aliqua eſſe & non eſſe poſſunt, eorum terminus erit per maximū tēpus, in quo eē poſſunt, & hoc inquit, { Si itaque quædam ſunt poſsibilia eē & non eē, quoddā tp̄s maximum & eſſendi & non eſſendi definitum ſit neceſſe eſt cuius hypotheticæ cum ponitur antecedens, erit poſitio conſequentis, q cuiuſque rei ſit maximū tp̄s durandi ſiue eſſendi & non eſſendi. Hæc Ariſ. Deinde declarat in quibus hæc determinatio locum habeat, & vult hanc determinationem locum habere in oī p̄dicamento et hoc Expoſitio.

C adiecit, ne quis credat tp̄s perdurationis ſolū in aīalibus eē conſtitutum. Nā quidam dixerunt montes & valles eē perpetuas, ideo ſubdit in omni p̄dicamento eē cōſtitutum terminum ſuę durationis, tam ad eſſe, quā ad nō eē. Deinde reddit cām eius quod dixit & arguit p impoſe & inquit, { Nā ſi non erit aliquod quātum in ipſo tp̄e eſſendi uel non eſſendi definitum, ſed quocūque dato ac propoſito ſemper maius, ſic q non ſit deuenire ad vnum maximū, cuius cōparatione nihil aliorū q̄bus poteſt durare res ipſa ſit minus, idem ſane vno tempore infinito erit poſe eſſe, altero tp̄e infinito erit poſe eē, altero tp̄e infinito poſe non eē, quod quidem eſt impoſe, nam, ut dicetur, erunt duo tp̄a infinita ęqualia, Sed hoc quonam modo ſit impoſsibile, quo ve ſequatur, poſterius dicetur ſæpe. Sic igitur patet poſe eē & poſe nō eē, terminari per maximum tempus. Quod uero ad uerba attinet, ambiges utrum eadem ſit potētia qua aliq̄d

D poſsit pati, ſiue qua dicatur poſe pati, & qua poſsit eſſe uel non eē. Et vr̄ q ſic, nam materia eſt potentia qua vnumquodque poſe pōt eſſe & non eſſe, & hæc eſt potentia paſsiua, qua vnumquodque pōt pati. Dici pōt q materia ipſa ratione habita ad formā, eſt potentia eſſendi & non eſſendi, ratione uero habita ad agens ē paſſiua, & ſic eſt idem ſubiecto, ratione differēs. Hęc quo ad uerba. Sed circa rem dubitatur contra primam regulam, qua dicebatur potentiā actiuā terminari p maximum, quia ſi ita eſſet, tunc non quilibet exceſſus, nec q̄libet ꝓportio maioris inæqualitatis ſufficeret ad motū, q̄d ē falſum. Prīo, q̄a tūc daret motus tardiſsimus, videlicet ille q̄ A potētia moueret B reſiſtētiā exceſſu minimo, quo ſufficit. Secundo, quia tunc rei ſucceſſiuæ daretur vltimum, nam ſignatis A, agente, & B, reſiſtente,

De maximo & minimo

ꝙ crescat resistentia ipsius B, usque quo excedatur ab ipso A excessu minimo, & simus in illo instanti, uel immediate post illud adhuc mouebit, uel non mouebit, si mouebit ille non fuit minimus excessus, cum sub minore illo, A, adhuc moueat B. si non mouebit, tunc illud est vltimum motus. Contra secundam regulam quę dicit impotentiam terminari per minimum eorum quae non põt. nam signo maximum in quod potest potẽtia A, quod sit B, & signo minimum quod non potest eadem potentia A: respectu cuius dicitur impotentia, & sit C, tunc arguo, aut hæc sunt æqualia aut inæqualia, si æqualia, tunc a potentia põt in vtrunque, & sic B, nõ dicetur minimum qđ non, cũ in illud possit, si inæqualia, certum est ꝙ C, non est minus ipso B, quia tunc A, posset in B & C, quicquid. n põt in maius, põt in minˀ. Si uero maius sit ipsum C, ipso B, aut excessu diuisibili aut indiuisibili, non est dicendum excessu indiuisibili, quia per indiuisibile nihil excedit, si sit excessus diuisibilis, & sit ut duo, & cum possit diuidi, adhuc ipsum A, põt mouere B, ipsum, & aliquid maius, modo sit minus ipso C, utpote ipsum B, cum illo plus excessus, uidelicet cũ vno plus, & sic ipsum B, non fuisset maius. Contra tertiam arguo, quæ dicit potẽtiam passiuam terminari per minimum. nam accipio illud minimum, quod mouet illam potentiam passiuam, uel excellit illam, uel est æquale, uel minus, non ęquale nec minus, quia nec ab æquali, nec minori ꝑuenit actio. si maius, cum non sit maius in re indiuisibili, erit maius in re diuisibili, & ita ut prius põt minus illo mouere eandem, ut si illud minimus fuisset ut quatuor, & resistentia siue potẽtia passiua vt tria, posset minus illo minimo dato, utpote ut tria cum dimidio vnius mouere illam eandem. Contra ultimam dubitant, quia si daretur maximum tempus essendi, tunc rei permanentis daretur ultimum, vt deductum est. Secundo, rei permanentis datur primum non esse, igitur non datur maximum tempus quo esse potest. Illud. n primum non eẽ, est minimum eorum, quibus esse nõ põt. Tertio, tempus quo Socrates mortuus non est, est infinitum, igitur non maximum. similiter quo Socrates nõ fuit ante generationem fuit infinitum, igitur nec essendi necnon essendi tempus maximum dari potest. Hæ sunt fortissimæ qõnes contra Aristotelem. Circa hæc debes scire, ꝙ tam ex Aris. q̃ ab Auerroe, & cæteris græcis expositoribus, colliguntur hic quatuor regulæ de potentiarum terminatione. quarum Prima est, potentia actiua terminatur per maximum quod sic, atq; per ipsum cognoscitur quanta sit, hoc est, per id, quod inter omnia quæ sic potest aut mouere aut afficere, est maius.

Regulæ de potẽtiis. pria rḡa.

Secũda. Secunda, in potentia actiua scitur quanta est per minimum in quod non põt, hoc est, per id, qđ est minimũ eorum in quæ non põt. Tertia. Tertia, potentia passiua scitur quãta est per minimum a quo põt pati, hoc est, per id quod inter oĩa e quibus põt pati est minimũ. Quarta. Quarta est possibilis eẽ, atque possibilis non eẽ est maximum tempus. Hæ colliguntur crassa Minerua ex uerbis Aris.

Põ iuniorum. Iuniores uero potentias actiuas definiunt per minimũ in quod non, nam pondus æquale potẽtiæ est minimũ quod non, potentias uero passiuas per maximũ a quo non possunt pati. Consimiliter aiunt potentiam ad esse, & non eẽ terminari per minimum in quo non, & sic tenent quatuor, quæ uidentur contraria Aristoteli & expositoribus, ꝓ iunioribus tamen sunt rõnes dictæ, quę sunt fortissimæ, nec possunt solui leuiter. Nõnulli aiunt

Nõnullorum consiliũ. Aristotelem & Iuniores idem sentire. Nã Aristo intellexit actiuas potentias sciri per maximũ, citra quod pñt, & hoc aliqui appellant minimum quod non, passiuas autem per minimum ultra quod non possunt, quod illi appellant maximum in quod nõ possunt, & ita de maximo & minimo tempore, uolunt. n. esse dandum maximum circa quod omnes res possunt durare, & hoc est minimum per quod non potest durare. Hæc expõ videtur deficere pp duo, prĩo quia Auer. expresse vult actiuas terminari per maximum quod sic, & passiuas per minimum quod sic. Secundo, quia est cõtra exempla Aristo. de directo. Simplicius quoq; expresse idem asserit. Propterea dici põt potẽtias actiuas & passiuas terminari per maximum uel minimum in numeris integris, non autem in numeris cũ fractionibus, & hæc conuenit verbis Aristo. & Simplicii, & omnium peripateticorum. Iuniores uero loquuntur de maximo & minimo cum fractionibus, & consilium hoc non displicet.

Cõfutatio 2. cõsilii.

Solitus etiam eram dicere cũ Auerroe alibi ut sexto physicæ auscul. cõ. 15. & 32. & alibi, ꝙ ẜm considerationem materialem regulæ Aristo. sunt ueræ, naturalis. n. pħs oĩa considerat ut sensilia atque sensu notanẜ. Mathematicus considerat per imaginationem quicquid põt cogitari, quæ ratio docet ad imaginationem mathematici regulas Iuniorum habere locum. Tunc ad rationes. ad primam dico potentiam actiuam terminari per maximũ sensile, & dico ꝙ licet quilibet excessus sufficiat ad motũ, ut motus abstrahit a sensu, non tñ sufficit ad motum sensu notabilem, & ita concedo esse motum tardissimũ, quo nullus notabiliter tardior sentiri posset. Siľr concedo dari ultimum quo aliqua uirtus mouet aliquã resistentiã motu sensu notabili, non tñ ultimũ simpliciter quo uirtus mouet resistẽtiam aliquã quouis motu. Ad secundum dico potentiã actiuã terminari ꝑ maximum notabiliter sensile, impotentiã per minimũ notabiliter sensile quod non. Et concedo hæc esse diuersa, & illud minimũ quod non esse maius maximo quod sic, ex quo non ultra sequitur illud non fuisse maximũ, nã fuit maximũ apud sensilem notã, licet non maximũ ẜm rem. Concludit igitur argumentum illud non eẽ secundum rem, cum quo tñ stat illud eẽ maximum apud sensum. Ad tertiã dic eodem mõ, potentia. n. actiua terminatur per minimũ quod non, & passiua per maximum quod non in consideratione mathematica, non autem in consideratione sensili ac naturali. Per idẽ ad obiecta contra quartã, concludit. n. nõ dari maximum ẜm rei naturam, licet sit maximũ apud sensilem considerationem. Et ad ultimum debes scire ꝙ aliter est dari maximũ poľis non eẽ, & maximũ tps non essendi, similiter maximum tempus essendi, & maximũ tempus poľis eẽ. Vnde concedo non dari maximum tps nõ essendi, quia illud a parte post est infinitum, sed bene daẜ maximum tps possibilis nõ essendi, nã oĩs res quæ potest non eẽ, uenit ad maximũ ipsius, quo ipsa fuit sub poľi non eẽ. Siľr datur maximũ tps poľis eẽ, quia deueniendum est ad vltimũ tps, in quo cessat potentia essendi, & est res ipsa, & tu intellige ut supra ẜm considerationem naturalem, non ẜm rem in se. Hæc nunc mihi vñr, licet aliter scripserim in lib. de gñone, sed cum nihil certi habuerim in scientia naturali, ego scribo ut uenit in buccam. Mutanẜ. n. opĩones ẜm tpa, ut dixit Empe.

Alia nr̃a solutio.

Principiũ uero hinc sumatur, ĩpoľe. n. atq; falsum non idẽ significãt. Impossibile nãque & possibile, atq; falsum & verum vno modo ex suppõne sunt, veluti triangulum duos rectos habere impossibile est, si hęc sint ẽt diameter cõmensurabilis erit, si hęc sint. Sũt autẽ alio modo simpliciter & possibilia & impossibilia, & vera & falsa. Non est igitur idẽ falsum aliqd esse simpliciter, & simpliciter impossibile.

In omnibus Aris. ut studiosus geometriæ seruat ordinem geometricum, geometra nanque primo terminorum definitiones sumit, secundo suppositiones constituit, tertio conclusiones deducit. Aristo. igitur hactenˀ sumpsit terminorum definitiones, nunc suppositiones constituit. quarum prima est, falsum & impossibile nõ sunt idẽ, sed qa hoc põt esse falsum, iõ declarat ħ q̃tuor, videlicet falsum & verũ, poľe et ĩpoľe, posse sumi ex suppositione

põne,& sic falsum & impoſe, põt esse uerũ & poſe, & equũ hr̃e alas ẽ falsum & ipoſe tñ posito ꝙ uolet, erit uerũ & poſe ex illa suppõne. Alio mõ illa põt sumi ab solute, & sic falsum nõ ẽ ipoſe simpliciter, multa.n falsa sunt poſſia ut sedentẽ currere est falsum, sed poſe ƀ ẽ prima suppõ, & inquit, { Principium vero hic sumaꝛ impoſe.n.atque falsum non idẽ significãt ƀ est suppõ Sed quia põt ƀ suppõ eẽ falsa, et põt eẽ uera subscribit distinctionẽ & colligit in quo sensu sit uera & in quo sit falsa, & inquit, { Impoſe nãque & poſe & falsum atque verũ, vno sup mõ ex suppõne sunt, ut equũ hr̃e alas, est verũ ex suppõne si volat, & hoc ait, Veluti triãgulum duos rectos habere est impoſe si ƀ sint, uidelicet si triangulus sit quadrangulus, nã supposito illo, triãgulus nõ duos rectos habebit, & diameter cõmẽsurabilis erit costæ si hæc sint, uidelicet ꝙ diametri ad costam sit ꝓportio tripla, aut quadrupla, & sic ista uno mõ sumuntur ex suppõne Sũt aũt alio mõ simplr̃ & poſſia & impoſſia & uera & falsa, & sic secũdo mõ accipiũtur simpliciter, & hoc igitur modo non est idem falsum aliquid eẽ simpliciter, & simpliciter impossibile. Hæc est suppositio.

Expositio.

Te nãque dicere stare, falsum est quidẽ, sed non impoſe. Silr̃ & eũ qui citharã qdẽ pulsat, nõ ãt canit, canere dicere falsum est qdẽ, sed non ipoſe. Simul uero stare atque sedere, & diametrum esse costę cõmensurabilẽ, nõ mõ falsum est, sed etiam impossibile.

Videtur nunc Aristo. quasi ꝓbare quod dixerat, & simul exponit Qđ quidẽ ꝓbet, patet ꝑ illud verbum. Nãq;, quod cãm reddit, exponit uero, qa falsum vult esse in plus ꝙ impoſe, si quidem oẽ impoſe sit falsum, et non econtra. Inquit { Te nanq; dicere stare, falsum est quidem, sed non impoſe, & similiter & eũ qui Citharã quidẽ pulsat, non aũt canit, canere dicere falsum est quidem, sed non impoſe, & ita falsum ẽ in plus quã ipsum impoſe. Simul uero stare atque sedere & diametrũ esse costæ cõmensurabilem, non mõ falsum est, sed etiã impoſe. Sic igitur falsum vr̃ vt genus ad poſe & impoſe, poſe.n vr̃ falsum, & impoſe etiam, & sic patet ratio eius quod dixerat, & declaratio quonam modo differunt.

Nõ igitur idẽ est supponere falsum ac impossibile, impossibile si quidem ex impossibili accidat.

Expositio. Ex prima illa suppõne infert secũdã, uidelicet ꝙ non est idem supponere falsum & supponere impossibile, impoſe si qdẽ ex impoſſi accidit, at ex falso non semper impoſe, cũ (ut dictũ ẽ) sit & falsum poſe, et falsum ipoſe.

Sedendi itaque atque standi aliquid simul potentiã habet, quia qñ habet illã, & alterã habet, uerũ non vt simul sedeat atque stet, sed in alio atque alio tempore.

Expositio. Iterum ex dictis infert tertiã suppõnẽ, uidelicet ꝙ licet aliquid possit simul hr̃e potẽtiã ad duo opposita, nunq; tñ põt simul hr̃e illa opposita, sed in alio atque alio tpe, quia licet possit eẽ in simultate potẽtiarũ, nõ tñ in potentia simultatis. inquit. { Sedendi itaque atque stãdi aliquid simul potentiã hẽt, qa qñ hẽt illã, & alterã hẽt, uerũ non ut simul sedeat atque stet, sed in alio atque alio tpe. Hæc ẽ tertia suppõ. Ex his quæ Aris. dixit hic, accipitur id quod logici dicunt eẽ falsum duplex, vno modo impertinens, quod uidelicet sui qualitate est falsum, & hoc uocant falsum simpliciter, alio mõ falsum sequens ex positis, quod uocatur falsum ex suppõne. Similiter mõ distinguere possumus de necessario, impossibili uero, & cõtingenti. Quare apud Aris aliquod falsum est concedendum, quod simpliciter est negadũ, ut te eẽ in Roma, si admisisti te eẽ Romę, quare qui negat artẽ obligatoriã, non peripatetice sentit. Aiaduerte tamẽ ꝙ Auer ex uniuerso hoc textu facit duas suppõnes, quarum prima est, falsum eẽ duplex, falsum uidelicet possibile, & falsum impossibile, ita ut sit ipsum falsum ueluti genus ad possibile & impossibile Secunda est ꝙ qualis in actibus est successio tali, & in potentiis, cũ n. aliqd recipit vnum contrarium cessãt potentia ad illud, & surgit potentia ad alterum, at cum recipit alterum cessat potentia ad illud, & surgit rursus ad aliud, & hoc fit alternatim ſm successionẽ, & sic vult Auer. nihil simul posse habere duas potentias ad contraria Sed pace Auer dixerim, neq; expõ verbis Aris conuenit, nec rõni, nõ uerbis quidem, quia Aris. fecit, (ut uisum est) tres suppõnes ad id. Amplius ƀ secunda non inueniꝛ in illius uerbis, immo contrarium illius. Non rõni uero, quia tẽperatũ ut tepidum haber duas potentias simul ad contraria, ut ad calidum & frigidũ. Et tu debes scire ꝙ expõ Auer nullatenus uerbis Aristo conuenit, ut uisum est. Id autẽ quod dixit ipse de potentiis potest eẽ uerum, quando illæ potentiæ sunt ad contraria immediata, Aris. autem loquitur de contrariis mediatis.

Vs ars obligatoria.

Que Auer. Com. 119.

A

Cõf. auer.

Expõ supponis. Auer.

B

Si igitur aliqd pluriũ potẽtiã hẽat tpe infinito, non est hoc in alio atque alio tpe, sed simul. Quare, si aliquid qđ tpe infinito existit, corruptibile est, illud ut nõ sit, potẽtiã hẽt. Si igitur id qđ tpe infinito est ens, sit possibile nõ eẽ, simul nimirũ erit atque nõ erit actu. Igitur falsum quidem euenit sane, quia falsum supponebatur. nam si id impossibile non esset etiam id quod euenit impossibile profecto non esset. Omnẽ igitur quod semper est, simpliciter incorruptibile est.

Expositio. His sumptis syllogizat, & syllogismus est hypotheticus hoc mõ. Si aliquid quod tpe infinito est ens, sit corruptibile, illud habet tpe infinito potentiã non essendi. Vltra, illud potentiã non essendi tpe infinito hẽt, igitur actu simul est & non est, at consequens est impossibile, igitur & ãns. Circa rõnẽ primo resumit ultimã suppõnẽ

C & inquit: { Si igitur aliquid potentiã pluriũ habeat tpe infinito, non est hoc in alio atq; alio tpe, sed simul, sumpsit n. idem haberꝛ potentiarũ simultatẽ, & nõ potentiã ad simultatem, hac suppõne resumpta syllogizat & inquit, { Quare si aliquid quod tpe infinito existit, corruptibile est, illud eãdẽ tpe infinito ut non sit potentiã hẽt. Vltra inquit, { Si igitur id quod tpe infinito est ens sit possibile non eẽ illo infinito tpe, simul nimirũ erit atq; non erit actu, ut declarabitur postea. Destruit cõseques, & inquit, { Igitur falsum quidem euenit sane, quia falsum supponebatur, nam si id quod supponebatur impossibile non eẽt, et id quod euenit impossibile nõ eẽt, & ita ãns est impossibile, quia ultimum consequens est impossibile concludit: { Oẽ igitur quod ſp est, simpliciter incorruptibile est, Et sic habetur syllogismus. Auer. autem in cõmento tribus modis rationẽ Aristo deducit, primo sic. Si æternũ põt non esse, interdũ illud non erit, aliter possibile illud fuisset frustra, & si non erit interdũ, tunc tpe infinito non erit, & ex quo tpe infinito

D ponebatur eẽ, igitur eodem tpe erit ens & non ens. Secundo deducit, & syllogismus sic componitur ut dicit, hoc demr̃ando mundũ eẽ corruptibilẽ, et hoc demr̃ando eundem mundum esse æternum, igitur in tertia figura aliquod æternum est corruptibile. Hæc cõclusio est contra definitiones ipsius corruptibilis & æterni, igitur aliqua propõnũ est impossibilis, & non minor, igitur maior, & sic ipse mundus nõ erit corruptibilis. Tertio sic, Oẽ qđ fuit nõ ens, postea ens, iterũ qñq; erit nõ ens, sed mũdus fuit nõ ens postea ens apud Plato. igr̃ aliqñ erit nõ ens Maior declaraꝛ, qa eẽ & nõ eẽ sibi mutuo succedũt, igiꝛ & potẽtiæ ad illa, igitur ut ad eẽ seqꝛ non eẽ & econtra, sic ad posse eẽ sequitur posse non eẽ & ecõtra, & ita eiusmodi potentiæ sibi mutuo succedũt ut actus. His rõnibus dici põt mundũ anteq; ad actum

Que auer. Cõ. 120.

Responsio ad rõnem.

poneretur, fuisse in potentia ad eē, ac adueniente ipso esse, cessat potentia ad illud, & nō surgit potentia ad non eē, nā per aduentum actus essendi, ipse adeptus est æternitatē. Et hāc responsionē tradunt nōnulli Theologi de rōnali aīa, quæ antea fuit sub nō eē, & postea a deo adepta est æternitatē. Huic responsioni obiicit Auer. primo quia tale æternum est non poſe non eē per te, igitur impoſe non eē ab æquiualenti ad æquiualēs. Vltra, ē impossibile non eē, igitur necesse eē simili rōne. Vltra, necesse eē, igitur sp ens, hæc. n. est definitio necessarii, & ita in nulla dña tpis non ens, & ita non fuit non ens. Amplius arguit, Accipiat tps quo mūdus stetit sub nō esse, aut tale tps ante mundi genitura est finitū, aut infinitū. si infinitū, igitur tēpus non essendi & tēpus potētiæ eēndi erit vnū, igitur in eodē tpe erit ens & non ens, qm̄ tēpus potentiæ vnū est ac oī ex parte infinitum. At si tēpus essendi & tempus non essendi sunt finita ac diuersa, igitur quodlibet illorum erit finitum, & ita alternatim erit nūc ens nunc non ens. Debes scire φ oēs istę rōnes sustentātur in duobus, quorum primū est, Oē poſe fieri qñque in actu, ut iam in supponibus sumptū est, dictū. n. est falsum poſe differre a falso impoſi, quia falsum poſe qñq; erit, at falsum impoſe nunq; erit. Secūdum, oē id quod est infinitū per tēpus infinitū vna ex parte per se, est infinitum oī ex parte. nā ex quo per se est infinitū, nō magis ad vnā q̄ alterā partē erit tale, aut igitur ad ambas partes tale est, aut ad neutrā. His ita sumptis, rōnes oēs Aris. & Auer. sunt efficaces. Sed cōtra hāc secūdā suppōnem obiiciunt, Nā potentia materiæ est infinita a parte ante, & tamen non est infinita a parte post, cū in aduentu formæ cessat ipsa, & sic non oē oē infinitum vna ex parte eē infinitum ex oī. Soluit Auer. hāc primo dicēs talē potentiā eē infinitā oī ex parte, rōne habita ad subiectū remotū, quod est prima materia, ratione uero habita ad subiectum ꝓpinquum, uidelicet ad materiā ꝓximā, erit vtraq; ex parte finita, ut ēt sentit ipse 12. met. cō. 11. Sed dices tūc eadem res erit æterna & non æterna ut potentia materiæ, hoc aūt impoſe est tā absolute q̄ cōparatiue. Secūdo, in aduentū formæ cessat omnis potentia quæ præerat in materia, igitur nō remanebit a pte post. Fortasse pp̄ h̄ Auer. aliter ait, & vult potētiam materiæ respectiuā eē æternā a parte ante p̄ accñs, quia genita infinita præcesserunt, inter q̄ fuit ordo p̄ accidens, ut dr̄. 8 phy. auscul. cō. 15. Tunc ad formā diceret, secus eēt de æterno a parte ante, & æterno a parte post, nam æternum a parte ante pōt eē p̄ accidens, quatenus per accidens potuerunt p̄cedere infinita, & æternum a parte post non est nisi per se, quia nō est tale nisi per priuationem causarum facientium corruptionē, & sic tale per se, & ita ratio non est ad ꝓpositum. Hinc emergit error hominum ut Auer. addit, quia n. viderūt potētiā respectiuā posse esse æternā a parte ante, & desinere a parte post, credidere a simili posse quicq; eē æternū a parte post, & factū a parte ante, quare cū illa potētia ad eē est infinita a parte ante poterit ēt potētia ad nō eē infinita eē a parte post. Hoc āt. d. non est simile, qm̄ p̄ accidens eē pōt qcq; ęternū a parte ante, nihil āt eē pōt æternum a parte post, nisi per se, & hinc error illorum ꝓficiscitur, quia non distinxerunt inter eē tale per se, & tale per accidens. Ad ꝓpositum igitur, omne infinitum ex vna parte per se, est infinitum omni ex parte per se, quia cū tale per se sit infinitum, & per se & de oī sint idē atque ſm φ ipsum, erit tale infinitum oī ex parte & sua natura infinitum, & ita utroq; latere, & hoc mō ē mundus. Ipse. n. mundus si est æternus a parte post, cum sit tale per se, nihil ipsum præcessit nec per se nec per accidens, & cum sit primum corporū, neq; a parte ante eius generatio potuit impediri, nec eius corruptio a parte post, ideo est æternus oī ex pte. h̄ Auer. in p̄nti comē.

Aristo. Ob. ctio.
Rōnes Aristo. in quibus fundantur.
Obiectio.
Replica.
Alia auer. responsio.

E F G H

An aliquod æternum possit eē corruptibile, uel omne corruptibile necessario corrūpetur.

Circa h̄ q̄rūt, utrū aliqd̄ æternū possit eē corruptibile siue utrū oē corruptibile necio corrūpet. Et vr̄ φ nō. Prio, nā ptes cētrales terræ sunt corruptibiles, & tn̄ nunq̄ corrūpentur, cum illis nō possit applicari contrariū, eadem quoque ratio fieri pōt de partibus ignis iuxta concauū cœli constitutis. Secūdo motus cœli est æternus & pōt non eē, ut. 12. meta. cō. 41. sentit Auer. Tertio, lumen solis ē corruptibile, & tamē nūq̄ corrūpetur. Quarto, ſm Ari. nō oia necessario eueniūt: ut in lib. de Interpretatione uisum est, igitur non oē generādum necessario generabitur, nec aliquod corrūpendū necessario corrūpetur. Præterea dubitatur contra rōnes Aris. primo, quia Socrate existente albo pōt fieri niger, ponatur igitur in eē, tūc idem erit albus & non albus, quod consequens est falsum impoſe, igitur argumenti Aris. forma nulla est. Secūdo dici posset de sensu diuiso æternum posse non esse, de sensu vero cōposito non pōt æternū non eē, ut logici tradunt. Tertio dici potest ſm ueritatem mūdū eē corruptibilē, & quādo dr̄ ponat in eē φ corrūpatur, casus non debet admitti, quia repugnat posito, est. n. positū mundum eē ęternū. In qōne hac iuniores oēs consentiunt determinationē Aris. non habere locū nisi in substātiis. in substātiis. n. oē æternum a parte ante est æternū a parte post, & nihil in substantiis eē pōt æternū & corruptibile, at in accidētibus determinationem Aris. locū non habere aiunt, ut argumenta cogunt de motu & lumine. Huius rei coniectura, quā ipsi non dicunt, eē pōt ex eo, quia substātia est æterna per priuationē cārū corruptionis. ut. n. suba est corruptibilis ex eo quia habet cās suæ corruptionis, uidelicet mām & contrarium, ita est æterna p̄ harū causarum priuationē, & sic in suba nihil æternū pōt eē corruptibile, eēt. n. sine causis corruptionis, & cū causis corruptionis, at accidentia ipsa multas ob causas eē possūt æterna, interdum quia eorum subiectū est æternum, ut motus cœli qui sui ex parte corruptibilis est, sed a parte subiecti est æternus, atque a parte agentis. Interdū p̄ priuationē cārū corruptionis ueluti dimēsio ipsa materię, quę quidē, quia caret contrario, iō est incorruptibilis, & ita non est simile de substātiis & de accidentibus. nā in substātiis oē corruptibile vno mō est corruptibile oī modo, cū non nisi vno mō suba corruptibilis sit, at in accidentibus pōt accidens merito contrarii eē corruptibile, ut motus rōne qetis, alia rōne erit æternū, uidelicet subiecti & motoris, qbus maior pars qōnū delet. Sed h̄ solutio vr̄ stare non posse primo per uerba Aris. superius, ubi accepit vr̄ in oī prædicamēto eē maximū tps signādū quo aliqd pōt corrūpi, ubi Auer. cō illo. 118. uoluit in oī p̄dicamento corruptibile fore corrūpendū. Secūdo rō Aris. vr̄ contra hos de accidētibus, ut de substātiis sic, si aliquod æternū pōt desinere eē siue sit suba siue sit accidens, igitur habet potentiā ad non eē, aut igitur tpe finito uel tpe infinito, & arguatur ut prius, & quicquid dices tu de accidentibus, dicā ego de substantiis pro Platone. Tertio Aris. & Auer. infra cō. 138. sumunt oē perpetuū vlr ſm indiuiduū eē necesse eē, quorū rōnes perquire. Demū Auer. idē sumit in accidentibus in. 2 huius cō. 15. ut uidebitur. Propter h̄ vr̄ mihi vlr eē dicendū, tā in substātiis q̄ accidentibus nullum æternum posse eē corruptibile, nec corruptibile qcquā eē æternū. Amplius, oē corruptibile necessario corrumpetur, & oē gñabile necessario generabitur in se uel sibi simili, dico uel sibi simili, quia nō est simile de corruptibili & gñabili, oē nāq; corruptibile de necessitate corrūpetur, at potest eē aliquod generabile, quod non necessario generabitur, ut forma animalis quæ esset infinito tempore postea generanda. Cuius differentiæ causam dedit Auer. ex eo nā corruptibile est per se tale, at generabile per accidens pōt impediri ſm indiuiduū, & satis est ut non ipediatur ſm spēm. Hæc peripatetice dicere. Tunc ad rōnes, Nōnulli ad primā ex ignorātia logicæ negant album posse esse nigrum, nā omne possibile ut

Q. 5 optima.
Solutio iuniorum.
Cur suba sit incorruptibilis.
Cur accidētia incorruptibilia sint.
P5 ꝓpria.

dicunt apud Aris. necessario erit. Sed isti sunt reprehensione digni, nam Aristo. dixit expresse sedentem curre esse falsum quidem sed pośe, & ita interdum erit. Propterea debes scire ꝙ secus est loqui in possibilibus ſm tps ęternū, aliter & in possibilibus ſm tps finitum, pośe .n. æternum determinatur ad vnum, at pośe nouū est contingens ad quodlibet illorum, ideo ratio Aristo. valet contra Platonem, qui dixit æternū posse corrūpi tępore infinito. Hæc responsio est Auer. infra comē. 124.

Qualis solutio Auer. Alia sol.

Verū hæ solutio non est ad formā, ꝓpterea dicerem ſm peripateticos oē pośe posse poni in esse, ut ex eius diffinitione colligitur, uerū interdum pōt poni in eē & in eodem tpe subiecto constituto sub eadem forma q præfuit, interdum in diuersis tpibus. in hac .n. pōt Socrates eē albus, ipso sub eadē forma constituto verificatur pro vno & eodem tpe eē Socratē & albū, at dicendo sedentem pośe est currere, non possumus ponere in eē ꝓ eadē tpe sub eodem forma, sed est sensus ꝙ abiecta sessione, id quod sedebat curret, & ita ꝓ diuersis tpibus. Ex his ad formā. Si .n. æternū pōt desinere siue eodē tpe siue diuerso, aliqñ desinet & ita patet solutio ad primā. per idem ad secūdam. Ad tertiam eodē mō tollitur, nā nulla præcessit obligatio. Nā Aristo. non contra obligationem, sed contra positionē insteit, & ita si æternū pōt non eē aliqñ non erit siue eodē, siue alio atque alio tpe. & si Plato ex obligatione cōcesserit mūdū eē æternū, non debuit concedere posse non eē, nā ex hoc concesso sequitur repugnans. Mō nullū repugnans posito & concesso debet admitti uel concedi. hæ ad rōnes cōtra demrōnē Aris. nūc ad rationes contra veritatem in se.

Ad primā de partibus terræ, & ignis miror recentiores, qui nescientes solutionē ad illā multa blacterāt, concedunt .n. aliquod eē corruptibile quod nūq̃ corrūpet, quia potentia ad priuationē non debet reduci ad actū, sed ad eē, quia est ad perfectionem. potētia .n. ad ipsam priuationē frustrari pōt. Sed hæ sunt directæ cōtra Aris. & Auer. qui vłr uoluere oē corruptibile qñq̃ corrūpi non mō ſm idē specie, sed ſm idē numero. Propterea debes scire ꝙ Aristo. mouit & soluit dictam dubōnem de partibus centralibus atque partibus ignis iuxta cœlū cōstitutis, in libello de lōgitudine & breuitate uitæ. cap. 3. ibi nāque ait. Oē corruptibile qñque fore corrūpendum. & ita partes cētrales terræ non a cōtinente corrūpentur, sed uenient ad locum suæ corruptionis per accidens, aut ex ordine vniuersi, aut ex eo quia terra ex vna parte consumitur plus, & uersus illam mouetur tota vt vniuersi mediū teneat, & inde interdum partes cētrales fient circūferentiales, & eodē mō de partib⁹ ignis, ignis .n. ex vna parte corrumpitur, & inde ne detur vacuum cæteræ succedunt, & tādem quæ erāt remotę ab ipso aere ꝓximæ fient. Ad illud de motu & lumine dictum est, nā hæc continue generantur & continue corrūpuntur, & sic sunt alia atq̃ alia, hoc .n. ait Auer. in elementis, Nam est æternum elemētū oē ſm totū, attamē continuo est aliud atque aliud ſm partes. De dimensionibus etiam patet. sunt .n. æternæ ſm essentiā, at ſm esse continuo sunt aliæ atq̃ aliæ, ut in lib. de subā orbis diximus Ex his patet primo oē corruptibile qñq̃ corrūpi. Itēq̃ nullū æternū posse eē corruptibile. Secundo patet rō Aris. nā ubi æternum esset corruptibile, æternū posset non eē, per definitionem corruptibilis. & si posset non eē, quandoque non erit nā suppositum fuit esse maximum tps tā potentiæ ad esse, quā potentiæ ad nō esse, & ita tale æternum quādoque non erit, & cū erat æternum, erat in tpe infinito ens, & si in tpe īfinito ens, in oī dr̄ia futuri tpis ens, & quia erat corruptibile & in quadam dr̄ia tpis nō ens per deducta, tūc in illa temporis dr̄ia erit non ens & ens, non ens quidem, quia iā in illa fuit deducta potentia ad actum, ens uero, quia erat in oī dr̄ia tpis ens, & per consequens in illa, quare simul ens & nō ens. At cū istud consequens sit impośe, primū quoque aūs erit impośe, & ita nullū æternum est corruptibile. Debes scire ꝙ hæc qō, utrum oē corruptibile de necessitate corrūpetur, aut oē generabile necessario generabitur, est impertinens huic rōni Arist. qm̄ siue cōcedantur siue negentur, rō Aristo. est efficax. per illa .n. sufficit supponere, ꝙ oē corruptibile corrūpatur aut in sui indiuiduo aut in sui spē, silr ꝙ oē gn̄abile generet aut ī sui īdiduo aut ī sui spē. Secūdo ēt debes supponere mūdum de mente Platonis eē unum numero in sui spē. Ex his facile rō deducitur, mundus est corruptibilis, igitur aliqñ corrūpetur aut in sui spē, aut in sui indiuiduo, nō in spē, quia non sunt plures mundi in eadē spē, igit idē numero mundus quādoque corrūpet, & ultra, tūc idē erit & nō erit ſm numerū, & deduci patet. Similiter deduci pōt de generabili erit .n. ipse qñq̃ aut in spē aut in indiuiduo genitus, & ita idem quod prius. Ex his sequitur quomodolibet soluatur prima quæstio, semper rationem Aris. valere. Hæc nunc mihi uidetur.

Expositio.

Simili rōne ēt ingenitū erit, nā si gn̄abile est, aliquo in tpe ipsum nō eē pośe erit, siquidē corruptibile id sit, quod prius quidē nō erat, nūc āt est, aut qđ non quidē est, pōt āt aliqñ posterius nō eē, generabile vero id quod prius nō eē poterat. At nō est tps aut finitum aut infinitū in quo id qđ sp̄ est, nō eē possit, etenim finito tpe eē pōt, infinito si qdē & in tpe eē pōt, nō igr cōtigit idē vnūq̃ & sp̄ ens & eē & nō eē posse.

Hactenus probauit æternum non posse esse corruptibile, nunc vult probare ꝙ ęternū non sit genitū siue generabile, & duo facit, Primo ꝓbat sempiternū non posse non eē, secūdo ꝓbat sempiternū non posse semp non eē. Quo ad primā partē arguit ut supra de corruptibili, hoc mō, Si æternum pōt esse genitum, æternum qñq̃ fuit non ens, ut ex definitione ipsius geniti patet, uidelicet fuit qñq̃ non ens, igr certa dr̄ia tpis fuit non ens. sed tale est æternū, igitur oī dr̄ia temporis fuit ens, & ita in illa qua fuit non ens, ēt fuisset ens, qua rōne simul idem erit & non erit. & hæc ratio, vt diximus fundatur in illa vna suppōne, oē ęternum quod per se limitat sibi tps infinitum vna ex parte, limitat sibi illud omni ex parte. inquit. { Simili rōne etiā ipsum æternū ingenitū erit, hæc est intentio q̄ ꝓbās inquit { nā si genitū erit uel si generabile est, aliquo in tpe ipsum non eē pośe erit. deducit per definitiones quas sumpsit, & inquit, { Si quidem corruptibile id sit, quod prius qdē nō erat, nunc āt est, aut quod nunc quidem est, pōt autem aliquādo posterius nō eē, generabile uero id quod prius nō eē poterat. & sic patet illa consequentia, uidelicet si æternū aliqđ est genitum, illud quādoq̃ nō fuit. Destruit cōsequens & inquit { At nō est tps aut finitū aut infinitū in quo id quod sp̄ est, nō eē possit. Addit tñ ꝙ qcqd est uel pōt eē tpe infinito, est uel pōt eē tpe finito qcqd .n. pōt esse in oī tpe, eē pōt in qualibet tēporis dr̄ia, & ex hoc vult hr̄e si illud sempiternū sit sp̄ ens, ēt a parte ante fuit semper ens, & ubi a parte ante est sp̄ ens, tunc idem simul ē atque non est. eēt .n. a parte ante, quia sempiternum & in oī tpe ens, non eēt autem, quia genitum & quodam tpe non ens, & ita illud cōsequēs est impośe, ꝓpterea concludit oppositū antecedentis, & inquit { Nō igitur cōtingit idē vnūq̃ & sp̄ ens eē & non eē posse, nullum ergo sempiternum est genitū uel generabile. Hæc Aris.

At uero nec negatio cōtingit, uidelicet ut nō sp̄ sit impossibile, igitur ē & sp̄ aliquid eē et corruptibile esse, pariter quoque nec generabile. Nā si duo sint termini, quorū posterior sine priore eē nō pōt, si ille inesse alicui nō possit, ēt posterior eidē ineē non poterit. Quare si id quod semper est non potest aliquando

non esse, impossibile est generabile esse. E

Hactenus probauit æternum non posse esse genitum, modo probat quod non possit non semper esse. Debes scire quod ipsi semper esse duo opponuntur alterum est posse non esse, alterum uero posse non semper esse Aris. igitur remouit a semper ente primum probauit n. semper ens non posse non esse, nunc remouet secundum, & probat semper ens non posse non semper non esse, imo quod semper ens necessario, & semper sit, & primo proponit intentionem, & inquit, At uero nec negatio contigit illa opposita, uidelicet vt non semper sit. dicebamus.n. hoc opponi, semper esse, & non semper esse, & ita nunc remouet secundum, uidelicet quod semper ens non possit non semper esse. Hoc autem non alia ratione vult esse probatum, nisi ea quæ paulo ante tacta est, erit.n. idem simul ens & non ens Ex his epilogando & aliquid addendo concludit. Impossibile igitur est & semper aliquid esse, & corruptibile esse, & hoc quo ad primam rationem, Pariter quoque nec generabile. & hoc quo ad secundam rationem. Ad hoc uero vtrunque addit rationem, quæ non est tacta sub hoc modo, licet in re sit illamet, & inquit, { Nam si duo sunt termini, quorum posterior sine priore esse non potest, si ille prior alicui inesse non possit, et posterior eidem inesse non poterit. uerbi causa, ut quoniam animal & homo sunt termini ordinati secundum prius & posterius, & homo nulli inesse potest nisi eidem, nec potest nisi eidem animal insit, propterea cui non inest animal, eidem nec potest homo inesse. Hæc sumatur ut maior, cui subaudi tu minorem, Sed posse esse, & non esse, & corruptibile & generabile ita se habent, quod posse esse & non esse est prior & communior & ipso corruptibili & ipso generabili omne.n. corruptibile est posse esse & non esse, non autem econtra, similiter omne generabile est posse esse uel non esse, & non econtra, aut saltem si nullus horum sit altero communior, erunt conuertibiles secundum consequentiam. Ex his sequitur quod si id quod est semper ens non possit non esse, hoc est si ipsi sempiterno non inest posse esse et non esse, impossibile est & generabile esse & corruptibile esse, & sic patet epilogus cum noua ratione, licet non differat in re a cæteris. Auer. autem inter has rationes, uidelicet eam qua probauit nullum æternum esse corruptibile, & hanc qua probat æternum non esse generabile, talem sentit differentiam, quod prima ducit ad illud inconueniens, Quod si æternum est corruptibile, in eo est potentia infinita ad corruptionem. Hoc autem ducit ad inconueniens sub diuisione, uidelicet quod in eo erit potentia ad corruptionem finita uel infinita, & tunc colligit ex his uerbis quod ut actus potentiarum sunt incompossibiles, sic quoque potentiæ ad illos, & ita ut actus sibi succedunt in eodem, ita potentiæ, & intelligit de potentiis ad contraria immediata, ut dictum est. Sed quicquid sit de veritate rei, hæc expositio non conuenit textui. Aristote n. nullam in his rationibus facit differentiam, nisi quia prima processit a parte ante secunda uero a parte post.

Que auer. Com. 121.

F

An quodlibet generabile de necessitate generabitur.

Quæstio.

Quærunt hic utrum omne generabile de necessitate generabitur, & licet quæstio sit impertinens, ut uides, (Aris. enim probauit æternum non posse esse genitum, quia tunc aliquando fuisset non ens, & ita aliquando ens & non ens) tamen arguitur ad illam, nam si omne generabile necessario generaretur, tunc omnia euenirent necessario contra Aris. ubique. Tenet Io. in quæstionibus omne generabile necessario generari, & omne corruptibile necessario corrumpi, & persuadet hanc positionem primo per simile, nam ut corruptibile ad ens, ita generabile, sed omne ens corruptibile necessario corrumpetur, igitur omne ens generabile necessario generabitur. Secundo, ratio Aristo. potest valere de generabili ut ualet de corruptibili, & arguit: Si aliquando corruptibile nunquam corrumpetur, idem simul est & non est, eodem modo arguitur, si aliquod generabile nunquam generabitur idem simul esset & non esset, esset quidem quia omne posse aliquando est, non esset autem, quia nunquam generabitur. Tertio arguit, Semper ens secundum Aristo. est necessarium ens, igitur semper non ens est necesse non esse, semper.n. ens & semper non ens sunt contraria, & sic necesse esse & necesse non esse sunt contraria. Vltra, semper non ens est necesse non esse, igitur est impossibile esse. quia necesse non esse & impossibile esse conuertuntur æquipollenter. Ex hoc potest argui sic, si non omne generabile necessario generatur, posset esse aliquod generabile quod nunquam generetur sit istud A, arguo modo sic, A, nunquam generabitur, igitur A, semper non ens. Vltra, semper non ens, igitur necesse non esse, necesse non esse, igitur impossibile esse, impossibile esse, igitur A non generabile est, at erat generabile, igitur idem erit generabile & non generabile, hoc consequens est impossibile, igitur primum antecedens, et ita omne generabile quandoque generabitur. hoc Io. Sed uir iste delirat, primo quia potest aliqua forma esse generabilis, quæ nunquam generatur, ut forma ad quam materia est in potentia pro infinito tempore futuro post hoc tempus nostrum, igitur non omne generabile necessario generabitur. Secundo, si omne generabile necessario generaretur, generatio non posset impediri, & sic inter causas generationis & rem genitam esset ordo essentialis & necessarius, & non per accidens, ut dixit Auer. Vltimo, omnia necessario euenirent, quod Ioa. non potest euitare, licet multa dicat pro responsione huius. Propterea debes scire, quod duplex est semper ens, duplexque semper non ens, est.n. aliquod semper ens per se, quod quidem est tale per sui naturam, & quia nihil potest esse tale per sui naturam, nisi per priuationem causarum corruptionis, uidelicet materiæ & contrarii, ideo omne tale est necesse esse. Aliud autem est semper ens per accidens, ut potentia materiæ, ad formam in infinitum post generandam, hæc.n. potentia est per accidens semper ens, propter quanto impeditur in sui exitu ad actum ex successione infinitarum formarum futurarum in materia, inter quas non est ordo necessarius, & tale semper ens non est necesse esse, imo sui natura est contingens esse, sed per accidens semper ens. Simili ratione duplex est semper non ens, aliquod per se tale, ut illud quod per se esse non potest per priuationem causarum potentium ipsum generare, ut hypocentaurus & mons aureus, & tale cum sit per se tale, est necesse non esse & impossibile esse. Aliud est semper non ens per accidens, ut forma, quæ in infinito tempore post esset generabilis, hoc.n. per accidens est semper non ens, quia impeditur ab infinitarum formarum successu in eadem materia, inter quas est ordo contingens & per accidens. Ex his sequitur omne generabile per se necessario generari aliquando, similiter omne corruptibile per se necessario esse corrumpendum, cum quibus stat aliquod esse generabile per accidens, quod nunquam generabitur, & aliquod corruptibile per accidens, quod nunquam corrumpetur. Sequitur ulterius si mundus fuit generabilis necessario fuisse genitum, si autem corruptibilis necessario fore corrumpendum. Nam cum non possit impediri eius siue generatio siue corruptio, necessario fuissent deductæ ad actum. Tunc ad rationes Io. & ad primam patet solutio non.n. omne corruptibile necessario corrumpetur, nec omne generabile necessario generabitur, sed solum est uerum de his quæ per se, & non per accidens. Ad secundum, ratio Aris. concludit de per se corruptibili, nam corruptibile per se, est quod per se potest non esse, & ita quandoque non erit, & sic non potest esse sempiternum, quia tunc in aliqua differentia temporis idem erit & non erit. causa deductionis est, quia omne possibile non esse per se debet reduci ad actum in specie & indiuiduo, at corruptibile per accidens non oportet ut reducatur ad actum, nisi in aliquo suæ speciei, similiter concludit de per se generabili, non autem de per accidens generabili Ad tertium patet solutio, concedo.n. A esse generabile & nunquam generari per accidens, & sic concedo ipsum esse semper non ens per accidens, & per consequens non oportet esse necesse non esse, & impossibile esse. Vnde ut semper ens per accidens non est necesse esse, sic semper non ens per accidens non est necesse esse hæc de non quæstione.

Io. solu.

G

Cofutatio.

Po. ppria.

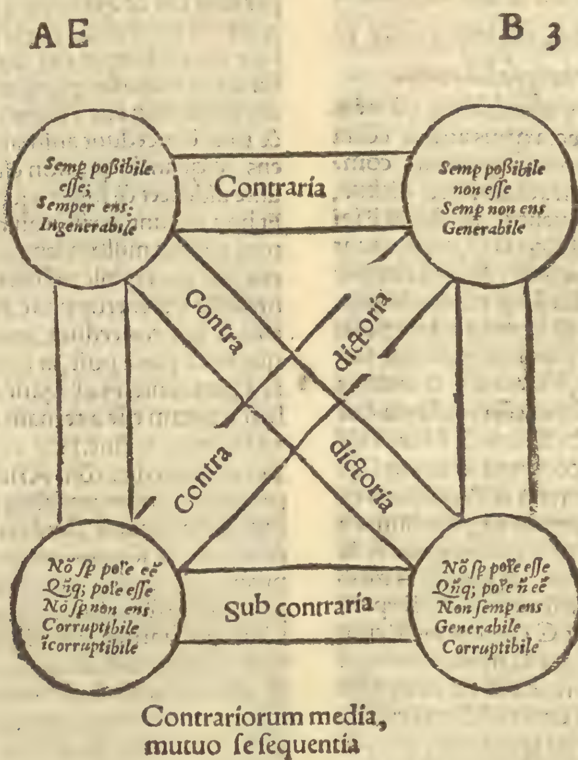
H

Solutio ratio. Ioanis.

Cum autem negatio quidem eius quod est, semper possibile esse sit id quod non semper possibile esse existit, contrarium autem sit id quod semper possibile non esse est cuius quidem negatio est non semper possibile non esse, negationes amborum eidem in esse necesse est, essequae medium eius quod semper est, atque eius quod semper non est, id quod esse & non esse possibile est.

Figura

Figura, qua quorundam terminorum huic materiæ deseruientium, consequentiæ conspiciuntur, quæ ad sequentium testuum dilucidationem plurimum valet.



Contrariorum media, mutuo se sequentia

I D T C

Secundam rationem vult nunc conficere, & supponit mediū inter semper possibile esse, & semper possibile non esse, esse possibile eē & possibile non esse, & hoc probat (vt mihi videtur) sic, Mediū semper possibilis esse, & semper possibilis non esse, est non semper possibile non esse non semper possibile esse, sed qn̄q; possibile eē, est nō semper possibile non esse, & quandoq; pos̄e non esse est non semp possibile, esse igitur quandoq; possibile esse & quandoq; possibile nō esse sunt medium semper possibilis esse & semper possibilis nō esse. inquit. { Cū aūt negatio quidem eius quod est semper possibile esse, sit id quod non semper possibile esse existit, nihil uerius contradicere, q̄ p negationem præpositam. subdit. { Contrarium autē sit id quod semper possibile non esse est, cuius quidem negatio est non semper possibile non esse, cum inquam ita sit, negationes amborum illorum quæ sunt subcontrariæ eidem inesse necesse est, nam subcontrariæ simul ueræ sunt esseque medium eius quod semper est atque eius q̄d semper non est id, quod esse & non esse possibile est, & sic habetur suppositio. Debes scire quod ex his exoritur alia figura, vt semper ens, semper non ens sunt contraria, nam ex possibili sequitur esse, & ex impossibili sequitur nō eē.

Secundo debes scire q̄ positiones de aduerbio semper æquipollent vniuersalibus secundum tempus, vt semper ens æquipolet illi in omni tp̄e ens, & semper non ens illi, in omni tēpore non ens, aut in uullo tēpore ens, Subcontrariæ aūt æquipolent partibus ſm tēpus ut non semper ens, illi, aliquando ens, at non semper non ens, illi, aliquando non ens, & sic patet ordo harum propositionum.

Vtriusq; nanq; negatio quādoq; est, si nō sit semper, quare & non semper non ens erit quādoq;, et quandoque non erit, atque erit non semper possibile esse, videlicet quia quando est ens atque etiam non ens. Idem igitur erit possibile esse & non esse, quod quidem & medium est vtrorumq;.

Probat nunc suppositionem sumptam, & ratio est q̄d non semper ens, & non semper nō ens, sunt illorū mediā at qn̄que ens est non semper non ens, & qn̄que non ens est non semper ens. igitur quādoque ens & quandoque non ens sunt media. huius sumit minorē, & inq̄t, { vtriusque nāque negatio quādoque est, si pro quia, nō est semper. & tu intellige singulam referendo singule, ut negatio semper entis est qn̄que nō ens, negatio semper non entis est quādoque ens: & sic patet minor, ex hoc cōcludit minorē, & inq̄t { Quare & non semper non ens erit quandoque ens, & quādoque non erit atque erit non semper possibile esse, videlicet quia quādoque est ens. atque quādoque non ens. Tunc dat conclusionem, & inquit. { Idē igitur erit possibile esse & non esse, quot quidem & medium est utrorumque, & sic patet dicta suppō Ex uerbis Auer. potest aliter ratio formari hoc modo, Contrariorū negationes sunt mediū quoddā, ut semper esse & semper non esse sunt contraria, igitur horum negationes sunt medium. Huic conclusioni subaccipio, sed non semper non ens, & non semper ens, itemque, quādoque ens & quandoque non ens sunt illorū negationes, ut diximus igitur sunt medium, & hæc possunt colligi ex uerbis eius, licet non expresse. Et si dices negationes harum, omnis hō est animal, nullus homo est animal, non sunt medium, quia sunt ambæ falsæ, dici pōt illud intelligi de contrariis, quæ diuidunt ens secundum uerum & falsum, hoc est, de contrariis quorum unum est uerum, alterum falsum. quod etiam Auerroes innuere videtur.

Ratio autem uniuersalis hæc est. Sint enim A & B nulli eidem possibilia inesse, A uero aut C & B, aut D cuilibet insunt. Cui igitur neque A neque B

Expositio.

Quæ autē com. 112.

Dubiū.

Solutio.

inest, ei C D, cuilibet insint necesse est, At id quod inter A B medium est, sit E, id.n. quod neutrũ contrariorum est medium est illorum. Ambo igitur, videlicet C D, eidem inesse necesse est. nam aut A aut C cuilibet inest, quare & ipsi E, cum igitur A illi impossibile sit inesse, C illi inerit. Eadem est & in ipso D ratio.

Expositio. Nunc probat illud in terminis vniuersalibus ad oẽm materiam, & videtur eius ratio hæc, a quibus ambo cõtraria remouentur, eisdem ambæ illorum negationes competunt, de quolibet.n. alterum contradictoriorũ dicitur, sed ab E ipso ambo contraria remouentur, vt A, & B igitur ambæ illorum negationes, videlicet C D, competunt quare E est C, & D, & ita nõ semper ens, & non semper non ens, & sic quãdoq; ens, & quandoq; nõ ens. inquit. Ratio autem vlis hæc est, sint.n. A & B, nulli eidem possibilia inesse, & ita sint contraria, horum autem negationes; sint ad A ipsum C, ad B vero ipsum D, A vero aut C cuilibet insunt, & B, aut D, cuilib; insunt cũ sint cõtradictoria Cui igitur neq; A neq; B inest ei C D, cuilib; insint necesse est. hæc est igitur maior, a quo remouentur A & B contraria, ei insunt C D negationes illorum, At id quod inter A et B medium est sit E, id.n. quod neutrum contrariorum est, medium est illorum, est igitur minor, sed ab ipso E remouentur A & B contraria. Tunc dat conclusionem, & inquit. Ambo igitur videlicet & C & D, eidem inesse necesse est. Reperit rationem, & inquit, Nam aut A aut C cuilibet inest, cum sint contradictoria, quare & ipsi E aut C inerit. Cum igitur A illi impossibile sit inesse, C illi inerit, Eadẽ est & in ipso D ratio, vt de E & A, quia D B sunt contradictoria etiã. Et ita patet E ipsum esse & C & D, & ita quãdoque ens, & quandoque nõ ens, & per cõsequens id quod est nõ semper ens, & non semper nõ ens, est quãdoque ens & quãdoque non ens, vt proposuimus. Quod vero ad verba attinet, debes scire q; Arist dixit ipsi E cõpetere D, & C, si ab eodem remouentur ambo A et B, nam vbi ambo illa nõ remouerẽtur nõ oz E ambo inesse, ut q̃m e cœlo ipo ambo illa nõ remouẽtur, est.n. cœlũ A, hoc est, semper ens, ideo cœlo non insunt hæc ambo sed illud E quo remouetur alterum illorum, & ita sibi inest D, hoc est, non semper non ens, quia ab eo remouetur B, hoc est, semper non ens, & inest A, hoc est, semper ens, hæc enim ambo subalterna competunt sibi.

Igitur nec id quod semper est, neque id quod semper non est, generabile aut corruptibile est. Præterea perspicuum est & si generabile aut corruptibile sit, nõ semper esse, simul nanque erit possibile semper esse, & possibile non semper esse. At hoc ostensum est prius eẽ impossibile.

Expositio. Ex his cõcludit & syllogizat propositum, & dat duas conclusiones, videlicet conuersam & conuertentem. Prima est neque semper ens, neque semper non ens est generabile vel corruptibile, quod syllogizatur ex dictis sic oẽ generabile & corruptibile est E, hoc est, quãdoque ens & quãdoque non ens, siue nõ semper ens, & nõ semper nõ ens, at semper ens & semper non ens nõ sunt E, igitur nec sunt generabile nec corruptibile, & hoc inquit, Igitur nec id quod semper est, nec id quod semper nõ est, generabile aut corruptibile est. Hæc est conclusio cuius syllogismus patet ex dictis. Deinde concludit conuertentem, videlicet nullum generabile nullumque corruptibile semper est aut semper non est, & hoc patet simili syllogismo nam nullum semper ens nullumque semper non ens est E hoc est quandoque ens & quandoque non ens, at, & generabile & corruptibile est E, igitur generabile & corruptibile non est semper ens, nec semper non ens. inquit. Præterea perspicuum est, si generabile & corruptibile sit E ip-

B sum non semper esse, & non semper nõ esse, simul naque erit possibile sp esse, & posse nõ semper esse, At hoc ostensum est prius esse impossibile. & ita perspicuæ sunt ambæ illæ ex his quæ supposuit. Sunt qui faciunt differentiam inter semper ens & æternum a parte post, similiter semper non ens & æternum a parte ante. Concedunt.n. aliquid esse æternum a parte post, vt rationalis anima, & hæc nec est semper ens, nec semper non ens. Similiter informitas materiæ quæ generationem mundi præcessit, est æternum non ens a parte ante, non tamen semper nõ ens & tunc concedunt animam rationalem esse quandoque ens, & quandoque non ens, quãdoque non ens quidem ante uidelicet q; fuisset, quãdoque uero ens, posteaq; est. Et hoc volunt Arist. non contradicere hic, nam ipse tantum probat nullum semper ens, nullumque semper non ens, esse generabile uel corruptibile, & econtra nullum generabile vel corruptibile, esse semper ens uel semper non ens, & hoc concedunt, anima enim rationalis est quandoque ens a parte post, in omni tempore & in nullo tempore

F re a parte ante. Hæc igitur dicunt ad saluandum, rationalem animam esse æternam cum rationibus Aristo. de his videbimus in fine. Hãc obiectionem Auer. tangit in cõ. potest enim dici. rõni Arist. q; illa est ex sufficientibus & probabilis, nam possibile est vt aliquid sit genitum & nunq; corrũpatur, similiter esse potest non ens semper in præterito & semper ens, in futuro. Illud aũt quod Arist. probat, est semper ens in omni differentia temporis tam præteriti q; futuri non esse generabile neque corruptibile. Cum quo tamen stat aliquid esse sempiternum in futurum & esse genitum aliquod esse æternum in præterito, & esse corruptibile de futuro Quare cum ratione Arist. stat rationalem animam esse factam & æternam a parte post. Vult Auer. hanc obiectionem remouendam esse p̃ primam demonstrationem, accepit enim in prima demõstratione, q; omne id quod per se sibi limitat æternitatem pro aliquo tempore, illam sibi limitat pro omni tempore dico per se, quia per accidens ob impedimentum potest aliquod limitare sibi æternitatem pro vno tempore, vt

Q. tractauit com. 134.

G potentia materiæ pro præterito, quam non sibi limitat per se pro omni tempore, & hoc modo intelligitur propositio Arist. omne æternũ per se omni ex parte est æternum. & tunc patet eius conclusio quæ est nullum æternũ per se est generabile nec corruptibile. Obiectio uero ablata est, nam informitas potentiæ, & id genus sunt æternæ per accidens. Propter hæc notat Auer. esse impossibile, vt aliquid habeat potentiam ad esse uel non esse infinitũ in præterito sine futuro, vel in futuro, sine præterito & tu intellige per se, nam (ut dixi) per accidens esse põt, ut de potentia materiæ diximus. Probat hoc primo quia tunc infinitum reciperet additionem, immo sequitur q; reciperet additionem & non reciperet, reciperet quidem quia vel futurum præterito, uel præteritum futuro adderetur, non reciperet uero quia ex quo id limitat sibi infinitum tempus per se, uidetur sibi limitare illud omni ex parte, & sic non posset sibi fieri additio Secundo infert in tali sempiterno simpliciter non posse esse potentiam ad esse, nec potentiam ad non esse, quia tunc simul & semel

H essent actiones ambarum potentiarum, hoc est, quia hoc illud esset & non esset, Deducitur quia semper cum potentia unius contrarii stat alterum contrarium, vt cũ posse esse ægrum stat sanum esse cum posse uero esse sanum stat ægrum, succedunt enim sibi potentiæ ut ipsi actus. Igitur si in sempiterno esse potentiam ad esse secum esset non esse siue priuatio ipsius esse, & quia in eo est potentia ad nõ esse, etiam secum esset esse. Igitur simul in essent esse & non esse. Sic igitur in sempiterno simpliciter nulla potentia Ex his remouet cauillum, posset enim dici aliquod esse æternum a parte post, & habere potentiam ad non esse, siue ad corruptionem. Nam cum actu contrario stat potentia contrarii, & ita cum esse stat potentia ad non esse igitur cnm esse sempiterno stat potentia ad non esse sempiterna. Contra obiicit, primo quia duæ po-

Cōfutatio tentiæ essent in eodem, videlicet ad esse & non esse, hæc consequentia probatur per id quod dixit, quia æternum per se ex vna parte, est æternum ex omni, & sic si habet potentiam ad non esse quandoq; non erit, & erit qa sempiternum, igitur habet potentias, vtralq; ad esse quidem quia non erit, ad non esse vero, quia erit. Secundo saltem sequitur vt potentia ad non esse sit frustra, quia nunq; reduceretur ad actum per te. Deinde Auer. pro Platone respondet, & vult mundum ab intrinseco esse corruptibilem, sed ab extrinseco ratione agentis non potest corrūpi, ex eo quia aut non est agens aptum ipsum corrumpere, vel si est, vtpote deus, ipsum non corrumpit, quia sapiens non destruit opus suum. Aut quia deficit cōtrariū, quo tale agens mundū corrumpat, aut quia non corrumpetur omnino, quia mundum fecit hac lege, vt non corrumpatur omnino. Qua ratione dici potest mundum ab intrinseco ratione materiæ esse corruptibilem, defectu agentis corrūpi non posse, & hoc modo si mundus poneretur in esse corrupto, sequitur falsum impossibile, nō quidem ex parte materiæ, sed ex parte agentis. Cōtra obiicit Auer & primo sumit talem distinctionē, possibile duplex ab intrinseco vt ratione materiæ, et ab extrinseco ratione agentis vel contrarii, & arguit Si mundus est corruptibilis, aut potentia ab extrinseco & ab intrinseco, aut potentia ab intrinseco & non ab extrinseco, aut potentia ab extrinseco & non ab intrinseco. Non est dicendum ipsum eē corruptibile vtraq; potētia, quia sic aliquādo corrumperetur contra Platonem. Si vero dicitur posse corrūpi ab intrinseco, contra definitionem possibilis hoc videt nam aliquod esset possibile quod nunq; esset immo ipm esse est falsum impossibile si enim esset corruptibilis ab intrinseco, posset poni in esse corrupto. Aut igitur a se vel ab agente, non a se sine agente, igitur ab vtroq; aliter nō posset poni in esse contra definitionem eius quæ est, possibile est, quo posito in esse, nullum sequitur impossibile. Si vero dicit ipsum posse corrumpi potentia ab extrinseco & non ab intrinseco, respondetur, quod natura omne possibile ab extrinseco est possibile intrinsece cuilibet.n. potentiæ actiuæ correspondet passiua. Vnde ait Auer. q̄ fm veritatem hæc duo conuertuntur, possibile ab intrinseco & possibile ab extrinseco, quia omne possibile ab extrinseco est possibile ab intrinseco, & econtra, similiter et omne impossibile ab extrinseco est impossibile ab intrīseco, cuilibet.n. potentiæ actiuæ respondet, passiua, & ecōtra. Verum est hęc differētia, nam omne possibile ab extrinseco apparet esse possibile ab intrinseco, & secūdum rem est possibile ab intrinseco, contra uero non apparet, licet sit. Est.n. omne possibile ab intrinseco, possibile ab intrinseco licet existimetur eē aliquod possibile intrinsece ex se quod non est possibile ab extrinseco, vt dicit Auicen de ipso cœlo. de ipso tamen impossibili est totum oppositū omne impossibile ab intrinseco est impossibile ab extrinseco, econtravero non apparet, quia existimatur aliquod esse impossibile ab extrinseco, quod est possibile ab intrinseco aut tamen hæc conuerti secundum rem, quia oē possibile respectu agentis est possibile respectu patientis, & econtra, omne possibile respectu patientis est possibile respectu agentis. Sic igitur dici non potest esse possibile ab intrinseco ratione materiæ, & defectu agentis non esse possibile, vt hac ratione est deductum. Confirmat hanc eandem rationem locus a contrario, nam possibile & impossibile sunt contraria. igitur si omne impossibile ab intrinseco est impossibile ab extrinseco, per locum a cōtrario, oē possibile ab intrinseco erit possibile ab extrinseco igit̃ si mūdus est possibilis ab intrinseco, mundus est possibilis ab extrinseco, & sic rñsio Platonis est nulla, & quia hæc ratio quæ dicitur. 2. topi consequentia in ipso, est locus topicus, dixit rationem Arist quæ fit per definitionē possibilis esse firmiorem. Addit tamen hunc locum habere uim demonstrationis, quando prædicatum antecedentis est uere contrarium consequentis, & subiectum subiecto, vt est in proposito, impossibile enim & possibile

Solutio p Platone.

Cōfutatio

A opposita sunt, & esse tale ab extrinseco & ab intrinseco sunt subiectum contrarium ei quod est non esse tale ab intrinseco, nec ab extrinseco. ideo sequit̃ impossibile ab intrinseco est impossibile ab extrinseco, igitur possibile intrinsece est possibile ab extrinseco, sunt.n. prędicata prędicatis, & subiecta subiectis contraria igitur locus necessarius. Sic igitur patet responsionem Platonis esse nullā. cū .n. mundus sit possibilis corrumpi ab intrinseco, potest aliquando esse corruptus ab intrinseco potest aliquando esse corruptus Ponatur in esse, quia possibile est, quo posito in esse, nullum sequitur impossibile. Igitur uel a se ponitur in esse vel ab extrinseco, non a se, quia nihil corrumpit se, si igitur ab extrinseco habetur ipsum esse possibile corrumpi utroq; modo, & ab intrinseco, & ab extrinseco, & hoc voluit Arist. videtur nāq; implicatio contradictionis, vt aliquod sit possibile intrinsece, & non ab extrinseco, quia tunc esset possibile, & non posset poni in esse. Hæc sunt quæ ex commen. colliguntur. Ex his patet confutatio trium positionum. Dicunt enim nonnulli cœlo inesse materiam eiusdem rationis cum materia generabilium, & esse in eo potentiam ad corruptionem ex parte intrinseca, sed defectu contrarii non corrumpetur. Patet hanc positionem non esse peripateticam, nam si cœlū potest corrumpi ab intrinseco, etiam ab extrinseco ratione contrarii uel agentis corruptiui poterit corrumpi, omne nāque possibile ab intrinseco est possibile ab extrinseco secundum peripateticos. Alii dicūt primum motorem, vt Deum esse infiniti vigoris in agendo, defectu tamen materiæ non agit vel agere potest infinitū, est enim ille effectus infinitus possibilis quidem ab extrinseco, nō autem ab intrinseco. Patet etiam nec hoc esse peripatetice dictū licet sit verum, nam omne possibile ab extrinseco est possibile ab intrinseco, & omne impossibile ab intrinseco est impossibile ab extrinseco. quare si effectus infinitus est impossibilis ab intrinseco etiam ab extrinseco erit impossibilis, & si possibilis sit ab extrinseco etiam ab intrinseco erit possibilis. Alii ad mentem Arist. contendunt rationalem animam incepisse a parte ante esse vero æternam a parte post. Nec hoc videtur peripatetice dictum, nam cū anima rationalis sit possibilis desinere ab extrinseco, si Deus vellet etiam erit possibilis desinere ab intrinseco modo non est peripatetice sentire esse aliquod vtroque modo possibile, & ęternum quauis ex parte. Vtrū vero posit defendi cum dictis Aristot animæ rationalis perpetuitas, posterius dicemus. Sed quicquid sit de his Plato defendi potest. nam potest teneri mundum incepisse per creationem, ut tenemus nos. Verum in hac creatione duo consideranda sunt, mundi ipsius productio, & producti mundi ornatus, Deus enim mundum fecit confusum, deinde ornauit, quod Moses septem diebus esse factum scribit, & hoc modo in formitas præcessit ornatū.

Cōfu. positionum.
1. positio.
2. positio.

B

Cōfutatio

Tertia pō

C

Tunc ad rationem concedo mundum incepisse & sui natura esse possibilem non esse voluntate tamen opificis esse æternum. Ad primam omne illud quod sibi limitat infinitudinem temporis suapte natura vna ex parte, limitat sibi illam omni ex parte, concedo, at cum dicitur, mūdus limitat sibi per se suapte natura infinitudinem temporis a parte post, nego, quoniam hanc nāciscitur e voluntate opificis, & non propria natura, nam vt dicit Plato in Thimæo, sua natura solubilis est, sed volūtate primi opificis æternus. Ad confirmationem rationis Auer. dico q̄ illa probat mundum esse possibile esse, et possibile nō esse ab intrinseco, & ab extrinseco, mundus enim potest corrumpi ab intrinseco, & Deus ipsum potest destruere, immo redigere in nihil, vt nos tenemus, sed sua voluntate limitata ad conseruandum ipsum est æternus. Ad secundam rationem Arist. patet solutio, Auer .n. dixit illa non valere nisi robore primæ rationis. Illa.n probauit nullū sempiternum omni ex parte esse aut generabile, aut corruptibile, & nullum generabile aut corruptiblle esse æternum omni ex parte, & hoc concedo. Attamen inter semper ens & semper nō ens, esse possunt media ens quādo

D

que & non ens quandoque itéque æternum a parte post factum a parte ante, & æternum a parte ante factū a parte post, quare rationes Aristo. vsque huc contra Platonē non demonstrant vt peripatetici credunt.

Vtrum igitur si quid & ingenerabile fuerit atque ens, id sempiternus esse necesse sit, similiter etiam si aliquid sit incorruptibile atq; ens. Dico autem ingenerabile & incorruptibile, ea quę proprie dicuntur. Ingenerabile quidem id quod nunc est, prius uero non erat uerum dicere non esse. Incorruptibile vero id quod nunc est, posterius uero non erit uerum dicere non esse. Nā si hæc mutuo sese consequuntur hoc pacto, vt & ingenerabile sit incorruptibile & incorruptibile ingenerabile, ipsum etiam sempiternum vtrumq; consequatur necesse est. & si est aliquid ingenerabile, & si est aliqd incorruptibile, sit cōtinuo sempiternum necesse est.

Expositio. Circa eā quæ antea dixerat, mouet quæstionem, vtrū si aliquid sit ingenerabile atque ens, id sit sempiternum. Similiter etiam si aliquid sit incorruptibile atque ens, quæritur vtrum sit sempiternum vel ne. Adiecit autem, atque ens, qm̄ ex negatiua non sequitur affirmatiua nisi cū constantia subiecti non n. valet A est ingenerabile igitur sempiternum, nisi addatur, A est in generabile atque ens igitˀ sempiternum, hippocentaurus n. est ingenerabilis, non tamen sempiternus. Et quia multis modis sumptū est ingenerabile & incorruptibile, ne sit solutionis vel quæstionis obscuritas, exponit quonam modo sumit illa in quæstione, & inquit: { Dico autem ingenerabile & incorruptibile ea quæ proprie dicūtur. ingenerabile quidem id quod nunc est, prius vero non erat verum dicere nō esse. Incorruptibile vero id quod nunc est, posterius vero nō erit verum dicere non esse. & sic patet qōnis titulus. Soluit hanc quęstionem hypothetice, & inquit { Nam si hęc sese consequuntur hoc pacto, vt & ingenerabile sit incorruptibile, & incorruptibile ingenerabile, ipsum etiam sempiternum vtrumque consequatur necesse ē, & si est aliqd ingenerabile, & si est aliqd incorruptibile, sit cōtinuo sempiternum necesse est. Est igitur solutio hypothetica hoc modo, si ingenerabile & incorruptibile conuertuntur, necesse est sempiternum prædicari de vtroque & de positione antecedentis statim disputabitur, vt sciamus an sit ponendnm consequens. Auer. uero hunc tex. non qōnariū facit, sed illatorium, credit enim Arist. ex modo dictis inferre conclusiones, quarū prima est, ingenerabile est æternum: secunda incorruptibile est æternum, tertia, ingenerabile est incorruptibile & econtra, & hanc expositionē videtur sectari expositor noster et in fine cōmenti colligit rationem talem Cum aliquid prædicatur de duobus cōuertibiliter, necesse est illa duo conuerti, vt si A de B & C prædicatur conuersim, BC necesse est conuerti. in prioribus n. dictum est, quoties tres termini syllogismi conuertuntur inter se, propositio quæ est conclusio in terminis conuertitur. Hinc emergunt duo syllogismi, primus, omne æternum incorruptibile, ingenerabile æternum, et generabile, incorruptibile Secundus omne æternum ingenerabile, omne incorruptibile æternum omne incorruptibile ingenerabile, hæc n. est cōclusionis cōuersio. Hæc est expositio Auer. generatim. Sed hæc expositio non conuenit verbis græcis, in græco n. codice ita scribitur ἆρ' οὖν εἰ καὶ ἀγένητον, οὐδὲ, τοῦτο ἀναγκαῖον ἀίδιον εἶναι, quorū verbum uerbo reddendo, sensus est, igitur ne si & in generabile, ens tamen, id necesse est sempiternum esse? Ecce quomodo verba sunt quæstionaria & non illatoria, & si sunt illatoria, nō sunt conclusionis illatoria, sed quæstionis quę ex dictis emergit.

B *At vero hæc ita esse ex ipsorum definitione patet etenim si quid corruptibile est, generabile esse necesse est. Aut enim ingenerabile aut generabile est, at si ingenerabile est, incorruptibile esse supponitur, Insuper etiam si quid generabile est, id corruptibile esse necesse est. Aut enim corruptibile, aut incorruptibile est, at si incorruptibile sit, ingenerabile esse supponebatur.*

Nunc disputat de positione antecedentis, utrum uidelicet ingenerabile & incorruptibile conuertantur, & supponit duo, quorum. Primum est vna hypothetica, uidelicet ꝙ si ingenerabile & incorruptibile conuertuntur, necesse est generabile & corruptibile cōuerti, & inqt: { At vero hæc ita esse ex ipsorum definitione patet. tamen probat suppositionem quo ad ambas partes, & inquit. { Etenim siquid corruptibile est generabile esse necesse est. qd probat, Aut enim ingenerabile, aut generabile est, nec datur medium, at si in generabile est incorruptibile esse supponitur, & sic idem erit corruptibile & incorruptibile, quare siquid corruptibile idem generabile est. Hæc est prima pars suppositionis. De secunda inquit { Insuper etiam si quid generabile est, id corruptibile eē necesse est. probatur vt prius, quia aut corruptibile, aut incorruptibile est, at si incorruptibile sit, ingenerabile esse supponebatur. & sic idem generabile esset & īgenerabile. Et sic igitur si ingenerabile & incorruptibile conuertuntur, patet generabile & corruptibile conuerti, & sic patet hypotetica, quæ fuit prima suppositio. Debes scire quod in uerbis Aristotelis potest fieri consequentia in ipsis hoc modo in generabile est incorruptibile. igitur generabile est corruptibile, & contra, incorruptibile est ingenerabile, igitur corruptibile est generabile, conuertuntur igitur hæc quē admodum opposita vt enim oppositum in opposito, ita propositum in proposito. Auer. autem eandem suppositionem probat per regulam prioristicam, dicitur enim ibidem ꝙ quoties fuerint duo termini oppositi contradictoriæ diuidentes verum & falsum i. ita oppositi ꝙ de quolibet est alter verus, alter falsus, tunc si aliquis alius terminus conuertitur cum uno illorum, tunc contradictorium primi conuertetur cum contradictorio secundi, ut modo ad propositum, generabile & ingenerabile diuidunt omne ens, similiter & corruptibile et incorruptibile. igitur, si incorruptibile conuertitur cum ingenerabili, corruptibile conuertetur cum generabili, Hæc ex commen.

Quæ autem com. 126.

Præterea si mutuo sese non consequuntur incorruptibile atque ingenerabile, neque ipsum ingenerabile, neq; ipsum incorruptibile sempiternum sit necesse est.

Secunda suppositio est si mutuo non sese consequuntur ingenerabile atque incorruptibile, neque ipm ingenerabile neque ipsum incorruptibile sempiternum esse necesse est. Hæc suppositio ponitur, nec aliter probatur, nā per se nota est omnibus, & maxime Platoni, contra quē uult obiicere. Quonam uero modo hę suppositiones ad propositum faciant, ex dicendis colligi potest.

Sequi autem hæc sese mutuo, ex eo perspicuum est, quia generabile & corruptibile sese mutuo consequuntur. Hoc vero & ex antedictis patet, est enim id mediū semper entis atque semper non entis, quod neutrum sequitur. Tale autem est generabile ipsum atque corruptibile, vtrunq; n. definito tempore quodam & esse & non esse potest. Dico autem quodam tempore, si utrūq; esse & non esse aliquanto tempore potest.

Declarauit ex suppositione gñabile & corruptibile cõuerti, nunc simpliciter his suppositionibus stantibus illud probat, & quia ex hoc probato demonstrabit ingenerabile & incorruptibile conuerti proponit hæc, & inquit, { Sequi autem hæc videlicet ingenerabile & incorruptibile sese mutuo, ex eo perspicuum est, quia generabile et corruptibile sese mutuo consequuntur. Sic igitur intentio est probare ingenerabile & incorruptibile sese mutuo sequi per hoc, quia generabile & corruptibile mutuo sese consequuntur. Deinde sequitur & probat generabile & corruptibile sese mutuo sequi ex ante dictis, & syllogismus est, Medium semper entis & semper nõ entis sibiipsi conuertibile est, hoc enim nemo dubitat, idem uidelicet conuerti secum. Sed generabile & corruptibile est mediũ semper entis & semper non entis, neutrum enim est. Igit̃ sibiipsi cõuertibile. & sic omne, generabile est generabile & corruptibile, & omne corruptibile ẽ generabile & corruptibile. Inquit. Hoc vero ex antedictis etiam patet, est enim id medium semper entis atq; semper non entis, qđ neutrum sequitur, hoc est, quod per negationem sese habet ad ambo. tale autem est generabile ipsum atque corruptibile. vtrũq; enim definito tempore quodam & esse & non esse potest. Exponit autem quid per definito quodam tempore intelligit & inquit, { Dico autem quodam tempore, si vtrunque & esse & non esse aliquanto tẽpore põt. vt p centũ annos, vel mille, vel aliquanto id genus et sic de ratione minorem & illius probationem habemus.

Dubiũ. Sed dices, Aristoteles declarauit generabile & corruptibile conuerti, ex eo quia ingenerabile et incorruptibile conuertuntur, nunc declarat contra, ingenerabile & incorruptibile, conuerti per hoc, quia generabile & corruptibile conuertuntur. igitur petitio principii & circulus. Respondet Auer. & inquit: { Et nõ est petitio principii atque circulus, qm̃ propositiones quibus utitur in vna, non vtitur in alia, nam prima ostensio fuit hypothetica, hæc est categorica ac simplex, declarauit. n. primo generabile & corruptibile conuerti, si ingenerabile & incorruptibile conuertuntur, nunc declarat, quia generabile & corruptibile conuertuntur, ideo ingenerabile et incorruptibile conuertuntur. Hæc ex Auerroe.

Si igitur aliquid aut generabile aut corruptibile sit, id illorum medium esse necesse est. Sit enim A ipsum semper ens, B vero semper non ens, C generabile, D corruptibile, C itaque inter A & B medium esse necesse est. Illorum enim ad neutrum vltimum tempus est, in quo aut A ipsum non erat aut B ipsum erat. Generabile uero aut actu aut potestate necesse est esse tempus vltimum, at ipsorum A & B neutro modo tempus est vltimum. Tempore igitur quodam & definito & erit omnino, & non erit ipsum C. Similiter dicendum est de ipso corruptibile D, Generabile igitur ac corruptibile medium est, sese igitur mutuo sequuntur generabile & corruptibile.

Expositio. Idem nunc in terminis declarat, & primo resumit conclusionem ex dictis, & inquit. { Si igitur aliqđ aut generabile aut corruptibile sit, id illorum medium esse necesse est. Hæc est cõclusio, quæ ex dictis sequitur, deinde disponit terminos, & inquit, { Sit enim A ipsum semper ens, B vero sit semper non ens, C generabile, D autem corruptibile, dispositis terminis resumit conclusionem quã uult probare, & inquit, { C itaque generabile inter A & B medium esse necesse est. Hãc syllogizat sic, Omne illud cuius est dare tempus vltimum sui esse vel sui nõ esse, est mediũ per abnegationem eorum quorum non est tps ultimum sui esse uel non esse. Ipsius C generabilis est dare vltimum

A tempus sui esse vel non esse, ipsorum vero A B, nõ est dare, igitur C generabile est illorum medium per abnegationem. De syllogismo ponit minorem, & inquit, { Illorum autem uidelicet A & B ad neutrũ, hoc est, nec ad esse nec ad non esse vltimum tempus est, in quo aut ipsum A nõ erat, aut ipsum B erat. Generabile vero aut actu aut potestate necesse est esse, sup. vltimum tẽpus, aut ad esse aut ad non esse. At ipsorum A & B, neutro modo tempus est ultimum, hoc est, non necesse est esse tempus ultimum nec ad esse nec ad non esse. hæc fuit definitio ipsius possibilis, dictum est enim cuiuslibet generabilis esse dabile maximum tempus sui non esse, cuiuslibet uero corruptilis maximum tempus sui esse. & sic minor perspicua est, quam cõcludit dicens, { Tẽpore igitur quodã & definito, & erit omnino & nõ erit ipsum C. similiter & dicendum est de ipso corruptibili D, sic igitur minor est pspicua, uidelicet q̃ ipsius C. generabilis & ipsius D corruptibilis est dare maximum tempus essendi uel non essendi ipsorum uero A B minime. Hac minore exposita & declarata, dat conclusionem & inquit, { generabile igitur ac corruptibile

B medium est. Verbum illud medium græce est μεταξὺ latine vtrũq;, & intelligit, ambo per participationem ẽm quid, & neutrum per totalem participationem, & sic intelligit medium. Ex hoc repetit conclusionem principalẽ quam fecit, & inquit { Sese mutuo sequuntur generabile & corruptibile. Breuiter igitur ratio est, omne medium aliquorum sibiipsi conuertitur, generabile & corruptibile medium est semper entis & semper non entis, igitur sibi conuertitur. Quod sit medium eo patet, quia neutrum illorum est, nisi secundum quid. At forte ratio literæ est, nullum semper ens nullum semper non ens habet ultimũ tempus sui esse uel sui non esse, generabile omne et omne corruptibile habet ultimum tempus sui esse uel sui nõ esse igitur nullum generabile nullum corruptibile est semper ens neq; semper non ens. & sic medium per abnegationẽ extremorum, & de hac ratione ponit minorem & maiorem. hæc Aristo.

C Auer. uero aliter format rationem literæ, syllogizat. n. sic, nullum semper ens aut semper non ens habet finem in tempore, generabile & corruptibile habent finem in tẽpore, igitur generabile & corruptibile non sunt semper ens nec semper non ens & sic medium erit per abnegationem saltem. Deinde ibi, & hoc non uerificatur, digreditur, quia ꝓ platone dici potest inter semper ens & semper non ens esse tria media vnum, erit genitum corruptibile, aliud genitum incorruptibile, aliud corruptibile ingenitum Hæc enim tria media sunt, quæ apud eos non conuertuntur, ueluti inter album & nigrum dantur plura media inter se non conuertibilia, ut rubrum, pallidum croceum, & id genus. Respondet Auerro. & dicit primo q̃ hęc propositio, omne generabile est corruptibile inductione patet, nam hoc genitum est coruptibile & illud genitum est corruptibile, & c. id genus, igitur omne genitum est corruptibile, & econtra induci potest. Dicit secundo q̃ eiusmodi rationes logice sunt inductę ad ad

D confirmandum, & non ad demonstrandum, & ita uult Auer. eiusmodi rationes non esse demonstratiuas. Deinde affert Auerro. potissimam rationem Aristo. quæ est, si potentia ad esse aut ad non esse esset infinita, tunc esset in infinitum in utroq; tẽpore. & ita esset impossibile dictũ q̃ eodem tpe idem esset & non esset, ut fuit deductum.

Sed dices. 3. physicę auscultationis Auer. commen. 52. uelle uidetur infinitum ẽm quid recipere additionem, & ita nihil prohibet potẽtiam una ex parte esse finitam, alia ex parte infinitam. Respondetur fundamentum Auer. esse hoc, q̃ si aliquid per se & suapte natura limitat sibi temporis infinitudinem una ex parte, limitat etiam sibi ilam omni ex parte nõ. n. uidetur maior ratio de una parte q̃ de altera. quod. n. inest alicui per eius naturam non magis sibi inest per vnam q̃ per alteram partem, & ita tale tps recipiet additionem & non recipiet additionem, additionem quidem quatenus ponitur præteritũ absque

futuro, aut futurum absque præterito, non recipiet vero additionem, quatenus illud sequitur esse infinitum simpliciter. Propter hæc concludit Auer. ꝙ cum ita sit, erit generabile ipsum ens definito tpe, & nõ ens etiam finito tpe. & cum ens finito tpe & non ens finito tẽpore conuertantur, igitur in prima figura generabile & corruptibile conuertuntur. & tu intelligas omne generabile esse non ens finito tẽpore, vel ens finito tpe semoto prohibente, quod dico propter formam, quæ tempore infinito post est generabilis. Hæc enim est non ens tempore infinito, sed non per se, sed ratione impedimenti, vt diximus toties in hoc lib. Debes scire ꝙ nec inductio valet, nec hæc ratio valet. inductio quidem non. quia petit, hæc vero ratio minime, quia mundus sua natura non sibi infinitudinem temporis limitat, sed voluntate opificis. Verum animaduersione dignum, ꝙ si teneamus omne generabile & corruptibile esse tale propter materiam & contrariũ, & ꝙ deus & natura nihil frustra faciunt, erit tunc ratio Aristo. demonstratiua, sic enim tenendo inter semper ens et semper non ens, non potest esse nisi vnum medium, videlicet generabile quod est corruptibile. Non enim dari potest generabile incorruptibile, quia omne generabile ꝑpter materiam & contrarium generatur, igitur est corruptibile, omne enim quod est corruptibile non nisi materia & contrario corrumpitur. Nec potest dari corruptibile ingenerabile per eandem rationem, quia omne corruptibile est generabile, & econtra. Quod si est aliquid corruptibile, igitur quãdoqꝫ corrumpetur, aliter frustra esset, & si est aliquod generabile, etiam aliquando generabitur, aliter Deus & natura fecissent aliquid frustra. Hoc igitur supponendo ratio Arist. est demonstratiua, sed tenendo res posse fieri sine generatione, & desinere absqꝫ corruptione ut Theologi tenent, ratio Arist. nulla est, ipse n. mundus incepit per creationem, & desinere potest per reductionem in nihil. & ita potest esse aliquid factum, ut mundus uel anima, & non esse corruptibile.

Qualiter ô Aristo. demrõ est.

Sit insuper E ingenerabile, Z vero sit generabile, I, autem incorruptibile, T corruptibile. ostensum est igitur Z T sese mutuo sequi. Quando itaqꝫ sic aliqua vt hæc disponuntur, vt Z quidem & T sese mutuo sequentur. Insuper E & Z, nulli eidem insunt, sed alterum omni inest. Similiter etiam I T. Necesse itaqꝫ E I, sese mutuo sequi.

Expositio. Hactenus ꝙ generabile atqꝫ corruptibile cõuertantur probauit, nunc probat ꝙ ingenerabile & incorruptibile conuertuntur, & sumit tria. Primo quidem disponit terminos & inquit: { Sit insuper E ingenerabile, Z uero sit generabile I autẽ sit incorruptibile, T corruptibile. Hoc est primum. Secũdo sumit ꝙ si aliqua sint ita disposita, ut Z T, hoc est, ut generabile & corruptibile, illa ita conuertentur, vt conuertunt generabile & corruptibile. Hoc dicit, sed prius resumit id quod probauerat dicens, Ostensum est igitur Z T sese mutuo sequi hoc probatũ est itaqꝫ ponit suppositionem et inquit, { Quando itaqꝫ sic aliqua disponuntur ut hæc uidelicet T Z quidem & T, hoc est, ut generabile & corruptibile, illa sese mutuo sequentur, ut sese mutuo sequebantur Z T, hæc est secunda suppositio. Tertia suppositio est, ꝙ E Z nulli eidem insunt, sed alterum omni, similiter ut dictũ est I T. Est igitur tertia suppositio, ꝙ ingenerabile, & generabile, incorruptibile & corruptibile contradicunt, & de quolibet alterum est uerificabile. His sumptis infert conclusionem & inquit, necesse itaque E I sese mutuo sequi, hæc est conclusio. Sic igitur sumpsit tres suppositiones, ut mihi uidetur, & conclusionem proposuit.

In supiori ꝓspiciũtur figura.

Sit enim ita, vt ad ipsum I non sequatur E ipsum, igitur Z sequetur, nam cuilibet aut ipsum E tua ipsum

B *Z inest. At si ad illud I ipsum Z sequitur, etiam T ad idem sequetur, quare ad ipsum I T sequetur. At impossibile esse supponebatur. eadem autem ratione & I sequi ipsum E demonstrabitur. Nam sese habet ingenerabile E ad ipsum Z generabile, vt incorruptibile I ad corruptibile T.*

Expositio. His suppositis, probat conclusionem assumptam hoc mõ, Ad I incorruptibile sequitur E ingenerabile, & econtra ad E ingenerabile sequitur I incorruptibile. Igitur hæc mutuo sese consequuntur. Probat antecedens, & primo ꝙ ad I incorruptibile sequatur E ingenerabile hoc modo quia aut sequitur ad ipsum I incorruptibile E ipsum ingenerabile, aut suum oppositum, uidelicet Z generabile, de quolibet enim supponebatur alterum vici. Si ad illud sequitur Z generabile, etiam sequetur T corruptibile ad illud idem, quia supponebatur Z & T sese mutuo seq. Igi-
F tur a primo ad ultimum, ad I incorruptibile sequetur T, corruptibile, quod est impossibile. quare oportet ut ad I ipsum sequatur E ingenerabile, & habetur prima pars, inquit, { Sit enim ita ut ad ipsum I non sequatur E ipsum, hoc est, ut ad incorruptibile non sequatur ingenerabile, igitur ad ipsum sequetur Z, hoc est, generabile, nam cuilibet aut ipsum E, aut ipsum Z inest, ut suppositum est. At si ad illud I incorruptibile E ipsum Z generabile sequetur etiam T corruptibile ad idem sequetur. Quare a primo ad ultimum ad ipsum I incorruptibile T corruptibile sequetur At impossibile esse supponebatur, & sic patet prima pars, ꝙ ad I incorruptibile E ingenerabile sequitur. Deinde probat secundam, uidelicet ꝙ ad E ingenerabile, sequatur I incorruptibile, nam si nõ, tunc ad ipsum sequetur T corruptibile, & vltra etiam ad ipsum sequetur generabile, quod est impossibile vt prius, inquit. { Eadem etiam ratione & I sequi ipsum E demonstrabitur. Nam ita sese habet E ingenerabile ad ipsum Z generabile, vt incorruptibile ipsum I ad corruptibile T, quare vt ad incor-
G ruptibile I sequitur E. sic econtra ad E ipsum sequetur I, et sic patet totum antecedens, & per consequens sequit hæc mutuo sese consequi. Auerro. autem assignat causam cur Arist. vsus sit terminis ignotis quam etiam in lib. priorum assignauit, & vult hoc esse factum, tum vt demonstratio esset vniuersalior ad omnes materias, tum quoqꝫ vt demonstratio cognoscatur esse per se, & non talis propter materiam. Collígit vlterius Auerr. in litera regulam hanc, si fuerint duo termini contradictorii diuidentes quodlibet ens secundum verum, & falsum, & duo alii similiter, si vnus vnius diuisionis conuertitur cum vno alterius diuisionis, etiam reliquus cum reliquo conuertetur. Hoc modo & in proposito generabile, & ingenerabile diuidunt omne ens, similiter corruptibile & incorruptibile, igitur si corruptibile & generabile conuertuntur, etiã ingenerabile & incorruptibile conuertentur. Hæc ex cõmen. colligi possunt.

Quę auer com. 129.

Regula primi in priorum.

H *Dicere itaque nihil prohibere genitum aliquid incorruptibile esse, & ingenerabile aliquid corruptum esse, semel illo genito, hoc corrupto, refellere est aliquod eorum quæ data sunt. aut enim infinito aut quodam definito tempore omnia, aut agere, aut pati, aut esse, aut non esse possunt.*

Expositio. His disputatis atqꝫ suppositis, accedit ad refellendum positionem Platonis, & primo resumit illam & inquit. { Dicere itaque nihil prohibere genitum aliquid incorruptibile esse, vt plato dicit, qui mundum genitum facit, sed incorruptibilem, & ingenerabile aliquid corruptum esse vt idem plato, qui informitatem materiæ mundi ingenerabilem fecit, sed tandem corruptam. Dicit autem hæc, qm̃ mundum incorruptibilem facit, semel illo genito, in

formitatē ingenerabilem semel illa corrupta. Hæc duo inquam dicere, refellere est aliquod eorum principiorum quæ data sunt ut uere suppositiones. & primo destruitur illa suppositio, quę dicit, cuiuslibet rei possibilis datur maximum tempus suæ positatis. Hæc autem destructio est falsa, cuius rationem inquit. { Aut enim infinito aut quodam definito tpe omnia aut agere aut pati aut esse aut nō esse possunt, & sup. tu, cum non infinito tpe, igitur definito quodā tēpore, & sic falsum est dicere possibilitatē non habere maximū tempus sui esse vel sui non esse. & ita destruitur vna suppositio, si Platonis opinio est vera.

Et infinito propterea, qui tempus infinitum aliquo modo est definitū, quo non est maius. Præterea id quod aliqua ex parte est infinitum, neque infinitum est neque definitum.

Expositio. Posset aliquis cauillare, Platonē defendens dicendo eē dabile maximum tps quo potētia exit ad actum, & illud eē tēpus infinitum. vel, quod, id est infinitum ex una parte tantum. Rn̄det Arist. refellens hunc cauillum, & inquit { Et infinito propterea, qa tempus infinitū aliquo mō est definitū, quo non est maius. et sic si sumitur tps infinitum pro maximo, cauillū dicit uerum. Sed si sumitur pro eo quo dato semper restat aliqd accipere, ratio adhuc stat insoluta, φ uidelicet non est uenire ad ultimum tempus exitus potentiæ ad actum. Similiter respondet ad secundum & inquit. Præterea id quod aliqua ex parte est infinitū, neq; infinitū est simpliciter neq; definitum, quare nō pōt dici maximū nec minimū tēpus quo potētia exit ad actū. Est igitur ratio Arist. hæc data positione Platonis possibile nō haberet ultimū tempus possibilitatis. quia nō est illud tps infinitū, nam tēpus infinitū nec est maximum nec minimū nec tēpus finitū per Platonē quare destruet illud principiū. Disputant hic græci utrū Arist. contradicat uerbis Platonis, an intellectui, & cōfundunt omnia. Ego uero cum Expositore sentio hanc disputationē nō facere ad intellm lib. cœli. sat enim est Arist. probare quod proponit, siue id sit contra Platonē, siue non. Sed quonā modo defendi possit positio Platonis in dicetur.

Expō Qualis est græcorū disputatio.

Præterea cur magis hoc in signo corruptum est id quod antea semper erat, aut genitum est id quod tempore infinito prius non erat? Nam si non magis in vno quam in alio, & ipsa sunt infinita, perspicuum infinito tempore fuisse aliquod generabile et corruptibile. Quare aliquod infinito tempore possibile non esse & esse. Ipsum essendi enim atque non essendi simul potentiam habebit, ipsum quidem prius si corruptibile est, ipsum vero posterius si generabile. Quare si posuerimus esse quę possunt, simul contraria erunt.

Expositio Scdo arguit Arist. & supponit, oē illud quod requirit infinitudinem vna ex parte, eā requirit ex omni parte, et hoc inquit. { Pręterea cur magis hoc in signo corruptum est id quod antea semper erat, ut informitas materię mundi, aut genitum est id quod tpe infinito prius non erat, ut mundus, qui apud platonem tpe infinito fuit non ens, & postea cœpit esse? Ex his uult habere φ oē requirens infinitudinē tpis pro una parte, requirit eam simpliciter ex omni parte, quia ex quo per suam naturam & per se reqrit illam, non magis eam requirit ex una parte φ ex alia, & ita ꝑ omni parte. Ex hoc supposito arguit̄ mundus requisiuit potentiam ad esse tpe infinito a parte ante igitur omni ex parte, & requisiuit potentiam infinitam ad non esse a parte post tpe infinito, igit̄ omni ex parte, igitur simul habet potentiam essendi & non essendi. essendi quidem, quatenus a parte ante eam requirebat, non essendi uero quatenus a parte post illam requirit. Igitur simpliciter ambas habet omni ex parte, & sic simul actus contrarii in eodem, quia omne possibile reducitur ad actum. inquit. { Nā si nō magis in uno φ in alio signo & ipsa signa sunt infinita perspicuū infinito tpe fuisse aliquod generabile & corruptibile, ut mundus est. Nam cum ipse a parte ante habebat potentiam infinitam ad esse, omni ex parte habuit illam, & cum a parte post habet potentiam infinitā ad non esse, omni ex parte habet illam. igitur simul & semel habet ambas inquit. { Quare aliquod infinito tpe est possibile non esse, & sup. tu possibile esse. cuius causam ait, { Quia essendi atq; non essendi simul potentiā habebit. nō essendi quidē prius, si corruptibile est, essendi uero posterius, si generabile. Quare si posuerimus esse quæ possunt, sil contraria erunt. uidelicet esse & non esse. unde uis rationis est, Mundus requirit potentiam ad esse a parte ante infinitam, igitur a parte post tpe infinito, igitur mūdus nunq; est nec erit. Vltra mundus a parte post requirit potentiam infinitā ad nō esse, igitur omni ex parte, & per cōsequens infinito tpe simpliciter pōt non esse, & ita infinito tpe simpliciter est, quia quod pōt non esse oportet ipsum esse, & sic idem simul esse & non esse. Sed obiicies a parte ante arguerē de potentia ad esse Socratis, quæ tpe infinito fuit ad formam Socratis hodie geniti. similiter & de potentia ad formam in infinito tpe post generandam. Dici potest hanc potentiam esse a parte ante infinitam per accidens, propter impedimentum successionis infinitæ eorū quæ accidentaliter ordinant̄. Arist. uero arguit in his quę requirunt infinitudinē per se, qualiter est potentia ad esse mundi uel ad non esse, quæ nō possunt impediri, cum sit unus numero in sua specie. Expositio autē Auer. nullo modo conuenit huic textui, cū nec textus ambarum translationum conuenerint.

B

Obiectio.

Solutio

Quę Auer. Com. 31.

Pręterea & hoc in omni signo similiter erit. quare essendi atque non essendi tempore infinito potentiam habebit. At demonstratum est hoc impossibile esse.

C Tertio arguit sic, Omne quod est in omni signo similiter infinito tempore simpliciter existit, Mūdus fuit in omni signo possibile esse a parte ante, & in omni signo possibile non esse a parte post, Igitur simul possibile esse & possibile non esse, de ratione tangit minorē, & inquit. { Præterea & hoc in omni signo similiter erit. Hæc est minor. dat conclusionem & inquit. { Quare essendi atq; nō essendi tempore infinito potentiam habebit. At demōstratū est hoc impossibile esse. Hęc ratio non differt a prima fm rem, nisi forsitan forma quia hæc est categorica, illa hypothetica. Expositio etiam Auer. huic non consonat sicut nec arabicus textus cum græco.

Quę Auer. com. 32.

Præterea si actum potentia antecedit, vniuerso tēpore erat, quo & ingenitum vel etiam non ens erat, possibile tamen fieri tempore infinito. Simul igitur non erat, & potentiam habebat essendi aliquando. & postea non essendi tempore infinito.

D Quarto arguit enthymematice sic, si potentia ad esse mundi præcessit actum essendi tpe infinito, tūc mundus omni ex parte simpliciter tpe infinito fuisset non ens ingenitum, fieri tamen possibile, igitur simul nō erat, & habebat potentiam essendi aliquando, & postea etiam habebat potentiam non essendi pro alio tempore. Hoc est impossibile, quia iam deducitur idem simul esse & non esse, inquit, { Præterea si actum potentia antecedit tempore infinito a parte ante, ut plato dicit, uniuerso tpe erat illa potentia, quo tempore toto & ingenitum erat vel etiam non ens. Similiter igitur non erat, & potentiam habebat essendi aliqn̄ ut pro certo tempore, post quod etiam habebat potentiā non essendi tpe infinito. & hoc habet pro impossibili, uidetur enim impossibile ut mundus tēpore uniuerso sit non ens, & possibile esse toto illo tēpore, hoc ordine, ut sit possibile esse pro aliquo tpe, & post esse in

Expositio.

illo tempore, hoc ordine, vt sit possibile esse pro aliquo tempore, & post esse in illo tēpore, possibile non esse in alio. Hoc autem pro tanto est īpossibile, quia omnis potentia exibit ad actum nisi sit impediens, quare, potentia illa infinita, qua stetit sub nō esse, aliquando erit sub esse, & cum fuit infinita simpliciter, igitur idem simul erit & non erit. Debes scire ꝙ oēs hæ rationes fundent̄ in quibusdam ꝓpositionibus, quarum prima est ꝙ potentia requirens per se pro exitu ad actum tēpus infinitū ex vna parte, ipsum requirit pro omni parte, & sic requirit illud simpliciter. Hæc declarata fuit pro tanto, quia nō maior ratio est de vna parte ꝙ de altera, & ita vel pro nulla vel pro ambabus partibus tp̄s illud requiret. Secūda, potentiæ sese mutuo consequuntur quemadmodum esse & nō esse, nam cum res est, cessat potentia ad esse, & surgit potentia ad non esse, & econtra cum res non est, cessat potētia ad non esse, & surgit potētia ad esse, et sic semper cum vno actu stat potētia oppositi, & cum potentia oppositi stat actus oppositus. Quibus sequitur tertia, ꝙ si quid habet simul potētiam ad esse & non esse, ipsum simul est & non est quatenus n. est potentia non ens, ipsum est quatenus vero est potentia ens ipsum nō est, & sic idē simul est & non est. Ex his rationes Arist. habent efficaciam. Si nanq; ipse mundus tp̄e infinito a parte ante habuit potentiam ad esse per primam propositionem, etiam a parte post infinito tempore habebit potentiam ad esse vlterius & similiter si mundus a parte post habet potentiam ad non esse tempore infinito, igitur a parte ante etiam. igitur duæ potentiæ insimul erunt in eodem, & ita duo actus, videlicet esse & non esse, & hoc est totum posse Aristot. contra Platonem, vt mihi videtur.

Declaratio rōnū. Arist.

Aliter etiam perspicuum est, impossibile esse aliqd corruptibile esse quod aliquando nō corrumpetur, erit enim semper & aliquid corruptibile, quod & actu nunquam corrumpetur. Quare simul, erit possibile semper esse, & non semper esse. Corruptibile igitur aliquando corrumpetur. Præterea si quid generabile est, genitum est possibile enim est genitum esse, & non semper esse.

Expositio. Aliter contradicit Platoni, & primo proponit hoc, & inquit, { Aliter etiam perspicuum est impossibile esse aliquod corruptibile esse quod aliquādo nō corrumpatur. hoc proponit, deinde addit impossibile & inquit, { Erit enim semper & aliquid corruptibile, quod & actu nunquam corrumpetur. Quare simul erit possibile aliquid semper esse, quod quidem etiam nō semper est, vel quod nunq; est, aut forte sic, quare simul erit possibile aliquid semper esse, & non semper esse vt deductum fuit in aliis textibus. propterea concludit, Corruptibile igit̄ aliquando corrumpetur. Vis igitur ratiōis (vt mihi videtur) est, si aliquod corruptibile nunq; corrumpetur, tūc aliquod erit semper corruptibile, quod actu nunq; corrumpetur vltra, igitur aliquid erit possibile semper esse quod nunq; est, & ita possibile ociosum. Vlterius idem probat de generabili, & inquit, { Propterea si qd generabile est, igitur est aliquando genitum aliter possibile esset aliquod genitum esse, & non semper esse. hoc est, & nō aliquando esse. sic enim litera clara est. Debes scire ꝙ multa sunt generabilia quæ nunq; generabuntur, veluti formæ quæ generabiles sunt tp̄e infinito post hoc. Arist. vero intelligit per generabile, id quod est determinate generabile, omne. n. generabile propter causas suæ generationis determinatas necessario generabitur, per accidēs autem, vt dixit Auer. nihil prohibet aliquid generabile esse quod nunq; generabitur Auer. vero habet tex trāspositos, propterea hoc commen 133 Respondere potest textui græco illi. Dicere autem nihil prohibere. Sed quicquid sit de transpositione. Auer. In hoc cōmen. declarauit omne per se generabile necessario generari, est enim per se generabile, quod habet determinatas causas suæ generatiōis, q̄ nec possunt impediri per accidens vero generabile non necessario generabitur, quia impediri possunt causæ generationis.

Animaduersione dignum, rationes Aristo non valere simpliciter, si enim teneamus ꝙ mundus ante sui generatione siue productionē habuit potentiā ad eē tempore infinito a parte ante, non ex parte materiæ informis, sed ex parte agentis, ita vt sit possibile esse potentia in agente & non in materia proculdubio cessant rōnes. Fuit enim possibile esse tp̄e infinito, non per se & sui natura, sed potentia in voluntate opificis, & propterea nō sequitur vt etiā a parte ante eandē habeat potentiam, sed tanto tēpore uero vel imaginario, quanto tp̄e Deus uoluit. Similiter si a parte post tempore æterno permanet, proculdubio non virtute existente in ipso, quia sic etiam a parte ante permansisset, sed uirtute existente in opifice, & sic rationes Arist non simpliciter demonstrant. Sed si teneatur positio Platonis ꝙ ante genituram mundi, præcessit potentiā ad esse tempore infinito tam ex parte agentis, ꝙ ex parte materiæ informis, quam fingit Plato mundum præcessisse, rationes Arist. sunt demonstratiuæ. Illa nanq; potētia cum fuisset, per naturam intrinsecam mundi, etiam omni ex parte fuisset & ita omni tēpore mundus ob illam potentiā esset possibile esse, & similiter quia etiam suapte natura est possibilis non esse ob eandem materiam iure omni tempore haberet potentiam ad esse, & potentiā ad nō esse, & cum deus & natura nihil frustra egerint, erit quandoq; tp̄s in quo mundus simul est & non est. Disputare vero an hæc sit positio Platonis, aut illius uerba, ut Alexan. & Simplicius disputant, uidetur parum facere ad intel lectum ueritatis & præsentis libri, ut recte dicit expositor. Hoc enim dimitto vacuis negocio.

Quę Auer. com. 33.

Quales rōnes Arist.

Nō quis dicat, sed qd dicatur, pēdendum est.

Possumus autem & hoc contemplari modo impossibile esse, aut si genitū aliqñ aliquid est incorruptibile eē aut si ingenerabile est, & antea semper erat corrumpi.

Expositio. Hoc esse potest quarta ratio, verum primo proponit iterum id quod uult probare & est conclusio textus hæc nullum quandoq; genitū est incorruptibile. itemq; nullū ingenitū siue ingenerabile pōt aliquando corrumpi. inquit { Possumus autem & hoc contemplari modo impossibile esse, aut si genitum aliquando aliquid est incorruptibile esse, & hoc procedit contra Platonē, qui mundum genitum ait esse, nunquā tū interiturū. deinde ponit secundam partem conclusionis, & inquit { Aut si ingenerabile siue ingenitum est, & antea semper erat, etiam impossibile est corrumpi Hæc etiam pars est cōtra aliud dictum Platonis, dum dicit informitatem materiæ ingenitā eē, corrūpi tū in genitura mūdi. Hæc est conclusio tota.

Nam nullum incorruptibile, nullum quoq; ingenerabile casu esse potest illiusmodi, quod enim casu est atque fortuna, id profecto aut est aut fit præter semper & plerūq;. At ea cum tempore aut omni ex parte, aut aliqua ex parte infinito, aut semper, aut plerunq; sint talia, erunt profecto natura talia.

Expositio. Propositam conclusionem probat, & primo probat ꝙ talia incorruptibilia & ingenerabilia non possunt casu uel fortuna generari uel corrumpi, & debes scire ꝙ per incorruptibile intelligit mundum semper permansurum, et per ingenitum intelligit informitatem nunquam genitā. Est igitur sensus conclusionis probandæ, informitas ingenita non est possibilis corrumpi casu, sed natura, mundus semper manens non est possibilis corrumpi casu, sed natura. & syllogismos est, hæc sunt possibilia generari uel corrumpi infinito tempore. ingenitum. n. illud chos tp̄e infinito

infinito est posse corrumpi, incorruptibile. etiam ut mūdus tempore infinito potest corrumpi, & sic haec sunt possia generari vel corrumpi tempore infinito. Quę tēpore infinito semper vel plerūq; sunt possia generari aut corrumpi, nec casu, nec fortuna sunt, igitur hęc nec casu nec fortuna erunt possia generari, aut corrumpi propo ni conclusionem & inquit. { Nam nullum incorruptibile, nullum quoq; ingenerabile casu esse pōt, suppleui ex gręco illiusmodi: uerbi cā ingenerabile posse corrumpi ut informitas, incorruptibile siue incorruptum tempore infinito manens ens, ut mundus corrumpi postea. Hęc est cōclo. Deinde sumit maiorem, & inqt { Quod enim casu est atq; fortuna, id pfecto, aut est, aut fit pter semper atq; plerūq;: hæc est maior. minor est, ingenitū posse corrumpi, & manens semper incorruptum posse corrumpi est aut tempore infinito simplr omni ex parte, aut tempore infinito una ex parte, et sic aut semp aut plerūq;, hanc ponit dicens, at ea cum tpe aut oī ex parte, aut aliqua ex parte īfinito sint talia aut semper, si simpliciter tempore infinito sint possia generari uel corrumpi, aut plerūq; si aliqua ex parte tempore infinito sint talia. Dat conclusionem, & inquit. { Erunt profecto nā talia, & non casu uel fortuna. Aīaduerte q refert, ingenitum corrumpi, & eē corruptibile informitas n. materiæ mundi, quæ ingenita fuit, nec semper, nec frequenter fuit corrupta, sed semel, fuit tamen possis corrumpi, aut semper si tempore infinito ex utraq; parte fuit possibilis corrūpi, aut frequenter, si ex altera parte fuit possibilis corrumpi. Aristo. igitur pbabit ingenitum posse corrumpi non fuisse casu uel fortuna, sed natura, & non pbauit ipsum corrumpi fuisse nā, quia licet vtrūq; sit verum, tamen rō Arist facit ad primum intellm, aliter minor esset falsa, & hoc non intelligunt Expositores. Quo uero ad uerba attinet, debes scire q per uerbum illud incorruptibile intelligit semper manens incorruptum, & per ingenerabile intelligit ingenitum, & sic litera clara est. Adhuc debes scire q illa verba at ea cum tēpore scribitur in græco in numero singulari, ego vero trāstuli in numero plurali, ut conclusio conueniret proponibus. Sic igitur est conclusio Arist. hæc, nullum ingenitū casu uel fortuna potest corrumpi: nullum quoq; īcorruptum semper manens casu uel fortuna, potest corrumpi & per consequens. hæc sunt talia a natura.

Quare interdum esse, interdum non esse dicunt, talium nanq; eadem potentia est contradictionis, et vt sint & ut non sint, materia causa est, quare opposita simul actu esse necesse est.

Expositio. Hactenus conclusit ingenitum posse corrumpi, et genitum semper manens posse nō esse, natura esse aut fieri cui adde hanc maiorem, sed quæcunq; nā aut sunt aut fiunt, possunt esse interdum aut non esse interdum. Cuius rōnem subscribit, dicēs, talium nanq;, quæ sunt a nā eadem potentia est contradictionis, & ut sint & ut non sint mā cā est. demum repetit conclonem principalē dicēs, { quare opposita simul actu esse necesse est, quæ cōsequentia quonam modo valeat, iam deduximus sæpe similiter quo modo deducatur ex dictis, etiam declarauimus. Aīaduerte uerbum illud, quare in græco nō

Quæ Auer. co. 134. 135. & 136. esse, sed subieci ob faciliorem verborum intellm. Quæ uero dicit Auer. hic sunt penitus infructuosa, nec ad literæ explanationem, nec ad qōnis dilucidationem faciūt. Sed ambiges forte & bene, quia vr hæc cōna nulla, videlicet talia sunt in potentia ad vtrūq; videlicet ad esse &

Dubs. non esse, igitur erunt in eodem contraria insimul, uidelicet esse, & non esse nam Socra. stans est in potentia ad sedendum & ad currendum, & tamen nunq; simul sedet & curret. Dici pōt non esse simile hic & ibi. Socra

Solutio. tes. n. est in potentia ad currendum & sedendum diuersis temporibus: p quanto finito tempore est in potētia ad vtrūq;. At in illis eodem tempore potentia est ad vtrūq;, quia tempore infinito ex utraq; parte, & sic sequtur illa in talibus simul esse.

Verumtamen neque dicere verum est nunc esse, si fuerit res in anno præterito, neque in anno preterito rem fuisse, si nunc sit. Impossibile igitur est id quod aliquando fuit non ens, posterius sempiternum esse, habebit enim posterius & non essendi potentiam.

Remouet cauillum, nam dici posset id incorruptibile quod est genitum ueluti est mundus ipse: habet potentiam ad non esse, nō quidem in futurum, sed respectu pteriti. Silr etiam id quod est ingenitum, sed corruptibile ut mā æ informitas, habet potētiam ad esse respectu pteriti. Cōtra obijcit dicens, { verūtamē neq; dicere verum est nūc eē, si fuerit res in anno pterito, & ita si potētia ad esse uel non esse fuerit in anno pterito: nō ppea eē cā nūc uerum erit vnde & si potētia ad sedēdum fuit hęri in Socrate nūc cum sedet. non est amplius uerum dicere esse in potētia ad sedēdum. Neq; est verum dicere ī anno pterito rem fuisse, si nūc sit, ut si nūc sit Socrates ī potētia ad sedēdum, hæri etiam fuisset, quia hæri sedit, & ita patet genitum incorruptibile qualis est mundus, nō esse in potētia nūc ad nō esse: dato q elapso tempore fuerit in potentia ad illud: nec ingenitum corruptibile ē in potētia nūc ad esse dato q pterito tpe fuerit in potentia ad illud. Demum cōcludit principalem conclonem, non quidem ex modo dictis sed ex dictis iam, & inqt: { impose igitur est id quod aliqn fuit non ens ut mūdus ipse posterius sempiternum esse, quia habebit posterius potentiam non essendi, quia cum non fuit, potentiā habebat ad esse, & postq; est, cessat potētia ad esse, & surgit potentia ad non esse, sunt n potētiæ sibi mutuo succedentes ueluti & actus: & sic patet conclusionem hanc non ex proximo dictis sequi, sed ex dictis olim de potētia & actu Hæc Aristo.

Expositio. Cauillum. Refutatio

Preterea hæc potentia non est ad non esset, tunc esset enim id actu aliquando, quod tamen fuit in priore atq; præterito tempore. Si igitur id actu presens sit, quod possibile est, erit pfecto verum dicere nunc esse, si transacta in anno non esse dicatur, at impossibile est, nulla nanq; potentia est respectu ipsius fuisse, sed respectu esse, aut fore.

Expositio Siquis uult sequi seriem græcam, & verbum verbo reddere, quid Arist. hic uelit, non intelliget, vr igitur mihi Arist. destruere consequens inductum, aut cauillum tactum: dicebatur. n mundum habere potentiam ad nō esse, non quidem futurum sed pteritū, & hæc rō nō differt a prima, nisi quia hęc est hypothetica et manifestior & primo proponit uim rōnis, dicens, præterea hæc potentia non est ad non esse tunc. q. d. nulla potentia est respectu priuationis quæ fuit in pterito. Hoc pponit. Quo uero ad uerba attinet, debes scire q pars hæc græca sic scribitur ὑπάρχη γὰρ ἐνεργείᾳ ὄν, ἀλλὰ τοῦ πρότερον καὶ ἐν τῷ παρελθόντι χρόνῳ & si uerbum uerbo reddis, non habet sensum, mihi tamen uisus est ei⁹ sensus ut dixi. Tu uero qui græce sapis: dijudica, hoc probat ex eo quia res præterita esset aliquando præsens. Tenet cōsequentia per illam cōem animi conceptionem omne posse erit qnq; de inesse, & hoc inquit Esset n. id actu aliqn, quod tamen fuit in priore atq; pterito tempore, & ita pteritū esset qnq; præsens. Quo uero ad greca uerba attinet debes scire q hęc uerba non sic leguntur in græco, quia uerbum, uerbo reddendo sic leguntur, est. n. actu ens, sed ī anno priore atq; pterito tempore. Quod cum difficile sit, aptaui modo illo. Tu uero si græce sapis consy-

dera. Demum q̃si epilogando totum syll'm,inquit:si igitur id actu p̃sens sit,quod pole est,hoc est si oē pole quandoq; est actu præsens:erit profecto uerum dicere nunc esse aliquid si transacto in anno,non esse dicatur. Et ita erit verum dicere quod iam nō est, fieri præsens. & esse actu.destruit hoc dicens,at impole est.cuius causam repetit dicens,nulla nanq; potentia est respectu ipsius fuisse,sed respectu esse,aut fore,est igitur ui rōnis,si potentia est ad priuationem præteritam,tunc illa priuatio quandoq; erit præsens,qm̃ omne pole quandoque erit de inesse. Hæc mihi vr̃ huius loci,& interpretatio & expō,sunt enim mihi textus hi,& græce & latine difficiles,quos quidem interpretando, fateor īgenue mihi ipsi non satisfacere. Auer.nanq; q̃cq̃ non ad rem, tamen in com.138.aliter arguit contra Platonem, & supponit duo,primū q; omne sempiternum suapte natura est tale,cum enim ipsum non sit tale,aut casu, aut fortuna est tale,quod est impole, nam casuale & fortuitum non diu permanet,desinit enim cito,quia innaturaliter stat in materia illius:ideo sempiternum tale est nā. Secundo supponit trifariam esse rei nām:aut semper entis aut semper non entis,aut quandoq; entis,& quandoq; non entis. Ex his arguit,si æternum esset corruptibile: tunc nā contingens verteretur in necessariam, similiter econtra,si genitum esset æternum,natura cōtingens verteretur in necessariam,quę sunt contra suppōnes. Hæc colligi possunt,licet non multum ad p̃positum. Animaduerte tamen Platonicos negasse diuisionem illā naturæ,sunt.n.multo plures,una semper entis utraque ex parte,alia semper enti altera ex parte.Alia semper non entis utraq; ex parte,alia semper nō entis aliqua ex parte,alia entis quandoq;,& non entis quandoq;,p̃pterea hæc ratio Auer.non demonstrat.

Quæ Auer. Com.138.

Simili uero ratione & si id quod prius erat sempiternum,posterius non sit. Nam si possibile inesse ponimus,uerum erit profecto dicere id nunc esse, quod priore in anno atque præterito omnino tempore fuit.

Expositio. Hactenus cōfutauit cauillum de re sempiterna in futuro,quæ dicebatur polis non esse.quia q̃nq; in p̃terito fuit non ens:nunc confutat cauillum de re sempiterna a parte ante,qualis est illa informitas m̃aæ mūdi, dici.n.potest a cauillatore, post informitatis corruptionē adhuc remanere potētiam ad esse, nō quidem quod est uel erit,sed ad esse,quod fuit illius informitatis.& ita cōceditur informitatem nūc corruptam,habere potētiam ad esse,non quidem præsens aut futurū,sed preteritum & hoc p̃ponit dicens,simili vero rōne,sup. est impole & si id quod prius erat sempiternum,posterius non sit sup dicatur habere potentiam ad esse,non quidem p̃ns aut futurum sed prete itumrquod iam habuit.& quod simili modo sit impole p̃bat dicens, nam si pole inesse ponimus,verum erit profecto diceret id non esse quod priore in anno atq; p̃terito oīno tempore fuit. Nam si informitas nūc corrupta habet potentiam ad esse p̃teritum,quod olim habuit,& pole q̃nq; ponetur de inesse p̃culdubio illa informitas iam corrupta redibit,& cum ipsa sit sempiterno tp̃e nō ens a parte post,erit profecto simul ens,& non ens,ens quidem p reductionem polis inesse,non erit uero ens,q̃a ponit̃ semper non ens a parte post. Hæc mihi vr̃ expō huius loci,tamen non mihi satisfacio,sunt.n.omnes hi textus obscuriores, hæc Aris.contra Platonem logice,aut metaphysicæ.

Naturaliter etiam & non uniuersaliter si consideremus,impossibile sane uidebitur,aut corrumpi posterius, quod sempiternum prius erat,aut posterius sempiternum esse,quod prius non erat, corruptibilia enim & generabilia,& alterabilia cuncta contrariis alterantur, corrumpunturque & ab his ipsis,quibus natura constat.

Expositio. Hactenus contra Platonem rōnibus logicis,aut communibus,p̃cesfit,nunc rōne naturali,quæ huic libro cōuenit vult p̃cedere,& eius rō sic componitur:quæcūq; generātur aut corrumpūtur cōtrarijs alterantur: at mūdus cōtrariis nō alteratur,nec informitas illa,igitur nec mundus est genitus:nec informitas illa est corrupta, inquit.Nāliter etiam & nō vlr̃ si consideremus impole sanevidebit̃,aut corrumpi posterius,quod sempiternum erat,& hoc cōtra informitatem aut posterius sempiternum esse,quod prius non erat,& hoc cōtra mundum. Hæc est conclō Deinde sumit maiorem, & inquit corruptibilia n.& generabilia & alterabilia cuncta contrariis alterantur,corrumpunturq; & ab his ipsis, quibus nā constant.Hæc est maior cui addita dicta minore patet conclō.Hæc est rō Ari.q̃ naturalem uocat. Auer. vero ait hāc rōnem esse nālem,quia vtitur nālibus principiis ut illo s.oē quod generatur, generatur a suo sili, & omne quod corrumpitur,corrumpitur a contrario. Illam vero fuisse logicam,quia utitur definitione polis: quæ est dicta & declarata in logica. Tūc docet Auer.p̃ rōnem hāc nālem,& q; oē generabile sit corruptibile, hoc modo.Omne h̃ns cōtrarium est corruptibile, oē generabile habet p̃trarium,igitur esse generabile est corruptibile. Secūdo docet per eādem rōnem,oē corruptibile esse generabile nam oē h̃ns simile est generabile oē corruptibile habet sile.igitur oē corruptibile est generabile. Ex his p̃bat nullum genitum esse æternum,et nullum æternum esse corruptum.primum q̃dem,quia oē genitum est corruptibile p primum syll'm. secūdum vero,quia oē corruptibile fuit genitum per secundum syll'm,& demum cōcludit mūdum generari non posse, nec corrumpi,quia si generaretur,fieret ex alio mundo nam generatio vnius est corruptio alterius,primo de generatione. Si uero corrumperetur,remaneret alius mundus,quia corruptio unius est generatio alterius.Hęc ex commento colligi possunt.

Quę Auer. Cōm.140.

Quæstio.

An Anima Rationalis sit perpetua,positis principijs Philosophi

Sed circa finem huius libri occurrit qō nō parua vtrū stet cum principiis Aris.hic traditis,rōnalis aīæ post mortem p̃petuitas.dico cum principiis Aris.hic positis.q̃a utrum hæc sit mens Ari.vbiq; est alia qō, dico et cum principiis Aris.quia nullus de cōclōne ipsa in se debet dubitare,demr̃auimus.n.in lib.de intellu potissimis fere rōnibus ipsam esse perpetuam a parte post.Qō igit̃ p̃stringitur ad p̃sentes rōnes:quas Aris.cōtra Platonem erexit. Aliqui de qōne hac asserūt animæ post mortē perpetuitatem repugnare principiis Aris.hic,vtūtur autem hac breui rōne,quia principium est Aris.cōtra Platonem,oē q; incœpit desinere q̃nq;,& p̃ hac parte volo oīum rōnum Aris.uires hic breuibus resumere,Quarum prima fuit,actus & potētiæ circa idem sibi mutuo succedunt,potissimum si potētiæ sint ad esse & non eē

Ex hac arguo,rōnalis anima ante eius creationē fuit sub non esse,& tunc sub potētia ad esse,igitur cum ipsa est ens,cessat potentia ad esse,& surgit potentia ad non esse.Sed oē pole non esse est corruptibile apud Aris.hic igitur rōnalis anima est corruptibilis, & cum oē corruptibile q̃nq; desinat,rōnalis igitur anima q̃nq; desinet.

Ex alia rōne Aris.secundo arguitur,aut rōnalis anima sua nā est necessaria,aut contingens,si necessaria, igitur ex utraq; parte æterna,fuit.n.apud Aris.principium,q; omne necessarium exigens tempus ęternum una est parte exigit illud omni ex parte.Si uero sit contingens: est aliud principium oē cōtingens habet maximum tēpus suæ permanentiæ,igitur rōnalis anima si sit contingens quandoq; non erit. Ex tertia Aris.rōne arguit̃ tertio,

rationalis

rõnalis anima, aut est semper ens, uel semper non ens, aut qñq; ens, & qñq; non ens, nec dici põt esse semp ens quia tũc omni dña temporis ens: nec semper non ens, quia tũc omni dña tempori non ens. Quare qñq; ens et qñq; nõ ens, & ita nõ perpetua. Ex quarta Aris. rõne arguo quarto, oẽ pole ab intrinseco & ab extrinseco est corruptibile, ut Aris. dixit, aĩa rõnalis est polis ab intrinseco, q̃a põt recipi in mã, & ab extrinseco rõne agentis: igitur non perpetua. Ex quinta Aris. rõne arguo quinto, omnis nã aut necessaria, aut contingens, aut impolis rõnalis anima est quædam nã, & non impolis, nec nã necessaria. igitur nã contingens. Et ita non perpetua. Sexto arguo ex his quæ Aris. dixit cõtra Anaxagorã & Empedoclem, cõtra Anaxagoram quidem sumpsit, qñ alicuius compositi remanẽt omnes partes essentiales ut mã & aĩa, igitur idem numero homo posset redire, conclo est impolis, & non ꝑ maiore, quia illa fuit Aris. cõtra Anaxagoram, igitur ꝑ minore, & non ꝑ mã, q̃a illa apud Aris. est perpetua, igitur ꝑ rõnali anima, quare ipsa post mortem remanere non põt. Cõtra Empedo. vero, quia sumpsit, nihil essentialiter corrumpi cuius essentiales partes oẽs remanent. Tũc addo, sed per te anima & mã remanent post mortem igitur homo nõ corrumpitur, quare oportet ut anima rõnalis corrumpatur si homo debeat corrumpi per se. Ex omnibus his argui põt aut Aris. per eiusmodi rõnes uoluit habere mũdum esse æternum utraq; ex parte, uel tãtum ꝙ ipse nõ incœpit per veram generationem, nec desinet per verã corruptionem. Si uoluit habere (ut dicit expositor) solum mundum nõ incœpisse per ueram generationem nec corrumpi per veram corruptionem, tunc in principio secundi non debuisset concludere ipsum esse sempiternum simplr per carẽtiam principii & finis. Si uero per eiusmodi rõnes uoluit habere ipsum mundum esse simplr æternum ex utraq; parte sequitur aĩam, aut esse genitam & mortalem, aut esse æternam simplr omni ex parte. Quare vr̃ non posse stare cum Aris. rõnibus, & principiis hic animæ post mortem perpetuitatem. Et hanc partem illi aperte ubiq; cõcedunt. Albertilla quoq; & Hesberus & multi Logici, asserunt. n animæ rõnalis immortalitatem nõ conuenire principiis & rõnibus Aristo. hic contra Platonem assumptis & etiam nec alibi.

Sed pace horum dixerim hęc nõ sunt necessaria, nec Aris. rõnem sapiunt. Nam nõ vr̃ fas Aris. sibiipsi alibi contradicere, & ita errant. primo, quia huic rõni Arist. alibi contradicit. secundo quia perpetuitas animæ post mortem põt stare cum rõnibus Aris. contra Platonem & alibi. Et ꝙ Aris. huic contradicat alibi: transigamus. Inquit in de Generatione Animalium lib. 2. cap. 10 restat igitur ut mens sola extrinsecus accedat, & quæ sola diuina sit, nihil. n cum eius actione communicat actio corporalis Hæc Aris. ecce quo modo non per uiam nãlem atq; generationẽ eam fieri narrat. Et. 12. Meta. lib. inquit. Si autem aliquid maneat posterius perscrutãdum est in: quibusdam enim nihil prohibet, ut si est anima tale non omnis, sed intellus, omne nãq; impole est forsan hæc Aris. Ecce quam expresse eam remanere post mortem ait & ita habes duo. Et eam incipere per alium modum, q̃ per semen & generationem, & eam non corrũpi simul cum corruptione corporis, quod etiam in lib. de Anima secundo indicat, dicens. & hoc solum contingit separari ut perpetuum a corruptibili. Simplicius uero & Auer. qui tenent rõnalem aĩam simul cum corpore incipere simulq; cum eo desinere. Aris. uerba glossant, aiunt enim rõnalem animam esse quid constitutũ ex parte sensitiua ex semine traducta uti ex mã, & intellectu deforis accedente siue nouiter copulato illi vti ex forma. Fingũt enim in commentationibus libri de anima, intellm̃ ipsum posse duplr considerari, aut quo ad esse intentionale, & hoc modo est unus numero æternꝰ a parte ante, & a parte post. Alio modo quo ad esse reale, & sic est pars & forma, pars quidem animæ rõnalis, quæ constituitur ex ipso & parte seminaria, quæ est perfectissima sensitiuarum, forma uero hominis, nam mediante illa sensitiua homini esse ꝓbet intellectuale. Præbendo. n. esse & copulando se illi sensitiuæ, ꝓbet eẽ ipsi hoi, uerba igitur Aris. in lib. de Aĩalibus intelligunt de intellu ipso hunc. n. Aris. ait deforis accedere, nam di posita mã & ĩ illa inducta per agẽs nãle sensitiua parte, mox intells accedit, et illi copulatur: una cum ea animam rationalem faciens: & corpus constituens, dissoluta uero mã, & sensitiua anima, rõnalis anima soluitur. intells remanet s̃m se perpetuus, & ita intelligunt uerba. 12. meta. & lib 2. de anima, Sed pace horum dixerim hæc vr̃ fictio, ut multis rõnibus in lib. de Intellu demõstrauimus, & nunc aliquantulum demonstremus. Primo quia Aris. in libr de anima primo persuadens animam simul cum corpore nõ corrumpi inquit, quare senium non est in sustinẽdo aliquid animam, sed ueluti in ebrietatibus, & infirmitatibus, ecce quo modo non de intellu sed de anima loquitur nam de aĩa concludit intentũluũ. Præterea in calce eiusdem primi de anima, inquit, & ipsa quidem separatur a sensibili principio: sensum tamẽ nullum sine hoc habet, ecce quo modo de rõnali anima ipsa loquitur, & nõ de intellu. Præterea apud Aris. inter dum intells & rõnalis anima idem sunt. in 2. de anima, inquit, anima est hæc, qua uiuimus & sentimus & mouemur & intelligimus: modo nisi rõnalis anima non esset intels, ea non intelligeremus. Præterea, ibidem Aristo uocat intellm̃ alterum genus animæ, separatiq; solũ ueluti perpetuum a corruptibili, & ita uult intellm̃ esse animam, licet alterius rõnis ab aliis animabus corruptibilibus. Multas alias auctoritates Aris. scripsimus in libro nostro de Intellu, & potissimum ex libr. quem Aristo. de Nã Deorum inscripsit quem fortasse in hoc primo extra circulares rõnes appellauit. Quod igitur illi contradicant Ari. alibi per hæc pauca, nunc satis. Quod uero animæ immortalitas possit stare cum rõnibus Ari. declaremus ubi primo aĩaduersione dignum, ea quæ fiunt esse in duplici dña. Quædam sunt composita, quędam simplicia, composita q̃dem oĩa apud Aris. nõ fiũt nisi p̃supposita mã, & per cõsequens nõ nisi per ueram generationem, nõ n. Aris. 7. meta. & alibi nouit composita posse fieri nisi per hoc ꝙ forma extrahitur de potentia mãæ ad actum a misto cum mã Simplicia uero vt rõnalis anima, & cœlorum aĩæ, & id genus nouit fieri posse non p̃supposita potentia mãæ de qua extrahunt sed solum p̃supposita mã in qua recipiuntur, rõnalis n. aĩa ipsa nõ fit p̃supposita potẽtia ex q̃ educitur ab agente nãli. Sed p̃supposita potẽtia in qua inducitur, ueluti formæ artificiales p̃supponunt mãm in qua, & nõ ex qua, entia. n nãlia in quibus tales formæ recipiunt, nec inclinãtur ad illas, nec contradicunt, & hac rõne dr̃ in q̃ at potentia ex qua, illa dr̃, quæ inclinatur ad id quod in eius subiecto inducitur: ueluti respectu formæ ignis: & id genus, Qua rõne fit, ut hæc nõ per generationẽ fiãt. Propterea uidemus Aris. factionem talium nunc accessum uocasse, ut in lib. de generatione aĩalium, mentem foris accedere dixit. Nunc uero iussum Dei, ut in lib. de Proprietatibus elẽtorum: inquit, spiritum uitæ uenire iussu Dei, hic. n Dei iussus, est animæ ipsius ꝓductio. Interdum appellauit illam depẽdẽtiam, inquit. n. in. 12. meta. Deus est aĩal sempiternum a quo cœlum & tota nã dependet. Auer. ubiq; appellauit talium simplicium productionem, generationem æquiuoce. Theologi creationem, & alii alii. modis innumeris. Sed quicquid sit de uerbis ipsis, vr̃ de mente Aris. bifariam esse modum generationis, alterum quidem quo, composita ipsa generantur, quem ueram generationem esse ait, eiusq; oppositum ueram corruptionem Alterum uero quo simplicia ipsa ꝓducuntur, &, hunc siue accessum, siue iussum, siue dependentiam siue generationem æquiuocam appellemus, nõ dicunt Theologi nisi creationẽ.

Cum quo Plato etiam in Timæo conuenit, asserens

Que Aris. alibi.

T.c.17.

Te.cõ.21.

Qui Auer. & Simp.

A

B

C

D

Te.cõ.65.

Te.cõ.ulti.

T.c.24.

T.c.21.

Q̃uo aĩę immortalitas stat cũ Ari. rõnibus.

Potentia ex qua. Potẽtia in qua.

Quo verbo factio simpliciũ dicat Accessus. Iussus. Depẽdẽtia

Deum hac generandi forma spūs omnes sua uoluntate effecisse. Quod si ambiges cur composita ipsa Arist. voluit non fieri nisi uera generatione, simplicia vero æquoca generatione in lib. de intellu ꝑquire. Quibus uisis patet Arist. in hoc libro recte contra Platonem ꝓcessisse non autem contra rōnalem animam: aut generationem aut corruptionem. Mundus enim est apud Platonem compositum quoddam, quare si sit, generari nōn pōt, nisi per modum quo oīa composita fiunt, & ita per veram generationem, atq; ueram eius formæ extractionē de potentia ad actum, igitur si hac generatione non fit, nec vera corruptione corrumpetur, & ita erit simplr ingenitus ac simplr incorruptibilis cum nullo alio modo fieri aut corrumpi possit. Valet igitur rōnes Ari. aduersus Platonem, & nō aduersus aīam rōnalem. Tūc ad primam. ꝙ rōnalis anima ante eius creationem nonhabuit potētiam ad esse: ex qua extraheretur, sed bene ꝑsupposuit potentiam ad esse in agente: et potentiam materiæ in qua ipsa induceretur: postq̄ uero ipsa fuit sub esse, cessauit potentia ad esse, & ad nō esse. ad esse quidem: quia ipsa est actu, ad non esse uero, quia uirtute Dei acquisiuit esse necessarium. Etiam quia potentia ad esse & non esse est potentia ex qua: q̄ ipsa nec habuit antea nec per consequēs postea, qua rōne fit ut per eius creationē acquisierit nām necessariam, qua simul cesset potentia ad esse: & ad non esse. Secus autem est de mūdo, cum .n. mundus ipse sit ens compositum, supponit potētiā est qua, ꝙ etiam adueniēte esse, retinet: & conuertit ad potentiam ad non esse, quare cui ipse acquisierit esse, relinquitur potētia ad non esse, & ita restat corruptibilis, rō igitur Arist. valet de mundo, & non de rōnali aīa.

Quales rō nes Ari. cō tra plato.

Ad secūdam dico diuisionem illam esse bonam in compositis omnis enim nā composita est: aut necessaria, aut cōtingens, aut impossis In simplicibus uero secus est, rōnalis enim anima non est simplr necessaria, nec simplr cōtingens, nec impos̄is, sed est necessaria ꝼm quid, ut pote tempore sui esse, contingens uero tempore sui non esse. Ex hoc patet illud Ari. dictum, oē necessariū ex una parte, esse necessarium simplr, nō esse uerum nisi in compositis, nam compositum est: aut totaliter necessarium aut totaliter contingens. Ad tertiam dici potest in cōpositis inter semper ens, & semper non ens mediare solum contingens siue posse esse & non esse. Sed in simplicibus (ut recte dixit Auer.) inter semper ens & semper non ens possunt tria esse media, vnum est ens qn̄q;, & qn̄q; non ens: ens æternum a parte ante, & corruptibile a parte post, ens genitum a parte ante, & æternum a parte post, & ita concedo aīam rōnalem non esse semper ens: quia qn̄q; fuit nō ens, nec semper nō ens, q̄a postea sempiterna erit. Nec sequitur ut pp hoc sit contingēs, nō .n. oē nō semper ens, & nō semper non ens est contingens, quia pōt esse necessarium ꝼm quid, quia potuit esse tpe quodam nō ens, & tpe quodam ens necessario. In ipso mūdo secus est, est .n. ipse compositum quoddā & ita uel semper ens, uel semper nō ens, aut contingens ut diximus. Ad quartam dr̄ aīam rōnalem eē pos̄em ab intrinseco potentia in qua, & pos̄em ab intrinseco potētia agētis. Mundus autem esse non potest pos̄is nisi potentia ex qua, ꝓpterea ualet rō de mundo, non de rōnali anima. Ad quintam dr̄: rōnalem animam nec esse naturam simplr necessariam, nec simplr impos̄em, sed necessariam ꝼm quid. Et cum dicis accipio eam ante eius creationem, uel est cōtingens, uel necessaria. Dico ꝙ est nā contingens, non quidem contingētia eius, sed constituta in agēte. Et si dicas cum ipsa fiat necessaria, tūc nā contingens vertitur in necessariam. Dico nihil esse impos̄e nām contingentem uoluntate agētis effici necessariam ꝓpria nā, hoc .n. non fit ut illa contingentia remaneat, sed solum fit abiecta contingentia. illa .n. abiecta nā ciscitur æternitatem a parte post formaliter, licet effectiue dependeat. Ad sextam iam in expōne diximus rn̄sionem, ualet enim contra Anaxagoram, quia remanēt

B omnes partes mundi, & mundus non potest esse nisi unus numero, ꝓpterea oportet ut illemet redeat, ubi autem essent plura numero indiuidua, non oportet ut redeat nisi idem spē. At illud Empedoclis dicerem hominem uere corrumpi, quia ut generabatur per hoc ꝙ agens summam dispōnem induxit. qua rōnalis anima mām informaret, ita corrumpitur dispōne ea corrupta qua anima illa in mā conseruabat. Secus est in mundo, nam in mundo nō alia ponuntur nisi elementa & cœli, quæ remanet post amicitiam eodem modo disposita: & q̄titate & qualitate, ideo mundus nō substantialiter corrumpit. Quod si dicas: nulla pars hominis substantialiter corrumpitur. igitur homo nō substantialiter corrumpitur, nego consequentiam. Sed debes dicere nulla pars hominis substantialiter corrumpitur, nec aliquid ad substantialem unionem ordinatum, igitur homo nō substantialiter corrumpitur. Modo & si nulla pars substantialis corrumpatur: tamen corrumpitur dispositio essentialiter ordinata ad substantialem unionem. Tu

F lege in libr. de Anima, hæc de quæstione uidentur mihi nunc esse dicenda.

Consequenter uideamus quid Plato sentit de mundi genitura, & utrum rōnes Arist. ualeant contra Platonē. Alexand. Aphrodisius magnus Peripateticus Platonis uerba intelligi contendit ut iacent, ueluti & Arist. illius discipulus interpretatus est, ꝓpterea circa mundi genituram imaginatus est de mente Platonis ante illius generationem præcessisse chaos seu informem mām per tempus infinitum antea. Quod postea ab ipso omnium rerum opifice reductum fuit ad ordinem, atq; ornatum.

De mundi genitura se cōdū Plat. Pō Alexā.

Quæ rō docet mundum non incœpisse de nouo, sed ab æterno fuisse a Deo ꝓductum, licet indistincte atq; cōfuse. postea uero in tempore non mundi ipsius ꝓductionem fuisse, sed ipsius distinctionem aut ornatum, q̄ quidem Plato uocat genituram. Et iuxta hanc expōnē de mente Platonis oportet concedere: & productionem, & distinctionem. ꝓductio quidem mundi fuit ab æterno, ut etiam Arist. sentit, distinctio vero in tempore: ante, distinctionem quidem præcessit motus informis at-

G que inordinatus, & simul cum eo tempus. In distinctione uero motus ordinatus factus est, & in eo tempus ordinatum, hoc Alexand. Xenocratis uero Platonis discipulus & Simplicius Peripateticus uoluerunt ab æterno fuisse mundi ꝓductionem, & distinctionem ut Aristo. sentit in sua opinione. Verum mundi considerari dicunt, & respectu Dei opificis, & respectu partium. Si quidem respectu Dei, cum ab illo sit factus totus simul: vr̄ quasi factus informis & confusus. Si uero respectu partium, ut sic uidetur distinctus & ornatus, & ita Plato productionem mundi vult esse illius dependentiam ab opifice, genituram uero & ornatum illius depēdentiam a partibus. Et quamuis una sit ꝼm rem dependentia eius ab opifice & a partibus, ratione tamen differunt: quatenus illa Dei nā præcessit illam partium, & propterea dixit informitatem præcessisse distinctionem & genituram, non quidem tempore, ut credit Aristo. sed nā atq; causalitate. Qua rōne euenit ut Arist.

Pō Xenoc. & Simpli.

H non rei, sed verbis Platonis male intellectis contradixerit. Catholici uero Platonem reducunt ad ueritatem religionis, aiunt .n. Platonem uoluisse mundum esse factum de nouo uerū prius informem & confusum, postea per septem dies fuisse ornatum: & sic nihil aliud sentire Platonem contendunt, ꝙ id quod Moses in lib. Geneseos scribit, Confirmant hoc Numenius & Hermippus, qui Platonem aiunt nihil aliud esse: ꝙ Mosen in lingua Attica. & Timæum nihil aliud esse ꝙ atticam genesim. Quibus expositis patet rationes Arist. nulla esse siue prima, siue secunda, siue tertia defendatur positio. Quod quidem nullæ sint, si secunda & tertia positiones defendantur, nemo dubitat, at ꝙ nullæ sint si defendatur prima, declaremus soluendo omnes. ad primam igitur dico, ꝙ potentiæ sibi mutuo succedunt propria natura subiecti,

Pō catho.

Plat. Mosi Discipulus Timæus Pla. ē Mosis Genesis

sed uoluntate opificis potest cum ipso esse non succedere potentiam ad non esse, & hoc Plato ait in Timæo: cum inquit. Vestra nã solubiles estis, mea autem uoluntate insolubiles, est enim uoluntas mea maior nexu uestro: Ad secundam diceret Plato negando illud Ari. principium non enim omne æternum una ex parte, est æternum omni ex parte, nisi circunscripta omni extrinseca ratione. Modo mundus nactus est æternitatem non per eius naturam, sed uirtute opificis, atq; illius uoluntate. Ad tertiam Plato ponit inter semper ens & semp non ens media plura, tam uidelicet in simplicibus q in compositis, ut recte Auer. dixit enumerat enim ultra cõtingens adhuc impoſe ẽm quid & necessarium secundũ quid, hoc est una ex parte. Ad quartam rõ concludit mundum posse desinere esse poſe ab intrinseco, & sua natura: & potentia agentis absoluta, tamen est necesse esse a parte post, ex suppõne uoluntatis opificis. Ad quintam patet solutio, apud enim Platonem illa diuisio naturæ in contingentem & necessariam & impoſem si per necessariam & impoſe intelligat Ari. simplr, non est sufficiens: nam est aliquid necessarium ex suppone, aut impossibile ex suppõne. Sed arguebat Auer. aut mundus sua nã potest non esse, uel sua natura est necesse esse si sua nã est necesse esse: igitur omni ex parte est necesse esse, si sua na tura potest non esse, igitur quandoq; non erit: aliter poſe nunquam poneretur in esse. Amplius Aris. arguebat mundus caret cõtrario, igitur est simplr incorruptibilis, & ingenerabilis. diceret Plato ad primũ q mũdus sua nã, nec est necesse eẽ, nec poſe esse. Sed datur medium ut dixi, nam datur aliquid quod sua natura est necesse esse ẽm quid: & non simpliciter, ut mũdus ipse, & in hoc fallitur Auer. quæ.n. dixit sunt Peripatetica, & non Platonica. Ad secundum Aristotel diceret Plato ipsum esse incorruptibilem per carentiam contrarij: & etiam per uoluntatem opificis, nec sequitur ipsum esse ingenitum nisi modo quo animalia generantur, est enim genitus per distinctionem et ordinem, & non per incæptionem realem, ut diximus de mente Alexand. Hęc Plato diceret in sui defensione. Et per consequens de Libro primo.

Finis Primi Libri de Cœlo.

ARISTOTELIS
DE COELO ET MVNDO
LIBER SECVNDVS.

Cum Augustini Suessani interpretatione ac expositione.



NIVERSVM igitur cœlum neque factum esse, neque interire posse veluti censuere quidam, sed vnum esse atque sempiternum, neque principium, neq; finem habẽs uniuersi æui infinitum autem habens et continens in seipso tempus & ex his quę dicta sunt, & per opinionem aliorũ, qui etiam ipsum ortum esse asserunt, fidem sumere licet. A *Nam si sic quidem sese habere non est inconueniens, illo autem modo, quo illi inquiunt, est inconueniẽs, magnum & hoc profecto momentum habet ad faciendã fidem de immortalitate, deq; æternitate ipsius.*



ACTENVS in lib. 1. de Vniuerso mũdo, nunc de ea mũdi parte, quæ cœlum dr̃, ꝓponit pertractare. resumit autem primo ea quę dixit de illa in. 1. libro, & addit persuasiones, & inquit. Vniuersum igitur cœlum, neq; factum esse: neque interire posse, ueluti censuere quidam, sed unum esse atq; sempiternum, neque principium, neq; finem habens uniuersi æui, infinitum autem habens, & continens in seipso tempus, & ex his quæ dicta sunt, in libro primo, & per opinionem aliorum, qui etiam ipsum ortum esse asserunt, fidem sumere licet, hęc sunt dicta. Quo uero ad uerba attinet, quid per cœlũ Arist. uelit, dubitant Græci expositores, quos Expositor sectatur. per cœlum intelligunt totum mundum, cuius rei signum est quia ait ὁ πᾶς οὐρανός, hoc est omne cœlum, quod Aris. semper uniuerso mũdo tribuit. At mihi uidetur Aristotelem per cœlum ipsum uoluisse quintum corpus, quod est mundi pars & non totum mundum: nam & de hoc in ultimo primi libri disputauit, & de hoc in hoc lib. 2. uult agere, dixit autem uniuersum cœlum: non pro mundo ipso: sed ratione habita ad elementa nam nullum elementorum est æternum, nisi ẽm species, non autem ẽm totum & partes, ꝓpterea ait uniuersum cœlum esse ingenitum, hoc est ẽm totum: & qlibet sui partem. adiecit neq; interire posse ꝓpter opinionem Platonis, qui cœlum esse sua nã corruptibile asserit uoluntate opificis æternum, ꝓpterea subdit, neq; interire posse, ueluti censuere quidam. Et ne credat aliquis cœlum ipsum esse sempiternum ẽm specie & successionem infinitorum indiuiduorum suæ speciei ut homo, subiecit, sed unum esse atq; sempiternum, neq; principium, neq; finem habens uniuersi sui æui. q. d. ipsum eẽ sempiternum specie & numero. Amplius ne quis putet cœlum esse æternum, ueluti Deus ipse, cuius esse & uiuere est totum simulq; absq; successione prioris & posterioris subiecit, infinitum autem habens & continens in seipso tempus, & ita coextensum est temporis successioni, dr̃ autem cœlum habere tempus ut subiectum habere dr̃ accidens, cœlum enim primum habet motum primum, qui aut est tempus, aut primum temporis subiectum Dr̃ autem cœlum continere tempus, ueluti cã continet effectum, & quatenus extra cœlum non est tẽpus, neq; temporarium quicquam, sed res quæ optimã uitam ducunt. Et quia hæc conclusio fuit probata proprijs rationibus ex propria intentione, hic persuadet eã ex positionibus aliorum, quasi loco a cõtrario, quia uidelicet ad hanc positionem nullum prorsus sequit̃ impossibile, ad positionem uero contrariam sequitur impoſe. Veritas enim est, ut dicitur in libro Priorum, q̃ testatur sibi ex omni parte, inquit. Nam si sic qdem sese habere non est inconueniens, & hoc intelligit p uerbum illud Græcum ἐνδέχεται. Illo autem modo quo illi inquiunt: est inconueniens, quod intelligit uerbo illo οὐκ ἐνδέχεται. q. d. nam si ad hãc opinionem nostram nullum sequit̃ incõueniẽs, ad illam autem contrariam sequitur magnum, & hoc profecto momentum habet ad faciẽdam fidem: & persuasionem de immortalitate, deque æternitate. Immortalitatem retulit ad uitam: æternitatem uero ad esse, nam cœlum & est æternum, & uiuit æterno tempore, hic est epilogus.

Sed quia quod Græce est γέγονεν: & latine factum est Auer. in suis translationibus habet non esse ex elemento, laborat Auer. declarare quonam mõ cœlum ipsum

Expõ.

Quid p cœlum hic.

non sit ex elemento, & distinguit de duplici compone, quatenus elementum potest sumi pro materia, & pro corpore elementario. Nam alia est compositio prima, quæ ex elemento fit pro prima materia sumpto, alia est compo secunda pro mistione accepta: quæ est ex elemẽto ꝓ corporeo elemento sumpto. Vult igitur Auer. cœlum non esse ex elemento, nec prima nec secunda cõpositione. Prima quidem non, quia cœlum non habet contrarium, & quia caret potentia transmutationis. Secunda uero minime, quia est simplex: & quia non est compositum ex contrarijs, & quia mouetur motu circulari simplici. Quæ expõ uana est, & non faciens ad uerba Aris. sed ad uerba translationis barbare. Notat hic Auer. cur nos sumus plus Aristotelem sectaturi, ꝙ cæteros Philosophos & ait, auctoritate Alexandri, hoc euenisse, quia hæc Aris. doctrina est minoris ambiguitatis: & a contradictione remotior.

Qualis expõ Auer.

Cur Arist. potius quã cęteros philosophos sectamur,

Quocirca bene sese habet idipsum, quod sibi persuasere ueteres, atque maxime uerę sunt maiorum nostrorum sententiæ, quæ quidem asserunt esse immortale atq; diuinum aliquid eorum, quę motum quidem habent, talem tamen ut nullus ipsius sit finis, sed potius ipse cæterorum terminus.

Expõ.

Vult laudare nũc põnem antiquorum, ut Chaldæorum ꝓpter duo, & ut cõcludat ꝓpõnem, & persuadeat opinionem suam, inquit. Quo circa bene sese habet id ipsum quod sibi persuasere ueteres, atq; maxime ueræ sunt maiorum nostrorum sentẽtię, quæ quidem asserũt esse immortale, atq; diuinum aliquid eorum, quæ motum quidem habent, & explicans de quo habente motum intelligit, inquit talem tamen ut nullus ipsius sit finis, sed potius ipse sit cæterorum motuum terminuus. Hoc autem ait excludendo ea quæ motu recto mouentur, hæc enim mouentur motu habente finem aliquem & non motu qui sit finis aliorum ueluti mouetur cœlũ ipsum. Quo uero ad verba attinet, debes scire ꝙ cœlum ipsum dicitur æternum, immortale, & diuinũ. æternum quidem ratione habita ad esse, quia habet esse indeficiens. Immortale rõne habita ad uitam quia ęterno tempore uiuit Diuinum autem rõne habita ad operationem, quia velocissime fertur, & motu qui est finis aliorum, nullum finem habens.

Cœlũ ęternũ, immortale diuinũ

Finis nanq; continet. Et hęc circulatio, cum sit perfecta, & imperfectos motus continet, & eos qui finem atq; cessationem habent. Ipsa quidem neque principiũ neque finem ullum habet, nam incessabilis cũ sit, infinito tempore existit. Cęterorum uero horum quidem sit causa, & principium, illorum autem ut cessationem suscipiant.

Expõ.

Antiqui cœlum esse æternum excoluerunt, propterea ut dixit, quia ipsum moueri motu, qui est aliorum finis, crediderũt. Probat nũc circulationem, qua cœlum ipsum mouetur, eẽ finem aliorum, & syllogizat sic. oĩs finis continet, hæc circulatio qua cœlum mouetur, continet. Igitur in tertia figura: hæc circulatio qua cœlũ mouetur, est finis. De rõne ponit maiorem, & inquit { Finis nãq; cõtinet. hæc n est finis descriptio, ab eo. n. quia est vltimum, cõtinet omnia ante vltimum, deinde tangit minorem & simul illius ꝓbationem, & inquit. { Et hæc circulatio cum sit perfecta: & imperfectos motus, ut rectos cõtinet, & eos qui finem atq; cessationem hñt, & per imperfectos forte rectos, per eos qui finem, atq; cessationem habent, generationem, atq; alterationem et auctionem intelligit, Exponit autem quæ dixerat. duo nanq; dixit, & ipsam non habere principium, neq; finẽ

E & esse cæterorum cã atq; finis, hæc exponit dicens. Ipsa quidem circulatio qua cœlum ipsum fertur, neq; pricipium: neq; finem vllum habet, nam incessabilis cum sit, infinito tempore existit, hæc quo ad primum. Quo vero ad sm, inquit. { Cęterorum vero, supple finis et cã horum quidem causa & principium quo ad motus ipsos: illorum uero causa & principium vt cessationem suscipiant, quo ad quietem. Quo uero ad uerba attinet debes scire circulationem cœli esse causam motuum horum corporum inferiorum. Cessationum uero non esse causam per se, sed defectu recipientium, est enim causa motuum per se, propter similitudinem, quia motus est ipsius motus per se causa, quietis uero per accidens: qa motus non est causa quietis nisi per accidens & defectu suscipientis, hæc enim cessat moueri defectu nãç eorum propterea ait, illorum autem ut suscipiant cessationem.

Auerroes autem licet non multum ad uerba, innuit cœlestium motuum esse alios qui generant hæc, alios qui hæc conseruant. Motus enim solis in obliquo circulo, hoc est per duodecim signa, qui anno perficitur, causa est generationis & corruptionis per accessum quidem generationis, per recessum uero corruptionis. Motus uero diarius: qui uigintiquatuor horis agitur, causa est conseruationis & perpetuitatis, ut diximus in libro de Generatione.

Auer. comm. 2.

F

Supremum autem locum cœlumque ipsum ueteres quidem diis tribuerunt, argumento, quia solum ipsum immortale est. Insuper etiam ipsum nec genitum, nec corruptibile esse, itemque omni mortali imbecillitate uacare. Pręterea esse sine labore ea ratio nunc testatur, quæ est quod nulli subiicitur uiolentæ necessitati, quę quidem cohibens detineret ipsum aptum alio modo ferri, omne siquidem tale languidum est, tanto quidem magis, quanto fuerit magis sempiternus, atque optimę dispositionis expers.

G

Expositio.

Vlterius uerificat alia quæ Chaldæi dixerunt specialtim, & quo ad cœli sempiternitatem, & quo ad eiᵘˢ substantiam & quo ad motus illius qualitatem. Quo quidem ad cœli æternitatem, inquit. { Supremum quidem locum cœlumq; ipsum ueteres quidem tribuerunt diis, argumento, quia solum ipsum inter cætera corpora immortale est. Congruebat enim immortalibus locus immortalis, & sempiternus. Quo uero ad uerba attinet cœlum ipsum, locus sursum dicitur: quia ueteres cœlum esse, aut ignem, aut igneum quid dixerunt, modo locus ignis, uel ignei sursum est. Vel cœlum sursum locus est, quatenus est terminus leuium, atq; locus ad quem ferũtur leuia. Quo uero ad cœli sũbam, inquit. Insuper etiam nec genitum, nec corruptibile esse, itemque omni mortali imbecillitate uacare, hoc est omni morbo atq; labore, & hæc quo ad sũbam. Quo autem ad motus ipsius qualitatem, inquit. { Præterea esse sine labore, hęc quo ad motus qualitatem, horum tamen rõnem subscribit, & inquit. { Ea rõ nunc testatur, quæ est: ꝙ nulli subiicitur uiolentæ necessitati, quæ quidem cohibens, detineret ipsum aptum alio modo ferri. Vnde sylls esse põt: illud quod subiicitur uiolentæ necessitati est caducum, imbecille: atq; in motu laborat, cœlum nulli subiicitur necessitati uiolentæ, igitur nec caducum, nec imbecille, nec cum labore est. & hoc modo exponendo textum, illa tria, uidelicet nec caducum, nec imbecille esse, nec moueri cum labore, attinent ad cõclusionem. cuius rei uniuersę ea rõ est, quia nulli subiicitur uiolentæ necessitati. Aut exponi potest ut illa tria sint præmisse atq; attineant ad rationem. Et tunc Aristoteles probat qd dixerunt

H

Syllogismus literæ

dixerunt Chaldaei, uidelicet cœlum esse perpetuum ex tribus. Primo, quia cœlum ipsum est: nec genitum, nec corruptibile, hoc est, quia non est caducum. Secundo, quia nō est imbecille. Tertio, quia mouetur absq; labore. Et tunc translatio ad uerbum, & sensus verborū erit hoc modo, cui quidem ea nunc rō astipulatur, quę est, supple q nec corruptibile, nec genitum est, hæc est prima rō. Deinde tangit secundam, & inquit. Itemq; & quia omni mortali imbecillitate uacat. Deinde tangit tertiam, & inquit. { Præterea & quia mouetur sine labore, quod Græce est aponon, hæc est tertia ratio. Deinde tangit causam huius tertiæ rationis, quod quidem significanter facit, quia est noua, & non primo explicata lib. & inquit. { Propterea, quia nulli subiicitur uiolentæ necessitati, quæ quidem cohibens detineret ipsum aptum ferri alio modo, & quod nihil sit tale uiolentans, neque cohibens, probat, & inquit. { Omne siquidem tale est magis laboriosum, siue rigorosum, quanto magis motus eius est sempiternus, atque optimæ dispositionis expers, hoc est quietis, aliquod enim est cohibens debile, ut cogens ad oppositum pro medico tempore aliquod pollens, ut id quod cohibet pro multo tempore: aliqd' pollentissimum, ut cohibens pro æterno tempore, quare cohibens cœlum ferri eo modo, quo fertur, pollentissimum est, eo maxime: quia sempiterno motu mouet, & sine quiete. Aut forsitan verbum illud epiponon, latine languidum est, & tunc debes scire id esse languidum, quod contra naturalem inclinationem fertur, id uero idoneum atque ualidum, quod naturali inclinatione fertur. Ex hoc sequitur cœlum non ferri cum labore, atque contra naturalem inclinationem, & huius rei causam affert, dicens. Omne siquidem tale languidum est, dictum est enim languidum esse quod contra naturalem inclinationem fertur, & cum labore, tanto qdem magis & maxime languidum, quanto motus eius fuerit magis sempiternus, & perpetuo contra eius naturalem inclinationem, atq; optimæ dispositionis expers, quæ est ualitudo & status in naturali dispositione. Sic igitur cœlum non mouetur cum labore, quia tunc esset languidissimum omnium. cum perpetuo contra eius naturalem inclinationem ferreretur, & esset ab optima & naturali dispositione semper uacans, & hæc expositio est uera & mens Aristotelis.

Auer. com men. 3. Auerroes uero digreditur in pręsenti commento satis fructuose, cuius digressio incipit, & causa illius est, ubi primo declarat quonam modo motus cœli est sine labore. Et debes scire causam laboris in animali terraceo esse contrarietatem principiorum motuum, anima nanq; suapte natura mouet corpus eius circulariter. Corpus uero prædominio elementi grauis: moueri est aptum deorsum Ex his fit mistus animmalis motus qui processiuus dicitur, & cum labore fit in animali ipso, ob principiorum motus contrarietatem. Ex quibus syllogismus Auerrois est, omne quod mouetur cum labore, componitur ex contrariis principiis motus, cœlum non componitur ex principiis contrariis, igitur mouetur sine labore. Deinde ibi, & iste motus in ipso, remouet tacitum cauillum, posset enim dici si cœlum non mouetur uiolenter, atque labore, utrum ne moueatur motu naturali: probat quod nec motu naturali, & quia naturalis esse potest motus, aut ratione principii actiui, aut ratione principii passiui, ideo probat dupliciter motum non esse naturalem. Primo, quia non ratione principii passiui, quia tunc esset compositum ex materia & forma, & ita genitum & corruptibile, Secundo, quia non ratione principii actiui: cum cœlum nō habeat formam nisi ęquiuoce, quę partim est forma naturalis partim abstracta. Naturalis quidem, quia cœlo motum tribuit, et quia est in cœlo, ut in proprio subiecto, abstracta uero, pro quanto non educitur de potentia materię nec diuiditur ad diuisionem corporis in quo est, quæ ratio docet potius motum cœli esse uoluntarium, & intellectiuum quatenus est a forma, quæ est magis intellectus quam natura. Ex his infert formam cœli non habere subiectum, uidelicet ut generabilia habent: neque contrarium, nam non est natura, sed intellectus. Sed statim ambiges nam si subiectum illius formæ sit simplex atque contrarietatis expers, quale nam est. Respondet subiectum illius esse corpus ipsum cœlicum, ueluti corpus ipsum actu est animæ subiectum, ad quam formam sequuntur dimensiones corporeę, saltem secundū naturam, & alia accidentia cœli, ut lumen, & figura, & id genus. Quare hic erit ordo quod intellectus recipitur primo in cœlo ipso secundo dimensiones, tertio cætera accidentia ex his infert multa, & pro intellectu primi debes scire apud Auer. trifariam esse cōpōnem in rebus una quidem & potissima est ex intellectu agente et possibili. Secunda ex intelligentia & orbe Tertia ex materia & forma, & ideo inquit. { Et ideo forma & formatum sunt in cœlo idem numero, sed secundum dispositionem magis diminutam quam sit adunatio recipientis. & recepti in forma abstracta, quæ est composita ex intellectu agente & possibili. et sic in primo gradu unionis est compositio ex intellectu agente & possibili. In secundo uero ex intelligentia & orbe. In tertio ex materia & forma. Causam huius affert, quia intelligentia recipitur in cœlo per carentiam medii, & receptiui, & dispositiui. at forma recipitur in materia mediantibus dimensionibus, quæ sunt saltem medium dispositiuum, cur uero hæc sit minor compositione intellectuum, nō explicat: sed postea dicemus. Secūdo infert cœlos ipsos recipere intellectus, nam recipiunt formas indiuiduas, & sine medio, igitur intellectus. Tertio infert cœlos esse animatos, atq; intelligentes secundum se & quodlibet sui, nam formatur a forma quę est anima & intellectus. Quarto infert motum eius esse sine labore, quia ut patet ex dictis, est motus animę tantum Quinto infert id esse optimū, in cuius actione non cadit diminutio. Hæc colliguntur est commenti digressione. Sed circa dicta hæc occurres primo, utrum intelligentia sit causa orbis alio genere causæ q̄ formalis. Ioannes alibi sentit intelligentiam esse causam cœli solum, ut formam, & nullo alio genere causę nisi ut finis, siquidem finis & forma coincidant. persuadet opinionem, quoniam oē agens agit per motum: at intelligentia cœlum non efficit per motum, igitur non est causa effectrix cœli. Sed positionem hanc refellit Auer. in libr. destructio destructionum. Primo sic, omne finitæ actionis, atq; finitæ quantitatis dependet a sua forma effectiue, cœlum est finitæ actionis, ac dimensionum finitarum, igitur dependet a sua forma effectiue. Secundo agens aliquam actionē sine qua compositum esse non potest, est causa agens illius compositi. Sed intelligentia est causa motus, sine quo cœlum esse non potest, igitur ut prius. Tertio in separatis a forma, finis, & agens idem sunt: at intelligentia est forma separata a materia, igitur est finis agens & forma cœli. Ratio autem Ioannis tollitur per hoc, qa intelligentia est agens cœlum æquiuoce, & non per motum, ut agens physicum. Secūdo occurres: compositionem ex intellectu agēte, & intellectu possibili cuiusmodi est apud Auer. Ioannes ubiq; uult esse animę rationalis, uult enim animam rationalem esse separatam substantiam compositam ex intellectu possibili, & agente. Et licet positio hæc nullatenus sit catholica, nihilominus nec Auerroica est, nullus nanq; stultus rationalem animam poneret penitus separatam, & unam numero omnium, cum omnis anima actus sit corporis. Propterea quicquid catholice sit sentiendum: de mente Auerr. duplex est compositio in homine, altera prima, quę est ex intellectu possibili & cogitatiua, quam Simplicius uocat dianoeam. Ex his enim rationalis conficitur anima quidem numeratur ad numerationem corporum,

Solu. Ioan.

Pō Ioan.

Pō Auer.

saltem propter dianoeam. Altera secunda ex intellectu agente & possibili, qua efficitur homo beatus, & composito huic non dedit Auerro. nomen: nisi dicatur intelligentia homini in actu, & sic patet solutio. Ex his patet hanc compositionem esse maximam, quia est ex rebus vniuersalibus omnino eiusdem generis. In secundo loco patet esse illam quæ est ex orbe & intelligentia, quatenus est ex rebus differentibus penitus Minimam uero esse eam, quæ est ex materia & forma, & quia est ex genere differentibus, & per medium. Tertio occurres, utrum omnis forma indiuidua sit intellectus. Respondent iuniores ꝙ non, nam animæ brutales sunt indiuiduæ, & totæ in toto, & totæ in singula parte, & non sunt intellectus. Hæc pō non est Peripatetica, nam omnis forma quæ educitur de potentia materiæ & conseruatur ac dependet in esse & conseruari a materia, dependet per modum materiæ, & ita diuisibiles erunt omnes. Propterea dicendum Peripateticæ omnem formam indiuiduam esse intellectum, nam oīs talis & si sit in materia non dependet a materia, nec educitur de potentia materiæ. Solum enim hanc vocant intellectum, quæ perficit subiectum, & nō educitur de potentia subiecti. Quarto occurres, vtrum idem sit aīa, & natura. Respondet Alexander animam & naturam esse subiecto idem, differre tamen definitione, dicitur quidem anima pro quanto est actus corporis Physici, natura uero pro quanto est principium omnium motuum qui sunt in animali. Obijcit Simplicius, quæ differunt definitione: differunt re, quæ differunt re differunt subiecto, igitur non possunt aliqua definitione differre, & subiecto esse eadem. Dici potest quod omnia quæ differunt definitione differūt re, sumendo rem pro ente, siue essentia: non autem sumendo rem pro numero, & ita Alexander sumit. aliqua enim differunt essentia, quæ nō differunt numero. Quinto occurres, quot sunt causę quibus aliquid mouetur cum labore. Dici potest esse tres, remotissimam quidem esse materiam, nihil enim potest cum labore moueri, nisi sit in materia non tamen omne existens in materia mouetur cum labore: graue enim non laborat in descendendo. Remotam uero esse contrarietatem principiorum motus, nihil enim mouetur cum labore, nisi componatur ex principijs contrariis, non tamen omne tale mouetur cum labore. Mistum enim terraceum non mouetur cum labore. Proxima demum causa est spirituum resolutio hac enim stante est labor, & hac remota cessat labor. Et propterea causa hæc conuertibilis est cum effectu, & proxima existit, quibus patet cœlum non moueri cum labore propter tria, & quia caret causa remotissima, & quia caret causa remota, & quia caret causa proxima. Sexto occurres, si motus cœli, nec est naturalis, nec uiolentus, quonam modo in primo libro voluit ipsum esse naturalem. Amplius si est voluntarius, igitur potest non esse. Dici potest esse illum naturalem æquiuoce quatenus forma & materia cœli sunt naturę æquiuoce dictæ & sic loquitur in libro primo. Hic uero uult illum non esse naturalem proprie. Ad secundum dici pōt cum uoluntate stare contingentiam, & necessitatem: potest enim aliquid esse liberum et necessarium, ut in libro .d.d patet, quonam modo cœlum sit locus Deorum, i libro primo exposuimus.

Quam ob rem neque putandum est ipsum ita sese habere iuxta ueterum fabulam, qui ad ipsius subsidiū egere Atlante ipso ferunt, hi nanque qui hanc protulerunt sententiam, idem quod posteri uisi sunt sentire. Supposuere enim cœlo ipsi fabulose animę necessitatem, ceu corporibus his terraceis quæ sursum sunt

E *ac pondus habent. Non igitur hoc pacto existimandum est.*

Refellit falsas responsiones de motu cœli, nam alii cœli motum esse uiolentum & cum labore arbitrantur: & tunc ad rōnem Aristotelis, quæ erat ꝙ hoc dato, motus cœli non esset perpetuus. Respondet iuxta tres opiniones. Prima est poetarum, qui cōcedunt motum cœli esse cum labore, & uiolentum, perpetuum tamen subsidio Atlantis gigantis, qui pedibus constitutis super duas columnas humeris cœlum sustinet, & ipsum perpetuo reuoluit. Contra obiicit Arist. ꝙ tunc hæc opinio poetarum est similis opinioni posteriorum Platonicorum, qui cœlum esse graue dicunt sustineri tamē animæ necessitate. Sed hoc est confutatum primo libro: ubi declaratum est ipsum neq; graue: esse neque leue, inquit. { Quam ob rem neq; putandum est ipsum cœlum ita sese habere iuxta ueterum fabulam, quia ad ipsius subsidium sursum egere Atlante ipso gigante ferunt. Et hoc probat allegorizando fabulam, & confutādo illius allegoriam: & inquit. { Hi nanq; qui hanc protulerunt sententiam, idem quod posteri visi sunt sentire & per posteros intelligit Platonem, & sequaces: & hoc ꝙ hoc modo sentiant, declarat, & inquit. { Supposuere enim cœlo ipsi fabulose animę necessitatem: ceu corporibus his terraceis quæ sursum sunt, ut homines qui caput habent sursum erectum, & pondus habent, et ita per Atlantem animam uisi sunt intelligere, quæ cœlum sustinet, ueluti aīa hominum sustinet homines ad cœlos erectos. Ex hoc infert errorem, & inquit. { Non igitur hoc pacto sentiendum est, quia tunc cœlum esset graue contra ea quæ diximus in libro primo. Debes scire ꝙ fabula Atlantis habet adhuc duas allegorias: quarū alteram tangit Aristoteles in libro de Causa motuum animalis: ait enim pedes Atlantis esse in terra, quatenus centrum est punctum circa quod uoluitur cœlum, & ꝑ quod transit diameter mundi, humeros autem habuisse ad ortum & occasum, quatenus sunt dextrum & sinistrum cœli. Caput uero ad meridiem quatenus est cœli sursum, ut dicemus. Alteram uero asserunt iuniores interpretes, qui Atlantem cœlum sustinuisse ferunt: ob astrorum scientiam, quam magnam habebat, attollebat enim semper mentem ad stellas, ideo sustinere cœlū fabulantur poetæ, Arist. autem hic confutauit primam allegoriam: per hoc quia tunc cœlum esset graue. Auerroes autem aliter textum introduxit, uult enim Aristoteles hucusq; declarasse opinionem suam de perpetuitate cœli esse ueram: tum propter rationes, tum propter auctoritates ueterum. Nunc uero uult Arist. declarare opinionem suam de natura cœli, quod non sit graue nec leue, esse etiam ueram, & hoc respiciēdo ad positiones contrarias, nam dicentes cœlum esse graue, coguntur ponere impossibilia, nam, alii Atlantem, alii celeritatem, alii animam fingere coguntur. Animaduertit tamen Auerroes eam positionem quæ ponit ipsi cœlo animam esse partim ueram, partim falsam, uera quidē est quo ad conclusionem, cœlum enim est animatum & uiuum, etiam secundum Aristotel. falsa uero quo ad rationem atque syllogismum; asserebat enim cœlum esse animatum, argumento quia graue est: qua ratione indiget anima sustinente, ne cadat. Hæc quidem ratio peccat primo, quia propositiones sunt falsæ: cœlum enim neque est graue, neque leuæ, sed tertiæ est naturę. Secundo, quia melius est dicere ipsum esse leue quam graue, quia leuibus cognatum, licet etiam sit error cum nec graue sit, nec leue. Tertio dato ꝙ ualeat cœlum est graue, igitur habet animam, non tamen ad motus subsidium sufficit sola anima: nam omne graue eget quiescente; in quo sustineatur, ut in libro de Causa motuum animalis est dictum, & ita ultra animam est necessarium

Expositio.

Auer. com men. 4.

cessarium aliquid aliud, in quo sustineatur, hæc Auer.

Præterea neque sustineri tanto tempore potest ob conuersionem ipsam, quæ celerior motus est propria eius inclinatione, vt Empedocles inquit.

Expō. Secundo rndebat Empedocles, tenendo cœli motū esse violentum & cum labore, cœlum ēt esse graue. Sed perpetuo ferri ac continuo ob eius celerem conuersionē quæ celerior est cœli propria ad centrum declaratione. Veluti in motu aquæ in scypho repositæ vr, quæ sursum detinetur ob scyphi celerem agitatum. Contra instare vr Arist per hoc, quia non tanto tempore fuisset, siquidem nullum violentum perpetuum.

Auerro. Cōm. 5. Auerr. autem vult, vt diximus nūc refellere positionē dicentem conuersionem: nam propter celeritatem conuersionis enitebatur Empedocles defendere cœlum esse graue. Præterea Auer. resoluit textum suum ad syllogismos quatuor, quos in verbis Græcis Aristotel. non sentit, si quis tamen vult illos legat Auerroem.

Præterea nec ab anima, quæ perpetuo ipsum manere cogat, consentaneum est rationi, nam talis animæ vita nequaquam sine tristitia beata esse poterit. Motus enim & quoniam est cum ui (moueri siquidem corpus primum aliter aptum ferri) & continuo mouet, & negotiosam esse, & ab omni mentis delectatione uacare necesse est. Quod si neque ut aïæ mortaliū animalium inest requies aliqua, quæ est corporis remissio circa somnum facta, erit profecto necesse, ut ipsa detineat illud perpetuum, atque incorruptibile, ueluti quædam rota Ixionem.

Expō. Vltimo refellit positionem Platonis, quā in Tymæo scripsit. Plato enim posuit ibi animam mundi in medio quæ vniuersum sustinet, quæq; mouet totum motu perpetuo, & conformi, de qua diximus satis in libro de intellectu, huius fundamentum (vt Auerroes inquit) est, Auerro. Cōm. 6. quia corpora hæc terracea præseruantur, ac conseruantur a putrefactione propter eorum formas, quare quāto corpus erit præstabilius, ac temperatius, tanto eius præseruatio erit maior: & quia cœlum est cæteris corporibus sublimius, ideo meruit animam præstabiliorem, & hæc videtur ratio Platonis apud Auerroem. Huic opponit Aristoteles: nam tunc vita talis animæ nō poterit esse beata, nam mouet cum vi, & conatu, & perpetuo, igitur cum tristitia semper vitam ducet, & ita nec beata nec delectabilis erit, inquit. { Præterea nec ab anima, quæ perpetuo ipsum manere cogat consentaneum est rationi supple ipsum moueri (vt Plato sentit) nam talis animæ vita nequaquam sine tristitia beata esse poterit. Cuius rationem affert, dicens. { Motus enim & qm est cum vi, propter rationem dictam, videlicet quia mouet corpus primum aptum aliter ferri, & continuo mouet, quia enim mouet cum vi, & continuo, & negotiosam esse atq; occupatam, & ab omni mentis delectatione uacare necesse est. Verbum enim illud ἐμφρονος pro mente transtuli, & non pro prudentia, vt alij fecerunt. Deinde quasi rationem hanc epilogando sub alia vi eā replicat, & inquit. { Quod si neque vt animæ mortaliū animalium inest requies aliqua, quæ est corporis remissio, siue dissolutio & restauratio spirituum circa somnū facta, necesse erit profecto, vt ipsa illud detineat perpetuum atque icorruptibile, veluti rota quædam Ixionē. Ixion enim fuit vir ille, qui (vt poetæ aiunt) cum Iunone concubere voluit, at uirtute Iouis loco eius cum nebula concubuisse fingunt, ex quo centaurus factus ē, ad huius profecto punitionem ferunt Iouem constituisse eum rotę vinctum, vt radijs eius membra frangerentur. Vnde poeta, illic Iunonem tētare Ixionis ausi: Versantur cæleri noxia membra rota, & Ouidius. Quique agitur rapidæ vinctus ab orbe rote Et hoc pacto. Plato cogitur dicere de anima illa, quæ perpetuo mouetur corpus cum pena, ueluti Ixio. Auerroes autem loco Ixioni habet aquitem, quem ignoro. Debes scire q omnes hæ tres positiones reducuntur i unam nam poetæ per Atlantem animam uoluerunt intelligere. Empedocles vero per uelocitatem motum animæ mētalem, & hunc Plato motum animæ dicit. Secundo debes scire, q Platonis positio potest reduci in bonum, nam uerbum illud baron quod nos graue dicimus, interdū pro corpore apto deorsum ferri. Interdum pro corpore dependente sumpserunt Græci, & in hunc sensum sumpsit Plato, cœlum enim graue appellat, siue baron, pro quanto subtracta eius anima, & dependentia eius ab illa demergeretur ad chaos, atq; ad priuationem: & sic graue sumpsit pro corpore depēdente ab illa anima, & hoc modo fortasse Simplicius allegorizat Platonis sermonem. Hæc de positionem veterum.

Si igitur (quemadmodum diximus) res dicto modo de prima latione sese habere licebit, non tantum melius de eius æternitate erit sentiendum, sed etiam hoc duntaxat pacto de ea vaticinatione quam de his habemus sententias consonas certius proferre possumus. Sed de his rationibus hactenus nunc.

Concludit nunc fructum suæ positionis, vbi debes scire de Dijs tradi hæc, q moueant sine labore, q perpetui, q beati, q formæ separatæ, & eiusmodi id genus, at hæc omnia per positionem Aristotelis haberi possunt, nam si motus cœlorum sint perpetui & sine labore, Dij qui cœlos mouent, erunt sine labore, perpetui, beati, atque ab omni mole separati, ut uidimus in lib physicæ auscultationis etiam, quare hic & tantus est Aristotelis fructus, inquit. { Si igitur quemadmodum res dicto modo de prima latione sese habere licebit, vt q sit perpetua, & sine labore, non tantum melius de eius æternitate erit sentiendum, sed etiam hoc duntaxat pacto, & per nostram duntaxat positionem de ea uaticinatione, quam de Dijs habemus, sententias consonas certius ꝓferre possumus. Sententiæ hæ consonæ, quas uaticinationes appellat, sunt diuinæ illæ cognitiones, ut quod Dij sint sine labore, perpetui, beati & a mole separati: hæc enim tantum per positionem Aristotelis haberi possunt, & hoc si naturali cognitione habentur: nam si reuelatione nos christicolæ ueritates has habemus certius, uerum quia res hæc est metaphysica, addit, sed de his hactenus: hæc Aristot. Expō.

Cum autem sint, qui dextrum ipsius cœli aliquid esse inquiunt, & sinistrum etiam, ut hi qui Pythagorei nuncupantur, hæc est enim illorum sententia. Cōsiderandum est, utrum res sic sese habeat, ut illi dicunt, an alio modo, si eiusmodi principia corpori ipsius uniuersi accommodentur.

Hactenus de æternitate motus, & de ipsius qualitate egit, nunc mouet quęstionem circa cœli differentias positionis. Vtrum in cœlo reperiantur sex differentiæ positionis. Causa aūt qōnis est, quia Pythagorei i cœ- Expositio.

lo dextrum & sinistrum statuerunt, propterea emergit qō, vtrum cæteræ aliæ inerint cœlo, inquit. Cum autem sint qui dextrum ipsius cœli aliquid esse inquiunt, & sinistrum ēt ut hi, qui Pythagorei nuncupanť, quorum hæc est positio, considerandum est vtrum res sic sese habeat illi vt illi dicunt, an alio modo, hoc est non tantum illa duo sed etiam reliqua quatuor. & quia qō est hypothetica, addit si eiusmodi principia corporis ipsius uniuersi accommodentur. Quęstio igitur hypothetica est, vtrum si dextrum & sinistrum cœlo insint, cæteræ omnes inerunt. Hæc quæstio est Aristotelis.

Confestim nanque primo si dextrum inest ei, sinistrumq́, priora principia prius ipsi inesse sentiendum est.

Expositio. Quæstio illa gemina fuit: nam & hypothetica & cathegorica esse poterat, potest nãq; absolute quæri, utrū illæ differentiæ cœlo insint, & potest quæri hypotheticæ, utrum si cœlo insunt dextrum & sinistrum, insint cæteræ omnes. Aristoteles igitur primo respondet ad quæstionem, ut hypothetice formatur, & inquit. Confestim nanque si dextrum inest ei, sinistrūque priora principia atque cōmuniora, ut ante & retro, sursum & deorsum, per prius inesse ipsi cœlo sentiendum est.

Ad formam igitur quæstionis solutio est, quod si illa duo insunt, oportet cæteras omnes inesse, & in hoc apparet defectus Pythagoreorum, qui illas duas tantum cœlo tribuunt, reliquas auferunt.

Determinatum igitur de his est in his, quæ de animalium motibus sunt definita, q, videlicet ipsorum naturæ accommodentur. Clarissime nanq; animantibus inesse uidentur quibusdam omnes eiusmodi partes, ut dextrum & sinistrum, quibusdam quædam, stirpibus uero sursum, & deorsum duntaxat.

Expositio. Nunc incipit soluere quæstionem absolute, & sumit quædam. quorum primum est eiusmodi differentias clarissime inesse animantibus, sed non eodem modo, nam alijs insunt omnes ut hominibus, alijs quædam, ut ante & retro, sursum & deorsum, ueluti animalibus imperfectis, ut conchis, & id genus. Alijs duæ tātū, ut sursum & deorsum ueluti plantis, inquit. { Determinatum igitur de his est in his, quæ de animalium motibus sunt definita, q uidelicet ipsorum animalium naturæ accommodentur Insunt enim hæ animali ipsi q̄tenus animal est, & inquit. { Clarissime nanque animātibus inesse uidetur, quibusdam omnes eiusmodi partes inesse uidentur, ut dextrum & sinistrum, supple cætera id genus. Quibusdam quædam ut ante & retro, sursum et deorsum stirpibus uero sursum & deorsum dūtaxat. Ex his patet in talibus hunc esse ordinem, ut cōmunissime sint sursum & deorsum, quia omnibus insunt post has sint ante & retro, ultimæ sint dextrum et sinistrum. Hæc est de prima suppositione.

Insuper etiam si oportet aliquod ipsorum cœlo inesse, primum profecto, quod quidem inesse diximus animalibus, consonum est ipsi inesse.

Expō. Sumit secundo q cui aliquod horum inest, ei necesse est inesse omne id quod est ante illud, ut si animali inest dextrum, & sinistrum, eidem insunt ante & retro, & si alicui ante & retro, eidem insunt sursum, & deorsum, & non conuertitur ordo. Hæc suppositio est data in responsione ad quæstionem primo modo formatam, & resumitur hic, quia seruit ad propositum.

Præterea hęc tria cum sint, unumquodque horū esse potest quoddam principium, dico tria, vt sursum deorsum, & ante & retro, & dextrum, & sinistrum. Hæ nanque dimensiones, insint omnes corporibus perfectis consonum est, præterea sursum est, quod longitudinis est principium, dextrum latitudinis, ipsum ante altitudinis. Insuper etiam alio modo motuum ratione, hęc enim principia dico, unde motus incipiunt his, quę motum habent, ab ipso quidem sursum est auctio, a dextro motus secundum locum, ab ipso ante motus sensitiuus, id nanque dico esse ante, in quo sunt sensus ipsi.

Expō. Tertio sumit hæc tria esse principia, quod tripliciter ꝓbat. Primo, q̄a insunt corporibus perfectis, omne nãq; quod perfecto inest, sapit naturam principij, quia ratio principij vult esse perfecta. Secundo, quia sunt dimēsionum principia, vt exēplo indicat. Tertio, quia sunt motuum principia, inquit. { Præterea hæc tria cum sint, unumquodque horum esse potest quoddam principiū & exponit esse tria, quia sunt sex, ait tamen esse tria, q̄a tres differentiæ sunt: quarum. Prima est sursum & deorsum. Secunda est ante & retro. Tertia dextrum & sinistrum: tunc probat hæc esse principia, & inquit. { Hæ nanque dimensiones, siue differentiæ insint omnes corporibus perfectis consonum est. Hæc est prima. Deinde tangit secundam, & inquit. { Præterea sursum est, quod longitudinis est principium, dextrum latitudinis ipsum ante altitudinis, siue profunditatis. Hæc est secū da ratio. Deinde tangit tertiam, & inquit. { Insuper etiam alio modo motuum ratione: hæc enim principia dico, unde motus incipiunt his, quæ motum habent, ab ipso quidem sursum est auctio, & dextro est motus secūdum locum, ab ipso ante est alteratio, vt motus sensorius, id nanque dico esse ante in quo sunt sensus ipsi, igitur hæc sunt principia, & hæc est tertia suppositio.

Animaduersione dignum tria horum esse principia e quibus, & tria terminos ad quos. Sursum longitudinis & auctionis principiū est, deorsum uero finis vtriusque, dextrum principium latitudinis & motus localis, sinistrum finis, ante principium altitudinis, & alterationis, retro finis. Hæc Aristotelis ipse.

Auerro. Cōm. 8. Quo uero ad uerba attinet animaduerte verba Aristotelis fideliter esse translata, licet friuola quædam uerba mutaui, ut sensus exposcit, quæ nō refero, quia sunt perspicua. Auer. autem uelle uidetur hic Aristot. non posuisse tertiam suppositionem, sed cōclusionem principalem, uidelicet q cœlo insint eiusmodi tres differentiæ positionis, & vult Aristotelem hoc probasse, tum inductione, tum definitione. Inductione quidem, quia cunctis insunt animalibus perfectis, cœlum autem animal esse, perspicuum est. definitione uero, quia ipsi cœlo insunt omnes definitiones horum, igitur & definita. Quæ expositio dissonat verbis, & processui Aristotelis, ut patuit. Sed quo ad uerba attinet, dubitaret aliquis, quia appellat illa esse tria, & in exemplo enumerat sex. Indicat Auerroes solutionem dicens Aristotelē pro tanto illa dixisse tria, pro quanto respexit ad nobiliora quæ sunt principia, dextrum, sursum, & ante, reliqua tria his opposita sunt ignobiliora, & potius termini siue fines, q̄ principia. Sed adhuc ambiges, quonā modo hæc tria habent uim principij, cætera autem nō. Indicat Auerr. declarationem, dextrum enim rōnem habet principij, quia pes dexter est principium motus: sinister uero concurrit per accidens, ut sustentaculum, quod an ita sit, perquire librum de causa motuum

animalium. Amplius sursum est auctionis principiũ, aut quia per ipsum nutrimẽtum assumitur, quo aĩal augetur, aut quia penes ipsum & a parte eius augeri dicit aĩal. Preterea ipsum ante esse alterationis principium, et patet, quia vt dicetur in textu in ipso ponũtur sensus ipsi, qui a sensilibus alterantur Hæc ex commento.

Insuper etiam non omni in corpore quærendum est sursum, et deorsum, dextrum, et sinistrum, ante et retro, sed in his, quæ animata cum sint, motus principium habent. In nullo siquidem inanimatorum uidemus unde principium motus, nam alia quidem omnino non mouentur, alia uero mouentur quidem, sed oĩ ex parte similiter, ueluti ignis sursum duntaxat, et terra ad medium.

B Expõ. Quarto sumit eiusmodi differentias esse quærendas tantum in corporibus animatis, argumẽto quia motus principium habet. Aut forte quarta suppositio est, has differentias his in corporibus inueniri quę motus habẽt principium, argumento, quia animata sunt, & quia ĩ rebus inanimis non reperiuntur, inquit. { Insuper etiam non omni in corpore quærẽdum est sursum et deorsum dextrum & sinistrum, ante & retro, sed in his quæ aĩata cum sint motus principium habent huius rõnem ponit per locum ab opposito, & inquit. { In nullo siquidẽ inanimatorum videmus vnde principium motus: nam alia quidem omnino nõ mouentur, alia vero mouẽtur quidem, sed omni ex parte similiter, ceu ignis sursum duntaxat, & terra ad medium. Quo vero ad verba attinet, posset quis occurrere quid Aristoteles velit per principia motuum esse in rebus animatis, non autem in rebus inanimatis. Expositor ait posse intelligi p principia, & interna vt est anima ipsa, siue melius virtutes, siue potentiæ animæ: hæ enim rebus ipsis animatis insunt, inanimis vero non. Ex externa, quæ partes sunt, & hoc modo exponit Auerro Quæ expositio vr plus textui sonare: quia probat inanima nõ habere talia principia, quia omni ex parte feruntur. Secundo posset occurrere, quia omnia naturalia habẽt principium motus: igitur non recte ait quibusdam nullas ĩesse, quibusdam aliquas. Exponit expositor dupliciter, aut primum verbũ retulisse ad artificialia, ꝙ tunc est sensus, alia nãq; omnino non mouentur, vt artificialia, quæ mouentur per accidens, & non inquantum talia. Alia vero mouẽtur quidem, sed omni ex parte similiter, ut naturalia. Vel verbum illud retulit ad naturalia cum sunt in ꝓpriis locis constituta. Secundum vero ad illa naturalia, quæ extra locum proprium collocantur, & hoc inqt. { Nam alia quidem omnino non mouentur, vt corpora naturalia constituta propriis in locis. alia vero mouẽtur quidem, sed omni ex parte, similiter vt naturalia extra locum collocata, & hęc expositio secunda consonat exemplo Hęc quo ad verba.

D *Verum in his sursum et deorsum, dextrum et sinistrum ad nos ipsos quidem dicimus referendo, nam aut respectu nostri dextri, ut augures, aut similitudine ad nos, ut in ipsa statua, aut in his quę contrario modo sese habent in positura, dextrum quidem ad nos, sinistrum est, sinistrum autem econtra, et retro quo ad nos anterius est. In seipsis uero consideratis nullã cernimus differentiam, nam si contrauertantur, contraria dicemus dextra et sinistra, sursum et deorsum ante et retro.*

Obiter occurrit dubitatio vtrum aliquo modo rebus inanimis talia sint tribuenda. Respondet & indicat talem distinctionem, ꝙ res inanimæ possunt dupliciter cõsiderari, aut ad nos, aut absolute. Si ad nos, sic trifariam reperiuntur, aut respectu nostri dextri, vt augures faciũt qui cornicem leuam in bonum referunt, dextram ĩ malum, aut similitudine ad nos vt statuæ, quæ talia habent per quandam similitudinem nostram. Aut per contrapositauram, vt in imaginibus quæ apparent in speculis, inquit. { Verum ĩ his sursum & deorsum, dextrum & sinistrum, ad nos ipsos quidem referendo dicimus ĩesse nam aut respectu nostri dextri vt augures, aut similitudine ad nos vt in ipsa statua, aut in his quæ cõtrario modo sese habent in positura ad nos, vt imagines habẽt quæ in speculis apparent, in quibus dextrum ad nos est sinistrum. Sinistrum econtra, videlicet dextrum, & retro quo ad nos anterius est, hæc si cõsiderentur ad nos. Si vero inanima absolute in seipsis considerantur, nullã in eis cernimus differentiam, nam si contrauertantur, cõtraria dicemus dextra et sinistra, sursum & deorsum, ante & retro. Hæc quo ad dubitationem. Expõ.

Auerroes autem in commento vult rebus ipsis inanimis etiam dici inesse tales differentias per respectum ad mundum, ut dicatur sursum esse in lapide ea lapidis ps, quæ magis loco sursum appropinquat, ea deorsum quæ loco deorsum. Et hoc est bene dictum. Auerro. Cõm. 10.

Quam ob rem et Pythagoricos admirabitur quispiam sola hæc duo principia protulisse dextrum et sinistrum, reliqua uero quatuor omisisse, quę non minus principalia sunt. Non minorem siquidem sursum ad deorsum, et ante ad retro, quam dextrum ad sinistrum in cunctis animalibus differentiam habent, quippe cum hæc ui solum, illa figura etiam differunt.

C Fecit pro solutione quæstionis quatuor suppositiones, nunc soluit. Et primo narrat & refellit opinionem Pythagoricorum. Secundo respondet ad quæstionem ſm opinionem propriam. Quantum ad primum Pythagorei cœlo tribuerunt duo horum tantum, dextrũ, videlicet & sinistrum, reliqua vero quatuor præterierunt. Hæc fuit positio Pythagoricorum. obiicit autẽ Aristoteles huic positioni, primo ratione sumpta a differentia illorum sic, quæ non minorem differentiam habent non minus principalia sunt, reliqua quatuor non minorem differentiam habent, immo maiorem, igitur non minus principalia sunt De ratione hac tãgit minorem, & primo narrat positionem illorum, & inquit. { Quam ob rem & Pythagoreos admirabitur quispiã sola hæc duo principia ꝓtulisse atq; cœlo tribuisse dextrum, videlicet & sinistrum, reliqua vero quatuor omisisse quæ non minus principalia sunt, & ꝙ non minus principalia sint, syllogizat & sumit primo minorem, & inquit. { Non minorem siquidem sursum ad deorsum, & ante ad retro, q̃ dextrum ad sinistrum in cunctis animalibus differentiam habent, immo maiorem, quod probat, & inquit. { Quippe cum hæc duo videlicet dextrum & sinistrum vi solum, illa quatuor figura etiam differunt. hoc est non tantum vi, sed vi, & figura. Expõ.

Debes scire, ut colligitur a commento. 11. ꝙ maior differentia est inter sursum & deorsum, & inter ante & retro q̃ inter dextrum & sinistrum: nam dextrum et sinistrum solum differunt virtute, & conueniunt in figura. Manus n. dextra pollentior est sinistra, licet sit eiusdẽ figuræ, similiter dexter humerus est fortior sinistro ad motũ, licet sinister sit fortior ad portandum põdus amplius pes dexter potentior est ad motum, sed pes sinister ad fixionem, & ita differunt virtute & potentia, sed figura conueniunt. Secundo differunt virtute, quia ĩ Auerro. Cõm. 11.

dextro est vis principij, in sinistro vero vis finis, attamē figura conueniunt. At sursum & deorsum non tm̄ virtute, sed et figura differunt uirtute quidem, quia in supa parte vis est principij auctionis, in parte infera finis, amplius in anteriore parte vi, principij alterationis, i poste riore finis, figura vero quia vt vr̄ dissimilaria sunt. Et tū intellige illa magis differre, hæc minus, hoc est illa pluri bus, hæc paucioribus differentijs differre. Hęc ē ɔmēto.

Insuper etiam sursum quidem & deorsum omnibus animantibus inest, pariter animalibus, & stirpibus, dextrum uero, & sinistrum stirpibus non inest.

Expositio. Secundo idem indicat rōne sumpta ab ord..., hoc modo, qbus insunt posteriora, eis insunt priora dextrū & sinistrū sunt posteriora, illa quatuor sunt priora, igiť quibus insunt dextrum & sinistrū, his insunt illa qtuor. De rōne vim & probationem minoris tangit, & inquit. Insuper ēt sursum quidem & deorsum omnibus animantibus inest pariter aialibus & stirpibus, dextrū vero & sinistrum stirpibus non inest, & sic si cœlo hæc duo insunt, etiam illa quatuor eidem inerunt.

Præterea si longitudo latitudinem antecedit, & sursum quidem longitudinis, dextrum uero latitudinis principium fuerit, sitq; rei prioris principiū prius, erit profecto ipsum sursum dextro ipso generatione prius. Multifariam nanq; ipsum prius dicitur.

Expositio. Hæc rō non vr̄ ad principalem conclusionem, sed ad probationem minoris proximæ rationis procedere, q̄ erat, cætera quatuor esse priora illis duobus, videlicet dextro & sinistro: & sic vr̄ confirmatio, & signanter ꝓbat ipsum sursum antecedere dextrum, & facit vnum enthymema, in cuius antecedente sumit tria, & inquit. Si longitudo latitudinem antecedit, & sursum quidē longitudinis, dextrum latitudinis principium fuerit, sitq; rei prioris principiū prius, his tribus sumptis infert intentum, & inqt. Erit profecto ipsum sursum dextro ipso generatione prius, & quia multifariam dr̄ prius, vt generatione, tp̄e, & definitione, & ipse voluit sursum eē prius generatione, addit, multifariam nāq; ipsum prius dicitur, ideo supple signanter dixi generatione prius eē.

Et enthymema hoc potest sic ad syllogismum resolui principium rei prioris est prius, sursum est principium rei prioris, dextrum vero est principium rei posterioris igitur sursum est dextro prius. Minor prosyllogizatur sic, longitudo est prior latitudine, latitudo enim causať ex fluxu longitudinis, sursum est principium longitudinis, dextrum uero latitudinis, igitur sursum ē principiū rei prioris. Animaduerte ꝙ ipsum sursum esse dextro prius generatione, vt longitudo latitudine, quia ex fluxu longitudinis generatur latitudo. Sed in hac rōne non parua occurrit quæstio, per eam enim probarem dextrum esse prius ipso ante. Nam latitudo est prior altitudine: latitudo enim motu facit altitudinem, siue ꝓfunditatem, & cum dextrum sit principium latitudinis, ipsum autem ante sit principium profunditatis, videtur per hanc rationem ipsum dextrum esse prius ipso ante.

Hæc quidem non parua est quæstio, cui nunc nihil mihi probabilis occurrit, forte alias considerabo.

Ad hæc si sursum quidem est super quod agitur motus, dextrum e quo, ipsum uero ante per quod, ita ut uim aliquam principii ipsum sursum inter alias species subeat, iure profecto increpandi sunt, tum quia

B *principaliora principia omiserunt, tum quia uniuersis hęc similiter inesse putabant.*

Tertio principaliter arguit. pars super quam fit motus, & pars e qua fit motus, & pars p quam fit motus sunt in cœlo, sed sursum est pars super quam fit motus, dextrum est pars e qua fit motus, ante vero est pars per quam fit, igitur in cœlo sunt sursum, dextrum, & ante.

Debes scire ꝙ motus aialis incipit a dextro & cōuertitur in sinistrum: ꝓpea fingamus hoīem moueri in orbem e latere dextro in sinistrum, tunc patet in tali motu dextrum esse principium motus, et sinistrum finem, sursum & deorsum puncta super quæ fit motus. ante & retro partes per quas fit motus. ad propositum, si motus cœli incœpit, principium motus fuisset ortus, & ita esset dextrum cœli, finis occasus, & ita sinistrum, polos sup quos vertitur sursum & deorsum. Culmen & imum per quæ fieret, & ita ante & retro. de rōne igitur tangit minorem, & inquit. Si sursum est sup qđ agitur mo

F tus, dextrum e quo agitur, ipsum vero ante per quod agitur, ita ut uim aliq̄ principij ipsum sursum inter cæteras spēs obtineat, & supple hæc in cœlo sunt, uidelicet pars e qua, & pars super q̄, & pars per q̄, iure profecto increpandi sunt. tum quia principaliora principia omiserunt, uidelicet ante & retro, sursum & deorsum, tum quia hæc duo, uidelicet dextrum & sinistrum vniuersis inesse putabant, & nō est ita, solum. n. perfectis aīalibus insunt Hæc mihi videtur interpretatio, & expositio huius loci. Alii vero aliter hunc locum intelligunt, vt Thomas, & iuniores, quos secutus sum alias, nunc vero uidetur mihi hæc explanatio verior. Iuniorū interpratio.

Auerr. uero vult ipsum sursum esse principium motuum, quia in eo collocatur cor: est enim ī spiritualibus contentum, & uersus sursum vergens. Modo cor est principium oīum motuum. Verum hæc expositio non ualet. primo, quia Arist. in lib. de aīalibus ait, cor eē in medio. Secundo, quia non conuenit uerbis Arist. Auerro. Cōmē. 12.

G Secundo exponit Auer. pp quid ipsum ante est ad qđ, & vult ipsum ante esse ad quod trifariā. primo, quia visio fit intramittendo. secundo, quia uisio contraponitur uisilibus. tertio, quia est ad quem mouentur spiritus a corde. sed prima expō est mens Arist. Mouet tñ Auer. quæstionem: nam Arist. ait ipsum sursum, id est, cor esse principium motuum, dextrum ai t esse principium exitus & manifestationis, ante uero dicit esse finem, ꝓpea quæres utrum hæc intelligantur respectu eiusdem motus, an respectu diuersorum motuum. Soluere uidetur Auer. ipsum cor esse principium oīum motuum ſm rem. alia uero esse principia manifestandi ipsum ut dextrum & ipsum ante, & hoc siue eiusdem, siue diuersorum motuum principia intelligantur. Nam quocunq; sit ratio ualet: Arist. enim vult habere ipsum sursum eē enumerandum inter principia, ꝙ habetur ex hoc quod cor est principium motuum, quod uel est ipsum sursum uel sursum uergit. Sed qualiscunque sit hęc quæstio, Q6 Auē.

H & illa solutio, ad uerba Arist. non prosunt, Simplicius defendit Pythagoreos asserens eos uoluisse in cœlo esse omnes sex, ut in omni animali perfecto, uerum harum solum duarum submeminit, quia omnia entia reduxit ad duo, uidelicet bonum & malum quæ per dextrum & sinistrum habentur. Secundo, quia hæc ut postrema supponunt prima, & propterea duo nominauerūt, dantes cæteras intelligere. Hæc Simplicius. Defensio Pythagor.

Nobis uero cum sit iam antea definitum tales potestates inesse his, quæ principium motus habent, & cœlum sit animatum atque principium motus habēs, patet ipsi & sursum & deorsum, & dextrum & sinistrum inesse.

Exp8. Nunc soluit q̄onem categoricam ſm̄ veritatem atq; propriam opinionem,& vult cœlo ineſſe oēs eiuſmodi d̄rias pōnis,& ſyllogizat ex his quę ſuppoſuit hoc mō, oē aīatum hn̄s principium per ſe motus, habet dextrū & ſiniſtrum,ſurſum et deorſum,et cætera id genus,hęc fuit vna ſuppō. Sed cœlum eſt aīatum & principiū motus hn̄s,vt alia ſuppō dixit, igitur cœlum habet dextrū & ſiniſtrum & id genus, inquit. Nobis vero cum ſit iam antea definitum tales poteſtates his ineſſe quæ principiū motus hn̄t,& quæ ſupple ſunt aīata. Hæc eſt maior,& cœlum ſit aīatum atque principium motus hn̄s, hæc eſt minor,patet ipſi & dextrum & ſiniſtrum,et ſurſum & deorſum ineſſe & reliqua. Hæc eſt concluſio.

Nec oportet profecto ambigere ob rotundam figuram,quę eſt ipſius uniuerſi,quonam pacto aliud ipſius ſit dextrum,aliud ſiniſtrum,aliud ſurſum,aliud deorſum,ſi partes conformes ſint cunctæ,atque omni tempore moueantur.

Expoſitio. Sed obijcit ſibi primo,oē habens eiuſmodi d̄rias poſitionis eſt difforme in partibus,cœlum nō eſt difformę in partibus,igitur cœlum non habet eiuſmodi d̄rias. Secundo omne habens dextrum incipit de nouo moueri, at cœlum non incœpit moueri, igitur non habet eiuſmodi,inquit. Nec oportet profecto ambigere ob rotūdam figuram,quæ eſt ipſius vniuerſi, quonam pacto aliud ipſius ſit dextrum,aliud ſiniſtrū,aliud ſurſum, aliud deorſum,ſi partes conformes ſint conctæ. Hæc ē vis primæ dubitationis. Atque omni tempore moueantur. Hæc eſt uis ſecundæ dubitationis.

Sed intelligendum eſt perinde atque ſiquis in his figuris,quę dextri etiam ad ſiniſtrum differentiam habent,circumpoſuerit ſphæram, habebunt enim poteſtates diuerſas,ob figurę tamen ſimilitudinem habere non uidebuntur.

Expoſitio. Rn̄det Ariſt. ad primam, & breuiter intendit negare maiorem,quia pōt conforme habere in figura virtutes eiuſmodi diuerſas imaginādo multiforme effici conforme,inquit. Sed intelligendum eſt perinde atque ſiqs in his figuris,quæ dextri ēt ad ſiniſtrum d̄riam habent, circunpoſuerit ſphæram,ita ut remanentibus omnibus uirtutibus efficiatur orbis: habebunt.n. tales partes conformes poteſtates diuerſas,ob figuræ tn̄ ſilitudinem habere non uidebuntur. Et ſic breuiter maior neganda eſt & ſic in cœlo conformia eſſe poſſunt illa ſex diuerſa. Ad illam enim uniuerſalem quæ erat maior, omne habens ſex ſpecies poſitionis eſt difformæ, ſufficit inſtare per inſtantiam quæ eſt,uel eſt poſſibilis,vel ſaltem imaginaria, & ita licet nihil ſit conforme per quod inſtare poſſem habens illas ſex ſpēs,nec poſſit eſſe, eſt tn̄ imaginarium aliquod cōforme habens illas ut de hoīe difformi conuerſo ad conformem per imaginationem.

Auerro. Cō. 12. Auer. uero aliter probat cœlum habere ſex differentias poſitiōis,arguit enim hoc modo. omne animatum quod pluribus partibus motus fertur ex parte propria per partem propriam,ad partem propriam, habet ſex eiuſmodi differentias,cœlum eſt animatum quod pluribus motibus mouetur ex parte propria ad partem ꝓpriam,igitur habet illas ſex differentias. Minor diuiditur in tres propōnes. quarum prima eſt cœlum mouet̄ pluribus motibus.ſecunda motus cœli eſt ex parte ꝓpria ad partem propriam.Tertia,cœlum eſt animatum dicit Auer.duas ultimas propōnes eſſe per ſe notas: cœlum.n.moueri ex parte propria ait patere. Amplius, cœlum eſſe aīatum ſilr manifeſtum eſt per ſe, tam & ſi Simplic.hic diſputat,quod nos alio loco ꝑtractauimus.

A Cœlum uero moueri pluribus motibus non exponit, nec ait patere,poteſtatem tn̄ intelligi de motibus partialibus,una.n.motus pars īcipit ab ortu & terminatur ad culmen cœli. Alia e culmine ipſo ad occaſum,alia ab occaſu in imum cœli. Vltima ab imo in ortum rurſus.

Sed occurres, nam ex qualitatibus illarum pōt haberi intentum.Si.n cœlum mouetur ex parte propria ꝑ partem propriam ſuper partem propriam, ſequitur ipſum habere dextrum ſiniſtrum,& cætera id genus. Silr valet,cœlum mouet̄ pluribus motibus per ſe, igitur habet dextrum & ſiniſtrum,& cætera id genus, rurſus valet,cœlum eſt aīal,igitur habet dextrum & ſiniſtrum et reliqua,maxime ſi ſit aīal perfectum. Quæres igitur cū Ariſt.non accepit niſi tm̄ illam,cœlum uidelicet eſſe animatum,& prætereijt alias duas,e quibus non minus ſeqtur propoſitum illud. Innuit Auer. ſolonem, hoc eſſe factum, quia Ariſt. voluit dare cauſam ob quam habet dextrum & ſiniſtrum, & per ꝯns reliqua, quæ cauſa eſt

B eſſe aīatum,modo per alias duas non habetur cauſa, ut igitur demonſtratio ſua ſit per cauſam ſumpſit cœlum eſſe aīatum,& prætereijt reliquas,hæc ad q̄onem. Quo uero ad exemplum Ariſt.de homine cōformi,qui prius erat difformis Auer.voluit hoīem illum debere habere duas cōdōnes.prima eſt ut caput habeat ad polum meridionalem ſiue antarcticum,pedes ad polum ſeptētrionalem ſiue arcticum,dextrum ad ortum, ſiniſtrum ad occaſum,pectus & partem anteriorem ad culmen cœli quod ſuper terram eſt dorſum & partem poſteriorem ad imum cœli, quod eſt ſub terra, huius cauſam affert, quia aliter non eſſet motus cœli ab ortu in occaſum per meridiem ſuper duos polos,quod eſt contra rōnem,nā pars culminis cœli, quæ eſt ſuper terram eſt p̄ſtabilior, igitur debet eſſe prima in motu,& magis ꝗ pars cœli q̄ eſt ſub terra. Amplius,ortus eſt præſtantior occaſu,igit̄ ab ortu debuit incipere ſm̄ nām uerſus culmen diei, veluti e parte nobiliori uerſus partem nobiliorem. Secunda huius hoīs conditio eſt,ut homo ille conuertatur ad

C figuram ſphæricam,oībus uirtutibus & potentijs,quas habebat ante conuerſionem,remanentibus. Quibus ꝑſpicuum eſt talem hoīem habere has uirtutes,& eſſe cōformem.igitur cum conformitate partium ſtat diuerſitas uirtutum. Addit Auer. aliud exemplum ad ꝓpoſitum,vt ſi homo ſiniſtro pede fixo e dextro uerſus ſiniſtrum uolueretur perpetuo,ubi patet ipſum eſſe diuerſarum uirtutum,& conformem eſſe,& ita cœlum. Sed occurres Ariſt.nam condōnalis nihil ponit ineſſe: igitur ex illa condōne,uidelicet ſi incœpiſſet moueri,nō debet poni ineſſe,quod habeat principium motus: poteſt.n. condōnalis eſſe uera,cuius an̄cedens & conſequens ſunt impoſſibilia, ueluti ex illa conditione, ſi equus uolat, nunq; de ineſſe ſequitur ipſum habere alas. Auer.q̄ſi ſoluens fingit duo principia in cœlo, magnitudinis et tēporis,& ſic vult cœlum habere principium magnitudinis,ut orientalem partem,& ſi non habeat principium tpis,& ita uidetur euadere a q̄one. Sed hæc ſolutio friuola uidetur. nam tunc dextrum non eſſet in cœlo niſi

D ſub ea ratione,qua eſſet principium latitudinis, & nō q̄ eſſet principium motus, cuius contrarium ſentit Ariſt.

Melius dici poteſt ꝙ licet conditionalis nihil ponat ineſſe:poteſt tamen eſſe ſignum propoſitionis de ineſſe, hæc enim conditionalis,ſi cœlum īcœpiſſet moueri,haberet dextrum,eſt ſignum ꝙ oriens eſt dextrum, non tamen cauſa,hæc tamen dubitatio accidit ī textu ſequēti,ſed propter commentum mota eſt hic.

Eodem modo de mouendi principio eſt intelligendum.Etenim & ſi nunquam cœlum moueri cœperit principium tamen habet ipſum neceſſe eſt, unde incœpiſſet,ſi tale mobile inciperet moueri,& rurſus moubitur, ſi ſtabit.

Expositio. Soluit ad secundā et ait, non propter hoc esset negan dum principium mouendi e cœlo ipso, & si non cœperit moueri, vt si hō perpetuo super pedem sinistrum eēt motus in orbem, non minus haberet dextrum, & inqt. Eodem aūt modo de mouendi principio est intelligendum, etenim & si nunq̄ cœlum moueri cœperit, principium tñ habeat ipsum necesse est, vnde incœpisset, si tale mobile inciperet moueri, & rursus mouebitur, si stabit veluti homo haberet dextrum qđ est motus principium, etiam si motus esset perpetuo in orbem, & ita nō repugnat ei quod perpetuo fertur, habere principium motus. Dubitatio vero huic contingens est soluta in commento dicto.

At longitudinem ipsius dico, quę ad uertices est intercapedo, atque uerticum, alterum sursum, alterum deorsum, differentiam enim hæmisphæriorum in solis his cernimus, argumento q̄, uertices ipsi non mouētur. Præterea etiam mundi latera sursum esse, & deorsum non dicere consueuimus, sed esse præter uertices, propterea quia hęc est ipsius longitudo. In latus enim est, quod pręter sursum atq; deorsum est.

Expositio. Hactenus q̄ cœlum habeat dextrum et sinistrum, et penes quæ sumantur declarauit, nunc de ipsius supera & infera parte pertractat, & inquit. At longitudinem ipsius dico, quæ ad vertices est intercapedo, vertices.n. sunt, quos græci polos vocant, linea itaq̄, quæ e vertice traheretur ad verticem longitudo mundi siue cœli ē, quæq̄ diameter ēt dicitur, atq; verticum lineam illam terminantium, alterum sursum, alterum deorsum dico, generatim igitur quæ longitudo, & quæ pars supera & infera sit, patet. Hoc probat primo sic, ea penes quæ attenditur distātia semisphærarum, sunt sursum & deorsum, sed penes uertices attenditur distantia hemisphæriorum, igitur vertices sunt partes sursum & deorsum. Minor patet pro tanto, quia solum vertices in cœlo sunt imobiles, & propterea solum super ipsos fit motus.

Debes scire q̄ cœlum est sphæra, cuius vna medietas arctica, altera antarctica est, linea.n. æquinoctij diuidit illas, dicitur vna arctica siue septentrionalis, quia punctus ipsius medius est vertex septentrionalis, dr̄ altera antarctica, quia punctus medius est vertex meridionalis, & ita patet hemisphæria sumi penes eiusmodi vertices ob illorum immobilitatem, inquit. Drīam enim hemisphæriorum, vt q̄ vnum sit septentrionale, alterum meridionale in solis his punctis cernimus, argumēto q̄ vertices ipsi non mouentur, & ita videtur vti cētra illorum, hoc docet totam cœli longitudinem esse intercapedinem ad illos vertices. Secundo idem persuadet a cōsueto modo loquendi, & hoc, quia quæ sunt ad ortum & occasum nō solemus dicere esse sursum, vel deorsum, sed magis ad latera, quæ vero sunt ad vertices ipsos solemus dicere ipsa esse aut sursum, aut deorsum. Qui loquendi vsus docet vertices esse sursum & deorsum, ortum & occasum esse latera siue latitudinis terminos, videlicet dextrum & sinistrum, inquit Præterea ēt, mundi latera sursum esse & deorsum non dicere consueuimus, nec ea quæ ad illa sunt, sed esse præter vertices: ppea quia hæc est ipsius cœli longitudo In latus.n. est qđ p̄ter sursum & deorsum est: & sic ab hoc loquendi modo, habemus ortum & occasum esse latera, siue dextrum & sinistrum vertices uero esse sursum & deorsum. Sed occurrit

Quæstio. Auer. quia nō vr̄ uerum uertices esse imobiles. Nam uel quiescunt p se, uel p accn̄s. Si p se, igitur pn̄t moueri, cui .n. inest unum oppositorū eidem inesse potest alterum, per regulam topicam, si per accidens, igitur ad quietem alicuius per se, sed nihil est actu in ipso cœlo, quod per

A se quiescat, igitur nullo pacto quiescunt. Innuit Auer. duas solutiones, quarum prima est Aristo. loquitur, s̄m imaginationem mathematicorum: illi enim fingunt polos siue vertices immobiles. Secunda est, uertices ipsos quiescere per accidens ad quietem partium, quæ iuxta uertices ponuntur, quæ quidem quiescunt s̄m naturā, & subiectum, licet s̄m formam moueantur, ut. 6. physicæ auscultatio. dictum est. Vertices igitur per se s̄m formam mouentur, quiescunt tamen per accidens quiete partium, quæ quiescunt s̄m materiā. Sed hæc Auerr. determinatio friuola uidetur. primo, quia si uertices mouerentur aut motu recto, aut circulari. non recto, quia neque sursum, neque deorsum, neque circulari, quia oē quod mouetur circulariter describit circulum apud Euclidem. Quod si uertex describat circulum, tunc illius circuli adhuc erit dare centrum, & uertices, & ita in infinitum. Secundo datur medium inter quiescēs & mobile uidelicet quod non mouetur, Deus enim neque quiescit, neque mouetur, sed est imobilis ita uertices nec mouentur, nec quiescunt, sed sunt immobiles, quia cū sint

B indiuisibiles, non sunt apti motui, nec quieti. Solebam dicere uertices s̄m mathematicorum imaginationem eē puncta indiuisibilia, quæ nec mouentur, nec quiescunt, & sic procedunt rationes. Secundum physicam imaginationem sunt partes minimæ, quæ mouentur motu totius per accidens, cum sint moueri aptæ, cum sint diuisibiles, & hoc modo concederet Auerr. illos describere circulos per accidens pp motum fundamenti. & cœli

Sol. Auer. — Cōf. auer. — Cōfutatio

Verticum uero, qui nobis apparet infera pars est, qui uero nos latet est supera. Nam dextrum cuiusque dicebamus unde motus localis principium est. *At conuersionis cœli principium est, unde exoriuntur sydera, quare hoc erit dextrum. Sinistrum uero, ubi occūbunt. Si igitur a dextris incipit, & circunfertur ad*

C *dextram, uerticem qui nos latet, superam partem esse necesse est, si enim erit is, qui apparet, motus erit ad partes sinistras, quod quidem non concedimus.*

Hactenus generatim q̄ uertices sint sursum & deorsum cœli, nunc speciatim dicit uerticem qui nobis apparet esse partem inferam, qui uero nos latet, esse partem superam. Syllogizat autem sic, si motus cœli incipit ab ortu, & finit in occasum, polum qui nos latet oportet esse superum, qui nobis apparet inferum, sed motus cœli incipit ab ortu, igitur polus occultus est sursum, Inqt. Verticum uero qui nobis apparet infera pars est, qui uero nos latet, est supera, probat supponendo quæ de dextro & sinistro dixit, & inquit. Nam dextrum cuiusque dicebamus unde motus principium est, at motus localis cœli principium est. Vnde exoriuntur sydera, igitur in prima figura ortus erit dextrum, sinistrum uero ubi occumbunt. Hoc sumpto arguit. Si igitur mo

D uetur a dextris & circunfertur ad dextra, uerticem qui nos latet, superam partem esse, necesse est. Probat positionem antecedentis per locum a contrario, & inquit. Si enim is erit qui apparet, motus erit ad ptes sinistras, quod quidem non concedimus. Vbi nanque ille homo fingeretur, qui caput haberet ad uerticem apparentem, & pedes ad uerticem occultum, non posset habere dextrum ad ortum, nisi dorsum teneret ad culmen diei, quod est contra dicta. Propterea si debeat habere pectus ad culmen diei, & dextrum ad ortum, caput habeat ad polum occultum, pedes ad polum sublimen necesse est.

Expositio Auerro. Cōmēt. 15. Qō Aut. Auerroes etiā in commento huius loci digredit̄ ibi. Sed habet quandam quæstionem, ubi mouet qōnem. nam aut Aristot. per dextrum & sinistrum & eiusmo

di cætera vult partes cœli integrales, vel extrinseca q̃dã. A
Si partes, tunc mutabuntur: erit enim vna pars nunc in ortu, nunc in occasu, & in alijs locis. Si intelligit extrinseca, non videtur quæ sint. Hanc quæstionem soluit ibi & visum est mihi, & sol. eius forsitan est ꝙ eiusmodi virtutes sunt animæ cœli potestates, vt illæ hominis. Et tunc bifariam consyderari possunt aut respectu animæ tantum, & sic sunt in vniuerso cœlo, & in qualibet parte cœli, veluti anima ipsa etiam, & hoc modo sunt imutabiles. Aut respectu illius in quod influunt, & hoc dupl'r, aut respectu cœli, in cuius partem primo influxerunt, & sic pars cœli nobilior quę primo fuit in ortu, dicitur dextra, quæ forte fuit stellatior pars orbis primi, & huic opposita fuit in occasu. Si enim cœlum incœpisset moueri hæc pars fuisset in ortu primo, & hęc primo recepisset influctiam dextri, & hoc modo hæc pars mutatur de dextro in sinistrum, quia nunc est in ortu, nunc in occasu, nunc in alijs posituris. Aut respectu mundi habitabilis. In cuius una positura perpetuo ifluit, et hoc modo sunt immutabiles, quia ea pars mundi, quæ primo vim ortus assumpsit, semper eam detinet per eandē proportionem ad vertices & ad centrum. Et vt vno verbo dicam, hæ drīæ positionis accipi possunt pro virtutibus animæ absolutæ, & sic non mutantur, & non sunt in aliqua parte mundi magis q̃ in alia. Alio modo pro partibus cœli, quæ in prima motus genitura, si incępisset susceperunt influentias talium, & sic sunt partes ĩmutabiles ẜm absolutam rationem, licet mutationem subeant respectu mundi inferioris. Tertio possunt sumi pro posituris mundi acceptis in comparatione ad vertices & centrum, & etiam sic sunt immobiles, quia ea mūdi positura quæ semel fuit ortus, semper est dextrum, & in alijs similiter, et ita per ortum vult esse intelligendum eam mundi posituram, ad quam primo prima pars cœli fuisset si incœpisset moueri, vt ea in qua fuisset Cãcer, qui fuit horoscopus geniture mundi, & per occidens vult partem huic contrariam, vt eam mundi posituram, ĩ qua fuisset Capricornus. Et addit istas posituras esse stabiles, si terra quæ nunc habitatur, nãliter semper habitetur, ꝙ ait propter eos qui volunt terram debere coopeꝛiri aquis nãliter, & ꝙ non mutetur simpliciter ẜm totū quod ait propter tenentes diluuium, quod ait concessisse Albumasarem mathematicum. Debes scire pro declaratione huius loqui ꝙ Ptolemæus fingit vnum orbē maximum non realem, sed more geometrico imaginarium, qui immobiliter totum mundum continet. Hunc realem esse dicunt catholici, & stabilem atq; locum beatorum, sed siue sit realis, siue imaginarius, propositum non destruit. Quo ficto, vlterius oportet imaginari illū hominem magnum conuerti in hunc, ita vt dextrum eius conuertatur in eam huius cœli partem, super quam emergisset prima pars cœli realis, & hæc est dextrum et ortus, sinistrum vero conuertatur in eam huius orbis partem, quæ primæ opponitur, pectus eius in tale culmen super terram constitutum, dorsum in imum sub terram positum, caput vero ad verticem antarcticum meridionalem australem, pedes ad polum illi contrariū arcticum septentrionalem borealem. Hoc constituto, dicendum uirtutes aiæ, siue cœli, siue mundi posse trifariam consyderari, aut respectu huius orbis imaginarij, hoc modo sunt stabiles atq; fixæ. Semper. n. vis dextri influit in ortum huius qualitatem initiatiuam motus ꝑpetuam, & uis sinistri influit in occasum huius sil'r qualitatem terminatiuam motus, & sil'r aliæ uirtutes in alijs huius orbis differentijs. Aut respectu orbis mobilis motu diurno, & hoc mõ in prima orbis motione ea huius orbis mobilis pars recepisset uim dextri, quę primo fuisset in ortu primi orbis, quæq; moueri cœpisset versus culmen diei, & sic de alijs ẽt dicendum est. Et hoc modo tales uirtutes sunt mobiles, et ĩmobiles, mobiles quidē, respectu orbis imaginarij fixi, quia mouentur cum suis illis partibus, quæ primo affectę fuerunt ab illa cœli aia.

Solutio.

Differentiæ situs tripliciter sumūtur.

De orbe ficto.

B

C

D

immobiles vero respectu partium cœli ĩ quibus fuerūt receptæ, nam illæ nunq; desinunt, atq; nunq̃ in alias migrant. Aut considerari possunt absolute, hoc est nec respectu orbis imaginarij, nec respectu orbis mobilis, sed vt sunt vires aiæ, & hoc modo sunt immobiles oino, quia sunt totæ in toto illo, & totæ ĩ qualibet parte illius & hoc semper & imutabiliter, hæc est declaratio Auer.

Secundo dubitaret aliquis in tales uirtutes sex sunt in cœlo, & arguit Auer. ꝙ non, quia tunc essent formæ in subiecto, & ita mãles, igitur corruptibiles, igitur aliqñ corrumpentur, al'r poſſe redderetur impoſſe, declaratum est .n. generatim tam in substantiis, q̃ accñtibus oẽ corruptibile necessario corrumpi. Soluit Auer has potentias siue virtutes non esse mãles, hoc est eductas de potẽtia mãæ, sed sunt potentiæ aiæ cœli, quæ cœlo vnitur ẜm se, & oẽs eius potentias proprias, qua rõne sunt formæ immãles veluti & ipsa aĩa, cuius sunt, licet sint cœlo copulatæ veluti aĩa ipsa. Adhuc occurres, quia tales sex drĩæ sunt in p̃nto relationis, sed vt sic sunt in prædicamento qualitatis, aut subẽæ, cum sint, aut animæ cœli qualitates, aut ipsa anima. Adhuc respondet Auerr. & vult tales drĩas posse etiam sumi pro relationibus q̃busdam, non tantum pro potentiis ipsis. nam si sumanẽ respectu animæ sunt substantiæ, vel qualitates. Sin autē respectu terræ habitabilis nostræ, sic sunt relationes siue similitudines quædam sumptæ respectu terræ, ceu sumuntur in columna respectu aĩalis, ita vt ea pars sit in cœlo dextra, quæ est in directo illius habitationis, vbi ꝑ apparuit cœlum moueri si incœpisset moueri, ea anteriore, quæ trãsit per eam terræ partem ad quam primo cœpisset emergere, & sic ĩ cæteris suo modo, & hoc mõ tales relationes sunt fixæ, quia sunt subiectiuæ in terra ipsa, & reales respectu terræ. In cœlo autem sunt respectu rationis, & imaginariæ, vt de columna dicitur in. 7. physi. hoc aũt persuadet authoritate Arist. qui ait Deū esse in maximo circulo ut in orbe primo, & non nisi in orientali parte illius, qua ratione fit ut orientalis pars sit dextra, debet enim Deus esse in nobiliori parte, qualis pars est dextra. Et hoc modo vt dicit non mutantur istę differentiæ, quia sunt reales respectu terræ & fixæ, licet partes continuo mutentur, ut accidit ĩ motu rotæ, quæ mouetur a motore fixo, vbi patet partes variari, & respectus ad illum esse inuariabilem. Soluit obiter dubiū, dixerat enim Deum esse in parte oriẽtali, cum pars oriẽtalis sit ampla & magna, quæret quis, in qua parte illius sit Deus. Soluit, Deum esse in medio ortus. nam ibi apparet potentia mouendi illius. Sed adhuc dubitares, in cœlo nanq; sunt nobile & ignobile, igitur cœlum fit ex contrariis. Rñdet in calce commenti, & vult partē nobilem esse stellatam, ignobilem esse non stellatam, & hoc modo cœlum bene est ex partibus diuersis, non tñ contrariis. Adhuc dubitabis, cœlum mouetur successiue de dextro in sinistrum, & de ante ĩ retro, & omnis successio est per admistionem contrarii, igitur in cœlo ẽ contrarietas. Rñdet authoritate Alexandri non semper successionem esse ꝑp admistionem contrarii. potest enim qñque esse propter incompossibilitatem terminorum vt 6. physi. est determinatum, hæc Auer. in commento, in quibus erunt dubitationes non paruæ.

2. dubiū.

Sol. Auerr.

3. dubiū.

Solutio.

4. dubiū.
Solutio.

5. dubiū.
Solutio.

6. dubiū.
Solutio.

Patet igitur cum verticem, qui nos latet, cœli partem superam esse, & eos quidem, qui illic incolunt in hemisphærio supero esse, atque in dextris, nos autem in infero, atque sinistris, cuius contrarium Pythagorei autumant, qui quidem nos supera faciunt dextraque in parte, illos infera atque in sinistra, at contrarium accidit.

Ex dictis, duo concludit. Primo conclusionē principalem, uidelicet ꝙ uertex meridionalis est cœli ꝑs su-

pera'. Secundo ꝙ illi qui sub illo uersum illum in- B colunt, sunt in parte mundi supera, nos vero e contra sumus in infera parte, quia versus verticem Septētrionalē quæ est cœli pars infera, hæc aūt sunt de directo contra Pythagoreos vt ait. Inquit. { Patet igitur eum verticem qui nos latet, } cum sit sub pedibus, quem manes videt { cœli partem superam esse } hoc est primum { & eos quidem qui illic incolunt in hemisphęrio superiore esse, atq; in dextris nos aūt in infero, atq; sinistris, } & hoc ē scdm { huius contrarium Pythagorei autumant, } illi .n. nos supera faciunt, dextraq; in parte, illos īfera atque in sinistra, at vt inquit { Contrarium accidit, } hæc cō/ tra Pythagoreos. In quibus erunt dubōnes non paucę.

Sed secundæ conuersionis, ceu uagarum stellarū, nos quidem in superis dextrisq; sumus. Illi uero in i/feris atque sinistris, est enim his motus principium contra, quia latiōes ipsę contrarię sunt. Quare fit ut nos in principio, illi in fine simus constituti. De partibus igitur per dimēsiones, locosq; definitis hæc hactenus. F

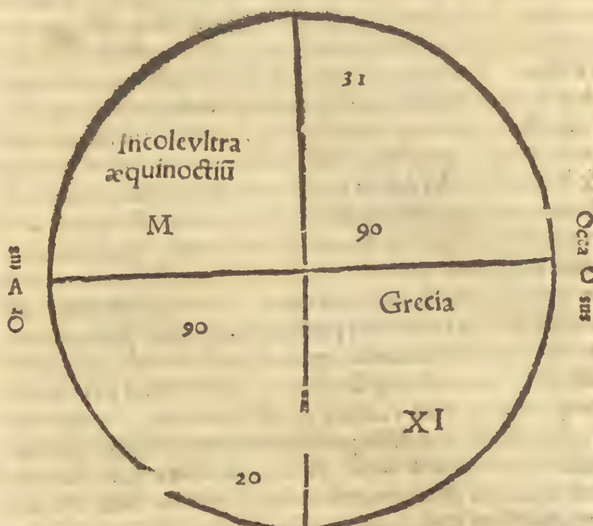
Expositio. Forsitant vult declarare, quo nam modo hæ pōnes distinguantur s̄m motus stellarum vagarum, quæ græce planetæ dn̄r, et hęc est bona expositio, qua Thomas textum hunc exponit & placet. Aut forsitan vult declarare quonam modo nos sumus siti respectu motus planetarum, declarauit .n quo modo sumus collocati respectu motus diarij, & hoc modo exponit Auer. & pro hac expōne facit ea rō, ꝙ Aristo. quasi verificat pōnem Pythagoricorum. Sed quouis modo exponatur, debes scire vsque ad tempora Arist. duos motus in stellis esse deprehensos, alterum diarium communem oībus stellis quo videlicet mouentur orbis stellatus, & omnes alij orbes in .24. horis. Alterum vero proprium huic aduersum ab occasu in ortum: quo motu mouetur planetæ diuersis temporibus, vt Sol & Venus & Mercurius fere in anno, Mars in duobus, & alij suis temporibus, quo motu stellas fixas moueri vsque ad tempora Arist. non fuit obseruatum. Tunc sequitur ortum in tali motu & dextrum esse in occasu, sinistrum in ortu, sursum ad Septentrionem, deorsum ad meridiem, ante ad culmē, retro ad imum. Et iuxta hæc patet habitatio nostra qualis sit respectu motus huius Inquit { Sed secundæ conuersionis, quæ est vagarum stellarum, nos quidem in superis dextrisque sumus, illi uero in īferis atque sinistris. } Cuius causam subdit, & inquit. { Est enim his (vagis stellis) motus principium contra (aut his habitantibus,) quia lationes ipsæ contrariæ (hoc est aduersæ) sunt: non enim proprie est in eis contrarietas. Cōcludit, quare fit vt nos in principio, illi in fine collocati simus } demum epilogat, et inquit. { De partibus igitur per dimensiones, locosque definitis hactenus } has enim partes dupliciter descripsit per dimensiones ut dextrum p̄ esse principium latitudinis, & alias alijs modis, & per motum localem vt dextrum, per esse principium motus localis, & cæteras alijs modis, hæc Arist.

(margin: πλανῆται. errores, et erraticæ, seu uagātes ac errates stellæ. Duo i cœlo motus.)

QueAuer. Cōmē. 16. Ex his colligit Auer. de intentione Arist. posse esse habitationem ultra æquinoctium, vtpote inter polum meridionalem & circulum Capricorni, veluti citra & inter polum septentrionalem & circulum Cancri. Et hæc ē intentio Arist. in Meteoris, & Alexandri & Simplicij, & his nostris annis. 1507. verificatum est per nauigantes, q ultra æquinoctium per multa miliaria inuenerunt habitationes, sed de his alias. Sed mouet Auer. quæstionē. nam in qualibet quarta terræ est dextrum et sinistrum, ante & retro, sursum & deorsum, immo in qualibet ciuitate immo in qualibet domo. igitur quare Arist. dixerit incolentes meridiem esse in dextro, & sursum, & nos eē deorsum & sinistris: Soluerunt quidam Aristotelem p̄

(margin: Habitatio ultra æquinoctium. Q. ō auer. Prima sol.)

nos intellexisse græcos ut sit sensus, nos.s. græci sumus deorsum quia sub polo septentrionali, & ī sinistro istius quartæ, quia græci uergunt magis uersus occasum.



C̄ofutatio. p̄ Auer. Sed hanc r̄nsionem refellit Auer. quia a pari nōnulli et illorum alterius poli sunt uersus occasum, & nonnulli uersus ortum, igitur absolute non debuit dicere eos esse in dextro, & ita vr̄ eum non esse locutum de græcis tm̄ sed de tota hoīum societate, quæ citra æquinoctium est, & de tota societate hoīum, quæ ultra æquinoctium est, & sic vr̄ non parua qō. Themistius dixit ut narrat Solu. The. Auer. Aristot. esse locutum more Pythagoreorum, qui G dextrum & sursum pro eodem sumunt, & sinistrum & deorsum, & tunc iuxta hoc nulla est qō. nam ubi nō est necessitas, loquendum ut plures, huius solōnis est Thomas. Tertio respondet Aristotelem alr̄ accepisse hic dextrum & alr̄ antea. hic enim dextrum pro nobili, & sinistrum pro ignobili sumit, & sic polus meridionalis est sursum & dextrum hoc est nobile, polus noster est deorsum & ignobilis. At Pythagorei contrarium autumant, dicunt enim hūc polum esse sursum & dextrū, quia nobiliorem illo. Cuius signum forte dicunt esse ex multitudine stellarum, quæ in parte hac cœli sint, qua rōne dixerunt quidam hūc locum esse habitabilem naturalr̄, dicentes p̄p stellas terram hanc exiccari ab aquis quia stellæ calefaciunt hunc locum, igitur hic polus est præstantior, saltem præstatu stellarum, et dexter siue nobilis, ut dixerunt Pythagorei. Rn̄det pro Aristotele asserens fortasse stellas huius poli esse plures numero & q̄titate discreta, illas pollentiores et maiores, & ita illa ps facit ad paucioribus, quod hæc pars pluribus facere nō H pōt, & ita illa est nobilior. Sed tunc Auer. q̄rit utrū pars Quæstio. meridionalis sit nobilior parte septentrionali: hæc enim quæstio uidetur ambigua, quia locus ille est deorsum, et sinister respectu motus planetarum, igitur est uilior, at noster respectu motus diurni est e contra: est enim sinister & inferus, igitur uilior, ideo undique sunt angustię. Solutio.

Soluit sub ambiguo. nam si motus diurnus est nobilior motu uagarum, ille erit prestabilior, quia sursum & dexter. at si contra motus uagarum est nobilior motu diurno, iste nr̄ est nobilior te dexter. Aut alr̄ locus cœli dicendus est nobilis & ignobilis pro ratione stellarum, & quia stellæ illic sunt maiores & pollentiores, forte ille locus est p̄stantior, ait tamen quæstiones has, & siles non posse attingi ab intellectu nostro, aut saltem eē difficile. Astronomi uero dicūt illos præstare, quo ad

uitæ

vitæ longitudinem, nam sunt in dextro & supo motus diurno, e quo est continuatio & vitã. Nos uero pstare quo ad reliqua animæ, quia hæc sunt a uagis stellis, sub quarum dextro & supero collocamur, hęc satis.

Prima qõ gñalis.

SEd circa finem huius capituli quærunt, an in cœlo siue mundo sint hæ sex positiones, dextrũ & sinistrũ, ante & retro. Et arguo ꝙ non. Primo hæ positiones siue partes differunt specie. Sed in mundo siue cœlo non uidetur differre partes specie, igitur in cœlo hę esse non possunt. Secundo hæ sumebãtur & definiebantur ꝑ diuersos motus ut dextrum per motum in loco, ante per motum alterationis, sursum per motum auctionis. Sed in cœlo non est nisi unus & simplex motus localis, igitur hæ nõ sunt in cœlo. Tertio, omne corpus in quo hæ partes sunt, est dissimilare, sed cœlum nõ est dissimilare, immo conforme in se & quolibet sui. Ex his uidetur eiusmodi siue partes siue positiones non esse in cœlo. Secundo quærunt utrum dextrum cæli sit ortus, & uidetur ꝙ non. Primo, ortus non est principium latitudinis, igitur non est dextrum, tenet cõsequẽtia per definitionem dextri, antecedens patet, quia Ptolemæus sumit, per distantiam polorum latitudinem, ꝑ distantiam ortus & occa us sumit longitudinem. Secundo, si ortus esset dextrum ubique in cœlo esset dextrum, quia quęlibet pars cœli potest esse ortus alicui habitationi. Tertio, si motus incępisset non prius incœpisset in ortu, ꝙ̃ in cęteris cœli partibus, quia est continuum, & continuũ est cuius motus est unus, igitur non magis ortus est dextrum cœli q̃ quæuis alia pars.

Secũda qõ

Tertia qõ.

Vlterius tertio dubitatur, vtrum sursum & deorsum debent sumi a polis, & uidetur ꝙ non. Primo, quia sursum est locus ignis, deorsum locus terræ. Secundo qa sursum & deorsum dñt sumi ẽm terminos longitudinis. Sed non est longitudo magis capienda inter duos polos, q̃ inter quæ vis duo alia puncta cuiuscꝫ maximi circuli. Tertio, deus est in loco supero, sed deus est in ortu, igiẽ ortus est superus locus. Quarto quærũt, vtrũ culmen cœli sit ante, & videtur ꝙ non. Primo ante est principium alicuius motus, sed culmen est medium cõtinuationis motus. Secundo, ante est principium alterationis, in cœlo non est alteratio. Tertio, ante est principium altitudinis, sed in cœlo nihil est al ius. Hæ sunt dubitatiões maxime de eiusmodi cœli partibus siue positis. Sed circa istas dubitationes primo loquemur generatim de toto, deinde speciatim de omnibus. Quantũ ad primam partem, quidam pœnitus e cœlo ipso eiusmodi differentias reales abstulerunt, dicentes omne tale quod eiusmodi differentias habet esse deformę, ac dissimilare, & quia cœlum est conforme & similare has positas e cœlo ipso remouent, sed quia dicitur qñcꝫ stella dextra, aliqñ sinistra propterea volunt eiusmodi differentias esse in cælo solum cõpositionem ad nos, terrãcꝫ nostram, quam inhabitamus, non aũt realiter vel subiectiue in cœlo ipso, vt de columna dicitur. Nonnulli intantũ huic positioni innixi sunt, vt dixerint hãc positionem esse Auer. cum dicat tales differentias inesse cœlo ꝑ respectum & similitudinem ad nos. Pythagorei vero cœlo tribuunt solum duas, dextrum & sinistrum, verticescꝫ ipsos esse dextrum & sinistrum & ortum & occasum similiter, & culmen & imum etiam, potissimum tñ ortũ & occasum. Mouentur enim ex hoc, quia in cœlo nõ est nisi vnus motus, videlicet localis, modo penes motum localem solum dextrum & sinistrum colliguntur. Ex his solum hæc duo cœlo ipsi tribuunt.

Quarta qõ

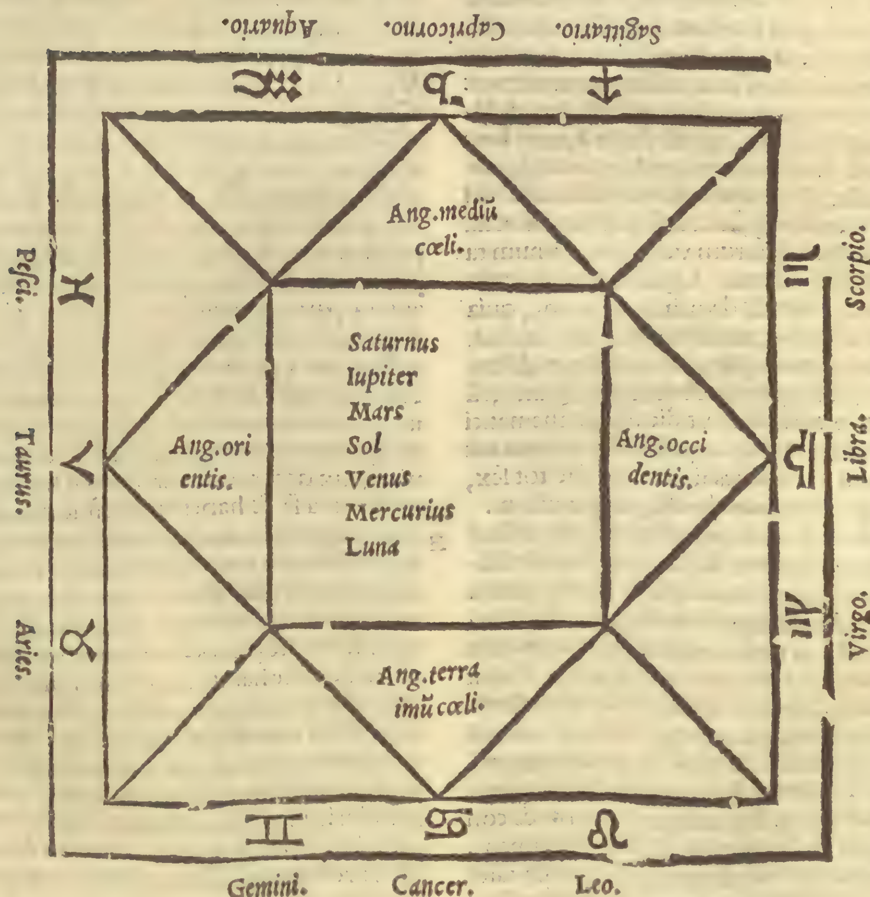
Sol. qõnis & solutiõis ordo.

Prima põ.

Confirmatio ꝑ aliquos.

Põ Pyth.

Cœli diuisio, ac mundi genitura secundum Aristotelis sententiam, si fuisset genitus.



Aliorū pō. Albertil.

Quidam alij volunt in cœlo eſſe tales differētias. Sed eſſe ſtellam tm̄, volunt.n.ſtellam eſſe dextrum cœli, ſiniſtrum, ante, & retro, & omnes differētias poſitionis in cœlo. Ad cuius declarationem diuidunt cœlum ipſum quatuor in quartas. Prima quidem eſt ab A in B, per tres horas ante punctum ortus, & tres poſt. Secunda eſt ab ipſo B in C per tres horas ante punctum culminis, & tres poſt. Tertia eſt ab ipſo C in ipſum D per tres horas ante occaſum & tres poſt. Quarta vero eſt ab ipſo D in A per tres horas ante imū & tres poſt.

Dicunt igitur ſtellam, verbi cauſa Solē in prima cœli plaga cōſtitutum eſſe cæli eius dextrū. Solem vero in ſecūda collocatū ipſum eſſe cœli ante. Solem in tertia poſitum eſſe cæli ſiniſtrum, ſolem in quarta diſpoſitum eſſe retro, quæ ratio docet nihil aliud eſſe eiuſmodi cœli poſituras ſiue differētias niſi ſtellā orbis diuerſimode conſtitutam, vt dicunt de orbe ſolis, ſic dici pōt in quolibet orbe, ois enim orbis habet ſtellam ꝓpriam, q̄ eſt potior pars, & ita illa eſt oēs hæ poſituræ, diuerſimode conſtituta. Hāc pōnem ſentit Alber. inter latinos nō paruus, nam ſtella eſt potior pars cæli igitur in illa ſunt oēs virtutes aiæ, & ipſa orbis aīa velut in corde omnes virtutes & ipſa anima. Sed hæc poſitio non eſt peripatetica.

Cōfutatio.

Primo q̄a ex hac ſequeretur ſolā ſtellā eē aīatā vel ſaltem principaliter animatā, quia ibi ſol eſt aīa cœli, & omnes virtutes. Et vbi conceditur, cū ſtella ſit aīata aīa nobiliori adhuc ipſa habet dextrū & ſiniſtrū & ante & retro, ſurſum, & deorſum, & redit qō de partibus eius, ex quo ipſa eſt vniformis, vt dictum eſt. Secūdo hæc pō eſt contra exemplum Ariſt. nam in litera declarans quo mō pn̄t tales partes cœlo ineſſe fingit hoīem magnum cuius dextrum teneat ad ortum, & ſiniſtrum ad occaſum & ante ad culmen & retro ad imum, & tūc vult talem hoīem conuerti in ſphæram remanentibus oībus virtutibus, ſi igr̄ ſtella habet oēs has virtutes & eſt hæc oīa diuerſimode conſtituta, tunc ille homo habuiſſet caput, pedes, pectus, & dorſum, & brachia oīa i ſtella, contra imaginationem Ariſtote. Simplicii, Auerrois, & oīum. Tertio, videtur hæc pō contra aliū caſum Auerrois & Ariſt. & cæterorū expoſitorū Aiunt .n. ortum eſſe dextrū, quia ſi cælum cæpiſſet moueri illinc primo cæpiſſet, ponaſ igiſ ad imaginationē, vel ſm̄ veritatem religionis motum incæpiſſe, certum eſt tunc cælū in primo inſtanti geniture habuiſſe oēs has differentias, & partes, q̄a ſi dextrū, igr̄ & ſiniſtrū, cum hæc ſint infima, vt dixit Ariſto. contra pythagoreos, igitur oēs priores habuiſſet, & cū tunc non habuiſſet actu ſtellam niſi in aliqua quatuor quartarū, ſequiſ tunc non habere illas omnes, ſed tm̄ dextrum vel aliquod vnum tale contra Ariſt & eius rōnem. Quarto tunc in cœlo nō poſſet aſſignare ſurſum & deorſum eſſe polos, quia nunq̄ ſtella venit ad polos, aut ad quartas illi vicinas, nulla.n. ſtellarum vagarum pōt vltra eclipticam diſtare plus ſex gradibus, vt ſupputant Aſtrologi. Quinto, cū tot ſint ſtelle in cœlo octauo & vt dicunt mathematici plures ſint æquepotentes atq̄ æquelucide, oportet aut has differentias non ſumi penes ſtellas, aut eſſe tot ſex, quot ſunt ſtellæ, quod non credo eſſe peripateticum.

Sicuti ſupiori figura

Sexto, tunc in mundo non pn̄t aſſignari tales differētiæ, de quo Ariſt. principaliter diſputat, nam nulla ſtella eſt quæ ſit principaliter totius mundi, immo ſolum tales differentiæ poſſunt aſſignari in ſingulo orbe, cuius eſt vna vaga ſtella. at non in mundo, neque in orbe ſtellato, cuius cōtrariū Ariſto. probauit, qui has docuit penes motum diariū, & penes motum vagarū ſtellarū. Innuens primas quæ ſumuntur penes motum diurnū eſſe totius mundi, ſecundas eſſe orbis ſtellarum vagarū. Quod aūt hęc pō ſit contra Auer. quem tātopere magnifaciunt, patuit cōm. 15. & præſentis cōm. 16. & contra Alexan Simpliciū, & omnes expoſitores græcos.

ꝓpria pō.

Reſtat ig tur vt primo concludamus in cœlo eſſe tales differentias. Secundo declaremus mentem Ariſto. dicamus igitur ſine dubio hæc cœlo eſſe tribuenda & ſm̄ rē & ſm̄ ſubſtantiam. Quod tribus rationibus poteſt explicari. Primo hæc competunt animali vt aīal, ſed cœlum eſt optimum animalium, igitur ſibi magis competunt, oē.n. quod impfectis aīalibus cōpetit, fas eſt vt pfectiori cōpetat, & hanc rōnē dixit Auer. eſſe a priori.

Prima rō.

Secundo, oē quod habet principia motus per ſe, quibus moueſ de parte terminata, per partē terminatā, & ſup partem terminatam habet dextrū, atq̄ ſurſum, & ante, pars.n. terminata vn̄ motus, dextrum eſt, pars p quam eſt motus ante exiſtit, pars ſup quam eſt motus eſt ſurſum, at cœlum hæc habet (vt ꝓbatum eſt,) igitur cęlum oīa hæc principia etiam habet. Tertio, omne q̄d moueſ a ſe habet dextrū, & cætera id genus. Nā quod mouetur a ſe habet principium motus & eſſendi, & manifeſtandi, & hoc dicitur dextrum, cœlum aūt moueri a ſe nemo dubitat, patet igiſ cœlū hæc habere. Quod quidem igr̄ cœlum habeat ſex differentias poſitionis, pſpicuum. Vlterius quales & quæ ſint, declaremus. vbi primo aīaduerſiōe dignum aliter Aſtronomū ſumere hęc & aliter naturalem. Aſtronomus.n. dextrum & ſiniſtrum ſumit penes ſitū ſtellæ ad ſtellam, ſimiliter & ſurſum & deorſum, ante & retro. Dextrā.n. appellat Ptolemæus ſtellā quę prius exoriſ ante ſtellam, vt ſi Mars ſit in ſigno Arietis, & Iuppiter in Tauro, Mars dr̄ dexter ad Iouem, quia exoritur nobis ante Iouē. Iouē quoque eſſe ſiniſtrum Marti, quia exoritur poſtea. Hoc ēt modo dicunt ante & retro. non enim faciunt inter dextrum & ante, ſiniſtrum, & retro differentiam. Superior vero ſtella eſt, quæ pauciores ſigni partes diſcurrit, vt Mars ſi fuerit in Arietis parte prima, Iuppiter in ipſius Arietis parte. 15 coniuncti dicunt, ſed in coniunctione Mars dicitur ſuperior. Sumitur ēt q̄nq̄ ſuperior pro digniori in ſigno, eſt.n. Mars in Ariete ſuperior Ioue, quia Mars habet in Ariete plures iuriſditiones q̄ haberet Iuppiter. aliq̄n ēt pro eius cōſtitutione in altiori parte orbili ſiue epicicli, vt q̄n eſt in auge, ſiue aſida. Hæc aſtronomi.

Quale ſūt dr̄iæ pōnis Quæ aſtrono. Stella dextra & ſiniſtra q̄.

Surſum & deorſum.

Nālis pō.

Naturales autē ſumunt hæc q̄nque penes vnū, q̄nque penes plures mot⁹, hoc eſt q̄tenus ſūt principia, vel fines vnius vel plurium motuum. pluriū quidem, aū dicunt quod eſt principium alterationis aut finis, dextrū principium lationis, ſurſum vero auctionis. Vnius vero dextrum dn̄t vnde inciperet motus, ante aūt p q̄d motus continuaſ, ſurſum ſup quod motus fit.

Verum apud phyſicos hæc ſumi pn̄t aliq̄n vt partes. aliq̄n vt vbi vt.4 phyſi.cō.5. vt quidē vbi, ſic duæ ſunt tm̄, videlicet ſurſum & deorſum in mundo infero, ſurſum quidem eſt locus ad quē leuia ferūtur deorſum vero locus ad quē grauia feruntur, & hoc modo nō ſumpſit hæc Ariſ vt vero partes, trifariā adhuc ſumpſerunt aut vt partes poteſtatiuas, hoc eſt pro poteſtatibus & virtutibus ipſis, aut vt partes integrales hoc eſt pro mēbris, aut vt partes relatiuas, hoc eſt ꝓ relationibus.

His viſis videndum eſt primo quonam modo hæc ſint in vniuerſo mundo. Secundo quo modo in ſingulo orbe. de primo dicamus has ineſſe toti mundo vt virtutes neminem debere dubitare. Nā cū hæc competāt ei q̄d mouetur a ſe, & habet animā ſiue deus ſit ut mūdi aīa, ſiue aliqua aīa in medio mundi (vt ponit Plato) hæc aīa ſine dubio pōt motū diurnū incipere: qua ratione vim dextri nanciſcitur, illum continuare, & ita vim anterioris, & illum circūuoluere, & ita vim ſupioris. quare aīa mundi erit iſte ptātes ſm̄ ſubiectum, differens tm̄ rōne cōi nāq̄ ptāte habita ad ipſam animā ſunt idē, rōne habita ad ptes cæli p quas influit, differunt. vt n. p ortum manifeſtat vim initiatiuam motus, dextri ptās eſt, ut p occaſum manifeſtat vim terminatiuam, ſiniſtri eſt ptās, vt per culmē manifeſtat vim continuatiuā poteſtas eſt anterioris, ut p polos vim ſuper q̄nā voluitur orbis poteſtas ſupera eſt, & infera. Secūdo dico has mundo in eſſe vt relōnes, nam tales partes terræ hītabili ſubiectiue inſunt, & cœlo terminatiue, ut dixit Auerr. ea n. eſt mundi

Primū de Quonāmō ſunt in vniuer.

Secundū

mundi pars dextra, quæ semp correspondet ortui terræ habitabilis, siue sit vna, siue alia atq; alia, ea sinistra quæ occasui, & sic de aliis. Dico tertio tales non posse inesse mundo vt partes siue membra, nisi p modū dicendum primo, quia nihil est in mundo difforme atq; dissimilare. Secundo, quia hæ partes mundi continue variantur (vt dicit Auer.) Hæc de differentijs generatim respectu mundi motusq; diurni.

Dubiū. Sed occurres. primo an hæ virtutes sint qualitates, vel subæ. Secundo quo nā mō cū difformitate virtutum stare pōt vniformitas corporis pfecti p illas maxime, quia ablata difformitate in quantitate, tollit̄ diuersitas in qualitate, est n. quantitas prior qualitate. Tertio, potētiæ differunt pactus, sed vnus est motus in cœlo, igitur vna potētia, hæ dubitationes sunt si hæ sumantur vt potestates. Vlterius si sumantur vt relationes, dubitatur ēt, quia dictū est has subiectiue in terra esse habitabili, & attributiue in cœlo, vt de colūna dr̄, hoc non vr̄ verum. primo, quia tūc cœlum siue mūdus nō esset formaliter dester, vel sinister, vel aliquid tale. Secundo, quia tunc quæ pars nunc est dextra efficeretur sinistra, quia quæ nunc est orientalis, erit occidentalis.

Dubitatio. Vlterius dubitatur vtrum hæ differentiæ possint attribui mundo aliquo modo vt sumūtur p membris siue partibus integralibus, hæ sunt dubitationes maximę. Ad primā dici potest has virtutes siue potestas s̄m rem esse subam, quia s̄m rē sunt ipsa cœli anima, quæ est multiplex potestate, p modum, quo diximus in aīa hoīs. Secundū vero modum qualitates, quia denoīant cœlum quale, atq; sibi tribuuntur veluti aduentitiæ, atq; exteræ, hęc ad primā. Ad secundā dici pōt quæ sunt dispersa in re inferiore, esse collecta in natura supiore, & quæ pōt natura inferior p difformitatem, & multitudinem, pōt natura superior p simplicitatem, atq; paucitatē, & sic aīa cœli p conformitatē cœli pōt exire in actus harū virtutum, ad quos nō exit ipsa natura inferior, per hāc paucitatē, & licet quātitas sit prior qualitate, nō tm̄ difformitas quantitatis est prior q̄litate, ipsa. n. difformitas qualitas est, & vna qualitas pōt remanere ablata alia, maxime cum remanet pprium subiectū. Ad tertiā, dico oēs has sex potentias attēdi penes motū localē tm̄ cœli, licet in aīali generabili penes diuersos motus, & penes vnicū motū, eo qa cœlū est simplicius & nobili⁹. Verū licet oēs hæ attēdant̄ penes vnū motū, nō tm̄ uno mō cōsideratū, vt. n. attēdit̄ ad illū motū vt inchoatus, sic est vis dextri, vt continuatus & sic, virtus anterioris, & in cęteris. Silr̄ & ita sunt plures potestates ab vnico actu diuersimode cōsiderato. Ad al's dubitationes alteri⁹ partis dico, ad primam dici pōt cœlum esse dextrum et sinistrū & eiusmodi formaliter pp hæc sumpta vt ptātes denominatiue denominatione extrinseca, pp relationes quæ sunt subiectiue in terra habitabili, terminatiue in ipso cœlo.

Cōcilium inter pythagoreos & pipateticos. Ad secundā, dico sine mutatione cœli nunc vnā partē effici dextrā, nūc sinistrā, & hoc sumēdo hęc p relationibus, quibus pythagorei & peripatetici pn̄t facile concordari nā pythagorici negauerunt alias differētias pōnis p respectū ad alias species motus videlicet alterationis, & auctionis. Dextrū aūt et sinistrū cœlo tribuerūt respectu motus in loco tm̄. Ad vltimā dico q tales siue ptātes, siue mēbra, siue relōnes nulli tribui pn̄t nisi quatenus moueť saltē spē motus localis, & qa mundus ipse vt vniuersum est nō moueť, nisi s̄m partes, idcirco sibi tribui nō pn̄t, nisi q̄tenus sibi cōpetit motus. Vn̄ Arist. primo declarat tales dr̄ias penes motū diurnū Secundo penes motū vagarū stellarū, & sic velle vr̄ has nulli inesse, nisi pp motū. Id aūt quod moueť principaliter ē primū mobile siue sit orbis stellatus apud Ptolem. & Arist. siue sit orbis nonus, qui est purus, & non stellatus, nunc aūt supponamus nō esse nonū orbē, atq; nullū supiorē vltra octauū stellatū, nā hoc est physicū, & pōt stare cū obseruatione oīum motuū, vt in nostris astronomicis diximus. Supponamus secundo motum diurnum incæpisse, aut saltē posse intelligi incæpisse, his

A habitis dicerē ēt posse sumi hæc sex pro membris, nam erit dextrū ea huius orbis pars, quæ ē præstatu prima, hæ aūt non pōt esse nisi aliqua quatuor aut Aries, aut Libra, aut Cancer, aut Capricornus Hæc. n. sunt principalia signa cœli, primo quia sunt initia diuersorū tēporum. Tum quia sole decurrente p ipsa non parua mutatio fit in die, nam decurrēte p Arietē efficit̄ æquinoctiū vernale, p Librā, efficitur æquinoctiū autumnale, p Cācrum facit Sol ipse solstitium æstiuum, p capricornum, facit solstitium brumale, quare hæc sunt cœli stellati potissima signa. Vlterius si cœpit mundus, probatum est in nostris astronomicis, cæpisse in vere, hoc est Sole decurrente per primam Arietis partem, ab Ariete nāque supputat annū Ptolemæus, et cæteri astrologi anni principium faciunt. Ex his arguo si mundus incæpit tpe veris sole tenente primam Arietis partem, vel in ortu fuit Cancer, vel Capricornus, vel Libra, vel Aries non pōt eē Cancer, nec capricornus, nec Aries, vt dicemus, quia motus principium vagarū stellarum est ab occasu, igit̄ oportet vt mundus cæperit Sole existente in occasu, qa

B nō cæpit nisi qn̄ Sol cæpit moueri, sed cæpit moueri ab occasu apud Aristotelem, igitur si mūdus incæpit in occasu fuisset Aries, & consequens in ortu fuisset Libra, in culmine Cancer, in imo Capricornus, hinc patet libram esse membrum dextrum, nam hæc primo suscepit vim dextram, cæpitq; moueri primo, atq; primo in ortu fuisse, Sinistrum vero esse Arietem huic diametrū, quem sol tenebat in occasu, a quo occasu cæpisset moueri per successionem signorum, versus Taurum, cœli ante esse cancrum qui tenebat culmen, retro vero Capricornum qui tenebat imum, & sic patet hæc sex posse capi p mēbris potestatibus, & relationibus. Hæc de vniuerso.

De differētiis cœlū p uagas stellas. Et de vagis stellis dicamus, Aristoteles enim sumpsit in motu harum sex istas differētias similiter vt in motu diurno, ppterea oportet dicere ita sese habere stellam ad orbem vt cor ad animal. Vt igitur cor est principale principium omnium eorū, quæ apparent in animali, sic stella in orbe, & vt cor est principale subiectum virtutū dextri, sinistri & cæterarum, & partes corporis non sunt

C principia harū s̄m esse, sed secundum manifestationem sic in quolibet orbe stella est s̄m eē oēs hæ virtutes, partes orbis manifestatiua principia tm̄. stella igitur est dextrum orbis secundum esse & manifestationem. s̄m esse quidē, quatenus oēs alias continet, s̄m manifestationē vero in, quia illa cæpisset appere motus orbis illius stellæ, pars vero huic opposita erit sinistra, pars huic culminās erit ante, pars huic infera erit retro, vertices vero orbis sursum & deorsum, septētrionalis supius, meridionalis inferius.

Error Albumasaris & cæterorū astro. Ex his patet si mundus cæpisset vt putat Albumasar, fuisse conuentum omniū stellarū vagarū in occasu, quia si cæpisset, omnes fuissent vbi cæpissent moueri, sed apud Aristo. principium motus stellarum vagarum est occasus, igitur omnes fuissent coniunctę in occasu. Secundo patet omnes fuisse in Ariete, imo in prima parte Arietis, quia si mundus cæpisset nō cæpisset, nisi libra exoriente, & sic Sole cum cæteris occūbente.

Vide supio rē figuram. Tertio, patet q fabulosa sit opīo Albumasaris, q

D mundi horoscopus sit cancer, vbi. n. Cancer horoscopasset in mundi principio, Sol culminasset atq; fuisset in medio cœli, & ita cæpisset moueri nō a loco principii motus eius, videlicet ab occasu. Vnde positio hæc & religionē, & philosophiā destruit. Quarto, patet quā fabulose præsagerint, qui scribunt annales prædictiones, oēs enim supponunt reuolutionē mundi ab Ariete, atq; mundi horoscopū esse Cancrū, quæ oīa sunt fabulosa & puerilia. Sed hæc ad astronomos, & de his speciatim hæc hactenus. Nunc ad rōnes in principio. ad primā concedo hæc differre specie, & in cœlo esse differentiam specificam saltē virtualē, siue potestatiuā. Ad secundam patuit solo. in cœlo n. hæc per vnicum simplicē motum colliguntur, & p vnicam simplicē figurā, quia est natura superior, p hæc ad tertiā. Ad rōnes alterius dubii, ad

primā secus est loqui de latitudine & longitudine habitationum, & respectu cęli Ptolemæus.n.dicit ab occasu in ortū sumi longitudinē, & a meridie in septentrionem sumi latitudinē, quatenus linea lōgitudinis est maior linea latitudinis vt in ꝓposito, est.n linea habitationis ab occasu ad ortū partiū. 180. linea vero hītationis a meridiæ in septētrionē est partiū. 63. At respectu mot° diurni secus est, vt diximus. Ad secundā patet solo quæ sit pars cęli orientalis gñatim & respectu vniuersæ habitationis, ea.n.est quæ correspōdet, vel correspondisset si motus cœpit primæ habitatiōi versus ortū, & sic de cæteris ꝑ correspōdētiā cæteris habitationis partibus. Ad tertiā dico ꝙ licet nulla pars cœli prius alia incipit prioritate tēporis pōt dici prius incepisse moueri primitate intētionis motoris, qa principalr illius motū intēdit. Ad rationes tertiæ qōnis patet solutio, ad duas primas. Ad tertiam vero dico deum esse in loco supero respectu terræ nostræ, vt in cælo, verū principaliter in dextro, vnde cępit cor & spiritus motus. Ad dubitationē quartā patet solutio. Et ad primā dictum est culmen esse ante quatenus manifestat principiū cōtinuationis, & hoc satis. Ad secundam similiter, non enim dicitur principiū altitudinis, quia sit principiū lineæ altioris, nihil.n.est ibi altius, vel longius altero, sed quia inde naturaliter altitudo debet mensurari. Hæc mihi videntur nunc, nam scripsi in libro physic & in libro destru.destru.sed nunc copiosius, quoniam hic locus est proprius.

Cum aūt motus circularis motui circulari cōtrarius non sit, considerandum quam ob cām plures sint lationes. Et q̄q̄ de his facere qōnem tētemus: quę lōge: absunt, dico longe: non tam secundum locum, q̄ potius ex eo quia accn̄tiū quę illis accidūt: oīno ꝑ paucorū sensū habemus, dicemus tn̄, atq; de ipsis causa hinc sumēda.

Expō. Hactenus de cęli posituris siue partibus qōnem terminauit nunc mouet quæstionem secūdā circa lationū pluralitatē, facit autē tria, mouet enim ipsam, & qōnis rōnē assignat, & difficultatē eius in mediū affert, deinde tentat solutionē iuxta vires eius. Quæstio itaq; est vtrū cœlestes lationes plures sint, ordo qōnis hic est, quia in solutione præcedentis qōnis supposuit duplices esse motus, diariū ab ortu in occasum ꝑ culmen, vagarum stellarū ab occasu in ortum ꝑ idem culmen, vt igitur id qđ supposuerat verū esse indicet, consequēs erat terminare hāc qōnem. Cā qōnis est.nā si cœlestes motus essent cōtrarii, statim solutio qōnis appareret, quia contrarietas esse non potest nisi cum multitudine, & ad minus inter duo, quia igitur tales motus non sunt contrarii (vt ꝓbatum est) iure emergit qō de motuū pluralitate. Debes Sēsus qōis. scire ꝙ differt quærere an plures sint lationes cœlorum, & quærere ꝑꝑ quid sunt plures, plures.n. esse sensu, atq; obseruatione deprehēsum est, primo nanq; esse motum diurnum sensu cōiter ab oībus, deinde motum vagarū stellarū, e contra obseruatum est sensu a sapientibus, ꝓpterea Arist. nō quærit an sint plures mot°, cā vero pluralitatis est ignota, atq; difficilis tentatu. primo rōne Heracliti, quia orbes lōge absunt a nobis, nā si ea quæ sunt in remota vrbe ignoramus, q̄to magis quæ sunt in cœlo, & ꝑꝑ quam causam sunt. Secundo, quia pauca videmus accidentia, e quibus per demonstrationem signi proficiscamur ad inuentionē cāæ, qua inuenta sciamus cām ob quā plures fuerūt motus cœlorū. Inquit. { Cū autē motui circulari motus circularis contrarius non sit considerandum quā ob causam plures sint lationes cęlestes. } Hæc est qō, & causa quæstiōis, deinde quæstionis difficultatem adiicit, & inquit. { vt q̄q̄ de his facere qōnē tentemus, quæ lōge absunt, } exponit se, & inquit. { Dico longe non tam ꝼm locum (vt putabat heraclitus) q̄ potius ex eo quæ accidentium, ꝙ illis accidunt) aut quæ ab illis proficiscuntur) omnino per paucorū sensum habemus }. ꝓponit tamen velle dicere aliqua de quæstione pro facultate ingenii, & hoc inquit. { Dicemus tamē de ipsis, atq; hinc causa sumenda, quā subiunget statim. Hæc est qō, & qōnis causa, atq; difficultas. Circa hāc partē annotemus, quæ Auer. fructuo se hic scribit. debes igr̄ scire primo ꝙ esse plures motus cœlestes potest declarari demōstratione sumpta ab agēte, quo pacto metaphysicus fortasse in lib. 12. metaphysicæ ꝓbauit, ꝓbauit.n. motus cœlestes esse plures, quia motores sunt plures, quæ via transcendit fines naturalis scientiæ. Alio modo demonstratione sumpta a fine, quod bifariam contingit, nam aut per causam finalem primam primūq; finem, quæ etiam propria erit metaphysico, quia primus finis, prima forma, & primus motor idem sunt in separatis substantiis. Aut demonstratione sumpta fine secūdario, qui finis est ipsum genitū, atq; generatio ipsa, & corruptio, ob quæ cœlū plurib° lationibus ferr̄, est enim opus operantis finis, et effectus finis agentis, & hac demōstratione Aristote. rem hanc F enitetur explanare. Ex his profecto argumentum pro astronomis, qui partem eam quam græci Apotelesmaticam vocant, nunc in ore hominum iudiciariā, approbatur. declarabit.n. Aristot. cœlum pluribus motibus moueri, quia hæc inferiora pluribus mouenr̄ motibus, & non vr̄ ratio cur hæc e cœlorum motibus proficiscūtur quo ad aliquos motus, videlicet generationem, & corruptionem, & non quo ad alterationem, actiones, lationes, atq; cæteros motus. Hinc eliditur cauillus Pici in lib. confutationū astronomorum, arguebat enim si Aristo. velit motus & actiones rerum harum proficisci e cœlestibus motibus, rem hanc in lib. cœli explicasset, vbi de cœlo enititur explanare oīa quæ sibi cōpetūt at hæc ꝓficisci a cœlo nō videmus in hoc lib. esse explicatum, solum.n. probauit cœlū agere motu & lumine, quibus nō pōt agere in tantā rerū variationē, nisi supponamus influxus occultos, quos in lib. hoc non legimus. Iam patet quatenus iniuste ꝓcessit. Aristo.n. hic explicauit hæc inferiora proficisci a motibus cœlorum quo ad generatiōes & corruptiōes, atq; quo ad cæteros motus & variationes, & hoc gñatim quārū physico conuenit. Speciatim aūt ꝙ e tali stellarū motu cū tali vel tali illarū cōfiguratione ꝓficiscitur in hoīe, q nunc æditur, metus ī illo ꝑ aliū modū cū alia figuratiōe audacia, nō erat physici, sed astronomi, q huic subalternatur, declarare.

Hæc ad astronomo. Secundo debes scire vt recte innuit Auer. ꝙ Aristo. hic declarat quoddā æquiualens illi quod in meta. est declaratū, nā in metaphysica declaratur finē esse aut in re ipsa, q̄ mouet, & hic finis est primarius & principalis, aut extra rē vt opus, quiq; finis scdarius dr̄. Qua rōne euenit corpora cœlestia moueri prima intētione ꝑꝑ finē primariū, scdaria intētione ꝑꝑ se vti ꝑꝑ finem primarium, secundaria intētione ꝓpter nos tanquā ob finē secundariū. Arist. igr̄ hic declarat cœlum moueri ꝑꝑ nos, qđ est æquiualens ei qđ in meta. dictū, non tn̄ est illud, quia illud est spālius explicatū, itēq; nec declarat nos esse finē secundariū, sed ob nos cœlū pluribus motibus moueri, at meta. distincte explicat & nos H esse finem motuum cœli, & ꝑꝑ nos veluti ꝑꝑ finē secundariū cœlū moueri. Tertio debes scire ꝙ Aristo. non potuit declarare cœlū pluribus motib° moueri ꝑꝑ cām agentē, materialē vel formalē, sed solū ꝑꝑ finē secundariū, quia vt dicit Auer motus cœli nō sunt cōtrarii, contrarietas.n. motuū ꝓficiscitur ab ipsa agentiū, formarū, atque subiectorū ꝓpinquorū contrarietate, ꝓpea sola cā finali id indicabitur. Quarto aīaduertendū est bifariā esse finem aut rei generationem, aut rem ipsam, verbi causa, finis medici qui est actio est cōcoctio humoris qui vero est res est ipsa sanitas, sic et in generatione finis quæ est actio est ipsa generatio, finis q̄ est res, est ipsum genitum, ex quibus vult tria. Corpora cœlestia moueri, propter actionem & propter rem. Amplius finem, actionem, & finē rem esse subiecto idem, differre ratione.

Quæ auer. cōm. 27.

De astronomia Apotelesmatic.

Cauillus pici.

Solutio.

Cōsideratio metap. differunt physic.

Qualis declaratio Aristo.

Quot fines.

ne. Rursus corpora cœlestia essent propter ambo hæc. Verum nota, quia ponderat Auerroes ea quæ nō sunt in codicibus Aristo. Quinto debes scire ꝙ huius qōnis, cælum mouetur pluribus motibus assignari possunt duæ causæ, altera per viam compositionis procedendo a prima cā vsq; ad vltimam. Altera per viam solutionis procedendo e contra ab vltima vsq; ad primam, exemplum primi, actio diuina ē, igitur motus cœli sunt: motus cæli sunt, igr̄ sunt elementa contraria, elementa contraria sunt, igr̄ generatio & corruptio sunt, generatio & corruptio sunt, igitur cœlum pluribus motibus mouetur. Exemplum secundi, propter quid mouetur cœlum pluribus motibus, propter generationem & corruptionem, cur generatio & corruptio, quia elemēta sunt contraria propter quid elementa sunt contraria pp motus cœli, & motus cœli propter actionem diuinā. Hęc Auerroes quo ad verba Arist.

Cāæ qōnis

Eorum quodq;, quorū est opus aliquod, operis ipsius gratia est, dei operatio immortalitas est, hæc autem est sempiterna vita, quare deo sempiternum inesse motum necesse est: at cū cælum sit tale, est enim corpus diuinum, fit vt corpus rotundum habeat, quod suapte natura semper in orbem fertur.

Expositio. Prosequitur solutionem qōnis, & primo syllogizat cœlū moueri motu sempiterno, qđ licet sit ex dictis ꝑspicuum, vult tñ repetere illud p aliud genus demonstrationis vt dicemus, & syllogizat sic, deus mouet̄ sempiterno motu, cœlum est deus, igit̄ cœlum mouetur sempiterno motu, deū vero moueri sempiterno motu p vnū enthymema ꝓbat, in cuius, añte sumit tria, & inquit. { Eorum quodq; quorū est opus aliquod, operis ipsius gratia est. } hoc est primum, & dixit quorū est opus aliquod (vt recte græci cōsiderant) ob quædam monstra quorū nullū est opus, ppea hæc non sunt pp opus, sed vt defectus naturæ. Deinde sumit secundum, & inqt. { Dei operatio est immortalitas, } & quia immortalitas pōt sumi pro incorruptibilitate, & pro abstracto illius concreti quod est mortale, ne fit altercatio de nomine sumit tertium, & inquit { Hæc aūt est sempiterna vita } & p hoc dat intelligere non accepisse deū pro substātia illa separata, quam nos deum appellamus, illa n. nō viuit nisi per essentiam, vt albedo est alba, & ideo accepit deum pro corpore diuino, istud enim est qđ viuit & sempiterna vita. Ex his tribus infert ꝓpositū, & inquit. { Quare deo sempiternū inesse motum necesse est, } & pōt resolui syll's hic hoc modo. Quod est gratia operis, quod est sempiterna vita mouet̄ motu sempiterno tpe, deus est gratia operis, quod est sempiterna vita (vt toties est ꝓbatum,) igit̄ deus mouetur motu sempiterno.

Quua vita cœlū viuit. Debes scire ꝙ viuere est multifariā, vt dr̄ in 2. de anima, vnde cœlū viuit vita intellectus, quia intelligit, & vita aīalis, quia mouetur a se, ppea vera est maior quæ dixit id moueri sempiterno motu quod viuit sempiterna vita, nulla n. vita potest esse sempiterna nisi sit motus vel intellectus. Vita sensus esse non potest sempiterna, vt probatum est in lib. de aīa, & sic habet̄ hæc cōcl'o, deus mouet̄ motu sempiterno. Hæc sumpta vt maiore adatur hæc minor, sed cœlū est deus, & hoc sumēdo deū ꝓ diuino corpore, erit cōcl'o, ꝙ cœlū mouet̄ motu sempiterno. Inqt. { At cū cœlū sit tale } hoc est deus, & qa deus pōt capi pro prima cā, & pro diuino corpore, addit { est n. corpus diuinū } tūc infert cōcl'onem, & inqt. { Fit vt cœlū ipsum habeat corpus rotūdū vel sit ipsum corpus rotundū, qđ suapte natura sp in orbē fert̄ } Hęc erat propositio siue suppositio, quam repetere voluit.

Cur igitur non quodlibet mundi corpus tale est: quia necesse est aliquod manere in medio corporis quod circumfertur.

A Sumpta hac suppositione videlicet ꝙ cœlū mouetur motu sempiterno, quærit vtrum quodlibet mundi corpus moueatur motu sempiterno, & quia hoc patet fere ad sensum, quęrit pp quid nō quodlibet mundi corpus motu sempiterno mouetur, & hoc facit, vt ex hac sol'one procedat ad solutionē principalis qōnis, inqt. { Cur igr̄ non quodlibet mundi corpus tale est, hoc est motū sempiterno motu. Hæc est qō. Quo vero ad verba attinet, verbū illud quod græce ὅλον, quod licet intelligatur pro toto integrali nonnunquā pro toto vlī intelligitur, vt in proposito. Tunc rñdet & inquit. { Quia necesse ē aliquod manere in medio corporis quod circunfertur } veluti centrū immobile, dictū n. est in lib. de causa motuum aīalium oē quod mouetur indigere quiescente. Et quasi p hæc voluit habere hoc enthymema, cœlum ꝑpetuo mouetur, igr̄ oportet esse in medio mundi aliqđ semp quiescens, circa qđ fertur. Dictum est in præcedenti textu, oē agens cuius est opus aliquid esse grā operis, quæret quispiā quonam mō est gratia operis, innuit Auer. sol'onē ubi dicit primo ꝙ oē agens quod operis grā agit, agit pp illud aut prima, aut secunda intentione. Secūdo dicit, ꝙ omne agēs quod pp se agit, agit pp aliud, & non conuertitur. pōt. n. agens agere pp aliud, & non propter se, vt agens naturale, agit n. solum ꝓpter aliud propter se, at agens diuinum agit propter se, & propter aliud, propterea quia diuinum & optimum, sed hæc res eget speculatione, quam fecimus in libro de substantia orbis. Secundo ambiges quonam mō actio dei est immortalitas. Respondet Auer. Arist. per immortalitatem intelligere esse dei, nam deus primo mouet pp se, hoc esse, suum, secundaria intentione pp alia, e contra agunt agentia naturalia, agunt. n primo pp alia, secundo pp se. Sed Auer. vr̄ sibi contrarius, quia supra voluit oē agens quod agit pp se agere pp aliud, & non omne quod agit propter aliud agere pp se, nūc vero habet oppositum, dicit. n. oē agens quod agit pp aliud agere pp se licet secundaria intentione. Secundo hoc non est ad mentem Aristo. hic, Aristo. n. per immortalitatē intelligit vitā cœli, & non primæ causæ. Tertio non intelligit vitam intellectualē quia tunc p hoc Aris. non cōcluderet cœlum ꝑpetuo moueri, sed intelligit vitā q̄ cōsistit in mouendo. Propterea dicendū sine dubio hāc expōnē non esse ad propositum Aristo. sed in illo quod dicit est bona dubitatio, vtrū agens naturale aliquo modo agat propter se, videtur n. primo ꝙ nō pp auctoritatem eius in principio. Secundo propter rōnē, nam homo nec quatenus viuens agit pp se, quia vt viuens agit propter perpetuitatem speciei, nec quatenus aīal, qa vt sic agit propter sensum & motum, quæ nō sunt ipse homo, sed actiones atq; accidentia hōis, nec quatenus homo, quia vt sic agit vt copuletur intellectui agēti, quæ copulatio differt ab ho. e. In cōtrarium est quod Auer. ait nunc, dicit enim oē agens diuinum agere propter se, & prima intentione, & omne agens naturale agere pp se, sed secundario. Amplius vnumquodq; intendit cōseruationē sui, igr̄ vnūquodq; agit grā sui, & ita pp se.

Expō.

Quæ auer. com. 17

Qō circa textum.

Solu. auer.

Sol. dub. Auer.

Cōfutatio. dicit Auer.

Quātū ad quid dictū auer. est vtile.

Solut. q.

B

C

D Teneo secundam partem problematis, & dico oē agēs agere gratia sui vel prima, vel secūda intētione, & distinguo de fine, nam finis est quo, & cuius gratia, homo agit pp se tanquā pp finē cuius gratia, agit propter copulationem tanq; pp finem quo ad authoritatem Auer dico actionem dei differre ab actione agētis naturalis, nā actio dei est gratia dei vt finis quo, & gratia cuius, qa qcquid est in deo est deus, & hoc mō prius negauit agens naturale agere pp se, cum quo tñ stat agēs naturale agere gratia sui & propter operationem, gratia sui vt finis gratia cuius, propter operationem vt finem quo.

At nulla pars huius aut omnino, aut in medio manere potest. Et enim esset ipsius motus secundum na-

turam ad medium, at ipsum suapte natura in orbem fertur. Preterea motus sempiternus non esset, quippe cum nihil preter naturam sit sempiternũ. Id enim quod est præter naturam, posterius est eo quod est secundum naturam. Insuper etiam id quod est preter naturam, monstruositas est in generatione eius quod est secundum naturam. Necesse igitur est illud esse terram, hec enim in medio quiescit. Atq; nunc quidẽ hoc esse terram supponebatur, cum immobilis sit, postea a vero dicetur de ipso.

Expositio. Hactenus conclusit esse in medio cœli aliqđ semper quiescens, disputat nunc quid nam põt esse, & proponit illud non posse esse cœlum, vel aliquid de natura cœli, & hoc inqt. { At nulla pars huius oĩno manere põt, aut manere in medio. } Hoc ꝓbat duplici ratione, primo, quia si id quod quiescit in medio esset aut cœlũ aut cœli quicq̃, tunc cœlum moueretur ad medium naturaliter, saltem qñ poneretur iuxta mediũ: quod est destructum, & dictum ipsum naturaliter ferri in orbem, inqt. { Et enim esset ipsius motus ſm naturam ad mediũ } vtpote saltem quando esset extra mediũ. { At ipsum sua pte natura (vt dictum est) in orbem fertur. } Secundo si id, quod quiescit in medio, est cœlũ vel cœli quicquã tunc motus cœli non esset sempiternus. Probatur, quia aut oporteret duos motus esse naturales vni naturæ, vt pote ipsi cœlo moueri ad medium & circa mediũ, aut tm̃ est sibi naturalis motus ad mediũ, & sic motus circularis non erit sempiternus. Supponit igitur Aristoteles motum circularem esse sibi violentum. Si quod naturaliter quiescit in medio, esset aut cœlum aut cœli quicquã & tunc hoc supposito, infert saltem non posse esse perpetuum contra dicta, & hoc inquit. { Præterea motus sempiternus non esset } quasi sic arguat, si quod quiescit in medio est cœlum, aut cœli pars, motus quo cœlum mouetur in orbẽ non esset nisi violentus, aliter duo motus essent vni naturæ specie naturales Motus cœli est violentus, igitur non perpetuus. Deinde probat dupliciter consequentiam hanc, primo, quia nihil præter naturam posterius ẽ eo quod est ſm naturã, & qđ est post aliud non est sempiternum, sempiterno.n.nihil est prius tempore. componatur syllis, nihil præter naturã est sempiternum: motus cœli est preter naturam, in casu illo: igitur non sempiternus. Secundo nulla monstruositas accidẽs in generatione rei naturalis est sempiterna, id quod est p̃ter naturã atq; violentũ est mõstruositas accñs ĩ generatione rei nãlis, igr̃ non põt esse ꝑpetuũ, iquit { Insup ẽt id qđ est p̃ter naturã, monstruositas est in gñationem eius qđ est naturale. } & sic habet̃ illud quiescens in medio non posse esse celũ, vel celi partẽ. Quo vero ad verba attinet, verbum illud ἔκστασις latine est stupor, atq; monstruositas, & propterea sic transtuli. Ex hoc procedit vlterius probando illud esse terram, & inquit. { Necesse est igitur illud esse terram, } ꝓbat per sensuum testimoniũ, & inqt. { Hæc n. in medio quiescit } & quia hæc probatio est de facto, ꝙ illud sit terra, quia vr̃, & potest proteruus dicere illud esse terram, sed posse esse aliud a terra ideo addit, atq; nunc quidem hoc esse terram supponatur, cum immobilis sit, postea vero dicetur de ipso diligentius, & per rationem. Est igitur secunda hypothetica, aliquid quiescit in medio, igit̃ terra est in rerum natura & in medio quiescens.

Prima rõ. / Secũda rõ. / Recessus excessus.

At si terram esse necesse est, etiam ignem esse necesse est, contrariorum enim si alterum est natura, & alterum esse natura necesse est. nam si sit cõtrarium, etiam naturam quãdam ipsius esse necesse est, que quidem est materia contrariorum.

E Tertia hypothetica est, si terra est, necesse est ignem esse, nam si vnum cõtrarium est in natura, necesse est alterum cõtrarium est in natura, quod probat, & inquit. { Nam si sit contrariũ, ẽt naturam quandã ipsius eẽ necesse est, quæ quidẽ est materia cõtrarioꝝ } saltem ptãte, cõtraria igitur oportet esse in rerũ nã, quia coueniũt in materia, quæ est vna amborum, saltẽ successiue. Sed occurres. nam ꝑ hoc non probatur nisi ꝙ si vnũ cõtrariũ est, alterũ põt esse, quia materia est sub vno cõtrario actu, sub altero vero ptãte. Dici põt aliter esse respectu, totius mũdi. & respectu p̃tis mũdi, nã qcqd est pōle respectu mundi, oportet vt sit saltẽ ſm spẽm, at respectu partis mũdi nõ oportet. Debes scire vt ex Auer. colligit̃ Aris. in hac rõne supposuisse ignẽ & terrã cõtraria, quæ q̃dẽ primo hui⁹ dicta sunt ex cõtrarietate motuũ illoꝝ.

F *Preterea affirmatio priuatione prior est, ceu calidum frigido. Sed quies atq; graue per priuationẽ motus, atq; leuitatis nuncupantur.*

Expõ. Secũdo ad idẽ arguit, affirmatio priuatione prior est ceu calidũ frigido. Sed quies dicitur ꝑ priuationẽ motus, & graue ꝑ priuationẽ leuitatis, igitur leue est prius graui, & motus quiete. ꝙ quidem quies dicatur per priuationẽ motus, est clarum, sed ꝙ graue dicatur per priuationem leuis, nõ oportet, sed debet supponi vt famosum, & vt posterius probãdum. ex hoc ꝙ graue est posterius, ipso leui, & est. sequit̃ ipsum leue & ignẽ esse nã si posterius est in rerũ natura, ẽt prius necesse est esse. & sic patet tertia hypothetica. Debes scire elẽnta considerari hic, & considerari in lib. de generatione, hic quidem vt corpora mobilia ad locum. Ibi vero vt mobilia ad formam, vt diximus, ꝑpea ibi sumpsit cõtrarietatẽ penes qualitates alteratiuas, quæ sunt causa motus ad formam, & voluit ignẽ esse contrariũ aquæ. hic penes qualitates motiuas, & vult terrã & ignẽ esse maxime cõtraria penes graue & leue, atq; motus sursum & deorsum.

Dubitatio. / Solutio. / Quæ Aris. supponit.

G *At vero si ignis atq; terra est, ea quoq; corpa esse necesse est, quæ sunt horũ media. elemẽtorũ.n. vnumquodq; cõtrarietatẽ habet ad vnũquodq;, atq; hoc etiã nũc supponatur, posterius vero tentabimus ostẽdere.*

Expõ. Quartum enthymema siue hypothetica est ignis, terra sunt, igitur intermedia sunt, vtpote aer & aqua. ꝓbatur ꝑ eandẽ rõnẽ ꝑ quam ꝓbauit ignẽ esse si terra est, ꝓbauit.n. ignẽ esse si terra est, quia si vnum contrariũ est, & reliquum esse necesse est, modo per similem rõnem arguo, si vnũ cõtrariũ est, alia esse oportet illi contraria. Sed extrema & media sunt cõtraria, igit̃ si extrema sũt ẽt media esse necesse est. Inqt. { At vero si ignis atq; terra est, ea quoq; corpora esse necesse est, quæ sunt horum media } ꝓbat ꝑ similem rõnem, per quam probauit de extremis, & inquit { Elemento rum.n. vnũquodq; contrarietatem habet ad vnũquodq; } tã extremi ad extremũ, ꝙ extremi ad mediũ, ꝙ etiam medij ad mediũ. Sed

H quia est dubiũ, an hæc media elementa duo sint, an vnũ amplius an sint cõtraria penes motũ vel penes qualitates, & vtrũ penes ambas vel penes alterã, tm̃ quasi huius excusationẽ afferens, inquit. { Atq; hoc etiã nunc supponatur, posterius vero tentabimus ostendere } & in quarto huius, & secundo de generatione.

Hec autem cum sint, patet necessario generationẽ esse, propterea ꝙ nullum horum sempiternum esse potest, patiuntur enim & agunt inter se contraria ipsa motuoque a sese corrumpuntur. Præterea nõ est rationi consentaneum, mobile aliquod esse sempiternum, cuius motus secundum naturam sempiternus

esse

esse non potest, at talis est horum motus. Ex his igitur patet necessario generationem esse.

Expō. Quintū enthymema siue hypothetica est, extrema & media sunt, igiť necessario generatio, & supp corruptio est. deducit. 1. enthymema { propterea quia nullum horum sempiternum esse potest, patiuntur enim & agunt inter se contraria ipsa, mutuoque a se corrūpunť } vt p definitionem contrariorum patet, quæ in libro de generatione est posita. præterea secundo non est rationi consentaneum, mobile aliquod esse sempiternū, cuius motus fm naturā sempiternus esse non potest, at talis est horum elētorum motus { est. n. rectus, qui esse non sempiternus, sed solus circularis, vt in lib. 8. physi. auscu. tationis dictum est. Et dixit nō est rōni consentaneū, quod græce est οὐκ εὔλογον, quia cauillator posset dicere elemēta esse perpetua, & illorum motus esse finitos, at nunc sumit vt probabile ꝙ si motus nō sit perpetuus, nec corpus sit perpetuum. Nam sufficit proposito nostro, est enim alibi demonstratum Ex his colligit enthymema, & inquit. { Ex his patet necessario generationem & supple corruptionem esse, & ita si extrema & media sunt, necessario generatio & corruptio sunt.

At qui si generationem esse necesse est, aliā quoq; lationem aut vnam, aut plures esse necesse est: quippe cum iuxta totius motum elementaria corpora mutuo similiter sese habere necesse sit, quod quidem etiam apertius in sequentibus declarabitur.

Expō. Sextū enthymema est, generatio & corruptio sunt, igitur præter lationem diurnam necesse est esse aliam, dico aliam aut vnam aut plures, vna quidem dicetur quatenus omnes vagæ stellæ ab occasu per culmen redeunt in occasum, plures vero quatenus temporibus diuersis peragant, vt luna p mensem, Sol, Venus, & Mercurius per annum fere, & cæteri per sua tempora. Deducit enthymema, vbi debes scire, vt dicitur in lib. de generat. ꝙ diurnus motus est causa vniformis conseruationis elemētorum, ac motus vagarum & maxime solis est causa reciprocæ difformis conseruationis, hoc est vt nunc generentur, nunc corrumpantur. Inquit. { Quippe cum iuxta totius motum, vtpote diurnum elementaria corpora mutuo similiter sese habere necesse est, & ita non erit nisi conformis generatio siue illorum cōseruatio, & difformis nō erit. Sed quia hic, est res hæc breuibus tacta. quæ eget maiori oratione, inquit, { Quod quidem etiā apertius in sequentibus, vt de Generatione & Corruptione declarabitur. Erit igitur totus Aristot. processus ad hūc modum, cœlum perpetuo moueť, igitur aliquid in medio mundi perpetuo quiescit: aliquid in medio mūdi p petuo quiescit, igiť terra est: terra est, igiť ignis est: ignis & terra sunt, igitur aer & aqua: aer, aqua, ignis, & terra sunt, igitur generatio et corruptio sunt: generatio et corruptio sunt, igitur plures sunt celestes motus: igiť a primo ad vltimum, si cœlum perpetuo mouetur, necesse est cœlum pluribus motibus moueri.

Processus Aristo.

Nunc autem tantum patet quam ob causam plura sint corpora orbicularia, generationem. n. necesse est esse, & generationē si & ignem necesse est esse, & hūc atq; alia, si & terram necesse est esse, & hanc, si manere aliquid semper necesse est, & manere aliquid semper, si moueri aliquid semper necesse est.

Expō. Epilogando nunc quasi processum conuertit, nā primus fuit eꝭ causa semper ad effectum, hic autem resolutorie ab effectu semper in causam Debes scire ꝙ apud peripateticos idem est probare plures motus circulares esse, & plura corpora circularia esse, non enim idem orbis potest moueri motibus diuersis, ꝑpterea loco vnius

A vtitur altero, inquit. { Nunc autem tm̄ patet quam ob causam plura sint corpora orbicularia, & affert causam, & inquit. { Generationem enim necesse est esse, vltra, et generationem, si & ignē necesse est esse, & vltra, & hūc atque alia intermedia, si & terram necesse est esse, vltra, & hanc si manere aliquid in medio totius mundi semp necesse est, & vltra, manere aliquid semper, si moueri aliquid semper necesse est. Hæc ē resolutio atque epilogus.

Aucr. vero hoc modo colorat rationem Arist. in generatione & corruptione duo inueniuntur, ordo, & cōtinuatio siue ppetuitas: ordo quidem, quia vno tempore est rerum generatio: alio tempore rerum corruptio, perpetuitas vero quia talis ordo nunꝙ deficit. Semper enim post generationē est corruptio, & post corruptionem generatio, hinc fuit necessitas vt cœlū pluribus moueretur motibus, vt per ipsum motum totius videlicet diurnum continuus atque perpetuus ordo efficeretur, per motum vagarum stellarum atque solis, e contra ordo iter generationem atque corruptionem emergeret. — Quę Auer. com. 21.

B Secundo notat corpora cęlestia moueri pp generationem & corruptionem pluribus motibus, non tanꝙ pp finem primum, sed tanꝙ pp finem secūdum, quia vt dictum est omne agens nobile atq; diuinum si agit pp se, agit pp aliud, quia sua perfectio est in largiendo alteri, quod sibi cōicat. Sed circa dicta Aristo. dubitatur, nā Arist. fecit hoc enthymema, ignis & aqua sunt atque cætera elementa, igitur generatio est, hæc n. consequentiā non valet, quia stat contraria esse, & non inuicem applicari. Præterea in naturalibus bene valet a posteriori ad prius vt domus est, igitur lapides & ligna, nō autem e contra, vt. 2. physi. dictum est, quare nō valet ignis & terra atque media sunt, igitur, generatio est. Hanc dubitationem soluit Auer. & si recte percepi innuit duas solutiones, prima est ꝙ licet Aristo. faciat illud enthymema, videlicet elemēta sunt, igitur generatio est, sua tm̄ intentio fuit dicere ꝙ generatio est propter elementa, non ꝙ valet conuersim arguere ab vno ad alterum, quæ so

C lutio est ad hoīem atque verba tantum. Secunda est vt mihi videtur, ꝙ licet in naturalibus vl̄r non valeat ab effectu ad causam, & e contra, vt de homo dictum est, in casu tm̄ nostro valet, & sic de speciali causa contingit oppositum. nam valet conuersim, generatio est, igitur elementa sunt, & e contra, elementa sunt, igitur generatio est. Sed non declarat quonam modo valeat, verū quidam aiunt valere illud supplendo elementa esse approximata atque debite applicata. Sed melius dicerem ꝙ Aristot. probauit generationem esse possibile si elementa sunt contraria per hoc, quia possunt inter se agere & pati, sed quia quicquid in mundo est possibile, debet reperiri in aliquo indiuiduo de facto, aliter mundus esset imperfectus, propterea sufficit probare elementa posse generari, quia statim sequitur esse generationem & corruptionem. Multa verba tamen ait Auer. quæ sunt valde obscura, sed ex illis has solutiones colligi, si tu melius sapis sequar te, & laudo.

Secundum — Dubi. circa textum. — Solu. Auer. com. 21. — Solut. — Propria

D

Quæstio.

An terræ Quies sit propter, cœli motum necessaria.

QVærunt iuniores quonam modo valeat cœlū moueť igitur necesse est terram quiescere, videť. n. ꝙ non valeat, quia ad esse prioris nō requiriť esse rei posterioris, pōt. n. prius absolui a posteriori. Albertilla & omnes volunt hanc siue consequentiā siue enthymema valere gratia materiæ, & non gratia formæ, & (vt peripatetice loquar) per accidens, & non per se. Per se quidem non valet quia non valet in omni consimili. Sed quonam modo per accidens siue gratia materiæ, Albertilla exponit illam valere propter generationem atque corruptionē, hoc pacto, cœlū mouetur, igitur generatio & corruptio est, generatio & corruptio est, igiť terra quiescit, vt animalia in illa & plantæ — Solu. Alb.

Cōfutatio generentur. Sed hæc positio expresse contradicit Arist. & omnibus expositoribus, & maxime Auer. qui dicit illam consequentiam valere pp illud quod declaratum est in libro de causa motuum animalium, videlicet quia omne quod mouetur indiget quiescente, deinde via diuisionis concludit illud esse terram. Præterea hæc deductio petit principium, nam p terram quiescere cōcludit generationem & corruptionem esse, & sic nō debet concludi terram quiescere per generationem & corruptionem esse, arguit.n. Arist. a primo ad vltimū, & primo infert terram quiescere, & postea esse generationē.

Pō ꝓpria. Propterea videtur esse dicendū cum Auerroe & Simplicio, illud enthymema esse necessarium p illam propositionem vlēm, omne quod mouetur indiget quiescēte & sic videtur deductio fundari super duobus, quorum primum est, omne quod mouetur indiget quiescente.

Secundum vero est, tale quiescens p viam diuisionis nihil aliud posse esse nisi terram, quod retulit probandā ad tempus. Sed huic expositioni occurrit Albertilla. Replicæ al bertillæ. primo quia illa auctoritas non est ad propositum, nam Aristot. loquitur solum in motu aīalium mortalium.

Secundo videtur sufficere ꝙ terra non moueat̃ motu cœli, cum quo stabit ipsam posse moueri aliquo motu. Tertio epiciclus mouetur, & tñ nullū habet corpus quiescens, circa quod mouetur. Sed hæ sunt friuolæ replicæ Defensio prima quidem, nam Aristo. generatim sumit omne qđ moueẜ indigere quiescente, tam in aīalibus mortalibus, q̃ cœlestibus, cuius signū est, quia declarato hoc, cōcludit oēs deos omnesq; deas nullo modo mouere posse vniuersam terram, et hoc pro tanto, quia cęlum necessario moueẜ. Secunda vero, quia p quiescens nihil aliud Aristo. & expositores volunt q̃ ꝙ quiescat p quietem oppositam motui cœli, nā terra cōtinuo forsitā moueẜ.

Orbiculus Tertia aūt, quia Orbillus ille siue Ocellus, quem epicyclum vocant non est corpus naturale, quo vero mō sine eo saluari pñt apparentiæ, alibi dicemus. Sed tūc Dub. cōti. emergit qō non parua circa hæc, dictum est n. illud enthymema esse necessarium: quia oē quod mouetur etiā cœlū vt mouetur indiget quiescente, vtrum in genere Prima solō alicuius cāæ, vel quonam mō indiget. Respondent nonnulli dicentes, motum cęli esse cōsiderabilem vt primus est oīum motuum, & vt circularis, ꝓpterea volūt motum cęli egere quiescente terra ex ea parte qua circularis est, nō āt ex ea parte qua est primus motus. Ex parte enim qua primus est, e nullo depēdet, sed ea pte qua circularis. Et licet hæc solutio videatur apparens, tñ adhuc est dubia vt prius, videlicet quonam mō & ꝓpter quid circularis indiget quiescente, & in quo genere cāę.

Solut. Ioā. Ioannes aliter dicit in solutione argumēti, & aliter in solutione corporis qōnis In solutione argumenti vult id quod mouetur nō egere quiescēte in aliquo genere cāę, sed consecutiue atq; cōcomitatiue, ceu subiectū indiget propria passione, non.n. illa indiget vt cā, sed vt cōcomitatiuo atq; consecutiuo, sine quo esse non pōt, & licet multis modis videaẜ dicere, tñ omnes modi reducūtur ad hunc, si bene consideres. Sed hæc solutio stare non pōt, primo quia principale & cōsequens apud oēs in eodem subiecto sunt, aut alterū alteri accidit a veluti in exēplo suo homo & risibile. Secundo quies centri poniẜ in definitione motus, circularis, igitur id quod mouetur circulariter in aliquo genere causæ indiget quiescēte.

Sol. ꝓpria. Propterea videtur mihi, esse dicendum: cœlū qđ mouetur egere quiescente trifariam vt loco. vt materia, & vt forma, vt loco quidem, qa vt dicit Auer. 4. Physico. cō. 43. & 45. locus cœli moti est centrum quiescens. Secundo vt materia, nō in qua vel ex qua, sed vt materia circa quam. Tertio vt forma, quia in definitione cuiuslibet quod mouetur, ponitur quiescens, nam omne illud moueri dicitur, quod respectu quiescentis alicuius aliter sese habet nunc q̃ prius, ecce quod ponitur, vel intelligitur in definitione motus. Ex his patet aliter motum animalium mortalium egere quiescente aliquo, & E aliter motum cœli, animalia enim mortalia ad sui motum egent quiescente & vt firmamento, in quo instrumenta motiua firment, & vt requisitum ad ratione atq; definitionem motus, cœlum vero solum eget quiescente vt requisito ad definitionem motus. Tunc patet ad rationem quæ fiebat in principio qōnis. Quærunt secundo vtrum hæc cōsequentia, cœlum sempiterno motu mouetur, igitur mouetur pluribus motibus teneat p ordinem a primo ad vltimum. Albertilla vult hanc consequentiam tenere a primo ad vltimum quo modo inter mediæ tenent, sed intermediæ tenēt grā materiæ, iō & hæc valet a primo ad vltimum gratia materiæ. Et si dicitur intermediæ non tenēt nisi per diuersa media, cōcedit respondendo esse illam bonam, si intermediæ sunt bonæ, quantūcunq; per varia media probentur. Et licet nec qō sit peripatetica, nec solutio, tñ dico Albertillam non esse nunc locutum vt bonus logicus, logici n. eam consequentiam dicunt valere a primo ad vltimum qñ cōsequens in prima est añs in secunda & consequens F secundæ est añs in tertia, & sic vsq; ad vltimū, hoc autē fieri non potest per diuersa media, quia inter vnum añs & consequens erunt plura consequentia & antecedentia. Propterea si liceat ad hæc descendere, dicerē hāc nō esse consequentiam a primo ad vltimum, sed esse tot enthymemata, quot factæ sunt probationes, sunt.n. sex siue enthymemata, siue hypotheticæ auersæ atq; abiunctæ, quæ propriis tenent mediis, reductæ tñ ad modū consequentiæ a primo ad vltimum. Et tu posses dubitare de itermediis enthymematibus, quæ quia ꝓ magna parte declarabuntur postea, nunc sit dictum intantum.

Solu. Alb. ... ꝓpria solu.

Quæstio.

An Cessante motu cœli, aliorum inferiorum Cessent generationes ac motus.

TErtio posset quæri de actione cœli in nos, resque sublunares gnātim & particulatim, quæ res ē nostrū ꝓpositū transcendens, & in lib. destr. destru- G ctio. pro ea ætate satis disputata, propterea nunc quæro breuibus vtrum cessante motu cœli cessent generationes, & motus, & vl̃r oīa sublunaria. Alexander inter peripateticos maximus tenet, ꝙ cessante motu cœli adhuc elementa agerent & paterentur, & adhuc essent. Et pro mente Arist. dicit illa non agere & pati ordinatæ. Immo cōtingeret qnq; omnia elemēta conuerti in ignē, & hoc propter inordinationem agendi pro hac positione arguit Albertilla. primo quia cœlū agit in nos triplici instrumento, motu, lumine, & influentia, igitur cessante motu adhuc p lumen & influentiā agere posset. Secundo cessante motu cœli adhuc animalia haberent voluntatem & sensum, igitur possent moueri. Præterea arguit Alexander ipse, cessante motu cœli adhuc elementa remanent, quia si non remanerent, redigerentur in nihil, quod omnes perterruit physicos. Si remanerēt cum adhuc habeant contrarias qualitates, igitur agerēt & paterentur. Præterea elementa & mista sunt æterna fm speciem, igitur cessante motu cœli adhuc elementa rema- H nent, & per consequens agere & pati possent. consequētia tenet, quia æternum fm speciem corrumpi non potest quouis alio corrupto. Quidam vero tenent cessante motu cœli remanere elementa, & mista, & ipsa posse agere & pati, motu etiam ordinato inter se, & in mista, q̃ positionem non modo theologice posse defendi sentiunt, sed physice atq; peripatetice. Et pro hac positione arguunt ipsi. Primo quia quiescente cœlo, adhuc cęlum esset locus communis omnium rerum sublunariū, sed locus est qui conseruat rem locatam, igitur adhuc conseruaret sublunares res. Secundo quiescente cęlo adhuc ignis posset stramina comburere aut stuppam. Tertio stella calida, vt mars, aerem sibi proximum atq; in directo constitutum in ignem conuertere posset: & sic cresceret ignis, & stella frigida, vt Saturnus, ignē sibi ꝓximū in di-

Pō Alexā. positio. Pō quorundam.

in directo constitutum in aerem atq; elementa frigida resolueret, vnde fieret perpetua calidorum & frigidorum hincinde conuersio. quantum enim mars ipsius ignis accresceret ex parte vna, tm̃ Saturnus frigidorum minueret. Quarto Sol posset aquam in vaporem cõuertere qui in media regione aeris conuerteretur quæ cadens in terram puluerí admisceretur & sic fieret mistio perfecta vel imperfecta. Quinto licet non essent anni tpa in eadem mundi parte propter solis motum per signiferum essent tamen in eodem tpe in diuersis partibus mundi simul, nam vbi sol est præsens erit æstas vbi absens bruma, vbi medius esset, media ageret tẽpora. Sexto quęlibet stella prædominatur alicui rei sublunari iuxta illud Hermetis, nullum est granum harenarum in terra quod proprium in cœlo nõ obtineat sydus suscitans ad eius incrementum. Igitur tale conseruabile suppositũ suo syderi poterit p̃ illud conseruari. Septimo quiescente ipso cœlo stellæ suaptæ natura essent adhuc effectrices causæ formarum vt mars caloris, Saturnus frigoris, & cæteræ cæterarum formarum. Materia etiam esset adhuc subiectum commune omnium formarũ & perpetuũ, primo physicorum, igitur effectus esset, & sic generatio & corruptio, nihil enim deficeret de requisitis. Octauo non minus mars est stella per motum quã per quietem, & cęteræ similiter. igitur si cum motu fauet calidis, sine motu per lumen fauebit eisdem. Sed quia audierũt Aristotelem concludere in libr. physicæ auscultationis octauo motum cœli esse primum motuũ, & sine primo nõ possunt posteriora esse, propterea dixerunt. Aristo. voluisse ipsum non esse primum ſm causalitatem, veluti nauclerus præcedit oẽs nauis ministros, sed eminentia & pfectione, quo modo aurum est primum metallorũ, & sicut auro ablato possunt esse metalla, ita ablato motu cęli, etiam alii motus esse poterunt. Hæc pro Aristote. Ex his sequitur q̃ ambæ hæc positiones conueniunt, volũt enim ambæ cessante motu cœli elñta agere & pati, corrumpi & generari verum Alexan. dixit hæc fieri inordinate. Alii vero asserunt hæc fieri cum ordine aliquo.

Decl. Ari. — *Sũma positionum.* — *Cõfutatio.*

Sed cõtra hanc positionem arguo. Primo quia in omni genere oportet dare vnum quod est causa atq; mẽsura omnium eorũ quæ sunt in illo genere, sed omnes motus sunt vnius generis, igitur omnium motuũ vnus est primus, quia est causa omnium aliorum: hunc Arist. voluit esse motum cœli, igitur illo cessante omnes motus rerum cessabunt, quorum ille est mensura & causa. Secundo, omnis motus hic sublunaris est in tempore, sed cessante primo motu cessat tempus apud peripateticos, est enim tempus aut primus motus, aut illius prima affectio, igitur cessabit omnis motus. Tertio arguit Simplicius, causæ inferiores atque sublunares, vt dicitur secundo de generatione, sunt instrumentariæ atque materiales respectu virtutum cœlestium. Sed instrumentum non mouet nisi motum, igitur cessante motu cœli quo mouentur elementa, ipsa non mouebunt. Propter Hæc Thomas noster in expositione huius libri cum intentione Simplicii tenet, cessante motu cœli cessare omnes motus corporum sublunarium, & loquitur generatim de omnibus motibus horum sublunarium. Vtrum vero remaneant substantiæ elementorum, hic non determinat, verum in disputatiõibus theologicis tenet cessante primo motu elementa remanere & quoad substãtias & quo ad qualitates, licet nõ quo ad actiones, & passiones, & propterea concludit nullum mistum remanere in illa motus cessatione, nec quo ad actiones nec quo ad substantias, præter homines, qui, & quo ad actiones pfectiores, & quo ad substantias præstabiliores remanẽt. Vtrũ vero hoc asserat vt catholicus, aut vt peripateticus non satis habemus, bñ. n. soluit rationes physicorum cum principiis non remotis a philosophia, credendum tamen est ipsum esse locutum vt theologus, quum qõnes sint theologicæ. De hac igitur quæstione primo loquemur vt peripatetici, deinde vt catholici. Quãtum

Tex. Tho. — *Propria pš Pda suppõ*

ad primum debes scire apud pipateticos cœlum nõ posse agere lumine, nec influẽtia si illa daretur, de quo alias,
A nisi per motum, p lumen quidem quia motus stellam adducit ad partem e qua distabat: vnde Aristo. in lib. de generatione inquit. { Cœlũ agere motu obliquo, quia motus iste stellam abducit & adducit quæ est generans. Præterea vt dicetur in hoc secundo, stella motus velocitate, ipsum aerem conterens ac disgregans efficit calorẽ, per influentiam vero, quia motus adducit stellam, quã ducendo configurat illam alteri stellæ aut per oppositũ, siue diametrum, vel per triangulum, vel quadrãgulum vel sexangulum, & inde diuersę proprietates atq; influẽtiæ rebus exurgunt. Præterea per motum stella varia signa decurrit, e cuius decursu p illa rebus cõtingunt variæ affectiones. Insuper etiam per motum stella nunc assurgit in meridiem, nũc declinat in septẽtrionem, quo ductu varia atq; varia eueniũt rebus portẽta. Hæc sunt quæ e Ptolemæo omnium mathematicorũ principe in libro apotelesmatũ approbanẽ, quæq; Porphyrius phi-
B losophus pluribus signis enititur demonstrare vt in nostris astronomicis declarauimus. Secundo debes scire q̃ sublunarium corporum quædam sunt simplicia, quę sunt quatuor elñta, quædam mista ex his, quorum quędã sunt imperfecta vt res metheoricæ, grando, nix, & id genus: quædã perfecta, quorum ẽt alia inanimata sunt, vt lapides, metella, & id genus, alia animata, quorũ alia animata sunt ea anima quam nutritoriam vocant, alia ea anima quæ sensitoria, alia vero ĩtellectiua. Quare oĩa cõsiderari possunt quo ad generationem & corruptionẽ, & quo ad motus, & quo ad operationes. Tertio debes scire q̃ ex falso impossibili non sequiẽ nisi falsum impossibile, hoc. n. declaratum est in primo huius, vbi dictũ est ex falso impossibili sequi falsum impossibile, pro tanto qa definitio sua est hæc, falsum ĩpossibile est ad qđ sequiẽ falsum impossibile. Quarto debes scire quæstionẽ hanc, videlicet, vtrum cessante motu cœli cessent corpora sublunaria moueri, & generari & corrũpi, atq; agere, posse intelligi absolute loquendo de cessatione. Alio
C modo loquendo determinate hoc mõ vt cesset motus & remaneant cœli. Quinto debes scire aliquod sua natura siue qualitate esse absolute negandũ, qđ vt sequens est cõcedendũ, vt equũ alas habere, sui natura, vel qualitate est negandũ, quod est concedendum si proponatur & concedaẽ equum volare, Hoc est quod dicit Philoponus in libro de interpretatione, & in libr. priorũ, vbi vult aliquid esse necessarium ex suppõne, quod sua natura est ĩpossibile, vt hominẽ equũ esse, hoc enim est impossibile, sed positis quibusdam, sequitur vt necessariũ, hominem esse equũ, vt quod omne hinnibile sit equus, & homo sit hinnibilis. Ex his dico q̃ loquendo cessatione motus absolute concedenda sunt hæc duo, videlicet q̃ omne ens, omne corpus, omne elementum, omne mistum, & omne animal, & omnis homo cesset, & quo ad generationem atq; corruptionem, & quo ad motus, atq; quo ad operationes. Secundo concedendũ est hęc omnia saltem ſm speciem esse perpetua. Primum aperte asserit Aristo in. 12. meta. vbi ad verbũ inquit. { Am-
D plius si non erunt præter hæc sensibilia alia non erit principium, neq; ordo, neq; generatio, neq; cœlestia et ita nihil erit, & per alia intelligit motus cœlestes vt sit sensus, si præter sensibilia hæc non sunt motus cœlestes, tunc nihil erit. Præterea in. 8. physic. auscultationis prope principium inquit. { Motũ cœli esse veluti vitam omnibus, quæ per naturam sunt, nihil autem esse potest sine vita, quæ sibi competit. Præterea in hoc secundo, & in libr. de generatione, & in libro Metaphysicæ vult Aris. motum cœli esse finem cœli, quæ cõseruatur in esse. Sed ablato fine aufertur esse, igitur auferẽ cœlum, sed motor esse nõ potest sine mobili in necessariis igitur aufertur omnis motor, & sic ablata erit omnis natura superior, sed hæc natura inferior esse nõ potest sine natura superiori, igitur ablato motu tollitur omne esse. Tertio in omni

Secunda. — *Tertia supositio.* — *Quarta suppositio.* — *Quinta suppositio.* — *Pria cõclu.* — *Primũ de mẽte Arist.*

ordine essentiali ablato primo totius ordinis auferẽ omne posterius, sed motus cœli est primus, qa est finis motoris, & ante ea omnia quæ sunt hic, igitur ipso ablato oia redigentur in nihil. Ex his patet prima pars. Secunda vero etiam probatur, quia si cessante motu absolute cessent oẽs res, vel per corruptionem, vel p annihilationem non per corruptionẽ, quia corruptio vnius est generatio alterius, nec p annihilationem, quia impossibile est aliquid ex nihilo fieri, & ita aliquid in nihil redigi, apud peripateticos. Quare ex his patet hæc sequi, qa ex falso impossibili, sequitur falsum impossibile, quæ quidẽ sunt concedenda non ẽm sui qualitatẽ, sed vt sequentia ad concessa vel posita. Secundo dico ꝙ si cessaret motus cœli, & cœli remanerent, cessarent oẽs res sublunares quo ad substantiã, & quo ad motus, & essent perpetuæ. Hæc est positio Aue. in libro Destructio Destructio. disputatione prima, in solutione dubii vndecimi, vbi inquit { Si nullus esset cœlestiũ motus ordo totius vniuersi destrueretur, & in libr. de subã orb. capit. 4. prope finem, inquit. { Et si motus cœli destrueretur, motus entium inferiorum destrueretur, & sic mundus, immo secundo phy. ex priuatione pluuiæ infert totius mundi sublunaris annihilationem. Simplicius etiam in hoc loco rem hanc approbat vt contra Aristotel. scribit. Præterea probatum est ratione motus cœlum agere per lumen, & per influẽtiam, igitur cessante motu cessat actio stellarum quæ fit per motum, lumen, & influentiã. Secunda vero pars patet vt prius, quia vel cessarent p corruptionem, vel p annihilationẽ, & vt diximus neutro modo fieri potest. causa autem quare hæc sequuntur, & cõcedenda sunt, est quia antecedens est falsum impossibile vt dictum est. Hæc peripatetice sunt dicenda, quibus facile soluuntur oẽs rões nã rões quæ probãt cessante motu elementa agere & pati, faciunt pro altera parte concessi. quæ concludunt oppositũ, faciunt pro altera, quæ ambæ sunt concedendę nõ pro sui qualitate, sed vt sequentes ad falsum impossibile. Exemplũ huius solebamus dare de fluuio, q a fonte flueret, dato ꝙ cesset fons, vtrum flueret, certũ enim est ipsum fluere, quia fluuius, & non fluere, quia cessauit cã fluxus, quæ pro tanto cõceduntur, quia ponĩ fluuiũ fluere sine fonte vnde nasci tur, quod est falsum impossibile. Catholice vero dico primo ꝙ cœlum qñq; quiescet Quod quidem licet probari nõ possit esse, potest probari non repugnare esse.

Primo ex parte mobilis, nam omne mobile æqualiter est potens motum & quietẽ recipere, igitur ex parte cœli non repugnat ipsum quiescere. Secundo ex parte agẽtis, agens enim motum cœli agit per intellectum & voluntatem. Sed omne agens per intellectũ, & volũtatem potest cessare ab actione sine mutatione sui, quãdo egit ob aliquem finem attingẽdũ, illo enim habito sine mutatione sui cessare põt. igitur non repugnat ex parte motoris motum cœli cessare. Tertio ex parte finis. nam in quiete cœli res quæ restabunt erunt in meliori statu, & vnumquodq; appetit meliorem statum sibi possibilem quare ne appetitus rerum sit frustra, cœlum quandoq; quiescit. Secundo de statu rerum hæc dicimus ꝙ cœlũ restabit ẽm meliorem cõditionem, oẽs enim res remanebũt in suis finib⁹ vt sol, & vage stellæ simul in ortu, vbi diximus esse vagarũ stellarum motus finem. quæ dimidium terræ illustrabunt, ex parte occasus erit libra, quæ fuit motus principium. Sub qua elementa lucida erunt & pura alterũ terræ dimidiũ illustrantia. Amplius, elementa restabunt, quia sunt de pfectione vniuersi vt partes essentiales, & erunt incorruptibilia atq; impassibilia, quia licet restabunt ex parte intrinseca passibilia, deficit motus cœli applicans illa nunc ad generationem, nunc ad corruptionem. nec impossibile est aut incongruũ potentiam aliquam frustrari, quando subiectum illius detinetur sub meliori dispositione. Præterea restabunt homines vel resurgent, quia homo ordinatur ad perfectionem essentialem vniuersi vt essentialis pars ipsius. est. n. in homine aliquid, quod nõ cõtinetur virtute nec in elementis nec in corporibus cœlestibus. s. anima rationalis, & hi restabunt incorruptibiles atq; impassibiles, qa quis corpus hominis sit ex contrariis compositũ, inest tamẽ principium incorruptibile, quod hominem poterit præseruare a corruptione absq; violentia, cũ sit intrinsecum & hoc poterit esse sufficiens motus principium, cũ a motu cœli nõ dependeat. Rursus cætera animalia atq; plantæ oẽs cessabunt, mista quoq; impfecta & perfecta. mista nanq; imperfecta vel perfecta sunt propter plantas, quasi vt nutrimenta illarum, plantæ vero ꝑpter animalia præparatæ eis in cibum a natura, animalia ꝑpter homines necessaria eis ad cibum atq; alia auxilia, vt ait etiã Aristo. 1. politicæ. Hæc vero necessitas est vita animali hominis durantæ, quæ quidem in illa rerum innouatione siue perfectione tolletur, quia corpus humanum restabit aut resurget non animale, sed spirituale, impassibile atq; immortale. In plantis etiam nihil habetur, quod nõ contineatur in virtute elementorum atq; cœlestibus viribus, quare sufficit pro statu hominis saluando atq; mũdi pfectione innouanda vt elementa & homines, & cœli restent. Hanc autem innouationem voluit significare Plato forsitan dum reuolutionem magni orbis stellarũ. 36. milibus annorum futuram esse demõstrat. Hãc poetæ allegorizant per nectar & ambrosiam. Hermen vero hanc indicat in pimandro, per eius insomniũ. Hanc boni fideles expectant, & summopere exoptant, & pro hac religio acerrimis armis pugnauit. Significant hãc rerum nouam perfectionem tria primum est vniuersale naturæ desideriũ ad melius. Sed hic status nouus melior est, quia discurrendo per omnia, omnes res quæ restabunt meliori afficientur cõditione, vt cœli elemẽta, & homines, quare si desideriũ naturale nõ sit frustra, qñq; hæc noua perfectio est ventura. Secundum est desiderium humanum per se ad perpetuitatem, & conatus ad illam per multos labores, quod in nullo animalium videmus, solus enim homo immortalitatem expectãs (inquit Plato) ad religionẽ, pietatẽ, vigilias labores sese exponit. qđ natura frustra & deus nulli dare debet Aĩalia vero & si mortem interdum aufugiãt, non vt immortalitatem expectantia, sed vt vitæ quã habent aduersam atque nocuã aufugiant quod est quasi p accidens perpetuitate expetere. Tertium, est insitum hominis desiderium ad impassibilitatem. pro hac diuitias, potestas, honores, status, atque robur cõstituerunt epicurei. pro hac virtutes stoici & academici, pro hac legũ latores religiones & cultus deorum, & vigilias, omnes enim impassibilitatem nancisci suis viis crediderunt, epicurei voluptate academici virtutibus, legũ latores, dogmatibus, nemo vero eniti debet ad impossibile. His coniecturis concludimus quod catholice sentimus non esse minus probabile, eo quod peripatetici volunt. Quibus patet mundum nunquã esse interempturũ sed in melius esse reuersurum & perpetuo remanere. Tunc ad rationes peripateticorum ad primam negamus finem cœlorum esse motum, hoc est ignominiosum est tantis corporibus tribuere tã vilem finem, forsitan enim est finis pro modo, & statu mundi imperfecto. Ad secundum dico motũ cœli esse primum omnium motuum præter illũ hominis, qui est ab ipsa rationalia anima, quæ nec cœlo nec elemẽtis subditur. Hæc de quæstione.

Figuram autem ipsum cœlum rotundam habere necesse est, tum quia hæc commodissima est, tum etiam quia substantia atq; natura est prima. Dicamus tamẽ generatim de figuris, quę nam & in planis, & solidis prima sit.

Hactenus de cã pluralitatis motuũ cœli, nunc de eius figura, quæ res ꝓximis tractatibus annexa est, & quia sumptum est motũ cœli esse perpetuum quod fieri non

[Marginalia: E; Sed Aue.; Ps. theol.; F; Lege Pau. Apostol. 1. corint. 15.; Auctores. Plato. Poetæ. Hermen. Fideles. Cõiecturæ ꝓ veritate rõnali.; G; H; Exp.]

potest nisi in corpore rotundo, ꝓpterea & de figura cæli consequens est aggredi. Circa quod primo ꝓponit veritatem rei agendæ, & rationes illius, deinde dictas rationes proponit declarare, de primo inquit { Figurã aũt ipsum cœlũ rotundã hr̃e necesse est } & hoc ꝑ duas rõnes, quas breuibus ponit, & inquit. { Tum quia hæc cõmodissima est & in se, & cœlo ipsi. Tum etiam quia substantia atq; natura est prima } hæ sunt duæ rationes breuiter tactæ, sed vt melius intelligantur, & dilucidius res ipsa agenda tractetur, ꝓponit intentionẽ, quã vult exequi deinceps, & inquit. { Dicamus tñ generatim de figuris, quæ nam & in planis, & in solidis prima sit, nã & ꝑ hæc rõnes dulcidiores videbuntur, & res agenda melius deprehendetur.

Dubõ. Dicet iunior declaratum est cœlũ moueri motu circulari, sed motus circularis agi non põt nisi in rotundo corpore, igitur ꝑ hoc ꝙ cœlum mouetur circulariter, patet ipsum esse rotundũ, & ita non debet hic tractari. Respondet Auer. illud esse determinatum vt sequens, & quasi ꝑ accidens, nunc vero per se & quasi vt quæsitum principale vult tractare.

Quæ auer. com. 22. Debes scire vt Auer. ait ꝙ tota ratio consistit in duabus propositionibus, quarum altera est, ꝙ primum corpus meretur primam figuram, altera vero est, ꝙ rotunda figura est prima figurarum, vult modo. Auer. Aristo. velle declarare secundam, videlicet ꝙ figura rotunda est prima cæterarum. Nam prima propositio, videlicet quia est commodissima, est manifesta per se, & Auer. declarauit illam aliquantulum, quia ita hæc figura sese habet ad cæteras, vt cœlum ad alia corpora, at cœlum est aptissimũ capacissimum, atq; commodissimum corporum, igitur rotunda erit aptissima, capacissima, & commodatissima hæc Auerroes.

Omnis itaq; figura plana aut rectilinea est, aut curuilinea. atq; rectilinea quidem a pluribus continetur lineis, curuilinea autem ab vna tantum.

Expõ. Prosequitur, & vt dicebat Auer. ꝓbat circularem figuram esse potiorem, & primo supponit diuisionẽ, & descriptionẽ figurarum, & inquit { Omnis itaq; figura plana, aut rectilinea est, aut curuilinea } quæ græce est pipherogrãmon, hæc est diuisio, deinde describit membra, & inqt { Atq; rectilinea a pluribus cõtinet̃ lineis } vt triangulum & quadrangulũ, & id genus, curuilinea aũt ab vna tm̃, vt ipse circulus. causa huius ẽ, quia linea recta necessario est inter duo puncta, circulus vero circa vnũ punctũ, vt describunt geometræ Hæc ẽ suppõ.

Quæ Auer. com. 22. Auer. tres rationes assignat quare Arist. volens loqui de corporeis solidisq; figuris, de ipsis planis superficiariisq; loquitur, prima est quia similes, figura siquidem circularis eodẽ sese habet mõ ad cæteras vt corpus rotundũ ad cætera. Secũda est, quia res est dilucidior in superficiariis, & oĩs declaratio e notioribus proficiscitur. Tertia est, quia iste modus quo circularis sese habet ad cæteras est causa, quare in corporeis rotundum sese habet ad alia, videt̃ enim linea saltem ad imaginationem mathematicorum superficie prior, superficies vero corpore.

Cum itaq; vnoquoque in genere vnum multis, atque simplex composito natura sit prius, planarũ profecto figurarum circulus erit prima.

Expõ. Hac itaq; suppositione concessa syllogizat ꝓpositũ, videlicet ꝙ circularis figura sit prima, hoc mõ, vnũ multis & simplex cõposito est prius natura, circulus est vnus & simplex, cæteræ figuræ multæ atq; cõpositę, igitur circulus cæteris natura est prior.

Dubitatio prima. Occurres forsitã, quia Arist. supponere vr̃ circulum se habere ad cæteras figuras veluti vnũ & simplex ad multa & composita. Modo hoc videtur falsum, nam ex vnitate siue vno oẽs numeri cõsequẽtes cõponunt̃, atq; oẽs ad vnitatem resoluunt̃, sic aũt non resoluunt̃ cæteræ figuræ ad circulũ, cũ nõ ex circulo cõficiãtur: quare siĩtudo nulla.

A Sol Auer. Solonem innuit Auer. illam siĩtudinem sumi nõ penes figurã ad figurã, sed penes lineas: nã vna figura non resoluitur in aliam ratione qua figura, cũ vna species in alterã nõ resoluatur, sed ratione linearũ quatenus vnus numerus linearum resoluitur in alterum.

Replica Sed replicat Auer. cõtra, quia resolutio fit ad partes eiusdem speciei, figura rectilinea vt triangula resoluitur in lineas rectas, q̃ sunt alterius speciei a circulo, igit̃ linea rectilineæ figuræ non ad lineam circuli resolui potest.

Solu. Auer. Respondet Auer. circulum esse primam figuram ẜm ꝑfectionẽ, cuius signũ est, quia rectum nõ cõtinet circulare, sed circulare bene rectum, circulare enim finit̃ seipso, rectum aũt ad aliud, vt diximus primo huius.

Replica Contra adhuc obiicit, quia Arist. non accipit prius in demonstratione ista ẜm hunc modum, nam tunc hæc prima demonstratio non differret a secunda.

Vera solõ. Propterea soluit aliter circulum præcedere cæteras figuras vt vnum multa, & simplex compositum, non tñ penitus similiter, sed quantum ad duo,

B primo quia vt compositũ habet plura, quam simplex, ita cæteræ figuræ habent plura quam circulus. Secũdo, qa vt compositũ oẽ præsupponit simplex, ita omne rectũ præsupponit circulare. Aut resoluit sic, ꝙ circulus & rectilinea figura possunt cõsiderari inter se, & respectu tertii, videlicet speciei figuræ, respectu tertii sunt æquales, quia æquales sunt in specie figuræ, inter se autẽ circulus est prior recta, quia assimilatur vnitati & simplicitati, cęteræ vero multitudini & compositioni.

Figura por corgi ptio. Debes scire ꝙ illa propositio figura prior competit corpori priori: probatur sic ab Auer. primum ẜm substantiam est ꝑus ẜm accidentia ꝓpria atque essentialia, at figura est essentiale accidens cœlo, igitur vt cœlum cætera corpora antecedit ꝑ substantiam, sic etiam per accidentia & figurã antecedere debet. Quod vero figura sit essentiale accidẽs cœlo, ꝓbat per hoc, quia est summe remotum a materia quæ capax est omnis figuræ, cuius signum est elementa esse multarum figurarum, propterea quia sunt materiæ propinquæ, propterea ait cœlum esse magis formæ quam materiæ propinquum, elementa magis materiæ, propterea cœlum minus variabile est, quia ꝓximum est formæ, quæ est causa inuariabilitatis, elementa ecõtra magis variabilia sunt, quia proxima materiæ, quæ oĩs variationis causa existit.

C

Cã variationis accidentium. Hinc colligitur causa quare omne accidens cœli sit inuariabile, omne accidẽs elementis & mistis variabile, hoc enim ꝓ tanto est, quia in cœlo est plus de forma, quæ est causa inuariabilitatis. In aliis vero plus de materia, quæ est causa variationis & hæc quæ hic Auer. asserit, sunt pulchre dicta.

Pręterea si ꝑfectũ est extra q̃d nihil ipsius accipi põt, veluti prius definitum est: & rectę quidẽ lineę additio semꝑ fieri põt circulo autẽ nequaquã, ꝑspicuũ est cã linea esse ꝑfectam, quę circulum ipsum continet.

Expõ. Secundo idem persuadet & sumit circulum esse perfectum, atque lineam & figuram ꝑfectam, quod sic syllogizat ꝑfectum est extra quod nihil eorum quæ attinent ad ipsum, accipi potest, vt dictum est prius, & recte quidem lineæ additio semper fieri potest, circulo autem nequaquam, ꝑspicuum in secunda figura est eam lineã esse ꝑfectam, quæ circulum ipsum continet, & ita habetur suppositio ꝙ circulus sit ꝑfectum quid, ac perfecta figura, & cæteræ imperfectæ.

D

Quo vero ad verba attinet debes scire, ꝙ perfectum esse extra quod nihil ipsius accipi potest, quia perfectum est dupliciter, alterum perfectum simpliciter, extra quod nihil simpliciter accipi potest, vt deus & infinitum ens: si esset. Alterum in genere siue specie: extra quod nihil eorum quæ attinent ad eius speciem accipi potest. & hoc modo Aristot. loquit̃.

Dubitatio. Sed occurres nam videtur lineæ rectæ possibilis additio: & circulo. rectæ quidem per additionẽ partis

Solu. iunio. ad partem, circulo vero per ampliationẽ. Iuniores respondent lineæ rectæ pro tanto fieri posse additionem, pro quanto per talem additionem non variatur rectitudo, aut ꝑ additionem ampliatiuam variatur circulatio. Sed hæc solutio friuola est, nam si ꝑ ampliationẽ circuli variatur circulatio, vel variatur circulatio ſm speciem vel ſm numerum, non ſm speciem, quia tunc circulus

Cõfutatio. amplus, & pręssus differũt spẽ, quod nõ cõcederem. Si vero variatur ſm numerum, etiã hoc mõ variatur rectitudo. nam linea A B, differt numero a seipsa post additionem B C partis, vt omnes cõcedunt. Melius igitur dicerem & circulo posse addi, & lineæ rectæ posse addi

ꝓpria sol. quicquam, verum additio est de ratione rectę lineæ, oẽ .n. rectum terminatur ad aliud quoddam, circulare vero terminatur seipso. Vel dici potest lineæ rectæ fieri additionem per hoc quod ad nouum terminũ terminaẜ, vt linea A B prius ad B terminabatur, post additionem ad C terminabiẜ. At circulus facta quis additiõe, semꝑ ad eundem terminatur pũctum, nã idem numero est punctus terminans & ante & post additionem.

Quare si perfectum prius est imperfecto, propter hæc & circulus prima est figurarum.

Expõ. Sumpta illa suppositione, tunc syllogizat hoc mõ, ꝑfectum imperfecto est prius: sed ꝑ declarata circulus est ꝑfectus, cæteræ figuræ imperfectæ sunt, igitur circulus prima est figurarum. Debes scire ꝙ imꝑfectum respectu eiusdem via generationis esse potest prius ipso perfecto, prius enim tempore puer est, quam vir. Absolute tamen semper perfectum est prius substantia, & natura ipso imperfecto.

Eodem quoq; modo sphæra solidarum figurarum prima erit. Sola nanq; hęc vna a superficie continetur, rectilinea vero e pluribus, vt.n. in planis circulus sese habet, ita sphæra in solidis ipsis.

His nunc suppositis de figuris planis, applicat hæc ad figuras solidas, siue corporeas, & syllogizat, sicut circulus in sũꝑficiariis, ita sphæra in corporeis, sed circulus est sũꝑficiariarum prima figura, igitur sphæra corporearũ.

Maior deducitur quia vt circulus vna linea, ita sphæra vna sũꝑficie continetur, & vt aliæ rectilineæ pluribus lineis cõtinentur, ita alia corpora. De ratione primo ponit conclusionem, & inquit. { Eodem quoq; mõ sphæra solidarum figurarum prima erit. Hæc est cõclusio. sumit minorem & illius probationẽ, & ĩquit. { Sola nãq; hæc vna a superficie continetur, rectilinea vero e pluribus, Hæc minor & probatio. Sumit maiorem & ĩquit. { Vt enim in planis circulus sese habet, ita sphæra in solidis ipsis Hæc est ratio Aristo.

De loco a cõmutata propor. Debes scire ꝙ licet locus a cõmutata proportione ꝑ se nõ valeat nisi in numeris, per accidens autem valet ĩ his quæ numero participant, in proposito circulus & sphæra vnitate, rectilineæ figuræ & corpora multitudine participant, ꝓpea in his locus prodest Et in hoc apparet A-

Cõtra Auer. uer non recte locum hunc intellexisse, credit enim Aristo. probare sphæram esse primam figuram solidarum nõ a cõmutata proportione, sed per illã̃met rationẽ, per quã probauit circulum esse primam figuram rectilinearũ & propterea voluit rationem hanc sphæra in ipsa, atq; corporibus etiã aliquantulum aliam, errat.n. qa omnino eadem vel similis est, quia arguit a commutata proportione, vt patet intelligenti verba Aristo.

Prӕterea & qui solida diuidunt in plana, atq; ex planis ipsis corpora generant, his ſtipulari videntur. Solam si quidem solidarum figurarum sphæram non diuidunt, ac si non plures superficies quam vnam haberet, diuisio enim in plana non ita efficitur, vt si quis

E *diuidens aliquod totum, in partes diuideret, sed vt in specie diuersa, sphæram igitur esse figurarum solidarum primam perspicuum est.*

Secundo probat idem testimonio veterum, qui corpora cõponi ex superficiebus posuerunt, hi nanq; recti lineas figuras solidas omnes resoluunt in superficies, atq; sphæram solum fecerunt diuisibilem atq; in resolubilem hoc autem ideo, quia sphæram crediderunt esse primam figuram solidarum. Debes tamen scire vt ex Simplicio videtur colligi posse veteres posuisse duas diuisiões corporis, vnam in partes, alteram in principia, qui enim diuidit lignum in frustra, hic in partes diuidit, qui vero lignum diuidit in superficies, ipsum resoluit. primam diuisionem non dicunt corruptionẽ, quia non est resolutio ad principia. Secundã vero rei & corporis corruptionẽ esse volunt, quia est ad principia resolutio. Et hoc addit dicẽs, diuisio enim in plana nõ ita efficitur, vt si quis diuidens aliquod totum in partes diuideret, quia sic nõ esset resolutio vel corruptio corporis, sed vt ĩ specie diuersa, & ideo est resolutio, deinde epilogat et patet. Debes scire de rerum cõpositione vel corporum duas extitisse apud veteres positiones. Democritus corpora ex indiuiduis siue atomis generant, Plato & pythagorei ex superficiebus, siue figuris. Et qui ex figuris corpora faciũt, nõ vno modo hoc faciunt, nam ignem edunt ex quatuor angulis, siue superficiebus, qua ratione tetracedron hoc quadrangulus dicitur, quæq; pyramis figura dicitur, aerẽ vero ex octo generant, qua rõne octocedron appellatur. Aquã autẽ ex viginti faciunt, vt icocedron dicaẜ, de quibus lege Euclidem. 24. lib. suæ geometriæ. Ex quibus oportet venire ad corpus simplex, quod vnius figuræ est vt sphæra est, apud tamen Democriticos secus est, qui diuidunt corpora ad infinita.

Expõ. (right margin) — De principiis rerum. — Tetracedron octocedron, & icocedron.

Est insuper maxime rationi consentaneum, si & ordo per numerum constituatur sphæram ipsam hoc modo assignare, vnitatem quidem circulo, dualitatẽ autem triangulo tribuẽdo, cum duobus rectis suos angulos habeat æquales. Quod si vnitas triãgulo tribuatur, circulus nullatenus erit figura.

Tertio idẽ ꝓbat testimonio pythagoricorũ, & inqt. { Est insuꝑ maxime rõni cõsentaneũ, si & ordo ꝑ numerum in corporibus cõstituatur sphæram ipsam hoc mõ primã oĩum assignare, vnitatẽ quidẽ circulo, dualitatem aũt triangulo tribuendo, ea ratione, quia suos angulos duobus rectis habet æquales Et qa posses dicere triãgulũ esse tribuendũ vnitati, qa est prima oĩum figura, ꝓpterea obiicit ꝙ si triãgulus prĩa cõstituaẜ figura vnitati tribuẽdo, circulꝰ nullatenus erit ĩter figuras collocãdus, quia poni non potest post triangulum, cum sit simplicior illo, & sic cadet e numero figurarum. Auer. autem enitiẜ formare ad textũ rõnem hoc mõ, id quod numero & definitione est prius alio est illo simpľr prius: sphæra est numero, & definitione prior, igiẜ simpľr prima, & declarat sphæram esse priorẽ numero & definitione, nõ quidem vere, sed ſm similitudinẽ, quia in tali figura nõ inueniẜ rõ vnitatis & simplicitatis vt diximus. Sed solũ hoc similitudo est quo ad præsuppositionẽ, qa omnes aliæ hanc præsupponunt. Declarat etiam hanc rationẽ esse firmiorem cæteris nã quatuor modis diciẜ prius numero, vt binarius prior trinario, qa numeratio prius ab illo incipit definitione, vt quando nõ põt intelligi sine alio, & aliud sine ipso Cõpositione quo mõ simplex præcedit compositum ꝑfectione siue causalitate. Tunc vult primam demonstrationem præcessisse ꝑ prioritatẽ compositionis. Secundam per prioritatem perfectionis. Tertiam & quartam per prioritatem definitionis, & perfectionis, & propterea hanc demonstrationem

Expõ. — Que Auer. com. 23 (right margin)

F G H (margin letters)

nem

nem esse potiorẽ. Hæc Auer. Sed omnia superflua & nõ ad rem ipsam, hæc.n. nullã cũ textu cõueniẽtiã habent.

Qualia sũt Auer. ait

Quũ aũt prima figura primi sit corporis, primum vero corpus est quod in vltima est circunferentia, rotundum profecto erit, quod latione ipsa circũfertur.

Expositio.

Nunc ad ꝓpositũ syllogizat sic, primi corporis est prima figura: vltimum cœlum est primum corpus, & supple prima figura est rotunda. igitur vltimum cœlum est rotundum. Et hæc erat principalis conclusio.

Et id igitur quod illi continuũ est, nam quod rotundo continuum existit, id rotũdum est. Similiter & ea quę in horum medio collocantur. Ea nanq; quę e rotundo continentur atq; tanguntur corpore, rotunda esse cuncta necesse est. sed quę sunt sub planetarũ sphęra ab illorum supera tanguntur sphæra. Quare sphęricum erit vniuersum, nã omnia tanguntur, aut sunt continua sphæris ipsis.

Expõ. Expõ Aũ. com. 26.

Hactenus ꝙ vltimum cœlũ, quoduis sit, illud sit rotundum conclusit, nunc vero idem declarat de reliquis sub illo contentis. Et Auer. intelligit locum hunc dupliciter, nam cœlum in priori textu põt sumi pro orbe vltimo, siue stellato apud Aristo. & Ptolemæum, siue ꝑ nono apud iuniores astrologos. Et potest sumi pro toto congregato ex omnibus orbibus, & propterea hic locus potest dupliciter intelligi, vno modo intelligendo per id quod continuum est cœlo vltimo, vt orbẽ Saturni & cæteros, & tunc erit sensus ꝙ orbis Saturni & reliqui sunt rotundi, quia sunt continui vltimo orbi. Alio modo potest intelligi per cœlum aggregatum cõtinuũ & omnia elementa quæ sunt in sphæra hac sublunari, & tunc est sensus omnia sub cœlo, hoc est sublunaria esse rotunda, quia continua sunt illi. probat Auer. esse tenendam expositionem secundam, primo quidem, quia elementis figura sphærica videtur competere propter aliud vt propter continens, vt videbitur. 5. & 4 huius quare recte de elementis dr̃ ea esse sphærica, quia sunt sphærico continua, siue contenta. Secundo nihil ꝑ se competens alicui debet assignari inesse illi propter aliquod extrinsecum, quia tunc assignaretur sibi inesse per accidens. Sed sphæricitas vltimo cœlo, & cuilibet orbi contento sub eo competit per se, igitur non propterea quia sunt vltimo cœlo continui erunt sphærici cæteri orbes. Quibus Auer. concludit illud esse intelligendũ de elementis, & per cœlum intelligendum esse totum aggregatum, nam hæc sunt quæ per causam extrinsecam sunt rotunda. Sed hæc expositio non consonat verbis Arist. nec prioribus nec posterioribus, prioribus quidẽ non, quia Aristo per corpus quod est in vltima circunferentia, vbiq; intelligit vltimum cœlum solum, posterioribus autem hoc est præsentibus, quia Aristo loquitur copulatiue innuens duo vt videbitur. Propterea videtur mihi ꝙ Aristo. probet duo, primum est ꝙ orbes inferi sunt rotũdi, scd̃m ꝙ elemẽta sunt rotunda, primum probat ꝑ hoc quia cæteri orbes sunt vltimo continui, scd̃m vero quia elementa cõtinentur ab ipso rotundo vndiq;, id aũt quod decepit Auer. est verbũ illud cõtinuum, quod non semper refertur ad quanta, syneches enim græce interdum pro consimili in natura specifica intelligitur apud Aristo. igitur erit vis primę rationis cęteros orbes contentos ab vltimo esse sphæricos, quia sunt illi cõtinui, hoc est eiusdem naturæ atq; speciei. oẽs enim corpora sunt pfecta, & prima, æterna atq; diuina & hoc inquit. { Et id igitur quod illi continuum est, hoc est totum vnigeneum, vt sunt cæteri orbes, nã quod rotundo continuũ existit, hoc est quod rotũdo est vnigeneum & eiusdem naturæ, id rotundum est, & hoc non

Confu. ex põnis Auer. ꝓpria expõ.

intellexit Auer. hoc est primum. Secundum est ꝙ elementa quæ sunt sublunaria corpora etiã rotunda sunt, non tamen quia sunt cœlo vnigenea atq; natura cognata, sed quia sunt e cœlo ipso rotundo contẽta, atq; tacta siue contigua, & hoc inquit, similiter & ea quæ in horũ supp orbiũ medio collocantur vt sunt quatuor elementa, quæ sunt in medio cœlorũ, sunt sphærica, licet nõ ꝑꝑ illam rationem, ea nãque quæ rotundo cõtinẽtur atque tanguntur (tangũtur hoc est contigua sunt, tactus enim ꝓprie non est nisi in his quę sunt eiusdem generis) & rotunda esse cũcta necesse est, hæc est maior, deinde ponit minorem, & inquit. { Sed quæ sunt sub planetarũ sphęra vt elemẽta ipsa ab illorum planetarũ sphæra, quæ est supa ad elementa tangunꝭ atq; continentur, quare sphæricum erit vniuersum, nã omnia tanguntur, vt elementa aut sunt sub sphæris ipsis vt orbes, quorũ alius sub alio est vsq; ad vltimũ. Quo uero ad verba attinet, debes scire ꝙ verbũ illud aut græce est καὶ, quod est magis nota copulationis, sed sonat disiunctionem, & si vis legere corruptiue dic, omnia tanguntur & hoc quo ad elemẽta, & sunt cõtinua sphæris ipsis & hoc quo ad orbes, & sic redundat sphæricitas totius orbis partim ꝑꝑ continẽtiam, partim propter continuitatem. Hæc Aristo. e quibus vides quam remota sit Auerro. expositio.

A

Verborũ expõ.

B

Sed Auer. mouet vtilem quæstionem, nã cum elemẽtum duas habeat partes, conuexum videlicet & concauum, ratio Aristo. non videtur valere nisi de conuexo ignis, non autem de cõcauo. nam potest conuexum esse rotundũ, & concauũ non esse, vt de pila videtur. Quare non videtur valere hæc Aristo. ratio nisi de conuexo ignis, & non de cæteris elementis. Respondet Auer. elementa ꝓpterea esse sphærica, quia cum naturaliter suis in proprijs locis situantur sphærica sunt, & huius causa est, quia elementa ad eorũ ꝓpria loca mouẽtur æqualiter ex omnibus partibus. Sed hæc solutio nulla videtur, nã tunc hæc essent simpliciter omni ex parte rotunda, non ꝓpter rationem Arist. hic, sed quia naturaliter omni ex parte æqualiter feruntur ad loca, hæc autẽ est noua ratio, & ita cessabit ratio Aristo. Propter hæc alij dicunt idem esse iudiciũ de quolibet eiusdem speciei, & quia conuexum & concauum sunt partes vnius speciei, ideo ambæ sunt rotundæ. Sed hæc responsio friuola est, quia a pari terra quãtũ ad omnia omnesq; partes esset sphærica, & quo ad concauum & quo ad cõuexũ, quia hæ partes sunt eiusdem speciei. Videtur igiꝭ mihi Aristotelẽ vnum supponere quod in 4. phys. est probatum, videlicet vnum elementum continere aliud. Et tunc ratio sua est efficax. nam cœlum vltimum vt orbis lunæ est quoad concauum rotundum, igitur ignis erit rotundus quoad cõuexum. Sed ea ratione qua ignis cõtinetur ab orbe lunari, continet aerẽ, igitur aer est rotundus ex parte cõuexa, & in alijs id genus similiter, & hoc modo hæc ratio est demonstratiua, ꝙ Auer. nõ percepit. Sed tunc occurrit contradictio, nam Aristo. in primo huius voluit hæc corpora esse recte figuræ, nunc vero probat oppositum. Dici potest elementa bifariam posse considerari aut vt quiescunt, aut vt mouenꝭ, si mouenꝭ, sine dubio sunt rectæ figuræ, quia motu recto supra lineam rectam mouenꝭ, & hoc mõ ĩtellexit Auer. primo huius cõm. 5. Si vero vt quiescunt, adhuc possunt cõsiderari quo ad eorũ particularẽ naturã, aut quo ad naturam communem vel vniuersalẽ, si quo ad particularem, sic nullam sibi limitant figuram, quia vt dicebat Auer. commẽ. 22. habent plus de materia, ideo variabiliter accidentibus substant, & naturaliter omnibus subiecta sunt, & hoc modo. 2. cœli cõ 67 & ĩ fine huius primi com. 108. intelligit. Si vero quo ad vniuersalem atq; communem naturam, sic naturaliter sibi limitant figuram sphæricam, quia hæc ꝓpria est vniuerso, & cõmodissima, & sic tollitur hæc quæstio.

Qõ. Auer. com. 26

Replica cõtra Auer. Rñsio aliotam.

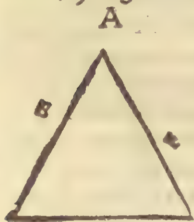
C

D

Pręterea cũ videatur atq; supponatur vniuersum

ipſum circulo ferri, ſitq; oſtenſum extra vltimam circunferentiam neq; locum neq; vacuum eſſe, rotundũ ipſum eſſe propter hæc eadem neceſſariũ eſt. Si enim rectilineum fuerit, & locum & corpus, & vacuum eſſe continget extra ipſum. nam rectilineum cum circulo conuertitur: eandem nunquam occupabit regionem ſed vbi prius erat corpus, nunc non erit, atq; ubi nunc non eſt, rurſus ob angulorum commutationem erit.

Expoſitio. Rectilinea figura.



Hactenus de ea ratione, quæ a perfectione figuræ ſumebatur, nũc de prima ratione, quę ab ipſius ſphęricæ figuræ commoditate agit, et arguit hãc figuram cœlo eſſe commodam quia p eam euitatur vacuum. ſyllogizat autẽ hypotheticæ ſic, totum circulariter mouetur, & extra totum nihil eſt igitur totũ eſt ſphæricum. deducit, q̃a dato oppoſito conſequentis, vt quod non ſit ſphæricum, ſequitur oppoſitum alterius partis antecedentis, vt quod detur vacuum. deducit, quia ſi nõ eſt ſphæricũ, ſit rectilineum, vt triãgulare, vel quadrãgulare, ſed gratia breuitatis ſit triangulare, & patet cum ipſum conuertitur, circulo relinquit vacuum ob cõmutationem, videlicet angulorũ: occupabit.n. B angulus nunc locum, quem poſtea non occupabit G, & ita relinquetur vacuum. Inquit. Præterea cum ſenſu videať atq; ſupponatur vniuerſum ipſum circulo ferri, hoc.n. apparet propter motum ſolis, & eſt probatum. Sitque oſtenſum extra vltimam circũferentiam neq; locũ neq; vacuum eſſe, hoc eſt antecedens, rotundum ipſum eſſe propter hæc eadem neceſſarium eſt. probat ex oppoſito conſequentis, & inquit. { Si enim rectilineum fuerit vtpote triangulare, & locum & corpus & vacuum eſſe continget extra ipſum. deducit quia rectilineum cũ circulo conuertitur, eandem nunq; occupabit regionem, ſed vbi prius erat, corpus poſtea non erit, atq; vbi nũc non eſt, rurſus ob angulorum cõmutationem erit. Quare angulorum alternatio vacuum efficit, aut relinquit.

Debes ſcire in rectilinea figura ſemper eſſe aliquos angulos præeminentes, quia ſi lineæ ductæ a centro eius æquales, eſſet circulus, vt per definitionem eius patet primo Euclidis, ideo aliquæ partes erunt eminẽtes, aliquæ præſſæ atq; ſubmiſſæ, propterea ſequitur vacuũ eſſe cõmutatione angulorum. debes ſcire, q̃ Ariſtoteles nõ demõſtrauit ad hunc motum ſequi niſi vacuum, quia vbi vacuum ipſum ſequitur, & corpus, & locum eſſe etiam ſequitur, vt Primo huius eſt ſcriptum.

Simili ratione et ſi aliqua alia figura ei tribuatur non habens eas lineas quę ex medio trahuntur æquales veluti lẽticularis, aut oualis. In cunctis.n. eueniet & locum & vacuum extra cœlum eſſe propterea q; totum non eandem obtinebit regionem.



B Et quia poſſes dicere cœlum non eſſe rectilineum penitus, ac ſphæricũ ſimplr, ſed lẽticulaŕ aut quale ppea arguit q̃ ſi hoc mõ cælũ ipſum ponaŕ, et in eius motu vacuum relinquet, pp cõmutationem cuſpidũ A B. inqt. Siľr rõne & ſi aliqua alia figura ei tribuatur, nõ hñs eas lineas quæ ex medio trahuntur æquales, veluti lenticularis aut oualis. In cunctis.n. talibus non pfecte ſphæricis eueniet & locum & vacuum extra cœlum eſſe, ſiue extra lationem cœli propterea quia totum non eandẽ obtinebit regionem propter cuſpidum commutationem.

Mouet Auerr. hic quæſtionem, quia teneri poteſt cœlùm eſſe aut ouale, aut lenticulare imaginãdo ipſum moueri circa axẽ ſup polos A B, quæ axis ſumitur ſm longitudinem, nam ſic non ſequitur vacuum, ſed bene vbi moueretur ſup E D polos circa axẽ E C D. Auer. indicat diſtinctionẽ figurarũ, quia ſunt in triplici differẽtia. quædam.n ſunt, quæ qualitercunq; vertãtur ſemp relinquunt locum, vt rectilineæ: quædam quæ qualitercunq; conuoluantur nunquam relinquunt locum, vt p fectæ ſphæricæ, aliæ vero mediæ vt oualis & lenticularis & id genus, quæ taliter poſſunt moueri q̃ acqreretur nouus locus partibus ſuis, taliter vero q̃ nullo mõ acqreretur, ouum.n ſi ſup polos & circa axem longitudinis moueretur, non acquireretur partibus nouus locus. Sed ſi ſuper polos & circa axem latitudinis circunuoluatur, relinquet locũ poſt partes. Et ad formam reſpondet iuxta Themiſt. & alios peripateticos, q̃ ratio Ariſtotelis eſt hæc, talem figuram cœlum debet habere p quã qualitercunq; reuolueretur nõ relinqueret vacuum vel locum. Sed p oualem vel lenticularẽ figuram non qualitercunq; motum & reuolutum non relinqueret vacuum, vt patuit, quare tales figuras cœlum habere non debet. Ex hac ratione poteſt argui contra eccentricos, quia nõ qualitercũq; reuoluti nõ relinquunt vacuum, vnde poteſt logice ſic argui, ſi deferentes non mouerentur proportionaliter eſſet vacuum, ſed antecedens eſt poſſibile, vel ſaltem apud intellectũ non implicans contradictionem, & ita eccentrici non ſunt, ſed de his alias. Ex hoc infert Auer. cœlum vltimum nõ eſſe in loco continẽte, ſed potius in loco contento, vt in cẽtro, vt dictum eſt in .4. phyſico Cõ.43. & .45. Huius rei cauſam aſſignauit Auempace quia ſphæricum vt ſphæricum eſt pfectum, de cuius ratione eſt potius continere q̃ contineri, cætera vero corpora lcum ſint imperfecta continẽtur, & ſunt in loco continente Sed occurres rationi Ariſtotelis, & cõfirmationi Themiſtii, rationi quidem Ariſtotelis, quia ſupponit extra cœlum non eſſe vacuũ, & deinde infert ſi cœlum eſt quale vel id genus derelinquitur vacuum, id.n quod nõ ponitur, non poteſt derelinqui. Confirmationi vero, quia petit principium, non enim notum eſt cur cœlũ debeat talem habere figuram q̃ qualitercunq; reuolutũ non debeat relinquere vacuum, hoc enim petitur. Ad primum dici poteſt Ariſtote. ſuppoſuiſſe extra cœlũ non eſſe vacuũ tanquam verum, Concedit tamen vt ſequẽs extra cœlum eſſe vacuum, ſi cœlum non ponatur ſphæricum, propter cõmutationem angulorũ. Ad ſecundã ſolebamus dicere id eſſe impoſſibile ad imaginationem, ad qđ ſequitur impoſſibile ad imaginationem, & quia ſi cœlũ eſt ouale, poteſt ſaltem intelligi moueri aliquo mõ quo relinquit vacuum, & vacuũ eſſe eſt impoſſibile ad imaginationem, igitur habere oualem figuram eſt impoſſibile, & ſecundum rem, & imaginationem. Sed hæc ſolutio non placet, quia vacuum eſſe eſt poſſibile ad imaginationem, vt multi caſus oſtendunt. 4. phyſic Melius diceremus hanc rationem eſſe probabilem & accepiſſe illam maiorem vt famoſam omnibus.

Quæ auer. comm. 27.

Sol. ad formam.

F

cõtra eccẽ.

G

Dubĩ. 1. Secũda. Sol. primæ.

Sol. ſecũdæ

H

Prꝫterea, ſi cœli latio qdẽ motuũ eſt mẽſura, ppea q̃a ſola cõtinuus, & vniformis, et ſempiternus motus eſt. In vnoquoq; ãt gñe mẽſura eſt id qđ eſt minimum.

Minimus

Minimus aūt motus est qui est velocissimus, ꝑspicuū est cœli motum omnium motuum esse velocissimum.

Expositio. Nunc tangit tertiam rationem, quæ sumitur ex parte qua motus cæli mēsurat alios motus, & primo sumit motum cæli esse velocissimum, quod probat, sic in vno quoq; genere mensura est minimum illius generis. Motus cœli est mensura omnium aliorum motuum, igitur motus cœli est minimus. Vltra minimus motus est velocissimus. Motus cæli est minimus, igitur velocissimus.

Tres cōditiones mēsure. Debes scire ꝙ ad hoc vt aliqua mensura sit respectu aliorum, tria sunt necessaria, primum est continuitas, si esset enim res ipsa interpollata, non corresponderet mensurato. Secundum est regularitas siue vniformitas, qa si illa esset varia, esset incerta. Tertium est æternitas siue immutabilitas, aliter non esset communis omnibus mensuratis. Hęc tria cœlesti motui competunt, est enim primo continuus, quia si interpollatus non corresponderet mensuratis. Secundo vniformis, nam si modo velox, modo tardus, esset incertus. Tertio æternus quia sic est mensuratam præsentium ꝗ̄ præteritorum ꝙ̄ futurorum. Hæc Aristoteles.

At qui eorū quę ab eodē in idem feruntur, minima est linea circularis, per minimam aūt est motus velocissimus. Quare si cęlum circulo fertur, atq; velocissime mouetur, rotundum ipsum esse necesse est.

Expositio. Nunc trāsit ad propositum, & syllogizat sic, motus velocissimus per minimam fieri debet lineam, circularis linea est minima, igitur motus velocissimus debet fieri per circularem lineam. vltra, motus velocissimus debet fieri per lineam circularem, motus cæli est velocissimus igitur debet fieri per lineam circularem, quod est propositum inquit. Atqui eorum quæ ab eodem in idem ferūtur, minima est linea circularis. Hæc fuit minor primi syllogismi, per minimum autem est motus velocissimus, hęc fuit maior, supple tu, igitur per circularem lineam debet fieri motus velocissimus, vltra, motus velocissimus debet fieri per circularem lineam, & cæli motus est velocissimus vt patuit, igitur per circularem. & hoc inquit. Quare si cœlum circulo fertur, atque velocissime

Dubiū. 1. mouetur rotundum ipsum esse necesse est. Hæc Aristo. Sed hic dubitatur primo, quia non videtur motus

Secūda. cœli esse minimus, nam est aliquis motus minor illo, vt

Tertia. motus alicuius animalis super spatio breuiori. Secundo videtur ꝙ non sit velocissimus, nam fit in cęli magnitudine, qua maior nec est, nec esse potest. Tertio vide-

Solutio. tur ꝙ circulus non sit linea minima, qa pōt resolui in re-

Destructio ctam, quæ erit maior quauis linea naturali. Debes scire ꝙ velocitas est duplex circulationis, & motus absolute, velocitas circulationis attenditur penes tempus, quo pacto motus diurnus cæli est velocissimus, quoniā horis 24. Et in motibus vagarum stellarum motus lunæ velocissimus, quia circiter. 28. dies: motus autem Saturni est tardus, quia maiore in tempore suum circulū complet. Quo etiam modo motus stellarum fixarum dicitur tardissimus omnium, quia circulum complent singulis. 36. millibus annorum, & ita velocitas hoc primo mō penes tēpus attenditur. Velocitas autem motus absolute attenditur penes spatium peragratum a mobili in tāto tpe, qua ratione fortasse concederet astronomi motum Saturni esse motum absolute velociorem motu lunæ, qa fortasse plus de spatio æquali in tpe pagrat.

Secūdo debes scire ꝙ motus cœli dici potest minimus aut vt circulatio, aut vt motus absolute. Si sumat̄ vt circulatio, multi motus sunt minores isto, nam circulatio cęli est 24. horarū, aliquis aūt potest esse completus e foro in scholas in hora, igr̄ ista circulatio est minor illo cōpleto. Si vero sumatur absolute nō habita ratione ad finem, hæc est minimus, quia si socrates in hora per suū motum peragrat spatiū e foro in theatrum, ꝑ velocitatem motus cœli æquale spatium illi peragratur in tem-

A pore imperceptibili. In hora enim ascendit dimidium fere vnius signi, quod est fere quantum est tota terra, vt ita dicam. Motus itaque cœli est minimus quia nullus illo aut potest esse minor respectu tanti spatii vel æqualis, Ergo motus cœli est minimus absolute, qui vt circulatio forsitan non dicetur minimus. Ex his sequitur ꝙ hic motus est velocissimus, primo vt circulatio, quia nullum mobile tātam vel æqualem circulationem faceret in tam breui tempore. Secundo ratione ut motus, quia proportionabiliter nihil pertransit tantum uel æquale spatii in tam breui, in quam breui pertransit pūctus velox in cælo datus. Tertio dicitur minimus a dispositione magnitudinis, quoniam magnitudo ipsa est sphærica, modo sphærica occupat minimum locum, & multo minorem, ꝙ̄ occuparet si aliter esset vt triangula vel quadrāgula, aut aliquid tale, declaratū enim est in geometria sphæricum esse minoris spatii atque occupationis omnibus figuris tantæ vel æqualis continentiæ.

B Ex his patet quonam modo cœli motus est minimus iusta primum argumentum, est minimus respectu tanti vel æqualis temporis, quo agitur tm̄ vel ęquale tps. Secundo patet cur est velocissimus iuxta secundam rationem, quia post quo punctus velox cœli ptransit tm̄ spatium in tanto tempore, quo tpe tm̄ aut æquale spatium non ptransitur ab aliquo alio mobili. Tertio patet circulū esse spatium minimum, vel lineam minorem respectu tāte occupationis, est enim sphæricum minoris spatii vel occupationis omnibus figuris tāte vel æqualis cōtinentię. Hæc mihi videntur nunc. Sed si aliter occurret interdum dicemus.

Sumet ēt quispiam ex his corporibus quę circa mediū constituūtur fidem aliquā. Nā si aqua quidem est circa terrā, aer autē circa aquam atq; ignis circa aerē supera quoq; corpora eadem ratione, continua quidē profecto non sunt, sed sese tangentia. At aquę super-

C *ficies rotunda est, continuum siquidem sphęrico, vel circa sphæricum motum, etiam ipsum tale esse necessarium est. Quare hac etiam ratione perspicuum erit, cœlum ipsum sphæricum esse.*

Nunc tangit quartā rōnem, quæ ex parte sumit̄ corporū elemētorū, & vt mihi vr̄ est hypothetica sic, si aq̄ circa terram est rotunda, & aer circa aquā rotundus, et ignis circa aerē rotundus, cœlum & totū vniuersum superū circa ignem erit rotundum. Pono añcedens, sed aqua est rotunda circa terram, & consequenter cætera alia, igitur & corpora supera. de ratione primo accipitur antecedens, & inqt { sumet ēt quispiā ex his corporib⁹ quæ circa mediū constituuntur, fidem aliquā } & dixit fidē aliquā, quia hęc rō est a posteriori vt dicemus, nā si aqua est circa terrā, supple rotūda, aer autem circa aquā similiter rotundus, atq; ignis circa aerē & rotūdus, hoc

D est añs, cui addit consequēs, & inquit. { Supa quoq; corpora circa hæc rotunda erūt. } Sed quia quis posset intelligere hæc esse cōtinua vt partes, interponit quo nā mō hæc se continent, & inquit. { Cōtinua quidem ꝑfecto non sunt, sed sese tangentia } & elementa inter se, & cœli cum elementis. Deinde accipit positionem antecedentis, & inquit. { At supficies aquæ rotunda est, tum qa est cōtigua sphærico ut terræ. Tum quia circa sphæricū, vt circa terram mouetur, & hoc inquit. { Continuū siqdem sphæricū, uel circa sphæricum motum, etiā ipsum esse tale necessarium est. } sumpsit autem hic cōtinuum ut dixit & sese exposuit ꝓ tangente atq; contiguo. Hęc est positio antecedentis, & illius ꝓbatio. Tunc ponit cōsequens ut fit in bono syllogismo hypothetico, & inqt. { Quare hac ratione sphæricum erit cœlum. Debes scire

Expositio. (right margin, beside "Nunc tangit quartā rōnem")

Aristotelem supposuisse conuexum terræ esse rotudũ & circa illud esse aquam vndiq;, saltẽ quoad eius naturalẽ situm, hoc aũt quia nondũ probatũ est, sed ex libr. Phy. sumptũ, ppea dixit hanc rõnẽ facere fidẽ aliquam. Quærit Auer hic qõnẽ, quã ẽt græci expositores intentant, quia videtur rõnẽ hanc non sufficere, quia dato ꝙ aqua sit sphæricæ figurę, ex hoc manifestabitur aerẽ esse sphæricæ figuræ quoad eius concauũ, non aũt quo ad eius cõuexũ. Alexander vt narrat hic Simpli. vult p hanc demonstrationẽ probare corpora mũdi esse sphærica solũ quoad concauum, per eam autẽ quæ antea est dicta, probare hæc esse sphærica quoad conuexum, & ita neutra demũ sufficit, sed ambe probant sufficienter intentum. Sed huic obiicit Simplicius & expositor. q̃a Aristoteles vtraq; demonstrationem seorsum inducit, quasi vtraq; per se sufficeret. Hæc tamen replica nulla est, nam licet seorsum eas inducat, non tamen ad eandẽ conclusionem, sed ad diuersas conclusionis partes. Melius igitur replicari põt, quia tunc p primam rõnẽ nõ haberetur nisi conuexum ignis esse rotundũ tm̃, & p hanc solum concauum aquæ, & sic nõ haberetur quodlibet elementũ esse rotundum. Propterea cum Simplicio & Auer. dicẽdum. vbi debes scire ꝙ ratio Aristotelis fundatur in duabus ppositionibus. prima est tanges sphæricum est sphæricũ. Secunda æqualiter recedens e centro est sphæricum, ẜm conuexũ. Ex his sequitur demonstratio Arist. nam ex prima habet aquæ cõcauum esse rotundum, quia tangit rotundum, ex secunda hr̃ conuexum aquæ esse rotundũ, quia æqualiter recedũt oẽs partes conuexi a centro, igitur cõuexũ aquæ est rotundũ, sed circa aquam est aer, igitur aeris concauum rotũdum, p primam ppositionem, & conuexũ etiã aeris p secundam, & sic de omnibus. Notat tamen Auer. nõ esse simile de elementis, & de cœlis ipsis, nam de elemẽtis non habetur ipsum esse sphæricũ vtraq; ex parte, nisi ex illis duabus propõnibus At de cœlo illæ non sunt necessariæ, quia si habetur ꝙ celi concauum quod tangit ignem est rotundum, habetur de cõuexo, contra ẽt de conuexo si hr̃, & de concauo habebitur. & huius cã est, quia figura est accidens essentiale cœlo & partes cœli oẽs sunt vnius speciei, ppterea si una est sphærica, oẽs erunt sphæricæ, at figura non est essentiale accidens elementis, sed sibi cõpotens per naturam superiorẽ. Sed replicabis p replicam Auer superius factam, quia quod essentiale est alicui, non vr̃ sibi cõpetere propter aliud, at cœlo figura sphærica est essentiale accidens, igitur nõ sibi competit ppter aliud, & ita non propterea quia cõtinet ignem. Dici potest non esse probatum cœlo inesse sphæricam figuram p hoc ꝙ cõtinet, tanq; propter causam, ut de elementis forte est dicendum, sed tanq; per signum, & sic ratio bona est. Nunc hæc mihi uidentur.

Quæ auer. comm. 30.
Sol. Alex.
Cõfutatio. S. Tho.
Defensio.
ppria sol.
Elemẽta differũt a cœlo in figura
Replica.
Solutio.

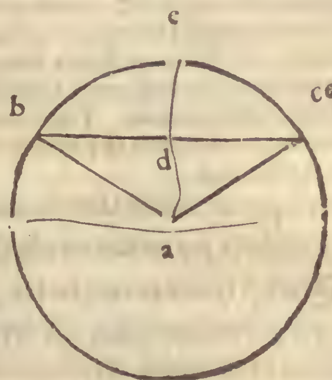
Quod uero aquę superficies talis sit, patebit suppositiones si sumpseris, & ex eo quia suapte natura aqua in magis cauum semper fluit locum, & ex eo q. magis cauus est locus, qui centro est propinquior.

Expositio.

Vt diximus ad pbandũ aquæ supficiẽ oĩ ex parte eẽ sphæricã, duæ ppositiones erãt necessariæ: prima est ꝙ tangens sphæricũ est sphæricũ, & hæc quoad cõcauum. Secunda vero ꝙ æqualiter recedens a centro est sphæricum quoad conuexũ, vr̃ itaq; mihi Aristoteles nunc pbare ꝙ oẽs aquæ partes cõuexales æqualiter recedunt a centro, aut forte hoc pbat de aqua, quia uidetur cõtra sensum, cernimus. n. terrã aquis discoopertam, ppea hic probat id quod est naturale aquæ, nã id vr̃ esse accñtale sibi. Sumit autem duo primũ est aquã suapte natura fluere semper ad locum decliuem, vel depressiorẽ secundum est locũ decliuem vel depressiorem esse eũ, qui est propinquior centro. Hæc duo sunt sensu nota.

Ducatur igitur ab A centro rectæ lineę AB, & AC, pducaturq; ex B in C linea recta BC, ad quã vti in basem, ab A perpẽdiculariter ducatur AD, & producatur in E, patet itaq; AD lineam minorem esse lineis AB, & AG ex cẽtro ductis, locus igitur iste cõcauus magis erit, quare affluet aqua quo ad exequetur, at AE his æqualis est, quę e centro ducebãtur, quare aquã ipsam in his esse, quę a cẽtro sunt ductę necessariũ est, mox enim quiescit, at ea quæ tangit eas quę e centro sunt ductæ, circunferentia est, rotunda est igitur superficies áquę, quę quidem est BEC.

F



His suppositis pcedit ad rõnem, & sumit casum primo dicens, ducantur igitur ab a centro rectæ lineæ a b, & a g, hæc est prima pars casus. pducaturq; ex b in c, linea recta B C, ad quã uti in basem ab A pducatur A D, producaturq; usq; in E punctũ, omnia hæc sunt vera, quia e puncto ad punctum licet rectã lineã ducere. Ex isto casu infert primũ c̃ñs, & inquit. { Patet itaque a D lineã minorẽ esse lineis collateralib. a B, & A C, ex centro ductis } hoc licet pateat sensibus, qd̃ p̃hyco sufficit, probatum ẽt. Nã linea a E, est maior linea a D, quia illã cõtinet, & aliqd vltra, sed linea a e est æqualis cuilibet illarũ lateraliũ, q̃a ptrahuntur ab eodẽ centro eiusdem circuli ad circunferẽtiã, qua rõne sunt oẽs æquales p definitionẽ circuli, igit̃ illi laterales sunt maiores linea a D, & sic cõseques uerũ. Vltra, ex hoc ĩfertur, ꝙ locus iste, vc; a D decliuior erit, ut p suppõnẽ patet, quia centro ppinquior, & hoc inqt. { Locus igitur iste cõcauus siue decliuis magis erit. } Ex hoc vlterius infert tertiũ dicens, quare affluet aqua quoad exequetur redigaturq; ad æqualitatẽ, & hoc p primũ suppositũ, ultra a E linea his æqualis est q̃ a centro ducebantur, ut p casum patet. Quare aquã ipsam si debet naturaliter qescere in his eẽ lineis quæ a cẽtro sunt ductę necẽriũ est & nõ in vna parte pressior ĩ alia altior, nã hoc modo collocata mox quiescit. Ex his habemus aquæ supficiem cum naturaliter locatur esse terminum omnium linearũ, æqualium a centro ductarũ. Tunc arguit, at ea quæ tangit eas oẽs lineas quæ a cẽtro sunt ductæ equaliter, & e qua ad centrũ oẽs lineæ ductæ sunt æquales, circunferẽtia est. Ad de minorem, sed superficies aquæ naturaliter locatę tangit omnes lineas ductas a centro æquales, rotunda igitur est supficies aquæ, quæ quidẽ est b E C, & hoc erat ppositum. Ex his potest syllogismus sic cõponi omne corpus, cuius supficies tangit omnes lineas ab eodem centro ductas æquales, est quo ad sui conuexum sphæricũ, sed aqua est corpus eiusmodi, ut per tot & tãta est dictum, aqua igr̃ quo ad conuexũ sphærica est. hoc mõ textus hic pt reduci ad ordinẽ, licet sit valde confusus. Sed quæret quispiã cur Arist. magis de aqua rẽ hanc declarat, q̃ de terra. Innuit Auer. duas causas, primo quia sphæricitas conuenientior aquæ videtur, nõ enim in illa

Expositio.
G
H
Syllus. literæ.

in illa apparet mõtes & ualles uti vñr i terra ipsa, et hoc qa est fluxibilior, magisq; figuris apta, terra uero econtra. Scdo qa postea declarabit i fine hui⁹ hoc idẽ de terra. Addit quoq; Auer. hãc rõnẽ de aq tenere: siue terra ipsa supponat eẽ sphærica, siue nõ, qa ẽ rõ efficax oĩ excessu. Quo uero ad uerba attinet, nõtat Auer. qd Ari. uelit: p, κοιλό τερος, hoc ẽ p magis cõcauũ, & vult eẽ itelligẽdũ de cõcauo q hẽt aq deorsum nãlr: & nõ de cõcauo simplr. Imaginat.n. Auer. cõcauũ simplr, & hoc vult eẽ cẽtrũ totius, & cõcauũ fm qd qd ẽ decliuior loc⁹ aq, ĩtra tũ sphærã suæ locatiõis. Vult igit aquã nõ fluere nãliter ad cõcauũ simplr, hoc ẽ ad cẽtrũ mũdi, hoc pbat, qa tũc idẽ eẽt locus nãlis terræ & aq, & ita essent eiusdẽ spẽi. Mouet igit ad magis ɔcauũ ĩtra suã regionẽ, ultra .n. suã regionẽ mouet violẽter. Ex hoc patet nõ dari abissum, qa ẽ deuenire ad cẽtrũ mũdi terminãs lõgitudinẽ toti⁹. Occurres fortasse, qa amota terra a cẽtro pprio, nõne aq nã suã ad cẽtrũ moueret? dici põt q moueret ad cẽtrũ nõ p nãm ppriã, p nãm.n. ppriã solũ mouetur vsq; ad locũ decliuiorẽ suæ sphæræ, illinc postea uiolẽter, q̃ ad nãm ppriã. Sed q̃ ad nãm cõem ordinẽq; vniuersi, q ẽ ut grauiora sint sub leuioribus, ipsa moueret nec est impõle aliqd moueri nãliter fm cõem nãm: q. nõ mouetur nãliter fm nãm ppriam: ut alibi dictũ est.

Manifestum igitur ex his quę dicta sunt, mundũ esse rotundum, atque adamussim comptum adeo, ut nihil eorum quæ manu conficiuntur, eorum quę apud nos oculis cernuntur imitabile quicquam habeat. Nihil enim eorum ex quibus constat, tantam rotunditatem, atque exactionem suscipere potest, quantam primi corporis circunuecti natura. Nam eam proportionẽ ipm seruare patet, q̃ aqua ad terrã cęteraq; elemẽta quę plus remota sunt atq; distãtia seruabunt.

Expõ.

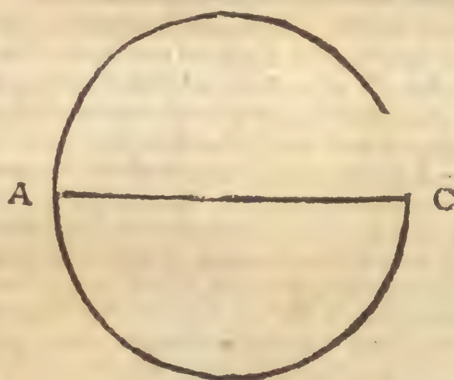
Ex his ɔcludit cœlũ eẽ rotũdissimũ, & addit bonã rõnẽ, & in t. { Manifestũ igit ẽ ex his q̃ dicta sunt mũdũ eẽ rotũdũ, atq; admussim adeo cõptũ, & exacte sphæricũ ut nihil eorũ q manu cõficiũtur, ut astrolabia et sphæræ astrologorũ, nec eorũ q apud nos oculis cernunt, ut res nãles ueluti cõchæ, & testudines & id genus imitabile quicq; hẽat, ẽ igit cœlo, q ẽ rotũdissimũ, cui i rotũditate nihil ẽ ɔparabile, hoc psuadet vlterius, & inqt. { Nihil.n. eorũ ex qbus cõstat, hoc ẽ nullũ elntorũ uel mistorũ tãtã rotũditatẽ, atq; exactionẽ suscipere põt: q̃tã primi corporis circũuecti nã, & q. nullũ elntorũ tã exactã rotũditatẽ recipere possit, psuadet, & inqt Nã eã pportionẽ ipsum seruare patet ad cætera elnta, q̃ aq ad terrã cæteraq; elnta q plus remota atq; distãtia sunt seruabũt vñ qa aq est rotũdior terra: qa ipsa terrã cõtinet, & aer rotũdior aq p idẽ, & ignis aere p idẽ, cœlũ est rotũdissimũ, qa oĩa ɔtinet: distatq; i nã ab oĩbus. Auer. aũt pbat hoc idẽ p̃, qa cætera corpora dñr magis & min⁹ rotũda p hoc q cœlo magis atq; minus assimilant igr cœlũ maxime rotũdũ. Scdo qa uidemus q̃to elntũ ẽ cœlo ppinquius tãto ẽ rotũdius alio: igit cœlũ est maxime tale. Tertio videmus q q̃to elntũ est a cœlo remotius, tãto minus est rotũdũ: ut terra, q̃ est uallosa, mõtuosa Addit Auer. nõ mõ hãc dñã rotũditatis iueniri i elntis, sed i stellis ipsis, atq; orbibus, nã Ari in lib. de aĩalibus lunã ɔparat terræ: ppea qa ẽ maculosa, & q̃to orbis ẽ ppinquior p̃ mobili, tãto magis rotũdius ẽ, & hoc signat primũ mobile eẽ rotũdissimũ. Quarto psuadet Auer. hoc qa si cœlũ nõ esset pfecte rotũdum, extra ipsum esset aut uacuum, aut plenum, ut deductum fuit. Ex his Auer. infert contra mathematicos non esse eccentricos, nam si essent, tunc in corporibus cœlestibus essent nõnulla corpora nõ pfecte rotund itatis, nã eccẽtricus habet vnam partem tenuiorem, alteram crassiorem, & sic non perfecte sphericus. Secundo darentur corpora quędam ad replendum uacuum inter cœlos. quod deducitur, quia qñ pars tenuior moueretur cum parte tenuiori inferiori eccentrici remaneret uacuum, nisi essent corpora intercepta implẽtia uacuitates, ueluti in animali datur caro ad replendum uacuitates interceptas inter ossa. Pro parte tamen eccentrici adducit apparẽtiam de eclipsi, nam vñ una lunaris eclipsis lõgior, alia uero breuior. Interdum vñ dimidia duratio est longioris, interdum breuioris tẽporis: ut supputationibus astronomicis legitur eclipsis uero diutior est qñ terræ umbram plus luna ingreditur breuior qñ minus, ut declarat Ptolomeus in lib. magnę cõstructionis: intrat aũt plus uel minus in vmbram terræ, qñ magis aut minus eleuatur, igitur ultra motũ longitudinis habet eleuationis motum. Sed oĩs motus vno orbe fit, igitur oportet esse orbem eccentricum p quem nunc eleuetur, nũc deprimatur, eleuatur.n. cum est in abside, siue auge, deprimit vero cum est in opposito augis quare eccẽtricus est. Ad quod dicit Auer. hoc eẽ difficile, immo sine eccentrico ait hoc non posse saluari, quæ res fortasse postea tangetur. Hæc satis pro nunc.

Quę Auer. Cõmẽ. 2.

Cõtra eccẽtricorum.

Difficile argu. pro eccentricis.

Cum autem in circulo bifarius motus effici possit verbi causa, ab A unus quidem B uersus, alter uero uersus C, & hos quidem non esse contrarios prius est dictum, si igitur nihil in ęternis fortuito aut a casu esse potest, cœlum uero sempiternum est atque eius conuersio, quam ob causam ad alteram & non ad alterã fertur partem, nam & hoc, aut esse principium, aut esse ipsius principium necesse est.



Hactenus de cœli figura. Cõsequẽter disputat de cãpp q̃ motus cœli fuit magis uersus culmẽ diurnum, q̃ nocturnum imum. Ante tñ q̃ qõnem erigat, supponit duo, primũ est bifarium posse esse motum in circulo ab ipso A principio, unũ qdem B uersus, alterum uero versus C. Secũdum est tales motus q̃q; ad partes diuersas tẽdẽtes, nõ esse cõtrarios, qa declaratum est in circularibus motibus nullam esse cõtrarietatem, tunc mouet qõnem, addẽs duo alia supposita, primũ q in æternis nihil fortuito, aut casu euenit. Scdm est cœlum & motũ cœli esse æternum: quærit igitur qõnem.d. si igitur nihil in æternis fortuito, aut a casu esse põt, cœlum vero sempiternum est atq; eius cõuersio ẽt sempiterna est, q̃ ob cãm ad alteram: & non ad alteram fertur partẽ, ut cur ab ortu p meridianum culmẽ, & nõ ab ortu p nocturnum imum. Debes scire q Auer. aliter textum inducit refert.n. qõnem ad diuersas cœli partes, cœlum.n. fm unam partem mouetur ab ortu ad occasum v3, fm primum mobile, fm uero aliam partem mouetur ab occasu in ortum, utpote fm orbes planetarum, uult igitur nũc ut Arist. q̃rat, q̃ ob cãm diurnus ab ortu, planetarum uero motus ab occasu cœpit, hæc aũt expõ nec cõuenit uerbis qõnis: nec uerbis solõnis, ideo stultum ẽ cir

Expositio.

Quę Auer. cõmẽ. 13.

Qualis ex p̄o Auer. ea uerba sua cōsidere. Debes scire q̄ rōnabilitas hui⁹ qōnis ut colligitur ab Auer. vr̄ pp tria, ꝑ ut tribus modis hæc qō esset irrōnalis, esset.n. hæc qō irrōnalis, si cœlum moueretur modo quo moueretur, & nō posset intelligi aliter moueri ꝑpea supponit in circulo posse esse motum ab A & uersus B & uersus C, ut sit dignum qōne. qre magis uersus B q̄ uersus A mouetur cœlum. Secūdo esset irrōnalis qō, si illi motus ad partes diuersas essent cōtrarii, ubi.n. essent cōtrarij, nō pn̄t competere indifferēter alicui, quia duo cōtraria non cōpetunt uni naturæ, pp supponit tales nō esse cōtrarios, sed compossibiles cœlo uel circulo. ideo est dignum qōne, si sunt compossibiles cœlo, cur magis unus q̄ alter competit. Tertio esset irrōnabilis qō, si motus cœli esset fortuitus. nam rei fortuitæ nō est quærenda cā, quia est fortuita, ꝑptera supponit talem motum nō esse fortuitū, q̄a in sempiternis nihil est fortuita, & cœlum & eius motus sunt sempiterni, est igitur qō rōnabilissima, v₃ pp q̄d motus cœli est ab ortu sup terrā & nō sub terrā. nam cœlum utroq; modo potest intelligi moueri: & absq; repugnātia, q̄a nō sunt cōtrarii, estq; res nō fortuita, sed cām hn̄s, hęc de rōnabilitate qōnis apud Auer. Aris. tn̄ rōnabilitatem qōnis (ut mihi vr̄) aliter assignat, nam cum cœlū sic moueri ut mouetur non sit principium & cā, quia motus dependet a motore: & modus mouendi, ē rōnabile est quærere cām cur cœlum potius hoc mouetur modo, q̄ illo. Inquit. { nam & hoc aut esse principium, cuius non pōt dari cā, aut esse ipsius principium necesse ē } supple hoc esse principium nō est uerum, quia & motus et modus mouēdi habet principium & causam, igitur qō nō est inutilis. Hæc de qōnis rationabilitate.

De nōnullis igitur eniti dicere aliqd æqualiter, et de oībus, nihilq; p̄terire signum esse videtur forsitan aut ingentis amentiæ, aut multę petulantię.

Expositio. Cōtra se inuehit p̄ argm̄ maledici, & soluit, q̄si excusationem sui assignans, deinde ad rem uenit. Maledicus inuehet Ari esse uel amētem, uel ostētatorem, in mouēdo talē qōnē. Amēs.n. is dr̄, q̄ n̄ discernit iter facile, et difficile ostētator uero qui ī oībus ēt arduis p̄sumit. Ex his sequitur Aris. circa hāc qōnem aut esse ostētatorem. aut amētem, amētem q̄dem si nō discernit q̄tum hæc sit facilis, aut difficilis, ostētatorem aūt si hęc qō difficillima fuerit: & de ipsa p̄sumit inquit. { De nōnullis eniti dicere aliquid æqualr̄ & de oībus, nihilq; p̄terire, si non discernit inter facile & difficile, signum esse vr̄ ingētis amētiæ } iuxta illud scienti & ignoranti omnia sunt plana. Si uero discernit & p̄sumit dicere æqualr̄ de facili & difficili, & de q̄busdam & oībus: vr̄ signum multæ petulātiæ, siue ostentationis, siue prompti animi Ad alterum horum Ari circa hāc qōnem occurrit: nā si parui facit illam, amēs & stultus vr̄, quia nō discernit rem q̄ cognitu difficillima est, a re quę facilis est. Si uero cognoscit esse arduam & manufacit illam, ostētator & prompti animi vr̄ nimis, quia pręsumit ad id quod est ultra captum humanum, hæc maledicus contra Aristotelem.

Verum non oēs iure increpandi sunt ęqualiter. Sed dicēdi cām quę nam sit inspicere oportet. Et quo p̄terea modo se habet in credendo, humane, ne an ualidius. Nam cum certiores necessitates assecutus q̄spiā fuerit. gratias tunc agere debet inuentoribus.

Expositio. Rn̄det ad maledici argm̄. q̄a vr̄ ille nō iuste increpare, prius.n. debuit uidere cām dicendi pp q̄ aliquis audet dicere, nam si dicit ueritatis amore, nō iuste increpatur. Præterea nō iuste increpat: si nō prius inspicit ea q̄ quis dicit q̄lia sunt, nam si ea quæ dicit sunt ultra cōes hoīum opiones, atq; consuetas traditiones, nō est iustū ut increpetur, quia si nō satisfacit ad plenum, & ali⁹ successor satisfaciet, est dignus gratia, quia inuētorib⁹ sunt

E agendæ gr̄æ, hi.n. aliquid cōtulerunt, ut.n̄ dr̄. 2. meta. si Timotheus nō fuisset nō tātam cātādi haberemus artē & si phrynis nō antecessēt, nō talis Timotheus euasisset inquit. { Verum nō oēs iure æqualiter increpādi sunt, quia anteq̄ maledicus increpet, ad duo respicere debet. quæ explicat & addit } sed dicendi cām quę nam sit inspicere oportet, quia si fuerit ueritatis causa, nō iuste increpabit maledicus, hoc ē primum Et quo p̄terea modo se habet in credendo ille qui p̄sumit humane ne, hoc est ꝟm cōes hominum traditiones, an ualidius cæteris. nam cum certiores necessitates, uel doctrinas quispiam posterior assecutus fuerit, gratias tunc agere debet inuētoribus. sic igitur iuste maledicus non increpabit Aristotelem, quia si succedet nouus ueritatem plus attingens, Aris. habendæ sunt gratiæ quatenus dedit principium. Hæc in maledicum.

Nunc uero id quod nobis uidetur, dicendum est. Nam si natura eorum quę factu possibilia sunt semper optimum facit, & est ut in lationibus rectilineis,
F *ea pręstabilior, qua locum pergitur ad superum. (Diuinior siquidem sit locus superus infero) sic ea qua petitur, anterius etiam pręstabilior ea qua retrorsum itur, dextrum siquidem etiam & sinistrum ita sese habent, ut dictum est. Atq; dicta dubitatio cœlum habere prius posterius ve cōfiteatur, causa ꝑfecto hęc dubitationem diluit. Nam si se habet vt potest optime, hęc erit sane cuius quod diximus causa. Est.n. optimū simplici atque incessabili motu moueri, si uersus pręstabilius etiam id fuerit.*

Soluit per syllm̄ hypotheticum a pōne aūtis ad pōnem ɔn̄tis hoc modo, si de possibus nā facit q̄ melius, et Expositio.
G melius est moueri ab ortu uersus meridiē, q̄ uersus mediam noctem, igitur motus cœli debuit esse ab ortu uersus meridiem, et nō uersus mediam noctem. Sed melius est moueri ab ortu uersus meridiem, q̄ uersus mediam noctem, igitur motus cœli est ab ortu uersus meridiem magis q̄ uersus mediam noctem. Minorem vr̄ ꝓbare p̄ per simile in lationibus rectis, nam ut in illis motus q̄ superius itur est p̄stabilior, diuinior siquidem sit locus superus infero, sic in lactionibus cœlestibus: ea erit p̄stabilior qua itur per partem superiorem terræ. Sed quia hæc rō pōt refelli, qm̄ ad Antipodas forte per lationē subterraneam ibitur per superius, ideo probat hoc per aliam rōnem, quia a dextro motus erit p̄stabilior si ibit ad ante, q̄ si ibit retro, at ortus est dextrum: cœli, meridies ē ante eius, igitur per ante p̄stabilior erit motus. ante siquidem p̄stabilius sit retro ipso. Inquit. { Nunc uero id quod nobis vr̄ dōm est, } & hoc si gratiæ sint inuētoribus habēdæ. deinde sumit aūs, & inquit. { Nam si nā eorum quæ factu posīa sunt, semper optimum facit } hoc est primum: & optimum est moueri per locū
H supra terram, & hoc ait interponēs primam rōnem, & inquit. { Et est ut in lationibus rectilineis ea p̄stabilior, qua locum pergitur ad superum (diuinior siquidem sit locus superus infero) sic ea qua petitur anterius ēt p̄stabilior ea qua retrorsum itur. } Est igitur antecedens suspensiuum uidelicet si nā facit de possibus melius & melius est moueri per anterius cœli q̄ per posterius, & q̄a posses dicere meridiem non esse anterius cœli, aut quia dextrum & sinistrum nō sunt ut dictum est, dextrum quidem in ortu, sinistrum in occasu, quia tales dr̄iæ pōnis, uidelicet ante & retro nō sunt in cœlo, ut dicunt Pythagorei. Subdit hæc refellendo, dextrum siquidem & sinistrum ita sese hn̄t ut dictum est: atq; dicta dubitatio cœlum habere prius & posterius, siue ante & retro p̄supponat

supponat atq; cõfiteatur, hic terminatur suspẽsio, quasi dicat, si hæc ita sunt, cã pfecto hęc hoc est quia locus supra terram est pars cœli anterior: dubĩonem diluit. Et repetit breuiter totum syllĩm hypotheticum sic: si p locum superiorem moueri est optimum, cœlum sic debet moueri, sed si moueri motu simplici & incessabili uersus hãc partem est optimum, igitur sic debet moueri. De rõne, p̃ ponit maiorem, & inquit. { Nam si se habet ut põt optime, hęc erit sane eius quod diximus cã. } est igit̃ maior si per locum superum moueri est optimũ per talem locum debet moueri, deinde dat minorem, q̃ est põ añtis: & inquit. { Est.n. optimum simplici atq; incessabili motu atq; uersus meridiem moueri, repetas põnem ãñtis: videlicet igitur per talem locum debuit moueri. Hæc est solõ Aris. Ex his patet hũc cœli motum pp tria esse diuiniorem cæteris, p̃, quia simplex: vbi .n. mistus esset ex cõtrarijs, esset cum labore, & pena, cuius cõtrarium est pbatum. Secũdo: quia est incessabilis & nõ nũc per meridiem, nunc per mediam noctem, qa esset cum interpollatione quietis, & ita nõ esset ppetuus Tertio, quia est uersus partem cœli p̃stabiliorem, & a parte cœli p̃stabiliori, ut a dextro per anterius. Nam si alr̃ esset nõ fecisset nã melius de polĩbus, nobilitatem n. motus ipse nancĩscitur, & a principio & a fine, & a medio per quod itur in finem. Auer. quo ad textus ordinem nihil recte dicit, verum circa primum suppositum q̃ nã facit de polĩbus melius, ait hoc patere in aĩalibus terrenis, ubi nã directa a diuina sollicitudine, creauit i illis nõnullas res nõ necessarias, sed tãq̃ meliores, ut oculos, quos nã nõ pp necessitatem creauit, cum aĩal eẽ possit absq; illis ut talpa, sed pp melius. Quare si tãtã seruat nã circa hæc aĩalia terracea & caduca solicitudinem: q̃to magis circa aĩalia illa diuina atq; immortalia. Notat tamen differre melius in æternis, & melius in sublunaribus. Nam in æternis illis aĩalibus ipsum melius est necessarium, poĩe.n. in illis non dr̃, nisi ut sequitur ad necessarium. Et huius cã est, qa cœlum caret cã cõtingẽtiæ ad utrũq; uidelicet prima mã, In aĩalibus uero terraceis melius est poĩe aptum magis esse q̃ nõ esse. Nam licet possit homo sine oculis nasci plerũq; cum oculis nascitur. Aĩaduerte tamẽ, ut in lib. d. d. declarauimus, in cœlis aĩalibusq; cœlestibus non esse cõtingentiam. Sed bene libertatem, libertas.n. & cõtingentia differũt ut dixit Auicenn. nam duplex est potentia, altera quidem in genere intellectĩlium intellĩs poĩis, altera in genere sensilium prima mã, ex potentia in genere intellectĩlium pficiscitur in aĩali libertas ex potentia uero in genere sensilium cõtingentia. Qua rõne euenit ut pœnitus mãlia contingentiam solam habere possint, quia mãm hñt, intellm non hñt. Aĩalia cœlestia uero solam libertatem habere possunt, & non cõtingẽtiam, quia intelĩm hñt, mãm uero nõ, hoĩes uero & libertatem & contingentiam: quia intellm̃ hñt, & mãm. Hæc res dilucidius perquisita est in lib d. d. hęc forte Auer. Dubitat Alex. quia Ari pri° pbauit ortum esse dextrum, quia inde est motus principium, hic uero vr̃ pbare motum inde incipere, quia est dextrum, igitur circulus. Rñdet Alex. Aris. non pbasse motum incipere ab ortu, quia ille est cœli dextrũ, sed demr̃auit illam partem esse nobiliorem. Et hocvt mihi vr̃ exponit Simpl. uolẽs Aris nõ pbasse motum cœli incipere ab ortu, quia locus ille est dexter, sed q̃ si incipit ab illo loco, quem supposuimus esse cœli dextrũ, debet pcedere uersus meridiem, quem appellauimus cœli ante, & hoc modo nõ est demr̃o, nec circulus: sed rõ ex suppositis, & hæc est ueritas, loquitur.n Aris hypothetice, ut uisum est. Dubitat Albertilla utrum sit demr̃abile cœlum esse sphæricum Rñdet Albertilla generatim de nullo corpore, nec de cœlo posse demr̃ari sphæricitatem. Mouetur tandem ex hoc quia opposito concesso, nullum in nãli pĩia sequitur impoĩe. Auer. uero. 3. huius cõ. 45. tenet hoc esse demr̃abile, immo in hoc lib. esse demr̃atum. Ad huius aũt ueritatis declarationem est sciẽdum medium demrõnis esse interdum definitionem minoris, hoc est subiecti concĩonis, interdum maioris, hoc est p̃ti cõcĩonis, q̃ quidem qualr̃ cõtingat, in nostris commẽtationibus libri posteriorum est dictum, & ita Ari dictam concĩonem tribus modis demr̃at, p̃ per definitionem maioris siue p̃ti, secũdo per definitionem minoris siue subiecti, tertio per impoĩe. prima quidem pcessit ex definitione figuræ, est n. figura sphærica figura simplex una, & prima, una tm̃ linea circa idem cẽtrum cõtẽta, & per hãc definitionem pcessit prima rõ. Secũda uero ex definitione subiecti siue minoris hoc est ex definitione cœli, est.n. cœlum corp° aĩatum primum a se mobile, & p hãc pcessit secũda, cæteræ rõnes quibus utebatur: erãt p impoĩe. Ex his põt argui cõtra Albertillã, oĩs ppõ uera atq; necessaria & p se, quæ nõ patet solo terminorum intellũ, cui intellĩs assentit per definitionem aut subiecti, aut p̃ti est demr̃abilis, talis est dicta qõ siue dicta ppõ ut nunc suppono igitur est demr̃abilis Obiectio illius friuola est, qa dato opposito multa sequuntur impoĩa in naturali philosophia, ut patet intelligenti. Hæc de dubitatione.

Post hęc motũ ipsius uniformẽ esse, minimeq; disformẽ adiungamus ad dicta oportet atq; hoc dico de primo cælo, deq; prima latione. In his.n. quæ sub illo sunt plures lationes conueniunt in unum iam.

Et de uniformitate motus cœli nũc aggreditur vr̃ autem hęc qõ necessaria, atq; utilis necessaria quidem quia in tractando de figura cœli, supposuit motum cœli esse uniformem, q̃re ne nihil indeclaratum omittatur, restat nũc & de uniformitate loqui. Vtilis uero ad qõnem pximo tractatam, nam dictum est cœlum moueri versus superum, quia nobilior pars est, posset quis ambigere an semper & uniformiter sic mouetur, uel quodam tpe sic, alio nõ, pprerea hæc pertractatio utilis est ad solõnem tactam. Est p̃terea unum quęsitum per se quod ad hunc li spectat summe desiderabile, maxime pp astronomos qui vñr disformitatem obseruare in motibus, pponit igitur intẽtionem, & inquit. { Post hæc motum ipsius cœli uniformem esse, minimeq; difformem adiũgamus oportet ad dicta consequenter. Et qm̃ duplex ẽ motus, diurnus quo primũ cœlum. 24. horis ab ortu in occasum redit iterum ad ortum. Alius agarum stellarum ab occasu i ortum uariis tpibus rediẽs ad occasum declarat de quo nam motu tractaturus erit, & perstringit intẽtionem ad motum diurnum, & hoc inquit. { Atque hoc dico de p̃ cœlo, deq; prima latione } cuius vr̃ cãm assignare dicens { in his.n. quę sub illo sunt, plures lationes conueniunt in unum iam } & per unum: põt itelligi unum motum, & tũc est sensus q̃ nõ uult dicere de alijs motibus, quia oẽs conueniunt in unum, quatenus oẽs orbes motu raptus mouentur hoc motu diurno, & ita quicquid de illo dr̃ etiam per accñs vr̃ esse dictum de aliis. Vel potest intelligi per unum finem unũ nam fm astrologos siue dẽtur plures orbes cõcẽtrici vt Calippus & Eudoxus ponunt, siue eccentrici & epicicli ut Ptolemeus, oẽs conueniunt ad unum finem, uidelicet ad deferendum unum plane tam, ppea sunt dimittẽdi, quia numerus illorũ tractatur in prima philosophia. Vel tertio põt intelligi per unum: rõnem unam, et tunc est sensus q̃ speciatim non est loquendum de motibus uagarum. quia illi motus conueniunt in unam rõnem cum motu diurno: & ita quicquid ne motu diurno pbatur, per easdem rõnes põt pbari de illis, pprerea nõ est loquendum speciatim de illis, dum in dicẽdo de motu diurno idem dicatur de motu illarum. Hęc est intentio & expositio intentionis.

Nam si difformiter mouebitur, ipsum habere augmentum, statum, et declinationem perspicuum est, om

Margin notes: Qualis motus cœli. — Quę Auer. Cõm. 34. — Quale melius in æternis. — Cõtingẽtia & libertas. — Dubõ. Alexan. — Quę Simp. — Dubõ Alb. Solutio. Albertil. — Põ Auer. Declaratio Positionis. Auer. — A — B — Expositio. — C — D

nis enim difformis latio & declinationem, & augmētum, & statum habet. Est autem status, aut unde mobile ipsum fertur, aut ibi quo fertur, aut in medio, uelutí forsitan his quidem quę natura feruntur in eo ad quod mouētur. In his autem quę p̄ter naturam feruntur, in eo unde mouentur in his uero quę proiiciuntur in medio. At circularis lationis, neque unde, neque quo, neque medium est, quippe cum nec principium, nec finis, nec medium ipsius sit prorsus. Nam & tempore est sempiterna, & in longum ꝓtensa, & insectilis. Quare, si lationis ipsius non est status, neq; difformitas erit, difformitas siquidem ob declinationem atque augmentum fiat.

Expositio. Proposita intentione: nunc exequitur illam, & syllogizat conclusionem ꝓpositam hypothetice sic. Si motus cœli est difformis, motus cœli habebit augmētum, statum & declinationem, ut per definitionē motus difformis patet. Sed motus cœli nō hēt augmētum, statum et declinationem. igitur nō est difformis. Minor syllogizatur, quia oē q̄ habet augmētum: statum, & declinationem, habet unde, qua, & quo, at motus cœli non habet vnde, qua, & quo, igitur nō habet augmētum, statum, & declinationem. minor adhuc ꝓsyllogizatur. qa oē quod habet unde, qua, & quo. habet principiū medium, & finem. principium. n. est vn̄, medium uero q̄, finis aūt quo, at motus cœli nō hēt principium, quia tp̄e est sempiternus, nō hēt medium, quia lōgitudine atq; continuitate est ꝓductus, nō habet finem: quia est insectilis, atq; nūq̄ cessabilis. Inquit. { Nam si difformiter mouebitur, ipsum habere augmētum, statum, & declinationem perspicuum est, } ꝓbat hāc consequentiam p̄ definitionem motus difformis, & inquit. { Oīs. n. difformis latio est quæ & declinationem & augmētum, & statum habet } & sic patet consequētia, & quia uult destruere consequens, ꝓmittit declarationem terminorum, & inquit. { Est aūt status: aut unde mobile ipsum ferī, aut ibi q̄ ferī, aut q̄ fertur } ut in ipso medio cui⁹ exēplum subiungit { ueluti forsitan his quæ nā ferūtur } status erit in eo ad quod mouetur dixit forsitan, quia posterius hoc rōne declarabitur. In his quæ p̄ter nām ferūtur, status erit unde mouetur In his uero quæ ꝓiciunt status erit in medio, his declaratis destruit consequens, & inquit. { At circularis lationis, neq; unde, neq; quo neq; medium } hoc est q̄ cuius cām subscribit. d. { quippe cum nec principium, nec finis; nec medium ipsius sit ꝓrsus } & hoc rursus declarat dicens. nam & tempore latio cœli est sempiterna, ꝓpterea nō habet principiū & in lōgum protensa hoc est nō pausans in medio: propterea caret medio, & insectilis. hoc est nō desinens in fine, propterea caret fine. non igitur habet principiū medium, uel finem. Tunc quasi epilogat uim rōnis, & inquit. { Quare si lationis ipsius nō est status: neq; difformitas erit difformitas siquidem ob declinationem atq; augmētum fiat. } Hæc Aris.

Dubitatio. Quo uero ad uerba attinet, vr̄ non esse uerum oēm motum difformem habere augmentum, statum & declinatonem. Nam motus nālis habet augmentum, & statum & non declinationem motus proiectorum habet statum, & declinationem.

Sol. Tho. S. Tho. r̄ndet q̄ uerbum illud omnis sumitur collectiue ut sit sensus, in omnibus motibus difformibus hæc tria esse, non autem in unoquoq;.

Cōfutatio. Propria sol. Sed hæc expō peruertit textum, exponit n. singulare per plurale. propterea vr̄ Arist: per augmētum intelligere partem auctiorem, per declinationem partem remissiorem, per statum partem summam, quæ esse potest, hæc autem in oī motu sunt difformi. nam in eo est pars remissior, intensior, at

B que summa quæ esse pōt, & hoc Aris. sufficit. Secundo dubitatur, quia proiecta & p̄ternāliter mota eadem sunt, igitur non recte posuit diuersa. Auer atq; Simpli. per proiecta aīalia intelligunt, quæ pro tanto dum mouentur, proiiciuntur pro q̄to instra motus proiiciūt. Propterea vīr mobilia esse in triplici dr̄ia apud Auer. quædam quę in principio accelerāt, ut uiolenter mota. Quædam quæ in medio, ut aīalia quędam quæ in fine ut quæ mouētur motu nāli huius aūt cā est, quia uiolēter mota mouētur ob impetum, quē ab agēte sumunt, modo q̄to ꝓpinquiora sunt principio, a quo sumpserunt illum, tanto maiorem habent impetum. Animalia aūt mouētur pp̄ expānsionē spirituum qui magis ī medio q̄ in principio expādūtur. Nālí uero intēdūtur in fine ꝓpterea quia plus acquirunt de desiderio ad finē: uel de q̄litate motiua: quæ acqritur ex medio & mobili ut 8 phy. dr̄ Alex. uero aliter intelligit, quem uide.

[Secūda dubitatio. Solu. Auer. & simplicii triplex mobile.]

Digredit̄ aūt Auer. aduersus mathematicos, & cōcludit p̄ de mēte Aris. diuersitatem quæ apparet in planetis nō esse pp̄ eccētricos, aut epicyclos, quia tunc ex oībus illis motibus nō fieret unus motus numero, qm̄ esset circa diuersa centra: & supra diuersos polos, cuiųs cōtrarium dicit Aris. in litera ait. n. ex oībus illis fieri vnū motum, saltem cōgregatione.

[Quæ Auer. com. 35. De eccentricis & epicyclis.]

F Tūc arguit cōtra mathematicos, primo cōtra epicyclos: nam si epicyclus esset, eius motus nō esset circa cētrum terrę, cuius cōtrarium ait Ari. oēm motum cœli esse circa medium: mūdi oēm leuium e medio, & oēm grauium ad medium. Secundo contra eccētricos per argm̄ factum cō 32. quia si daretur, uel esset uacuum, uel darentur corpora ociosa, ut ibi fuit deductū. Secūdo ad idem, locus totius & partis in corporibus simplicibus idem est, sed locus totius cœli est cētrum mūdi. sīr locus totius sphæræ unius planetę, igitur oīa erūt cōcētrica. Sed obiicies. nam vt in elr̄tis, ita in cœlis: sed plura sunt loca elr̄torum, ut alius terræ, alius aquæ, & id genus. igitur cœlorum non est unus locus. R̄ndet q̄ secus est de elr̄tis, secus de cœlis nam elr̄ta locantur per extrinseca, orbes per intrinsecū, utpote per centrum intra oēs orbes contentum.

G Tertio arguit logice cōtra hæc, ubi debes scire q̄ demr̄o bona est in qua cā conuertitur cum effectu, modo licet positis eccentricis & epicyclis, possunt saluari, & sequantur apparentiæ. Nō e conuerso apparentiis positis, illi sunt nisi ꝓ nūc, donec inuenitur alia cā melior, quæ conuertitur cum illis: peccāt igitur quia arguunt a ꝓpōne habente plures cās ueritatis ad alteram illarum, hæ. n apparentiæ possunt per eiusmodi saluari, & per alia, quę nōdum sunt inuēta. Quarto logice arguit: quia triplex est demr̄o, signi ut ab effectu nobis noto ad cām Cāætm̄, ut ipsa cā quæ per effectum est inuenta ad effectum cāæ & esse, siue simplr̄, quæ est per cām notam nobis & nāæ, qualis est demr̄o geometrica. licet igitur ab apparentiis ad epicyclos sit ꝓcessus quia e cōtra nullus ē quia ꝓceditur ab ignotis ad nota, sunt. n. apparētiæ notæ: eccentrici, & epicycli ignoti.

H Obiicit aūt sibi Auer. per argm̄ Ptolomæi. 5. magnæ cōstructionis, ut per illud q̄ apparet in eclipsibus, lunaris. n. eclipsis est nunc breuis, nūc lōga breuis cum de umbra parum capit, lōga uero, cum multum, hoc aūt fieri nō pōt sine eccentrico, igitur eccentricum est. R̄ndet Auer. & imaginatur lunam moueri motu titubationis circa quędam punctum, non describendo circulum perfectum, atq; super polis alterius orbis sibi continui, sic. n. titubādo pōt esse eleuatio illa sine eccentrico: quem motum appellat lineæ leulabiæ, sed quia hęc soro non ualet, nec est intelligibilis, propterea ꝓmittit inuenire astronomiam bonā. Hæc sunt contra astronomos.

[Obiectio.]

Sed pro astronomis sunt obseruationes maximæ. Prima qdem est, quia planeta qn̄q; maior, qn̄q; minor vr̄, igitur qn̄q; nobis ꝓpior, qn̄q; remotior ut ꝑspectiui ꝓbāt, qua rōne oportet cōcedere aut eccentricos, aut epicyclos. Hęc rō est lōgius tacta a Ptolemæo ut in. 5. dictione magnæ constructionis ca. 14. & 16. Secūda uero est quia perceperūt

[R̄sio. Pro astrologis.]

inæqualitatem

inæqualitatem motus solis circa medium mundi. Cum igitur motus solis sit irregularis circa medium mundi, oportet ut sit regularis circa centrum proprium, quare habet aliud centrum circa quod regulariter mouetur et ita eccentricum & hæc rõ laudatur a Ptolemæo in. 3. dictione capi. 3. Tertio Ptolemæus arguit per diuersitatem eclipsium, quæ apparet in luna cum eclipsatur, ut fuit deductum Epicyclos uero cõcludũt aliæ apparẽtię prima est, quia obseruata est luna in eadem parte eccentrici qñq; eleuata qñq; depressa hoc aũt per epicyclum saluatur. Secũda est retardatio & acceleratio in luna, & in aliis planetis directio & retro gradatio & statio quæ esse nõ põt nisi p epicyclum. Hæc p astrologis. De re ista hæc uolo sufficiãt ad hũc librum, nam in codicillo nostro de orbibus persuasi hoc apertissimis demrõnibus. Cõfutaui ẽt nõnullas uanas fictiones aliquorum qui ut peripatetici uideantur, in fabulas traduntur aniles, & demraui Porphyrium pbm, non minus physicũ q̃ mathe. declare q̃tenus Ptolemeus ea quæ Ari. cœpit perfecit, nunc uero vsq; intantum sit dictum.

Pro epicyclis.

Præterea cum omne quod mouetur ab aliquo moueatur, difformitatem motionis euenire necesse ẽ aut ex parte motoris, aut ex parte rei quę mouetur, aut ex parte utriusq;. Nam si id quod mouet iisdem non mouerit uiribus, & si id quod mouetur, alteretur, & non idem permaneat, & si utrunq; mutetur, id quod mouetur, difformiter moueri prohibet nihil. At horũ nihil circa cœlum fieri potest. Nam id quod mouetur & primum, & simplex, & ingenerabile, & incorruptibile, et omnis mutationis expers demonstratũ est esse. Id ẽt quod mouet, multo magis rõni consonat tale esse, primi siquidem primum & simplicis simplex, & incorruptibilis ingenerabilisq;, incorruptibile ingenerabile ve motiuum est. Cum igitur id quod mouetur non permutatur, et si est corpus, id qđ mouet profecto non mutabitur, corpore cum uacauerit. Quare & impossibile est lationem esse difformem.

Expõ.

Secundo arguit hypothetice sic, si oẽ quod mouet, ab aliquo mouetur, ut in physicis est oñsum, difformitatem motionis euenire necesse est, aut ex parte motoris aut ex parte rei, quæ mouet, aut ex parte utriusq;. Sumas igit maiorem sic, si motus cœli est irregularis et difformis, necesse est ipsum esse difformẽ aut ex parte mobilis, aut motoris aut utriusq;, & exponat istud consequens: nam si id q̃ mouet, iisdem nõ mouerit uirib°, sed nũc remissis nunc actis: & si id quod mouetur, alteretur. & nõ idem permaneat, sed nunc magis, nũc min° resistat, & si utrũq; mutet, motor quidem ad remissionem uirtutis, mobile ad auctionem resistentiæ, id quod mouetur: difformiter moueri, prohibet nihil, immo est simpliciter necessarium. Est igitur maior uera, quod si motus cœli esset difformis, oportet aut ut motor: aut ut mobile, aut vt vtrunque permutetur. Destruit qñs & ponit minorem, & inquit. { At horum nihil circa cœlum fieri põt } q̃ pbat per ea quæ probata sunt, & inquit. { Nam id quod mouet & primũm } ad quod stat ultima oĩum eorum quæ mouetur deductio { & simplex } quia non ex elñtis { & ingenerabile & incorruptibile } quia caret mã { & omnis mutationis expers } quia caret contrario { demrãtum est esse. } Id ẽt quod mouet: multo magis rõni consonat tale eẽ, primi siquidem primum, & simplicis simplex, & incorruptibilis ingenerabilisq;, incorruptibile ingenerabile-

A que motiuum est. Demum epilogat uim rõnis & inqt. { Cum igitur id quod mouet nõ permutatur, & si est corpus, id q̃ mouet pfecto nõ mutabitur, corpore cũ uacauerit. } Quare cum nec ex parte motoris nec mobilis nec vtriusq; aliq̃ sit pmutatio: ẽt impoĩe est lationẽ esse difformẽ, põt igit syll's categorice sic cõfici, oẽ q̃ difformiter mouetur permutatur uel ex parte motoris vel mobilis uel utriusq;, cœlum nulla ex parte permutari põt, igitur cœlum non difformiter mouetur. Hæc Ari.

Auer. aũt reducit demrõnem Arist. ad duas ppões ex quibus põt confici unus syll's, quarum prima est velocitas & tarditas in motu ex proportione potentiæ motiuæ super resistentiam proficiscitur: nam stante eadẽ resistentia & aucta potentia, motus increscit. Silr stante eadem potentia, & diminuta resistentia, motus ĩcrescit. Diminuitur aũt aut diminuta potentia, & resistẽtia non, aut aucta resistentia, & potentia non. Quare forsitan non male sentiunt Calculatores dicentes uelocitatum proportionem proficisci e proportione pro

Quę Auer. Com. 36.

Quid calculatores.

B portionum potentiarum mouẽtium ad resistentias mobilium, quod etiam Auer. 7. phy. auscul. sentire vr com. 35. & in. 4. eiusdem com. 71. quæ res in nostris physicis perquiratur Secũda ppõ est q̃ motores cœlorum, cœliq; ipsi sunt simplr inuariabiles, tum quia simplices, tũ quia ingenerabiles, & mã carent, tum quia carent contrario. Ex his sequit talem motum esse simplr vniformem. Secundo debes scire (ut Auer. indicat) aĩal moueri pp duo, propter instrm, ut propter spiritum q ad membra motiua transmittitur. Et propter desiderium assequendi aliquem finem: quem non habet, hinc in aĩali motus redditur irregularis primo ex parte spiritus, qñq; quidem. n. remisse mouetur, quia nondum spiritus expãsus est, qñq; celeriter, cum spiritus maxime expansus fuerit, quandoq; declinat cum spũs est resolut°.

Secundo ex parte desiderii, crescit. n desiderium quãdoq; ad motum, ut propter saluationem, ueluti in lepore, cum uenatici aufugit canis rapinam, quandoque decrescit propter alias causas. Ex his secunda rõ esse põt

C q̃re motus cœli est regularis, ex parte quidem instri, quia nullum habet resolubile, ex parte desiderii, q̃a nullum habet agendi finem aliquem quem nõ habeat, sed conseruandi quem habet. Hęc igitur rõ ex parte motoris: & mobilis sumpta est.

Insuper etiam si difformis euadat, aut ipsa tota mutatur, & interdũ velocior, interdũ tardior rursus fit aut ipsius partes, partes q̃dem difformes nõ esse patet, iam enim facta esset stellarum distantia infinito in tẽpore, si alia tardius, alia uelocius moueretur, at nulla in distantiis aliter sese habere uidetur.

Tertio arguit ex parte mobilis tm. nam si mot° diurnus quo orbis stellatus mouetur apud Aristotelem difformiter mouetur aut difformitate motus partium hoc est stellarũ: aut difformitate totius lationis, sed neutro

Expositio.

D modo esse põt in cœlo, ut probabitur, igitur motus cœli nõ est difformis. Primo proponit maiorẽ, & inqt. { Insuper ẽt si difformis euadat latio ipsa prima, q̃ stellatus orbis mouetur, aut ipsa tota mutatur, & exponit se dicens & interdum uelocior, interdum tardior rursus fit, ut in lepore spectatur, qui nunc accelerat, nũc tardat nunc repedat, aut ipsius partes uidelicet stellæ, quæ in ipso sunt Hæc est maior, destruit consequens & addit minorem, & primo probat partes: hoc est stellas nõ difformiter moueri, & inquit. { Partes q̃dem difformes non esse patet. Iam enim facta esset stellarum distantia ĩfinito præterito in tempore, si alia tardius, alia uelocius moueretur, at nulla in distantiis aliter sese habere vr } aut obseruatur, igitur stellæ ille sunt inuariabiles. Hæc rõ est Ptolemæi in lib. magnę constructionis, probat. n. distantiam stellarum, inuariatam esse per obseruan-

Quæ Ptol.

tiones Abrachis: dixit enim Abraches stellam in labio meridiano cācri & stellam lucidam q̄ caput añcedit hydræ & stellam lucidam in cane antecedēte, fere s̄m rectitudinem, nisi q̄ media illarum tendit ad meridiem p̄ digitum cum dimidio, & longitudines inter eas fere æquales esse. Amplius earū quatuor quæ sunt in capite leonis, duas orientales videlicet: & aliā ad caput hydræ eē in linea recta asserit, scripsit etiam Abraches alias, quas omitto, has Ptolemæus suis obseruauit tēporibus, reperitq; eas cum eiusdem distātiis constitutas, & cum inter ipsum & Abrachen anni fluxerint circiter. 260. quas cū tanto tempore mansisse viderit, conclusit eas semper inuariatas esse. Hæc Ptolemæus.

Tota uero mutari non potest, remissio nanque cuiusq; ob ibecillitatē fit. Imbecillitas uero res est p̄ter naturā, & n. imbecillitates quæ cūctis insunt aīalibus, p̄ter naturam accidunt. Ceu senectus & tabes.

Expositio. Hactenus q̄ non sit difformis penes partes, q̄ nō penes totū, nūc persuadet, & primo proponit hoc, & inquit. { Tota uero mutari non pōt: } urpore ad mutationem totius cœli cuius cām reddit, & inquit { Remissio nāq; cuiusq; aīalis quo ad corpus ob imbecillitatem fit. Imbecillitas uero est res est p̄ter nām } quod exemplo ostendit. Et inquit { Et n. imbecillitates, quæ cūctis aīalibus insunt, p̄ter nām accidunt ut senectus, & tabes } q̄ græce est phthisis, ut Celsus inquit. { Hęc est illa, q̄ non nulli medici uocant nālem maciem, siue senilem hecticam, quæq; ex diminutione procedit caloris nālis. Sic igitur habemus si cœlum aliquādo debilitaretur, oporteret præternaturaliter disponi.

Tota nanque forsitan animaliū constitutio ex talibus constat, quę propriis differunt locis, nulla. n. partium ipsius suo est in loco.

Expositio. Posset obiici Aris. q̄ senectus & tabes sunt nāles, q̄a communi cursu & ineuitabiliter animali accidunt. Respondet hæc esse nālia quo ad nām vl̄em, p̄ter nām autem sunt particularem. Sunt quidem p̄ter nām particularem, quia illa intendit cōseruationem indiuidui Sunt vero s̄m nām vl̄em, quia illa intendit conseruationem vniuersi. Inquit { tota nāq; forsitan animalium constitutio ex talibus constat, quæ p̄priis differunt logicis } ut ex quatuor elementis, quare s̄m naturam vl̄em est illa dissolui in propria loca proficiscēdo. Contra tamen naturam particularem, quatenus ad illam sequitur destructio indiuidui, & illa imbecillitates quæ propter mistionem elementorum eueniunt, præternaturales sunt saltem respectu indiuidui. Hæc ad cauillum.

Si igitur in his quæ prima sunt, nihil p̄ter naturam est, simplicia nāq; sunt & nō mista, sua quoq; in regione cōstituta, nihilq; p̄rsus ipsis contrarium, imbecillitas profecto nulla in ipsis erit. Quare nec remissio, nec intensio, nam si intensio fuerit, remissio ēt erit.

Expositio. Complet sylli̅m, qui hoc modo est, si latio cœli difformis est tota mutatur mutatione cœli, sed mutatione cœli non mutatur, quia cœlum non est mutabile. Et hoc probat, si igitur in his quæ prima sunt, nihil p̄ter nām ē simplicia nāq; sunt, & non mista, sua quoq; in regione constituta, nihilque prorsus ipsis contrarium: imbecillitas profecto nulla in ipsis contrarium, imbecillitas profecto nulla in ipsis erit, quare nec remissio, nec intensio, nam si intensio fuerit remissio etiam erit, & e contra: latio igitur cœli uniformis est. Auerroes autem mouet

Quæ Auer. Comēt. 37. Dubitatio. Auer. quōnem, quia aliquis potest dicere cœlo non accidere variationem ex parte mobilis, propter causas dictas. Sed uariationem ex parte motoris, qui licet in substantia sit inuariabilis, accidente potest uariari. nam ut aīal sublu-

E nare accelerat & tardat motum per uoluntatem quę sequitur app̄hensionem alicuius finis, sic & corpora cœlestia, quæ etiam mouent per appetitum & uoluntatē, quæ sequuntur app̄hēsionem alicuius finis. Respondet aliter esse in animalibus illis diuinis, aliter in animalibus sublunaribus. Hæc. n. non mouent se, nisi moueantur ab appetibili extrinseco, e quo causatur, & surgit comp̄hensio, & ita hęc animalia vn̄r moueri p̄ scientiam causatam a rebus, diuina uero illa animalia mouēt se, per scientiam: quę est causa rerum. Solutio. Contra replicat Auer. nam illa nos intelligunt, & intelligendo gubernant nos, igitur uoluntate intrinseca possunt nunc accelerare, nunc tardare motum. Et si non pro eorum necessitate, saltem pro nostra, ueluti in gubernatore exercitꝰ euenit. Replicatio Auer. Rn̄det sciam illorum esse in actu semper, quia est eorum sub̄a, quare nihil tūc intelligūt, quin prius intellexerunt, nihil prius quod non nūc, hæc. n. intelligūt intelligendo se, & per essentiam propriam, superiora uero per essentiam superiorum, & sic scientia illa est inuariabilis: & ita appetitus. Tu si uis, rn̄de ad formam. Solutio

F Ex his refellit errorem Aui. uoluit. n. Auic. cœlum de uirtutibus aīæ habere intell̄m & sensum, dico sensum interiorem ut eum, quem græci phantasiam uocant, nos uero imaginationem: intell̄m quidem illis Auic. p̄buit ute i ipsa semper in actu intelligāt. sensum uero vt de nouo hæc perciperent, & pro necessitate gurbernent. Qua rōne adhuc qō stat contra Aris. Pō. Auicennæ de sensibus cœli. Cōtra obiicit Auer. enthymematice, si cœli haberent phantasiam, haberent instr̄a sensuum, & si haberent instr̄a sensus, essent eis tributa ob salutem, & si sibi sensoria illa essent ob salutem tributa, possunt accidere eis occasiones, & casus. Confutatio Auer. Declaratur hoc enthymema, nam ut dr̄ in fine libri. 2. de aīa, phantasia est motus factus a sensibus s̄m actum: igitur si h̄nt phantasiam, h̄nt sensus exteriores, et si sensus exteriores, igitur sensoria: quæ græce organa dn̄r sensuum. Hæc est prima ꝯn̄tia. Secunda deducit, cum. n. sensuum dētur alii animalibus ob necessitatem, alii ob melius, hoc est ob salutem, tactus quidem ob necessitatem datus est, cæteri ob melius atque salutem. Ex his sequit̄

G si illa h̄nt sensoria, esse eis sensoria data ob salutem, nam his finis est, hæc de secunda. Tertiam deduco iterum, nam si ob salutem sensoria tribuit illis nā, cum contraria sint apta fieri circa idem, igitur illis possunt accidere occasiones, casus & calamitates, ueluti obcæcatio, uel fractura cilij, & id genus, aliter n. frustra essent tributa ob salutem. Hæc autem sunt obscæna, quare animalia illa hęc nullatenus habere necesse est. Posset tamē quęri hic: an cœli sentiant, ut Platonici uidentur tenere, quæ res in aliud differatur tempus.

Pręterea irrōnabile etiam est, mouens ipsum infinito tempore esse impotens, & rursus alio infinito potens, nihil enim tempore infinito p̄ter naturam esse videtur, at imbecillitas res est præter naturam.

Expositio. Quarto arguit ex parte motoris ubi debes scire motum cœli posse esse difformem uno istorum modorum

H uel intelligendo uno tempore infinito ipsum intendi semper, alio tempore infinito remitti semper uel toto tempore infinito a parte ante & a parte post remitti solum, aut intendi solum, uel uicissitudinaliter ipsum nūc intendi, nunc remitti, hocq; uicissim infinities redire. Oñdit igitur Aris. nullo horum modorum posse eē difforme, & primo q̄ non sit difformis per hoc q̄ uno tēpore infinito intenditur semper, ut in p̄terito, alio remittitur semper ut in futuro, siue e contra, & arguit hypothetice sic, si motus cœli uno tempore infinito intenderetur, alio uero infinito remitteretur, tūc mouēs cœlum uno tempore infinito esset potēs. Alio tempore eēt impotēs ac imbecille. Destruitur consequens primo, quia nihil p̄ter nām pōt esse tempore infinito, nec a parte ante solum, nec a parte post solum, ut fuit deductū. in. 1.

huius

huius, at imbecillitas res est p̄ter nãm, ut in priore rõne sit ostensum, igitur non põt esse tempore infinito ante aut tempore infinito post. Debes scire q̃ Aris. vr̃ dimi nutus, nõ.n. semp remissio cãtur ex imbecillitate potẽtiæ mouẽtis, sed qñq; ex cremẽto resistẽtiæ mobilis, igr̃ vr̃ diminutus. Dici põt uno modo q̃ ẽt hæc aucta resistẽtia erit res p̄ter nãm, & sic rõ ualet ut prius. Vel dici põt in hac rõne supponere id quod in proxima rõne probauit videlicet nullam posse esse uariationem ex parte mobilis, nunc probat q̃ nec a parte motoris. — *Solutio.*

Insuper ẽt nec ęquali in tempore id quod est p̄ter naturam, & id quod est secundum naturam existit.

Expositio. Secundo idẽ ꝓbat, quia nõ põt æquali tpe esse id qđ est p̄ter nãm, & id q̃ est fm nãm. Tp̄s n. permanẽtiæ rei p̄ternãlis minus est tpe pmanẽtiæ rei nãlis, quia res p̄ternãlis est rarẽter. Res uero nãlis ut p se intenta est plerũq;, igitur tp̄s imbecillitatis nõ põt esse æquale tempori potentiæ, cum imbecillitas sit præternãlis, potẽtia uero naturalis, ut nunc supponendum est.

Itemque nec omnino potens, uel omnino imbecille, nam, si remittetur motus ipse infinito tempore remittatur necesse est, aut nihil aut intendi semper, vel remitti retro semper potest, erit.n. infinitus, indeterminatusq; ipse motus. Sed omnem diximus & e quodam in quiddam definitum esse.

Expositio. Secũdum membrum fuit imaginãdo motum uel toto tẽpore utraq; ex parte remitti per remissionem potentię motoris, uel toto tempore utraq; ex parte intendi per crementum potentię motoris hoc vult cõfutare, & primo proponit conclõnem, & inquit. { Itemq; nec oĩno, hoc est uniuerso tpe utraq; ex parte potẽs, uel oĩno imbecille vtraq; ex parte, hoc ꝓponit ꝓbare. Et licet illa particula uel græce sit καί quod vr̃ hr̃e sonum copulatiuum, hic disiũctiuam habet uim. Proposita cõclusione, ꝓbat illam, & arguit hypothetice a destructione ꝯñtis dicẽs: nam si remittetur motus uniuerso in tpe, puta a parte ante, & a parte post, ita ut toto tpe sit remissio, ipse infinito tpe remittatur necesse est. est igitur hypothetica siue maior, si motus toto tpe remittitur, infinito tpe remittet̃. destruit ꝯñs & ponit minorem, aut nihil aut intẽdi semp, hoc est tpe infinito, aut retro semper remitti põt. Cõclude, igit̃ non põt toto tpe remitti uel intẽdi. ꝓbat minorem, & inq̃t. { Erit.n. infinitus indeterminatusq; ipse motus q̃ iterum destruit dicẽs: sed oẽm diximus & e quodam in quiddam definitum esse ut patet. 6. phy igitur nõ põt tpe infinito intendi, uel tẽpore ĩfinito remitti oĩ ex parte. Sed occurres, quia nõ est incõueniẽs motum cœli esse infinitum & indeterminatum, quia non est e quodam in quiddam. 6. phy. solum n illud est uerum de motu retro. — *Dubiũ.* Debes scire ut ab Auer. motum esse terminatum, posse duplr̃ intelligi aut fm q̃titatem, aut fm qualitatem. — *Solutio. Auerro. Cõ. 38.* Motus quidem rectus q̃titate & qualitate terminatus est, q̃titate quidẽ quia e quodam est in quiddam, qualitate uero, quia est finite intensus, uel finitæ remissus. Motus cœli est q̃titate infinitus, quia non est e quodam in quiddam, sed circa quoddam, qualitate uero finitus, quia finite intensus aut finite remissus. Secundo debes scire: q̃ omnis intensio uel remissio debet esse finita, quia omnis talis est alteratio quædam, omnis alteratio est e quodam in quiddam. Tunc ad q̃õnem, patet impõle Arist. si enim toto tempore motus ꝓcederet remittendo, tunc tempore infinito remitteretur, & sic remissio esset sine termino, hoc autem est impõle: quia omnis motus pręter circularem diximus esse e quodam in quiddam, & ita remissio cum sit motus alterationis est e quodam in quiddam, & per consequens non infinita. Ex hoc patet q̃ dici non potest hanc remissionem eẽ vniformem

A & infinitam, quia oportet tãdem uenire in terminum cum sit ipsa motus e quodam in quiddam. Et nota q̃ alii hunc textum non intelligunt, nam translatores non perceperunt bene uerba Aris. Auer. uero digrediendo ꝓbat motores orbium esse uirtute finitos ac uigore, & potentia terminatos. — *Quę Auer. com. 38.* Primo, quia si motores orbiũ essent infiniti, tũc non differrent. deducitur, quia infinitum totum occupat. ultra nõ differunt igitur nõ erunt tot quot orbes, immo unus tantum infinitus. Secundo, si quilibet esset infinitus, tunc motores ad sua mobilia non haberent ꝓportionem, igitur nõ haberent proprias, & cõstitutas ꝓportiones, quibus differunt: & ita oẽs erunt unus, est enim ablata cã drĩæ. Tertio, si quilibet motor esset infinitus, tunc motus esset in non tempore, nam ꝓportio uelocitatũ est p ꝓportione ꝓportionum potẽtiarum ad sua mobilia, quare, ut ꝓportio infinita excedit ꝓportionem per infinitum, ita motus per infinitum excedit motum. Quarto. Aris. arguit infra si orbi adderetur astrum, aut non moueretur, aut tardiꝰ moueretur. Modo, si motor esset infinitus: staret
B oppositum consequentis cum antecedente. ꝓpter hæc tenet Auer motores orbium esse finitos. Vbi debes scire, q̃ esse terminatum põt esse quo ad tp̄s, & quo ad gradum perfectionis. Terminatum tempore est, quod tanto tempore perdurare põt, & nullo maiore. Terminatum uero gradu est, quod potest esse sub gradu A, & nullo maiore. Quare duplex terminus, & qualitatiuus, & q̃titatiuus, Terminus q̃titatiuus sequitur mãm. res .n. est in tãto tempore, & non in maiore, ꝓpter potentiã mãæ. — *Terminatũ dupliciter. Terminus duplex.* Terminus uero qualitatiuus est gradus perfectionis, & hic sequitur formam, terminus itaq; ꝓportionũ potẽtiarũ mouẽtiũ ad sua mobilia seq̃tur mensurã uirtutum ipsarum & formarum. Ad q̃õnem igitur, motores orbium cum mã careant, non sunt tempore terminati, quia sunt formæ & differentes erunt potentiæ terminatæ, & ꝓportiones terminatæ, quę res est communis formi• separatis, & mãlibus, quia omnes sunt formæ. Hæc mã de infinitate motorum cœlestium, tra-
C ctatur in codicillo nostro de infinitate primi, & q̃re illic multa pulchra ad propositum: & si uis uidere an orbis resistat motori. quęre librum destr. destructio. nam multa in illa ætate diximus, quę nunc non egent retractatione.

Præterea idem sequetur, si aliquis esse quoddam tp̄s minimũ sumat, quo in minore cœlũ moueri nõ p̄t nam, ut neq; ambulare, neq; citharizare quouis tpe aliquis põt, sed cuiusq; actionis definitũ est minimum tp̄s, per hoc q̃, ipsa nõ exceditur, sic nec cœlum moueri quouis in tpe põt. si igitur hoc uerum est, nõ erit sane lationis semp intensio. Quod si nõ erit intẽsio, nec remissio erit. similiter enim ambo erunt.

D Secũdo idem persuadet sic: si est tp̄s minimum quo cœlum mouet̃. ita ut in nullo minore moueri possit, nõ põt toto tpe motus cœli ꝓcedere uelocitãdo atq; uelocitãdo, patet.n. hoc, quia ubi velocitãdo & velocitãdo ꝓcederet motus, nõ posset dari tp̄s minimum. minuitur.n. tp̄s motu uelocitato. Tunc pono antecedens: sed datur tp̄s minimum quo cœlum mouetur, & sequitur põ cõsequentis, igitur non potest infinito totoq; tempore ꝓcedere uelocitãdo ac uelocitãdo. Minor probatur per simile in omnibus aliis actionibus, in oĩbus.n. aliis actionibus est minimum tempus, quo minore nulla illarum esse potest. Inquit: p̄terea sup. idem sequitur si aliquis esse quoddam tp̄s minimum sumat, quo ĩ minore cœlum moueri non potest. est igitur maior si cœlum mouetur tempore minimo, non potest uelocitando toto tpe infinito procedere: deinde probat põnem antecedentis per simile in aliis motibus, & inq̃t. { Nã — *Expositio*

vt neq; ambulare, neq; citharizare quouis in tpe aliquis pōt. Sed cuiusq; actionis definitum est minimum tps, hac videlicet definitione. q̃ illa actio nō exceditur nec ī minore esse pōt. hoc est ad hunc sensum, q̃ in illo fit, & in nullo minore, infert pōnem antecedentis, & inquit. { Sic neec cœlum moueri quouis in tempore potest, et ita patet cœlum tempore minimo moueri. Tunc epilogat uim rōnis, & inquit. { si igitur hoc uerū est, non erit sane lationis semper intensio, sed uerum sup. est cœlum moueri minimo tempore, igitur non erit lationis semp intensio ultra, ex hoc remouet aliud membrum. & inquit, q̃ si nō erit semper intensio, nec erit semper remissio, reddit cām, & inquit. { Similiter. n. ambo erunt, intensio quidem in minimo tempore, remissio in maximo, ut igitur non est minus ipsius minimo, sic non est maius maximo, et ita ambo similiter sunt in certo cōnstituto tempore. Hæc est ratio ut mihi uidetur.

Eritq; alterum si & eadem quidem uelocitate, aut maiore intenditur, & tempus fuerit infinitum.

Expositio. Non imperite Expositor sentit circa hūc textū, uult. n. Aris. per hūc sermonē remouere cauillum. nam posset cauillator fingere motū cœli ꝓcedere cresцendo per partes ꝓportionales minoribus, & minoribus uersus futurum: quæ auctio nunq; tm̄ augetur, ut sit in minore tempore minimo, Verbi cā possum fingere cœlum ab æterno cœpisse moueri uelocitate ut duo, deide creuisse per uelocitatē, quæ est ut unū illi priori addita ita ut tota excresceret ad uelocitatē ut tria, deinde creuisse, per dimidium eidem additū, ita vt tota excrescat ad tria cum dimidio, deinde p dimidiū, dimidii eidē additum, ut tota sit ut tria cū dimidio & dimidio dimidii, & sic ī infinitum Quo qdē in casu motus ꝓcederet uelocitando, & tps minorado, nō tamē ita minorabitur tps vt sit deuenire ad minus minimo, qa additio fit p partes proportionales minoribus & minoribus, quę nūq; facient vnā uelocitatem ultra quatuor, & sic semp erit, & nūq ultra minimum tempus. Huic igitur cauillo rñdet Ari. dictum argumētum ualere, si fiat additio per partes ęq̄les priori uel maiores, ut si motus fuerit uelocitatis ut duo, addatur tāta uelocitas, uel maior, sic n. sequitur esse deueniēdum ad tps in infinitum minus, & per consequēs nō dari minimum. Inquit. { Eritq; alterum. i intēsio in tpe in infinitum minore si & eadē uel æq̄li uelocitate, uel maiore motus ille augēdo intēditur, ꝓcedatq; & tempus illius augmēti fuerit infinitum a parte ante et a parte post, ut dictum erat, nam sic nō est dubium nō esse deueniēdum ad tps minimum. Et si dices, igitur

Replica. Aris. nō habet motum cœli eē vniformē, qa saltem pōt intelligi ipsum ꝓcedere uelocitãdo per additionem partium ꝓportionalium minoribus ꝓcedētibus uersus futurum, Dici pōt nō haberi cōclōnem perfecte per hāc

Solutio. Rō calcula torum. ꝓbationem, ꝓpea est recurrēdum ad alias rōnes, tunc. n. nihil deerit. Ex his pōt rō calculatorum tolli, qua ꝓbāt dari infinitum uelocē motum, arguūt. n signetur primum momētum siue primum instās nō esse calefactionis, & arguūt in hoc instāti nō esse calefactio: cū sit primum calefactum esse, & imediate ante hoc fuit calefactio, igitur immediate ante hoc fuit infinitus uelox aliquis motus: qm̄ nullū fuit instās ante hoc, quin inter illud, & hoc fuerit aliquis motus: igitur in infinitum velox fuit aliquis motus, per uerba Ari patet solō, nō n. est impoīe infinitū uelocem fuisse aliquē motum nō p certā uelocitatē, sed ad intellm̄ datum, hoc est syncategorice ut dicūt Debes scire q̃ illā ꝯsequētiam, si nō erit

Solutio Quæ Alex. & Simpl. intensio, nec remissio erit, nam silr ambo erūt. Alexā & Simp. velle vnr Aris arguere sic, si motus cœli pōt uelocitari semp pōt debilitari semp, & e cōtra, igit̃, si nō pōt uelocitari semp: nec tardari semp poterit primā vero cōsequētiam ꝓbāt, quia uelocitas dr̄ respectu tarditatis & e cōtra. Auer uero ꝓbat p hoc, qa una est oppositorū potētia, qa si unū est poīe ēt alterum est poīe & si unum est impoīe, ēt alterum: ut. 2. topi. dr̄. sed ī textu alr̄ deduximus, ut patuit. Auer pterea ꝓbat aliter, q̃ motus cœli nō posit tardari in infinitum, nec augeri. Primo, quia tam potētia motoris, q̃ potētia mobilis ē finita & terminata. Secūdo p impoīe, qa si potētia motoris remittetur, ueniet ad tātam remissionem ut mouere nō possit amplius, & si intendetur, ueniet ad tātam intēsionem ut moueat p infinitum modicum tps, & sic ad nō tps, & ita nō erit motus. Hæc Auer. Auer. com. 39.

Dubitatio. Occurret iunior: nam tps quo mouetur cœlum vr̄ maximum, eo qa in illo mouetur, & in nullo minore, igitur si est maximum, nō pōt esse minimum.

Solutio. Dici pōt illud eē maximū et minimum, nam aliter est in sempiternis, aliter in corruptibilibus. In sempiternis n priuilegio immutabilitatis: omnis motus est in maximo & minimo tempore, sed respectu diuersorum. est. n. maximū quo non potest esse maius. est uero minimum, quo non potest esse minus. Hæc aūt sunt. quia motus ille est immutabilis & uniformis. In rebus uero coruptibilibus quę mouentur motu difformi, nō est sic, ut patet in. 6. physico. Hæc de dubio

Reliquum igitur est, vt dicamus motui ipsi uelocitatem uicissim atq; tarditatē ineē, sed hoc rōne prorsus caret, estq; figmēto sile. Preterea rōni ēt magis accedit, id ipsum si sit, nos nō latere, ea siquidē, quę iuxta se ponūtur, facilius sensu discernūtur. Cœlū igitur unū eē, hocq; ingenitū atq; sempiternū, itēq; uniformi semper motu ferri, intantum sit nobis dictum.

Expō. Tertium nunc mēbrum refellit, & ꝓbat cœlum non moueri difformiter p vicissitudinariam crementi: & decrementi difformitatem. p̄, quia vr̄ absq; rōne & figmētum. Secūdo, quia sensu percipitur oppositum, inquit, { Reliquum igitur est ut dicamus motui ipsi uelocitatem uicissim atq; tarditatem inesse, hoc. n. fuit tertium mēbrum. Cōtra obijcit, & inquit. { Sed hoc rōne prorsus caret, & quia nihil corrñdet sibi in re. erit figmēto simile. Secundo obijcit, qa cōtra sensum: & inqt: { Præterea rōni etiam magis accedit idipsum si sit, nos non latere. ea siquidem quę iuxta se ponuntur, facilius sensu discernūtur. Vnde, cum hoc anno sit uelocitas, alio tarditas: & sic uicissim iuxta se hæ ponantur, facile sensu discernemus, opposita enī iuxta se posita magis elucescunt: cæterum epilogat omnia quæ dixit de toto cœlo, quia uult transire ad partes eius.

Quæstio.

An motus cœli sit Regularis & uniformis.

QVærūt, vtrum motus cœli sit regularis. vr̄ q̃ nō quia ille est cum resistentia, igitur irregularis. antecedens patet, cœlum. n. resistit motori, ut Auer. ꝓbat hic per multa uerba, consequentia tenet per id quod uidemus in animali. corpus n. q̃uia resistit aiæ, propterea motus animalis est difformis. Ari. uero probauit oppositū p multas rōnes.

Pō. Albertillæ. Albertilla facit drīam inter motum regularē, & uniformē, ꝓpea cōcedit motū cœli esse difformem, nam partes iuxta polos tardius partes uero iuxta æqnoctium celerius ferūtur, nō tn̄ cōcedi ipsum esse irregularem: immo regularem qa nō certo tpe ualociorem, certo tardiorē. Sed contra hāc solōnem est, nā Ari. probat hūc motū esse uniformē, uerbū n. illud ὁμαλος græce, latine sonat uniformis

Cōfutatio. Propria so. pp dicerem motum cœli esse uniformem. Vbi aiaduersione dignum motum cœli esse uniformem rōne puncti uelocissime moti, ut ratione capitis arietis uel libræ: qui est in sectione zodiaci & æquinoctialis. quia igitur hic punctus semper uniformiter mouetur, ut in. 24 horis, ideo totus motus dicitur uniformis. penes uero motum cæterarum partium, nec uniformis, nec difformis

est

est denominandus, quia penes illum non dicitur velox vel tardus. Ad rōnem rn̄det Ioānes, mobile resistere motori, & cœlum resistere motori, posse bifariam intelligi, vno mō per inclinationem nālem ad alium motū illi contrarium, ad quem mouet, veluti corpus aīalis resistit aīæ, quia graue vel id genus, & hoc mō resistere irregularitatem efficit alio modo pp potentiam mobilis ad actum diuersam, quia mobile est potentia tale qualis est motor in actu, quæ resistentia est in omni motu necessaria, & hoc modo cœlum resistit motori. nam cœlum est in potentia ad aliquod vbi, & ad oppositum vbi, ad q̄ motor intendit. Sed hæc solutio nulla est, quia cum ī finita velocitate pōt stare hæc resistētia diuersorum vbi, pōt.n. cœlum moueri in duplo velocius, & habere adhuc potentiam ad diuersa vbi, & rursus in triplo velocius, & habere eandem, & ita ī infinitum, & sic nulla eēt cā, quare tanta velocitate mouetur, nisi voluntas motoris. Et licet de hac mā multa dixerim in libr. d. d. dico nunc cœlum resistere motori posse intelligi duplr, vno modo respectu termini, alio modo respectu motus cœlum resistit motori respectu termini, quia non permittit vt inducatur ita cito in terminum ad quem, vt motor intendit, sed solum. 24 horis. nō autem respectu motus, quia non inclinatur ad contrarium motum illi quo mouetur, & propter hoc est vniformis. Hæc de qōne.

Sol. Ioan. — Cōfutatio. — Propria sol. — Distinctio.

De his uero quæ stellę nuncupantur, consequēs est nunc dicere, & ex quibus constent, & quas figuras habeant, & qui ipsarum sint motus.

Expō. Tria nunc de his cœli partibus, quæ græce astra dn̄r, latinæ stellæ, proponit dicere, videlicet cuius naturæ sint, quasq; habeant figuras, & qui ipsarum motus sint, hæc.n. tria de toto cœlo sunt determinata, ppea restat nūc eadem de partibus determinari. Ordo qōnis est, quia totum semper est parte notius, vt. 6. topi ait Arist. propterea tractatus de toto cœlo pręcedit tractatum de partibus. Rōnabilitas vero qōnis est, quia uidemus nō semper partem sequi naturam totius. In animali enim partes & inter se, et a toto differunt specie, ppterea posset idem censeri de partibus cœli, & ad totum cœlum, et ad se, quæstio igitur non caret ratione.

Ordo qōnis. — Rō qōnis.

Consentaneū itaq; maxime rōni est, & ea quæ dicta sunt sequitur, unamquamq; stellarum profiteri ex hoc corpore esse, in quo lationē habet, dicebamus nāq; aliquid esse, quod circunferri aptum est.

Expō. Proposita intentione, nūc prosequitur, & primo de substantia, & ponit talem conclusionem, uidelicet stella est de nā eius cœli, ad cuius motum ipsa circūfertur, hoc dicit, & esse ad dicta sequens, maxime rōnabile. probat q̄ sit maxime rōnabile hoc modo, quæcūq; una eademq; motus specie mouentur, hæc sunt vnius naturæ, cœlum & eius stella una & eadem motus specie mouentur: igit̄ cœlum & stella unius sunt naturæ. Inquit. { Consentaneum itaqua maxime rōni est, & ea quæ dicta sunt, seq tur unamquamque stellarum profiteri ex hoc corpore esse, in quo lationem habet. { Declarat quo mō maxime rōnabile, & prætermittit, quo mō ad dicta sequitur, & inquit. Dicebamus nam aliquid esse, qd' circūferri aptū est, quare cum stella sit circunferri apta, vr̄ ut si ipsa ēt de nā cœli. Vr̄ ēt hoc sequi ad dicta, licet ipse non declarat, quia dictum est partem & totum esse eiusdem naturæ, qn̄ tale totum est simplex atque similare, ueluti de igne dixit in primo cœli: at cum cœlum sit simplex atque similare, stellaque illius pars, erunt igitur eiusdem naturę.

Prętere a, ut qui dicunt igneas esse, ideo dicūt quia superum corpus ignem esse asserunt, nam rationi accidit unumquodque ex his cōstare, in quibus est unumquodque, sic quoque nos dicimus.

B

Expositio. Hoc iterum probat per id quod dixerunt ueteres. illi .n. stellas posuerunt esse eius naturæ, cuius cœlum esse dicebant, ueluti qui cœlum ignem fatebantur, hi quoque stellas igneas ēt dixerunt. Igitur eodem mō, si nos cœlū esse dicamus nāæ quintæ, ēt stellas esse eiusmodi naturę dicendum erit, sunt igitur cœlicæ naturæ. hæc Arist.

Quō auer. Cōmē. 41. Ex uerbis Auer. colliguntur drīæ inter stellam & orbem. Prima est, quia orbis ipse non est per se sensilis, cū careat luce, stella uero uisilis est, quia lucet, & ppea cœlum esse est demonstratum, quia uidemus stellam moueri, cum.n. stella uideatur moueri, nec moueri possit, ut auis in aere, & ut piscis in mari, mouebitur ad motū orbis, hinc scimus orbem esse. Secunda differentia ē, quia stella est nobilior pars orbis, quia lucet & calefacit cæterum ipsius orbis non. Ex his syllogizat Auerro. oīs ps est de natura totius, stella est pars cœli, igitur stella ē de natura cœli. Hæc Auer. Quærit expositor utrum stella & pars cœli non stellata sint contrariæ. Rn̄det inter illas non esse contrarietatem. Tum primo, quia illis non competit ratio contrarietatis. Tum secundo, quia qualitates sunt in cœlo ueluti ī causa uniuersali, quomō uniuersalia sunt in intellectu, & ita concedit illas esse diuersas, non tn̄ contrarias. Sed replicabis primo, quia saltem dispositiue vn̄r ꝯriæ, quia differunt penes rarum & densum, penes lucidum & tenebrosum. secūdo agūt effectus ꝯrios, igitur sunt ꝯriæ. Defendi pōt positio illa. nam Auer. in paraphrasi libri meteo. ait tales partes solum differre per magis & minus, quælibet.n. est lucida, quælibet ēt perspicua. Verum quædam est adeo parū lucida, q̄ non pōt uisum terminare, ppea dicitur tenebrosa quęlibet quoque perspicua, atque paruia, licet sit a dominio lucida & sic patet ad primum. Ad secundū negatur assumptum, forte.n. ad effectum non concurrit reliquum orbis, nisi solum per motum, & hoc mō non differunt. Verum de hoc superius uidimus. Secundo quærit, utrum pars, stellata & non stellata quæ peruia ē sint specie differentes. Tenet Thomas q̄ specie differūt, genere tn̄ conueniunt, & hoc quia differunt densitate & raritate, luce, & tenebra, quæ arguunt specificam differentiam nārum. Sed hæc positio non uidetur peripatetica, ut dicemus in cō 49. quia non differunt forma, non materia, non motu forma quidem non differunt, quia una est aīa spē, et numero paruiæ partis & stellatæ. mā, minime quia oēs sunt ex quinta essentia, quæ nec ē grauis, nec leuis. Motu quoque nequaquam, ut Aristo. arguit, igitur peruia pars & stellata non pn̄t differre spē. Rō Thomæ non concludit, quia omnes dispōnes sunt ī una & altera, licet fm magis & minus ut dixit Auerro. Sed de re hac forsitan repetemus.

F — Prima qō. De cōtrarietate partium cœli. — Replice. — Defensio. Paraphrasi — G — Scda qō. De drīa stellę a puio orbis. — Pō Tho. — Cōfutatio

Caliditas aūt ab ipsis, atq; lumē fit, ppea, quia aer ab illarum latione conteritur. Motus.n. & ligna, & lapides, & ferrum aptus est intendere. Consentaneū igitur magis est rationi id ignire, quod est igni propinquius, propinquius autem est aer.

H

Expositio. Omnes conueniunt in hoc q̄ Aristo. refellit cauillos, uel persuasiones: quibus stellas esse igneas ueteres cōcesserunt: erat autem primus: omne calefaciens & lucidum est ignis uel igneum: stellæ calefaciunt: & sunt lucide. igitur igneæ: probabant maiorem sic: omnis ignis calefacit atque lucet: igitur per conuersionem in terminis: omne calefaciens & lucens est igneum vel ignis. Ad hanc persuasionem respondebat Aristoteles: & uidetur inuere distinctionem talem q̄ aliquid potest dupliciter calefacere. Vno modo per essentiam: quo modo ignis uel igneum calefacit. Alio mō per dispositionem siue

qualitatem in alio receptam, & hoc mõ stellę calefaciũt, quia per dispõnem quandam receptam in aere, & non per dispõnem, atq; qualitatem in ipsis contentam, inqt. { Caliditas aũt ab ipsis, atq; lumen fit quia aer ab illarum latione conteritur, igitur nõ per essentiam, sed per dispõnem illam quæ est attritio, in aere receptam. Hæc est solutio. Deinde probat solõnem, p̃ per locum a minori ad maius, sic minus vr̃ motum & attritionem posse ignire ligna, lapides, & ferrum, quã aerem, et ignit, igitur si illa ab attritione & motu igniuntur, aer maxime ignietur. Inquit. { Motu.n. & ligna, & lapides, & ferrum, aptus est incendere, cõsentaneum igitur magis est rõni, id igni re quod fm nãm, & locum est igni propinquius, ppinquius aũt igni est aer. Immo aer ẽ fere ignis ipse differẽs parum per locum & parum per alteram solam q̃litatẽ.

Veluti & in ipsis quę pyciuntur sagittis. hæ nãq; ipsę adeo igniuntur, ut eliquescat plumbum, quod in ipsis est. Et cum hę igniantur, etiam aer qui ipsas circundat hoc idem patiatur necesse est.

Expõ. Apud Alexandrum & Simplicium dictam solõnẽ probat nunc Arist. per exemplum, et forte põt esse ratio probans maiorem proximæ rõnis, accipit.n. motum et attritionem ignire lapidem, lignum, & ferrum, hoc itaq; probat per exemplum, & inquit. { Veluti & in ipsis q̃ proijciuntur sagittis, hæ nanq; ipsæ sagittæ adeo igniuntur, vt eliquescat plumbũ, quod in ipsis est, hoc est exemplum probationis, deinde quasi epilogat rõnem, & inquit. { Et cum hæ igniantur, ẽt aer, qui ipsas circundat, hoc idem patiatur necesse est, vt patuit per locum a minore ad magis. Hæc est vis rõnis. Debes scire Alexãdrũ voluisse hoc argm̃ esse per locum a minori quasi ab effectu, hoc mõ, si sagittæ igniũtur, igitur aer ipsas circũdãs ignitur, quia minus vr̃ illas igniri quã aerem. Simpli. vero argm̃ vult esse a cã sic, quia sagittæ calefiunt, igit̃ aer calefit, calefit n. rõne fricationis factæ a sagittis, q̃re locus est a cã. Expositor laudat Alexandrum. Ego uero cum Simplicio sentio, p̃, quia alr̃ exemplum nõ eẽt ad propositum. Arist.n. per confricationem quam sagittæ faciunt in aere, & per quam calefit aer vult probare stellas confricando aerem calefacere. Si.n. uidemus aerẽ calefieri a confricatione quæ fit a sagittis, igitur aer est calefactibilis a confricatione, & ita stellæ possunt calefacere confricando. Secundo, quia dubitatio quæ sequit̃ non esset ad propositum, supponit.n. aerem calefieri a sagittis per confricationem, & sagittas calefieri a confricato aere, igitur silr̃ stellæ confricando aerem calefaciũt illum, & ab illo calefient, nisi igitur expositio Simplicij esset, hæc dubitatio non esset ad propositum.

Alexand. expõ. Simplicij expõ. Quę expositor. Quę auctor

Hę igitur ipsę ideo calefiunt, quia in aere ipso ferũtur, qui ob percussionem motione fit ignis, superiorũ autem corporum unumquodq; in sphæra fertur, ut ipsa quidem non igniãtur, aer autem cum sub sphęram sit corporis circunuecti, illius oblationem necessario calefit.

Obijcit aliquis Aristoteli contra solutionem, nam si lamina sagittarum sese habent ad aerem, quemadmodũ stellæ, igitur ut illa lamina calefaciunt conterendo aerẽ, & calefiunt ab attrito aere, sic stellæ aerem conterendo calefacient, & ab illo calefient. Vr̃ rñdere non esse silẽ quia lamina feruntur in aere, ppea calefiũt ab illo, at stellæ conterunt aerem, non aũt ab illo calefiunt, quia non in ipso feruntur, sed proprijs in sphæris. Etiam dico in corporibus corruptibilibus esse actionem & reactionẽ, at stellæ sunt corpora æterna, & ppea dato q; in aere ferrentur non ppea calefierent, inquit { Aristo. hæ igitur ipsæ sagittæ ideo calefiunt, quia in aere ipso ferũtur, qui ob percussionem, quam aer recipit a sagittis ipsius motione fit ignis, at superiorum corporum unumquodq; i sphæra fertur, & non in aere, ita vt ipsa hæc corpora nõ igniantur, quia in sphæra feruntur, & sic negatur silitudo, nam sagittæ per aerem, illæ stellæ per sphæras feruntur. Forsitan dixeris quonam pacto stellæ illæ pñt aerẽ conterere, cum procul sint, quasi respectus, iquit. { Aer aũt cum sub sphæra sit corporis circunuecti, illius oblationem, & ob motum raptus necessario calefit, rapitur .n. vsq; ad cacumina montiũ. Ignis.n. & aer motu diurno feruntur, ut qui per motum cometarum depræhenditur, & per hanc uiam raptus motu conteritur. Quo uero ad uerba græca attinet uerbum illud percussio grę cæ est, πληλιν, latinæ etiam plagam, plaga uero percussio est, ut poeta, plagisque peremptum, Tunsa per integrã soluuntur uiscere pellem. Et ita per plagam uidetur intelligere percussionem quam sagittæ agunt in aerem.

Et maxime hac in qua sol est infixus, quapropter cum propius iam accesserit, ac exoritur, & super nos est fit caliditas. Ipsas igitur neq; igneas esse, neq; i igne ferri, de ipsis hæc a nobis sint dicta.

Adhuc posset Aristoteli obijci, quia tũc omni tp̃e eẽt calor æqualis, quia semper est aeris attritio facta æqualr̃ a stellis. Rñdet & vr̃ uelle merito motus esse semper calorem æqualem, non autem merito luminis, ppea inquit, & maxime aer, & nos calefimus hac sphæra ĩ qua sol est infixus, quia plus alijs lucet. Affert signum d.q̃propter cum propius iam accesserit, ut qñ uenit ad apicem capitum nostrorum, uidelicet qñ ingreditur cãcrũ & exoritur, et super nos in meridiano fuerit, fit caliditas maxima, quę est æstiua, demũ epilogat, & sermo patet. Expõ.

Quæstio prima.

An sol & stellæ calefaciant aerem ipsum conterendo.

Mouet autem Auerr. q̃onem utrum sol & stellæ aerem calefaciant conterendo ipsum, & arguit q; non, quia non tangunt aerem, igitur non cõterunt ipsum. Rñdet Alexander non esse necesse corpus extremum quod in aliquid agit mediante alio trãsmutare illud, ueluti de pisce, qui torpedo dr̃, hic.n. manus mortificat piscatoris mediãtibus retibus, retia tamẽ non mortificat. Contra obiicit Themist. quia exemplum non est bonum, nam retia patiuntur a stupore quãuis non passione ea qua manus patitur, & ita oportet ut orbes patiantur a stella solis aliqua passione, & si non sit silis passioni aeris. Modo non videtur quæ sit hæc passio. Secundo arguit Auer. quia nihil põt moueri localiter ab aliquo corpore mediãte corpore aliquo, & corpus illud medium non moueri a primo mouẽte, igitur si aliqua pars aeris mouetur a sole mediante parte orbium inferiorum: partem illorum necesse est moueri ab illo localr̃, quod non apparet. Propterea rñdet Auer. & sumit quædam. Quorum primum est, q; ptes cœli in agendo in aerem: uel ignem differunt penes differentiam densi & rari: ita ut quanto cœli pars fuerit dẽsior: tanto agentior erit. Quod si dicas in cœlo nõ eẽ densum nec rarum: soluit Auer. in cœlo non esse dẽsum & rarum uniuoce cum denso & raro in elẽtis. In elemẽtis enim hæc consequuntur calidum: & frigidum: in cœlo densum est: cuius partes propinquius iacent: rarum uero cuus partes remotius iacent. Secundum est: q; corpus non agit in corpus solum per uirtutem quæ est in superficie: sed per uirtutem quæ est in profundo extẽsam fm extensionem profunditatis. Hoc Auerr. ꝓbat duobus signis. primũ est: quia si sint duo corpora æquę calida: quorum unum altero est profundius quãquam

Quę Auer. Cõm. 42. Sol. Alex. Obiectio. The. cõtra Alex. Obiectio Auer. Sol. Auerr. Obiectio. Solutio.

in superficie equalia sint, vt si ambo pedalia id quod est spissius alijs paribus fortius agit, & hoc per fortiorem virtutem quæ est gratia maioris profunditatis, quod q; dem significat corpus non modo agere per virtutem existentem in superficie, sed in profundo. Secundum est, quia si sint duo corpora æqualia quantitate & continentia, semper densius cæteris paribus est agentius, vt ferrum plus ꝙ lignum, & hoc quia in profundo dēsius est, virtus enim vnita fortius agit seipsa dispersa. Ex his sequitur primo ꝙ in orbe pars stellata est agentior non stellata, quia spissior Secundo ꝙ inter stellas maxime sol est actiuus, quia maior & spissior omnibus. Tertium principale est solem & stellas esse totius vniuersi partes integrales, nam vniuersum quod ex omnibus orbibus constituitur videtur esse vt vnum animal colligatum ex pluribus membris, cuius animalis est vnus motus vniuersalis vt diurnus, & plures partiales pro ratione partium. Ex his vlterius sequitur, vt infert Auerroes, partē illam aeris quæ est in directo solis & cuiusuis stellæ fortius pati contericꝙ magis, tantoꝙ magis a stellata q̄ a nō stellata quanto stellata est actiuior, atq; magis conteritiua ꝙ sit non stellata, tantoꝙ a soles magis ꝙ ab alijs, q̄to sol est maior & spissior. His præmissis pro solutione videtur īnuere talem distinctionem, ꝙ solem vel stellas calefacere continens nos, potest intelligi dupliciter.

Distinctio. Vno modo singulariter et diuisim sine alijs partibus quæ sunt mediæ, & hoc modo sol non calefacit, quia sic deberet tangere ignem vel aerem ipsum, quæ singulariter calefaceret. Alio modo potest intelligi ꝙ sol calefacit pro tanto, quia vniuersum cœlum in cuius profundo est sol, habet principaliter calefacere virtute solis, & hoc modo calefacit hæc enim uirtus a profundo concaui totius aggregati versus nos vsꝙ ad cōuexum vbi sol est usꝙ etiam ad ultimum cœli ultimi calefacit per uirtutem in profundo. Imaginandum igitur in medio totius aggregati esse solem veluti in medio animalis cor, et a uirtute profundi cordis calefieri omne extra cœlum ab illo contentum, ueluti a corde animalis calefiunt linteamina; & ut nō oportet cætera membra iuxta cor calefieri, si debeant linteamina calefieri, sic non oportet orbes inferos & superos qui solem circundant calefieri. Et non oportet linteamina tangi a corde, sed solum ab aliqua parte corporis, in cuius profundo est cor, sic non oportet continens nos tangi a sole, sed satis est ut tangat̄ ab aliqua parte corporis in cuius profundo est sol, et virtus solis, qua ratione fit ut totum aggregatum principaliter calefaciat per uirtutem solis, quæ est in eius profundo, & sol non nisi ut pars calefacit. propterea non oportet vt tangatur continens a sole, sed a cœlo, & sic tangit tale corpus calefaciens ignem, & ignis postea tactus tangit aerem vsqne ad nos. Ex his patent duo, primum ꝙ principale alterans est totum cœlum per uirtutem in profundo, & non sol per se, & singulariter, ut Alexād. credebat. Secundum est, ꝙ tale uniuersum cœlum aerem, uel ignem calefacit ratiōe luminis ut dicemus rōne motus, quo eos rapit Et tertio uirtute solis & stellarum existentium in profundo calefacit aerem, & ignem conterendo, q̄ contritio est in aere, & igne insensibilis quo ad nos, nos enim sentimus calorem, conteritionem uero non sentimus.

Replica. Simplicij. Sed contra Auer. arguitur per rōnes Simplicij, qui licet præcessit Auerroem. hęc etiam positio Auerroi fuit antiqua. Primo, quia tuncvalles essent minus calidæ ꝙ montes, quia in eis minor est cōteritio, quia plus a cœlo remouentur. Secundo, quia terra ē vt punctum respectu totius cœli, sed omne agens equaliter ageret in punctum, igitur non totum cœlum, sed stella agit, respectu cuius terra non est ut punctum.

Pō Tho. Tertio quia tunc æqualis deberet esse calor in locis umbrosis, & luminosis, quia ubique æqualis est conteritio. Thomas negare vr̄ hanc contritionem, & cōcedit stellas & cœlum agere lumine & motu, nō quidem conterendo, sed mouendo, ad hoc enim uerba Aristo. accommodari possunt optime. quia forte per contritionem non vult nisi motum raptus, ut in textu diximus, & tunc concedit æqualem esse calorem merito motus raptus vbique & semper, uariari tn̄ merito luminis.

Que Auer. Auer aūt concedit cœlum tribus modis mutarē cōtinens ad calorem, lumine ut dicemus, motus raptus, ut dixit Thomas, & conterítione. Et tunc concedit merito motus semper esse æqualem calorem, non autē merito luminis, nec conteritionis. Primo, quia atteritio fit principalr̄ a toto cœlo rōne partis stellatæ, sed stella nō sem per est nobis æqualiter proxima. Secundo, quia non semper æqualr̄ applicata, nam nunc est recta, nunc obliqua, nunc alr̄ constituta. Præterea concurrunt ēt aliç stellæ alijs uirtutibus, ut dicemus hac rōne fit ut atteritio ipsa non fit in uniuerso aere æqualis, sed hic magis illic minus.

Sol. rōnū. Tunc ad rōnes, ad primam conceditur valles & partes remotiores a cœlo esse minus calidas quo ad attritionem, sed quo ad radiorum reflexionem calidiores esse. Ad secundum dico, ꝙ licet a cœlo toto æquidistet terra, non tn̄ a stella rōne cuius cœlum conterit aerem. Ad tertium patet sol pōt.n concedi merito motus alijs partibus esse æqualē, non tn̄ merito luminis, atque conteritionis. Hæc de mente Auer. concederem, & non uideo sequi aliquod impoīe, & consonat uerbis Aristo.

Dubiō i oppōne auer. Sed ambiges unde cœlum uel sol habeat uim hanc attritiuam Arist. n. inquit caliditatem effici, quia aer ab illarum latione atteritur, igitur cōterit per motum raptus & ita cœlum calefacit motu raptus, & per consequens non vr̄ differre motus raptus ab attritione.

Solutio. Concederē solem uim habere attritiuam, & totum cœlum, uerum maxime solem, quia est densior atque profundior, hāc tn̄ uim dicerem efficere attritionem, mediante motu raptus non tamen esse motum raptus, sed aliquid ultra. Tu considera. qm̄ hoc est intentatum ab alijs.

Quæstio secunda.

An motus, ac lumen calefaciant.

Secundo quærit Auer. utrum motus & lumen calefaciant, & arguit ꝙ non. Primo, oē calefaciēs per se est corpus & calidum Sed motus & lumen nō sunt corpora calida, igitur non calefaciunt. Secundo oē qđ fit generatur a sibi siñi, ut in metaphysica dictum est, at motus & lumen non sunt calida similia in spē.

Sol. Auer. Rn̄det Auer. ad secundum, & ad primum insimul, et vult calorem effici posse e non calore, nec e corpore calido. Itē nec esse uerum generatim simile fieri a simili, hoc enim in substantijs tenet, & non in accidentibus. uerbi causa, nigredo fit interdum a calore, īterdum a frigiditate, q̄re & calor qñque a calore, qñque a non calore, ut a motu & lumine fit, sic igitur Auer. vult in substantijs habere locum uerba Arist.

Replicatō ctā Auer. Sed uidetur nec in substantijs habere locum authoritate, Aristot. primo, quia mures gñari possunt a non mure, sed a calore solis diffuso in aere uel aqua. 12 meta. commen. 18. Secundo, tertio cœli cōmen. 56. dicit Auerr. ignem effici qñque a motu locali, quandoque ab alteratione, quandoque ab igne.

Solut. pro Auerr. Nōnulli pro Auer. respondent, dictum Aurr. esse intelligendum de uniuoco uirtuali. Sic enim omnes gñationes fiunt ab uniuoco in uirtute, & hoc modo mus & ignis fiunt ab uniuoco in uirtute.

Cōfutatio. Sed hæc defensio friuola est, primo, quia hoc modo accidens etiam ab uniuoco in uirtute fit, non enim fit nisi ab eo in cuius uirtute est. Secundo, nihil Arist. haberet contra Platonem in metaphysica, nam idea esset saltem in uirtute similis genitō.

Propria sol. Melius igitur dicerē dictum Auer. esse intelligendum per exclusionem hoc pacto, ꝙ tantum in substantijs generatio est ab uniuoco, quia in substātijs & in nullis nō substantijs, ex hoc tamen non sequitur, ut in omni substantia fiat generatio ab uniuoco, ab exclusiua enim nō sequitur uniuersalis, nisi de terminis transpositis, & sic patet ad obiectiones.

Quæstio tertia.

Quo nam modo motus calefacere habeat.

Solutio. VLterius quærit Auerro. quis motus calefacit, et quo modo calefacit. Respondet Auer. talem motum esse localem, & non alterationem, nisi quatenus alteratio est calefactio, nec auctionem, nec generationem, nisi quatenus generatio est rei calidæ. Probat, quia talis motus est veluti vita. 8. physicorum. Secundo, quia videmus ignem per motum augeri, & per quietem extinguit. Ad secundum rñdet motum esse perfectionem corporis calidi, & hoc modo motus calefacit, veluti calidi corporis perfectio. Sed huic rñsioni Replicatio Tho. obijcit. S. Tho intelligens motum esse proprietatem corporis calidi. Primo quia motus nõ est proprium calido, cum oĩbus corporibus nãlibus competat. Secũdo, nullum posterius est causa prioris. Si igitur moueri sit ꝓprium calido, magis erit calor causa motus, q̃ ꝯ, motus causa caloris. Propter hæc tenet. S. Tho. motum cale- Põ Tho. facere, quia est primus. Nam primum in vnoquoq; genere semper est causa aliorum quæ sunt in illo. Sed po Obiectio. Ioannis. sitioni Sancti Thomæ obijcit Ioãnes, primo, quia si ita esset, non esset magis causa caliditatis, q̃ frigiditatis, est enim frigefactio motus ut calefactio ipsa. Secundo si motus localis ut primus calefaceret, tunc motus posteriores vt motus uiolentus quo sagitta mouetur, non calefacerent. Sed rõnes Thomæ non ualent ꝯtra Auer. Defensio Auerro. nec illæ Ioannes ꝯ Thomam. Illæ Thomæ quidem non valent, quia Auer non dicit motum esse proprietatem calidi corporis, sed perfectionem corporis calidi. Modo prima perfectio alicuius subiecti est causa oĩum eorum, quæ accidunt illi subiecto, ueluti anima quæ est prima corporis viui perfectio, est causa omnium accidentium corporis animati, ita ĩ proposito quia motus est prima perfectio corporis calidi, est causa eorum quæ accidunt corpori calido, & ita est causa caloris, qui accidit illi. Et hoc inquit. Cum igitur corpus calidum fuerit motum erit in ultima sua perfectione, et cum fuerit in ultima sua perfectione, tunc calor erit in eo vltima perfectione, veluti in re existunt oĩa accidentia quæ consequuntur formam post aduentum formæ, & ita Auer velle uidetur motum comparari ad calorem vt anima aut forma ad accidentia propria quæ consequuntur formam. Si igit̃ hoc modo Auer intelligit, obiectiones Thomæ nõ ꝓcedunt. Sed adhuc replicabis, quia motus est prima Replicatio perfectio cœli, & tñ non calefacit cœlum. Secundo, motus est prima perfectio aquę quæ mouetur, & tamẽ aqua nõ calefacit. Dici potest Auerroem velle ad motum sequi calorem in subiecto apto nato quale nec cœlum, nec aqua est. Illæ vero Ioannis minime, prima q̃dem non, qm̃ primum ĩ genere solum est causa eorum quæ sunt in il lo genere per se primo, atq; intenta. Mõ calefactio est per se in genere motuum vt per se primo intenta, frigefactio per accidens, propterea latio est ꝑ se causa calefactionis, per accidens frigefactionis interdũ.

Secundum minime, quia etiam motus uiolentus est primus in genere motuum, respectu alterationum & id genus, licet nõ sit primus respectu lationum, & hoc sufficit ad hoc ut ille alterationem efficiat, uerũ vtrum positio Auer. sit vera, in fine dicemus.

Quæstio quarta.

An lumen calefaciat, & quomodo.

QVarto quærunt vtrum lumen calefacit. Dicendum per se patere lumen calefacere. Tum quia loca vmbrosa videntur frigida respectiue. Tum secundo quia videmus plenilunia esse calidiora calefacit igitur, & magis cum reflectitur radius ad ꝑpendiculare, duplicatur enim tunc radius. Adhuc magis cũ radij congregantur ut apparet in speculis concauis, nemo igitur dubitat ꝙ calefaciat Sed de modo est dubium, cui respondet Auerroes, & dicit primo, ꝙ sicut

F motus non per se calefacit, sic nec lumen. Dicit secundo vt motus calefacit quatenus est prima perfectio corporis calidi ad quam sequitur calor vt accidens proprium sic lumen est prima perfectio corporis calidi, ad quam sequitur per se ipse calor. Aliter respondet imaginando stellas esse formaliter calidas, ut dicit in libro de substantia orbis, & tunc cum lumine miscetur calor stellarũ & ducitur ad nos, venit enim lumen commixtum calori persuadet hoc primo. quia stellæ & orbes communicant in lumine, & transparentia, igitur non inconuenit communicare in calore. Secundo authoritate Aristotelis, nam luna est similis terræ in opacitate & difformitate, igitur sol similis igni in luce & calore. Tertio authoritate astrologorum, nam hi posuerunt aliquas stellas calidas, aliquas siccas formaliter.

Quæstio quinta.

An stellæ causent frigiditatem per se.

F QVinto quærunt vtrum stellæ causent frigiditatem per se. Respondet Auer. corrigendo dictum astronomorum, & vult stellas per se ꝓpriæ oẽs esse calidas humectare vero, frigefacere, & exiccare per respectum. Persuadet hoc, quia si aliqua stella esset frigida maxime esset luna, modo Arist. ait noctes in plenilunio esse calidas, & in hoc errat Auicẽna, qui tenet stellas per se frigefacere, exiccare aliquas, humectare aliquas, hæc ex cõm. Sed vñr mihi primo circa hæc q̃dã dubitanda, quædam reprobanda, quædam corrigẽda.

Primo dubitatur, quia dixit primo motum per se calefacere quatenus est prima perfectio calidi. Deinde di- Circa dcã Auerro. cit motum & lumen per accidens calefacere. Ecce euidẽs contradictio est. Videtur enim falsum, quia omnis cã per accidens est, aut causalis, aut remouens prohibens, aut cõiuncta causæ per se, quarum nulla potest esse motus, vel lumen. Defendi potest Auerr. nam dicitur cã Defensio. per accidens vno modo, quia non agit per vniuocationem rõnis & nominis, & sic, omnis causa æquiuoca est G causa per accidens. & hoc modo intelligit Auerr. Alio modo dicitur per accidens vt distinguitur contra cãm quæ agit s̃m nãm, & hoc modo vult esse causam per se quia sua natura motus, & lumen calorem agunt, & sic patet solutio ad rationem. Secundo dubitatur, quia 2. dubiũ. si stellæ essent formal̃r calidæ, tunc stellæ cõtrariæ essent elementis frigidis. Secundo esse formal̃r calidum vr̃ esse ignis. Dici potest stellas esse formal̃r calidas, non quidem calore elementario, sed calore per æquiuocationem nominis, qui est velutivita omnium naturalium rerum, quare cessat prima obiectio, hic enim calor nulli contrariatur: cum non sit elementarius Cessat et̃ secũda: est enim stella calida non per calorem elementarium, iõ non est ignis. Sed reprehendendus est Auer in eo q̃d Reprehẽsio Auerro. ait lumen calefacere nos, quia venit commixtum calido stellarum, hoc enim esse non potest, nisi lumen esset corpus, quod sibi calorem illum incorporaret, & veheret eum ad nos, vnum enim accñs non potest alteri misceri H vt in libro de generatione dicitur. Propterea hic secũdus modus, quo lumen calefacit est impossibilis, nisi al̃r intelligatur. Ideo melius est dicere iuxta primum modum ꝙ lumen sit caliditas virtualiter, quæ in subiecto apto nato extrahit caliditatem formal̃r de potentia ad actum. Nec est credendum lumen efficere hanc caliditatem, vt agens, quia accidens non est per se agens, sicut nec per se ens, sed vt instrumentum stellarum, quæ virtualiter sunt calidæ. Quo etiam modo non est dicendũ attritionem vel motum efficere per se calorem in aere, vel igne, nam cum motus non sit per se ens, non potest esse per se cã, sed est imaginandum calorem effici a cœlo, stellisq; calidis virtual̃r per attritionem vti per instrumentum. mplius non est imaginandum exhalationẽ inflammari a motu, nec animal dum mouetur calefieri ꝑ se a motu, quia nec motus hoc efficere põt quatenus

est fluxus formæ, quia sic est respectus, nec pro forma fluere, qa sic est ipsa vbi fluentia, q̄ sunt q̄titas, et q̄titas non est de principijs actiuis. Propterea est dicendū exhalationem inflāmari a motu veluti ab instro, per se uero a continente, in quo mouetur. Aīal etiam effici calidum effectiuæ principaliter ab ipsa sui anima, a motu uero p accidens pro quanto facit partes fricari, & ita forma rei mobilis per se efficit calorem. Motus vero est dispositio quædam mediante qua calor efficitur.

Quæstio sexta.

An aliquæ stellarum infrigident.

VLterius circa hæc dubitant utrum aliquæ stellæ infrigident, aliquæ humectent, aliquæ exiccent quēadmodum aliquæ calefaciūt. Tenet Auer. q̄ oēs calefaciunt, p̄, quia oēs mouentur & lucent, igit̄ oēs calefaciunt, vr̄ hæc rō Arist. p̄ meteororum. Secundo, quia frigiditas & siccitas non ingrediuntur opus naturæ, igitur cum stellæ maxime nos conseruent, nō debent esse frigidæ nec siccæ. Tertio mouetur ex refluxū maris, nam per sex horas crescit insequendo lunam, per sex decrescit. Hoc pro tanto physici aiūt, quia aqua in principio ortus lunæ rarefit a calore lunæ, etsi calefit deinde condensatur & frigefit, igitur luna calefacit, quæ minus vr̄ calefacere. Quarto Ioannes arguit p Auer. quia si stellæ frigefacerent, maxime ignem frigefacerent, quia agens nāle fortius agit in propinquum quā in remotum. Obijcit autem Sanctus Tho. cōtra hanc positionem, primo, quia tunc cæteræ qualitates essent per accidens in uniuerso. quia non per se essent intentæ a cœlo. Secundo, quia formæ elementorum sunt virtutes cœli, igitur & qualitates, dans.n. formam dat p̄ntia p se ad formam. Tertio, mundus iste inferior regitur ab illo superiori, hoc autem non est nisi, quia quæcunq; hic fiunt dependent ab illo, aliī non esset causa uniuersalis oīum. Quarto, oēs formæ continentur actu ī primo motore, & potētia in prima mā, ut dicit ipsemet Auer. 12. meta. cōm. 18. Modo primus motor hæc efficere nō pōt nisi mediante cœlo ut. 8. physic. auscultationis dicit ipse commen. 15. Vltimo Arist. secundo de generatione, inquit, oēs formas has contineri in terminis, uocat autem terminos corpora cœlestia, ubi exposuimus, qa in illis est terminus cuiuslibet rei nālis. Respōdent nōnulli, cœlum hæc omnia agere mediante calore, oēs.n. formæ fiunt a cœlo mediante calore, quia frigiditas fit pp magnam distantiam a fonte caloris ut in terra, & aq̄ humiditas ī aere & aqua pp aliquam approximationē, calor vero pp uicinitatem, omnia enim pro rōne situs ad calorem uidentur in suis qualitatibus a stellis dependere, ut Auer. uidetur dicere ī lib. destructio destructio. disputa. prima in solutione dubij. 12. Imaginandum.n. est calorem omnes efficere qualitates diuersimode sumptum, ut enim in regione ignis constituitur in tanta ad cœlum distantia calorem & siccitatem efficit, ut uero in regione aeris calorem & humorem, quia maior est distantia, ut in regione aquæ adhuc in maiore distātia humorem & frigiditatem, ut in regione recipitur terræ frigiditatem & siccitatem, est enim tunc maxime distans, & sic omnia facit calor diuersimode sumptus. Nos uero solebamus dicere, cœlum posse intelligi esse causam qualitatum uno modo per se ut causa imediata, & hoc modo solius caloris est causa per se, qm̄ per illum cūcta conseruat. Secundo ut causa uniuersalis, & sic cū causis particularibus efficit diuersas qualitates, frigiditatem quidem cum aqua, humiditatē cum aere, ueluti hominem cum homine, sol.n. & homo hominem generant. Nunc uero hæc Auer. positio uidetur mihi erronea, primo contra primam solutionem, quia calor per se nō efficit nisi calorem. unum enim agens naturale non facit nisi unum, per accn̄s autem pōt efficere contrarium, igitur solum elementa calida essent p se intēta a calore cœli, stellisq; ipsis, elementa frigida per accidens, sicut p accidens a calore proficiscuntur. Contra secundam uero solutionem, quia tunc cœlum causa esset calidorum elementorum duplr̄, generalis & particularis, cæterorum uero non nisi generalis causa, modo hoc non uidetur, quia oīa sunt de perfectione uniuersi, & mundo necessaria. Contra oēs uero est obseruatio astrologorum, quia uidemus in uno eodemq; die esse calorem intensum & frigus intensum, immo in eadem hora uentum moueri frigidum & statim cessare ad calidum, hoc autem non pōt esse nisi cæteræ stellæ habeant dominium in die, merito quarum pp diuersitatem prædn̄iorū, efficiatur nūc caliditas, nunc frigiditas. Astronomi enim obseruarunt qn̄ Saturnus in anno habet dominium, facere annum generatim frigidum, qn̄ in quarta anni, facere quartam frigidam, qn̄ in mense, facere mensem frigidum, qn̄ in septimana, facere septimanam frigidam, qn̄ in die, facere diem frigidum, qn̄ in hora, facerem horam frigidam. Et plus obseruarunt in ortu diei plerunq; factam esse caliditatem, in meridie frigiditatem. Mō talis difformitas nō pōt esse a solis lumine, & motu tm̄, nec si oēs calefacerēt quia ab uniformi non prouenit difformæ, igitur in mane calor fit pp dominium Martis. In meridie frigus pp Saturnum, igitur aliquæ stellæ calefaciunt, aliquæ exiccant, aliquæ humectant, aliquæ frigefaciunt. Et hæc est positio uera Ptolemei qui Saturno frigiditatem & siccitatem p̄buit. Ioui temperiem, Marti uredinem: Soli calorem, Veneri temperiem, Mercurio utrūque. Lunæ humorem. Tūc ad rōnes pro Auer. factas rn̄deo q̄ nō oēs per lucem calefaciunt, quia licet lumen ut lumen calefaciat, tn̄ ut tale lumen uidelicet Saturnium uel Martiū non calefacit. Sic de motu dico, licet motus ut motus calefaciat, non tamē ut motus talis planetæ cum tali cōfiguratione, ut enim continuum ut continuum est diuisibile in infinitum, non autem ut ligneum uel cereum, sic lumen ut lumē est calefactiuum, ut uero Saturnium, est frigefactiuum, ut Iouium tēperatiuum, ut Martium ustiuum, & ut alterius atque alterius stellæ istrumētum alterius atque alterius qualitatis effectiuum. sic quoque motus, ut.n. motus est calfactiuus, ut talis stellæ cum talis planeta constitutus, est frigefactiuus, uel calfactiuus, uel nā stellæ cuius est & ad quā est qualitatis effectiuus, & hoc modo nos non ponimus influentiā aliam a motu & lumine. Albertilla uero concedit lumen & motum calefacere, sed recurrit ad influentiam, quæ pōt per se frigefacere. Ad secundum dici pōt frigiditatem & siccitatem non ingredi opus nāæ quo ad uitam, non autē quo ad alia, multa.n. bona ex his emergunt. Ad tertiū de luna astronomi reducūt motum illum ad silitudinē occultam, uel forte ad lumen lunæ, & motum eius, qa tale est. Ad quartum dico nō maxime ignem frigefieri, quia adsunt plures causæ conseruationis eius illic, q̄les non sunt in his inferioribus. Ex his patet Auerr. nō intellexisse Aristotelem, Arist. enim ut puto non differt a principe mathematicorum Ptolemeo. Arist. enim nō plus dixit: nisi q̄ cœlum calefaciat continens non motu & lumine, ex hoc non habetur, nisi q̄ lumen ut lumen est effectiuum caloris, similiter motus ut motus, cū quo tamen stat lumen: ut Saturnium: esse frigefactiuum: ut Martium esse exiccatiuum: ut denique instrumentum alterius & alterius stellæ esse alterius & alterius qualitatis effectiuum. Similiter & de motu cēsendum: ut enim stella differt specie a stella ut dicemus: sic lumē a lumine & motus a motu. Auerro. autem non faciens differētiam inter per se: & per accidens: generatim uoluit omne lumen quatenus lumen: & hoc lumen quatenus hoc lumen: & omnem motum quatenus motus est: & hūc motum: quatenus hic motus calefacere. & non est ita: ē enim uerum per se: & falsum per accidens ut ipse ait in multis sexto physicæ auscultationis. commen. 15. Peruenit autem Ptolemeus ad hanc rem ex obseruatione: quam rerum cœlestium obseruatores fecerunt circa stellarum affectiones, vt docet in p̄ apotelesmatum, circa lu

Obiectio. Thomæ.

Solutio aliquorum.

Solu. ppria aliās.

Cōfutatio.

Pō Ptolemei.

Solu. rōnū.

Albert. Opinio.

næ cum solæ configurationes. Præterea, anonymus quidam Ptolemei interpres, & Porphyrius pbus in eru ditionibus docent hoc esse obseruatum multis & multis seculis Saturnum & Iouem qñ cum sole cōmeant in Aquario hyemem efficere temperatam. Cũ vero Mars per Cancrum & Leonem, æstatem facere æstuosam, & in alijs id genus sili obseruatione diu compertum est.

Hæc autem non sunt contra Arist. quia vltra motũ & lumen non ponunt influentiam, immo sunt additiones & declarationes eius qđ Arist. clam scripsit. Ptolemeus enim non minus peripateticus, quam mathematicus perhibetur ab omnibus. Hæc de quæstione.

Cum autem & stellę ipsę transferri uideantur, et cœlum totum, aut utrisque quiescentibus, aut utrisque commotis, aut altero quiescente, altero commoto, fieri translationem necesse est.

Exp̃o. Tria de stellis pertractare ꝓposuit, subam, siue nām, motus illarum, & figuras, egit de suba & nã, nũc & de motibus quibus mouentur proponit disputare. Aiad uersione dignum Aristotelem rem hanc nancisci arte inueniendi, quam & in posterioribus, & in. 6. topico. docuit. In arte vero inueniendi, vt dicit Philoponus posteriorum secundo, & p̃, est aliquid vt concessum, & aliqd vt quæsitum, id igitur qđ in pñti qõne est concessum, ẽ cœlum, & stellas apparere moueri, hoc. n. vt concessum supponit, quæsitum vero est, quonam modo illud esse possit. Tribus. n. modi fingi põt, aut imaginando cœlum & astra quiescere, motu tñ apparere quodam extrinseco moto vt dicemus, aut imaginando vtraque proprijs incessibus, atque motibus moueri, seruata tñ quadã regula. Aut imaginando vtrum quiescere, alterũ moueri, qđ quidem esse põt vt astrum quiescat, & cœlum moueatur, vel e contra vt cœlum moueatur quiescatque astrum, oĩbus. n his modis apparentia motus illorum saluari vr̃, ꝑpea quæsitum est quonam horum modorum apparentia illa fiat. Sed dubitatur p̃, quia vr̃ hęc qõ ex dictis soluta, igitur nunc inutilis dictum est. n. stellam esse densiorem sui orbis partem veluti illius nodũ. Ex veritate hac sequitur stellam moueri ad motum orbis. veluti nodum ad motum tabulæ. Indicat Auer. solõnem, nam qõ est solota quasi per accñs, & de secundaria intentione, nunc vult soluere principalr, id. n. qđ proprijs principijs declarari põt, est melius si per se declaretur. Secundo dubitatur circa concessum, supponit. n cœlum & stellam apparere mota, vnde in græco scribitur φαίνεται, qđ latine est vr̃. Sed dictum ẽ stella solum videri moueri, non orbem, quum non sit p se sensilis. Rñdet Auer. in eodem commen. stellas apparere motas per sensum, cœlum per existimationem, siue coniecturam, & hoc satis est pro concesso. Vel referri põt hoc ad duplicem motum quem vagæ stellæ hñt, diurnum videlicet & proprium, & sic argumento sensus haberi potest stellas pluribus motibus moueri, & de hoc est quæsitum propter quid est.

Ars inueniẽdi. — Dubĩ. 1. — Quę Auer. Cõmẽ. 43 — 2. dubĩ. — Solutio.

Ambo igitur quiescere terra ipse quiescente, impossibile est, non enim fierent quę apparent, at supponatur terram quiescere.

Exp̃o. Nunc incipit destruere membra, quia syl̃s est diuisiuus a destructione membrorum impossium sufficienter enumeratorum ad alterius membri põnem. Debes scire vt Auer. inquit sophistas vt heraclitanos opinatos eẽ hæc sublunaria oĩa esse in continuo motu, illa vero cœlestia esse firma, & semper quiescentia, & tunc apparentiam per quam vñr stellæ moueri ab ortu in occasum enitebantur soluere per motum terrę, dicẽtes ita de stella contigere ut de motu ripæ qñ homo mouetur in naui ꝑꝑ motum uisorij in quo uisio ipsa perficitur, vt etiã narrat Arist. in lib. de somno & uigil. Hoc ẽt confirmari põt per sile in ebrio, cui circunstantia oĩa moueri apparent, ꝑꝑ uertiginem spirituum oculi ut docet pbus in tertia particu. problematum. 9. Arist. igitur reprobat hoc syllogismo hypothetico sic, si terra quiescit impoĩe est illa quiescẽtia esse & uideri mota, sed supponatur nũc terram quiescere, quia infra probabitur, igitur impoĩe est illa quiescentia uideri mota. Quo uero ad uerba attinet, debes scire Arist. adiecisse. Non. n. fierent, q̃ apparent. Ex quo uerbo ut sumit Auer. põt formari rõ absoluta. Nam dato ꝙ de terræ quiete aliquis dubitaret, adhuc habemus argm̃, nam coniunctiones stellarum, oppositiones, directiones, & retrogradationes, & cætera id genus per motum terræ saluari nõ pñt, ꝑpea adiecit. Neque enim fierent quæ apparẽt sup. dato ꝙ terra moueretur. Hæc Aristot.

Restat igitur aut ambo moueri, aut alterum quiescere, alterum moueri. Si igitur ambo mouentur, absurdum emerget, stellarum uidelicet & orbium uelocitates pares esse, unaquæque. n. ęque uelox erit, atque orbis in quo fertur. Simul siquidem cum orbibus in idẽ rursus redire vñr. Accidit igitur stellam suo in orbe circulum descripsisse, & orbem lationem suam peregisse, atque suam circunferentiam descripsisse.

Secundo probat ꝙ non põt fingi orbem & stellam motibus proprijs seorsum moueri, & arguit sic, si stella & orbis propriis seorsum motibus mouerẽtur, tunc paribus uelocitatibus æquales circunferentias describerẽt. Deducitur hæc condõnalis siue maior, nam in quanto tpe stella ab uno puncto imaginario. v. g. ab ortu circũferentiam describendo totam redit ad ortum, in tanto tpe orbis describendo circunferentiam redit ad eundẽ punctum, & sic paribus uelocitatibus mouẽtur. Primo proponit id qđ restat disputandum, & inquit. { Restat igitur aut ambo moueri, aut alterum quiescere, alterum moueri. Quod quidem ambo non mouentur, probat, & inquit. { Si igitur ambo mouentur, absurdum emerget, uidelicet stellarum & orbium uelocitates pars esse. deducit, unaquæque. n. ęque uelox erit, atque orbis in quo fertur, probat hoc dicens, simul siquidem cum orbibus in idem rursus redire vñr, stellam uidelicet per sensum. Orbem per existimationem, igitur pariter mouebũtur & æque celeriter, ꝑpea dat totam hypotheticam, & inquit. { Accidit igitur stellam in suo orbe circulum descripsisse, & orbem lationem suam peregisse, atque suã circũferẽtiam descripsisse, ita ut paribus uelocitatibus mota sint. Quo uero ad uerba attinet, debes scire ꝙ a cõi translatione mutaui nonnulla uerba, nam græce uerba illa, suo i orbe circulum descripsisse, sunt ἄστρον διεληλυθὼς καὶ τὸν κύκλον, ut uerbum uerbo reddam est, stellam circulum transiuisse: quod cum minus sonet illo pacto trãstulimus, nam uerbum illud διεληλυθέναι, etiam: pro descripsisse legimus quandoque. Cætera patent.

Exp̃o.

Disputat aũt Auer. de quo motu loquitur: cũ ꝓbat sequi stellã pari uelocitate moueri cum suo orbe. Et vr̃ mihi qõ superflua, qm̃ intelligi põt de uagis. & de fixis. Alex. de ipsis uagis. Simplic. uero de fixis intelligit, sed rõ Arist. habet locum in oĩbus: nam comparat stellam ad suum orbem: mõ quæcunque sit rõ est eadẽ. Sed vr̃ rõnem hanc qua Arist. deducitur ꝯñtiam esse nullam: nã cum orbis non vr̃: possum fingere ipsum moueri ꝓprio motu: & stellam proprio: sed disparibus uelocitatibus: q̃a uel orbis celerius uel stella celerius intelligi p̃t: nec rõ ualet: supponit. n. esse motũ pari uelocitate orbẽ describere circunferentiam, & stellam, hoc enim cum non videtur, negabitur Dici potest & bene, hoc non posse fingi, primo, quia est suppositum ea in. 24. horis moueri. Secũdo, quia, vt deduceretur orbis diuideretur, uel rare fieret, vbi enim stella tardius moueretur, & orbis velo-

Quę Auer. Cõm. 44 — Dubĩ.

eius, necessario stella finderet orbē, vel rarefaceret, ipm, e contra & si stella celerius mouebitur. Arist. igitur hāc partem non destruxit, quia per ea, quæ dicturus est, relinquetur confutata. hæc res non fuit mihi leuis.

Non est aūt rōni conueniens, ut uelocitates stellarum, & magnitudines orbium eandem habeant rōnē. Nam quāuis orbes uelocitates eius proportionis habere quam & magnitudines habent, non sit absurdum, immo necessarium, unamquamq; tamen stellarum, q̄ in his sunt nullatenus habere rōni consentaneum est. Nā si illa necessario sit uelocior, quę per maiorem orbem fertur, stellæ si orbes suos mutuo commutabunt, alteram uelociorem, alteram tardiorē fore perspicuū est, qua ratione nullum motum habebunt proprium, sed ab ipsis orbibus ferrentur. B

Expositio. Nūc vult destruere consequēs, & ita ponit quasi minorē. debes scire q̄ orbes siue circuli qui grçce cycli dñr habent velocitates magnitudinibus proportionatas, qa maior orbis in eodem, vel æquali tpe velocius mouet, & ita maior velocitas est in maiore magnitudīe, & licet uelocitates sint in orbibus s̄m proportionem magnitudinum, hoc non est in stellis, ita vt stellæ habeant in velocitatibus proportionem, s̄m proportionem magnitudinum orbium, ita q̄ stella habeat in velocitate proportionem ad aliam, q̄ orbis suus habeat in magnitudine ad orbem alterius stellæ. Est igitur intentio probare vnā stellam non habere in velocitate talem proportionē ad aliam, qualem suus orbis habet ad orbem alterius, q̄ rōne euenit vt ipsa non moueatur necessario pari velocitate cum suo orbe. Nam orbis ad orbem semper in velocitate proportionem seruat, non aūt stella ad stellā. Hoc proponit, & inquit. { Non est aūt rōni conueniens vt velocitates stellarum & magnitudines orbium eandem habeant rōnem, hoc est non est rōni consonum, ut ita se habeat stella ad stellam in velocitate, sicut orbis eius ad orbem alterius in magnitudine Nam q̄uis orbes velocitates eius proportionis hr̄e q̄ & magnitudines habent non sit absurdum, immo necessarium, unamquamq; tñ stellarum, quæ in his orbibus sunt hr̄e nullatenus rōni consentaneum est, est igitur hęc conclusio, non oportet vt qualis sit proportio magnitudinis orbis ad magnitudinem orbis, talis sit stellæ in velocitate ad stellam. Verbi tā, non oportet vt qualis est proportio orbis Mercurij ad orbem Lunæ in magnitudine, talis sit proportio Mercurij ad Lunam in velocitate. Et hoc probat, quia tunc Mercurius qui est in orbe maiori erit velocior Luna, quæ est in orbe minore, aut igitur est nāle, et necessario, vel casuale, non nāle, quia si feret translatio stellarū de orbe ad orbem, ita vt Mercurius saltaret in orbē Lunæ, & Luna in orbē Mercurij, tunc Mercurius efficeret tardior, & Luna velocior, igitur non necessario nālr. C Inquit. { Nam si illa necessario sit velocior, quę per maiorem orbem fertur, stellæ si orbes suos mutuo cōmutabunt, alteram velociorem, alteram tardiorem fore perspicuum est, cuius ōrium erat ante cōmutatiōem orbiū, qua rōne nullum motum habebunt proprium, sed ab ipsis orbibus ferrentur, qđ est propositum. Debe scire q̄ hæc conclusio non sequitur precise ex nunc dictis, sed addita est, quia posterius complebit. Obijcies forsasse casum non esse posſem, videlicet q̄ fieri possit orbiū transpō. Sol. patet, orbium. n. transpō pro tanto est imposſis, pro q̄to stella est pars sui orbis illi continua. Vbi aūt sit pars discōtinua, & per se proprium habeat motum, casus est imaginarius, & posſis, qa motus vnius non dependet ex motu alterius, & sic erit posſe vnum transponi in alio, & hoc mō valet id q̄ Arist. ait. D

Obiectio.

Solutio.

A *Sin aūt casu id accidit, non erit profecto rōni cōsonum ut in oībus orbis sit maior, simul atq; latio stellę quę ī ipso est uelocior, unam. n. uel duas hoc pacto sese habere, non est absurdum, oēs uero similiter sese habere figmento simile est. Præterea ēt in his quę natura sunt, nihil fortuito euenit. Insuper etiā id quod ubiq;, & in omnibus est, a fortuna non proficiscitur.*

Hactenus q̄ non sit nāle stellam in velocitate sese hr̄e ad stellam, vt orbis ad orbem in magnitudine probatū est. Quod vero nec casuale, tribus rōnibus probat. p̄, qa quæ casu eueniunt, in paucioribus contingunt, at ī illis hoc est in oībus. Secundo, casuale non est in his quæ sunt a nā, stellæ & orbes sunt a nā. Tertio, casuale nō est vbiq; et semper, at hæc sunt vbiq; & semper. Quare non est casuale Ex his pōt haberi q̄ non quali ꝑportione orbes sese hn̄t in magnitudinibus, tali stellæ se hn̄t in velocitate, & tunc habebitur stellam nō moueri pari uelocitate cum suo orbe, quia tunc semper haberet velocitatem proportionatam magnitudini orbis, q̄ est nūc destructum. Sed ambiges, nam Aristo. vr̄ concedere casum in una, vel duabus stellis, & negat illum ī oībus, igiť concedit casum in cœlestibus. Solui pōt ut Auerr. inuit Arist. nō esse locutū assertiue, sed hypothetice. q. d. non esse ꝯ nām casus, ut in una, uel duabus id esset. Expositio. Dubĭ. Solutio.

Atqui si orbes quiescunt, & stellæ mouentur, eadem rursus absurda, & similiter erunt. Eueniet. n. eas uelocius moueri, quę sunt extra, et uelocitates esse pro orbium magnitudinibus.

Tertium membrum erat alterum imaginando quiescere, alterum moueri, hoc aūt esse pōt, imaginando vel orbes quiescere, & stellas moueri per illos, vel ꝯ orbes moueri & stellas quiescere in eis. Reprobat primum, & inquit. At qui si orbes quiescant, & stellæ mouentur, eadem rursus absurda, & silr̄ erunt, eueniet n. eas stellas velocius moueri quæ sunt extra, hoc est in exteriori orbe, vt Mercurium uelocius Luna moueri, qui est ī orbe exteriori, & uelocitates esse pro orbium magnitudinibus, quia semper Mercurius mouebitur in. 24. horis in tanta proportione uelocius Luna, in q̄ta eius orbis est maior orbe lunæ. Ambigit Auer. quia licet illud im posſe sequatur si orbes & stellæ ꝓpriis motibus & seorsum mouentur, non tñ sequi vr̄ ubi cœlum quiescit & stella sola per se mouetur. Rn̄det Auerr illud sequi ꝓ tanto, quia oēs stellæ mouentur motu diurno atque in æquali tpe, cum. n. in æquali tpe circumeant, illa stella q̄ in maiore est orbe, uelocius mouebitur & quæ in maiore tardius, quare uelocitates proportionabuntur. Scđo magis ad rem dubitabis: nam cauillator posset dicere Mercurium & Lunam non in diuersis orbibus moueri sed unum esse cœlum oīum, in quo mouentur circulariter ueluti piscis in mari, uel auis in aere. Dici potest, q̄ Arist. supponit duo, primum ē, ipsos saltem describere circulos imaginarios in. 24. horis. Et scđm ē, circulū Mercurii esse maiorem, q̄ patet, quia Mercurius moueť supra Lunam, quia Luna eclipsat Mercurium & non ecōtra, & tunc idem sequitur, ac si essent ueri orbes. Expŏ. 1. Dubĭ. Auerro. Cōm. 45. Rn̄sio. 2. Dubĭ.

Cum igitur neque utraque, neque stellam duntaxat moueri sit rationi consentaneum, restat orbem quidem moueri, stellas uero quiescere, & infixas in ipsis orbibus ferri, hoc enim modo tantum, nullum absurdum euenit, uelociorem enim esse maioris circuli celeritatem consentaneum est rationi, si orbes circa idem centrum sint constituti, quemadmodum enim in

cæteris corpus maius uelotius latione propria fertur, sic & in orbicularibus, nam earum portionum quę ab eodem auferuntur centro, maioris orbis maior portio est. Quare æquali in tempore maior orbis iure circunferetur.

Expositio. Ex his concludit membrum quæsitum, & inquit. Cũ igitur neq; vtraq;, neque stellam duntaxat moueri sit rationi consentaneum, restat orbes quidem moueri, stellas uero quiescere supple a proprijs motibus, & infixas in ipsis orbibus ferri. Quo uero ad uerba attinet infixas græce est, ἐνδεδεμένα, latine, siue infixas, siue firmatas, siue constitutas, quæq; non sunt ut claui, sed ut nodi in tabulis. Hoc est membrum quæsitum. Deinde probat hoc per id quod ad ipsum nullum sequitur repugnans. Primo, cum ueritate huius membri stat orbẽ maiorem, ut illum Mercurij celerius ferri orbe lunæ & Mercurium in suo orbe in eodem tempore, uerbi causa, in hora maiorem arcum describere. Mercurius enim per motum diurnum ad motum sui orbis describit in certo tempore arcum ab ortu in culmen A B. Luna uero in eodem tẽpore ab ortu in culmen arcum D C: igitur mercurius, uelocius ſm sui orbem fertur, inquit. Hoc enim modo, tñ nullum absurdum euenit, velociorem .n. esse maioris circuli celeritatẽ siue motum consentaneum est rationi, si orbes circa idem centrum sunt constituti, quod saltem uerum est quo ad motum diurnũ, de quo loquimur. Et hoc probat a simili in corporibus rectis, & inquit. Quemadmodum enim in cæteris ut in corporibus rectis uelocius propria latione fertur, sup. corpore minore, si tempore æquali ambo feruntur, sic & in orbicularibus, nam earum partium, siue portionum, siue arcuum quæ ab eodem auferuntur centro, siue super eodem describuntur centro, maioris orbis maior portio, siue arcus est, ut arcus A B orbis Mercurij maior est arcu D C in orbe lunæ, si uide licet describantur super centro M ſm eandem longitudinem, videlicet ab ortu in culmen, quo motu ferri supponuntur eodem in tempore, & ita motus mercurij describens arcum A B celerior erit motu lunæ describentis arcum D C. apponit conclusionẽ, & q̃d dicit patet.

Illigatas re sũ fixas adue rtas.



Insuper cœlum accidet non diuelli, et propter hoc ipsum, & etiam quia declaratum est totum ipsum esse continuum.

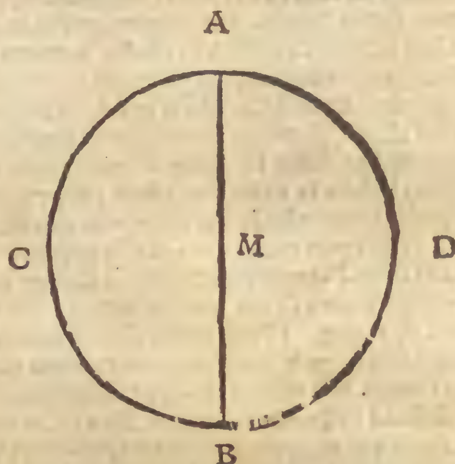
Expositio. Secundo ostendit non sequi ſm impossibile, & inquit { insuper cœlum accidet non diuelli ut in illo membro accidebat, & propter hoc ipsum, quod nunc diximus, uidelicet, quia stella mouetur ad motum orbis, & etiam quia declaratum est, totum ipsum cœlum esse continuum. Forsitan dices Aristoteli impossibile sequi quãdo stella moueretur per profundum cœli, sed quando

Dubitatio. mouetur per superficiem quia animal mouetur per superficiem terræ, & non diuellit terram. Sed bene talpa quæ sub terra fertur, terram diuellit. Dici potest Aristotelem

Solutio. suppoſuisse stellam moueri per profundum, nam si moueretur in superficie inter orbem & orbem relinqueret post se uacuum.

Pręterea cum stellę ipsę rotundæ sint, quemadmodum & cęteri sentiunt, & nos qui ex illo corpore in quo sunt, illas facimus, conuenienter concedimus rotundi quoque ipsius duo sint per se motus, rotatio & conuersio, si stelle per se mouebuntur altera harum motionum mouebuntur.

Expõ. Prima ratio sumpta erat per comparationem stellarum ad orbes, hæc sumitur ex parte figuræ stellarum, supponit autem duo. Primum est, omnes stellas esse rotundas, quod probat, tum auctoritate cæterorum, tum per ea quæ dixit, dixit enim stellas esse de natura cœli, igitur erunt de figura cœli, quæcunque .n. conueniunt in natura, etiam in figura & accidentibus essentialibus conuenire uidentur, inquit. { Cum stellæ ipsæ rotundę sint quemadmodum & cęteri sentiunt, & nos dicimus conuenienter ad dicta nostra, qui stellas facimus ex natura eius corporis in quo est. Hæc est prima suppositio, quæ est legenda cum nota suspensionis. Secunda est, vnumquodque rotundum, uerbi causa, lunam posse intelligi moueri duobus modis, aut rotatione, aut conuersione rotaret enim luna, si a centro terræ per centrum lunæ vsque ad conuexũ ultimum octaui cœli traheretur una axis perpendiculariter, quæ sit A B, & circa hãc axem super illos polos perpetuo uolueretur, ueluti rota molendini circa centrum proprium. Conuerteretur autem si super nos circa centrum M uolueretur ab ipso C in D redeundo in C ad modum quo ueges uel rota carri circumuoluitur. Hæc est secunda suppositio.



Dubitatio. Deinde ponit consequens, si inquam ita est, ut stellæ per se moueantur, ex quo sunt rotundæ, altera harum motionum mouebuntur. Sed occurres, nam ueges potest moueri defluendo, & per conuersionem, igitur potest adhuc intelligi stella moueri defluendo, cuius nihil meminit Aristoteles. Dici potest talem defluxionis

Solutio. motum esse rectum, a rotundis per se nõ competit motus rectus maxime his rotundis, quæ sunt alterius naturæ ab elementis, elementarijsque rebus propterea Aristot. omisit.

At neutra moueri uidentur. Nam si rotabunt, in eodem profecto manebunt, & locum non mutabunt, uidentur autẽ locum mutare, ut etiam omnes dicunt.

Expõ. Facta diuisione ostendit illas non moueri motu rotationis, nam quæcunque motu rationis mouentur, manent in eodem situ, & locum ſm subiectũ non mutant, ueluti de rota molendini dictum est, at stellæ uidẽtur locũ mutare cũ discurrant ab ortu in occasum, vt etiã alij oẽs concedunt. Inquit. { At neutra motione moueri uidentur, primo q; nõ rotatione, nam rotabunt in eodẽ profecto situ respectu polorũ & cẽtri mundi manebũt, & locum non mutabunt ſm materiam, at uidentur locum mutare, ut discurrere ab ortu in occasum, ut etiam omnes alij dicunt, igitur stellæ non mouẽtur motu rotationis. Fortasse cauillabis asserens illas rotari cum aliqua defluxione uersus occasum. Hoc profecto ablatũ est, nam defluxus competit his, quæ recto motu mouẽtur, quatenus cœlestia moueri non possunt.

Insuper

Insuper etiam omnes quidem consentaneum est rationi eodem motu rotare, at sol stellarum solus hoc facere uidetur, cũ exoritur, atque occidit. Et hic non per se, sed ob distantiam a nostro uisu, uisus enim longe sese extendens ob imbecillitatem uacillat. Qui quidẽ forsitan causa est, ut etiam stelle fixæ micare uideantur, uagæ uero non micare, Vagæ namq; stellæ quia prope sunt, uisus sui cõpos ad ipsas pertingit. At fixas uero longe ualde diffusus uibrat. Tremor autẽ ipsius facit ut hæc uibratio, stellę ipsius uideatur. Nam differt nihil uisus, an res quæ cernitur uacillet.

Secundo idem vr̃ persuadere per locum a maiori ad minus: Nam si stellæ rotarent, maxime Sol rotaret. Declaratur, quia sol stellarum solus hoc facere videtur cum exoritur atq; occidit, at sol non rotat, quia hic nõ per se apparet rotare, sed ob distantiã a nostro visu. Declaratur, nam visus longe sese extẽdens & profusus ob imbecilitatem quam in conatu consequitur vacillat. huius signum est, quia idem visus forsitan causa est vt etiam stellæ fixæ micare videntur, vagæ vero non micare, vagę nã que stellæq uia ꝓpe sunt, visus potẽs & sui cõpos ad ipsas ꝑtingit. Ad fixas vero lõge valde diffusus vibrat, quæ vibratio visus apparet esse stellæ, nã quo ad vibrationem differet nihil visus an res quæ cernitur vacillet. Sic igitur apparet solem ipsum non rotare, & tñ maxime rotare videtur, igitur nulla stella rotat, hæc Aristo. Dubitat Auerro. quia non videtur sol scintillare ob distantiam, nam sol propior est Ioue, & maior, & Iupiter non scintillat, igitur nec sol ob distantiam scintillare debet. Respondet Auer. & concedit solem non scintillare ob distantiam vt ratio cogit Sed ob lucis potentiã, & excellentiam, signum huius est, quia in ortu et culmine scintillat atq; occasu. In meridie namq; solum ob lucis excessum scintillat In ortu vero rotare videt̃, & scintillare ob lucis excessum, & medij crassitudinem, atq; turbulentiam, est enim tũc aer vaporibus plenus, qui in nocte exhalauerunt, atq; inspissati erant, & sic concedit ipse rationem. Sed hæc solutio est de directo contra textum, ait enim Aristo. solem scintillare ob distantiam. Alex. ait solem vibrare, siue titubare in ortu propter apparentiam duorum motuum, qui tunc videntur. Nec hęc solutio est ad textum, nec vera in se, vt omnibus credo esse notum, Dicendum igitur ad talem solis titubationem cõcurrere medij crassitudinem, ut in ortu, & humidi in oculo existentis ob lucis præstantiam, eliquationem, siue resolutionem, & inordinatum motum spirituum. Principaliter concurrit distantia & lucis præstantia. Et tunc dico Aristo accepisse distantiam pro causa, quia lucis præstantiam esse causam, nemo dubitat. Ad illud de Ioue, dico quod non sunt cætera paria, quia tanta distantia solis a nostris oculis cum tanta lucis excellentia sufficit eliquescere humidum oculi, & facere inordinatum motum spirituum, at tanta Iouis distantia cũ tanta luce non sufficit. Et hoc Auerr ignorauit. Amplius, dubitatur, quia Mercurius est prope, & paruæ lucis, & tamen scintillat, propter quod græce stilbon a micatu appellatur, vt dicit Simpl. Dici põt hoc sibi accidere a uicinitate quam cum sole habet, ipse enim semper ante solem exoritur, uel occidit nõ elõgatus plus uno signo, & sic uidetur semper ꝓpe diem uel in noctis principio cum adhuc dies est, & inde id euenire potest accedẽte ad hoc etiam eius paruitate. Nam tãta distantia quanta est Mercurij ad oculos nostros, cum tanta eius paruitate sufficiens est ad scintillatum Mercurij.

Atqui nec conuerti stellas perspicuum est, id enim quod conuertitur, uoluitur, at id Lunæ quod facies
A *appellatur, semper spectatur. Quare cum ea quæ per se mouentur, proprijs motibus per se moueri æquum sit, his autem moueri non uidentur, perspicuum est ipsas per se non moueri.*

Hactenus ꝙ stellę non mouent̃ motu rotationis, nũc ꝙ non mouentur motu conuersionis proponit, & syllogizat sic, quæcunq; mouentur motu conuersionis uoluuntur. Sed stellæ non uoluũtur, ut patet in Luna, q̃ nõ uoluitur, ꝓpea quia sꝑ eius facies nobis apparet. Hoc ẽt cõfirmari põt, ꝓpterea quia ueges quæ uoluitur, aliquo mõ recto motu mouetur, si debeat locũ mutare ẜm materiam, & substantiam, at stellæ non mouẽtur motu recto, ut diximus, ꝓpea epilogãdo syllogizat dicẽs, quare cũ ea quæ per se mouentur ꝓprijs motibus ꝑ se moueri
B æquum sit, his aũt proprijs motibus stellæ moueri non uidentur, perspicuum est ipsas per se non moueri.

Digreditur uero Auer. in com. primo de macula, quę sit, & rñdet maculã illam apparere ob partium lunaris corporis difformitatem, est. n. de Luna quẽadmodum de ipsa terra putandũ. Nã ut terra est in ꝑtibus difformis rarior quidẽ in aliqua parte, dẽsior in alia, ita Luna ĩ parte est peruia & transparens, in parte opaca, qua quidem e partium difformitate resultat illa quã faciẽ dñt, lumen n. ex ipso sole susceptũ non vniformiter penetrat, ꝑp partium Lunæ drĩam. Persuadet Auer hoc primo, quia in stellis siue cælestibus sunt extrema, videlicet peruium, & opacũ, ꝑuiũ est pars orbis non stellata, opacũ vero est ea Lunæ pars quę nõ est penetrabilis, igitur oportet eẽ mediũ, & hæc est ꝑs maculosa Lunæ. Scđo idẽ probat auctoritate Arist. qui Lunã cõparat terræ, quia vt terra ab igne illuminat̃, sic Luna a Sole, & vt terra difformitate ꝑtiũ difformiter illuminatur, sic luna, q̃ vero ꝑtes clariores q̃ obscuriores videant̃, ꝓbabile est rñdere tuo mõ,
C vel vt Albertilla satisfacit. Sed nũc occurres quonã mõ Luna lumẽ e Sole ipso mutuet̃, ipsumq; quonã mõ nobis emittat. Rñdet Auer. lumẽ posse recipi & emitti ẜm fractionẽ, siue reflexionẽ, & ẜm penetrationẽ. Scđm reflexionẽ quidẽ recipit̃ veluti ĩ speculo chalybeaceo, ẜm penetrationẽ vero vt si lumen ꝑ singulã pro fundi ꝑtem penetrauerit. Tenet igitur Auer Lunã recipere lumen per penetrationẽ, & nõ ꝑ reflexionẽ, primo auctoritate Auẽpacis in trac. suo de re hac: Scđo, q̃a si ꝑ reflexionẽ reciperet̃, non fieret illuminatio vl̃is totius nr̃i hemisphęrij, sed tãti dũtaxat spatij, quãta esset Lunæ magnitudo, vt in speculo chalybeaceo videri põt, qđ quidẽ tm̃ præcise illuminat q̃tũ est. Tertio, q̃a in diminutionibus suis cũ ipsa esset nõ mitteret lumẽ ad terrã, veluti cũ eẽt cornicularis. Sed forte cõtra Auer. facit, q̃a si lumẽ recipet̃ ꝑ penetrationẽ sꝑ appereret plena, nam sꝑ lumen oẽs Lunæ partes illustraret, verũ sume tꝑs ad cõsultũ. hæc de luminis receptione. De macula ẽt narrat Auer. al's põnes, prima est, maculã illã ꝓuenire ob ĩterpõnẽ cuiusdã cor-
D poris, qđ inter nos interponit̃ & Lunã, ꝓhibens nos videre totalẽ Lunæ claritatẽ. Cõtra obijcit, quia nõ vbiq; eodẽ mõ appereret, non n. eodẽ mõ corpus illud in omni terræ regione interpositũ videretur, veluti eclypsis solis nõ est vbiq; eadẽ, licet sit ob interpõnẽ Lunæ. Scđa põ est maculã illã esse umbrã siue silitudinẽ mõtiũ, uel quorundã mariũ ceu in speculo appeꝑt spẽs. Obijcit ãt Auer. ꝑ idẽ, quia tunc non oĩbus habitãtibus ubiq; appereret eadẽ. uel forsitã non est remotũ dicere Lunæ partes esse diuersas, ueluti sunt ꝑtes terræ, q̃rũ aliæ sunt uallosæ, aliæ mõtuosæ, ex quarũ drĩa effici põt facies illa Lunæ, nec ẽ rõni dissonũ. nã Luna est corpus ĩperfecte sphæricũ, cũ sit maxime ab ultimo cœlo elongatũ, ut supra dixit Aristo. tu uero in hoc non dedigneris cõsiderare. Sed q̃rit Alex. propter quid fuit illa partiũ differentia in luna merito cuius macula appareret. Respõdet, ut mihi uide-

tur, ꝙ illa quæ sunt in inferioribus dispersa, in superioribus sunt vnita, & quæ in superiori natura vnita, in inferioribus dispersa: luna igitur ex ea parte, qua est super elementis, meruit lumē vnitum, qua uero est infima stellarum, meruit illud aliqua ex parte dispersum. Hinc fuit necessariū partes non esse consimiliter dispositas. Fortasse dicendum ꝙ sicut nulla est quærenda cā quare terra est difformis, nisi quia terra, sic ipsius lunæ nulla est cā quare est difformis, nisi quia luna, hæc de macula. Secundo disputandum est, an orbes omnes sint eiusdē speciei. Rñdet Auic. vt narrat Auer. stellas differre specie, veluti & orbes differunt, & tunc vult Arist. fuisse locutum exemplariter, non. n. vult hīc, ꝙ quia luna non mouetur, igitur nulla mouetur, vt hoc sit ꝓ tanto, quia omnes sunt eiusdem speciei. Nam hoc est loco exempli non demonstrationis. Et ꝓpterea concedit Auic. stellas siue orbes esse eiusdem generis, & differre specie. Persuadet hoc primo, quia motus differunt spē, igitur & orbes. antecedens patet quia motus diurnus, & motus proprius vagarum stellarum differunt spē, sunt. n. a terminis cōtrarijs in contrarios terminos supra diuersos polos. Secūdo, quia centra orbium differunt spē, maxime si sint eccentrici & epicicli. Hæc est positio Auicennæ. Obijcit aūt huic. Auer. sic, si orbes essent specie differentes, & genere cōuenientes, essent compositi ex materia & forma, & si compositi ex materia & forma igitur generabiles & corruptibiles, & si generabiles & corruptibiles, igitur esset aliquod corpus cœlo prius, & ita orbes non essent prima corpora. Iuniores deducunt primam consequentiam per hoc, quia quæcunq; sunt in genere sunt contraria, & oīa contraria componuntur ex materia & forma. Tertiam consequentiam declarant, quia oēs resolutio est ad corpus, & ita ante cœlum esset corpus.

Quæstio an stellæ differūt spec e. Pō Auicē.

Sed hæc friuola sunt, prima. n. deductio nulla est, quia sic omne hñs contrarium cōponeretur ex materia & forma, quod non est verum, nisi in substantia, albedo. n. & nigredo contrariæ sunt, & tamen nulla illarum ex materia & forma cōponitur. Præterea falsum est quæcunq; sunt in genere esse contraria, nam spēs numerorum sunt in genere, & non sunt contrariæ. Secunda deductio friuola ēt est, non. n. omne quod resoluitur resoluitur in corpus, non n. elementū in corpus resoluitur, sed in primam materiam. Propterea aliter deduci pōt, primo quidem, quia generalissimū apud Aue. in paraphrase Porphyrij præsenti substantiæ est corpus generabile, & ita sequitur, si orbes sint eiusdem generis substātiæ, omnes erunt corpora generabilia. Sed istud est petere. Propterea solemus dicere Auerr. supposuisse differentiam sumi ab actualitate formæ, genus ab ipsius materiæ potentialitate, propterea sequitur omne per se in genere esse compositū ex materia & forma, nec obstat id qđ de nigredine dr, quæ est in genere, & tñ nō cōponitur ex materia & forma. Nam nigrum est in genere, & nō nigredo, vt Arist. in topicis ait. Tertia cōsequentia deduci potest, primo, quia generatio vnius corporis est corruptio alterius corporis prioris, quare si orbes fuerunt geniti, aliqđ corpus prius fuit. Scđo, quia omne qđ generatur, extrahitur de potentia materiæ virtute agentis corporei, oē. n extrahens est corpus. 7 meta cō. 31. Tunc Aue. rñdet ad rōnes Auic. ad primam rñdet cœlum esse veluti vnū animal, cuius primus motus est diurnus. Motus vero econtra est non primus, sed veluti motus mēbrorū. In vno. n. aīali vnus est primus motus, pñt tamē plures esse non primi vt qui a dextris fit in sinistrū, uel econtra. Sic igit ea mobilia differunt specie, quorū motus primi differūt specie, at motus primus oīm orbiū est vnus videlicet diurnus, cæteri sunt ꝑ accidēs, absolute n. negādum est drīam motuū facere differentiam specificam, nā in vno aīali numero possunt esse diuersi motꝰ specie, vt dicit, quorū vnus est a dextris in sinistrum, alius ecōtra.

Solu. rōnū Auicēnæ.

Ad secundū rñdet oēs orbes esse concentricos, nā apparentiæ saluari pñt per motum leuab. vt supra fuit dictum. Sed tunc dubitares, nam si orbes sunt eiusdem speciei, erunt tunc indiuidua contenta sub eadem specie.

Rñdet ꝙ sunt eiusdem speciei ꝟm prius & posterius. vbi debes scire ꝙ aliqua esse eiusdem speciei est dupliciter reductione ad vnam primā essentiā ordine quodā, & hoc mō omnia mēbra animalis sunt eiusdē speciei, quia reducuntur ad vnā assentiā animæ, et ad vnam essentiam primi mēbri, puta ad cor, ordine tñ quodam ꝟm ꝑfectius & imperfectius, nobile & ignobile, & hoc mō oēs orbes sunt vnius speciei, reducuneur. n. oēs ad vnam primam essentiam, videlicet deū, qui est anima prima & cōis oībus, & ad vnum primum membrum, videlicet ad orbem stellarum fixarum ordine quodam ꝟm perfectius & imperfectius, nobile & ignobile. Alio modo aliqua dicuntur esse eiusdem speciei participatione eiusdē rationis & definitionis, quo modo Socrates & Plato, & vlr indiuidua eiusdē speciei prædicabilis de ipsis uniuoce, sunt eiusdem spēi, & hoc mō orbes nō sunt eiusdē speciei. Nam natura cuiuslibet indiuidui eorum est alia a natura alterius aliquo mō, & naturæ, quæ mouent ea, sunt conuenientes eiusmodi conuenientia & differentes huius differentia. Sed contra hāc Aue. positionē multipliciter potest obijci. primo, quia tunc motus uagarum nō esset per se primus uagarū stellarum. Hoc est falsum, quia est a per se anima, & a per se corpore illarum, est ēt per se intentus & necessarius generationi, ueluti ēt motꝰ diurnus. Secundo, si inter se orbes non differunt specie, & cōueniunt specie & genere, igitur redit in positionem Auic. ꝙ erunt compositi ex materia & forma. Tertio, in æternis non est plus uno indiuiduo in spē, primo huius com 90. unde Aue. in lib. destructio destructionum disputa. prima, in solutione dubij 11. īquit, orbes non sunt unum in specie, multi in numero, immo multi in specie, quis non inueniatur de illa specie nisi unum indiuiduum. Quarto, plus differt stella unius orbis a stella alterius orbis ꝙ̄ stella eiusdem orbis a stella eiusdem orbis, uel ꝙ̄ pars stellata a non stellata. Sed stella unius orbis a stella eiusdem differt uirtute, & numero, igitur stellæ diuersorum orbium differunt specie. Quinto, motores differunt specie ꝟm oēs, igitur, & orbes. Sexto, stellæ differunt in accidentibus proprijs ut astrologi dicunt, igitur spē. Septimo, si orbes differunt sicut membra, tunc non erūt, uel non oportet esse eiusdem figuræ, ueluti non oportet oīa mēbra aīalis esse eiusdē figuræ. Octauo, tunc rō Arist. nulla. non. n. oportet ea q̄ differunt ut membra moueri uno motu, alio. n. motu mouetur cor, alio cerebrum. Nono, Arist. in lib. de ꝓprietatibus elementorū expresse ait solem specie differre ab alijs stellis. De hac qōne non est dubium quo ad stellas eiusdem orbis, oēs. n. sunt eiusdem speciei cum orbe, non differentes nisi ꝟm magis, & minus ut fuit dictum.

Quid uecetur hic in dubium & quid non.

Sed est dubitatio de stellis diuersorum orbium an specie differant, habent. n. motus diuersos maxime secundū astrologos ponentes eccentricos, & ꝟm Aristo. ponētē eos fieri super polos diuersos, & motores specie differentes, & igitur orbes differunt specie. Hæc qō non est leuis, accedit ad hoc auctoritas Ptolomæi, qui uirtutes specifice differentes tribuit stellis, & sexus diuersos, & conditiones diuersas, & lumina siue luces diuersas temperationes siue complexiones diuersas, quæ res non est leuis determinationis. Ad solutionis igitur euidentiam debes scire. Primum ꝙ genus, species, & indiuiduum. possunt sumi ꝑdicamētaliter, & transcendenter. Prædicamentaliter enim quęcunq; in genere, specie, uel indiuiduo sunt, corruptibilia sunt & composita ex materia & forma mediate, uel immediate, aut fundata in compositis ex materia & forma. ea enim omnia quæ sunt in genere substantiæ sunt per se composita ex materia & forma, at cætera aliorum generum sunt fundata in compositis ex materia & forma. huius autem causa est, quia genus est sumptum a potentiali, omne autem potentiale est tandem propter materiam, differētia uero ab actuali, &

Pō pptīā

li, & omne actuale est forma, propterea in accidentibus album est in genere, non albedo, album sed non corpus album propter multiplicem significatum, quia album est quod componitur ex genere & differentia, ex potentiali & actuali, & non albedo, vbi autem dicitur albedinem esse in genere, intellige vt dicitur animam esse in genere. Transcendenter vero esse potest aliquod genus commune secundũ aliquam rationem, similiter species, simul indiuiduum, quali ratione dicimus in æternis vnũ indiuiduum esse tantum in specie, ibi enim genus & species æquiuoce, hoc est transcendenter dicuntur, iuxta illud Auer. 10. Meta. & in libro de Substantia orbis, æternis, & corruptibilibus nihil est commune vniuocum. Secũdo debes scire, ꝙ aliqua esse diuersa specie, siue prædicamentaliter, siue transcendenter dupliciter est. Totaliter & partialiter. Totaliter quidem vt homo & equus, hæc enim differunt specie totaliter, quia differunt specie, & nullius totius sunt partes, nec reducuntur ad aliquod vnum primum, ratione cuius possunt capere aliquam conuenientiam. Partialiter vero & non totaliter differũt specie membra vnius animalis, vt cerebrum, iecur, lien, & cætera id genus, quia sunt partes complexione, et fortasse forma, & influxu, & operationes differentes, non autem totaliter, quia reducuntur omnes ad vnum membrum secundum prius & posterius, ad vnam formam, atq; ad vnam principalem operationem, reducuntur. n. ad cor, ad animam quæ cordis primo, deinde cæterorum est forma, & ad vnam principalem operationem, quæ est hominis propria, quam omnes illæ partes intendunt, ob quam sunt, & ad cuius seruitium sunt constitutæ, propterea licet partialiter specie differunt, non totaliter, immo fortasse conueniunt in vno numero totaliter, & differunt inter se partialiter, maxime si tenetur animã esse vnicam omnibus, & totam in vniuerso animali, & totam in quolibet animalis membro. His visis, dico primo de mente Auerrois, & Aristotelis, orbes, siue stellas, nec differre specie, nec genere, nec numero, nec conuenire genere, nec specie, nec numero, loquendo de specie, genere, & indiuiduo prædicamentalibus, quia in æternis non est genus, nec species, nec indiuiduum, nec penitus quicq; commune vniuoce cum rebus sublunaribus. Ex hoc apparet differentia Auerrois ab Auicenna. Auicenna enim voluit orbes esse indiuidua specie differentia, & genere conuenientia prædicamentaliter. Et contra ipsum valent rationes Auerrois: erunt enim compositi ex materia & forma, & generabiles, & corruptibiles, & ita aliquod corpus erit illos præcedens, & huius ratio est, quia omne quod est in genere, specie, vel indiuiduo prædicamentaliter, est opositum ex materia, & forma, vel fundatum in composito ex materia, & forma. Secundo dico, ꝙ loquendo de genere, & specie, & indiuiduo transcendẽter, eo videlicet modo quo in æternis esse possunt orbes siue stellæ diuersorũ orbium, partialiter quidem specię differunt, totaliter vero non. declaratur, quia cœlum totum est vnum animal magnum, veluti homo paruũ, cuius membra sunt orbes siue stellæ, vt igitur in homine membra differunt specie partialiter, propter differentiam complexionum, & operationum, & partialium formarum, sic orbes & stellæ differunt partialiter complexione, vt declarat Ptolomeus: operationibus, quia vnumquodq; illorum proprio, & peculiari motu mouetur: atque formis, quia quilibet orbis a propria forma perficitur, atq; in specie reponitur. Et vt omnes hominis partes reducuntur ad vnum primum membrum ad vnam primam operationem, atq; ad vnam communem, & primam formam, sic omnes orbes ad vnum primum membrum reducuntur, videlicet ad orbem stelliferum a quo continentur, ad vnam primam operationem, vipote ad vnum communem motum diurnum, quo omnes mouentur, & quem omnes intendunt primo & principaliter, atq; ad vnam primam et communem formam, videlicet primum motorem, qui vniuersi est prima forma, orbium vero secun-

A dum prius & posterius. Et hoc est quod voluit dicere Auerroes cum dixit, sed tamẽ debemus intelligere cum diximus ea conuenientia in specie, ipsa esse conuenientia in specie secundum prius & posterius, et non secundum vniuocationem, hoc est æqualiter: nã licet membra animalis cœlestis conueniant in vna prima actione, vna prima forma, & in vno primo membro, conueniunt in illis ordine quodam, veluti & membra hoĩs: nam nõnulli per prius & immediatius attingunt illa tria, nonnulli remotius, alij remotissime, & ita non differunt specie totaliter, sed bene partialiter. Hoc idem vult dicere Auer. dum inquit. { Diuersitas autem motuum non facit diuersitatem formarum specificarum, quoniam diuersitas motuum est ex mõ diuersitatis animalis in parte dextra & sinistra, & manifestũ est ꝙ istę diuersitates inueniũtur in eadem specie animalis, videlicet in hoĩe. q. d. vnũ esse primum animalis cœlici motũ, diurnum videlicet, qui est omnium primo et per se, cæteri vero sunt partiales,

B ut motus membrorum, qui non faciunt differentiã specificam totalem, quia sunt compossibiles in una specie, immo in uno indiuiduo, sed bene faciunt differentiam specificam membralem, siue partialem, quo modo concedendum est orbes differre specie. Simili ratione stat concedere orbes moueri circa diuersa centra: satis enim est ut omnes moueantur circa centrum ſm communẽ motum, qui primo oĩbus competit: cæteri enim non totalem, sed partialem drĩam specificam faciunt. Et hæc positio sic intellecta non habet calumnias, nec aliquid mali contra se, nec ante me inueni aliquem, qui eam declarauerit. Tunc ad rationes contra Auer. ad primam dico uagas per se primo & principaliter moueri motu diurno, quia ob illum sunt, a motore quoq; illis proficiscuntur primo. Mouentur uero proprijs partialibus motibꝰ membratim nõ per se primo, sed ad seruitium primi, qa sine illo primus motus nõ attingeret finẽ, sicut sine motu cordis aĩa nõ attingit finem in aĩamali. Ad secundam

C patet quo modo positio Auer. differt ab illa Auic per ea quæ præmisimus, et per idem patet cõcordia dictorum Auer quã ignari non aĩaduertunt. Ad tertiã iam patuit solo, stellæ. n. eiusdem orbis, uel stella & pars non stellata eiusdem orbis non specie differunt, sed ſm magis, & minus, propterea omnes stellę cœli octaui sunt eiusdem speĩ, sed differunt ſm magis & minus. Propterea Ptolomæus in lib. 1. Apotelesmatum nõ dicit absolute aliquas illarũ esse martias, aliquas uenereas, & id genus, sed oẽs esse eiusdẽ specificæ idiotropiæ, atq; peculiaritatis, uergere tñ nonnullas ad martias qualitates, nõnullas ad uenereas, et id genus. Ad quintã dicendum motores differre specie partialiter, conuenire tñ in uno primo ut ad unum finem, ad unam formam, primus enim motor est intellectiuum quidem, cœlorum forma intentionalis, orbium uero forma realis. Ad septimã patet solutio, quia cum hac orbium conuenientia stat drĩa membrorum in cõplexione, operatione, et forma, et in hoc Ptolomæus potest cum Philosophis cõcordari, ut patet per ea quæ

D diximus. Ad octauam dico, ꝙ sensus est in mẽbris animalis simplicis, et animalis misti ex elementis. In animali simplicis totum et omne membrũ principale debet habere cõsimilem figuram, quia ob simplicitatem est similare in toto et qualibet parte, ueluti uidemus aquam totam uergere ad rotunditatem, et guttam unam similiter. In animali uero commisto ex membris diuersæ mistionis, nõ oportet. Per idem ad nonam, patet. n. omnia membra cõuenire in uno motu communi, ueluti in una forma, et differre in motibus proprijs, uerum in animali simplici, et similari membra conueniunt in uno motu communi, et quasi in specie motuum propriorum, propter totius et partium simplicitatem. Ad decimã patet solutio. Sol. n. differt specie et stellæ oẽs inter se non totaliter, sed partialiter. Hęc de quæstione, quæ tene cordi, nam alij non bene perceperunt ueritatem.

Quęstio.

Quæ nam stellarum primo sit lucida.

Consequenter quærunt quæ stellarum est primo lucida. Dixerunt nostri coætanei primo lucidū esse cœlum stelliferum: nam vt in animali cor est primum viuens, quod omnibus alijs præbet vitam, sic cœlum octauum est primū viuens quod omnibus alijs præbet vitam, vita autem datur calore, calor autem lumine & motu, quare primum lucidum est cœlum stelliferum. Sed hęc positio, nec quo ad rem, nec quo ad cōclusionis rationem valet. Quo ad rem quidem non valet, quia primum in vnoquoq; genere est causa omniū aliorum in illo genere, at cœlum stelliferum non reddit lucem alijs, vt nemo est qui dubitat, quia in eclipsi Lunæ, Luna non amitteret lumen. Quo vero ad rationem dicendum membrum primum nō debere esse primum secūdum omnia: cor enim est primum apud Galenum, non tamen est primum principium nisi vitæ, non autē sensuum & motuum. Sic dico cœlum stelliferum esse primum cœlici animalis membrum, nō propterea quia sibi competat omnis ratio primitatis: sufficit enim vt sibi insit prima cœlorum actio, quæ est motus diurnus, quem omnes intendunt, & ad quem omnes orbes reducuntur, & hæc primitas facit ipsum esse primum membrum simpliciter inter membra cœlici animalis, & ita ratio non valet. Alij absolute protulerunt Solem esse primo lucidum: & propterea nō lucem suscepit ab aliquo, & ipse est præbens lucē oībus stellis. Et hæc positio est Ptolemæi in libro Apotelesmatū. Et tunc si tenetur motus stellarū fixarū singulis. 36. millibus annorū semel fieri, ad mentem Ptolemæi oportet dicere Deum esse principaliter in Sole vti in medio, mouereq; vniuersum animal cœlū motu diurno, principaliter Solē, ad cuius motum diurnum mouentur omnia reliqua membra cœli. Singulum vero membrū moueri a suo motore, vt stelliferum singulis. 36. millibus annorū, alij orbes proprijs motibus. Qua ratione non oportet ponere nonū cœlū quod primo moueatur, ad cuius motū cæteri orbes mouentur, & maxime si non detur trepidatio Tebith Astronomi. Qua ratione orbis Solis erit primus simpliciter, & motu & luce, q̄ res nō est aliena a fundamentis Arist. maxime si daretur motᵒ octauæ sphæræ, & hoc modo orbis Solis principaliter a motore cōi mouebitur motu diurno, partiali vero motore mouebitur motu ꝓprio. Et ꝙ Sol sit primo lucidus, patet per verba Arist. in Libello de Proprietatibus elementorum, si ille est suus. Secundo, oē accn̄s quod pluribᵒ cōpetit oportet vt primo competat vni, rōne cuius cæteris competat per regulā posterioristicam, et cū lux omnibus stellis cōpetat, oportet vt vni primo cōpetat, at nō videt̄ esse aliud nisi Sol. Sed hæc positio sic principaliter, & absolute relata non ualet, maxime si uelit auferre oēm lucē ab alijs stellis. Primo, quia in simplicibus corporibus lux uidetur esse essentialiter consequens naturam, quare cum stellæ sint aliquo modo vnius naturæ, uidentur esse oēs eiusdē proprietatis. Secūdo, Sol non est lucidissimus, nisi quia densissimus, ut dicunt Philosophi, sed oēs stellæ sunt densæ: sunt n. densiores partes sui orbis. Tertio, omne peruiū cum cōdensatur lucet, ueluti de albumine oui patet, qđ magis uidetur, quando magis densatur: sed stellæ sunt densiores partes in corpore peruio, igitur omnes lucēt. Propter hæc uidetur mihi esse dicendum, lucem posse sumi pro qualitate uisibili consequente absolute dēsum peruiū: & hoc modo omnes lucent, quia omnes sunt in peruio densiores, siue densiores partes. Alio modo pro qualitate uisibili consequente peruiū densum, quod potes notabiliter qualitatem illam uisilem causare, & hoc modo oēs sunt illuminatæ a Sole, quia licet merito dēsitatis suæ stella haberet aliquam lucem, non tamen notabilem, propterea recipiunt lucem a Sole notabiliorem, & per hoc patet, quare luces stellarum sunt diuersę proprietatis. Nam licet uigorentur a luce Solis, tamen lux Solis ut efficitur saturnia aliam habet affectionē, & aliā ut est martia. Et hoc modo loquitur Ptolemæus: nam quæ dicit Ptolemæus sunt omnia ad mētem Arist. Pro solutione tamen & concordia dictorum debes scire, ut Auer. innuit in paraphrase lib. Meteor. lucem posse sumi uno modo in aptitudine, alio modo in actu. Primo modo dicitur luciditas, quæ est aptitudo ad lucem, & sic est essentiale, & primum accidens cœlo in eo quod cœlum, & cæterorum, vt sunt membra cœli, quo modo lux nō est intensibilis, nec remissibilis, nec Sol erit primo talis, nec orbis stelliferus. Secundo uero modo lux est maxime in Sole: & in cæteris aliqua ex parte propter densitatem earum, notabiliter tamen effecta ab illa solis, & hoc Auer. ait ibidem, cum ait, omne accidens cōueniens pluribus eiusdem speciei, est natum conuenire illis secundū magis & minus, utpote pro ratione recipiētium. Ex his sequitur ī animali cœlico esse duo membra principalia, solem uidelicet, & stelliferum cœlum. Solem quidē præstantia lucis, stelliferum cœlum præstantia motus, absolute tamen primum est stelliferum cœlum. Secundū uero Ptolemæū qui stellifero cœlo obseruauit motū proprium membralem, sol erit primum simpliciter, lucis & motus excessu, ut diximus. hæc de quæstione.

Prima pō.

Secūda pō Ptolomæi.

E

F

Insuper etiam a ratione alienum est nullum ipsis instrumentum naturam ad motū tribuisse, natura siquidem nihil casu facit, neque æquum est animalia quidē hæc ipsi curæ fuisse, illa vero adeo præstabilia cōtempsisse. Sed videtur tanq̄ de industria factum, ea cuncta auferre, quibus per se procedere ipsa possent, propterea, quia & ipsa plurimum ab his se mouit, quæ instrumenta habuerunt ad motum.

Quia aliquis obiicere posset stellas processiuo motu ferri, ideo tertio arguit, hoc non conuenire bonitati naturæ, et inquit. { Insuper etiam a ratione alienum est nullum ipsis stellis instrumentum naturam ad motum tribuisse, ueluti pedes, aut scardas, alas, & id genus, natura siquidem nihil casu facit, nec manca. Confirmat. d. neq; æquum est animalia quidē hæc ipsi naturæ curæ fuisse, illi animalia adeo præstabilia contempsisse. Sed uidetur tanq; de industria esse factum ea instrumenta cuncta auferre, quibus per se procedere ipsa possent, ut pedes, & id genus, hac uidelicet ratione, quia & ipsa cœlica aīalia plūm ab his caducis se mouit, quę instrumenta habuerūt ad motum. Et ita quia illa cœlica animalia sunt elongata ab his & in natura, & motu, studio factum est ut nō habeāt īstrumēta ad motū. Hæc Arist. de motu stellarū.

G

Quæstio.

An stellæ propriis moueantur motibus.

Quærunt utrum stellæ propriis motibus moueantur. Simplicius de mente Platonis uult omnes stellas moueri motu rotationis in propriis concauitatibus. Persuasit rem hāc. Primo, quia stellæ sunt corpora naturalia, igitur meruerunt aliquem motum. Secundo sunt animata & per se uiua, igitur a seipsis mouentur ut in octauo Physicæ auscultationis est dictum. Tertio, quia sunt sphærica, igitur aptissima motui. Albertilla uero de Luna opinatur cū simplicio, quia nō potuit saluare uniformē apparitionē illius maculæ, siue faciei per omnem cœli regionem: aliter enim appareret in ortu, aliter in meridie, & aliter in occasu, nisi imago illa rotaret regulariter cum motu Lunæ. Et tunc Simplicius ait, positionem hanc non esse contra Aristotelē. Aristoteles enim probauit motum stellarum, qui apparet ab ortu in occasum, non esse rotationem nec conuersionē: propterea uidetur Aristoteles probasse stellas

H

Pō Simplicii.

Positio Albertillæ.

moueri

moueri ad motum orbium per cœli regiones, non tamen negasse rotationem, et ita negauit uolutionem, siue conuersionem, & stellas non moueri regionatim per rotationem, & ita possunt stare hæc. Sed hæc positio licet posit stare cum dictis, & rationibus Aristotelis hic, nõ autem cum fundamẽtis suis. Aristoteles enim supra dũ causam pluralitatis motuum nactus est, & ex conseruatione uniuersi, stellis uisus est solum duos motus tribuisse, uidelicet diurnum & obliquum: nec aliquem alium cognouit. Secundo Aristoteles omnem motum circularem posuit circa medium mundi. Tertio omnes rationes Auer. de eccentricis, & epicyclis sunt cõtra hãc positionem. Propterea tenendum est peripatetice stellas moueri solum duobus modis, uidelicet communi motu diurno, uidelicet & proprio obliquo. Sed si damus motum octauo orbi, hunc non oportet dare alicui stellæ in sua concauitate. Ad rationes, ad primam dicerem stellã nõ esse corpus naturale solitarie & seorsum, sed est pars corporis naturalis, licet densior pars, propterea & non competit motus, nisi ratione totius. Ad secundam per idem: non enim stella est animata per se, & seorsum, sed ut pars alicuius totius primo animati, & ꝓpterea si motus alius a toto non competit. Ad tertiam dici potest, figuram non esse aptam motui, nisi sit corporis seorsum sumpti quale non est stella. Sunt qui dicunt motorem primo, et per se stellam mouere, per accidens orbem ad motum stellæ. Verum hoc eget consideratione: nam Arist. uidetur contrarium dicere. Fortasse .n. motor primo mouet stellam primitate intentionis, non autem primitate uirtutis, quia sua uirtus primo est totius cœli. Tu uero referas te ad tempus. Ad rationem Albertillæ dici potest, maculam illam esse centralem, quia ut dicebat Auer. Luna uidetur opaca circa centrum: propterea circa partes medias centrales Luna illuminari non potest, veluti circa exteriores partes illuminatur a sole, hinc macula centralis est, & quia id quod est in medio rei visibilis (vt docent pespectiui) vndiq; videtur çqualiter imprimere, veluti patet ĩ multis figuris depictis humanis, quæ semper ex omni situ videntur respicere eodem modo: propterea quia pupilla in earum oculis existens, collocata est in medio, ideo Lunæ macula secundum eundem situm imprimit in oculum in ortu, & occasu, & culmine constituta: propterea ſm eundem modum apparet imago, & ita non est necessitas ad vniformem apparitionem, vt Luna regulariter rotet. Hæc de quæstione.

Quocirca cum ratione videbitur profecto, & totum cœlum esse rotundum, & vnaqueque stellarum. Sphæra siquidem prę cæteris figuris cõmodissima est ad eum motum, qui eodem in loco fit, sic enim & velocissimę ferri, & eundem maxime locum occupare potest. Insuper etiam ad eum motum, quo vltra pergitur maxime inutilis est. Est .n. minime similis his, quę per se ipsa apta sunt moueri, quippe cum nihil habeat submissum, nihil eminens ceu recti linea figura. Sed plurimum e corporibus, his q̃ progrediuntur in figura distat. Cũ igitur cœlum eo motu moueri oportet, qui in eodem fit loco, stellas autem non per seipsas procedere, iure profecto utrunq; rotundum æditam est, hoc enim pacto alterum quidem mouebitur, alterum uero quiescet.

Tria promisit, substantiam stellarum, & motum, & figuram explanare, declarauit substantiam, & motum, nunc figuram explanat. Vbi debes scire Aristotelẽ non procedere demonstratiue hic, quia satis ex declaratis demonstratio habetur: cum enim probatum sit nobilissimo corpori conuenire nobilissimam figuram, qualis est

A sphærica, iam habetur omnem stellam esse sphæricam, quæ est potior pars orbis. Sed hic procedit per colores qui a fine solent colligi, nam cœlo competit velocissime ferri, atq; semper esse in eodẽ loco, quia q̃cito vna pars recedit, alia succedit. Insuper etiam tam cœlo q̃ stellę cõpetit non gradiri versus anteriorem partem, vt cætera animalia pergunt, hæc tria præcipue sphæræ competũt: est enim aptissima motui, vt probatum est, nec apta vt sic, e loco in quo est vel circa quem mouetur, recedere, est insuper penitus inutilis progressioni, quare arte & ratione cœlum, & quælibet stella rotunda æditur. Hic est color veritatis, & quia omnes isti colores ex his quę ꝓxime dixit, sequuntur, inquit { Quocirca cũ ratione videtur profecto & totum cœlum esse rotundum, & vnaquæq; stellarum, & explanat colores, & inquit. { Sphęra siquidem præ cæteris figuris commodissima est ad eum motum qui in eodem loco fit. Hęc utilitas declaratur, quia sic & uelocissime ferri, & eundem maxime lo-

B cum occupare potest, & ita sphæræ sunt duæ utilitates. Addit tertiam .d. insuper etiam ad eum motum quo ultra, siue per partẽ anteriorem pergitur, ut animalia gradiuntur, maxime inutilis est, est enim minime similis his, quæ per seipsa apta sunt moueri, cuiusmodi sunt animalia, quippe cum nihil habeat submissum, nihil eminens ceu rectilinea figura. Sed plurimum sphæra ipsa e corporibus his, quę progrediuntur in figura distat. Deinde epilogat, & inquit { Cum igitur cœlum eo motu moueri oportet, qui in eodem fit loco, stellas autem non per seipsas, iure ꝑfecto utrunq; rotundum æditur. Hoc enim pacto alterum quidem mouebitur, uidelicet cœlum, alterum uero quiescet a motu processiuo, stella. Et potest syllogismus esse, omne quod in seipso mouetur, & omne quod non procedit, sphæricum est, cœlum in seipso mouetur, & stella non procedit, igitur cœlum & stella est sphærica. Hæc Arist. de substantia, deq; motu, atq; figura stellarum. Animaduerte q̃ ea quæ dicit Auer. nõ Auer. cõ. 50.

C sunt ad propositum, quia nec fixas esse stellas per sphæricas esse, nec sphæricas per fixas esse Aristoteles declarauit, sed uariis, ut uisum est mediis, propterea nihil necessarii habent, quæ Auerroes inquit.

Quæstio.

An stellæ moueantur per cœlum, vti pisces per aquã, & an stellæ sint animalia.

QVærunt utrum stellæ moueantur per cœlum, uti pisces per aquam, uel auis per aerem. Secundo, utrum stellæ sint animalia, uel orbes ipsi. Ad primam quæstionem respondent quidam regionem illam cœlestem esse plenam æthereo corpore multo tenuiore igne qua ratione uolunt illud esse plus rarefactibile & condensabile igne, immo non esse nisi igneũ corpus uel purius quid. Quod uero sit rarefactibile persuadent, quia siquis esset prope orbem Lunæ ita ut posset manum extendere, certum est q̃ extendẽdo brachium cœlum depelleret, quia uel resisteret, uel non. si non, igiť

D depelleret, & ita condensaret illud Si resisteret, igitur esset durum, quod cœlo non conuenit. Hoc stante uolunt stellas moueri motu animalis per ęthereum illud corpus describendo circa cẽtrum mundi circulos imaginarios. Ego uero non intelligo opinionem. nam Aristoteles in litera distinguit, si hæ stellæ mouentur, esse non potest, nisi uel motu rotationis, uel reuolutionis, uel processiuo motu, rotatione quidem non, quia uidentur moueri e loco ad locum, uel ab ortu in occasum, quæ uero rotãt, non mutant situm, quia si mutarent, reuolutio esset, nec reuolui possunt, quia uidemus Lunam semper conseruare faciem a parte nostri aspectus, motu ꝓcessiuo moueri non possunt, quia omne quod mouetur motu processiuo utitur instrumento, at natura nullum illis ꝑbuit instrumentum. Secundo Arist. probauit stellas non posse moueri propriis motibus cœlo quiescente, quia cum

una sit supra aliam, ut eclipsis docet, una maiorē circulum describeret in eodem tempore q̃ altera, & cum imaginabile sit illas transponi, non videntur perpetuo seruare vniformē velocitatem. Tertio, tunc cœlum rarefieret, & condensaretur, quod est impossibile quia esset diuisibile, & ita corruptibile secūdū quid. Quarto, tunc eadem stella per se moueretur motibus diuersis, quia sol eodem tempore mouetur motu diurno describendo parallelum diurnum. Et motu obliquo ab occasu in ortū, vt docet obseruatio, & hoc non est merito orbium, ad quorum motum fertur, igitur per se motibus diuersis. Quinto, tanta motuum diuersitas, quantam obseruarūt Astrologi esse non pōt in stella, nisi ponantur plures orbes, accideret.n. sępe quies media in retrogradationib⁹, & aliis differentiis, quas Astronomi obseruarunt. Ad id vero quod dicunt cœlum non resistere præmenti, dico aliquid resistere posse eē positiue, ob uidelicet qualitatē contrariam, quo modo terra resistit ob duritiem, & hac resistentia cœlum non resistit, quia non est durum, nec molle quali atiue, aut negatiue per hoc, quia non ē aptū alicui mutationi, propter eē ęternum, & inalterabile, & hoc modo non resistit per duritiem, sed per hoc, quia non est aptum alicui mutationi peregrinæ, hęc dicerem, vt peripateticus. Ad secundam quæstionem Alexander Aphrodisieus tenet cœlum eē aīatum, non tñ animal, cui Expositor noster cōsentit. Vtitur autem breui rōne, quia Græci animal nihil aiunt esse, nisi per sensum, non enim volunt aliquid Zoon, siue zodion esse dicendum nisi per sensum, & non per omnem sensum, sed ad hoc, ut animatum quicq̃ zodion, siue animal dicatur, sufficit tactus, qui est primus & cōis sensus. Fauent Alexan. multa Aristo verba. nam Aristo. animal vult esse corp⁹ mixtum, & instrumentarium. 3. de anima. Amplius vr̄ prębere animali somnum & vigiliam, mortem, & vitā, quæ cœlo non competunt. Simplicius autem tenet cœlum eē dicendum animal, & per sensum, uidelicet tactū, & uisum, & auditum, tactum quidem illis præbet, quia cū sese tangant, non est fas, vt non sentiant. Infelix n. eēt animal tam beatum, diuinum corpus tangere, & nō sentire illud. Auditum uero & uisum, quia sensus sunt pfectionis, non vtilitatis, propterea magis cœlo tribuendi, cum sit optimum, cui nihil deesse debet, quod de perfectione sit animalis mortalis. Præterea cū cæli hęc gubernent, non est fas hæc non cognoscere, vr̄ autē per intellectum hæc cognosci non posse, intellectus.n. singularia non apprehendit, nisi mediante sensu, qua ratione Aui. tribuit illis vim sensitiuam interiorem, quam appellant imaginatiuam, quod forte concedere cogitur Simplici⁹. Sed hæc positio Simplicii stare nō potest. Primo, vt bene obiecit Auer. contra Auic. quia tunc cælum haberet sensoria vt oculos, uel aures, & id genus, tenet argumentum, quia sensus est uirtus particularis, omnis autem virtus particularis est organica, siue instrumentaria. In hoc enim Aris. ponit differentiam inter sensum & intellectū, quia intellectum nullius particulæ actum ponit, nec vti particula aliqua corporis, intellectus.n. potentia est sine materia. At sensus & exterior & interior vtitur, talia aūt organa, siue sensoria cælo non cōueniunt, est.n. corpus cōforme, atque penitus similare. Secūdo, vt recte arguit Expositor ex uerbis Aristo. cælo ex sensu nihil & melius euenit, nam ad curam rerum sublimarum sufficit cognitio vniuersalis, quæ eē potest per essentiam illorū, quatenus causæ sunt illarum. ad motum nō est cognitio situū, per quos mouentur, necessaria, ut autumat Auicen. sufficit cognitio illo vlis per intells essentiam, qui est cā motus. Ad perfectionem eorum non sunt necessarii sensus, quia quicquid cælum per sensus cognosceret, perfectius per intellectum deprehendit, immo si cæli hæc terrena viderent, mærore nonnunq̃ afficerentur, aut non recte gubernarent, non.n. est fas diuinitati illorum exacta rerum harum cura, sufficit.n. vl'e regiment, quare cum nec necessitatem, nec utilitatem inde nanciscantur, nullo pacto sunt sibi tribuendi. Auer uero cū Alex. tenet cælos non hēre de aīæ uirtutibus nisi intell'm, appetitū, & motum, & vult cælos eē aīalia, tum, quia hn̄t dextrum, sinistrum, & cæteras pōnis partes, tum, quia mouentur a seipsis, quod ꝓprium est aīalibus, etiā quia hn̄t aīas & corpora, aīal' n ex aīa vr̄ & corpore confectum. Ptolemæus uero & cæteri Astronomi nō mō orbes aiunt eē aīalia, sed signū cæleste, quod est globus stellarū aīal esse dicunt, vnde & zodiacus dictus est, quia circulus est animalium. Aristo. quoq̃ appellat cælos aīalia sæpe & Porphyrius, & Platonici. Mihi videtur qōnē eē de nomine, nā Alexan. q cælos negat eē dicenda aīalia, nihil remouet de uirtutibus aīę, quas Auer. illis tribuit. Auer. autē qui cælos aīalia uocat nihil plus tribuit illis, q̃ Alexan. tribuerit, ideo qō est de noīe. Græci vero q̃ nomen aīalis imposuerunt a sensu (ut diximus) quia zodiō aīal est per sensum, coguntur aut a cælo remouere nomen aīalis, aut tribuere illi sensus, ut fecit Simplicius. Arabes vero qui animalis nomen tribuunt a sensu, uel uirtute nobiliori sensu, ut ab intellectu siue opprehensione & motu cælum aīal nuncupare coguntur, quia cognoscit, & a se mouetur, igitur qō est de noīe. Qua rōne Aristo. appellat cælos aīalia nonnunq̃ more Platonico, secutus nomen, non rem. Plato.n. cælos animalia appellat, quia sensus illis dedit, ut Simplicius auctor ē. Aris. itaq̃ illos aīalia vocat, non a re sensus sed a noīe tm̄. Nōnūq̃ & plerūq̃ more suo uocat illos uiua & animata corpora, propterea sibi dextrum tribuit, & motum a seipsis, & alia quæ viuis uita optima conueniunt, & hic loquendi modus ē peripateticus. Quæ uero Simplicius asserit, sunt Platonica, nec rōnes cogūt, nā sensus illi dicūt imperfectionē aliquā, licet nōnihil perfectionis, ideo ab illis diuinis corporibus sunt delendi. Tactus uero quo sese sentiant non cōpetit, quia sese per essentias cognoscunt. Intell's siquidem inferioris cæli intelligit per essentiā superioris, & superior inferiorē, ut illius est causa, & forma Hæc sunt peripatetice dicenda, & in hoc S. Thomas sapide ut bonus peripateticus sentit cum Alexandro.

Patet autem & ex his id, quod ab aliquibus dictum est, latione, videlicet horum cōcentum fieri, ex eo quia sonitus consoni emergunt, belle quidem omne atq̃ tumide esse dictum, non tamen ita sese habere in veritate, sunt enim quidam quibus videtur necessarium esse tantorum corporum latione fieri sonum. Eorum siquidem & corporum latione quæ apud nos sunt, neq̃ mollem habentium ęqualem, neq̃ talem motus velocitatē, qualis in Sole Lunaq̃ est, sonus efficiatur. Prӕterea, cum tot multitudine, tantęq̃ magnitudine stellæ, tanta velocitate lationis ferantur, impossibile est tali latione sonum valde grandem non effici.

Quia sonus ex motu ꝓficiscitur, ut in lib. de aīa ē explicatum, post tractatum de stellarū motu, restat disputare, an stellæ suis lationibus sonos efficiāt. Nā sunt qui dicunt illas & efficere sonos, & harmonicos, ueluti Pythagorei, atque uulgus putant, qui angelos citharis & canticis beari corā Deo autumāt. Mouebātur aūt pythagorei loco a minore, & argumēto a cā ipsius soni. loco q̄dē a minore, quia uidemus corpora quæ hic adsunt mole parua, celeritate lenta sonos edere, quātō magis illa, quę & mole, & magnitudine hæc excellunt. Argumēto vero a causa ipsius soni, nam sonus e motu impetuoso proficiscitur accedente ad illius magnitudine et corporū mole, & motuum celeritate. Modo stellæ & multitudine, maximæ illę octaui, & mole, & celeritate nimis valent, quę res docet in eis effici sonum & ualde grandem. Hæc pythagorei, atque vulgus.

De concētu cœlorū, lege Cic. de somnio Scipioni.

Hęc

Hæc autē cum suppofuerint, & insuper velocitates ex interuallis rationes concentuum habere, harmonicam effici vocem stellarum conuersione persuadēt.

His autē suppositis addūt sonos cœlicos eē harmonicos. Vbi animaduersione dignum sonum acutum uelocitate atque fortitudine motus effici, grauem, uero tarditate, atque imbecillitate, medium autē ratione media in uelocitate & tarditate, fortitudīe, atque imbecillitate. Amplius, Musici dicunt proportionem sonoram consistere in proportione inter grauem & acutum sonos, quibus persuaserunt cœlicum cātum eē harmonicum. nā in cęlicis motibus reperitur proportio motuum in velocitate & tarditate, quippe cum aliud velocius, aliud tardius, aliud mediocriter feratur, & in certa celeritate vnū aliud excellit pro ratione interuallorum quæ inter se habent. Sed per hæc dicebamus consistere ꝓportionem in acutie & grauitate sonorum, quare vox illorum harmonica est. Sic igitur videntes velocitates proportionari proportione interuallorum vnius ab altero, dixerūt sonum effici harmonicum.

Verum cum sine ratione videretur nos sonum hunc non audire, causam rei huius attulerunt sonum hunc continuo esse cum orimur, vt non sit ad contrarium silentium manifestum, vocis enim & silentii diiudicationem vicissitudine fieri dicunt. Quare vt malleatoribus ob consuctudinem videtur interesse nihil, sic hominibus idem euenire aiunt.

Soluerunt problema, uidelicet, quam ob causam sonos illos non percipimus, & dixerūt hoc euenire ex cōnata assuetudine, ueluti malleatoribus accidit. Nam cū sonus ille nobiscum nascatur, nunquam silentium illi cōtrarium percipimus, & inde diiudicare non possumus inter sonum & silentium.

Hoc autem (vt prius diximus) lepide quidem atq; musice dictum est, impossibile autem est ita sese habere. Non enim *solum nihil nos audire absurdum est, cuius causam soluendi assumpserunt. Sed etiam nihil pati sine sensu.* Exuperātes *siquidem soni & inanimatorum corporum moles collidunt, ceu tonitrui lapides dissipant, atque validissima corpora. Quod si tanta feruntur corpora, & sonus sonum excellit pro ratione qua magnitudo, quæ fertur magnitudinē quæ fertur exuperat, huc perfectum sonum illorum peruenire, atque illius ingentis violentiæ huc robur attingere necessarium est, at neque audiuimus nos, neque violenti qui trina corpora quæ hic sunt, patiuntur hac ratione quia stellę non sonant.*

Refellit positionem, tam etsi illam lepide, & colorate esse dictū uelit. Vbi debes scire ex parte sensilis rei duo esse, virtutem perficiendi sensorium, siquidem sensile sit tale actu, quale sensorium potestate, & uim destruendi, offendendiq; ipsum si nimis exuperauerit, prima quidē esse non potest sine secunda, bene autem secūda sine prima, sensile enim bene potest sensorium lædere, cum nimis increuerit, & si non sentiatur, nam agens naturale passo sufficienter applicatum, & in bona distantia necessario agit, licet non percipiatur eius actio. Ex hoc arguitur, licet soni cœlici propter consuetudinem non percipercētur, cum sint agentes naturaliter in auditorium, &
A auditorium aptū est pati ab illis, & sint in debita distantia, igitur necessario auditorium offendent. Huius signū est, quia auditilia multo minus id agunt vt tonitrua, ꝑpterea addit, q̄ si tanta feruntur corpora, & sonus sonū excellit pro ratione qua magnitudo quæ fertur magnitudinem quæ fertur exuperat. Sonus enim paruæ magnitudinis cum parua velocitate moræ paruus est, magnæ vero magnus, si ita est, & sonus parui corporis vt lapidis qui per tonitruum ducitur, peruenit ad nos, & lædit auditorium, hunc profecto sonum illorum peruenire atq; illius ingentis violentiæ robur huc attingere necesse esse. Destruit consequens, & inquit. At neque audimus nos, neq; violenti quicq; corpora quæ hic sunt patiuntur hac ratione quia stellæ non sonant, igitur oppositum antecedentis, videlicet stellæ non sonant, consequentia vero patuit, quia sunt illa magnitudine, & celeritate exuperantia lapidem tonitrui. Respondet Themistius pro pythagoreis, volens sonos illorum non læ-
B dere nos, nimia quam habent ad nos intercapedine. Contra obijcit Auer. et supponit, magnitudinem illorū esse multo maioris spatij, q̄ sit ab illis ad nos intercapedo. Tunc arguit, magnitudo est maior spatio, igitur sonus illius potest pertransire spatium minus ea. Secundo, magnitudo minor spatio, vt illa lapidis tonitrui dissipat, igitur magnitudo maior spatio multo magis dissipabit. Fortasse respondebis sonos a stellis effici, non ab orbibus, modo stellæ sunt paruæ, quo fit vt non perueniat ad nos illarum sonus. Contra obijcit & supponit tria, primum nonnullas stellas esse maiores tota terra. Secundum, eas moueri per se & velocius in maiore orbe & tardius in minore. Tertium est illas non posse moueri per se, nisi scindendo orbes. Ex his sequitur earum sonum ad nos venire partim magnitudine illarum, partim velocitate, partim fractione. Secundo idem potest persuaderi de stellis octaui orbis, quæ sunt magnitudine, & velocitate, & fractione validæ. Tertio ab illis ad
C nos mittitur calor, igitur & sonus. tenet consequentia, quia calor est materialior sono, sonus spiritualis res, & res spiritales longius multiplicantur, vt in. 2. de Anima est dictum, hæc Auer. contra Themistium.

Auer. com. men. 53.

Insuper etiam & horum causa patebit, simul atq; his rationibus quas diximus astipulabitur, quod veræ sint. dubium siquidem quod & compullit Pythagoreos dicere latione corporum fieri concentum, nobis argumentum erit, quę nanque per se feruntur, ea sonum percussionemque faciunt, at quæ in eo, quod fertur, infixa sunt, aut insunt, ueluti in naui partes, ea sonum sufficere nequeūt, neq; nauis ipsa si in fluuio feratur.

Secūdo arguit ex prius dictis, & syllogismus est, omne quod sonū efficit, per se mouetur, & plagā siue ictū efficit, at (vt dictum est) stellæ nec per se mouentur, nec efficiunt ictum. igitur non efficiunt sonum. Inquit. { In-
D super etiam & horum causa patebit simul atq; his rationibus quas diximus astipulabitur quod uere sint. q. d. id q̄d diximus de stellis q̄ mouētur ad motum orbiū, erit nobis manifesta causa, quod non faciūt sonum. Et e contra, quia non efficiunt sonum, erit verificatio de stellis q̄ nō per se mouentur, & hoc quia dubitatum quod compulit pythagoreos dicere stellas sonare, est nobis argumentum arguebant. n. illas sonos efficere, quia frangunt cœlum per se mouēdo, igiť si ita est, cum nos probauimus ipsas non moueri per se cœlū findendo, habebimus ipsas non efficere sonū. Sumatur igitur a positione Pythagoricorum hęc maior, oē quod sonū efficit, & ꝑ se moueť, et ictū facit, hęc. n. est maior Pythagoricorū. at stellæ nō ꝑ se moueň, nec ictū agunt, vt fuit ꝓbatū, igiť stellæ nō agunt sonū. Maior est Pythagoricorum,

& patet ratione, quia videmus partes infixas nauigio non efficere sonum, nec nauim ipsam, quando in fluuio mouetur, & hoc quia non frangit aquam. Et ego credo quod stellas non sonare per nihil melius probari potest, quam per dicta, videlicet quia nō per se mouentur, nec scindunt quicquam in suis motibus. E

Licebit autem, & per easdem rationes absurdum esse dicere si tantæ nauis malus, atque puppis, aut etiā nauis ipsa latione sonum magnum non efficiat, quippe cum id quod fertur non ꝓp aliud qđ fertur, facit sonū, id vero quod cōtinuo fertur ob aliud quod fertur, nisi percussionem fecerit, id efficere sonū, impossibile est.

Ni fallor, videtur mihi Aristotelē obijcere sibi, quia dicere posset cauillator, nonne malus & puppis sonum efficiunt, dum nauis mouetur, licet non magnum, & tamen sunt membra nauis? sic stellæ possunt sonum efficere ad motum orbium, licet paruum, licet sint partes orbium. Obijcit Aristo. quia id quod se solo fertur, & non ad motum alterius, per se sonum facit, quia per se ictum efficit. at id quod per aliud mouetur atq; ad motum alterius, nisi percussionem fecerit aliquam aut ratione sua, aut pro quanto defertur ab alio, impossibile est sonum efficere. Inquit { Licebit autem & per easdem rationes absurdū esse dicere si tantæ nauis malus atq; puppis, aut nauis etiam ipsa latione sonum magnum nō efficiat, sed supple paruum & tamen sunt partes. Ad hos enim sic dicentes opponit dicens, quippe cum id quod fertur per se solum & non propter aliud quod fertur facit sonum ictu suo, & per se percussionē agendo, id uero quod cōtinuo & cōiunctè alteri fertur ob aliud quod fertur, nisi percussionem aliquam fecerit, saltem ratione delatoris, id efficere sonum impossibile est. & ita dici nō potest stellas facere debilem sonum, quia mouentur ad motū alterius. quia siue per se siue per aliud moueatur, oē quod sonat oportet ictum aliquem efficere, & hęc est propositio vera, vbi debemus consistere. F

Quare dicendum hic est, si stellarum corpora siue in aeris, siue in ignis amplitudine vniuersim fusa feruntur (vt omnes aiunt) sonum immensum efficiant necessarium est, qui quidem & huc perueniat, & hæc offendat corpora. Sed cum hoc euenire nō cernamus, neque animantis motu, neque violento vlla stellarum ferretur, quasi de futuris prouidente natura. Nam si hoc modo non sese haberet illarum motus, nihil profecto circa hunc locum esset, quod simili modo sese haberet, stellas igitur rotundas esse, & per seipsas non moueri satis diximus. G

Epilogat nunc rationem & potest sic cōponi, si stellæ ferantur in aeris regione ſm opinionem dicentium cœlos esse de natura aeris, vel in ignis regione ſm opinionem dicentium cœlos esse de natura ignis, necesse est vt in hunc nostrum mundum sonum efficiāt, qui in ipsum perueniat, & hæc offendat corpora. Sed cum hoc euenire non cernamus, igitur neq; animantis motu neq; violento vlla stellarum ferretur, & hoc vt addit rectè fecit natura, quasi sagax ꝓuidēs de futuris. Nam si hoc modo non sese haberet illarum motus, nihil profecto circa hunc locum esset, ꝙ simili modo sese haberet, immo corrumperet, & nihil stabile esset, ob motū & sonū validū stellarum. Hæc de substantia, motu, & figura stellarum. H

Auer. cō. 36. Aīaduerte ex verbis Auerr. colligi tres causas, quare stellæ nō mouētur per se, sed ad motum orbium, prima ex parte materię quia ipsæ nō sunt aptæ moueri aliquo motu. Secūda effectiua, quia creator agit ſm dispositionem subiecti, propterea talem motum non sibi tribuit. Tertia finalis vt hęc aīalia saluarentur. destrueretur enim sono fractiuo illarum. Dubitatur quia videtur Arist. facere hanc conuersiuam consequentiā, videlicet si stellæ per se mouerent, sonum efficeret, igitur si stellæ sonū nō efficiūt, stellæ non mouent per se. Modo hoc non videtur verum, quia ut dicit Themist. nec prima, nec secunda consequentia valet. Prima quidem non, quia pos sunt quædam per se moueri, & sonū non efficere, vt orbes ipsi, hi.n. per se mouentur, & tñ sonum non efficiūt. Secunda vero minime, qa orbes non efficiunt sonū, & tñ mouentur per se, & ita illa conuersio e contrario nulla videt. hæc est dubitatio. Auerroes respondet, consequentiam valere per accidens de materia, qa solum in stellis, ex eo quia sunt magnæ & veloces. Sed hæc solutio Aue. nō sufficit, quia stat oppositum utriusq; consequentis cum utroq; antecedente, stat.n. esse quædam magna ut orbes per se moueri, & sonum non efficere, et stat aliqua magna sonum non efficere & per se moueri, ut orbes, & ita adhuc stat ratio Themistij. Propterea dici potest, ꝙ non sic arguit Aristoteles ut Auerroes & Themistius sumunt, sed ait Aristoteles si stellæ p se mouentur in aere uel igne, sonum efficerent, quare cum sonum non efficiant, igitur non per se mouētur in aere uel igne, & hoc modo cauillus Themistij nullus, & responsio Auerro. non est ad propositum. Ex his quæ dixit Aristoteles sumitur Deum habere rerum prouidentiā, ut dicit Alex. & hoc est uerum, ut in libro Destructio destructionum disputauimus. — Dubitatio. — Sol. Auer. — Replic a. — Propria sol. — Quod Deꝰ habet prouidentiā.

Circa dicta emergit prima dubitatio, utrum stellæ suis motibus efficiant sonos. Secundo dato ꝙ efficerent, utrum sentirentur. Tertio quonam mō potest reduci in bonum pythagorica positio. Quarto utrum omnia quæ sunt in cœlo sint substantię. Circa primam Plato & Pythagorei & multi Poetæ, & Oratores, ut Cicero & Macrobius, & Simplicius uidentur uelle cœlos suis motibus & proportionibus efficere sonum & harmonicum, unde ut Macrobius narrat, illic nouem sunt musæ pro numero nouem orbium, nouemq; syrenes, ut Plato ait. Signum affert Cicero ex delectatione quam anima habet in cantu, hoc enim est quia meminit musicæ cœlestis, ubi ipsa stetit. Huic uulgus maxime hæret, credens angelos canere, & sonare, esseq; eorum beatitudinem harmoniam. Sed Arist. noluit fabellas, atq; colores, omnia enim ī naturali philosophia uult esse ꝓprie dicta, & non composite, & tenet orbes quidem in motibus proportionem seruare, non autem sonoram. — Circa dicta qōnes multæ. — Prima qō an stellæ causent sonum. — Pō Arist.

Et videtur mihi ꝙ res Arist. in duabus propositionibus cōsistat. Prima, ꝙ orbes sunt alterius naturæ ab elementis, hoc est ab igne & aere. Secunda nihil sonum efficere potest nisi in aere, uel igne, hoc est nisi ictum in aere uel igne fecerit. ex his sequitur nec orbes sonare, nec stellas, qa regio illa suprema non est igne uel aere plena, sed corpore alterius naturæ ab elementis, ut dicit prima propositio, & per secundam nihil sonum efficit, nisi aerem uel ignem percutiat. Quare cum stellæ uel orbes aerem uel ignem non percutiant, iure non sonant. hæc demonstratio illis stātibus, sed an illæ stent, in toto hoc libro est disputatum, cæteræ uero Aristotelis rationes ualent pro positis illis propositionibus. De secunda quæstione Albertilla ait posse defendi stellas & orbes sonum efficere & nō peruenire ad aures nostras, & hoc quia aer propinquus corporibus cœlestibus non tremit, qua ratione species illius soni non potest per ipsum ad nos multiplicari, orbes enim non mouent aerem motu tremulo. — Rō Arist. — Quęstio. 2. an si sonet stellę, sonus audiatur. — Pō Albert. — Cōfutatio.

Sed hæc euasio friuola est, quia licet in multiplicatione reali ipsius soni necessarius sit motus tremulus aeris, non tamen in multiplicatione intentionali, ut declarat Aristoteles in. 2. de Anima. Potest igitur sonus realiter multiplicari per totam regionem cœlestem, & deinde nostram intentionaliter. Secundo si cogitur — Cōfutatio.

ponere

ponere sonum realem in regione cœlesti, cogitur ponere ibi fractionem aeris, & ita totam illam regionem plenā aere, & ita tremulum ibi motum. Simplicius vero aliter cuadit, vult enim primo sonos illos nō esse auditiles a nobis propter improportionem sensorii nostri ad illos, nō enim sensorium mouetur ab omni sensili sui generis. Olfactorium enim humanū multos percipit odores, quos canes non percipiunt, canes autem multos, quos nos percipere non possumus, hoc enim est quia illi odores sunt olfactorio nostro proportionati, alii vero olfactorio canum. Secundo ait illos non esse dissipatiuos, sed perfectiuos, atq; conseruatiuos, velut sunt motus & lumen cœli, qua ratione euenit, vt si non audiantur non dissipent. Contra positionem Simplicii obiicit Expositor. Primo, quia non omnia cœlestia sunt perfectiua, nam fulgor corrumpit oculum, igitur pari ratione sonus. Secundo intellectus est omnium intellectilium, igitur omnium sensilium sensus. Tertio, tunc natura fecisset aliquod sensile, quod a nullo sensu sentiretur, & ita ociosum, vt deducit Auer. 2 metaph. com. 1. Quarto accidentia cōmunia cœlorum percipiuntur, igitur & propria. antecedens patet, quia percipiuntur motus, magnitudo, & figura, et lux. consequentia vero declaratur, quia accidentia propria percipi possunt mediantibus cōmunibus. 2. de anima, & ita soni, siue sint propria, siue communia accidentia semper percipi poterunt. Quinto arguebat Auer. calor cœlestis percipitur tactu, igitur sonus, nā sonus multiplicat se in maiore distantia, q̄ tactile. Hęc contra Simplicium. Pro defensione Simplicii, vno modo dici posset illos sonos non esse auditiles ab auditu corruptibili, solum autem ab auditu cœlorum, quia cœli apud Simplicium habent auditum, visum, & tactum. Secundo dici potest magis peripatetice. vbi debes scire Simplicium velle sonos illos posse sentiri, immo a Pythagora fuisse auditos, sed non in quauis dispositiōe. auditorium enim cum materiale sit, nisi immaterialitatem aliquam nanciscatur, non potest sonos illos cœlestes percipere, redditur autem immaterialis a silentio turpium auditilium, signum autem, quia omnes religiones præcipiunt silentium, in quo religiosi testantur se audiuisse voces angelicas, quas audire non potuissent, nisi purum habuissent auditorium, alienumq; ab auditilibus corporeis, & turpibus. Tūc ad rationes dico. Ad primum q̄ fulgor corrumpit oculum, quatenus recipitur in regione hac infera, in qua nancisciitur vim corruptiuam. Sonus autem ille hanc sortiri non potest, quia sese intentionaliter multiplicabit. Ad secundum concedo aliquem sensum esse illorum, vt auditum purificatum, & sic non datur aliquod auditile, quod non percipitur ab aliquo auditu. Ad quartum patet solutio, illa enim accidentia propria sunt auditilia, non tamen ab omni auditu, sed purificato. Ad quintum patet solutio, ille enim causatur in hac nostra regione motu, & attritione, & reflexione radiorum, quo modo non potest sonus multiplicari, et sic potest Simplicius defendi. De tertio dici potest, & reduci ad sensum peripateticum, q̄ Pythagoras per harmoniam cœlestem voluit proportionem velocitatum in motibus, & hoc quia omnia hic & illic per æquiuocationem dicuntur. Huius autem color esse potest, quia harmonia sonora duo dicit videlicet qualitatem auditilem, & proportionem velocitatu motuum, et tunc Pythagoras voluisse illic esse sonos quo ad materiam, hoc est quo ad velocitatum proportionem, non autem quo ad formam, hoc est quo ad qualitatem auditilem, & hoc modo Pythagoras recte sentit, & forte dixit illa sub illo colore ad suadendum auditores in bonum. De quarto, Simplicius videtur velle quæcunq; sunt in cœlo esse substantias, nihilq; in illis accidere. Amplius, omnia dici per æquiuocationem. Nam quæ sunt in his accidentia, in illis sunt virtutes, & quoniam sensus non percipiunt nisi accidentia, ideo voluit sensus non percipere illa, vt propria obiecta, dicit enim nos percipere non magnitudines illorum, non motus, non figuras, nec stellas ipsas sed quædam quæ ad illa consequntur, vt fulgores, & id genus. Sed huic obiicit quidam. primo, quia Aristoteles secundo de anima ponit diaphanum esse communem cœlo, & igni, atque aeri Secundo magnitudines & figuræ sunt rationes abstractæ a materia igitur illis & his communes. Tertio, si motus magnitudo, & stella non viderentur omnis speculatio Astronomica periret. Quarto, imperfectum non est substantia perfecti, at motus est imperfectum quid igitur non substantia cœli. Quinto, tunc idem in sole esset figura & lumen. Sed hæc non cogunt contra Simplicium. vbi debes scire Simplicium & Alexandrum omnia cœli accidentia voluisse esse propria, ac essentialia, ut etiam Auer. dixit ex hoc, quia carent materia, contra sunt accidentia horum, quæ accidunt ab extrinseco propter materiam his. Simplicius igitur uult cœlorum accidentia non esse dicenda accidentia ab accidendo extrinsecus, sed esse substantias, hoc est propria & essentialia, ideo æquiuoce illis & his competunt, & per idem vult illa non percipi sensu penitus, sed cum aliquo discursu, & hoc modo intelligendo opinionem Simplicii, rationes illius non valent. Hæc de sonis.

Euasio Sim. (margin: left column, beside "aere, & ita tremulum")
Replicę cō tra Simpl. (margin)
Defensio. (margin)
Expō opi. Pythago. (margin)
Ro. accidētia in cœlo sint substæ. pō Simp. (margin)

De ordine vero ipsarum quonam modo vnaquæq; disposita sit, ut quædam sint priores, quędam posteriores, & quonam modo sese habent interuallis, ex his quę in Astrologia dicuntur, contemplemur, dicitur enim ibi sufficienter.

Aggressurus Arist. de ordine stellarum, atq; situ, hac in parte præmittit argumentum ad dicenda, & inquit. De ordine vero ipsarum quonam modo vnaquæq; ipsarum mota fuerit, vt in Græco legitur, uel disposita fuerit & uerbum sonat, ita ut quædam sint priores, quædam posteriores, hoc est vt aliquæ sint superiores, aliquæ inferiores, & quonam modo sese habent in interuallis, hoc est quanta intercapedine altera ab altera distauerit, ex iis quę in Astrologia dicuntur contemplemur, dicitur enim ibi sufficienter. Cuius causam assignat Simplicius, quia hæc deprehendi non possunt per principia naturalis Philosophiæ, sed per proportiones magnitudinum, quæ ad Mathematicum spectant, vnde Anaximander primo fertur magnitudines stellarum adinuenisse. Pythagoras ordinem stellarum, & coniunctiones solis & lunæ. Hyparcus etiam Metapontinus, & post ipsum Ptolemæus multo diligentius hæc & plura adinuenerunt. Debes scire, ut Auerroes innuit, Astronomiam, & Naturalem differre in considerando stellas. Primo, quia Astrologus in talibus quæstionibus assignat ipsum quia est tantum, Naturalis autem ipsum propter quid. Secundo, quia Astrologus omnia illa considerat in ordine ad quantitates motuum, aut distantiarum, aut situum, Naturalis autem absolute, vt mouentur tantum, & sic habetur differentia, primo uero Metaphysi. commen. 19. videtur Auerro. idem dicere. auer. c. 67

Accidit autem pro ratione, quæ est in interuallis, motus fieri singularum, vt alii sint velociores, alii tardiores. Nam cum supponatur vltimam cœli circulationem simplicem, atq; velocissimam esse, cæteras vero tardiores, atque plures, quippe cū vnaquæq; suo in orbe cœlo contrafertur, æquum iam erit, eā quę proxima est simplici, primæq; conuersioni, plurimo in tempore suum orbem peragrare, eam vero, quę longissime abest in minimo, cæterarum vero semper eam quę est propinquiori in maiore, eam quæ est remotior, in mi-

nore, proxima namq; maxime exuperatur, remotissima autem minime omnium, ob distantiam, at media pro ratione distantiæ iam, veluti etiam Mathematici ostendunt.

Proposita intentione, nunc accedit ad rem. Et primo proponit veritatem quæstionis. Secundo explanat quid velit dicere. Tertio probat quod proposuit. de primo inquit. { Accidit autem pro ratione quæ est in interuallis motus fieri singularum stellarum, est igitur veritas quæstionis, qualis est proportio distantiarum stellarum a prima sphæra, & a centro, talis est motuum illarum in velocitate. Expono quid dico, sphæra prima mouetur simplici motu, & velocissimo ab ortu in occasum, cæteræ omnes e contra ab occasu in ortum feruntur hoc modo, vt quæ est primæ sphæræ proxima proprio motu tardissime mouetur, vt Saturnus singulis 30. annis, quæ ab eadem est remotissima velocissime, vt luna singulo mense, quæ autem in media distantia, mediis temporibus, inquit. { Nam cum supponatur vltimam cœli circulationẽ simplicem atque velocissimam esse, simplicem quidem, quia regularissima est, velocissimam uero, quia 24. horis, cæteras vero tardiores, atq; plures, & hoc quo ad earum motus, tardiores quidem, quia omnes excedunt spatium diei plures, nõ solum quo ad diuersos planetas, sed etiam vnus planeta pluribus motibus mouetur, quippe cũ vnaquæq; suo in orbe cœlo, videlicet primo, contrafertur. ex his concludit quid voluit ipse dicere dum dixit motuum velocitates esse pro ratione interuallorum, & inqt. { Aequum est iam eam quæ proxima est simplici [primæque lationi, siue primæ conuersioni plurimo in tempore suum orbem peragrare, eam vero quæ longissimæ abest in minimo, cæterarum vero semper eam quæ est propinquior in maiore, eam quæ est remotior in minore. Hęc est expositio eius, quod voluit dicere. Talem expositionem, siue veritatem persuadet, & vt mihi videtur supponit duo: quorum primum est orbes inferos propter raptum quo mouentur ab ortu in occasum 24. horis impediri suis in propriis motibus], hoc patet pro tanto, quia proprii stellarum motus, aut sunt contrarii motui diurno, aut aduersi saltem: Secundum est, ea, quæ impediuntur a proprio motu propriaque operatione quanto magis prope sunt impedimentum magis tardant illũ, quanto vero remotiora, tanto accelerant quasi minus impedita. Ex his soluitur problema, videlicet propter quid aliquæ stellæ tardius, aliquæ velocius, aliquæ mediocriter feruntur, patet solutio, nam quæ proximæ sunt tardius mouentur quia vis impeditiua in illis maxime uiget ꝓpter appropinquationẽ, q̃ remotissimæ, tardissime, qa ipsa impeditiua vis minus impedit, quæ autem in medio erunt mediocriter celeres, ꝓpter impedimentũ mediocre.

Auer. c. 58 Et in hoc apparet error Auerro. qui voluit intelligere Aristo. de motu diurno, quo omnes mouentur, penes .n. hunc voluit Aristo intelligere dum dixit aliquas stellas tardius aliquas uelocius ferri, hoc enim est contra expositionem eius quod proposuit, & contra rationem quam assignat Arist. ut patet intelligenti, & propterea ipse cogitur exponere modo, quo nos exposuimus. Secundo patet non esse necessarium Solem esse immediate supra Lunam, si exponatur, ut nos diximus, quia sol proprio motu tardius fertur Venere & Mercurio, licet motu medio sit semper eorum coniunctio, ut in magna compositione docuit Ptolemæus. Verum de hoc postea dicemus. Sed quia Auer. exposuit Arist. uelle Solem esse immediatum supra Lunam, & hoc propterea, quia credit Solem moueri celerius Venerę & Mercurio, cum res hæc de situ stellarum sit contra Astronomos, propterea excusat Aristote. & uult dictum Arist. uidelicet ꝙ qualis est proportio distantiæ a primo talis est uelocitatũ in propriis motibus, non esse uerum per se, nisi de extremis, utpote de

E Saturno & Luna. Saturnus quidem tardissime, quia proximus primo mobili, Luna uelocissime, quia remotissima, de mediis uero uult esse dictum accidentaliter, ꝙ moueantur mediis uelocitatibus, quia non præcise secũdum proportionem distantiarum, & sic cum dicto Aristote. stat solem esse in medio præcipue siquis imaginetur ex omnibus intermediis effici unum, quasi medium inter Lunam & Saturnum, non quidem uniforme, sed difformæ, & hac ratione Saturnus tardissime mouebitur, quia primo proximus, Luna uelocissime, quia remotissima, medium quod est aggregatum ex cæteris, mediocriter. hæc Auerro in defensione suæ expositionis ad mentem Aristote. Sed an hæc uera sint, statim dicemus. Sed circa hæc quæ Aristote. inquit, occurrit non parua dubitatio, quia ex uerbis Aristote. uidetur sequi in motibus cœlorum esse contrarietatem, & uiolentiam. ait enim Saturnum tardissime moueri, quia est proximus violentanti, & quia magis in illo præualet uis primi mobilis, Luna tardissime, quia in illa minime pręualet, igitur uidetur uiolentia in illis. Soluit Auerro & Alexan. & præsupponunt duo, quorum primum est motores ordinari secundum ordinem orbium, ita ut quanto orbis est propinquior primo mobili tanto eius motor est perfectior propterea motor Saturni perfectior est motore Lunæ. Secundum est, omnes motores naturaliter appetere assimilari primo quantum possunt, quia propter hoc mouent. ex his soluitur quęstio, ꝙ Aristo. per magis præualere in proximo q̃ in extremo intelligit magis præualere in vi similitudinis desiderii, & per minus præualere, intelligit minus præualere uim similitudinis desiderii, propterea sequitur Saturnum tardius moueri, quia motor Saturni est uicinior primo motori, ideo in desiderio est illi similior, & per consequens in motu. Motus autem eius similior est diurno, si tardissimus fuerit, quia minus tēdit ad contrarium, ut igitur seruaret motor Saturni similitudinem desiderii ad primum retardauit motum, ut illius tarditate appropinquet primo quantum potest. Contra uero, quanto est magis remotus, tanto in desiderio minus similis est primo, & sic in motu minus similis, quare velocitabit. Sed hic obiicit Thomas & Simplicius quia Aristote absolute posuit maius corpus uelocius moueri proprio motu q̃ moueatur corpus minus, quia in maiore quanto, maior est uirtus. Secundo, proximum summo uidetur esse magis tale, sed Saturnus est proximus summo, igitur debet esse velocissimus. Tertio, motor Saturni est aliis perfectior, igitur mouet velocius. Quarto, non videtur ordinis consequentia seruari, quia non videtur medios moueri medio motu. Quinto, proportio distantiæ planetarum ad primum mobile & ad centrum est vniformis, & non proportio velocitatuum. Ad hæc dici potest, vt ex verbis Simplicii colligitur. Primo, ꝙ secus est loqui de motu planetarum, & secus de circulatione illorum. Secundo, ꝙ aliter est loquendum de his motibus, vt naturales sunt, & vt voluntarii, atque per præcognitionem. Dicendum igitur ad primum, concedendum Saturnus velocius moueri, non tamen velocius circuere, penes enim aliud sumitur velocitas motus & velocitas circulationis, vt diximus superius, & per idẽ ad secundum & tertium, concludunt enim motum esse celeriorem, non autem circulationem. Ad quartum & quintum dicendum ordinem consequentiæ debuisse seruari quatenus naturali motu mouerentur, non autem seruatus fuit, quatenus mouentur voluntario motu, hæc pro Alexand. dici possunt. Sed circa hæc de situ solis est dubium. Auerro. n. credens solem moueri velocius ꝓprio motu, q̃ moueatur Venus & Mercurius cogebatur vno modo ponere Solem supra Lunam. In alia responsione defendit Arist. fingẽdo Arist intelligere p̄ medium omnes planetas exceptis Saturno & Luna, qui sunt extremi. Sunt igitur propter hoc qui ad mentem Aristo. volunt Solem esse supra Lunam, & Mercurium, & Venerem, & ita Ptolemęum cum Aristo. sentire. Sed vi-

Margin notes: F; G; H; Dubiũ.; Sol. Alex. & Auer.

detur mihi Auer. primo errare de motibus, nam Venus & Mercurius velocius mouentur suis propriis motibus ipso Sole, licet motibus mediis semper sit media Veneris & Mercurii, atque Solis coniunctio, vt Astronomi obseruarunt. Secundo errat, quia Aristot. expresse in libro de mundo ponens ordinem planetarum, Solem iuxta Lunam collocauit. Amplius infra in prima quone difficillima supponit solem et Lunā esse proxima, aliter quaestio non haberet locum, ut uidebitur com. 60. De ueritate igitur rei quo ad tres primos, non est dubium illos esse supra solem hoc modo, vt Saturnus sit primus, secundus Iupiter tertius Mars, de caeteris an sint sub Sole, aut supra, Ptolemaeus uidetur uarius, nam in 9. Magnae compositionis sectione, asserit se non potuisse discernere an supra Solem uel sub Sole sint, quia non ualet non abscondunt Solem, igitur sunt supra, quia stat illos nunquam diametrari inter solem & nostros oculos; veluti uidemus in Luna quae saepe cum sole coit, & nō semper obscurat Solem. Dixit Ptolemaeus stat illos nunquam diametrari inter Solem & oculos nostros, quod intellige apud proteruos, qui velint defendere oppositum, quia secundum veritatem ipse in eodem lib. sectione. 3. ostendit demonstrationibus Venerem & Mercurium concurrere cum sole in eadem linea. Propterea Albertilla & alii, plures causas assignant, quare nō eclipsant solem tam & si sint sub sole, hoc enim esse aiunt, quia sunt nimis lucidi, modo lumen interpositum inter oculos & lumen, non eclipsat illud. Alii aiunt esse propter eorum diaphanitatem. Alii ex paruitate corporis, alii assignant causam ex distantia a terra uolētes conum vmbra non pertingere ad mediam aeris regionem. Quicquid sit de re, tandem Ptolemaeus ubique tenet solem esse in medio omnium, & licet de his multa diximus in lib. Eruditionum astronomicarum, quantum tamen ad propositum, ex duobus potissimum Mathematici talem situm perceperunt. Primo, quia inuenerunt distantiam Mercurii a terra esse maiorem illa Lunae per instrumēta Cosmetriae, & minorem illam Veneris & solis. Item per similiter in Venere respectu solis Secundo quia sumptis diuersis instrumentis & exactissimis pro diuersitate aspectuum deprehendenda simul tempore in diuersis locis in latitudine multum remotis apparuit diuersitas aspectus notabilior in Luna quam in Mercurio, & in Mercurio quam in Venere, & in Venere quam in sole, quod esse non poterat, nisi quia Luna est terrae propinquior, & Mercurius post ipsam, & Venus post Mercurium, & sol post Venerem.

Quae uero dicenda sunt pro Aristo. videtur mihi saluare ipsum, quia Astrologia non erat completa, quoniā Ptolemaeus compleuit. Haec de situ.

Figuram autem cuiusque stellarum nō iniuria quispiam maxime arbitrabitur rotundam esse. Nam *cum ostensum est stellas ipsas non aptas esse per se moueri atque naturam ipsam nihil temere nihil frustra efficere, patet etiam eam figuram ipsis immobilibus tribuisse quae minime est motiua.* Minime *autem motiua est rotunda, quatenus nullum ad motum instrumētum habet quare patet stellarum molē rotundam esse.*

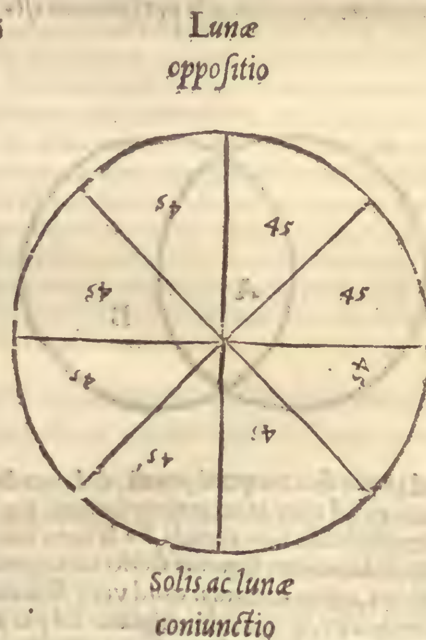
Et de figura stellarum nunc repetit: nā ut recte Auerr. inquit. De figura stellarum dictum est per accidens, quatenus sequebatur ad dicta, nunc uero per se loquitur ut promisit. Probat igitur singulam stellam esse rotundam primo syllogismo sumpto a fine, & componitur sic omne quod nec per se mouetur, nec aptū est moueri motu recto, omne tale est rotundum. haec maior patet pro tanto, quia vbi haberet figuram rectam, natura temere & frustra egisset. Sed stellae nec per se mouentur, nec per se sunt moueri aptae, igitur oēs sunt rotūdae. Haec Arist. Dubitauit autē Auer. superius de circulatione demōstrationis, & dubitat Alex. hic, quod oīa fuerunt dicta tunc.

A *Praeterea similiter sese habent omnes atque una, at Luna per ea quae circa visum accidunt, rotunda esse ostenditur, non enim in suipsius luminis auctione, atque in minutione fieret pluries nunc quidem falcata, aut gibborosa, nunc dimidua.*

Secundo idem probat per argumētum a simili hoc modo, Luna est rotunda igitur caeterae stellae, & hic locus est essentialis quia in his quae sunt eiusdem speciei, quicquid per se cōpetit vni indiuiduo illius speciei cōpetit oībus individuis eiusdem et cum omnes stellae sint eiusdem speciei, igitur si Luna est rotunda, omnes aliae erunt rotūdae. Quod uero Luna sit rotūda, probat primo per apparentiam illustrationis, quam recipit a sole post coniunctionē quia ut dicit nisi Luna esset rotunda, non fieret nunc quidem falcata siue in forma falculae, nunc diuidua siue semiplena, nunc praetumida, siue gibborosa, demum plena,
B & tota rotunda. Animaduersione dignum ut in codicillo de criticis diximus, & in lib. eruditionum, Lunam cum sole habere 11. figurationes in quarū singula luminis uariationem sortitur, et a diuersis apparitionibus diuersa nomina habet, cum n. Luna cum sole coiuerit, Lunae tūc cum sole synodus est latine coniunctio, et haec est prima luminis uariatio, secunda est Lunae apparitio siue ortus, qui graece est anatole, qui tunc est cum Luna uideri potest, post Solem per distantiam partium circiter. 12.

Lunę apparitiones diuersę secundum gradus distinctę ex Aronomia descriptae.

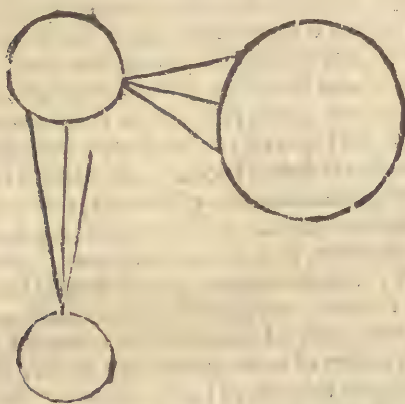
C
Lunae oppositio



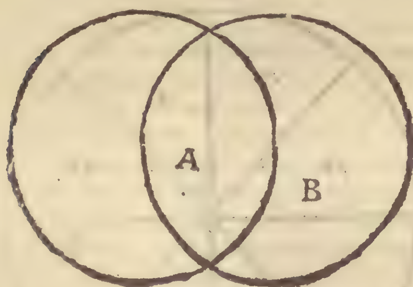
Solis ac lunae coniunctio

D
Tertia est apparitio luminis, qua Luna graece dicitur conoides, latine cornicularis, siue menoides, siue falcata quae tunc est cum Luna a sole distauerit partibus circiter. 45. Quarta est apparitio, qua Luna dicitur dichotoma, latine semiplena, siue diuidua, et est quando Luna e sole distat partibus. 90. Quinta est apparitio, qua Luna graece dicitur amphicirta, hoc est gibborosa siue praetumida & est cum Luna e sole ipso distat partibus. 135. Sexta est qua Luna dicitur panselena hoc est plenilunia, & est cum distat a sole per dimidium totius circuli, videlicet per 180. partes, redit autem Luna post hoc ad gibborositatem, et ad diuidualitatem, & ad cornicularitatem, et falculationem, et ad occultationem, demum ad synodum, et ita omnes uariationes sunt numero 11. Arist. autem enumerauit falcationem, gibborositatem, & diuidualitatem,

Declarat autem Auer. anatole, siue apparitionem, siue ortum, & ait tunc esse cum Luna exit a Solis cōiunctione, siue synodo, tunc. n. fiunt duæ pyramides, quarū una est a sole, cuius conus est in Luna, terminatus ad minimum arcum luminis, basis vero in sole, Altera est a parte Lunæ vacua ad oculū maior prima, in qua quidem conus est in oculo, basis in vacuo Lunæ. Hoc autem esse non posset, nisi Luna esset rotunda, & sic patet ratio Aristo.



Insuper etiam & per ea quę in Astrologia dicuntur, idem demonstrari potest, propterea quia non essent Solis deliquia falcata, quare si stella una est talis, ceteras omnes etiam rotundas esse perspicuum est.



Secunda ratio sic componi potest, de Luna & sole insimul omnia ea, ad quæ in accretione luminis sequitur communis arcualis sectio sunt rotūda, sol & luna sunt, ad quę in accretione luminum sequitur sectio communis arcualis, siue falcata, igitur rotunda. quid vero sit sectio communis, debes scire, ꝙ quando eclipsatur sol per interpositionem Lunæ inter solem & oculum nostrum, ut quando sunt in capite uel cauda ambo, tunc nec Sol, nec Luna apparet, sed cū sol incipit apparere, videntur ambo sub quadā portione circuli uidelicet uel a, uel b, quæ est ambobus communis, vt in eclipsibus clare cernitur, hoc autem non esset: nisi ambo essent rotundi. Hæc de sphæricitate stellarum habemus ab Aristotele.

Cum autem duę sint dubitationes, de quibus quiuis non iniuria dubitauerit, enitemur id dicere quod nobis videtur, arbitrari prōptitudinē potius dignā esse veneratione quā temeritate, si quis ob philosophiæ sitim exiguas in his rebus facultates diligat, de quibus maximas dubitationes habemus.

B Tractaturus Arist. duas arduas dubitatiōes, antea præmittit sui excusationem, & responsionem ad detractorē: posset. n. detractor incusare Aristo. de petulantia siue nimia prōptitudine, in hoc ꝙ vult ponere os in cœlo, pertractando tales quæstiones, quæ sunt ultra captum humanum. Cui respōdet ꝙ si quis ob philosophiæ sitim exiguas in his rebus facultates diligat, de quibus maximas dubitationes habemus, promptitudinem huius arbitrari potius dignam esse veneratione quam temeritate, enitemur dicere id quod nobis videtur, & in hoc non videbimur arrogātes, igitur de his q̄onibus difficillimis proponit dicere euitando arrogantiam, tum quia uult dicere id quod uidetur, nō id quod est. tū q̄a est arbitratus prōptitudinē talis hoīs potius laude, ꝙ̄ vituperio dignam.

Præterea cum plures sint tales, non minus admirabilis est, quam ob causam non semper stellæ, quæ plus e prima distant latione, pluribus motibus mouentur,
F *sed mediæ pluribus? Etenim consentaneum rationi uidetur primo corpore vnicā lationem subeunte proximum minimis motibus moueri, vt duobus, id autē quod ad hoc consequitur, tribus, aut aliquo alio ordine tali. At nunc contrarium accidit, paucioribus enim Sol & Luna motibus mouentur, quam nonnulli planetarum, qui longius e medio ipso distant, & propinquiores sunt ei corpori, quod est ipsorum primum.*

Quærit nunc quæstionem Aristoteles, vbi debes scire Astrologos q fuerunt tēporibus Aristotelis & Platonis, ut Eudoxus, & Calippus. In quinq; superioribus, uidelicet Saturno, Ioue, Marte, Venere, & Mercurio, obseruarunt multas motus differentias, concedētes enim illos moueri motu cōmuni, videlicet diurno, & proprio, videlicet ab occasu in ortum, deprehenderunt in motu illorū
G proprio multas differentias, ut progressionem, repedationem, stationem, celeritatem, tarditatem. In Luna uero & in sole motum communem & obliquum, & duas tantū motus differentias, uidelicet uelocitatem, & tarditatem & sic in quinq; superioribus ultra motus duos communem & proprium perceperunt quinque differentias. In sole uero & Luna inferioribus, vltra motus duos communem & proprium solum differentias duas. Propterea quærit Aristoteles, præterea cum plures sint tales dubitationes difficiles, non minus admirabilis dubitatio est, quam ob causam non semper stellæ quæ plus e prima distant latione pluribus motibus mouentur, sed mediæ pluribus, reddit causam quęstionis, & inquit. Etenim consentaneum rationi videtur primo corpore vnicam lationē subeunte, proximū minimis motibus moueri, ut duobus, id autem quod consequitur ad hoc tribus, aut aliquo alio ordine tali, ratio est, quia quanto aliquid est propinquius primo tanto magis debet illi assimilari, at nunc contrarium accidit, paucioribus enim sol & Luna moti-
H bus mouentur ꝙ̄ nonnulli planetarum, qui longius e medio ipso mundi distant, & propinquiores sunt ei corpori quod est ipsorum primum. Veluti sunt quinque planetarum. In quibus uerbis clare patet (vt Auerro. ait.) Aristotelem solem collocasse immediate supra Lunam. Hæc est quæstio prima difficillima. Notat Auer. hic non esse communiter dictum illud quod Aristoteles ait de motibus stellarum, nam in Luna Ptolemæus percepit ultra motum communem & proprium duos alios, quorū vnus dicitur distantia duplicata, vt tarditas, & uelocitas, quas differentias cōsequitur Luna per hoc quod mouetur in distantia duplicata, hoc est in duplici auge, eccentrici uidelicet, & epicycli, & in opposito vtriusque augis. Secundus dicitur motus Lunæ in capite uel cauda, percepit. n. Ptolemæus punctum capitis moueri, & per consequens

differẽter Lunã intrare caput vel caudam, quæ res apud peripateticos non est famosa, licet sit apud Ptolemæum obseruata instrumentis Sed quicquid velit Ptolomæus, ait Auer. q̃nẽ fundari in duobus videlicet ꝙ ordo stellarũ est, vt dictũ est, ꝙ videlicet Sol sit immediatus supra Lunã, & ꝙ d̃riæ motus sunt tot, & illæ. Hæc Auer.

Patefactum autem fuit hoc nobis & de quibusdam per visum, Lunam enim vidimus diuiduam, Martis stellam subiisse, quæ celata fuit, et in ipsius parte nigra egressa uero perlucidam, & illustratam. similiter & de ceteris stellis dicunt Aegyptii & Babylonii, qui plurimis iam annis ante hęc obseruarunt, & a quibus multa fide digna de singulis stellis accepimus.

Supposuit ordinem planetarũ esse hoc modo, vt Luna sit infima, & Sol supra Lunam, probat hoc præsertim de Luna per suam, & aliorum obseruationem. obseruauit enim ipse propriis oculis Lunam dum fuisset semiplena, siue diuidua, Martis stellam subiisse, fuisseq; inter illã & oculos interpositam, vbi vidit Martis stellam celari in parte Lunæ obscura, & quia Luna est velocior ipso Marte, videt stellam Martis exiisse per partem clarã & lucidã, & de cæteris idẽ testantur Aegyptii & Babylonii. Quæ res esse non posset, nisi Luna fuisset infima, de Sole vero nihil asserit, sed supponit ita esse.

Insuper etiam iure hoc idem dubitauerit quispiam, quam & ob causam in prima quidem latione tanta est stellarum multitudo, vt vniuersus ordo innumerabilis esse videatur, in cæteris vero vna seorsum est stella, duæ autem aut plures eadem in latione non videantur esse infixæ, de his itaq; bene se habet dubitare, quo & maior excitetur intelligentia, nã et si paruas occasiones habeamus, & in tanta remotione distantes ab his quæ illis accidunt, si tamẽ ex talibus contẽplemur, non videbitur absurdum esse id quod nunc addubitatum est.

Secunda quæstio est propter quid tot stellę fuerunt in prima latione, vt in orbe octauo, tot quot numerare nemo potest. In cæteris vero vna seorsum est stella duæ autem aut plures eadem in latione siue sphæra nõ uidentur esse infixæ. Approbat autem Aris. quæstionẽ hanc quo per ipsam maior excrescat cognitio de illis, nam & si paruas occasiones habeamus hic reperibiles, & illæ paruæ, quas habemus, in tanta remotione distent ab his quæ illis accidunt, distant dico loco, & natura, nihil enim est hic per quod istæ quæstiones possunt solui, si tamen ex talibus contemplemur, quæ hic apparent, & quæ illic videmus, non uidebitur absurdum esse id, quod nunc addubitatum est, nec absurda solutio, qnæ ad illud dubium assignabitur.

Sed nos de his penitus cogitamus, ac si & corpora essent duntaxat vnitatum ordinem habentia, & inanima, Oportet autem putare ipsa tanquam vitę & actionis participantia esse. Sic enim id quod accidit non videbitur esse alienum a ratione.

Soluit Arist. quæstiones, & primo primam. & primo narrat quomodo dicta quæstio est difficilis, & quo modo potest solui, & ait quæstionem esse difficilem pro tanto, quia in dicta quæstione videtur esse suppositum corpora cœlestia esse corpora duntaxat habentia ordinẽ unitatum & inanima, nam hoc modo videtur esse ordo motuum secundum ordinem numerorum, & secũdũ situm corporum, vt in elementis Plato posuit, qui ordinauit

A elementa secundum ordinẽ numerorum, posuit.n igni, & terræ correspondere duos numeros cubicos igni quidem cubicum binarii, videlicet octonarium numerum, terrę vero cubicum ternarium, uidelicet. 27 media posuit secundum proportionem. 18. &. 17. & sic collocauit elementa secũdum proportionem sexquialteram. Si igitur cœli essent corpora tantum, vt Empedocles sentit & alii, qui non norunt substantias separatas, oportet locare illos pro ratione numerorum & situ corporum, & hoc pacto quæstio est difficilis Expedit igitur si quæstio debet solui putare ipsa participantia esse uitæ & actionis, hoc est ꝙ uiua sint, & quicquid agunt agant per præconceptionem finis, & non ex impetu naturæ, vt elementa agunt, & hoc pacto id quod accidit de ordine motuũ & multitudine illorũ non uidebitur esse alienum a ratione, quia stat intermedia moueri pluribus motibus, extrema vero paucioribus præconceptione finis, vt dicemus. Hęc de facilitate & difficultate quæstionis primæ.

Auer. vero innuit tres rationes ad probandum cœlos (Auer c. 61.)
B esse animatos, atq; viuos. Primo, quia cœli sunt præstantiores animatis, igitur sunt animati, quia non animatum non est animato præstantius. Secũdo, quia omne quod habet figuram terminatam, & motum a se de parte terminata in partem terminatam est animatum, tale est cœlum. Tertio motor corporis cœlestis non est in materia, igitur est intellectus, & ita cœlum est intelligens et animatum. Confirmatur per Arist. 12. metaph. vbi probat cœlum moueri per intellectum & uoluntatem, igitur est animatum & agens propter finem. Solet quæri utrum cœlũ circunscripta intelligentia sit perfectius aliquo animato, (Q̃ō de nobilitate cœli.) vt musca si dicitur ꝙ sic, ratio Auer. non ualuit, nam sic inanimatum est præstantius animato si dicitur ꝙ nõ hoc videtur erroneum, quia illud est corpus æternum & immortale. Ioannes secundo physicorum tenet, ꝙ cœlũ (Pō Ioan.) circunscripta anima adhuc est præstantius uiuo aliquo, vt musca, & id genus, quia est æternum diuinum, & id genus. Sed hæc positio errat. Primo, quia reddit rationem primam Auer. imbecillam. Secundo, quia tertio de
C Anima Aristoteles pro ratione operationum docet diiudicare rerum naturas, dicens id esse nobilius, cuius prima operatio est nobilior, modo prima operatio viui, ut muscæ est præstabilior prima operatione cœli cicrunscripta intelligentia immo cœlo, vt sic, nulla competit operatio. Præterea tenerem cœlum circunscripta intelligentia nullam habere perfectionem, immo non esse, nisi ens in anima, & sic patet solutio.

Nam ei quidem quod optime sese habet, ipsum bonum sine actione videtur inesse, illi vero quod est illi proximum, per paruã, ac unã, at his quę longius absunt per plures. Veluti in corporibus. Aliud enim sine exercitio bene se habet. Aliud leui facta deambulatione. Aliud & luctatione, & cursu, & puluere indiget. Ali
D *rursus neq; quouis sese exercenti modo hoc vnquam inerit bonum, sed aliud tale.*

Proposuit Arist. soluere dubitationem primam. Nũc prosequitur, & præmittit tria, vt mihi videtur. Primum est, ꝙ esse potest aliqua latitudo entium ad optimum finem ordinatorum, quæ habet gradus secundum plus & minus participare actionis. Exemplum in corporibus. nam potest esse corpus, ꝙ est sanum nullo egens. Aliud in secundo gradu erit corpus ꝙ leui deambulatione eget ad esse sanum, vt si fuerit in stomacho aliqua indigestio parua. In tertio est corpus, ꝙ multis indiget ad esse sanũ ut luctatione, & cursu, & puluere, siue magna agitatione & exercitio, quæ fiebant in arena, siue puluere. In quarto est corpus ægrum quod sanitatem adipisci non potest per aliquod ingenium. Sed consequitur aliquid tale, ve-

luti aliquid simile. Lege literam sic cum prima continuā non uidetur absurdum esse id, quod nunc addubitatum est, nam ei quidem quod optime sese habet, ipsum bonū sine actione uidetur inesse, & hic est primus rerum gradus. Illi uero quod est illi proximū, per paruā ac vnam & hic est secundus gradus, at his quæ lōgius absunt, per plures uidetur inesse bonum ipsum. Hic est tertius gradus Deinde exemplificat in corporibus ordinatis ad sanitatem, & addit quartū gradum, & inquit. { Veluti in corporibus, aliud enim sine vllo exercitio bene sese habet vt id quod est actu sanū, & hoc est primo gradu corporum. Aliud leui facta deambulatione, vt corpus parū lapsum in stomacho, vel capite, quod dicitur neutrum recuperabile, & a medicis dicitur neutrum decidentiæ, nā nisi leuiter in ambulet ægrotabit actu, & hoc ponit in secundo gradu. Aliud & luctatione, & cursu, & puluere indiget, vt corpus actu ægrotum, uerbū illud puluere Grgce est κονίσεως, latine puluere, & apud alios pugna, quod ad idem venit, nam pugna in arena & puluere fiebat hoc enim modo corpora actu ægrota ueteres curabant ante cognitionem herbarum, & cæterorum in medicina scriptorum, propterea corpora actu ægrota in tertio gradu ponuntur. Alii rursus neq; quouis sese exercenti modo, hoc vnquam inerit bonum, sed aliud tale, ut quædam mitigatio, ueluti in podagricis, & spasmaticis, & id genus, quæ morbo incurabili laborant, hæc enim per unam uel plures actiones non sanitatem, sed aliquid simile acquirunt, vt mitigationem, & hoc corpus est in gradu quarto. Potest addi quintus gradus, vt postea dicetur, qui est eorum corporum, quæ nec sanitatem, nec mitigationem per actionem unam uel plures adipisci possunt.

κονισις exercitatio in puluere seu pugna & lucta, q si pulueratio ac fœdatio & cō spersio pulueris.

Corporum ac rerum latitudo per gradus distincta apud peripateticos.

Hæc corporum latitudo p grad' sequēti figura ac serie conspicitur.

Corporis sani gradus primus.	Hominis perfecti gradus primus.
Corpus actu sanum.	Homo simpliciter fœlix.
II.	II.
Corpus neutrum.	Homo sapiens.
III.	III.
Corpus actu ægrotum.	Homo disciplinabilis.
IIII.	IIII.
Corpus pessime ægrum.	Animalia & plantæ.
V.	V.
Corpus mortiferum.	Elementa.

Apud Galenum uero in primo & secundo libro Technæ aliter corporum latitudo constituta est, quæ res cū nostrum propositum egrediatur sufficiat te scire corporum latitudinem apud Aristotelem hoc modo esse constituendam. Hæc igitur est prima suppositio.

Recte autem agere, aut multa, aut sæpe difficile est. Vt talos coos iacere plures difficile est, sed unum vel duos, facile, & rursus cum hoc quidem illius gratia opus est facere, illud autem ob aliud, & illud item ob aliud, in vno quidem duobusve facilius quispiam finem assequetur, at quo per plura procedit eo illū difficilius nanciscetur.

Expositio. Secunda suppositio est, q᷑ agere multa, aut unum per multas actiones difficilius est, q᷑ agere unum per unam actionem, uel per paucas actiones, probat exemplo ludorum, qui apud coum celebrabantur & inquit { Recte autem agere aut multa, aut sępe difficile est, hoc est dicere recte agere multos effectus, aut unū per multas actiones difficile est. Primo probat, q᷑ agere multa est difficile per exemplum, & inquit. { Vt talos coos iacere plures,

B difficile est, qui tali græce dicuntur astragali, nonnulli uolunt esse genus ensium, nonnulli alia gebera, quibus utebantur ciues coi suis in ludis, alii genus ludorum, sed hoc nihil ad rem sat sit q᷑ unum talū proiicere, uel duos facile est, multos tamē difficile. Quod quidem multa agere sit difficile, hoc exemplo patet. Quod uero unum agere multis actionibus sit etiam difficile, ostendit per exemplum in eis quæ agunt unum pluribus modis, ut dux, & medicus, ambo n. unum agunt, dux quidē uictoriam p multas actiones medicus uero sanitatem, ambo n. agunt per multa media, quorum unū est gratia alterius, ut tandem ad unum finem ueniant, inquit. { Et rursus cum hoc quidem illius gratia opus est facere, ut in curatiōe, & bello, illud autem ob aliud, & illud item ob aliud in uno quidem duobus ue facilius quispiam finem assequetur, & quo per plura procedit, eo illum finem difficilius nanciscetur, & ita patet difficile esse unum effectum attingere pluribus actionibus, & sic habetur secunda suppositio. Et quia per hoc uult habere Arist. eum motorem cœlestē

F qui pluribus agit difficilius agere, Et eum qui paucioribus agit facilius agere. Ideo quærit Auer. & dubitat in cœlo non posse esse difficultatem, nec facilitatem, quia tūc motus ille esset cum labore. Et sua solutio tandem est Aristotelem per facilitatem & difficultatem in illis uelle proportionem, & resistentiam, qua mobile debita proportione resistit motori. Et tu debes scire, ut superius diximus duplicem esse resistentiam, alteram quidē ad motum, quam habet graue ipsum cum trahitur ui sursum, & talis resistentia non reperitur in corpore cœlesti. Alteram uero esse ad terminum motus, qua habet omne mobile ne subito trahatur in terminum ad quem & hæc prouenit ex debita proportione motoris ad mobile, & hæc est in cœlo, quod hoc signo patet, quia non quilibet motor cœlestis mouet quodlibet mobile. Amplius, si nō haberet hanc pportionē finitā moueret in nō tēpore, ut superius fuit deductum, & sic patet in cœlo esse difficultatē quasi æquiuoce dictam. Hæc ex Auer. trahi possunt.

G *Quocirca etiā stellarum actionem talem arbitrari oportet, qualis est animalium, ac stirpium, etenim hic hoīs actiones plurimæ sunt. Multa enim bona, vt consequi possit, multa agit etiā aliorum gratia. Ei vero, qui optime se habet, nō est opus actione. Inest enim ipsi id gratia cuius cætera agunt, actio vero semper in duobus consistit, quando & id gratia cuius agitur, & id quod huius gratia agitur. At ceterorum animalium pauciores sunt, & plantarum parua quædam est & forsitan vna. Nam aut vnum est quod consequi possunt, ueluti & homo ipse, aut & ipsa multa omnia antecedunt ad ipsum optimum assequendum.*

H Hæc est tertia suppō, in qua Arist. ponit secundā latitudinem rerū, quæ beatitudinis participāt, & in primo gradu huius latitudinis ponit hō actu fœlix, qui p fœlicitate nullo eget, qa actu habet copulationē intellš agētis cū possibili, hic. n. nullo eget, quia iam finis est, uel ad finem peruenit. In secundo gradu est hō q p multas actiones ad fœlicitatem enititur, nā ad hoc, ut hō pertingat ad fœlicitatē primo requirit uitæ longæuitas qa nō subito hō beatur, & ita requiritur uita. Secūdo sensilium apprehēsio tertio uniuersalium omnium intellectilium intelligentia, sic igitur in secūdo gradu est homo perfectibilis per fœlicitatem. In tertio sunt animalia & plantę, quæ fœlicitatem attingunt non in se, sed quatenus attingunt sensum & uitam, quæ sunt requisita ad fœlicitatem. In quarto ponuntur ea quæ nec fœlicitatem nec requisita attingunt ut forsitan sunt elementa. Sed hic deficit illud quod attin-

Expositio.

Vide in superiori rerū, ac corporū descripta serie.

git fœlicitatem per paucam actionem propterea cõpleri potest latitudo animantium ad fœlicitatem ordinatorum vt in primo gradu sit homo perfectus actu fœlix. In secũdo sit homo cui parum deest ut perfectus per omnia sensilia, non autem per omnia intelligibilia. In tertio est homo imperfectus In quarto animalia & plantæ. In quinto elementa, & cætera quæ nihil fœlicitatis habent.

Ex his apparet hanc latitudinem posse conuenire cum prima, si sic intelligatur, fortasse enim ut indicat Simplic. hæc non est tertia suppositio, sed exemplum secundum primæ latitudinis, primum enim exemplum fuit in corporibus, hoc est exemplum in uiuentibus, quod magis ad propositum est, quia vt bene accepit Aristot. oportet arbitrari ita esse de ipsis cœlis ut de animantibus. Hæc autem expositio non disconuenit uerbis Aristo. Ideo lege, quo circa & stellarum actionẽ talem arbitrari oportet qualis est animalium, & stirpium, & ita vt animalia et stirpes & cætera corpora ponuntur in quinque ordinibus, sic & corpora diuina, deinde disponit latitudinem animalium & stirpium & cæterorum. Et incipit a tertio gradu, deinde redit ad primum gradum, & inquit. Etenim hic hominis actiones, qui penitus a fœlicitate est aliena plurimæ sunt actiones, multa enim bona, ut consequi possit, multa etiam agit aliorum gratia, hoc est tãdem ut omnia ad vnum finem reducantur, & hic est tertius gradus latitudinis, deinde ponit primum gradum, & inquit. Ei vero homini supple qui optime se habet non est opus actione. Inest enim ipsi id gratia cuius cætera agũt vt beatitudo. Sed obiicis videtur homini fœlici non inesse id gratia cuius cætera agunt, quia animalia, plantæ, & elementa non agunt gratia beatitudinis. Respondet ꝙ in oĩ fine attingendo sunt duo, finis ipse, & medium, vult igitur omnia esse gratia beatitudinis, quæ homini inest fœlici, quia aut propter illam ut homo, aut propter requisita vt animalia & plantæ, & ideo inquit. { Actio vero semper in duobus consistit quando & id gratia cuius agitur vt est finis, & id quod huius gratia agitur vt medium siue requisitum, animalia igitur & plantæ sunt saltem gratia illius quatenus sunt attingentia requisita ad illam, & hic est primus gradus latitudinis & tu subintellige secundum, videlicet hominem, qui parum deest a beatitudine. Hæc enim dedit intelligere Aristo. & per primam latitudinem, & per hoc quod dedit extrema inter quæ innuitur semper medium. Et in hoc apparet Auer. non intellexisse hunc locum, laborauit enim concordare latitudinem hanc cum prima per dicta Themistii, & Alexan. & non potuit, quia non percepit ordinem Aristote. nec pace quorundam dixerim bene intelligit ipse id quod optime se habet, retulit enim hoc ad deum, quod stare non potest, in latitudine enim viuentium & rerum mortalium atque corruptibilium nõ potest cadere deus, nisi Aristote. non fecerit latitudinem. Sic igitur patent tres gradus, quorum primus est hominis perfecti ex toto, q gradus correspondet primo gradui latitudinis corporũ. Secundus est hominis sapientis, cui parum deest ad fœlicitatem, qui correspondet secundo gradui primæ, vtpote corpori neutro. Tertius est hominis capacis disciplinæ nondum disciplinati, qui correspondet tertio gradui primæ vtpote corpori actu ægroto. Deinde ponit quartum Aristo. & inquit. { At cæterorum animalium pauciores sunt, & plantarum parua quædam est, & forsitan vna, hæc tamen non finem attingũt, sed requisita, & hoc subdit, nam aut vnum & idem est quod consequi pñt, ueluti & homo ipse, aut si non finem vnum attingunt, saltẽ pertingunt ad ipsa multa, quæ omnia antecedunt ad ipsum optimum assequendum, & hic est quartus gradus. Cui adde quintum, qui est eorum, quæ nec finem, nec requisita ad finem attingunt, vt elementa & omnia alia inanimata, correspondet autem gradus quartus, qui est animalium & plantarum quarto gradui primæ qui fuit corporum pessime ægrorum. Quintus autem qui est elementorum, correspondet quinto illius, qui est corporũ

Obiectio.

Solutio.

Contra asst cõtra quosdam.

Quinq; gradus.

A quæ omnino moritura sunt, & in hoc apparet concordia latitudinum, quam Auerro. & expositores ignorarunt.

Vide hos gradus in gradus in superiori figura.

Sed obiicies, quia non uidetur posse diuersa genera cõlocari in eadem latitudine, ut homines animalia & alia.

Dubiũ.

Iam dici potest, hoc esse diuersa genere in se considerata. Sed ut ordinantur ad vnũ habent rationem communẽ penes quã possunt collocari in eadem latitudine.

Solutio

Aliud igitur habet optimum, & ipsum particeps est ipsius. Aliud per pauca prope peruenit. Aliud per multa. Aliud non aggreditur, sed satis prope vltimum accedit, veluti si sanitas sit finis. Aliud semper sanum est, aliud attenuatum, aliud currens & attenuatum, aliud & aliquid aliud agẽs ipsius gratia cursus, vt huius sint plures motiones. Aliud ad sanitatem peruenire non potest. Sed ad cursum duntaxat aut ad ipsam attenuationem, quorum est, & alterum per se finis.

B

His suppositis construit ordinem in orbibus, ut habeatur solutio ad formam quæstionis, vbi debes scire quod omnes orbes ponuntur in latitudine quinque graduum veluti corpora, & viua, quæ latitudo atttenditur penes attingere finem, quod est optimum, tale autem est permanentia. Qua ratione fit ut illa sint in primo latitudinis gradu quæ permanentiam attingunt fine actione. Illa uero in secundo latitudinis gradu, quæ permanentiam attingunt per paucas actiones. Illa in tertio, quę per multas illa in quarto quæ non permanentiam, sed aliquid prope permanentiam. Illa in quinto, quæ nec permanẽtiam nec aliquid prope permanentiam attingunt. Cuius exemplum repetit de sanis, dicẽs, ueluti sit sanitas sit finis, aliud semper sanum est, aliud attennuationum solum. Aliud currens & attenuatum, quia currẽs gratia attenuationis. Aliud & aliquid aliud agens ipsius gratia cursus, ita ut huius sint plures motiones, aliud ad sanitatem peruenire non potest, sed ad cursum dumtaxat, aut ad ipsam attenuationem, quæ sunt rursus propter aliquem alium finẽ ut propter sanitatem. Tacuit autem quintum gradum, uidelicet, qui est eorum, quæ nec finem, nec ordinatum in finem attingunt, quia per se ex dictis patet. Quæ vero sunt illa quæ in his quinque gradibus collocantur, dicetur postea. Quid uero Aristo. intelligat per id quod habet optimum & particeps est ipsius, postea dicetur.

Expositio

C

Nam maxime quidem omnibus optimum est illum consequi finem, at si hoc non fiat, tanto aliquid semper melius est, quanto id attingit, quod optimo propinquius fuerit.

Quæres forsitan, quonã modo potest dici bonum attingere quod non finem, sed medium attingit, ut quonã modo potest cursus dici bonus, si non sanitatem, sed attenuationem attingit. Respondet ꝙ ambo hæc bona sunt, quia aliquo modo ambo finem attingũt, attenuatio quidem per se sanitatem, cursus in attingendo illud quod attingit sanitatem, & ꝓpterea inquit. { Nam maxime quidem omnibus optimum est illum finem consequi utpote sanitatem, uel finem proprium, at si hoc fieri nõ potest, tanto aliquid semper melius est, quanto id attingit quod optimo propinquius fuerit ut melior cursus, ꝙ præparatio ad currendum, nam cursus attingit attenuationẽ prope finem. Præparatio uero cursum, qui longe est a fine hæc generatim de rerum ordine.

Expositio.

D

Quocirca, & terra quidem non mouetur omnino, propinqua autem paucis motibus mouetur, non enim ad ipsum vltimum pertin-

gunt, sed quousque diuinissimum ipsum principium consequi possunt. Primum autem cœlum statim per unum motum illud assequitur, at ea quæ in medio primi & ultimorum sunt, attingunt quidem, per plures tamen motus attingunt.

Orbium latitudo, & eorum quæ optimum attingunt quinque gradibus contenta.

Gradus	1	Deus
	2	Primum mobile
	3	Tres superiores planetæ
	4	Quatuor inferiores
	5	Elementa

Expositio i Vt dicebatur latitudo orbium constituitur penes attingere permanentiam, quare in primo gradu ponetur deus, qui permanentiam attingit sine actione, & hoc voluit intelligere superius dum dixit esse aliud quod optimum habet, atque ipsius particeps est. Quidam enim retulit ad deum & ad reliquas intelligentias, quia deus optimum habet per essentiam, est enim per essentiam permanens, intelligentiæ per participationē. Quod stare non potest, quia Aristo. hic ponit deum absque orbæ. Nō autem intelligentias ponit absque orbibus. Immo in numerando orbes intelligit intelligentias, sunt enim orbes animalia diuina, & sic per id quod habet optimum, & participat optimum solum primum ens intelligit quia per participare intelligit possidere, μετέχω particeps sum, possideo enim græce etiam possideo est latine. In secundo gradu est orbis stellatus, qui apud Aristo. est primum mobile atque viuens & animal per se, hoc enim permanentiam attingit vnica actione, quia solum per motum diurnum est causa aliorum quare permaneant, & ipsum in causando permanentiam aliorum attingit per unam solā actionem permanentiam primi. In tertio sunt tres superiores planetæ, vt Saturnus, & Iupiter, & Mars, nam isti attingunt permanentiam ipsam per plures motus, per quos per se agunt in rebus permanētiam & fixionem. In quarto sunt quatuor inferiores, qui non per se attingunt permanentiam per hoc quod sunt causæ per se permanētiæ, sed per hoc quod sunt causæ generationis & corruptionis, quæ non sunt permanentia, sed ordinatæ ad permanentiā. Calippus enim & Eudoxus permanētias, & grādes effectus tribuerunt tribus superioribus, ueluti Albumasar etiam in libro de magnis coniunctionibus Soli & duobus aliis effectus annos Lunæ menstruos, & sic attingunt permanentiam non proprie, sed quatenus disponunt ad permanentiam. In quinto ordine siue gradu est terra cū tribus aliis elementis, quæ nec permanentiam attingunt per unā nec per plures actiones, nec aliquid ad permanentiam ordinatum. Ex his patet solutio ad formam dubitationis concedo enim illud esse perfectius quod attingit finē per pauciores actiones, at quatuor inferiores non attingunt finem sed media in finem attingunt enim permanentiam attingendo generationem, & rerum mutationes, quanquam enim animalia attingant quod attingunt de fœlicitate per pauciores actiones quia per sensus, & plantæ per unam ut per nutritionem, tamen dicuntur imperfecta, quia non finem, sed media attingunt. inquit. { Quocirca & terra quidem & supple alia elementa non mouentur omnino, ideo sunt in gradu quinto, propinqua autem, ut quatuor inferiores planetæ paucis motibus mouētur. non enim ad ipsum ultimum pertingunt, quia nō permanent quatenus per se sint causæ permanentiæ, sed quatenus causæ sunt requisitæ ad permanentiam. Primum autem cœlum statim per unum motum illud assequitur, quia est permanens per hoc quod solo motu diurno est causa rerum permanentiæ. At ea quæ in medio primi & ultimorum sūnt vt tres superiores, attingunt quidem, per plures tamen motus attingunt, omisit primum gradum in quo ponitur id quod attingit sine actione. Ex his patet ad formam dubitationis, & causam problematis.

Cōfutatio Propria expositio.

Auerroes autem disponit ordinem rerum in quatuor gradus, quorum quilibet latitudinem habet, & in primo ponit ea quæ sine actione permanentiam, & optimum attingunt, vt deus & substantiæ separatæ. In secundo ponuntur ea quæ attingunt permanentiam, & optimā operationem per actionem, in quo & cœli omnes, qui per paucam operationem, & homines qui per multam operationem attingunt collocantur. In tertio ponuntur elementa quæ non permanentiam in numero acquirunt, licet per paruas actiones, sed in specie. In quarto ponitur terra, quæ attingit quietem centri absque omni motu, cætera elementa sua loca per aliquem motum, ut aqua attingit concauum aeris per motum lunarem, aer per motum ab igne, ignis per motum diurnum. Sed hunc ordinē recte quidam reprehendit, nam per hunc non habemus solutionem ad quæstionem, quia ex quo in secundo ponuntur orbes et homines, sol & luna qui in secundo ordine attingunt perpetuitatem, & optimum paucioribus motibus, erunt in secundo ordine præstabiliores, quod Arist. adduxit in dubitatione. Præterea homines non ponuntur in latitudine æternorum posuit enim homines in latitudine uiuorum. Propterea quidam disponit quinque gradus, & in primo ponit deum & substantias separatas. In secundo primum mobile. In tertio tres superiores. In quarto quatuor inferiores. In quinto terram. Replic. cuiusdam.

Qōnis solutionis ad formam.

Sed pace sua hæc dispositio non valet, primo, quia cæteri intellectus separati non ponuntur sine orbibus, sunt enim animę orbium, atque formæ modo formæ ordinantur cum suis subiectis. Secundo, præterit tria elementa, non enim minus illa sunt in tali ordine, quam terra, sunt enim orbicularia corpora ut terra. Tertio ex hoc ordine adhuc dubitatio habet locum, quia in tertio ordine ponuntur quatuor inferiores, qui nō finem, sed requisitum ad finem attingunt, modo in illo ordine Sol & luna paucioribus motibus attingunt quam Venus & Mercurius, Venus enim secundum astrologiā Eudoxi & Calippi octo motibus mouetur. Mercurius, nouem. Sol & Luna paucioribus. Res igitur est satis obscura. Ideo si astrologia Eudoxi & Calippi est uera, quam Aristo. hic & in metaph. sectatur, oportet cōstituere quatuor fines, tribus ordinatis ad unum, primus, est permanentiam attingere perfecte, & tunc quod attingit hanc per se nihil agendo est in primo gradu, ut deus qui attingit hanc non agendo, sed quatenus est finis agentium. Quod vero attingit hanc agēdo per paruam actionem est primum mobile, quod mouetur motu diurno. Quod attingit per multos motus attingendo illam per se, & dando rebus permanentiam per se sunt tres superiores. Hæc de primo ordine. Amplius, secundus finis est disponere ad perpetuitatem præbendo dispositiones diuturniores, & hoc modo Venus & Mercurius attinguut, tribuit enim venus amorem siue appetitum Mercurius industriam, sine quibus esse non potest perpetuitas. Sol & Luna attingunt præparādo ad dispositionem quia administrant generationem & corruptionem, quibus mediantibus generatur dispositio permanentiæ & propterea licet hæc quatuor ponantur in in quarto gradu, Venus & Mercurius tenent primam partem huius gradus, quia per se disponūt ad permanentiam. Sol & Luna disponunt ad dispositionem. In quinto ponuntur elementa, hæc enim intelligit per terram, vtitur enim terra pro omnibus, quia sensibilior apparet. Sol. cuiusdā Cōfutatio. Propria solutio.

Et sic patet solutio ad problema, non enim absolute ualet, omne id esse nobilius quod paucioribus motibus fertur, nisi respectu sui ordinis, & eiusdē finis, oportet n. imaginari omnia hæc attingere permanentiam, & secundum gradus attingentiæ ita poni in latitudine, gradus autem attingentię sunt ignoti. Sed in hoc patent, quia Sa- Dissolutio problematis

turnus illum attingit perfectiori modo ꝙ Iupiter, quia id quod attingit Saturnus pparat magis ad id, quod attingit primum mobile, q̃ id quod attingit Iupiter, & id quod attingit suis motibus Iupiter adhuc magis pparat quam id quod attingit mars suis motib⁹, & hoc modo disponuntur in ordine tertio ipsi tres superiores, qui cũ sint ignoti quo ad gradus attingentiæ, collocantur in tertio ordine insimul, tanta n. exacta cognitio attingẽdi est ignota Aris. & astrologis, sufficiat autem generatim scire eos attingere immediatius permanentiam ꝙ quatuor inferi attingant, qui gradus attingendi sunt pro ordine situs & loci, & distantias a primo. Simili rõne de quarto ordine, sat n. est scire Venerem & Mercurium si ponuntur supra solem attingere immediatius illam permanentiam pparando ꝙ sol & luna, & pro ordine situs esse gradus attingendi, & sic non a pluralitate uel paucitate motuum argui potest nobilitas uel ignobilitas. sed respectu vnius & eiusdem finis, & respectu eiusdem gradus finis non enim valet Mercurius & sol attingunt eundem finem, & sol paucioribus motibus, igitur sol est nobilior, sed oportet addere, ꝙ ambo attingant eundem finem ꝭm eundem gradum. Modo si Mercurius ponitur supra Solem attingit eundem finem ꝭm gradum perfectiorem, quem ignoramus, & si econtra Sol ponitur supra Lunam & Venerem & Mercurium est dicendum econtra. hæc sunt dicenda ꝭm astronomiam quam sectatus est Aris. sunt igitur quinque gradus, quorum quilibet latitudinem habet. Sed contra rationem Aristo. est

Dubĩ.1. dubitatio, quia supra voluit motum obliquum, qui est uagarum, esse propter generationem, & corruptionem. Diurnum uero propter conseruationem, hic uidetur oppositum sentire, nam tres superos ponit attingere pmanentiam per se, inferos uero disponere. Dici potest motum obliquum qui est uagarum esse ppter generationem & corruptionem: tam tres superi disponunt generationes ad maiorem durationem, ideo immediatius attingunt permanentiam, & hoc sufficit Aris. Amplius, ambigere potest quispiam, quia Aris. loquitur ita de planetis ac si moueantur ab vno motore pluribus motibus, modo hoc est contra eum in. 12. meta. ubi uoluit tot esse orbes, & motores respectu vnius cœli atque vnius stellæ quot sunt differentiæ motuum perceptæ in illo planeta, ut quia in Mercurio. 9. differentiæ sunt perceptæ, etiam nouem orbes totidemque motores esse oportet. Dici potest stellam esse finem omnium motuum & cæteros orbes constituere vnum cœlum ueluti multa mẽbra vnum membrum instrumentarium, quæ membra omnia sunt propter vnum, ueluti caro, Musculi, lacerti, & cætera, quæ coxam constituunt, omnia sunt propter coxam & ad motum coxæ. Tunc dicere Aristo. esse intelligendum non de partibus membri comparationẽ, sed de stella & toto cœlo, quod licet moueatur pluribus motoribus, tamen ex omnibus illis intelligitur fieri vna uirtus mouens congregatum ex particulis & orbibus, & de illa intelligitur latitudo & gradus latitudinis, ponuntur. n. partes in eodem gradu latitudinis in quo ponitur totum ipsum cuius sunt partes. hæc ad secundam.

Solutio

2. dubita.

Solutio

3. dubĩ. Amplius tertio dubitabis, quia ubiq; Aristo. posuit primum motorem mouere aggregatum ex omnibus cœlis vt vnum animal. Hic ponit eum separatum & sine actione attingere finem. Dici potest, primũ esse absq; actione, quia ipse non est principaliter propter actionẽ vt sunt cæteri motores, sed agit propter se, & nõ ppter aliud, dicitur igitur attingere bonum absque actione, p quanto sua actio non est causa attingendi, & propterea primus potest considerari vt finis & ut agens, & ut finis est separatus, ut agens autem est coniunctus. cæteri autẽ non sic, omnes enim agunt ppter actionem, quia propter actionem conseruantur & hoc non intellexit Ioannes, propterea posuit deum esse finem tantum. Hæc Aristoteles iuxta astrologiam Eudoxi & Calippi. Ptolomæus autem vbique Solem & Lunam facit principes

Sol.

Que Ioã.

Que Pto.

A atque primarias vniuersi stellas. Primo, quia augent et minuunt, & tollunt cæteris stellis actiones, & ipsi a nullis impediuntur, dicuntur enim stellæ cõbustæ, nunc fortes quia lucanæ, nunc debiles quia occiduæ & uespertinæ, nunc aliis modis affecte pro aliis cum Sole configurationibus, at Saturnus si cũ Sole est, nihil ostendit, quia est similis mortuo, ut ubique ait Ptolemæus. Secundo, motus cæterorum regulantur pro motib⁹ Solis, est. n. solis motus regula cæterorum, ut norunt astronomi & supputatores. Tertio, actio in rebus manifeste pficisci tur a Sole & Luna, a cæteris proficisci non est deprehensum, nisi per respectum ad lumina, ut docet Ptole. in primo Apotesmatum, propterea Ptol. Solem, & Lunam vires atque pricipales efficit cãs, cæteras stellas instrarias, atque subministras, veluti præfectus & cẽturiones, nec habere actiones nisi supposita actione Solis & Lunæ, qua non supposita id quod agunt friuolum est & leue. Id uero quod decepit Albumasarem, Eudoxum, Calippum, & Aris. qui hos secutus est, uidetur tarditas effe-

B ctus, & perduratio, quę tribus superis tribuitur. Amplius, Solem & Lunam posuerunt vltimos in loco. & illi crediderunt pro situ, & loco effici plus & minus nobiles, hæc oĩa sunt remota a veritate. Nam tarditas effect⁹ & perduratio, non faciunt ad nobilitatem actionis, nisi respectu actionis maioris, cæteris enim parib⁹ est uerũ, datis n. duabus actionibus æqualiter pollentibus, quæ est diuturnior est maior, modo licet actio illorum triũ sit diuturnior, tamen est parua, & non habens vim nisi aut supposita actione luminum, aut addita. Amplius, situs solis non facit ipsum esse ignobiliorem tribus, primo, quia non est de ratione sphærici contineri, & propterea dato ꝙ superi contineant, non propterea sunt nobiliores. Secũdo, quia non magnitudo, non. n. semper maius corpus est perfectius, nisi uirtus eius sit pfectior, mõ motus Saturni est tardior illo Lunæ & Solis, actio quoque in rebus minor. Tertio ut recte Auer. 12. meta. cõ. 44 ait & Simplicius hic. ex situ non est indicanda nobilitas & ignobilitas nisi ꝭm quid, & sic stat Saturnum

C Sole esse nobiliorem ꝭm quid, qui simpliciter est ignobilior. De his multa diximus in libro de nostrarum calamitatum causis, & in libro eruditionum, nũc uero hæc sat sint. hæc de prima quæstione.

De ambiguitate uero quę fuit, quare in prima quidem latione tanta existit stellarum multitudo, cæterarum autem seorsum singula proprios sumpsit motus, ob vnum quidem primo quispiam iure esse putabit, nã cuiusque vitæ primę atque primi principii ad cætera, magnum excessum intelligere oportet.

Nunc accedit ad secundam dubitationem, primo repetit illam, & inquit. { De ambiguitate uero quæ fuit, quare in prima quidem latione tanta existit stellarũ multitudo. Singula aut cæterarum stellarum seorsum pro-

D prios sumpsit motus, vt stella Saturni suos, illa Iouis suos, illa etiam Martis suos, & sic singula suos. Hæc est dubitatio vbi per lationem corpus latum intelligit, nam mathematici lationem pro cœlo sumunt. Cui dubitationi respondet, & inquit. { Ob vnum quidem primo quispiam iure esse putabit, quod explicat, & inquit. { Nam cuiusque vitæ primæ atque primi principii ad cæteras vitas secundas, cæteraque principia secunda magnum excessum intelligere oportet, cum igitur prima latio siue primũ mobile primo uiuat, atque sit primũ principiũ, cæteri orbes uiuant uita secũda, atq; sint secunda principia, & q̃si subministra illi primo, iure primũ mobile excellit ualde illos, excessus aũt eẽ non põt nisi quo ad numerum stellarũ, quare multas meruit stellas tãto, qdẽ plures, quãto in uitæ rõne, atque principii efficacia cæteros orbes excellit, hæc Aristo. Auer. autẽ ob ma- Quæ auer. com. 67.
las quas habet translationes indicat ad mẽtẽ Arist. stel-

las fixas tribus differentiis motus moueri, & ab ortu in occasum redeundo ad ortū, & proprio motu ab occasu in ortum singulis centenis annis parte vna, et motu progressionis & repedationis, quē babylonii obseruarunt singulis septē millib⁹ annorū cōpleri quibus uerificatis, oportet concedere. 10. sphæras. 10. quidē per cuius motum oēs aliæ ab ortu reperiantur in occasum. 9. uero per cuius motum saluetur progressio & repedatio fixarū. 8. aūt per cuius motum stellæ ipsæ ferantur singulis centenis annis parte vna. Aīaduerte tñ nonnullos uoluisse per motū. 9. effici motum stellarū singulis centenis annis parte vna per. 8. vero motū effici titubationis, sed hoc ad mathematicos omitto. Hæc res non est ut Auer d. Aris. enim stellas fixas non pcepit moueri nisi vnico motu ab ortu in occasum tm̄, qua rōne orbē stellatū primā lationē siue primū mobile vbiq; appellat, & iuxta hoc fundamētū vr̄ dirigere oēs rōnes primæ et secundæ dubitationis. Sed quonā mō valeat ħ Aristo. rō, agamus & primo supponamus primū mobile eē rerū cām, quod quidem multis rōnibus supra est declaratum. Secundo supponamus primū mobile eē cām vlem oīum rerum. Ex his sequitur prima pars solutionis, ex eo. n. quia primū mobile est cā, meruit stellā, orbis n. non agit nisi pp stellam, pars. n. actiua cœli est stella ipsa, ex eo uero quia vl'is est oīum cā, atque prima, meruit tot innumeras stellas, ut p quasdā illarum sit cā quarundā rerū, & p quasdam alias sit cā aliarum, & per oēs sit cā oīum, iuxta illud hermetis, nullum est granum arenarum in terra, qn proprium obtineat sydus in cœlo suscitans ad eius incremētum, sic igitur quia est cā, & prima cā atque vl'is meruit tot stellas. Secunda pars rationis declaratur etiam, quia primum mobile quatenus est vl'is cā oīum uiuorū, īmo cæterorum orbium, meruit pstabiliorē vitā, uita pstabilior est per pstabiliorem aīam, aīa pstabilior ē pollentior motrix, pollentior motrix meruit corpus maioris resistentiæ, corpus plurium stellarum maioris est resistentiæ corpore paucarum stellarum ut dicetur, igitur meruit orbē plurium stellarum. Amplius, pstabilior vita meruit pstabilius corpus, pstabilius est cœlum plurium stellarū q̄ sit cœlum pacarum stellarum. Hæc igitur est prima cā pblematis, ut ex verbis Auer. colligi pōt, qui rē hāc authoritate babyloniorum cōfirmat, babylonii. n. stellis primi mobilis tribuerunt duplicē agendi modum, cōem uidelicet & pprium quidē quatenus primum mobile per eas stellas quæ arietē figurant arietibus pest & aīalibus id genus, & p stellas q̄ taurum claudunt, tauris & cæteris id genus fauet, & p cæteras stellati orbis imagines cæteris aīalibus & rebus administrat. Cōem uero quatenus stellæ oīum imaginū cōcurrunt generatim ut effectrices cāæ ad oīa ea, ad q̄ planetæ ipsi concurrunt, huius rei cā est, qa planetis dederunt spāles vires non solum ergo aīalia plantas, mineralia, sed etiā erga elementaria corpora, tribuerunt. n. Saturno bonā cōsideratiuā. Sua. n. ui uel melāncholica magnū pbet momētum in considerationibus, & artium inuentionibus, melāncholia. n. fauet sciæ, ut in lib. pblematum parte. 30. docet Aris. tribuunt Saturno alia multa, & Ioui & Marti alia, q̄ esset longum narrare, sed nos diximus in libro eruditionum, ad ppositum igitur stellæ primi mobilis generatim ad oīa ħ concurrunt, ad q̄ spātim septē planetæ concurrunt. Addit tñ Auer. ħ oīa eē confutata in lib. quē Aris. scripsit de regiminibus cœlestibus, quē nos nō vidimus nec in greco, nec in latino. Aīaduersiōe dignū Aris p hāc rōnem, solū cām dedisse de multitudine stellarum fm genus, hoc est quare primum mobile meruit plures stellas, determinatum uero numerum, ut qui mille. & . 22. stellæ, uel alium id genus per hāc rōnē non explicauit, sufficit. n. pbo rō gñalis multitudinis, spālis uero rō non cōpetit pbo. Secundo aīaduersione dignū astronomos in cœlo stellato obseruasse mille & . 22. stellas, & has in. 48. imaginibus collocarunt ut in lib. eruditionum scripsimus. Cæteras uero non obseruarunt, quia nō inuenerunt illas hr̄e actionem in rebus, partim quia nonnullæ illarum nimis paruæ sunt, ita ut earum uirtus ad nos non possit uenire, cum. n. uix uisum moueant, q̄to minus tactum mouebunt: oē. n. sensile maiorē sphæram uisionis efficit, q̄ tactionis, ut declarauit Arist. in lib de aīā, partim quia nōnullæ uisu notabiles nimis declināt ab apice nr̄orum capitum, ita ut radii ueniant trāsuersales, & in nr̄a regione non imprimunt, pp hæc vr̄ mihi rō Aris. non argueɼ nisi de mille & . 22. aliter rō nulla est, nisi forte tpibus Aris. fuerit famosum stellatum orbem agere per oēs, quod tēporibus Ptolemæi fuit correptū.

Dubitatio. Quæres forsitan utrum dato motu stellarum fixarū proprio, & motu titubationis, quos obseruarunt astronomi posteriores, ratio hæc Aris. habeat locum. *Solutio.* Dici potest q̄ datis tribus drīis motus in stellis fixis, uerbi cā dato q̄ cor leonis moueatur motu diurno, & motu proprio singulis cētenis annis gradu vno, & motu accessus & recessus & iuniores astrologi autumant, adhuc ratio Aris. potest habere locum. Vbi debes scire q̄ p his tribus differentiis motus sufficit vnum cœlum, ueluti pro omnibus differentiis motus obseruatis in Sole sufficit vnum cœlum, & ut pro motus solis differentiis sunt requisiti tres orbes, sic pro differentiis motus, quibus mouetur cor leonis sufficiunt tres orbes, qui vnū cœlum cōstituunt vnitate finis, erunt igitur tres orbes requisiti ad motum fixarum, & vnum cœlum. Quo uero modo hi orbes sint collocati, non est ad rem nunc explicare, sat igitur sit rationi Aris. cœlum stellatum esse vnū, in quo sunt plures stellæ requisitæ pro bono & conseruatione vniuersi, siue illud cœlum sit vnum ab vnitate finis, siue vnum vnitate continuitatis. Hæc Aris. & hæc iuniores astronomi.

Insuper etiam hoc accidere videtur per hanc quoq; rationem. Nam prima quidem latio vno est, plura tamen diuina corpora fert, cæteræ autem multæ quidē sunt, vnum tamen vnaqueq; dūtaxat vehit corpus, stellarum. n. quælibet pluribus fertur lationibus, hoc igitur pacto natura ipsa coæquat atque ordinem efficit quendam: vni quidem lationi multa corpora tribuendo, vni uero corpori multa lationes.

Nunc Aris. assignat secundam causam, & vult naturā recte tribuisse primo mobili plures stellas, & vnum motum, cæteris orbibus unam stellam & plures motus, nā sic seruauit ordinem, quia quod de motu defecit in primo mobili suppleuit per stellas, & quod de stellis defecit in cęteris orbibus suppleuit per motus. Sed unde sumatur huius causę congruētia, nō facile apparet. Ex uerbis expositoris & Simpl. colligitur hæc cā, quæ in duobus fundamentis consistit, quorum primum est planetas eē tanq̄ instra primi mobilis, primum uero mobile ut principale agens. Secundum est principale agens semper agere p ppriam uirtutem atque formā. Instrum uero per influentiam receptam a primo, hoc est inquantum motum a primo. Ex his patet color secūdæ causæ. Nam in eo q̄ primum mobile est principale agens, atq; multifariam influens, meruit plures formas atque uirtutes, quibus agat atq; influat. In eo uero, quia orbes planetarum sunt instrumenta adæquata primo mobili, meruerunt moueri pluribus motibus, qui diriguntur ab illo primo, & hoc modo seruatur æqualitas inter instrumentum, & principale agens. *Replica* Sed replicabis, nam & per motum, & per stellas potest multiplicari influentia. Ideo quęritur, quare orbis primus meruit potius plures stellas, q̄ plures motus, ex q̄ p motus, & p stellas influere pōt. *Defēsio* Dici pōt, primū mobile meruisse plures stellas et vnicū motū qa sic ſuat suā dignitatē, vbi nāq; plib⁹ motibus

Marginalia (left column): De rōne Aris. — Quæ Auer. com. 68.

tibus moueretur, attingeret finem viliori modo, ut diximus, & ideo orbes planetarum ueluti indigniores meruerunt plures motus & vnam stellam, quia sic seruant gradum nobilitatis, qui sibi competit. Aris. igitur prio resumit duo, & inquit. { Insuper etiā hoc accidere vr per hanc quoque ratione. Nam prima quidē latio vna est, plura tamen diuina corpora fertur, quæ dnr astra, si ue stellæ, ceteræ autem multæ quidē sunt, sunt.n.7. cœli, vnum tamen vnaquæque sphæra, siue cœlum dūtaxat vehit corpus, ut cœlū Saturni solū stellam Saturni, licet plures habeat orbes ad illam subseruiētes, cuius causam affert.d. stellarum.n. quælibet pluribus fertur lationib⁹. Sic igitur patet hæc duo, & ꝙ primū mobile vna latione fertur, & plures vehit stellas, cæteri cœli pluribus lationibus mouentur, & vnam vehunt stellam. Ex his infert solutionem secundam, & inquit. { Hoc igitur pacto natura ipsa coæquat, atque ordinem efficit quendā vni quidem lationi multa corpora tribuendo, vni vero corpori multas lationes. Hæc secūda problematis causa.

Preterea & ceteræ lationes ob hoc vnū hn̄t corpus, qa plura corpora mouēt, sunt aūt hę quæ & ꝓpe vltimā sunt vnā stellā hn̄tē. Sub multis.n. sphęris, vltia sphęra corpus ē. Erit igitur cōe opus illius ꝑfecto, nā vnaqueq; latio alia qdē per naturā ꝓpria erit, alia aūt finiti corporis ad finitū virtus finita est. Sed de stellis quidem quæ in orbem feruntur, quales nā suba sunt, atque figura, & de loco ipsarū, deque ordine dictū ē.

Videt assignare tertiam causam, quæ est ex necessitate sumpta, nam vbi cœlum erraticū haberet plures stellas, aut non moueretur, aut tardius moueretur. Pro huius tn̄ declaratione, primo debes scire apud Aristo. differre cœlū, & orbē, cœlum n græce οὐρανός, orbis vero sphæra est, cœlū aūt qn̄q; ꝓ mūdo, qn̄q; ꝓ aggregato ex multis orbibus ad vnā stellā deseruientibus consueuit sumi, orbis autem semper apud Ptolemæū & Aris. ꝓ vna sphæra uel parte deseruiente ad motū stellæ, quo modo dicimus cœlum solis habere tres orbes eccentricū & duos deferentes. Ex hoc dixerunt Astrologi qui obseruarunt temporibus Aris. vnū cœlum ordinatum ad vnum planetam eē ueluti vnū mēbrū, cuius sunt plures particulæ, ut in coxa est caro, est os, est neruus, & id genus, sic in cœlo solis est eccentricus apud Ptolemæum, & duo deferentes, apud illos sunt tres uel quatuor concentrici, qui vnum cœlū efficiunt vnitate finis. Secundo debes scire Astrologos suorum tēporum collocasse orbem qui defert stellā semper in ultimo uersus nos, cęteros concentricos superius. Nā per ultimū stella fert pro prio incessu ab occasu in ortum, ꝓ cæteros superiores fertur f̄m alias drias motus, qui ideo sursum sunt, ut rapiāt vltimū, ꝓpterea ab illis ultimus orbis quasi ligatus fert; quia mouetur ad motum cæterorum, cæteri uero quasi soluti ꝑ se moueatur, quia nō ad motū inferioris, s. p.n. contentus orbis ad motū continentis fertur, & non ecōtra. Tertio debes scir, ꝙ licet orbes vnius cœli variis motibus mouentur, totū tn̄ cœlū ex illis aggregatū mouet quasi ab vna virtute ex oībus uirtutibus aggregata, q̄ mouet vniuersum certa ꝓportione, ita ut addita vna stella tollatur ꝓportio, & sublata similiter. Et ex his patet tertia cā, si n. cœlū erraticum plures haberet stellas aut non moueretur, aut tardius moueretur, quia destruerer ꝓportio, inquit. { Præterea et cæteræ lationes, uidelicet citra primū mobile contentæ ob hoc vnū hn̄t corpus .i. vnā stellā, quia plura corpora, hoc est plures orbes mouent, sup. ob vnum finem, merito cuius vnum orbem constituunt, & exponit q̄ sunt hæ lationes, q̄ vnū corp⁹ mouent, & inquit. { Sūt āt hæ.s. concentricæ, q̄ & ꝓpe vltimā deferentē stellā sunt collocatæ, hę n. mouet vnū corpus, ꝑ plura corpora, quia mouent vnā stellā ꝑ plu-

A res sphæras, & huius expōnē addit, dicens. { Sub multis.n. sphæricis concentricis ultima sphæra alligata fert, ut dictū est vnaquæq; āt sphæra corpus est, ꝑpea recte dictū est sphærā esse corpus. Ex his quasi concludit suppōnē, & inquit. { Erit igit cōe opus illius stellę ꝑfecto. Nā vnaquæq; latio de superioribus alia quidem ꝑ naturā ꝓpriā erit, hoc est libera & soluta, quia nō mouet ad motum contentæ, alia āt, ut ultima mouetur ac si adiaceat, quia non tm̄ motu ꝓprio, sed motu superiorū fertur, ueluti alligata illis. Vniuersi āt ex oībus congregati, quod est finitum corpus ad finitum virtus finita est. Et ita patet ad formā, nam si uirtus est finita, non pōt moueре nisi vnā stellā, nā ubi plures moueret, destrueretur ꝓportio. Quo uero ad uerba attinet, debes scire ꝙ Arist. dixit lationem mouere vnum corpus, nō quia latio mouet, sed quia est id quo mobile fertur, demum epilogat & res patet. Sed videamus q̄ dixit Aris. hic & an vera sint, & dicamus non eē opionē suā de stellis fixis cōem apud oēs, ipse n. uoluit stellas fixas eē primo uiuentes, et

Verbo rum obseruatio

Dubō contra Aristo.

B causas esse oīum uiuentiū. Qd. non est f̄m opinio. Ptolomæi, et uerorū Astronomorū, ueri.n. Astronomi ut narrauit Ptolomæus in lib. 3. Apotelesmatū uoluerūt solē, & lunā esse uitæ, & annorū datores, qui græce aphetæ dicuntur, cætera āt si ꝑ̄bent annos atque uitā, nō nisi ꝑꝑ conditiones quas cū sole, uel luna hn̄t. dat.n. Sol vitā & annos his qui de die exoriuntur, Luna vero his, qui de nocte. Hanc opionē etiā (ut Porphyrius inquit) Neocepsus & Petosiris & Dorotheus obseruarunt multis temporibus, & inuenerunt ueram. Præterea id quod Aris. ait de motu non est f̄m opinionem Ptolomæi Aris n tribuit motū diurnum primo cælo ad cuius raptū uoluit cæteros orbes moueri, at Ptolomæus voluit motū diurnū eē cōem oībus, & principaliter conuenire soli, q̄ sui ꝑ̄sentia diē efficit, sui absentia facit noctem. Ex his sequit solē esse cām principalem & Lunā, cæteras stellas eē cās instrarias, patet qa cœlū agit in nos lumine et motu. Sol autē luce quidē oēs excellit stellas. Motu uero qa diurnus motus licet cōiter oībus orbibus cōpetat, principali

C ter tn̄ soli, q̄ res est contraria penitus opioni Aristo. Res ista Astronomorū confirmatur quia stellæ uires hn̄t habitudine ad solem, crescunt.n. stellarum vires & mutantur ꝑ alia atq; alia habitudine ad Solē, & ad Lunā, stellæ.n. ipse fixæ cum primū lucanæ fiunt, uires sibi cōparant pollentes, cū autē occultātur, uel in alio situ ponuntur ad solem, alias uires nāciscuntur. Idē & de uagis scribit Ptolom. Hæc n. res apud Astronomos manifesta ē. Amplius, cæteræ stellæ non agunt, nisi ut directæ uel affectę a Sole & Luna, qa ut declarauimus in lib nr̄arum Calamitatum, & in lib. Eruditionū, nisi aliæ considerationes, siue configurationes cęterarū stellarū fuerint admistæ luminibus non agunt in nos, admiscentur autem multis modis, ut diximus, qa uel ꝑ aspectū, uel ꝑ pagratione factā in figura sexdecagula, uel ꝑ hoc ꝙ cōtingūt in domiciliis solis, uel lunæ, uel in altitudinibus illorum, aut triāgulis illorum, aut in finibus illorum, nā fines so-

D lis sunt dimidium signorum, utpote sex signa æstiua, & Lunæ sex alia brumalia, ut diximus in eruditionibus, et breuiter non ꝑ̄supposita actione uel affectione luminū cæteræ constellationes non agerent, sed quia non pn̄t accidere nisi in locis & potestatibus alteri⁹ luminaris, ideo actio luminarium est ulis & principalis: cæterarū uero ut instrumentaria & subministra, & sic patet ea quæ Aris. dixit non esse uera f̄m obseruationē Astronomorum uerorum Signum āt est eius qd Astronomi dicūt, qa cū cōstellationes contigerint, si cū eis fuerit plurima luminū mistio, pollentes effectus ꝑtendunt, si vero parua, debiles & imbecillos agunt. Secundo quoq; Aristo. rō etiā his modis confutatur, non n. orbis stellatus simplici motu mouetur primo & per se, sed totum aggregatum, imo principaliter Sol, & secundario cæteri. Amplius plus valet ipse Sol q; oēs aliæ q̄uis stellę, cum omnis virtus ab eo defluat, ꝓpterea Ptolomæus ꝑ̄bet vires

Sol. qõnis quã Aris. mouit secũdũ Ptole. primas Soli & Lunæ, secundas septẽ planetis, tertias vires tribuit fixis. Melius igitur soluerem qõnẽ ſm Astronomiam Ptolomæi, & dicerem, motus & stellas principaliter fuisse ꝑpter se, secundario ꝑpter nos: & ita orbis stellatus meruit tot stellas, quia aliter non potuisset concurrere ad bonum vniuersi. Cæteri meruerunt vnam tantum, quia per illam sufficiunt ꝓportione sua gubernare vniuersum. Hæc de cœlo ipso habemus ab Aristo. Digressio Auer. c. 71 Digreditur autem hic Auerro. ipse satis subtiliter, & mouet duas dubiões. Prima est, quia Aris. ait si cœlo adderetur astrum, aut non moueretur aut tardius moueretur, obiicit Auer. quia hoc veritatẽ non hẽt, nisi cœlũ moueatur cum labore: nam si non mouetur cum labore tunc additis quotuis stellis, nunq̃ laborabit in sui motu. Secũda dubiõ est, quia Aris. superius & in trãslationibus suis hic īnuit orbẽ supremũ rapere oẽs alios ad sui motũ, quod primo aspectu vr̃ impoſe. Primo quia raptus motus sine tactu non fit, mõ constat orbes non posse se tangere, oĩs n. tactus est inter corpora actiua & passiua. Secũdo omne mouens raptu, alia mouet violenter. Quod au- Sol. Auer. & Alex. tem violenter mouet non mouet sempiterno motu, sed finito tpe: quare motus cœli non esset infinitus. Inducit Auer solutionẽ Alex. & Auic. quæ est etiã Philoponi, isti. n. concesserunt motum cœli sui natura eẽ finitum in tpe, & cœlum oẽ esse generabile & corruptibile, atque oĩno finitum in tpe. Dicunt tñ hæc habuisse æternitatẽ a Confutat. Solu. Ioan. Gramatici motore perpetuo, qui est potentiæ infinitæ. Refellit autem hãc solutionem Auer. quia tunc contingeret, ut aliquid sit poſe corrũpi, quod nunq̃ corrũpetur, cuius cõtrarium est conclusum primo coel. Ioan. vero Grãmaticus (vt narrauit Auer.) concessit in cœlo esse potentiã finitã in tpe, merito cuius dixit cœlum esse corruptibile cum Platone, & contra Aris. ait tñ cœlum nactũ eẽ æternitatem a potentia infinita. Hoc autẽ ꝓbauit Ioan. per quandam qõnẽ, quam dedit contra Peripateticos, quã Cõfutatio hic Auer. non explicat, sed in. 12. Meta. cõ. 41. & in 8. phy. cõ. 79. & alibi fuit autem qõ. q̃a oẽ finitũ in magnitudine est finitum in potentia, & quod est finitũ in potẽtia est finitum in tpe, tale autẽ est corruptibile. Sed obiicit huic Auer. & recte: qm̃ si illic sunt duæ potentię, finita. s. in ipsa magnitudine, infinita uero in motore separato, tunc idem esset corruptibile & incorruptibile, nam ſm finitã erit corruptibile, ſm autẽ infinitã erit incorru- Sol. primæ qõ. secundũ Auer. ptibile. Cõfutatis his solutionib⁹, Respõdet ad p̃mã, & eius solutio cõsistit in hoc, q̃ labor vno mõ sumi põt pro solutione spirituũ, qua rõne & ipsa aĩalia suis in motibus laborant. Alio mõ ꝓ diminuta uelocitate, siue hęc ꝓficiscatur a resolutione spirituũ, siue ab additione resistentiæ, siue ab ipsa ꝓportionis variatione. Sic igiẽ conceditur ibi esse laborem secundo modo, & hoc in casu si adderetur astrum. Et probatur in cœlo non esse laborẽ primo modo, quia si ibi esset labor primo mõ, vtpote ex resolutione virtutis proficiscens, tunc eius motus eẽt ꝓprie violentus, & ita non ęternus, & addit eẽ econtra illis, nam si cœlum non moueretur motu æterno, tũc laboraret. tenet. n. hæc consequentia in aĩalibus, oẽ. n. aĩal quod mouetur motu finito mouetur cum labore, & re solutione virtutis. In non animantis vero secus est vt diximus. in 3. cõ. huius secundi. Hæc de prima dubitatio- Sol. secundæ qõnis. ne. Ad secundã qõnem r̃ndet Auer. satis subtiliter & imaginatur orbes esse partes atque vt mẽbra vnius animalis cœlestis, cuius prima forma est primus motor, qui est prĩcipaliter in primo mẽbro totius aggregati, quod quidem apud Aristo. est primum mobile, ut cœlum stellatum apud Ptolomæum est sol, & ratione illius est forma cæterorum. Differt autem tale cœlicũ aĩal ab aĩali morticino. Primo, quia animal morticinum est ex membris cõpositum dissimilaribus, cœlicum aĩal ex similaribus. Secundo, quia aĩal morticinum est vnum ingenio, se ꝑ villos & lacertos, cœlicum autẽ est aĩal vnũ & vere vnum per potẽtiam spiritalem, hoc est rõne formæ totius, quæ est primus motor, qui est totus in toto, & to-

g tus in omni parte. Ex his ad formam, non n. primũ mouet reliquos raptu, sed per se vniuersum, & cæteros ut partes illius. Motores vero particulares mouent illos orbes propriis motibus. Et sic per raptum non attractionẽ intellexit Aris. sic. n. orbes sese tangerẽt, sed sequelã, nã prima forma primo mouet congregatum, principaliter vero primũ mobile et ꝑ viã sequelæ cunctos alios, quia alii minus principaliter mouentur, & sic nec per raptum intelligit violentiam, ut de raptu Proserpinæ dicunt poetæ, sed intelligunt cõcomitationẽ ipsi peripatetici, et sic patet solutio ad ambas rationes, verũ de re hac multa diximus in lib. Destru. destru. dispu. 3. in solu. 12. dubii. Hæc de. 2. qõne. Sol. ait tertiã qõnẽ quã dedit Io. Grãmaticus & solutio eius consistit in hoc, q̃ cœli pñt considerari vt corpora, & hoc pacto sunt finiti in velocitate motus, & uigore, atque potentia mouẽdi, & in hoc Sol. q Ioã. Grãmatici conueniunt cũ corporibus generabilibus & corruptibilibus. Nam finitudo vigoris competit corpori in eo q̃ corpus, & ita omni corpori. Alio modo ut sunt corpora simplicia, & sic sunt infinitæ potentiæ in duratione, F cã. n. corruptionis sunt materia & cõtrariũ, & corpus cœleste est ab his absolutum, at quia corpora generabilia sunt materiæ, & contrario admista, ideo sunt finitæ potentiæ in tpe, quare oĩa corpora in rõne corporis uigore finita sunt. In rõne autem talis corporis, vt cœlum in rõne simplicis corporis est infinitum tpe. Hæc corpora autem in rõne qua cõposita sunt generabilia, hæc ad qõnem Ioan. Sed replicabis, quia Aristo. primo huius dixit cœlum esse finitũ, igitur & magnitudine, & ui erit finitum, & ita non æternũ. R̃ndet Auer. dictum Aris. esse audiendũ de finitate quæ consequitur corpus in eo q̃ corpus, hoc est de finitate potentiæ actiuæ, non autẽ de finitate quæ consequitur corpus in eo q̃ compositũ, quod quidem ignorantes deducti sunt in perplexionẽ, erit igitur cœlum tpe quidẽ infinitum ꝑ priuationẽ atq̃ carentiã materiæ & contrarii, finitum autem in qualitate motus per hoc q̃ est corpus. Ex his verificat Auer. tria. Primũ q̃ cœlum est simplex nõ cõpositũ ex mã & forma physicis, & hoc, quia est æternum. Secundum, q̃ G formali non est mãlis, hoc est educta de potentia materiæ, sed separata ab ipsius cœli materia, dãs tñ cœlo constitutionem. Tertium est quonam mõ intelligitur Aris. consequentia, uidelicet q̃ si orbi adderetur stella, aut nõ moueretur, aut tardius moueretur, hoc. n. ꝑ tanto uerũ est pro quanto destruitur portio quia crescit resistentia, de quo satis cõ. 63. dixit. Hæc Auer. in digressione Circa q̃ possem multa dicere, sed qm̃ de his in multis locis diximus, ut in lib. 8. Auscul. phy. in. 12. Meta. & in lib. de Subst. orb. nolo nunc conterere tps in accidentaliter atque obiter dictis, ut ventosi faciunt, qui multa in digressionibus componunt, pauca autem ad textum.

Restat vt de terra dicamus vbi nã collocata sit, et vtrũ ex his sit quæ quiescunt, an ex his quę mouentur deque etiam ipsius figura.

H Hacten⁹ de cœlo deque stellis dixit quaten⁹ mouenẽ, & quia non mouentur nisi circa terrã, ideo per viã consequentiæ sequitur nunc de terra dicere, non quidẽ inquantum est vnum elementorũ, sed quatenus est cẽtrũ mundi. ꝓpterea dixit restat, ut de terra dicamus, notans pñtẽ cõsiderationẽ seq ad dicta ꝑ viã cõseqũtiæ, ꝓponit dicere de põne, de motu, atq̃ quiete, & de figura.

De situ igitur ipsius nõ oẽs eodẽ mõ sentiunt. Nam plurimi quidem ipsam in medio collocarunt, qui cœlũ ipsum finitum inquiunt esse.

Prosequitur, & primo de situ eius, de quo ait nõ oẽs eodẽ modo consentire, nam plurimi quidẽ ipsam in medio collocarũt, hi aũt sunt qui cœlum & vniuersum mũdum finitum faciunt, vt Anaximander, Anaximenes Anaxagoras, Empedocles, et Pla. adiecit aũt notãter q̃

cœlum

cœlum ipsum finitum esse inquiunt, nam qui faciunt ipsum infinitum, vt Parmenides, & Melissus, non ponunt eam in medio, nec in latere, infinitũ.n. medio caret principio & fine. Hæc est de situ terræ prima positio.

Alii uero qui Italiam incolunt, & Pythagorei dicuntur, contrarium sentiunt: nam in medio quidem ignem esse aiunt, terram autem unã esse stellam, ferriq; in orbem circa medium: atq; hoc modo diem, & noctẽ efficere. Insuper etiam aliã huic cõtrariam terram constituunt, quam terrã aduersam nuncupant.

Secunda positio est Pythagoricorum, qui dixerunt in medio esse ignem, terram vero esse stellam quæ circa ignem illum perpetuo circunfertur, per cuius motũ occupando nunc nobis solem, nunc manifestando, diẽ nobis ac noctem efficit, adiiciunt rursus terram aliam huic contrariam, quam græco verbo antichthonã appellãt, latine aduersam & huic contrapositã, hanc nos nõ videre asserunt, quia inter nos & illam mediat terra hæc nr̃a. Hæc est secunda positio de situ terrę, atque eius motu.

Non quidem ad ea quę apparent, rationes & causas accommodantes, sed ad quasdam opiniones, ipsorumq; rationes apparentia reducentes, ornare profecto enituntur.

Docet nunc secundũ quem Philosophãdi modũ hæc positio fluxit, fuerunt.n. duo præcipui philosophandi modi, vnus quidem ex sensilibus, quo Philosophandi modo peripatetici philosophati sunt. nam hi rationes intellectiles uerificabant per experimenta sensata, dicebant enim experimẽtum verorum sermonum eẽ quatenus conformantur sensatis, & ita ex sensilibus philosophia defluxit. Alius philosophandi modus fuit ab intellectilibus, quo Pythagoras & Plato, & alii multi philosophati sunt, hi.n. sensilia reducebant ad intellectilia, & ꝓ tãto vera esse sensibilia asserebant, pro quanto intellectilibus conueniebant, & propterea Aristoteles, inquit. { Non quidem ad ea quæ apparent rationes & causas inquirẽtes, sed ad quasdam opiniones ipsorũq; rationes apparentia reducentes ornare profecto enitũtur. Hæc de positione Pythagoræ. Circa quam animaduersione est dignum Simplicium hanc Pythagoræ opinionem interpretasse hoc modo, dixit.n. Pythagoram appellasse ignẽ calorem solis & stellarum circa medium terræ penetrantem, terram autem hanc materiam uocauit stellam, quatenus sua ad solem habitudine est causa diei, & noctis, appellans hanc moueri quatenus habitudine ad solem variatur, terram huic oppositam voluisse eẽ lunã, est.n. luna terra cœlica. Hæc nostra terra est elementaria, quæ huic contraposita est, quia illa sursum, hæc deorsum est. Dicitur quoque occulta, quia non semper visibilis, propterea quia discurrit per imum terræ quandoque, hoc modo Simplicius reducit põnem hãc in bonũ. Catholici uero aliter reduxerunt, nam hanc terram posuerunt circa ignem infernum perpetua variatione mutari, posuerunt.n infernum in abysso terræ, in quo loco Pythagoras animas cruciari, aut eorum qui male vixerunt, & ad timorem illarum fieri tonitrua, & tẽpestates, ut Aris. narrat secundo Posteriorum, terram huic aduersam dixerunt esse sensualem appetitum, qui coopertus mole hac terrea & corporea non cognoscitur, ideo mouetur pro ratione corporis, & uoluptatis corporeæ. Sunt igiť duæ terræ, altera quæ circa infernum semper variať, & hæc est illa in qua incolimus Alia quæ ex hac processit, qua corpus nostrum procreatum est, huic aduersa, qua tenus illa sub hæc supratendit pro motu appetitus, & ambæ conformiter variantur. Hęc de põne pythagoræ secundum theologos. Auer. autem de mente pythagoræ ponit duas terras, hanc quam incolimꝰ circa ignẽ

Quæ Sim. ã põne Pythagoræ.

Quæ catholici de pone Pyt.

Aue.c.72

A collocatam, motam quidem alteratione, non autem latione. Alteram quæ circa nos reuoluitur atque capita nostra, quæ quando peruenit ad apicem alicuius regionis efficit illi noctem, & per eius interpositionem facit eclipses Hæc Auer. tam & si iste color Auer. sit aperte mẽdax ꝓpea dic aut ut Simplici. dixit, aut ut catholici.

Compluribus etiam aliis uideri poterit locum medium non esse terrę accõmodãdum, non ex his quę apparent fidem sumẽtibus, sed ex rationibus potius: prę stabilissimo.n. corpori prestabilissimum locum conuenire oportere arbitrantur: atq; ignem quidẽ terra prę stantiorem: finem autem ipsis mediis: (ultimum.n. & medium fines sunt:) quare ex his ratiocinantes non ipsam in medio sphęrę, sed potius ignem collocari contendunt. B *Præterea pythagorei cum & id maxime conseruari deceat: quod in uniuerso est pręcipuum: sitq; id quod est in medio tale: ideo ignem qui hunc locum tenet, Iouis custodiam appellant.*

Nunc propõne Pythagoricorum vult argumentari. Et primo ꝓponit quid ꝑ tales rationes accidere posset, & inquit. { Compluribus autem aliis qui nõdum philosophati sunt uideri poterit locum medium non eẽ terræ accõmodandum, non ex his quæ apparẽt, & memoriis, sensibus, & experientiis fidem sumentibus, veluti peripatetici philosophantur, sed ex rationibus intelligibilibus potius. Sic igitur per rationes dicẽdas poterit alicui postero, uideri terrã nõ eẽ in medio. Dixit ãt Ari. alicui postero, quia nemo ante ipsum rem hanc ꝓdiit, nisi pythagoras, post autem ipsum quidam philosophus qui Archidimius dr̃ opinionem hanc his & aliis rõnibus secutus est, ut Simplicius ait. Deinde explicat duas rões, & prima est enthymematica, in cuius antecedẽte sumit C primo p̃stabilissimo corpori cõpetere locum p̃stabilissimum. Nã locus locato similis est. Secundo sumit ignẽ eẽ præstantiorem terra. quod patet lucis p̃stantia, efficacia agendi, & sua spiritualitate. Sumit tertio, finẽ eẽ semper locum p̃stabiliorem locis intermediis, & quia appellauit medium mundi finem, addit ultimũ.n. ut concauũ cœli & medium mundi fines sunt saltem motuũ rectorum. Ex his tribus quasi discurrentes inferunt non terrã in medio mundi, sed ignem esse collocãdum. Hæc ẽ prima ratio, q̃ sumitur a loci p̃stantia, atque corporis nobilitate. Secunda rõ etiam enthymematica est, & sumit primo in antecedente ignem etiam ueluti Iouis thesaurum propter eius p̃ciositatem. Sumit secundo thesaurum eẽ collocandum semper in loco abscõso, talis est medium terræ, propterea ignem qui hunc locum tenet Iouis custodiam, siue thesaurum uocãt, et alibi Pythagoras uocauit locum illum custodiam siue carcerem aliã ob causam, quia ibi animas malorum cogit perpetuis mœroribus D affligi. quæ positio est consona ueritati nostrorum Theologorum.

Quasi medium simpliciter diceretur, & medium magnitudinis, & rei medium esset, atque naturæ, vt enim in animalibus non est idem animalis, & corporis medium, sic profecto et magis circa ipsum vniuersum cœlum est putandum, igitur hanc ob causam non oportet ipsos circa vniuersum perturbari, neque custodiã ad cẽtrũ ipsum reducere, sed illud q̃rere mediũ quale qd est, & vbi est aptũ eẽ, est.n. hoc mõ mediũ p̃ncipiũ, & præciosum, at medium loci videtur magis si-

mile esse ultimo q̃ principio. Medium.n. terminatur, ad terminus est ipse finis, praeciosius autem est continens & finis, q̃ contentum, siquidem hoc sit materia, illud subã constitutionis. Hęc de terrae loco opinãtur.

Respõdet nunc Aristoteles ad rationem, & distinguit mediũ esse duplex, magnitudinis & naturae, est mediũ magnitudinis illud e quo lineae ductae sunt aequales, ut vmbilicus in animali, medium naturae est, in quo est virtus conseruatiua totius, siue sit in situ medio, siue sit in extremo, & hoc modo cor est medium, q̃a in eo est virtus conseruatiua totius. Et ita in coelo duplex est mediũ, magnitudinis quidem, vt centrum terrae e quo ad circũferentiam omnes lineae ductae sunt aequales. Naturę vero est illud, in quo maxime viget virtus conseruatiua vniuersi, & hoc apud Aris est coelum stellatũ, apud Ptolomaeum est Sol ipse, inquit. { Quasi medium simpliciter diceretur, ita ut medium magnitudinis sit mediũ rei & naturae, & non est ita, ut.n.in aĩalibus non est idẽ animalis & corporis medium, nam animalis mediũ est cor, corporis autem vmbilicus, sic profecto & magis circa ipsum vniuersum coelum est putandum, q̃ aliud sit corporis medium, ut centrum, & aliud animalis coelici, vt Sol, vel orbis stellatus. Tunc ex his respondetur ad rões. Ad primã dico nõ semper medium magnitudinis eẽ nobilius, semper n. mediũ naturae est nobilius, & per consequens non oportet ignem collocare in medio mundi tanquam in loco nobili. Sed dices saltem debet collocari in medio naturae, dicendum ꝓpter hoc ignẽ non esse corpus praestantissimum, sed coelum stellatum, vel Sol est tale. Ad secundam patet solutio. etiã per idẽ, quia ignis non est custodia & thesaurus Iouis, cum non sit corporum p̃stabilissimum, nec locus centri est nobilissimum. Inquit, igitur hanc ob causam non oportet ipsos circa ordinem vniuersi perturbari, & hoc quo ad primam rationem, neque custodiam, siue thesaurum ad ipsum centrum reducere, & hoc quo ad secundã rõnẽ, sed oportet quaerere illud eẽ medium, quod est quale, hoc est multae uirtutis, & quid, hoc est magnae substantiae, & hoc ubicunque fuerit, & de tali medio rationes fuissent efficaces, tale nãque medium non est centrũ mũdi, & propterea ponit differentias inter medium magnitudinis, & medium naturae, & inquit. { Est n. hoc mõ medium quod dicitur naturae, praeciosum & principiũ, principium quidẽ, quia vniuersum conseruat, p̃ciosum vero, quia in eo est omnis virtus totius. At medium loci, siue magnitudinis est magis simile vili & ultimo, vltimum quidem, quia continetur et terminatur, vile uero, quia magis materiae q̃ formę comparatur. Ex his patet quanta sit inter media haec dr̃ia, & per consequens illos usos esse sophistico syllogismo, quia acceperunt medium multiplex, ac si vno modo diceretur. Haec ad rationes. Sed mouet Auerroes contra Aristo. dubitationem, nam in lib. de Animalibus Aristo. vult cor ipsum esse in medio, ut rex in medio regni. Hic autem ait non eẽ de rõne medii naturae debere collocari in medio, sed in extremo. Soluit Auer. & bene, aliter eẽ in animali magno, & animali paruo In animali magno pars nobilior est circunferentialis siue extrema, quia illa cõtinet totũ, & propterea illic debet esse id, quod est medium naturae, at in animali paruo concauitas pectoris est nobilissima pars, & ideo illic meruit eẽ cor, & sic loquendo de animali cõiter ad coelicum & morticinum, non est de ratione eius, ut illius medium sit in medio, uel in extremo, sed solum eẽ in loco nobiliori quicquid sit illud, at in animali coelico de ratione medii naturae est, ut sit in extremo. In animali uero morticino de rõne medii est, vt sit in pectore. Haec Auer. & recte. Circa quae debes scire in sphaericis corporibus, & incorruptibilibus esse de perfectione continere, & propterea, quanto corpus

Auer. c. 74

F erit magis e terra remotum, tanto erit perfectius, quia tanto erit magis continens, & sic in animali magno medium naturae, siue uirtutis meruit locum altiorem. In rectis uero corporibus, & corruptibilibus non est de perfectione continere, quia possunt eẽ perfecta & contineri, ut cerebrum est craneo perfectius, q̃q̃ a craneo contineatur, quia craneum est factum pro scuto eius, atq; defensiuo illius, quo non egeret, si esset incorruptibile, & ita in ipsis potest medium naturae, siue virtutis eẽ in medio, ut in medio pectoris, quia ponitur illic, ut clausum & absconsum ne laedatur a multis, talis autem laesio cũ non possit accidere medio uirtutis in sphaericis corporibus, ideo potest eẽ medium virtutis, & tenere extremũ perfectissimum magnitudinis, & sic recte Auer.

Et de quiete atque moto similiter nõ oẽs quidẽ eodẽ mõ putant. Nã qui eã in medio non esse asserunt, circa medium illam moueri inquiunt, & non mõ hãc, sed etiã aduersam, vt prius dictum est. Quidam vero plura etiam talia corpora ferri posse circa mediũ existimarunt, nobis ãt ĩmanifesta ob terrę huius obõnẽ.

F Haec de ipsius terrae loco, & de quiete atq; motu eius ꝓponit non omnes eodem modo sentire, queadmodũ nec de loco Nam alii ut quidam Pythagorei eam non ponunt in medio, sed ignem in medio, & illã circa medium, & hi ipsam circa medium ꝑpetua agitatione torqueri, atque circũferri semper autumant, & non modo hanc quam nos incolimus, quam gen vocant, sed illam terram, quam appellarunt antichthonam, id est huic aduersam, etiam moueri circa medium ignem uoluerunt. Haec est prima positio Pythagoricorum quorũdã. Alii imaginati sunt in medio eẽ ignem, & circa ignẽ eẽ plures glebas magnas, & illas moueri continuo circa ignem, et iterum circa illas glebas moueri hanc nostram quae sua interpositione occultat glebas illas. Sic igitur ambae istae positiones sunt Pythagoricae, & ambae terram moueri G circa ign.m uolunt, licet prima põ duas tm̃ terras concedat, gen uidelicet & antichthonam. Secunda has duas, & adhuc alias interclusas. Animaduerte tamen q̃ meli⁹ haec secunda positio intelligitur, ponendo illas plures terras eẽ antichthonas, & exteras, huic tamen annexas, et oẽs moueri circa medium ignem. Et hoc consonat rationi dicendae, et literae non disconuenit, dicit n. quidam uero plura etiam talia corpora fieri posse circa medium existimarunt, nobis tamen ĩmanifesta, ob terrae nr̃ae interpõnẽ, quia sunt nobis antipodes oẽs, tamẽ mouent̃, ut annexae huic nostrae. Et haec expõ debet teneri, quia non dissonat textui, et rõni ꝓximae conuenit. De interpretatione uero huius secundae positionis, dici potest, ut de prima, quam omitto breuitatis causa.

Qua rõne & lunares deliquationẽs plures fieri dicunt, q̃ solares, quippe cum non tantũ terra. hęc sese obiiciat, sed vnumquodque eorũ q̃ feruntur corporũ.

H Ponit motiuum secundae positionis, nam motiuum primę est tactum dum de loco dixit, ubi debes scire solis eclipsim fieri interuentu Lunae inter oculos nostros et Solẽ, defectus uero Lunae fit interuentu terrę inter Solem et Lunam, et quia uidemus plures lunares defectus, q̃ solares, hoc significat eẽ plures terras, per quarum interpositionem frequentius Luna deficit, quia nunc vna, nunc alia interuenit, at solares rariores efficientur: quia Luna est vna. Est igitur uis rationis plures sunt eclipses lunares q̃ solares: igitur plures sunt terrae q̃ Lunę. Sed Luna est vna igitur terrę sunt plures. Sed debes scire rõnem hanc non ualere: Astronomi.n. obseruarũt nõ effici lunarem eclipsim: nisi per interuentum huius nostrae terrae, quia tunc luna vmbram intrat, & non recipit lumen a Sole, ratio igitur hęc non plures esse terras, sed eiusdem

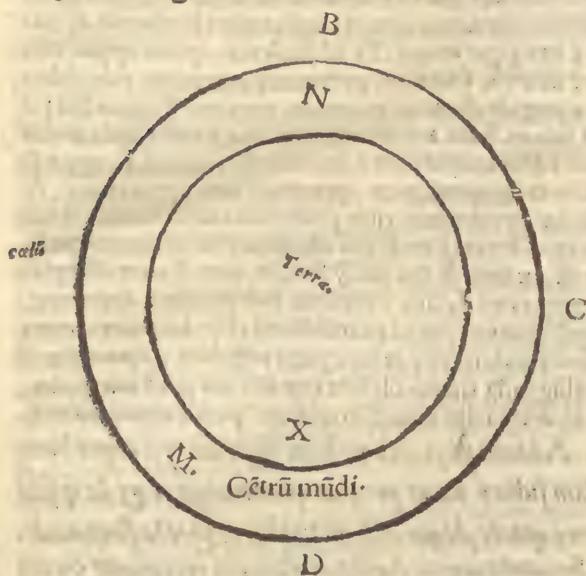
Solis ac Lunae defectus, vnde oriatur.

Sol rõnis Pythagoricorum.

eiusdem terræ plures fieri interuentiones significat, quod sint interuentiones Lunæ inter nos & Solem. Huius autem frequentioris interuentionis, hæc est ratio, quia Luna frequentius caput, vel caudam draconis intrat: at illius raræ interuentionis causa est diuersitas aspectuum, ut dicunt Astronomi, & ita licet Luna & Sol coniūgantur in capite vel cauda, propter diuersitatem aspectuum potest esse non eclipsis Solis, nam in eclipsi Lunæ quæ fit interuentu terræ, nihil operatur aspectus noster, at in eclipsibus Solis operatur, & sic ratio eorum nulla.

Et cum terra centrum non sit, sed per ipsius totum hemisphærium distet, nihil prohibere arbitrantur apparentias accidere.

Soluit cōtra se obiectiones, quia hæc positio uidetur contra apparentias, quia si terra non esset in medio, non semper medietas Zodiaci nobis appareret, & ita plura quam sex signa essent supra orizontem nostrum. Hoc autē est contra Astronomos, qui dicunt tam in die breuissimo quam longissimo esse semper sex signa supra terram, & sex sub terram, consequentia patet, quia vbi terra esset extra medium, ita vt superficies terræ cōuexa nobis antipoda esset extra centrum, tunc ipsa esset vni cœli medietati propinquior, alii remotior, & sic sequitur plura quam sex signa apparere, quia eleuatione sua a cētro discooperiret nobis plus quam cœli dimidium. Debes scire, quod hæc ratio maxime ualet ponendo terram esse eccentricam, sic enim vni cœli dimidio esset propinquior, alteri remotior, & hoc modo ratio habet colorem. Exemplum huius patet hac figura.



Respondet itaque Aristo. & dicit duo Primo, quod terra non est centrum mundi, & hoc forte, quia centrum debet esse indiuisibile, at terra est magnæ dimensionis. Immo maior Luna, & multis aliis stellis. Secundo dicit terram non esse concentricam mundo. Immo eccētricam, quia distat a centro mundi per totum hæmisphærium atque diametrum. x. n. His duobus voluit esse addendū tertium, quod quamquam terra multum distet a medio mundi, talis tamen distantia non prohibet ueritatem apparentiæ prædictę Primo quia terra est insensibilis quantitatis respectu firmamenti. Secundo etiam illa distantia est insensibilis respectu distantiæ ipsius a cœlo, & sic ratio, & apparentia saluatur.

Nam sicut si terra esset in medio, & nos similiter in centro non habitaremus, nihil profecto nunc magis ostenderetur per dimidium diametri nobis distātibus, quam tunc, sic quoque & modo.

Reducit rationem illam in contrarium, ut reduxerūt Pythagorici. erat. n. ratio, si terra non esset in medio, sed

A eccentrica, tunc non semper medietas zodiaci nobis appareret, Pythagorici autem sic reducebant illam in contrarium, dato quod terra esset concentrica, & in medio, & nos superficiem illius incolimus, tunc etiam non dimidiū cœli appareret. tenet consequentia per similem rationē, nam plus distat centrum a cōcauo cœli, quam superficies terræ ab eodem, & propterea pro ueritate vtriusque partis dicendum est, talem distantiam esse insensibilem fere respectu vniuersi. Quo uero ad uerba attinet, in Græco leguntur uerba ualde obscuræ, quæ cum minime intelligibilia sint, ego modo hoc transtuli, nihilque addidi non necessarium, nihilque omisi vtile, ideo inquit. Nā sicut si terra esset in medio, & nos similiter in centro nō habitaremus, sed in superficie, nihil profecto nunc magis de cœlo ostenderetur nobis distantibus a centro per dimidium diametri, quam sup. tunc, ubi centrum habitaremus, & suppleui in Græco sic quoque modo, ubi teneamus terrā esse eccentricā, & sic patet solo pro vtraque parte.

B *Alii vero & ipsam in centro collocatam moueri asserunt circa polum, qui per vniuersum extenditur, veluti in Timæo scriptum est.*

Nunc narrat positionē aliorū, & inquit. { Alii vero & ipsam in centro collocatam moueri asserunt circa polum qui per vniuersum extenditur, ueluti in Timæo scriptum est. } dixit circa polum qui per vniuersum extenditur, quia polus potest sumi pro puncto, siue uertice, qui axem terminat, & pro ipsa axe, quę a uertice ad uerticem extenditur, propterea addit circa polum, qui per vniuersum extenditur: ad denotandum polum hic esse sumptum pro ipsa axe, circa quam cœlum reuoluitur: & ipsa terra etiam: axis. n. cœli per centrum terræ trāsit. Sed tunc est dubitatio, an hæc sit positio Platonis, ut apparet primo aspectu. Ad hanc quæstionem respondet Simplicius non esse hanc mentem Platonis, quia in phædrone asserit terram in medio quiescere: ut alligatā centro, & non est consonum Platonem sibi contradicere. Ad uerba Timęi ait Platonem dixisse terrā ἰλλομένην circa polum: modo ileo per iotam significat alligationem. Arist. uero legit εἰλεῖσθαι per ei diphthongon: quod significat idem quod uerto. Et sic ex Timæo nihil habet. Alexander uero excusat Aristo. & dicit primo Aristotelem non dixisse hanc esse mentē Platonis: sed eē scriptū in Timæo: modo siue Plato dicat contrarium alibi, siue non: ad opinionem Aris. nihil facit. Dicit secūdo: quod siue ileo scriptum sit cum iota: siue cum ei diphthongo: semper intelligitur metaphorice pro translatione: quæ potest versionem significare. Sed replicat Simplicius: quia non uidetur hæc positio Timæi: quia Timæus ibi asserit terram esse in cētro firmatā. Secūdo: quia ileo scribitur per iotam: & ita significat Alligationē. Tertio dato: quod scriberetur per ei diphthōgum: & significaret uersionem: adhuc uersio ipsa non semper significat motum: nā dicimus figurę circulares conuersæ. i. ad oēm partem uersæ etiam si sint quiescentes. Quarto cum dictio illa multa significat: sed debet trahi in bonum Hæc contra Alexandrū. Sed profecto Simplicius temere loquitur: nam in contradicendo Alexandro inculat Aristotelem de liuore: & de ignauia Grāmaticę: & propterea ipse conatur excusare Aristo. ut legi pōt ab eo. Ego uero cū Alexandro consentio: quod fuit fidus & summus Peripateticus. Ad primū dicerem Alexandrum non dixisse hāc esse opionē Timæi: uel Platonis: sed esse scriptū in Timæo: quicquid uelint Timæus & Pla. hæc n. fuit pō: ut dicit Heracliti Pontici. Ad secundum dici potest, quod uerbum ileo, quouis mō scribat, semper metaphorice sumi potest pro motu uersiuo, saltem. Ad tertiū licet nō semper verbo significat ipsum motum, in proposito tamen motum significare videt. Ad quartum, si ibi dictio multa significaret, iam Plato esset vsus æquiuocatione, & propterea dici debet illic uerbum illud non significare, nisi vnum tantum, & vt Aris. dixit Hæc igitur dici possunt pro Aristo. & Platone.

C

D

Dubitatio circa pōnē Platonis de motu terrę Pō Simp.

Quæ contra Simpl.

B *Ita prope modum & de figura ipsius ambigitur, nam aliis rotunda, aliis plana perinde, vt tympani figura videtur esse, hanc coniecturam secutis, nam cum exoritur, atque occidit sol, rectam & non curuam ab ipsa terra occultationem facere uidetur, oporteret.n. si rotunda esset terra, curuam fieri diuisionem.*

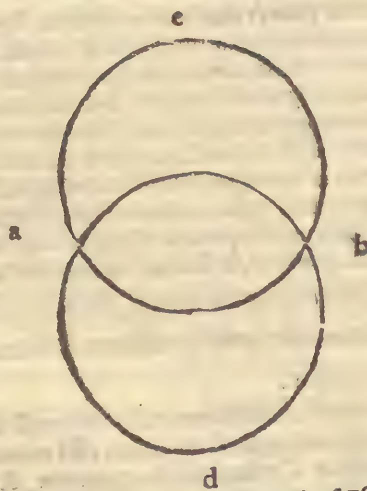


Terra.

G Nũc etiam de figura vult ponere opiniones, & asserit alios posuisse terram rotundam, alios posuisse planam, saltem quo ad eam partem, quam nos incolimus ad modum tympani. Et pro secunda positione ponit rationem primam, quæ potest ad enthymema sic reduci, Sol cum occidit vel oritur ortum & occasum facit secundum intersectionem rectam, igitur uel terra, uel ambo sunt recta. tenet consequentia ex. 3. Geometriæ lib. vbi dicitur quoties duo circuli sese intersecant, eorum intersectio debet circularis esse, ueluti etiam patet in Solis & Lunæ defectibus, nam Luna Solem intersecat per lineam circularem. añs patet ad sensum, nam sit Sol a, terra b, & occultet se Sol ad occasum nostræ regionis, apparet linea c d, quæ fit ex Solis & terræ itersectione, recta, & nõ curua.

Non aiaduertentes solis ad terrã intercapedinẽ, neque ambitus magnitudinem, qũo parui circuli si longe distauerint, ad rectã lineam uidentur intersecti, propter igitur hanc apparentiam non oportet ipsos terrę molem opinari rotundam non esse.

Rñdet Aris. huic rationi, quia non sunt cætera paria in corporibus rotundis valde distantibus, & parum distantibus, similiter paruis & magnis. Sunt igitur duæ causæ illius apparentiæ in occultatione Solis. Prima est Solis ad terram magna intercapedo. Secunda est magnitudo ambitus terræ ad Solis apparentem magnitudinẽ. Signum autẽ affert Aris. in paruis circulis, utpote a c b, & a d b. Nam si hi valde distant, sectio eorũ apparebit recta, utpote per lineam a b: quare & in occultatione, Solis etiã recta uidebitur sectio, tanto magis, quanto ipsa terra maior ipso Sole apparuerit. Et ideo Aris. ait, igitur propter hãc apparẽtiã non oportet ipsos terræ molem opinari rotundam non esse.



F Et hoc declarat Auer. bene, & inquit. Esse determinatum in Astrologia ꝑpter remotionem Solis a terra, Auer.c.76 & a nostris oculis maximam, apparere circulum intersectionis adeo paruum, ut non uideatur, est.n. terra magna respectu Solis, & Sol paruus respectu terræ, ideo cõparatione terræ, arcus ille est paruus, & propterea videt̃ recta sectio. Secus est in eclipsi Solis, nam Luna est prope Solem, & apparet magna respectu Solis, ꝑpterea sectio illa est notabilis, & ita apparet arcus sectionis notabiliter. Sic igitur arcus sectionis, qui fit in Solis occultatione, est adeo paruus, ut non discernatur, eo quia Sol apparet ualde paruus respectu apparitionis terræ. Arcus uero sectionis, qui fit in separatione Solis & Lunæ apud eclipsim apparet magnus, quia ambo luminaria apparent fere ęque magna. Et addit Auer. ꝙ siue apparentia hæc sit uera, siue non, propter apparentiam non debemus negare demonstrationem, maxime si apparẽtia potest saluari. Sunt autem rationes duæ, prima, quia ambulanti ad septentrionem a meridie sibi quædam apparẽt stellæ in septentrionem, quæ antea non apparebant, & aliquæ occultantur, quæ prius non erant occultæ. Hoc autem esse non potest nisi ob terræ rotunditatem. Secũda est, ex ortu & occasu syderum, nam si terra esset plana æque cito sydus omnibus habitantibus appareret, quod contrarium est manifestum. Ex his patet terram esse rotundam, & per hæc patet regulam geometriæ eẽ intelligendã qñ circuli sunt ęquales uel parũ inæquales, & in debita distantia, sub qua arc⁹ possit uisum mouer̃.

Addunt pręterea & hanc figuram ipsi atque hanc illam subire aiunt, propter quietem igitur & de ipsius terrę quiete, deque etiã motu plures ꝑfecto sunt modi.

Secundo arguit Aristo. terram esse tympanilẽ vtraꝗ ex parte, & vis syllogismi est, omne immobile talẽ dẽt habere figuram, per quam non mouetur, nec sit aptum moueri, sed talis est figura tympani, igitur terra est tympanilis. & quia plures de ꝗete & motu terræ dictæ sunt opiniones, propterea concludit plures esse modos dicen-
H di de motu terræ, & de quiete. Circa hanc rationẽ de- Auer.c.77
bes scire, ut Auer. innuit, ꝙ quies terræ põt esse a pluribus causis, quarum vna forte esset tympanicies terrę, alia æqualis vndique partium accessio ad centrum. Dicit modo Auer. ꝙ a causa ad effectum bene ualet, quia si est tympanilis, igitur quiescit, & ꝑtes vndique æqualiter ad centrum accedunt, etiam sequitur esse rotundam, econtra uero ab effectu habente plures causas veritatis ad alteram illarum non valet, non.n. sequitur, terra ꝗescit, igitur est tympanilis, quia esse potest ob accesionẽ, & quia Aris. vidit (vt dicit Auer.) leuitatẽ huius rõnis, propterea dimisit illius solutionem.

In ambiguitatẽ igitur oẽs incidere necessariũ ẽ, forsasse.n. mẽtis exptis ẽ nõ admirari, cur nã parua qdẽ terrę ps, si in sublime tollatur, relicta feratur, qesce-

reqꝫ non appetat, maiorqꝫ velocius feratur. Vniuersa āt si quis ipsam in sublime eleuatā dimittat, fertur ꝑfecto, nunc uero tantum pondus quiescit. Insuper etiam si quis partibus ipsius eleuatis, antequam cadant, terrā dimoueat, deorsum mouentur si nihil obsistat. Quare dubitatio quidē oībus iure ob philosophiam emergit. A

Mouet quæstionem Arist. cur terra nō cadit, sed semp immobilis existit, & arguit q. debet cadere. Primo, eadē est ratio totius terræ & vnius glebæ, sed vna gleba semp descendit quousqꝫ non inuenit resistens, igitur tota debet descendere, donec non inuenit resistēs, at cum nullum sit resistens, propterea admiratione digna est tantæ molis quies. Quo vero ad verba attinet, debes scire verba illa, vniuersa autem si quis ipsam in sublime eleuatam dimittat, fertur profecto legi uidentur negatiue, hoc modo videlicet non fertur, quod stare non potest: terra enim tota si extra cētrum ponatur, semper mouebitur, donec medium eius efficiatur medium mundi, & propter ea illud uerbum debet legi, vt transtulimus, quoniam ο᾽ νκᾶν, vt in græco scribitur, sonat affirmationem quādoqꝫ. Tu vero qui græce sapis, considera. Secundo arguit, particulæ terræ quæ sustinentur in aliquo firmo, si eleuatæ fuerint, & antequam cadant, remoueatur sustentaculum, & terra ipsa cadet, donec inuenerit resistens. Sed supple tota nullū habet obstaculum, igitur debet cadere. Hæc Aristo. pro quæstione, propterea infert, quare dubitatio quidem iure omnibus ob philosophiam emergit. B

At solutiones circa rem hanc nonne quispiam profecto admirabitur, quo ipsę videntur magis absurdę dubitatione? quippe cum alii ob hæc terrę partem quæ infera est, infinitam esse contendant, ipsam infinita in re radicatam dicentes, veluti Xenophanes colophonius inquit, ne molestè ferant, qui causas quærunt.

Mota quæstione vult soluere. Et primo proponit quales nam sunt antiquorum solutiones, & inquit. { At solutiones circa rem hanc assignatas nonne quispiam profecto admirabitur, quo ipsæ videntur magis absurdæ dubitatione q.d. q̄ sic, & ꝑpterea absurditatem illarū explanans, declarat opiniones Philosophorū antiquorū, & inquit. { Quippe cū alii ob hæc terræ partē, quæ infera est quæqꝫ uergit versus imū infinitā rē & contendant, ipsam in infinita re radicatā esse dicentes, qua sustentatur ne cadat, ueluti Xenophanes colophonius inquit, hanc enim causam assignat breuiter ne qui quærunt causam questionis dictæ, negotio, & inquisitione nimia molestentur, ac vexentur, & ita hoc dicit ad euitandum laborem. C

Pō Xenophanis colophōii de terræ qēte.

Sed Empedocles hoc dicto attonitus, ita inquit. si infinita est terræ profunditas, atque immensus æther, quę per multas linguas oraque iam dicuntur, parum de uniuerso sapiunt.

Increpat Arist. pōnem Xenophanis auctoritate Empedoclis Agrigentini, qui suis in carminibus, quæ de pħia conscripsit. Xenophanem derisit, dicens, si infinita est terræ in deorsum profunditas, et immensus æther, vt Xenophanes ait, quæ per multas linguas oraqꝫ multorū diuulgantur, plebeia sunt, atque parum de philosophia vniuersi, atqꝫ rerum naturæ sapiunt, immo sunt penitus ab omni pħia de vniuerso mūdo, & rerum aliena. de vniuerso quidē mundo, qa ꝑbatum est in lib. 1. cœlū esse oī ex parte finitū, de rerū uero natura qa ꝑbatū est grauitatē terræ, & cuiusqꝫ elñti qualitatē finitā esse, & propter hæc Arist. nō aliter cōtradixit Xenophani, q̄ auctoritate sapientis Empedoclis, qui opinionem illam derisit.

Alii uero ipsam super aquam residere aiunt, hanc enim sentētiam vetustissimam accepimus, quam Thalem Milesium tulisse ferunt, qui per natationem causa ita quiescere asserit, perinde atque lignum, aut aliud id genus, & enim nihil horum in aere manere est aptum sed super aquam.

Secunda positio est Thaletis Milesii, dicentis terram quiescere, quia super aquas natat veluti lignum, aut id genus super aquas stat, & non descendit. & dicit notanter super aquas, quia nihil horum est aptum in aere manere, sed super aquam, vt naues, & cætera id genus.

Quasi non eadem sit de terra ratio, et de aqua, quæ terram sustinet, neque enim aqua sublimis apta est permanere sed semper super aliquod est. Preterea ut aer leuior est aqua, ita & aqua est leuior terra, cur igitur nam id quod leuius est subsidere putant eo quod suapte natura grauius est. Præterea si tota est apta sup aquā manere, ipsius etiam quāuis particulam identidē aptā esse pateret, at hoc nunc nequaquā fieri uidetur, nam quæuis pars in fundum fertur, tantoqꝫ uelocius, quanto maior fuerit. B

Obiicit nunc Aristoteles Thaleti primo, quia eadem de aqua ipsa remanet difficultas. quidnam sustinet ipsam ne deorsum feratur. Secundo, quanto aqua est aere grauior tanto terra est grauior aqua, & aer causam aquæ nō prohibet, pluuia nanqꝫ sui grauitate aerem findens, descendit, igitur nec aqua casum impediet terræ. Tertio glebula terræ in aqua descendit, & maior gleba celerius, vt quæ maiorem habeat aquæ diuidendi atqꝫ findendi virtutem, igitur multo pocius vniuersa terra in aqua apta est maneri. Hæc Arist. contra Thaletem.

Debes scire (vt Auerroes ait) Aristotelem Xenophani non contradixisse, sed Thaleti. Primo, quia Xenophanes assignauit causam accidentalem, quia non modo terræ, sed aliis elementis accommodabilem, omne enim corpus quatenus infinitum, est immobile. Secundo, quia illi positioni in libro primo est obiectum, vbi probatum est nullum esse corpus infinitum. Secundo debes scire etiam Apud Auerroem, quod licet secundum rem, per quantum aqua est aere grauior, per tantum terra sit grauior aqua, non tamen quo ad apparentiam, nam aqua descendit in aere usque ad illius concauum, & aer a profundo aquæ ascendit ad conuexum aquæ terra uero licet descendat in aqua, non tamen apparet aquam ascendere ad conuexum terræ si in fundo terræ collocata sit. Secundum tamen rei veritatem comparatio est eadem, quia licet aqua stet in poris terræ, oportet putare hoc non esse naturaliter, sed ex ordine uniuersi. Et si dicas cacabum cupreum supernatare in aqua Respondet Auerroes hoc esse propter concauitatem cacabi quæ plena aere supernatat, atque supernatare facit cacabum ipsum cupreū. Hæc Auerroes. C D

Aue. c. 79

Videntur tamen vsque ad terminum quędam quærere, non autem vsque quo est dubitatio possibilis, est enim nobis hic omnibus mos non ad rem facere questionem, sed ad eum qui contraria dicit, & enim in seipso eousque quęrit, quousque ipse contra seipsum obiicere nequit. Quo circa recte quęsiturum per instantias obiicere oportet, quę generi sunt accommodatæ, hic autem est, qui oēs differentias contemplatur.

Nunc excusare videtur illos, & declarat quales fuerit ueterum inquisitiones, vbi debes scire, quod inquisitio

Disputatio dupliciter fieri pōt.

ueritatis dupliciter debet fieri, uno modo ad opponentē tantum: alio modo simpliciter. ad opponentem quidem fit, quando nullum opponentis relinquitur argumentū insolutum, & tunc credimus recte philosophatos esse, cū nulla opponenti relinquitur replica contra nos respondentes, & hoc genere philosophandi philosophantur sophistæ, & sorticolæ, captiunculatores oēs, et magna pars hoīum, qui temporibus nostris philosophātur: hi.n modo in circulis disputatoriis aduersariis contradicant, & cōtra se nullam ab aduersario relinquant replicam credunt plene philosophatos sese ec. Alio modo inquisitio fit simpliciter, quando & obiectiones remouentur aduersantiū non modo quæ sunt, sed oēs obiectiones quæ possunt fieri, & quæ regulā præbet remouendi infinitas obiectiones, si infinitæ esse possint, & hac inquisitione elaborarūt sapientes, parum ad gloriam attendentes, sed solū ad rei veritatē, qua & Plato, & Arist. & cæteri clarissimi philosophi enitebantur philosophari. Inquit Aristo: videntur tamen vsq; ad terminum quendam quærere, quia vsque quo possint soluere quæstiones suarum obiectionum nō autem vsq; quo dubitatio est possibilis, & nūc & postea, cum non præbuerint regulam remouendi omnes quæstiones possibiles, & tunc quasi extra consuetudinem excusationem affert dicens. est enim nobis hic mos non ad rem facere quæstionem, sed ad eum qui contraria dicit. et per consequens solum ad opponentem studio gloriæ Et posuit Arist. se inter hos ob modestiam, ne videatur sui iactator, & declarat quonam modo sic inquirant, dicens & enim in seipso eousq; quęrit, quousque cōtra seipsum obiicere nequit, & sic ad præsentes obiectiones tm̄ aduertit, non ad poßes fieri a quouis. Ex his quasi monet philosophantes per optimum pręceptum, & inquit { Quo circa recte quæsiturum, per eas obiicere oportet instantias, quæ generi sunt accommodatæ, & non per sophisticas ac extraneas, quæ genus trānscendunt, sed per instantias proprias, quæ generi accommodantur, hic autem est qui oēs differentias illius generis cōtemplatur, ex quibus vera rei colligitur definitio, quę est principium demōstrationis. Ex his sequitur, q; qui vult perfecte inquirere, debet perfectam rei definitionem colligere, nam per talem cognoscit perfecte rem ipsam, atq; omnia accidētia de re per eadem ostendit, & tandem remouet omnes rationes atque quæstiones quæ sunt vel esse possunt. Nam perfecta definitio est, quæ nata est soluere omnes quæstiones contingentes in re ipsa. Hæc Arist.

Auer. c. 80 Auerroes autem in cōmen. talem innuit distinctionē, q; inquisitio potest fieri dupliciter, vno quidem mō usq; ad quæstionis finem: alio modo ad finem disputationis, ad quæstionis quidem finem, fit inquisitio secundum potentiam demonstrationis, cuius documentum ponitur secundo posteriorum, vbi dicitur talem inquisitionē fieri inuentione ultimæ differentiæ. Ad disputationis vero finē fit, quando secundū posse dialecticū, fit, quod est aut in seipso, vt quando omnes obiectiones, quas sibi ipse facit, tolluntur aut ad alium, ut quando tollūtur oēs opponentis obiectiones, ueteres igitur faciebant inquisitionem secundum finem disputationis. Hæc Auerroes.

Anaximenes uero, & Anaxagoras, & Democritus latitudinem causam esse dicunt, per quam ipsa terra manet, non. n. diuidere, sed operire aerem inferum asserunt ipsam, quod quidem facere videntur ea corpora, quę latitudinem habent. Hęc enim & a ventis cum difficultate moueri possunt ob adhesionem. Hoc igitur idem sua latitudine terram facere ad subiectum aerē dicunt, hunc uero cum locum non habeat sufficientem ad quem migret, densum deorsum quiescere aiunt uelu ti aqua in clepsydris. Quod autem magnum pondus as- E *sumptus, & manens aer ferre posit, plures alias coniecturas addidere.*

Tertia solutio est Anaximenis, Anaxagoræ, & Democritici, dicentiū terrā esse latā quo ad oēs partes velut quadrangulum, & sua latitudine in aere detineri ne deorsum cadat, quod quibusdam coniecturis persuadere enitebantur. Primo, quia terræ latitudo facit, vt aer inferus non diuidatur. Secundo, quia uidentur corpora lata vehementer ventis resistere, quia sunt valde firmata in fundamento. Tertio, quia aer subinferus densus est, & non habet locum ad quem feratur veluti aer inclusus in clepsydris, vbi enim sit vas habens in sui summitate paruū foramen & obturatum, & infra in fundo unum aliud foramen non obturatum, & subito submergatur in aqua, aer interior clausus, quia nō habet quo diffugiat, aquam non permittit intrare. Et simili modo aer subsidens terrę compressus ab ea, nec habens locum vnde diffugiat, non permittit terram descendere. Et a longiori oratione sese excusans, inquit. { Quod autem magnum pōdus assum-F ptum & manens, aer ferre possit, plures alias coniecturas addidere, vt de tribus inflatis, & folle, & id genus, quæ possunt magnū pondus sustinere. Quo vero ad uerba attinet, cum Arist. ait, veluti aqua in clepsydris, non intelligas absolute, sed hoc modo, quod aer, uel aqua in clepsydris, quando alterum foramen obturatum est, non permittit corpus aeris uel aquæ subintrare, quia non habet aqua, vel aer inclusus unde diffugiat.

Auerroes autem resoluit textum ad tres rationes. Prima est latitudo terræ, quæ est diuisioni inepta. Secunda est, quia aer locum non habet ad quem diffugiat. Tertio confirmatur per exemplum de utre & aere dēso, qui magnum pondus sustinet. Auer. c. 81

Sed primum quidem si non lata figura sit terrę, propter hoc quiescet nonne. Nam quietis non latitudo causa est ex his quę dicunt, sed magis magnitudo, ob loci si G *quidem angustiam aer ipse cum non habeat exitum, ob multitudinem manet, qui quidem multis est eo, quia a magnitudine ipsius terræ magna comprehenditur, quare idem est, & si rotunda quidem sit terra, modo tanta sit mole. Manebit enim ex illorum sententia.*

Obiicit nunc Arist. huic pōni. Primo, quia si rationes hæ essent efficaces, ꝓpter easdem si terra ponatur rotunda maneret non minus ab aere sustentante, nam ita aer cōprimitur a magno corpore si latæ figurę sit, sicut cuiusuis alterius, modo sit magnum, & sic si esset rotunda & magna, adhuc aerem comprimeret, has rationes iccirco breues expono, quia sunt claræ, atque non nimis utiles, sat enim est rerum sensus.

Auer. autē forte uidens hanc rōnem posse habere cauillum suppler Arist. esse contentum hac ratione, q̄a acutius postea cōtradicet. Addit tñ rōnes pro Aristo. & ar- Auer. c. 82
H guit primo, quia uel aer per latera potest exire, & terræ recedere, uel non. Si potest recedere, terra non quiescet, quia aer per latera recedet, & descendet terra. Si uero aer non potest recedere, tūc terra comprimet ipsum cuiusuis figuræ sit & sic ratio Arist. ualet. Secundo, non datur maxima aeris vel aquæ condensatio, igitur non est deueniendum ad resistentiam qua aer resistat propter impossibilē ulterius condensationem. Ex hoc loco colligit ad mentem Auer. non dari summā aeris, uel aquæ condensationem, siue maximam condensationē. Quod aliqui sic probant, quia sit. a. aer maxime condensatus per te, & in nūc quod est præsens applicetur sibi. b. pōt cōdensare, & quæritur, utrum immediate post hoc a. ipsum erit, uel non, si non erit, tunc illud fuisset ultimum instans esse eius, si uero erit, tunc magis condensabitur. In cōtrariū est Auer, in primo capite de sub̄a orbis, ubi expresse concedit ma

ximã cõdensationem in aere uel aqua,& alibi,& hoc te neo. Tunc ad auctoritatem Auer. hic dici potest ipsum eẽ locutũ de cõdẽsatione mathematice cõsiderata, quo mõ loquebãtur antiqui, q oĩa ad mathematica reduxerunt, nã hoc mõ cõsiderãdo cõdensationẽ nõ habet maximũ nec minimum, quia vt sic non habet partes summæ proximas nec summe remotas. Ad secundũ dico, ꝙ primũ instans applicationis est primũ corruptũ esse aeris summe condensati,& ita ratio concludit dari primum nõ esse rei permanentis. Sed replicabis aut. b. applicatur enti, vel non enti. Si enti, igitur applicatur condensatissimo,& sta bit argumentum. Si non enti, tunc applicatio nulla est. Amplius, oẽm corruptionẽ præcessit alteratio,& sic in instanti applicationis non põt esse corruptio, quia tunc subita esset,& nulla præcessisset alteratio. Ad primum dico, ꝙ applicatur enti in potentia, quia in illo instanti applicaẽ aquæ, quæ fuit aer, vel põt eẽ,& hoc sufficit. Ad secundũ dici põt verbum Arist. esse vlr verũ exceptis maximis & minimis, aut forte Aristo. loquitur ẽm considerationem vlẽm, vt. 6. Physi dixit Auer. cõ. 15.

Omnino autem ad eos qui ita de motu loquuntur, non quidem de partibus est contentio, sed de aliquo toto atq; vniuerso, a principio enim definitum est utrum aliquis motus naturalibus corporibus insit, an nullus, & vtrum naturalis quidem penitus nullus sit, violentus autem sit.

Quicquid velit Expositor, Arist. nouũ principium facit, quia vult tractare põnes subtiliores, & veritatem de causa quietis terræ. Vbi debes scire, ꝙ in materia de motu potest esse qõ generãlis & spãlis generalis quidem qõ est, vtrum aliquod corpus naturale mouetur uel nullum mouetur. Et si moueẽ, vtrum oĩs motus sit naturalis, vel omnis violẽtus. spãlis autem qõ est dato, ꝙ mouetur aliquod vt terra, pp quid particula terræ mouetur, & tota quiescit,& de igne silr pp quid totus non mutat locum, & pars sic. Arist. igitur primo proponit id, in quo antiq facile,& in quo difficile tetigerunt,& inquit. { Oĩno aũt ad eos qui ita de motu loquuntur supple alicuius corporis aliquid fuit facile, aliquid difficile,& hoc subdit nõ quidem de partibus est cõtentio, nam possunt assignare causam, cur gleba moueẽ,& cur quiescit, nemo enim in hoc ambigit. Sed de aliquo toto atq; vniuerso, vt de tota terra est contentio, cur quiescit & nõ mouetur, deinde quasi causam assignans & sese excusans a longiori tractatu, inquit. { A principio. n. definitũ est vtrũ aliquis motus naturalibus corporibus insit, an nullus,& si insit, vtrum naturalis quidẽ penitus nullus sit? violentus autem sit? Hæc. n. duo sunt in primo definita, igitur nõ sunt amplius repetenda. Sed quærendum est de primo pp qd videlicet, particula quidẽ moueẽ, vt gleba,& tota terra nõ mouetur, circa quid igitur restat qõ,& quid antiquis facile, & quid difficile fuerit, ex his perspicuum est.

At cum de his sint determinata, quæ pro facultate præsenti potuimus his tanquã ueris vtendum est. Si. n. nullus est horum naturalis motus, nullus erit violentus, si vero neq; naturalis, neq; violentus est nihil prorsus mouebitur. Hæc enim ita esse prius determinatum est, atque etiam nihil posse quiescere, vt. n. motus alius naturalis, vel uiolentus, ita quoq; quies, at si aliquis motus naturalis fuerit, neque uiolenta latio solum, neque quies erit.

Hactenus quid facile,& quid difficile antiquis fuerit, & rursus quæ generatim definita sunt, sumpsit, nunc vero vult supponere quædam, quæ accipit ex qõnum di-

A ctarum solutione: nam licet dictæ quæstiones non erant repetendæ, tamen solutiones sunt sumendæ, vt suppositiones ad ueritatis inquisitionem,& uidetur primo aspectu arguere hypothetice a destructione antecedentis, & non arguit. Sed sumit duo. Primum si non est motus naturalis aliquis, tunc uiolentus, nec erit aliquis, nec quies naturalis, nec uiolenta, sed nihil penitus mouebitur, deducitur cõsequentia, si non est motus naturalis, non est uiolentus, nam naturalis & uiolentus sunt respectu eiusdem. Vltra si non est uiolentus, nec naturalis, per idem, & si non naturalis, neq; uiolentus, nihil mouebitur penitus. Hęc. n. prius ita esse determinatum est, cum quibus, etiam determinatum est nihil posse quiescere, quia si nihil prorsus moueri potest, nihil quiescere poterit. Motus enim & quies circa idem subiectum sunt fieri apta,& ut motus est alius naturalis, alius uiolentus, sic quoq; quies. Hæc est prima suppositio. Secũda suppositio est si motus naturalis fuerit, tunc neq; erit uiolenta latio solum, neque quies uiolenta solum. Immo erit aliquis motus naturalis,& aliquis uiolentus, aliqua quies naturalis,& aliqua

B uiolenta, tenet enim ratio per idem argumẽtum. Vbi debes scire, ꝙ uis processus Arist. uidetur prima facie ab opposito antecedentis hoc modo, si nullus est motus naturalis, nullus est motus,& nulla est quies, igitur si est aliqs motus naturalis, neq; omnis motus erit naturalis, neque omnis uiolentus, neq; oĩs quies est uiolenta, sic enim uidetur arguere Aristo. prima facie. Sed re uera non arguit quia tunc peccaret in Logica, non. n. ualet ab opposito antecedentis nisi in conuertibilibus. Melius igitur dicẽdũ Aristo. duo fecisse supposita disperata pro decisione problematis propositi,& hoc est melius, vt mihi videtur

Occurres primo, quia Arist. fecit diuisionem penes cõtraria hoc pacto, utrum oẽ corpus habeat motũ, uel nullũ habeat,& habet, utrum omne habeat violẽtũ, uel nullum habeat uiolentum. Videtur ꝙ melius fecisset, ut in. 8. lib. Physic. fecit, utrũ aliquod corpus habeat motũ naturalem,& aliquod uiolentum. Dici potest, ut ex uerbis Auer. colligi potest in propositionibus per se non referre ulr,& particulariter proferre, impoẽ. n. est dare cor-

C pus quoddam, quod motum habeat naturalẽ,& quoddam quod non habeat: oĩa. n. sunt eiusdem naturalitatis.

Secundo occurres, quia Arist. intulit, si aliquod corpus nec naturalem, nec uiolentum habet motum, igitur nullũ motũ, contra, nã ignis in ꝓpria regione nec naturalẽ habet motũ, nec violentũ,& tñ habet motũ quo mouetur ad motũ cœli. Dici põt diuisionem Arist. esse audiendam in motibus rectis, de reliquis uero alibi dictũ est. Debes scire de mente Auer. ꝙ oẽ quod naturaliter mouetur, naturaliter potest quiescere. Primo ex definitione naturæ, quæ est principium motus & quietis. Secundo, qa quot modis dicitur medium in finem, tot modis,& finis dicitur. Sed motus qui est medium in quietem, dicitur naturalis & uiolentus, igitur & quies in termino ad quem, dicitur naturalis,& uiolenta. Secundo debes scire etiam ex eodem com. ꝙ si aliquis motus est alicui naturalis, hic illi eidem non potest esse uiolentus,& si hic est naturalis & non uiolentus, quies in termino ad quem est etiam illi

D naturalis,& non uiolenta contra, etiam ubi quies in termino ad quem uiolenta alicui fuerit, motus ad illam etiã uiolentus erit,& quies in termino a quo naturalis eidem erit. Ex his infert Auer. ꝙ si terra ad medium naturaliter mouetur, tunc ipsa uiolenter extra medium quiescit,& si a medio mouetur uiolenter, tunc ibi quiescet naturaliter aliter nullã haberet quietẽ, quibus patet solutio problematis Arist. pp qd terra quiescit in medio, hoc. n. (ut melius diceẽ) est, qa est naturalis terræ dispõ:& locatio.

Quare si vi quiescit nunc de terra, in medium etiã accessisset ob conuersionem, quam quidem causam oẽs dicunt ex his quæ feruntur in humidis, & circa aerem

Auer. c. 85.

Auer. c. 84

accidunt. In his .n. maiora semperq; grauiora, ad medium ueniunt côuersionis, quocirca & terram oẽs qui cœlum generant, in ipsum uenisse medium aiunt.

His suppositis antequã ad solutionẽ accedat quasi per uiam consequentiæ concludit positionem Empedoclis, & inquit: quare si ui quiẽscit nunc terra: & supple tu nullo dictorum modorum quo ueteres processerunt quiescit sequitur etiam ut in medium accessisset ob cœli côuersionem, quã quidem ex sui proprietate causam oẽs dicunt ex his quæ feruntur in humidis, & circa aerem accidunt: videmus enim cũ aqua ponitur in motu valde circulari, & proijciatur lignum in illa, mox lignum ad mediũ ducitur, & hoc idem apparet in aere, quo voluitur cadus plenus aquæ, & nõ cadit. est enim côuersio & motus circularis sui proprietate pellens ad medium conuersionis, qua ratione & terrã oẽs qui cœlũ generant, in ipsum venisse mediũ aiunt, vi videlicet, pulsiua conuersionis quæ naturaliter ad medium pellit. Animaduerte ꝙ hęc positio non sequitur ex suppositis, sed quasi per hoc quia nõ restat alia positio dicenda.

At quia manet, causam quærunt. Vbi & alii ex latitudine & magnitudine hoc modo causam dixerunt. Alii vt Empedocles cœlum conuersione sua velociore quã sit & terræ ipsius motus lationem eius impedire, veluti in aqua fit, quæ in Cyathis est, etenim hæc Cyatho circũuecto, & si persępe in labra vsque infera ducatur aeris, non fertur tamen deorsum apta deorsum ferri, eandem ob causam.

Epilogat positiones duas omittens alias tanquã friuolas, & hoc inquit, at quia manet, & hoc vident oẽs, admirati causam quęrunt, vbi alij ex magnitudine alii est vi cõuersionis causam afferunt, veluti ex Empedoclis exemplo aquę non cadentis ex circũuectione Cyathi. Hæc ex dictis, & translatione patent.

Auer. c. 85 Debes scire (vt Auer. innuit) veteres oẽs de motu terrę conuenisse, omnes enim dixerunt motum terræ esse propter expulsionẽ factam a cœli conuersione. De quiete vero non conuenerũt, ꝗa alii quietis causam ex magnitudine, alii ex vi côuersionis, alii aliis modis assignauerunt.

At si neque conuersione, neque latitudine cohibente, quo nam ferretur aere quidem ipso subtermeante, ad medium enim vi mota est, vi quoque in ipso manet. Sed cum aliqua latio sit secundum eius naturã sibi necessaria hæc igitur est, ne ea quã sursum pergitur, an ea qua deorsum, an alia quędam, aliquam enim esse necesse est. Quod si non est magis ea qua sursum, quã ea qua deorsum itur aer superior lationem ad superius nõ prohibet, igitur nec is aer qui infra est, eam prohibebit quã deorsum pergitur, easdem enim causas eiusdem quorundam esse necesse est.

Nunc cõfutat has positiones et primo insimul, hoc pacto, si terra quiescit aut côuersione cohibente, aut latitudine aerem coartante, violenter quiesceret in medio, tunc vltra, terra quiescit violenter in medio, igitur aliquo alio motu mouebitur naturaliter, modo hoc non videtur, ꝗa nec deorsum magis ꝙ̃ sursum, nec econtra, inquit, at si neq; conuersione cohibente, neq; latitudine coartante terra quiesceret, hoc est si esset remotũ omne impediẽs, quo nam ferretur aere quidẽ ipso subtermeante atq; cedente, vt per casum ponatur, & probat ꝙ debeat ad aliquem locũ moueri, & inquit, ad mediũ enim vi mota est scd̃m

B oẽs, ꝗa in hoc conueniunt, vi quoq; in ipso manet, vt consentiunt, sed cum aliqua latio est sibi ẽm naturã necessaria, hæc igitur, est ne ea qua sursum pergitur, an ea qua deorsum, an alia quodã. Dico hoc, ꝗa aliquã esse necesse est, nec uitari potest per suppositiones, & cũ nõ possit assignari nisi motus ad mediũ ipsa ad mediũ quiescet naturaliter. Addit tamen speciatim contra ponentes latitudinẽ, & inquit, ꝙ si nõ est magis ea qua sursum quã ea qua deorsum itur, aer superior lationem ad superius non ꝓhibebit, quia nõ resistit ꝓmenti, igitur nec is aer ꝗ infra est, eã prohibebit, qua deorsum pergit̃, ꝗa simili ratione non resistit illi, oportet enim resistere si terra coartaret atque pelleret, & quia conclusum est ipsam nõ magis deorsum quam sursum tendere, nec ipsa magis sursum quam deorsum pellet, uel coartabit, & sic omnino nulla est causa ex coartatione aeris accepta. Hæc contra hos argumentatus est insimul.

Prętera illud etiã ad Empedoclẽ aliquis dicet, quando .n. elnta seorsum a lite distabãt, quę nã causa terræ
F *qetis erat, nõ enim et tunc conuersionẽ cãm assignabit.*

Speciatim obiicit Empedocli, & Simplicius hanc interrogatoriã rõnem sic interpretatur, ꝑterea illud etiã ad Empedoclẽ aliquis dicet, qñ enim elementa seorsum inter se a lite .i. ꝓpter litem distabant, vt tẽpore mundi ornatus, quæ nam causa terræ quietis erat, non enim & tunc conuersionem causam assignabit. Hæc Simpli. & Expositor. Expositio Simpl.

Quod quidẽ stare nõ potest, primo ꝗa hæc interrogatio facta est prius ab Aristo. videlicet, ꝓpter ꝗd nunc in mundi ornatu terra quiescit, & est soluta ꝓpter motum cœli, qui in mundi genitura pepulit ad centrum conuersionis, & qui nunc terrã pulsam cohibet moueri, & sic friuola videtur interrogatio secundũ hanc expositionem. Cõfutatio

Melius igitur cũ Auer. & Alexã. dicerẽ, præterea illud etiam ad Empedoclẽ, aliquis dicet, quãdo enim elementa seorsum a lite distabãt vtpote tempore quo amicitia dominabatur veluti in mundi cõfusione, quæ nam causa terræ quietis erat, non enim & tunc conuersionẽ causam
G assignabit, ꝗa nõ erat cœli motus vllus & tamen tunc ꝗescebat terra, igitur Empedocles sibi ipsi cõtrarius & insufficiens videtur. Sed replicat Simpli. huic expõni ꝑ hoc quia in mũdi confusione terra nõ est, igitur non est recte quærere, quare nũc quiescit, omnis enim in quæstio supponit subiectum esse, primo posteriorũ. Sed hæc replica friuola est, nam Empedocles elementa rerum principia posuit & ingenita atque incorruptibilia, bene tamen per cõcordiã cõfusibilia, & per litem distincta, qõ igitur supponit terrã esse, & est ẽm rei ueritatẽ licet nõ ẽm esse distinctam ab aliis, & propterea quęstio est conueniens. Expõ propria.

Insuper etiam absurdum est prius considerare terræ partes ob conuersionem ad medium esse latas, nunc autem non quam ob causam vniuersa quæ pondus habent feruntur ad ipsam, non enim conuersio nobis propinqna est. Prętera quã ob causam ignis etiam sursum
H *fertur, nõ .n. ob conuersionẽ. Qđ si hęc aliquẽ ad locũ aptus est ferri, idẽ etiam de terra putandum esse patet.*

Scdo ostendit cœli conuersionẽ nõ esse causam quietis terræ ad mediũ (vt dixit Empedocles,) nisi ut nũc, nõ simplr & omni tpe, nã licet in litis principio cœlũ pepulit sua côuersione terrã, ꝗa illã tangebat, nũc quo nam pacto expellere potest illius partes, cũ nec illas nec nos tangat, oportet enim mouens & motũ simul esse. Debes scire, vt ex verbis Auer. & Alexan. colligitur. Empedoclem potuisse reddere causam motus terræ ad mediũ in prima mũdi genitura, nã cũ cœlũ cępit conuerti expulsit ignẽ, ignis aerẽ, aer deniq; aquã & terrã, at nunc illa vniuersali expulsione facta, Empedocles causam assignare nõ potest partiũ eius, & sic illa causa fuit ẽm tẽpus, & nõ sim

pliciter. Scdo debes scire q licet Empedocles possit assignare causam motus terræ ad medium, nō tamen quietis eius in medio qa vt recte Auer. ait auctoritate Alexādri, q ꝓpter circūgiratione ad mediū pellunt, simul cum illo circūuecto mouent vt patet de ligno in aqua & aqua in cyatho motis quare nōdū patet cā quietis terræ simpliciter. Secundo arguit Arist. duorū cōtrariorū si aliquod est nāle vni, opposito illi erit naturalis opposito illius. & ꝑ cōsequens cū ignis nō mouet sursum ob cōuersionem, nec terra deorsum mouebit ob cōuersionē, nō n. erit maior rō de terra q̄ de igne, cū oīa elnta subdātur cœlo. Et pōt ad hoc addi rō Alex qa si terra esset mota ad mediū in prima mundi genitura, & nō ob eius naturā, sed vi cōuersionis cœli, oīa elnta vi eiusdē cōuersionis eēnt ad medium pulsa, & ibidē detenta, & sic nō magis ignis ad cōcauū venisset q̄ terra ad mediū. Et hoc sonat rō Arist. Inquit. n. præterea quā ob cām ignis ēt sursum fertur, nō. n. ob cōuersionē, qa illa sui vi pellit ad mediū eius, q si hic aliquē ad locū aptus est ferri, & nō vi conuersionis cœli, idē ēt de terra putandū esse. patet, vis. n. cōuersionis non magis terrę applicabit q̄ igni vel alteri cuiuis elnto: quare, cū ignis ꝓpria natura ad cōcauū venit, & nō vi cōuersionis, igit nec terra ad mediū uenerat vi cōuersionis, ad oīa nāq; vis cōuersionis æqualr sese habet, tātoque magis ad ignem quanto sibi ꝓpinquior est. Et hæc Alex. expō est acutior, & magis ad robur rōnis. Aut forte hæc rō potest formari sic, quia sicut sese habet ignis ad motū sursum, ita terra ad motū deorsum. sed ignis sua natura sursum fertur, & non ob cœli cōuersionem, igitur & terra deorsum. Et hoc modo ratio etiam literæ conuenit.

Insuper etiam nec conuersione graue & leue definitum est, sed eorum quæ prius erunt grauia, atque leuia; alia in ipsum veniunt medium, alia sui motu superferuntur, erat igitur et antequam cōuersio fieret, aliud graue, aliud leue.

Tertio arguit Arist. Enthymematice sic, si cœli cōuersio nō est cā distōnis specificæ elntorū, sed alia ante cōuersionē ad mediū, alia e medio moueri apta, igit antēq; cōuersio fieret erant formę, graue & leue uidelicet qbus elnta ꝓpria ī loca moueri erāt apta. Et forte syllis (vt Auer. indicat) est iste, graue est id a quo res est apta moueri ad mediū, & leue id quo est apta moueri a medio. Sed cœli cōuersio nec est graue nec leue. igit cœli cōuersio non est id quo elnta sunt apta moueri sursum aut deorsum. Et forte textus Aris. pōt resolui in duos syllōs. Primus est, quæcunq; nō distinguuntur aliquo ꝑ specificā distinctionem nō mouent illo ꝑ se Sed elnta nō distinguunt cœli cōuersione, igit nec ꝑ se cœli cōuersiōe mouebunt. Secūdus ē, qcūq; sunt ante aliqd nō hnt motus, et opera ab illo. Sed elnta sunt añ cœli cōuersionē, igit nō hnt ꝑ se motus & opa a cœli conuersione, vr. n. hæc duo indicare Arist. in suo Enthymemate, cū añs sumpsit copulatum.

Quę quonā distincta erant, & quomodo & quo erant apta ferri: nam infinitum si sit, sursum & deorsum esse non potest, quibus graue, atque leue definita sunt. Qua ratione fit ut plurimi circa huius rei causas elaborarint.

Auer. añt reducere enitit verba hæc ad quartā rōnē cōtra Emped. quatenus vr reducere ipsum ad cōtradictionē ꝑ concessa ab eo, at hæc expō nullatenus textui cōsonat. Propterea vr mihi Aris. demū refellere quasi ex nunc dictis cōtra Emped. primā pōnē, q dixit problema de quiete terræ esse nullū, supponit n. esse mediū locū, superū, & inferū, at talia loca esse nō pnt, quia mundus infinitus est, in quo nihil est sursum, nihil deorsum. Cōtra hos quasi rōnē innuit ꝑ hoc, qa tunc cessarent definitiones grauis & leuis, qa graue ꝑ locū deorsum, leue ꝑ locū sursum desi-

A nit, quare si hæc loca cessabunt, tunc cessabant definitiones grauiū & leuiū, & ita nihil esset graue, nihil leue in natura, at cū hæc sunt impossia, restat supponere esse graue leue, & locū superū, & inferū, & qrere cām problematis, videlicet quā ob cām hoc sursum illud deorsum feratur, inquit { Quæ quonam distincta erant & quomodo, & quo erant apta ferri supple si infinitum est vniuersum, nā si infinitum sit, sursum locus & deorsum esse non potest, quibus graue atque leue definita sunt, & sic cessant omnia. Quæ res cum sit impossibilis, ideo supponendum est graue & leue esse, & loca sursum & deorsum, qua ratione fit ut plurimi circa problematis causam elaborauerint, quia supposuerunt mundum esse finitum, & esse illa loca distincta. Hoc modo textus est intelligēdus, licet nō absq; difficultate.

Sunt autem aliqui qui ob similitudinem ipsam manere dicant, quemadmodum ex priscis Anaximander. Id n. inquit, quod in medio constitutū est, & quod ad extre

B *ma æqualr sese habet, & simul atq; neq; ad contraria moueri pōt, non sursum magis quam deorsum, aut versus latera ferri cōtingit, quare necessario illd manebit.*

Nunc narrat positionem antiquissimi Anaximandri de causa quietis terræ, hic enim uoluit terram quiescere ob similitudinem, hoc est ob similem habitudinem quā terra ipsa habet ad cœlum. Et æquidistantiā ab illius qualibet parte. Id enim quod in medio collocatum est totius & qd ęqualiter ad extrema cœli sese habet nec est aptum moueri ad contraria simul, non sursum magis q̄ deorsum aut versus latera ferri contingit, & sic terra necessario ob talem ad cœlū conformitatem atque ęqui distantiā necessario in medio manet. Hæc Anaximan. antiquus.

Auerroes uero hanc positionem declarat exēplo quodam, vt si corpus quoddam imaginaremur sphæricū adamantinum, siue magnetinum, & in medio illius ferreum corpusculum rotundum, ut centrum, tunc patet tale centrale corpus in medio quiescere, quia æqualiter attraheretur ab omnibus partibus illius, nec simul sit aptū moueri motibus contrariis Et quia hęc positio habet colorem addit Auer. hanc esse minus falsam, nam aliæ positiones motum & quietem terræ aiunt esse violentum. Hæc uero ait motum esse naturalem ad medium, quietem autem uiolentam. Sed an hoc sit uerum ad mentem Anaximandri dubito, non enim uidetur menti cōueniens posse esse ad aliquem locum motum naturalem, & quietē violentam eiusdem corporis, propterea uidetur hæc positio (si est, ut dixit Auer.) minus rationalis, concedens enim partem ueritatis ponit implicans contradictionem, ideo hic locus considerationis est.

Aue. c. 90. | C | Cōfutatio Auer.

Sed hoc lepide quidē, non vere tn̄ dictum est, hac. n. ratione omne quod in medio poneretur maneat in illo necessarium erit, quare & ignis ibidem quiescet, quippe id quod dictum est, terrę proprium non sit.

D Sed refellit positionem hanc. Primo per impossibile, quia tunc omne quod in medio poneretur, ibidem quiesceret, & sic ignis illic maneret propter eandem quam habet ad cœlum rationē, quam & terra habebat. Hoc autē falsum est, quia non esset assignatum ut terrę proprium, assignauit. n. quietis terræ propriæ cām propriam ex similitudine ꝓportionis ad partes cœli, quare cū hæc causa potest igni accomodari, uidetur non propria.

Sed ambiges fortasse, quia diceret aliquis non eodem modo esse de igne & terra: nam ignis nō est aptus sua natura quiescere in medio, at terræ est naturale. & per consequens ob hō Aris. nulla innuit Auer. solōnē, rōnē Arist. esse fundatā in dicto Anaximandri qua ęqualē terræ a cœlo undique distantiā cām qetis assignauit. Hæc. n. ęqualis est in igne & terra & oī corpe sit in medio poneret. Et addit

Auer. c. 91.

Auer. hanc rationem posse reduci contra Empedoclem, qui dixit quietem terræ esse, quia est in medio conuersionis, sic enim posset sequi de igne si in medio poneretur. Et Auerroes narrat positionem Themistij, & solutionem ad rationem Aristotelis. dicit enim Themistius primo, q̧ hæc ratio non est vniuersalis de omni corpore posito in medio, & propterea vult rationem habere vim per Exemplum Platonis de Naui. inquit enim Plato in Timæo, q̧ si aliquod pondus ponatur in medio nauis, non facit illam ad alterum laterum præponderare propter æqualitatem, ita quod dicitur de igne. Dicit secundo, q̧ hæc ratio est communis, sed quæsiti est causa propria perquirenda. Hęc enim causa potest accommodari omnibus quæ in medio ponerentur. Dicit tertio hanc rationem esse ad hoīem nam cū Plato vl'em causam quietis terræ æquidistantiam talem assignauerit, videtur Arist. concludere illam, vt non modo vl'em terrę, sed omnibus aliis quæ in medio ponerentur. Cōtra quem Auer. ait non bene esse dictum hanc rationem esse ad hoīem, quia est secundum rem: p̄cedit n. ex simili ratione causæ, quæ potest in omnibus esse eadem. Vlterius Themistius soluit rationem Arist contra Anaximandrum, quia est contra Platonem, vbi debes scire Themistium voluisse propositionem fuisse vl'em cū exceptione, hoc videlicet pacto, omne positum in medio æqualiter illic quiescit, modo sit de illis quæ apta sunt illic quiescere. Ad propositū autem ignis non est illic quiescere aptus, sed violenter. Hinc ratio Arist. nulla est contra Plato. est. n. sermo Plato. vl'is accommodate, non simpliciter: cuius exemplum ponit de hoīe, nam si homo in medio poneretur mundi, qua ratione est graue, illic q̄esceret, quia tn̄ est aīal, eēt mo ueri aptum alium in locum. Sed huic solutioni obijcit Auer. nam si Plato loquitur in corporibus aptis quiescere, aut loquitur de quiete violenta, aut naturali. si de violenta, cū ignis possit violenter quiescere, ratio Aristotel. adhuc de igne militabit. Si de quiete naturali, igitur terra non ob æqualem ad cœli partes distantiam quieuit, sed ob eius naturam, & sic suę quietis nulla alia est causa nisi eius natura, siue species. Secundo si intelligitur in aptis quiescere, tunc ignis non moueretur ad concauum, nec collocaretur in concauo. patet quia ibi non est aptus quiescere, nam mouetur perpetuo motu firmamenti in illo. Tertio Anaximander assignauit causam quietis terrę ob æquidistantiam ad oēs cœli partes. Sed hæc causa potest igni accommodari, igitur & de igne valebit. Sed tunc Auer. mouet dubitationem contra se, quia videtur dictū Aristo. non esse vniuersale, non enim ignis quiescit in medio in quocunque casu, quia non quando poneretur parum citra medium, & sic videtur impossibile Aristot esse particulare solum in casu, in quo ignis esset præcise in medio. Respondet Auerro. concedendo rationem Arist. supponere casum illum, q̧ ignis sit in medio præcise. Et addit q̧ tunc secundum hanc positionem Anaximandri causa sua non valeret nisi de terra centrali, non de superficiali: nam hæc non æquidistat ab ipsius cœli partibus. Amplius non valeret de gleba, quæ in sublime attolleretur. Hæc Auerroes. Sed tūc dubitabis, vtrum si aliqua ignis portio præcise in centro poneretur, ibi quiesceret. Ex verbis enim Aristotelis non habemus quid certi, q̄a ipse arguit ad opinionem illius si enim terra quiesceret ob æquidistantiam, ignis posset ibi quiescere, & sic non est causa propria terrę. hęc Aristoteles. ex quibus nihil certi habemus, propterea arguitur quod ibi nō quiesceret, q̄a si ibi semel quiesceret, tunc semper quiesceret, igitur violentum perpetuum. Amplius, tunc corruptibile redderetur æternum, & multa alia sequi possunt. Teneri potest ignem ibi quiescere & violenter, esset enim aptus moueri ad circunferentiam, licet ad illam nunq̄ ferretur. Et tunc diceremus ad primum non esse uiolētum perpetuum, quia talis ignis corrumperetur a natura uniuersali ad euitandum impossibile. Sed dices quid nam resistit igni ne moueatur a medio, dic q̧ nihil positiue, sed bene aliquid

Quę auer. contra the. Quæ The. ad rōnem. Aristo.

E priuatiue, quod est esse indifferens ad motum cuiuslibet loci. Hęc de quæstione.

Insuper etiam nec necessarium est, non enim duntaxat in medio manere videtur, sed ad medium etiam ferri, quo enim quęuis ipsius pars fertur, eo vniuersam ēt ferri necessariū est, at quo suapte natura fertur, ibi quoque suapte natura manebit, nō igitur, quia similiter ad extrema sese habet, manet, hoc. n. omnibus commune est, ferri autem ad medium, terræ proprium est.

Secundo arguit contra Anaximandrū ostendens eius causam non esse necessariam, & syllogismus potest componi sic omne corpus naturaliter motum ad medium, naturaliter quiescit in medio, terra corpus est quod naturaliter mouetur ad mediū, igitur terra naturaliter quiescit in medio, inquit. { Insuper etiam nec necessariū est, subaudi dicere terram quiescere in medio ob æquidistantiam. F tunc accipit uim minoris, & inquit. { Non enim duntaxat in medio manere uidetur, sed ad medium etiam ferri hęc est minor, cuius probationem subdit dicens. { Quo enim quæuis ipsius pars fertur eo uniuersam etiam ferri necessarium est. In corporibus enim simplicibus eadem est natura totius & partis. Tunc quasi maiorem addit in eius exemplo, & inquit. { At quo suapte natura fertur, ibi suapte natura manebit. Hæc uidetur uis maioris. Ex hoc syllogismo, non propriam conclusionem intulit, sed concludit transumptum, dicens. { Non igitur quia similiter ad extrema sese habet, manet, & addit huius cām dicēs. { Hoc enim omnibus cōmune est, quia omne corpus, si ęquidistaret a circunferentia, quiesceret, at ferri in medium, propriū est terræ. Hæc est expositio textus. Aue.c.9a

Auerroes uero sic rationem textus format, & utitur regula topica, videlicet contrariorum contrarię sunt causæ. Sed causa quietis terræ est æquidistantia a circunferentia. igitur causa quietis terræ sursum est exitus ab æquidistantia, & sic vbicunq̄ poneretur terra extra medium, G posset illic quiescere, etiam in concauo quiesceret. Obijcies fortasse, quia nos partes terræ non ad centrum moueri cernimus, sed ad superficiem terræ, & sic falsum est terram petere centrum, vt Aristoteles conclusit contra Anaximandrum. Respondet hoc esse per accidens ob impedimentum, cuius signum est, quia videmus grauia vigorari in motu, tanto quidem plus, quanto magis erūt prope medium, ita hoc non per se, sed ob impedimentū est. Alexander aūt, vt Auer auctoritate The. narrat arguit sic. si causa quietis terræ est ęquidistare a circūferētia cœli, tunc causa motus terræ ad medium esset æquidistare a cœlo. tenet consequentia quia vna & eadē est causa finis, & mediorū in finē, quare cum quoties sit finis, et motus ad medium sit ordinatus in quietem; si æquidistantia est causa quietis, erit etiam causa motus, at æquidistantia non est causa motus ad medium, igitur nec quietis. hæc Alexander. Ex his videtur Alexand talem voluisse conH sequentiam, æquidistantia non est causa motus terræ ad medium, igitur non est causa quietis terræ in medio. Obijcit huic Them̄. quia non ualet, visus non est causa ambulationis, igitur non est causa visionis: & in proposito non valebit æquidistantia non est causa motus terræ ad medium, igitur non est causa quietis, eo quia quies & motus sunt disperata, & ita stat aliquid esse causam quietis, quod non est causa motus, est enim vt Them̄. inquit, hæc regula, quod quorum causæ eędem sunt, etiam ipsa sunt eadem, & sic non valet. Secundo obiicit Them̄. ei quod Arist. & Alexan. dixit, q̧ videlicet causa motus, et quietis terræ in medio, est grauitas, nā si grauitas est causa motus ad medium, igitur quando graue erit in medio vel non erit amplius graue, aut grauitas nō erit causa q̄etis: primum est impossibile, est enim essentiale terræ esse graue, & ita grauitas nō erit causa quietis terræ i medio.

Pō The. Ex his dat The. causam motus esse exitum ab æquidistantia. causam uero quietis esse grauitatem æquidistantē & ita uult The tria. Primum est consequentiam illam nō valere, æquidistantia non est causa motus terrę in mediū igiť nec qetis. Scđo vult grauitatē nec motus nec qetis cām esse. Tertio uult, cām quietis esse æquidistantiam, causam uero motus esse exitum ab æquidistantia. Hęc The. ut narrat Auer. Huic pōni obiicit Auer nam una est causa finis, & ordinati in finem, & econuerso, sed motus est ordinatus in finem, & quies est finis motus, igitur una est causa utriusq;, igiť, si aliquod principiū est cā motus terrę ad medium cum aliqua dispōne idē erit cā quietis in medio cū diuersa dispōne, & ita grauitas est causa motus in medium cum hac dispōne, quæ est esse extra mediū, quietis aūt cum hac dispōne quia est in medio. Tunc ad rōnes Them̄ soluit Auer. & vult non esse inconueniens, unam eandḗq; causam esse diuersorum effectuum inuicem ordinatorum dispōne diuersa, vt grauitas est causa motus ad mediū cum hac dispōne, quæ est esse extra medium, & eadem est causa quietis cum hac dispōne, quæ est esse cū medio. Ex his contra The. sequitur, quia ipse usus est dispōne agentis ꝓ agente, vtitur. n. æquidistantia pro agente quietem, & exitu ab æquidistantia pro agēte motum, quod est impossibile, æquidistantia. n dispō est agentis ꝓ quiete, exitus ab æquidistantia dispō pro motu. Errauit igiť The. in logica dupliciter. Primo per fallaciam ₰m qd ad simplr, esse. n extra medium est cā ₰m quid, & eē graue est cā simplr Scđo per fallaciam accidentis. Nam esse extra locum est cā per accidens motus, sed graue per se. Et ꝙ tales dispōnes sint non per se nec simplr, probat, qa si essent causæ per se & simpliciter, tunc inuenirentur semper cum graui tam in medio ꝙ extra mediū constituto, quod enim per se & simpliciter causa est alicuius, nunꝗ ab illo separatur. Et sic qn̄ Aris. dicet grauitatem esse cām motus & quietis loquiť de ipsa sumpta cum dispōnibus cōtrariis, ueluti nauta sua præsentia salutis nauis cā est, absentia uero submersionis. Ex his patet uis rationis Aris. si æquidistantia est causa quietis per se simpliciter, ut dixerunt antiqui, tunc ipsa etiam esset causa motus ad mediū at cum illa non sit causa motus, igitur nec quietis. Hæc ꝑ Alex & Aris. Auer. elaborauit. Debes scire ꝙ ego nō uidi Themistium nec hæc legi in Alexandro, scio tamen nec expōnem Auerro. nec illam quā Alexandro tribuit conuenire uerbis græcis, ꝑpterea non confido, ea tamen quæ dixit sunt subtiliter dicta. Ex his Auer. dictis colliguntur duo quorum primum est grauitatem eē cām motus ad medium per hanc dispōnem, quæ est esse extra medium, & quietis per aliam uidelicet per æquidistare a cœlo. Scđm est ꝙ idem est agens ordinatorum in finē & ipsius finis, & econtra. Contra primum arguiť. Moueri ad medium est naturale graui, esse uero extra mediū est eidem uiolentum, modo arguo. Nullum agens naturale & per se agit effectum naturalē mediante dispōne uiolenta, dispō. n. & finis dispositionis eiusdem sunt naturalitatis igitur graue non agit motum ad medium mediante illa dispōne. Secundo. Nullum agens per se utitur diuersis dispositionibus positiuis nec ad unum nec ad oppositos effectus, qm̄ una natura non utiť nisi uno instrō, ut dicitur tertio de anima cō. 5. Contra scđm. etiā dubitatur, qm̄ agentia naturalia ut homines sunt causæ dispōnum facientium pro anima rōnali, et deus agit eam in materia, uel saltem de foris accedit ₰m Aris. Scđo, ut dicitur scđo physicorum, artes seruientes agunt dispōnes ut dolatiuæ, architectonicæ vero & principales inducunt finem. Tertio sensilia agunt ipsa phantasmata, & phantasmata disponunt intellm̄ pro intellectione, & tamen intellectus agens facit intellectionem, alias obiectiones omitto. Ad hæc dici potest aliquem effectum posse esse naturalē dupliciter, essentialiter ut risibile hoī, & accidentaliter, ut motus grauis et risus hoī. Diceret Auer. ad primum, nō esse absurdum aliquem effectum naturalē accidentaliter ꝑficisci ab aliquo agente mediante dispōne præter naturali. Sed bene esset

Obiectio.

Auer. contra Them.

Duo colliguntur de mente Auer.

Contra. 1.

Contra. 2.

Responsio

A absurdum de effectu naturali essentialiter. Sed replicabis cuicunq; repugnat cōsequens, eidē repugnat añs. Sed esse extra medium repugnat graui igiť moueri ad mediū sese hñt. n. hæc ut añs, & cōsequens, sequiť. n. graue mouetur ad medium, igitur est extra medium. Dici pōt, illud esse uerum in repugnantia logica. & non in repugnantia naturali, stat. n. consequens repugnare alicui naturaliter, et & non logice, ut in ꝓposito. Ad scđm principale dici potest, nullum agens uti diuersis dispōnibus qn̄ illæ nō eēnt subordinatæ mō illæ dispōnes sunt subordinatæ uti effectus, uidelicet motus, & quies. Ad tertiā dubōnē apud Auer. dici oportet illā propōnem esse ueram in actione naturali, & non uoluntaria, & sic cessat rō de artibus, Corporea & nō intellectuali, siue spirituali, & sic cessat ratio de intellu & ipso phantasmate, tametsi de intellione aliter dicam in lib. de intellu. nunc loquor ₰m cōem opīonem.

Defensio.

De rōnali aīa apud Auer. oportet cōcedere illā traduci ex semine, licet hæc pō sit purus error, ut in lib. de intellectu disputauimus. Auer. tñ putat animā rōnalē traduci ex semine patris, & matris hoc argumento pater, & mr̄, B & Sol pñt inducere oēs dispōnes ꝑ rōnali aīa, igiť pñt generare illam, quia idem agens est dispōnes & generans, et in actiōe naturali & corporea ut habet ubiq;, & maxime contra Auic. de colcodea. 7. meta. com. 31. Et deceptus fuit, aliud. n. est disponere ad vnionem, & aliud ad esse siue ꝓductionem, pater. n. & mater atq; Sol non ad esse siue productionem rōnalis animæ disponunt, illa. n. immediate est a deo. Sed ad unionem Propterea sunt cāæ unionis, & non essentiæ siue productionis, quod Auerro. ignorauit, sed ut dixi de his satis ample in libro de intellectu, nunc uero sit dictum in tantum.

Auer. error de humidæ aīæ ꝓductione ex traduce vt scholastici loquūtur.

Etiam absurdum est hoc de terra quærere cur nam maneat in medio, & de igne vero non quærere, cur nā in extremo quiescit, nam si & illi locus extremus naturalis est, patet & terræ locum aliquem natura competere necessarium est.

C Tertio ostendit Anaximandri positionem esse insufficientem, nam inconueniens est quærere cur nam terra in medio quiescit, et non quærere cur nam ignis in summo, quia si illic natura stet ignis, eadem ratione stabit terræ natura in medio, conuenit. n. ei locus aliquis naturalis. Hæc enim ratio ualet per regulam topicam uidelicet contrariorum si unū est alteri contrariorum naturale, & alterum alteri naturale erit, quare cum terra & ignis sunt contraria, etiam locus sursum & deorsum sunt cōtrarii, sequitur ꝙ si locus sursum est naturalis igni, locus deorsum erit naturalis terræ, & sic patet insufficientia rationis.

Insuper etiam si iste locus sibi non est naturalis, sed ob similitudinis necessitatem ueluti ea quę de capillo est ratio, q, non diffringatur, cum vehementer quidē, similiter autem vtraque ex parte tenditur, itemque ea quæ D *de sitiente uehementerque esuriente affertur, cumque pariter æque a cibis potibusque distauerint, quiescat. n. & hoc necessarium est, quęrendum est de ignis quiete, quæ in extremis est.*

Quarto arguit, si iste locus sibi nō est naturalis, sed ob similitudinis necessitatē quam ad extrema habet est, quærendum est de ignis quiete, quæ in extremis ē, quare magis illic ꝙ alibi, & quare illic, qđ nō assignant, & est legenda litera cum parenthesi, interponit enim rationes sophistarum, quibus probabant capillum non posse frangi si utraque ex parte trahatur, nec sitiens, & esuriens posse moueri si ex una parte potus, ex altera cibus collocetur, eodem modo uidetur accidere his qui terram hoc modo locant, uidentur enim locare illam pro hoc, quia

ad neutram partem magis, q̃ ad alteram trahitur. Inquit. { Insuper etiam si iste locus sibi nō est naturalis, sed ob similitudinis necessitatem sibi competens, hic fiat parenthesis, & tunc accede ad finem illius hoc modo, quærendum est de ignis quiete, quæ in extremis est quam ob causam illic est, videtur enim accidere his veluti ea quę de capillo est ratio, q̃ nō diffringatur cū vehementer æqualiter vtraque ex parte trahitur, & de eo qui simul æqualiter sitit & esurit, quando cibus ex vna & potus ex alia parte collocetur. Hæc Aristote.

Auer.c.93 Animaduerte de mente Auerr. Aristo. vt Auerro. ait hæc exempla assumpsisse ad ostendendum terram æqualiter tractam a circunferentia cœli non diuidi. Secundo debes scire exēplum de capillo esse falsum, quia vt Auer. ait, aut potentiæ trahentium sunt fortiores resistenta capilli, & ita capillus scindetur, vel minores, & ita nō scindetur, & quia potentiæ cœli sunt fortiores resistentia terræ tractæ, igitur terra scindet̃. Tertio debes scire q̃ Themistius probat q̃ terra non scindetur, quia tractus omni ex parte est consimilis, igitur non magis in altera parte q̃ in altera diuideretur. Cui respondet Auer. q̃ diuideretur in medio, nā ab æquali tractu sequitur æqualis diuisio, est autem æqualis diuisio in medio, quia ibi potentiæ trahentium vniuntur, & sic ex illo æquali tractu diuisio erit æqualis, & in medio. Ad rationem de eo qui simul esurit & sitit. Dici potest, licet Auerro. non respondeat, canē talem ad alterum moueri vtpote ad id, cuius phantasma fortius moueret imaginatiuā vim, & quia habere maius phantasma est contingens, ideo contingit ad quodlibet moueri, q̃ si cætera essent paria etiā ex parte phātasmatis moueretur ab intelligentia nō errante, vel responde tu.

Sol. 2. ca uilli.

Et etiam mirabile est de quiete quidem ipsorum quęrere, de motu vero non quęrere, quam ob causam alterum sursum alterum ad mediū fertur, si nihil impedit.

Quinto deficiunt quia laborant in quærendo causam quietis terræ, & non in quærendo causam motus, quum de utroque sit quæstio non parua, igitur omni ex parte uidentur insufficientes.

Prętereа etiam nec verum est quod dicitur, per accidens tamen hoc verum est, necessarium esse id omne in medio quiescere, cui non magis huc quam illuc moueri competit, propter hanc enim rationem non quiescit, sed mouebitur, non tamen totum, sed dissectum.

Sexto reprobat opinionem illam, quia uidetur cōmittere fallaciam accidentis, siue fallaciam s̃m quid & simpliciter, non enim est per se uerum ac simpliciter ut omne positum in medio, cui non magis huc q̃ illuc moueri cōpetit, ipsum simpliciter quiescat, poterit enim moueri nō totum huc et illuc, sed sectum, per unam partem quidem illuc, per alteram uero huc. per accidens tamen esse potest vt si corpus tale quod in medio non ponitur, esset infrangibile, atque ita durum vt diuidi nō posset, vel quia esset indiuisibile.

Aue.c.94 Auerr. autem sic format hanc rationem, partes terræ non æquidistant a circunferentia, & potentia cœli in trahendo est pollentior resistentia terræ, igitur in tanto tempore esset diuisa. Sed dices, cur Arist non addidit in antecedente secundam propositionem, videlicet q̃ potentia cœli sit pollentior resistentia terræ. Respondet Aristo. nō addidisse illam, quia omnibus est nota, omnes. n. sciunt potentiam cœli in trahendo esse fortiorem, quam illam terræ in resistendo. Cōfirmatur hoc, quia collectio partium terræ in medio fuit violenta, & sic tendunt partes ad motum versus circumferentiam. Secundo nonnullæ partes terræ, vt montes, sunt cœlo propinquiores

Obiectio.

Re'ponsio

B adeo vt videantur a terra separata, igitur saltem hi traherentur a cœlo. hæc Auer. Themi. vero respondet Aristo. præsupposuisse terram natam esse moueri a medio, quo sequitur ipsam diuidi, at apud veteres res nō est hoc modo. Cui Auerroes dicit hanc responsionem esse veram vel prope veram. Nam terra propter æquidistantiam a cœli partibus & summam a cœlo distantiam, frigida est, & quia est frigida, est grauis, & quia grauis, quiescit in medio, sic igitur quatenus hæc positio vult remotionem terræ a cœlo esse causam grauitatis, & per consequens quietis, recte sentit, quatenus uero uult æquidistantiā esse causam talis non recte sentit. Sed quicquid sit de veritate omnino Themistius errat, quia non apparet ex verbis antiquorum hæc solutio. Occurres, nam in quarto huius dicitur causam grauitatis terræ esse formam eius substantialem mediantibus frigiditate & siccitate, igitur non distantia a cœlo. Dici potest distantiam non esse causam principalem, sed concausam. Totalis enim causa & principalis est forma cum qualitatibus. Nonnulli fingunt duplicem esse grauitatem, uidelicet naturalem, & accidentalem, naturalem quidem proficisci dicunt a forma & qualitatibus primis, accidentalem uero a distantia a cœlo, sed de re hac in quarto. Dubĩ. Solutio. F

Eadem enim & in igne ratio assignabitur, necesse est enim si in medio sit positus, similiter quiescere perinde atque terram, quippe cum pariter ad quoduis punctorum extremorum sese habeat, & tamen e medio ipso mouebitur, veluti & ferri ad extremum cernitur, nisi aliquid impediat, non tamen totus ad vnum punctum fertur, (hoc enim duntaxat euenire ob eam quæ est de similitudine, rationem necesse est,) sed eius partem secundum proportionem ad extremi partem secundum proportionem. dico autem vt quartam partem ad G *quartam continentis partem.* Nullum *siquidem corporum punctum sit.*

Credunt nōnulli hic poni septimam rationem, quod non placet. Potius enim quod dixit de terra, explanat p̃ simile in igne. dictum enim est terram in medio positam si traheretur æqualiter a cœli partibus tandem secari, hoc confirmat per simile in igne, & inquit. { Eadem. n. & in igne ratio assignabitur, necesse est enim si in medio sit positus, similiter quiescere perinde atq; terram, quippe cum pariter ad quoduis cœli punctorum extremorum sese habet, ueluti & ipsa terra, at ostendit hoc non posse esse in igne, vt inferat nec posse esse in terra, & inquit. { Et tamen e medio ipso mouebitur, ueluti nunc & ferri ad extremum cernitur, vbi non est in medio, nisi aliquid impediat, non tamen totus ad unum cœli punctum fertur, & hoc, ut ait, concludit dicta ratio, uidelicet quod non feratur totus ad unum punctum cœli, uel ad diuersa cœli pū H cta insimul, cum quo tamen fiat partem eius ferri in partem, ut quartam eius ferri in quartam cœli partem. Et hoc sequitur si corpus nullum sit punctū, & nec ignis positus in medio sit indiuisibile, vt concessit. Democritus dari corpora indiuisibilia, & sic patet terra diuidi pro rōne partium trahentium, ueluti & de igne contingit.

Vt autem ex magno minorem in locum mutari potest, si condensetur, ita quoque in magnum ex paruo, si rarefiat, quare etiam terra hoc pacto mouebitur a medio ob rationis similitudinem, si non fuerit terrę naturalis locus hic. Quæ igitur de figura, loco, quiete, motu eius putantur, tot fere sunt.

Expositio. Conclusit Aristo. ignem illum in medio positũ mo/ueri per diuisionem partium in partes cœli, & terrã eo/dem modo. Obiiciet nunc aliquis, plures sunt cœli partes q̃ illæ terræ uel ignis, igitur non potest ignis uel terra diuidi, pro partibus cœli. Respondet terram uel ignem rarefieri imaginando ipsum ex paruo loco rarefieri ad maiorem, ueluti in prima mundi genitura tota terra erat rarefacta p̃ totum cœlum quasi disseminata, & deinde fuit coadunata ad medium mundi, & in paruam molem reductam, igitur ut terra potuit ex raro fieri densa, sic econtra ex densa rarefieri, & totum cœlum occupare, & sic tollitur cauillus hic.

(Margin notes: Obiectio. Responsio)

Auer.c.95 Obiectio: Themi. Auer. vero hunc text resoluit ad enthymema hoc pacto, si terra collocatur in medio ob æquidistantiam, terra in medio rarefieret, at impossibile est terram rarefieri, igitur impossibile est ipsam esse in medio ob æquidistãtiam. Obiicit huic Themi. ut narrat Auer. & primo ꝙ consequentia non valet, quia per vnam eandemque causam terra in medio quiescit, & non rarefit, quæ causa est nobis occulta, & propterea consequẽtia nulla est, nisi declaretur nihil posse impedire rarefactionem. Secundo obiicit, quia rarefactio & latio non sese concomitantur, stat enim terram quæ quiescit in medio rarefieri, & non ferri, ueluti stat ipsam alterari, & non ferri a medio, & sic rarefactio & latio res sunt pænitus disperatæ, & ita ab vna ad alteram, nec affirmatiue, nec negatiue ualet argumentum. Tertio obiicit, quia stat ipsam nõ rarefieri & stare in medio, stat enim per æquidistantiã, non rarefit vero, quia vndique æqualiter trahitur.

Solu. auer. Quarto obiicit, quia ignotum est, vnde terra rarefiat, & sic nihil concludit. Hæc Themistius aduersus rationem Aristo. Respondet Auer & primo refellit Themistium quo ad illud quod dixit de causa non rarefactionis, dixit enim vnam causam esse per quam terra non rarefiat, & per quam non mouetur, quæ tamen causa occulta est, quia non æquidistantia est, sed alia ignota, hæc enim fuit prima replica Themistii. Obiicit Auer. si æquidistantia non est causa quietis, nec est causa non rarefactionis, ad quid assignatur causa illius, cum non sit causa illius causati, nec conuertibilis cum illo. Videtur igitur ratio Anaximandri committere fallaciam nõ causæ ut causa. Hæc ad primum respondet, deinde ad tertiam, in qua dixit Themi. rarefactionem & lationem non sibi correspondere, cum possit intelligi terram rarefieri, & nõ moueri e medio, & ita non sequitur. Vult Auer. Aristo. nõ argumentatum esse a destructione antecedentis, ut putat Themi. sed a destructione consequẽtis hoc pacto, si terra esset in medio per æquidistãtiam, terra rarefieret. Sed terram impossibile est rarefieri, igitur impossibile est esse in medio per æquidistantiam. Et probat Auer. ipsam non posse rarefieri. Tum primo, quia si posset rarefieri, esset summe rarefacta, & sic nec posset augeri, nec minui. Tum secundo, quia tunc in tanto tempore esset diuulsa, & ita terra non potest rarefieri, quare nec per æquidistantiam locari. Aristoteles igitur ostendit terram non posse rarefieri, & non ostendit ꝙ si rarefit, mouetur extra centrum, arguit enim a destructione consequentis, & non a constructione consequentis. Errat igitur Themi. dum credit Aristo. sic argumentatum esse a positione consequentis, & sic ad tertiũ.

Deinde respondet Auer. ad quartũ. dixit enim Themist. terram rarefieri esse occultum, at Auer. dicit terram rarefieri esse manifestum, eo quia causa rarefactionis est æqualis impetus terræ ad partes circunferentiæ, igitur si patet terram non moueri ob æquidistantiam, patet ipsam rarefieri propter eandem causam, cæteras omittit,

Opio the. quia ex his patent. Et demum Auer. ponit fundamentũ Themi. qui vult omnes rationes fundari in hoc ꝙ aliud est esse causam quietis simpliciter in eo ꝙ quies, & aliud quietis in medio, & ita vult æquidistantiam nõ esse cau/

Refutatio. sam quietis terræ simpliciter, sed quietis in medio. Cui Auer. obiicit, dicit hæc non esse manifesta per uerba an

A tiquorum. Ego vero dico disgressionem non esse ad propositum, non enim Aristo. in verbis vltimis textus argumentatus est, sed potius obiectioni sibi factæ respõdit, ut uisum est. Et prætérea ego Themi non uidi, propterea credo vt male ad Auer. translatum, male ab eo esse intellectum.

Quæstio. Sed quicquid sit, dubitatur, utrum æquidistantia sit aliquo modo causa locationis terræ in medio, & videtur ꝙ non, nulla relatio est causa absoluti, æquidistantia est relatio, & collocatio terræ est quid absolutum. Secundo, nullum ens rationis est causa entis realis, sed æquidistare est ens ab anima, locus uero ẽ res extra animam, ꝙ æquidistantia sit ens rationis patet, q̃a est quædam mensura. Tertio dubitatur, quia uidetur Auer. sibi contrarius, nam in commen. 92. dixit æquidistantiam esse causam dispositiuam quietis, in commen. vero 94. dixit esse causam remotam pro quanto est causa frigoris, quod frigus est grauitatis causa, & graue cau/

B sa quietis terræ, modo hæc videntur valde remota, non enim causa causæ est dispositio illi, quare si æquidistãtia est causa grauitatis, non est dispositio illi, vt sit causa lationis terræ, & ita uidetur summa contradictio. Dici potest ꝙ dispositio apud Auer. quandoque intelligitur pro præparatione, modo quo qualitates, & quãtitates sunt dispositiones pro forma. Quandoque pro concomitãte & causa sine qua non, & hoc modo dicimus disgregatiuum visus esse dispositionem albi, quia non potest esse, quin disgreget uisum. Ad propositum dico, ꝙ capiendo dispositionem, non pro præparatione, sed pro causa sine qua non, sic æquidistantia est dispositio quietis terræ in medio, quia non potest quiescere, nisi æquidistet. Similiter & inæqualiter distare dispositio motus. Capiẽdo uero dispositionem pro præparatione, sic nec æquidistantia est dispositio ad quietem, nec inæqualiter distare ad motum. Ad rationes, ad primam dici potest æquidistantiam, quo quidem ad rationem mensuræ esse ens rationis, & hoc modo, nec est dispositio, nec

C causa, quo uero ad rationem quanti, est causa sine qua non. Ad secundum similiter quo ad rationem quanti est absolutum quoddam, quo uero ad rationem mensuræ est relatio. De contradictione dici potest ꝙ distãtia a cœlo siue æquidistare a cœlo non est causa grauitatis positiue, sed priuatiue, quæ consurgit per non calefieri. Et hoc sat est.

(Margin note: Solutio.)

Nos autem agamus primo, an motum habeat, an maneat, nam veluti diximus, nonnulli ipsam vnã stellarum fecerunt, nonnulli vero eam in medio collocantes, volui & moueri circa medium polum tradidere, esse vero hoc impossibile patet. Sumentibus principiũ, si fertur, siue extra medium siue circa medium, necessarium esse hoc motu vi ferri, non enim ipsius terræ

D *est motus, etenim vnaquæque partium hanc habet lationem, quippe cum nunc omnes in rectum ferantur ad medium, quapropter cum motus terræ violentus sit, præterque naturam, impossibile est perpetuum ipsum esse, at ordo mundi perpetuus est.*

Expositio. His confutatis, nouum facit principium in quo ueritatem problematis determinabit, & primo repetit problema, & inquit Nos autem agamus primo, an motũ habeat, an maneat. Et causam quæstionis breuiter repetit D. Nam ueluti diximus nonnulli ipsam vnam stellarũ fecernũt, ut primi pythagorei Nõnulli non stellã, sed in medio eã collocãtes, uolui & moueri circa mediũ polũ

hoc est circa axem mediam tradidere, ut attributū fuit g Platoni, & Heraclitus ponticus opinatus est. Sed Aristotelis mox contra hos hypothetice syllogizat a destructione consequentis hoc modo, si terra mouetur, siue a medio, siue circa medium, omnino ipsa uiolenter mouetur, destruitur consequens, & primo deducitur consequentia per hoc, quia quælibet terræ pars circa mediū, vel a medio violenter mouetur, igitur & tota, quia vna est totius & partis ratio. Deinde destruitur consequēs per hoc, quia tunc motus terræ non esset perpetuus, cuius contrarium autumat propter ordinem mundi perpetuum.

Aue.c 96 Quo uero ad uerba græca attinet, debes scire Aristotelem sic dicere, nonnulli uero eam in medio collocantes, uolui & moueri circa medium polum tradidere, polus enim scribitur græce. Et in trāslationibus quas Auerroes habebat, scribitur corpus medium & tunc Auerroes per corpus medium intelligit corpus continens terram, quod ideo in medio collocatur, quia est intra cœlum, & circa hoc moueri antiqui dixerunt terram. Secūdo exponit per corpus medium quoddam corpus intra terram contentum circa quod reuoluitur. Tertio p corpus medium intelligit centrum, quod ipse magis affirmat, quia hoc uidetur ad mētem Platonis in Timæo.

Cōfutatio expōnis Auer. Sed istæ expositiones Auerrois friuolę sunt. Prima quidem & secunda, quia nemo uoluit illam positionē, narrauit enim positiones omnes, & nunc repetit illas, modo antea nullus est explicatus sic protulisse. Tertia vero contra est verbum græcum, polus enim græce trifariam sumi consueuit, vt Simplicius superius narrauit, nonnunquam pro cœlo ipso nonnunquam pro cœli uertice, nōnunq̄ pro axe mundi transeunte per centrū terræ ad uertices terminata. Propterea expositiones hæ superfluæ sunt procedentes ex malis translationibus.

πόλος triplicite fumitur.

Pręterea omnia quę orbiculari latione feruntur, post relinqui videntur, pluribusque vna latione moueri pręter primam sphęram, quare & terram, siue circa medium, siue in medio sit posita, duabus lationibus moueri necessarium est, hoc autem si accidat, progressiones, regressionesque fixarum stellarum fieri necessarium est, ad hoc non uidetur fieri, sed eędem, eisdē in locis ipsius semper exoriuntur, occiduntque.

Cōmen. Secundo arguit Aristoteles, & licet ratio posit componi multis modis, cōpono illam sic, omne quod motu orbiculari mouetur pręter primam sphæram duob⁹ ad minus motibus mouetur, uidelicet diurno, et ꝓprio, Sed terra per te mouetur motu orbiculari, & præter primam lationem, igitur mouebitur ad minus duobus motibus, uidelicet diurno & proprio. Conclusio est falsa, et non propter syllogismum, igitur ob propositiones, & non propter maiorem, fuit enim illa declarata superius, igitur propter minorem, & sic habetur oppositum minoris, uidelicet ꝙ terra non mouetur. Quod uero conclusio sit falsa, declaratur, ubi enim terra duplici motu moueretur, stellæ fixæ, quæ non habent nisi vnicū motum apud Aristotelem, uidelicet diurnum, non semper uersus eandem terræ partem orientur, terra enim moueretur obliquæ ueluti stellæ per zodiacū, hoc enim modo mouentur omnes planetæ motibus propriis, & sic stella quæ orirètur iuxta æquinoctium vno tempore, alio orirètur longius. Hoc autem est contra obseruationem, semper enim cor leonis ortum fecit ad eundē punctum secundum obseruationem motus fixarum, quæ erat temporibus Aristotelis.

Aue.c.97 Auerroes uero per duplicem motum, quo terra moueretur, intelligit motum in longitudine, & in latitudine, quos tribuisse terræ ueteres asserit, & tunc iuxta hoc non est dubia ratio Aristotelis, cū enim terra esset egressa a loco priori, stella fixa quæ fecisset ortum ad A punctum, faceret ad B. Sed hoc quod dicit Auerroes, nimis remotum est, primo enim an antiqui hoc uoluerit, non apparet. Secundo rationem Aristotelis nimis infirmat, quia esset solum ratio ad hominem. At Aristote. videtur arguere simpliciter, & propterea exponendus est locus iste, ut diximus. Cōfutatio. Borū quę auer. dicit.

Præterea partium & totius eadem est ad mediū vniuersi latio naturalis.

Tertio arguit partium totiusque eadem est ad eundē locum latio, at partes terræ naturali latione ad medium totius mundi feruntur, igitur & tota terra etiam ad medium ferretur. Expositio.

F *Verum, quia hoc est, si ipsa nunc in centro fixa iacet, dubitabit profecto quispiam cū idem sit vtrorūq; medium, ad pondus habentia & terrę partes, ad vtrū naturaliter ferantur, vtrum quia est vniuersi, an qa terræ medium est. Ad medium itaque quatenus est vniuersi ferri necesse est, etenim leuia atque ignis in contrarium terrę ponderibus cum ferantur, ad vltimū locum qui medium continet feruntur.*

Mouet consequenter dubitationem, cōclusum enim est terram & particulas terrę ad medium moueri, & in medio fixa iacere. Propterea quærit, utrum grauia et leuia & particulæ grauium & leuium moueant ad medium siue centrum, an quatenus est medium mūdi, an quatenus est medium terræ, est enim idem terræ & mūdi medium. Respondet hæc grauia moueri ad mediū, siue centrum quo centrum est mundi medium, & non quo est terræ medium, probat hoc loco a contrario, nā contrariorum contrarii sunt motus, loca, & rationes mouendi & locandi, sed leuia & ignis mouentur ad extremum locum mundi, quatenus est extremus mundi locus, igitur & terra & eius partes mouebuntur ad centrum quod est mundi medium.

Auer. uero aliter probat, quia si terra moueretur ad medium mundi, non quidem quo medium est mundi, sed quo est terræ, tunc ignis deberet moueri ad circunferentiam terræ, consequens est falsum, consequentia uero tenet, nam cum ignis & terra sint contraria, locus ad quem mouetur ignis debet esse contrarius loco ad quē mouetur terra, & ita si terra mouetur ad centrum, ut est medium terræ, ignis debet moueri ad circunferentiam ut est terrę opposita, nāque debent esse circa idem, centrum enim ut medium terrę non opponitur circunferētiæ ut est mundi, quia mundus & terra non sunt idem, igitur opponitur ad circunferentiam ut est eiusdem terræ. Hæc Auer. & bene. Aue.c.99

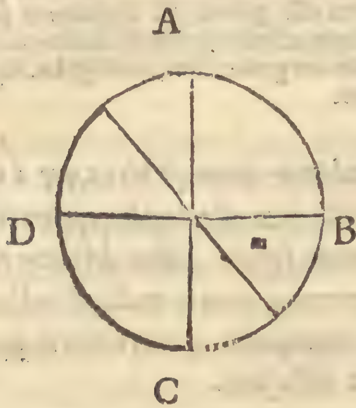
H *Accidit autem idem medium esse terrę ac vniuersi, quo fit ut ferantur etiam pondera ipsa ad medium terrę, sed per accidens, quatenus terra medium suum habet in ipso uniuersi medio.*

Posses fortasse obiicere, utrū particulæ terræ aliquo modo dici possint moueri ad centrum siue ad medium terræ. Cui Aristo. respondet per accidens particulas terræ posse dici moueri ad medium terræ. Dico per accidens, quatenus accidit vnum & idem esse medium terræ & mundi. Expositio.

Ad dic

Aue.c.100 Addit & Auer. bonam rationem, dicens hoc esse, qa ad eundem locum partes & totum mouetur, at tota terra non ad medium mouetur, quatenus est medium terræ, quia sic alibi posset terra moueri, sed quatenus ē medium mundi, igitur & particulæ eodem modo mouebuntur ad medium mundi, non ea ratione, qua est terræ medium, sed medium simpliciter.

Ferri autem grauia & ad ipsius terræ medium, signum est, quia grauia, quę ad hanc feruntur, non ęquidistantia feruntur, sed ad similes angulos procumbūt, quare ad vnum medium terrę vniuersique feruntur.



Expositio. Sumpsit particulas terræ ferri ad medium terræ, quatenus medium illud est mundi, & hoc probat a signo, quia omnes particulæ terræ si essent extra centrum, ut in ABCD circunferentia, non ęquidistantes feruntur, uelu ti per lineas paralellas, sed ad similes angulos procubūt, ex parte quidem circunferentiæ ad angulos rectos, ex parte uero centri M, ad angulum acutum, igitur omnes ad vnum tendunt punctum.

Patet igitur terram necessario in medio eē, atque immobilem, tum ob eas quas diximus causas, tum qa pondera, quæ vi sursum iaciuntur adamussim in idē rursus redeunt, & si in infinitum vis illa iaciat, patet igitur ex his neque moueri terram, neque extra mediū collocari.

Expositio. Obiectio. Quæ probata sunt, nunc epilogat. Sed contra illam hypotheticam occurres, quia videtur non ualere, si proiiceret virtus terram in infinitum sursum, illa in eundem locum rediret, quia si proiiceret in infinitum, nunquam motus cessaret petere locum sursum, igitur nūq̃ rediret.

Responsio duplex. Dici potest Aristotelem per infinitum intellexisse spacium vltra spacium mundi. Vel forte consequentia est bona, quia ex illo concesso sequitur vtrunque, uidelicet, redire, quia graue, & non redire, quia proiicitur in infinitum.

Ad hęc causa quietis ex his quę dicta sunt patet. Nam si apta est ad medium undique sui natura ferri, veluti apparet, & ignis a medio ad extremum rursus, impossibile est, quāuis ipsius particulā e medio ferri, vi non illata, quippe cum vna est vnius latio, & simplicis simplex, & non contrariæ, at ea quę a medio ei quæ in medium, latio est contraria.

A Responsio. Ex dictis concludit causam quietis terræ. Et primo de partibus terræ. Secundo de tota terra. Et de partibus vult terram ob eam causam esse in medio quiescentem, ob quam naturaliter est apta ad medium moueri. Mouetur autem vnaqueque particula ad medium, sui natura, vel sui forma, igitur & in medio quiescit sui natura, uel sui forma, non enim ut dicit idem ob eandem naturā contrariis lationibus est aptum moueri, uidelicet latione a medio & latione ad medium, quia hæ sunt contrariæ, & nihil contrariis motibus ferri potest suiipsius natura, quippe cum vna est vnius latio, & simplicis simplex, ut in libro primo est prolixe disputatum. Sic igitur particulæ quiescunt in medio sui natura, ueluti in medium mouentur sui natura. Et syllogismus literæ esse potest, illic vnumquodque eo modo quiescit quo mouetur, sed particulæ grauis sui natura mouentur ad medium, igitur particulæ grauis sui natura quiescunt in medium.

B *Si igitur quamuis particulam ferri non potest e medio, patet etiam magis fieri non posse, vt ex eodem vniuersa feratur, quippe cum eo totum sit aptum ferri, & quo & pars sit apta ferri, quare si nec a superioribus viribus moueri potest, in medio profecto manere ipsam necessarium est.*

Expositio. Hactenus q̧ particulæ terrę in medio quiescant sui natura ex dictis conclusit, nunc de tota terra idem infert dicens, si igitur quamuis particulam ferri non potest a medio, patet etiam magis fieri non posse, ut ex eodem vniuersa feratur. Quod probat D, quippe cū eo totum sit aptum ferri, quo & pars sit apta ferri, propterea conclu dit, quare si nec a superioribus uiribus moueri potest, in medio profecto manere ipsam necessarium est dixit nec a superioribus uirib⁹, quia ut dicitur in lib. de causa mo

C tus animalium, si omnes dii omnesque deæ vellēt mouere terram, non possent, nisi facerent cœlum quiescere.

Aue.c.102 Cōfutatio dicti auer. Auer. uero tex. aliter intelligere uidetur, vult enim Aristo. probasse terram quiescere in medio per hoc signum, quia partes quiescunt in medio, quæ expositio stare non potest, quia Aristo. primo assignauit causam quietis in partibus terræ per hoc, quia sua natura sunt aptę moueri. Secundo assignauit causam quietis totius terræ per hoc, quia vna est ratio totius & partis, & in mouendo, & in quiescendo, ideo expositio Auer. non facit ad uerba Aristo. Circa uero formam syllogismi

De syllī forma. laborat Auer. ideo pro intellectu eorum quæ dicit, debes scire Auer. velle ex tex. Aristo. duos posse cōfici syllogismos, primus est, si partes terræ vndique sui natura feruntur ad medium mundi, terra per eius naturā quiescit in medio, & tunc posito antecedente, sequitur positio consequentis. Secundus syllogismus est, si ignis mo

D uetur suiipsius natura ad circunferentiam, terra naturaliter & sui natura quiescit in medio, & iterum vt supra ponatur antecedens, & sequitur positio consequentis, vult igitur Auer. Aristo. accepisse vnum antecedēs copulatum ex illis ambobus antecedentibus, ex quo postea dedit consequens intentum hoc modo, si terra omni ex parte ad medium, & ignis omni ex parte ad circunferentiam fertur, terra ipsa quiescit sui natura in medio vniuersi, at ponatur totum antecedens, & sequetur conclusio dicta, & sic syllogismum Auerrois uoluit esse formādū. Themistius autem uoluit syllogismum esse formādum per antecedens simplex, non copulatum. Nam illud qđ Aristoteles dixit de igne uoluit esse exemplum, & non habere vim rationis, quāq̃ Auer. dicat illud quod Alexā. dicit de igne esse ab errore trāslatoris, credens illud non reperiri in codicibus græcis, & quia hoc vr̄ temerariū, q.n. audeat a tex. demere, uel addere, dēt uider̄ librū

E in fonte, propterea seipsum corrigens redit ad primam expositionem. Quæ res est non imperita.

Obiectio. Occurres forte, quia in textu uidentur propositiones superfluæ, quarum prima est, motus simplex est corporis simplicis. Secunda, vnus motus est vnius corporis. Tertia, & contrarii non sunt vnius corporis. Hæ enim superfluæ uidentur.

Solutio. Innuit Auer solutionem has non superfluere, sed esse vtiles ad tria primo ut habeatur terram non posse moueri nisi vno motu secundo ut habeatur ꝙ hæc corpora sint simplicia, ueluti motus ipsorum, tertio ꝙ corpora sint contraria, veluti & ipsorū motus Hæc Auer. Tertio ex uerbis Auer. colligitur duplex causa quietis, uidelicet, secundum formam, & secundum finem, quiescit. n. terra in medio secundum formam quidem, quia sua natura & sua forma illic est apta quiescere. Secundum finē vero, quia nisi terra quiesceret, cœlum non moueretur, ut igitur cœlum moueatur, ideo terra quiescit, omne. n. quod mouetur indiget quiescente.

Qō Solutio Quærit postea, utrū possit assignari causa secundum agens, & respondet ꝙ sic & hanc vult esse æquidistantiam a circunferentia cœli. Est enim æquidistantia causa frigiditatis. frigiditas uero causa grauitatis grauitas autē causa quietis, & sic æquidistantia dari potest ut causa effectiua, quod veteres uoluerunt dicere, licet per fallaciam secundum quid, & simpliciter, & per fallaciam accidentis, decipiebantur. Assignari igitur possunt quieti terræ tres causæ, vna quidem vt finis, uidelicet, ob id quod cœlum mouetur. Alia vt forma, uidelicet, quia graue. Tertia ut agens, uidelicet, quia æquidistat, vnde Themi vult Aristo. uerum dixisse, sed sine ratione, ueteres autem & uerum, et cum rōne.

Obiectio. Contra obiicit Auer. quia non est uerum ꝙ æquidistantia sit causa quietis simpliciter, sed per accidens, siue secūdum quid.

Responsio. Amplius, dato ꝙ sit causa per se, non est causa per se, nisi remota, pro quanto est causa grauitatis, & sic non recte sentit Themi. Sed adhuc occurres, primo, quia terra est perpetua, & grauitas est perpetua, igitur æquidistantia non est causa effectrix quietis terræ perpetuæ. Secundo æquidistantia est dimensio, & dimensio non est de principiis actiuis, igitur non potest esse causa ut agens. Respondet Auer. ꝙ æquidistantia non est cā effectrix, sed conseruans effectiue, quia terra non est genita secundum totum, licet forte respectu partium possit esse causa effectrix, quia terra est generabilis secundum partes, & ita de nouo quiescibilis. Ad secundum respondet, æquidistantiam non esse causam grauitatis & quietis quatenus quantitas, sed quatenus est medium motus circularis, & pro quanto facit terram distare a causis calefacientibus cœlestibus. Hæc colliguntur ex commēto, & satis acute.

Dubiū prima. Sed circa hæc emergit prima dubitatio, utrum grauitas sit causa formalis quietis terræ. Et arguit. Primo ꝙ non, quoniam priuationis nihil est causa vt forma, sed quies est priuatio, igitur illius nulla est causa ut forma. Secundo una forma non est, nisi vnius, sed grauitas est forma terræ, igitur non quietis terræ. Tertio, forma & efficiens non in idem numero concidunt. 12. metaphysicæ cōmen. 36. Sed grauitas est causa agens motum & quietem, igitur non forma, ꝙ grauitas sit causa agens motus & quietis videtur, Quarto commento. 22. Quinto non est idem forma motus & quietis.

Solutio. Pro responsione debes scire, ꝙ dum dicitur grauitas est forma quietis, uel mot⁹, intelligi potest dupliciter, vno modo pro prima illius perfectione, quæ forma partis dicit, & sic nec quietis, nec motus potest esse forma. Alio modo pro omni intrinseco alicui, a quo illud depēdet, quo medici dicunt calorem esse formam nutritionis, ꝓ quanto est quid intrinsecum nutritioni, nutritionem intrinsece efficiens, & sic forma idem est quod agens proximū & in actu, efficiens vero per excellentiam dicitur de extrinseco, & separato. Per hæc ad rationes patet solutio, omnes enim concludunt grauitatem non esse formam primo modo, bene tamen esse potest forma secūdo modo, quæ cum agente concidit.

2. dubiū Secundo dubitatur, vtrum distantia a cœlo sit causa frigiditatis, & per consequens grauitatis, & uidetur ꝙ non. Primo, quia frigiditas est accidens essentiale elemento, igitur consequēs formam substantialem elementorum, ut dicitur octauo physicorum cōmento. 4. Secundo tunc partes ignis eēnt graues aliquantulum, ut illæ quæ sunt prope aerem, quæ sunt aliquantulum a circunferentiæ ambitu remotæ.

Solutio. Defendi potest Auer. per distinctionem frigiditatis et grauitatis, positiuæ, & priuatiuæ, positiua enim frigiditas vel grauitas elementaria proprietas est, priuatiua vero causatur per priuationem causarum calefacientium. Tunc ad primum patet solutio, frigiditas enim & grauitas positiue sumptæ sunt proprietates elementariæ, & non priuatiue. Ad secundum concedo partes ipsius ignis inferas esse graues, & frigidiores per priuationem causarum calefacientium & leuitantium, quæ tamē elementariæ nec graues sunt, nec frigidæ. Hęc pro defensione Auer.

F *Astipulantur autem & his ea, quę a mathematicis sunt dicta circa astrologiam, apparentia enim accidunt mutatis figuris, quibus definitus est stellarum ordo, propterea ꝙ terra in medio est collocata.* De loco *igitur, deque quiete, & motu terræ quomodo sese habent tot dicta sunt.*

Quę auer. cōmē. 103. Tres diametri longitudo. Latitudo. Altitudo. Debes scire vt Auer. inquit, ꝙ tres sunt cœli diametri. Prima est a polo ad polum, quam philosophi longitudinem appellant, penes quam sumpserunt sursum & deorsum in cœlo. Secunda est ab ortu in occasum, quā dixerunt esse latitudinem, penes quam dextrum & sinistrum statuerunt. Tertia est a culmine diei ad imum noctis, quam altitudinem, siue profunditatem collocarunt, penes quam ante & retro definierunt.

G Aristo. igit per testimonium astrologorum vult probare terrā esse collocatam in puncto medio intersectionis harum diametrarum, quod medium centrum appellant græci, axem uero dicunt eam lineam, quæ per centrum tale trāsiens utrisque appulit polis. Ex his Aristo. videtur declarare (vt Auer. ait) terram esse in medio per obseruationem astrologorum. Primo, quia quælibet stella videtur æqualis in quolibet cœli puncto, stella enim quæuis fixarum tantæ magnitudinis apparet si in ortu, quantæ si in occasu, quantæ si in culmine fuerit. Vbi autem terra eccentrica esset, & ad alterum punctorum magis appropinquaret, proculdubio stella appareret difformis & inæqualis. Secundo, stellæ fixæ ascendunt præcise semper ab eadē terræ parte, & occidunt semper ad eandem terræ partem, quod esse non posset, nisi terra esset in medio & fixa. Præterea non semper essent sex signa

H supra terram, & sex infra terram. Tertio a figuris stellarum, cuiusmodi sunt aspectus, ut triangulus, sexangulus, quadrangulus, & diameter, amplius, & cum his eclipsis, nisi enim terra esset pręcise in medio diametrorum tales aspectus, & maxime eclipses non essent secundum regulas astrologorum. Ex his omnibus cōcludit Arist. terram esse in medio { Inquit, astipulantur autem & his ea quæ a mathematicis sunt dicta circa astrologiam, apparentia enim accidunt circa ortum, & occasum, & ascensiones, atque aspectus mutatis figuris & aspectib⁹, quibus definitus est stellarum ordo, propterea ꝙ terra in medio est collocata. Demum epilogat.

Figuram autem rotundam ipsam habere necessarium est, vnaquæque enim partium ad usque

vsque medium pondus habet, & minor a maiori pulsa non potest egredi, sed premitur potius, & alia alii cedit donec ad medium ipsum perueniat.

Expositio. Nūc de terræ figura, & primo præmittit conclusionē D. Figuram autem rotundam ipsam habere necessariū est, hæc est conclusio. Syllogizat hoc sic, omne corpus cuius partes circunferentiales, æqualiter tendunt ad medium maiores, minores comprimendo, est rotundum, sed terra est huiusmodi, igitur terra est rotunda. De ratione tangit minorem, & inquit. { Vnaquæq; n. partium adusque medium pondus habet, & minor a maiori pulsa non potest egredi, ueluti fit in vnda, vbi vna aqua cōprimit aliam, per quam compressionem illa non intumescit ac egreditur, sed premitur potius, & alia alii cædit donec ad medium ipsum perueniat. Hæc est minoris vis.

Oportet autem intelligere id quod dicitur perinde accidere atque si terra fieret eo modo perfecte, quo etiam naturalium quidam ipsam protulerunt ortam esse. Verum illi quidem lationis, quæ fit deorsum, violētiam causam esse asserunt. Melius autem est veritatē ponere, atque hoc ideo accidere dicere, quia natura habet id quod pondus habet ad ipsum medium ferri. Cū igitur ea quæ segregabantur potestate congeries eēnt, vndique similiter ad ipsum medium ferebantur. Siue igitur similiter ab extremis partes diuisæ ad medium sint congregatæ, siue alio modo sese habentes, idem facient.

Expositio Soluit per hæc Aris. contra se cauillum, nam obiiciet quispiam, terra est perpetua, igitur nulla pars alterā compressit, & ita ipsa terra per eiusmodi compressionem nō uidetur consequi rotunditatem, perpetui enim nulla potest assignari causa. Respondet q; hoc intelligi oportet hypotheticæ, ac si genita eēt terra, vt ueteres dixerunt. Est tamen aliqua differentia, quia veteres dixerunt terrā fuisse motam ad medium ui, atque expulsione, nos vero peripatetici natura. Inquit, oportet autem intelligere id quod dicitur perinde accidere atque si terra fieret, vel genita esset, eo profecto modo, quo etiam naturaliū quidā ipsam ortam esse protulerunt. Addit tamen differentiā, & inquit, uerū illi quidem lationis quæ fit deorsum uiolentiam causam esse asserunt, uidelicet, vi cōuersionis pellentis ad medium, ut dixit Empe. Melius autem est ueritatem ponere, ut nos ponimus, atque hoc ideo accidere dicere, quia natura habet id quod pondus habet ad ipsum medium ferri. Ex his repetit conclusionem, & inq̄t. Cum igitur ea quæ de terra segregabantur, vel segregata erant & disseminata per circunferentiam cœli potestate congeries essent, siue congregabilia essent in medio, propter hoc vndique similiter ad ipsum medium ferebātur. Et quia posset aliquis dicere non similiter ferri ad medium propterea, quia ex vna parte possunt esse plures q̄ ex alia, ueluti ex parte ortus plures possunt eē partes terræ q̄ ex parte occasus, quo casu non similiter congregarentur, adiecit respondendo, siue igitur similiter ab extremis partes diuisæ ad medium sint congregatæ, siue alio modo sese habētes, hoc est plures in vna parte q̄ in alia, idem facient. Nam semper grauius premit minus graue, donec superficies terræ rotunda fiat circa medium, & sic hoc non refert ad rationem dictam.

Auer.c.104 Obiectio Digreditur autem Auer. hic satis ad propositum, nā

A Them. reprehendit Aris. arguebat enim sic, terram esse rotundam est necessarium, & terram & mundum esse generabiles est impossibile, igitur terram esse rotundā non debet declarari per tale impossibile. Respondet Auer. et satis perite, q; terra potest considerari quatenus corpus compositum ex materia & forma, & quatenus vnum elementum mundi. Et quatenus elementū mundi adhuc dupliciter, & quo ad partes, & quo ad rationem totius. Respōsio.

Tunc dicit Auer. q; terra est generabilis & corruptibilis ea ratione, qua corpus compositum ex materia & forma. Amplius, si consideretur ratione qua elemētum, est generabile ea ratione qua partes habet, nō autem ratione qua totum, quia elementa sunt secundum partes generabilia, non autem secundum totum. Ad propositū Aris. vtitur eiusmodi ex ea parte qua possibilia sunt, & non ex ea parte qua impossibilia sunt, hæc ad q̄nē. Cōfirmat solutionē prio auctoritate Plat. & Aris. q̄a Pla. & Aris. vtuntur talibus propositionibus. Arist. enim octauo phy. ait, q; motus circularis est prior natura cæteris,

B quia eo remoto, tolluntur & cæteri, & non ecōtra. Amplius, quarto physicorum ponit motū esse natura priorem tempore, quoniam cum remouetur motus, etiam tempus remouetur. Et propterea concludit q; ordo prioris ad posterius secundum naturam, est tam in æternis q̄ in generabilibus, licet in generabilibus id sit manifestius. Propterea primo ordinem illum in generabilibus intelligimus, & postea per rationem communem vtrisque generibus intelligimus ordinem illum in æternis. Secundo idem declarat Auer. loco a simili, nam ordo causæ et causati est in vtroque genere, sed in generabile quidē necessarius hypothetice, vtpote si causa ponitur. In generabilibus enim posita causa ponitur effectus, & ea remota remouetur effectus. In æternis uero ordo est necessarius categorice atque absolute, quia & causa & effectus necessario ponuntur. Ex his patet solutio, q; Arist. supposuit terram eē genitam, ut sermo esset manifestior & cū hoc est possibile dupliciter & ex parte qua corpus est cōpositum ex materia & forma, & secundum partes. Colligit

C tandem Auer. fundamentum Aris. & quasi formam syllogismi quo utitur in textu & ponit talem regulā, qualis ordo est inter aliqua, si sint generabilia, talis est inter ea si sint æterna, sed in terra si eēt genita, partes mouenē pari uelocitate ad punctum medium faciendo figuram rotundam, igitur & modo cum sit perpetua, declaratur exemplo de domo; ut si esset domus æterna necessario causæ eius, ut lapides & lateres eēnt æternæ. Ex his quę in hoc commento dixit Auer. colligitur intellectus propositionis Arist. uidelicet, omne prius natura alio potest esse sine suo posteriori, intelligitur enim aut in se, aut in suo simili specie uel genere, quo modo ordo naturæ esse potest in æternis causa enim in illis esse potest sine causato, saltem in suo simili genere, uidelicet, in generabilibus.

Sed hęc quæ Auer. dixit non apparent necessaria, primo quo ad formam syllogismi, secundum enim Auer. ratio textus debet sic componi, omne corpus, cuius partes omnes naturaliter & æqualiter tendunt ad medium, Dubiū.

D est rotundum, sed contingit terram eē corpus, cuius partes tendunt ęqualiter natura ad punctum medium, igit terra est rotunda, modo hæc ratio est ex maiore de necessario, & minore de contingenti, igitur conclusio est, uel de contingenti, vel de inesse, ut fuit declaratum in libro priorum ab Aristo. Et est coniugatio imperfecta egēs deductione ad impossibile, & ita Auerrois per hanc suam responsionem debilitat formam syllogismi Arist. licet respondeat ad materiam. Secundo videtur aliud Auer. dictum obscurum, ait enim ordinem similem esse in ęternis & generabilibus, quod uidetur falsum. Primo, extrema ordinis æternorum sunt alterius rōnis ab extremis ordinis generabilium, q̄m æterno & ḡnabili nihil est cōe vniuocū, igitur ordo nō potest eē eiusdē rōnis in utrisq;.

Secundo, si esset similis ordo in utrisque, cū ordo naturæ apud Auer. hic sit cū tempore, igitur perpetuæ essent

in tempore, cuius oppositum dicitur quarto physi. Ad hæc dici potest defendēdo Auer. ad primam dici potest, ꝙ minor est de contingenti plerunque, & hoc modo cū vna necessaria potest inferre vnam etiam necessariā. Nā licet ex maiore necessaria, & minore de contingenti ad vtrunque non sequatur conclusio necessaria, tamē ex maiore necessaria, & minore de contingenti plerunque bene potest sequi conclusio necessariā, ut in proposito. Sed forte dici potest syllogismum literæ non debere formari sic mistim ex vna necessaria. & altera de contingenti, sed ut diximus in litera. Ad secundum dici potest, ꝙ causa & causatum in æternis & generabilibus sunt eiusdem rationis vniuoce in ratione metaphysica. Non autē in ratione physica, ratio. n. meta. est ratio causæ ut cā, rō physica est ratio causæ, ut per transmutationem causat, & sic ordo potest esse vniuocus in causā & causato æternis, & generabilibus, dico vniuocus in ratione metaphysica, non autem in ratione physica. Hæc pro Auerroe.

Solutio

Perspicuum igitur est id quod omni ex parte similiter ad medium fertur, similem necessario omni ex parte molem habere, nam si vndique ęque fiat additio, æque extremum a medio distare necessarium est. Hęc autem figura rotunda est.

F

Expō.

Auer. uelle uidetur, ꝙ cum Aristo. probasset partes terræ eē rotundas, nunc idem ꝓbat de tota terra. Quod non placet, nec textui conuenit. Melius igitur uidetꝛ nūc Aristo. ꝓbare maiorem, erat. n. maior hæc, oē corpus cuius partes æqualiter tendunt ad medium est rotundum, & ꝙ ita sit patet. Inquit. n. perspicuum igitur est id quod omni ex parte ad mediū fertur, similem omni ex parte necessario molem habere. Est hęc maior, probat hāc maiorem D. Nam si vndique æque fiat additio, æque extremum a medio distare necesse est. Hæc autem figura rotūda est. Dicitur enim figura rotunda, a cuius medio ad circunferentiam omnia extrema sunt æqualia, & sic patet maior. Et hæc expositio conuenit uerbis.

Figura rotūda quæ.

Differt autem ad ratione̅ nihil, & si partes ipsius non vndique similiter ad ipsum medium concurrant, maior enim semper minorem quę ante se est ad usque medium propellat necessarium est, ambabus ad vsque medium momentum habentibus, & grauiore minus graue ad illud trudente.

Expō.

Velle uidetur Auer. Arist. soluere cauillum dictum, dicebatur. n. rationem illam non habere locum, nisi ponendo terram generari, & ita vult Auer. nihil referre ad rationem, si terra non sit genita, modo partes maiores ꝓpellant minores ad punctum medium. Sed hꝫ expositio non conuenit uerbis Aris. ut intelligenti patet, ꝓpterea Aristo. uidetur soluere alium cauillum, quem etiā prius tetigit raptim, uidelicet, ꝙ non ualet dicta ratio, quia supponit partes terræ omni ex parte esse æquales æqualiter pulsas. Posset. n. dici ꝙ non sunt æquales, nam esset posse intelligere plures eē ex parte ortus ꝗ̄ ex parte occasus, & plures eē ex parte culminis, ꝗ̄ imi terrę, & ita nō æq̄liter vndique concurrerent. Respondet, differt autē ad rationem nihil, & si partes ipsius non vndique similiter ad ipsum medium concurrant, sed ex vna parte plures, ex alia pauciores. Cuius causam exponit D. Maior. n. semper minorem quæ ante se est ad usque medium propellat necesse est, ambabus ad usque mediū habentibus momentum, quod græce est ropes, latine inclinatio, & grauiore trudente usque ad medium minus graue, his enim duobus stantibus, nō refert ad rationem. Siue. n. plures, siue pauciores terræ partes sint ex vna parte cœli ꝗ̄ ex alia, ad rationem refert nihil, modo maius graue & minus graue habeant inclinationem ad medium, & maius trudit minus.

H

Quod enim quispiam addubitauerit, eandem habet cum his solutionem. Si enim cum terra ipsa est in medio atque rotunda, sibi ex altero hemisphęrio multiplex adiiciatur pondus, non erit idem totius & terræ medium, quare aut non manebit in medio, aut si quiescit, cum & medium non obtineat, apta erit etiam nunc moueri.

Dubitat Aristo. contra dicta, dictum est enim terram esse rotundam & in medio. contra, ponatur ꝙ terra sit rotūda & illo mō situata, & ꝑ casum sibi ex altero hæmisphærio siue subterraneo siue supterraneo adiiciatꝛ multiplex pōdus, tūc certū est mediū terræ ꝓ tunc non eē pcise medium mundi. Erit igitur dubium, vtrum terra quiescet secundum illam situationem, aut non, si sic, tunc nō erit in medio situata, qđ est contra declarata, si non quiescit, igitur mouebitur, et ita non erit naturaliter īmobilis. Quo uero ad uerba attinet, dixit multiplex pondus, ad differentiam montiū, qui licet essent plures ex parte vniꝰ hemisphærii ꝗ̄ alterius, non tollit res hæc propositum, quia sunt parui, & paruum pondus addunt.

Expō.

Quod igitur addubitatur, hoc est, attamen non est difficile uidere si parum considerauerimus, atque distinxerimus quomodo censemus quantamuis magnitudinem pondus habentem ad ipsum medium ferri, perspicuum enim est non quousque extremum cētrum ipsum tangat. Sed maior pars exuperat, quousque suo medio medium sumat, hucusque enim momētū habet.

G

Soluit dubitationem & concedit terram moueri non simpliciter secundum totum, uidelicet, dimittendo centrum secundum se & quodlibet sui, sed secundum quid, tandiu, quandiu medium terræ efficitur medium mūdi. Et hoc inquit. Quod igitur addubitatur, hoc est, at nō est difficile videre, si parum considerauerimus, atꝗ distinxerimus, quomodo censemus quantāuis magnitudinem pondus habentem ad ipsum medium ferri. Et tunc respondet, & inquit Perspicuum enim est non quousꝗ extremum centrum ipsum tangat, supple moueri, quia sic moueretur extra medium, sed quousque maior pars exuperat minorem, quod fit quousque suo medio, medium mundi sumat, hoc est, sed quousque medium terræ efficitur medium mundi hucusque. n. momentum ac inclinationem habet, postq̄ uero medium terræ est medium mundi, tunc mox quiescit.

Expō.

Differt igitur hoc nihil de gleba & quauis parte, an de tota terra dicatur. Non enim ob paruitatem, aut magnitudinem illud accidens dictum est, sed de omni eo quod ad medium momentum habet. Quare siue tota, siue per partes alicunde ipsa feratur, eatenus ferri necesse est, quatenus similiter vndique medium occupauerit adęquatis minoribus a maioribus momenti propulsione.

Posses forte dicere dictam solutionem beneualere de partibus terræ, non autem de tota terra. Cui respondet D. Differt igitur hoc nihil de gleba & quauis parte, an de tota terra dicatur. Non enim ob paruitatem, aut magnitudinem

Expō.

gnitudinem illud accidens dictum est, quia licet differūt quo ad molem, non tamen differunt quo ad naturam intrinsecam. Et propterea de omni eo intelligitur, quod momentum, siue inclinationem habet. Propterea concludit, quare siue tota, siue per partes alicunde ipsa feratur, eatenus ferri necesse est, quatenus similiter vndique medium mundi occupauerit, quod fit profecto quando maiora minoribus propulsione momenti & inclinationis æquantur, hoc enim facto, mox quiescit.

De motu terræ.

Ex his colligitur non esse impossibile terram moueri.

Sed occurres, si terra mouetur, tunc cœlū quiesceret, omne.n. quod mouetur indiget quiescente, & ꝓpterea si terra mouetur, cœlum non pōt moueri, nullum.n. eēt quiescens, quo egeret præter terram. Secūdo dictū est, terram eē simpliciter imobilem. Dici potest terram esse mobilem ꝭm partes, non autem secundum totum, nō.n. tota terra relinquit medium mundi, sed ꝭm partes quęlibet pars potest relinquere medium mundi, nunꝗ tñ tota, & sic sufficit ad motumꝙ cœli saluandum. Immo dicūt iuniores continuo terram moueri ꝭm partes, qm̄ continuo terra ex vna parte crescit, & alia decrescit, & sic continuo medium eius se facti in medio mundi. Præterea, partes centrales appetunt corrumpi, igitur oportet terram moueri, ut partes illę veniant ad locum corruptionis. Sed circa hæc quæres, quo modo si terræ adderet aliquid ponderis magni, ipsa efficeretur in medio mūdi.

Dubitatio.

Aue.c.107 Respōsio.

Rñdet Auer. ex uerbis tex. & inquit, hoc fieri quatenus pars maior expellit minorem donec centrum totius aggregati fiat centrum mundi, & tota terra sphærica relinquatur. Et hęc vr̄ Arist. intentio, inquit.n. Sed maior pars exuperat, quousque suo medio mediū sumat. Et sic uidetur ꝙ terra sit rotunda, propterea, quia partes maiores circūferentiales comprimunt partes minores centrales. Vnde Auer. perlibrando verba Aristo. ait eū dixisse hoc .i. maiores cōprimere minores tandiu quādiu medium terræ fit mundi medium, & quandiu figura terrę fit saphærica, quia erāt duæ dubitationes, altera de terræ sphæricitate, altera de medio terræ qūo ē in medio mundi. Has igitur ambas Aris. persoluit vno verbo, dicens fieri terrā sphæricam, & eius medium, medium mundi, quia maiores partes compellunt minores ad centrum.

Dubō optima.

Sed occurres, quia si partes maiores compellunt minores, tunc terra in sua regione grauitaret. Præterea partes centrales non mouerentur ad centrum, nisi compulsæ, et ita non naturali ratione. Insuper centrales partes sunt grauiores, igitur ad centrum naturalius mouentur, ꝙ circūferentiales, & ita non compulsæ mouebuntur. Auer (vt mihi uidetur) innuit Solutionem quandam, illud fieri ad imaginationem, ait.n. quoniam cū imaginati fuerimus, ꝙ additum fuit supra sphærā terrę quasi eius medietas, tunc figura terræ non erit sphærica, neque medium eius erit medium mundi. Cum ergo positum fuerit ꝙ maior pars constringit mediam, & minorem quousque cōgregatio duarum partium perueniat ad medium totius, & descendat superior pars magnitudinis congregatæ ad locum inferiorem, necesse est ut illud quod cōgregatur ex duabus partibus sit in figura sphærica, & ꝙ medium eius ueniat ad medium totius. Hæc Auer. ex quibus velle uidetur compresionem illam non esse realem, sed ad imaginationē, dato ꝙ maior pars terræ ponatur supra minorem, hoc.n non est in re, quia nunꝗ maior pars posita est supra minorem, & ita videtur imaginariū totum illud, quibus patet solutio ad dubitationes. Hæc solutio, si est bona uel non, considera. Ego dicerem cōpelli eē dupl'r, per se, & per accidens, illud compellitur ꝑ se, quod resistit compellenti, nunꝗ.n. cōpulsio propria fit, nisi quando est actio & resistentia, & hæc non pōt eē in casu, ut rationes cogunt. Alia est compulsio ꝑ accidēs, qūo dicimus brachium compelli ad motum corporis, quia animali ipso moto, brachium, quod est illius pars mouetur, & sic brachium compellitur a corpore aīalis, & hoc pacto est in proposito, maior.n. pars terræ si ad-

Auer. solu.

A deretur, compelleret minorem ꝑiacentē, quia illa maior pars moueretur ad medium per se, & minor moueretur per accidens ad motū illius, & hoc pacto illa minor cōpelli diceretur. Et fortasse hoc sentit Auer. cum inquit. Ponatur ergo ꝙ supra terram sit additum quasi eius medietas ex aliqua partium orbis, uel mundi. Verbi causa, ex parte orientis sit addita vna, & ex parte occidentis sit addita altera, necesse est.n. tunc, ut illud quod congregatur ex medietate orientali, & medietate occidentali vincat medietatem ꝑiacentem, ita ut totū aggregatum ex tribus illis partibus locetur in medio mundi, & sit sphæricum. Tu uero considera melius.

Siue igitur facta est, necessarium est factam eē hoc modo. Quare manifestum est sphæricam eē generationem ipsius. Siue ingenita semper manens, eodem modo se habere, quo quidem, quamuis si orta esset, primum B *orta fuisset. Et secundum hanc igitur rationem, necessarium est esse sphæricam eius figuram.*

Sed remouet aliam dubitationem, vt recte Expositor ait quia posset dici rationem tactam habere locum supposita generatione terræ, quam Aris. non tenet in toto, sed secundum partes tantum. Respondet Aris. siue igit̃ facta est terra (vt antiqui arbitrantur) necessarium est ipsam eē factam hoc modo quo diximus, uidelicet, ꝙ partes pulsæ a partibus mundi maiores compellunt minores ad centrum. Et ꝓpterea concludit, quare manifestū est, sphæricam esse generationē ipsius. Tangit aliud mēbrum secūdum peripateticos verum, & inquit. Siue ingenita semper manens est, etiam necesse est eodem modo se habere, quo quidem quāuis si orta esset, primū orta fuisset .i. necesse est eodem modo se habere ac si orta esset. Illud.n. (ut inquit Expositor) quod nō est generatū, C oportet eo modo se habere, quo se haberet si eēt generatum, eodem enim modo album disgregaret visum si eēt factum, & si eēt æternum, quia proprium non generationem, sed essentiam consequitur. Modo sphæricum eē videtur quasi proprium terræ, & ita siue terra sit facta, siue æterna, sphærica erit sua natura. Tunc epilogat rōnē, & inquit. Et secundum hanc igitur rationem necessariū est eē sphæricam eius figuram. Sed occurres, quia non uidetur æternum & corruptibile habere easdem affectiones. Nam vbi animal eēt æternum, non eēt ęgrotabile. Nunc autem quia mortale est ægrotabile. Præterea, vbi animal esset æternum, non esset augmentabile, nunc autem, quia corruptibile, est augmentabile, & aliis rōnibus potest instari. Innuit solu. Simplicius in verbis suis, vult.n. easdē eē æterni & morticini affectiones, quæ nō indiuiduas sequuntur conditiones sed speciei. Tu vero lege verba eius. Auer. autem ait, si igitur terra nō fuit generata, sed semper fuit in ista dispositione, quam cū com D pleta eēt, si eēt generata, manifestum est ꝙ figura eius est sphærica, propter cām quam diximus, cum nulla sit differentia, siue fuerit generata, siue fuerit æterna, nulla sup. differentia quantum ad necessitatem consecutionis causæ, & causati. Nam siue terra sit æterna, siue facta, semp necessario sequitur ipsam eē sphæricam, quia terra secundum eius essentiam est causa sphæricitatis. Quo vero ad verba attinet, ait Aristoteles Necessarium est eē factā h mō. Hoc mō vt Auer. ait, qa cū generatio terræ fuerit completa (ut quidam aiunt) terra ipsa erit sphærica. Vel aliter potest itelligi, vt dicit Auer. Hoc mō. Videlicet, ꝙ cum generatio terræ fuerit completa, & ipsa fuerit mota hoc modo, uidelicet, ꝙ partes maiores compellant minores, tunc terra ipsa relinquetur sphærica. Et qa in trāslationibus arabicis repit̃ sic. Et si ita sit manifestū ē ꝙ locus terræ, est sphæricus. Auer. ꝑ locū, intelligi cōcauū aquæ,

Expositio.

Dubō.

Solutio

Quæ Auer.

Verborū cōsideratio.

& tūc exponit dupliciter verba illa, Si ita sit primo modo, si ita sit ꝙ terra generetur, nam si terra generatur, sequitur cōcauum aquæ, quod est locus terræ, esse sphæricū. E

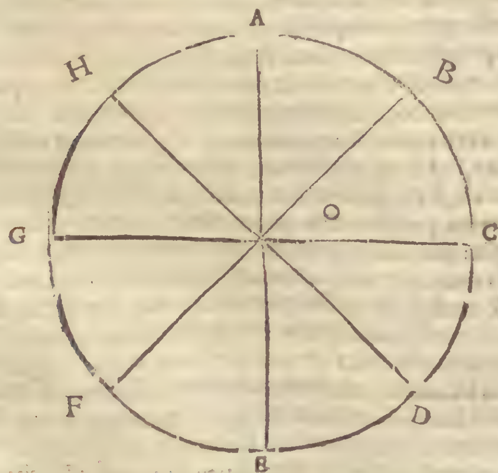
Secūdo modo si ita sit, ꝙ maiores partes cōpellāt minores, sequitur enim si maiores minores compellant cōnores, sequitur enim si maiores minores compellant cōcauum aquæ, uel eius superficiem concauam, etiam quę terram continet, esse sphæricum. Hæc Auerr. Quæ sunt (vt mihi videtur) superflua, nam hęc verba non habent in græcis codicibus, ideo consideratio hæc nulla est.

Superuacaneus Aue. labor.

Et quoniam omnia grauia similes ad angulos; sed non equidistantia feruntur. Hoc autem aptum est ad id quod natura sphæricum est. Aut igitur est sphęrica, aut natura sphęrica. Vnumquodq; autem tale esse dicere oportet, quale natura vult esse, & quod est, sed non quod violentia, & præter naturam est.

Nunc ponit aliam rationem, & syllogismus est, omne corpus cuius partes ad consimiles angulos feruntur, & non parallelæ, est sphæricum; terra est corpus cuius partes graues oēs feruntur ad similes angulos & nō parallele, igitur est sphærica. Cōtinuetur igitur sic tex. & fm hanc igitur rationem, supple quæ procedit per hoc ꝙ maiores partes comprimunt minores, necessarium est dicere eius figuram esse sphęricam, & etiam sup. qm̄ omnia grauia similes ad angulos, & non æquidistantia ferunt, quæ sunt partes terræ, hæc est minor. Deinde tangit maiorem, & inquit, hoc autē aptum est ad id quod natura sphæricum est. est igitur maior, corpus cuius partes feruntur ad similes angulos, est sphæricum per naturam Concludit conclusionem, & inquit. Aut igitur est sphærica, aut natura sphærica, apposuit autē hoc, vt expositor rectē sentit propter tumorositates montium, & vallium concauitates, quæ videntur rotūditatem terræ impedire, sed huiusmodi sunt ex aliis, causis accidentalibus vel violentis Et licet ita sit, tamen vnumquodq; tale esse dicere oportet, ac denominare, quale, vel quod natura vult esse, & quod est supple pro maiori parte, nam tumorositates montium, & concauitates vallium non habēt aliquā quantitatem notabilem in comparatione ad totā terrā. Sic igitur denominãda est terra, pro eo quod est fm naturā, & pro maiori parte, & non pro eo quod est violenta & præter naturā, vel ꝓ minori parte, fortasse. n tumorositates montiū, & concauitates vallium terræ non insunt per naturā, sed ex violentis causis, & pter naturā, vt docuit Aristo. in lib meteororū, igit terra est dicēda sphærica, quatenus est talis pro maiori parte, vel quatenus est talis magis per naturā, & hęc est cōclusio.

Aequidistantia parallela.



Quo uero ad uerba attinet, per similes angulos Arist. intelligit angulos rectos, quos grauia faciunt, cū descendunt ad centrū, & hoc videtur velle Auer. quum inquit, ꝓpter causam quā diximus, f. ꝙ omnes partes terrę descendunt cōsimiliter ad medium. i. quia apud cētrum faciunt angulos æquales. Vnde expositor idem. D. exponit fm rectos angulos, quos facit linea recta per quā est motus corporis grauis cum linea cōtingenti terram. Vnde angulus B O C rectus, cōsimilis est angulo H G O & cæteris oībus, oēs. n. sunt recti ad cētrum O, quoniam grauia non stant firmiter super terrā, nisi fm lineā perpendicularem. Aliter etiam Auerr. expositionem subscribit cum descendunt a locis in superiori circunferentia, Inter quæ sunt arcus æquales, & ita per angulos similes intelligit angulos respicientes arcus cōsimiles circulorū, quorū centrum est centrum mundi. Nam arcus A B est similis arcui B C & cæteris, q causantur ex hoc ꝙ grauia mouentur a circūferentia A B C D E F G H, circa centrū O, & vtroq; modo bene dicitur. Præterea, dicitur in textu arabico. Propter sermonem quem diximus. Et in codicibus græcis dicitur. Et secundū hanc igitur rationem. Et hoc Aue. dupliciter ītelligit, vno mō propter sermonem quem diximus de motu grauium, nam omnia grauia petunt vnum punctum, igitur tota terra est sphærica, & per uerba illa in quibus dicit, & qa corpora grauia, in suo textu, & in nostro, & qm̄ omnia grauia. Intelligit, quia mouentur ad medium consimiliter, & sic sunt duæ causæ sphæricitatis terræ, altera, qua omnia grauia petunt vnum punctum. Altera, qua mouentur ad consimiles angulos. Aliter exponit intelligens per sermonē quem diximus. i. rationem proximā quæ processit per alias conditiones motus grauiū quas dedit in descensu earum ad medium absq; descensu etiā eorum fm angulos æquales, ratio. n. proxima, vt recte diuus Expositor ait, processit ex specie partium eius, qa per hoc ꝙ maiores cōpellunt minores. Hæc secunda rō accipitur ex figura motus partiū terræ. Et addit Auer. hanc secundam rationem esse firmissimam, qm̄ præcedēs supponit generationem terræ, uel fm ueritatem, uel secundum imaginationem. Hæc autē ratio procedit ex simpliciter notis. In trāslationibus arabicis legitur. Et hoc est signum. Et reliqua, & Auer. ait, hoc signū esse potissimam rationem, quia couertitur cum causa. grauia. n. mouent ad similes angulos, quia terra est suapte natura sphærica; & quia terra est suapte natura sphęrica, grauia mouentur ad similes angulos, hæc. n. conuersio est, quia sphærica figura est terræ naturalis. Sed occurres, qm̄ figura elementis inest accidētaliter, ut docuit Auer. in hoc secundo cōmentis. 22. & 26 At hic Arist. uoluit sphæricam figurā inesse terræ naturaliter. Præterea tertio huius cōmē. 67. dicitur elemēta nullam sibi limitare figurā, hic autem dicitur, sphæricam figuram esse terræ naturalem. Respondet Auer. & inquit. Sed nō oportet accipere hanc figuram, ut sit inseparabilis ab eius substantia, & necessaria in ea, & sic per naturale nō intelligit inseparabilē. Cuius causam affert Auerroes dicens, qm̄ si ita esset, non separaret ab ea ista figura, sed separata sphærica figura a terra corrūperetur terra per corruptionē suā. i. ad corruptionē figuræ sphæricæ. Sic igitur uult sphæricam figuram esse terræ naturalē, sed non inseparabilem.

F

Que auer. com. 108.

G

Dubitato.

Sol. Auer.

H Sed obijcit sibi, quia alibi, uidelicet tertio huius cōmē. 67. & in textu & cōmento dicitur, elementa nullam sibi limitare figuram naturaliter, & tn̄ hic dictum est sphæricam figurā esse naturalem terræ, sed separabilem. Respondet, & inquit, & cū ita sit, æquiuoce dicimus ꝙ terra habet figurā sphæricā, & ꝙ aliter habet terra figurā naturalem, ꝗ̄ habeat corpus cœleste. Nam accidētiū naturalium, quædā sunt separabilia, quædā inseparabilia. Cœlum igitur habet figurā sphęricānaturaliter, inseparabiliter. Elementa uero naturaliter separabiliter. Est. n. accidētale duplex naturale. qa separabile, ut sanitas animali, & inseparabile, ut risibile homini. Vtrunq;. n. accidens est naturale, sed sanitas separabile accidens, risibile autem inseparabile. Cœlo igitur inest figura sphærica naturaliter, & terrę etiam naturaliter, uerum cœlo inest naturaliter essentialiter, atq; inseparabiliter, terræ naturaliter accidentaliter & separabiliter. Ex his sequitur accidentale

Obiectio.

Solutio

Accidenta le duplex.

Verborū Arist. interpretatio.

cideritale aliquando accipi prout distinguitur cōtra essentiale, aliquando contra naturale, quasi idem sit quod violentum. Sed dubitabis contra solu. Auer. qm̄ quod per accidens cōpetit alicui, competit ab extrinseco, figura autem cōpetit terræ ab intrinseco, quia propter eius formā, quare non per accidens. Præterea quod est naturale emanat a principiis intrinsecis, & quod emanat a principiis intrinsecis est essentiale, igitur figura est accidens essentiale, & ita non separabile. Solebamus dicere, ꝙ figura potest accipi in actu, et in potentia. Primo modo est accidens naturale, & separabile, vt risus hominis. Secūdo modo est essentiale, & proprium, vt risibilitas eiusdē. Vltimo Auer. exponit illa verba. Vnumquodq; aūt tale esse dicere oportet, quale natura vult esse. Et dicit primo hæc verba esse dicta contra opinionem aliquorum, qui dixerunt causam sphæricitatis terræ esse motum partium terræ ad medium, est. n. potius oppositum, partes enim mouentur ad medium, quia terra est naturaliter sphærica. Dicit secundo, ꝙ Arist. per hæc verba innuit hanc figuram esse terræ naturalē. Cuius causam ait, quia omnis res, uel semper, vel pro maiori parte reperitur in sua dispositione naturali, & quia terra pro maiori pte, supple reperitur in hac figura, vel semp, ideo hæc figura est sibi naturalis. Vnde ait fortasse eē ita de hac figura respectu terræ,

Dubiū. Sol. Auer.

Solutio.

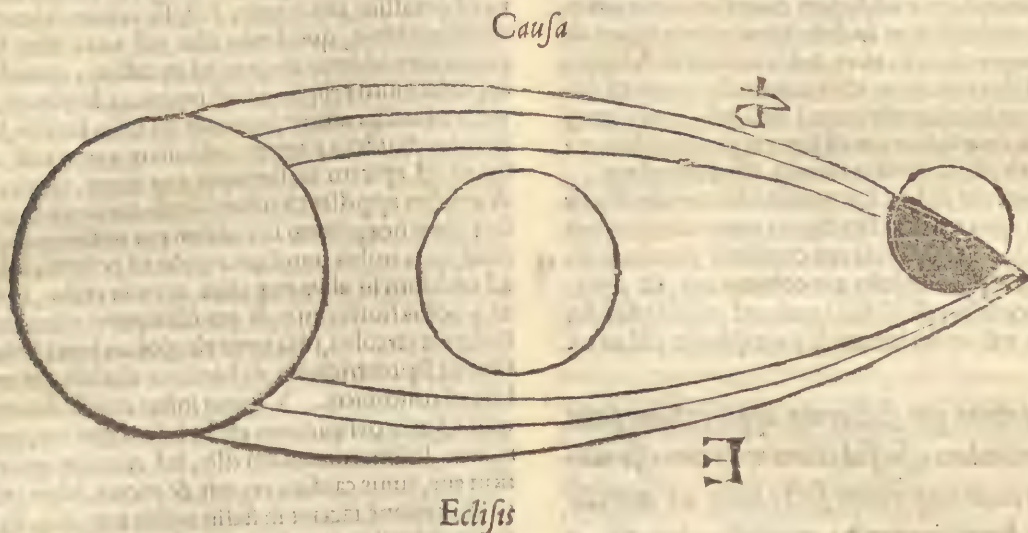
A velut de generatione, nam ut de generatione dicit, ꝙ terra est generabilis secundum partem, et non secundum totum, ita terra pro maiori parte est sphærica, nō aūt quælibet pars, sunt. n. montes & valles quæ a causis nō naturalibus terram non faciunt totam sphæricam, fiunt. n. montes & ualles in terra, ut Aristo. docet in libris meteorologicis propter terræmotus, inundationes aquarum, & propter ruinas, & id genus, quæ sunt accidentalia terræ, & non naturalia Hæc ex commento.

Preterea & per ea que secundum sensum videntur, lune namque defectus tales non haberent diuisiones.

Nunc rationibus mathematicis probat terram sphæricam esse, & primo per signum sumptum ab eclipsibus, nam in eclipsis Lunæ obseruationibus patet diuisiones non fieri nisi circulares, uocat diuisiones grece apotomas B latine decisiones, est autem decisio siue diuisio linea arcualis secans partem Lunæ claram a parte obscura sui, ut linea A B. Cum enim eclipsis conspicitur in Luna uidetur linea illa arcualis, & semper eclipsim delitescere per lineā arcualem. hoc autē fit pro quanto umbra terræ pyramidalis E F est rotunda. Non autem esset rotunda, nisi opacum ꝙ est terra esset sphæricum.

Expositio.

ἀποτομή decisio, ab scisio. recisio.



Quare hoc signo patet terram esse sphæricā, & syllogismus est, omne corpus, quod vmbram efficit pyramidalem sphæricam est simpliciter sphericum, terra efficit vmbram pyramidalem sphæricam, igitur est sphærica. Et si dicas planum rotundum efficere vmbram sphæricam dicas verum esse ex quadam parte, non autem omni parte posito luminari, vbicunque. n. Sol ponitur, vmbra terræ est sphærica pyramidalis, & ꝓpterea terra est simplr̄ sphærica, inquit. Præterea & per ea, quæ ſm sensum uidenī, ut sunt mathematica. Lunæ nāq; defectus tales non haberent diuisiones arcuales sup. nisi vmbra terræ eēt simpliciter pyramidalis sphærica, & vmbra non esset simplr̄ pyramidalis sphærica, nisi terra eēt simplr̄ sphærica. Quare ex defectibus Lunę colligitur ut a signo terrā esse sphęricam, hæc est prima ratio. Debes scire, ꝙ luminare ad opacum vmbrosum trifariā eē potest, aut maius vmbroso, aut minus, aut ęquale si luminare est maius vmbroso, & vmbrosum est rotundū simpliciter, umbra causata ab eo erit pyramidalis simpliciter rotunda, Si luminare esset minus umbroso rotundo, adhuc vmbra esset pyramidalis simpliciter rotunda, est tamen hæc differentia, quia si

C Sol esset maior terra, cuspis pyramidis esset uersus terrā, sin autē Sol esset minor terra, cuspis pyramidis esset uersus Solem. At si Sol esset æqualis terræ, umbra esset columnaris patet igitur umbrosum rotundum semper rotundam efficere umbram. Sed dices, uidetur Aristoteles transire ad alterum genus quia conclusionem naturalem demonstrat per mathematica.

Obiectio.

Innuit Auer. solutionē dicens, cum cōpleuit significationes naturales. i. demonstrationes acceptas a signo naturales, uult dicere mathematicas, non supple ad simpliciter demonstrandum, sed ad confirmandum, non quia innatæ sint dici in hac scientia, sed per accidens, & sic patet solutio. Aristoteles enim transiuit ad mathematica, non per se, quasi illa demonstrant per se conclusiones naturales, sed per accidens, quatenus sunt uicina physicis rebus.

Responsio Auer. commen 109.

D Quo uero ad uerba attinet, Auerroes uult decisiones fieri tam in particularibus ꝗ̄ uniuersalibus eclipsibus & per particulares eclipses intelligit, quibus Luna non obscuratur in toto, uniuersales autem, quibus Luna obscuratur secundum totum. In utrisque enim patet eclipses fieri secundum arcuales diuisiones.

Amphicirtica, utraque ex parte curua, uacua, gibborosa

Nam in his quidem figuris, quę nunc per mensem sunt, omnes accipit differentias, etenim recta fit, & amphiciirtiea, & vacua. In defectibus autem semper lineā quę distinguit, curuam habet. Quare cum deficiat propter terræ interpositionem, terræ vtique circunferentia, quæ sphęrica est, figuræ causa erit, E

Expositio.

Remouet quæstionem, quia dicet quis hanc circularē abscisionem Lunæ non esse propter rotunditatem terræ sed ꝑpter rotunditatem Lunæ, velut fit in mutationibus Lunæ menstruis. vbi patet Lunæ decisiones fieri nullo interueniente vmbroso, soluit & inquit. Nam in his quidē figuris, quę nunc per mensem sunt, Luna ipsa omnes accipit differentias, & non tantum arcuales diuisiones. Est igitur differentia ꝙ decisiones menstruæ sunt omnis generis, eclipticæ vero arcuales tantum, & hoc declarat dicēs, & Luna ipsa recta fit. vel melius, etenim decisio in Luna recta fit, vt qñ est partialiter dimidia, vt circa. 7. vel. vi. diem. Illic enim decisio non arcualis, sed recta apparet. Et amphicirtica, est enim decisio amphicirtica idest vtraque ex parte curua, vtpote quādo est plena, vt accidit circa. 14. diem. Est uacua, hoc est gibborosa, & tunc est arcualis, vt circa. 11. diem, vel. 17. quare in menstruis figuris decisio est omnis generis. At in eclipticis decisio nō nisi arcualis cernitur, causa differentię est, quia mēstruæ figuræ fiunt ꝑpter situm Lunæ ad Solem diuersum, vt in astronomicis nostris scripsimus. In defectibus autem figura decisionis fit semper obiectu terrę, cuius umbra est sphęrica ꝑpter terræ sphæricitatem, ideo concludit quare cū deficiat propter terræ interpositiones Luna ipsa, terræ vtique circunferentia, quæ sphæricæ est figuræ in defectibus arcualis causa erit, & sic constat terram esse rotundam. F

Auer. commen. 109.

Addit Auerroes & hoc fuit necesse. s. lineam decisionis esse arcualem, quia ex quo hęc figura terræ est circularis etiam umbra in sua superficie erit circularis, circularis dico tripliciter, aut pyramidalis aut columnaris, & pyramidalis dupliciter (vt dictū fuit) quia uel cuspide directa uersus terram, vel versus solem, & ita tripliciter. Hæc ex commento. G

Præterea etiam per stellarum apparentiam patet non solum rotundam esse, sed etiam mole non esse magnam. Parua enim migratione facta nobis ad meridiē atque vrsam, horizon circulus manifeste alius fit, vt stellæ quę sunt super caput, magnam habeant mutationem, & non eædem videantur ad vrsam, atque meridiem migrantibus, nonnullę enim stellarum in ęgypto quidem videntur, & circa cyprum, in regionibus autem quę ad vrsam sunt non videntur, & stellarum eę, quę semper in his apparent, quę ad vrsam sunt in locis, in illis faciunt occultationem. Quare perspicuum est ex hisce figuram quæ est terræ, non solum rotundam esse, sed etiam magnæ sphære non esse, non enim hic cito mutationem faceret translatis sic breuiter. H

Mutationē palam,

Expositio

Secundo probat terram esse sphæricam ex apparentia stellarum facta per progressum nostrum. Verum obiter cum eadem probatione probat terrę magnitudinem esse modicam, & hoc proponit dicēs, præterea etiam per stellarum apparentiam patet nō solum terram rotundā esse, sed etiam mole nō esse magnam. Quo uero modo per stellarum apparentiā hæc duo probentur, ostēdit ex hoc quia modica progressione facta a polo ad polū apparent aliæ atque aliæ stellæ, progressus enim a polo ad polum vt paruus, ostendit magnitudinem terræ esse paruam. Vt vero alias stellas occultat, & alias pandit, indicat terram esse sphæricam, parua. n. migratiōe facta nobis ad meridiem atque ursam horizon circulus manifeste alius fit, ita uidelicet alius qui stellæ quæ sunt super caput, magnā habeant mutationem, & non eædem uideantur, ad ursam atque meridiem migrantibus, nonnullę enim stellarum in ægypto quidem uidentur, & circa cyprum. In regionibus autem quę ad ursam sunt, non uidentur, & stellarum eæ quæ semper in his apparent, quæ ad ursam sunt locis, in illis faciunt occultationem, ita ut illic oriantur & occidant, & nō habitantibus meridiem.

Animaduersio.

Animaduerte ꝙ quidam uolūt Aristotelem probasse terram paruam esse & rotundam per hoc ꝙ parua mutatione facta de polo ad polum, horizon alius atque alius fit, horizontem vero fieri alium atque alium probauit per hoc ꝙ stellæ alię atque aliæ apparent. Sed hoc nō refert, sufficit enim ad probandum terram esse paruam, quia per paruam migrationē fit hæc occultatio et manifestatio, rotundā aūt, quia facta migratione de polo ad polum fit occultatio stellarū aliquarum, & manifestatio aliarum, quare migratio circa terrā, ut parua demonstrat paruitatē terræ, ut de polo ad polū, demonstrat rotunditatem eius, ubi enim terra esset plana horizon esset unus, & stellę eædem omnibus uiderentur, ubi esset concaua stella oriens citius appareret occidentalibus. Et si dices per hoc haberi solum terram esse rotundam ex polo ad polum. dic ꝙ eodem modo fit de ortu ad occasum, citius enim eclipsis oritur orientalibus ꝙ occidentalibus, quod non esset nisi terra esset sphærica, parua uero uidetur ab ortu ad occasum, quia differentia apparitionum eclipsis nō est maior. 14. horarum.

Horizō ꝙd

Quo vero ad uerba attinet, horizon est uisus finitor, est autem circulus diuidens partem cœli uisam a non uisa, cuius polus est ad apicem nostrorum capitum. Hunc circulum Auerroes appellat circulum super conuexum terræ, ex hoc patet horizōtem fieri alium per nostram progressionem, quia nobis translatis a polo ad polum, uel ab ortu ad occasum fit alius atque alius apex in cœlo, igitur alius atque polus horizontis, & per cōsequens alius atque alius horizon circulus, ursa uero est globus septē stellarū, quæ sunt ad septentrionem, de his uero diximus in eruditionibus astronomicis.

Arctos, ursa quid.

Vltimo infert conclusionem, & inquit. Quare perspicuum est ex hisce figuram, quę est terrę, non solum rotundam esse, sed etiam magnæ sphære, non esse, cuius causam repetit, & inquit. Non enim sic cito mutationē faceret in stellis nobis translatis sic breuiter igitur migratio circa terram ut breuis indicat terrę paruitatem, ut occultans stellas et alias pandens significat terræ rotunditatē. Quo uero ad uerba attinet, Aristoteles generatim locutus est de terræ mole qm̄ mensura terræ particularis spectat ad cosmimetras, & nos dicemus in libris meteororū, postea uero solum narrando de mensura terræ apponet quædam secundum opinionem aliorum.

Auer. commen. 110. Dubiū.

Dubitat Auerroes & inquit. Sed forte aliquis quæret & dicet, quam paruitatem intendebat, dixit. n. Aristoteles terram esse paruam, paruum enim & magnum dicuntur in respectu, ut dicitur in prædicamentis, quare emergit quæstio respectu cuius terra dicatur parua, vel magna.

Responsio

Respondet terram posse dici paruam respectu mundi, & respectu alicuius stellæ, & propterea ait, si igitur intendit ꝙ terra est parua respectu orbis, uel respectu cœli, cuius ipsa est centrū, nō est scitum ex hoc modo, & ex physicis rationibus, sed ex aliis, & explicat istud, nā scitur terram esse uelut punctū respectu firmamēti, ex conuenientia motuum qui sunt in instrumentis, uidelicet astrolabiis ad motus qui sunt in cœlo. In astrolabio enim vnus gradus eleuationis Solis, respondet uni gradui eleuationis in cœlo, uidetur enim ꝙ arcus quo secāt stellæ in astrolabiis uel aliis instrumentis capiendi motus sint similes arcubus quas secant in orbe, & hoc esse non potest nisi quia terra nō habet sensibilē quātitatem apud cœlum, ita ꝙ centrū

astrolabii, vel alterius instrumenti & cētrum sphæræ cœlestis sint idem punctum ſm sensum. Præterea etiā idē accipi potest ex occasu, & ortu stellarum, & mediatione cœli ſm quantitatē æqualē apud sensum, quicquid enim oritur in astrolabio, oritur in cœlo, & quicquid occidit in astrolabio, etiam occidit in cœlo, & quicquid in cœlo mediat, mediat in astrolabio, & omnia hęc significant ꝙ terra respectu cœli est vt punctū & centrum in cœlo, sic igiť patet terram posse dici paruam respectu totius mundi

Secundo ostendit terrā posse dici paruam respectu stellarum, vt postea dicetur. Scitur autē (vt dicit) terrę quantitas quia diuiserunt orbem. 360 gradus, & sciuerunt per ambulationē versus polum arcticum quantum capit una portio terræ ex istis partibus siue gradibus cœli, & inuenerūt gradum similem in terra arcui qui est gradus orbis quasi 60. miliaria, hoc est sciuerunt cuilibet gradui eleuationis poli respondere. 60. miliaria, & inde extraxerunt terræ mensuram. Scita quantitate terræ per eclipses acceperunt quantitatem Solis & Lunæ in respectu terræ, et sic inuenerunt illam respectu cœli per rationes dictas esse valde paruas, & per hanc aliam rationem ꝙ sit parua & minor Sole, & maior ipsa Luna, est enim (vt dicit Ptolemæus in libro magnæ cōpositiōis) Luna vna pars de. 30. partibus terræ. Sol uero est. 166. quantum terra, Mercurius est minus q̄ vna pars de. 27. partibus terræ, Mars quantum terra, Iupiter. 95 Saturnus. 90 quantum terra.

Vn' gradui cœlesti respondē. 60 passuū milia in terra.

Quantitas planetarū.

Dubitatio.

Sed circa hæc occurres videtur enim primo ꝙ terra respectu firmamenti non sit vt punctus, quia Luna respectu firmamenti est aliquanta, vt patet, & terra est maior Luna igitur terra respectu firmamenti nō est ut punctus.

Solutio.

Potest dici ꝙ terram esse punctum respectu firmamenti potest dupliciter intelligi, vno modo ꝙ sit absolute pūctus respectu firmamenti, vt ex ipsa multotiens sumpta nulla pars cœli resultet. Alio modo ꝙ terram nullā variationem faciat respectu cœli Primo modo, terra nō est punctus, qm̄ aliquoties sumpta redderet cœlum ut puto.

Secūdo modo cōcedit Auerroes terrā esse punctum, quia respectu cœli nullam facit variationē, nam per astrolabium oculo existēte vbiq; semper uidetur medietas cœli, siue enim oculus sit in centro terræ, siue in supficie, semper cœli medium apparet nobis etiam quia vbiq; oculo posito nulla colligitur in stellis fixis diuersitas. Tunc patet ad rationem, Luna enim ponitur prope nos, & ideo apparet maior stellis fixis, sed si poneretur in firmamento non uideretur, sicut nec terra. Secundo dubitatur quia non videtur ꝙ cuilibet gradui in cœlo correspondeant 60. miliaria ambulanti versus arcticū, nam ſm Ptolemæū cuilibet gradui cœli correspondent 56. miliaria & duæ tertiæ unius. Debes scire ꝙ cosmimetræ inuenerūt terræ quantitatem hoc pacto sumendo astrolabium in nocte clara & per foramina acceperunt gradum eleuationis poli arctici, qua notata mouebanť uersus polum directe donec in altera nocte eleuetur polus unus gradu, postea mensurarunt spatium terræ peragratum de nocte ad noctem, & inuenerunt cuilibet gradui respondere miliaria. 56. et duas tertias unius. Multiplicabāt demū. 56. per. 360. et relinquebatur quātitas terræ. Ad uerba Auerrois fortasse illa sunt corrupta, quia alibi legitur cuilibet gradui respōdere. 56. miliaria fere, uel fortasse miliare est diuersimode acceptū ab Auer. & a Ptolemæo. Sed hæc nullius sunt utilitatis ut dicit Hermes in lib. de natura locorum.

Secūda du.

Cōiūctū et Coaptare.

Quapropter hi, qui cum locum, qui circa columnas herculeas est, coniunctum esse ei, qui est circa indicum. Atq; hoc modo mare esse unum, non videntur incredibilia valde existimare. Dicunt autem ex elephantibus etiam coniectantes. Nam circa vtraq; loca, quæ extrema sunt, genus ipsorum est, velut extremorum, hoc passorum propter coniunctionem.

Elephātib.

Expositio.

A Ex paruitate terrę ostendit cosmographiam aliquorū esse rationabilem, & inquit. Quapropter hi qui eum locum, qui circa columnas herculeas est, cōiunctum esse ei, qui est circa indicum mare, atq; hoc modo mare esse unū quod est inter hos terminos, nō uidentur incredibilia ualde existimare. Auerroes autem columnas has appellat idola, quorū unum ait positum esse in ultimo occidentis Hispanię quod dicebatur idolū eadē uel Indiæ, quod se uidisse asserit eleuatum, deinde corruptū in prælio inter barbaros & Hispanos anno Machometi. 530. Alterū est positum in oriente, quod Hercules posuit in signū uictoriæ. Inter hęc mare positum putatur eē unum & cōtinuū. De columnis Herculis, & de maribus illarū in lib. cosmographię multa scripsit Ptolemęus: nunc uero hoc colligatur tm̄, hos terminos non fuisse positos nisi quia terra parua est, & ab uno homine meabilis, ut ab Hercule. Deinde adducit signum quo utebanť geographi, & inquit. Dicunt autē hoc sup. coniectātes etiam ex elephātibus, nam circa utraq; loca. quę extrema sunt genus elephantum est B uelut extremorum. i. qui elephantes sunt extremi, & patiuntur hoc i. esse in extremis locis propter coniunctionē locorum, quia igitur elephantes extremaliter differentes sunt in utroq; loco columnarū, arguerunt illa loca esse cōiuncta, & non valde distantia & ita terra est parua cū animalia eiusdem generis specie differentia extremaliter sint vtroq; in loco. Sed occurres, quia medium est propinquius extremis, q̄ extremum extremo. igitur si elephantes sunt in locis extremis propter locorum illorū propinquitatem, magis erunt in locis inter illa mediis. Hoc autē non uidetur, sunt n. elephantes orientales & occidentales tantum, ut Plinius inquit, & obseruatio docet. Vnde Plinius lib. 7. capite. 11. Inquit. Elephantes fert Aphrica ultra syrticas solitudines, & in Mauritania, ferunt æthiopes, & troglodytæ, ut dictum est. Vbi apparet elephantes gigni in extremis locis. Et dicuntur elephantes orientales extremaliter diuersi ab elephantibus occiduis, quia differunt moribus & robustitate, ut Plinius dicit. At elephantes C Africi non sunt sic extremaliter differentes inter se. Auer. soluere uidetur in cōmento intelligens per coniunctionē locorum similitudinem locus orientalis ubi oritur genus elephantū, licet sit distans situ a loco occiduo ubi elephātes sunt, tamen est illi similis in qualitatibus, & ideo animalia consimilia genere pariunt. Media loca licet sint situ propinquiora extremis, affectionibus sunt distantiora, et ideo in mediis non sunt elephantes. Hæc colligi possunt ab Auerroe. Asserit etiam se uidisse ceramphan in domo regis marochiæ quam anno Machometi 514 tulit quidā qui dicebatur aliunde de atheno, & sic nec elephātes nec crampha generantur in locis mediis. Sed pace Auer. dicerem, si per coniunctionem locorum Aristo. intelligeret propinquitatem qualitatum, & non distantiæ, nō haberet terram esse paruam. propterea mihi uidetur, ꝙ Aristoteles hanc rationem ab elephantibus sumptam nō dicat ad mentem propriam, sed geographorū, quos nō curat corrigere, quia licet ratio eorum non ualeat, ut in dubitatione demonstraui, tamen dicunt uerum de paruitate terræ, & hoc sufficit pro ueritate proposita, & sic ad D dubitationem patet solutio.

Quę auer. inen. ut.

Dubiū.

Cōfutatio.

Quātitatē.

Mathematicorum etiam quicunque quantitatem circunferentiæ metiri conantur, ad quadringenta milia stadiorum dicunt esse. ex quibus coniectantibus molem ipsius terrę non solum sphęricam esse, sed etiam ad cęterarum stellarum magnitudinem magnam non esse necesse est.

Magnitudinem. Milia. Myriades.

Vltimo idem probat per rationē mathematicorum et inquit. Mathematicorū etiam quicunq; quantitatem circunferentiæ supple terræ metiri conantur: dicunt illā esse ad quadringenta myriades i. ad quadringenta milia stadiorum. ex quibus cōiectantibus molem ipsius terrę nō

solum sphæricam esse, sed etiam ad cæterarum stellarum non omnium, sed aliquarum, magnitudinē magnam nō esse, necesse est. Auer. aūt ait, abstrahūt mensurā maximi circuli terræ per viam, quam narrauimus, vt per correspondentiam gradus in astrolabio, et in cœlo. & ex mēsura maximi circuli inuenit mensurā sphære, quia circuli ad eius diametrū est proportio tripla sexquiseptima fere quantitatē uero terræ respectu Solis & Lunæ accipiunt ab eclipsibus lunaribus, vt nunc suppono. respectu aūt cęterarum stellarum colligitur mensura terrę per astrolabiū quod habet duas regulas. Nam per hoc astrolabiū scitur diameter cuiuslibet stellæ, modo per scientiā diametri scitur quantitas orbis, quibus omnibus deprehensis cognitum est terra esse paruam & respectu cœli, & respectu aliquarum stellarū. Addit aūt Auerroes aliam rationem ꝙ terra sit parua, quæ non est in nostro textu: videlicet, quia terra continet quantum contineret superficies nō circularis. igitur est sphærica, & ita parua, est enim regula, si duæ superficies continent æquale, & alter est circularis, illa est parua. Hæc est ratio Auer. quæ tamen nulla est, & nec in textu nostro. Sed circa calcem huius secundi occurrit quæstio calculatoris cōtra Aristotelē in tractatu de elementis. Aristoteles enim probauit sphæricitatem terræ ex eo ꝙ maiores partes minores cōprimunt, & minores resistunt maioribus. Nam data hac Aristotelis imaginatione sequeretur in infinitū tarde moueri aliquod corpus graue, & ꝓbo consequentiā supponendo primo totā terram eē perforatā a puncto D ad punctum C per O cētrū & sit foramē D O certæ magnitudinis, ut uides. Secūdo uolo vt spatium D O diuidatur per partes proportionales minoribus terminatis uersus O centrum. his stantibus pono vnū bolum grauis lōgum. 10. cubitorū, q̄d descendat per foramen D O C. Tunc quæro uel pars B resistit. parti A uel nō, si nō resistit, tunc tollitur ratio Aristotelis facta per partiū cōpressionē. sin aūt resistit, tunc arguo ꝑ quantum descendit molare A B uersus O cētrum per tantum crescit resistentia ipsius B partis ad A, sed in qualibet parte proportionali spatii D O C descendit. igitur in qualibet parte proportionali descendit tardius. sed cum illic infinitæ sint partes proportionales terminatæ uersus O centrū, relinquetur aliquod graue in infinitū tarde moueri. Aliqui concedunt in infinitum tarde moueri aliquod graue, nullum tamen graue in infinitū moueri. Alii concedunt continue tale molare tardius moueri, & tamē nec in hac parte nec in illa tardius moueri peripatetici autem facilius responderent dicentes diuisionem spatii in infinitas partes proportionales esse in potentia, et nō actu. similiter infinitum spatium fuisse potentia pertransitum, non autem actu. Verum de hac ratione diximus supra.

Marg.: Opīo auer. cōm. viti. — Dubitatio. — Solutio

Finis secundi Libri de Cœlo.

ARISTOTELIS DE COELO ET MVNDO LIBER TERTIVS.

Cum Augustini Suessani interpretatione ac commentariis.



E primo quidē igitur cœlo ac partibus. Adhuc autem de stellis quę in ipso feruntur, ex quibus constant, qualiaq; secundnm naturā sint, insuper etiā q; ingenita ac incorrupti bilia sint, prius pertractauimus. cum autem eorum, quę natura dicuntur esse, alia quidem sint substantię, alia autem harum opera atque affectus, dico autem substantias quidem simplicia corpora, ut ignem & terram, & quæcūq; sunt his coordinata, etiam quęcunq; ex his sunt. Veluti totum cœlum atq; ipsius partes, itemq; animalia & plantæ, & horū partes. passiones autem & opera, motiones cuiusque horum, aliorumq; quorūcunq; sunt hęc ipsa elementa causa secundum ipsorum vim. Adhuc autem alterationes, reciprocęq; mutationes, patet plurimam de natura historiam de corporibus esse, omnes enim naturales substantię aut sunt corpora, aut cum corporibus ac magnitudinibus fiunt. Hoc autem patet, & ex definitione eorum, quę sunt natura, & ex singulorum contemplatione. De primo quidem igitur elementorum, & quale q̄d sit secundum naturam, & quod incorruptibile ac ingenerabile sit, dictum est. Restat autē dicere de duobus. Simul autem accidit de his dicentibus, & de generatione & de corruptione considerare.



Actenus de corporibus, quæ circulari motu mouentur, at nunc de corporibus quę mouentur motu recto restat dicere. Primo ergo præmittit procemium, in quo explicat eius intentionem. Deinde prosequitur, & quia cōtinuatio priorum ad sequentia est de partibus procemii, ideo primo continuando se ad præcedentia ostendit de quibus iā dictum est, postea de quibus restat dicere. de primo itaq; inquit. De primo quidem igitur cœlo: ac partibus. Adhuc aūt de stellis quæ in ipso feruntur, prius pertractauimus, pertractauimus prius declarando ex quibus constat, & qualia ſm naturam sint. insuper etiam ꝙ ingenita ac incorruptibilia sint. hæc n. tria de primo cœlo, eiusq; partibus, & de stellis pertransiuimus, quia declarauimus partes cœli, cœlumq; ipsum, & stellas esse alterius naturæ ab elementis. Secūdo declarauimus qualia ſm naturam sunt quia ꝙ sint animata atq; sphærica. Tertio declarauimus ꝙ sint ingenita & incorruptibilia. Quod uero ad verba attinet, quid per primum cœlum, quid etiā per partes intelligat, non vna ratione exponitur. Sed prætermissis inutilibus expositionibus, approbo ꝙ per primū cœlū Aristo. intelligit mundum superiorē cœlicum supra lunarem, cuius partes sunt orbes seu sphære ipsæ, in quo quidem mundo superiori feruntur stellæ ut nodi ad motum tabulæ, mundus. n. ille superior dicitur primum cœlū respectu corporum, quæ sub eo sunt, primo ordine situs quia illud est supremum. Secundo ordine durationis, q̄a illud est perpetuum cætera id manentia caduca. Tertio, ratione causalitatis, quia illud est omnium eorum, quæ hic sunt causa. per eius partes (vt diximus) intelligit orbes quæ sunt partes integrales per virtutem primæ formæ ad vnum copulatæ. & per astra intelligit stellas tam errātes q̄ non errantes, quæ mouenſ ad motū orbium. De cœlo igitur primo. i. toto & de eius partibus. i. orbibus, & de stellis quæ in eo feruntur, dicta sunt tria, quorum ultimū pertractatū est in. 1. lib. illic. n. dictum est ꝙ cœlum nec esse genitum, nec corruptibile: Cætera duo sunt pertractata in. 2. lib. Nec omnia quæ pertractauit, resumpsit, sed solū principalia. Deinde ostendit de quibus restat dicere, uerū primo manifestat in quo fere tota naturalis consideratio consistit: postea ex hoc concludit quid restat dicere post

Marg.: Expositio — Consideratio verborum.

præmissa. Circa primum syllogismus sic componitur. omnes substantiæ naturales sunt corpora. Sed tota consideratio naturalis est de substantiis naturalibus igitur tota consideratio naturalis est de corporibus. Circa hunc syllogismum primo minorē præmittit, & inquit. { Cū aūt eorum, quæ natura dicuntur esse alia quidem sint substantiæ, alia harū substantiarum opera atq; affectus siue passiones. Exponit aūt quæ sint substātiæ naturales & enumerat primo simplicia corpora quæ dicuntur elementa, & inquit Dico autem substantias quidem supple ut elementa, ueluti ignem & terram & quæcunq; sunt his coordinata, verbū coordinata græce est systica, latine coelementa: nā aer & aqua sunt simul elementa corporum mixtorum cum eis. at si systica græce intelligatur coordinata, dico q; aer & aqua sunt igni & terræ coordinata, nam aer igni, & aqua terræ est ordinata. Secundo exemplificat de mixtis, & inqt. Etiam quæcunq; ex his sunt, hoc est mixta, & exponit quæ sint hæc mixta, quæ sunt ex elementis & inquit. Veluti totum cœlum. i. vniuersum cœlum supralunare. & ipsius partes. i. sphære, itemq; animalia, & plantæ, & horū partes vel membra, sed quo modo cœlum & sphære sint mixta ex elementis non clare constat fortasse loquitur more Empedoclis, qui cœlum ipsum ait esse mixtum ex elementis. nam ad rem non refert sic uel aliter dicere, satis n. est habere q; cœlū est substantia naturalis. Quę igitur sint substantię naturales, patet. Deinde manifestat, quę sint opera atq; effectus, & inquit Passiones aūt & opera sup. sunt primo motiones locales cuiusq; horū, sup. elementorū, & aliorum quorūcunq; sunt hæc ipsa elementa causa secundū ipsorum vim. q. d. opera & affectus sunt primo motus locales simplicium corporum, & motus locales mixtorum: quorum elementa sunt causæ non secundum eorum substantias, sed secundum virtutem: elemēta. n. nō substantialiter ingrediuntur mixta, sed virtualiter, vt nūc Aristo indicat. verū de his postea. Adhuc aūt secūdo, opera & affectus sunt alterationes, supple secundū qualitates, reciprocæq; mutationes quæ sunt generationes elementorum vel mixtorum, quæ dicuntur reciprocæ, quia aer fit ex igne, & ignis ex aere, & sic de cæteris. Ex his apparet Aristo. per opera & affectus non diuersa intelligere, sed eadem sunt. n. in proposito nomina multiuoca idem fere significantia. Hæc de minore. Deinde dat conclusionē syllogismi, & inquit. Patet plurimam de natura historiā de corporibus esse, et per plurimā intelligit oēm. Nam tota philosophia est principaliter de corpore naturali. Vtitur autem hoc loquendi modo ut honeste loquatur. vel dicit plurimam, quia adhuc in naturali philosophia agit de anima & primo motore, quorum nullum est corpus naturale. Tertio ponit maiorem & inquit. Omnes. n. naturales aut sunt corpora, aut cum corporibus & magnitudinibus fiunt. nam formę naturales, & accidentia, quæ illas comitantur, cum corporibus fiāt ac magnitudinibus hanc maiorem dupliciter patere ait, primo ex definitione eorum, quę sunt secundum naturam nam hęc sunt corpora composita ex materia & forma. Secundo ex singulorum contēplatione. omne enim consideratum in naturali philosophia est aut corpus, aut cum corpore. Patet igitur in quo consistit principaliter physica consideratio. Hic patet q; non tm̄ scientia de anima dicitur historia, sed vniuersa philosophia, vt hic Arist. Deinde Aristo ostendit quid restat dicere, repetens rursus quid principaliter dictum est, & inquit. De primo quidem igitur elementorū & quale quid sit s̄m naturam, vt q; est animatū & sphæricum, & q; incorruptibile & ingenitū sit, dictum est, quare patet de substantiis esse dictum de cœlo, & q; sit animatum ac sphæricum, & q; sit simpliciter æternum. Vocat autē cœlum elementum, quia est corpus simplex, ut Simplicius ait, uel melius ut ait Alexand. quia est elementum mundi. Addit quid restat, & inquit. Restat autē dicere de duobus uidelicet leui, & graui, sunt enim tres tantum naturę, uidelicet grauis leuis, & natura neq; grauis, neq; leuis, quare cum de cœlo sit dictum, quod ē natura neutra

Elēta sūt virtualiter in mixto.

Non solū scientia de aīa dicitur historia.

Quid supsit tractandū.

restat de duobus aliis dicere. Vltimo addit quid restat dicere quantum ad opera atq; affectus, & inquit. Simul autem, supple cum his duobus nobis dicentibus accidit dicere de generatione & corruptione, & forte hoc refert ad lib. de generatione & corruptione, patet igitur intentio duorum librorum sequentium. Auer. autē in primo com. primo præmittit intentionem, & inquit. Quia intentio Arist. in hoc lib. de cœlo est loqui de partibus mundi simplicibus, videlicet in dando causas accidentium essentialiū & iam locutus fuit in primo libro & secundo de corporibus cœlestibus, & accidentibus eorum, uult modo loqui de aliis 4 simplicibus corporibus, quæ recte mouentur. Hæc de intentione. Quo vero ad verba attinet. Auer. per primum cœlum intelligit omnes motus cœli i aggregatum ex omnibus orbibus qui mouentur cœlico motu & per partes eius intelligit orbes, et ait q; cœlum vocauit primum per equiuocationem. i. s̄m causalitatem, & quia in translationibus arabicis sic legitur. Et de stellis existentibus in eo cuiusmodi corporis sunt, & cuiusmodi naturæ, & q; non sunt ex aliquo. 4. ideo Auer. exponit quid intelligit per verba illa ex aliquo. 4. primo exponit q; intelligat mistum, nam stellæ non sunt ex aliquo. i. de natura misti facti ex. 4. elementis. Aliter exponit, & uult q; intelligat formam uel materiam. q. d. q; stellæ non sunt ex forma uel materia, quæ est ipsorum. 4 elemētorum. Aut exponit. 3. utrunq;. q. d. q; stellæ non sunt ex materia & forma, ex quibus sunt elementa. Verum expositiones hæ sunt uanæ, nam nihil horum uerborum est in codicibus græcis nostris. Vlterius quia in ipsius translationibus legitur, modo autē dicamus q; naturalium fere quædam Ideo ponderat fere, & ait dixisse fere, quia considerat de cœlo quod non est ex. 4. elementis nec ex mista natura, & addit hoc dixisse ne quis crederet de cœlo & elementis non esse eandem considerationem, nam licet cœlum sit æternum, est mobile, & ita cadit sub consideratione physica, & hæc quæ dicit, etiam uana sunt, nam in veris Arist. lib. hæc particula nō reperitur. Vlterius Auer. uult per opera & passiones nō idem intelligere, sed diuersa. Nam per passiones ipse intelligit accidentia propria ac essentialia. Nam passio cōiter dicitur tam de proprio, q; de cōi accidēte, ꝓprie aūt non nisi de essentiali accīte. Sic igitur per passiones, intelligit accidentia propria, per operationes autē intelligit motus. Nā quæcunq; insunt corporibus physicis sunt aut actiones, aut passiōes. Vlterius quia in eius translationibus ait, & hoc manifestum est ex hoc, & dupliciter exponit quid per hoc intelligit, & primo per hoc intelligit cœlum, nam de cœlo dictum est in primo & secundo lib. diuersimode, ut uisum est. Aut intelligit substātiam huius artis, hoc est subiectum scientiæ naturalis, de quo in primo lib. dictum est, tamen redit ad primam expositionem & intelligit cœlum, nā in primo lib. dictum est de ipso cœlo, quæ sit illius natura, & est ingenitum & incorruptibile, & etiam hæc vana sunt, cum in libris Arist. hæc non reperiantur. Deinde Auer. ponit differentiam inter considerationem de elementis quæ habetur in hoc libro, & illam quæ habetur in lib. de generatione, nam in lib. hoc considerat de elementis, ut sunt partes mundi in lib. de generatione, vt sunt partes misti generabilis & corruptibilis. Præterea hic lib. cōsiderat de generatione & corruptione, ut sunt accidentia essentialia elementis ac mistis, in lib. de generatione ut sunt effectus causati ab elementis. Præterea hic cōsiderat de generatione ac corruptione, ut sunt subiectum considerabile, illic ut sunt causæ subiecti, saltem dispositiue, disponunt. n. ad formas, quæ sunt ut subiecta. Hæc Auer. licet multa alia friuola dicat quæ non ualent.

Expositio.

Quæ auer. com. 1.

Verborum examinatio.

Generatio enim aut omnino non est, aut solum est in his elētis, aut his quæ ex illis sunt hoc autem ipsum primum est considerandum vtrum sit, aut non sit.

Expositio. Propositurus autem Aristo. opiniones antiquorum de proposita intentione, primo magis particulariter loquẽs præmittit diuisionem quandam, & nquit. Generatio.n. aut omnino non est in rerum natura, hoc est aut nihil est. Aut generatio si est, solum est in his elementis, de quibus dicemus, aut in his mistis, quæ ex illis sunt. est igitur hæc diuisio ꝙ generatio vel nihil est vel solum reperitur in elementis atq; mistis. facta hac diuisione, recolligit intentionem magis in particulari, & inqt. Hoc autem ipsum primum est considerandum, vtrum videlicet generatio sit, aut non sit, quia ex huius primi consideratione patebit secundum. patebit enim ꝙ si generatio est, non est nisi in elementis & mistis, & in nullis aliis. Hæc de particulari intentione.

Hi quidem igitur, qui prius de veritate philosophati sunt, tam in his sermonibus, quos nunc dicimus quã inter sese discordes fuere. Nam hi quidem ipsorum generationem, corruptionemve tollunt omnino, nihil enim eorum, quę sunt generari, aut corrumpi, sed solũ videri nobis dicunt, vt sunt qui circa Melissum, et Parmenidem. F

Expositio. Præmissa intentione nunc exequitur de illa, & primo quid veteres sensere narrat, & inquit. Hi quidem igitur q̃ prius de veritate philosophati sunt isti in suis opinionibus discordes sunt tam in his sermonibus, quos nũc dicimus de generatione & corruptione, q̃ inter sese discordes fuere ecce ꝙ isti differunt inter se, quia de generatione & corruptione non eodem modo loquuntur, & differunt a nobis, quia quouis modo loquantur, non recte sentiunt. Et ꝙ differant a nobis declarat ponendo eorum positiones nam sic patebit illos differre inter se, & inquit. Nã hi quidem tollunt omnino generationem & corruptionem ipsorum corporum naturalium, dicentes generationem ac corruptionem nihil esse in rei veritate, sed solum hæc videri generari, & corrumpi, vt sunt qui philosophati sunt circa Melissum, & Parmanidem, isti enim tollunt omnino generationem ac corruptionem, sed dicunt illas esse secundum apparentiam. Quo vero ad verba attinet ꝑ veritatem intelligit scientiam speculatiuam, & dicit qui prius de veritate contemplati sunt propter eos, qui prius philosophati sunt de moribus, et re.p seu politicis. G

Aliqua Alia Preterea Autem Eorũ ẽ uerbũ additũ. *Quos & si aliqua bene dicunt, non physice tamen dicere oportet putare. Esse nanq; entium aliqua ingenita omninoq; immobilia est magis alterius, atq; prioris q̃ physice considerationis, præterea, quia nihil quidem aliud præter sensibilium substantiam esse suspicati, hi primi quasdam tales intelligentes naturas (siquidẽ erit eorum aliqua cognitio, aut prudentia) sic ad hæc traduxerunt per rationes, quę inde sunt.*

Ostendit quid bene, quidve male dixerũt isti sic dicentes. Quantum enim ad hoc ꝙ sint, quædam entia ingenita atque incorruptibilia, recte dicunt, sunt enim entium quædam quæ in rei veritate nec genita sunt, nec corruptibilia, vt substantiæ separatæ. Sed dupliciter deficiunt, primo, quia physice credentes loqui, non physice, sed metaphysicæ loquuntur, & hoc ait, esse nanque entiũ aliqua ingenita omninoq; imobilia est magis alterius atq; prioris q̃ physicæ considerationis, quia consideratio illorum spectat ad metaphysicam, quæ est prior scietia q̃ sit physica. Secundo defecerunt, quia hi primi philosophantes nihil quidem aliud esse præter sensibilium substantiam suspicati quasdã tales. s. æternas intelligentes naturas, siquidem erit earũ naturarum aliqua siue cognitio siue prudentia; & dixit hoc, quia in rei veritate nihil de illis intellexerunt sed solũ temere, ac a veritate cõpulsi, sic ad hæc physica H corpora traduxerunt ꝑ rationes quæ inde sunt. In quibus verbis patent tres illorum defectus, primus enim est quia credentes physice dicere loquuntur metaphysicæ. Secũdo, quia nõ intelligẽtes aliquid æterni locuti sunt de ingenitis & æternis. Tertio, quia quæ æternis competunt, ad physica traduxerunt, & hanc translationem fecerunt propter rationes, quæ inde factæ sunt rationes enim inde factæ sunt, quia crediderunt propria æternis conuenire caducis, & genitis. E

Auer.commen. 2. Auer. aũt introducit textũ hoc modo dicens, cum uoluit perscrutari vtrũ sit generatio aut nõ sit ad maiorẽ declarationem, quia generationẽ esse est manifestũ, tamẽ ad maiorẽ declarationẽ declarabit an generatio sit, ideo vult Auer. q. incœpit ab eo q̃d est famosius, et ponit illud tãq̃ suppositionẽ, videlicet ꝙ si generatio & corruptio sunt, necessario sunt in.4. elemẽtis vel in mistis ex illis, hæc igiẽ est propositio famosa, & quasi suppõ, & ait hanc famosam propositionem nõ concessisse nisi cõcedentes gñationẽ esse, oẽs enim, qui generationẽ esse dicunt, aiunt illã eẽ in elementis atq; mistis, & quia Arist loquitur cũ eis, qui tenent generationẽ esse, ideo primo quærit vtrũ generatio & corruptio sint in elementis atq; mistis, quia hæc perscrutatio est prior natura vel doctrina alia perscrutatiõe. Nã sequitur si generatio est in elementis, ꝙ generatio sit, ipsam .n. esse, nõ est nisi esse in elementis vel mistis, & sic patet inductio textus ẽm Auer. Vlterius Auer. reducit põnes antiquorũ in duas cõtrarias, & ait, ꝙ vna põ dicit nulla generari entia. Alia ait, oĩa entia generari quorũ põnes ambæ falsæ sunt, & veræ subcontrariæ. Nã quædam sunt ingenita, vt subæ separatę, & sic hęc est vera, quædã non generantur, hæc etiam, quædã generantur, vt physica corpora elementa, & mista, igitur positiones illę cõtrarię sunt falsę, subcontrariæ verę. Sed quęres, quare locutus est contra eos qui dicunt nulla entia generari, & nõ cõtra eos qui dicunt omnia entia generari. (Dubiũ.) Respondet Auer. & assignat quinq; rõnes, & inquit. Primo & locutus fuit cõtra istos videlicet, qui dicunt nulla entia fieri, & non contra alios, qui dicũt oĩa entia fieri, q̃uis vterq; sermo sit verus ẽm partẽ, quia pars uera in sermone istorũ supple qui dicunt nulla entia fieri, est nobilior, est.n. pars vera subcontraria illi, videlicet, quędam entia non generantur nec corrumpuntur, idest quędam entia non fiunt. Hæc pars vera est de substantiis separatis, quæ sunt nobiliores res omnibus rebus, igitur cum hæc pars vera sit nobilior, & de nobilioribus sit magis agendũ, relinquitur ꝙ recte cõtra istos debuit loqui, & nõ cõtra alios. (Solutio) Scdam rationem ponit ibi, & paucissimi, quæ talis est. Paucissimi antiquorũ partẽ hanc ueram intellexerunt, quia hæc pars ꝙ quædam non fiant, solum vera est de substantiis separatis, quas pauci aut nulli intellexerunt, modo de occultioribus est magis agendũ, & ita recte contra hos ipse loquitur, quia pars eorum vera est latentio. Tertio rationem ponit ibi, pars autem vera in sermone, quæ talis est, pars vera in opinione eorũ qui dicunt oĩa generari atq; corrũpi est, sensui manifesta, est.n. huic subcontraria hæc, quædã entia generantur & corrũpunẽ, quæ (cũ sensibus pateat) non indiguit pertractatione. Quarto rationem ponit ibi, & quia hęc perscrutatio, quę talis est pars uera secundę põnis cõtinet.4 elnta & mista, modo in his generationẽ corruptionẽq; fieri nemo est qui dubitat, ideo nõ erat digna pertractatione. Quinto ponit ibi, & etiam principia, quæ talis est, pars hæc vera quæ est, ꝙ quędã res fiunt, in lib. physicorum est diligenter discussa, ubi declaratum est esse quædam principia abstracta, et penitus immobilia, vt sunt substantię separatæ. Ideo nõ egebat retractatione, nec noua discussione, patet igiẽ ꝙ contra primam positionem recte locutus est ostendendo quæ pars sit uera, & quæ falsa. Deinde Auer. ibi, et non oportet nos perscrutari hic, exponit quædã uerba textus, q̃ (vt intelligas) sic in eius translationibus leguntur, et non oportet nos perscrutari hic de rebus non cadentibus sub generatione et corruptione, quæ neque mouentur omnino in

qualitate, hoc enim conueniens est libro de Auditu naturali, in quo perscrutamur de natura. Vult igitur Auerroes circa hæc verba, ꝙ Parmenides & Melissus deficiant quia pars vera eorum, ꝙ videlicet quædam non generantur, solum habet locum in substantiis separatis, de quibus loquitur non hic, sed in libro Physicorum, & ita errant, quatenus posuerunt quædam non pertinentiam ad hũc locum, & sic Auerroes per res, quæ non cadunt sub generatione, intelligit primum mouens, quod in fine 8. Physicorum declaratur. Et prima principia, videlicet materiã & formam, quæ sunt æterna non cadentia sub generatione, de quibus in libro primo Physicorum locutus est. Et per ea quæ non mouentur in qualitate intelligit orbes, q. circulariter mouentur, quia illic declaratum est motum circularem non esse per generationem vel alterationem transmutabilem. Assignat autem Auerroes causam, quare in libro physicorum hæc omnia pertractauit, & ait, quia ille liber est vniuersalis omnibus libris continens radices vniuersales omnibus libris philosophiæ naturalis. Assignat etiam causam quare addidit in quo perscrutať de natura, & est quia natura enumeratur inter causas & principia vniuersalia quæ in illo lib. pertractantur. Hæc Auer. Sed sunt hæc omnia vana, nam in codicibus græcis nihil horum reperitur, & ita omnia hæc sunt ad cæcũ, sicut multa alia huius hominis. Vltimo Auerro. ponit ibi, cum dixit, opinionem dicentis rationem Parmenidis & Melissi, qua dixerunt hæc sensibilia nulla generari, & syllogismus eius est. Scibilia non generantur, nec corrumpuntur, est enim scientia non nisi de æternis. Hæc sensibilia sunt scibilia. igiť nec sunt genita, nec corruptibilia, hæc dicit Auer. in summa, & ut dixi, sunt sua uerba nõ Arist. iam enim habemus veros Aristo textus, & legimus eos proprio in fonte, ideo suadeo iuuenes nihil credant Auer. circa verborum Aristot. interpretationes, quoniam translationes quas habebat, erant omnes erroneæ, vt ipsemet fatebitur infra comment. 35.

Quasi ut quẽadmodũ studiose industria dedita opera φυσιολογήσαντες De natura disserunt.

Quidam uero alii quasi studiose contrariam his habuerunt opinionem, sunt enim quidam qui nullam rerũ ingenitam esse asserunt, sed omnes fieri genitas autem has quidem incorruptibiles permanere, has autem rursus corrumpi. Maxime quidem hi sunt, qui circa Hesiodum sunt. Deinde & aliorum qui primi de natura dixerunt.

Expositio.

Nunc narrat secundam positionem eorum, qui sectantur Hesiodum, qui dixerunt omnia generari, uerum eorum quæ generantur, quædam dixerunt incorruptibilia permanere, quædam generari & corrũpi. Vnde inquit. Quidam uero alii quasi studiose, idest quasi de industria contrariam his habuerunt opinionem. & dixit quasi de industria, quia positionem hanc habuerũt ut illis contradicerẽt. Deinde narrat positionem horum & inquit: Sunt enim quidam qui nullam rerum ingenitam esse asserunt, sed omnes fieri fatentur. Verum genitas non eodem modo dicunt omnes, quia alias incorruptibiles permanere alias rursus corrupti. Vltimo explicat, qui fuerunt hi, & inquit. Maxime quidem hi sunt, qui circa Hesiodũ sunt. Deinde sunt huius etiam opinionis & aliorum qui primi de natura dixerunt, ꝙ græce est physiologizantes. Sed quę sint res, quæ fiunt, & postea permanent incorruptibiles, non explicant expositores de mente Hesiodi. Verũ quidam dixerunt esse primam causam, quam factam esse uoluit Hesiodus, sed incorruptibilem. Alii esse chaos, quod Hesiodus factum esse dixit, sed permanere semper, ut ab eo omnia proficiscantur. Alii dicant quid uelint, nam hoc parum ad nos, qui quærimus Aristoteles intelligere.

φυσιολογεῖν, de natura loqui ac disputare, rerum naturã perscrutari.

scibile. stabiliter.

Hi uero alia quidem omnia & fieri & fluere dicũt, nihilꝗ stabile esse. Vnum autem quoddam solum permanere, ex quo hęc omnia trãsfigurari sunt apta, quod A *quidem cæteri complures & Heracl. Ephesius velle dicere uidentur.*

Nunc narrat tertiam positionem, & inquit. Hi vero alia quidem omnia, & fieri, & fluere dicunt, nihilꝗ stabile esse. Vnum autem quoddã solum permanere, ex quo hæc omnia transfigurari sunt apta. Hoc autem secundum expositores græcos est materiale principium, quod subsistit omnibus quæ fiunt et corrumpuntur. Deinde quorum sit hæc positio tangit, & inquit. Quod quidem cæteri complures, & Heraclitus Ephesius uelle dicere uidentur, huius etiam positionis fuit Thales, qui aquam eẽ hoc principium dixit Anaximenes uero aerem, Anaximãder inter utrũꝗ. s. uaporem. Heraclitus autem Ephesius ignẽ de quo specialiter mentionem fecit, quia ipse magis asserebat omnia esse in continuo fluxu. Hęc græci expositores addiderunt. Expositio.

B Auerroes autem breuiter resumit opiniones, & recte, & ait ꝙ secunda opinio est eorum, qui dixerunt omnia generari, & isti sunt bipartiti, nam alii dicunt generabiliũ esse quædam genita & nõ corruptibilia, ut Plato dicit de mundo, ait enim, Mundum factum sed incorruptibilem. Alii dicunt genita omnia & corruptibilia, asserunt. n. omne generabile esse corruptibile, qui etiam bipartiti sunt, nam alii uolunt genitum ipsum esse permanens & fixum donec corrumpatur. Alii ꝙ genitum semper est in fluxu & quod non est hic nisi materia & subiectum, ratione cuius generatio est æterna, eo quia omnis transmutatio est firmata super aliquod permanens. Et ait ꝙ isti non discordant in hoc. Sed circa principium quod ponunt subsistere, nam alii dicunt illud esse ignem, alii terrã, alii aquam, alii uaporem, ut dictum est, hæc optime Auerroes. Auer. commen. 3. ἀείπαθμα

Sunt autem quidam qui & omne corpus generabile faciunt, componentes ipsum ex superficiebus, ac dissoluentes in superficies.

C Quarta positio est Platonis, qui dixit, omne corpus generari, componens ipsum ex superficiebus, & dissoluens psum in superficies. Expositio.

De aliis quidem igitur alius erit sermo his uero qui hoc dicunt modo, omniaꝗ corpora ex superficiebus constituunt. Quod quidem alia accidit dicere contra mathematicas scientias perfacile est videre, erat tamen æquum, aut non dimouere ipsas, aut credibilioribus rationibus, quã suppositiones, sunt dimouere. Quo quæcunque Contra Contraria.

Nunc reprobat opiniones, & primo ostendit contra quas uult argumentari, & inqt. De aliis quidem igitur, supple tribus opinionibus alius erit sermo, quia partim in. 1. physi. partim in lib de generatione, partim autem inferius in hoc libro, postea resumit opinionem contra quã uult obiicere, & inquit. His uero qui hoc dicunt modo, D omniaꝗ corpora ex superficiebus constituunt, vt sunt Platonici, quod quidem alia accidit dicere contra mathematicas scientias, per facile est uidere. Obiicit Platoni per hoc generatim quia ex positione eius sequitur cõtra suppositiones in scientiis mathematicis traditas, sunt enim in mathematicis plures suppositiones, ut punctum esse indiuisibile simpliciter, lineam esse indiuisibile secundum latitudinem, superficiem autem secundum altitudinem, modo dicere ꝙ linea fiat ex punctis, & superficies ex lineis, & corpus ex superficiebus, est suppositiones has destruere, sequitur enim punctum esse partem lineæ, lineam superficiei, superficiem corporis. Modo pars rei diuisibilis est diuisibilis. Quare sequitur illa omnia esse simpliciter diuisibilia. Ecce quomodo ex positione platonis sequitur contra suppositiones mathematicas. Ideo ait contra ipm erat tamẽ æquum aut non dimouere ipsas suppositiones Expositio.

quas diximus, aut dimouere ipsas suppositiones per credibiliores rationes, ꝙ sint suppositiones illæ, quasi velit dicere, ꝙ quia non dantur credibiliores rōnes, ꝙ sint suppositiones, ideo est fatuum sic opinari, hæc Aristoteles cōtra Platonem generatim. Assignat autem Expositor duas rationes, cur prætermissis aliis opinionibus, tantum contra Platonis positionem insistit, primo, quia hæc positio erat famosior, sicut & Plato vir erat insignis. Secundo, quia hæc positio est ordine doctrinæ prior, quoniā est de generatione corporis in eo ꝙ corpus, aliæ sunt de generatione corporum sensibilium, modo corpus vt corpus est prius corpore, vt sensibile. E

Auer. c. 4. Auerroes autem assignat aliam causam, quare non est loquendum contra primas opiniones, quia illæ non sunt naturales, nam negant generationem esse, modo generatio est quoddam suppositū in naturali philosophia, ideo loqui de hoc spectat magis ad metaphysicum ac logicū qui inquirunt supposita ac subiecta aliarum facultatum.

Sed hæc ratio Auerrois non cogit, quia saltem potest dici contra eos qui asserunt omnia generari, isti enim non negant subiectum, nec suppositum. Præterea dubium est si metaphysicus habeat hoc agere vt alibi dicit ipse, immo naturalis philosophus probat esse aliquid fixum & immobile, sed hæc Auerrois ratio valeat quantum valere potest. F

Deinde patet eiusdem esse rationis solida quidem ex superficiebus, superficies autem ex lineis, & has ex punctis componi. Quæ si ita sint, non necesse est partē lineæ lineam esse, sed de his prius in sermonibus de motu considerauimus, demonstrauimus enim indiuisibiles nullas longitudines esse.

Expositio. Obijcit secundo speciatim, & primo sumit quoddam quasi suppositionem dicens, deinde patet eiusdem esse rationis, solida, idest corpora quidē ex superficiebus, superficies autem ex lineis & has lineas ex pūctis componi, est igitur suppositio eadem ratione componi corpora ex superficiebus, superficies ex lineis, & lineas ex punctis. Tūc arguit quæ si ita sint hæc supple quæ diximus, nō necesse est partem lineæ lineam esse, quia ex quo fit ex punctis, partes lineæ erunt puncta, quod quidem est impossibile, de quo se remittens ad sextum physicorum inquit. Sed de his prius in sermonibus de motu considerauimus, demonstrauimus enim indiuisibiles nullas esse longitudines & per consequens non posse componi ex punctis. G

Auer. commen. 5. Auerroes autem dicit primo positionem Platonis seq impossibilia, quæ sequuntur positionem dicentem continuum componi ex indiuisibilibus. Secundo ait, illam seq alia impossibilia contra mathematicos. Tertio dicit, etiā illam sequi impossibilia naturalia, sed quia hanc sequunt illa impossibilia quæ sunt cōtra eos qui dicunt cōtinuū cōponi ex indiuisibilibus, ideo incœpit dicere illa impossibilia. Secundo dicit Auerroes ꝙ dicentes corpora ex superficiebus componi, non dicunt superficies componi ex lineis, & qui dicunt superficies fieri ex lineis, non dicunt lineas fieri ex punctis, propterea dixit esse eiusdem rationis, nā eadem ratione corpus fit ex superficiebus, qua superficies ex lineis, & qua linea ex punctis, quia ꝓportio superficiei ad corpus est sicut lineæ ad superficiem, & pūcti ad lineam, & quia puncta sunt indiuisibilia, ideo idem quasi est dicere corpus fieri ex supficiebus, & superficies ex lineis, & lineas ex punctis, quod continuum ex indiuisibilibus, propterea remisit se ad sextum physicorū, vbi probauit continuum non componi ex indiuisibilibus.

Addit tn̄, ꝙ licet in sexto sint impossibilia dicta, hic speciatim addit quędam videlicet, ꝙ sequitur partem lineæ non esse lineam, sed punctum, partem superficiei non esse superficiem, sed lineam, partem corporis nō esse corpus, sed superficiem. Quæ omnia sunt contra geometras, qu dicunt lineam diuidi in duo media in infinitum, & superficiem, & corpus similiter. In his enim tribus magnitudinibus diuisio proficiscitur in infinitum. Sed occurres, quia tunc de eisdem consideraret physicus, & mathematicus. Secūdo, quia si de his in sexto libro physicorum est dictum, superfluit hic eadem repetere. Respondet Auer ibi, & quia perscrutatus est, & vult ꝙ physicus, & mathematicus considerent has tres magnitudines, physicus, vt sunt termini, idest forma in materia, Mathematicˀ vt sunt absolutę a materia, & ita patet solutio ad primā. Ad secundam dicit hic non superfluere loqui de his, quia loquetur per rationes particulares, & magis materiæ propinquas ꝙ locutus sit in physicis, hæc Auer. Obiectio. Solutio. H

Quecunque autem de physicis corporibus impossibilia accidit his dicere, qui lineas indiuisibiles faciunt, parumper nunc etiam consideremus. Nam ea impossibilia, quę quidem in illis accidunt, etiam in naturalibus sequentur. At non omnia quę in his sequuntur, in illis accidunt, propterea, ꝙ mathematica abstractiōe dicuntur, physica autem additione. Sequuntur uerbū aliā tū. Accidūt uerbū additum.

Expositio. Nunc Aristoteles per rationes naturales uult Platoni contradicere, & causam reddit ex hoc, quia impossibilia quæ accidunt de corporibus mathematicis, accidunt de corporibus physicis. Contra autem non, non enim oportet vt impossibilia quæ accidunt de corporibus physicis accidāt de corporibus mathematicis. Propterea uult nūc seorsum ponere impolia de corporibus physicis, qa hæc non accidunt de corporibus mathematicis. Dicit autē Aristoteles hæc, quia posset quis dicere, tu dixisti impossibilia de corporibus mathematicis contra Platonem, igitur sufficiunt. Respondet ꝙ nunc uult dicere impossibilia quę accidunt de corporibus physicis, quia licet omnia impossibilia, quæ accidunt de corporibus mathematicis accidunt de corporibus physici, non tamē omnia quæ accidunt de corporibus physicis, accidunt de corporibus mathematicis & huius rei causa est, quia impossibile accidens alicui, est illi repugnans, idem enim est impossibile, quod repugnās, modo corpus mathematicum est ut uniuersale ad ipsum corpus physicum, quia corpus mathematicum abstractione est, ut ipsum uniuersale physicum additione, vt ipsum particulare, quare recte omne impossibile accidens de corporibus ipsis mathematicis, accidit de corporibus physicis, quia omne repugnans uniuersali repugnat particulari. Inquit Quæcunq; autē de physicis corporibus impossibilia accidit his dicere, qui lineas indiuisibiles faciunt, parumper nunc etiam consideremus, dixit autem parumper, quia alibi in sexto physicorū ample disputauit, & in libro de generatiōe. Sed quia aliquis diceret, dicta sunt impossibilia de corporibus mathematicis contra Platonem, ut textu proximo raptim considerauit, igitur nō est de nouo impossibilia repetere, quæ accidunt de corporibus physicis. Respondet, & inquit. Nā ea impossibilia, quæ quidem in illis, supple mathematicis accidunt, etiam in naturalibus sequentur, at non omnia quæ, in his naturalibus sequuntur, in illis mathematicis accidunt, & assignat causam, inquit Propterea ꝙ mathematica abstractione ut uniuersalia dicuntur, physica additione ut particularia, & ita uidetur impossibile quod accidit mathematicis accidere naturalibˀ, sicut omne repugnās uniuersali, repugnat particulari. Obiectio. Responsio.

Auer. c. 6. Auerroes aūt primo præmittit conuenientiam & differentiam inter physicū & mathematicū, et inquit. Quod physicus, & geometra conueniunt in considerando has tres magnitudines, quæ sunt corpus, superficies, & linea.

Secundo dicit, ꝙ licet conueniant, tamen differunt in modo considerandi. Tertio ait, ꝙ quia conueniunt & differunt, ideo conueniunt in propositionibus ex quibus fiunt syllogismi, & cōclusionibus quæ, vi syllogismorum

inducuntur. Quarto infert, ꝙ omnia impoſsibilia quæ accidunt a poſitione falſa, quam Plato ait de his magnitudinibus tribus, cum ait corpus ex ſuperficiebus, ſuperficiem ex lineis, lineam ex punctis componi, accidunt etiam naturalibus. Niſi ſint aliqua accidentia, quæ accidunt illis, ut ſunt abſtracta a materia, & non quatenus ſunt in materia, aut econuerſo. eorum, quę accidunt naturalibus vt in materia. & non illis vt abſtracta a materia, ponit exemplum, & ait tam phyſicum q̃ mathematicum concedere continuum poſſe diuidi per diminutionem in infinitum, ſiue ipſum continuum cõſideretur ut in materia, ſiue vt abſolutum a materia, quia ut tertio phyſicæ auſcultationis dicitur, ſi continuum conſideret vt in materia, cum ratione materiæ ſit diuiſio in infinitũ, ut ſic continuum poteſt diuidi in infinitum, ſi conſideretur vt continuum, etiam poteſt diuidi in infinitum, quare ſecundum vtriuſque conſiderationem cõtinuum põt diuidi ad infinitum. Differunt autem ex parte auctionis, quia mathematicus concedit poſſe creſcere in infinitum, quia continuum conſiderat vt a materia & forma abſtractum, & ſi abſque omni limitatione, illud cõtemplatur, phyſicus vero, quia conſiderat cõtinuum, vt terminus, hoc eſt vt forma, cuius eſt aliam terminare, quia eſt terminus per eſſentiam, iure non concederet cõtinuũ poſſe creſcere in infinitum, ut primo huius cõmẽ 32. & ſexto phyſicorum cõmen. 15. & 7. phyſicorum com. 2. dicitur. Quæ ratio docet mathematicum ponere continuum diminui, & augeri in infinitum, phyſicus uero diminui quidem ſic, augeri autem minime. Quinto ait, ꝙ impoſsibilia quæ accidunt naturalibus, accidunt geometricis ſaltem in parte, non autem vl'r, non enim oportet quæ accidunt rebus vt concretæ ſunt, accidãt rebus, vt abſtractæ ſunt, non enim quod accidit rei ſecundum concretionem atque ſecundum quid, accidit rei ſimpliciter. His præmiſsis Auerroes introducit textũ, & uult ꝙ cum deducta ſunt impoſsibilia quæ pertinẽt geometriæ, deducentur quatenus pertinent huic ſcientiæ naturali, & dixit parumper, quia non perfecte omnia geometrica impoſsibilia adducit in hac naturali ſcientia, cum quædam eorum prætermittat. Sed occurres, quia phyſica & mathematica ſunt ſcientiæ diuerſorum generum, & nõ ſubalternæ, igitur differũt penitus in ſyllogiſmis, propoſitionibus, & concluſionibus, & etiam in impoſsibilibus. Vult ꝙ Ariſtoteles reſpondeat concedendo ſimpliciter has duas ſcientias differre, ait tamen ſcientias has conuenire in aliquibus, & ſm quid, & ita non omnia, ſed quædam impoſsibilia ſunt cõmunia vtriq; ſcientiæ, aſsignat autem cauſam Auerroes, quia mathematicus & phyſicus conueniunt quo ad ſubiectum. Differunt autem quo ad rationem conſiderandi, nam geometra conſiderat corpus, vt diminutum, ideſt abſolutum ab accidentibus materialibus & a motu, Phyſicus, vt concernens hæc. Et ſic quando Ariſtoteles ait mathematicam eſſe ſcientiam abſolutam, & phyſicam concretam, non intelligit per abſolutam, vniuerſalem ſubalternantem, & per concretam ſubalternatam, ut geometriã & perſpectiuam, arithmeticam & muſicam, quarũ vna alteram ſubalternat, ſed intelligit has circa idem ſubiectum conſiderare ſub diuerſa ratione, q̃a geometra ſub ratione abſtracta, & phyſicus ſub ratione concernente motum & accidentia materialia, & addit ꝙ quomodocunque ſit inter ſcientiam altiorem, quam vocat Ariſtoteles diminutam, & inferiorem, quam vocat additã, eſt aliqua conuenientia, propter quam poteſt dici quod accidentia, quæ accidunt geometricis, accidunt etiam phyſicis. Ex his refellit obiectionem, quæ fiebat cõtra Ariſtotelem, nam Ariſtoteles in poſterioribus dixit non licere migrare de genere in genus, & ita non licet migrare de geometricis ad phyſicas, aliter vteretur propoſitionibus non propriis huic ſcientiæ. Tunc uerificat illã ꝓpoſitionem quæ dicit, quicquid accidit ſcientiæ ſuperiori, accidit inferiori, ait. n. hoc eſſe verum quando quod cõ-

Obiectio.

Reſponſio.

A tinetur in ſuperiori, eſt cauſa eorum quæ continentur in inferiori. Quando vero quæ accidunt ſuperiori ſciẽtiæ, non ſunt cauſę eorum, quæ ſunt in inferiori, & maxime quando ſcientia ſuperior, & inferior ſunt differẽtes omnino & nullo modo ſubalternæ, tunc hæc ꝓpoſitio nõ habet locum, quo modo ſe habet geometria cum naturali geometria enim continet res, quę non ſunt cauſæ rerum naturalium, quare impoſsibilia accidentia geometriæ non omnia, ſed quædam accidunt phyſicis, ꝟ Auer.

Ex dictis igitur Ariſtotelis & Auerrois patet, omnia impoſsibilia quæ accidunt falſis opinionibus de corporibus mathematicis, accidunt falſis opĩonibus de corpib⁹ phyſicis, & huius rei cauſa eſt, quia impoſsibile & repugnans idem eſt, modo, omne repugnans corporibus mathematicis, repugnat phyſicis corporibus. Nam mathematica corpora ſunt abſtractione, & quaſi uniuerſalia, phyſica autem additione, & quaſi particularia, omne autem repugnans vniuerſali repugnat particulari. Sed occurres, nam repugnat corporibus mathematicis finiri ad maximum, hoc autem competit phyſicis. Dubiũ.

B Poteſt dici, ꝙ per mathematica intelligit vniuerſalia, corpora ſecundum quorũ rationem mathematicus conſiderat, modo omne repugnãs vniuerſali repugnat particulari. Tũc ad rationem dico, ꝙ non repugnat corpori vniuerſali vt corpus finiri ad maximum, nã aliq̃d corpus finitur ad maximũ, igitur corpus finitur ad maximum, bene tamen dico corpori vt corpus non competere vt finiatur ad maximum. Solutio.

Complura autem ſunt, quę indiuiſibilibus ineſſe non poſſunt, phyſicis autẽ neceſſario inſunt, vt ſi q̃d ẽ indiuiſibile. In ĩdiſibile. n. diuiſibile ineſſe non poteſt. Affectus autem omnes dupliciter diuiſibiles ſunt. aut enim ſecundum ſpeciem, aut ſecundum accidens, ſecũdum ſpeciem quidem, vt coloris album & nigrum, ſecundum accidens autem, ſi id cui ineſt, diuiſibile ſit. Affectus Paſsiones.

C *Quare quæcunque ſimplices ſunt affectiones, omnes ſunt hoc modo diuiſibiles. Quapropter impoſsibile ipſum in talibus eſt conſiderandum.* Affectio. Paſsiones.

Hic textus eſt obſcurus, & nec latini, nec græci (vt mihi videtur) clare ipſum exponunt. Ego uero ſaluo meliori iudicio, dicerem ꝙ hic incipit Ariſtoteles phyſice contradicere Platoni, & primo ſumit duo, quaſi duas ſuppoſitiones, quarum prima eſt, ꝙ cõplura ſunt, quæ rebus indiuiſibilibus ineſſe non poſſunt. phyſicis autem corporibus neceſſario inſunt, & dico hoc, ut ſi quid ſit indiuiſibile, quia fortaſſe rei veritas eſt, ꝙ in rerum natura nihil eſt indiuiſibile, niſi ſubſtantiæ ſeparatæ, & intellectus, ut in libro de ſubſtantia orbis diſputaui. Hanc ſuppoſitionem declarat, & inquit In indiuiſibili enim diuiſibile ineſſe non poteſt, quod tamen corporibus ineſt, albedo enim extenſa puncto vel lineæ non poteſt ineſſe. quæ tamẽ corpori ineſt. hæc eſt pria ſuppoſitio. Deinde ponit ſecundam quaſi ad declarationem primæ, & inquit Affectus autem oẽs dupliciter diuiſibiles ſunt, aut. n. ſm ſpeciem, aut ſm accidens, ſm ſpeciem quidẽ, vt coloris, qui eſt genus, quod diuiditur in album & nigrum, ſm accidẽs autem, ſi id, cui ineſt, diuiſibile ſit, hoc eſt ad diuiſionem ſubiecti: diuiditur. n. albedo diuiſione ſuperficiei: quia extenditur extenſione ſubiecti: ex hoc colligit ſuppoſitionem: & inquit. Quare quæcunq; ſunt ſimplices paſsiones, omnes ſunt hoc modo diuiſibiles. Sed occurres non omnes paſsiones eſſe dupliciter diuiſibiles quia aliquę ſunt ſm ſpeciẽ diuiſibiles: quæ ſm ſubiectum non ſunt diuiſibiles: ut virtutes: aliquæ vero ecõtra ſm ſubiectum quidem diuidi poſſunt: ſm ſpeciẽ aũt non, vt album. Dici poteſt verbum oẽs teneri diſiunctiue: & nõ copulatiue: nõ. n. q̃libet paſsio vtroq; mõ

Expoſitio. 1. ſuppõ.

D Secunda.

Dubitatio

Solut.

diuiditur, sed omnis passio diuisibilis est vno, uel altero modo. His habitis arguit, quare impossibile ipsum in talibus est considerandum, nā data positione Platonis sequitur passiones nullo modo esse diuisibiles per accidens, quia illa positione data sequitur corpora esse indiuisibilia, quia sunt ex rebus ipsis indiuisibilibus, omne enim compositum ex indiuisibilibus est indiuisibile, corpora igitur erunt indiuisibilia, quare passiones non pñt esse ratione subiecti diuisibiles, & ita non possunt esse diuisibiles per accidens. Auer. autem introducit textum hunc omnino extraneę. inquit n. Aristotelem velle assignare causam, ꝙ naturalis philosophus potest considerare de accidentibus primis ac propriis magnitudinū. s. de diuisione magnitudinis in magnitudines, quamuis iste modus diuisionis sit proprius magnitudini vt magnitudo est, & mathematico ipsi. Est igitur introductio ꝙ Aristo. velit dare causam ꝙ naturalis philosophus potest loqui de diuisione continui, quāuis de continuo loqui ad mathematicum spectet. Causa autem quam assignat Aristoteles secundū Auerroem est, qa diuisio corporis physici est similis partitioni, uidelicet mathematicæ. Nam corpus physicum est diuisibile, ut etiā corpus mathematicum, cum nō posset corpus mathematicum recipi in physico nisi physicum esset diuisibile, non. n. potest diuisibile recipi in subiecto indiuisibili, quare corpus physicum est diuisibile diuisione saltem simili diuisioni mathematicę, quare physicus potest de diuisione corporum & magnitudinum loqui, quia de similibus idē artifex dicere potest. Hæc Auerroes in prima parte textus, quæ sunt ita aliena a mente Aristotelis, ut somnia veritati, non enim in græcis, quos habemus codicibus, sic habetur, ut Auerroes exponit. Deinde sequit̃ secunda pars textus quæ in arabicis translationibus incipit ibi, passiones autem, vbi Auerroes quo ad uerba ait Aristotelem per diuisiones ſm speciem vel secundū formam intelligere diuisionem generis in species per differentias formales, duæ. n. sunt formæ, idest differētiæ formales, quibus genus diuiditur, per diuisionem aūt ſm accidens intelligit, quia nonnulla accidentia essentialiter, ac per se sunt indiuisibilia, per accidens uero ratione subiectorum in quibus sunt, sunt diuisibilia, nam quantitas seu quantum in quo, ut in subiecto sunt ipsa accidentia, diuisibile est per se & essentialiter, qualitates autem p accidens, quia sunt in quanto. Tertio Auerroes epilogat de his quæ continentur in hoc textu, & inquit. Hūc textum tria continere, primum, ꝙ passiones recipiūt diuisionem. Secundum est, causa quare recipiunt diuisionem, uidelicet, quia sunt in subiecto diuisibili. Tertium est, quem modum diuisionis recipiunt, uidelicet, p accidens, & non per se. Quartum est, ꝙ potest naturalis considerare de accidentibus quæ sunt ſm qualitatē in hac qōne Platonica, idest de diuisionibus, quæ sunt non secundum quantitatem, sed secundum qualitates in hac opinione Platonis. Sed obiicit Auerroes sibi, qa diuisio qualitatum est per accidēs, modo naturalis philosophus cum sit artifex scientificus cōsiderat res per se, & per propositiones essentiales ac per se. Soluit Auerroes & non ad formam, sed ad materiam, & ait ꝙ accidentium de quibus artifex ipse cōsiderat, quædam sunt quæ subiecto insunt per se & primo, ut par & impar numero, quædam autem insunt subiecto per quandā similitudinem ad accidētia quæ insunt subiecto alterius sciētiæ, vt arithmeticus cōsiderat de numeris superficialib⁹, & solidis, siue corporeis per similitudinem ad superficies & corpora, de quibus considerat geometra per se, geometra. n. considerat de superficiebus lineis & corporib⁹ cōicantibus ſm proportionem, & non cōicantibus, sic igitur arithmeticus considerat per similitudinem de his, de quibus considerat per se geometra. Et addit ꝙ etiam inferiores scientiæ considerant de accidentibus subiecto geometriæ, et arithmeticæ & sic fieri potest hæc diuisio, ꝙ accidentium, de quibus artifex considerat, quæ sunt quæ per se insunt & proprie, alia per similitudinem, alia uero per subalternationem, quatenus superiorum scientia dicit causam illorum, quomodo perspectiuus considerat accidentia lineæ p causam traditam in geometria.

Auer. c. 7.

Auerrois somniat.

Dubitatio

Solutio

Tunc ait physicum considerare de diuisione cōtinui dupliciter. s. vno modo per assimilationem, nā diuisio continui, quam naturalis cōsiderat, est similis diuisioni, quam considerat geometra. Secūdo per causam, quia reddit causam diuisionis qualitatum, considerat. n. physicus diuisionē qualitatis, quia est similis diuisioni quantitatis Et addit causam illius, quia recipitur in subiecto quanto, quod est per se diuisibile Hæc Auerroes ad materiam. Ad formam autem dic tu, ꝙ physicus considerare potest de per accidens rebus, ut sunt similes his que sunt per se, & ut illæ habent causam per se. Ex dictis igit̃ ab Auerroe, patet, ꝙ vbi positio Platonis esset vera, tūc corpora essent indiuisibilia, componūtur enim ex rebus indiuisibilibus, ut superficie, puncto, & linea. Vlteri⁹ sequitur nullum accidens diuidi ad diuisionem eorum, quo existente, sequitur nullum accidens esse diuisibile per accidens.

Si igitur impossibile est vtraque parte nihil grauitatis habente, totum habere grauitatem, sensibilia aūt corpora, aut omnia, aut quædam grauitatem habent, vt terra & aqua, vt etiam ipsi dicent. Si punctum nihil grauitatis habet, patet neque lineas habere. Quod si hę non habent, neque superficies habebunt. Quare nec corporum vllum.

Totū ābo Hñte, supplete uerbūm. Hīte uerbū sup. pletum. Nō habēt uerbū sup. pletum.

Secundo arguit, & primo probat corpora non posse habere grauitatem nulla eius parte grauitatem habente, & inquit. Si igitur impossibile est vtraque parte nihil grauitatis habente, totum habere grauitatem. est igitur maior, nullum totum potest habere grauitatē nulla eius parte grauitatem habente, sensibilia autem corpora aut omnia, aut quædam grauitatem habent, igitur sensibilia, supple corpora habere non possunt grauitatem nulla earum parte grauitatem habente. Ex hoc syllogismo colligatur hæc conclusio pro maiori, videlicet, corpora sensibilia grauitatem habere non possunt nulla eorum parte grauitatem habente. Cui addo hanc minorē, punctum nihil grauitatis habet, igitur corpora sensibilia non sunt ex punctis. Verum Aristoteles facto primo syllogismo, facit secūdum hypothetice a primo ad vltimum, & inquit. Si punctum nihil grauitatis habet, patet neque lineas habere, nam linea secūdum Platonem est ex punctis. Vltra, si lineæ non habent grauitatē, nec superficies habebunt, ꝙ si nec superficies, igitur nec corporum ullum grauitatem habebit. Potest igitur dupliciter ex opinione Platonis deduci sensibilia corpora grauitatem non habere, primo ex conclusione primi syllogismi hoc modo, nullum corpus potest habere grauitatem nulla eius parte habente grauitatem, puncta, lineæ, & superficies non habent grauitatem, igitur uullum corpus est ex punctis, lineis & superficiebus. Secūdo pōt aliter deduci hypothetice sic, si punctū non habet grauitatem, lineæ non habent grauitatem. Si lineæ non hñt grauitatem, nec superficies, si nec superficies, igitur nec corpora sensibilia, quæ sunt ex superficiebus. Quo vero ad verba attinet, uerbum illud totum græce est amphο, latine ambo uel vtrunque. Sed quoniam totum nihil aliud est ꝙ vtraque medietas, ideo trāstulimus totū, quatenus totum & vtraque medietas idem est. Item etiam per partem non essentialem intelligit, quales sunt materia & forma, seu genus & differentia, sed quantitatiuam, impossibile enim est totum eē graue nulla eius parte quantitatiua existente graui. Potest tamen totum esse graue dato ꝙ materia eius non sit grauis, & hoc pacto Plato loquebatur de partibus, uoluit enim corp⁹ esse ex superficiebus tanꝙ ex partibus quantitatiuis, & superficies

Expositio.

Declaratio uerborum. ἄμφω, ambo.

superficies ex lineis, & lineas ex punctis uelut ex partibus quantitatiuis. Quare si puncta non sunt grauia, nec lineæ erunt graues, quæ sunt ex punctis, & si lineæ non sunt graues, nec superficies quæ sunt ex lineis, & si superficies non sunt graues, nec corpora, quæ secundũ Platonem sunt ex superficiebus. Auer. autem vult ꝙ hic Aristo incipiat contradicere Platoni. Vnde ait, modo incæpit perscrutari de parte indiuisibili, intellige ꝙ nullum corpus sensibile componitur ex parte indiuisibili. Deinde Auer ibi. Alex autem digreditur, ad cuius disgreßionem declarandam debes scire ꝙ uerba textus arabici sunt hæc, dicamus igitur ꝙ impoßibile ẽ vt duo sint, quorum neutrum habet grauitatem, & cũ congregantur, utrunque haberet grauitatem. Noster uero textus est, si igitur impol'e est vtraque parte nihil grauitatis habente, totum habere grauitatem, uerbum totum græce est ampho, latine vtrunque, & verbum utrunque intelligitur pro toto, nam totum est utraque partium, sup his uerbis Alexander ait ꝙ laudandus est Arist. qui addidit cum congregantur, habebit vtrunque grauitatem, est.n. laudandus, quia posuit verbum vtrunque. Nam posuit hoc propter materiam & formam, nam nec materia nec forma grauitatem habet & tamen corpus compositum ex eis habet grauitatem. q d. ꝙ signanter dixit vtrunque, quod græce est ampho. Et non dixit totum, quia poßibile est neutra parte existente graui, totum eẽ graue, non autẽ est poßibile neutra parte existente graui, utrunque esse graue, quia si neutra grauis est, utrũꝗ graue esse non potest; tamen potest neutra pars esse grauis, & totum bene esse graue, ut nec materia nec forma grauis est, & tamen totũ est graue, quare ꝓpõ est, neutra parte existente graui, vtrunque non põt esse graue. Auer. aũt ait, ꝙ Arist. dixit utrunque & non totum, nõ tantum ꝓpter materiam & formam, sed vllus ob multa alia, utpote propter ea, de quorum neutro dicitur aliquid, quod dicitur de toto, vnaqueq;.n. partium nõ est totum, sed congregatio est totum. verbi causa, sint tres homines qui simul iuncti moueant nauim, seorsum nullus mouere poßit, dico ꝙ neutra pars mouet, & tamen totum mouet, & licet hoc pacto sit, tamen neutra parte mouente nauim utrunque mouere nõ potest, quare differt dicere utrunque & totum. Nam neutro mouente, totum mouere potest, non tamẽ utrũque mouere põt, neutra parte mouente, quare illa additio recta fuit. Ex his ipse Auer. colligit illa additionem vtrunque non tãtum esse positam ꝓpter materiam & formam, sed vlr ꝓpter omnes partes quantitatiuas. Nam neutro homine mouente nauim, totum mouere potest, neutra.n. parte mouente nauim in actu, totũ mouere potest in actu, non.n partes sunt actu in toto sed ptãte. Quare hͣ additio non tantum propter materiam & formam ponebatur, sed vniuersaliter propter oẽs partes quantitatiuas, neutra n existente tali, utrunque non potest esse tale. Et ideo Auer. laudat Alexandrum, quia nouit drĩam inter totum, & utrunque, & fuisset mirum de Aristotele si indifferenter posuisset totum, & utrunque. Nam si ista additio vtrunque non fuisset, esset sermo sophysticus, quia vbi posuisset loco uerbi utrunque ipsum totum, sermo esset multiplex, quia de toto quantitatiuo & partibus quantitatiuis uerus, de toto essentiali & partibus essentialibus falsus. Obiicit autem contra Alexã. & inquit. Et si ista additio non esset. s. illius uerbi utrunque, nisi propter formam & materiam, & tunc sermo esset disputabilis in fine carentiæ contradictionis, idest valde disputabilis, & ita non demonstratiuus. Secundo arguit, et inquit. Et tunc ista ꝓpositio contradiceret dicẽtibus corpus esse ex materia & forma, sup si illud uerbũ utrũꝗ additum esset solum propter materiam & formam. Nã si solum esset additum propter materiam & formam, esset quia totum compositum ex materia & forma non esset utrunque, idest materia & forma simul. Hoc est falsum, quia totum nihil aliud est ꝙ̃ utrunque, idest materia & forma simul. Tertio arguit, & inquit. Tunc etiam esset ratio dicentium partem indiuisibilem esse. Nam dicere possunt ut totum quantum est ex materia & forma non quantis, ita ex partibus indiuisibilibus potest esse quantum, quare oportet dicere uerbum illud utrũꝗ non esse additum solum propter materiam & formam.

Ideo Auer. inquit. Nos autem diximus ꝙ hoc est uerum, impoßibile.n. est ut cum cõgregant̃ habeat vtrũꝗ eorum quantitatem, quam ante congregationem non haberent: & sic oportet dicere materiam & formã prius esse quantas, si ex illis fit aliquod quantum totum, & ita uelle videtur ꝙ vniuersaliter totum omne est utrunque, idest suæ partes, & per consequens non tantum ꝓpter materiam & formam, sed propter omnes partes additum est illud uerbum ad signandum, omne totum esse vtrunque, idest suas partes. Vltimo Auerroes sic componit syllogismum, puncta nõ sunt grauia neque leuia, corpora componuntur ex punctis, igitur corpora non componuntur ex grauibus & leuibus, & ita oportet dicere nullum corpus esse graue, nec leue.

Punctum uero grauitatem habere non posse, perspicuum est. Nam graue quidem omne & grauius est, & leue etiam leuius aliquo esse potest, grauius autem aut leuius fortasse non necesse est graue aut leue esse. Quemadmodum & magnum quidem est maius, maius autem non semper magnum est, complura enim sunt, quę cum absolute parua sint, quibusdam aliis maiora sunt, si igitur quod cum graue sit grauius sit, necesse est maius esse, & graue omne, diuisibile utiꝗ erit, punctum autem indiuisibile supponitur esse.

Secundum Auerroem probatur in hoc textu maior, uidelicet, ꝙ punctum nec sit graue, nec leue, & syllogismus sic componitur, omne graue est diuisibile, punctũ non est diuisibile, igitur non est graue. Maior probatur, omne maius est diuisibile, omne graue est maius, igitur omne graue est diuisibile. Minor iterum patet, quoniã omne graue est grauius, & maius graue, & non ecõtra. Primo igitur probat hanc minorem, & inquit. Punctũ uero grauitatem habere non posse perspicuum est. Hæc est maior proximi syllogismi. Deinde probat minorem ultimi syllogismi, & inquit. Nam graue quidem omne, & grauius est, & leuius etiam aliquo leuius eẽ potest. grauius autem aut leuius fortasse non necesse est graue aut leue esse, huius rei exemplum ponit, & inquit. Quemadmodum & magnum quidem est maius, maius autem non semper magnum est, cõplura enim sunt, quæ cum absolute parua sunt, quibusdam aliis maiora sunt, & sic patet, omne graue esse maius, & ita patet minor ultimi syllogismi. Demum resumit syllogismũ, qui probat maiorem proximi syllogismi & inquit. Si igitur quod cum graue sit, grauius sit, necesse est maius esse, ut nunc probatum est, concludit & graue omne diuisibile utique erit: & sic habetur maior syllogismi præsentis, deinde accepit minorem, & inquit. Punctum autem indiuisibile supponitur esse, igitur supple non est graue, et pari ratione nec leue.

Auerroes autem in præsenti cõmen. Vltra textus expositionem, soluit per ordinem quinque dubitationes, prima est, quia non uidetur recte dictum, omne graue esse grauius, & non omne grauius esse graue, nam omne comparatiuum supponit positiuum: quare si est grauius: sequitur id esse graue. Soluit hanc dubitationem parte illa: si igit̃ de aliquo aliquid dictũ fuerit, & vult ꝙ rerum q̃dã sunt absolute tales: q̃dã non nisi cõpatiue tales: tũc vult ꝙ oẽ cõparatiuũ in absolute talibꝰ infert suũ

positiuum. In aliis vero quę solum sunt respectiue talia, non tenet, & sic patet solutio. Secundam dubitationē ponit ibi, & non debet aliquis, quæ talis est, vna parua pars terræ est grauior magna parte aquæ, & tamen nō est maior aqua. Respondet ibi. Respondemus, & vult ꝙ propositio philosophi intelligat̃ in his quæ sunt eiusdem speciei, in his.n. quæ sunt eiusdem naturæ, oē grauius est maius, & omne leuius est maius. Tertiam dubitationem soluit ibi. Et etiam est manifestum, quæ talis est, pars parua plumbi est grauior magna parte ligni, & tamen non est illa ligni parte maior. Respōdet esse intelligendam propositionem tam in simplicibus ꝙ mistis eiusdem speciei, in his.n. oē maius est magnum, vt dictum est. Quartam ponit ibi Neque etiam aliquis, quę talis est, minimum terræ est simpliciter graue, & tamen nullo est maius, cum enim sit minimum, nullo potest eē maius. igitur non omne simpliciter tale, est maius aliquo. Respondet ibi, quoniā Aristo. & solutio ē ꝙ propositio Aristotelis est vera in genere hoc modo, oē graue simpliciter est maius inquantum graue, non autē in specie, quia minimū terræ est graue simpliciter, quod tamen non est aliquo maius. Quintam dubitationē ponit ibi. Cum.n. positum fuerit, quæ talis est, ꝙ data hac solutione, tunc syll's Aristotelis nullus esset. Respondet ꝙ syll's debet sic componi, omne simpliciter graue est grauius inquantum graue, punctum nō est grauius inquantum graue, quia est simpliciter indiuisibile, igitur punctum non est simpliciter graue. Quod uero punctū non sit grauius inquātum graue, patet, quia non est diuisibile, nec ut quantum. nec ut pūctum. Hæc Auer. Sed ego contra hæc dubito satis, quia intensio formæ quouis modo fiat, fit ſm eundem punctum quoties n. ſm idem punctum subiectum est magis, tunc fit intensio, quare non sequitur, punctum est grauius, igitur maius, sed sequitur, igitur magis, possumus.n. dicere vnū punctum esse magis uel minus graue, quod nec est maius, nec minus alio puncto. Potest dici nunquam posse eē indiuisibile quale nisi per accidens, quatenus est aliquid subiecti diuisibilis, & ita saltem sequitur in his quę sunt eiusdem speciei, si vnum punctum est magis graue, saltē per accidēs eē maioris subiecti, tu uero melius cōsidera.

[Margin: 2. dubita. Solutio. — Tertia du. Solutio. — 4. dubita. Solutio. — 5. dubi. Solutio. — Obiectio. — Solutio.]

Præterea si graue quidē est densum, leue autē rarū, & densum hoc a raro differt, q. ęquali in mole plura ipsi insunt. Si igitur pūctū sit graue ac leue, & dēsum & rarum erit. At densum quidem est diuisibile, punctum autem indiuisibile.

Expositio. Secundo idem probat sic, omne graue uel leue est diuisibile. Punctum non est diuisibile, igitur pūctum nec est graue, nec leue. Maiorem probat sic, omne densum est diuisibile, & omne leue est diuisibile, graue est densum, & leue rarum, igitur omne graue & omne leue erit diuisibile. Quod uero omne densum sit diuisibile, & omne rarum sit diuisibile, patet ex dīia densi & rari, nā rarum & densum differunt, quia in denso plures partes insunt. Vel potest componi hypothetice syll's sic, si pūctus est grauis, uel leuis, punctum est rarum vel dēsum. tenet argumentum, quia graue est densum, & leue ē rarum, vltra, si punctum est rarum uel densum, punctum est diuisibile, tenet consequentia quia rarum & densum differunt penes partes plures uel pauciores, at punctum est simpliciter indiuisibile, igitur non potest esse nec graue, nec leue. Auer. autem ait hanc eē rationē secūdam, quæ sustentatur in ꝓpositionibus, prima est, oē graue est densum, & oē leue est rarum. Secunda est, rarum & densum est diuisibile. Ex his syll's componitur apud Auer. omne graue est densum, & omne densum est diuisibile, ergo omne graue est diuisibile. Sed punctus nō est diuisibilis, igitur non est grauis, eodem modo potest argui de leui. Sed Auer. dubitat contra primā ꝓpōnē,

[Margin: Auer.c.10. — Dub. 1.]

B nam lapis diaphanus est rarus, ut crystallus, qui tamen lapis est grauis. Præterea nubes est leuis, quæ tamen est densa. Secundo si graue est densum, & leue rarū, tunc non daretur simpliciter graue, sicut nec simpliciter densum, nec daretur simpliciter leue, ueluti nec simpliciter rarum. Tertio dubitatur contra dīiam densi & rari. Nam si densum differt a raro, quia sub æquali magnitudine plures continet partes, & rarum inquantum æquales continet sub minori mole, tunc nec terra esset densa, nec ignis rarus. Nam terra sub ęquali mole non cōtinet plures partes, non.n. terra est æqualis molis cum igne ipso, est.n. regio ignis ualde maior regione terræ. Ad primam Respondet Auer. ꝙ quæ dicta sunt de raro et dēso, sunt dicta ſm opinionem Platonis, nā qui ponit corpus componi ex punctis, cogitur dicere dēsum esse, qđ ex pluribus punctis constat, rarum autem ex paucioribus, modo ambo sub eadem sint dimensione. Ad secundam etiam respōdet, ꝙ ſm opinionē Platonis oportet dicere nihil esse graue simpliciter, nihilque leue simpliciter. E Sed solū quod est grauius, & minus graue, leuius, & minus leue. Nam quod ex pluribus superficieb⁹ est, ipsum erit grauius, quod autem ex paucioribus, ipsum est leue. Patet igitur ſm opinionē Platonis nihil eē graue simpliciter, nihil etiam leue simpliciter. Ad tertiam dico ego, ꝙ rarum & densum conueniunt in dimensione, sunt.n. ambo sub æquali dimensione, differunt autē, quia densum sub æquali dimensione plures cōtinet partes, rarum autem pauciores. Tunc dico terram totā esse densiorem igne toto, non absolute, sed dato ꝙ sint ambo sub eadem dimensione. est igitur ignis rarior terra pro quanto sumpto igne & terra sub æquali dimensione, terra plures continet partes ꝙ̄ ignis. Ex his seq̃r ꝙ hęc secunda ratio non est simpliciter, sed ad aduersarium, econtrario rationi prædictæ in proximo textu, quę fuit contradictio simpliciter.

[Margin: Secunda. — Tertia. — Solu. 1. — Secunda. — Tertia.]

G *Præterea si oē graue durū aut molle eē necesse ē, ex his aliqđ īpossibile facile deduci pōt. Nā molle qdē id est, quod in seipsum cedit, Durū vero, quod non cædit. At quod cędit, diuisibile est.*

[Margin: Præterea si]

Hæc est tertia demonstratio, ut dicit Auer. ſm rem in se, & non ad hominem, & componitur hypothetice, si punctum est graue, punctum est durū aut molle. Tūc ex hoc infertur aliud impossibile, uidelicet, ꝙ pūctum facile cædit, uel non facile cedit, deducitur ex definitione mollis & duri, nam molle quidem id est, quod in seipsum cedit, durum autem, quod non cædit. Valet igitur, si pūctum est graue, erit durum, aut molle, & vltra, si durum aut molle, igitur cedens in seipsum uel non cedens, & ita sequitur punctum esse diuisibile, quoniam quod cædit, diuisibile est. Auerroes uero resoluit textum in propositiones, quarum prima est, ꝙ omne graue aut leue est durum aut molle, & hāc Auer. probat, H quia omne graue aut leue est tangibile, & omne tangibile est durum aut molle, ergo omne graue, aut leue est durum aut molle. Verum textus Arist. loquitur solum de graui, & nō de leui, & dicit ꝙ oē graue est aut durū, aut molle, & hoc facile patet, quia omne graue est aut aqueum, aut terreum, modo aqueū uel aqua mollis est, & terreum uel terra dura. Secunda propositio, quam Auer. notat, est, ꝙ durum est illud quod non cędit ſm Empedoclem, & molle quod cædit, quod est uerū, ut Auer. ait, quia est acceptum a definitione duri & mollis. Hæc secunda propositio, ut ait Auer. si coniungitur propositioni primi syllogismi, hoc pacto, uidelicet, oē durū non cædit, omne molle cædit, graue est durum & leue molle, igiṫ oē graue nō cædit, & oē leue cædit. Tertia ꝓpō est: ꝙ oē cædens aut nō cedēs ꝑmēti est diuisibile. Ex his seq̃r oē graue aut leue eē disibile. Quarta ꝓpō: videlicet

[Margin: Expō. — Aue.c.11. 1.propō. — Secunda. — Tertia. — Quarta.]

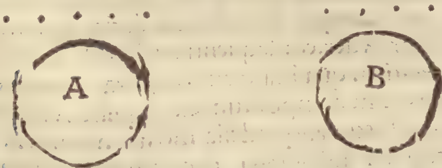
delicet, φ omne cædens est diuisibile, & omne non cedens est diuisibile, declaratur ab Auerroe ex definitione eorum, nam cædens illud est, quod in profundū cædit, non cædens uero, quod non cedit in profundū, mō oē ꝓfundum habet, est diuisibile, quare oē cædens diuisibile est. Tunc ex his totus syll's est, oē graue aut leue est diuisibile, punctus non est diuisibilis, igitur non est grauis, nec leuis. Hæc Auer. Verū tertiam ꝓpōne, q̄ dicit, omne cædens uel non cedens eē diuisibile, melius declarant alii, quia cedere est in seipsum locum dare. Hoc āt esse non posset, nisi haberet plures partes, quarum vna quodāmodo resurgeret in locum alterius, quare molle erit partibile, eadem ratione durū diuisibile eē oportet, non. n. posset dici non cædens, nisi haberet partes, quarum vna non dat locum alteri.

At vero neque ex his, quæ grauitatem nō hñt, erit graue, in quot. n. hoc atque in quælibet accidet, quonā modo definient, si non fingere uolunt.

Expositio. Hactenus probauit puncta non posse esse grauia, nec leuia, quæ fuit maior in syllogismo Auerrois. At nunc ꝓbat φ nullum graue potest esse ex non grauibus, quę fuit quasi vis minoris illius syll'i. Et hoc ꝓponit, & inqt. At uero neque ex his, quæ grauitatem nō hñt, erit graue, sup. tu, tanq̄ ex partibus quātitatiuis, ut superius dicebatur Probat aūt hoc, primo, quia nōnulli dixerunt graue esse ex partibus multis, leue autē ex partibus paucioribus, inquit modo, in quot. n. hoc atque in quælibet accidet. Hoc est dicere, si graue est quod ex numero maiori partiū resultat, quotus est ille numerus, utrū denus, vel vigenus, & ex qualibus partibus numerus ille est, et quonam modo definient, sup. illum numerum, & illas partes, si non uolunt fingere, non enim asignabilis est numerus, nec partes. Auer. aūt in præsenti loco exponit, ut diximus, addit tamen esse intelligendum de compositione secundum quantitatem, ad differentiam corporum grauius quæ secundum qualitatem componuntur ex materia & forma, quæ nō sunt graues, nec leues.

Aue. c. 12. Preterea & maius ēver bū additū. Grauitate maius graue grauius fit quare. *Preterea si oē grauitate maius graue, ē grauitate maius, cōtinget & vnumquodque eorum quę indiuisibilia sunt, grauitatē habere.* Nam si puncta quatuor *grauitatem hñt, quod vero ex pluribus constat q̄ hoc, grauius est eo quod ē graue, atque quod graui grauius est, graue esse necesse est veluti etiam albo albius est album, fit ut vno pūcto maius grauius erit ablato ęquali. Quare punctus vnus grauitatem habet.*

Graue quinque punctorum. Graue quatuor pūctorū.



Expō. Secūdo confutat eandem positionem quæ dicebat graue esse ex pluribus punctis, leue autem ex paucioribus: & inquit. {Præterea si omne grauitate maius graue i. si omne grauius, est grauitate maius i. est grauius ꝓpter grauitatem, ueluti omne albius est albius ꝓpter albū additum, contingit & vnumquodque eorum quæ indiuisibilia sunt, ex quibus constat corpus grauitatem habere. deducit enthymema, & inquit. Nam si puncta quatuor grauitatem habent ex quibus constat quantitatiue B. corpus Quod uero ex pluribus cōstat φ hoc grauius est eo quod est graue i. est grauius ipso B, & ipsum sit A ex quinque punctis. q. d. & si est vnū aliud quinq; punctorum grauius ipso B, videlicet quod sit A & qđ

A grauius est aliquo graui, necesse est esse graue, ueluti albo etiam albius est albū. si ita hæc oīa sint, fit ut corpus quod est vno puncto maius videlicet A grauius erit, sup. ipso B ablato æquali. i. quod est graue vno puncto minus Quare punctus vnus grauitatem habet, est igit breuiter deductio enthymematis, A est grauius ipso B & non nisi propter vnum punctum, quod habet plus. igitur punctum illud est graue, non enim posset A esse ipso B grauius in illo vno puncto, nisi punctus ille esset grauis, non. n. potuisset Ceruus eē Caprea maior vno digito, nisi digitus esset aliquantus. Sed occurres, nam calidum A est calidius ipso B quia constat ex pluribus caliditatis gradibus, & tamen nullus gradus est calidus. Similiter sol est calidior Ioue, quia constat ex pluribus gradibus lucis, & tamen lux non est calida. igitur non valet, A est grauius ipso B, quia constat ex pluribus pūctis. igitur puncta sunt grauia. Dici potest φ ratio valet ad Platonem, qui uoluit corpora sensibilia, ut grauia & leuia componi ſm quantitatem ex punctis. Nam ſm eum sequitur grauius esse corpus, quod ex pluribus pūctis est, & leuius ex paucioribus, quare omne punctum erit graue, quia ex illis fit graue quantitatiua cōpositione, modo calidum non fit ex gradibus quātitatiue, nec sol ex gradibus lucis, & ideo nihil ad rem. ex his patet prima via refellendi positionem Platonis. Dubitatio

B

Preterea si supficies solū, vt lineæ cōponi pñt, absurdū est. nā vt & linea ad lineā vtroque mō & per lōgitudinē, & ꝑ latitudinē cōponitur, eodē mō & superficiē cū superficie oportet. linea vero cōponi cū linea pōt, si secūdū longitudinē superponatur, non solum si apponatur. At si per latitudinem etiam componi pñt, erit aliquod corpus, quod neque est elemētū, neque ex elemētis, si sic superficiebus compositis componatur.

C Hactenus de prima uia refellendi opinionem Platonis, nunc Aris. transit ad secundam viam, ubi primo debes scire, φ Plato posuit corpora quinque componi ex superficiebus, nā igni præbuit pyramidalem figuram, terræ figuram sex basium, aeri figuram octo basium, aquæ figuram. 10 basium, cœlo aūt figuram. 12 basiū. Hanc igitur opinionem Aris. refellere intendit, & p̄mittit distinctionem talem, φ sicut linea duobus modis potest alteri lineæ componi, vno modo ſm longitudinē, ut longitudini vnius lineæ componitur in puncto longitudo alterius lineæ siue faciat angulum cū ea siue non. Alio modo ſm latitudinem quod est ſm appōnē totius lineę ad totam lineam in uia latitudinum, ita etiā superficies dupliciter potest superficiei componi, vno mō ſm ꝓfunditatem ut si tota vna superficies superponatur alteri superficiei Alio modo ſm linealem contactum, siue constituant angulum corporalem, siue nō. ex hac distinctione vult habere φ Plato uoluit ex superficiebus fieri quinque corpora quādo illæ componuntur ſm ꝓfunditatem. Obiicit igitur Aris. cōtra Plato. & primo breuibus innuit illius opinionem, & inquit. Si superficies solum, ut lineæ componi possunt, sic φ ex illarum cōpositione ſm ꝓfundum resultent corpora quinque p̄dicta, absurdum est, & deducit illud absurdum esse, p̄mittens distinctionem, ut eligat mēbrum ad mētem Platonis, et inquit. Nam ut & linea ad lineā utroque modo & per longitudinem, & per latitudinem componitur, eodem & superficiem cum sūpficie oportet dupl'r cōponi. Explicat de lineis, & inquit. Linea uero cōponi cū linea potest, si ſm longitudinem superponatur, non solum si apponatur. igitur dupl'r per appōnem, & per superpositionē, eodem supple modo & superficies componi possunt dupliciter, uidelicet appositione. & superpositione, hoc est per linealem contactum, & per profunditatem Hac distinctione præmissa obiicit contra Platonem eligēdo membrum de quo loquæbatur in compositione super- Expō.

D

ficierum,& inquit. At si per latitudinem etiam ipsæ su-perficies componi possunt, ut Plato ait, quod est dicere per suppositionem vnius ad alterã, erit aliquod corpus, quod nec est elementum, nec ex elementis .i. mistum. est igitur ratio , si superficies componunt corpora per hoc ꝙ vna alteri superponitur ẜm ꝓfunditatem, dabiť cor-pus, quod nec est elementum, nec mistum. Sequitur di-co istud, si sic superficiebus compositis ẜm superpositio nem componatur corpus ipsum q.d. si ẜm Plato. corpo ra fiunt ex superficiebus cõpositis ẜm superpõnẽ dabi-tur corpus aliquod, quod non est elementum, nec mi-stum. Quam consequentiam non clare declarant exposi tores. Auer aũt declarat, quia si ex superficiebus sic per superpositionem compositis fieret aliquod corpus, sit il lud aut octibasium, aut sexbasium, aut. 12. basium aut icocedron vel. 10. basium , probo ꝙ non potest esse ele mentum, nam non posset esse ex superficiebus sic super-positis nisi intus esset vacuum, aliter illæ superficies etiã infinitæ sic superpositę nunquã facerent maius ẜm pro fundum, oportet igitur inter illas statui vacua ut resultet corpus, modo tale non potest eẽ cœlum , nec ignis, nec aliorum aliquod, cum nullum componatur ex vacuo, vt nunc supponatur, non potest igitur illud corpus esse elementum, nec etiam mistum, quia omne mistum ẽ ex elementis, quare vt nullum elementum potest constare ex vacuo, sic nec mistum. Hæc Auer. utputa.

Quę Auer. Com. 13.

Preterea si corpora quidẽ multitudine suꝑficierũ grauiora sunt, vt in Timęo definitũ est patet & lineã et punctũ grauitate habere, proportionabiliter.n. ad-inuicem sese habent, vt etiã prius diximus. Sin autem non hoc differunt mõ, sed ex eo quia terra quidẽ est graue, ignis aũt leue, erit & superficierũ alia quidem grauis, alia aũt leuis, & linearũ similiter, & pũctorũ vtiq;. nã terrę suꝑficies grauior erit ꝙ̃ ipsius ignis.

Expositio.

Duæ possunt esse positiones de cõpositione corporũ sensibilium ex superficiebus. Altera quæ graue simplici ter non concedit, nec leue simpliciter, sed solum grauius & leuius cõparatione hoc modo vt in Timęo definitur grauius esse, quod pluribus componitur superficiebus, leuius autem quod paucioribus , & contra hanc obiicit Aris. & inquit Preterea si corpora quidem multitudine superficierum grauiora sunt , sic ꝙ nullum sit absolute graue, nec simpliciter leue, sed cõparatione tm̃ hoc gra-uius, illud leuius, ut in Timæo definitum est , patet non tantum superficiem, sed lineam & punctum grauitatem habere Nam sese habent proportionabiliter ad seinui-cem, est.n. corpus ex superficiebus , superficies ex lineis, lineæ ex punctis, & ita vt corpora erunt grauiora mul-titudine superficierum, & superficies etiã erũt grauiores multitudine linearum , & lineæ grauiores multitudine punctorum, quæ ratio docet superficies, lineas, & pun-cta omnia esse grauia, ẜm primam opinionem. Altera est opinio, quæ concedit graue & leue simpliciter ut terrã grauem simpliciter, & ignem leuẽ simplr, cætera autem intermedia talia in respectu. & hoc ait ideo terrã esse sim pliciter grauem, quia constat ex suꝑficiebus simpliciter grauibus, ignẽ autem simpliciter leuem, quia constat ex superficiebus simpliciter leuibus. Nã ẜm hãc opinionẽ, sicut corporum sunt alia simpliciter grauia, alia simplici ter leuia, alia & grauia & leuia in respectu, ita quoq; su-perficierum aliæ sunt simpliciter graues, ut hæ ex qbus corpora simpliciter grauia componuntur, aliæ simplici ter leues, ut illę ex quibus simpliciter leuia corpora con stant. aliæ graues & leues in respectu vt illæ, e quibus ele menta media constabunt, et etiã contra hãc opinionem obiicit Aris. & inquit. Sinautẽ non hoc differũt modo, sed ex eo quia terra est graue sup. simpliciter, ignis autẽ leue sup. simpliciter, erit & superficierum alia quidẽ gra

G uis simpliciter, utpote illa, ex qua constabit simpliciter graue, alia autem leuis simpliciter, videlicet illa , ex qua constat leue simpliciter, & ita sequetur ut prius eadẽ ra-tione similiter & linearum & punctorum esse sup. hæc grauia simpliciter, illa leuia simpliciter . Nam superficies terræ videlicet ex qua terra constat erit grauior, ꝙ̃ sit su perficies ipsius ignis. Immo erit simpliciter grauis suꝑfi-cies terrę, & illa ignis simpliciter leuis. & sic secundum ambas opiniones sequitur puncta eẽ grauia. Hoc pacto Auerroes intellexit hũc locũ, & recte exposuit ut patet.

Quæ auer. comẽ. 14.

Oĩno aũt accidit aut aliqñ nullã eẽ magnitudinẽ, aut tolli posse, si similiter se habet punctũ quidẽ ad li-neã, linea aũt ad suꝑficiẽ, & hæc ad corpus, oĩa.n. si ad inuicẽ resoluãtur, in prima resoluentur. quare fie-ri põt vt puncta sint sola, corpus autem nullum.

Quidẽ uer. bũ ꝑtermis sum ẽ. Et ãt fieri põt. Contingit.

Hic ponitur tertia uel quarta ratio, & inqt. Oĩno etiã accidit aut aliqñ nullam esse magnitudinẽ, aut aliqñ tol-li posse oẽm magnitudinem, sequitur sup. dico, si simili-ter se habet punctum quidem ad lineã, linea aũt ad suꝑ-ficiem, & hæc superficies ad corpus. deducit autem con-sequentiam, & inquit. Oĩa.n. si adinuicem resoluanť, in prima resoluentur. quare fieri potest, ut puncta sint sola: corpus aũt nullum, quia puncta sunt simpliciter prima in compositione. Et ita corpora ad superficiem resoluen tur, superficies ad lineas, lineæ aũt ad puncta. quare pun cta possent sola remanere non existẽte corpore aliquo.

Expõ.

Auer. aũt inquit, Et si corpora componãtur ex suꝑfi ciebus, & superficies ex lineis, & lineæ ex punctis, neces se est vt aliquo tempore nõ inueniatur corpus omnino, probat ipse hoc, ꝑpter dissolutionem corporum omniũ in non corporea. s. in superficies. & lineas , & puncta, nã in illo tpe, erunt oĩa corpora dissoluta in ea ex quibus componuntur, neque inuenitur aliquod corpus dissol-uendum in ea, ex quibus componitur, quia oĩa corpo-ra sunt dissoluta. Ecce ꝙ Auer. deducit Aris. consequen-tiam hoc pacto, oẽ cõpositum resolubile in aliqua , erit aliquando ad illa resolutum, omne corpus est composi tum ex punctis quia ex superficiebus , & superficies ex lineis, & lineæ ex punctis igitur aliquãdo oẽ corpus erit resolutum ad puncta, quare sequitur tunc solum eẽ pun cta & nullum corpus esse. Hæc Auer de consequentia.

Quę auer. com. 14.

G

Sed contra hanc deductionem sunt dubitationes nam mistum cõponitur ex elementis , & tñ non sequitur ali-quando esse elementa sola, & nullum mistum. Præterea elementum est ex materia & forma, & tamen nõ sequiť aliqñ esse materiã & formã, & nullum elementum Re spondet Auer. & vult hoc impole sequi eos, qui faciunt generationẽ ex non corpore, & corruptionẽ in non cor pus, ut Platonici, qui aũt ponit ꝙ corpꝰ genereť ex alio corpore, & corrumpatur in aliud corpus, ut ait Aristo. non contingit ei ut aliquod tps ueniat, in quo nullũ erit corpus, quã relinquit in posterum declarandam, & sic uelle uidetur Auer. consequentiã ualere de compositio-ne quantitatiua. qua Plato ait, corpora cõponi ex pun

Dubõ.

Solu. auer.

H ctis. Nam omne compositum ex aliquibus cõpõne quã titatiua, resoluetur aliqñ ad illa mõ nec mistum fit ex ele mentis cõpõne quãtitatiua , nec elementũ ex materia & forma. & sic nec mistũ aliqñ resoluetur ad elementa, nec elementum ad materiã & formã, taliter ut sola sint ele-menta, uel materia & forma solæ , & nihil aliud. Sed adhuc dubito contra solutionem Auer. quia totꝰ mun-dus fit ex quinque corporibꝰ cõpõne ꝙ̃titatiua, & aĩal ex mẽbris cõpõne ꝙ̃titatiua, & tñ ꝑtes mũdi nõ erũt aliqñ, & mũdus erit corruptus. similiter nec mẽbra erũt aliqñ absque animali. Melius igitur expositor auctoritate Simplicii respondet , ꝙ qui ponit mistum fieri ex elñtis bñ põt dicere necessitatẽ mistiõis, nã miscibilia subdunť motibus cœlorum, qui necessario ẜm Aristo. operanť mistionem. Puncta autem cum sint simpliciter indiuisi-bilia, non supponuntur cœlestibus motibus, & sic non possunt

Dubi. cõtra Solu. Aue.

Quę exp. sitor.

possunt cœli in punctis ipsis inferre necessitatem mistionis, sunt enim ipsa indiuisibilia non idonea mistioni, nec apta subdi cœlis, & sic ad formam dici potest, omne cõpositum ui suæ naturæ posse resolui aliquando ad illa, ex quibus componitur, vt mistum ad elementa, & elementum ad materiam & formam, & animal ad mẽbra, & mundus ad quinque corpora, qm̃ omne cõpositum ui suæ naturę est resolubile ad ea ex quibus componitꝰ. Verum necessitate motoris extrinseci nullum horũ potest esse aliquando resolutum ad ea, ex quibus est, ita ut sola illa sint. Nã cœlum quod est motor necessario agit mistionem misti ex elementis cõpositionẽ elementi ex materia & forma, quare licet necessitate intrinseca omne compositũ sit aliquando resolubile ad partes ex quibus est, necessitate tamen extrinseca non omne compositum est taliter resolubile, ut aliquãdo solæ partes sint. At sm̃ Plato. qui ponit corpora componi ex punctis, oportet dicere duplici necessitate esse aliquando puncta & nullũ corpus intrinseca quidẽ, quia oẽ compositum per vim suę naturæ est resolubile ad ea ex quibus est: extrinseca uero. quia puncta nõ subduntur cœlestiũ actioni. & hæc solutio Simplicii & expositoris est optima, ut mihi uidetur. Et hanc solutionem Auer. fortasse olfecit in fine præsentis commenti, dum ait, & hoc quod dicit est necessarium eis, quoniam non est dissolutio corporis in specie in aliquo tempore cum corruptione suorũ indiuiduorum sm̃ hanc opinionem, nisi modo accidentali; nam qui ponit corpus ex punctis fieri, ponit compositionem hanc fieri per accidens, non per se, & ita possibile est ut aliquando non inueniatur corpus sm̃ speciẽ, quia quod est per accidens potest non esse, imo de necessitate omne per accidens aliquando erit. at cum posuerimus sm̃ Aristo. ꝙ generatio corporum est ex corpore per se, & intrinsece, & extrinsece, tunc continuatio & perpetuitas corporis in specie est essentialis & per se, in indiuiduo est accidentalis. Ecce ꝙ Auerroes velle uidetꝰ duplicem eẽ compositionem alicuius ex aliquibus, per accidens, vt quando componitur aliquod totũ ex partibus per accidens, videlicet, caput ex capillis: et per se, vt est compositio elementi ex materia & forma, & misti ex elementis, tunc vult ꝙ omne compositum ex aliquibus per accidens aliquando resoluetur ad illa, ita vt illa sint, & ipsum non sit, nec in specie, nec in numero. Compositum autem alicuius ex aliquibus per se, non oportet ut taliter resoluatur ad illa ex quibus est, ut illa sint, et ipsum non sit in specie, nec in numero, & sic uidetur Auer. quasi aliter responsitere, uolens ꝙ compositio corporum ex punctis sit per accidens, & corporum mistorum ex elementis; & elementi ex materia & forma, & vniuersaliter corporum ex corporibus sit per se. Tu uero considera, quia fortasse hæc solutio Auerrois secũda est ficta, non.n.constat sic esse ad mentem Platonis, & ideo cum Simplicio & Expositore sentirem.

Præterea etiam si tempus similiter se habet, tolletur aliquando, aut tolli potest, ipsum enim nunc indiuisibile est, ut punctum lineę.

Expositio. Quinto arguit, & inquit. { Preterea etiam si tempus se habet similiter ad ipsa nunc, ut linea ad puncta, ita ut tempus componatur ex ipsis nũc, ut linea componitur ex punctis, tempus itaque tolletur aliquãdo, aut saltem tolli potest per resolutionem factam ad ipsa nũc, & causam consequentiæ assignat, & inquit. Ipsum.n.nunc indiuisibile est, ut punctum lineæ. Quare ut linea resoluitꝰ
Que Auer. Cõmen.15. ad ipsa puncta indiuisibilia, ita tempus ad ipsa nunc. Auerroes autem facit vnum syllogismum primo, & inquit. Et si instantia in tempore sunt similia punctis in lineis, lineæ autem cõponuntur ex punctis, igitur tẽpus ex instantibus, hic est syllogismus. Tunc infert, & cũ ita sit, necesse est, ut in aliqua hora sit, in qua tempus nõ sit, quod est impossibile, & hoc ostendit, quia in aliqua hora non esse tempus implicat contradictionem, quia ponens hunc sermonem negat & affirmat tempus esse insi-
A mul, nam contingit ut sit tempus aliquod, in quo nõ sit tempus, & ita erit tempus, & non erit. Deinde Auer. ostendit consequentiam ualere, quia si ponatur tp̃s cõpositũ ex instantibus, ut cõpositæ sunt lineæ ex pũctis, oportet dicere tp̃s resolui ad ipsa instantia; ut linea ad puncta resoluitur, nam omnis cõpositio resoluitꝰ ad illa, ex quibus est, uel saltem de possibili ad illa resolui põt, dico de possibilꝰ, si non conceditur de inesse. Verum (ut dicit) si conceditur tp̃s resolui posse de possi ad ipsa nũc, sequitur aliquando fore resolutum, quia omne possibile necessario aliquando ponetur in esse, uerũ de his alibi.

Idẽ autẽ et his accidit, qui cœlũ ex numeris cõponũt. Quidã.n. ex numeris naturã cõstitutũt, ut & pythagoricorum nõnulli. Nã corpora quidẽ physica grauitatẽ atque leuitatẽ hr̃e vñr, vnitates aũt neque corpus
B *facere cõpositæ pñt, neque grauitatem habere.*

Nunc quasi per uiam consequentiæ atque corollarie opinionẽ Pythagoricorum refellit, et primo proponit generatim illius opinionis errorem, & inquit Idem aũt absurdum & his accidit, qui cœlum ex numeris componunt. Deinde positionem eorũ breuibus tangit, & inquit. Quidam.n. ex numeris naturam constituunt hoc cœlum, & omne compositum naturale, ut mista, & elementa, ut & pythagoricorum nonnulli. Vltimo quia dixerat idem absurdũ sequi hãc positionẽ, explicat speciatim illud, & inquit. Et sup.tu idem absurdũ sequitur, nam corpora quidẽ physica grauitatẽ atque leuitatẽ hr̃e uidentur, est igitur maior, corpus physicũ est graue aut leue. Deinde dat simul conclusionem, & minorem, & inquit, vnitates autem neque corpus facere compositæ possunt, & hęc est conclusio, neque grauitatem habere, & hæc est minor. Vnde potest totus syllogismus esse, omne corpus graue est ex grauibus, & omne corpus leue est ex leuibus, elementa et mista sunt omnia aut leuia
C aut grauia, igitur elementa & mista cõponentur ex grauibus. Vltra, omne elementum aut mistum constat ex grauibus, numeri non sunt graues, nec leues; ueluti nec vnitates, igitur nec elemẽtum nec mistum potest esse ex numeris, nec ex vnitatibus. Hæc est tota ratio. Aiaduerte ꝙ codicibus aliquibus reperitur epilogus, vt Expositor habebat, in nostris uero in codicibus græcis nõ legi ipsum. Quo uero ad uerba attinet, Auer. ponderat uerbum naturam, & dixit ꝙ quidam naturam constituunt ex numeris, nam sunt duæ positiones, vna uoluit corpora naturalia componi ex numeris ut pythagoreorum nonnulli, & isti per naturam intelligunt corpora naturalia. Alii (ut Plato) dixerunt formas.i. ideas intelligentiam.i.deum, seu animam mundi, & animam nostram componi ex numeris, quia dixerunt animam eẽ numerum seipsum mouentem. Aristote. igitur obijcit contra dicentes naturam esse factam ex numeris, qa ad illos sequitur vnitates esse graues aut leues, co quia corpora naturalia sunt aut grauia aut leuia. Et non con-
D tra eos qui dixerunt animam factam ex numeris, non enim sequitur vnitates esse graues, uel leues, si anima sit ex numeris, quia anima nec est grauis nec leuis, & sic patet cur dixit naturam. Hęc Auer.

Expositio. Quæ Auer. cõmẽ.16.

Præterea. Auer.com.17. laborat primo circa quorũdam verborum interpretationem Vbi debes scire ꝙ in arabicis codicibus reperiebatꝰ duplex textus, vnus erat, Neque punctus, neque vnitas habet soliditatẽ, aut grauitatem omnino. Et hic textus apud eũ non habet dubtationem, nam clare patet vnitatem non habere grauitatem, nec soliditatem in continuo, similiter nec punctus. Alius textus erat Neque punctus, neque vnitas habet soliditatem aut actionem omnino. Et tũc Auerroes laborat super uerbum actionem, & ait per actionẽ debere intelligi cõe actioni & passioni, quæ a formis nã libꝰ, ꝓficiscuntur. Nã qui corpora cõponit ex superficiebꝰ, aut Aue.c.17.

ex punctis, non potest assignare causam, qua actiones et passiones corporum naturalium differunt, nam omnes superficies, & omnia puncta sunt eiusdem rationis, igit substantiæ corporum omnium erunt eiusdem rationis, & ita actiones & passiones non differunt. Præterea esset necesse ponere actiones & passiones existere in superficiebus & vnitatibus siue punctis, ex quibus sunt corpora, aut oportet ponere corpora physica non componi ex his, aut oportet dicere tales actiones atque passiones non esse in corporibus. Et confirmat hæc Democriti auctoritate, qui cum posuerit physica corpora fieri ex atomis, dixit res tribus modis differre tantum, uidelicet, ordine atomorum, figura atomorum, & situ illorum, sic in lib. de generatione dictum est, modo Democritus ita dicens cum difficultate potuit assignare alias differẽtias sensibiles, quæ apparent ex gustu, colore, & tactu propterea coactus fuit dicere tales differentias esse secundũ apparentiam, & non secundum veritatem. At qui corpora componunt ex superficiebus, non possunt assignare ex illis differentiam, qua differunt corpora, propterea Aristo præposuit in libro de generatione Democritum Platoni. Præterea est alius error in opinione Platonis, quia ea data res mathematicæ erunt principia rerum naturalium, at Democritici possunt rerũ naturaliũ assignare saltẽ principia naturalia, vel propinqua naturalibus. Et sic melius. d. Democritus, licet (vt dicit Auer.) vterꝗ erret, vt in libr. de generatione visum est. Hæc Auer. ait quo ad textus expositionẽ. Quæ (vt mihi videt) nulla sunt ad textũ, cũ in nris codicibus nullus illorũ textuũ reperiat. Auerroes tamẽ parte illa, Them. autẽ disgreditur circa opinionẽ Platonis, & disputat cũ Themistio, & primo narrat quid Them. ait de contradictionibus Arist. & inquit. Themistius aũt in hoc loco sui lib. dixit defendẽdo Platonẽ, & quasi cõtradicẽdo Arist. hæc verba, videlicet, qua de causa igitur fuit iste sermo Arist. contradicens fm existimationẽ dicẽtibus corpora ex superficiebus fieri, nõ est facile ad intelligendũ, nisi aliquis vellet esse iniustus dicẽdo supple, ꝙ facile est intelligere has contradictiones valere. Hæc Themistij verba Auer. exponens inquit. Idest ꝙ omnes istæ contradictiones quas induxit Arist. nõ potest homo cõcedere eas esse contradictiones nisi voluerimus impugnare sustinẽtes hãc opinionẽ supple Platonis q. d. Tunc oportet dicere has contradictiones esse validas, qñ volumus dicere opinionẽ Platonis esse falsam, quod quidẽ est iniustum. Deinde Them. quasi deridendo Arist ait, nõ esse Platoni cõtradicendũ nisi intelligatur intẽtio sui sermonis, nam vt scribitur in Timæo, Anaxagoras dixit Socrati, si tua cõclusio contra me esset fm intellectum meæ intẽtionis, vere concluderetur mihi, cum autem tu nõ intelligis intentionem mei sermonis, nõ reputo mihi concludi, in quibus verbis Themistius innuit Arist. nõ recte Platoni contra dixisse, quia nõ intellexit intentionẽ eius sermonis, & sic Themistius derisit Arist. Tertio Auer. introducit Themi. dicentem ꝙ Plato nõ dixit lineam componi ex punctis, nec superficiẽ ex lineis. Immo nec sequi ad suum sermonẽ, quia licet velit corpora ex superficiebus cõponi, non dicit lineam ex punctis, nec superficiẽ ex lineis cõstitui, nec sequitur si corpus cõponit ex superficiebus, ꝙ linea cõponatur ex punctis, & ꝙ superficies componat ex lineis. Deinde quarto assignat causam quare hoc nõ sequitur, & ait, superficies posse componi inuicẽ dupliciter, aut fm lineam, videlicet applicãdo vnã superficiem alteri linealiter, aut fm latitudinẽ et superpositionem, ut ponendo vnam superficiẽ super aliam donec resultet altum, & profundum quoddã. Similiter etiã compositio linearum cum lineis est duplex fm lineam applicando lineam lineæ fm longum siue faciant angulum, siue nõ faciant, & fm latitudinẽ imaginando ꝙ vna iuxta aliam ponatur donec faciat superficiẽ, tunc dicit ꝙ quãdo dicitur lineã esse ex punctis, et superficiẽ ex lineis nõ est intelligendum nisi fm applicationem, videlicet, applicãdo punctum puncto donec resultet linea, & applicãdo fm latitudinem lineam lineæ donec resultet superficies. Modo apud Platonẽ corpora sunt ex superficiebus nõ fm applicationẽ in profundum, sed fm lineam. i. applicationem superficiei ad superficiem in longum, & propterea ait, quo modo igitur sequit vt linea fiat ex punctis, cum modus cõpositionis sit diuersus ab altero. Est igitur ratio cõpositio qua linea cõponeret ex punctis, & superficies ex lineis differt a compositione, qua Plato dicit corpora fieri ex superficiebus, igitur ex vno concesso nõ sequitur aliud fore cõcedẽdũ, & ita dato ꝙ corpora fiant ex superficiebus, nõ propter hoc sequitur lineã fieri ex punctis, vel superficiẽ fieri ex lineis. Ex his velle videtur Them. ꝙ Plato concessit corpora cõponi ex superficiebus compositione fm profundũ, quia ponẽdo aliã super aliam resultat corpus, nõ tñ concessit lineam ex punctis cõponi, & superficiẽ ex lineis, et tota causa est, quia istæ cõpositiones sunt impermistæ, & vna non sequitur ad aliã. Nam quouis modo cõponantur corpora ex superficiebus nõ sequitur lineas aliqua cõpositione cõponi ex punctis, vel superficies ex lineis. Deinde sequitur illa pars cõm. Et vniuersaliter non est inopinabile. Vbi Auer. inducit Themistiũ ponẽtem motiuum Platonis, quo Plato mouebat ad dicendũ corpora sensibilia fieri ex superficiebus. Et breuiter motiuũ erat, qa superficies est prima forma corporũ, quæ primitus materiæ primæ inest, quæ ratio docet omnia sensibilia corpora esse ex illa constituta. Vnde ait, tres dimẽsiones esse primã materiæ formã, quã cæteræ qualitates sequunt, & in qua reperitur figura quædã corporea, harũ dimẽsionũ primũ est superficies, quæ est ante figuras rectangulas, & ante qualitates dictas. Quare si superficies est res prima dimẽsionum, uidetur quasi forma prima omniũ corporum sensibiliũ, & per consequẽs omnia corpora sensibilia cõstitui ex illa tanꝙ ex prima forma. Iuxta hæc patet hũc ordinẽ esse apud Themistiũ, ꝙ primo sunt dimensiones in materia. Secundo superficies, vt terminus illarum, Tertio qualitates sensibiles. Ex quo seqtur superficiẽ præcedere corpus sensibile, qa nõ dicitur corpus sensibile, nisi vt includit qualitates sensibiles, cũ igitur superficies præcedat qualitates illas, videtur præcedere corpus, vt sensibile, et ita superficies uidet prima forma materiæ, quare oĩa sensibilia corpora erunt ex illa substãtialiter.

Obijcit aũt sibi Themistius, quia superficies illa potest considerari, vt figura, & vt quãtitas, modo vt figura est forma materiæ, et nõ vt quãtitas, immo vt quãtitas habet rationẽ potẽtiæ, & materiæ, quare superficies est forma, vt figura, sed vt figura nõ præcedit corpus sensibile, qm̃ corpus sensibile est substãtia, & figura est qualitas, quæ est post substãtiam, & ita superficies, vt forma non præcedit corpus sensibile. Secundo obijcit, quia Plato velle videt forte primo ꝙ corpora sint ex superficiebus fm applicationẽ vnius super aliam. Postea mutatur, & vult ꝙ corpora sint ex superficiebus fm cõpositionem, & ita Plato videtur dupliciter errare, primo, qa in opinione nõ videtur vniformis, sed varius. Secũdo errat, ꝙ illud corpus, quod ex superficiebus per lineas est terminatũ, non est infinitũ, idest continuũ diuisibile in infinitum, nec est corporeũ solidũ per superficies, quia superficies simul cõpositæ nunꝗ reddunt corporeũ solidum.

Respondet Themistius, & inquit. Debent igitur perscrutari quid erat huius philosophi intẽtio, & nõ accusare eũ, quasi velit dubitationes has proficisci ex malo intellectu opinionis Platonis, & tñ ipse nõ explicat Platonis intellectũ. Deinde sequit illa pars cõmen. Hoc igitur quod dixit, vbi Auerroes exponit quædã dicta Themistij, & sunt duo dicta. Primũ quid Themistius velit per compositionẽ corporis ex superficiebus fm lineam, & dicit ꝙ intendit compositionẽ superficiei cum superficie quatenus concurrunt super vnam lineam non fm rectũ, sed vt obliquæ continuẽtur, modo quo dicunt mathematici superficies facere corpus icocendron, vel octibasium,

basium, vel id genus. Secūdū est quid intelligit per primam formã existentē in prima materia, quã consequunt̃ aliæ qualitates respondet Auer. ꝙ per formam eiusmodi intelligit dimensionem terminatam, vnde prima forma, superficies, & dimensio terminata idem est. Nam dimensio terminata accipitur in definitione corporis existentis in prima materia, & etiam est prior figura ipsa, & in figuræ definitione posita, nam dicitur figuram corporis contineri a superficie, vel superficiebus Dicitur etiam corpus esse, qđ superficie clauditur, & ita videtur superficies prima forma post dimensionem interminatam, tum quia præcedit corpus ipsum figuratum, tū quia præcedit qualitates, et notanter dixit quia præcedit corpus ipsum figuratum, quia nō præcedit corpus interminatum, quod dicitur dimensio in potentia. Quod superficies terminantes corpus sint priores tribus dimensionibus quæ sunt de definitione corporis probat primo, quia tres dimensiones non possunt esse in materia actu nisi ut finita est materia, & non est finita nisi propter superficies, igitur superficies sunt priores trina dimensione. Secundo, quia posita superficie in materia ponitur dimensio interminata, & illa remota remouetur etiam dimensio. igitur superficies est prior trina dimensione, & corpore, & ita sequitur superficiem esse primam formam, ex qua componūtur corpora, & hæ rationes probant non solum superficiem esse priorem corpore figurato, sed corpore simpliciter, quia est prior dimensione trina quę ponit̃ in definitione corporis simpliciter. Prꝗterea dicit ꝙ superficies est prior omnibus figuris, quia est prior figuris rectangulis quæ sunt omnium figurarum primæ, & omnibus modis. i. superficiebus sunt priores ipsæ superficies, quia superficies præcedit omnem speciem superficiei figuratæ. Ex his vult habere superficiem esse primam formam simpliciter, quia præcedit corpus simpliciter, cuius substantia est trina dimensio nam præcedit trinam dimensionem, vult etiā esse primam ſm quid, quia præcedit figuram, et ita præcedit corpus, vt figuratum, & hæc duo Auerro. de intentione Themistij hucusq; probauit. Et ex his patet motiuum Platonis ꝙ corpora sensibilia sint ex superficiebus, nam ex prima forma, & prima materia resultat corpus simpliciter, & corpus figuratum, superficies est prima forma igitur ex superficie fit corpus simpliciter, & corpus figuratū. dico fit corpus ex superficie vera compositione ex partibus ſm qualitatē, quia superficies est forma prima. Hæc est vna Themistij expositio circa intentionem Platonis, vult enim Platonem velle corpora fieri ex superficie & materia, quia superficies est prima materiæ forma, & ita vult corpora fieri ex superficie compositione qualitatiua & non quantitatiua. Deinde sequitur illa pars. Et cum Them. vbi inducit Them. dubitantem aduersus opinionem, & dicta Pla. & primo epilogat breuiter motiuum pro opinione Plato, continuando se ad sequentia, secunda ibi Et dixit, sed inquantum exequitur. prima pars patet. In secunda probat ꝙ corpus est prius superficie, quia vt tangebatur, superficies est figura, et corpus simpliciter est prius figura, & hæc est prima dubitatio. Secunda ponitur ibi, posset aliquis opinari, quæ talis est, quia posset dici Plat. per compositionem corporis ex superficiebus intellexisse compositionem quantitatiuam, & non qualitatiuam, quia locutus est de compositione ſm superpositionem, quæ est species compositionis quātitatiuæ. Tertia ponitur ibi Deinde induxit, quæ talis est, quia nō videtur superficies prima materiæ forma, sed vltima, nam dimensio terminata est vltima forma materiæ, modo superficies est dimensio terminata. Quarta ponitur ibi. Et impossibile est. Quæ talis est, concesso ꝙ corpora componantur ex superficiebus compositione superpositionis, vt Plat. prima fronte sentire videtur, sequitur vt illud est inter superficies, non sit solidum, neq; infinitum. i. continuum diuisibile in infinituum. Immo contingit vt illud quod terminatur per superficies circum circa, sit vacuum non enim potest dici esse superficiebus plenum, quia superficies

A superficies addita superficiei nunquam facit maius corpus, nec minus. Nec dici potest illud esse infinitum. i. continuū diuisibile in infinitum quia superficies superposita superficiei nunquam cōtinuabitur, quare illud erit actu aut vacuum, aut quoddam ex superficiebus aggregatum nō faciens maius in corporeitate. Deinde sequitur illa pars Et hoc quod dixit, vbi Auer. comparat dubitationes cōtra Plato rationibus pro plato & ait has dubitationes cōtra Platonem non esse leues, nec minores rationibus pro Platone, signum autem est, quia postea in fine ipsemet The. ait opionem Platonis nō esse adhuc intellectam. Deinde sequitur illa pars Dicamus igitur nos, vbi Auerro. cōtradicit Them. per quatuor rationes. Prima est, ꝙ Plato non nouit materiam, igitur per compositionem corporum ex superficiebus, non potuit intelligere compositionem corporum ex materia & superficie. Deinde cum dicit. Et ideo cum dicit, ponit secundam rationem, quæ talis est, Aristo. non debuit exponere, quod clarum est, modo clare Pla. ait corpora componi ex superficiebus se-

B cundum superpositionem ad euitandum vacuum, igitur non debuit exponere intentionem eius, nam non potuit dicere nisi corpora componi ex superficiebus more mathematico, per interpositionem vacui. Deinde cum dicit. Et etiamsi concesserimus, ponit tertiam rationem, quę talis est nam si corpora sensibilia sunt ex materia & superficie, superficies erit loco formæ, & ita sequitur aliam superficiem esse grauitatis, aliam leuitatis causam, velut forma est causa grauitatis vel leuitatis, quod est falsum, nam omnes superficies sunt eiusdem rationis, & ita si vna est causa grauitatis, omnes erunt illius causæ. Deinde cum dicit, & etiam contingeret, ponit quartam rationem, quę talis est, ꝙ si corpora sensibilia componuntur ex materia & superficie, tunc superficies erit substantia deducitur primo, quia prius substantia est substantia modo superficies est prior corpore, quod est substantia (vt dixit Themist.) igitur superficies est substantia. Secundo, quia partes substantiæ sunt substantiæ, modo materia & superficies sunt partes corporis, quod est substantia, igitur sunt di-

C gniores, vt sint substantiæ, istud vero consequens est falsum, quia superficies est forma corporis mathematici, qđ non est substantia. Deinde sequitur vltima pars com. ibi Et causa ꝙ superficies. Vbi Auerro. soluit motiuum Themist. propositione Plat. & breuiter innuit esse negandum antecedens, non enim superficies est prima forma materiæ. Et ad rationem respondet, ꝙ superficies nō inest materiæ nisi quia formæ elementorum coæternaliter existunt in illa, videlicet grauitas, leuitas, & cæteræ id genus & sic superficies non inest materiæ primitus, sed quia hęc res exposcit rem longam remisit se ad alium locum, videlicet, libro de substantia orbis. Ex his clare constat Auer. posuisse dimensionem interminatam materiæ coæternam, ait enim superficiem sequi formas elementorū, præterea dicit substantiam prius esse substantia. Verum de his in libro de substantia orbis. Animaduersione dignum, tripliciter de Plato. opiniones nos sensisse, vna. n.

Opinio Auer. de dimẽsione intermi natam. Quę de Plato opione.

D interpretatio fuit Plato voluisse corpora fieri ex superficiebus per superpositionem imaginando plures superficies superpositas reddere corpus, & hic sensus est Aristo. de illa positione, quem ipse reprobat vbiq;, quia nō potest euitare uacuum, & propter alias rationes. Secunda interpretatio est, ꝙ cum Pla ualde in mathematicis uersaretur, assuetus in illis omnia more mathematico tradidit, ideo uoluit corpora fieri ex superficiebus per defluxum, quia mathematici dicunt pūctum motum facere lineam, quia de puncto ad punctum licet rectam lineam ducere.

Similiter lineam motam facere superficiem, quia de linea ad lineam licet superficiem ducere, ita Plat. autumat superficiem motam de imo ad altum uel de alto ad imū facere corpus, quare corpora fiunt ex superficiebus secundum imaginationem mathematicam, quæ licet cōcedantur more mathematicorum, tamen physice Pla. non concederet. Tertia interpretatio est, ꝙ Pla. loquitur mathe

matice, sed sentit physice. mathematicus enim cum consi derет solam formam, ideo solam quantitatem cõtemplatur quam credit esse formam, imo solum formam. Quare mathematice, superficies est dicenda forma, & tãto magis q̃ quantitas, quanto ipsa est terminata, ideo secundũ rationes mathematicas corpora non fiunt nisi ex superficiebus. ecce quomodo verba sunt mathematica, sensus autem est physicus, quia ipse per superficiem intelligit formam substantialem corporis, uerbi gratia, per superficiẽ ignis intelligit formam ignis, per superficiem aquæ, formam aquæ, & in cæteris id genus. Quando igitur Plato corpora ait fieri ex superficiebus, uoluit dicere corpora fieri ex suis formis principaliter, quatenus secundum ipsum materia aut nihil est, aut prope nihil, & ita uelle uidetur corpora esse principaliter a superficiebus, idest a suis formis, quatenus totum esse corporum est a formis. Quæ interpretatio si est ad mentem Platonis, recte ipse sentit, sin autem aliter intelligeret, ut sibi imponit discipulus, uidelicet Aristote. opinio eius falsa est, & recte eum refellit Aristo. Hæc mihi occurrunt de opinione Platonis.

Quod autem necessarium sit corporibus simplicibus omnibus natura motum aliquem inesse, ex his perspicuum est. Nam cum moueri videantur, vi necesse est ipsa moueri, si proprium motum non habent, vi autem et præter naturam idem est. At si præter naturam est motus aliquis, & secundum naturam necesse est esse præter quem ille est, & si multi hi sunt, qui præter naturam sunt, vnum esse qui secundum naturam est, necesse est. nam secundum naturam quidem simpliciter est, præter naturam autem vnumquodq; plures habet.

Expositio. Secundum expositores inquirit nunc, an corpora naturalia habeant motus naturales, & hoc proponit dicẽs. ¶ Quod autem necessarium sit corporibus simplicibus omnibus aliquem motum inesse secundum naturam, ex his supple, quæ dicentur, pespicuum erit.

Auer comm. 18. De necessitate aũt præsentis intentionis Auerroes uult præsentem intentionem necessariam esse ad demõstrationem factam pauloante contra Pla. quia in ea accepit omne corpus quod recte mouetur, esse graue aut leue, modo hæc propositio non potest demonstrari nisi declaret omne corpus naturale habere motum naturalem, & hac necessitate Aristot. transit ad hanc rem. Alii uoluerunt Aristo. transisse ad hanc intentionem, quia quidam in illa errauerunt, ut uidelicet ueritas quæsiti appareat. Melius autem dico hanc intentionem esse inductã, quia Aristo. est pertractaturus q̃ grauitas & leuitas sunt principia motuum naturalium quam rem nõ potest declarare nisi præaccipiat & declaret id, quod nunc proposuit. Accedit ad hæc quod quidam errauerunt in hac re, & ideo quasi obiter remouet errorem eorum. Quo uero ad uerba attinet, debes scire quod Aristote. expressit corpora simplicia, quia idem est iudicium de corporibus mistis, omne enim mistum mouetur ab elemento prædominante, & ideo si cuilibet corpori simplici competit motus naturalis, cuilibet etiam corpori misto competit qnoniã mouetur a prædominante elemento. Hæc de intentione.

Postea probat quod dixerat, & inquit, nam cũ moueri uideantur, sensu enim constat elementa moueri, si proprium naturalem motum non habent, ui necesse est ipsa moueri. est igitur consequentia, elementa uidentur sensibus moueri & non proprio naturali motu igitur ui necesse est ipa moueri. omne enim corpus physicum quod mouetur aut natura, aut præternaturam mouetur, ui autem et præternaturam idem est, quare si omne quod mouetur, mouetur aut natura, aut præter naturam, necesse est ut omne moueatur aut ui aut naturali proprio q̃. motus aliquis supple eis cõpetẽs, & ſm naturã necesse est eẽ. tu. Vltra procedit, & inquit, at si præter naturam est motum, præter quem ille est, quare si simplicia corpora mouentur motu præter naturã, oportet ea moueri etiã motu naturali, eo uidelicet præter quem ille dicitur præter naturalis, & sic patet ipsa moueri motu ꝓprio naturaliq̃.

Auerroes autem reducit rationem ad tres propositiones, quarum prima est q̃ omne corpus naturale necessario mouetur, & patet sensu. Secũda est, q̃ omne corpus naturale mouetur aut naturaliter, aut uiolenter, & probatur rõne, quia oẽ quod competit alicui, aut sibi competit ſm naturam, aut præter naturam. Modo uiolẽter moueri est præter naturã moueri. Tertia, omne quod uiolẽter mouetur, habet motum naturalẽ, probatur, quia uiolẽtũ dicitur respectu naturalis, & ita omnis motus uiolentus dicitur respectu motus naturalis, quare si aliquod moueť uiolenter, oportet ut habeat motum naturalem. Deinde Auerro. remouet tacite quæstionem Auicen. & inqt. & hæc uniuersaliter propositio est manifesta, & probata primo cœli, & abnegatio Auicẽnæ in ea nulla est, hanc rẽ disputauit Auerro. primo cœli cõtra Auicennam, & ideo hic illam tetigit, & non expressit, sed in fine illam aliquantulum expressit. Deinde cõponit syllogismum sic, omne corpus uiolenter uel naturaliter motũ naturaliter mouetur, omne corpus simplex naturaliter uel uiolẽter mouetur, igitur omne corpus simplex naturaliter mouetur.

Deinde declarat qualis fuit syllogismus Aristot. & ait & per positionem omniũ antecedẽtium, supple propositionum concludit consequens intentum, & sic uelle uidetur Auerro. q̃ in textu syllogismus sit acceptus in forma hypothetica, in quo pro antecedente sumptæ sunt tres propositiones, hoc pacto, si omne corpus simplex mouetur, & omne corpus physicum uiolenter aut naturaliter mouetur, & omne quod mouetur uiolenter, mouetur naturaliter, omne corpus physicum mouetur naturaliter hæc est hypothetica, cuius antecedens sunt tres propositiones. Et ait Auerro. consecutionem hanc esse manifestã, ubi si ponatur antecedens sequetur positio consequentis, ait enim similiter esse notam positionem antecedẽtis. Ecce quomodo forma huius syllogismi est hypothetica a positione antecedentis ad positionem consequentis.

Deinde sequitur illa pars. Et hoc sicut diximus, ubi remouet unum dubium, nam posset dici q̃ hæc propositio, omne corpus naturale habet motum naturalem, sit per se nota, igitur non est demonstrabilis. Quod aũt sit per se nota patet ex hoc quod sonat hoc nomen naturæ: est enim definitio naturæ, ut sit principium motus et quietis, cum igitur posuimus aliquod corpus esse naturale, necesse est ut natura sit sui motus causa, & suæ quietis, nam motus & quies quorum causa est necessaria, sunt ex hoc etiam ipsi necessarii, & ita natura si ex sui definitione est principium motus & quietis, sequitur corpus naturale habere motum naturalem & esse hoc quasi per se notũ, igitur non est demonstrabilis hęc propositio. Responsionem innuit Auer. asserens hunc syllogismum esse necessarium non simpliciter, sed respectu negantis. Secundo uero physicorum com. 3. dixit hanc propositionem egere modica inuitione, & ideo syllogismus hypotheticus ualet ad eam. Deinde sequitur illa pars commẽ. Et hoc quod dixit, ubi ponderat cur dixit motus uiolentus plures esse naturalẽ unũ tantum, ait enim esse hoc additum ne quis credat motum extra naturam esse unum, uelut naturalis est unus, propterea quia uiolẽtus dicitur respectu naturalis. Et etiã quia contraria existimantur secundum eundẽ numerum, ut de sanitate & ægritudine, & tamen non est ita, quia motus uiolenti plures esse possunt, & tamen unus est naturalis, uiolenter enim aer fertur ad centrũ, & uiolẽter ferť ad concauũ, & tñ naturaliter fertur solũ ad concauum ignis, & hoc ait Aristo. & si multi hi sunt qui præter naturam sunt, vnum esse qui secundum naturam est, necesse est. Nam ſm naturam quidẽ simpliciter,

idest uno modo est, præter naturam aūt unumquodque elementorum plures habet. Sed occurres, quia licet elementa media possint habere plures motus violentos, & vnum naturalem, extrema elemēta nō habent motū violentum nisi vnum, & vnum naturalem. Quicquid velint alij, ego dicerem ꝙ Aristo. loquitur generatim, accepit enim præter naturam pro eo quod non est ſm naturam modo quod non est ſm naturam multiplex est, violentum vero & naturale, quæ extremaliter contrariātur, non nisi simpliciter sunt. Ex his patet textum resolui in duos syllogismos, quorū primus est, omne quod mouetur, mouetur violēter vel naturaliter, corpus simplex mouetur, igitur corpus simplex mouetur violenter, vel naturaliter, habet motum naturalē, omne corpus simplex mouetur violenter. vel naturaliter per conclusionē primi syllogismi, igitur omne corpus simplex habet motum proprium naturalem, hæc est resolutio textus.

Dubitatio

Solutio.

Resolutio textus.

Præterea etiam ex quiete patet. Etenim aut vi, aut secundum naturam quiescere necesse est, vi autem manet, quo & vi fertur, & secundum naturam.

Expositio. Secūdam ratiōem potuit nūc ex parte quietis, & duo ꝓsupponit, quorū primū est, ꝙ oē quod quiescit, necesse est aut vi, aut ſm naturam quiescere, & inquit, præterea etiam ex quiete supple hoc idem patet. Deinde tāgit suppositionem primam, & inquit, etenim aut vi, aut ſm naturam necesse est quiescere: supple omne quod quiescit, hæc est prima suppositio. Secūda suppositio est, ꝙ ibi qescit aliqd vi, quo & fertur vi, & ibi quiescit aliquod ſm naturam, quo & fertur secundū naturam, Hoc inquit, vi aūt sup. ibi aliquid manet, quo & vi fertur, & secundū naturam subaudi ibi aliquid manet, quo secūdum naturam fertur. Hæc est secunda suppositio.

Aue. c. 19. Auerroes autem ait hanc rationem acceptam ex parte quietis fundari in duabus propositionibus, quarū vna est, omne corpus naturale habet quietem naturalem. Secunda est omnis locus in quo quiescit corpus naturaliter, ad ipsum mouetur naturaliter. Postea in exponendo partes textus, nō has propositiones, sed eas, quas collegimus notat esse supponēdas: videlicet, omne quod quiescit, necesse est aut vi, aut naturaliter quiescere, & secunda est illic aliquid quiescit vi, quo vi fertur, illic quiescit secundū naturam, quo fertur secundum naturam, & huius secundæ propositionis Auer. causam reddit ex eo, quia quies est finis motus, & ita si quies fuerit naturalis, motus ad ipsam erit naturalis, & si violenta. motus ad ipsam erit violentus, & sic patet secunda suppositio.

Manere Manens. Huc Hic

Cum igitur aliquid in medio manere videatur, si secundū naturā quidem, patet et lationem huc secundū naturam ipsi inesse. Sinautem vi, quid est quod prohibet ferri. Si igitur quiescit quidē, eūdem volumus sermonem, necesse est enim aut secundum naturam esse primum quiescens, aut in infinitum abire, quod quidem est impossibile.

His suppositis, arguit, cum igitur aliquid in medio manere videatur, videlicet terra, vel lapis, vt sensibus patet, quærit de eo, quod sic videtur in medio manere, aut manet i medio ſm naturam: aut vi illic manet. Si ſm naturā quidem, patet & lationem, quæ huc vergit, ſm naturam ipsi quiescenti, inesse vt secunda suppositio ait. Si autē terra vel lapis vi quiescit in medio, oportet esse aliquid detinens terram uel lapidem, quod prohibet terram vel lapidem ferri. Verbi gratia, vt columna detinens lapidem. Modo volumus sermonem de prohibente, & cum illud quiescat in medio detinendo lapidem vel terram, necesse est aut ſm naturā esse primum quiescens, quod quidem primo detinet, & primo naturaliter quiescit, & sic habetur, quod illuc fuit naturaliter motum, aut est necesse in

A

infinitum abire, sic ꝙ A. detinet vi ipsum, B, & B. ui detinet ipsum C, & C, vi detinet ipsum D, & sic in infinitū, modo hoc est impossibile, igiť oportet dare aliqd in medio primum quiescens naturaliter, & ita oportet esse aliquod quod illuc naturaliter fuerit motum, & ita est aliqd corpus cui competit motus naturalis, quod est intētum.

Sed occurres, cur Aristo. improbādo propositū suum ex qniete, induxit exemplum speciatim de terra quiescente in medio, & non de aliis elementis. Soluit Auerroes quia de terra maxime dubitatur. Nam alia elementa existimantur esse fixa naturaliter ſm totum in suis locis. De terra vero tantū dubitatur, et causa dubitationis est, quia videmus cum pars inferior aufertur, partem superiorem descendere, & ita existimatur esse de tota, ut de parte cernitur, & ideo existimatum est terram totam in medio vi quiescere. Hac igitur ratione de terra induxit exemplum.

Dubitatio Auerro. Solutio

Quo vero ad uerba textus attinet, animaduerte ꝙ textus Auerrois habet Inducemus sermonem super ipsum, vbi Auerro expont super ipsum scilicet aduersarium, & errat, quoniam in græcis uerbis stat, ut nos trāstulimus.

B

Præterea dicitur in textu Auerro. aut mouebitur in infinitum. Et Auerroes dupliciter exponit, uno modo referendo ad terram, alio modo referendo ad prohibens, si refertur ad terram, est sensus, ꝙ si terra non quiescit naturaliter in medio ipsa mouebiť deorsum in infinitū. Quam expositionem Auer. non tenet, & recte, quia ut patet in græcis codicibus non potest sic intelligi. Sinautem refertur ad prohibens, recte dicitur, nam si terra nō quiescit in medio naturaliter. sed vi, cum uideatur illic stare, oportet esse prohibens ipsam ne vlterius moueatur, & quæratur de prohibente, uel quiescit naturaliter, uel vi Si naturaliter: habetur propositum, si vi, oportet esse aliud prohibens, & sic uel ibitur in infinitum, uel oportet uenire ad aliquid, quod illic quiescit naturaliter. Et hæc expositio optima est.

C

Sinautem id, quod ferri prohibet, mouetur, vt Empedocles inquit, terram a reuolutione quiescere aliquē in locum sane moueretur, cum impossibile sit in infinitum ferri, nullum enim impossibile fit. In infinitum autem transire, impossibile est. Quare quod fertur, necesse esse alicubi stare, & illic non vi, sed secundum naturam manere. Quod si est quies secundum naturam, latio in hunc locum motus erit secundum naturam.

Ferri uerbū supple.

Expositio. Iste textus solet induci continuus præcedenti, nā quęsiuit de prohibente, an quiescat, uel moueatur. Cum probauit ꝙ si quiescit, relinquitur intentum, nunc probat qd nō potest moueri tale prohibens (ut dicit Empedocles.) Et hoc modo Auerro. exponit hic. Melius autem uidetur ꝙ Arist. remoueat responsionem Empedoclis, qui dixit terram vi quiescere in medio, & ꝙ prohibens est reuolutio cœli, ut uisum fuit in Secundo huius. Contra quem obiicit Arist dicēns, si ita est, tunc terra remota cœli reuolutione, aliquem in locum sane moueretur, supple determinatum cum impossibile sit in infinitum ipsam ferri, nullum enim impossibile fit: in infinitū autem pertransire impossibile est, quare non potest terra remota cœli reuolutione in infinitum ire: ibit igitur cœli reuolutiōe amota in aliquem locum determinatum: & tunc complet rationem: & inquit, quod si est quies supple terræ ſm naturam in aliquo loco determinato, latio in hunc determinatū locū motus erit ſm naturā, & ita relinquitur aliqd corpus habere motum naturalem. Hæc Aristot.

D

Aue. c. 19. Auerroes autem ex textu ultimo colligit talem rationem, si possibile est ut aliquod incipiat motum in infinitum, possibile erit ut motus infinitus generetur. Sed impossibile est motum infinitum generari, igitur impossib

est aliquod incipere motum infinitum generare. Quare cum remota reuolutione cœli motus, erit infinitus, igitur nihil potest illum incipere generare.

Occurrẽdũ Dicendum *Quapropter & Leucippo & Democrito, qui prima ipsa corpora asserunt in vacuo, atque infinito semper, moueri occurrendum est quo nam motu mouentur quisue est ipsorum secundum naturam motus.*

Expositio. Improbat (vt recte sentit Expositor) aliquorum philosophorum errata, primo illud Democriti atq; Leucippi, quorum insufficientiam primo ipse narrat, & inquit, quapropter & Leucippo & Democrito, qui prima ipsa corpora, quæ Atoma vocant, ac rerum principia, asserũt in vacuo atq; infinito semper moueri, occurrendum est & dicendum, quonam motu mouentur, quisue est ipsorum secundum naturam motus? Qui cum hæc non determinassent, insufficienter visi sunt tradidisse. Hæc de insufficientia eorum.

ifectilia, indiuidua mi nutissima.

Auer. com men. 20. Auerroes autem vult ꝙ Aristot. nunc destruat opinionem eorum qui dicunt motum innaturalem esse ante naturalẽ. Secundo ait hos esse diuisos in duas sectas, vna est Leucippi & Democriti dicentium Atoma moueri in vacuo atq; infinito motu æterno. Alia Platonis, qui dicit ꝙ quatuor elementa mouebantur antequam mundus esset, motu inordinato, deinde cum deus fecisset mundum, induxit illa ad motum ordinatum. Tertio ait Aristot. primo contradicere primæ sectæ, secundo vero secũdæ. Hæc Auerro. de textus introductione, quam non video, quo modo valeat. Deinde sequitur illa pars, & intẽdit, Vbi Auer. exponit quædam verba textus, quæ in græcis codicibus non reperiuntur. Quibus prætermissis, ponit conuenientiam & differentiam inter opinionem Platonis, & Democriti. Conuenientia quidem est ꝙ ambo ponunt innaturalem motum priorem naturali, differentia vero, quia Plato innaturalem motum posuit in præterito, & nunc, in præsenti non. Democritus autem ait motum innaturalem corporibus Atomis & de præterito & de præsenti semper inesse, causa autem, quia ipse posuit hæc Atoma rerum omnium elementa, quare oportet ipsa semper fuisse & semper esse, & cum eorum esse sit motus, oportet vt semp fuerint, & semper sint in motu, sed cum hic motus non possit esse naturalis: erit igitur violentus, quare Democritus differt a Plato. in hoc, ꝙ motum violentum ponit præcedere, & ponit esse de præsenti.

Deinde Auerro. parte illa Dicamus igitur eis si hæc, refellit opinionem Democriti, & colligit in textu duas insufficiẽtias, quæ sunt duæ quasi quæstiones, prima est, qs est primus motor corporum Atomorum. Secunda, cum primus motor debet habere motum naturalem, quis est eius naturalis motus. Hęc Auerro. quæ pace sua nõ sunt ad propositum, est enim una tantum insufficientia, videlicet quo nam motu mouentur corpora hæc Atoma, & quis sit illorum motus naturalis. Quod si hæ sint duæ insufficientiæ, non sunt illæ, quas resumit Auerro. fuit autem causa erroris Auerrois textus male translatus ad eius linguam.

Etiam Sed *Nam si elementorum aliud ab alio vi mouetur, necesse est & cuiusque etiam aliquem motum esse secundum naturam, præter quem violentus est.*

Expositio Nunc ponit excusationem illorum: dicebant enim illorum elementorum, quæ sunt Atoma aliud ab alio moueri vi. Quod excludit primo, quia si ita est, necesse est & cuiusq; etiam aliquem motum esse ſm naturam, præter quem Violentus est, ut dictum est.

Primã motricem. *Et oportet primam motricem non vi, sed secũdum*

E *naturam mouere. In infinitum enim erunt, si non erit aliquid primum mouens secundum naturam, sed semp ipsum prius vi motum mouet.* Primũ mouens.

Expositio. Secundo obiicit excusationi, quia oportet saltem primum mouens non ui mouere, sed ſm naturã, nam quod mouet ui habet principium suæ motionis extra, & ita nõ mouet nisi motum, & ita oportet moueri ab alio semper uel standum est ad primum, quod non ui mouet. Vnde inquit, & oportet primam motricem, supple uim non ui, sed ſm naturam mouere. probat hoc, & inquit, in infinitum enim erunt, supple tũ mouẽtia & mota, si nõ erit aliquid primum mouẽs ſm naturam, sed semper ipsum prius motum uiolẽter, aliud moueat. Est igitur cõsequentia, si primum mouet ui, igitur procedetur in infinitum in mouentibus & motis, probatur, quia si mouet ui, igitᷣ non mouet nisi motum extra, quare mouebitur ab alio, & quæratur de illo, uel igitur ibitur in infinitum in mouẽtibus, & motis, uel oportet ut primum moueat naturaliter, & tunc si primum mouet naturaliter, aliquid mouebi-

F tur naturali motu, & sic est aliquod corpus, quod habet motum naturalem. Hæc Aristotel. de insufficientia Democriti & Leucippi.

Auer. com. eodem. Auerroes autem laborat circa uerba Aristotel. quæ in suis translationibus ita scribuntur. Quoniam corpus primum motum nullum corpus mouet uiolenter, sed naturaliter. Et hæc exponit dupliciter, aut referendo ad mouens ipsum, quasi dicat, ꝙ primum mouẽs nõ potest mouere id quod mouet uiolenter, sed naturaliter, & tunc legitur litera sic, quoniam corpus primo motum ut cẽt cœlum, uel id genus, non mouet aliquod & ipsum est motũ ab aliquo alio uiolenter, sed mouet ipsum. & est motum naturaliter. Vel exponit referendo ad id quod mouetur, quasi dicat ꝙ ea quæ mouentur a primo mouente, siue sit corpus, siue uirtus extra corpus non potest moueri ab illo uiolento motu, quia non moueretur semper, sed hora quadam sic, & quadam nõ. Quæ omnia nulla sunt cum hæ expositiones non cadant in uerbis græcis. De-

Dubiũ. G inde sequitur illa pars commenti, Motum autem corporum. Vbi Auer. remouet dubitationem, dictũ est enim uiolentum motum non esse perpetuum, modo hoc uidetur falsum, nam motus circularis ignis in propria sphæra & motus circularis aeris in suprema regiõe est uiolentus, & tamen est perpetuus, igitur motus uiolentus potest esse perpetuus. Respondet Auer. & vult ꝙ motus taliũ elementorum nec est uiolentus, nec naturalis. Violentus quidem non est, quia semper est, nec naturalis, quia ignis non mouetur illo motu a principio in eo existente. Et addit ꝙ fere idem est de motu mẽbrorum animalis a primo moto, quod est calor naturalis siue spiritus, q motus, quia non est uiolentus uocatur naturalis. Sic igitur patet, Motum elementorum circularem esse non naturalẽ, sed uel supernaturalem, quia & si non contra eorũ naturam, non tamen est ſm eorum naturam, sed supra naturam, ut motus membro animalis, qui non est semper etiam. De- Solut.

H inde sequitur illa commenti pars Et hoc fundatur. Vbi Auerro. resoluit hunc textum ad propositiones, atq; syllogismum, & uult textum fundari supra propositiones, quarum prima est, ꝙ omne motum habet motorem. Secũda est, ꝙ omnis motor in loco, hoc est de loco ad locũ est corpus. Tertia est, ꝙ corpus nõ mouet nisi moueatur. Ex his deducitur consequentia textus, quæ ſm Auerro. est, si corpus primum nõ mouet corpus motu naturali, tunc motum esset infinitum. Nam si motum habet corpus a quo mouetur, & illud corpus etiã aliud corpus, cũ non moueat nisi moueatur per propositiones, tandẽ abibit in infinitum, & sic necesse est reperiri corpora infinita, quæ saltem de possibili possunt se tangere, uel continuari, quibus se tangentibus, aut continuatis, magnitudo resultabit infinita, & ita motus erit ĩfinitus, ut septimo physicorum deductum est. Deinde sequitur. Et per hoc qd

1. ppositio. Secunda. Tertia.

dicit. Vbi Auerro. consideret verba sui textus, & accipit primo q omne corpus quod mouet, quia mouetur, taliter mouet, qualiter mouetur. Nam si mouetur violenter mouet aliud etiam violenter, & si mouetur naturaliter, etiam mouet aliud naturaliter. Tunc verba textus exponit, quæ sunt corpus primum, si non mouet motu naturaliter &c. Vbi vult q mouere aliud naturaliter potest eē dupliciter, vno modo vt mouere dicat actionē primi motoris. Cum enim primum mouēs corporeum moueatur naturaliter, actio eius in rem motam eius est naturalis, licet forte res mota ab eo non moueatur naturaliter, vt est de cœlo & elementis, cœlum enim mouet elementa circulariter, & naturaliter, & tamen elementa non mouentur naturaliter motu illo. Alio modo potest intelligi ut mouere dicat motum ipsius rei motæ a primo motore, & tunc dicemus elementa moueri naturaliter a cœlo motu circulari, hoc est non violenter, cum elementa semper moueantur motu circulari, quod non contingit de aliquo motu violento, cum nullum violentum sit perpetuum. Auerroes autem laudat magis primam expositionem. Ego vero dico hæc non esse ad verba uera Aris. quæ nos legimus, sed ad eius malas translationes, quæ sunt plerunque causa erroris huius. Ego enim iudico fatuum esse conari in dictis Auerro. quia ipse frequēter frustra laborat.

Hoc autem idem accidere necesse est, & si (vt in Timæo scriptum est) ante mundi facturam elementa inordinate mouebantur. Necesse est enim aut violentum esse motum, aut secundū naturam: si autem secundū naturam mouebantur, necesse est mundum esse, siquis velit contemplari cum diligentia, tunc.n. primum mouens necesse est mouere ipsum secundum naturam motum, & ea quæ mouentur non vi, in suis quiescentia locis, eum facere ordinem quem quidem tunc habent, ea quidem quæ grauitatem habent ad medium. Quæ autem leuitatem, a medio. Hunc autem ordinem habet mundus.

Cū diligentia attēdēs.

Expositio. Non reprobat opinionem Platonis, voluit enim Plato (vt in Timæo dicitur) elementa ante mundi ipsius facturam moueri inordinate. Vnde dixit ante mundi generationē materiam inordinate fluctuasse. Materia autem, & elementa idem est, quare voluit ante generationē mundi elementa moueri inordinate. Postea vero reducta esse ad motum ordinatū ab ipso deo, quā quidem reductionem Plat. appellat mundi genituram. Obiicit autem Aristo. huic positioni asserens accidere illi, quod Democriti & Leucippi opinioni accidebat. Vnde inquit, hoc autem idem supple absurdum, quod Democrito accidebat, necesse est accidere, & si (vt in Timæo scriptum est) ante mundi facturam elementa inordinate mouebantur & hoc facile ipse deducit, & inquit, necesse est enim, aut violentum esse motum, supple eorum ante mundi facturam, aut fm naturam. probat q non fm naturam, quia tunc mundus præfuisset, & ita fuisset antequam esset, vnde inquit, si autem secundum naturam mouebantur, necesse est tunc mundum esse, siquis velit contemplari cum diligentia. Deducit, quia ex quo elemēta tunc mouebantur fm naturam, necesse est tunc primum mouens mouere ipsum supple primum motum fm naturam, hoc est cœlum, nā motus elementorum reducitur ad motū cœli quare si tunc elementa mouebantur fm naturam, oportet tunc cœlum a primo motore etiam moueri fm naturam. Oportebat etiam ea quæ mouentur non vi, sed propria natura: quæq; quiescunt suis in locis etiam nō vi, sed natura, eū facere ordinem, quem quidem nunc habent, tam supple in quiescendo, q supple in mouendo. Expositiue videlicet ea quidem quæ grauitatem habent, oportebat ad medium moueri, quæ autem habent leuitatem, oportebat moueri a medio. Hunc autem ordinem mundus habet, igitur si hæc omnia sunt ante mundi facturā, oportet dicere mundū etiam tunc præfuisse, & ita mundus esset antequam esset. Tacuit autem probare q ante mundum elementa non possunt violēter moueri, quia per se notum est, q si violenter mouerentur, oporteret illa naturaliter moueri, vt superius est deductum. Laborat autem Expositor declarare quid Aristo. velit per primum mouens, & quid per ipsum motum, quæ certe patent. Aristoteles per primum mouens intelligit primum motorem incorporeum, & per ipsum motum intelligit cœlum, quod est primum motum a seipso, idest a motore quod est aliquid sui, ut nos exposuimus.

Auerroes autem dat huic rationi vim, & vult q tres dispositiones requirantur ad esse mundi perfectum, prima est, vt quædam eorum moueantur a primo motu. Secunda ut quædam quiescant in suis locis. Tertia, ut quædam moueantur ad sua loca, videlicet, illa quæ fuerunt extra loca genita, modo si elementa ante mundi facturam mouebantur, cum non poterant moueri nisi naturaliter, tunc erant oēs istæ tres dispositiones, & ita tunc erat perfecte mundus, quare mundus esset antequā esset. Quo vero ad uerba attinet debes scire q in uerbis arabicis sunt hæc verba. Sed dico q elementa et reliqua, vbi Auerroes ait hęc uerba posse esse rationē per se, & distinctā a ratione nūc facta, & posse esse partē rationis factæ, sed quia hæc nulla sunt, lege uerba, ut nos legimus. Auer. c. 21.

Pręterea tantum aliquis quęret vtiq;, vtrum possibile aut non possibile erat, inordinate mota, talibus etiam mistionibus aliqua misceri, ex quibus corpora cōstat quæ secundum naturam constituuntur. Dico autē vt ossa, & carnes quemadmodum Empedocles in amore fieri dicit. Ait enim q, multorum capita sine collo sunt orta.

In amore. In amicitia In concordia Collo. Ceruice

Expositio. Secundo obiicit contra Platonem, & facit unum quæsitum, & ad neutram partem arguit. Quæsitum est hoc, utrum ante mundi genituram elementa, quæ inordinate mouebantur, poterant, uel ne talibus mistionibus misceri, ut ex illis mista complura orirentur. Vnde inquit, præterea tantum, hoc est istud unum aliquis quæret utique, utrum possibile aut non possibile erat, aliqua inordinate mota quæ ponebantur ante mundi generationē, talibus etiam mistionibus misceri, ex quibus corpora cōstāt supple illa, quæ fm naturam constant, hoc est mista. Hoc est quærere, utrum elementa ante mūdi generationem, quæ inordinate mouebantur, poterant taliter moueri, ut ex illorum mistione mista proficiscerentur, uel non poterant sic moueri. Nec arguit ad aliquam partem, ut quidā exponunt, sed dimittit insolutum, quia quauis parte quæsiti concessa, sequitur mundum esse antequam esset. Nam si non poterant elementa illa sic inordinate moueri, ut mista nascerentur, erant igitur hac ratione in motu non cōfusa, nec inordinata, sed uniformia, ac æqualiā, et sic fuissent ordinata, & ita sequitur ut prius, fuisse mundum. Sin autē poterant sic inordinate moueri, ut inde mista nascerentur igitur erat generatio mistorum ex elementis, & ita, ut prius, erat mundus, quare quauis parte quæsiti data, sequitur mundū esse anteq; esset, & sic Arist nō curauit partes quæsiti examinare, quia erant aperte absurdæ.

Auerroes autem magnus uerborum Arist. confusor, exponit hanc rationem sic, si elementa ante mundi genituram mouebantur irregulariter, aut hic motus irregularis erat proprius ac substantialis illis, aut supple accidentalis. Si motus irregularis erat proprius elementis illis, tunc elementa illa non poterant suis naturis recipere ordinem a deo, quia in eorum naturis erat carentia ordinis, & ita non poterat unquam ex eis fieri mistio, nec aliquod cor-

pus, & sic non possent vnquam venire ad finem termina tum. Si autem motus ille ante mūdi generationem erat per accidens competens elementis, tunc poterat tolli sine vi primi motoris, & sic possent venire ad ordinem sine motoris primi, quod est contra Plato. Auerroes autem primum membrum tantum disputat, & præmittit secundum. Addit Auerro. hoc idem accidere Empedocli, quoniam si elementa non habuissent naturā ut miscerentur, nunq̄ possent misceri, & ita ex eis fierent semper capita sine collis, & colla sine capitibus. Secundo obijcit etiam Empedo. Aristo. vt Auerro. ait, quod si quodlibet simile esset suo simili congregatum, tunc esset possibile ut amicitia faceret hanc congregationem. Hæc sunt quæ Auer. ex textu collegit, & certe nunquam hæc somniauit Aris. vt vidisti. Deinde sequitur illa pars commenti. Themistius autem, Vbi Auer. exponit textum secundum Themist. & certe expositio est illa quam nos dedimus. Vult igitur primo The. ꝙ Aristot velit alio modo atque alia ratione inferre ꝙ data positione Plato. sequitur mūdum esse, antequam esset, & dixit Themist. ꝙ alia ratione hoc deducit, quia prima erat accepta ab elementis, hæc secunda accipitur a mistis, modo vtraque sunt mundi partes. Secundo vult Them ꝙ Aristo. fecit quæsitum bimembre, & partes dimisit nobis perficere. Tertio, Themist. compleuit membra, quoniam si elementa ante mundi generationem poterant cōmisceri, tūc poterant partes mundi fieri, & cum partes non sint, nisi totum sit, igitur mundus præfuisset, & est propositū. Si impossibile est illa misceri, igitur motus eorum erant ordinati, quia semper sic ordinati, vt nunquam fierent mista, & ita ut prius, sequitur mundum fuisse, si enim diceret elementa posse esse ante mundi generationē aliquando moueri, aliquando nō, saltem aliquando non potuissent commisceri, & ita sequitur mundum præfuisse. Vltimo Auer. abbreuiat expositionem Them. hoc modo, vel elementa ante mundi generationem poterant venire ad ordinem mistionis, vel non, si poterant, igitur tunc mundus fuisset. Si non poterant, igitur hac ratione erant ordinati, & sequitur, vt prius mundum præfuisse. Hāc expositionem Them̄ reprobat Auerro. dicens, esse difficilem intelligi ex verbis Aristot. secundum translationem, quam habebat, sed ait suā esse uerisimiliorem. Ego autem dico suam nullo pacto verbis græcis consonare, sed illam Them. approbo, & dico fatuū esse credere Auer. circa textus expositiones, cum ipse ob malas translationes sæpe deliret.

His autem, qui in infinito infinita mota faciunt siquidem vnum mouens fuerit, vno moueri motu necesse est. Quare non inordinate mouebuntur. Si autem mouentia infinita sunt, & lationes infinitas esse necesse est. Nam si finitæ sint, ordo aliquis erit: nō enim, quia in idem non feruntur, inordinatio accidit, neque enim nunc in idem feruntur cuncta, sed ea tantum, quæ eiusdem generis sunt.

Expositio. Quidam arbitrantur hanc rationem esse contra Platonem, non simpliciter, sed coassumpta opinione Democriti. Ego uero opinor hanc rationem esse contra Democritum quasi ex his, quæ dicta sunt contra Platonem deductam. Inquit, his autem qui in infinito uacuo faciunt infinita mota, quæ atoma uocant, ut sunt Democritici, dupliciter dicere possunt, aut unum mediū ponendo motorem, saltem ſm speciem, aut infinita ſm speciem, & totquot mota ipsa, si quidem omnium atomorum unū mouens fuerit ſm speciem, uno moueri motu ſm speciē necesse est, quare non inordinate mouebuntur, quoniā omnia mouebunt̄ sub eadem ratione. Si aūt mouentia infinita ſm speciem sunt, etiam lationes ſm speciem infinitas esse necesse est. Deducit hac consequentiam, nam si finitæ sint ipsæ lationes specie, ordo aliquis erit, quia omnes reducentur ad unam rationem generis. Sed remouet unam tacitam obiectionem, nā nunc sunt infiniti termini ad quos mouentur mobilia ipsa, et tamen est ordo. igitur in rebus infinitis potest esse ordo. Respondet, non enim quia in idem non feruntur ipsa mota, sed ad infinita, & ab infinitis inordinatio accidit, quia nunc ſm rei ueritatē, in idem nō feruntur omnia mota, sed solum ea quæ sunt eiusdem generis feruntur ad idem ſm genus, & quæ sunt eiusdem speciei feruntur in idem ſm speciem, quare licet omnia non ferantur in idem, tamen est ordo, quia feruntur in idem specie, uel genere. Auer. c. 28

Auerroes autem in præsenti commento, primo exponit partes textus, secundo disputat cum Them. & Alex. Circa primam uult ꝙ Aristo. declaret ꝙ dicentibus ꝙ ante mundum fuerunt corpora infinita tempore infinito in uacuo infinito contingit ꝙ aliqua ordinatio fuit ante ordinationē mundi, hoc est ꝙ ordinatio aliqua fuit ante mūdum. quod relinquit tāquam impossibile, & sic (ut dicit) non uult destruere sermonem eorum simpliciter, sed tm̄ ad hominem arguendo. Vlterius Auerro. colligit in textu has consequentias. Prima est, si corporum indiuisibilium, quæ ante mundum mouebātur, motor est unus in specie sic ꝙ formæ eorum erunt eiusdem speciei, igitur motus eorum non erunt diuersi, neq̄ consequentes substantias, idest materias eorum corporum, sed potius cōsequentes formas eorum, & addit ꝙ quasi per hæc uult habere ꝙ sequitur esse aliquem ordinē in eorum motibus, licet motus eorum sint infiniti, cum sint eiusdem speciei omnes. Secūda, si motus sunt infiniti, quia formæ sunt infinitæ, species motuum erunt infinitæ, & processus eorum erit infinitus Hæc Auerroes colligit. Deinde sequitur illa pars. Et hoc explanauit Themist. Vbi digreditur circa has consequentias. Vbi primo narrat, quæ Them. dixit circa secundam consequentiam, & inquit, & hoc explanauit. Them. sic. i. & si fuerint huiusmodi. s. motus infiniti & processus infinitus etiam ordinati et sic quouis modo dicatur sequitur ante mundum fuisse ordinem. Et Alexāder. hic Auer. narrat quę Alex. ait circa secundā cōsequentiam, & inquit. Alexander non dixit hanc explanationē, quam Them̄. suppleuit, sed uult Aristote. sermonem fuisse diminutum, & non compleuit sermonem ipsum, quem debuit complere. Immo solum destruxit cōsequens dicendo ꝙ est impossibile motus esse infinitos, & species eorum esse infinitas. Ecce igitur ꝙ Alexander nō compleuit sermonem Aristo. sed destruxit consequens.

Deinde sequitur illa particula. Dixit Them̄. Vbi The. reprehendit Alexandrū, asserens eius expositionem esse turpem, & hoc dupliciter. primo, quia Alexan. uidetur uelle ex textu hanc esse Aristotel. consequentiam, uidelicet si motus sunt infiniti & processus motuum est infinitus. Obiicit autem Them ꝙ Alexander sumit idem in consequente & antecedente ac si quis dicat si est animal, ergo est animal: & quasi intendit Them̄ dicere ꝙ errauit Alexan. quia qui uult destruere aliquam positionē, idest aliquod antecedens, debet considerare quid sequitur ex illo, & si illud consequens non fuerit, supple possibile, non erit illud antecedens possibile. Vt concedas, si hoc est animal, hoc est Tragelphus. Nam sequitur non est Tragelphus, igitur nō est animal. Sic igitur patet quod primus error Alexandri est idem assumi pro antecedente, & pro consequenti. Deinde sequitur illa particula. Et etiam dixit, ubi secundo obiicit. Alexan quia sensus Aristotel. nō est arguere destructiue in secunda consequentia, sed constructiue inferendo quod si motus sunt infiniti & processus infinitus, igitur fuit aliquis ordo ante ordinē mundi. hæc sunt obiectiones duæ Themist. Deinde sequitur illa particula. Et intentio Vbi Auer. exponit Themist. uerba. & uult ꝙ trifariam potest sermo Aristotel. intelligi secundum. Themistius uno modo q̄ motus sint numero infiniti, & motores & mota eiusdem formæ siue speciei,

tunc sequitur illorum motus habere ordinem cum omnes sint eiusdem speciei. Secundo modo potest intelligi ꝙ motus sunt infiniti & motores etiam infiniti specie differentes, & etiam sequitur in illis esse aliquem ordinem quia saltem hic, ꝙ motus sunt tot quot formæ mouentes quia diuersitas motuum sequitur diuersitatem formarũ mouentium. Tertio, potest intelligi motus esse numero infinitos, & motores finitos. s. speciei, & motus etiam specie finitos, & tunc sequitur, ut prius esse ordinem in illis. Ex his colligitur ꝙ Them. voluit fieri tria antecedẽtia, & vnum consequens, quod est in motibus illis esse ordinem. Alexander uero uoluit tria etiam illa antecedentia, & ad primum, & tertium intulit esse ordinem. Ad secundum uero dixit suum consequens esse destruendũ. Deinde colligit summatim positionem. The. & inquit. quasi igitur Aristote. ſm hanc explanationem induxit aliquid quasi antecedẽs, supple in secunda ratione siue cõsequentia, & aliquid quasi consequens, & tacuit cõsequens supple secundum, & propterea quia tacuit secundum consequens, Alexan resistit Arist. in suo sermone arbitrans illum sermonem Arist. esse diminutum. Et putauit ꝙ diminutio erat, quia debuit destruere cõsequens, uidelicet motus esse infinitos & infinitarum formarum, ac terminorũ, demum epilogat, & inquit, hanc esse Them. expositionẽ uel saltem potentia est hæc expositio Them. Deinde sequitur illa particula. Et hoc non contingit Alexan. Vbi nunc Auer. defendit Alex ab obiectionibus Them. Ad primam igitur respondet, ꝙ hoc nõ contingit Alex. quia sermo Aristo. continet antecedens, & consequens, & nõ est idem consequens, quod antecedens, debet enim sermo Arist. sic componi, si motus sunt numero infiniti propter formas mouentes & propter motiones in alterũ motus erunt specie infiniti, & processus motuum erunt infiniti, modo consequens est impossibile, igitur et antecedẽs et ita est impossibile formas esse infinitas, quia motio in alterum est infinita, patet itaq; ꝙ si sic ratio componatur, cõsequens differt ab antecedente. At Them. ut reprehenderet Alexandrũ, posuit quasi consequens idem cum antecedente, & dixit uerum consequens esse ablatũ a textu, sed esse supplendum modo, quo suppleuit ipse. Vlterius ait ꝙ Alexan. uoluit Aristotelem non destruisse cõsequens, sed posuisse oppositum positionis, sine antecedentis, hoc est oppositum consequentis. Ecce ꝙ Alex uoluit Aristo. non posuisse nisi antecedens, & oppositum consequentis, & tacuisse consequens. Sed difficile esset uidere quo modo ualet hæc consequentia, motus sunt numero infiniti, igitur motus sunt infiniti forma. Tu uero cõsidera dicta Auer. quia Respondet, antecedens, quod est, ꝙ motus sunt infiniti numero potest dupliciter intelligi, aut hoc modo ꝙ motores differũt forma, & sic sequitur motus esse specie infinitos, aut hoc modo ꝙ motus sint numero infiniti, & in se forma differentes, & tunc antecedens non differt a consequente, & Alexã. loquitur primo modo, per hæc patet error Them. & quod nõ ualet id qđ dicit contra Alexan. quia non intellexit differentiam inter antecedens & consequens, & propterea dixit Alexã. destruisse positionem. i. antecedens, quia credidit consequens non differre ab antecedente, & sic obiectio Them. contra Alexan nulla est. Deinde sequitur illa particula. Sed tamen quod Alexan. ubi defendit Aristote. asserens obiectionem Alex. contra Aristo. nullam esse, quia si expositio esset (ut Alex. ait) solum consequens fuisset diminutus, quod non est diminutus quia facile potest illa destructio subintelligi, ueluti sæpe diminuit multas propositiones per se notas quæ possunt facile suppleri, propterea concludit, quæ igitur diminutio contingit in hoc Aristoteli: q. d. nulla. Deinde sequitur. Nisi Alex. Vbi ostendit quomodo contradictio Alex. contra Aristo. haberet locum, & ait ꝙ tunc haberet locum, quando expositio Alexan. concordaret cum Them. in faciendo tria antecedentia & unum consequens, uidelicet, ꝙ ante ordinem esset ordo, tunc enim Aristo. concessisset eis motus esse in

A finitos in specie, & infinitos in processu. Quod si ita esset, tunc dupliciter Alex. Aristoteli resisteret. primo, quia cõcessit hoc illis quod non erat concedendum. Secundo, quia a ratione fuisset diminutum consequens, quod non facile ex antecedente intelligeretur. primum tãgit Auer. hic, Secundum uero tetigit supra, & propterea concludit ꝙ melius esset facere duo antecedentia, primum & tertiũ inferendo ordinem ante ordinem & prætermittere secundam diuisionem. i. secundum antecedens, non inferendo ordinem ante ordinem. Nam sic exponendo nõ destruit primam intentionem Arist. quæ est obiicere antiquis cogendo illos ponere ordinem ante ordinem, nam licet hoc non sequatur ex tribus antecedẽtibus, sequitur ex primo & ultimo, ex secũdo uero sequitur impossibile, quod destruxit, & sic omnino habetur ordo ante ordinem, quæ est prima Aristo intentio contra antiquos, ut etiam The. existimauit. Deinde sequitur illa particula Aristoteles enim potest. Vbi quasi ponit tertiam expositionem, circa quam debes scire ꝙ tres possunt fieri diuisiones de partibus atomis, quas ponunt Democritici, moueri ante mũdum in uacuo infinito motu inordinato. Prima est, ꝙ Democritici.

B partes sint finitæ specie, numero uero siue finitæ, siue infinitæ, & motus sit finitus, & hæc diuisio est ſm naturam. Nam ſm naturam partes mundi sunt quinq; specie, & motus etiam finiti. Secunda diuisio est ponẽdo partes atomas specie infinitas, & motus infinitos. Et hæc diuisio est omnino præternaturalis, & ex toto primæ opposita. Tertia est, ꝙ partes sint infinitæ specie, & motus uel motores finiti, & hęc etiam est præternaturalis, Ait mõ Auer. ꝙ ex prima diuisione concessa sequitur ordinem esse ante ordinem. Nam si conceditur atoma esse specie finita, & motus finitos ante mundum, sequitur illa moueri ordine & cum sint ante mundum, erunt ante ordinem, & ita sequitur ordo ante ordinem, duæ aliæ diuisiones sunt falsæ & præternaturales. Ecce quasi hæc est tertia expositio, & applicando hanc sententiam uerbis, ait contra Alexã. ꝙ ſm hoc non intendit destruere illud cõsequens, uidelicet, ꝙ motus sit infinitus, & ptes infinitæ, sed accipit hoc

C quasi antecedens & infert ordinem ante ordinem, ut dictum est, quia uelle uidetur partes illas esse eiusdem formæ ac speciei, & sic applicando diuisiones uerbis, tandẽ ait redeundo ad expositionem Alexandri ꝙ apparet uniuersaliter ꝙ diuidit sermonem in tres diuisiones, ubi mediã destruxit, & primam, & tertiam accepit pro antecedentibus inferendo ordinem ante ordinem. Themisti* uero uoluit tria esse antecedentia & unum omnibus consequens, uidelicet ꝙ ordo sit ante ordinem. Deinde, sequitur illa particula, Diuisio naturalis. Vbi Auer. ut complete loqueretur reducit diuisionem ad quatuor, supponit enim partes illas indiuisibiles, quæ dicuntur Atoma, quadrifariam posse constitui, aut ponendo formas illarũ finitas & motus finitos, & hæc diuisio est naturalis. Nã ſm rei ueritatem partes rerum sunt numero infinitæ, sed forma sunt finitæ, & motibus etiam finitæ. Et ait in textu Arist. esse hoc tertium condiuidens. Secundum est ꝙ formæ sint specie infinitæ, & motus etiam infiniti specie.

D Et hoc secũdum est præternaturale omnino, de quo fuit quæstio inter Them. & Alexan. utrum hoc concesso sequtur ordo ante ordinem, & diuersimode fuit responsum, nam Them. uoluit ꝙ ipso concesso sequitur ordo ante ordinẽ, & Alexander uoluit ꝙ erat consequens destruendum. Tertiũ membrum inter hæc medians est, ꝙ formæ sunt finitæ, & motus infiniti quod membrum fuit primum in textu & propinquum naturali, & ideo existimatur ꝙ ordo sint ante ordinem ipso cõcesso. Quartum membrum est, ꝙ formæ sunt infinitæ, & motus finiti, & Aristo. non posuit ipsum in textu: aut uirtualiter cõtinentur in primo, uel secundo diuidente. Reliquum commenti perspicuum est. Hęc ex commento collegi. Ego uero considerans & superconsiderans non inueni has diuisiones in textu, sed solum reperi duas diuisiones prima est, si Atoma ante mundum sunt infinita dupliciter fieri

potest, aut ꝙ motores eorum erunt finiti, puta unus uel plures finiti, & sic sequitur atoma non inordinate moueri. Nam licet atoma sint infinita, quia tamē motores sunt finiti, in motibus eorum erit aliquis ordo. Aut potest intelligi atoma infinita, & motores esse infinitos specie, & est secunda diuisio, ex qua infert lationes esse infinitas specie, & hoc membrum uoluit Alex. esse destruēdum, quomodo fuit destructum primo huius. Vbi probatum est tres esse tantum motus specie. Potest tamē per uerba illa. Nam si finitæ. Innui tertium membrum, uidelicet, ꝙ atoma sint infinita, & motores infiniti specie, & motus finiti & tunc ad hoc tertium infert ordinem esse ante ordinem dicens, si enim finitæ sint motiones, & supple atoma & motores infiniti, aliquis ordo est saltem ex parte motuū quia omne finitum ordinatū est aliquo modo. Et sic duo mēbra sunt in textu nostro expresse, & tria possunt intelligi, quorum primum, & tertium infert ordinem ante ordinem. Secundam infert vnum consequens destruēdum secundum Alexandrum. Cætera uero quæ dicit Auerro. circa textum, sunt superflua. Deinde Aristo. parte illa. Neq; enim nunc. Soluit dubitationem (ut etiam Auer. notat) quę posset oriri ut diximus in expositione textus. Tu vero vides quo modo multa dixit Auer. extra propositum. quæ applicauit uerbis Aristo. quibus applicari non possunt, ut mihi uidetur.

Præterea ipsum esse inordinate nihil aliud est, quā esse prēter naturam, ordo enim propria natura sensibilium est. At vero & hoc absurdum & impossibile est, ipsum videlicet infinitum inordinatum motum habere. Est enim ea rerum natura, quam plures & pluri tn tēpore habent, contrarium igitur ipsis accidit, inordinationem quidem esse secundum naturam, ordinem uero atque mundum præter naturam. Quamuis nihil eorū quę sunt secundum naturam, a fortuna fiant.

Esse, uerbū ... uide licet uerbū qū additū quāuis & tū A fortuna, ut contingit.

Expositio.

Secundo obiicit Democrito, & potest ratio componi logice hoc pacto, si ante mundum atoma mouebantur motu inordinato, tunc ordo erit præter naturam, et inordinatio erit secundum naturam. Deducitur consequentia quia motus ille inordinatus ante mundum fuit in omnibus atomis & tempore infinito, motus autem ordinatus post mundi generationem non est in omnibus atomis, nec tempore infinito, quia secundum Democritum mundus fuit sub non esse in præterito infinito & sub esse in tēpore finito. Quare sequitur motum inordinatum, cū fuerit pluribus competens, & maiori tempore, etiam secundum naturam, & ordinatum esse præter naturam, quia nō omnibus, nec maiori tempore. Inquit, præterea ipsum esse inordinate nihil aliud est ꝙ esse præter naturā, quod declarat. d ordo enim propria natura sensibilium naturaliumq; corporum est, est enim ordo corporis naturalis ad aliquem finem, illius ad illum finem inclinatio. Inclinatio uero rei, & eius natura inclinans ad illum finem idem est. Et sic ordo rei, & natura rei idem est, & ita patet ordinē esse secundum naturam, immo potius ipsam naturam & inordinationem esse præter naturam. Accepta hac suppositione procedit ad rationē, & inquit. At uero & hoc absurdum & impossibile est, ipsum uidelicet infinitū inordinatum motum habere, & sic repugnat motum infinitum esse inordinatum, quia (ut ait) ea rerum natura est, quam plures. i. res, & pluri tempore habent, modo ipsis Democriticis accidit dicere contrarium, uidelicet ꝙ ordo & mundus sint præter naturam, & inordinatio secundū naturam. Et quod accidat sic dicere, patet quia inordinatio illa præcedens mundum competebat pluribus & maiori tempore, ordo autem post mundi generationem competit paucioribus & breuiori tempore, quę ratio docet inordinationem esse secundum naturam, ordinem autem præter naturam. Et apponens destructionem consequentis, inquit. Quāuis nihil eorum, quæ sunt secundum naturam, a fortuna fiat, hoc est prēter ordinem & breuiori tempore Est igitur ratio breuis ꝙ Democritici sic dicentes sibiipsis contradicunt, quia coguntur dicere ordinem esse præter naturalem, & inordinationem ſm naturam.

Quo uero ad uerba attinet, per esse a fortuna intelligit (ut dicit Auer) esse in paucioribus tēporibus. Nā quod fortuna uel casu est in minori tempore est, ideo accipit alterum pro altero. Animaduerte igitur secūdum Auer. ꝙ Arist. Platoni contradicit per hanc rationem, & nō Democrito, nam Pla posuit res moueri ante mundum motu inordinato tempore infinito. In contradicendo igitur Pla. uult eum accipere duas suppositiones. Prima est inordinatum & indefinitum est præter naturam. Secunda est ordinatum & definitum est secundum naturam. His acceptis arguit, si res mouebantur inordinate tempore infinito ante mundum, ergo motu naturali. tenet argumētum ex suppositionibus, quia ordinatum definitum est maiori tempore & pluribus subiectis competēs, res uero post mundi generationem mouebuntur motu finito, quia ex quo cœperunt moueri, aliquando desinent moueri ut deductum fuit in. 10. lib. & ita patet tempus motus rerum ante mundi generationem fuisse maius tempore motu rerum post generationem. Modo regula est illud esse naturale, cuius tempus est maius, ut de sanitate dicitur, illud minus, cuius tempus est minus, vt de ægritudine. Hæc Auerroes breuibus. Auer. c. 24

Videtur autem Anaxagoras hoc ipsum bene accepisse. Ex immobilibus enim incipit mundum conficere.

Expositio.

Videtur mihi ꝙ Aristo. velit comparare inter opinionem Pla. & opiniones aliorum Physicorum, ut ostendat non Pla. errasse Vbi debes scire, ꝙ Plato duo posuit circa corpora, quæ erant ante mundum. Primo quidē, quia posuit illa moueri. Secūdo, quia posuit ipsa segregata. Circa primum comparat opinionem Plat. opinioni Anaxagoræ & inquit. Videtur autem Anaxagoras hoc ipsum bene accepisse & explicat quod bene accepit, & inquit. Ex immotis enim incipit mundum conficere, quare melius Anaxagoras ex immotis mundum facit, ꝙ Plat. ex motis. Anaxagoras enim (vt Auer. ait) dixit res stetisse tēpore infinito in ipso Chaos siue mixtione, donec intelligentia cœpit res distinguere. Causa autem quare melius est facere mūdum ex immotis, ꝙ ex motis, est, quia generatio fit ex ente in potentia, & non ex ente in actu, modo immota uidentur magis ens in potētia, & mota ens actu, quæ ratio docet rationabilius dixisse Anxago. ꝙ dixit Plato nam Pla. quasi fecit mundum ex ente actu. Anaxa. ex ente in potentia. Auer. c. 25.

Enituntur autem & cęteri congregantes aliquo modo mouere & segregare, ex distātibus autem & motis generationem facere non est rationi consonum, quapropter & Empedocles omittet eum motum, qui in amore est, non enim cœlum constituere potuisset ex separatis quidem construens, ob amorem autem faciens congregationem. Ex segregatis enim elementis mundus est constitutus. Quare ex uno fieri, & congregato necessarium est. Autem Enim.

Nunc comparat opinionem Plato opinionibus cæterorum physicorum quo ad secundum, & uult ꝙ melius dicat Empedocles ꝙ Plat. circa generationem mūdi quo ad secundum, quia Empedocles ait mundum fieri ex elementis congregatis, quando per litem disgregantur. Pla. uero uoluit mundum fieri ex disgregatis quæ inordinatę mouebantur. Modo melius est facere mundum ex congregatis, ꝙ ex separatis Nam disgregata uidentur quasi

esse

esse in actu congregati quasi in potentia, nō.n.aliqua dis gregari possent nisi essent per suas formas in actu. Nec aliq̄ congregari nisi essent aliquo modo reducta in vnū in quo essent aliquo modo in potentia. Inquit, enitū tur autem & cæteri congregantes aliquo modo ut Anaximāder, & Empedocles, enituntur dico ad saluandam generationem mūdi mouere, & segregare supple elemē ta ex illo uno, in quo unita erāt. & ꝙ hoc sit bene dictū ꝓbat, ex distantibus enim & motis generationem facere non est rōni consonum, quia sic generatio esset ex entibus in actu, ut dictum est. Et ad huius rei confirmationem adducit opinionem Empedoclis, circa mūdi generationem, & īquit, quapropter et Empe. omittit eum motū, qui in amore est supple in generatione mūdi uniuersali: quia nō uult mundum fieri p cōcordiam atque amorem elñtorum, sed potius per discordiam, non.n. cœlum.i. mūdum ipsum potuisset cōstituere: supple per amorem: uelut cōstituit aīal per amorem, elñtorū, oportet.n. mūdum ipsum fieri per litem eorum elñtorum, q̄ in amicitia erāt ante mūdi gñonem. Propterea, inquit Aris. nō. n. mūdum potuisset cōstituere, construens dico ipsum ex separatis pp litem, & destruēdo ob amorē faciendo ipsam cōgregationem, ut fit in gñone particulari rerum, aīal.n. fit cōgregatione separatorum: corrumpitur aūt separatione cōgregatorum, mūdus uero non sic, nō.n. fit cōgregatione separatorū. Nec corrumpitur separatioue cōgregatorum, sed fit separatione, & corrūpitur cōgregatione. Est igitur series textus, nō.n. mūdum potuisset cōstituere, modo quo aīal constituitur, videlicet construendo ipsum ex separatis, & destruendo ipsum ob amorem, faciēdo cōgregationem elñtorū quia non constructione elementorum mundus oritur, sed separatione eorum, quæ erant in uno. Ex segregatis .n. elementis mundus est constitutus Ideo cōcludit quare ex uno, & congregato necessarium est fieri, supple fit fit. Ex his uult hēre ꝙ dupliciter Plato errauit. Primo quia mundum fecit ex motis Secundo, quia mundum fecit ex separatis atq; distantibus. Melius igitur ex uno & immoto est mundum facere.

Auer. cōmē. 25. Auer. uero circa hunc tex. dicit, quatuor. primum ē, cur Empe. posuit litem & amicitiam ante mūdum: et ait illas posuisse, ut dicat res moueri nō a se, ꝓpriisq; naturis sed a motoribus extrinsecis, uidelicet lite, quę mouet ad separationem, & amicitia quę mouet ad cōgregationem. Nam cum mūdus fieri nō possit, nisi elnta ante mundum mouerētur: & nec moueri possunt a se: igitur oportet ponere litem atq; amicitiam, vt res ipsæ ex quibus mūdus est, moueātur ad mūdi generationem Secūdum est, ꝙ Emp. iuuabatur in ponēdo litem & amicitiam: qa dixit mūdum fieri ex rebus quę erant ante generationem mūdi segregatę: quem motum ex lite ipsa habebāt res, Deinde mouebantur ex amicitia adinuicē donec ex eis fuit cōgregatus iste mūdus Ecce q. Auer. de intētione Empe. uoluit mūdum fieri ex rebus disgregatis pp litem. pp amicitiam aūt componi & ꝑfici. Huius cōtrarium est in nostris græcis codicibus, dr̄ n. ꝙ Empe genuit mūdum ex rebus cōgregatis, quæ postea ex lite separatæ mūdum faciūt Et cā erroris (ut sępe dixi) ē, quia malas habebat trāslationes. Tertium quod Auer. ait; est cā, cur hæc oīa uoluit Empe & ait, hæc oīa fecisse ad fugiēdum absurda, quæ cōtingūt aliis. Nam alii cogebātur dicere motum inesse rebus a se ante mūdi generationem, & sic hoc fugiēdo posuit litem & amicitiā. Quartum est, ꝙ alii hoīes dixerūt mūdum fieri ex re quiescente, ex qua segregata mūdus fiebat. Et hoc dixerunt euitādo impoīa, quæ cōtingunt dicentibus fieri mūdū ex motis. Hęc Auer. notat circa expōnem tex. quorum ſm est penitus cōtra nostrum textum, cætera, & si non sint ↄtra textum, nihil faciūt ad textum, ut tu uidere potes, qui legis nostras trāslationes fideles ex græcis lib.

Digressio Auer. Deinde sequitur illa pars com. Et debes scire, ubi Auer. disgreditur. Vbi primo disputat, utrum mundus fact9

A sit ex rebus quiescentibus, & rñdet ꝙ dicentibus mundum factum esse ex rebus quiescentibus: contingunt cōtradictiones simi'es cōtradictionibus eorum, qui dicunt ipsum fieri ex rebus motis, et ita vult vtrīq; secte accidere absurba Deinde sequitur. Quærēdum est enim. Vbi ꝓsequitur ostendendo contradictiones, quæ sequūtur dicentes mundum fieri ex quiescentibus, & arguit sic, mundus fit ex rebus quiescentibus: aut illæ res quiescentes quiescunt nāliter ante mundi generationem, aut violenter, si uiolenter quiescebant, igitur hñt quietem nāliter. Violentum.n. non est, nisi respectu nālis, si.n. terra quiescit uiolenter sursum, nāliter stabit deorsum, & si ignis deorsum uiolenter stabit, quiescet sursum nāliter. Ostendit, ꝙ nec nāliter, quia si elementa quiescebant nāliter, habebant motum nālem, est enim quies nālis finis motus nālis, si terra n. quiescit in medio nāliter ad medium nāliter mouebatur. Et sic patet ante mundum elementa moueri & quiescere nāliter. Et cum hæc duo habent elementa ipsa, necesse est, ut mundus sit anteq̄ sit. Nam idem est locus motus nālis & quietis nālis: igitur

B ea pars mundi, ubi hæc ambo loca sunt.s quietis & motus: erit eadem numero. Oportet igitur fateri dari aut sursum, aut deorsum, & quouis dato: oportet dare vtrūque, & utroq; dato, sequitur mundum esse. Deinde sequitur. Et hoc declaratum est, ubi ꝓbat locum quietis nālis, & locum motus nālis eiusdem corporis esse eundem, quia si non esset idem locus, tunc motus nālis nō esset ad superius, neq; ad inferius, sed ubi totum ipsum elñtum quiesceret. Ver g. gleba non moueretur ad medium mundi, quia sit locus quietis nālis glebe sed quia illic quiescit totum: nec gleba ignis moueretur ad concauum quia illic esset locus nālis eius, sed, quia illic est tot9 ignis, quare sequeretur, ꝙ in uniuerso non esset: sursum & deorsum simplr, sed in respectu tantum. Oportet igitur dicere esse locum nālem, ubi elementum nāliter quescit, & ad quem elementum nāliter mouetur, & sic erūt sursum & deorsum, ad quæ elementa feruntur. Deinde sequitur. Et ideo omnis, ubi Auer infert duo excerpta.

C Primum, ꝙ qui ponunt mundum fieri ex entibus, coguntur dicere mundum esse anteq̄ sit, deductum est hoc, quia si mūdus fit ex entibus, uel in actu, uel in potētia. si in actu, non possunt esse nisi elnta, & ita sequitur, ut prius, mundum esse anteq̄ sit Sin autem ex entibus ī potentia, tunc non esset nisi materia, mā.n dr̄ ens in potentia, ut sæpe deductum est. Sed cum mā non sit sine forma, oportet p̄cessisse formam. Mūdus igitur fit corrupta priori forma ex illa mā. Sed nihil pōt corrumpi, nisi alteratio p̄cesserit, oportet igitur p̄fuisse primum alterans, & tale est cœlum. igitur mundus fuisset anteq̄ esset. Patet igitur si mundus fit ex entibus, mundum fuisse anteq̄ esset. Deinde sequitur. Et rōnes, ubi infert ſm, videlicet, ꝙ si mundus fieret ex nihilo, tunc nō esse trāsmutaretur in esse. Et ꝓpterea ait: antiquos omnes dixisse mundum fieri ex nihilo esse impoīe, quæ res (ut ait) ē contra eos, qui ponunt leges. Sed quicquid uelit sua secta, hoc quod dicit nihil est contra nos, nam nos non

D dicimus mundum fieri ex nihilo per ueram generationem: quia sic sequeretur ipsum nihil trāsmutari subiectiue in esse, generatio. n. illa non potuisset recipi: nisi ī ipso nihilo, postq; nō p̄cessit mā, Sed dicimus fieri ex nihilo per creationem, quæ nihil aliud est q̄ ipsemet mundus creatus, & ideo nihil ualet, quod ait hic homo. Deinde sequitur illa particula. Dicit Them. ubi secundo loco in præsenti disgressione disputat opinionem Plato. Et primo narrat quæ dicit Themi. & dicit Themistium uoluisse ꝙ dicentes mundum esse factum ex rebus non ordinatis, uel motis inordinate, non possunt fugere hæc impoīa, quia isti coguntur dicere mundum factum eē ex entibus in actu, & ita sequitur mundum fuisse ante quam esset, ut deductum est. Deinde sequitur. Et pōt homo dicere, ubi ponit modum quo Themi. defendit Plat. & ait primo, ꝙ non intellexerunt utentes his ser-

monibus cõtra Pla. opīonem eius ſm rectitudinem, & recta uia, cum nõ intelligaſ id: φ ſibi imponũt: ex verbis eius. Et ita vult φ ordo & mũdus fiat ex nõ ordine et nõ mũdo. Velut morbus nõ fit ex ſanitate, ſed ex nõ morbo. Mũdus igitur uel ordo per ſe fit ex non ordine uel nõ mũdo, p accñs aũt ex rebus inordinatis, uelut p accñs ægritudo fit ex ſanitate. Deinde ſeqtur, Sed qa ubi ſoluit adhuc repticam cõtra Plat. quia Plato ait: mũdum fieri ex inordinato, & nõ dicit ex inordinatione. Secũdo, quia inordinatio eſt aliq̃ priuatio, & priuatio p̃ ſupponit ſubiectum in quo eſt. Rñdet, inordinatum dici tot modis, quot dr̃ informe: dr̃. n. aliqd informe, qa fœdum ut homo fœdus dr̃ informis, & dr̃ informe per priuationem formæ, ut mã dr̃ informis, quia carens forma. Ad ꝑpoſitum, cũ Plato dixit mundũ fieri ex inordinato, itellexit mũdũ fieri ex mã, q̃ dr̃ iformis & iordinata p priuationẽ formæ, & p priuationẽ ordinis. Dicitur etiã nõ qualis qa caret qualitate, quis nullo tpe ipſa fuit qualis per eſſentiam. dr̃. n. nõ quale dupl'r: uel quia fœde quale, ut turpe, uel per priuationem, quia caret qualitate, ut mã, & hoc pacto nõ quale põt dici inordinatum, quia ordo eſt quædam q̃litas, & ita carens ordine dici põt nõ quale. Patet igitur mũdum fieri ex inordinato, informi, & nõ quali, quia ex mã, quæ eſt informis, iordinata, & nõ qualis per priuationem formæ: ordinis, & qualitatis, & ſic patet ſolõ ad obiectiones. Deinde ſequitur, qm̃ aũt Plat. ubi diſputat Auer. aliud motiuum cõtra Plat. quod erat, quia ipſe dixit inordinationem p̃cedere ordinem, & nãle prius eſt uõ nãli, ſequiſ inordinationem eſſe rem nãlem, & ordinẽ eſſe p̃ter nãm. Rñdet φ ex uerbis Plat. ẽt colligiſ oppoſitum, ut ex ſuis libris ſatis cõſtat. Põt ẽt colligi oppoſitũ ex his q̃ ait. dicit. n. inordinationem eſſe in malo, & oẽ diuinum eſſe antiquum & æternum, & ita malũ nõ põt eſſe in rebus diuinis, ſed in nã mortaliũ, & ita i rebus poſterioribus. Preterea, oẽ qđ fuit viuũ, p̃ fuit mortale. Et dici alibi deũ eſſe æternũ, & ſine fine, & ſine ordine. Ex q̃bus põt colligi, φ inordinatio eſt poſterior ordinatione, cũ ſit in malo quod eſt poſterius bono, & re ipſa diuina. Põt ẽt colligi, φ ſit prior ordinatione, nam dr̃ deus ſine ordine, et ſic inordinatum, quod eſt deus, eſt prius re mortali, q̃ dr̃ ordinata, quare hincinde põt colligi vtrũq;. Et ꝑpea cõcludit neutrũ horum eſſe ſimpl'r aſſerẽdum in doctrina Pla qa dicta ſunt hæc nõ ſimpl'r, & vl'r, ꝑpterea ait, φ ſermo dicẽs inordinationẽ eẽ priorẽ ordinatione, nõ eſſe ſimpl'r verũ, neq; ſermo dicẽs ordinationẽ eſſe priorem ordine. Et ita vult φ in rebus particularibus generabilibus aliq̃ inordinatio eſt ordinatione prior. vl'r vero oĩs ordinatio eſt prior in ordinatione, velut potẽtia reſpectu eiuſdẽ prior eſt actu, ſimpl'r vero actus ẽ prior potẽtia. Deinde ſeq̃tr Et abbreuiatio, ubi breuibus reſumit ſol. The. ad primũ: dicẽs inordinatũ accipi dupl'r priuatiue, & poſitiue, poſitiue inordinatũ eſt fœdi ordinis, priuatiue eſt mã, ut dictũ eſt de informi, & nõ quali. Voluit igiſ Pla. mũdum fieri ex iordinato priuatiue qa mã caret ordine, q̃litate, & forma. Vltimo The. ꝑbat hoc ex lib. Plat. & quæ dicit, oĩa patet. Deinde ſequiſ illa pars Nos aũt dicimus ubi Auer cõtradicit Them ꝑbãs defenſionem eſſe nullã. Primo, qa Plato dixit elñta ante mũdũ moueri motu inordinato. igiſ p inordinatũ nõ potuit intelligere priuationẽ, qa ſi mouebantur motu inordinato, mouebãtur. Et ſi mouebãtur, illud inordinatum nõ erat priuatio, cum motus nõ ſit priuatio. Deinde ſeq̃tur. Cum. n. Vbi ponit ſcđam rõnem contra expõnem The. Nã ſm Plat. elñta ante mũdum mouebãtur motu diuerſificato: igitur motu malo & inordinato nullũ habẽre terminũ ad quem, & p ↄ̃ns nõ potuit intelligere priuationẽ, diuerſatus. n. motus nõ eſt priuatio. Deinde ſeq̃tur Et nõ eſſet poſe. Vbi ponitur tertia rõ, quæ talis eſt, ex uerbis Platonis habetur φ elñta in mũdi gñone moucbãtur ex inordinatione ad ordinem igitur nõ põt intelligi p inordinatum, priuationem. De

B inde ſeq̃tur. Et nõ dixiſſet. Vbi ponit quartam rõnem: quæ talis eſt, plato attribuit motui ordinationem & in ordinationẽ: igiſ cũ motus nõ ſit pura priuatio, nõ potuit p inordinatum intelligere priuationẽ ſimpl'r. Deinde ſeq̃tur. Nomẽ. n. priuatiuũ. Vbi ponit quintã rõnẽ, q̃ talis eſt, priuatiuum dicit aut diminutionẽ, aut corruptionem, aut ablationem. Vnde (ut medici dicũt) læſio eſt, aut qa actio diminuta eſt, ut viſus qñ debiliter videt aut qa corrupta eſt, ut qñ uidet phantaſma, ut in ſcotomia, aut qñ tota'r aufertur, uelut qñ cæcus efficitur. Inordinatum igitur trifariam erit, quæritur igitur cũ Plato dixit ante mũdi gñonẽ motũ eſſe inordinatum, aut itellexit p priuationẽ: & hoc nõ, quia cõcedit illa moueri, aut intellexit p diminutionem, & hoc minime, quia tũc motus eorũ fuiſſent debiles: modo debile eſt de gñe fortis, differũt. n. ſolum ſm magis & minus: quę nõ uariant ſpẽm: igitur potuiſſent moueri fortiter. Quare remanet eum p inordinatum motum intellexiſſe motum nõ nãlem: q̃re nõ potuit intelligere priuationem. Deinde ſequitur Etiam ſi cõfeſſi. Vbi oñdit, φ non potuit
F per inordinatum intelligere primam mãm, nec ſm Pla. nec ſm Ariſ. quia ſm Ariſ. mã mundi ſunt quatuor elñta, nõ. n. mũdus potuit habere mãm ꝑprie, quia caret cõtrario. Nec ſm Plat. quia Plato per mãm mũdi intellexit oĩa elñta, & nõ quædam, ex quibus fit mundus, vt ẽt Ariſ. ait. Præterea Plato nõ percepit primam mãm, igitur per inordinatum nõ potuit primam mãm intelligere. Deinde ſequitur illa pars commenti. Et nihil eſt. Vbi Auerroes rephẽdit quoddam aliud, quod dicebatur in defenſione Pla. Vbi debes ſcire: φ Them. & Simplicius defendendo Platonem per inordinatum intellexerunt elñta, quatenus ſm nãm prius intelligũtur ſub priuatione ordinis: q̃ ſub ordine, & ita uoluerũt de mente Plat. mundum fuiſſe ab æterno, ut Ariſ. etiam ſentit. Factum vero fuiſſe de inordinato ad ordinatum ab ipſo Deo, quia fuit factus ab elñtis, quæ ſm ordinem nãlẽ intelligendi prius intelliguntur, ut in ordinata, q̃ ut ordinata, & ſic inordinatio p̃ceſſit ordinem non tempore
G ſed nã. Etiam mundus ab æterno depẽdet a Deo, & ab elñtis a Deo quidem effectiue, ab elñtis uero mãliter, et quod hoc potuit eſſe de mente Platonis, patet, quia ipſe dixit mãm eſſe priorem forma: & certum eſt, φ non intellexit per prius prius ſm tempus, ſed ſm nãm: igitur eodem modo inordinatio p̃cedit mundum ſm naturã, quia inordinatio ſe tenet cum mã. Obiicit modo Auerroes contra, quia Plato genuit tempus, quia tempus ſequitur motum orbis, igitur & motus: & orbis non fuerunt ab æterno: & per conſequens per ipſum prius non potuit intelligere ſm nãm, ſed ꝑprie prius tempore. Deinde ſequitur illa pars Hoc aũt quod rephendit. Vbi defendit Ariſt a contradictione Themiſtii, qui rephẽdit Ariſ. dicentem ordinationem, priorem ſimpl'r eſſe inordinatione: nullam faciendo drĩam inter prius ſm nãm, & ſm tp̃s. Rephendit ipſum, quia aliqñ ordinatio in uno indiuiduo tpe prior eſt inordinatione in alio indiuiduo, ut in rebus generatis & corruptibilibus patet, nam
H forma patris prior eſt mã filii tempore & nã, quę qdem forma patris dr̃ ordo, & mã filij inordinatio, et ita ordo aliqñ nã, & tempore p̃cedit inordinationem, utpote qñ ſunt in diuerſis. Aliqñ econtra in eodem, nam mã filii quæ eſt inordinatio p̃cedit tpe & nã formam filii, quæ dr̃ ordo. Et ſic Them. rephendit Ariſtotelem, quia non diſtinxit. Deinde ſequitur. Hoc autẽ declarauit. Vbi rñdet: quia non diſtinxit, quia alibi declarauit, uidelicet in. 9. meta. hoc, ubi uidelicet declarauit actum eſſe priorem potentiam: & etiam in. 2. de anima, & in. 8. phy. Illic. n. dixit in diuerſis indiuiduis actum priorem eſſe potẽtia: i eodem potẽtiam eſſe priorẽ actu. Eodem mõ de ordine & iordinatione: ordo. n. prior eſt inordinatione in diuerſis. In eodem inordinatio eſt prior ordine, & ſic male Them. rephendit Ariſ. Vtrum uero opi. Plato. poſſit defendi, & quo modo, in lib. 1. tetigimus, nũc vero

ro hæc quæ Auer. ait: sufficiant: quia nihil est disputare ad mẽtem nostrã, atq; ad ueritatẽ, siue hoc, siue illud sit.

Quod quidem igitur sit naturalis motus uniuscuiusque corporum, quo nec vi, nec præter naturam mouentur, ex hisce patet.

Expositio. Epilogat nũc breuibus, & inquit, ꝙ quidẽ igiť sit nãlis motus vniuscuiusq; corporum. s. phy. quo necvi, nec pter nãm mouetur, ex his supple quę diximus, patet. Declarauimus. n. naturalem motum esse: quo corpora physica non ui, nunq; prter naturam mouentur.

Momẽtum iclin ti‹nẽ ῥοπην. *Quod uero nonnulla necessario habeant grauitatis ac leuitatis momentum, ex his dilucidabitur.*

Expositio. Oñdit nũc ꝙ corpora quæ nãliter mouentur motu recto, necessario hñt grauitatẽ: aut leuitatẽ q̃ sunt principia motus nãlis in dictis corporibus, & ꝑ sumit intẽtionẽ, & inqt, ꝙ vero nõnulla. s corpora necessario habeãt grauitatis ac leuitatis momẽtũ, q̃ inclinentur ad motũ, ex his quæ dicemus, dilucidabiť. Quo uero ad verba attinet dico ꝙ dixit quædã, & nõ oĩa, ad drĩam eorum corporũ, quæ circulariter mouetur. Est igitur totius capituli cõclo Quod sursum, aut deorsum mobile est, ipsum aut leue, aut graue necesse est esse. Et hanc intendit.

Moueri quidem enim dicimus, necessarium esse.

Expositio. Prosequitur, & primo supponit ꝙ cõiter a physicis ĩ vlibus libris accipitur, videlicet, ꝙ motus necessario sit ĩ rerũ nã. Vnde inqt, moueri quidẽ. n dicimus, necessarium esse, supple in rerũ nã. Cur uero hoc supposuerit, nõ facile patet, fortasse. n hoc supposuit, quia syllogizabit q̃si hypothetice sic: si nullũ corpus est graue, aut leue nihil mouebiť, ut, v; iõ supposuit aliqd moueri, ut sciatur id ad ꝙ deducit, esse impoſe: intẽdit igitur, per hanc supp̃onem hanc hypotheticam, si illa corpora non sunt nec grauia, nec leuia, ipsa non mouebuntur. ꝓbabit consequentiam, quia uel mouebuntur nãliter, uel uiolenter & primo ꝓbabit, ꝙ non mouentur naturaliter. Secundo, ꝙ nec uiolenter, & sic complebitur syllogismus.

Ipsum ẽver bum additum. *Si autem quod mouetur non habebit natura momentum, impossibile est ipsum moueri aut ad medium, aut a medio.*

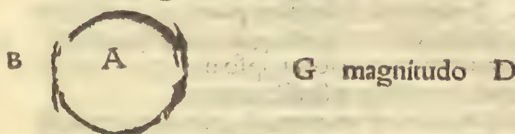
Expositio. probat igitur nunc ꝙ non possunt moueri nãliter illa, si non sint grauia: aut leuia, & accipit hanc hypotheticam Si aũt ꝙ mouetur non habebit nã mõmetum quo uidelicet inclinetur ad motum impoſe est ipsum moueri aut ad medium, aut a medio Hæc est hypothetica.

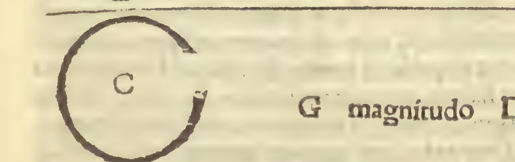
Sit enim in quo A quidem non graue, in quo vero B grauitatem habens, transeat autem non graue G D *magnitudinem, B autem æquali in tempore* G E, *per maius enim id, quod grauitatem habet, fertur. Si igitur corpus, quod grauitatem habet, ea ratione diuidatur, qua se habet* G E *ad* G D *(potest enim ad partiũ suarum aliquam sic se habere) si totum per totam* G E *fertur, pars eodem in tempore per* G D *feratur necesse est. Quare id, quod grauitate uocat, & id, quod grauitatem habet, per ęquale eodem tempore ferentur, quod quidem impossibile est. eadem autem & in leuitate ratio est.*

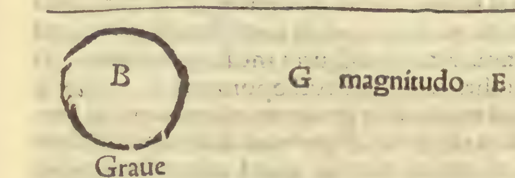
Magni. uer bũ supple Ea rõne uer. Se hẽt uerbũ additũ.

Expositio. Probat igitur hypotheticam, ui delicet, si quod mouetur non est graue non potest nãliter moueri. Et primo sumit casum, & inquit. Sit enim in quo A quidem non graue, in quo uero B grauitatem habẽs. Hæc est prima pars casus. Deinde sumit secundam, & inquit. trãseat

A aũt non graue, videlicet A, G D magnitudinem, B aũt æquali ṫpe, G E Et si diceret G E magnitudinem eẽ maiorem G D magnitudine. Rñdet: per maius n. id quod grauitatem habet, fertur, & sic nihil ꝓhibet G E magnitudinem maiorem esse Hęc est secũda pars casus. Tertia pars casus est: ut ipsum B graue diuidatur ad partem G ad q̃ partem se habeat ea ꝓportione, qua G E magnitudo se habet ad G D magnitudinẽ, hoc est, ꝙ si G E magnitudo sit dupla ad G D magnitudinem, B sit duplum ad G eius partem, inquit. Si igitur corpus ꝙ grauitatẽ habet: ea rõne diuidatur, qua se habet G E, ad GD Et assignat causam, ꝙ possit B diuidi in partem aliq̃, ad q̃ ea rõne se habeat, qua G E se habet, ad G D, & inqt. Põt enim ad partium suarum aliquam sic se habere, supple, quia ipsum B potest diuidi in infinitum, uelut ipsa magnitudo G E. Et sic tertia pars casus constat.

B 

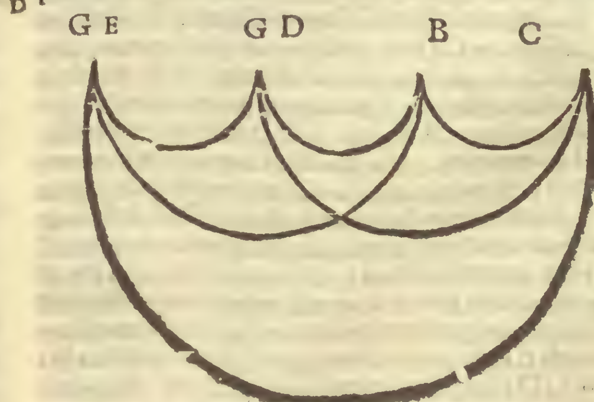




C 

F Tempus æquale.

Hoc toto casu stante, arguit: & supple tu: igitur si totum B per totam magnitudinem G E, fertur: pars eodẽ tempore per G D magnitudinem feratur, necesse est. Nam. sicut se habet G E, ad G D: ita se habet B ad partẽ eius C Igitur permutatim sicut se habet G E, ad B, ita G D, ad C. sed G E trãsitur in F. tempore ab ipso B, igitur G D in F. tempore transibitur ab ipso C: Sed transiebatur ab ipso A non graui in F tempe, ut in casu supponebatur. Ideo concludit, quare id. quod grauitate uacat & id quod grauitatem habet. per ęquale spatium eodẽ tempore ferentur. Quod quidem impoſe est, nam alterum graue est, alterum non graue. Addit ꝙ eadem rõ potest de leuitate fieri.

D 

Sic igitur patet, ꝙ si quod mouetur nõ est graue, uel leue, non põt nãliter moueri: quia si nõ graue uel nõ leue nãliter moueretur, possent duo corpora æquale per spatium æquali in tempore ferri quorum unũ esset graue: & alterum non graue, quod ipse relinquit ꝓ impossi.

Dubitatio Sed dubitatur, & satis rõnabiliter, nam Aris. uult ꝓbare, oẽ quod mouetur nãliter esse graue uel leue, & sumit ꝙ B graue moueatur nãliter per G E magnitudinẽ modo hoc est petere: quod a principio probare uoluit, uult enim probare a principio, ꝙ corpus quod nãliter mouetur sit graue, & sumit B graue nãliter moueri per G E spatium: igitur petit. Præterea sumit ꝙ B graue nãliter uelocius mouetur, ꝙ̃ A nõ graue, & hoc petit. Nã si uelocius naturaliter mouetur ipso A non graui, igitur graue naturaliter mouetur, quod est in petitione. Ego

Solutio dicerem, ꝙ hæc duo supponit, ut sensibus nota Patet. n. sensibus graue moueri nãliter ad medium per magnitudinem, uel lineam G E: nam relictum suæ naturæ mox descendit. Secundum ẽt sensibus patet, nam uidemus grauiora uelocius moueri minus grauibus, igitur sensibus patet graue moueri uelocius ipso non graui, nõ igitur petit, quia procedit per sensibus nota.

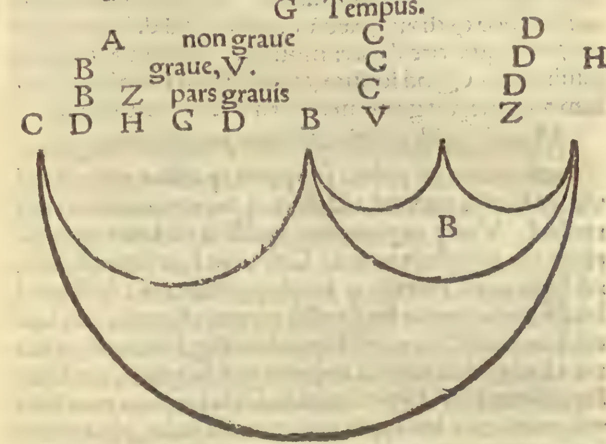
Auer. Cõmẽ. 26 Auer. autem in præsenti com. 26 primo epilogat, & uult esse ex dictis manifestum, corpus oẽ naturale motũ habere naturalem, & non uiolentum, uel ꝑter naturam solum. Immo impoẽ est uenire tp̃s aliquod in futurum in quo non habeat motum naturalem, sicut impoẽ fuit in ꝑterito non habuisse, & sic oportet de p̃senti, ꝑterito, & futuro semper habere motum naturalem. Hoc est ꝙ declarauit Aris. At nunc uult declarare, ꝙ oẽ corpus naturale: quod habet motum naturalem, & rectum, necessario est graue vel leue, ita ut sit impoẽ non graue, uel non leue moueri ad mediũ, uel a medio naturaliter. Et

Rõ Auer. Auer. hypothetice arguit sic vel oportet, ut oẽ corpus ꝙ mouetur ad medium sit graue, uel põt moueri ad medium, & non esse graue. Si primum, habetur cõclusio videlicet, ꝙ oẽ corpus naturale, quod ad medium mouetur naturaliter motu recto, est graue. Si autem põt moueri ad medium, & non esse graue sit hoc corpus nõ graue A, graue uero B, & ulterius corpus A non graue, transeat in G tempore C D spatium, graue autem in eodem G tempore transeat ultra D spatium vsq; ad H, ita ut spatium per trãsitum ab ipso B graui sit G D H, qđ quidem sit duplum, uel triplum, uel in aliqua ꝓportione maius spatio ꝑtrãsito ab ipso A non graui. Et ꝙ graue ipsum in eodem tempore cæteris paribus trãseat maius spatium, ꝙ̃ transierit nõ graue, patet, quia habet graue ad non graue dispõnem, ꝙ̃ habet grauius ad minus graue. Nam sicut minus graue est non graue ẽm qđ ita nõ graue est nõ graue simpl'r, igitur si nõ graue ẽm qđ in eodem tempore cęteris paribus minus mouetur quã grauius ita non graue simpl'r, minus simpl'r mouebitur ipso graui. Patet igitur recte esse dictum ipsum B uelocius moueri, & per maius spatium eodem in tp̃e ipso A.

Tertio sumit Auer. ꝙ ab ipso B graui, quod mouetur ĩ eodem tp̃e G supra spatium maius, quod est C D H secetur quædam pars, cuius proportio ad ipsum B totũ sit sicut ꝓportio spatii C D pertrãsiti ab ipso A nõ graui, ad spatium C D H ꝑtrãsitum ab ipso B graui, hoc est subdupla, uel suptripla, uel aliq̃ alia Et ait Auerr. ꝙ poẽ est inuenire hãc ꝓportionem, ut ꝓbatum ẽ in geometria, quia tam B corpus, ꝙ̃ C D H spatium diuisibile est in infinitum. His stantibus arguitur, cum totum corpus B graue mouetur in G tempore ab ipso C puncto, usq; ad H punctum per spatium C D H, & sit ab ipso B secata pars quædam, cuius proportio ad ipsum B est velut ꝓportio C D ad C D H, necesse est, ut in illo G tẽpore pars illa grauis corporis moueatur per illud idẽ spatium, per quod non graue corpus mouebatur. s. per spatium C D in ipsomet tempore G, quod quidem spatium C D est pars uel minus spatio C D H. Et ꝙ hoc sequatur, probat, qm̃ cum duo mota, quorum proportio grauitatis unius ad grauitatem alterius, est uelut proportio spatii ad spatium, necesse est, ut pertranseant spatium æquale in eodem tempore, & sic A non graue, & ipsius B pars grauis mouebuntur eodem tempore supͬ æquale spatium quod est impoẽ, quia tunc graue & nõ graue æque ueIociter mouerentur. Hæc est summa rõnis Auer. Deinde sequitur illa pars, ponatur ergo.

B Vbi disponit terminos, & ait, ꝙ graue corpus intelligatur per lineam B V, pars uero grauis, B Z, cuius ꝓportio ad ipsum graue B V, est, uelut proportio spatii C D ad spatium C D H sit B Z. Et ponatur tempus G in quo A non graue, & B graue mouentur per spatia C D, & C D H G, enim sit commune tẽpus hora, uel dies uel aliquid tale. quibus dispositis arguit, igitur erit ꝓportio B Z partis ad B V graue totum, uelut ꝓportio C D minoris spatii ad C D H, minus spatium, & tempus G sed in hoc eodem tempore, s. G mouebatur corpus non graue per spatium C D, igitur per idem spatium & eodem tempore mouentur duo corpora, quorum alterum est graue, & alterũ nõ graue, quod est impoẽ.

F



Ostenso eiusdem a cõmutata ꝓportione

G Vnde potest syllogismus fieri a commutata proportione sic, sicut se habet C D H: spatium ad C D spatium ita se habet B V totum graue ad B Z partem utrobiq; enim est eadem proportio, ut dictum est. igitur permutatim: sicut se habet C D H ad B V ita C D ad B Z. Sed B V trãsit C D H in G tempore: igitur B Z transibit C D in G tempore Sed C D pertransiebatur ab ipso A non graui in G tempore, igitur non graue, uidelicet A, & graue, uidelicet B Z mouebuntur ęqualiter supra æquale spatium, & æquali tempore & hoc erat impossibile: igitur id ex quo sequitur. sequitur autem ex hoc quod dicitur aliquod corpus moueri ad medium, quod non est graue, igitur hoc est impossibile: eadem demonstratio fieri potest de leui Hæc Auer.

Ipsum Hoc. *Adhuc autem si erit aliquod corpus motum quod neque leuitatem, neque grauitatem habet, necesse est ipsum ui moueri, ui autem motum, infinitum efficit motum.*

H

Expositio. Hactenus probauit ꝙ corpus, neque graue, neque leue non potest recto motu naturaliter moueri, at nunc ꝓbat, ꝙ nec motu uiolento moueri potest, & breuis rõ ẽ quia si moueretur ui, infinitum efficeret motum i. moueretur motu infinitæ uelocitatis. Vnde dicit, adhuc autẽ si erit aliquod corpus motum, quod neq; leuitatem, neque grauitatem habet, si supple non potest naturaliter motu recto moueri, necesse est ipsum ui moueri, ui autẽ motum, infinitum in uelocitate efficit motum. Et sic vult probare, ꝙ corpus, nec graue nec leue nõ potest ui moueri, & tota ratio est, quia tunc moueretur motu ueloci in infinitum, quod relinquit tanq̃ impoẽ. Sed quo modo hæc consequentia deducatur, non paruus erit labor, & in hoc Aris ipse insistit.

Nam

Nam cum potentia quędā sit, quæ mouet, & minus, ac leuius ab eadem potentia plus moueatur, sit non graue quidē in quo est A per G E magnitudinē, id aūt qđ grauitatē hēt. sit in quo est B ęquali in tpe p G D magnitudinē. Si igitur diuisum fuerit corpus, qđ grauitatē hēt, ea rōne qua G E ad G D se hēt, contingit id, quod a corpore hn̄te grauitatē aufertur, æquali in tpe ferri per G E magnitudinē, quoniā totā quidē ferebat per G D. Velocitas. n. minoris ad velocitatē maioris ita sese habebit, ut corpus maius ad minus, p ęquale ergo non graue corpus, & grauitatem hn̄s in eodē tēpore ferentur. Hoc autem est impossibile.

Et Autem Magnitud. verbū additum. Magni. uerbū additū. Ea rōne q̄ ut sese hēt verbū ē additum. Magni. uerbū additū ad uelocitatē uerbū additum. Ita sese ha. verbū additum.

Tempus H.



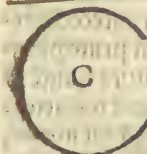
G D E

Non graue.



G D

Graue



G D

Pars grauis.

G E G D B



Expositio. Erat breuis ratio hæc, si corpus nō graue, nec leue vi mouetur, mouebitur infinite velociter non graue. Intendit igitur probare hanc consequentiam, in probādo hāc consequentiam probat Primo, q si non graue, vel non leue mouetur vi sursum, non graue, & graue eodem in tempore versus sursum per ęquale spatium mouebunt, & vtitur eadem deductione, qua vsus est versus deorsum. Sumit vero primo duas suppōnes, quarum prima est, q in rerum natura sit potentia violentans, quæ mouet sursum. Patet hæc per aduersarios, nihil. n. mouetur violenter a se, & hoc ait, nam cum potētia quædam sit, quæ mouet. Secunda suppositio est, q corpus minoris quantitatis & leuius plus, supple sursum versus moueatur ab eadem potentia violentante sursum. patet, quia minus resistit, cum sit minoris molis & leuius. Et hæc secunda suppositio patet sensibus, videmus. n. minora corpora, et leuiora facilius sursum traiici. Inquit, et minus. s.

A corpus ac leuius ab eadem potentia. s. violentante moueatur plus, quæ suppōnes si concedatur, ponit casum, & inquit, sit non graue quidem, quod sursum vi mouebitur, in quo est A per G E magnitudinem motum. Id autem, quod grauitatem habet, sit in quo est B, quod etiam sursum moueatur ęquali in tempore p G D magnitudinem subduplam ad G E, vel subtriplā, uel alio modo, & hæc est secunda pars casus, quę patet, quia ex quo B est graue, plus resistit sursum mouenti per secundam suppositionem. Deinde ponit tertiam partem casus, quæ est ut ab ipso B resecetur quædam pars, quæ ea proportione se habeat ad totum B, qua G D se habebat ad G E, hoc est subdupla, uel subtripla, vel eadē proportione, quæcunque sit illa. Hanc ponit, & inquit, si igitur diuisum fuerit corpus quod grauitatem habet, videlicet B, ea ratione qua G E ad G D se habet, hoc est talis diuisione, vt sit eadem proportio magnitudinis G E ad G D, & ipsius B ad C partem, si itaque hoc pacto fiat casus, contingit id, quod a corpore habente grauitatem aufertur æquali in tempore ferri per G E magnitudinem, uidelicet versus sursum, cuius causam ponit. d. quoniam totum B ferebatur per G D. Sed pars C ab ipso resecata se habet ad B, vt G D ad G E magnitudinē.
B igitur C pars mouebitur per G E magnitudinem maiorem, cum sit minus graue in tanta proportione minus, in quāta G D magnitudo est minor magnitudine G E. Et hoc dicit, uelocitas. n. maioris ad uelocitatem minoris ita sese habet, vt corpus maius ad minus, quia qualis est proportio ipsius B totius ad C partem in grauitate, talis in velocitate, quare ipsi⁹ B pars mouebitur in duplo velocius sursum versus, & in hac proportione A non graue transibat G E magnitudinem duplam ad D G, igitur æquæ uelociter A non graue, & C pars grauis mouebuntur, & hoc inquit, per ęquale ergo non graue corpus, et grauitatem habens in eodem tempore ferenť. Hoc autem est impoſſe. Ex his patet prima consequentia, videlicet, q si non graue & non leue vi ferenť, æque velociter graue & non graue mouebuntur, similiter leue & non leue. Tu uero syllogiza, vt supra a commutata proportione.
C

Quare si quouis proposito, non graue per maius spatium mouebitur, per infinitū vtique ferretur. Patet igitur, omne definitum corpus necessario grauitatem, aut leuitatem habere.

Expositio. Probauit, q si corpus nec graue, nec leue vi sursum fertur, æque velociter mouebitur, sicut graue aliquod. Et supponit (vt mihi videtur) Primo, q per quantum graue sursum moueri potest, per tantum & plus moueri poterit corpus neque graue, neque leue. Quod quidē per quantum graue potest sursum ferri, per tm̄ corpus nec graue, nec leue moueri potest, nunc deductum est. Sed q per plus, non probabit, sed sumit coniecturaliter, qa graue resistit violentanti virtuti, corpus vero nec graue, nec leue, nullaten⁹ resistit, quia si resisteret, esset aut graue, aut leue, igitur supponit, q per quantum graue sursum moueri potest, per tantum & plus, corpus neque graue, neque leue moueri poterit. Secundo supponit B graue motum esse sursum in æquali tempore, videlicet H per G D magnitudinem subduplam ad G E, quam A non graue pertransibat. Tertio supponit minus graue velocius moueri sursum q̄ moueretur grauius, patuit ex suppositionibus textus præcedentis. Ex hac suppōne sequitur minus graue ad subduplum, ad duplum velocius moueri. Et ita medietas ipsius B in H tempore mouebitur per magnitudinem G E duplam ad G D. Et medietas medietatis adhuc in eodē H tpe mouebiť per magnitudinē duplā ad G E, & sic in infinitū, qa potest fieri diuisio medietatis in medietates in infinitum. Et cū per suppositiones per quātum pōt moueri graue, p tantum & plus pōt moueri corpus, nec graue, nec leue, igi-
D

tur sicut in infinitum paruum graue per infinitum spatium mouetur in tempore H, ita corpus nec graue, nec leue per infinitum mouebitur in eodem tempore. Inquit, quare si quouis, supple graui, proposito, nō graue per tantum supple & maius spatium mouebitur, sequitur ꝙ per infinitum vtique ferretur, quia potest infinitum paruum graue per infinitum spatium moueri in tempore finito, vt deductum est. Propterea concludit, patet igitur, omne definitum corpus necessario grauitatem, aut leuitatem habere. Ex quibus patet Arist. ꝓcessisse in hac ratione a primo ad vltimum, et non resoluisse textum ad duo impossibilia, ut quidam voluerunt. Hæc de textu. Auerroes uero textum hunc inducit, iuxta eius superficiem, & vult ꝙ Arist. velit ꝓbare, ꝙ si corpus naturale, quod recte fertur, mouetur, & non a grauitate vel leuitate, mouebitur violenter. Nā si mouetur, & non a grauitate vel leuitate existente in eo, mouebitur a motore extrinseco, & omne tale mouetur violenter, quare patet, ꝙ si corpus naturale mouetur, & nō a grauitate, vel leuitate existente in ipso, mouebitur violenter. Demōstrat modo ꝙ hic motus sit impossibilis, quia sequitur ipsum esse infinitum, et sic ſm Auer. Arist. arguit a primo ad vltimū, videlicet, si corpus naturale quod recte fertur, mouetur non a grauitate, vel leuitate existente in eo, mouebitur violenter. Vltra si mouebitur violenter, igitur motu infinito. Vltimum consequens est impossibile, igitur & primū añs. Quæ expō mihi non placet, quia secunda consequentia si valeret, sequeretur ꝙ quoties corpus naturale graue moueretur violenter, infinito motu moueretur. Et ita propterea, quia violenter aliquid fertur, non sequitur ipsum infinito motu ferri. Melius igitur dicamus, ꝙ Aristo. cum ꝓbauit non graue vel leue moueri non posse motu naturali, ꝓbat ipsum moueri non posse motu violento, q̄a si moueretur motu violento, sic ꝙ nullatenus motu naturali, sequitur ipsum moueri motu infinito, & hæc est vera loci expositio. Deinde sequitur. Manifestū est.n. Vbi incipit deducere vltimam consequentiā, uidelicet, ꝙ si corpus quod mouetur motu recto, fertur nō a grauitate vel leuitate existente in eo, sed violenter, ipsum moueatur infinito motu. Et sumit Auerroes ꝓpōnes.

Auer.c.27.

Quarum prima ex hypothetica hæc cū oē corpus non moueatur, nisi a motore, & velocitas motus sit ex augmento potentiæ mouentis supra potentiā moti, patet, ꝙ si aliquis motor mouet aliq̄d corpus ꝑ aliquod spatiū in aliquo tempore, quod mouebit minus illo moto eodem tempore per maius spatium. Hæc est prima ꝓpō.

Pria ꝓpō.

Secunda est, quæ vr̄ quasi hanc sequi, ꝙ ꝓportio spatii ad spatiū est, vel potest esse similis ꝓportioni potētiæ rei motæ violenter ad potentiam rei motæ. Hoc est ꝙ pōt accipi vna potentia rei motæ violenter, quæ ita se habet ad totum a quo resecatur, vt spatium minus pertransitum a mobili secundo ad spatium maius pertransitum a mobili primo i quæ ita se habet ad suū totū, vt se habet C D ad C H, vt dicetur. Deinde sequiť, & sit corpus non graue, A, vbi Auerroes disponit terminos. Et ait, ꝙ corpus non graue sit A, & spatium q̄d pertrāsit, sit C H. Corpus vero graue sit B, quod moueatur ab illo eodem motore, & illo eo de tpe per aliquod spatiū. Et patet, ꝙ moueri debet spatium minus illo primo spatio ſm p̄dictā ꝓpōnē, uidelicet primā, sit ergo spatium minus quo fertur B ipsum C D, quod sit pars prioris spatii. Deinde sumit tertiam partem casus, uidelicet ꝙ a corpore graui, uidelicet ipso B accipiatur vna pars, ad quam ipsum B eā habeat ꝓportionē, quā spatiū maius C H habet ad spatium minus, uidelicet C D Ex his deducit partem hāc moueri in illo eodem tpe super spatiū maius, C H super quo mouebatur A non graue. Huius causam affert, quia corpus B totum, cuius pars accipitur, mouebatur per minus spatium ab eodē motore in eodē tpe. s. per C D spatium. Et motus corporis diuisi ab eo debet esse velocior, quia est minus, & minus graue. Et cum proportio velocitatis ad velocitatē sit, ut proportio totius ad partē, patet ꝙ æque velociter mouebiť illa pars, ut mouebatur A non graue, & sic pluribus verbis tandem deducit æque velociter graue, & non graue moueri. Et intellige versus sursum, vt diximus in textu. Addit Auerroes, ꝙ etiam per eadē deduci poterit graue velocius ferri non graui per diuisionē semper ipsius partis in partē in infinitū, vt patet intelligenti. Vbi patet trāslationes has Auerrois esse diminutas, quia deficit deductio secundæ consequentiæ, uidelicet, ꝙ si moueret violenter, tunc motus esset infinitus. Hæc enim deductio, ut uides, deest.

Secunda.

B

Cum autem natura quidē id sit principiū motus, quod est in ipso, potentia aūt id q̄d est in alio, vt aliud est, atque motus, alius quidē sit secūdū naturā, alius autē violentus oīs, eū quidē qui secūdū naturā est, vt eū quo lapis deorsum fertur, velociorē faciet id quod est secundum potentiam. Eum autem, qui est præter naturam, omnino secundum ipsam, faciet.

F

Fertur uerbū additū est.
Faciet uerbū additū est.

Ostensurus quo nam modo motus naturalis & motus violentus fiant. Primo colligit differentiam eorum. Et differentia est, ꝙ motus naturalis potest misceri violēto, Sed violentus non potest misceri naturali, ut exēplo patet. Nam motus lapidis sursum non potest esse nisi violētus, motus vero lapidis deorsum est naturalis quidē, quia a principio, quod est in ipso, pōt uero misceri violēto, quatenus potentia quæ est extra, potest uelociorem eum facere impellendo in lapidem. Volens igiť concludere hanc differētiam sumit duo in antecedente. Primum, uidelicet quid sit natura, quæ est principium motus naturalis, & inquit. Cum autem natura quidē id sit pr.cipium motus, quod est in ipso. s. quod mouetur. Potentia autem sup. q̄ violenter mouet id q̄d est in alio, vt aliud est. Hoc est primum. Secundo sumit diuisionem motus, & inquit. Atque motus omnis, alius quidē sit ſm naturam, alius aūt violentus. Ex his duobus īfert drīam, & inquit. Eum quidem, qui ſm naturā est, ut eū quo lapis deorsum fertur, faciet velociorem id quod est ſm potentiam, & sic pōt naturalis misceri violento, q̄a potest naturalis fieri velocior ab eo q̄d est per uim atq; potentiam. Eum āt, qui est ꝑter naturā, oīno mouens, sup. uiolenter faciet ſm ipsam potentiam nullo mō miscendo illi aliquid naturalitatis. Quo uero ad uerba attinet, Arist. primo definit naturā & potentiā, quia natura est principium motus naturalis, & potentia est principium motus violenti, & ita quasi per hoc vult habere differentiam motus naturalis & uiolenti a priori. Secundo accipit diuisionem motus naturalis & uiolenti, vt habeat ea inter quæ vult drīam ponere. Propterea, dixit potentiam esse principium motus violenti in alio ad drīam naturæ, quę est in eo quod mouetur. Sed q̄a pōt aliq̄n potentia efficere motū in subiecto in quo est per accidens, dixit ut aliud q.d. quia pōt agere motū in eo in quo est, sed non quatenus est idem, sed quatenus est aliud. Sed de his in. 2. Phy. Auer. aūt in p̄nti cōmē. textum eodē mō exponit, & vult ꝙ Arist. declarat quo mō motus uiolētus & motus naturalis fiāt. Et præcipue quo modo fit motus uiolentus. Nā de hoc est q̄ō quo modo fiat, uidemus n. motū uiolentū remanere cessante actione motoris, quod non deberet esse. Nā motus nō est, nisi sit mouens, ut igitur declaret q̄uo motus uiolentus fiat, primo dedit drīam inter motū n̄ale & uiolētū. Hæc Auer. quo ad textus introductionē. Vlterius notat Auer. drīam inter uiolentum & naturalē hoc mō: ꝙ violentus motus est simplex, hoc est nullo mō cōpositus, sed vno tm̄ mō. Naturalis uero est duplex, q̄a alius naturalis simplex nihil habēs præternaturalitatis. Alius cōpositus. s. habens nō nihil ꝑternaturalitatis, vt de motu

Expositio.

G

Declaratio uerborum.

H

Auer.c.28.

tu lapidis deorsum, qui fit a pellente. Ait tamen Auer. motum hunc non esse ꝓprie compositum, sed qua compositum. Quia quatenus est ab aptitudine passi est naturalis, quatenus vero a potentia pellente est velocior ꝙ esset ex aptitudine passi est violentus.

Faciet u er bũ supple tum. Potẽtiã ver bũ additũ. Vim uer. bũ supple tum.

Ad vtrũque vero vtitur aere ipso, vt instr̃o, ẽ.n. hic aptus & leuis esse, & grauis; lationẽ igitur eam, quę sursum est, faciet quatenus leuis, cũ pulsus fuerit, principiumque sumpserit a potentia ipsa; eam autem, quæ deorsum est, rursus faciet quatenus grauis, potentia.n. quasi vim quidem impressam tradit vtrique, quapropter & non sequente eo quod mouit, fertur id quod pręter naturam est motum. Si.n. non tale quid corpus esset, violentus motus sane non esset.

Expositio. Cum posuit differentiam inter motum naturalem & violentum, nunc ostendit quo modo aer, uel aqua deseruit vtrique motui, & primo quo modo deseruit motui violento. Et inquit Ad vtrunque vero sup. potẽtia mouens violenter vtitur aere ipso, ut instrumento.

Auer. c. 28 Circa hæc Auer. facit primo hanc consequentiam, videlicet, si motus violentus esset a motore extrinseco tantũ simplex, ut motus lapidis sursum, mox lapis quiesceret, cum proiiceretur a manu ꝓiicientis. Et intendit ꝙ si esset tantũ simplex nihil habens naturalis, mox cessante manu ipse cessaret deduco; quia a nullo conseruaretur in esse. Et ideo vult declarare, ꝙ habet aliquid naturalis saltem ex parte medii, uidelicet aeris, qui pulsus quasi naturaliter mouetur sursum & deorsum. Secundo exponit Auer. per vtrunque, naturalem & uiolentum, quæ expositio vera est, sed non ad propositum. Sed p vtrũq; intelligit sursum & deorsum. Cuius signũ est, quia subdit, est.n. hic.s. aer aptus & leuis esse, & grauis Propterea infert lationem, igitur eã, quæ sursum est, faciet quatenus leuis, cum pulsus fuerit, sup a proiiciẽte, principiũq; sumpserit a potentia ipsa violenter mouentẽ. Eam autẽ sup. lationem, quæ deorsum est, rursus faciet quatenus grauis quia potentia violenter mouens, sup. quasi vim impressam tradit utrique, uidelicet lapidi, & aeri. Ecce quod per utrũq; intelligit motum sursum, & deorsum. Ex hoc soluit cauillum eorum, qui negarunt motũ uiolentum, dixerunt.n. quidam nullum esse motũ, nisi naturalem, quia si esset motus uiolentus, mox cessaret, cessante ui impellente. Respondet Aristo & inquit Quapropter & non sequente eo quod mouit, uidelicet, manu, uel baculo, uel alio id genus, fertur id quod præter naturam est motum. Et causa est, quia uirtus remanet in aere ipso impressa. Signum affert, quia si non esset tale quid corpus i. quale est aer uiolentus, motus sane non esset. Et sic põt motus uiolentus manere cessante motore uiolentante, quia aer remanet in quo est uis illius impressa.

Questio. Sed quæres, utrũ motor uiolentãs imprimat utriq;, uidelicet aeri, & lapidi uirtutẽ, qua aer mouetur & mouet lapidem, et lapidi etiam qua mouetur, an uim solum

Pria solu. præbeat aeri qua mouet lapidem. Hæc quæstio non est leuis & debet uideri in octauo physi. quidã rñdẽt ꝙ motor non imprimit lapidi uirtutes, qua mouetur. Primo, quia motus uiolentus esset a principio intrinseco, quod esset contra rationem motus uiolenti. Secundo sequeretur ꝙ lapis hoc ipso, ꝙ moueretur ui localiter, alteraretur, quod est contra sensum. Tenent igitur ꝙ motor uiolẽtans lapidi imprimit solum motum, quod quidem fit, dum tangit ipsum, aer uero susceptibilior est talis impressionis. Primo, quia tenuior est. Secundo, qa est & leuis & grauis, & sic potest tenere uim motoris, q sursum, & qui deorsum mouet, aer igitur conseruans uim mouet lapidem mouendo aerem sibi proximum, qui ulterius mouet alium tandiu quandiu durat impressio motoris. Ego uero credere ꝙ tam lapidi ꝙ aeri ꝓ potentia mouens imprimit uim, qua mouetur, & qua aer mouet lapidem. Est tamen hæc differentia, ꝙ uis illa in lapide parum durat, quia cõtra naturam eius omnino est. In aere uero potest diu durare fm maiorem uel minorẽ impressionem agentis, quia ipse est tam leuis ꝙ grauis. Nec rationes cogunt. Ad primam dico, ꝙ licet esset a principio intrinseco per accidens, non tamen substantiali, quia illa uis non est forma substantialis, sed mere accidens. Ad secundam etiam potest dici, quod bene lapis alteraretur, sed non alteratione per qualitates primas, lapis.n. qui sursum fertur a proiiciẽte recipit leuitatẽ quãdam accidentalem, qua sursum fertur, non tamen p qualitates primas illam recipit, uerũ de his in 8. Lib. dictũ est.

Et ad eum etiam, qui est secundum naturam vniuscuiusque promouet eodem modo. Quod quidem igitur omne corpus sit aut leue, aut graue, & quo modo motus pręter naturam se habeant, ex his perspicuum est. Corpus u. rbũ additum.

Expositio. Nunc quo modo naturali motui deseruiat aer, ostendit Et inquit Et ad eum etiam motum, qui est secũdum naturam cuiusque aer, sup. ipse promouet eodẽ modo, quia sua leuitate promouet ad motum sursum, sua autẽ grauitate ad motum deorsum. Postmodum epilogãdo concludit perspicuum esse ex prædictis, omne corpus esse aut leue, aut graue, & esse etiam manifestum quo mõ motus præter naturã se habeant, hoc est quomodo comperant corporibus naturalibus, grauibus, & leuibus.

Auer. c. 28 Auerroes autem digreditur in hoc commẽto parte illa, & quærendum est hoc. Verum disgressionem cõplet post expositionem textus. Quaritigitur, utrum aer sit motui naturali ac uiolento necessarius, uel ꝓpter bene esse. Deinde sequitur. Existimatum est.n ubi ponit opinionem aliquorum, ut Auempaces & aliorum, qui uoluerunt aerem ad motum, tam naturalem ꝙ uiolentum non esse simpliciter necessarium, sed tantum propter bene esse, quia arbitrati sunt naturale corpus posse naturaliter, & uiolenter moueri sine aere, & ita dixerunt aerem esse quasi iuuantem hos motus, non autem quasi necessarium. Nam utens aliquo instrumento in mouendo dupliciter utitur, aut.s propter melius, hoc est propter facilius, aut propter necessitatem.s. quia non põt mouere sine illo. Ad propositum igitur isti uoluerunt aerem esse instrumentum quo utitur uirtus motiua, non quidem propter necessitatem, quia sine eo fieri põt motus, sed ꝓpter melius, quia per ipsum facilius fit motus. Deinde sequitur Et iste est locus perscrutationis. Vbi refellit hãc positionem, & ait esse locum perscrutationis, & non sic leuiter pertranseundum, ideo arguit contra, probãs medium eẽ simpliciter necessarium utrique motui. Primo, quia motus fieri non potest per uacuum, nec per plenũ durum non diuisibile ab ipso mobili, igitur est necesse, ut fiat per corpus, quod habet dispõnẽ aeris, uel aque.s. molle, facile cedens, ac diuisibile. Hoc supposito arguit. Motus aeris est necessarius quatenus ab ipso mobili aer ipse diuiditur, igitur aer non est adiuuans eum tantum, immo diuisio aeris erit cõditio necessaria in esse motus. Deinde sequitur. Inquantum.n. ubi quasi soluit qõnem breuibus, & uult ꝙ aer potest dupliciter cõsiderari, uno modo, ut mouetur ab eo quod in ipso mouetur naturaliter, uel uiolenter. Et hoc pacto concurrit ad utrunque motum propter bene esse, & potest uterque motus isto modo esse sine aere, alio pacto potest considerari aer ut est motus, idest diuisus post quietem i. ut diuisibilis, & facile cædens, & sic est simpliciter necessarius. Vltimo se excusat remittens cõplemẽtũ disgressionis post expõnẽ textus, parte illa. Sed cum demonstratũ fuerit Ego uero antequam ueniam ad partem hanc, uolo colligere quæ Auer. dicit exponendo uerba Aristo. quæ licet ꝓ maiori parte nõ sint ad textũ, tamẽ sunt utilia. Primum igitur

quod colligo est solutio dubii, uidelicet, quo modo potest aer existens vnius naturæ duobus motibus contrariis conferre. Respondet, ꝙ licet isti duo motus sint contrarii, quia vnus vergit sursum, alter deorsum, tamen iuuat eos, quoniam in aere existit grauitas et leuitas, adiuuat.n. graue, ut deorsum moueatur aer ipse sua grauitate, & leue sua leuitate. Secundum quod colligo est, quo modo fit motus violentus in proiectione lapidis, & vult ꝙ lapis dũ proiicitur a manu mouetur sursum, & mouet aerem, qui motus defert lapidem sursum. Vñ vult, ꝙ lapis per suam lapideitatem.i. per suam formam substantialem mouet aerem, quaten⁹ mouetur a manu. Et aer motus a lapide retinet illum motum postꝙ separabitur a proiiciente, retinet enim illum motum propter leuitatem quam habet, & expellitur a lapide, & expellit ipsum. Nam lapis in motu hoc habet quasi duos motores, alterum uidelicet intrinsecum, uidelicet naturã.s. quæ est eius forma, & extrinsecum, uidelicet manum. Imaginatur igitur Auer. ꝙ uiolentus motus, qui dicitur proiectio fit hoc pacto, ꝙ lapis in pricipio mouetur a manu, & postꝙ motus est rõne suæ materiæ, mouet aerem p eius formam, quæ est lapideitas, aer uero, cum sit sua natura leuis, continuat motum sursum mouẽdo lapidẽ, & ita proiectio fit ex hoc ꝙ lapis mouet aerem, & aer motus mouet lapidem. Tertio colligitur, ꝙ motus lapidis sursum est mistus ex naturali, & uiolento, nam ratione aeris est naturalis, qui sua leuitate sursum fertur, ratione suę grauitatis est uiolentus. Quarto colligitur, ꝙ cum Aristo. dicit aerem esse medium inter extrema, intelligit per medium ẽm locũ, non aũt ẽm formã, non enim aer habet formã mediam inter graue & leue, sed bene est in loco medio inter extrema. Vel aliter ait, ꝙ aer non est uere medius inter extrema, sed similis medio quatenus est grauis & leuis in respectu, & sic dici põt medius ẽm locum ꝓprie, & potest dici medius ẽm formam per quandam similitudinem. Vltimo colligitur ꝙ dupliciter potest litera exponi, quæ dicit, si non esset aer, non esset motus violentus. Vno modo, ꝙ si nõ eẽt aer, non esset motus uiolentus oĩno, & hæc est expõ uera. Alio modo, ꝙ si non esset aer, non esset motus violentus ita facile, nec ita bene. Deinde sequitur illa pars. Sed cum demonstratum fuerit. Vbi perficit disgressionem. Et primo declarat quo modo aer cõcurrit ad motum violentum. Et declarat primo, ꝙ debet quiescere & moueri, quiescere quidem, quia declaratum est ꝙ locus est necessarius motui, nã locus ad quem necessarius est, ut terminus, locus per quem necessarius est, ut uia. Item declaratum est, ꝙ locus ad quem est terminus, & vltimum corporis continentis. Præterea, etiam declaratum est, ꝙ locus, qui est terminus continẽs, est quiescẽs apud motum. Ex his declaratum erit locum atque aerẽ ipsum debere quiescere, & tota causa est, quia est locus. Moueri uero aer debet, quia est locus per quẽ, igitur aer debet quiescere & moueri in motu grauium & leuium. Fieri aũt non potest, ꝙ quiescat & moueatur, nisi patiatẽ diuisionẽ a corpore quod mouetur in eo, sic ꝙ pars circũscribens corpus motum moueatur, & pars continens illam partem quiescat. Per hæc vult habere aerem necessario concurrere, quatenus diuisibile quid facile cedens, necnon ut mediũ. Deinde ostendit, ꝙ concurrit propter bene esse ac propter melius, & ait motũ uiolentum fieri facilius ac melius, per hoc ꝙ aer est grauis & leuis. Et propterea concludit ambo, ꝙ uidelicet aer est necessarius, & est utilis. necessarius quidem, ut est corpus continens passiuum ac diuisibile, utile uero ut aer est corpus graue, aut leue facilitans hunc motum, & sic patet, quo aer concurrit ad motum uiolẽtum. Deinde sequitur. Auer. autem. Vbi ostendit, ꝙ est necessarius ad motum naturalẽ, & utilis, necessarius, vt corpus passiuum & diuisibile, utilis uero, ut grauis & leuis. Deinde sequitur illa pars cõmenti. Et vr̃ etiã. Vbi Auer. quasi de nouo disputat, vtrum aer sit necessarius motui elementorum, an propter bene esse. Et inquit, & uidetẽ etiã ipsum eẽ necessarium mõ ꝓprio motui naturali, & in hoc est difficultas. Hæc est igitur quæstio. Accipit igitur primo ꝙ elementa non mouentur per se, ut animal mouetur a se, cum moueantur a generante. Modus autem est, ꝙ cum generans dat elemento formã, dat sibi oĩa accidentia, q̃ formã illã consequũtur, ut locũ qualitates & motũ, nisi aliquid impediat. Verbi gratia, cũ elementum est ignis statim in prima eius parte in qua igneitas est ab igne generante sunt oĩa accidentia in igne, ut ignis est, quorum vnum est motus sursum. Nam ut in parte genita est aliquid leuis, ita aliquid loci sursum, & alia ꝓpria ei. Secundo accepit ꝙ omnia hæc, & præcipue motus non inest elementis, nisi propter formã. cã aũt, quia non insunt hæc elemento, nisi mediante ipso genito elemento. Pars autem præcipua est forma, igitur motus & alia ꝓpria insunt mediante forma. Tertio concludit, ꝙ motus non est primo a motore extrinseco.s. generante, sed imediate est ab elementi forma. Concludit quarto, ꝙ motus naturalis elementi hẽt hoc ꝓpriũ, generante ipso cessante põt remanere modo non impediatur, quia remanet forma a qua est imediate. Vltimo concludit, ꝙ hoc pacto elementa assimilantur his, quæ mouentẽ per se, ut aĩalia, qa cessante motore extrinseco continuant motum. Ex his vult habere ꝙ generans non est imediatũ mouens, sed forma. Deinde seq̃tur illa pars. Et quia motor, vbi vult declarare, quõ motor & res mota distinguantur in elementis, & accepit ꝙ in his quæ mouentur a se perfectiue, & initiatiue, ut aĩalia sunt, motor & res mota distinguũtur essentialiter. Nã motor est aĩa, & res mota est corpus. Secundo accepit, ꝙ in elementis motor & res mota, idem est ẽm spẽm, hoc est ẽm spẽm subiecti, sed differunt ẽm modũ, hoc est rõne. Sic igiẽ vult, ꝙ in elementis motor & res mota idem sunt subiecto, & differunt ratione. Differunt quidem rõne, quia lapis mouet se, ut est actu grauis, & mouetur, ut hẽt materiã, qua est potentia deorsum mobilis. Huius rei causam affert ex eo, quia lapis cõponiẽ ex materia & forma. Sũt aũt idẽ subiecto mouens & motũ, qa forma mouet, & ipsa mouetur, mouet quidem vt forma, mouetur vt in mã, quia lapis uel eius forma non est potentia ad inferi⁹ nisi ut est in materia. Ex his infert primo, ꝙ lapis non mouet se per se, ut animal, quod inchoatiue & perfectiue mouetur a se. Secundo infert ꝙ lapis eget motore extrinseco, ut generante, a quo inchoatiue mouetur. Vel remouente ꝓhibens. Tertio infert, ꝙ lapis non numeratur inter ea quæ mouentur ab extrinseco tm̃. qa tunc eius motus esset uiolentus. Et sic concludit ꝙ lapis licet moueatur ab extrinseco aliquo modo, & ab intrinseco aliquo etiã modo, tñ sine medio non mouetẽ. Deinde sequitur. Et hoc est quod, ubi remouet opionẽ Platonis, Plato.n. ex hoc ꝙ in lapide uidit motorem & rẽ motã idẽ esse, uoluit in primo motore, & oĩbus idẽ eẽ motorẽ & rem motã, & ita conclusit primũ motorẽ mouere se p se ac essentialiter. Rñdet Auer. ꝙ non est simile, nam in lapide licet idẽ sit motor & res mota subiecto, differunt rõne, ut in prima demrõne septimi lib. phy. demõstratũ est. Hoc aũt in primo motore esse nõ põt, qa non põt distinctio rõnis hr̃e fundamentũ, fundamẽtũ.n. distinctionis rõnis inter motorem & rẽ motã in elemẽtis est: qa motor est in mã, at prim⁹ motor nullo pacto est in materia. Ideo in eo non põt ꝉ distinctio fundamẽtalr̃ repiri: nisi forte ficte. Deinde seq̃. Et qa lapis sicut vbi accepit ꝙ lapis mouetẽ a se q̃si p accñs: et nõ p se. Probatẽ q̃a motor & res mota nõ sunt distĩcta actu: & ita seq̃tur ꝙ lapis mouetẽ a pricipio qđ ẽ in ipso: uidelicet forma ac cidẽtalr̃: qa nõ hẽt eẽ motus nisi ab illo principio: qa nõ mouetẽ lapis nisi ut ẽ potẽtia deorsum: quare forma mouet ut ẽ grauis. Ideo cõcludẽdo ait: ꝙ si lapis mouet ut ẽ grauis, & mouetẽ ut ẽ grauis: tũc motor & res mota erit idẽ eẽntialr̃, qđ ẽ ĩpole: quare patet lapidẽ nõ eẽ eẽntialr̃ motorem & motum, sed solum mouere se per accidẽs.

Deinde

Deinde sequitur. Et cum ita sit. Accepit etiam nunc ꝙ lapis non mouet se nisi mouendo aerem, in quo est. Nã omne ꝙ mouet se per accidẽs, nõ mouet se, nisi quia mouet aliqd p se ad cuius motũ mouet, quare lapis non mouet se nisi mouendo aerem, ad cuius motum mouetur, ut de homine in naui, qui mouet nauim, & se ad motum illius. Deinde sequitur. Et cũ ita sit, aer igitur. His suppositis & bene declaratis soluit qõnem, v3 quo modo aer concurrit ad motũ grauium & leuium, et vult ꝙ aer, uel aqua nõ modo confert motui naturali, sed est necessarius confert quidem quatenus est grauis & leuis, est autem necessarius, quatenus graue uel leue non mouetur se per se, sed per accidens mouendo aerem, ad cuius motum mouetur, per formã enim eius mouet aerem, & per materiã mouetur ab aere moto. Hæc Auerroes de disgressione.

Quæ Expositor.

Obiicit huic determinationi Expositor, primo, quia forma nõ est immediatum principiũ motus in grauibus uel leuibus ut agens motum, sed ut quo mouens mouet. uelut color est principium uisionis, quo aliquid uidetur. Secundo, quia octauo physicorum Aristo. ait, ꝙ grauia & leuia non mouent seipsã, & propterea concludit illa habere principium patiendi, & non agendi motum. Secundo principaliter arguit, ꝙ nõ requiritur alia resistentia extrinseca, ꝙ illa quę est inter genitum & generãs, & sic non requiritur aer, vt medium resistens, quia resistẽtia intrinseca sufficit. Videtur autem hæc sententia uerbis Aristo. conuenire nam, de motu uiolento loquẽs ait. s. n. non quid tale corpus esset, uiolentus motus sane nõ esset, de naturali autem inquit. Et ad eum etiam qui est ſm naturam cuiusq; promouet eodẽ modo et non dixit esse necessarium, sed promouere. Ex his Expositor tenet in motu uiolento esse necessarium aerem, in naturali autem motu concurrere ad bene esse. Sed qm̃ hæ materiæ satis in libris physicorũ sunt disputatæ, ne libros repetitionibus impleamus, tantum defendimus Auerroem.

Defensio Auer.

Ad primam Auerroes concedit assumptum, nam totũ est quod mouet, & totum est quod mouetur, verum ratione formæ totũ mouet & ratione materiæ totũ mouetur. Vel dici potest ꝙ totum est qđ mouet ratione formæ ut forma & totum est quod mouetur ratione formæ, nõ quidẽ ut forma, sed vt in materia. Ad secundam cõcedo ꝙ grauia & leuia non mouent se per se ut animal mouet se inchoatiue & perfectiuæ, sed mouentur a se per accidens, ut dictum est mouendo medium, & ꝓpterea habent principium patiendi motum ab alio. s. generante. Ad secundum principale patuit sol' quarto physicorum cõmẽ. 71. Vbi Auerroes declarauit resistentiam non esse nisi ratione medii, & ita uult nullam esse resistentiam intrinsecam. Ad vltimam patet solutio, ait enim in motu naturali medium promouere eodem modo, ut in uiolento, si igitur dicit eodem modo, igitur est necessarium ut in motu uiolento. Hæc itaque dixi cursim, quia in libris physicorum copiose diximus.

Quod autem neque omnium, neque nullius simpliciter sit generatio ex dictis perspicuum est. Impossibile .n. est uniuersi corporis generationem esse, si non & uacuum quid separatum esse possit, quo enim in loco id qđ generatur erit, cum fuerit genitum, in hoc prius uacuũ esse, si nullum sit corpus, necesse est.

Vniuersi Omnis Cum si

Expositio.

Hactenus de motu locali, quomodo corporibus naturalibus cõpetit, satis explicauit, nunc de generatione proponit duas contrarias esse simul falsas, uidelicet omnium est generatio, nullorũ est generatio, ambæ enĩ falsæ sunt hæ. Et hoc inquit. Quod autẽ neq; omnium, neq; nullius simpliciter sit generatio ex dictis hæc cõtra Platonem, et contra Democritum patet. Sed quia imperfecte declaratum est, declarat iterum. Et primo, ꝙ nõ omnium sit generatio declarat ex hoc, quia mundus nõ potest generari

A quia si mundus simpliciter generaretur, esset uacuũ præcedens deducit, quia si nullum præcessit corpus ante generationẽ mundi, nõ præcessit plenũ, & precessit aliquod corpus de cuius corruptione fit mundus, & nõ in pleno, igitur præcessit in vacuo, quare si mundus generaretur oportet esse vacuum separatũ. Vnde inquit. Impossibile enim est vniuersi corporis generationem esse, & per uniuersum corpus intelligit mundum ipsum dico impossibile esse mundum fieri, si non et vacuum quid separatũ esse possit, deducit & inquit. Quo enim in loco id quod generatur erit, cum fuerit genitum, in hoc uacuum prius esse, si nullum sit corpus, necesse est, & tale uacuum est, uidelicet spatium actu carens corpore potens tamen ipsum habere. est igitur ratio Aristo. breuis, si mundus generaret, prius fuisset uacuum separatum. Dixit autẽ separatum, quia nonnulli bene concesserunt uacuum imbibitum corporibus. Democritici enim dixerunt corpora componi ex uacuo & pleno, nemo tamen concessit uacuum separatum, ideo hoc impossibile est apud omnes Philosophos.

B Quo uero ad uerba attinet. Vniuersi corporis, græce est ἁπάντος σώματος latine uero omnis corporis, uerũ ipm omnis nõ distributiue, sed integraliter tenetur, quia pro ipso toto mundo intelligitur.

Quare Sed ἀλλ'

Aliud quidem enim ex alio fieri corpus possibile est uelut ex aere ignem. Sed omnino ex nulla alia præcedẽte magnitudine impossibile est. Maxime quidẽ enim ex quodam corpore potẽtia existente actu corpus fit. Quare si id quod est potentia corpus, nullum aliud actu corpus sit prius, uacuum erit separatum.

Expositio.

Remouet cauillũ quendã. nam uidemus unũquodque corporum generari nullo vacuo existente, uelut ex aere fieri ignem nullo uacuo existente, igitur non est verum, ꝙ si uniuersum generetur, uacuum presit. Respondet, & inquit. Aliud quidẽ enim ex alio fieri corpus possibile C est, uelut ex aere ignẽ, sed omnino ex nulla alia pręcedente magnitudine impossibile est. Est igitur solutio, ꝙ secus est de particularibus corporibus, & de ipso uniuerso. Nã de particularibus corporibus potest unũ corpus fieri ex alio non præcedente uacuo, de uniuerso autem fieri non põt, nisi uacuum præsit. Huius differentiæ causam assignat, & accipit uelut quandã suppositionẽ omne corpus actu fieri ex quodã corpore potentia. Vnde inquit. Maxime quidem enim ex quodã corpore potentia existẽte actu corpus fit. Hæc est suppositio, quam nõ aliter declarat, quia in libris physicorũ satis eã declarauit, illic enim declaratum est: omne quod actu fit, fieri ex ente in potentia, hac suppositione existente cõpleatur ratio hoc pacto, corpus actu fit ex corpore existẽte in potẽtia, uniuersum quod fit, est actu corpus, igitur fit ex corpore existente in potentia. Quæro igitur de illo corpore existẽte in potentia ex quo fit, uel est actu corpus, ut ignis, uel aer, uel id genus, uel est omnino potestate & nullo modo actu, nõ D est actu ignis uel aer & id genus, quia tunc uniuersum nõ fieret penitus, igitur est corpus mere in potentia, tale aũt est uacuum, est enim uacuum spatium, quod nullum corpus est, sed potest omne recipere, & ideo Arist. breuibus inquit. Quare si id quod est potentia corpus, ex quo uniuersum fit, nullum aliud actu corpus sit prius, ut nec aer, nec ignis, nec id genus, aliquod uacuum erit separatum, ex quo uidelicet ipse mundus oritur, & sic patet quomodo secus est de generatione corporum particulariũ, & de generatione uniuersi, nam ad generationem uniuersi sequitur uacuum precessisse, ad generationem uero particularium corporum non sequitur uacuum prefuisse.

Auerroes uero textum hunc introducit aliter, uult. n. ꝙ Arist. pertractet opiniones antiquorũ de generatione, quæ sunt duæ, ut in principio huius libri dixit, prima, ꝙ omnia sunt generabilia Secunda, ꝙ nullum ens est gene- Auer. c. 29.

rabile, quæ opiniones sunt contrariæ, vult igit̃ Auerro. ꝙ Arist. nunc perscrutetur has opiniones, nam sensui patet nõ omnia esse generabilia. Ideo de generatione quęrit, vtrum generatio existat in omnibus, an in aliquibus sic, & in aliquibus non. Addit tamen Auerroes, ꝙ illa diuisio ꝑ contraria non est dubitabilis, quia sensibus patet non omnia esse generabilia, sed quærendum est vtrũ omnia sint generabilia, aut non omnia, sed vel quædam sic, & quædam non. Probat igit̃ Arist. ſm expõnẽ Auer. non omnia esse generabilia, & supponit primo, ꝙ omne quod generatur est in loco, quia omne quod gñatur est corpus naturale, & ita in loco. Ex hoc arguit si igĩ mundus totus fuit generatus, aut primũ corpus, necesse est ex suppositione habere locum priorẽ natura, aut tempore ĩ quo generaretur. Vlterius locus est aut vacuum, aut vltimum corporis continentis: vacuum quidem ſm existimationem antiquorum, vltimum, vero continentis, ſm veritatem. Si mundus generatur, non potuit ante ipsum esse vltimum alicuius corporis, quia ante ipsum non erat aliquod corpus: & erat in loco, in quo generabatur ꝑ suppositionem, igitur ante mundi generationẽ fuit vacuum separatum. dicit Auer. ꝙ Aristot. tacuit destruere consequens, quia vacuum esse, patuit esse de impossibilibus, & ait sequit̃ esse impossibile vt primum corpus sit genitum ex non corpore, & ꝑ consequẽs patet fieri nõ posse vt corpus sit genitum ſm totum simpliciter, ita vt nullum corpus sit omnino ante eius generationem, & tota causa est, quia daretur vacuum separatum. Deinde sequitur illa pars cõmenti. Et quasi intẽdebat. Vbi Auer. resumit vim rationis Aristot. & ait ꝙ si corpus ita fiat, vt nullum penitus præsit corpus, necesse erit aut vt fiat ex non corpore simpliciter, qđ nec actu nec potentia corpus sit, aut fiat ex aliquo corpore quidem potentia, actu autẽ nõ corpore, primum est impossibile, vt supponit, quare sequit̃ corpus fieri ex non corpore actu sed potentia corpore, & si ita est sequitur vacuum esse, nam vacuũ esse corpus in potentia, quod actu est separatum à forma, & accidentibus formæ, & tale est dimẽsio abstracta, in qua est corpus genitum, & hoc dicitur vacuũ. Addit ꝙ vacuum esse sequitur ad eos qui dicunt corpus simpliciter fieri vel dicentibus primum corpus fieri, nõ aũt ad eos qui dicunt quodam corpus fieri quodã corpore, vt est opinio Aristot.

Deinde sequitur illa pars. Et ideo videmus. Vbi ponit differentiam inter loquentes suæ legis, & antiquos Philosophos, licet vtrorũq; opinio redeat in idem. Nã loquentes suæ legis dixerunt mundũ esse genitum ex nõ corpore simpliciter, videlicet quod nec actu nec potẽtia corpus est, & ita quasi ex nihilo, & ita dicunt vacuum pręcessisse. Antiqui vero dicunt factum esse mundũ ex nõ corpore actu, sed potentia corpore, quia voluerunt actionẽ agentis fundari in ente, quia agẽs non operatur in nõ ente, sed in ente potẽtia, ꝓpterea etiam antiqui posuerũt aliquod quantum separatum a forma & accidentibus formæ, qđ vocant vacuum. Ecce quomodo differunt, sed redeunt in idem, quia vtraq; opinio concedit vacuum. Deinde sequit̃ illa pars. Et hoc quod dixit. Vbi quadã verba Aris. animaduertens dupliciter illa exponit, verba. n. eius vt in translationibus eius reperiuntur sunt, Sed corpus quod est in potentia, si nõ fuerit illic aliud corpus in actu, inuenietur illic locus vacuus separatus a corpore. Hec sunt verba in suis translationibus. Vbi Auer ait ꝙ possunt intelligi si corpus quod est in potentia, non habuerit actu formam corpoream, tale corpus erit vacuum, quia est dimẽsio sine forma & accidẽtibus formæ, quod erit vacuum. Vel aliter si fit generatio corporis ex corpore in potẽtia, & non fuerit positum illic aliud corpus actu, sed solũ corpus quod est in potentia, tunc erit dadum vacuũ, ait hãc expositionem esse manifestiorẽ, quia nõ sequitur esse vacuũ ex eo quia ponit̃ corpus fieri ex ipso corpore in potentia, nam omnes cõcedunt hoc, sed ex eo quia ponitur corpus fieri ex corpore in potentia. et nullum est corpus actu preter illud corpus in potentia. Nam si præcessit cor- F pus in potentia, & nullum aliud fuit corpus actu: cũ omne quod fit, eget loco, sequitur esse vacuum ponendũ in quo genitum ponitur. Deinde sequitur illa pars. Impossibile autem quod contingit. Vbi remouet quendam errorem, nã aliqui dixerũt corpus esse abstractũ a. 10. prædicamentis. Contra obiicit Auer. quia hoc dato, tunc aliquid esset actu, & non esset actu, esset quidem actu, quia ponitur ens separatum a. 10. prędicamẽtis, quod nisi actu esset, non posset separatũ poni. Quod vero nõ esset actu, probat, quia ens in potentia esse non potest, nisi esset pars alicuius entis actu, hæc enim differentia est, vt dicit inter non esse, & esse in potentia, quia esse in potentia est pars entis actu, nõ esse vero nullius est pars, cum nihil sit. Ex his colligit intellectum primæ materiæ, prima enim materia nõ est actu seorsum, sed bene est in ente actu, quia illius pars nõ enim potest esse separata ab illo, verũ de illa se fecisse sermonem prolixiorem in primo physicorum asserit. Obiicit autẽ Simplicius hic contra Aristote. quia Aris. voluit nullum corpus fieri simpliciter, qa tunc esset vacuum. Contra ait, quia videmus ignẽ fieri ex nõ igne, igitur corpus ex non corpore, cuius oppositum ait Aris. Quæ sim.

Recte respondet Expositor, ꝙ Arist. bene concederet corpus fieri ex non corpore ſm indiuiduum, non autẽ secundum genus, ita vt dicatur corpus fieri ex non corpore simpliciter, ꝙ nullum omnino præsit corpus: nam re vera sequitur vacuum esse, vt deductum fuit. Sed vbi ponitur corpus secundũ indiuiduum fieri ex non corpore secundum indiuiduum, nõ sequitur vacuum esse, quia semper præest corpus secundũ genus. Præterea quæ Auerroes contra loquentes suæ legis induxit, nõ sunt contra fidem nostram, quia nos non dicimus mundum generari sed ex nihilo fieri, ideo non oportet concedere vacuũ, & propterea recte sentit Expositor, qui ait Aristotelem locutum esse de generatione, & non de creatione. Nam si mundus generaretur vera generatione, oportet procul dubio concedere vacuum ante mundũ, vt deductum est nos vero dicimus mundum ex nihilo fieri, ideo ante eum nihil nisi deus creans præfuit. Expositor quæ.

G *Reliquũ aũt est dicere quorũ corporũ generatio est, & quã ob causam est. Cũ igitur in oĩbus cognitio sit per prima, prima aũt eorũ quę sunt sint elementa, considerandũ est, quę sunt taliũ corporũ elementa, & cur sunt deinde post hęc quot, & qualia quędam sint.*

Nunc quæ sit corporum generatio ostẽdit, & pręmittit intentionem, & ordinem, & inquit. Reliquũ autem est dicere quorum corporum generatio est. hoc autem dicit quia nec omnium corporum nec nullorũ generatio est, sed aliquorum, ideo quærit quorũ sit generatio, & quam ob causam est sup. illorũ generatio, & (vt recte ait expositor) hæc consideratio inchoatur in hoc libro, & in libro de generatione perficitur. Deinde tangit ordinẽ, et inquit. Cum igitur in omnibus cognitio sit per prima, ex quibus definitiones & demonstrationes constant. Prima autem eorum quæ sunt, idest rerũ naturalium sint elementa, Quæ Qualia Expositio.
H intellige de intrinsecis principiis, quia finis & agens sunt priora, considerandum est, quæ sunt talium corporum elementa, scilicet generabilium, & qua ratione sunt elemẽta, deinde post hæc quot sint elementa, & qualia quædã sint. Hæc de intentione & ordine.

Hoc autem manifestum erit, si supposuerimus quęnam est ipsius elementi natura. Sit igitur id corporũ elementũ in quod cętera corpora diuiduntur, in quibus inest potentia, aut actu, hoc enim vtro modo se habet, dubitabile est, adhuc, ipsum autem est in diuersa specie indiuisibile, tale quid enim omnes ipsum elementum, et in omnibus dicere volunt. Id qb' uet bũt adiũt Se habet, e uerbũ ad ditum.

Expositio. Exequitur nunc de proposita intentione, & primo adhuc particularius proponit intentionẽ, & inquit. Hoc autem manifestum erit, si supposuerimus quęnam est ipsius elementi natura, & sic particularius proponit dicere quid sit natura seu definitio elementi, addit. Hoc aũt manifestũ erit, & reliqua, vt innuat propositam intentionem patere ex definitione elementi, & ideo eam vult proponere, deinde prosequit̃ definitionẽ elementi. Elementũ, quid. Vbi debes scire tria esse de ratione elemẽti, q̃d græci vocant στοιχεῖον, primũ, quod sit corpus, ad quod cætera corpora resoluuntur, per hoc enim quod est corpus, differt a materia & forma, quæ licet dicantur vniuersalia elementa in libro 1. cõditio. physicorũ tamen hic non habent rationẽ elemẽti, de quo loquimur. Per illud vero ꝙ ad ipsum cætera corpora re- li. 5. meta. soluuntur, differt a cæteris causis, nam non omnis causa dici potest elementum, sed solum, quæ compositionem Secunda. ingreditur. Secundum vero est, ꝙ elementũ insit in illis quorum est elementum actu uel potentia dixit autẽ actu vel potentia, quia nondum patet quo modo elementum insit corporibus mistis vtrum actu vel potentia, sed in libris de generatione patebit, nam si generatio vel corruptio fit per congregationem vel separationem, elementa actu sunt in mistis, si vero fit per mutationẽ substantiæ, elementa sunt potestate in mistis. Tertium autem est, ꝙ Tertia. elementum nõ diuidatur in alia differentia specie, omne enim corpus diuisibile est, verum quædã diuiduntur in corpora specie differentia, vt animal, quod diuiditur in membra specie differentia. Quædam autem diuidũtur in partes quæ non differunt specie, vt aer, ignis &c. elementũ itaq; nõ diuiditur in corpora differentia specie. Hæc tria tangit, & inquit. Sit igitur id corporum elementum, in quod cætera corpora diuiduntur, est igitur elementum de numero corporum id, in quod corpora diuiduntur, & sic habetur primum. Deinde tangit secundũ & inquit. In quibus inest potentia vel actu, & quia nondum patet quomodo elementum insit mistis, addit, hoc enim utro modo se habeat, dubitabile est adhuc, quia in libris de generatione declarabitur si elementum insit mistis potentia vel actu. Deinde tangit tertium, & inquit Ipsum autẽ est in diuersa ßm speciem indiuisibile, quia licet diuidatur in corpora, omnia illa in quę diuiditur, sunt eiusdem speciei. Hoc est tertium, ex quibus tribus cõstat definitio elemẽti.

Deinde probat hanc definitionẽ, & probatio est ex cõmuni vsu loquentium, quia hæc definitio est etiã ßm nomen, modo nominibus vtimur, vt plures, vt dicitur secũdo topicorum. Vnde inquit. Tale quid enim omnes ipsum elementum, & in omnibus dicere volunt. Sic igitur volunt dicere quid tale elementum omnes, & in omnibus, quia in corporeis locutionibus & in demonstrationibus, in quibus principia dicuntur elementa, quæ non resoluuntur in alia principia. Hæc de definitione elementi.

Auer.c. 31. Auerroes autem in illis verbis Hoc autem erit manifestum. Et reliqua, ait hunc processum esse a definitione rei ad suum accidens. & causam assignat, quia ratio elementi accidit corporibus simplicibus quæ sunt, ignis, aer, aqua & terra, & propterea processus est ab ipsa definitione elementi ad accidens corporũ, quod est esse elementũ. Secundo Auer notat ꝙ Arist indistincte loquit̃ de modo quo elementũ est in mistis, ait enim aut potentia aut actu propter differentes opiniones, vt diximus circa textum. Tertio notat Auer. ꝙ elemẽtum hic aliter accipitur ꝗ in libris physicorum, quia hic loquitur de elementis mistorum, illic vero de elementis simplicium et mistorum, quę sunt materia & forma. Et addit ꝙ materia et forma dicuntur elementa æquiuoce, quia quando compositum resoluitur ad ipsa, non remanet nisi materia, sed quando mista resoluuntur ad corpora simplicia, ipsa remanet. Hæc Auerro. hic.

Si igitur id, quod est dictum, est elementum, talia quædam corporum esse necesse est. Nam in carne qui- A *dem ac ligno cæterisque id genus inest ignis potentia atque terra, quippe cum hęc ex illis manifeste segregentur. In igne autem caro aut lignum non inest neque potentia neque actu, segregarentur enim iam. Similiter neq; si vnum quid solum sit tale, in illo est, neque enim si caro, aut os, aut quoduis cæterorum erit dicẽdum est continuo potentia inesse, sed præconsiderandum est qs nam sit modus generationis.*

Nunc ostendit quæ & quot sunt elementa, sed primo ex definitione data de elemento cõcludit esse quædã corpora, quæ sunt elementa, inquit. Si igitur id q̃d est dictũ, est elñtum, talia quædam corporũ esse necesse est, & hoc ostendit per hoc, quia sunt quædã corpora quibus competunt conditiones positæ in definitione elementi, et hoc inquit Nam in carne quidẽ, ac ligno, cæterisque id genus B inest ignis potẽtia atq; terra, quia hæc mista fiũt per quandam alterationem ex illis, & sic propter hanc conditionẽ quæ competit terræ & igni, habetur esse quædã corpora elemẽta, quę sunt ignis & terra, & cętera id genus. Probat aũt ita esse ex ipsa segregatione, & inquit. Quippe cũ hæc ex illis manifeste segregentur animal enim resoluitur in puluerem, & in quandã humorositatẽ, atq; in quosdã vapores, & etiam cætera mista eodẽ modo. Quo uero ad verba attinet, per segregationem nõ intelligit dissolutionem quantitatiuam, sed resolutionem, ut intelligẽti patet, quia segregatio fit eorum quæ sunt in actu cõiuncta, resolutio uero eorum quæ sunt potẽtia unum. Quod autem caro & os & cætera id genus nõ sint elementa illorũ ostendit, & inquit. In igne aũt caro aut lignum non inest neq; potentia neq; actu, cuius signum, affert dicens, segregarentur enim hæc ex igne, si sup. essent in illo, q̃d nullo modo apparet Nam licet caro uel lignum sit ex elementis nõ est ex illis per resolutionẽ, sed per mistionem eorũ alteratiuam, & quia nonnulli (ut Thales) posuerunt unũ C esse omnium elementũ, uidelicet aquam, addit similiter neq; si unum quid solum sit tale elementum omnium, ut Thales posuit, in illo uno est caro aut lignũ, ut dicetur in libro de generatione. Sed quia quispiã dicet ex elementis fieri lignum & carnẽ & cętera mista, & ita posset dici hęc mista esse in elementis. Respõdet, neq; enim si caro, aut os, aut quoduis cæterorum erit sup. ex elemẽtis, est dicendum propter hanc rationem continuo illa inesse potentia in igne & aliis elementis, sed est præconsiderandum, uidelicet in libro de generatione, quis nam sit modus generationis illorum mistorum ex elementis. Nam dicetur mista fieri ex elementis nõ per resolutionẽ, sed per mistionẽ. Patet igit̃ ex iis esse quædã corpora, quæ sunt elemẽta, et huius causa est, q̃a his cõpetit definitio data de elemento.

Auer. c. 33. Animaduertẽdum est ꝙ textus quos Auerroes habebat a com. 33 usq; ad. 38. parum aut nihil cõcordant ideo in dictis Auer. non est facienda uis quo ad uerba Aristo.

D Notat Auer. com. 33. in fine syllogismum quendam quo probat corpora similaria, ut caro, os, et eiusmodi nõ esse elemẽta, & est, corpora similaria dissoluuntur in alia elementa nõ dissoluuntur in alia, igitur corpora similaria non sunt elementa. Huius syllogismi prima propositio est minor, secunda uero est maior.

Anaxagoras autem contrario modo ipsi Empedocli de elementis dicit. Nam hic quidem ignem & terram cęteraque eiusdem seriei corporum elemẽta esse, ac omnia ex his constare dicit. Anaxagoras autẽ huius contrarium asserit, similaria enim, dico autem vt carnem & os, & cętera id genus, elementa esse ait, aerem autem & ignem horum, cæterorumq; seminũ omniũ

Asserit uerbũ additũ. Ait uerbũ additũ. Dicitur uerbũ additum. Putat uerbũ additũ.

multitudine quidem infinitas, magnitudine īdiuisibiles esse dicunt, est igitur eorum quæ dicunt primum, videlicet ꝙ primæ magnitudines sunt multitudine infinitæ, magnitudine vero indiuisibiles, hæc Democritus vocat atoma. Ponit ſm eorum, quæ dicunt, & inquit. Et neq; ex vna illarum magnitudinum dicunt multa fieri, neq; ex multis vnum, sed dicunt oīa gñari harum magnitudinum complexione amplexio neq;. Differt aūt amplexio ab ipsa complexione, quatenus amplecti est circū circa plecti complecti vero est simul plecti. Dixerūt igitur res fieri vtroque mō aggregatione magnitudinum, videlicet amplexione & complexione. Eorum ēt quę dicunt, tertium est quod ait, & hi nanque quodam mō numeros oīa quæ sunt, atque ex numeris faciūt. Sed qa hoc non apte dicunt, oñdit eos sic velle dicere, & inquit. Nam & si non dilucide hoc dicunt, hoc tñ dicere volūt. in eo.n. ꝙ dicunt physica fieri ex corporibus, vñr dicere non oīa fieri ex numeris, in eo aūt ꝙ ponunt corpora illa atoma quasi vnitates, velle vñr oīa fieri ex numeris. Deinde ponit quartum eorum quæ dicunt, & inquit. Et insuper cum figuris corpora differant, vt nunc suppo nit ad mentem illorum: figuræ vero corporum sunt infinitæ, infinita & ipsa simplicia corpora esse dicunt, & sic quartum est quod atoma corpora sunt infinita, qa corporum quæ fiunt ex atomis figuræ sunt infinitæ. Deinde addit quæ ꝑtermiserunt de elñtis, & quæ de illis dixerunt. & inquit Qualis aūt, & quæ est vnuscuiusque elñti figura, nihil definierūt, sed igni solum sphæram tribuerunt: aerem aūt & aquam & cætera, videlicet terrā, magnitudine, paruitateque diuisere, quia non differunt nisi ſm densum & rarum, quatenus ipsorum nā est vt oīum elñtorum quæ sunt corpora atoma semen, & sic terra, aer, & aqua, non differunt, quia conueniunt ī hoc ꝙ sunt semen oīum atomorum, & ita velle vr̄ atoma esse rerum principia, & tria illa elñta esse semē atomorū, dixit aūt &c. in numero plurali, quia licet ꝑter aerem & aquam sit sola terra (ſm eos) quæ sit pansperma atomorum, tñ loquitur si plura essent vltra terram. Hæc igitur breuiter sunt, quæ dixerunt de rerum nālium principiis Democ. & Leucip. Multa alia in libris de generatione dixit. Quæ aūt Auer. ait, in cōm. 36 & 37. non sunt ad propositum quia nec eius translationes concordant cum græcis verbis, ideo & nos dimisimus.

Quę Auer. Cōm. 36. & 37.

Error Peccatum Euenit, verbū additū. Dū liceret τ' ἐξὸν

Primum quidem igitur & ipsis idem error euenit non finita ipsa principia sumere, dum eadem omnia dicere liceret.

Expositio. Enarratis his quæ dixerunt Leucip. & Democr. nunc obiicit illis, ꝑ quia eis euenit ille idem error, qui aliis eueniebat, videlicet non finita ipsa principia sumere, est.n. error, pro quanto per principia finita æque bñ oīa saluari pñt, veluti per infinita, inquit. Primum quidem igitur & ipsis Democrito & Leucippo idem error euenit, qui accidit Anaxa. quem exponit dicens nō finita ipsa principia sumere, dum eadem omnia dicere & saluare ipsis liceret per finita, veluti per infinita, & æque bene, igitur frustra ponunt infinita, & hic est primus eodem error, qui accidit his veluti accidebat Anaxa.

Figurarum Corporum Elntorum.

Præterea si figurarum differentię non sunt infinitę, patet elementa infinita non fore.

Expositio. Secundo arguit ut prius, corporum. s. elñtorum sunt drīæ finitæ, & non infinitæ, igitur elementa sunt finita, antecedens patet, quia drīæ sunt sensibiles qualitates, ꝙ finitæ sunt. Quo vero ad uerba attinet, figurarum græce est σχημάτων, sed alibi legitur στοιχείων, hoc est elñtorū, alibi σωμάτων, hoc est corporum, et quouis mō legatur, per figuras intelligit spēs corporum, quæ si sint finitæ, elementa ipsa infinita esse non possunt, siue per corpora intelligat mista, siue simplicia.

Sub opinionem oīum. τ' ἐν δόξων

Præterea indiuisibilia corpora esse dicentes necesse est mathematicis scientiis aduersari. Compluraque eorum, quæ sub opinionem omnium cadunt, & eorum quę sensu uidētur, destruere, de quibus antea diximus in his, quę de tempore motuve sunt dicta.

Expō. Tertio obiicit, quia ponētes atoma corpora destruūt mathematicas. quatenus coguntur dicere cōtinuum cōponi ex indiuisibilibus, quod est contra mathematicas scīas. Destruunt ēt cōes opiniones naturalium, quæ sunt ꝙ res naturales generantur atque corrumpuntur. Nam datis atomis generatio & corruptio rerum naturalium tollitur, quas cōis oīum hoīum opinio tenet. Destruunt multa quæ cadūt sub sensum, ut alterationem, & augmentationem, quo vero mō hæc destruere ipsis accidat, inquit, de quibus antea diximus ī his quæ de tpe motuve sunt dicta, hoc est in libris physi. illic.n. exposuit ꝙ mō dicentibus atoma accidat hæc destruere. Hoc modo Auer. exposuit ultimam partem textus.

Simul aūt & contraria ipsos dicere sibiipsis necesse est. impossibile est.n. si elementa indiuisibilia sint, magnitudine paruitateque differre aerem, & aquam, & terram, non.n. possibile esset ex sese mutuo generari. Corpora nanque maxima si segregantur, semper deficient. At hoc pacto aquam & aerem & terram uicissim ex sese fieri asserunt.

Expō. Quarto obiicit, quia sibiipsis cōtradicunt. vbi debes scire ꝙ Democ. & Leucip. dixerunt aerem, & aquam, & terram: differre magnitudine: & paruitate atomorū elñtorum ex quibus ipsa sunt: quatenus elñta ex qbus terra est, sunt maiora elñtis ex quibus est aqua, & elñta ex quibus est aqua, sunt maiora elñtis ex quibus est aer & sic, vt dictum est, hæc tria differunt magnitudine & paruitate eorum elñtorum atomorum ex quibus sunt. Secundo, dixerunt aerem, & aquam, & terram, ex sese mutuo gñari: mō hæc duo aduersari vñr, cum ex secundo cōcesso sequatur oppositum primi. Nam si aqua fit ex terra ſm eos segregatione elñtorum atomorum ex quibus terra erat, aut illa elñta atoma terrę, ex quibus ipsa erat, pro gñone aquæ diminuētur, aut æque stabūt si diminuentur, tunc erunt diuisibilia, non.n. pōt indiuisibile diminui. Sin vero ęque stabunt elñta atoma ex quibus erat terra in generatione aquę, tūc elñta, ex quibus aqua est, erunt æqualia elñtis ex quibus erat terra, qm̄ illis non diminutis fit aqua, et sic elementa aquę & terrę erunt æque maxima, quare aqua & terra non differunt magnitudine & paruitate elemētorum ex quibus sunt. Ecce qūo ex secundo concesse sequitur oppositum primi. Inquit. Simul aūt & cōtraria ipsos dicere sibiipsis necesse est, & hoc deducit D. impossibile est.n. si elementa indiuisibilia sint, ex quibus supple sunt aer, aqua, & terra, magnitudine paruitateque differre aerem, & aq;, & terram. & oñdit ꝙ contradicant, & inquit. Non.n. possibile esset ex sese mutuo generari. Corpora nanque maxima, hoc est aliquanta & diuisibilia si segregentur ab aliquo pro generatione alterius corporis semper deficient: & diminuentur, mō hoc est impossibile: ex quo sunt atoma: ꝑpea subdit. at hoc pacto aquam: & aerem & terrā: uicissim ex sese fieri asserūt: quare sibi aduersantur: quatenus dicunt elementa ex quibus sunt terra: & aer: & aqua esse atoma: & ꝙ hæc ex sese mutuo fiāt: qa ut deductū est ex scdo concesso sequit̄ oppositū primi.

Auerro. Cōm. 39. Auer. aūt aliter textum exponit. Et primo narrat: quę ipsi uolunt: & inquit: ꝙ ipsi uolunt ꝙ terra non differt

ab aqua, nisi quia est composita ex partibus indiuisibilibus maioribus, quam sint partes indiuisibiles, ex quibus componitur aqua, simili modo aer differt ab aqua, partes n. ex quibus constat aqua, sunt maiores partibus indiuisibilibus, ex quibus constat aer. Secundo dicunt quõ aqua ex terra, & aer ex aqua fiat, & ait ꝙ qñ terra fit ex aqua, partes magnæ propriæ terræ exeunt ex aq̃, & remanent paruæ propriæ aquæ, & sic terra ex aqua, econtra fit, qñ ex terra fit aqua, exeunt n. partes paruæ ex terra, & congregantur in aquam, remanentque ptes magnæ. Obijcit igitur Arist. huic opinioni vt exponit Auer. & põt rõ sic reduci ad formã. Vel partes magnæ & paruæ ex quibus sunt elementa illa, sunt finitæ vel infinitæ, si infinitæ, erunt magnæ in terra infinitæ, et paruæ ẽt infinitæ. Similiter in aqua erunt vtræꝗ infinitæ, & ita sequitur ꝙ aqua & terra in nullo differũt, qm̃ in vtroq; paruæ & magnæ partes erunt æquales numero. Sinaũt vtræque sunt finitæ, hoc esse non põt nisi i terra prædominentur magnæ, & in aqua ꝑdominentur paruæ. Quo dato sequũtur duo, primum, ꝙ partes ex quibus hæc sunt sint diuisibiles, & secũdum, ꝙ generatio cesset, ita, vt non sit perpetua, et per ꝯñ: si aqua fit ex terra, non reuertetur semper terra ex aqua, primum deducitur supponendo terram constare. 15. partibus. 10. videlicet magnis & quinque paruis, aquam econtra ex 10. videlicet paruis, quĩque vero magnis. Hoc patet, q̃a in terra magnæ ꝑdominantur, in aqua paruæ. Secundo supponit aquam fieri ex dimidio terræ, qñ fit ex terra, & terram fieri ex dimidio aquæ, qñ fit ex aqua. Hoc saltem de possibili est verum, tunc arguitur, terra fit ex aqua, igitur fit ex medietate aquæ, vt in secundo dicebatur, quare fit ex 7. partibus cum dimidio, quinque videlicet magnis, duabus paruis, cum dimidio vnius paruę, & sic sequitur partem illam diuidi Simili mõ deduci põt si aqua fieret ex terra, & sic patet primum ꝙ partes illæ erunt diuisibiles. ſm deducitur etiã, quia ex quo partes vtræque sunt finitæ, tandem finientur, & ita nõ ꝑpetuo aqua ex terra, nec terra ex aqua generabit̃. Hæc Auerr. quæ quidem multifariam deficiunt, non. n. consonant rõni, nec textui, iõ omittantur. Deinde sequitur illa particula. Themist. aũt Vbi inducit expõnem Themistij aliam. Nam Themis. ait, sequi ex illis concessis, videlicet ꝙ partes magnæ generentur ex paruis, & paruæ ex magnis, aut via alterationis eiusdem partis ex magnitudine in paruitatem, & ex paruitate in magnitudinem, aut via diuisionis & compõnis, videlicet quia pars magna diuisione fit parua, & paruæ congregatione fiunt magna, q̃ sunt absurda. Indiuisibilia. n. non pñt alterari, nec pñt diuidi. Hæc Themist. vt narrat Auer. quem ego non vidi sed scio, ꝙ nec hæc expõ est ad propositum codicis græci, & iõ non puto esse Themistij. Deinde sequitur illa particula Deinde opponit Aristoteli. Vbi inducit Themistium rñdere Aristoteli, & distinguit de generatione, ꝙ alia ẽ improprie, quæ dr̃ generatio per æquiuocationem. Alia proprie quæ est per formæ de potentia m̃æ eductionem mediante alteratione. Prima vt dicit Them. fit subtractione, velut cum generatur rhob, hoc est mustum coctum. Velut cum per decoctionem a vino separantur partes subtiles, & crassiores remanent, aut fit diuisione vel compõne, vt cum magnæ partes diuiduntur, & fiunt paruæ, vel cum paruæ componuntur, & fiunt magnæ. Vult igitur Them. ꝙ Democ. & Leucip. locuti sunt in generatione improprie, & non in generatione propria. Obijcit aũt Auer. Themistio pro Aristotele & ait ꝙ quõcunque fit, sequitur vt partes indiuisibiles fiãt diuisibiles. Nam siue loquantur in generatione accidentali, quæ fit subtractione, vel congregatione, siue in generatione sub̃ali, quæ fit formæ eductione, semper sequitur dictum impossibile, & quo mõ hoc sequitur, dictum est, Tñ Auer. dat veram rõnem Arist. nam ꝑ eos istæ partes fiunt abinuicem, aut igitur vera generatione alteratiua, aut accñtaliter, si vera generatione, tunc aut paruæ in magnas, aut magnæ in paruas mutabũtur ſm qualitatem vel quantitatem. Nam si ſm quantitatem, hoc fiat via diuisionis vel uia compõnis, & sequitur ut prius, ꝙ pars diuidetur, ut quando constat ex partibus imparibus, si via alterationis partes indiuisibiles alterabuntur, quod est impossibile. Sinautẽ fiũt generatione accidentali, hoc non fiet nisi per segregationem magnarum in paruas, & sequitur diuisio, uel congregatione, et sic finietur generatio. Quare oĩno errauerunt. Ego vero dicerem, ꝙ si illi loquuntur in generatione accidentali, quæ dr̃ generatio per æquiuocationem, erunt diminuti quia nihil dixerunt de uera generatione, quare si sufficienter loquuti sunt, oportet eos loqui de uera generatione, & sic sequuntur omnia quæ dicit Aristoteles.

Preterea neq; secundum horum s̃niam infinita sane elementa fieri uidebuntur, si corpora quidem figuris differunt. Figurę uero oẽs ex Pyramidibus cõstãt. Rectilineę quidem ex rectilineis, sphæra aũt ex ptibus octo, sint. n. aliqua figurarum principia necesse ẽ. Quare siue sit unum, siue duo, siue plura, & simplicia corpora totidem erunt multitudine. S̃niam ὑπόληψιν Opionem Suspitionẽ

Scdõ ostendit sibijpsis ꝓdicere. Nam ponunt corpora abinuicem ꝑ figuras differre, ex hoc sequitur simplicia corpora non esse infinita, & syllogizemus sic, quæcunque corpora differũt figuris, sunt finita numero, sim plicia corpora differũt figuris, igitur simplicia corpora sunt numero finita. Maior ꝓbatur, quia figurę sunt numero finitæ, nam oẽs constant ex Pyramidibus, rectilineæ quidem ex rectilineis, rotundæ aũt ex rotundis, vt sphæra ex. 8. ptibus. Mõ Pyramides sunt finitæ, ꝙ vero simplicia corpa differunt figuris, patet, quia mista resoluuntur ad simplicia, & simplicia corpa ad figuras (ut dicunt) igitur simplicia corpora differunt figuris. Inqt. Preterea neque ſm horum s̃niam infinita sane elemẽta videbuntur fieri, cuius ꝯ̃rium sentiunt, & ponit rõnẽ dicens, si corpora quidem figuris differunt. s. elementaria, & figurę supple oẽs sint numero finitæ, quia figuræ oẽs ex Pyramidibus constant, quæ sunt numero finitæ. Rectilineæ q̃dem ex rectilineis, sphæra aũt ex partibus 8. & ꝙ Pyramides sint ex quibus constant figuræ, patet, quia necesse est esse aliqua principia figurarum, quæ nõ uidentur esse nisi Pyramides. Tunc dat conclusionem, & inquit. Quare siue illud principium figurarum sit unum, siue duo, siue plura, & simplicia ipsa corpora totidem esse multitudine necesse erit. Patet igitur quali rõne sibiipsis etiam aduersentur. Expositio.

Quo uero ad uerba attinet, Auer. notat ꝑ̃, ꝙ figurarũ aliæ sunt essentiales corporibus, vt cœlo sphærica, et hominibus humana. Aliæ accidentales, ut sphærica elemẽtis. Scdõ notat, ꝙ isti supponunt figuras esse essentiales corporibus elementis, siue illa sint diuisibilia, siue indiuisibilia. Tunc ex his concludit figuras differre ꝑꝑ corpa, & ꝙ numeri figurarum sint ſm numerum corporum. Quod vero figuræ sint finitæ, ait Auer. esse accipiẽdum ex suppõne facta in geometria, illic. n. ut dicit Auerroes declaratum ẽ oẽs figuras quinque resolui in Pyramides, quæ sunt rectilineæ aut rotundæ, ut sphæra octo, cubus sex, & similiter in aliis quæ dicuntur in libro Euclidis. Auerr. Cõm. 40.

Vlterius Auerr. reducit rationem ad propositiones tres pro antecedente, & infert ex illis consequens. Prima igitur propositio est, corpora figurata differunt per figuras. Secunda, omnes figurę corporeæ componũtur ex Pyramidibus. Tertia propositio quæ est causa resolutionis figurarum in Pyramidem est, quod figuræ rectilineæ sunt ex rectilineis, & resoluuntur in triangulum, & Pyramis etiam resoluitur in triangulum, ita ut prima corporalium figurarum sit prima superficialiũ. Pr̃ia ꝑpõ. Secunda. Tertia.

Ponderat vero Auerr. cur dixit, sphæricam figuram componi ex partibus perfectis, & nihil dicit, quia hæc verba non sunt in græcis codicibus. dicit.n. sphæram eē ex partibus octo. Hæ sunt tres propōnes acceptæ q̄si antecedens, ex quibus concludit figuras habere principia. Nam corporeæ resoluuntur in Pyramides. & supfi ciales in triangulum. Hæc est rō. Verum addit Auer. ꝙ Arist. accipit tanquam suppōnem ꝙ si elmta sunt spē finita, mista ex illis sunt ēt spē finita. Addit ēt secundo, ꝙ licet hæc rō geometrica nulla esset, tñ est concedendū oēs quinque figuras resolui in figuras finitas, aut vnam, aut duas, aut plures. Hæc Auerro quæ certe non plane verbis græcis applicantur. Deinde sequitur illa particula. Themist. aūt. Vbi inducit Themistium defendere antiquos, ait.n. Them duplices esse figuras, regulares, & enormes, regulares quidem finitæ sunt, vt rō concludit, & de his non loquuntur veteres, cum dicunt atoma differre figuris. Enormes vero sunt infinitæ, & his figuris atoma differre dicunt, qua rōne sibi non aduersantur quia corpora sunt infinita, & figuræ quibus differunt sunt infinitæ. Deinde dicit. Dicamus igitur. Vbi replicat ꝯ Themistium, quia non pñt illi intelligere nisi de figuris regularibus, qm̄ figuræ irregulares sunt accñtia corporum, quibus non differunt corpora atoma, nisi p accñs, quare non pñt loqui nisi de figuris regularibus quibus hæc corpora differunt per se, & essentialiter. Mō cum hæ sint finitæ, & atoma erunt finita ēt, quare recte Arist. contradixit antiquis. Hæc Auerroes, & lapide.

Prgterea, si cuiq; quidem elementorum quidam motus proprius insit, et simplicis corporis simplex sit, non sunt aūt simplices motus infiniti, ppea q, neq; simplices lationes plures quam duę sunt, neque loca infinita sunt, neque hoc modo profecto ipsa elementa infinita erunt.

Expositio. Vltimo obijcit opinioni eorum, & concludit elemēta finita esse, & sumit pro antecedente tres propōnes, et inquit. Præterea si cuiq; quidem elementorum quidā motus proprius insit. Hæc est prima et perspicua, eo qa elementum est corpus nāle, cui oīno oportet īesse motum aliquem. Deinde ponit secundam, & inquit, & simplicis corpori. simplex sit, hæc est secunda & in. i. lí. plane declarata. Deinde ponit tertiam, & inquit. Nō sunt aūt simplices motus infiniti, cuius duas assignat cās & inquit. Propterea q, neque simplices lationes plures quam duæ sunt, videlicet sursum & deorsum. Secundo, quia neq; loca infinita sunt, sunt.n duo loca, videlicet alter sursum, alter deorsum. Ex his tribus propōnibus pro antecedente sumptis, ifert consequens, & inqt. Neq; hoc modo profecto ipsa elementa infinita erunt.

Primus syllogismus. Pōt aūt hæc rō sic resolui ad syllogismos, primus quidē erit, cuiq; elemento motus proprius inest: atomum corpus est elementum. igitur cuique atomo inest proprius motus.

Secundus. Secundus, cuiuslibet simplicis corporis simplex est motus: atomum est corpus simplex: igitur motus eius est simplex.

Tertius. Tertius, motus proprij elemētorum & simplices finiti sunt, qm̄ non plures duobus: motus atomorum sunt proprij atomis & simplices: vt duo primi syllogismi probant: igitur motus proprij atomorum & simplices non sunt īfiniti, sed finiti. Ex his tribus syllogismis sequitur. Quartus sic, quot motus tot atoma, finiti sunt motus, igitur atoma finita erunt. Hoc igitur modo ratio syllogistica Aristotelis resoluitur.

Auerro. Cōmē. 41. Auer. aūt vult q. Arist nunc demonstratione ostensiua & recta probet elemēta esse finita. quia antea probauit demonstratione ducente ad impossibile, vt uisum ē. Deinde abbreuiat eius textum & probat primo numerum corporum simplicium esse ſm numerum motuū simplicium, nam elementum est corpus simplex, & oē corpus simplex habet motum simplicē, ideo quot simplices sunt motus, tot corpora erunt simplicia. Secundo probat, ꝙ numerus motuum simplicium sit pro numero locorū, & huius cā est, quia motus simplices sunt ad loca terminata, iō seqtur quot loca sunt, tot esse motus simplices. Ex his arguit a primo ad vltimum, si loca sunt finita, motus sunt finiti, si motus sunt finiti corpora simplicia erunt finita. Sed loca sunt finita, igitur & corpora simplicia erunt finita. Quo vero ad verba attinet, debes scire, vt notat Auer. ꝙ simplices lationes non sunt plures duabus, loquendo de lationibus rectis, quia loquendo generatim sunt tres, videlicet a medio, ad medium, & circa medium. Vlterius idem de locis, nam loca generatim sunt duo. s. sursum et deorsum, speciatim sunt quatuor, qa alius locus est sursum simpliciter, alius deorsum simpliciter, alius sursum ī respectu, alius deorsum in respectu, ideo quatuor sunt elementa speciatim, videlicet simpliciter leue vt ignis qui, est sursum simpliciter, simpliciter graue ut terra, quæ est simpliciter deorsum, leue in respectu, vt aer, qui est sursum in respectu, graue in respectu vt aqua: quæ est deorsum in respectu, generatim aūt duo sunt graue & leue, uelut etiam duo sunt loca generatim sursum & deorsum.

Cum aūt finita esse necesse sit, restat considerare utrum plura sint an vnum. quidam.n. vnum solum esse supponunt, & horum alii quidem aquam, alii autē aerem, alii uero ignem, alii aūt aqua quidem subtilius aere autem densius, quod vniuersos cœlos, cum sit infinitum, continere dicunt.

Expositio. Cum terminata sit qō de infinitate elementorum, in qua determinatum est non esse infinita elementa, ppōnit nunc aliam qōnem: & inquit. Cum aūt finita esse elementa necesse sit, restat considerare vtrū plura sint vno an vnum tm̄ elementum. Deinde prosequendo narrat veterum opiniones, & primo eorum: qui vnum esse dixerunt, & inquit. Quidam.n. vnum solum rerum generabilium elementum esse supponūt, & supple alij plura vno, & eorum qui vnum esse supponunt, narrat differentiam, & inquit Et horum alij quidem aquam, alij aūt aerem, alij vero ignem, alij aūt horum extremorū medium, videlicet aqua quidem subtilius, aere vero dēsius, & hoc medium dicunt ambire atque continere uniuersos cœlos cum sit infinitum. Quo vero ad verba attinet, debes scire ꝙ cum Arist. ait Quod continere dicunt vniuersos cœlos, pōt dupliciter intelligi. Vno mō ꝙ illud medium contineat cœlos, quatenus extra cœlos est illos ambiens atque penetrans, & pōt stare ad illorū mentem. Alio mō, ꝙ medium illud contineatur ab vniuersis cœlis, quatenus intra cœlum stans est mā omnium generabilium. Alij intelligunt, & tertio hoc medium continere uniuersos cœlos, & oēs res intra cœlos contentas, quatenus est uniuersalis materia cœlorum, et rerum generabilium, & totum est bonum.

Auer. aūt addit tertiam qōnem, uidelicet si elementa sunt plura, qō emergit tertia quot sunt, ait tñ Aristotelē hanc qōnem dimisisse vsq; ad librum de generatione. Et ppea existimatur ꝙ iste liber quasi præcedit librum de generatione & corruptione. Et non solum existimatur ita esse, sed re vera ita est, vt alibi diximus. Auerro. Cōm. 42. Lib. d gñatiōe & corruptiōe posterior ē lib. de cœ. & mundo.

Quicunque igitur hoc vnum quidem aquam aut aerem faciunt, aut aqua quidem subtilius, aere vero densius, deinde ex hoc raritate densitateque cętera generant, hi ipsi ignorant aliquid aliud elemento se facere prius. Nā generatio quidem ex elementis compō ē (ut dicūt) ad elemēta uero est dissolutio, quare id, qd est subtiliorum partiū, natura prius esse necesse est, cū

Deinde Siue Si Ignorant Latent.

cum

igitur omnium corporum ignem subtilissimum esse dicant, ignis vtique natura primum erit.

Expositio. Obiicit autem his nunc Arist. insimul, nã omnes posuerunt primum elementum esse medium quoddã inter extrema, est enim aer quoddã quasi medium ignis & aquæ, aqua etiã quasi medium aeris, et terræ, id quod est aere densius & aqua rarius, quod dicitur vapor, est etiã mediũ, quare simul his omnibus obiicit, quia omnes medium elemẽtorum dixerunt esse primũ, & primo sumit quomodo hi se habẽt in dictis suis sic dicẽdo, & inquit. Quicunque igitur hoc vnum quidem aquã, aut aerem faciunt, aut aqua quidem subtilius, aere autẽ densius, deinde ex hoc vno, quod ponũt, raritate densitateque cætera generant, nam raritate generant ex illo ignẽ, & omnia igneum, densitate autem terrã, & omnia terrea, hi ipsi sic dicendo ignorant aliquid aliud elemento se facere prius. Ex hoc vult haberẽ quod sibiipsi cõtradicũt, & hoc deducit, & supponit primo, quod quñ ex elementis fit mistorũ generatio, illa generatio est cõpositio, cum non fiat nisi condensatione, & cõpositione quando vero ex mistis fit generatio elementorũ, illa generatio est dissolutio, generantur.n.elemẽta ex mistis resolutione, mista vero ex elemẽtis cõpositione. Hoc inquit. Nam generatio quidem, supple mistorum ex elementis, cõpositio est (vt dicunt) ad elemẽta vero sup. pfectio, est dissolutio, ex hac suppositione infert non mediũ elementum, sed extremum esse primũ, videlicet ignẽ, & inquit. Quare id quod est subtiliorum partiũ natura prius esse necesse est. Cum igitur omniũ corporum ignem subtilissimum esse dicant ignis vtique natura primũ erit. Auerroes deducit primã consequentiã ex definitione elemẽti, quæ est, quod sit simplicissimum eorum, quæ existunt in composito, at extremũ est simplicius medio, est n. mediũ duplex (vt ait) qualitate, vt rubrũ inter albũ & nigrum, & hoc est simplicius vtroque extremo, & quantitate, vt æquale inter summũ & minimũ, & hoc ẽ simplicius altero extremo, videlicet summo, qđ continet æquale. Et amplius. Arguatur igiẽ sic, simplicius est prius cõposito, subtilius est simplicius denso, igitur prius denso. Vlterius sequitur secunda consequentia, videlicet quod ignis sit primũ omnium, quia est omniũ simplicissimum Sed hæc deductio non placet, qa nõ sequitur ex suppositione posita, suppositio enim frustra fuisset. Melius igitur dico, quod prima, & vltima consequentia sequuntur duobus positis, primũ est quod elementorũ generatio ex mistis sit resolutio, generatio mistorũ ex elementis sit compositio, secundũ est, quod compositio sit natura prior resolutione, nã compositio est motus a non esse, vel saltẽ ab esse imperfectiori ad esse perfectius. Ex his duobus sequitur id quod est simplicius & subtilius esse prius, qa terminus a quo est via naturæ prior termino ad quẽ. Arguatur igitur sic, qđ est prius in aliquo ordine est prius oĩ eo quo ille ordo est prior, sed simplicius est prius natura ĩ cõpositione, et cõpositio est prior resolutione, igẽ simplicius ẽ prius misto et medio, quare ignis, qui est simplicissimus, erit primũ corpus omnium corporũ. Vel dici potest quod sufficit illa suppositio, quam Arist. posuit, videlicet quod generatio misti ex elementis sit cõpositio, generatio elemẽti ex misto sit resolutio, quia si est resolutio, est, quia a misto ad elementũ itur tanquã ad simplicius, modo simplicius prius est natura cõposito, igitur ignis, qui est omnium simplicissimũ, erit omnium primũ, quod est cõtra eos, & sic patet deductio vtriusque consequentiæ ex illa vna suppositione. Ex his infert Auerroes contra Themistiũ, quod hoc impossibile deductum cõtra antiquos non est, quatenus voluerunt generationẽ esse viã rarefactionis & condensationis, sed quatenus voluerunt primum elementũ esse quoddam medium inter extrema, & hoc quod dicit Auerroes rectũ est, nã contra hoc obiicit Aristoteles, vt omnibus patet. Præterea arguit Auerroes, si confutatio Aristot. esset contra hoc quod dixerunt de generatione quod sit raritas vel dẽsitas,

Auer. com men. 42.

A tunc quæritur vtrũ per raritatem vel densitatem intelligerẽt formas substantiales, an accidentales, videlicet qualitates. Si substantiales, tunc mediũ non esset corpus in actu, sed ens in potentia, vt materia, quod est cõtra eos. Sin autẽ intelligunt esse qualitates, tunc generatio esset alteratio, vt in libro de generatione argutũ est, & ita dici potest quod siue Aristote obiiciat contra hoc quod dicunt primum elementũ esse medium, siue contra hoc quod generatio est raritas vel densitas, vtroque modo errant antiqui, licet in libro de generatione procedat contra secũdum magis.

Differt autem nihil, necesse est enim vnum quoddam cæterorum esse primum, & non medium.

Expositio. Remouet dubiũ, quia posset dici ignem non esse aliis simplicem, vel subtiliorẽ, quoniam elementa sunt æque simplicia Respondet Aristoteles hoc nihil differre ad rationem, nã ex ratione saltem necesse est nõ medium esse primum, sed quoddã aliud a mediis elementis, modo illud sit simplicius ac subtilius, quicquid sit illud. Nam B secũdum peripateticos in rei veritate illud est prima materia, vt dicetur, & dictum est suo loco.

Etiam quod

Præterea raritate ac densitate cætera generare, & subtilitate atque grossitie, nihil differt. Nam subtile quidem rarum, grossum autem densum esse volunt. Subtilitate rursus atque grossitie, & magnitudine ac paruitate idem est, subtile enim quod quidem paruarum, grossum autem, quod magnarum partium est. Quod enim ad multum extenditur, id subtile est, tale autem id est, quod ex paruis partibus constat, quare accidit ipsos magnitudine ac paruitate substantias diuidere cæterorum.

Expositio. Secundo obiicit his, & supponit idem esse generari C aliquid raritate & densitate, quod generari magnitudine, & paruitate. Probat suppositionem, quia generari subtilitate, & grossitie est generari magnitudine & paruitate, sed generari & raritate & densitate est aliquid generari subtilitate, & grossitie, igitur generari aliquid raritate & grossitie est generari magnitudine & paruitate. De ratione primo tangit minorem D. Præterea raritate ac densitate cætera generari & subtilitate atque grossitie, nihil refert. Hæc est minor, & eam probat D. nã subtile quidem rarum, grossum autem densum esse volunt. Deinde sumit maiorem, & inquit. Subtilitate rursus atque grossitie & magnitudine ac paruitate, sup. generari idem est, & dicit causam, quia subtile est quod quidem paruarum partium est, grossum aũt, quod magnarum, quod.n.ad multum extenditur, id subtile est, tale aũt id est, quod ex paruis partibus cõstat. Hæc est maior, deinde dat cõclusionem, & inquit. Quare accidit ipsos antiquos magnitudine ac paruitate cæterorũ substãtias diuidere generãdo, & ita idẽ est raritate & dẽsitate genera D ri, quod magnitudine et paruitate, quæ erat suppositio.

Accidit autem ita definientibus cuncta ad aliquid dicere, atque absolute non erit aliud quidem ignis, aliud autem aqua, aliud vero aer, sed idem ad hoc quidem ignis, ad aliquid autem aliud, aer.

Expositio. Hac suppositione stante, arguit nunc contra eos, probando, quod si cætera generãtur raritate & densitate, tunc nihil erit absolutũ, sed cuncta ad aliquid Deducit, & syllogismus sic cõponiẽ, quæcunque generanẽ magnitudine & paruitate, sunt solũ ad aliquid, erit n. genitum omne aut magnum, aut paruũ, quæ nihil sunt nisi ad aliquid, quæcunque generãtur raritate & densitate, generanẽ magnitudine & paruitate, vt ex suppositione constat, igiẽ

quæcunq; generantur raritate & densitate erunt solum ad aliquid, inquit. Accidit autem ita definientibus, cuncta ad aliquid dicere, ita vt absolute nō erit aliud quidē ignis aliud autem aqua, aliud vero aer, sed idem ad hoc quidem ignis, ad quod est magnum, ad aliquid aliud aer, ad quod est paruum, patet hæc consequentia componendo syllogismum ex suppositione tacta. Debes scire, ꝙ hæc ratio differt a prima, quia prima fuit contra positionē in se, quæ voluit primum elemētum esse vnū mediorum, hæc secunda est contra modum ponendi, qui fuit ꝙ ex illo medio cætera generentur raritate & densitate, arguit enim ꝙ sic cætera omnia essent solū ad aliquid, & nihil eorū absolute tale. Hæc quo ad verba.

Auer.com me.1.43. Auerroes aūt in principio commenti velle videt, ꝙ Arist. contradicat his, inquantū isti cōcordāt cum ponētibus atoma, & fallit, qm̄ statim Aristoteles hoc facit, & non in principio textus. Postea balbutiēdo reducitur ad expositionem nostram, vt bene intelligentibus patet.

Quod quidem & his accidit, qui plura quidem elementa esse aiunt, magnitudine autem & paruitate differre dicunt. Nam cum vnumquodq; quantitate sit definitum, erit inter ipsas magnitudines ratio aliqua, quare earum, quæ adinuicem hanc rationem habent, aliud aerem, aliud ignem, aliud terram, aliud aquam esse necesse est, propterea q, in maioribus rationes minorum insunt.

Expō. Obiter nunc contradicit quibusdā, qui dixerunt plura esse rerum elementa, sed differre solū magnitudine ac paruitate. q̄ vero sint hæc elementa, quiq; sint hi, qui sic dixerūt, Arist. nō explicat nec est nobis curandū. Arguit igit his Arist. nā si ita esset, idem esset aer, & ignis, aqua, & terra deducēdo consequentiā, supponit ea quę quātitate differunt habere inter se aliquā ꝓportionem, qua cōstituunt. verbi causa, si A differt ab ipso B quātitate, ipsum A habet quādā ad ipsum B ꝓportionem, qua ipsum A constituit in esse, qua posita ponet ipsum A, & qua remota, ēt remouebitur inquit. Quod quidē & his accidit, qui plura quidē elemēta esse aiunt, magnitudine aūt & paruitate differre dicūt, quicunq; sint isti, quos non explicat. Et qd̄ hoc idē his ēt accidat, deducit, supponens quod dictū est, & inquit Nam cum vnumquodq; quātitate sit definitum, erit inter ipsas magnitudines ratio, seu ꝓportio aliqua, sup qua cōstituentur in esse, est igitur suppositio, quæ definiūtur, & differūt magnitudine vel quātitate proportione constituuntur. Ex hac suppositione arguit nullū elementum esse tale simpliciter, nam ignis erit ad aerem ad quē habet ꝓportionem, qua per magnitudinem constituitur, aer etiam erit ignis ad aquam, quia quam ꝓportionē habet ignis ad aerē, eam aer habet ad aquā, & aqua erit ignis ad terrā ratione eadem, & ita nullum elementum erit tale absolute, inquit. Quare eorum quæ adinuicē hāc rationem habent, aliud aerem, aliud ignem, aliud terrā aliud aquam esse necesse est, & sic quod est ignis ad aquā, erit aer ad ignē, & qd̄ est ignis ad terrā, erit aqua ad aerē. Et huius cōsequentiæ cām assignat D. propterea ꝙ in maioribus rationes minorū insunt, aeri.n. inest ratio & proportio minor ad ignem, quæ inest aquæ si cōparetur ad aerē, & inest terræ si comparetur ad aquā, & ita ꝓportio minoris ad maius, quæ inest aeri respectu ignis inest aquæ & terræ, aquæ quidem respectu aeris, & terræ respectu aquæ, & ita nihil horū erit absolute tale. Hæc Aristo.

Aue.c.43 Auer. aūt velle videtur Aristotelem cōtradicere his, qui dixerunt atoma, quia isti dixerunt atoma esse rerū elmta, differreq; paruitate & magnitudine. Sed errat, qa Arist. deducit de quatuor elemētis, & nō de atomis. ꝓbat enim, ꝙ si quatuor elementa differunt solū magnitudine & paruitate, tunc nullum eorum erit tale absolute, sed solū proportione, quæ ratio docet fuisse quandā positionem quæ dixit quatuor esse elementa rerum, vt sunt ignis, aer, aqua, & terra, & illa differre solum quantitate, & cōtra hos obiicit clare Aristoteles, vt omnibus patet, decipitur igitur Auerroes.

Quicunq; vero ignem elementum supponunt, hoc quidem effugiunt, alia vero ipsis accidere absurda necesse est, aliqui enim ipsorum igni figuram accommodant, vt hi qui pyramidem faciunt, & horum alii quidem simplicius dicētes, pyramidem quidem dicunt figurarum acutissimam, ignem autem corporum.

Effugiunt. Euadunt. Diffugiūt. Absurda Irrōnabilia Accommo dant. Adiungūt Coaptant Dicūt, vel bō additū. Expō.

Hactenus de his qui primū elementū fecerūt mediū, nunc transit ad eos, qui primum elementū fecerunt extremū, videlicet ignē. Et primo ꝓponit quales facientes ignem elementum se habeant circa absurda, & inquit. Quicunq; vero ignem elementū esse supponunt, quod est extremū, hoc absurdū, quod mō diximus cōtradicentes mediū esse elementū, affugiunt, alia vero ipsis accidere absurda necesse est, & ita licet euitent dictū absurdū, nō euitāt alia, quæ dicturus est. Deinde incipit narrare opiniones, & inquit. Aliqui.n. ipsorū igni figuram accōmodant, vt hi qui pyramidē faciunt, & supple tu, & hi sunt, qui ignem dicunt esse rerū elemētū primum, sed quia isti sunt multi, qui cōueniunt in ponendo ignē esse rerum primū elementū, ponit drīam eorum penes modos ponendi seu rōnes quibus mouebant ad ipsum ponēdū, & primo narrat primā rōnē, quæ sic cōponit in secunda figura, pyramidale est acutissimum, ignis est acutissimus, igitur ignis est pyramidal. Vltra, sed pyramidale maxime habet rōnē primi elemēti, igit ignis habet rōtionē primi elementi. Aliter pōt exponi, ꝙ cū oēs qui ponūt ignem esse elementū rerū, conueniant in ponēdo ipsum esse pyramidalem, ponit drīam rōnum quibus mouebant ad dicendū ignē esse pyramidalē, & sic non penes positionē, sed penes ea quæ cōsequuntur positionē Arist. ponit differentiā, inquit. Et horum alii quidē simplicius dicentes, pyramidē quidē dicunt figurarū acutissimā & pyramidale esse acutissimū, ignē aūt corporū esse acutissimū, quare in secunda figura ex duabus affirmatiuis voluerunt ignem esse pyramidalem.

Aū.c.44 Sed posset dici defendēdo hos, ꝙ ex duab⁹ affirmatiuis syllogismus est vtilis, qn̄ maior conuertit. Rndet Auer. ꝙ maior nō conuertitur, non.n. omne acutissimū in penetrando est pyramidale, nisi qn̄ penetratio fieret merito figuræ, & in habentibus figuras. est igitur rationis huius primus defectus ꝙ fit in secūda figura ex duabus affirmatiuis, quarum nulla conuertitur. Secundus defectus, vt dicit Auer. est, quia nondum patet, an ignis habeat figurā sibi propriam, vel ne, & ita minor est falsa, hæc Auer.

Alii vero probabilius rationem proferunt asserentes; corpora quidem cuncta ex eo composita esse, quod est omnium maxime subtilium partium. Solidas vero figuras ex pyramidibus, quare cum corporum quidē ignis sit subtilissimū, figurarū vero pyramis maxime paruarū ē partiū, atq; prima, primaq; figura primi sit corporis, ignis profecto pyramis erit.

Obiectio. Respōsio. Proferētes a dducētes. Asserētes. verbum additum.

Expositio. Nunc tāgit rationē secundā aliorū, quæ sic cōponit, prima figura cōpetit primo corpori, pyramis est prima figura, igit pyramis cōpetit primo corpori. Vltra, pyramis competit primo corpori, ignis est primū corpus, igit pyramis cōpetit igni. Ante igit ꝙ syllogismū cōponat, narrat qualis sit hæc secūda rō cōparando eā ad primā, & inquit. Alii vero probabilius rōnem proferunt, & ita hæc ratio est probabilior prima. Deinde probat, primo

primo, ꝙ corpus igneum sit primū, & hoc, quia, est id ex quo maxime corpora mista cōponunť, & sic vult habere minoris ꝓbationem in secundo syllogismo, & inquit. Asserentes corpora quidē cuncta ex eo cōposita eē, qđ est omniū maxime subtiliū partiū, quale est ipse ignis. ecce quō vult habere ignē esse primū corpus, quatenus ex eo oīa alia cōponunť, quæ quidē fuit minor secūdi syllogismi. Deinde tangit ꝓbationē minoris primi syllogismi, videlicet ꝙ pyramis sit prima figurarum, & rō est, quia ex ea oēs solidæ corporeæꝗ; figuræ cōponūtur, & sic patet minor ī primo syllogismo, quibus ꝓbatis epilogat primā rōnē, & ponit secūdā & inquit Quare cum corporū quidē ignis sit subtilissimum, figurarū vero pyramis sit maxime paruarū partiū, sup. cōcludeť ꝑ primam rōnem ignē esse pyramidē vel pyramidalē.

Deinde tangit secundā rōnē & copuletur sic, & cum etiam pyramis sit prima figurarū, hæc est minor primi sylli, etiā ꝓbata, primaꝗ; figura primi sit corporis, sequtur ꝑ primū syllogismum, ꝙ pyramis competit primo corpori. Deinde tangit conclusionē secundi syllogismi, quia tota vis stat ī minore illius, videlicet ꝙ ignis sit primum corpus quæ iam ꝓbata est, & inquit. Ignis profecto pyramis erit vel quid pyramidale. Hæc igitur est rō secunda, quæ duobus syllogismis conficitur.

Auer. com ment. 45. Auer. aūt voluit ꝙ Arist. primo accepit duo antecedentia. & secūdo ex illis dedit duo cōsequentia. Primum est, ꝙ corpora oīa sunt cōposita ex igne. Secundū, ꝙ primū corpus s. sphæricum est cōpositum ex pyramidibꝰ ex his simul sumptis, infert primo ꝙ ignis ē cæteris corporibus prior, & subtilior. Secundo, ꝙ pyramis est minima & prima figurarū. His duobus illatis. Auer. ex textu cōponi duos syllōs. primus est, prima figura cōpetit primo corpori, pyramis est prima figura, igiť pyramis cōpetit primo corpori. Secūdus, pyramis competit primo corpori, ignis est primū corpus, igiť pyramis cōpetit igni. Deinde in cōmento sequitur illa particula. Themistius aūt: Vbi Auer. narrat, ꝙ hæc rō quam Aristotel. reprehendet, nō potest iuste reprehendi, quia illa vtitur ipsemet Arist. quando ꝓbat motum circularem cōpetere primo corpori, arguebat enim primus motus cōpetit primo corpori, circularis est primus motus, igr̄ circularis competit primo corpori, sed primum corpus est cœlū igr̄ competit cœlo. Etiam illa vtiť Aristo. quando ꝓbat cœlo competere sphæricam figurā, vt patet intelligenti. Auer. autem dicit ꝙ hæc non sunt paria, quia cœlum necessario debet esse figuratū, quia moueť & est animal, modo omne animal quod moueť est figuratū. At ignis cum nō moueať motu animali, nec sit animal non est clarum an debeat habere figuram propriam.

ψῆγμα. Arena vñ fit aurum. *Alii de figura quidem nihil dicunt, subtilissimarum autem partium solum ipsum faciunt, deinde ex hoc composito cętera fieri dicunt, perinde ac si arena vnde fit aurum confluatur.*

Expō. Nunc narrat positionē aliorum, qui de figura elr̄nti; nihil loquentes, de elr̄nto ipso concordant; vnde inquit. Alij aūt de figura quidē nihil dicunt sed ipsum elr̄ntū vt alii dixerunt, faciunt tenuissimum ac subtilissimarū partiū. Deinde ex hoc elemento ita tenuissimo ac subtilissimo, cōposito ac cōdensato cætera fieri dicūt ꝑinde ac si arena vñ fit aurū, conflať, est enim arena illa tenuissima, sed cum ex ea aurū fit cōflatur ac cōdensatur, & hoc pacto frustum auri ex ea oriť Dicitur autem arena vñ aurū fit græce vno verbo ψῆγμα, latine quoꝗ; frustum.

ψῆγμα Frustū, & arena, e qua aurū fit. *Verum vtrisꝗ; hęc difficilia accidunt. Nam si primū quidē corpus indiuisibile faciunt, rursus ad hāc suppositionē rationes, quę prius dictę sunt, accedunt.*

Expositio. Obiicit aūt tunc Arist. vtrisꝗ; videlicet tam figurantibus elementum pyramide, q̄ nō figurantibus. Et potest ratio sic ordiri, quia vel elementū quod ponunt tenuissimū, est indiuisibile, vel diuisibile. Sed nec sic, nec sic, igitur elementum tale, quale ipsum ponunt, esse nō potest

A primo igr̄ ōndit illud nō posse esse indiuisibile, & iquit. Verū hæc vtrisꝗ; difficilia accidunt. Nam si primum quidē corpus indiuisibile faciunt, rursus ad hanc suppositionem siue oppositionem rationes quæ prius dictæ sunt contra Democritum & Leucippum, accedunt quarum prima fuit, ꝙ quantum ac continuū non esset in infinitū diuisibile. Secunda ꝙ indiuisibili posset indiuisibile continuari, quę sunt ꝯ̄ria principiis mathematicorum.

Quo vero ad verba attinet, verbū {Suppositionē} græce est hypothesim, sed hypothesis interdum propositione ac oppositione accipitur, vt in hoc loco.

Auer. com ment. 46. Auerroes ait, ꝙ tam ponentes figurā igni q̄ non ponētes cōueniunt, primo ꝙ ignis est subtilior cæteris elr̄tis, & ꝑpea est elementum primū. Secundo, ꝙ ex diuersitate cōpositionis partiū ignis in densitate fiunt cætera corpora, ignis n. apud eos creatus fuit tumorosus natu-

B raliter i. remotus in ptibus abinuicē, & cū ille partes cōstringunť & appropinquāt, fiunt cætera, nā si parū appropinquāt, fiet aer, si magis fiet aqua, & si iterū magis fiet terra. Addit tñ Auer ꝙ iste sermo pōt intelligi solū de his, qui dant figurā igni, sed ego nō video quō possit hoc intelligi, nā litera nostra est negatiua, legiť enim sic, alii autem de figura quidem nihil dicunt.

Præterea, si naturaliter contemplari volunt, hoc dicere nequeunt. Nam si omne corpus est corpori comparabile secundum quantitatem, & magnitudines ipsæ tam similarium, q̄ elementorum proportiones inter se habent, velut totius aquę ad aerem totum, & elementi ad elementum, & in cęteris id genus eodem modo, aer etiam maior est aqua, & omnino id quod est subtiliorum partium, eo quod est crassiorum, patet &

C *elementum aquæ minus esse q̄ aeris. Si igitur magnitudo minor inest maiori, diuisibile profecto erit aeris elementum, & ipsius ignis identidem, & eorum omnino, quę subtiliorum partium sunt.*

Expositio. Obiicit nunc secūdo ratione naturali, & supponit primo elementa esse cōparabilia ꝭm quantitatē, & syllogizat hāc suppōnē sic omnia corpora cōparabilia sunt cōparabilia ꝭm quantitatem, elementa sunt corpora comparabilia, igr̄ sunt comparabilia ꝭm quantitatē, inquit. Præterea si naturaliter contēplari volunt, hoc dicere nequeunt, deinde tangit maiorē, & inquit. Nam si omne corpus est corpori comparabile ꝭm quantitatē, hæc est maior videlicet, ꝙ omnia corpora comparabilia sunt cōparabilia ꝭm quantitatē Deinde tangit minorē, & inqt. Et magnitudines ipsæ tam similariū corporū quæcunꝗ; sint illa siue mista, siue simplicia, q̄ elementorum ꝓportiones inter se habent. est igiť minor, sed elemēta & vni-

D uersaliter oīa similaria sunt cōparabilia, ponit exemplū & habet vim cōclusionis, & inqt, velut totius aquæ ad aerem totū, & vlr̄ elementi ad elementum, & in cæteris id genus similiter, hoc est in similaribus codē modo. hęc est cōclusio, videlicet ꝙ oīa elementa & omnia similaria sunt cōparabilia ꝭm quantitatem. Secundo supponit, ꝙ in excedente est excessus, & res quę excediť, vt si A excedit B in digito, in A ipso erit quātitas B ipsius, & digitus, cā aūt est quia in maiori est minus & aliquid vltra inquit. Aer ēt maior est aqua & omnino id quod est subtiliorum partium maius est eo quod est crassiorū ꝙ si ita est patet aerē esse aqua maiorē & aquæ elr̄ntum esse minus elemento aeris, ꝑ hæc vult hr̄e ꝙ ex quo aer est maior aqua, in eo est magnitudo aquæ & aliqđ vltra, vt vniuersaliter in cæteris hr̄e vult in maiori cōtine-

ri minus & aliquid vltra. His duobus suppositis arguit ꝓpositum, & inquit. Si igitur magnitudo minor inest maiori.s.per continentiam, diuisibile profecto erit aeris elementum, & ipsius ignis identidem, & eorum omnino, quæ subtiliorum partium sunt. cōponatur igitur syllus, omne continens minus per excessum est diuisibile.s.in excessum, & rem quæ exceditur, ignis continet cętera elementa, igitur ignis est diuisibilis, & ita patet eos non conuenire rationibus naturalibus. Sed dices ad qd ponitur prima suppositio, illa n. nihil facit ad syllogismum. Dici potest, ꝙ ponitur ad obiectionem tacitã. posset.n dici ꝙ ignis nõ est maior nec minor, cũ sit indiuisibile, vt ipsi volunt, iõ posuit primam suppositionẽ, nam per illam tollitur hic cauillus, quia per illam habetur ꝙ ignis sit maior vel minor, quia est comparabilis secundum quantum alteri elemento Hæc Aris. quæ pauci (vt mihi videtur) intellexerunt.

Dubitatio. Solutio.

Auer.aũt, vt diximus aliter positionẽ antiquorũ interpretatus est, & ideo iuxta eius interpretationẽ oportet dicere, ꝙ ignis, quem faciunt primũ rerum elmtũ, sit ex partibus indiuisibilibus, vel partibus diuisibilibus, iõ dupliciter ſm Auer Arist. obiicit, primo quidẽ si dicerent ignẽ esse ex partibus indiuisibilibus, secũdo si dicerẽt ignẽ esse ex partibus diuisibilibus, vlterius ſm Auer. duabus rõnibus obiicit Arist. eis, si diceret ignem esse ex partibus indiuisibilibus, rõne quidẽ doctrinali quę fundatur in ꝓpõnibus mathematicis, & rõne naturali, quæ est ex ꝓpõnibus naturalibus, ratio naturalis quæ ponitur in præsenti textu, ſm Auer. est hæc, si elmta ipsa vel ignis sint ex partibus indiuisibilibus, tunc quælibet pars elmti quæ fieret ex parte alterius fieret ex illa æquali in analogia, & ita ex vno pugillo terræ nõ fierent. 10 aquæ, nec ex vno aquę fierent. 10. aeris, nec ex vno aeris fieret. 10. ignis, & tota ratio p se patet, quia oẽs partes elementorũ ponuntur æquales numero ſpẽ ac magnitudine ac indiuisibiles, & ita generatio erit semper æquali in analogia, consequens aũt est cõtra sensum, quia videmus ex elemento spissiori fieri elementum rarius in multiplicata analogia. Addit Auer hanc rõnẽ maxime tenere si non detur vacuum intrinsecum partibus, nã si daret vacuũ intrinsecum, posset fingi vnum elementũ esse altero maius nõ partium pleni numero, vel magnitudine, sed magnitudine vacuitatũ, quæ introcluduntur corporibus, hæc Auer. circa primã partẽ textus, quæ ita cõsonat verbis græcis Arist sicut cœlo sonat terra, tu vero facile potes intelligere dissonantiã ex translationibus nostris fidelissimis. Deinde sequitur illa particula. Et cũ posuit hoc dixit reuertamur, vbi debes scire ꝙ in translationibus quas Auer. exponit fit hæc cõsequentia, si magnitudo minoris elementi cõtinetur in magnitudine maioris, elementũ maius, vt aer & ignis erit diuisibile, & vniuersaliter oẽ corpus subtile recipiet diuisionẽ sic ꝙ erit cõpositum ex partibus diuisibilibus. Auer dupliciter exponit hoc enthymema, vno mõ sic intelligendo antecedens, si elementum alteraretur in elementũ, tunc partes mutarentur de magnitudine in paruitatem, si elementũ maius alteraretur in paruũ, vel de paruitate in magnitudinem, si elementũ minus alteraretur in maius. Aliter intelligit, vt sit añs si minus elementũ contineretur in maiori, tunc elemẽtum maius hr̃et elementa in infinitũ, & consequentiam deducit, quia haberet partes quæ vlterius haberent partes in infinitũ, & ita elmta infinita, quia elementa partes sunt.

Auer.commen.47.

Deinde sequitur ibi { & vniuersaliter si dixerint } vbi remouet dubiũ contra hanc rõnẽ, quia dici posset elementũ esse vnum, & non plura, & ita partes nõ erunt elemẽtum. contra obiicit Auer. qm̃ vnũ corpus nõ potest fieri ex altero nisi vel cõplexione, hoc est alteratione facta in cõplexione, vel cõpositione, hoc est mutatione facta in quãto de paruo in magnũ, vel de magno in paruũ: mõ ſm eos vnum corpus nõ fit ab vno corpore ſm cõplexionẽ, fiet igitur ſm compositionẽ, & ita oportet vel vt partes paruæ fiant maiores, vel vt magnæ cõgregentur in minus, & quouis mõ fit, oportet elementum habere partes, quæ sunt quasi elementa, quod negabant, quæ oĩa vt mihi vr̃ nullatenus consonant verbis græcis Aris. sed sunt ficta ab eo, & supra falsis trãslatiõibus fundata.

E

Deinde sequitur illa pars. { Themistius aũt } vbi inducit expositionẽ Themistii, & defensionẽ, qua antiquos defendebat, voluit igitur Themistius ꝙ si partes elementorũ fuerint positæ æquales in paruitate, hoc est oẽs indiuisibiles, tunc elementa erunt æqualia, & neutrũ, neutro maius Sinautẽ partes nõ fuerint positæ æquales, hoc est indiuisibiles, sed maiores & minores, tunc elementa non oportet esse æqualia, sed poterit alterum altero maius esse, & quia antiqui, sup. tu, posuerunt partes æquales, quia oẽs indiuisibiles, ideo sequitur apud eos omnia elementa esse æqualia, hanc vult esse rationem Arist. vt Auer narrat de mente Themistii. Postea Themistius ibi { Et ipse opponit } Soluit hanc rõnem Aristo. & ait tunc sequi elementa esse æqualia, quando partes fuerint positæ æquales magnitudine, & numero, mõ licet partes elementorũ sint æquales magnitudine, quia omnes sunt indiuisibiles, nõ sunt æquales numero, quia plures ponuntur in maiori elemento ꝙ in minori. Deinde ibi. { Nos aũt dicimus } obiicit huic solutioni dupliciter primo quia oportet partes maiores esse numero æquales partibus minoris, patet ex generatione, nã ex omnibus partibus minoris fit maius cum omnibus suis partibus, & ex oĩbus partibus maioris fit minus cum omnibus suis partibus, hoc aũt fieri non posset, nisi partes in vtrisq; essent numero æq̃les, aliter non ſm se & quodlibet sui maius ex minori, & minus ex maiori fieret. Secũdo obiicit, q̃a nõ põt fingi partes esse æq̃les numero in maiori & minori, & elemẽtũ esse altero maius, nisi ponẽdo vacuũ in vno maius vacuo in altero, mõ hoc vacuũ est reprobatũ ab Arist hæc Auer. ego autẽ nõ legi Themistium, ideo si ita dicit vel ne, remitto me Auer.

F

Sinautẽ diuisibile, his quidẽ qui ignẽ figura determinãt, accidet partẽ ignis ignẽ non esse, ꝓpterea q, pyramis nõ ex pyramidibus constat. Itẽ & nõ oẽ corpus aut elementum, aut ex elementis esse. nam pars ignis nec est ignis, nec vllum aliud elementum.

Destruit aliud membrum, & inquit. Sinautem, sup. faciunt elemẽtũ diuisibile, his quidem q ignẽ figura pyramidali determinant, accidet primo partẽ ignis nõ esse ignẽ ꝓpterea ꝙ pyramis non ex pyramidibus constat, q̃a igitur pars pyramidis nõ est pyramis, & ignis est pyramis ſm eos, igitur pars ignis non est ignis, quod est falsum, quia ignis est corpus similare, cuius partes sunt eius dẽ rationis cũ toto. Item & secundo accidet non oẽ corpus esse aut elementum, aut mistum esse ex elementis. ꝓbat consequentiam, & inquit. Nam pars ignis nec est ignis, quia cum sit pyramis ignis ipse, pars eius, quę nõ est pyramis, non erit ignis, nec vllum aliud erit elementum, cum nec aer, nec aqua, nec terra, & supple tu, nec erit mistum ex elementis, quare his, qui ignem figurant accidet primo partem ignis non esse ignem, contra rationem ignis. Accidet secundo, aliquod esse corpus, quod nec est elementum, nec ex elementis mistum, vt pars ignis, hæc contra eos, qui ignem figurant.

Expo.

G

Auer. in cõme. infert quoddã, & inqt, et ex hoc apparet destructio sermonis cõuertentiũ ꝓpositionẽ, qui dãt igni figurã pyramidalẽ, quia est elementũ corporũ, hęc Auer. vult.n. ꝙ ex dictis Arist. patet propositionẽ hãc non conuerti, oẽ pyramidale est elementum corporum & oẽ elemẽtũ corporũ est pyramidale, nã licet omne pyramidale sit elementum corporũ, non tñ omne elementum corporũ est pyramidale Instãtia est de gleba ignis, quæ quidẽ est elementum corporũ, & nõ est pyramis.

Aue.c.48.

H

His autem, qui magnitudine definiunt, accidet aliquid

quid prius elemento esse elementum & hoc in infinitũ abire, siquidem omne corpus diuisibile est, & quod paruarum magis est partium est elementum.

Expõ. Nunc obiicit his qui elementum definierunt paruitate magnitudinis, nam (vt dictũ est) aliqui voluerunt elementum esse magnitudine paruũ, & quanto paruius, tãto magis est elementũ, obiicit contra, & sumit añs sic, si oẽ corpus est diuisibile, vt ꝓbatũ est, & quod paruarũ magis est partium, est elemẽtũ (vt ipsi dicunt) accidet aliquid prius elñto esse elementum, nam partes elementi sunt priores elemento, q̃ tñ erunt elementũ, qm̃ sunt par uiores, iste igiť partes priores elñto, erunt elementũ sunt quidẽ quid prius elemẽto, qa sunt partes q̃ semp via cõpositionis præcedũt totũ, sunt elñtũ imo magis, qa paruæ ac minores toto, & addit hoc abire in infinitũ, qten⁹ ꝑtes illæ sunt adhuc diuisibiles in ꝑtes, & illæ adhuc i al's.

Auer. comment. 49. Auer. præsenti cõmẽ. reducit rõnẽ hãc ad ꝓpositiones, parte illa. { Et dixit hoc. } Quarũ prima est ꝙ omne corpus componiť ex partib⁹ diuisibilibus in infinitũ ita & semp partes minores & in minores in infinitũ fint subtiliores ac subtiliores, secunda est, ꝙ semp subtile est elementum corporis grossioris, hæc secũda propositio conceditur ab aduersariis, prima vero licet non sit ab eis concessa, tñ sequitur ab illis, quæ ipsi concedunt. Concedunt. n. oẽm partẽ paruam diuidi in minorem, & subtile corpus in subtilius, ex his propositionibus arguitur, omne subtile est elementum spissioris, oẽ elementum habet subtile & subtilius in infinitũ, igiť omne elementum habet elemẽta in infinitum. Hæc Auer. & bene.

Preterea & his ẽt accidit dicere idẽ ad hoc quidem ignẽ esse, ad aliud aũt aerẽ, & aquã rursus ac terram.

Expõ. Quæ auer. com. 50 Secundo obiicit, & cõponiť sic enthimema, vt Auer. facit. Si differentiæ elementorũ quibus differunt per rarum & densum, sunt ꝭm magis & minus, ita vt ignis nõ differat ab aere nisi ꝭm ꝓportionem terminatam inter eos in raritate ac dẽsitate, sequitur ꝙ si reperiretur aliud corpus, cuius ꝓportio ad ignem esset, quãta ignis ad aerem, illud corpus ad ignem esset ignis, & ignis ad ipsum esset aer. Item ignis ad aerem esset ignis, & aer ad aquã esset ignis, & reliqua, hæc Auer. Melius deducerem enthymema sic arguẽdo, si ignis differt ab aere proportione magnitudinis numeri tunc idẽ corpus esset ignis, aer, aqua, & terra, deducitur sumendo A ignẽ cuius ꝓportio ad aerem esset, quæ ignis ad aerẽ: A enim esset ignis. Quod vero esset aer, probo minuendo ipsum A in tanta ꝓportione in quanta aer se hẽt ad aquã, & sequeť A eẽ aerẽ. Similiter minuẽdo A in tanta ꝓportione in quãta aqua se hẽt ad terrã, & igř ipsum A esse aquã. Similiter minuẽdo ipsum tm̃ quod ad nullũ aliud ꝓportionẽ habeat, & sequiť A ipsum esse terrã, quare idẽ corpus spẽ erit ignis, aer, aqua, & terra, vt patet variatione proportionis. Et vt recte dicit Auer. Totũ hoc accidit, qa differentias illorũ ponunt ex caplõ quantitatis relatiue.

Alia deductio.

Commune autem peccatũ his omnibus est, qui elementum vnum supponunt, vnum naturalem solũ, omniumq; eundem facere motum. Omne nanq; naturale corpus principium habere motus videmus. Si igitur omnia corpora vnum quid sunt, vnus sane omniũ motus erit, & hoc eo magis moueri vnumquodq; necesse est, quo quidem maius fit. Quemadmodum & ignis, quo quidem maior fit, eo sua latione sursum celerius fertur. Accidit autem multa deorsum celerius ferri. Quare propter hæc ipsa, & insuper cum definitũ sit prius naturales plures esse motus, patet vnum elementum esse non posse.

Vnũquodq; verbum additum. Quo quãto

A Vltimo obiicit communi rõne, quæ omnibus valet, videlicet ꝙ si vnum tantum esset elementum, vnus esset motus naturalis tantũ deducitur, qa motus distinguenť propter formas diuersas elementorũ, & ita si omnia elementa erunt vnũ elemẽtum, in forma, omniũ erit vnus naturalis motus, qđ est cõtra sensum, qa videmus motũ quo leuia sursum feruntur, & motũ, quo grauia deorsum mouenť, inquit. Cõe autem peccatum his omnibus est, qui elementũ vnum supponunt, vnũ naturalẽ solũ, omniumq; eũdẽ facere motum. Et deducit hoc sequi ad eorũ positionẽ, & inquit. Omne nanq; naturale corpus principiũ habere motus videmus, & etiam sic. 2. physicorum est definitum. Si igiť oĩa corpora. s. elementa vnũ quid elementum sunt, sup. tu, vnum erit omnium principium motus, & p cõsequens vnus erit motus naturalis oĩum, hoc aũt est contra sensum, qa reperiunť plures motus, videlicet quo sursum quædã ferũtur, & quo deorsum alia, & hoc. s. motu sursum eo magis moueri vnũ Expõ.

B quodq; leuium necesse est, quo quidẽ maius fit leue. quẽadmodum & ignis, quo quidem maior fit, eo sua latione celerius sursum fertur. Siĺr accidit quædam alia deorsum celerius ferri, vt grauia. Vel melius hæc pars exponitur, vt fit totũ hoc pars cõsequẽtis, & tunc consequẽs erit, vnum esse omniũ, quo videlicet corpora elementaria differunt ꝭm magis & minus, nõ simpliciter, quia vt oĩa elementa vnũ sunt simpliciter, ꝭm eos solum differẽtia in respectu, sic oĩum erit vnus motus, quo solũ elemẽta differunt in respectu, & hoc ait, & hoc eo magis moueri vnũquodq; necesse est, quo quidẽ maius fit, quẽadmodũ & ignis, quo quidem inter elemẽta maior fit, eo sua latiõe sursum celerius fertur, & aer quo quidẽ minor est igne, & maior aqua, eo mouetur sursum minus igne & magis aqua, & aqua quo quidẽ est minor aeř & igne & maior terra, eo fertur sursum minus igne & aere, & magis terra, terra vero cũ sit oĩum minima, iõ, vt dicit, mouetur deorsum Propterea inquit. Accidit autẽ multa deorsum celerius ferri, qa terra mouetur deorsum nõ

C simpliciter, sed quasi mõ accidẽtali in respectu. Sic igitur sequitur, si elementa oĩa sunt vnum omnium vnum esse motũ, qui differt in eis ꝭm magis & minus, velut elemẽta differunt ꝓportione ꝭm magis ac minus, hæc relinqt tanq; manifeste falsa, ideo inquit. Quare propter hec ipsa absurda manifeste. Et insuper etiã quia definitum est prius, naturales plures esse motus, vt primo huius patet vnum elemẽtum esse non posse, & hoc pacto ego intelligo locũ hunc nõ leuẽ, quicquid iuniores velint. Sed quæres, vtrũ si sint oĩa elementa vnũ tm̃, sequatur vnũ esse motũ omnium corporum, vel solũ oĩum elementorum tm̃ esse vnũ motum. Recte rñdit Auer. ꝙ si omnia elementa vnum sunt elementum, sequitur oĩum elemẽtorum & oĩum mistorum vnum specie eẽ motum, causa est, quia mista omnia vnum erunt specie, qđ mouebitur vi elementi, quod in eo prædominatur. Præterea Auer. q̃rit, cur in eius sermone addidit. { Et hoc eo magis moueri. } & rñdet hoc esse additum ad demonstrandum ꝯñs esse ĩpossibile, qa videmus quædã sursum ma- Dubitatio. Rñsio.

D gis ac magis ferri, quo leuiora sunt, quædã magis deorsum, quo grauiora sunt. Et ita ꝭm Auer. hæc verba posita sunt ad destructionem consequentis. Ego vero puto illa esse posita, vt partes consequentis, vt diximus.

Cum autem, neq; infinita sint, neq; vnum plura esse, atq; finita necesse est.

Epilogat, & inquit. Cum autẽ neq; infinita sint, neq; vnum elementum plura esse atq; finita necesse est. Vtrũ autem quatuor, in lib. de generatione complebitur. Expositio.

Considerandum autem primo vtrum sempiterna sint, an genita corrumpantur, quo quidem demonstrato, & quot ipsa sint, & qualia, perspicuum erit. Quo quidẽ hoc. n. ip. a quidẽ.

His de numero elementorum generatim discussis, ꝓponit aliã de elementis pertractationem, & inquit. Considerandũ autem, sup. post hæc primo vtrum sempiterna sint an genita corrumpantur, & reddit causam huius intentionis, & inquit. Quo quidẽ demõstrato, & quot ipsa sint, & qualia, perspicuum erit, quot, quia quatuor qualia, quia aliud calidum, siccum vt ignis, aliud calidũ humidum, vt aer, aliud humidũ frigidũ, vt aqua, aliud frigidum siccum, vt terra, quæ duo in libris de generatione complebuntur.

Dissolui Dissolutũ Resolutum *Sempiterna quidem igitur esse impossibile est, etenim ignem, & aquam, & vnumquodq; simpliciũ corporum dissolui videmus.*

Expositio. Soluit qõnẽ ꝓpositã p ea quæ sensibus patent, & inquit. Sempiterna quidem igitur esse impossibile est, etenim ignẽ & aquã, & vnũquodq; simpliciũ corporũ dissolui videmus, & sic qõ hæc per sensus facile soluitur.

Dissolutionẽ vero aut infinitam esse, aut stare necesse est.

Expõ. Soluta qõne p sensus, quærit aliã qõnem, videlicet, vtrum dissolutio elementorũ quæ sensibus cõstat, sit infinita, an finita, & hoc ꝓponit, & inquit. Dissolutionem vero, quæ sensibus patet, aut infinitam esse, aut stare necesse est, ideo quærif quot istorũ duorum sit dicendum.

Si igitur infinita est, & dissolutionis tempus infinitum erit, & tempus rursus compositionis, vnaquæq; enim partium in alio tempore dissoluitur, atq; componitur, quare fiet vt extra tempus infinitum, tempus sit aliud infinitum, quandoquidem & compositionis, & etiam hoc quod prius est dissolutionis tempus, infinitum est, quare extra infinitum fiet infinitum, quod quidem impossibile est.

Tps verbũ add. Exp. Arguit nunc destruẽdo vtrũq; membrum, & primo ꝙ dissolutio non sit infinita a primo ad vltimũ, quia si dissolutio sit infinita, tempus mensurans illam erit infinitum. Vltra si tempus dissolutionis sit infinitum, tempus compositionis erit etiam infinitum, duorũ enim contrariorũ tempus æquale est. Sed dices, vnum est tps dissolutionis & cõpositionis, igitur non sunt duo tempora, quasi respondẽdo, inquit. Vnaquæq; n. partium in alio tempore dissoluitur atq; componif, quare tempus dissolutionis aliud est a tempore cõpositionis. Vltra arguit, tempus compositionis est infinitũ, & aliud a tẽpore cõpositionis etiam infinito, igitur fiet, vt extra tempus infinitum sit aliud tempus infinitum, quandoquidẽ & compositionis & etiam hoc quod prius est dissolutionis tẽpus infinitum est, & alterum ab altero infinitum, & propterea cõcludit: quare extra infinitum fiet infinitũ, quod quidem impossibile est, et ita patet dissolutionem ipsam non posse esse infinitam.

Quo vero ad verba attinet, dissolutionis tempus ait prius esse via imperfectionis, compositionis autem tempus prius via perfectionis.

Auer. c. 52. Auerroes autẽ ꝓponendo intẽtionẽ capituli vult ꝙ Aristo. declaret nullum elẽtorum esse æternum, immo generabile ac corruptibile ſm omnes partes, & hoc siue generatio illorũ fiat per diuisionẽ totius in partes indiuisibiles (vt antiqui dixerunt) siue p transmutationem in substantia. Et tangit breuibus rationem propositæ intẽtionis, quia videlicet nulla relinquitur ex elementis pars quæ non recipiat generationem, & corruptionẽ, nõ quidem in quantitate, sed in substantia. Vlterius Auer. notat propositæ intentionis duas vtilitates, prima est, quia ex hac perscrutatione relinquitur via inueniendi numerum elementorum, nam cum scitur elementa esse corru-

E ptibilia, scitur numerus qualitatũ, quo scito p viam combinationem possibilium scitur numerus eorum. Secundo cum sciunf ipsa corruptibilia, scif quæ sunt cõtraria, quæ media, & ita scif numerus. Tertio notat Auer. ꝙ hæc qõ de æternitate elementorum est communis tam peripateticis, qui volunt, tam generationẽ q̃ corruptionem fieri substantia, ꝙ alii qui dicunt generationem fieri congregatione, corruptionem vero fieri disgregatiõe per quantitatem. Quarto notat deductionem consequentiæ quæ fit in textu, videlicet si tempus dissolutiõis est infinitum, tempus compositionis est infinitum, quia (vt dicit) corruptio vnius est generatio alterius, & generatio vnius corruptio alterius, quare si tempus dissolutionis est infinitum, tps generationis erit infinitum. Sed pace Auer. hæc deductio non valet, quia tunc non sequeretur esse duo tempora infinita, quorum vnum esset extra aliud, quia tempus dissolutionis & compositiõis est vnum tempus, & non duo, & maxime cũ ipse Auer. laudet translationes Alphagaræ, quæ voluerunt tempus compositionis esse aliud a tpe corruptionis. Ideo ip-

F semet Auer. vult p tempus corruptionis siue dissolutionis, & per tẽpus compositionis siue generationis eiusdẽ rei, tunc enim sunt diuersa, nam tempus quo res gñatur est diuersum a tempore quo illamet res corrũpitur. Potest Auer. defendi, quia si tempus generationis vnius et tempus corruptionis contrariæ rei sit vnum, sequif, si tẽpus corruptionis sit infinitum, tempus generationis etiã sit infinitum, quare sequitur tempus generationis nõ eẽ maius tempore corruptionis, & p consequens siue sint eiusdem rei, siue contrariæ generatio & corruptio in tẽpore sunt æquales, quare sequitur si tempus dissolutiõis sit infinitum, tempus compositionis eiusdem rei erit infinitum, & qm̃ generatio & corruptio eiusdẽ rei sunt diuersæ, & in diuersis tẽporibus, est enim generatio Socratis prior corruptione eiusdẽ, quare sequitur esse duo tẽpora infinita, quorũ vnum est extra aliud, quod est contra definitionem infiniti. Hæc Auer. quo ad textum.

G Verum parte illa Et debes scire quod non est possibile. Digreditur aliquo modo, potest autem digressio sic cõtinuari, dicendo ꝙ Auer. soluit in illa dubitationẽ, dixit enim Arist. duo tpa infinita inueniri non posse, quorum alterum sit extra alterum, cõtra quia præteritũ est infinitum, & futurũ est infinitum, & vnũ est extra aliud igitur duo infinita esse possunt, quorum vnũ est extra aliud. Quidam respondet ꝙ duo infinita ſm quid reperiri possunt, nõ autẽ duo infinita simpliciter, modo præteritum est infinitum secundum quid, quia a parte ante & finitum ſm quid, quia a parte post. Similiter futurum est finitum secundum quid, quia a parte ante, infinitũ eẽ secundum quid, quia a parte post, quare duo ifinita ſm quid reperiri nihil prohibet. Auer. autem ait duo infinita reperiri posse ex ea parte qua sunt finita, vt præteritũ reperitur ex parte post cum futuro ex pte ante, ex parte ante qua infinita sunt, reperiri non possunt, nõ. n. potest reperiri præteritum infinitũ ex vtraq; parte cum futuro infinito ex vtraq; parte, & hoc vt ait sequitur ad hanc põnẽ, nam cum positũ fuerit tempus generationis

H esse infinitum, & fuerit positũ extra ipsum tẽpus corruptionis, tunc extra infinitum erit positũ aliquid ex parte qua est infinitũ. Deinde sequif illa particula Et apparet hoc cum fuerit. Occurres contra hæc, nã potẽtia quæ fuit in præterito ad A formã, quæ hodie facta est ipsa est simpliciter infinita, quia tempore infinito stetit ad formam A & potẽtia ad B formã, quæ est generabilis infinito tẽpore futuro est etiã infinita, igif dari possunt duo infinita, quorũ vnũ est extra aliud. Soluit Auerro. hic & primo huius, & 8. phys. ꝙ potentia potest dupliciter cõsiderari, aut in se & per se, aut per accidens respectu indiuiduorum formæ. Per se quidem & absolute potentia ad formam A est simpliciter infinita, & nullo modo est finita, per accidens vero respectu indiuiduorum est finita a parte post, & infinita a parte ante. Similiter dici potest

Digressus Auer.

Cõm. 120. 134. 136. & 46.

test de potentia ad formam in infinitum post generabilem, absolute.n.si consideretur, non finitur ex alia parte, sed p accidens, quatenus inter indiuidua est ordo per accidens, & quatenus vnum indiuiduū p accidens praecedunt infinita, potest dici finita a parte antea, & infinita a parte post. Quare dici pōt, ꝙ potentia absolute considerata est vtraq; ex parte īfinita, quia vt sic nihil aliud est nisi materia, & hoc modo est vna potentia ad formā quae est generabilis tempore infinito post, & ad formā, quae fuit in praeterito infinito, non.n.vt sic sunt duae potentiae simpliciter infinitae, sed vna tm̄. Est igitur solutio ꝙ si cōsideretur potentia per se vt subiectum formarū, sic est vna tantum, vt materia ipsa, & est vtraq; ex parte infinita, sed si consideretur potentia secundū quid, & p accidēs respectu formae ad quam limitata fuit, vt sic est infinita ſm quid, & non est absurdum reperiri duas tales & quia Plato nō distinxit inter p se & accidens, voluit p se genitum posse corrumpi & esse aeternum. Vnde concessit duo aeternum aliquando desinere & genitum esse aeternum, & motus fuit argumento accepto a potentia, quae fuit aeterna. & tamen in aduentu formae desinit. Tu vero quaere solutionem primo huius clariorem.

Com.120. *Sin autem stabit alicubi dissolutio, an id corpus in quo stabit indiuisibile erit, an diuisibile quidem, non tamen diuidetur vnq̄, vt Empedocles uelle dicere videtur, indiuisibile quidem igitur non erit propter rationes antea dictas, atq; diuisibile quidem erit, nunq̄ autem diuidetur, minus enim corpus facilius q̄ maius corrumpi potest. Si quidem igitur & maius hac corrūpitur corruptiōe, vt dissolutio est in minori, ipsum minus adhuc magis id pati, consentaneū est rationi, ignē autem duobus modis corrumpi videmus. Nam & a contrario corrūpitur, cū extinguitur, & ipse a se ipso marcescens. Hoc autem patitur minor a maiori, & eo celerius, quo minus est, quare corporum elementa corruptibilia, & generabilia esse necesse est.*

Expō. Hactenus probauit ꝙ elementorum corruptio siue generatio non sit infinita, nunc probat ꝙ corruptio elementorum non sit finita. Vbi debes scire ꝙ Empedocles agrigentinus posuit duplicia elementa, quaedā quae videntur elementa, & non sunt, vt quae videtur aqua, non tamen est aqua pura, sed aqueum, similiter qui videtur ignis, non tamen est ignis purus sed igneū quoddam, & sic de caeteris. Quaedam sunt elementa, & nō videntur, vt ignis purus, aer purus, aqua pura, & terra pura, haec.n sunt elementa, non tñ apparent. dicebat Empedocles elementa quae videntur elementa esse corruptibilia, & eorum corruptionē stare ad elementa vera, quę licet sint corruptibilia, tamē nunq; corrumpuntur. Imaginatur n. Empedocles mista resolui ad ea elemēta, quę videntur elementa, & haec elementa resolui ad pura elementa, quae licet sint corruptibilia, nunq̄ tñ corrūpunꝰ, & sic corruptionem elementorum vult vt stet ad corpora diuisibilia, quae nunq; diuidentur. Probat igitur Aris. ꝙ corruptio elementorum, quae videntur elementa nō stet ad corpora diuisibilia, quae sunt vera elementa, sed omnia sunt corruptibilia, ita vt aliquando corrumpantur, inquit. Sinautē stabit alicubi dissolutio, quaerit quale corpus erit illud, ad quod stat dissolutio, & inquit, an id corpus in quo stabit, indiuisibile erit, vt dixit Democritus, qui voluit corruptionem elemētorum resolui ad atoma, an diuisibile quidem, non tamē diuideꝰ vnq̄, vt Empedocles velle dicere videtur, qui voluit mista resolui ad elemēta impura, & impura elementa ad quaedam alia elementa pura, quae sunt diuisibilia, nunq; diuidenda. Obiicit contra vtrunq;, & inquit Indiuisibile quidem igitur non erit, supp. illud ad quod stat resolutio elementorum, vt dixit Democritus, propter rationes antea dictas contra eum, quas non repeto, quia satis sunt explicatae. Deinde ipse destruit secundum membrū, qđ posuit Empedocles, & inquit. At neq; diuisibile quidem erit, nunq; autem diuideꝰ, vt dixit Empedocles, qui voluit corruptionem elementorum impurorum stare ad elementa pura, quae sunt diuisibilia, & nunq; diuisa Minus enim corpus facilius ꝙ maius corrumpi potest, & supple tu verum elementum est minus corpus ꝙ elemētū impurū, & elementū impurum corrumpitur aliquādo, igitur elementum purū aliquando corrumpetur. Et hoc subdit. Siquidē igitur & maius hac corrūpitur corruptione, vt dissolutio est ī minori, ipsum minus adhuc magis id pati consentaneum est rationi. Vnde haec ratio soluitur ad propositiones. Prima est, ꝙ si corrūpitur corpus maius, corrūpitur etiā minus. Haec propositio patet in his quę sunt eiusdem rōnis, quia in maiori est maior virtus resistendi, quā in minori. Secunda, elementum impurum est corpus maius elemēto puro, patet quia caeteris paribus elementū impurum cōtinet purum. Tertia propositio est, ꝙ elementū impurum corrumpitur de facto. Hoc ꝓbat exemplo ignis, qui (vt dicit) dupliciter corrumpitur, aut a contrario, cū extinguitur, aut ab intrinseco, cum ipse a seipso marcescit. Ex his tribus propositionibus cōponitur syllogismus, si maius corpus est corruptibile, & corrumpitur, minus corpus erit corruptibile, & corrūpetur, sed maius est corruptibile, & corrumpitur aliquando, igitur minus aliquando corrumpetur. Sed elementum purum est minus, & elementum impurum est maius, & elementum impurum corrumpitur aliquando, igitur elementum purum aliquando corrumpetur. Haec ratio tota patet ex propositionibus, & ideo inquit. Hoc autem patitur minor a maiori, vt minor flāma a maiori, & eo celerius, quo minus est. Quo vero ad verba attinet, debes scire, haec verba posse dupliciter ītelligi. Vno modo vt minus patiatur a maiori, ita vt minus corpus sit patiens, & maius sit agens, & hoc licet sit verum non tamē ad propositū, patitur minus calidum a magis calido, non tamen est ad propositū. Alio modo intelligi potest vt minus hoc modo patiatur a maiori, idest respectu maioris. Nā minor flamma patiatur magis quā maior, hoc est facilius, & sic intelligit in proposito. inquit, hoc autē patitur minor, sup ignis a maiori. i. respectu minoris, & eo celerius quo minus est. Ex his dat conclusionem, & inquit. Quare corporum, elementa quae sunt pura, & propterea dicunꝰ elm̄ta corporū corruptibilia, & gn̄abilia & generabilia esse necesse est. Sed occurres, q̄a illa regula si maius corrumpitur, minus facilius corrūpi pōt, non valet, nisi in his quae sunt eiusdē rationis modo elementum purū & impurum non sunt eiusdem rationis. Nam impurū est mixtū, modo mixtum non est eiusdem rationis cum simplici ex quo constat. Potest dici illa esse eiusdem rationis subiecti, quoniam ambo conueniunt in eadem specie materiae, immo in eadem materia numero, & ꝓpterea valet si impurum elementum aliquando corrumpitur, quod est maius, purum quod est minus, aliquando corrūpetur, quia ambo sunt eiusdē rationis subiecti.

Dubitati. Solutio.

Pulchra dubitatio esset, si ignis potest corrumpi ab intrinseco circunscripto omni contrario extrinseco. Sed quia haec dubitatio est optime disputata in libris de generatione, vsq; illuc dimittatur.

Animaduerte ꝙ Auer dicit fuisse opinionem Empedoclis quaedam elementa corrumpi, vt partes elementorum quae sensibus nostris patent Hae.n partes corrumpuntur, quaedā alia esse in se corruptibilia, quae tñ nunquā corrūpuntur, vt sunt elementa, quae nobis non videntur. Et ad haec dixit Empe. stare corruptionem elm̄torum, quę nobis videntur corrūpi, & sic Auer. idem qđ nos sentit. Secundo aīaduerte q. ſm Auer. cum Aristo.

Auer. com. m. 52.

dixit ignem dupliciter esse corruptibilem, voluit innuere in vtroq; modo corruptionis semper minorem ignē citioris esse corruptionis ꝙ maiorem, ignis.n. minor citius corrumpitur a suo contrario, q̃ maior, & ignis minor citius extinguit ac marcescit a se quā maior, quare vult habere minorē facilius corrumpi. Tertio debes scire ꝙ Auer. ait ignem marcescere a se, qn̄ defectu materiæ in qua continetur, extinguitur. Sed occurres an possit ignis corrumpi defectu materiæ sine cōtrario ipsum corrumpente. Respondet Auer. ꝙ nō, quia corruptio quæ fit defectu materiæ, est etiā ex cōtrario, sed per accidens quia contrariū nunquā ipsum corrumpet, donec materiā illi conuenientē reperit. Confirmat hoc, quia vt dr̄ in secundo de anima, nihil generatur a se, & nihil corrūpitur a se, sup. sine cōtrario extrinseco, & sic tenet Auer. ignē qui a se marcescit, non corrumpi absq; contrario.

Dubitatio. *Responsio.*

Vnde pro satisfactione verborū Arist. videtur velle ꝙ duplex est corruptio vna a cōtrario, & est quæ principaliter est a cōtrario, & hæc dicit a contrario principaliter, non ꝙ non sit defectu materiæ: altera est a defectu materiæ principaliter, licet nō sit absq; contrario. verbi gratia, mors naturalis hoīs est principaliter defectu materiæ, tn̄ est a contrario, q̄a a sicco accidentali Mors uero præternaturalis, vt mors iuuenis est principaliter a contrario, tn̄ non est sine defectu humidi. Vel fortasse dici pōt ꝙ Arist. velit ignē posse corrūpi aliqn̄ a se defectu cōtrarii, quando venit ad naturalem finem suæ periodi. Arist.n. omnibus genitis in libris meteororum præbuit periodū, qua viuūt, vel qua stabilita sunt in eē. quæ igit corrumpuntur p hoc ꝙ perueniunt ad finem suæ piodi vult corrumpi sine cōtrario, sed solum ꝑpter materiam quæ appetit tunc aliam formā, & ideo tunc pereunt sine cōtrario positiuo, & p solum contrariū priuatiuum.

Duplex corruptio.

Alia vero pereunt præter naturaliter qn̄ præuenit eorum corruptio finē suæ periodi, & hæc vult corrūpi ꝑ contrarium positiuum, sed de his in libris de generatione multa, quare ex his ꝑspicuum est, ꝙ elementorū generatio nō sit infinita, nec etiam finita. Sed occurres, oīs motus est finitus, vel infinitus, generatio est motus, vel cū motu, igitur vel finita, vel infinita. Dici potest ꝙ generationem, vel corruptionē esse finitā vel infinitā pōt dupliciter intelligi. vno modo respectu temporis, & sic quælibet est finita, qm̄ quælibet pars elnti, quæ generatur, generatur in tempore finito, vel corrumpitur, in tēpore finito: alio modo respectu terminorum, & sic nec est finita, nec infinita. infinita quidē nō q̄a pars ignis cū fit, non fit ex parte alia, quæ etiam fiat, & sic in infinitum, nec cū corrumpitur, corrumpitur in partem quæ corrumpitur, & sic in infinitū: finita vero minime, quia nō corrumpitur ad aliquod, quod non potest corrumpi, nec generatur ex aliquo, quod non potest generari, quare hoc modo, nec finita est, nec infinita, tn̄ respectu temporis est finita, & sic concludit ratio.

Dubitatio *Responsio.*

Quum autem generabilia sint aut ex nō corpore, aut ex corpore ipsorum generatio erit, & si ex corpore, aut ex alio, aut ex se vicissim.

Auerroes optime introducit hanc qōnem, ait n. sensu apparere ꝙ elementa generent vicissim ex inuicē, & ita hoc nō quærit, cum sensibus pateat, quærit autem vtrū elementa generentur ex se vicissim essentialiter ac per se, ita vt non possint fieri nisi ex inuicem fiant, nam hoc sensibus non constat. Fecit autē hoc Arist. (vt dicit Auer.) per simile ad id quod quæsiuit de corruptione. nā quēadmodū quod vr̄ sensu de corruptione eorum, non est sufficiens in certificatione ꝙ elementum quod corrūpitur, ꝼm omnes partes corrūpatur, ita est hoc quod videtur de generatione eorum adinuicē. s. quia non sufficit p hoc scire si p se ex se mutuo fiant, ideo quærit vtrum ex seinuicē mutuo fiant elementa p se, quare cum probauit de elementis ꝙ illud quod generatur & corrumpit, ge

Expō. Quæ auer. com. 53

E neratur & corrumpitur ꝼm omnes suas partes, quærit nunc de secūda intētione, videlicet vtrum ex sese mutuo p se generent. Et inquit. Quū aūt generabilia sint, suppl. ꝼm omnes partes, vt antea ꝓbatum est, ideo quæritur post hoc vtrum ex non corpore, aut ex corpore ipsorū generatio fit. & si generatio fit eorū ex corpore, quæritur an ex alio corpore, sup. priori elementis, & alterius generis ab eis, an ex se vicissim, sup. ꝼm Auer. p se & essentialiter fiant. Hæc est expositio Auer. et satis pulchra.

*Is quidem igitur sermo, qui ex non corpore ipsa generat, vacuum facit. omne enim, quod fit, in aliquo fit et id in quo fit generatio, aut nō corpus erit, aut corpus habens, & siquidem habebit corpus, duo corpora simul erunt in eodem, id videlicet quod fit, & id quod prӕerat. Sin autem non corpus fuerit, vacuum separa*F *tum esse necesse est, hoc autem impossibile esse, & antea demonstratum est.*

Ipsa verba additum. In græco supfluit verbū gnant- Frunt Habebit ἀφωρισμένον. Separatū. Definitum

Nunc Arist. destruit duo mēbra, vt concludat membrū verum probat igit primo, ꝙ elementa non generētur ex nō corpore, & hoc proponit ibi, Is igitur sermo, qui ex non corpore ipsa generat, vacuū facit, & sic vult illa non fieri ex non corpore, quia sequeret vacuū esse. Pro deductione cōsequentiæ sumit vnum suppositū in quinto physi. satis declaratum, & inquit, omne n. quod fit, in aliquo, sup. vt in loco fit. Hæc est suppō satis nota, qua stante quærit, & id in quo fit generatio, aut nō corpus erit, aut corpus habens, ꝓbat ꝙ nō habeat corpus, & inquit Et siquidem habebit corpus, duo corpora simul erunt in eodē, id videlicet quod fit, & id quod præerat in eo. Sin aūt locus in quo fit, sit nō corpus, ita vt in ipso nullū sit corpus sensibile, vacuum separatū esse necesse est, nam est quātū quoddam in quo fit generatio, & non est corpus in eo sensibile, igitur vacuum, hoc aūt G impossibile esse & antea in .4. physic. demonstratum est. Hoc modo Themistius & Alexander exposuerunt, vt Auer narrat, eos enim non vidimus.

Expō.

Circa hunc locum Auer. diligēter procedit, vt mihi videtur, ideo nos sui cōmēti omnes vtiles partes adnotabimus. Quantū igitur ad textus introductionē, inquit, in hoc capitulo vult destruere duas diuisiōes, siue duo mēbra prædicta syllogismi diuisiui ad concludendū tertiū, erat.n. syllogismus, elementa generanrur ꝼm omnes partes, vel igit ex nō corpore, vel ex corpore priori eis, vel ex se mutuo. ꝓbat igitur ꝼm Auer. ꝙ elementa non generentur ex non corpore, nec ex corpore priori, vt concludat illa fieri mutuo ex seinuicem Hæc est introductio Auer. Deinde sequitur illa particula cōmēti. Et intendit p non corpus, vbi Auerroes declarat quid Arist. per non corpus velit, cum quærit, vtrū elnta quæ generant fiant ex non corpore, vel corpore alio, vel ex seinuicē.

Auer. comment. 49.

Nam declaratis terminis facile intelligitur processus Aristotelis. Et probat ꝙ per non corpus Aristo. non poH test intelligere ipsum non esse siue ipsum nihil, quod est priuatio simpliciter entis, sed corpus in potētia quale est materia, quę est non corpus actu. primo, quia generatio est motus saltem communiter dictus, omnis motus eget subiecto, igitur per non corpus non potest intelligere ipsum nihil. Secundo probat idem ibi. Et etiam res. Quia res quæ fit, alia est a re ex qua, vt e termino e quo fit, vt patet in cæteris trāsmutationibus, sed in aliis transmutationibus necessario requirit subiectum igitur in generatione. Addit tamen quandam differentiam, quia in aliis transmutationibus subiectum est in actu. In generatione autem, quæ est in substantia, subiectum est in potentia, vt alibi diximus. Tertio probat idē ibi. Ipse ergo quia si p non corpus intelligeret non esse, tunc non esse reciperet esse, vt deductum fuit in libris physicorū sæpe.

Quarto

Quarto ibi. Et ideo propositio. ꝓbat sic, quia antiq, immo omnes volunt generationē non fieri ex non cor pore capiendo non corpus pro non esse, conueniunt. n. in hoc omnes, qui de natura loquuntur, & sic cū in hoc nulla sit vis, videtur igitur ꝙ Aristoteles ꝑ non corpus intelligat non corpus actu, vt quæstio sit, vtrū elementa generentur ex corpore actu tanquam subiecto, an ex corpore potentia, qđ nō est actu corpus, ſm igr̄ Auerroem Aristoteles ꝓbat subiectū, ex quo fiunt elementa, non esse actu corpus. Obiectio. Sed occurres, quia expositio videtur contra textum Aristot. enim probat id ex quo elementa fiunt, non esse non corpus, ait enim, hic igitur sermo, qui ex non corpore ipsa generat, vacuum facit. Ecce ꝙ ꝓbat illa non fieri ex non corpore, quia sequeretur vacuum esse. Auer. autem vult ꝙ Aristo probat subiectum ex quo fiunt elementa esse non corpus, & sic expositio est cōtra textū, quia textus destruit, quod Auerroes ait construi. Solutio. Potest dici ꝙ Aristote. ꝑ non corpus intelligat trinam dimensionem separatam, quod est nō corpus sensibile sed bene corpus quantum. Vnde inqt his quidem igitur sermo qui ex non corpore ipsa generat, idest qui ex trina dimensione separata ipsa generat, vacuum facit. Modo idem quærit & intelligit Auerro. vult enim ꝙ Aristo. probet subiectum elementorū non esse actu corpus sensibile, nec esse actu corpus quantum separatum a corpore quali, quæ non repugnant. Vnde ſm Auerroem textus resoluitur ad duo, quia primo probat subiectū generationis elementorum non esse corpus actu. Secundo ꝙ non sit corpus in potentia, idest trina dimensio separata a corpore sensibili, necesse. n. est (vt dicit Auerroes) ꝙ omnis generatio fit in subiecto, & necesse est vt illud subiectum aut non participet corporeitate, nec accidente, neq; quantitate, nec alio, aut necesse est vt in eo sit corporeitas, ideo ꝓbat primo ꝙ in subiecto non sit corporeitas ꝑ se, hoc est dicere ꝙ subiectū sit corpus actu, quia si subiectū generati sit corpus actu, & ipsum genitum sit actu corpus, tunc duo corpora penetrabunt se occupando eundem locum. verbi gratia, si subiectum generationis ignis ex aere fuerit aer, & cū subiectū sit in re gñata, est enim pars illius, tunc aer & ignis erunt insimul in eodem loco. Deinde sequitur illa particula. Et si locus in quo. Vbi ꝓbat ꝙ subiectū ex quo fit elementū non est corpus in potentia. i. trina dimensio separata, quia si sic esset, tunc daretur vacuū, nam vt dicitur. 4. physicor vacuum est corpus in potentia, quod actu est non corpus, capax tamen corporis actu. Et tunc iuxta hāc pōnem Aristo. ait, Omne enim quod fit in aliquo fit, intelligit subiectum, quia omne quod fit ex subiecto, & in subiecto fit. Similiter per id in quo fit, intelligit subiectum ex quo & in quo fit generatio. Quare patet elementa fieri non posse ex subiecto actu per se, nec ex subiecto in potentia, quod est trina dimēsio separata erit igitur generatio elementorum ex subiecto: quod est corpus actu: non quidem ꝑ se, sed ꝑ accidens, ex subiecto aūt in potētia, quod est materia prima, ꝑ se, hæc est expositio Auerrois. Deinde sequitur. Themistius autē. Vbi ponit Themistii & Alexandri expōnē, qui formant sic rationē textus, omne genitū aut erit i loco, in quo nō est corpus, aut in loco in quo est corpus, si i loco in quo est corpus, tūc duo corpora erūt in eodē loco. Sin autē in loco in quo non est corpus tunc vacuum erit. Addūt ꝙ Aristoteles non induxit hunc sermonē apud eos, nisi ad declarandū quō contingit ex positione generari vacuum esse. & ita volunt hanc rationem non esse demonstratiuam, sed probabilem, ita ꝙ est inducta vt quædam dubitatio accidens circa pōnē generationis, quā antiqui nesciebant soluere, quę ratio docet, ꝙ generatio fit ex corpore, non quidē actu, sed potētia hoc modo, videlicet, ꝙ primum instans esse formæ genitæ, est primū non esse præcedentis corporis, & sic Alexander et Themistius arbitranť circa rōnem hanc. Deinde sequiť. Et hoc non est verum. Vbi Auer. soluit rōnem Aristotelis (& vt mihi videtur) solutio sua est illa, quam dederunt

A Themistius & Alexander, nam (vt dicit) qui ponit generatum fieri a corpore in potentia, pōt ponere generationē fieri in loco, nō ponere vacuum, poterit. n. ponere in loco generationis esse corpus corrumpendū, quod qdem recedet ꝑ generationē noui corporis, quia primū esse noui corporis est primum non esse corporis præcedentis, quod recedit. Exemplum huius est quia corpus liquidum, vt aqua intrat vas, vbi erat aer, quia ꝙ cito intrat aqua, tā cito recedit aer, & ita nō sequiť vacuū esse. Deinde sequiť illa particula. Si autem intellectū. Vbi redit ad suam expōnem, & vult ꝙ si per corpus & nō corpus intelligat materiā, tunc intentio Arist. est demonstrare quomodo corpus fiat a corpore, & supple quō a nō corpore, fit enim a corpore, quia a materia, quæ actu ē sub forma alterius corporis, igitur fit a corpore ꝑ accidens, fit aūt a non corpore, quia fit a materia, quę est nō corpus actu, sed corpus in potentia. Deinde sequiť illa particula. Quō autem sequitur. Vbi ostendit quomo

B do sequitur si generatum fit a corpore in potentia, vt uacuum fit, & ait vacuum sequi, qñ fieret generatū a corpore in potentia. i. a materia subiecta trinæ dimensioni omnino separata a corpore actu, nam cum materia quāta esset separata actu, ꝓculdubio esset vacuum. Vnde si materia quanta, quæ est in potentia, remaneret ꝑ se separata, quāto magis ipsum vacuū actu. Addit q. Themistius fatetur locum hunc esse difficilem. Castillus Deinde seqtur. Et ego quæro. Vbi probat Auer. ꝙ cum Aristote. dicit in quo fit generatio, non intelligit locum. primo, quia si intelligeret locū, & ꝓpositiones syllogismi essent veræ, si nō poneret vacuum omnino generatio tollereť. ꝓbatur, quia si intelligit locū, & propositiones sunt veræ, oportet ponere in loco gñationis nullū esse corpus, aliter nō fit generatio, quare si non poniť vacuum, generatio omnino tolletur, siue ponatur generationem fieri ex aliquo in potentia, siue ex alio in actu, idē n. consequtur semper. Secundo arguit ibi Et hæc expositio Quia expositio hæc esset idonea, quando per id, in quo fit ge

C neratio, intelligit corpus in potentia: nam sic dicendo redit expō nostra, quæ intellexit ꝑ id in quo ipsam materiā. Deinde sequitur illa particula. Et hoc quod. Vbi soluit argumentum eorum, arguebant enim Aristotelē nō potuisse intelligere per id in quo, ipsam materiam, quoniam si ꝑ id in quo intellexit materiā, tunc id in quo nō esset pars generati, nec corrupti, sed aliud quid ab eis, & sequitur vlterius materiam nihil esse, qa materia tādiu ē quādiu est pars generati, vel corrupti, quare si per id in quo intelligeret materiā, materia non esset materia, nec aliquid aliud, qa in quo est qđ aliud a genito & corrupto, nec alicuiu i lorū pars. Deinde sequitur illa particula, & hoc nihil est. Solutio. Rñdet Auer. & concedit Aristo per id in quo fit generatio intelligere materiā, & vlterius concedit illam esse partem rei corrūpendæ prius, postea fieri partem rei genitæ, quia dū prior forma a materia tollitur, alia in ea fit. Et sic possumus tenere generationē esse, & vacuum non esse & possumus dicere ꝙ vacuū est si generatio est, supple a materia quanta separata a cor

D pore quali, hæc Auer. quæ mihi videtur acuta, licet fortasse non ad mentem Aristotelis.

At neq; ex corpore quodam fieri possunt elementa, accidet enim aliud corpus elementis ipsis prius esse.

Expositio. Nunc destruit secundū membrum, & probat elementa ipsa fieri non posse ex corpore alio ab eis, & hoc ꝓponit. d. At neq; ex corpore quodam, sup alio ab elementis, ipsa elementa fieri possunt. Apponit absurdū, quod ad hoc sequitur. d. accidet enim aliud corpus elemētis ipsis prius esse. & consequentia ꝓbatur, licet ipse nunc nō ꝓbet, quia id ex quo aliquid fit, prius est eo, quod fit, ut materia prior est cōposito, quod ex materia fit. tacuit au

tem probationem, quia in libris physicorum satis dicta est, illic enim dictũ est subiectam materiam priorem esse his, quæ ex materia fiunt, vt mater prior est filiis.

Vnum. Quoddã. Momẽtum Inclinationem. Aptitudinem. ῥοπὴν Quare igitur fit, verbõ additũ.

Hoc autem siquidẽ grauitatem aut leuitatẽ habet vnum elementorũ erit. Sinautẽ nullum habet momentum, imobile atq; mathematicum erit, at si tale est, in loco non erit, in quo enim quiescit, in hunc & moueri potest, & si vi quidem præter naturam. Sin vero non vi, secundum naturam, quare siquidem in loco atq; alicubi erit, elementorum quoddam erit. Sinautem non erit in loco, nihil ex ipso erit, id enim quod fit, & id ex quo fit, simul esse necesse est.

ῥοπὴν Impetus momẽtum iclinatio. ἀπὸ τοῦ ῥέπειν. inclinare, cũ laus in alterã partẽ deuergit quasi declinatio & deuergẽtia.

Græci copulant textum hunc ad præcedentem, qđ etiã Auer. fecit. volunt enim per hunc textũ Aristot. declarare id quod deduxit, esse absurdũ. Vnde ẽm eos sic ratio potest componi, si elementa fiunt ex corpore quodam alio ab eis, esset quoddam corpus prius elementis. Hoc aũt est impossibile, quia tale corpus, vel habebit inclinationem aliquam, videlicet grauitatem aut leuitatem aut nullam, si inclinationem habebit, proculdubio erit aliquod elementorũ sinautẽ nullam, erit corpus mathematicum, quod absurdũ esse ostendit. Hæc est græcorũ expõ, quæ satis cõmoda est verbis Aristotelis. Potest etiam esse aliud argumentũ & tunc verbũ aũt, legatur ꝓ etiam, vel præterea, hoc pacto videlicet, præterea si elementa, sup. fiunt ex quodam corpore alio ab elementis, hoc habebit inclinationẽ aliquam uel nullam, totũ hoc ẽ supplendũ, quod breuitatis causa prætermisit. Deinde sequitur, siquidem inclinationẽ, hoc est grauitatem, aut leuitatẽ habet vnũ elementorũ erit, patet ipsa consequẽtia p se. Sinaũt, nullũ habet momentum siue inclinationem mouendi, quæ græce rhope dr̃, imobile atque mathematicũ erit. Deinde destruit hoc, & inquit. At si tale est, videlicet ĩmobile atq; mathematicum, in loco vllo erit, deducit, quia si in aliquo loco erit, i illo quiescit, hoc autem falsum esse demonstrat. d. in quo enim quiescit, in hunc & moueri potest. Dico in hunc moueri posse, eo modo, quo in illo quiescit quia & si vi quiescit in loco aliquo, præter naturam ad illum mouebitur, sin vero in illo quiescit nõ vi, ad eũ mouebitur ẽm naturã: q̃ sic sequitur qđ positum est ĩmobile: ac mathematicũ, eẽ mobile, ac naturale. Præterea deducit ad aliud si ponitur tale mathematicũ corpus esse in loco, & inq̃t; Quare supple sequitur aliud qđ est contra dicta, ꝙ siquidem in loco erit atq; alicubi, elementorum quoddam erit, quod erat negatum. Deinde destruit aliud mẽbrũ, & inquit. Sinautẽ nõ erit in loco, nihil hoc est nullũ elemẽtum ex ipso fiet. cuius rõnem assignat. d. id n quod fit, & id ex quo fit, simul esse necesse est. quæ aũt simul sunt. vt dicitur. Quinto physi in vno eodẽq; loco sunt. quare si nullibi est, nihil ex ipso fiet. Debes scire ꝙ tota ratio põt sic cõponi, si elemẽta fiunt ex corpore quodam alio ab eis, vel habet inclinationẽ, vel nullam, si habet inclinationẽ, erit aliquod elementorũ. at si nullã habet inclinationẽ, erit corpus mathematicũ. Hoc aũt est impossibile, qa vel erit in loco, vel in nullo erit loco. Si in loco erit, mobile erit, quod negabatur. Præterea etiam si erit in loco erit aliquod elementorum, omne enim quod est in loco siue sit in eo vi, siue naturaliter, est elementũ, vel elementum habens. Sinautem in nullo loco fuerit tale mathematicum corpus, ex ipso nihil fiet, quia id quod fit, & id ex quo aliquid fit, oportet esse simul in eodem loco. Patet igitur elementa fieri non posse ex alio quodam corpore priore elementis.

Cũ aũt neq; ex non corpore, neq; ex alio corpore fieri possint, ex sese mutuo ipsa fieri relinquitur.

E Recolligit nunc conclusionem syllogismi, & inquit. Cum aũt neq; ex non corpore, neq; ex alio corpore fieri possint elementa, ex sese mutuo ipsa fieri relinquitur. Hæc est conclusio totius syllogismi.

Quæ auet. com. 55

Debes scire ẽm Auer. ꝙ elementa fieri ex corpore potest dupliciter intelligi, aut ꝙ fiãt p se ex corpore, aut p accidens, si p se ex corpore, aut ex corpore actu, aut ex corpore potẽtia. Ipsa p se fieri ex corpore actu destructũ est, ipsa fieri ex corpore in potentia p se, duplr̃ adhuc ẽ, aut ex corpore, qđ sit separatum ab actu corporeo, & hoc iterũ destructũ est, & ꝓ parte destruet̃, aut ex corpore in potentia, quia actu est sub corpore, & põt denudari ab illo, & sic verũ est elementa fieri per se ex corpore in potentia. Iterum elementa fieri p accidens ex corpore, põt duplr̃ intelligi, aut in potentia, & hoc non, qa elementa fiunt p se ex corpore in potentia, ad sensum datũ, aut actu, & sic est verũ, fiunt. n. elementa ex corpore actu p accidẽs, qđ p se ẽ in potentia, vt dictũ est. ẽm igit̃ Auer. Aristo. probat elementa fieri p accidens ex corpore

F actu, quod non est aliud ab elementis, sed elemẽtum ipsum, quia illa non fiunt nisi ex seinuicem, hæc Auer. & non sunt aliena ab his, quæ diximus. Vlterius quo ad verba, inquit Auer. & debes scire ꝙ intendebat per hoc quod dixit, neq; graue, neq; ponderosum, negationẽ simplicẽ, econtrario illi, qđ dixit de cœlo, cum dixit de eo neq; graue neq; leue esse, illic. n intendebat ꝙ cœlũ habet naturam, de qua non dicitur graue, neq; leue. Et ita uelle videtur Auer. ꝙ qñ Arist. ait. Sinautem nullũ hẽt momẽtũ intelligat simplr̃ ꝙ nullũ habeat momẽtum quia cœlum ẽt habet momentum, nam licet nõ habeat momentũ, quo sursum vel deorsum inclinetur, habet momentũ, quo mouetur circulariter, qđ momentũ est eius natura tertia. Vnde si p nullũ habere momentũ nõn intelligeret negationem simplicẽ, non sequeret̃ illa consequentia, videlicet ꝙ sit imobile atq, mathematicũ, qa cẽlũ nullũ habet momẽtũ elemẽtare: & tñ ẽ mobile & nõ mathematicũ, igit̃ intelligit simplr̃ ꝙ nullã habeat vim naturalẽ mouendi, hæc Auer. & recte. Vltimo Auer. infert contra antiquos, & ex hoc apparet vt

Verborũ expositio.

G subiectũ eorũ sit idẽ, & vnũ cõe, quod dicit̃ materia, apparet etiam ꝙ sint ex materia & forma cõposita, & præcipue, vt dicit, patet hoc cũ declaratum sit impõle esse, ut generẽtur & corrumpãtur ẽm dissolutionem & cõpositionem in superficies, aut in partes diuisibiles.

Rursus igitur considerandum est quis nã sit mutuæ generationis ipsorum modus, vtrũ vt Empedocles dicit atq; Democritus, an vt hi qui in superficies dissoluunt, an alius quispiam sit præter hos modus.

Nunc consequenter ad aliud transit negotium, cuius vt sui moris est. intentionẽ proponit. Et inquit. Cũ sup. elementa generentur ex sese mutuo, rursus igitur cõsiderãdũ est, qs nã sit mutuæ generationis ipsorum modus, vtrũ vt Empedocles dicit, atq; Democritus, an vt hi qui in superficies dissoluũt, vt Platonici, an alius quispiam sit præter hos modus, vt peripatetici dicunt.

Expositio.

H *Hi igitur qui quidem circa Empedoclẽ, atq; Democritum sunt, ipsi seipsos latent, non generationem mutuam, sed apparentem generationem facientes, vnumquodq; enim quod inexistit, segregari dicunt, quasi e uase sit ipsa generatio, non autem e materia quadam mutatio eius, quod generatur.*

Expõ.

Prosequitur nunc de proposita intentione, & primo narrat opinionem Empe. Demo. & Anaxa. circa modũ generationis ex se elementorum, vbi debes scire ꝙ Empedo. posuit quatuor prima corpora, ignẽ videlicet aerem, aquam, & terram, & ẽm substantiam intransmutabilia, diuisibilia tñ ẽm quantitatẽ, et diuisa in partes puas

p cõgregationẽ hmõi ptiũ ẽm plus & minus cõstituere illud quod dicimus ignem, aerem, aquam, & terram. Nã nihil syncere posuit tale. posuit enim duplicia elementa, videlicet pura, vt quatuor prima corpora, quæ diximus, & impura, quæ ex partium illorum cõgregatione resultant, & ex his ĩpuris postea per segregationẽ posuit generari ea, quæ dicimus mista. Democritus vero posuit prima corpora atoma, & ex ipsis per congregationem generari primum id qđ dicimus ignem, aerẽ, aquam, & terram, & ex istis per segregationẽ fieri mista. Anaxa. etiam prima corpora posuit partes similares infinitas existentes in vnoquoq;, postea p segregationẽ mista fieri. Conueniunt igitur hæ opiniones in eo quod dicunt rerum generationem fieri per segregationem eorum, quæ inexistunt. Obiicit igitur Aristo. contra hoc in quo conueniunt, primo quia tunc generatio non esset vera, sed apparens tñ. Inquit Hi igitur, qui quidem circa Emped. atq; Democ. sunt, ipsi seipsos latent, & ponit in seipsos latent d. non generationem mutuam ipsorum sup. veram, sed apparentem tñ facientes. Declarat hoc eos dixisse, & inquit. Vnumquodq; enim quod inexistit, supple in elementis, segregari dicunt, & hoc esse illorum generationem, quasi generatio mistorum sit ex vase exitus, quia fit per segregationem ab illis elementis, segregantur enim ab illis parua corpora quæ postea congregantur ad generationem mistorum, & ita dicunt generationem quasi sit exitus a vase, & non ex quadã materia mutatio vera & substantialis eius quod fit., ecce ad hanc opinionem sequi generationem non esse veram, sed apparentem tantum mutationem quod est primũ absurdum contra hos Debes scire ꝙ generatio ẽm hos est segregatio, & congregatio. est quidẽ segregatio paruorum corporum ab his quæ vocant elementa, est autem congregatio illorum paruorum corporum, quæ iã erant segregata ad vnum, quod generatur, quare generatio quouis modo sit, erit apparens mutatio & non vera ex materia transmutatio.

Quæ auer. com. 58 Auer. aũt ait qõnem præsentem, quæ quærit de mõ generationis elementorum abinuicem, declarari nõ pos se syllogismo hypothetico. cuius causa est, qa hypotheticus diuisiuus syllogismus fundat̃ supra partibus cõtradictoriis, modo eiusmodi opiniones non sunt contradictoriæ, ideo fieri nõ põt p destructionem illarum syllogismus hypotheticus diuisiuus a destructione falsarũ positionum ad positionẽ veram. Vlterius Auerro. dicit ꝙ Aristo. in hoc libro contradicit opinionibus falsis, & in libro de generatione inducit modum verũ, quo elementa inuicem generantur, hinc concludit librum hunc esse præambulũ ad librũ de generatione. Tertio dicit Arist. non tantum contradicere Democrito & Empedocli, sed omnibus dicentibus generationem esse congregationẽ, & segregationem, & omnibus qui dicũt generationem esse ex subiecto ente in actu omnes enim sic dicentes coguntur dicere generationem esse aut latitationem, aut alterationem in qualitate non in substantia.

Obiectio. Sequitur illa particula { Sed iam } vbi mouet dubitationem, qa in lib. de Anima dictum est, Empedoclem posuisse elemẽta intransmutabilia hic vero dicit de mente illius illa inuicem gñari. Respondet ꝙ forte Aristoteles tribuit hãc opinionem Empedocli quasi per accidens, quatenus ponit illa in misto actu modo latitationis. Vel melius dici põt Empedoclem posuisse elementa duplicia, quædã pura, & hæc sunt intransmutabilia, alia impura & hæc trãsmutabilia, de his supra satis dictum est. Deinde sequitur illa particula. { Et hoc quod dicũt } vbi notat Auerroes duas literas, vna dicit ita antiquos dixisse rerum generationem esse, sicut generatur ignis excussione lapidis cum ferro, licet sit differentia, quia antiqui voluerunt generationem esse de capitulo trãslationis, generatio ignis ex lapide est de capitulo alterationis & transmutationis. Alia litera dicit eos ita generationem dixisse, sicut est exitus alicuius corporis a vase, & hoc pacto in nostris græcis codici. legitur, & est exemplum verius, qm̃ hic exitus A est translatio tantum, & sic generationem esse translationem dixerunt antiqui, quare melius est. Dicũt verbũ additũ.

Deinde si sic, non minus ea, quæ accidunt, absurda sunt. eadem enim magnitudo si densatur, grauior fieri non videtur. At qui aquam aeri inesse, et inde segregari dicunt, eos hoc dicere necesse est. Cum enim aqua ex aere fit, grauior est.

Expõ. Secundo arguit sic. Si vnum elementũ generatur ex alio sola segregatione tũc motu locali omnibus aliis paribus aliquid fieret grauius ꝗ prius erat. Immo sequeret̃ solo motu locali, graue fieri, quod falsum est, nã graue aut substantia est, aut cõsequens p se substantiã, & sic fieri nequit, nisi substantiali mutatione. Cõsequentia vero deducitur, quia dũ ex aere aqua fit, ipsa generatur p solam segregationem earum partiũ, quæ in aere erat apud B ipsos, mõ patet talem aquam genitam grauiorem esse ꝗ prius erat dum in aere continebatur, quæ ratio docet ipsam fieri nõ posse per solam partium segregationem ab aere, & ita in aere nõ prius erat. Inquit. Deinde si sic supple est ꝙ vnum elementum generetur sola segregatione earum partiũ, quæ in priori elemento erant, non minus ea, quæ accidunt absurda sunt, supple, ꝗ paulo ante diximus. Sequitur enim supp aliquid fieri grauius ꝗ prius erat solo motu locali, supple si sola segregatione vnũ elementum ex separatione partium fieret ex alio, eadẽ. n. magnitudo si densatur, grauior fieri non videtur supp. solo motu locali, & qui aquam aeri inesse, & inde cũ generatur segregari dicunt eos hoc dicere necesse est, vt deduximus, cum enim aqua ex aere fit grauior ẽ, quare cũ hoc absurdum sit ipsam fieri segregatione partiũ absurdum erit, & p consequens aqua non præerat aeri. Animaduerte ꝙ Auerroes pulchre hoc declarat, & dicit, cõtingit. n. eis ꝙ cum corpus leue a quo exit graue, cũ fuerit in aliqua quantitate, deinde inspissatur, & diminuitur C sua quantitas, vt in eo appareat grauitas maior, quãdo inspissatur, & appropinquat sua quantitas quãtitati corporis grauis, quod exit ab eo. Et sic sola loci mutatione qua fit inspissatio sequitur aliquid fieri grauius. Ponit exemplum, & inquit, verbi gratia, quia videmus ꝙ aer ex quo generatur aqua, habet quantitatem, sup sibi cõuenientem, & cum ex eo fit aqua, inspissatur primo, & diminuitur sua quantitas, & sic fit aqua: ecce qũo sola inspissatione aqua fit grauior ꝗ erat antea, cum in aere ipso continebatur, Ostendit aũt Auerroes hoc absurdũ esse, & inquit. Si igitur aqua esset in actu clausa in aere, non accideret aeri quando inspissatur, & appropinquat aquæ, vt esset grauior ꝗ ante, qa sup. tũc sola inspissatione accideret noua grauitas. Modo hoc falsum est, videmus enim aerem, cum inspissatur addi sibi grauitatem aqueam, quam prius non habuit. Quare oportet dicere aquæ generationem fieri non sola partium separatione.

Deinde sequitur illa particula { Et inclinauit } vbi re- D mouet dubiũ, dubitaret forte aliquis, quia si aer fit grauior inspissatione, tũc ipse esset grauis in loco ꝓprio. Respondet primo eum dixisse aerẽ esse grauẽ ante & post exitũ aquæ ab eo, ne quis credat leuitatẽ aeris esse violenter commistam grauitati aquæ. Et propterea voluit innuere vtrunq; esse graue, & non aquam tantum, ne qs dicat aquam violenter mistã esse aeri, vel aliter ait Auerro. hoc dixisse, quia opinio sua est aerem proprio in loco graue esse, & sic conceditur id quod in dubio inducebatur. Vel aliter hoc quod dixit defuit ad confirmandũ sup. absurdum illud sequi opinionem antiquorum, qui dixerunt omnia elementa esse vnũ substantia, non ꝙ ita ipse velit, hæc Auer. & non imperite. Deinde subdit { Si aliquis quæreret } repetit dubitationem, quam breuibus soluit, ꝙ de mente Aristo. aer in proprio loco habet aliquam grauitatẽ, vt in quarto dicemus. Animad-

uerte tamē multa Auer. hic dicere, quæ ad uerba textus nihil faciunt, vt intelligenti patet.

Occupare Obtinere Maiorem Ampliorē μεταβάσει Migratiōe Permutatione. Absurdum Irrōnale. ἄλογον

Præter ea corporum mistorum alterum separatū non necesse est locum semper occupare maiorem. At cum oritur aer ex aqua, maiorem aer occupat locum. Quod enim subtiliorum est partium, id maiore in loco fit. Patet autem hoc, & in ipso transitu. Euaporante enim humido, spiritu q́ turgente, ea uasa quę moles continent, ob angustiam rumpuntur. Quare siquidem omnino uacuum non est, neque extenduntur corpora, vt hi qui hęc dicunt, inquiunt ipsum impossibile esse patet. Sin autem vacuum est, & extensio, absurdū est id quod separatur ex necessitate semper maiorem occupare locum.

Expositio. Tertio syllogizat sic, corporum mistorum alterum separatum nō necesse est locum semp occupare maiorē. hæc maior probatur extra textum, quia eorū quæ mista sunt, eadem est forma, eadem etiā & virtus, quorum vero est forma & virtus eadē locus, quoq; idem erit. Et sic patet hæc maior. Deinde ponit minorē, & inquit. vt cum oritur aer ex aqua, maiorē aer ipse occupat locum, probat aerem maiorē occupare locum cū ipse ex aqua oritur. primo, quia quod est subtiliorum partiū, id maiore in loco fit. Modo aerem subtiliorum partiū esse nemo est qui dubitat, quare aer dum oritur ex aqua maiorem occupare locū clarū erit. Secundo probat idē dicens, patet aūt hoc & in ipso transitu, vt quando aliqua corpora transeunt de vna dispositione ad aliam quādo transeunt de grosso ad aereum, euaporant enim humido, vt musto, vel alio succo spiritu quæq; turgente, ea uasa cōtinēt moles, hoc est mustū & succos, quæ moles dicuntur nomine generis, rumpuntur dolium enim sæpe rumpitur intumescēte musto, similiter & amphora intumescente succo, & hoc est q̄a moles illæ transeunt de aqueo terreo ad aereū, quæ ratio docet aerem dum ex aqua fit, maiorē occupare locum, & sic patet minor. de Syll. tex. ficit conclusio. quæ est, igitur aer nō fuit sola cōgregatione aquæ cōmistus. Est igitur syllogismus, corpus alteri cōmistū per solam congregationē, & actu existens, cū separatur nō obtinet maiorē locū aer cum separatur ab aqua, obtinet maiorem locū, igitur aer non est aquæ cōmistus per solam congregationem actu existens. Sed Dubi. tex. occurres, quando rumpuntur uasa, quæ moles continēt & quando non rumpuntur. Respondet Aristo. q̄ si Solutio. non detur uacuum, neq; corpora contenta in uase extenduntur spū turgente, nunquam possunt uasa rumpi, q̄a per ebullitionē nunq̄ intumescent hæc corpora, dupliciter enim mustum potest intelligi fieri maius per ebullitionem aut propter uacuum, quia dum ebullit uacuū inter partes ebullientes oritur, aut propter extensionem quia dum ebullit, partes grossæ aquę extenduntur quare si nec uacuum, nec partium extensio fit, nec uasorum fractio erit intumescentibus corporibus cōtentis in illis. Inquit Quare siquidem omnino uacuū non est. neque extenduntur corpora contenta in uasis, ut hi qui hæc dicunt, inquiunt, uolunt. n. corpora non extendi, ipsum impo̊e esse patet, hoc est patet fieri non posse fractionē uasorū per intumescentiam corporū, patet ergo quādo est dicendum uasa non rumpi. Deinde dat quādo est necesse dicere uasa rumpi, & inquit. Sin autē uacuū est, et etiam extensio corporū contentorum intumescente spiritu supple tu, uasorum fractio erit, & si fractio supple erit. absurdum est id quod separatur ex necessitate semper sola segregatione maiorem occupare locum. Nam id quod separatur, maius erit, aut propter uacuum, q̄d

E inter partes est, aut quia partes extenduntur, quæ minores præerant, & non propter solam segregationem, ut ipsi dixerunt. Sic igitur si nec uacuum, nec extensio partium est, etiam nec uasorum fractio fiet intumescēte spiritu. Sin autem aut uacuum aut partium extēsio fit, uasorum fractio erit, & corporum etiam intumescentia, uerum non erit ob solam segregationem ut dixerunt ipsi, sed uel uacui interpositione, uel partium extensione. Et si dices ad quid hæc Aristo. Dici pōt hæc esse dicta, vt demonstraret antiquos uix posse saluare ꝓblema de fractione uasorum secundum eorū fundamēta, nisi aut ponant uacuum, quod est contra ueritatem, aut ponāt partium extensionem, quod est contra eos qui uolunt sola segregatione corpora fieri maiora, nulla extensione de nouo facta. Fuit autem mihi non parum difficilis locus iste, ut considerantibus patet. Optima/du. Solu.

Auerro. aūt resoluit textum ad syllogismum in secūda figura, & inquit, illum in duabus propositionibus fundari. Prima est, corporum clausorū inuicē cum exie- Auer. commen. 50.
F rit unum ab altero, non occupabit maiorem locū loco corporis in quo erat clausum. Addit Auerro. Arist. per corpora inuicem clausa intelligere ipsa mista, non quidē uere mista, sed congregatiue coadunata. Secūda est, q̄ cū aer exierit ab aqua, occupat maiorē locū loco aquæ, in quo aer ipse erat clausus Ex his in secunda figura, vt dicit, concluditur q̄ cū aer fuerit generatus ex aqua, nō erat clausus in ea. Secundā propositionē probat Arist. ut dicit Auer ꝑ quoddā cōe omnibus corporibus subtilibus, uidelicet per hoc, quia corpus subtilius occupat maiorē locum, modo aer est subtilior aqua, igitur occupabit maiorem locum, cum ab aqua exierit. Secūdo probat Arist. idem, exemplo sumpto ab alteratione & translatione. & hoc ut Auer. ait, ut propositionem minorem uꝰiorem faciat in omnibus corporibus, quæ mutantur de spissitudine in raritatem, exemplū igit̄ Arist. est de corporibus turbidis, uidelicet musto, & succo, cū clarificantur, & transeunt ad aereum dispositionem magis. Nam hæc crescunt adeo, q̄ frangunt uasa, & mustū G dolium, & succus ampullam, quę ratio docet aerem, cū fit ex aqua, non esse constrictum in ea, quoniā non inest aquæ uis tanta, ut possit aerem sic cōstrictū detinere, cum nec dolio hæc uis insit eo q̄a aer est pollentior inter elementa, ut patet in fulminibus, & typhonibus, & cæteris uentis furiosis, qui elidunt durissima ac firmissima corpora. Deinde in translationibus, quas Auer. interpretatur, sequunt̄ hęc uerba { Et cum ita sit } & nihil est uacuum, & reliqua, ubi Auer. uult q̄ Aris uelit ostendere, q̄ siue ponatur uacuum, siue nō ponatur impo̊e est, ut corpus occupet maiorē locum cum exit a minore corpore, q̄ occupabat cum erat in illo. Sc̄da pars ꝓbat̄, quia si uacuum nō est non erit expāsio corporis, quia putant causam expansionis esse uacuum. Si non est expansio corporum, nullum corpus potest fieri maius q̄ erat, quare aer cum exit ab aqua, non potest maiorē locū occupare, q̄ antea cum erat in aqua. Prima uero sic deducit̄ Primo, quia si uacuū esset, bene posset esse causa quare corpus maius fit minus, quia compressione uacuitates tolluntur. Secundo, quia non potest propter uacuū corpus spissum fieri rarius, uel rarum spissius, nisi al-
H teratione mediāte. Mō ex solo motu locali quo corpus exit ex alio corpore redditur maius, igitur positione uacui non sequitur corpus posse fieri maius cum exit ex alio q̄ qn̄ erat in illo. Addit tamen Auer. in trāslationibus suis uerba Arist esse diminuta, quia nō inuenit̄ uerificata nisi sc̄da pars, sed in trāslationibus Albefaras reperiuntur ambæ partes. Addit sc̄do hoc modo The exposuisse, & certe hæc expositio optime consonat uerbis græcis, quæ latina nos fecimus, inquit. n. Arist. quare siquidem omnino uacuum non est, neque extenduntur corpora, ut hi qui hæc dicunt, inquiunt, uolunt enim ipsa corpora extendi positione uacui, ipsum supple quod dixerunt patet esse impossibile, uidelicet, q̄ corpus occu

pet maiorem locum q̃ occupabat cum erat in alio corpore. nã vt diximus, cũ vacuum nõ est, nõ ẽ expansio, qa expansionis cãm volunt esse vacuũ Cum nõ est expansio, non potest vllum corpus effici maius cum exit ab alio, q̃ erat cũ in illo erat. Et sic patet prima pars. Deinde verificat secundã, & inquit. Sinautem vacuum est, & extensio ipsa, quae fit pp vacuum, absurdũ est ipsum quod separatur, cum exit ab alio, semper maiorem ex necessitate occupare locum Hoc Arist. posuit, sed Aue. dupliciter probauit: primo, quia non est verũ nisi quando corpora transirent ad minus. Secundo, quia põne va cui corpus fieri non potest maius vel minus, nisi alteratione, at isti dicunt sola translatione aliquod corpus fieri maius, vt aer cũ exit ex aqua maior fit, & non alteratione, sed sola translatione, vel separatione partiũ ab eo, in quo aer erat, hæc expositio mihi placet valde, & est alia a nostra, & forrasse facilior, & verior. Deinde sequitur { Et cũ Themistius } vbi narrat q̧ Themistius dixit Alexan hunc locum aliter intellexisse, cuius tamen expositionem Themistii non explicauit. Postea reddit causam: quare Arist. dixit hæc, vbi debes scire q̧ duæ sunt difficultates antiquę, vtrum de magno ad paruum corpus mutari possit absq; vacuo. Et vtrũ de paruo ad magnum mutari possit corpus absq; vacuo. Hæ sunt duæ qõnes. Dictũ fuit in physicis de magno ad paruũ nõ posse mutationem fieri absq; vacuo. Quoniam non posito vacuo, daretur penetratione corporis Ideo in mutatione de magno ad paruũ necessariũ est vacuũ At in mutatione de paruo ad magnũ non est vacui necessitas, qa in tali mutatione negato vacuo, non sequitur penetratio corporis, inquit Auer. & non dixit hoc .s. quod in textu legitur de vacuo, nisi q̧ cum sermoni dicẽtis corpus trãsmutari non posse de magno ad paruũ negato vacuo, accidit qõ quã dissoluit in physicis de penetratione, voluit narrare qõnem illam de penetratione non accidere sermoni dicenti corpus mutari de paruo ad magnum. Et reddit cãm, cur sermoni dicenti corpus mutari de magno in paruũ accidit qõ de penetratione, & sermoni dicẽti corpus mutari de paruo in magnum dicta quæstio de penetratione non accidat, causa (vt dicit) est, quia mutatio de magno in paruum est absq; alteratione, sup. acquisitiua nouæ formæ, ideo saluari non potest nisi concessa penetratione. At mutatio de paruo ad magnum est cum alteratione acqsitiua nouæ formæ, ideo fieri potest absq; penetratione. Quare ad hæc animaduertens Aristo. declarauit q̧ siue ponatur vacuum, siue non ponatur, fieri minime potest, vt corpus subtilius gñetur cũ exit ab alio corpore, q̃ erat antea quando cum illo coadunabatur, & hoc totũ satis fuit explicatum. Deinde sequitur illa particula { Nos aũt intelligimus } vbi Auer. quasi de mente Alexan. ostendit q̧ ẽt quando mutatio fit de paruo ad magnum necessarium est vacuum, quia non potest fieri nisi foramina amplientur. Foramina autem ampliari non possunt nisi introitu vacui in illa, quare nisi esset vacuum, non esset ampliatio, & vbi non eẽt ampliatio nõ posset aliquod corpus fieri maius cũ exit ab alio corpore, in quo latebat. Similiter nec posset fieri minus, nam negato vacuo esset penetratio partiũ. Sic igitur negato vacuo corpus qđ exit ab alio corpore, nec maius nec minus fieri posset q̃ erat dum cũ alio latebat. Cuius oppositum dixit Themist. qui voluit sine vacuo corpus fieri non posse minus cũ exit ab alio, in quo latebat, bene tñ fieri potest maius. Sed hæc tu considera.

Insuper. Sed. *Insuper etiam generationem mutuam deficere necesse est, siquidem in ipsa finita magnitudine infinita, finita non insint. Cum enim ex terra aqua fit, aliquid terræ aufertur. Si generatio quidem ipsa ex segregatione fuerit: & iterum cum ex eo quod relinquitur simili modo. Quare siquidem semper hoc erit, accidet in ipso finito infinita inesse. At cũ hoc ipossibile sit, nõ* A *semper ex sese mutuo generabũtur. Nõ esse quidẽ igitur ex segregatione mutuam generationem dictũ est.*

Vltimo arguit Arist. hypothetice sic, si generatio est ex sola segregatione corporis, quod cum alio erat congregatum tunc gñatio mutua elementorum tandem deficeret deducitur consequentia quia pono ex terra certæ magnitudinis fieri aquã certæ magnitudin , videlicet pedalẽ, cũ hęc gñatio sit mera segregatio aquæ a terra aliquid a terra minutũ erit, ob quod terra ex q̃ aqua fit reddetur minor. Vlterius pono aliã aquã iterum ex terra relicta fieri, & certũ est terrã rursus minorem relinqui, quare oportet tandẽ aut vt generatio aquæ ex terra deficiat, aut vt in terra ex qua aquæ illæ oriuntur sint infinitæ aquæ certæ quantitatis inuicem incommunicabiles at infinita esse in mole finita fieri nequit, igitur gñatio elementi ex elemento tandem deficiet, inquit. Insup B etiã sup. si generatio elementi est mera segregatio vnius elementi ab alio in quo erat congragatum, gñationem mutuã deficere tãdẽ necesse est. Siquidem in ipsa finita magnitudine infinita finita non insint, & quod dixerat declarat, dicens cum enim ex terra aqua fit, aliquid terræ aufertur, quia terra redditur minor q̃ erat, si gñatio quidem ipsa fuerit ex segregatione, & fuerit similiter ẽt generatio secunda, quæ iterum fit ex eadem terra relicta segregatio, & sic in infinitum. Ponit demum conclusionem, & inquit. Quare siquidem semp hoc erit videlicet q̧ in generatione semper aliquod quantum segregetur a terra, accidet in ipso finito infinita esse, at cum hoc impossibile sit, nõ semp ex sese mutuo elementa ipsa gñabuntur, & sic generatio mutua deficiet, quod erit ppositum, demum epilogat. d. non esse quidẽ igitur segregatione mutuam generationem dictum est. Quo vero ad verba attinet debes scire q̧ infinita esse in magnitudine finita potest dupliciter intelligi: continuæ proportionalia, & sic nihil prohibet, quia in omni magnitudine infinitæ partes esse possunt continuę eiusdem pportionis. C Aut æqualia & nulli certæ quantitati nec inuicem communicabilia, & sic est impossibile, & tale sequitur eos, q dicunt generationem vnius elementi esse segregationẽ, hæc quo ad verba. Declaratio verborum.

Auer. autem ait & istius sermonis forma est quasi syllogismi hypothetici continui, cuius compositio est talis si generatio mutua elementorum est fm exitum, necesse est vt generatio secetur, hæc continuatio probatur. fm Auer. in textu, quia si non secetur in corpore finito erũt infinitæ magnitudines finitæ, hæc Auer. Auer. com ment. 59.

Restat autẽ vt in seipsa trãsmutata fiãt. verũ hoc dupliciter, aut. n. trãsfiguratione. vt ex eadẽ cera pila fit, cubusue, aut dissolutiõe in supficies, vt qdã aiunt.

Nunc vult reprobare alias opiniones, & primo ponit illud in quo conueniunt quasi ex dictis illud deducẽ D do, & inquit. Restat autem supple vt ipsa elementa fiant in seipsa transmutata, & non segregatione tantum. Expõ.

Postea distinguit vt opiniones declaret diuersas & inquit. Verum hoc dupliciter, supple est, hoc est, elemẽta transmutari inuicem dupliciter est, aut enim transfiguratione, vt ex eadem cera fit pila modo cubus, vel aliquod tale, sic ex eadem massa elementari omnia elementa fiant & vnum ex alio sola facta mutatione facta in figura. aut dissolutione in superficies, idest sola mutatione facta in superficies, vt quidam aiunt, videlicet Platonici. tacuit tertium modum verum, videlicet per transmutationem in substantia quia in libris de generatione complebitur, quare quærit nunc de his aliis duobus modis, quos vtrosq; refellit: hæc Aristo. de positionibus breuiter: quas reprobabit.

Siquidem igitur transfiguratione generantur, accidit ex necessitate ipsa corpora dicere indiuisibilia esse, nõ enim si diuisibilia sint, pars ignis erit ignis, neq; ipsius terræ terra, propterea q, pars pyramidis omnino pyramis non erit, neq; ipsius cubi cubum.

Expõ. Incipit nunc reprobare opiniones, & primo eã, quæ voluit elementa fieri inuicem transfiguratione, & (vt mihi videtur) hæc ratio fundatur in pluribus propositionibus: prima, q elementa limitant sibi figuras, quarũ trãsmutatione mutanrur in substantia, verbi causa, ignis limitat sibi pyramidem, & terra cubum, & alia alias quarum transmutatione ipsa in substantia mutantur. Secũda propositio, figura est indiuisibilis, non enim quælibet pars pyramidis est pyramis, neq; quælibet pars cubi est cubus. Ex hac sequitur tertia q corpora, quæ has sibi limitant figuras, etiam indiuisibilia erunt, quoniam sunt pp has figuras, & ideo si hæ indiuisibiles erunt, & corpora his figuris constituta etiam indiuisibilia erunt. his stantibus arguit Arist. si elementa mutuo ex seinuicẽ generenť transfiguratione earum figurarum, quas sibi p se limitant, elementa ipsa erunt indiuisibilia, quia p. p positiones si figuræ sunt indiuisibiles, & corpora erunt indiuisibilia, quæ illas sibi limitant Inquit. Siquidem igitur elementa ex sese mutuo generantur transfiguratione, accidit ipsa corpora dicere indiuisibilia esse. Probat consequentiam, & inquit. Non. n. si sint diuisibilia, erũt diuisibilia in partes eiusdem rõnis, & ita oportet dicere illa esse indiuisibilia in partes eiusdem rõnis, non. n pars ignis erit ignis, neq; pars ipsius terræ erit terra ipsa, veluti neq; pars pyramidis erit pyramis q sibi limitat ignis, neq; pars cubi est cubũ, quam figuram sibi limitat terra quare elementum oẽ indiuisibile erit, quod est absurdũ intentũ. Syllus. Vnde põt syllogismus a primo ad vltimũ sic ordinari, si generatio elementorum mutua est transfiguratione, elementa limitabunt sibi figuras quasdã quarũ transmutatione ipsa gñantur, & corrumpunť, si elementa limitabunt sibi figuras, elementa limitabunt sibi formas indiuisibiles in partes eiusdem rõnis, si elementa limitabunt sibi formas indiuisibiles in partes eiusdẽ rõnis elñta erunt indiuisibilia in partes eiusdẽ rõnis, & ita sequitur impossibile, quare elementa transfiguratione nõ mutuo generabunť Non desunt qui dicunt philosophum obiecisse non directe contra positionẽ, sed cõtra fundamentum positionis, quod est q elementa determinant sibi ,pprias figuras tanq̃ essentiales formas, obiecit. n. cõtra hoc, quia quodlibet elñtum esset indiuisibile in partes eiusdem rationis, & nullum eorũ esset similare, veluti & ipsa figura, quam sibi limitant, est indiuisibilis.

Auer. c. 60 In cõmẽto præsenti Auer. docet oẽs opiniones antiquorum de generatione elemẽtorum reduci ad tres, videlicet latitationem, vt Anaxagoras posuit, transfigurationẽ, vt Democritici, & dissolutionem eorum ad supficies, vt Platonici. Vlterius dicit in calce commenti, q non est ita de cubica figura, veluti est de pyramidali, quia terra potest diuidi in cubica & in partes, quarum quælibet est cubica, non sic de pyramide, quod quomodo sit, relinquatur.

Sin autem dissolutione superficierum, primum quidem absurdum est non omnia ex sese mutuo generare, quod quidem ipsos dicere necesse est, & non dicunt. Neq;. n. consentaneũ est rõni vnũ duntaxat trãsmutationis expers factum esse. Neq; p sensum videtur, sed omnia in sese mutuo transmutari similiter.

Expõ. Obiicit autẽ contra Platonem, qui generationẽ elementorum voluit fieri per resolutionem ad supficies, & primo, quia accidit eos dicere non omnia elemẽta ex sese mutuo fieri, inquit Sin autem dissolutione superficierum sup. dicitur elementa generari, primum quidem absurdum, sup quod accidit, est non omnia ex sese mutuo generari, quod quidem ipsos dicere necesse est, & nõ dicunt, cogunť autem sic dicere stantibus suis fundamentis, & tñ verbo non dicunt. Quo vero ad verba attinet, verbũ { nõ } in antiquis translationibus non legitur, & in quibusdam græcis codicibus minime, tñ in nostris reperitur, & (vt mihi vř) optime ponitur. Deinde explicat absurdum Platonis quale est, & ait ipsum esse sensibus & rationibus dissonũ, inquit. { neq; enim rõni consentaneũ est vnũ sup. elementorũ duntaxat esse factum expers transmutationis, neq; p sensum videť, sed id quod sensu vř est, oĩa in sese similiter mutuo trãsmutari: igř rõni & sensui dissonũ est vnũ solũ elementorum videlicet terrã eẽ intrãsmutabile, cætera vero trãsmutabilia esse.

Auer. commen. 61. Auer. autem primo breuibus narrat positionem Platonis, quam in Timæo posuit, secundo deducit cõsequẽtiã seu absurdum. Plato igř posuit figuram, qua ignis est ignis pyramidem habentem tres bases, figurã aeris habentẽ octo bases, figurã aquæ habentem bases. 20. terrã vero habentem cubicã figurã, hæc breuiter de Platonis opinione. Absurdũ vero deducit, quod erat quia data positione Platonis, nõ oĩa elemẽta mutuo ex sese trãsmutarentur, imo (vt dicit Auer.) non oẽ elementũ fieri diceretur ex oĩ elemento. deducit Auer. quia impossibile est, vt elemẽtũ, quod est ex pluribus triangulis fiat ex elemento, quod est ex paucioribus triangulis. verbi gřa impossibile est vt elemẽtũ qd est ex viginti basibus fiat ex elñto, qđ est ex tribus basibus, & ita sequitur vt elementum, quod est ex pauciorũ triangulorum non trãsmutetur in aliud plurium triangulorũ, neq; aliud in ipsum: hæc Auer. Mihi aũt nõ placet hæc deductio, quia Aristote. ait Platonem oportere dicere vnum solũ elemẽtũ esse trasmutationis expers, & illud est terra, vt postea dicet, ppea debes scire primo q Plato in Timæo voluit principiũ eorũq; gñantur, vt subiectũ quidẽ esse materiã, vt rõnem vero esse formã seu ideam, vel speciẽ, horũ aũt propagines primæ sunt quatuor elemẽta, & quãtũ ad hoc nõ valde differt ab Aristotele. Nã Plato omnium elemẽtorum vnam primam posuit materiam, vt & Aristoteles ipse, & sic per resolutionem ad istam omnia ex sese mutuo fieri sentit. Differt vero ab Arist. quo ad materias propinquas elementorũ, quas appellat supficies, nam aliam posuit ignis aliã aeris, aliã aquę, aliã terræ, verum figuræ superficiales ex quibus ignis, aer, & aqua constant, omnes sunt eiusdem rationis, quatenus voluit oẽs esse iscalenicas, seu isopleuricas, pyramis enim ex qua constat ignis ex quatuor isopleuris componitur Octocedron quod est materia propinqua seu elementũ seu figura propria aeris, constat ex octo isopleuris. Icocedron, quod est propria aquæ materia, vel figura, vel proprium aquæ elementum, ex viginti constat isopleuris. At solam terrã ait constare ex figura alterius speciei videlicet isoscele, nam hæc figura hñs angulos octo, cubũ constituit, quod est elemẽtũ seu propria materia terræ, quia igitur ignis, aer, & aqua constant ex materiis ,ppriis, quæ sunt eiusdem rõnis, sola aũt terra constat ex figura isoscele, quæ est alterius rõnis, ideo tria prima cogitur dicere inuicem transmutari, solã aũt terrã intransmutabilem, quia constans ex materia alterius rationis non potest transmutari in inconstans ex materia alterius rõnis, vñ syllogismus est, oẽ quod cõponiť ex mã alterius rõnis, nõ põt transmutari in compositũ ex mã eiusdem rõnis: sed terra constat ex cubica materia, quæ constat ex isochele figura, & cætera tria cnnstãt ex scalenonibus seu isopleuris, quæ sunt figuræ eiusdem rationis, igiť sola terra est intransmutabilis in alia elementa. Hæc Plato iuxta fundamẽta sua cogiť dicere, licet verbo non dicat. Ex his apparet Platonem has figuras nõ posuisse ex parte formæ, sed ex pte materiæ, qa has voluit eẽ scdas materias elñtorum, ex qbus ,ppinque cõstant elemen- Quæ Plato de figuris.

ta, nã materia prima oĩbus elementis cõmunis est remota oĩum elementorum. Quomodo vero positio Plat. defendi possit, prius ꝑ parte dictũ est, & fortasse dicet.

Insuper. Autem

Accidit insuper eos de his, quæ apponunt dicentes non consentanea his dicere, quę apponunt, huius autẽ causa est, non bene prima principia sumere, sed omnia ad opiniones definitas quasdam reducere velle. Sensibilium enim principia fortasse sensibilia, perpetuorum perpetua, corruptibilium corruptibilia, & omnino sub eodem genere, sub quo subiecta sunt esse oportet.

Expõ. Secundo obiicit ꝑ aliud absurdũ, quia secundum hãc Platonis positionẽ accidit de his, quæ apponunt, non dicere cõsentanea his, quæ apponũt, quod Arist. reputat erroneum, per hãc causam, videlicet, quia principia debent correspondere principiatis, & propositiones conclusionibus, quia oportet corruptibilium principia esse corruptibilia, et perpetuorum ꝑpetua. Et ꝙ hoc accidat Platonicis patet, q̃a effectus sunt res naturales superficies quas volunt esse principia sunt res geometricæ, inq̃t. Accidit insuper eos de his, quæ apponunt dicentes non consentanea his dicere: quæ apponunt, quod putat erroneũ. & quod hoc accidat, ꝓbat. d. huius autem causa est non bene prima principia sumere, sed omnia sup. ad principia velle reducere, quæ sunt ẽm quasdam opiniones definitas, vt Pythagoricas, vel Democriticas, vel alias. Quia igitur volunt effectus reducere ad principia secundum opiniones aliorum, ideo loquuntur de apparẽtibus ꝑ non apparentia. Ostẽdit aũt hoc esse absurdũ. d. sensibilium enim principia fortasse sensibilia, ꝑpetuorũ ꝑpetua, corruptibiliũ corruptibilia, & omnino sub eodem genere, sub quo subiecta hoc est principiata, quæ causis subiiciunt̃ oportet esse. Sic igit̃ ẽm absurdũ est, ꝙ de principiatis subiectis loquuntur ꝑ causas extraneas alterius generis, quia principiata subiecta sunt naturalia et g̃nis Physici, cãæ aũt sunt Mathematice, hoc autẽ reprobatum est in libris Posteriorũ, ideo nunc supponatur.

Præterea. Autem. Disputationibus. Sermõib⁹. Rõnibus. Expediẽs esset & oporteret.

Hi pręterea propter horum amorem idem facere videntur his qui positiones in disputationibus seruãt, omne enim sustinent q, accidit, vt vera habentes principia, ac si quędam non expediens esset ex euenientibus iudicare, pręsertim quę ex fine, est autem finis factiuę quidem scientię opus, naturalis autem id, quod semper proprie per sensus apparet.

Expositio. Tertio obiicit ꝑ aliud absurdum, quia isti logice, siue disputatiue procedunt, ꝙ scientiis demonstratiuis est dissonum. Et ꝙ ꝓcedant disputatiue declarat, & inquit. Hi præterea propter horum amorẽ, hoc est ꝑꝑ affectum, quem in mathematicis habent, idem facere vident̃ ipsis qui põnes in disputationibus seruant, & declarat quomodo faciant dialectici, qñ disputando positiones seruant, & inquit. Omne enim sustinent quod accidit, & sequitur ad põnes illas, vt faciunt illi, qui vera habẽt principia, disputantes enim cũ tenent aliquas positiones, cõcedunt quicq̃d sequitur illas, & negant omne repugnãs positis. Concedunt dico, omne sequens ex positis etiam si falsum fuerit, & impossibile faciunt autem hoc, ac si quædam supple posita non esset expediens iudicare ex euenientibus, ac sequentibus illa posita, & præsertim ex fine, quæ est conclusio, iuxta quã ꝓpositiones sumptæ moderantur, quod est erroneũ, quia in demonstratiuis scientiis propositiones moderantur ꝑꝑ ea quæ sequuntur. Logice enim ex falsis sequitur quãdoq; verũ, demõstratiue autem si cõclusio est falsa, propositiones sunt falsæ, aut vtraq;, aut altera, vt in posterioribus est dictum, A quare quia Plato disputatiue in scientiis demonstratiuis quales sunt physicæ, ꝓcessit, ideo errauit. Quo vero ad verba attinet, dixit { Ac si quædã } & nõ omnia, quoniã solũ demonstratiua principia ꝑ ea quæ sequũtur iudicantur, non aũt dialecticæ positiones. Et quia dixit præsertim propter finem esse iudicandas positiones declarat duplicem finẽ esse, & inquit. Est autẽ finis, factiuæ quidem scientiæ opus, naturalis autem scientiæ veritas sensibus conformis, & hoc ait, naturalis autem id, quod semper ꝓprie ꝑ sensus apparet igitur veritas sensata vel sensibus conformis est finis physicarum scientiarũ. Ex his vult habere errorem Platonis, quia Plato de sensib⁹ rebus ꝑ non sensilia principia processit, quia ex nõ sensilibus principiis non põt sequi conclusio sensilis, & sic nõ physice, sed magis dialectice processit. Quo vero adverba attinet, ꝑ naturalem scientiam hic intellexit omnem scientiam humanitus acquisitam: hæc enim est de sensilibus, & ꝑ sensilia principia. Scientia vero supernaturaliter B inuenta, potest esse de insensilibus per insensilia principia, vt catholici scribunt. Vel fortasse ꝑ naturalẽ scientiam, solam physicã voluit, quæ proculdubio est de sensilibus rebus ꝑ sensilia principia. Dubitaret forte quispiam, quia rerum naturalium prima principia sunt prima forma, & prima materia, & vtræq; sunt æternæ, ig̃ nõ oportet corruptibilium principia esse corruptibilia. Dubitatio Rñdet Auer. Arist. dictum esse intelligendum de ꝓpinquis principiis, non autem de remotis, mõ prima materia, & prima forma sunt remota principia mistorũ naturalium, propinqua autẽ sunt quatuor ipsa elementa. Et Respõsio. propterea Auic colligit Arist. duo voluisse. Primum, ꝙ cum res geometricæ sint æternæ, illarum principia erũt æterna. Secundũ, ꝙ cum res physicæ sicut corruptibiles illarũ principia erunt etiam corruptibilia nõ quidem remota, sed propinqua. Sed occurres, quomodo propinqua principia sunt corruptibilia an de ꝑ se, an per accidens. Respondet Auer. ꝙ propinqua ipsa principia rerũ Obiectio. naturalium sunt corruptibilia, quia sunt partes compo C siti corruptibilis, vt materia proxima rei, & eius forma, Rñsio Aỽ. sunt n. corruptibiles, quia sunt partes compositi corruptibilis, vt ignis vel misti cuiusdam, vnde Auer. ait hæc Aristo. dixisse ad demonstrandum primam materiam esse ingenerabilẽ & incorruptibilem, formã vero rei esse corruptibilẽ, quatenus est pars cõpositi corruptibilis. Sed pace Auer. dixerim, hæc determinatio non vr̃ consona, nã si mistum compositũ est res corruptibilis, oportet ẽm Auer. elementum, ex quo mistum est tanquam ex principio propinquo, esse corruptibile, vltra elementum est corruptibile, igitur eius principia proxima sunt corruptibilia. sunt igitur principia proxima prima materia & eius forma elementaria, igitur prima materia & prima forma elementaria erunt corruptibiles, quod Auer. negat de prima materia, & cõcedit de prima forma, quæ est elementaria. Præterea prima materia & prima forma sunt corruptibiles per accidẽs, quatenus sunt partes cõpositi corruptibilis, & Arist. ꝑ proxima principia corrumpi intelligit, vt dicit Auer illa corrũpi, quia D sunt in cõposito corruptibili Igitur dictũ Arist. est vniuersaliter verũ de propinquis, & de remotis principiis, Cõfutatio. dicti. rum Auicen. quoniam vtraq; sunt corruptibilia, quia sunt partes rei corruptibilis, saltem ꝑ accidens. Insuꝑ etiam eodem modo in geometria esset, nam remota & ꝓxima rerũ geometricarũ principia sunt ꝑ accidens corruptibilia, quia omnes res Mathematicæ sunt secundũ esse in rebus physicis quare ad corruptionem rerum physicarum, saltẽ ꝑ accidens essent corruptibiles. Videtur igitur mihi esse Sol. ꝓpria. dicendum dictum Aristo. esse vniuersaliter verum, tam de ꝓximis ꝙ̃ de remotis principiis. Et cum dicitur vel intelligit ꝑ se, vel ꝑ accidens, dico ꝙ intelligit per accidens nam rerum corruptibilium per se principia sunt corruptibilia saltem per accidens, & hoc sufficit. Et cum dicit̃ a pari res Mathematicæ possunt esse principia rerum

physicarum, quia saltem per accidens illę mathematicæ res sunt corruptibiles, dico ꝙ licet res mathematicæ per accidens sunt corruptibiles, tamen vt sunt sic ꝑ accidens corruptibiles, non sunt mathematicæ, nec mathematicæ considerationis, & sic non possunt esse rerum physicarū principia, qm̄ sunt alterius generis, nisi quatenus descendunt ad physicum genus, nā quātitates, de quibus est geometria, quatenus sunt corruptibiles, disponūt ad physicā generationem, & considerātur a physico, & nō a mathematico. Vlterius in calce commēti Auer. notat differentiam inter modum procedēdi mathematicæ scientiæ, & physicæ, nam in physica proceditur a notioribus nobis, quæ sunt compositi effectus ad suas causas simplices, in mathematica autem ꝓceditur a nobis notioribus, quæ sunt simplices causæ ad cōpositas res quę sunt effectus, & propterea Auerroes ait Aristot. dixisse { quædā } qa solū in physicis locū habet. Ego vero dico ꝙ hæc Auer. ponderatio nō est ad propositum, neq; possum textui nostro illam accommodare. Tu vero si potes, apta, qa placebit, hoc vnum scio Platonem non recte incessisse, qa ꝓcessit ex principiis ignotioribus ad conclusiones notiores, quia per insensibilia iudicauit res physicas sensibiles, hæc Auer. & recte.

Prætereą. Etiam autem

Pręterea etiā accidit ipsis terrā elementū maxime esse, solāq; incorruptibilē, si quidē id qd̄ indissolubile est, & incorruptibile & elemētum est, terra enim sola in aliud corpus indissolubilis est.

Expō.

Secundo principaliter Platoni obiicit, qa si generatio elementorū fit per resolutionem ad supficiem, tunc accidit solam terram esse elītū, & solā terrā esse incorruptibilem, ꝓbatur cōsequentia, & syllogismus componitur sic ex dictis Platonis, quicqd est idissolubile in aliud corpus. s. incorruptibile & elementū solū. hæc est perspicua quia hæ duæ sunt maxime cōditiones veri elīti ſm Platonē, incorruptibilitas. & idissolubilitas in aliud corpus & hanc ponit Aristo. d. siquidem id quod indissolubile est, supple in aliud corpus est & incorruptibile & elemētum solum. Sed terra est sola indissolubilis in aliud corpus vt sequitur ex dictis Platonis, igitur sola terra est elementū & incorruptibilis. Inqt. Terra. n. sola in aliud corpus indissolubilis est, deficit cōclusio, videlicet ꝙ sola sit elementum, & incorruptibilis, quod est cōtra Platonē. Minorem nō probat Aristo sed superius fuit probata, qa figura cubica, quę hexaedrō dicitur terræ ipsi ꝓpria ex sex quadratis cōstat, velut taxillus, quodlibet autem quadratū ex quatuor isoscelibus cōponitur, est autē isosceles triangulus recti lineus duo habens latera æqualia, & tertium inæquale, & unum angulum rectū dūtaxat. Figuræ autem cæterorū elemētorum omnes ex scaleno nibus constant (est autem scalenon triāgulus rectilineus tria habēs latera inæqualia, angulum etiam rectū vnū) nam icosedron, quam aquæ tribuebant, ex 20. scalenonibus componitur, octocedron, quam aeri dabant ex octo scalenonibus, terra edron, seu pyramis, quam igni assignarunr, ex quatuor scalenonibus, igitur cæteræ figuræ oēs est scalenonibus constant, quare aqua, aer, & ignis, ex solis scalenonibus fiunt. Sola autem terra ex isoscelibus, sed qa isosceles non est resolubilis in scalenonē, nec scalenon in isosceles, cum sint specie diuersi, oportet enim omne quod resoluitur, resolui in ea, quæ eiusdem rationis sunt iure aqua, aer, et ignis, sunt inter seinuicem transmutabile, & sola terra intransmutabilis, & sic patet minor. Quare sequitur conclusio, ꝙ sola terra vendicet sibi nomen elementi, quia vt dicit Auer. conditio præcipua elementi est, vt nō resoluatur in aliud corpus prius modo hoc est contrarium suæ opinioni, quia Plato opinatur hæc quatuor esse elementa cæterorum mistorum nullumq; eorum habere nomen, ac rationem elementi dignius alio, hæc Auer. & optime.

B *Insuper etiam in his, quæ dissoluuntur, triangulorum prętermissio non est rationi consona. Accidit autem & hoc in transmutatione, quę inuicem mutua est, propterea quod ex inęqualibus triangulis multitudine constant.* Insuper. Etiam. At vero.

Quidam volunt Aristotelem nunc ꝓbare, ꝙ neq; illa tria elementa, videlicet ignis, aer, & aqua, possunt mutuo inuicem transmutari, quia cum declarauit terrā non posse in aliquod eorum transmutari, nunc declarat, ꝙ neq; illa tria possunt mutuo transmutari inuicem. Expō.

Auerroes autem continuat sermonem præsentem cū præcedenti, & ait Aristotelē ponere aliud absurdum, quod in ordine est tertium. Et secundū ipsum sic componitur, data positione Platonis, tunc in transmutatione elementorū mutua supessent aliqui trianguli nō necessarii. consequentia declaratur, quia elītum limitans sibi viginti triangulos, vel figuram constantem ex viginti F triangulis, cum trasmutaretur in elementum habēs tres 17. superflui remanebunt, qui neq; essent aliquod elemētum, neq; mistum ex aliquo elemento. Et si ex elemēto habente viginti triangulos fieret elementum habēs octo 12 trianguli superflui essent. Et si ex elemēto habēte viginti triangulos fieret elementum cubicum habens. 12. remanebunt octo immo elemētum habens viginti triāgulos nō posset ex eorū aliquo fieri, & vniuersaliter nullum eorum posset ex alio fieri, qm̄ oīa constant ex triangulis numero inæqualibus, & hoc inquit. Insuper etiam in his elītis, quæ dissoluuntur, & mutuo inuicem mutātur, triangulorum prætermissio nō est rōni consona, & ꝙ sequatur prætermissio triangulorū, inquit. Accidit autem & hoc in transmutatione elementorum, quę inuicē mutua est, propterea ꝙ elementa constant ex triangulis multitudine inæqualibus, & ita semp aut trianguli supflui essent, aut deficientes, hæc Auer. & optime. Au. cō. 63.

Præterea hi, qui hæc dicunt generationem faciāt ex non corpore necesse est, nam cum ex superficiebus fuerit genitum, non ex corpore erit genitum. G

Quarto arguit, ꝙ data pōne Platonis tūc gñatio corporis esset ex nō corpore, quod relinquit tanq; impo͂le, inqt. Præterea hi, qui hæc dicūt, videlicet, ꝙ elemēta fiāt ex superficiebus, & resoluantur in superficies, gñationē faciant ex nō corpore necesse est. Deducit ꝯñtiam dicēs, nam cū ex supficiebus elītum ipsum fuerit genitum, nō ex corpore erit genitū, qm̄ sup. supficies nō est corpus. Expō.

Auer. autem primo resumit ea, quæ dicta sunt de generatione corporis ex corpore, & ait ꝙ corpus nō fit ex corpore i actu, nisi accidētaliter, qm̄ essentialiter corpus fit ex corpore in potētia, mō illud quod est essentialiter, & ꝑ se ipo͂e est vt nō fit, imo est æternum & necessariū quare ꝑ se & necessario corpus fit ex corpore in potētia deinde oñdit absurdū Pla. nā cū Pla. dissoluat corruptū primo in supficies, deinde ex illis supficiebus componat corpus, cōtinget corpus ꝑ se primo fieri ex supficiebus, H & nō ex corpore illo, quod dissoluebaꝛ i supficies. Quo cōcesso sequunꝛ oīa ipo͂ia, quæ cōtingunt dicētibus generationē corpis fieri ex nō corpore, vt ꝙ vacuū sit, & ꝙ corpus fiat ex aliquo. qđ nec est actu corpus, nec potētia corpus, q̄ oīa sunt declarata supius eē ipo͂ia. Sed dices ꝙ supficies, sunt corpa in potētia qa cū subiecto liganꝛ & a subiecto dissoluunꝛ, igꝛ saltē cōpositū ex subiecto, & supficie erit corpus in potētia. Obiicit huic Aue. Primo, qa hoc cōcesso necesse erit subiectū esse prius supficiebus, et sic non primo corpus fieret ex supficiebus, sed ex subiecto, quod est illis prius. Secundo sequereꝛ, ꝙ supficies essent subiectæ elītorū, videlicet quasi formæ. ꝓbaꝛ, quia illis corruptis, vel gñatis elīta fiunt & corrūpuntur, igiꝛ essent quasi formæ, quare nō potest ex materia, & supficie fieri corpus in potentia, hæc Auer. & optime. Au. cō. 64

Ad hæc

Ad hęc non omne corpus diuisibile esse dicere, A *sed certissimis scientiis aduersari necesse est, nam & mathematicę ipsum intelligibile diuisibile accipiunt. At hi neq; omne sensibile cócedunt propterea q, sup positionem suam saluare uolút, q, nanq; figuram cui que tribuunt elemento, & hac substátias ipsorum di stinguunt, hi indiuisibilia faciant ipsa necesse est, pyramide enim, aut pila aliquo modo diuisa non erit qđ relinquitur pila, aut pyramis; quare aut pars ignis nó ignis est, sed erit aliquid elemento prius propterea q, oẽ corpus elementum est, aut ex elementis constat. Aut non omne corpus diuisibile est.*

Expositio B Vltimo obijcit per rónem sępe sæpius factam, uideli cet si elńta limitant sibi figuras, quarum trãsmutatione generetur & corrumpãtur erit aliquod corpus indiuisi bile. Et hoc ꝓponit, & inquit. Ad hæc supple si elńta li mitãt per se sibi figuras ꝓprias, nõ oẽ corpus esse diuisi bile eos dicere necesse est. Sed immo, eos necesse est ad uersari certissimis scientijs, quales sunt mathematicæ, & ꝙ sic dicere aduersetur mathematicis sciẽtiis, probat. d. nam & mathematicæ scientiæ ipsum intelligibile corpus abstractum a corpore sensibili diuisibile accipiunt. At hi Platonici neq; oẽ corpus sensibile supple diuisibi le esse concedunt; ꝓpterea, ꝙ suppõnem suam saluare volũt, quæ est, ꝙ oẽ elńtum limitat sibi per se ꝓpriam figuram, est igitur cõsequẽtia, si oẽ elńtum limitat sibi figuram, tũc nõ oẽ corpus erit diuisibile, & hoc ait, q nãq; figuram cuiq; tribuunt elńto, & hac sub as ipsorũ distinguũt, & determinant, hi indiuisibilia faciant ipsa necesse est, & ita sequitur nõ omne corpus diuisibile es se. ꝓbat cõsequentiam d. pyramide. n. ꝙ sibi ignis limi C tat, aut pila ꝙ sibi cœlum determinat, diuisa aliquo mo do nõ erit pars: quæ relinquitur pila, aut pyramis: ut oĩ bus patet, quare aut pars ignis nõ ignis est: sed erit ali quid quod non est corpus elemento prius propterea, ꝙ omne corpus, aut elńtum est: aut ex elementis cõstat aut erit non omne corpus diuisibile, quod est intẽtum. Debes scire, ꝙ hęc deductio fundatur in hoc, ꝙ nihil est ignis, uel cœlum, quin sit pyramis uel sphæra. quia igiť pars pyramidis nõ est pyramis, pars ignis nõ erit ignis erit igitur quid prius igne uel misto ex igne, sed cũ hoc sit impõle, quare ignis nõ erit diuisibilis, & sic habetur intentum. Auerroes autem reducit rõnem ad duo fun damenta. Primum est: ꝙ elńtum habet figuram ꝓpriã. Secundum, ꝙ pars elńti habentis figuram nõ debet ha bere illam figuram, ex his sequitur elńtum non diuidi in elementum, quod est imposibile.

Auerro. Cõm. 65. Notat Auer. corpus figuratum dupľr reperiri, quod dam homogeneæ figuræ, quia totum & quælibet eius pars eadem spẽ figuræ afficiuntur: ut cubicum, totum D enim corpus terræ est cubicum, & quælibet eius pars. Quoddam uero heterogeneum, ut pyramidale, nõ. n. quælibet pars pyramidis est pyramis, patet igitur, ꝙ elńtum figuram habens heterogeneam, nõ est diuisibi le in partes eiusdẽ rõnis hęc Auer. Vltimo Auer. redu cit errorem eorum ad aliquod trium impõlium, aut vt concedant ignem non esse diuisibilem contra sensum. Aut si cõcedũt oportet eos dicere aliquod corpus esse, & neq; elńtum, neq; ex elńto. Et tertio oportet conce dere elńtum habere elńtum, quod est contra diffõnem elementi, quæ omnia (ut dicit) patent.

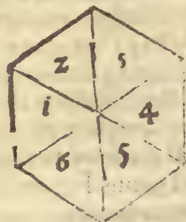
Taxilli Tessera Cubus *Omnino autem eniti simplicia corpora figurare irrationabile est, primo quidem quia accidet non re pleri totum, nam in planis quidem tres figuræ locum replere uidentur, triãgulus, & quadrangulus, & se xangulus, in solidis autem duę solæ, pyramis & cu bus. At plures harum accipere necesse est, quia plura elementa faciunt.*

Exps. Nũc de elńtorum figuris dicere vř. & ꝓponit p̃: ꝙ in p̃senti ca. vult probare. & inquit. Oĩno aũt eniti sim plicia corpora figurare irrõnabile est vult igitur proba re, ꝙ elńta nõ sunt per se figurata. Et primo reprobat põnem Platonico. Vbi pro textus expõne aĩaduersio ne dignum, ꝙ ut geometræ dicunt figura duplex ẽ, pla na quidem ut quæ linea, uel lineis clauditur, & hęc ab angulorum numero multiplex est, nam si tres habeat angulos trigona dř, si quatuor; tetragona, si sex, hexa gona, & de cæteris id genus. Figura alia est, quæ solida siue corporea dř, ut quæ superficie una, uel pluribus cir cundatur, hæc rursus multiplex est, ut libr. 15. Geome triæ declaratur, octoedra quidem est, quæ octo extre mis superficiebus ac basibus cõtinetur, icocedra uero, q̃ uiginti superficiebus ac basius continetur: cubica autẽ quæ longitudini latitudinem & profunditatem æq; habet, eiusmodi sunt tesseræ uel taxilli. Sphęra unica su perficie. pyramis pluribus diximus de his superius. Platonici igitur duodecedri figuram ascripserunt cœ lo, igni uero pyramidis formam, ꝙ sursum sub pyra midali euolet forma, figuram aeri octocedri, nam sicut aer ignem motus paruitate sequitur, sic octoced ri for ma pyramidis formam ad motum habilitate comitať 20. basium figuram aquæ dictitarũt, nam cum ipsa ba sium pluralitate plus cæteris circuletur in sphęram fluẽ tis rei motui magis ꝙ scandentis conuenire uisa est. Cu bicam aũt figuram terræ dederunt, quia nulla est figu ra difficilius mobilis tessera, ac cubica, & nullum elemẽ tum cõstãtius reperitur terra, hæc Platonici. Probat er go Aril. Platonicos incõueniẽter figuras elńtis attribuis se, ut igni sphæricam, aut pyramidalem, aeri octocedrã aquę ecocedram, & terræ cubicam. Primo, quia in pla nis figuris triãgulares, quadrãgulares, & sexangulares simul iunctæ totum replent spatium. In solidis aũt, at que corporeis solum duæ pyramis, & cubus, at plura duobus sunt elńta Igitur ali bus cõueniũt figuræ non replẽtes totum spatium, & ita seqtur uacuum, aut saltẽ plures oportet esse figuras solidas totum replẽtes spatiũ q̃ duas, & eas elńtis attribuere ad excludẽdum uacuũ, inquit. Primo quidem quia accidet sic, supple dicẽtib nõ repleri totum & ita uacuum esse. Nam in planis q dem tres figuræ simul iunctæ locum replere vñr, trian gulus & quadrãgulus, & sexangulus, in solidis aũt at que corporeis, duæ solæ, pyramis uidelicet & cubus, at plures harum accipere necesse est, quia plura elńta ipsi faciunt: uel oportet aliqua non sic figurata ponere.

Disgressio Auer. Auer uero in p̃nti loco disereditur: & incipit disgres sio, { Qm̃ cum duæ lineæ rectæ secent se. } Vbi decla rat oĩa hæc & acute, quæ Aril. de figuris dixit. Et pri mo, ꝙ figurarum superficialium siue rectilinearum tres replent locum superficialem. Secũda ibi { Figurarũ quĩ que corporalium } declarat ꝙ corporalium duæ solæ replẽt locum cubica & pyramidalis Ad euidẽtiam igi tur primæ partis iuniores optime resumũt: quæ Auer. ait confuse, ideo sequar eos, sumunt igitur de mentẽ Auer. q, replere totum locum superficialem non est ni si occupare aliquod totum spatium superficiale circun stans aliquod punctum in superficie intelľ. dixit Auer. circũstans aliquod punctum, quia non oportet circũse rentialibus pũctis, nõ n. oportet de A, uel de B, uel de C, uel de D, sed satis est de E puncto medio, tale n. me dium punctum circũscribitur a spatio toto superficiali, Secũda sup positio. & nullum aliud de circũferẽtialibus. Secũdo resumitur de mẽte Auer. ꝙ quodlibet pũctum intellm in superfi cie circũstet aliquod spatium, ꝙ ęquiualet quatuor figu ris rectis, siue quatuor quadratis: hoc non alio probat Suess de cœ. & mun.

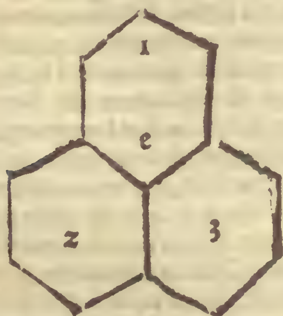
Auerro. nisi quia duæ lineæ rectæ uidelicet, F G, & M N orthogonaliter se in puncto E intersecãdo pũctum E circunstant nihil uacui relinquendo. Ex qua suppõne sequitur ꝙ quarũcũq; figurarũ anguli sunt quatuor recti, uel quatuor rectis æquiualentes: illarum punctũ medium circunscribitur sine uacui interpositione: & ita omnes tales figuræ poterunt commisceri inter se nihil uacui relinquendo.

Tertia suppositio.
Excerptũ.



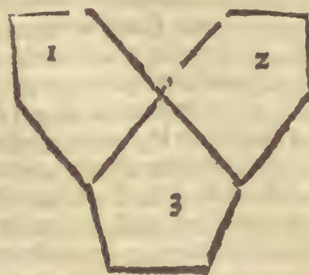
Resumitur tertio pricipalr: ꝙ qlibet angulus triãguli æqlateri ualet duas tertias vnius anguli recti: anguli uero obtusus figuræ hexagonæ ualet unũ rectũ: & tertiam unius recti. Angulus aũt pẽtagoni ualet unum rectum, & quintam unius recti. hæc oĩa supponẽda sunt ex geometricis declarationibus, iõ in his nõ est nimis ĩmorãdum. Ex his facile deducitur dilucidatio: nam ex his sequit̃ primo: ꝙ quatuor quadrata ꝼm quatuor angulos copulata ad pũctum medium in sup̃ficie intellectum replent totum spatium superficiale nihil uacui intrinsecus relinquendo, extrĩsecus uero, cum figuram nõ faciãt sphæricam: secus est. Fortasse. n. uacui nõ nihil derelinquũt, hoc sequr ex suppõnibus, quas modo accepimus Dixit uero quatuor quadrata, quia plura uel pauciora si intelligãtur: uacui fortasse quicq̃ relinquẽt: qm̃ in pũcto medio nõ se tãgerẽt. Secũdo sequit̃ ꝙ sex trianguli æquilateri ꝼm sex eorum angulos copulati ad punctum medium in superficie intrinsecus intellectum totum superficiale spatium replent nihil uacui extrinsecus relinquẽdo Hoc patet, quia hi sex trianguli æquilateri ualẽt quatuor rectos, ut dictum est. Diximꝰ sex triangulos, qm̃ si plures, uel pauciores assumerent fortasse uacui non nihil intrinsecus relinquerẽt: cum in pũcto medio non se tãgerent, ut figuranti constat.

Hexagonę figuræ.

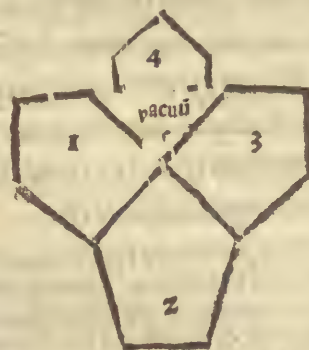


Tertio seqtur, ꝙ tres figurę hexagonæ ꝼm tres earũ angulos obtusos in pũcto medio in superficie intellecto se cõtãgẽtes totum replẽt spatium nihil uacui intrinsecꝰ relinquẽdo. patet, quia illi tres anguli obtusi ualent quatuor rectos, plures uel pauciores si sumant̃: ĩ pũcto vno medio non se tangerent: ut figuranti patet.

Pentagona.



B Quarto sequitur, ꝙ figurę pẽtagonæ in quouis numero sumpte nõ possunt ita ad medium punctum copulari in superficie intellm: quin uacui non nihil relinquant, & rõ est, quia aut ualent minus quatuor rectis, ut si sumer entur tres, aut plus si sumerentur q̃tuor: nã ubi tres sumerẽtur tres eorum anguli ꝼm quos in puncto medio E copulantur, non ualent nisi tres rectos & tres quintas unius recti, & ita uacui quicquã in medio relinquent.



F Sin autẽ quatuor sumerẽtur, quatuor earum anguli ꝼm quos in puncto E medio copularẽtur ualẽt plus q̃tuor rectis, resultabũt n. quatuor recti, & quatuor quintę unius recti. Et ita si sumerentur in quouis alio numero. Idem intelligi poterit de heptagonis cæterisq; figuris plurium angulorum, quare constat trigona, tetragona, & hexagona, aliquoties sumpta, & ꝼm angulos unita circa pũctum in superficie intellm totum spatium superficiale intrinsecus replere nihil uacui relinquendo. Nam quatuor tetragona ad E pũctum copulata nihil uacui relinquũt: minora uel plura ad E cõtangi nõ põt sex trigona ad E pũcta copulata iterum nihil uacui relinquunt. plura uero uel pauciora ad unum pũctum cõtãgi nõ possunt, tria hexagona ad E pũctum etiam unita

G nihil uacui relinquunt. plura uero vel pauciora ad idem pũctum minime copulari poterũt. Inquit Auer. Primo ꝙ, duæ lineæ rectę si in uno pũcto sic se secauerint, quatuor rectos constituent, ex hoc dat secũdam suppõnem & ait, ꝙ figuræ, quæ implẽt superficiem debẽt habere: aut quatuor angulos rectos, aut illis æq̃les. primam autem suppõnem nõ expressit, sed dedit intelligere. Ex his dat excerpta. Primum, ꝙ, si quatuor quadrata componantur sic, ꝙ in pũcto E cõcurrent ꝼm eorum q̃tuor angulos, hæc implebũt superficiem necessario, q̃a quadrati est angulus rectus, ut diximus. Secundum excerptum ponit ibi { Et silr } ꝙ uidelicet sex trigona ad pũctum A medium copulata nihil uacui relinquit, q̃a ualent oẽs eorum anguli q̃tuor rectos: & tãgit unam partem tertię suppõnis, quæ erat, ꝙ angulus cuiuslibet triãguli est duæ tertię unius recti, & ita illud ꝙ cõgregatũ est ex sex hexagonis erit ęquale quatuor rectis. Tertiũ excerptum tãgit ibi { Et silr hexagoni } ꝙ uidelicet tres figuræ hexagonæ ad pũctum E medium copulatæ im

E plẽt totam superficiẽ, & tãgit aliam partem tertiæ suppõnis, quæ erat, ꝙ quilibet angulus hexagoni ualet rectum & tertiam recti. quare supputando oẽs ualebunt quatuor rectos ad pũctum E copulatos. Vltimo tãgit quartum excerptum, uidelicet ꝙ nullę figurę alię ad pũctum unum possunt copulari quin aliquid uacui relinquant, quia nec pentagonæ: nec eptagone: nec aliæ plurium angulorum quæuis quia semp anguli copulati vel aggregatum ex illis ualebit aut pauciores: aut plures q̃tuor rectis. v. g. ꝙ si tres pentagoni congregentur in eodem puncto: ꝓuenient ille tres anguli recti, & tres quintæ unius recti, & ita non æquiualebũt quatuor rectis. Et si quatuor congregabuntur: fient illic quatuor recti, & quatuor quintæ unius recti, & sic de alijs dici potest patet igitur prima pars digresionis Auer. Deinde seq-

tur

tur illa pars cõmẽti { Figurarum uero quinq; corpora- A
lium } ubi declarat quot & quæ figuræ corporalium ĩ certo numero commistę replẽt locum nihil uacui relinquẽdo, & ꝓbat ꝙ duæ tantum, uidelicet cubica, & pyramidalis, in certo numero ad unũ pũctum copulatę replẽt locum. Nam octo cubi ad unum pũctum copulati replẽt locum, &. 12. pyramides ẜm cuspides copulati ẽt locum replẽt. Ad huius aũt euidẽtiam supponamus de mẽte Auer. ꝙ replere locum corporalẽ est occupare totum spatium, ꝙ est circa pũctum [intellm corporalem hoc est ẜm latum, lõgum, & ꝓfundum. Secũdo supponamus pyramidalem figuram ad cæteras corporales figuras ita se habere, ut se habet triangulus æquilaterus ad cæteras figuras sup̃ficiales. Qua rõne euenit, ut sicut tres anguli triãguli æqlateri ualẽt duos rectos quadrati ita tres pyramides ualent duos angulos corporales rectos figurę cubicæ. Tertio supponamus ꝙ sicut spatium superficiale circa aliquod pũctum intellm ualet q̃tuor angulos rectos superficiales, ita spatium corpora- B
le circa aliqđ pũctum corporale ualet octo angulos rectos cubicos, hæc nõ alia rõne nũc patet, sed ex geometricis supponantur. Ex his sequitur dilucidatio, nam sequitur primo eas figuras corporales replere locum, quæ in certo numero p̃cise ualẽt octo angulos rectos cubicos. Quare octo cubi ad unum pũctum medium in spatio intellm ex oĩ latere applicati replent totũ spatium corporalr. Quia ẜm octo angulos rectos cubicos ad illud punctum medium applicantur, & ita totum illud spatium replebunt. Huius rei exemplum in plano dari non põt, sed si octo taxilli hoc pacto ad unum pũctum applicentur, constat illos uacui nihil relinquere. Seqtur secũdo. 12. pyramides ẜm earum cuspides ad unum pũctum medium in spatio intellm copulatas totum spatium corporalr replere nihil uacui relinquẽdo nam cum tres pyramides duos rectos angulos cubicos ualeant. 12. pyramides ualebũt octo angulos rectos cubicos, & ita replebũt totũ spatiũ corporalr circa aliqđ pũctum descriptũ, & ita nihil uacui relinquẽt, hui⁹ rei ex̃plũ in plano describi nõ põt, sed in solidis facile constat. Sequitur tertio cęteras corporales figuras quocũque numero sumptas, & ẜm angulos circa punctũ unitas ĩ medio spatij notatum, nõ totum spatium replere: C
& ita icocedricæ, & octocedricæ, & duodecedrice figuræ, & cęteræ aliæ quouis numero sumptæ: & qũolibet copulatæ ad vnum pũctum in spatii medio constitutũ nũq; uacuum replebũt. Et huius cã est, quia in quouis numero ẜm angulos ad pũctum applicatæ nõ ualẽt p̃cise octos rectos angulos cubicos sed uel plures vel pauciores, & ita aut relinquẽt uacui quicq; in aliqua parte medii, aut superfluent: & in medio cõtineri nõ poterũt. Quare patet cubicas figuras & pyramidale dũtaxat in certo numero replere locum et nullas alias id facere, hęc Auer. inqt. Figurarum uero quinq; corporalium æq̃laterarum duæ dũtaxat replẽt locũ, & affert cãm breuibus, qa cum tres linę in vno pũcto se secabũt corporaliter, v3 ẜm lõgum, latum, & ꝓfundũ, sup angulos rectos: fiẽt illic octo anguli corporales cubi recti ut dictũ D
est, quorum q̃libet ualet tres rectos, q̃lis est angulus cubi. Ex hac rõne cõcludit eas figuras corporales replere locum, q̃ cum ad unũ cõem pũctum in spatio corporali copulãtur, octo angulos rectis cubicis, illum circunstant, quare octo cubi cum ad unum cõem pũctum in spatio intellm copulantur, locũ replebũt, qa ẜm octo angulos rectos cubicos uniũtur illi pũcto. Tertio seqtur. 12. pyramides silr cum ad unum pũctũ uniũtur, ẽt locum replere. Qm̃ anguli sex pyramidum æqualẽt angulis quatuor rectis cubicis, & ita. 12. anguli pyramidales æqualent octo angulis rectis cubicis. Nam ut in geometria declaratum est, angulus pyramidis solidus, ac corporalis est ex duobus rectis. Cubus uero angulus ex tribus, & ita tres anguli pyramidales æquales erũt duobus angulis cuborum. Quare. 12. pyramidales angu|li æq̃les erũt 8. cubicis, qa ꝓportio anguli pyramidis, ad 4: cubos est ut ꝓportio anguli triãguli ad quatuor rectos Nam angulus triãguli sunt duæ tertiæ recti. Quarto infert cæteras figuras, videlicet icocedron duodecedron, & octocedron q̃uis numero ad unũ punctum in spatio intellm copulatas nullatenus locum replere. Nam aggregatum ex eis unq̃ ualere põt octo angulis cubicis rectis, sed uel pluribus, uel paucioribus. Nã angulus icocedricus ẽ ex tribus rectis, & tertia unius, et ita fieri nõ põt ut ꝓducãtur. 12. recti q̃ sunt q̃tuor cubici. Silr ẽt de octocedron, & duodecedron, ut calculãti patet. Ex his Auer redit ad ꝓpositum, & inqt. Cum ita sit, cõtinget his q̃ elnta figurãt figuris ꝓpriis & eẽntialibus, ut tm̃ duæ figuræ sint corporales replẽtes locũ cum p̃ter pyramidalem, & cubicam, q̃ implẽt locum, nõ sint aliæ, qm̃ elnta sunt q̃tuor, & ita oportet esse q̃tuor tales ad minus locũ replẽtes. Addit ꝙ in lib. Euclidis. 15. declaratum est. Primo ꝙ nulla figura corporea est p̃ter has quinq;. Scđo ꝙ duæ solæ istarũ implent locum, & nullæ aliæ: ẽt si plures essent q̃ quinq;, & sic patet uis rõnis cõtra Platonicos. Nõ. n. possunt elnta cõstare figuris ꝓpriis, cum sint quatuor, & figuræ plenæ duæ tantum, ut ostensum est. Tu vero intellige figuras plenas corporeas esse duas tm̃, quę locum replent, uidelicet centraliter, nam circũferentialiter nullæ figuræ corporeæ replent locum, quouis etiam numero copulate ad unum punctum hæc sufficiant.

Deinde corpora qdem simplicia omnia figurata videntur a loco ipso cõtinente, maxime autem aqua, & aer. Permanere igitur elementi figuram quidem impossibile est. Non. n. totum vtiq; ipsum continens omni ex parte tangeret. Totum elementum secundum se & quodli[bet]

Secũdo arguit enthymematice sic corpora simplicia figurãtur a loco cõtinẽte, maxime aq̃ & aer, igĩ nullũ elntum hẽe põt figuram essentialr atq; p̃manẽter, inqt. Deinde corpora quidem simplicia oĩa figurata vñr a loco ipso cõtinẽte, in q̃ unũqđq; eorum est. ut in loco maxime aũt aq̃ & aer. quæ humida sunt & fluida, q̃ non nisi termino alieno terminanĩ. Ex hoc infert ꝯñs, & inquit, igĩ p̃manere elnti figuram quidẽ impoẽ est, et ita nullũ elntum hẽt figuram ꝓpriam p̃manẽter: ac essentialiter. Hæc ꝯña patet de se, quia si elnta ab ipso continẽte hñt figuram, illam nõ possunt habere essentialr ac permanenter, qm̃ ab alio illam hñt. Tamẽ Ari. ꝓbat assumptum: uidelicet ꝙ elnta habeant figuram ab ipso cõtinente: quia si non haberẽt ab ipso continente: tunc totum elntum dum circũscribitur ab ipso loco continẽte nõ tãgeret illud ẜm se, & q̃libet sui. v. g. qm̃ lapis hẽt figuram fixam si reponaĩ in uase, illud oĩ ex parte non tangeret nisi reduceretur ad liquidum, & sic patet añs, uidelicet, ꝙ elnta, saltem aer & aqua figurantur figura cõtinentis, inquit. Non. n. totum. s. elntum oĩ ex parte ac circũquaq; tangeret ipsum continens: cuius oppositum patet ad sensum de aere & aqua sic patet illa duo figurata esse figura continentis, quod erat antecedens. Expositio.

Adhuc autem si transproportionetur, non amplius erit aqua, siquidem figura ipsa differebant.

Tertio arguit, si aqua trãsproportionetur, ita vt de ecocedra trãsfiguraretur in pyramidem: aut cubum, sequitur ꝙ aqua nõ amplius erit aqua, sed aut ignis, aut terra ꝓbat ꝯñam quia elnta differunt figura ipsa essentialiter ẜm Plat. & ita si unum eorum accipiat alterius figuram, etiam in illud uertetur. ac transmutabitur. Expositio.

Auer. aũt hãc tertiam rõnem miscet cum scđa faciens vnam ex his ambabus, & dicit Ari. argumentari hypothetice a destructione consequentis ad destructionem añtis, hoc pacto, si elnta hñt figuras proprias, & figurãtur figuris alienis, tunc cum figurantur aliis figuris. s. cõ Quę Auer. com. 67.

tinentis: non remanerent elementa, sed corrumperent. Interponit autem Auer. unum alium syll'm hypotheticum hoc pacto, si elementa figurantur figura continentis, non habent figuras proprias, sed elementa figurantur figuris continentis, igitur non figurantur figuris ꝓprijs. ꝙ figurentur figuris continentis patet, quia aliter daretur uacuum, ut oibus patet, & ita uult duos hypotheticos syll'os. Primus est, ꝙ, si elementa haberent figuras ꝓprias, cum in figuris mutarentur, mutarentur in substantia. Secundus est ꝓbans, ꝙ nō hn̄t figuras proprias, quia figurantur figura continentis, & ꝓbatur hoc rōne & sensu, sensu quidem patet de aere & aqua, rōne uero quia si non figurarentur figura continentis, daret̄ uacuum. Addit Auer. ꝙ non indiguit uti signo sensato, quale est exemplum in destructione cōsequētis, qm̄ consequens esse falsum, uidelicet ꝙ uacuum non sit, constat intellectu ac rōne: & non sensu. at positio antecedentis, uidelicet elementa figurari figura continentis: patet sensu & ratione. Arist. tamen coniungit illi intellectum .i. rationem, quia aduersarii possunt negare propositiones sensibiles, & ita uult ex his fieri unam rationem, hęc Auerroes, quæ mihi uidentur potius confusiones, q̄ expositiones uerborum Aristotelis.

Videtur autem natura ipsa hoc nobis significare, quod & secundum rationem est, nam vt & in cæteris subiectū oportet esse speciei expers ac informe. (Maxime enim vtiq; sic omni capax ipsum poterit accommodari, vt in Timæo scriptum est) ita & elementa intelligere oportet esse tanq̄ materiam compositis ipsis, vt & adinuicem transmutari possint separatis his differentiis, quę sunt secūdum passiones.

utem
Sed
Oi capax
Capacissimum,
πανδεχες
Vt
Quapropter
Separatis
differētiis
Sine figuris

Expositio.

Quarto arguit sic, el'nta sunt mā omnium mistorum cuiusuis figuræ existentium, ergo non limitant sibi figuram essentialr, ac per se. tenet consequentia, quia ubi elementa ipsa essentialiter limitarent certam figuram, non possent ad oēm figuram misti aptari oportet. n. oē recipiens esse denudatum a spē recepti, si debet coaptari oī spēi recepti, inquit. Vr̄ autem quo & ſm rōnem est, nā ipsa hoc nobis significare, & per {nām} intelligit naturam quæ est materia, quod declarat, & inquit, Nam ut & in cæteris s rebus generabilibus ac corruptibilib' subiectum quod est materia, oportet esse speciei expers ac informe nulla determinata spē, uel forma affectum ad hoc ut oēm formam recipiat: ita & elementa intelligere oportet esse tanquam materiam ipsis mistis compositis. Dico ita intelligere oportet s absq; figura ac penitus suapte nā infigurata ad hoc ut possint recipere omnem figurām misti. Quo uero ad uerba attinet, debes scire non eodem modo mām esse subm̄ formarum & el'nta mistorum, nam ſm aliquos el'nta sunt materia mistorum ſm alterationem: at materia est subiectū formarum recipiens, elementa enim ſm hos sunt materia quatenus ex ipsis corruptis fit mistum, remanentibus tamen uirtualiter immistis Secūdum vero Auerr. in præsenti commēto el'nta sunt mā mistorum dispositiua quatenus disponunt primam mām ut recipiat formas mistorum interposuit autem ad huius rei declarationem authoritatem Plat in Timęo, & inq̄t. Maxime .n. sic in formę ac existens sine spē ulla ipsa mā, quæ a Plat. dr̄ Pādeches, hoc est oī capax, poterit oībus formis accommodari, quia oē recipiens esse debet denudatum a nā recepti. Reddit causam vl'em, ob q̄ el'nta non debent esse suapte nā figurata, & inquit. Dico supple illa el'nta esse infigurata, ut & adinuicem transmutari possint separatis drījs, quę sunt ſm passiones his. per drīas quæ sunt ſm passiones, nōnulli intelligunt figuras. Mihi nō placet hęc expō, nō. n. uideo quō figurę dici possint passiones, uel drīæ ſm passiones. Alii intelligūt formas

Verborum excussio.

Refutatio.

F substales el'ntorum, q̄si dicat el'nta ipsa esse infigurata ut possint transmutari inter se separatis his drījs, quę sunt ſm passiōes, hoc est corruptis formis substalibus nec hęc expō placet, non. n. formæ substales el'ntorum dn̄r drīæ ſm passiones. Melius ergo ſm Auer. ꝑ drīas ſm passiones intelligit q̄litates quatuor, quæ sunt passibiles qualitates, ꝑꝑ quas el'nta alterantur, & postea in substa transmutātur, quasi dicat, el'nta ipa infigurata esse suapte nā ut possint transmutari inter se substaliter separatis ac corruptis uel ī toto, uel in parte his drījs, quæ sunt ſm passiones, dixi uel in toto, uel in parte, ꝑꝑ Auerroem, qui in pn̄ti com̄ tenet el'nta nō perdere qualitates ſm totū, dum ueniunt ad misturam. Quo uero ad uerba attinet, uerbum {ut} græce est διόπερ latine quapp, uerum aliqn̄ Arist. sumpsit ꝑ ipso, ut, eo modo quo hic accepit. Auerroes disgreditur aduersus Auicennam de el'ntis, an maneant actu, uel uirtute in misto, sed quia nos ī libello de mistiōe, quem nostro discipulo epō larinati inscripsimus cōmētum istud particulariter totum expo suimus ac opīonem Auer. pulchre declarauimus. ideo bona frōte nūc ulteriorem declarationem prętermisim'.

διόπερ, q̄ propter, ꝑpterea, idcirco, ut

Præterea quonam modo fieri potest caro, & os, aut quoduis compositorū corporum. Neq; .n. ex ipsis elementis contingit, quia non fit ex compositione continuum, neq; ex superficiebus cōpositionem subeuntibus: ipsa enim elementa compositione generantur, & non ea quæ ex elementis sunt, quare si quis diligenter loqui voluerit, & non ex transitur rationes elementi suscipere, hos tollerę ex entibus generationem intuebitur.

Potest.
Cōtingit.
Compositorum.
Continuorum.
Cōpōni:
Subeuntibus.
Cōpositis
Trāsiturā.
sumptione
Egressiōe.

Expositio.

Vltimo arguit syll'o hypothetico diuisiuo hoc pacto si el'nta limitant sibi figuras per se, mista nullo modo fieri possent. Deducit cōsequētiam, quia si mista fient, uel G ex el'ntis uel ex superficiebus simul compositis, non ex el'ntis: quia si ex el'ntis oporteret illa el'nta figuras ꝓpria amittere, & sic in misto el'nta corrumperentur. & nō remanerent. Non ex superficiebus, qm̄ ſm opīonem eorum: bene el'nta fiūt cōpōne supficierum. nō aūt mista, q̄re, si debeāt mista fieri ex el'ntis, oportet dicere el'nta nō limitare sibi certas figuras Inquit, p̄terea q̄ nam modo fieri pōt caro, & os, aut q̄uis compositorum uel mistorum corporū, q̄si dicat. ꝙ nullo modo aliqđ mistum posset fieri. Quo uero ad uerba attinet, uerbum {mistorum} græce est συνεχῶν latine cōtinuorum, uerum cōtinuum hic ꝑ misto accepit. Quod uero nullatenus mista fieri possent, si el'nta limitarent sibi figuras, ꝓbat, & inquit. Neq;. n aliquod horum mistorum fieri contingit ex ipsis el'ntis, quia cōtinuum, hoc est mistū, nō sit ex compōne el'ntorum, quia in eo retinerent proprias figuras amitterent, el'nta corrumperētur, & ita nō esset mistio. Aiaduertē hāc rōnem uullam esse: nisi supponatur ſm Arist. el'nta aliq̄ modo in actu remanere in H mistis, ꝑpea opīo Auer. vr̄ optime ad mētem Arist. dū tenet el'nta remanere formaliter in misto: patet igitur ex el'ntis fieri non posse mistum aliquod, si el'nta haberēt figuras ꝓprias: Deinde destruit secūdum membrum, & inquit. Neq; mistum aliquod fieri posset ex superficiebus simul compositis imediate, cuius cām affert, & inquit. Ipsa. n. el'nta compōne supficierum generātur ſm Plat & nō ea, quæ ex el'ntis sunt, q̄ dn̄r mista. Ex his q̄si cōcludit hos destruere gn̄onem mistorum si uelint el'nta sibi ꝓprias figuras limitare, & inquit, Quare si quis diligenter loqui uoluerit & non ex transitu rōnes el'nti uelit suscipere, hos tollere gn̄onem ex entibus intuebit̄ quia nunc tollunt gn̄onem mistorum, & prius declarauimus eos tollere generationem el'ntorum, quatenus el'nta uolunt fieri ex compōne superficierum, & recte.

intuendo

De figuris elemētorū. ἐκ παρόδου obiter, i. trāscursu, per transitū unā, leuiter, & ut citto ait transeūtes, strictum ali quid aspicere. Quæ Platonici. Quæ Aris.

intuendo isti tollunt oēm qōnem. Quo uero ad uerba attinet, verbum non ex transitu græce est ἐκ παρόδου parodos uero est, latine tum via, tum transitus, ea vero ex transitu considerantur, quæ rapim animaduertūtur, ea diligēter cōsiderātur, quæ longa mora ꝓspiciuntur, hæc Aris. Quæritur de figuris elēntorum nam. 2. huius Aris. ꝓbauit propriam terræ figuram esse sphæricam per hoc ꝙ omnes terræ particulę petunt centrū, quod Auerroes hoc exponit com. 26. & com. 8. In cōtrarium est Aris. hic per totum, ꝙ 2. huius Auerr. com. 22. Platonici tribuerunt elētis figuras ꝓprias, terræ quidem figuram exacedron quę ꝗ cubica dr̄, qualis ē figura taxilli, icocedron aquæ quę ex. 20. scalaris, constat octocedron aeri, quæ octo scalarijs cōficitur, igni tetracedron ex quatuor scalarijs cōstitutam. Aris. vero quinqꝫ rōnibus ꝓbauit nullum elēntum ꝓpriam habere figuram, potissimum, quia cum qualibet stare pt oē elēntum nec corruptum, nec remissum. Ego uero decreto Auer. 2. huius cō. c. 8. sic inter hos cōsulerem, nam ꝓprium aliud est essentiale, ut risibile, figura cœli ipsi cœlo, & humana ipsi hoī, hæc. n. sunt ꝓpria essentia r ac inseparabiliter. Aliud est proprium accidentale, & hoc modo oē ꝙ nāliter competit alicui siue separabiliter siue inseparabiliter dr̄ ꝓprium, qua rōne albedo dr̄ ꝓprium quoddam mulieribus, uiris vero fuscedo, qm̄ mulieribus albedo magis nālis est, viris aūt fuscedo. Tunc dicerem, Antiquos uoluisse elēnta habere figuras ꝓprias secūdo modo uidelicet nāliter & separabiliter, nō aūt ꝓprias essentialr̄, & inseparabiliter, & hoc Aris. ꝓbauit, quare opīones istæ hoc pacto possunt in idem reduci nō. n. puto Platonicos fuisse ita ignaros ut dixissent elēnta sibi limitare figuras essentialiter, cum clarissime cernamus elēnta esse, & tamen variis figuris affici, ac disponi. Sed puto eos uoluisse elēnti esse tribuendas figuras ꝓprias hoc est naturales, quia separabiliter, hæc de figuris elementorum.

Cōciliatio Proprium duplex.

A

B

At uero & ad affectiones, & potentias, & motus inconcinnæ sunt figuræ corporibus, ad quas maxime respicientes sic distribuerunt, ut qm̄ ignis facile mobilis est, & calefactiuus & vstiuus, alii quidem ipsam sphęram, alii autem pyramidem effecerunt. hęc. n. facillime quidem mobilia sunt, propterea q, minima tāgunt, atqꝫ minime stabilia sunt, maxime autem calefactiua maximeqꝫ vstiua sunt, propterea q, hoc quidē totum angulus est, illud uero acutissimi est anguli, angulis autem (ut aiunt) urunt & calefaciunt.

C

Minime stabilia sunt. Neqꝫ firmiter iacent.

Expositio.

Platonis discipuli respiciētes motum, igni pyramidē tribuerunt, eo quod dum mouetur pyramide affici cernitur. Respicientes uero affectiones, aeri octocedricam tribuerunt figuram, & aquæ figuram. 20. basium, qm̄ aer paruitate motus sequitur ignem, velut octocedron pyramidem, aqua ēt simili rōne, quia aqua sequitur aerem, uelut figura 20 basium sequitur octocedron. Respicientes vero virtutem ac potentiam, terræ tribuerūt cubicam figuram, ꝙ terra est maxime stabilis, & nulla figurarum vr̄ maxime conferens ad stādum sicut cubica. Ari ergo ostendit ꝙ elētis eiusmodi figuræ nō sunt ꝓpriæ etiam respiciēdo motus, vel affectiones, vel potentias, & hoc ꝓponit: & inquit. At vero inconcinne sunt figuræ. corporibus hoc est elētis, & quo ad affectiones, & quo ad motus, & quo ad potentias, oībus. n. istis modis figuræ sunt elētis inconcinnę, deinde narrat opīonem Platonicorum, & inquit. Ad quas. s. figuras respicientes sic illas elētis distribuerūt: ut qm̄ ignis facile mobilis est, & calefactiuus, & vstiuus, alii quidem ipsam sphæram, alii autem pyramidem effecerunt, cuiꝰ cōueniētiæ ac distributionis cām affert, & inqt. Hęc. s.

D

pyramidalia ac sphærica facillime quidē mobilia sunt ꝙ ꝓbat duplici rōne, ꝓ quia pyramis sua acuitate tāgit minima, immo pūctum, sphæra uero sua rotūditate tāgit nō modo minimum. immo ipsum planum in puncto. Secūdo, qa pyramis & sphæra sunt maxime mobilia: & minime stabilia. His etiam rōnibus hæc sunt maxime calefactiua acvstiua ꝓpea ꝙ hoc quidē. s. sphæra totum angulus est, illud uero. s. pyramis acutissimi est anguli, et sic maxime medii penetratiuum: ita ut medium qsi nihil sibi resistit modo ut dicit, vstiua & calefactiua angulis urūt & calefaciūt, patet igitur recte igni datā esse pyramidem, uel sphæram, qa hęc sunt maxime actiua, & maxime mobilia. Quo uero ad verba attinet uerba illa. { Atqꝫ minime stabilia sunt } græce sunt ἥκιστα ἑδραῖα. Quę nōnulli trāstulerūt. i. nequaqꝫ firmiter iacent, quæ in idem redeūt. Animaduersione dignum aliquos voluisse ignem esse pyramidem. ꝓ pyramis et sphæra sunt maxime mobiles: et tactiua minimorum, ignis maxime mobilis est & minimorum tactiuus: ergo ignis est pyramis. Secūdo angulus uim habet calefaciēdi, & vrendi: ignis calefacit & vrit, igitur ignis est angulus, nam pyramis est anguli acuti, & sphęra est tota angulus. Sed dubitaret forte iunior, quonam modo sphæra est tota angulus. Rn̄dent qdam ꝙ sphæra est tota angulus, quia tota est circūflexa, quę circunflexio vr̄ qsi angulus. Sed hæc expō nō placet nam tūc sola recta linea esset in angularis, cuius oppositum dicunt mathematici, qui volunt rectum & sphæricum esse inangularia. Vr̄ ergo mihi sphęram eē totam angulam potētia, ꝓpinqua, quia ī ea possunt infinita pūcta signari: quia pōt esse angulus incidentiæ duorū angulorum acutissimorum: ut verbi causa sit punctus A in sphæra, A E F G, super A puncto trahatur linea B A C, ex hmōi lineæ protractione facti sunt duo anguli incidentiæ: uidelicet, C A E, & B A G. Simili modo supra puncto E pōt trahi alia linea. Et supra pūcta F, & supra pūctum G & sic cum nullum sit in sphæra punctum quin illud possit esse conus duorum angulorum acutissimorum incidētiæ, ergo sphæra est tota angulus potētia propinqua. Auer. aūt declarat quę sunt signa vera, e qbus fiūt demōnes signi: & vult ꝙ sunt posteriora, hoc est effectus, qbus positis sequuntur p̄cedētia: hoc est cāę: & quæ sequuntur positis p̄cedētibus siue causis, quales sunt operationes, motus, & accidētia elētorum. Secūdo ait Auer. ꝙ ignem quidam ponūt pyramidalem, alii sphæricum, ex tribus posterioribus, quæ vr̄ in igne, quæ sunt velocitas motus, calefactio: & vstio, unde pōt syllis antiqrum s̄m Auer. sic componi, corpus sphæricum uel pyramidale est velocis motus vstiuum, & calefactiuum, ignis est velocis motus, vstiuus & calefactiuus, ergo ignis est sphæricus: uel pyramidalis. Quod vero sphęra & pyramis sint velocis motus, declarat Auerr & nō consone textui, licet quæ dicit sint uera. ait. n. sphęram esse uelocius motus: quia cum tangit planum: nō tāgit ipsum in aliqua parte magna in qua possit firmari. ac fixe permanere, sed in puncto: uel in eo planum ipsum sphęra tangit, quod est pūcto sile. Pyramis etiam tangit in puncto, cum tangit planum in altero suorum angulorū, & quasi dicat ꝙ hæc non quiescunt, quia non implent de loco, in quo quiescere possunt, nisi parum. Declarat ēt Auer. sphærā conuenire igni ꝓp ustionem, quia sphęricum est uelocis motus, & vstio fit a motus uelocitate, silr̄ pyramis ē uelocis motus: quia cum sit acutissimi anguli, est maxime penetratiua: & hac rōne est maxime ustiua, & ita patet ꝙ de figuris sphærica uel pyramis conuenit maxime igni. Animaduersione dignum ꝙ Aris. non declarauit pōnem antiquorum nisi de igne, de terra uero, cœlo, aere, & aqua nihil dixit, qa superius satis dictum est.

B C
A
G E
F

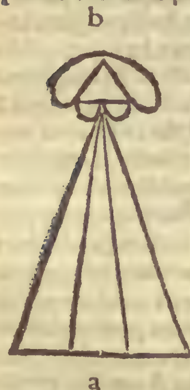
Dubō. Rn̄sio.

Auer. Com. 69.

Primum quidem igitur de motu utriq; peccarunt, nam & si figurarum hę facillime mobiles sunt, nō tamē motu igni facile mobiles sunt, qui quidem .n. ipsius ignis est sursum, & secūdum rectum est, hæ uero facile mobiles sunt eo motu, qui uocatur circularis.

Expositio. Obiicit aūt his Aris. p̄ φ sphæra uel pyramis ignī nō competit pp motum localem, quia licet sphæra uel pyramis esset figura maxime motui apta, nō tñ vr̄ apta ei motui q̄ est ignis, q̄ est sursum & s̄m rectum, sed maxime apta ē circulari motui, & ita licet ignis esset bene mobilis motu nāliter sibi ꝓprio, nō tñ sequitur ipsum eē sphæricum uel pyramidalem Inquit. Primum q̄dem igitur de motu vtriq; peccauerūt, hoc est vtræq; opiones sunt falsæ, tam q̄ igni dat sphæram, φ quę igni dat pyramidem. nam & si figurarum hę duæ. v; pyramis & sphæra facillime mobiles sunt, nō tñ motu ignis facile mobiles sunt. q̄ q̄dem .n. motus ipsius ignis est, sursum & s̄m rectū est: hę ue o facile mobiles sunt eo motu, qui uocatur circularis: & ita non cōpetunt igni, sed maxime cœlo vr̄ cōpetere, Mouet hic Auer. q̄onem quia ipse Aris. in textu uel̄l e visus est sphæricum, & pyramidale nō posse moueri motu recto: & tñ experientia dicta cōtrarium, uidemus .n. sphæricū corpus, ut pilam: motu titubationis recto moueri, pyramidale vero facile penetrare in rectum immo pyramis nō vr̄ posse moueri s̄m circulum, cum circulariter motum nō sit nisi circulare. R̄ndet Auer. φ secus est loqui de motu recto in se, & de eius uelocitate: nam loquendo de recto motu in se, tam pyramidale φ sphær cum pōt moueri motu recto. At loquēdo de motus recti uelocitate, sic per accn̄s possunt sphęra, & pyramis moueri recto motu uelociter, nam sphæra nāliter non mouetur nisi sphęrice, quatenus uero subit rōnem corporis recti: ut sic, potest velociter per accn̄s moueri. pyramis uero per se mouetur motu circulari: quo ad partem in q̄ est A nō aūt quo ad partem in q̄ est B, est .n. in pyramide circularitas sonum sup vnum angulorum ut in angulo A recto: nō aūt in angulo B acuto, & ita rōne ipsius A velociter moueṫ. Addit tñ pyramidē ī motu recto ꝯuenire cum aliis figuris maxime rōne anguli B, ut figuræ octogoni. Sed ego nō itelligo hāc rn̄sionem nō .n. uideo q̄ nā rōne pyramidale pōt circulariter moueri et uelociter rōne anguli recti A cum Ari. dixit supra pyramidale moueri uelociter: quia est maxime penetratiuum, modo pyramidale nō penetrat nisi rōne anguli acuti B, & non rōne anguli recti: A. Ideo mihi vr̄: φ licet Aris. loquatur de utraq; figura: tamen de sphærica rem uerificat, nam sphæra circulariter velociter mouetur, at de pyramide narrat sed nō ꝓbat, quia forte illud erat uerum s̄m antiquos, & sic Aris de vtrisq; figuris proponit, sed de sphærica tm̄ probat eam facile moueri motu circulari tu vero si melius habes melius dicas. Postmodum Auer componit syll̄m Aris. sic, motus corporum habētium pyramidē, & sphæram nō est uelox s̄m rectū, motus ignis est velox in rectum, ergo in secunda figura, motus ignis nō est corporum habētium sphæram, uel pyramidem.

Auer. Cōmē. 74. Quæstio.



Refellitur Auer.

Melior responsio.

At syll̄s antiquorum erat in secūda figura ex duabus affirmatiuis hoc modo, oē h̄n̄s alteram duarum figurarū est uelocis motus, ignis est velocis motus, ergo ignis habet alteram duarum figurarum. dicit Auer. φ hic syll̄s nullus est: nisi maior, quę est, oē h̄n̄s alteram duarum figurarum est veloci motus, modo hæc maior nō pōt cōuerti in terminis, qm̄ multa sunt velocis motus, quę nō h̄n̄t alteram duarum figurarum, modo in secunda figura ex duabus affirmatiuis cōiugatio est assyllogistica, ac inutilis, nisi altera propōnum cōuertatur: nam facta cōuersione mox syll̄s redit in primam figuram, ut dixit Auer. 2. huius com. 34. & in hoc lib. com. 44. & dicemus. 4. lib huius comment. 4. & 33. tamen primo priorum satis abunde declaraui.

Deinde si terra cubus est, quia firmiter iacet atq; manet, manet autem nō ubiuis, sed suo in loco, ex alieno autem fertur non prohibita. Et ignis etiam, & cætera simili modo, patet & ignem, & unumquodq; elementorum in alieno quidem loco, sphęram esse, uel pyramidem, in proprio uero cubum.

Cubus Tessera.

Expositio. Secūdo obiicit sic, si terra est cubica, quia firmiter iacet ac stabiliter manet: vel respectu proprii loci, vel alieni nō respectu alieni, q̄a in illo nō firmiter manet. sed ab eo mouetur nisi prohibeaṫ, si respectu proprii loci, cum ignis & cætera elēta in propriis locis firmiter maneāt ab alienis loci, uelociter feruntṫ. tūc ignis & cætera elēta, in alieno quidem loco essent sphæra vel pyramis quia ab illo uelociter feruṅṫ, in proprio aūt loco essent cubi, quia in proprio firmiter starēt, φ est absurdum, nō .n. elm̄tum debet in figura essentiali mutari pp mutationem de motu in quietē, uel ecōtra. Inquit. Deinde si terra cubus est, q̄a firmiter iacet, atq; manet: manet āt firmiter nō vbiuis, sed ī suo loco: ex alieno aūt ferṫ non ꝓhibita: & sic patet terrā firmiter stare respectu loci ꝓprii Tūc addit q̄si minorem: & inquit. Et ignis ēt & cætera supple elēta siṙr in proprio loco manēt firmiter, feruntur uero ab alieno. Ex his dat absurdum, & inquit patet & ignem & unūquodq; elētorum in alieno quidē loco sphęram eē: uel pyramidem, quia ab illo uelociter ferūtur, in ꝓprio vero loco esse cubum, quia in illo stabiliter iacēt. Q̄d esse absurdum nemo est qui dubitat. Auer. aūt pp malas quas habebat trāslationes aliter exponit, deducit n. p̄ φ si terra est cubica, quia frigida tūc figura cubica esset cā quietis terræ in medio & quia terra mouetur ad medium, cum fuerit extra medium, & nō nisi quia cubica, igitur figura cubica esset cā duorū oppositorum uidelicet quietis & motus terræ. Ex hoc ēt infertur aliud absurdius φ terra quiescat in oī loco, quia in oī loco est cubica, cum hæc figura sit ei essentialis Sequitur ēt ignem moueri in oī loco: quia in oī loco est pyramis, quæ est cā uelocis motus eius: cuius est figura. Rursus tertio sequitur φ ubi quiescet ignis: illic erit figuræ terræ, uidelicet cubicus, & q̄ terra mouetur: erit figurę ignis, v; pyramidalis, q̄re sequetur nullū eorum hr̄e figuram ꝓpriā ac essentialē: φ Aris tenet, hæc Auer. quæ licet utilia sint, nō tamen sunt in textu Arist.

Auer. commen. 71.

Preterea, si calefacit & vrit ignis propter angulos, omnia elementa erunt calefactiua, aliud tamen alio forsitan magis, omnia enim angulos habent, ut et quod est octoedron, & dodecaedron. Democrito autem & sphæra vrit, quia angulus quidam est, quare differunt per magis atq; minus, hoc autem falsum esse perspicuum est.

Expositio. Tertio obiicit sic, si ignis calefacit, & urit propter angulos, quos habet, oīa elēta calefacerēt, & vrerent, licet aliud alio fortius, quatenus aliud atq; aliud angularius est Deducitur ꝯn̄a, quia oīa elēta sunt angularia, nā aer octocedron est angularis: cœlum aūt dodecaedron angulare est. 20. basium figuræ est aquæ, terra cubica, & ignis pyramidalis, q̄re oīa elēta sunt angularia. Democrito aūt supple vr̄ φ & sphæra urit: quia ipsa est tota angulus quidam vt superius dictū est, q̄re oīa elēta sunt angularia, & differūt p magis & minus, q̄a sphæra ē minus

Octoedron 8. basium. Dodecaedron. 12. basium. 20. basium Icosaedron

nus cæteris angularis. Modo hoc falsum est, qm̄ aq̄ frigefacit, terra exiccat, aer humectat, & ignis calefacit, ut sensibus patet. Auer. aūt aliquātulum disgrediendo ponit hāc regulam, a causis eiusdem nāæ effectus qui ab illis ꝓficiscūtur, sunt eiusdem nāæ: & si cāę sunt eiuldē nāæ & nō differūt nisi ſm magis & minus, effectus sunt eiusdem spēi, & nō differūt nisi ſm magis & minus ex hac regula arguit, si anguli acuti multum calefaciāt, ergo anguli minus acuti minus calefacient, vltra ex his infertur oīa elnta esse calefactiua, licet aliud quidem magis, aliud uero minus. Nam a causis diuersis in q̄titate, hoc ē differentibus ſm magis & minus, effectus qui ab illis ꝓficiscuntur, licet sint eiusdem spēi: tamē differūt ſm magis & minus per regulam datam. hoc ꝯñs Aris. dixit eē absurdum, quia ipsum falsum esse, ꝓspicuum est. hoc est, quia est cōtra sensum. Auer. aūt oñdit hoc ꝯñs esse cōtra rōnem, nam cōcesso ꝙ oīa elnta calefacerēt, & solum ī calefaciēdo differūt ꝑ magis & minus, tūc a causis differētibus q̄titate sola, hoc est ſm magis & minus. ꝓficiscerenť effectus differentes spē, essentia, ac forma, quod est cōtra regulā, deducit Auer. quia ab angulis ipsis differētibus penes acutum, & minus acutum ꝓficiscerenť oīa elnta, q̄ calefactiua esse deductum est, solum in calefaciendo dr̄ia ſm magis & minus. Modo elnta differūt spē, essentia, ac forma, & sic ab illis angulis in spē eisdem ꝓficiscerenť q̄tuor elnta dr̄ia spē: quod est cōtra regulā.

Modo hoc esse impōle ꝓbat Auer ꝑ quia nihil agit diuersa spē ꝑꝑ diuersitate in q̄titate, hoc est ſm magis & minus, nisi per accn̄s, quia q̄titas, hoc est res variabilis ſm magis & minus nō est terminata, quia pōt diminui, uel crescere, in infinitū ut q̄tum. At cāæ agētes et patiētes nālēs sunt terminatæ ad maximum & minimū, nam ſm Auer, nullū agēs pōt agere q̄tum licet maiꝰ, uel minus nec aliquod patiēs pōt pati ab agēte q̄tolibet maiori vel minori, agēs. n. & patiēs sunt determinata ad maximum & minimum ꝑꝑ formas suas. Scdo idem esse impōle ꝓbat: quia q̄ rōne ab ipso acumine angulorum ſm magis ac minus differenti ꝓficiscūtur quatuor elnta, eadē rōne ꝓficiscerētur īfinita corpora spē dr̄ia nā si sola dr̄ia angulorū ſm magis et minꝰ sufficit ad gñonē quatuor elntorum, cum acumē illud sit in infinitum variabile ſm magis & minus, igitur ab eo possunt infinita corpora spē dr̄ia ꝓficisci, patet igitur dictum absurdum nō solum esse cōtra sensum, sed cōtra rōnem. Sed dubitares contra regulam, nam dr̄ia in cā ſm magis ac minus vr̄ facere ad dr̄iam effectuum in spē, nam eędem qualitates elntorum temperatę sunt cāæ formę in mā: & illæ auctæ, uel imminutæ sunt cāæ formæ cadaueris mā. Pōt dici ꝙ dr̄ia ſm magis ac minus ex parte cārum disponētium bene facit ad dr̄iam specificā effectuū nō aūt ex parte cārum principaliū, cāæ. n. variabiles ſm magis & minus disponūt ad diuersas formas spē, nō aūt sunt principales causæ illarum, & hoc forte voluit dicere Auer. dum ait, per accidens aliquando causas differētes ſm magis ac minus facere dr̄iam effectuum specificā quatenus disponunt ad formas, quæ inducuntur principalibus ab agentibus. hæc Auerroes.

Dub. Contra regulam.

Solutio.

Præter tim ἄλλοτε Vrunt uerbum additum est.

Simul aūt accid et & mathematica corpora vrere, et calefacere. Nā & illa angulos hn̄t, & in ipsis indiuisibilia, & sphære, & pyramides insunt, ꝓsertim si et indiuisibiles magnitudines sunt, ut dicunt. Nam si illa quidem vrunt, hęc vero non, dicenda est differentia, non tamen sic simpliciter dicēdum est ut dicunt.

Quarto obijcit si ignis calefacit propter angulos: tūc corpora mathematica vrerēt: & calefacerent. Deducit cōsequētiā, quia corpora mathematica angulos hn̄t, sunt. n. corpora ipsa mathematica angularia, p̄terea in ipsis ēt corporibus mathematicis reperiunť indiuisibilia puncta, quæ pn̄t esse coni angulorum, reperiuntur & sphæræ, & pyramides, inquit. Simul aūt accidet et mathematica corpora vrere: & calefacere, cuius cām affert: & inquit. Nam & illa corpora mathematica angulos hn̄t, et in ipsis indiuisibilia pūcta, quæ coni angulorum eē possunt, & sphæræ & pyramides insunt, quare corpora ipsa mathematica vstiua ac calefactiua sunt, quia nōnulli negarunt puncta, dicentes, nullum indiuisibile esse in rerum nā, ideo inquit. Præsertim si & indiuisibiles magnitudines sunt quæ dn̄r pūcta siue atoma, ut dicit Democritus, nam si hæc atoma sunt, siue puncta possunt dari in mathematicis coni ac anguli acuti, & ita comburent. Dicet adhuc forsasse quispiam nō oīa indiuisibilia nec oīa sphærica uel pyramides agere, sed physica tātum, at mathematica nō agunt, huic obiicit Aris. & inquit. Nam si illa quidem nālia urunt: hæc uero sphærica siue pyramides nō, ab eis dicenda est dīa, & cā dr̄iæ ut cur hæc vrunt, illa nō, & si assignāt cām dr̄iæ, non tn̄ sic simplr̄ nulla facta distinctione. dōm est: agere ignem ꝑꝑ angulos, ut ipsi dicunt, sed oportet dicere ignem agere propter angulos, quos habet physicos, quare saltem errant, quatenus simplr̄ dicunt, quod per distinctionem est dicendum. Auer aūt uult Aris. hic refellere tacitam q̄onem, quia posset dici ignem comburere propter angulos acutissimos, qui non sunt diuisibiles, cætera elnta non comburunt, quia eorum anguli non sunt ita acuti, cum sint diuisibiles, & sic anguli figuræ igneæ, & anguli figurarum aliorum elntorum differunt spē, quia anguli ignei sunt i diuisibiles, cæteri uero diuisibiles, & ita differunt spē & q̄titate, siue numero. Huic obiicit Aris. ut Auer. exponit, quia saltem figuræ mathematicæ essent actiuæ, nam in eis possunt dari anguli indiuisibiles simpliciter Sed mouet Auer aduersus Aris. dubitationem, quia quispiam dicet, angulos mathematicos non agere, quia sunt separati a mā, anguli vero ignei agunt, quia sunt in mā. Contra obijcit Auerr. & rn̄det, quia tunc anguli ignei per accidens agerent, quia non quatenus acuti, sed quatenus in mā, ergo per accidens. Modo hoc Aris. concederet: Aris. n. uult quanta non facere per se ad actionē, sed per accidens quatenus sunt dispōnes agentis nālis, uel patientis nālis, & sic hęc est opinio nostra. Pręterea uel res mathematicæ sunt ſm esse separatæ a mā, uel solum ſm intellum, & in mā ſm rem, si simplr̄ separatæ, ergo sunt per se actiuæ, quia cum non habeant esse in mā, non possunt dici actiuæ, nisi per se. Sin autem ſm rem sunt in materia, ergo per se actiuæ non sunt, sed per accidens rōne agentis naturalis, cui cōiunguntur, & sic habetur opinio Aristotelis. Aristoteles enim in libris. 13. & 14. Metap. uoluit mathematica per se non esse actiua, sed solum per accidens, quia non sunt per se separatæ.

Quæ Auer. com. 72.

Dubitatio Auer.

Præterea si quod uritur, ignitur, ignis autem sphæra est, aut pyramis necesse est id quod uritur, fieri spęram, aut pyramidem.

Quinto arguit, ignis est sphęra: aut pyramis, quod uritur fit ignis, ergo quod uritur, fit sphæra aut pyramis Hęc conclusio est contra sensum, igitur aliqua propositio sylli est falsa, non minor, omnes. n concedunt ignem fieri id quod uritur, ergo maior est falsa, quę dicit ignem esse sphæram, aut pyramidem huius sylli primo ponit minorē, secundo maiorem ibi. { Ignis aūt } tertio cōclusionem ibi { Necesse est. } & sic patet rō.

Expositio

Auer. autem vult ꝙ Aristoteles refellat argumentum antiquorum quo uia combustionis probarunt ignem esse sphęram, uel pyramidem, erat. n. in secunda figura ex duabꝰ affirmatiuis hoc pacto, sphęra uel pyramis ē comburens, ignis est comburens, ergo ignis est sphęra uel pyramis. Ait Auer. ꝙ si propositiones hæ non conuertuntur: non concludit syllos ex illis: quia ex duabus affirmatiuis in secunda figura per se nihil concludunt. ꝑ accidens uero quatenus altera propositionum est con

Auer. comē. 78

uertibilis, ut syll's redeat ad primã figurã hęc Auer. quę ita uerbis Arist. cõueniũt, uelut agnus lupo, nec hoc ꝓba re opus est, cum solũ uerborum translatione pateat.

Incidere quidem igitur atq; diuidere sic sit accidẽs secundum rõnem figuræ pyramidem uero pyramides facere, aut sphęram sphęras, omnino irrationabile est simileq; est atq; si quis censeat gladium in gladios, & serram in serras diuidere.

Expositio. Sexto obiicit, quia data põne antiqrum, v3, q. ignis esset per se sphęra, uel pyramis, tũc pyramis diuideretur in pyramides, & sphęra in sphæras, qa expositorie seq tur hoc: v3, igne demrato diuidiť in ignes, hoc eodem ostenso, est per se sphæra, vel pyramis ergo sphæra uel pyramis per se diuideretur in sphęras, uel pyramides, q est absurdũ, inqt. Incidere quidem igitur atq; diuidere figuram in figuras ſm rõnem sic: sit accñs figuræ ipsi q̃ si dicat, nõ eẽ oĩno extra rõnem figurã diuidi in figuras quia põt figura pluriũ angulorum diuidi in figuras pau ciorum angulorũ. Hoc tñ ꝑ accñs figuræ ipsi competit, pyramidẽ uero pyramides facere sua diuisione, aut sphę ram facere sphæras oĩno & per se, & per accñs irrõnabi le est. Similecq; est atq; si quis cẽseat gladium in gladios, & serram in serras diuidere. Et sic licet figura unius spẽi possit diuidi in figura: alterius spẽi, nõ tñ diuidi põt in fi guras eiusdẽ spẽi cum ipsa. Hoc accepto uult esse sub in telligẽdum, q data põne antiquorũ sphæra in sphæras, & pyramis ĩ pyramides diuidereť, ut deductũ fuit, hęc sentit ut mihi vř Arist. Auer. uero uult q antiqui ꝓba bãt illam ꝓpõnẽ, sphæra uel pyramis est cõburẽs hoc pacto angulare cõburit, sphæra uel pyramis est angula ris, ergo sphæra uel pyramis cõburit, ꝑ angulare ipse in telligit diuisionem ultimatam hoc est acutissimum, uult itaq; Auer. q Arist. refellat hũc syllm, qa si angulare cõ burit, tũc sphæra in sphæras, & pyramis ĩ pyramides di uideretur, qm̃ oĩs pars pyramidis est angularis, & om nis pars sphærę similiter, quæ expositio non consonat uerbis Arist. ut omnibus constat.

Auerr. Cõmẽ. 73

Reddere Assignare ἀποδοῦναι

Præterea rediculum est igni figuram reddere so lum ad diuidẽdum, uidetur. n. magis congregare, atq; in unum fines redigere, q̃ segregare, segregat quidem enim non similaria, congregat, uero similaria, & con gregatio per se est (nam in vnum finem redigere, atq; vnire ipsius ignis est) disgregatio uero per accidens, congregans. n. similare, id quod alienum est separat, quare aut ad utrunq;, aut potius ad congregãdum red dere oportebat.

In unum fi nẽ redigere συνορίζον cõfinire cõ tinuare.

Similaria. ὁμόφυλα

Septimo obiicit Arist. cõtra antiquos, quatenus illi fi guram coaptarũt sphęricam, uel pyramidalem ꝑp id q igni ꝑ accidens cõpetit, & non ꝑp id quod igni ꝑ se cõ petit. Cõpetũt. n. igni duo. s. diuidere, & cõgregare, di uidit. n. dissimilaria, cõgregat uero similaria, at ꝑse igni cõpetit congregare similaria, per accidens sibi competit diuidere inter dissimilaria, mõdo ueteres figuram sphæ ricam, uel pyramidalem igni coaptarũt ꝑp diuisionem & nõ ꝑp cõgregationẽ, mõ diuisio inest igni ꝑ accñs cõ gregatio uero ꝑ se, igitur figuram ignis attribuerũt rõ ne eius, q sibi ꝑ accñs cõpetit, et nõ rõne cõgregationis quæ cõpetit igni per se, quare oĩno insufficienter locuti sunt, Inquit. Præterea ridiculum est igni figuram redde re & assignare solum ad diuidendum, & hoc duplici de cã est ridiculum, tum quia ei competit etiam cõgregare & ita nõ debuerũt solum respicere diuisionẽ. tũ secũdo quia diuisio competit igni per accidens, inquit. Vř n. igni magis cõgregare, atq; in unum in unum finem re digere, quã segregare, in unum fines redigere græce est

B συνορίζειν, quod de uerbo ad uerbum sonat cõfinire ὁρίζειν enim finire est σύν uero græce con latine sonat, & assi gnat cãm, & inquit. Segregat quidem. n. non similaria hoc est dissimilaria, quæ differunt genere, congregat ue ro similaria, quae græce dicuntur ὁμόφυλα latine eiusdem tribus, uel eiusdem generis, melius similaria diximus.

Addit, & cõgregatio per se est ipsius ignis, disgregatio uero per accidens est ipsius ignis, cuius rõnem assignat, & inquit nam in unum finem redigere atq; unire ipsius ignis est, congregans. n. similare id quod alienum est se parat, eximit, atq; excipit. Ex his infert eorum insuffi cientiam, & inquit quare, aut ad utrunq;, aut potius ad cõgregandum igni figuram reddere oportebat eos; & non ad diuidendum, & sic patet duplr hos fuisse insuffi cientes, primo, quia respexerunt ad id quod est per acci dens. Secũdo, quia potius ad ipsum congregare de buerunt respicere: uel ad utrũq;. Auerr. uero duplici exemplo probat magis igni competere cõgregationem q̃ segregationem, primo, quia ubi essent commista au rum, argentum, ęs, & lapis et ponereñ in igne ut liquæ fierent, experiẽtia docet i la separari, & seorsum fieri qd libet a quolibet Hoc aũt non est: nisi quia ignis congre gat aurum, & sic diuidit ab argento, & a cæteris. Se cundo, quia calor nãlis agendo in cibum, separat dissi milaria per accidens, per se uero congregat similare, con gregando n. homogeneum, separat, a dissimilari, & ita uult q igni magis peculiare sit congregare: q̃ separare quia congregat prima intentione, hoc est per se; separat uero intentione secũda & per accidens. Sed dubitat Auer. cõtra se, quia non põt ignis disgregare nisi cõgre get, nec cõgregare nisi disgreget, ergo nõ magis ꝓpriũ est igni congregare q̃ segregare. Respondet Auer. eẽ magis ꝓprium congregare, q̃ segregare ipsi igni, nam fieri põt segregatio nihil congregando, at congregatio fieri non põt absq; segregatione. Quare si ignis congre gat, segregat non tamẽ si segregat: necessario cõgregat.

Separat Excipit Eximit

Auerro. Cõmẽ. 74

F

Obiectio.

Responsio.

G Quia uero hæc rõ est uoluntaria, ideo Auer. assignat aliam rõnem, & uult q. congregatio est quædam gene ratio: at segregatio est corruptio, modo igni melius est attribuere generationem q̃ corruptionem, quia ipse in ter elnta vř formalius, & magis generatiuus, uerum hæ rõnes sunt uoluntariæ, non, n. uideo cur igni potius con gregare q̃ segregare conueniat: si utrũq; conuenit. ꝑte rea generatio uidetur quædam extractio formæ a ma teria, ergo generatio magis competit segregationi. Pro pterea Auer. Ari. uerba exponens facit hanc diuisionem aut congregare & segregare utrunq; igni competit per se, aut alterum per se: & alterum per accidens, si utrun que per se igni cõuenit, ergo non magis figura assignã da est congregatiua, q̃ segregatiua, uel non magis segre gatiua q̃ congregatiua, & sic igni nõ assignanda erit fi gura sphærica, uel pyramidalis segregatiua magis quã congregatiua A uel B. At si alterum illorum per se competit, alterum per accidens, uel illud est congregare uel segregare si congregare, est contra eos, qui igni figu ram diuisiuam magis tribuerunt, sinautem per se igni competit segregare, cum cõgregare & segregare sint cõ

H trariæ operationes: figura sphærica, uel pyramidalis se gregatiua, & figura A uel B cõgregatiua erũt contrariæ ueluti operationes illæ, at hoc est omnino impoßẽ, non . n. in figuris reperitur contrarietas, nec cõtraria in eodẽ subiecto, quare omnino hæc, quæ isti dicũt: sunt impos sibilia: hæc sunt quæ Auer. suppleuit, & sunt bona.

Adhuc cum calidum, & frigidum contraria sint potentia, impoßẽ est ipsi frigido figuram aliq̃ reddere ꝓpterea, quia contrarium quidem esse oportet, qui red ditur, at contrarium nihil figuræ est, quapropter, & omnes hoc pretermiserunt, & tamen conueniebat aut omnia definire figuris, aut nullum.

Octauo

Expositio. Octauo obijcit sic, si calidum limitat sibi figuram, vi delicet Pyramidem, vel sphæricam, eadem rõne frigidũ figuram sibi limitabit, sunt.n. 9riorum cõtrariæ affectio nes propriæ, ac per se. Sed frigidum non põt figuram sibi limitare, nam nullam sibi limitabit, nisi contrariam ei figuræ, quam sibi calidum limitat. At hoc fieri nequit quia figuræ nihil est contrarium inquit, adhuc cum cali dum, & frigidum contraria sint potentia, quia virtute actiua, supple, oportet si calido figura competit, vt frigi do figura contraria conueniat, destruit istud 9ñs, & im possibile est ipsi frigido figuram aliquam reddere, ppea quia contrariam esse oportet figuram, quæ redditur fri gido ipsi. At contrarium nihil figuræ est. Addit anti quorum insufficientiam, & cãm illus, & inquit, quapp & oẽs hoc prætermiserunt, nullus.n. assignauit frigido figuram aliquam, quia non põt assignari, & tñ s̃m eorũ fundamenta conueniebat, aut oĩa elñta figuris diffinire, aut nullum elñtorum, vt rõnibus nunc deductum est.

Auerr. Com. 75. Auer. aũt addit, q̃ isti coguntur, vel oĩbus elñtis assi gnare figuram, vel nullis, vel saltem assignare cãm, q̃re aliquibus assignanda est figura, aliquibus non. Quam quidem cum assignare nõ p̃nt, omnino visi sunt errare.

συνθλίβει Cõprimit. Cõstringit Premit Cõpinguit. *Nonnulli aũt de potentia ipsius dicere conati, ipsi contraria sibiipsis dicunt. frigidum.n. dicũt esse quod magnarum partium est, propterea quia premit, & per meatus non transit. patet igitur & calidum esse quod transit, tale autem erit quod est subtilium partium, quare euenit calidum, ac frigidum paruitate ac magni tudine differre, non autem figuris.*

Nunc aũt reducit Platonicos ad cõtradictionem, nã disputantes de potentia frigidi, ac calidi, dixerunt calidũ calefacere paruitate, ac tenuitate partium, quibus cõstat frigidum infrigidare magnitudine partium, quibus con ficitur, cum.n. frigidum sit partium magnarum, premit id cui applicatur, & per meatus non pertransit. Calidũ vero cum sit paruarum partium, calefacit, et per meatus penetrat. Obijcit aũt Arist. his, q̃ sibi sunt contrarij, quia tunc non figuris differret calidum, & frigidum, sed partium dr̃ia, cuius oppositum dixerunt, inquit, nõnul li aũt de potẽtia ipsius calidi, ac frigidi dicere conati, ipsi contraria sibijpsis dicunt, frigidum.n. dicunt esse, quod magnarum partium est, ppea quia premit id, cui appli catur, & per meatus non transit, patet igitur & calidum esse, qđ transit, tale aũt erit qđ est subtilium partium, ex his concludit hos sibijpsis contrarios esse, & inquit, quare euenit calidum, ac frigidum paruitate, ac magni tudine partium differre, non aũt figuris, & sic sibijpsis aduersantur, nam dicunt elñta figuris differre, & postea

Quę Auer. Com. 76. dicunt calidum, ac frigidum differre partium magnitu dine, ac paruitate, quæ inuicem aduersantur. Auerr. vult hic, q̃ Arist. reducat Platonem ad contradictiones duas, quarũ prima est, q̃ calidum, & frigidum differunt paruitate, & magnitudine partium, ex quibus constant non aũt figuris, cuius contrarium superius dixit, voluit .n. Plato, calidum, et frigidum figuris differre, qa calidũ voluit esse, aut sphærã, aut Pyramidẽ, frigidum aũt nõ.

Preterea si Pyramides sint inæquales, magnæ utiq; non ignis erunt, neq; figura urẽdi causa erit, sed eius quod est contrarium, quod quidem igitur non figu ris differant elementa, ex dictis patet.

Hæc est secunda contradictio, vt recte Auer. inquit, & arguit sic dicens, si Pyramides sint inæquales, qa aliæ magnæ, aliæ paruæ, magnæ non vtiq; ignis erunt, sed paruæ, nam magnæ Pyramides erunt aqua, paruæ ve ro erunt ignis, dixit .n. calidum, & frigidum differre ma gnitudine, & paruitate partium, et ita magnæ erunt aq̃, & paruæ erunt ignis. Secundo sequitur, q̃ nec figura

Quę Auer. Cõm. 77. Pyramidalis supple qualibet sit cã urendi, ac calefacien di, nam magna Pyramis nõ est cã caloris, sed est cã eius qđ est calori contrarium, videlicet frigiditatis, vt recte Auer. interpretatur. Demum epilogando, inquit, quod q̃dam igitur non figuris differant elñta ex dictis patet.

Cum aũt propriissimæ dr̃ię corporum sint, quę secun dum affectiones, & opera, & potentias sunt, (uniuscuiusq;.n. eorum, quæ natura sunt, esse dicimus et ope ra, & affectiones, & potentias,) primum utiq; erit de his dicendum, ut contemplantes hęc, uniuscuiusq; ad unumquodq; differentias sumamus.

Hoc est quasi procemium ad librum quartum huius ac ad librum de g̃none vnde inquit, cum aũt corporũ 9 naliũm dr̃iæ propriissimæ ac principales sint, quæ vi delicet, sunt s̃m actiones, opera & potentias, cuius cãm assignat, & lege suspensiue sic (vniuscuiusq;.n. corporũ eorum quæ sunt natura, esse dicimus & opera, & affe ctiones, & potentias,) ex his concludit intentionem, & ordinem dicens, primum vtiq; erit de his dicẽdum ope ribus affectionibus & potentijs, adhuc vt hæc contem plantes sumamus, vel sumere valeamus vniuscuiusque corporis naturalis ad vnumquodq; dr̃ias, nam oĩs dr̃ia corporum naturalium erit, aut penes opera, aut penes affectiones aut penes potentias. Patet igitur intentionẽ dicendorum esse de operibus, affectionibus, ac potẽtijs elementorum, & huius causam finalem esse vt inter illa differentia omnis colligi possit.

Quę Auer. Cõm. ulti. Quo vero ad verba attinet: Arist. (vt Auer. inquit) intelligi per opera motus ac actiones passionesve, p̃ po tentias, siue virtutes intelligit formas substantiales, ele mentorum, per affectiones intelligit proprias illorum qualitates, vt calidum, frigidum, humidum, & siccum. Propterea ait Auer. cum quodlibet elñtorum habeat fi guram. i. formam propriam: & qualitatem propriam: & operationem propriam: dicendum est de his tribus seorsum perfecta speculatione: quia cum hoc fecerimus: patebit eorum differentia: ac conuenientia. Tacuit vero (vt ait Auer.) conuenientiam: quia intelligitur ex differẽ tia: nam quæcunq; differunt: conueniunt. Sed cuius sit hoc procemium: q̃ hic proponit: Auer. vult esse libri se cundi de generatione quia illic exequitur quæ hic pro mittit. Cã aũt quare hoc procemium est secundi libri de g̃none & non primi assignatur ab Auer. quia primus li ber destruit opiniones falsas de affectiõibus: uirtutibus: ac operibus elñtorum: & ppea liber de g̃none primus ẽ quasi præcedens, hoc est, vt antecedens, & liber secun dus quasi 9ñs in enthymemate. Sed tunc est dubium,

Dubi. cur opiniones falsas de elñtis hic narrauit, cum & illas narret in lib. 1. de g̃none. Rñdet Auerr. quia opinio

Solutio. nes falsæ hic narratæ sunt dictæ de elñtis, quatenus ele menta sunt partes mundi, & non quatenus sunt genera bilia & corruptibilia. At opiniones aliæ falsæ de elñtis narratæ in lib. 1. de g̃none sunt dictæ, vt elñta sunt ptes misti, & generabilia & corruptibilia, & sic falsæ opinio nes de elñtis aliter hic, aliter illic dictæ sunt, patet igitur s̃m Auer. hoc procemium esse libri secundi de genera tione. Ego vero puto procemium hoc esse non mõ libri de generatione, sed ad quartum de cœlo, & ad li bros meteororum deseruire, quia in oĩbus his de elemẽ tis agit, verum hoc non refert, hæc pauca de lib. 3.

Commentariorum Libri Tertij de Cœlo & Mundo Finis.

ARISTOTELIS DE COELO ET MVNDO. LIBER QVARTVS.

Cum Augustini Niphi translatione & expositione.



E graui autem & leui quid est vtrunque, quę nam ipsorum natura, considerandum est, & propter quam causam has potentias habent.



Ompleuit opiniones antiquorũ de graui & leui in tertio, & in fine proposuit procemium quasi vniuersale ad multos libros, nunc de graui et leui exequiť ẽm opinionem propriam. Et proponit prio procemium particulare huius vltimi libri, & inquit, de graui aũt & leui, qd est vtrunq;, & quæ nam est ipsorum nã, & pp q̃ cãm graue & leue has potentias hñt considerandum est. De graui & leui proponit p̃, quia graue & leue cõphendunt oĩa quatuor elñta. Sed quia de quatuor elñtis agit liber de gñone quatenus sunt alterabilia, & nõ quatenus sunt mobilia, hac rõne proponit de ipsis, quatenus sunt grauia & leuia, quia vt sic mobilia sunt. Dixit quid ẽ ipsorum vtrunq;, quia considerabit de eis definitiones, et non mõ quid sit vtrunq;, sed quæ nam sit eorum nã. Addit aũt hoc, vt daret intelligere idem esse cõsiderare quid sit aliquid, & quid sit eius nã. Addit velle ẽt considerare q̃ ob cãm graue & leue has potentias hñt, quæ sunt grauitas & leuitas, ergo duo proponit dicere, quid videlicet sit graue ac leue, & q̃ ob cãm elñta aliqua hñt grauitatem, & aliqua leuitatem. Auer. aũt ait Aristo. vnum p̃supponere & alterum declarare, p̃supponit.n. elñtorum formas esse grauitatem & leuitatem, quia est manifestum per se, declarabit aũt quid sit grauitas, q̃ est forma subalis grauiũ, et quid leuitas, q̃ est forma subalis leuium. Addet ẽt & scdm, videlicet, pp q̃ cãm grauia & leuia hñt has potentias. hoc est, vt Auer. iquit, pp q̃ cãm proprietas grauius est mouere ad medium, & ꝓprietas leuis est mouere a medio, & ita ẽm Auer. vnum p̃supponit Arist. & quasi duo declarabit. Quo vero ad verba attinet, Auer. per cãs intelligit formalem, & finalem, non aũt cãm agentem. Nam leuitas nõ inest igni aliq; ob cãm agentem, nec grauitas terræ, q̃m leuitas inest igni perpetuo, & necessario: mõ licet perpetua habẽt cãm finalem & formalem, non tñ agentem risibilitas ẽt non habet agentem cãm: qua insit hoi, sed bñ formalẽ, quia fluit ab hoĩs definitione, habet ẽt finalem, quia risibilitas hoĩ ineſt vt rideat, non.n. hõ rideret, nisi esset risibilis, est.n. operatio finis potentiæ, et ita grauitas nullam ob cãm agentem iest terræ, vel aquæ, sed bñ habet formalem cãm, qua inest terræ, vt definitionem eius, & finalem, quæ est operatio terræ quæ est motus deorsum.

Auer. Cõm. I.

Verba declarantur.

Dubiões prima.

Sed dubitatur cõtra hæc quæ Auer. ait, p̃, quia: dicit perpetua non hẽre agentem cãm, cuius contrarium dicit. 2. lib. huius cõmẽtis 102. & 104 vbi aperte ait, æterna habere efficientem cãm. Præterea Auer. in assignãdo rõnem, quare grauitas non habet cãm agẽtem, qua inest grauibus, ait quia æterna non hñt cãm, & sic supponit grauitatem et leuitatẽ esse æterna, quod est falsum: sunt.n. gñabilia & corruptibilia, velut elñta. Ad hæc

B eadem est effectrix cã hoĩs & eorum, quæ per se hoĩ insunt, dans.n. formam dat consequentia illam. 8. physic. cõmen. 4. quare si terra habet effectricem cãm, grauitas habebit illammet cãm, & sic dubium est non paruum.

Secunda.

Secundo dubitatur, quia grauitas est accñs elñtis, ergo non põt esse illis forma subalis, nõ.n. põt accñs vnius esse suba alterius. Ad primum dđm agens ipm, apud Auer. multifariam sumi, aliqñ pro agente mediantibus qualitatibus alterabilibus, & Hoc pacto loqtur de agente. 3. phy. auscul. cõm. 3. in fine: dum ait in plus esse mouens q̃ agens. Aliqñ pro mouente, q̃ mouet vt finis, & sic loquitur. 12. metaphy. cõmẽ. 36. Cum inquit, Deum mouere vt appetibile. Aliquando pro effectiuo principio q̃ non distinguitur a conseruatiuo, vt. 9 metaphys. cõm. 1. dum ait, q̃ efficiens in plus est: q̃ moues. & 12. metaphy. cõm. 6. Aliquando pro forma conseruãte, & ita hic accipitur: ex his patet q̃uo æterna non habent agens: & q̃uo habent: non.n habent agens mediante alteratione: cæteris aũt modis bene habent agens. Ad secũdum dđm: q̃ leuitas & grauitas sunt gñabiles simpľr: sed æterna ẽm inherentiam: quia necessario et perpetuo insunt subtis: & non possunt non inesse. Ad tertium dicendum: q̃ bene Auer. vult hæc habere agẽtem cãm mediate: quia illammet: quæ est cã subti. Attamen hic vult illa non hẽre cãm agentem imediate: qua insint subtis. Ad quartum dicendum: graue & leue sumi æquiuocæ quia si substantialiter sumantur: sunt formæ substantiales: si accidentaliter: sunt propriæ elementorum affectiones: quibus elementa sunt mobilia.

Sol. prima

Secunda.

F

Est.n. contemplatio, quę est de ipsis sermonibus, q̃ sunt de motu propria, nam graue, & leue eo dicimus quo naturaliter aliquo mõ moueri põt, actibus autẽ ipsorum noĩa imposita non sunt, nisi putet quispiam inclinationem esse eiusmodi, quia vero negocium de motu physicum est, hęc aũt habent in seipsis, quasi motus fomenta quædam oẽs quidem vtuntur ipsorum potentiis, non tamen definierunt nisi pauci.

G

Assignat cãm: quare de graui & leui agendum est in hoc lib. nãlis pbiæ: & inquit: est.n. contemplatio: quæ ẽ de ipsis. s. graui & leui: sermonibus hoc est libris: q̃ sunt de motu propria: ac accõmodata. Assignat vero cãm nam graue et leue eo dicimus: quo nãľr moueri põt: ergo de graui & leui est sermo proprius pbiæ nãli. Obiter vero remouet dubitationem: quia uerbo vľi quædam elñta dicuntur grauia: quædam leuia: sed in spẽ terra q̃ mõ dř grauis: & aqua quo mõ siľr: & ignis quo mõ leuis: & aer siľr. respondet: actibus aũt ipsorum: hoc ẽ formis ipsorum in spẽ noĩa imposita non sunt: nisi putet quispiam inclinationem esse eiusmodi: videlicet, terræ inclinationem deorsum simpľr: leue inclinationem sursum simpľr, cæterorum vero inclinationes tales in respectu, & sic per Energias. i. actus, Arist. actus primos intelligit: hoc est formas. Vel aľr & melius per Energias intelligit operationes grauitatis, & leuitatis qui sunt motus sursum, & deorsum his.n. noĩa propria non videnť imposita: nisi dicantur iclinationes: græce dicuntur rhopæ. i. momenta. Motus vero mistorum ac cœlorum non dicuntur ropes hoc est inclinationes, quia non sunt mere nãles, sed simpľr ropes dicuntur motus elñtorum quia sunt penitus inclinationes: & tunc per Energias ĩtelligit actus secundos: quare formæ ipsorum dicuntur grauitas & leuitas, Energiæ aũt ropes. i. inclinationes. & sic de graui & leui, & de eorum operationibus agit physicus, de graui quidem & leui, quia sunt principia motus nãlis, de ipsorum grauis & leuis operatioĩbus quia sunt motus naturales: quæ dicuntur inclinationes.

Energiæ Opatiões ῥοπή Inclinatio Momentũ Impetus Actus Actiones Fomenta ζώπυρα Suscitantia Excitamẽta.

H

ἐνέργεια

Rhopæ

Auer. cō. 2

Auerroes vero ĩtroducit textum præſentem hoc mo do, ꝙ velit hæc noĩa graue & leue declarare ꝙ ſignificet habitum, & formam, quia hæc noĩa pro maiori parte ĩ compluribus idiomatibus dñr de actione hoc eſt actu primo, qui eſt habitus, et non de motu qui proficiſcitur ab illa actione, ſiue actu primo, aſſignat aũt cauſam, qa hæc duo habitus, & actio hoc eſt actus ſecundus, qui ꝓficiſcitur ab habitu, cum ſint diuerſæ res no ē ēt differũt, quia vero in idiomate græcorum hoc non contingit, iõ coactus fuit declarare quid ſignificent graue & leue, hec eſt Auer introductio. Quæ introductio friuola eſt, nõ .n. mihi conſtat hæc duo non habere diuerſa noĩa apud græcos, ĩmo Ariſt. in præſenti loco vult actionem q̃ eſt motus dici ropem, hoc eſt declinationem; at grauitatẽ & leuitatem dici potentiam, & ſic apud ipſum hæc differunt re & noĩe. Et ideo mihi vr̃, ꝙ cum Ariſtot. acce piſſet de graui & leui eſſe phyſicam contemplationem, aſſignat, cãm quia grauitas eſt principium motus, motus aũt cuius eſt grauitas ipſa eſt principium, dr̃ ropes, ſiue declinatio, hoc eſt motus nãlis pure, quæ introductio eſt ẽt Simplicij. Quo vero ad verba attinet, Auerr. in ſuis trãſlationibus habet graue eſſe illud, ꝙ habet potentiam, qua mouetur motu nãli. iuxta q̃ verba Auerr. vult Ariſt. intelligere per id quod habet potentiam, formam ipſam, qua graue & leue mouetur, non aũt cõpoſitum ex mã, & forma, quia compoſitum eſt, ꝙ mouetur, non id quo mouetur. Præterea forma dicitur habere potentiam, & eſt ipſa potentia, dicitur habere potentiam quatenus concretiue accipitur vt graue, quo vero abſtractiue intelligitur vt grauitas, eſt ipſa potentia.

Cōfutatio

Alia iſſio.

Verba explanantur.

Addit ẽt grauitatem eſſe potentiam actiuam non aũt paſſiuam, quia grauia & leuia mouentur a ſuis formis actiue, & nõ paſſiue apud Auer. probat aũt hoc Auer. ex differentia, quæ eſt inter potentiam actiuam, & paſſiuam, vt 3. de aĩa dicitur cõm. 4. eſt n. potentia actiua, quæ non extrahitur de potẽtia ad actum, at paſſiua extrahitur ab agẽte Quia vero graue ſuę nãę relictum, et remotis oĩbus impedimentis mouet ſe, & a nullo extrahitur ad motum, iure potentia erit actiua et non paſſiua hæc Auer. quæ vera ſunt, & non ad propoſitum, nam iuxta græca verba ſic habetur, { Graue. n. & leue ſm poſſe moueri aliquo modo dicimus, } & ſic non oportet exponere ipm̃ graue eſſe: ꝙ habet potentiam, ſed eẽ id quo põt moueri. Vtrum vero ſit id quo põt moueri actiue, vel paſſiue, ex verbis Ariſt. non habemus, licet Auer. ſuppleuit. Vlterius aĩaduerte ꝙ illa verba. { Actibus aũt ipſorum nomina impoſita non ſunt, niſi putet quiſpiam inclinationem eſſe eiuſmodi. } Auerro. exponit per actus, ipſos actus primos, qui dñr habitus, & tunc vult dicere Ariſt. vt Auer. exponit, ipſis habitibus, qui ſunt grauitas & leuitas, non ſunt noĩa impoſita .ſ. propria, & diſtincta a noĩbus operationũ. Quia noĩa hæc ſunt equiuoce cõia habitibus, & operatiõibus quæ proficiſcuntur ab illis: quod ait eſſe in idiomate ſuo, nõ aũt in idiomate arabico. Alij expoſuerunt habitus habere noĩa, operationes vero non habere. Quam expoſitionem refellit Auer primo: quia Ariſt. incæpit demonſtrare graue & leue ſignificare potentiam mouendi. Omne aũt quod demonſtratur eſt dubium, & ſic nomen hoc eſt quaſi ambiguum de graui & leui, quod nõ eſſet niſi diceretur de operatione. Secũdo hoc non cadit apud aliquod idioma, nullum. n idioma habet nomen habitui impoſitum, et non actioni, quæ proficiſcitur ab illo, eſt. n. quadruplex idioma. Aliud habet nomen ꝓprium habitui, & nomen proprium diuerſum actioni, quæ oritur ab illo, ꝙ eſt melius, quia res diuerſæ diuerſimode intelliguntur, & ita diuerſimode ſignificantur, et per ꝯñs habet nomina diuerſa. Aliud habet actioni & habitui nomen æquiuocum, aliqñ habitum, aliqñ actionem demonſtrans. Aliud habet habitui nomen ĩpoſitum, non aũt actioni, ꝙ rarenter eſt, cum ſemper actio ſit notior habitu: modo a notiori ſunt noĩa ipſa rebus imponenda. Aliud vero nomen habet actioni impoſitum, non aũt habitui, vt apud arabas. Quare ex differentia idiomatum patet Ariſto. non intellexiſſe habitus habere nomen, & actiones non habere, cum hoc ſit raro, & ꝯ rõnem, ergo itelligit actus non habere: cum hoc ſit raro, & ꝯ rõnem, ergo intelligit actus non habere nomen proprium, ſed cõe ſibi & habitibus, hæc Auerr. in prima expõne. Aliter vero exponit ꝙ habitibus noĩa non ſunt impoſita penitus, ſed ſolum operationibus, q̃ proficiſcuntur ab illis, niſi dicantur inclinationes. Et ſic prima expõ, & ſecunda differunt: quia prima dicebat non eſſe habitibus noĩa propria impoſita, ſed æquiuoca, ſecunda dicit nullo modo eſſe actibus. i. habitibus, q̃ ſunt actus primi, noĩa impoſita, ſed ſolum operationibus quæ ab illis emergunt: niſi fingamus noĩa & dicamus illas ropes. i. declinationes. ĩ quibus expõnibus patet per actu ſemper Ariſt. intellexiſſe primos, qui habitus dñr. Simplic. vero optime diſtinguit de agẽtibus: quia duplicia ſunt, alia quidem quæ eodem noĩe cẽſentur, quo operationes eorum vt calidum, frigidum, & id genus. Nam calefactio noĩe calidi dicitur, frigeſcere noĩe frigidi, non tñ eadem terminatione Alia vero ſunt agentia, quæ non eodem noĩe cenſentur, quo eorũ operationes nuncupantur: vt graue & leue. Nam operatio grauis ē motus deorſum, operatio leuis ſurſum motus. Modo graue non cẽſetur eodem noĩe, quo eius motus. Nec leue ẽt. Et tunc iuxta hanc expõnem per actus poſſumus intelligere actus primos, & actus ſecũdos Si primos intellexerimus, tunc eſt ſenſus, actibus autem ipſorum, hoc eſt habitibus, qui dicuntur graue & leue, noĩa impoſita non ſunt, quæ cenſentur eadem cum noĩbus operationum, niſi putet quiſpiam ĩclinationem eſſe eiuſmodi nomen quaſi cõe habitibus & operationibus.

A

B

C

D

Que Simp.

Sin aũt intelligit actus ſecũdos, vt puto: tunc inquit, actibus aũt ipſorum. i. operationibus ipſorum grauis et leuis noĩa impoſita non ſunt, quibus cenſeantur agentia ipſa, niſi illa noĩa ſint declinationes, his n. noĩbus pñt cẽſeri habitus ipſi agentes, & operationes Ex quibus patet error tranſlationum Auer. qui in ſuo textu vbi ſcribitur declinationes, habet actionem, hoc n. non conuenit verbis græcis, nam græce eſt ῥοπαὶ latine declinationes, momenta: vel impetus. Deinde quaſi epilogat rõnẽ: qua probauit de graui & leui eſſe negocium phyſicum. Et componitur ſic: de motu negocium eſt phyſicum. De graui & leui negocium eſt negocium de motu: ergo eſt phyſicum. Inqt: quia vero negocium de motu phyſicum eſt, hæc eſt maior. Hæc autem habent in ſe quaſi motus fomenta quædam. per hæc vult habere minorẽ: videlicet: ꝙ de graui & leui negocium eſt de motu: verbum fomenta græce eſt zopyra: latine ſuſcitantia ſiue excitamenta: quia grauitas & leuitas ſunt fomenta motuum: grauitas quidem motus deorſum: leuitas ſurſum. Ex his concludit concluſionem: et ſimul cum concluſione: addit defectum antiquorum: & inquit: oẽs ſupple ergo vtuntur quidem ipſorum potentijs: & per oẽs intelligit phyſicos antiquos. q. d. ergo recte phyſici de eis egerunt in libris nãlis phiæ. Non tñ has potentias definierunt: niſi pauci: & ſic antiqui recte dixerunt quo ad hoc: ꝙ de his in phyſicis libris locuti ſunt: quo vero illas potentias non definierunt, non recte locuti ſunt. Addit Auer. oẽs antiquos de definitionibus iſtorum aliqua tẽtaſſe, ſed Ariſt. vult paucos perfectis definitionibus de illis dixiſſe, quia perfecta definitio eſt, quæ eſt apta remouere oẽm q̃onem accidentem in re: vt. 4 phyſ. meminit Auer. commen. 31. &. 1. de anima commen. 11. &. 2. de anima, commento. 26.

ζώπυρον Fomes, fomẽtũ, excitamẽtũ, exuſcitatio ĩflãmatio. ἀπὸ τοῦ ζωπυρεῖν, ab igne excitando, ac uiuificãdo.

Videntes igitur primo quæ ab aliis dicta ſunt, dubitantes etiam quæcunque diſtribuere ad hanc conſiderationem eſt neceſſarium, ſic, & id dicamus, quod nobis de ipſis videtur.

Diſtribuere. O iuidere. διελεῖν

Conclusit de graui & leui esse negocium physicum, & ita ad ipm spectare, qui scribit nālem phiam. At nūc quem ordinem vult tenere exponit, & ait se velle ptractare q̄ ab alijs dicta sunt, & dicere dubōnes huic ppositō necessarias, demum postea ait, se velle dicere opinionem, q̄ sibi vr̄ de his. Inquit, videntes igitur p̄ quæ ab alijs dicta sunt, dubitantes ēt quæcunque distribuere ad hanc considerationem est necessarium, sic tandem & id dicamus, ꝙ nobis de ipsis vr̄, hic est ordo in dicendis. Addit Auer ꝙ Arist. dicēdo eius opionē, dabit tales definitiones istorū, ut oc. qōnes accñtes remoueantur.

Graue itaq; & leue aliud quidē simpliciter, aliud aūt ad alterum dicitur. eorum enim quę grauitatem habent, aliud quidem leuius, aliud autem grauius dicimus esse, ut ligno æs.

Posita intentione, & statuto ordine, nunc exequitur & p̄ proponit distōnem quandam de graui & leui, & vult duplex esse graue, & leue, qm̄ aliud est tale simpl'r, aliud tale ad alterum, ꝙ dicitur tale in respectu, Graue simpl'r est terra, ꝙ oībus subest. Leue vero simpl'r est ignis, ꝙ oībus eminet, grauia & leuia in respectu sunt aqua, & aer, quæ ad ignem sunt grauia, ad terram autē leuia. Inquit, graue itaque, & leue aliud quidem simpl'r, aliud aūt in respectu, siue ad alterum dicitur. probat aūt hanc distōnem Arist quasi ab exemplo, quo vtebatur antiqui, & inquit, eorum n. quæ grauitatem hn̄t, aliud quidem leuius, aliud aūt grauius dicimus esse, vt ligno æs dicimus esse grauius, & lignū ære leuius, hæc ē distō.

Quę Auer. Cōm. 3. Dubiū. Auer. aūt hic vult graue in respectu esse illud, in quo non est pura grauitas neque pura leuitas, sed vtrunque, quia idem est alio grauius, atque alio leuius. Sed dubitares ꝯ hæc: qm̄ magis & minus non differunt spē, ergo graue in respectu non differt spē a graui simpl'r. Pro hac parte faciunt verba Auer. inferius cōmē. 6. vbi vult simpl'r graue, & graue in respectu non differre nisi ꝭm magis & minus. & ita non differunt spē.

Solutio. Pōt dici, ꝙ leue, & leue in respectu pn̄t intelligi, aut in misto, aut in simplici elemento: si intelliguntur in misto, sic non differunt spē, sed solum ꝭm magis, & minus. vult lignum est leuius ære, quia vtrunque est leue leuitate eiusdem spēi. Sin aūt intelligatur in simplici elemēto, sic differunt spē. Nam leuitas ignis, & leuitas aeris differunt specie, et grauitas terræ, & grauitas aquæ etiam specie differunt.

De his quidem igitur, qui simpliciter dicuntur, nihil a prioribus dictum est, sed de his quæ ad aliud, non enim dixerunt quid est graue, & quid est leue, sed qd grauius, & quid leuius sit in his quę grauitatem hn̄t.

Obijter addit antiquorum insufficientiam nam antiqui non de duplici graui sermonem fecerūt, sed de graui et leui in respectu, & solum in mistis corporibus, quę habent grauitatem & leuitatem. Non aūt de simpliciter graui & leui. Inquit, de his quidem igitur grauibus et leuibus quæ dn̄r simpliciter, nihil a prioribus dictū est, sed dixerunt de his grauibus, & leuibus, quæ dicuntur ad aliud, quæ sunt talia in respectu huius reddit cām, & inquit, non n. quid est graue, et quid est leue simpliciter dixerunt, sed quid grauius & quid leuius, quæ sunt talia in respectu, & non supple in oībus, sed ī his quæ grauitatē hn̄t: vt sunt mista ipsa. Et sic duplex fuit antiquorum insufficientia, p̄ quia non de oībus grauibus & leuibus dixerunt, quia solum de his in respectu Secūdo, quia de his dicētes, non in oībus dixerunt, sed in mistis & non in simplicibus, & ita non dixerunt de graui & leui in respectu in elementis, sed in corporibus mistis.

Magis autem perspicuum erit id quod dicimus hoc pacto. Nam quędam a medio semper apta sunt ferri,

B *quædam autem semper ad medium. Horum autem id quidem quod a medio fertur, sursum dico, ferri, id uero quod ad medium deorsum.*

Posuit distōnem de graui & leui, et probauit illam aliquo mō ex his, quæ ab antiquis dicebantur, nunc aūt illam probat rōne efficaciori & veritati cōsona. Dictum est n. graue ac leue esse duplex, simpliciter, & i respectu. Et ꝙ detur graue simpliciter, et leue simpliciter probat, qm̄ alia mouētur simpliciter a medio, alia simpliciter ad mediū. Quæ simpliciter a medio feruntur, hæc sunt simpliciter leuia, quæ vero ad medium simpliciter mouentur, hæc sunt simpliciter grauia. inquit, magis aūt pspicuum erit id quod dicimus, hoc pacto, hoc est supradicta distō ꝙ est leue simpliciter, & graue simpliciter magis patebit, & exponit qūo magis patebit, & inquit, nā quædam a medio semper apta sunt ferri, quædam autē semper ad medium Horum aūt id quidem, ꝙ a medio F fertur, sursum dico ferri, & est leue, id vero ꝙ ad mediū fertur, id dico deorsum moueri, & eē graue, & sic patet distō. Expō.

Auerr. Comēt. 4. Auer aūt componit syllogismum in tertia figura hoc pacto, hoc corpus mouetur sursum, hoc corpus mouetur ad circunferentiā cœli, ergo circunferentia cœli est sursum Et intelligit per hoc corpus, leue ipsum, qd' fertur sursum. Addit Auerr hunc syllogismum esse ex duabus affirmatiuis in tertia figura, verum hoc non nocet, quia in secunda si esset hic syllogismus: bene noceret in tertia, n. fieri ex duabus affirmatiuis syllogismus constat. in secunda vero ex duabus affirmatiuis nullus constat syllogismus. Vlterius Auer. ait, ꝙ vt probatur circūferentiam cœli esse sursum per hoc ꝙ leuia vndique ad eam feruntur, ita pōt probari per conuersionem sermonis ad locum deorsum sic syllogizando in tertia figura, Graue vndique mouetur deorsum, graue vndique fertur ad medium totius: ergo medium totius est deorsum & sic patet nec simpliciter leue, nec simpliciter graue eē ꝭm comparationem tm̄. Sed dubitares vtrum si grauia ferantur ad mediū mundi ex parte nostri hemisphę G rij vbi nos sumus, & non ex parte hemisphærij, in quo sunt antipodes, sint simpliciter grauia. Rn̄det Auerr. ꝙ sic imaginādo oportere dicere cœlum esse sicut tectū ꝙ nostra tegit capita tm̄, & non esse vndique sphæricū ex parte nostra & ex parte antipodum: vt vulgus opinatur. Propterea ait Auerr. ꝙ si sic dicatur: grauia, q̄ mouerentur ex parte nostra ad medium, & leuia quæ mouerentur a medio, non esset simpliciter talia: qm̄ nō vndique ex parte vtriusque hemisphærij ad medium hæc mouerentur, & illa e medio ipso. Quare apud Auer. sequitur cœlum est vt tectum solum, videlicet, sphæricum ex parte nostra ergo nihil est graue simpliciter, et nihil leue simpliciter, consequentia patet, quia hæc non ex omni parte essent talia.

Absurdum est. n. in cœlo non existimare, aliquid esse sursum, aliquid esse deorsum, quemadmodum qdā H censent. nō. n. esse aliud sursum, aliud deorsum dicūt, si quidem oī ex parte simile est. Et undique quisque gradiens ipse sibi antipes erit. Nos aūt ipsum vniuersi extremum sursum dicimus, quod est & secundum positionem sursum & natura primum.

Sed circa dicta remouet dubium: nam antiqui ī ipso mundo nihil sursum, nihilque deorsum dixerūt eē duabus rōnibus moti. Prima. quia cœlū ipm: q̄ vniuersum tegitur: est oī ex pte simile. Secunda: qa vndique q̄sque gradiens et circa terram se mouens: fiet sibijpsi antipes: vt si ab ortu feratur ad occasum ipse in occasu erit antipes sibi: dū erat in ortu: et e ꝯ etiam oībus ita esse patet. Obijcit autem huius pōni Arist. quia in ipso mundo id Expō.

dicimus eē sursum, quod est & pōne sursum, & ipso in vniuerso primum, quale est cœli lunæ concauum ergo medium erit simplr deorsum. inquit, absurdum est. n. in cœlo, hoc est in ipso mundo, non existimare aliquid eē sursum, & aliquid esse deorsum. quemadmodum qdā censent. Deinde huius pōnis tāgit breuiter duas rōnes & inquit, non n. esse aliud sursum, aliud deorsum dicūt in ipso mundo, siquidem oī ex parte cœlum ipsum simile est & vniformæ, hæc est prima rō. Et vndiq; qsq; gradiens ipse sibi antipes erit. Nam cum quis ab austro in septentrionem graditur, hic vt in septentrione est sibi antipes vt erat in austro, obijcit aūt huic, & inquit, nos aūt ipsum vniuersi extremum, dicimus eē sursum quod est & fm pōnem sursum, & nā primum, quale est lunæ cōcauum. Quare deorsum erit cœli medium, nam hoc erit pōnem et nā postremum. Quo vero ad verba attinet, debes scire in vniuerso posse assignari sursum & deorsum simpliciter duobus modis, vno mō respectu cœli & eius cœlestis motus. Alio mō respectu motus elementorum, vt diximus secundo huius. Si considerentur sursum & deorsum respectu motus cœli, sic sursum & deorsum sunt fm virtutes aīæ cœli, quę vim habet ipsius partis superioris in australi, & ipsius partis inferioris in parte septentrionali, dextri vero in orietali, sinistri, in occidentali: anterioris in culmine cœli, et posterioris in imo noctis. At si respectu motus elementorum hæc considerentur, sic sursum est in lunæ concauo, vbi leuia locantur, deorsum aūt cœli medium sub nris pedibus. Et iterum hæ fm virtutes sunt. Nam concauum lunæ est uis terminans motum leuium. Madium uero totius est vis locans grauia. Verū concauum est primū pōne: quatenus ad nra capita primum est, & fm nām, quatenus ab illo ad nos deducif oīs vis locatiua mistorum & elementorum, medium vero est ultimum pōne quia quo ad nos infra nos. Et nā; quia per ipsum nihil ad nos fertur, & sic patet solutio qōnis antiquorum.

Quoniam autem est aliquid cœli extremum et medium, perspicuum est, & q, erit sursum & deorsum. C

Quasi epilogando concludit esse in vniuerso sursum & deorsom, quia in vniuerso sunt extremum vniuersi, videlicet, lunæ concauum, & medium totius. s. cētrum mundi. Et inquit, qm̄ aūt est aliquid cœli extremum, ut lunæ concauum, & medium. s. centrum mundi, perspicuum est, q erat sursum, & deorsum in ipso mundo.

Si existimauerunt. Existimantes. προσυπολαβόντες *Quemadmodum & multi dicunt, non tamen sufficienter (huius autem causa est, quoniam non omni ex parte cœlum esse simile censent, sed unum tantum esse hemisphærium, quod est supra nos) quoniam si existimauerunt, & circulo esse tale, & medium ad uniuersum similiter se habere, illud quidem sursum, medium autem deorsum esse dicent.*

D Continuetur sic textus. qm̄ aūt est aliquid cœli extremum & medium, perspicuum est q erit sursum et deorsum: quemadmodū & multi dicunt, qui supple nobiscū conueniunt in quantum uoluerunt in uniuerso esse hæc duo. Addit tn̄ eorum errorem, nam dixerunt cœlū non esse oī ex parte sphæricum, sed esse semisphæricū, quia solum ea ex parte quæ supra nos est, ad antipodas aūt nihil cœli esse dicentes, tn̄ uolunt id sursum esse qd' supra nos est, id deorsum, qd' ad pedes nos collocatur. Inquit, non tn̄ sufficienter. cuius opinionem narrās, assignat eorum cām, & inquit, huius aūt cā est, qm̄ non oī ex parte cœlum esse simile censent, sed unum tm̄ esse hemisphærium, quod est supra nos, & sic putant cœlum esse tactum semisphæricum, deinde assignat cām, quare

A non sufficienter dixerunt, qm̄ si existimauerunt & cœlum, supple circulo esse tale rotundum oī ex parte, & medium ad uniuersum similiter se habere, quia undiq; centrum totius, illud quidem sursum, uidelicet, qd' ē supra nos, medium aūt deorsum esse dicēt, uerbum si existimauerunt græce est προσυπολαβόντες hoc est putātes, uerum legi debet hypothetice, quia ipsi absolute sic nō dixerunt, ppea ait, si existimauerunt, quia si putauerūt cœlum esse simile ubique, & medium esse centrū totius, dubio procul coguntur dicere sursum esse id quod est supra nos, deorsum vero esse mediū totius, nec curauit hoc probare simpliciter, quia in. 2. lib. satis abūde dixit. Iusup arbitrati.

Debes scire ut ex cōm. colligitur, vulgares rectius fuisse locutos, quā ueteres, tum quia concesserunt sursum simpliciter cœlum. Et ēt deorsum simpliciter, uidelicet, terram ipsam, quæ antiqui minime uoluerunt. Tum ēt quia sequuntur eorum fundamenta, nam nihil uidentes sub terra, dixerunt ea ex parte esse nihil nisi abyssum, & ita cœlum esse tectum asserunt, cā autē est, quia non perceperunt cœlum esse continens oīa. Antiqui uero di-
B xerunt cœlum esse uniuersum continens, & tn̄ solum eē hemisphæricum arbitrantur, & nihil esse sub terra, & ita errant, qm̄ si cœlum est oīum continēs, erit ex parte nostra, & ex parte alia sphæricū: qua rōne vt ex parte nostra id sursum est, quod supra nos est, & id deorsum, qd' cētrum est terræ, ita ex parte antipodum id erit sursum, quod est ad eorum capita collocatum, id autem deorsum, quod est ad eorum pedes.

Igitur leue quidē simpliciter dicimus, quod sursum fertur, & ad extremū, graue uero, qd' simpliciter deorsum, & ad medium. Ad aliud aūt leue ac leuius, qd' duobus grauitatem, & magnitudinem æqualem habētibus, deorsum fertur alterum natura uelocius. κάτω Deorsum. ἄνω Sursum.

His declaratis concludit quid sit graue leueque simpliciter, & quid graue leueque in respectu, & inquit, igitur leue quidem simpliciter dicimus q sursum fertur, & ad extremum, q est cœli cōcauum. Addit aūt. { Et ad extremum, } ad dr̄iam leuis in respectu, q mouetur qdē sursum, non aūt ad extremum. Deinde quid sit graue simpliciter addit, & inqt, graue vero supple simpliciter, q, simpliciter deorsum fertur, & ad medium addit. { Et ad medium } pp graue simpliciter, q deorsum mouetur et ad medium simpliciter, graue uero in respectu mouetur deorsum, non aūt ad medium simpliciter. Deinde quid leue quidve graue in respectu sit, exponit & inqt, ad aliud aūt leue: ac leuius, supple est: q duobus grauitatem & magnitudinem æqualem habentibus deorsum fertur: alterum nā velocius. Dixit p̄ duobus grauitatem hn̄tibus, quia comparatio fieri debet inter similia, nisi n. ambo grauitatem hēant, non pōt alterum altero leuius uel grauius dici. Dixit scdo: æqualem magnitudinē habentibus: Quia ubi non sunt paria in magnitudine non dicetur alterum altero leuius: uel grauius nisi per accn̄s non aūt per se. Verbum uero { deorsum } ut mihi vr: corruptum est & græce legi debet ἄνω hoc est sursum: et tunc sensus est: id leuius esse alterum altero q cum æqle sit illi in magnitudine & utrunque leue uelocius sursum fertur: grauius aūt q æqualis quantitatis cum altero graui plus habet grauitatis: & uelocius deorsum fertur.

Auer. uero cōm. 6. dicit duo: primum: q grauia & leuia definiuntur per motus: qui sunt sursum et deorsum. Quia operationes propriæ in his rebus accipiūtur loco suarum differentiarum: & iō sunt descriptiones & non definitiones: fm q Arist. describit leuia & grauia in respectu non in simplicibus corporibus sed in mistis non graue simpliciter est illud: q habet grauitatem sine leuitate: et leue simpliciter: est illud. quod habet grauitatem sine leuitate: & leue simpliciter est illud: q habet leui- Auerro. Cōm. 6.

tatem sine grauitate. At leue in respectu .i. q leuitatē habet suæ grauitati admistam. Graue vero in respectu qđ habet grauitatem suæ leuitati admistam, quæ patent in mistis, de his .n. grauibus & leuibus mistis vult Aristo. (vt Auer. ait) q, si sint eiusdē spēi & magnitudine æqlia, alterum altero grauius erit, qđ deorsum velocius fert, illud leuius qđ sursum velocius mouetur, de leuibus vero & grauibus in respectu in eñtis, cuiusmodi sunt aer, & aqua, posterius Arist. dicet. Hæc colligūtur ex Auer.

Expō p̄pria. Mihi autē vr̄ q Arist loquat̄ de grauibus & leuibus in respectu in ipsis simplicibus, nam de graui & leui simplr̄ loquitur ēt in simplicibus. & tunc lege verba eius sic ad aliud aūt leue ac leuius supple dico, quod alterū duorum, quæ grauitatem habent, & æqualem magnitudinem sursum celerius mouetur, vt aer & aqua, vtrunque .n. graue est & leue, verū aer leuior est aqua, qa sursum velocius mouetur, aqua grauior aere, quia deorsum celerius fertur, & sic verba possunt legi tam de mistis quā de simplicibus.

Eorum igitur, qui prius ad eam venerunt considerationem, quę est de his plurimi pene de grauibus hoc pacto leuibusq; solis dixere, quorum alterum vtrisq; grauitatem habētibus leuius est, sic autem pertranseūtes, & de simpliciter leui & graui determinatum esse putant. Sermo tamen ipsis non accommodatur.

Ex dictis recolligit defectum Platonis, qui in tractando de leuibus, solum de grauibus & leuibus in respectu egit, putans sermonem, qui est de graui & leui in respectu, conuenire grauibus & leuibus simplr̄, cum certe illis non accōmodetur. Inquit, eorum igitur, qui prius ad eam venerunt cōsiderationem, quæ est de his grauibus & leuibus plurimi pene (vt Platonici) de grauibus hoc pacto in respectu leuibusq; solis dixere, quorum alterū vtrisq; grauitatem habentibus leuius est, hoc est q dñr grauia et leuia in respectu, qualia sunt mista corpora, q̄rum alterum altero leuius, vel grauius est, sic aūt p transeuntes de grauibus & leuibus in respectu, & de simplr̄ leui, & graui determinatū esse putant, quia sermonem de grauibus, & leuibus in respectu putant accōmodari posse ipsis grauibus, & leuibus simplr̄. Addit Arist. errorem eorum breuiter, & īquit, sermo tn̄ supple qui accōmodatur grauibus & leuibus ī respectu ipsis grauibus & leuibus simplr̄ non accommodatur & sic tractare de grauibus et leuibus in respectu non sufficit ad tractandū de omnibus simpliciter grauibus leuibusq;.

Si vlterius progrediemur, pcedētibus. προελθοῦσι. Progressus

Hoc aūt perspicuum magis erit si vlterius progrediemur. Dicunt .n. grauius & leuius aliquid quidem, vt ī Timęo est scriptum, grauius quidem quod ex pluribus eiusdem constat, leuius aūt quod ex paucioribus quemadmodum plumbo plumbum & æs ęre maius, grauius est, similiter autē & cęterorum similarium vnumquodq;. In excessu .n. æqualium partium unum quodq; grauius est. Eodem aūt modo & ligno plumbū dicunt, ex eiusdem enim omnia corpora & una materia esse, sed non videri.

Volens declarare sermonem de grauibus, & leuibus in respectu grauibus & leuibus simplr̄ non conuenire, aggreditur de nouo narrare opiniones antiquorum, nā ex his patebit multifarius error, et hoc ꝓponit, hoc aūt, (īquit) perspicuum magis erit, si vlterius progrediemur .s. narrando opiniones aliorum. Nam patebit sermonē

B de leui & graui in respectu non conuenire grauibus & leuibus simplr̄, & patebunt opiniones aliorum, & patebit veritas oīno. Ad verbum. { Si vlterius progrediemur } græce est { Proelthusi } .i. procedentibus vlterius verum clarius ut esset resoluimus. ad verbum. Deinde incipit narrare pōnes, & p̄ eam quæ in Timæo scribitur dr̄ .n. illic grauia & leuia oīa ex superficiebus ac triangulis constare ppea id grauius esse, quod ex pluribus superficiebus pluribusq; triangulis constat, vt si vnum plūbū quod si A ex X constet triangulis, alterum vero quod sit B ex quinque, A grauius est q̄ sit B, & ita comparādo vnumquodq; corpus ad alterum eiusdem spēi. Leuius vero posuit esse, quod ex paucioribus eiusdem naturæ superficiebus aut triangulis cōstat ut si, A ignis ex duodecim cōstet & B ignis ex octo superficiebus, ignis B est leuior igne A. Inquit, dicunt .n. grauius & leuius aliqui quidem, ut in Timæo est scriptum, grauius qdē quod ex pluribus eiusdem .s. superficiebus, & triāgulis constat, leuius aūt, quod ex paucioribus eisdem superficiebus & triangulis. cuius exempla affert, & inquit, quē
F admodum plūbo plumbum, & æs ære maius grauius est, silr̄ autem & cæterorū similarium unumquodque. Et affert rōnem Plato. dicens: in excessu .n. æqualiū partium unumquodque grauius est, hæc de his quæ sunt eiusdem spēi: deinde quid grauius quidve leuius sit ī his quæ differunt spē apponit: & inquit, eodem autem mō & ligno plumbum dicunt esse grauius & vīr in cæteris quæ differunt spē, & affert cām, & inquit, ex eisdem .n. superficiebus & triangulis una mā, quæ dr̄ oī capax, oīa corpora esse dicunt, sed non uideri esse: & sic corpora similia in specie & corpora dissimilia omnia constāt ex eisdem superficiebus & triangulis & eadem mā, sed hæc est differentia: quia corpora similaria constant & videntur ex eisdem constare: dissimilaria uero constāt: sed non uidentur constare: hæc ex Timæo colliguntur.

G *Sic aūt definitis, non dictum est de simpliciter leui ac graui. Nunc .n. hic quidem ignis semper leuis est, sursumq; fertur. Illa uero terra terraceaque cuncta deorsum atq; ad medium ipsum. Quare non ob triangulorum paucitatem, ex quibus vnum quod constare dicunt, ignis aptus est sursum ferri. Maior .n. tunc vtiq; minus moueretur, & grauior esset cum pluribus ex triangulis esset. Nunc aūt contrarium videtur, quo .n. vtique maior est, eo leuior est & sursum velocius fertur. De superiori etiam deorsum paruus ignis velocius fertur, magnus autem tardius.* Ergo οὖν

Obijcit autem Arist. huic Platonicæ opinioni ex eo: q tunc in rerum nā: nec leue simplr̄: nec graue simpliciter daretur: sed omne graue esset in respectu: & omne le-
H ue similiter. Consequentia patet: quia si graue esset multitudine triangulorum: & leue paucitate: tunc leue esset graue: quia ex triangulis constaret: licet minus graue eo quod ex pluribus triangulis constaret: & graue esset leue: quia comparatione alterius quod ex pluribus esset triangulis: & sic nihil graue: nihil leue simpliciter esset in rerum natura: sed solum comparatione. At hoc est falsum: quia uidemus ignem leuem esse semper: & simpliciter: quia respectu cuiusque leuis. Et terram ēt grauem semper: quia ad oīa grauitat: inquit. Sic autē definitis ue Plat inquit non dictum esset de simpliciter leui & graui & ita in rerum nā nihil esset simpliciter graue nihilque simplr̄ leue: sed comparatione duntaxat: hoc aūt esse impossibile oñdit: dicens: nunc .n. hic quidē ignis de numero corporum existens: semp leuis est, sursumque fertur. Illa uero de nūo corporū terra terraceaque cūcta deor-

sum, atque ad medium ipsum feruntur. Primum igitur absurdum esset quod si opinio Plato. esset vera, tunc nihil esset simpliciter graue, nihilque leue simpliciter. Secundo infert, quod si ignis esset leuis simpliciter, et terra esset grauis simpliciter, tunc non ob triangulorum paucitatem, ex quibus vnumquodque constare dicunt, ignis aptus est sursum ferri, supple terra multitudine deorsum deducit, quia si triangulorum paucitate ignis moueretur sursum & terra multitudine triangulorum deorsum, tunc ignis maior moueretur minus, quam moueretur ignis minor, cum pluribus ex triangulis esset, corpus.n. maius pluribus constat partibus. Nunc autem contrarium videtur, nam quo ignis maior est, eo leuior est & sursum velocius fertur. Addit etiam quod paruus ignis de superiori loco deorsum velocius fertur, magnus autem tardius, et ita ignis moueretur naturaliter e loco supero ad medium, contra ea quae diximus. Sic tota ratio est quod data Platonis opinione, tunc in rerum natura nihil esset ignis simpliciter atque leue, nihilque graue simpliciter ac terra. Quod si esset aliquod graue simpliciter, & aliquod leue simpliciter, tunc ignis non esset aptus ferri sursum paucitate triangulorum: & terra deorsum multitudine eorum, sed sua forma hoc sursum illud deorsum moueretur, haec est breuiter ratio Arist. hic.

ὁμοιογενῆ Similaria.

Insuper etiam, cum id quidem quod pauciora habet similaria leuius, id uero quod plura, grauius esse dicat aerem autem, & ignem, & aquam ex eisdem esse triangulis, differre tamen paucitate, & multitudine, ut sit ipsorum aliud quidem leuius, aliud uero grauius. Aliqua aeris multitudo erit, quae grauior erit aqua, at totum econtrarium accidit. Etenim semper maior aer magis sursum fertur, & omnino quaeuis pars aeris sursum ex aqua mouetur, hi quidem igitur ita de graui & leui definierunt.

Quaeque-dia Ve

Secundo obijcit Platoni ex eo, quod tunc aliqua aeris multitudo erit ipsa aqua grauior consequentia patet suppositis his, quae ipsi concedunt. tenent.n. primo id esse leuius, quod constat paucioribus similaribus triangulis, id vero grauius, quod pluribus eiusdem generis triangulis. Secundo tenent aerem, aquam, & ignem, omnia constare ex eisdem ac similaribus triangulis, solumque differre multitudine, & paucitate illorum, ita ut sit ipsorum aliud leuius, quod illorum paucitate constat, aliud grauius, quod fit illorum multitudine. His concessis patet consequentia, nam cum constent ex triangulis eiusdem generis, differantque solum multitudine & paucitate illorum, aer maior constaret ex pluribus triangulis parua aliqua aqua, esset aer ille grauior aliqua aqua, ad hoc est contra sensum: nam semper maior aer uelocius sursum fertur, & omnino quaeuis parua aeris pars sursum ex loco ipsius aquae mouetur. inquit, insuper etiam cum id quidem quod pauciora habet similaria, hoc est triangula eiusdem generis, leuius esse dicat, id vero quod habet plura eiusdem generis triangula grauius esse velint, hoc est primum eorum concessum. Aerem autem & ignem & aquam ex eisdem esse triangulis, differreque tamen multitudine, & paucitate illorum tamen, vt sit ipsorum aliud quidem leuius, aliud uero grauius, hoc est eorum concessum. Secundum. Ex his infert absurdum, & inquit, aliqua erit aeris multitudo, quae grauior erit aqua, videlicet, aer magnus respectu paruae aquae, at vt inquit, totum contrarium accidit, &.n. semper maior aer, sursum magis fertur, & omnino quaeuis pars aeris sursum ex aqua locoque eius tollitur atque mouetur, haec Arist. contra Platonem, demum epilogat, hi quidem igitur ita de graui, & leui definierunt.

Quamuis ... Non magis nouo ...

Quibusdam autem non sufficiens uisum est hoc pacto diuidere, sed quamuis sint uetustiores ea aetate, quae A *est nunc, de his, quae nunc sunt dicta, modo magis nouo intellexerunt, nonnulla enim corpora mole quidem minora uidentur, sed grauiora esse, patet igitur non esse satis dicere ex aequalibus ipsis primis ea, quae sunt aeque grauia constare, essent enim aequalia mole.*

Aggreditur nunc positionem Democriti & Leucippi, & primo sumit positionem horum esse rationi minus dissonam, nam licet aetate priores ac vetustiores sint, tamen certius disseruerunt. Quia apud hos non oportet dicere composita ex aequalibus numero & mole esse aeque grauia, sicut oportet apud Plat. qui vult aeque grauia esse ex aequalibus numero & mole, grauiora vero ex pluribus aequalibus, minus grauia ex paucioribus aequalibus superficiebus, vel triangulis, non.n. valet haec consequentia, haec corpora sunt aequalia mole, ergo sunt aeque grauia, quia stat plumbum esse aequale ligno, & tamen grauius esse. inquit. Quibusdam autem, vt Democriti. & Leucip. non sufficiens visum est hoc pacto diuidere ac dare differentiam inter grauia & leuia, sed quamuis sint vetustiores ea aetate quae est nunc, in qua vigent Platonici, tamen de his, quae nunc sunt dicta in materia de graui & leui, modo magis nouo intellexerunt, & ita certius, quia vt primo coeli & 2. metaphy. habetur, iuniores perspicatiores sunt, ac certius de rebus dicunt, quam dixerint inuentores, & ita Democriti. & Leucip. modo magis nouo, quia certius, de his disseruerunt. Assignat autem causam cur certius disseruerunt. Et inquit, nonnulla.n. corpora mole quidem minora videntur, sed grauiora esse: vt paruum plumbum magno ligno. Ex hoc infert Plat. insufficientiam, & inquit, patet igitur non esse satis dicere ex aequalibus ipsis primis, videlicet triangulis, vel superficiebus ea quae sunt aeque grauia constare, nam omnia aeque grauia essent aequalia mole, modo oppositum videmus de plumbo & ligno, quare non est bene dictum aeque grauia esse ex aequalibus, grauiora ex pluribus, minus grauia ex paucioribus, & ita certius Democritici atque Leucippici dixerunt, quia hi non coguntur sic dicere vt infra videbitur. Aiaduertendum, vt Auer. inquit, maius corpus posse apud antiquos esse leuius propter vacuum imbibitum, quod concedunt. Minus autem esse potest grauius, quia minus in se habet vacui, verum haec positio est reprobata 4. physicorum. Auer. co. 11

Prima autem & indiuisibilia quidem superficies dicentibus, ex quibus constant ea corporum, quae grauitatem habent, absurdum est dicere, his autem qui solida, magis contingit dicere grauius esse maius ipsorum.

Corpora duplicia sunt prima, & simplicia, quae elementa mistorum sunt, & secunda ac composita siue mista, quae ex primis constant. Arist. ergo ostendit Democriticos melius, vel minus dissone dixisse, quo ad prima corpora, his qui dixerunt triangula & superficies. Secundo ostendit etiam minus male dixisse quo ad mista corpora. Quo quidem ad simplicia ac prima minus male dixerunt Platonicis, nam Democritici posuerunt solida, quae grauia esse possunt & leuia, & ita alterum altero leuius & grauius esse potest. Platonici posuerunt superficies, et triangula, quae nec grauia: nec leuia esse possunt: cum non sint corpora, quare possunt dicere inter simplicia esse alterum altero grauius, vt maius grauius esse minore. Platonici autem minime hoc facere possunt. Inquit, prima autem & indiuisibilia quidem superficies dicentibus, vt sunt Platonici, qui volunt prima & simplicia esse superficies, ex quibus constant ea corpora, quae grauitatem habent. s. mista: absurdum est dicere maius esse grauius minore: et sic Platonici non possunt dicere inter simplicia alterum altero esse grauius: aut leuius: quoniam illa non ponunt corpora. His autem: qui

solida dicunt supple prima & simplicia, magis cōtingit dicere maius ipsorum esse grauius minore, & ita iter ipsa possunt dicere alterum altero grauius, patet igitur minus dissone dixisse Democriticos, cum ipsi possint dicere inter prima alterum altero esse grauius, Platonici vero non possunt, cum velint prima esse incorporea, quæ grauitate participare non possunt.

Quidam. Aliqui. Cōprehensum. Interceptū. Interclusū.

Compositorum uero, q̄m unumquodq; nō hoc mō sese habere uidetur, sed multa grauiora mole minore esse uidemus, quemadmodum æs lana, aliam causam quidam putant & aiunt, uacuum.n. comprehensum leuitare corpora dicunt, & interdum facere est maiora leuiora cum plus habeant uacui. Propter hoc.n. et mole esse maiora composita persæpe ex æqualibus solidis uel minoribus, oīno aūt & penitus cām esse leuioris plus inesse uacui, dicunt igitur hoc modo.

Quod minus male dixerint quo ad simplicia, declarauit, q̄ vero ēt quo ad mista minus male dicant, nunc ostendit. nam isti Democritici asserunt vacuum intra corpora mista comprehensum, & ita p̄nt dicere aliq̄n maiora esse leuiora minoribus, & aliq̄n econtra, minora leuiora maioribus Et aliq̄n æquale esse altero æquali grauius, vel leuius, quia maius corpus mistum pōt hēre plus minusve uacui. Inquit, compositorum vero ac mistorum corporum q̄m non vnumquodq; hoc mō sese habere videtur, vt Platonici dixerunt, qui negarunt vacuum comprehensum, sed multa grauiora mole minora esse videmus, vt æs, lana, & plumbum ligno, aliā cām aliqui putant & aiunt, q̄ quidem explicat dicens, vacuum.n. intra mista comprehensum leuitare corpora dicunt & interdum tale vacuum est facere maiora leuiora, quia maiora sunt ex multo vacuo, & pauco pleno, cum plus habeant vacui intra se, pp hoc.n. dicunt & maiora mole esse composita persæpe ex æqualibus solidis, vel minoribus q̄ supple sint mista minora eo quia maiora hn̄t plus vacui, & minus de solidis siue pleno, minora vero minus de vacuo, et de plenis, siue solidis plus & quasi epilogando inquit, omnino autem & penitus causam esse leuioris, hoc est q̄ alterum altero sit leuius dicunt plus illi vacui inesse, dicunt igitur hi Democritici de his hoc modo, patet igitur hos minus male de simplicibus dixisse, & etiam minus male de mistis.

Auerr. Cōmē. 12. Auer. aūt in cōm. dicit. 1. p̄hos hosce cōuenire ī duobus, p̄, quia ambo enituntur assignare cām grauitatis in respectu, & eorum nullus assignauit cām grauitatis vel leuitatis simpl'r. Secundo, quia oīa absurda quæ ad Plato. sequuntur, ēt ad Democritum sequi v̄n̄r, cum nemo eorum de graui, vel leui simpl'r tractauerit. Secundo, Auer in cōm. assignat eorum dīam & velle videtur q̄ Democritus assignare potest cām in simplicibus elementis cur altero alterum est grauius vel leuius, non autem in his corporibus, quæ ex elementis constant. Quod in elementis id possit facere, ostendit Auer. quia Demo. ponit prima rerum principia esse atoma corpora, quę licet physicæ sint indiuisibilia, tn̄ mathe. sunt diuisibilia, qua rōne alterum eorum pōt esse grauius altero, quia maius pōt esse grauius minore, et nō rōne vacui, cum itra nullū eorum sit vacuum, eo q̄ vnumquodque est physice indiuiduum, sed rōne magnitudinis, alterum altero ē grauius, vel leuius. At in mistis quæ ex elementis componuntur primo cum sint physicæ & mathe. diuidua, non pōt saluare alterum altero esse grauius vel leuius ratione magnitudinis, & sic in simplicibus p̄nt, in mistis non Plato vero nec in mistis, nec in simplicibus, in simplicibus non, quia prima principia dicit superficies, q̄ cū indiuisibiles sint, non p̄nt esse æquales, s nec graues, nec

B leues, in mistis minime, q̄m mista ex simplicibus sunt q̄ nec grauia sunt, nec leuia hæc Auerro. Quæ (vt mihi videtur) non sunt verbis Arist. consona, nam ut ostendimus Demo. pōt tam in simplicibus q̄ in mistis saluare alterum altero grauius vel leuius esse, in simplicibus q̄dem rōne magnitudinis & paruitatis atomorum, in mistis aūt rōne uacui comprehensi. Auer. tertio dubitat ꝯ rōnem Arist. Arist.n. arguit contra Plato. q̄ si grauius est quod ex pluribus constat, tūc ignis magnus esset aliqua terra parua grauior, quia ex pluribus superficiebus constat. Contra dubitatur, quia quod constat ex pluribus nō semper est maius vel grauius, nisi cætera sint paria, mō diceret aduersarius ea, ex quibus terra parua cōstat, esse numero pauciora, sed mole maiora, ea ex q̄bus igni constat esse magnitudine minora, sed numero plura, & sic non valet, ignis magnus constat ex pluribus, ergo est grauior, sed oportet addere eam cōstare ex pluribus & maioribus. Soluit Auerro. & ostendit dupl'r hanc solutionem Pla. non valere, primo, quia s̄m Plat. oēs superficies ex quibus sunt corpora grauia, & leuia sunt eiusdem rōnis, & sic non differunt grauia & leuia, nisi s̄m magis & minus, & ita non differunt spē, qd' si grauia & leuia non differunt spē, uertetur q̄ prior, q̄ tunc maius esset grauius, & q̄ nō esset dabile graue simpl'r, nec leue simpl'r. Quare sic fugiens truditur in aliud absurdius. Secundo obijcit, quia licet terra sit ex paucis, & magnis, & ignis ex pluribus & paruis, parua p̄nt adeo numero excrescere vt æquipolleant magnis, faciūt .n. multa modica vnum satis, vt prouerbial'r dicitur, & sic adhuc stat ignem magnum esse grauiorem terra paruissima. Quo vero ad verba attinet, debes scire, q̄ dixit. { Vacuum.n. comprehensum leuitare corpora dicunt } ad demonstrandum, vt Auerro. inquit, uacuum ipsum leuitans moueri ad motum corporis leuitati, nō .n. mouere posset, nisi in mouendo moueretur, quia vt dicitur. 8. & .7. physi. corpus qd' mouet aliud corpus local'r, non mouet, nisi moueatur. Vlterius debes scire, ut Auer. notat eodem cōmē. q̄ cā, quare unum corpus sit altero leuius non est, quia habeat plures partes pleni: sed q̄a habet plus de vacuo: & ita apud antiquos leuius & minus leue attendit' penes plus vel minus vacui comprehensi. Secus apud Pla. propterea hi possunt reddere causam, quare alterum altero est leuius ī mistis, illi vero non. Hæc Auerro.

Dub5. | Solutio. | Auerro. Cōmē. 13.

Necesse est aūt his qui hoc pacto definiunt si sit leuius, addere non solum uacui plus, sed et solidi minus habere. Si.n. tali rōne excedat, leuius nō erit, ob id.n. & ignem leuissimū esse asserunt, quia uacui plurimū habet, accidet igitur magnum aurum plus habens uacui modico igne, leuius esse, nisi & solidum ipsum habuerit multiplex, quare hoc est dicendum.

H Reprehendit nunc Arist. opinionem Demo. Et prīo ostendit cām quam assignauit leuitatis & grauitatis esse diminutam, dixerunt.n. cām, quare aliquod est leuius esse, quia plus uacui habet, & quare aliquod est grauius esse, quia plus habet pleni vel solidi. Obijcit aūt Aristo. quia hac cā assignata, tunc aurum magnum esset leuius igne paruo, q̄m aurum magnum, vt millecuplū, erit leuius modico igne, vt pedali, q̄a eiusmodi aurū habet plus vacui igne illo paruo. Præterea, ēt sequetur ignem magnum, ut millecuplum, esse grauiorem paruo auro, uidelicet: pedali: q̄a talis ignis habet plus pleni illo auro: ergo si rō debet esse sufficiens, oportet addere leuius eē: qd' habet plus vacui: & minus pleni: grauius autē plus pleni & minus uacui. Mō magnum aurū, licet hēat plus uacui modico igne: nō hēt minus pleni: et magnus ignis licet habeat plus pleni modico auro, nō tn̄ habet minus Exp5.

vacui:

vacui, patet igr̃ eorũ causam nõ esse cõpletã. Inquit, necesse est aũt his qui hoc pacto definiunt ac cãm assignant si sit aliquod leuius altero, vel supple grauius, addere nõ solũ vacui plus, sed et solidi minus habere Si.n. tali ratione excedat, id corpus leuius nõ erit, qa stat ipsum habere plus vacui & nõ esse leuius, nisi habeat minus pleni, ob id.n. & ignẽ leuissimũ esse asserũt, qa vacui plurimũ habent non attendẽtes ad pleni rõnẽ, ꝓpterea dat Arist. quasi absurdũ, & inquit Accidet igir̃ magnũ aurũ, videlicet mille cuplũ plus habens vacui aliquo modico igne videlicet, pedali, leuius esse illo paruo igne, addit pp hoc et correctionẽ D. nisi et solidũ ipsum habuerit multiplex: quare hoc est dicendũ, atq; addendum eorum causę.

Auer.com men.14. Auer. autẽ ait apud antiquos trifariã intelligi aliquod corpus esse altero leuius penes vacuũ & plenũ. Aut qa absolute plus habet vacui nulla rõne habita ad partes pleni. Aut qa plus habet vacui, & pleni minus, aut quia ꝓportio vacui ad plenũ est maior ꝙ sit in ipso graui, vt si ꝓportio in A leui, vacui ad plenũ esset quadrupla ad eã, quæ est in B corpore graui vacui ad plenũ, vt si esset dupla, & ita ſm Auer. Arist. ostendit antiquos assignasse primũ modũ, quẽ insufficientem esse ꝓbat ꝑ exemplũ de magno auro ad paruũ ignẽ, vt in tex. ostẽdimus Vltimo Auer. notat contra hanc positionẽ, ꝙ si penes plus vacui attenderetur leuius, tunc aliqđ esset leuius & grauius, qa rõne habita ad maius esset graue, quia minus uacui haberet, ratione habita ad minus esset leue, quia plus vacui haberet, & ita idem esset graue & leue.

Preterea. Verbum additum. Dicere Verbum additum. *Hi igitur, qui quidem non dicunt vacuũ esse, nihil de leui grauiq; determinant, vt Anaxagoras, & Empedo. Qui vero determinarunt quidem, non aũt vacuum esse dixerunt, non disseruerunt, cur alia corporum leuia, alia grauia sint, & alia quidẽ sursum, alia autẽ deorsum semper ferantur. Præterea nõ recordati sunt dicerę, quędam quæ sunt mole maiora, esse leuiora corporibus minoribus, neq; patet ex his quę dicta sunt, quo nam pacto fiet, vt ipsi consentanea dicãt his, quę apparent.*

Expositio. Nunc quasi epilogando opiniones veterũ breuibus resumit, & inquit. Hi quidẽ igr̃ qui non dicunt vacuum esse, sup. bipartiti sunt, qa alii nihil de graui & leui determinãt, vt Anaxagoras, & Emp. Alii vero determinarũt. Sed qui determinarunt quidẽ, nõ aũt vacuum esse dixerunt nõ disseruerunt, cur alia corporũ leuia, alia grauia sint, & cur alia quidem sursum, alia aũt deorsum semper ferantur. Præterea non recordati sunt dicere, quędã quę sunt mole maiora, esse leuiora corporibus minoribus. Præterea, etiã neq; patet ex his quæ dicta sunt, quo nã pacto fiet, vt ipsi cõsentanea dicãt his, quæ apparent. Est enim ratio physica semper his quæ apparet conformis, vt Aristo & Auer. cæteriq; peripatetici præcipiũt. Quare eorum diminutiones ex his patent.

Auer.com men.15. Auer. aũt opiones dissecuit in tres, qa alii nõ dicebãt vacuũ esse & etiã nihil dicebant de causa grauis & leuis. Alii nõ dicebãt ẽt vacuũ esse, & locuti fuerunt de cã grauis & leuis, uerũ nõ assignarunt cãm, cur hoc leue sit simplr̃, illud aũt graue. Quidã aũt dixerũt uacuũ esse, & ẽt assignabant cãm grauis & leuis, non quidẽ simplr̃, sed in respectu cõtra primas duas opiones, ut Auer. ait, Ari. obiicit, ꝙ ille non pñt reddere cãm eorũ quæ apponũt, Apponũt aũt alia semp sursum, alia semp deorsum ferãtur, & ẽt ꝙ quędã maiora sunt minoribus corporibus leuiora. At tertia põ bene põt horũ cãm reddere, tamen causam grauis & leuis simpliciter assignare non potest.

Necesse est autẽ etiam eos, qui plus vacui habere, de ignis leuitate causam assignant, in easdem quasi difficultates incidere. Minus quidẽ.n. cęteris corporibus solidi, & vacui plus habebit. & tamen erit ignis aliqua multitudo, in qua solidũ, et plenũ, ea solida quæ cõtinẽtur in aliqua parua multitudine terrę exuperabunt. Incidere. Retineri.

Obiicit igr̃ nunc Democrito & Leucippo, quia eius data põne aliquod corpus graue habebit plus uacui & minus pleni aliquo alio corpore leui, & ita sequir̃ graue esse leue. Deducitur, nã sit A magna gleba ignis, ut mille pedũ, & B sit parua portio terræ, ut unius pedis, quo in casu sequir̃ A ignẽ esse grauiorẽ terra. deducir̃, quia A habet plus uacui & minus pleni, plus quidẽ uacui, quia est corpus maius, minus pleni, nõ dico ipso B, sed rõne habita ad uacuũ Inquit. Necesse est autem etiam eos qui plus uacui assignant ꝓ causa leuitatis ignis in easdẽ quasi difficultates incidere, in quas compulsi sunt Platonici. Deducir̃, & inquit. Minus quidem enim cæteris corporibus solidi et uacui plus habebit aliqua multitudo ignis in qua, tam solidũ quã plenũ ea solida quæ in parua terra sunt exuperabit. Et ita solidum ignis magni erit maius solido paruæ terræ, & eadẽ ratione uacuũ ignis magni erit plus uacuo paruæ terræ, & ita sequitur ignẽ magnum esse grauiorem parua terra, quia plus solidi habet, penes quod attenditur grauitas. Sequitur etiam leuiorem esse, quia plus uacui habet, & ita idem ignis erit leuior & grauior respectu eiusdem.

Sinautem & vacuum dixerint, quo nam modo definient simpliciter graue. Aut.n. eo quod solidi plus habeat, aut eo quod minus vacui.

Apud iuniores, hæc est secunda ratio cõtra Democ. sed apud me, hæc non differt a prima ratione, nisi quia uigorosius componitur, ꝓponit ergo primo diuisionẽ & lege sic, aut graue dicir̃, quia plus solidi habet, aut definitur graue, quia minus uacui habeat hãc diuisionem ꝓponit inquit. Sinautem & uacuum dixerint & concesserint esse corporibus cõprehensum, vt re vera Democ. & Leucippus tenent, quærit quo nam modo definient simpliciter graue. Aut enim eo quod solidi plus habeat, aut eo quod habeat minus uacui, concedentes igitur uacuum imbibitum corporibus dupliciter possunt definire, graue simpliciter, aut dicendo graue esse, quod plus habet solidi, aut dicendo graue simpliciter esse, quod minus uacui habet, hanc ergo diuisionem proponit.

Siquidem igitur hoc dicent, erit aliqua terræ multitudo ita parua, vt in ea sit solidi minus ꝙ magna in multitudine ignis. Similiter autẽ si vacuo definierint, erit aliquod, quod fertur semper deorsum, leuius eo quod est simpliciter leue, & quod semper sursum fertur. Hoc autem est impossibile, id enim quod est simpliciter leue, semper est leuius eis, quę grauitatem habent, & quæ deorsum feruntur. Id vero quod leuius est non semper leue est. Propterea q, & in his quæ grauitatem habent, aliud alio leuius dicitur esse, vt aqua, terra. Multitudo Magnitudo.

Ex data diuisione nunc syllogizat sic, nã si graue definierint ex eo ꝙ plus habet solidi, tunc magnus ignis erit grauior parua terra, habet enim plus solidi. Sinautem definierint, ex eo ꝙ habet minus uacui, tunc parua terra erit leuior magno igne, habet enim minus uacui, quæ omnia sunt absurda, ut inquit. Dicit siquidem igitur hæc dicent, idest si graue est, quod habet plus solidi, erit aliqua terræ multitudo ita parua, ut in ea sit minus solidi, ꝙ sit in magna aliqua ignis multitudine, & ita sequetur magnum ignem esse leuiorem terra aliqua.

Deinde destruit scdm membrũ, & inquit. Similiter autem si vacuo definierint dicẽtes graue esse, ꝙ minus vacui habet, idẽ vt prius eueniet, ideo ait, erit aliquod, qđ fertur semp deorsum, leuius eo quod est simpliciter leue & quod semp sursum ferẽ, quia sequeẽ paruam terram esse leuiorem magno igne, cũ minus vacui habeat, quæ parua est simpliciter grauis semp deorsum mobilis, ostẽdit hoc esse impossibile, & inquit. Hoc aũt est ĩpossibile, id enim quod est simpliciter leue, semp est leuius his quę grauitatem habent, & his quæ deorsum feruntur semp. Id vero, quod leuius est. s. in respectu, non semp leue est ad omnia, propterea ꝙ in his quæ grauitatem habent, vt mista, vel simplicia quę sunt grauia in respectu, aliud alio leuius dicitur esse, vt aqua leuior est ꝙ sit terra.

Patet igitur quodlibet membrum dictæ diuisionis esse impossibile, & ita graue, nec paucitate vacui, nec multitudine solidi definiri potest.

At vero nec eo ꝙ, vacuum rationem habet ad plenum, sufficiens est soluere dubitationem, quę nunc dicta est. Accidit. n. hunc modũ dicentibus, similiter idẽ impossibile. In maiore. n. igne atq; minore eandem solidum ad vacuum rationem habebit. At maior ignis sursum celerius fertur minore, & rursus maius aurum plumbumq; similiter deorsum. Similiter autẽ & cęterorum vnumquodq;, quæ grauitatem habent.

At hoc accidere non oportebat, si hoc pacto graue, leueq; est definitum.

Vt Auer. dixerat trifariam intelligi potest definitio leuis data ab antiquis, vno modo, vt leue sit in quo plus vacui est. Alia in quo plus vacui & minus pleni. Tertia in quo maior est ꝓportio vacui ad plenũ. Vt ignis est leuior terra, quia vacui ad plenũ in ignẽ est ꝓportio centupla, in terra vero est ꝓportio dupla. Declarauit hactenus leue nõ esse, in quo plus vacui est, & declarauit leue nõ esse, in quo plus vacui & minus pleni, at nunc declarat leue nõ esse, in quo maior est ꝓportio vacui ad plenum, qm̃ in magno igne & paruo vacui ad plenũ eadẽ est proportio, quia vtrobiq; centupla, sunt n paruus & magnus ignis eiusdem speciei & ita ꝓportio æqualis & eiusdẽ speciei Quo dato, tunc æque velociter paruus et magnus sursum moueretur, quod est cõtra sensum. Videm᷑. n. ignẽ magnũ celerius sursum ferri Inquit. At vero, nec eo ꝙ vacuum rationẽ habet ad plenũ talẽ & maiorẽ sufficiens est soluere dubitationẽ, quæ nunc dicta ẽ. Et ostendit causam dicẽs, accidit. n. hunc modũ dicentibus, similiter idẽ ĩpossibile. Et exponit illud D. In maiore n. igne atq; minore eandẽ solidum ad vacuum rõnẽ habebit, sunt enim ambo eiusdem spẽi. Destruit hoc dicẽs, at maior ignis sursum celerius minore fertur, & rursum maius aurũ plumbũq; silr deorsum celerius feruntur minoribus, similiter aũt & cæterorum vnũquodq;, quæ grauitatem habent, semp n. maius celerius ferẽ minore. At inq̃t, hoc absurdũ, videlicet, ꝙ æque mouentur paruus ignis & magnus sursum accidere nõ oportebat si hoc pacto recte definitũ est graue leueq;, nã bona diffinitio soluit absurdũ, & non illud inducit quare non recte definitũ est leue, qđ sit illud in quo maior est ꝓportio vacui ad plenum, trahit enim hęc definitio absurdũ.

Auer. com ment. 19. Auer. aũt abbreuiat rõnem sic, dicentes vacuũ esse causam leuitatis coguntẽ dicere, aut leue esse illud, in quo est paucum de pleno, graue est illud in quo est multum de pleno. Aut illud leue, in quo est multũ de vacuo, & graue, in quo paucũ de vacuo, aut leue est, in quo vacui ad plenũ est maior ꝓportio, & graue in quo pleni ad vacuum est maior proportio. Si dicunt leue esse, in quo est paucũ de pleno, tunc terra parua eẽt leuior magno igne nã in ea est paucũ de pleno, qđ est absurdũ. Si dixerint

E leue esse, in quo est multũ de vacuo, tũc magna terra esset leuior igne paruo, nam in ea est multũ de vacuo, & multo plus ꝙ in paruo igne. Si dixerint leue esse, in quo vacui ad plenũ est maior ꝓportio, tunc velocitas magni ignis, & velocitas parui ignis essent æq̃les qđ est contra sensum, cũ ignis magnus velocius ferar̃ sursum igne paruo, cõsequentia vero patet, qa sunt eiusdẽ spẽi, & ita ꝓportio est eadẽ, ecce quõ Auer. has tres rõnes reduxit ad vnã hypotheticã diuisiuã, cuius sunt tria mẽbra, ꝙ p ordinẽ sunt cõsutata. Aĩaduersione dignum, primo ꝭm Aue. ꝙ aq̃ et terra sunt eiusdẽ gñis grauis simplr, sed differunt ꝭm magis & minus, & silr ignis & aer, qui sunt ex genere leuis simplr. Leue aũt simplr, & graue simplr nõ sunt eiusdẽ gñis Ex hoc infert Auer. esse impossibile vt pars alicuius eorũ. s. ignis sit grauior in cõparatiõe ad aliquã partẽ alterius. s. terræ, ver. g. qa impossibile inuenire est partẽ terræ leuiorẽ parte ignis, & grauiorẽ aliqua parte ipsius. s. terræ. Et ĩpossibile est inuenire partẽ ignis leuiorem parte ignis, & minoris leuitatis ꝙ alterius partis sit leuitas, & silr impossibile est inuenire aliquã quantitatẽ terræ grauiorẽ alia parte suiipsius, & leuiorem alia

F parte suiipsius. Addit ꝙ silr in mediis est aliquod grauius & leuius respectu extremorũ, vt aqua est leuior terra, licet vtraq; sit grauis & grauior aere, et aer nõ est de gñe grauis Rursus dicẽdũ est, ꝙ aer est grauior igne & leuior aqua, & nõ est ex gñe grauis. Ex his infert secũdo graue & leue in respectu dici duplr, aut in eodem elemento, sed ꝭm dr̃iam magnitudinis, vt maior terra est grauior minore. verbi causa, bipedalis est grauior pedali, et leuior tripedali. Aut in diuerso elẽto, & sic aqua est grauior aere, & leuior terra. Sed occurres contra hæc, dixit. n. ignẽ & aerẽ esse eiusdẽ generis leuis simpliciter, & terrã & aquã esse eiusdẽ generis grauis simpliciter. Addidit aũt hæc non differre, nisi ꝭm magis & minus. Huius occasione nõnulli tenent grauitatẽ terræ & aquę esse eiusdẽ spẽi & nõ differre, nisi ꝭm magis & minus, similiter leuitatẽ aeris & ignis. Sed reuera isti errant, quia motus istorũ differũt spẽ, vt patet ex dr̃ia terminorũ ad

G quos ergo naturæ differũt spẽ, & ita ignis & aer differũt spẽ leuitatis, & terra & aqua differunt specie grauitatis. Dubitatio.

Tũc ad dubitationẽ rñderem saluo meliori iudicio, ꝙ cũ Auer ait, ignẽ & aerẽ esse generis leuis simplr non intelligit, ita vt aer sit simpliciter leuis, & ad omnia, sed se tenere cũ genere leuiũ. Et cũ addit ea differre ꝭm magis & minus, itelligit ꝭm pfectius & ĩpfectius in genere, nõ aũt in specie, velut musca & homo in gñe aĩalis Quo vero ad verba attinet debes scire, ꝙ illa verba, nec eo ꝙ vacuũ rationem habet ad plena. Auerr. duplr exponit, vno mõ ꝙ Aris. hæc verba referat ad grauia & leuia in respectu Alio mõ ꝙ referat ipsa ad grauia & leuia simpliciter. q̃s expõnes reputo extra rẽ, cũ nihil faciãt ad verba Aris. & minus ad sensum, vt ex nr̃a expõne patuit. Scda solu. Prima sol.

Absurdum autem est, & si ob vacuum quidem sursum feratur, vacuum autem non. Expositio.

H Scdo principaliter obiicit Democrito & Leucippo, qa isti dixerũt graue ferri deorsum ob plenũ, leue vero sursum ob vacuũ, cõtra obiicit, qa absurdũ est dicere leue ferri sursum ob vacuũ, & vacuum ipsum nõ ferri, nec sursum, nec deorsum. Inquit. Absurdum aũt est, & si ob vacuum quidem sursum fertur, supple leue, vacuum autem non fertur, supple sursum, immo nec deorsum. Præterea At vero.

Prẽterea, si vacuum quidem sursum aptũ est ferri, plenũ vero deorsum, atq; ob hoc cæteris sunt cã lationis vtriusq;, nihil de cõpositis cõsiderare oportebat quã ob causam, hęc quidem corporum grauia, illa vero leuia sunt. Sed de his ipsis dicere, cur alterũ quidem leue, alterum vero grauitatem habet.

Tertio

Tertio principaliter obiicit sic, si vacuũ quidẽ sursum aptũ est ferri plenum uero deorsum, ita ut ꝑpter hoc cęteris corporibus sunt causa lationis utriusq̃, vacuũ qdẽ lationis quæ fit sursum plenũ uero lationis, quæ fit deorsum, hac rõne valet, quia vacuum aptum est sursum ferri plenum uero deorsum, tunc eos nihil de cõpositis ex uacuo & pleno cõsiderare opor ebat. quã ob cãm, hæc quidem grauia de numero corporũ sint. illa uero leuia. Sed de his ipsis uacuo & pleno oportet dicere, cur alterum quidẽ leue est, uidelicet vacuum, alterum uero graue est, uel grauitatem habeat. Est ergo uis rationis, si corpora cõposita ex uacuo & pleno sunt alia leuia, quia habeant plus de vacuo, quod aptum est ferri sursum, illa grauia, quia habent plus de pleno, quod est aptum ferri deorsum, frustra est qõ de cõpositis, cur eorum alterum est leue, & alterum graue, sed qõ debet eẽ de vacuo, cur ipsum est leue, & de pleno, cur ipsum est graue, qua qõne definita, mox patebit qõnis solutio de compositis, at nec Democ. nec Leucippus qõnem de ipso uacuo & pleno determinarunt, ideo insufficienter locuti sunt de grauibus & leuibus ipsis. Hæc est uis tertiæ rationis.

Vis rõnis.

Et insuper q̃ nã ẽ cã, vt plenũ vacuũq; nõ distent.

Insuper Etiam.

Quarto obiicit eisdem, quia si uacuum suapte natura aptum est sursum ferri, plenum autẽ deorsum, tunc in cõpõnem uenirenon possent, quia cum sint motuum contrariorum, mox distarent, uacuum quidem sursum se mouendo, plenum autẽ deorsum. Sed circa hæc sunt duæ dubõnes, prima est contra secundã rõnẽ, erat. n. prima rõ, ꝙ si aliquod corpus mouetur sursum ꝑp vacuũ, oporteret etiã vacuum sursum moueri suapte natura, cum contrarium uideatur, eo ꝙ nec sursum, nec deorsum aptum est ferri. Contra hanc rõnem: quia ẽm veritatem graue mouetur deorsum ob grauitatem, & leue sursum ob leuitatem & tamen nec grauitas, nec leuitas est apta per se moueri aliquo modo Rñdet Auer in cõmẽ. ꝙ non est simile de uacuo, et de leuitate, nã vacuũ est corpus trina dimensione affectum. Leuitas uero & grauitas non est corpus, sed forma substantialis, modo est regula. 7. & 8 phy. nihil moueri posse ab aliquo corpore motu locali quin illud corpus e quo mouetur, moueatur Põt tamen aliquod moueri a sua forma, quæ tñ non mouetur per se. Secunda dubõ est contra quartã rõnẽ, arguit. n si vacuum eẽt aptum ferri sursum, plenũ vero deorsum, tunc hæc non possent venire in cõpõnẽ, quia mox separentur. contra, quia a pari graue & leue non possent uenire ad misturã, quia mox disiungerenť.

Dubõ

Rñdet Aue. c. 17.

2. dubia.

Re pondent iuniores & sapide, non eẽ simile, ꝑpter duas cãs, prima est, quia elñta non sunt actu in misto, sed uel uirtute, uel remissa, & quasi ptãte. Secunda causa est, quia a forma misti determinãtur, atque in vnione seruantur, Hæ autẽ duæ causæ locum non habẽt in vacuo & pleno. Primo, quia vacuum & plenum non pñt, nisi actu esse in compositis. Secundo, quia nõ possunt a forã mista determinari, & ita iter hæc nulla ẽ silitudo.

Solutio.

Præterea rationi dissonum est, & vacuo locum facere, quasi ipsum locus quidam non sit.

Præterea Autem Locus Regio Locum Regionem

Quinto obiicit, quia tunc vacuum esset in loco uelut corpus compositum, cuius est pars. Hoc autem falsum est, qa uacuum est ẽm eos locus, & ita si esset locus, tunc loci esset locus, & ita ꝓcederetur in infinitum Inquit. Præterea rationi dissonum est, & vacuo locum facere quasi ipsum uacuum locus quidam non sit. Modo hoc est falsum, quia secundum eos uacuum locus est.

Preterea, si vacuum mouetur, esse quendam ipsius locum e quo, & ad quem mutatur necesse est.

Sexto obiicit eis. quia dixerunt moueri vacuum ẽm locum. At arguit, si uacuum mouetur ẽm locum, oportebit esse aliquem locum e quo mutatur, & aliquem, ad quem mutatur, quia omnis mot⁹ est de termino a quo

A in terminum ad quem, modo hoc est impossibile est. n. vacuum ut dicunt infinitum totum occupans.

Preterea q̃ nã est motus cã, non. n. vacuũ ipsum iã, non. n. solum ipsum, sed etiam solidum mouetur. Præterea ad hæc.

Septimo obiicit, ꝙ tunc non erit aliqua cã vna, & simplex oĩbus motibus cõis, nã talis cã non est uacuum ipsum solum, qua cuncta mouentur, quia etiã solidum mouetur, nec solidum tãtum, quia etiã uacuum moueť, quare nihil potest eẽ causa sola motus, q̃ sit oĩbus cõis motibus. Auer cõmento pñti facit has consequẽtias, Aue. c. 18. est principium motus, ergo debet habere qualitatẽ motiuam nãlẽ, si vacuum hẽt naturam ꝓpriã, siue qualitatẽ nãliter motiuã, tunc uacuum non esset uacuum. Hæ cõsequentiæ ualent, ꝑsupposita definitione vacui. Vacuũ enim est dimensio corporea ab oĩ qualitate motiua ac alteratiua absoluta, quo dato ualet prima consequentia, quia si vacuum est principium motus, uidelicet sursum, ex quo sua natura non limitatur magis sursum q̃ deorsum, oportet ipsum aliq̃ naturã includere, qua limitetur ad motum sursum. Et sic patet prima, qua cõcessa, seqtur secunda, quia si vacuum includit aliquã nãm siue qualitatẽ motiuam, uidelicet, grauitatem uel leuitatem, tunc vacuum non esset vacuum. ut patet ex eius definitione.

B

Circa hæc dubitabis, quia dictum est, vacuum eẽ principium, motus sursum, & plenum deorsum, & ideo quærebat Aristo. cãm, cur uacuum sursum & plenum deorsum mouet, & cum non possit assignari cã, iure visi sunt errare. Propterea dubitatur, quia a pari hæc ratio põt aptari contra Aristo. quærerẽ n quare grauitas mouet deorsum, & leuitas sursum Quod si dicas, quia leuitas ẽ leuitas, & grauitas est grauitas, a pari dicerem, ideo vacuum mouet sursum, quia est vacuum, & plenum deorsum, quia est plenum. Potest dici non esse simile, quia vacuum est dimensio ac quantitas absoluta nullã sibi limitans actionem, quantitas n. non est de principiis actiuis. At grauitas & leuitas sunt qualitates, quæ possunt eẽ de principiis actiuis saltem motiuis, & sic nulla potest assignari causa cur grauitas deorsum & leuitas sursum mouet, nisi quia sunt qualitates sic motiuæ. uacuum autem & plenum cum non sint qualitates motiuæ, habẽt qõnem, cur uacuũ sursum, & plenum deorsum mouet. Et sic patet solutio.

Dubitatio

Solutio.

C

Silr aũt euenit, et si qspiã aliter definit magnitudine, paruitateque faciẽs grauiora, leuioraque altera alteri, et alios quouis mõ assignãs, mõ cadẽ oĩbus materia assignetur, aut plures quidẽ, subcõtrariæ tñ solũ.

Fuerunt quidam qui cãm grauitatis et leuitatis assignarunt magnitudinem ac paruitatem materiæ, siue illa sit vna, siue sint plures, dixerunt n. graue eẽ, cuius materia est magna, siue sit vna, ut aer, uel aqua, uel ignis, uel horum medium, siue plures, ut quatuor elementa, leue autem, cuius materia est parua, etiam siue vna, siue plures Inquit. Silr autẽ euenit absurda dicere, & si qspiã aliter definit graue & leue, faciens grauiora leuioraque altera alteris magnitudine paruitateque materiæ, modo eadẽ oĩbus grauib⁹ ac leuibus mã assignetur, aut plures qdẽ, subcontrariæ tamen solum, nã si non sint contrariæ, nõ possent agẽdo, ac patiendo reduci ad vnum medium, quod sua magnitudine facit graue. Et sua paruitate facit leue, sumit autẽ hic subcontraria non, vt in dialeticis ꝓ his ꝓpõnibus, quæ sub ipsis contrariis continentur, sed ꝓ his contrariis. quæ sub inuicem agunt & patiuntur. Quare emergit alia põ, quæ vult graue eẽ, cuius materia est magna, & leue, cuius materia est parua, & hoc siue materia sit vna, vt aer, vel ignis, vel aqua, vel horum medium, siue mã sint plura, vt quatuor elñta, mõ sint contraria q̃ agẽdo ac patiẽdo reducãtur ad vnum, qđ sua magnitudine graue, sua paruitate leue facit, inqt Etiã huic põni accideť absurda dicere, vt postea enumerabit.

Expositio.

D

Quo uero ad uerba attinet, debes scire quod dixit { Aut plures quidem, sub contrariæ tñ solũ } pp eos q posuerũt vacuũ & plenũ materiã oĩum grauiũ & leuiũ. Isti.n.non faciunt graue & leue magnitudine & paruitate materiæ, qm̃ uacuũ & plenũ nõ sunt vna materia formaliter, nec reductiue, cũ non possint agẽdo patiẽdoue reduci ad vnũ. non n. sunt sub cõtrariæ, licet fortasse contrariæ, faciũt aũt graue multitudine pleni, leue uero multitudine vacui. At q ponunt plures materias subcontrarias, hoc est sibiinuicẽ agentes ac patientes, faciunt graue & leue magnitudine & paruitate materiæ, quia cũ illæ materiæ sint contrariæ possunt agendo patiendoue reduci ad vnã materiã, uel mediũ vnũ, quod sua magnitudine facit graue, & sua paruitate facit leue. Hic patet tres esse põnes, aut eorũ qui vnã fecerunt oĩum materiã, aut eorum, qui fecerunt plures, sub contrarias tñ, aut eorũ, qui fecerunt plures & contrarias, qui fecerunt vnã materiam, hi graue dñt esse, cuius mã est magna, leue uero, cuius materia est parua. Qui fecerunt plures sub contrarias, isti etiã magnitũdine materiæ graue, paruitate autẽ leue effecerunt, uerũ non nisi postq̃ illæ reductæ sunt ad vnũ mediũ. At qui oĩno cõtrarias materias dixerũt, aliter graue & leue definierunt. Differunt.n. graue eẽ, cuius plenũ est maius, leue uero, cuius uacuũ est plus.

Aliquid Hoc To' Accidit Verbũ ad ditum.

Nã si vna qdẽ sit, non erit aliquid simpliciter grave & leue, vt his accidit, qui ex triangulis constituũt.

Obiicit autẽ his opionibus per ordinẽ, & primo põni, q̃ dicit materiã vnã facere graue, & leue magnitudine & paruitate sua, nam si ita est, nihil erit simplr graue, sed solũ respectu illius cuius mã est magna, nihil erit simplr leue, nisi respectu illius, cuius materia est parua, & sic nihil graue, nihilq; leue erit simplr, ut his etiã accidit platonicis, qui ex triãgulis elementa ipsa grauia, leuiaque constituunt, ut fuit abunde superius deductum.

Si aũt cõtrariæ sint, vt hi qui vacuũ plenũq; dñt, nõ erũt aliquã ob cãm simpliciter grauiũ et leuiũ intermedia grauiora, leuioraq; iuicẽ atq; his, q̃ simplr sũt.

Secundo obiicit his, qui fecerunt materias contrarias, vt vacuũ & plenũ, quia (ut dictum est) isti non possunt assignare cãm, quare intermedia elementa, q̃ sunt aer & aqua sunt grauiora, leuioraque inuicẽ, ut aer leuior aq̃, & aqua grauior aere. Nec possunt assignare cãm, quare hæc intermedia sint leuiora & grauiora his, q̃ sunt simpliciter grauia & leuia, nõ.n. possunt assignare cãm, cur aer & aqua sunt grauiora igne, & leuiora terra, ut dictũ est superius. Deductum est.n. superius ad hãc opionem sequi magnã terrã esse leuiorẽ parua aqua, qa in ea est plus de uacuo, & magnũ aerẽ eẽ leuiorẽ igne eadẽ rõne.

Assimilatur Conuenit Videtur Dixit Aliquod Suppletũ uerbum. Secũdum uerbũ suppletum. Potest Contingit

Magnitudine autem paruitateque definire, figmẽto quidem assimilatur magis q̃ aliquod priorum, sed quia differentiam secundum vnumquodque quatuor elementorũ facere põt, securius ad anteriores dubitationes se habet.

Refellit opionẽ eorum, qui subcontrarias effecerunt materias, isti n. dixerunt materias esse quatuor elemẽta, quæ reducta actione passioneque vna erant oĩum grauium leuiumque mã, q̃ postea magnitudine graue, paruitate leue faciebat, obiicit aũt hic, quia sic definir graue, atque leue assimilatur magis figmento, q̃ assimilet aliq̃ priorum, quæ ab antiquis dicebantur. Addit tñ, quia saluat differẽtias elñtorũ quatuor, ignis uidelicet, et aq̃, & aeris, & terræ, sic opinari securius se habet ad anteriores dubõnes. Inquit, magnitudine autem paruitateque definire, ut definiunt, qui materias sub contrarias ponũt figmẽto quidẽ assimilatur magis, q̃ assimiletur aliquod eorum, q̃ dicta sunt a prioribus, assimilatur quidẽ figmẽto, quia reuera non possunt quatuor elementa adeo reduci, ut subeant rationẽ vnius materiæ, q̃ postea possit magnitudine & paruitate facere graue & leue, & sic videtur colorata positio, nullum hñs fundamẽtũ. Addit in quo hæc positio est p̃ferenda. & inquit. Sed quia sic definire põt facere differentiã ſm vnũquodque quatuor elñtorum (nã tenet quatuor elemẽta esse formaliter diuersa, vnum tamen reductiue) ideo sup. sic definire securius se habere ad anteriores dubitationes, quæ sunt motæ in principio de graui & leui.

Ei vero qui vnã facit naturã eorũ, quæ magnitudine differunt, idẽ accidere quod his accidit, qui vnã faciunt materiam necesse est, & neque leue quicq̃ simpliciter esse, neque ferri sursum, sed aut derelinqui, aut extrudi, et multa parua paucis magnis grauiora esse. Quod si hoc erit accidet magnum aerem, magnumque ignem aqua terraque parua grauiorem esse, quod quidem est impossibile. Ea igitur, quæ ab aliis dicta sunt, hæc sunt, & hoc modo.

Redit nunc ad opinionẽ Plat. qui vnã facit nãm omnium eorũ, quæ magnitudine differunt, q̃ nã est triãgulorum et superficierum. Hac, n. constare oĩa magna & parua scilicet grauia et leuia autumat. Obiicit enim primo huic opinioni generatim per hoc, quia accidunt illi oĩa absurda, q̃ accidunt his tribus põnibus, quas nunc exposuimus, et inquit. Ei uero, qui vnã facit naturã eorum grauium et leuium, quæ magnitudine differũt, idẽ absurdum accidere, quod his accidit, qui vnã faciunt materiam, uel formaliter, uel reductiue necesse esse. Et quia gñatim dixit eadem absurda Platoni accidere, q̃ accidũt aliis, ideo speciatim illa exponit per ordinẽ. Primũ, q nihil sit simplr leue, et nihil simpliciter graue: hoc fuit deductum: quia simpliciter leue et simpliciter graue differunt specie: at in eadẽ natura triãgulorũ non põt assignari differentia specifica: ut patet: inquit: et neque leue qcq̃ simplr esse: et sup. neque graue. Secundum absurdum est: nihil ferri simplr sursum vel simplr deorsum: sed aut derelinqui: aut extrudi Tenet hæc consequentia, qa nihil est simplr graue et nihil est simpliciter leue: ideo nihil potest simplr sursum ferri: & nihil simpliciter deorsum: quo dato oĩa mouebunt. aut derelicta: aut extrusa: qũo violenter mota mouentur: proiecta.n. mouentur deficiẽdo: quia procul a motore deficiunt in motu et mouent extrusa: quia expulsa: quo fit: ut uerbum { aut } teneat expositiue, inquit, neque ferri sursum simplr, neq; deorsum, sed aut derelinqui, aut pro.i. extrudi, atque expelli. Auer. tñ per derelicta intelligit ea quæ mouentur cõstrictione facta ab inferiore, ut apparet in bõbardis, et per extrusa intelligit pulsa a superiori, ut p̃iecta tonitrua, et eiusmodi. Tertium absurdum est, q põne Pla. data tũc multa parua essent grauiora paucis magnis, nã ex pluribus paruis reddi põt vna magnitudo adeo excellens, ut exuperabit pauca magna, uelut centum argentei exuperãt. vi. ducatos, et ita illa plura parua erũt grauiora paucis magnis, quare graue non erit ob magnitudinẽ naturæ, nec leue ob paruitatem, quo dato tunc magnus aer, et magnus ignis erit grauior parua aqua et parua terra, inquit. Et multa parua paucis magnis sequit grauiora esse. Quod si hoc erit ut dicit, accidet magnum aerẽ magnumq; ignẽ, aqua terraque parua grauiorem eẽ, cum multa pauca habeant, quæ excellunt pauca magna, qd quidẽ (ut ait) est impoe, demum epilogat, et inquit. Ea igitur quæ ab aliis dicta sunt, hæc sunt, et hoc mõ dicta ac confutata. Auer. autẽ reducit põnes ad normã, qa de elñtis non eadem rõne veteres dixerũt. Nã alii dixerũt quodlibet eorum esse simplex, et nõ cõpositũ addẽtes illa eẽ elñta cæterorũ, ut Empe. et eius sectatores. Alii dixerũt mediorũ eorũ eẽ tale, cæteraq; ex illo cõstare. Verũ qd illud sit. nõ eodẽ mõ sentiũt. nã alii alterũ mediorũ faciunt.

Expositio. Auer. c. 2

faciunt aerem videlicet, vel aquã, Alii alterũ extremorũ ignẽ, vel terrã, Alii quintũ corpus densius igne, crassius vero aqua. Sunt & alii, qui elnta quatuor nõ simplicia, sed composita faciunt, verũ Platonici ex supsticiebus, & triãgulis, Democritici ex atomis, Alii ex pleno & vacuo vt Democritici & Leucippici. Ex his emerserunt opiniones de graui & leui, nã qui posuerunt vnã oĩum grauiũ & leuiũ materiã, graue & leue definiunt magnitudine & paruitate illius, q̃ vero plures materias sub cõtrarias, cũ illæ reducanť ad vnã actiõe passiõne q̃, magnitudine & paruitate ẽt graue leueq́ꝫ definiunt, q̃ plures cõtrarias, vt vacuũ & plenũ, ꝓportione vacui ad plenũ illa definiũt. At qui principia vnius nãæ elntorũ dixerũt superficies videlicet, & triangulos ẽt magno & paruo definiunt ipsum graue & leue. Secundo aĩaduertit. Auer. antiquos p magnũ & paruũ ĩtellexisse rarũ & dẽsum. Propterea hæc põ, l cet videať figmẽto similis, qm̃ rarum nõ est cã leuitatis nec dẽsum cã grauitatis, tñ quia sensu videmus rariora esse leuiora, & densiora esse grauiora, hac ratione existimať ab antiquis densum esse causam grauitatis, & rarũ esse causam leuitatis, maxime cũ cernamus ignẽ esse rarissimum, & leuissimũ, terrã dẽsissimã & grauissimã.

Tertio Auer. in fi. cõmẽ. obiicit huic põni, quia ea data tunc graue & leue apud eos erunt non simplr̃, sed relatiua, q̃a solũ talia in respectu. Quarto aĩaduerte, ꝙ põ antiquorũ põt reduci ad bonũ sensum, nam rarũ & dẽsum possunt accipi, aut virtualiter, & sic rarũ est forma substãtialis leuiũ, & dẽsum est forma substãtialis grauiũ & graue & leue sunt accidentia, quæ cõsequunť rarũ & dẽsum, quæ sunt subiæ, elntorum: alio mõ possunt accipi formaliter, & sic sunt qualitates seq̃ẽtes calidũ & frigidũ. Tunc dicerẽ, ꝙ si antiqui p rarũ intelligunt formã leuiũ substantialẽ, recte dicunt ipsum esse cãm leuitatis, quæ est accidens consequẽs formã substantialẽ elntorũ leuiũ, similiter si p densum ĩtelligũt formã substantialẽ grauiũ, ẽt recte dicunt ipsum esse cãm grauitatis, cũ grauitas sequať formã elntorum grauiũ. At si p densum & rarũ intelligant qualitates sequentes calidũ & frigidum, recte eos Arist. reprehendit. Auer. tñ dicit eos non recte dixisse quouis mõ locuti sunt, qm̃ rarũ & dẽsum nõ possunt sumi ꝓ substantia, cũ sint simplr̃ qualitates, licet recte graue & leue poni possint sub accidente. Ego vero dico hoc argumentũ Auer. nullũ esse, nã licet rarũ & dẽsum ꝓ qualitate sumpta nõ possint accipi ꝓ substantia, tñ rarũ & densum æquiuoce dicunť de substantia, & de qualitate, & ita possunt haberť duo significata, q̃ antiqui cõcesserunt ob penuriã nominũ formarũ substantialiũ.

Rarũ, ac dẽsum dupl'r.

Defẽsio antiquorum.

Impugnatio Auer.

Nos autem definiẽtes dicimus id primũ, de quo maxime quidã dubitant, cur alia corporum sursum, alia deorsum semper, alia sursum deorsumq́ꝫ secundũ naturã ferũtur, deinde de graui leuiq́ꝫ atq́ꝫ affectibus his qui circa ipsa accidunt quam ob causam singula fiant.

Expõ. Hactenus de graui & leui ſm opiõnẽ aliorum, at nũc de his ſm põnem ꝓpriã dicere ꝓponit. verum anteq́ꝫ de his exequať ſm propriã ĩtentionẽ, præmittit quæ agere vult, quorũ primũ est, cur corporũ physicorũ hæc quidẽ ſm nãm semp sursum, illa vero semp deorsum, alia aũt & sursum & deorsum in respectu feranť. Secundum aũt quod ꝓponit, est de graui & leui quo ad eorũ definitiones, & quo ad accidentia, quæ illis accidũt quã ob cãm singula fiant. Primũ ꝓponit dicere, q̃a de eo q̃dã maxime dubitant, inquit, nos aũt definiẽtes dicimus id primũ, de quo maxime quidã dubitant, cur alia corporũ. s. naturaliũ sursum, alia deorsum semp, alia sursum deorsumq́ꝫ ſm nãm feruntť hoc est primũ, & causa illi'.

Deinde addit scdm, & iquit. Deinde de graui leuiq́ꝫ, supple quo ad eorũ definitiones, atq́ꝫ affectibus his qui circa ipsa grauia leuiaq́ꝫ accidunt ꝙ ob causam singula fiant, secũdo loco dicemus, hoc est scdm in ordine, hinc patet ordo, nã primo de motibus ac operationibus grauiũ & leuiũ secũdo de ipsis grauibus & leuibus definitiue, tertio de accidentibus eorũ agendum est causa autẽ ordinis est, nã ab operationibus arguitur essentia ac definitio, a definitionibus emergunt accidentia propria.

A

Vnde Auer. dicit, ꝙ ordo ꝓcedẽdi est ab operationibus ad causas eorũ, & definitio rei est cã rei secũdo Poster. ideo habebiť definitio grauis & leuis, & qm̃ accidẽtia ꝓpria cõsequunť subiectũ rõne principiorũ definitiuorũ, inde accidẽtia habebunť, ergo ordo est a motibus ad essentiã, & ab essentia ad accidentia, hæc ex Auer.

Auer. commen. 21.

De eo quidem igitur quod est vnũquodq́ꝫ ferri suũ in locũ, similiter existimandũ est, quemadmodum & de cæteris generationibus, atq́ꝫ mutationibus. Nam cum tres sint motus, alius quidem secundũ magnitudinem, alius autem secundũ speciem, alius vero secundũ locum, in horũ vnoquoq́ꝫ mutationẽ videmus fieri e cõtrariis atq́ꝫ in media, & non in quoduis e quouis mutationem esse. Similiter autem neq́ꝫ motiuum cuiusuis quoduis. Sed vt alterabile atq́ꝫ augmentabile alterũ est, sic & alteratiuum & augmentatiuum. Igitur eodem modo dicendũ est, & secundũ locũ motiuũ & mobile, non quoduis esse cuiusuis. Igitur in superiorem locũ atq́ꝫ inferiorẽ, motiuũ quidem est, id quod grauitatis atq́ꝫ leuitatis est affectiuum, mobile autem id quod potentia graue est, atq́ꝫ leue, ferri vnumquodq́ꝫ in ipsius speciem est ferri.

B

Cuiusuis. s. mobilis. Igitur. Itaq́ꝫ. Dicendũ. Existimandum. Si, verbum pmissũ.

Expõ. Propositis his, quæ ptractaturus erat, nunc exequiť, & declarat primo quid sit vnũquodq́ꝫ mobile ferri suũ in propriũ locum, & vult vnumquodq́ꝫ mobile ferri in suum locum, nihil aliud esse q̃ in eius speciem ferri. Ad huius autem probationem accipit, ita esse in motu locali velut in cæteris motibus est, nã (vt ait) tres motus sunt, alius dicitur auctio in magnitudine, siue quanto, alius alteratio in specie, siue qualitate, alius deniq́ꝫ diciť motus in loco, modo in cæteris motibus videmus vnamquãq́ꝫ mutationẽ fieri e contrariis in cõtraria atq́ꝫ in media, & nõ in quouis terminũ e quouis termino mutationẽ eẽ videmus, silr̃ neq́ꝫ videmus in cæteris mutationibus quoduis motiuũ esse cuiusuis mobilis. Sed vt alterabile atq́ꝫ augmentabile alterũ est, sic & alteratiuũ & augmẽtatiuũ alterũ, & est alterius atq́ꝫ alterius. Cõcludiť igiť similitudo, videlicet ſm locũ motiuũ nõ esse cuiusuis mobilis, neq́ꝫ quoduis mobile esse cuiusuis motiui. Ex hac similitudine cõcludiť q̃d sit vnũquodq́ꝫ ferri in suũ locũ, sed q̃a hoc sciri nõ pot, nisi prius sciamus q̃d sit motiuũ ĩ locũ sursum atq́ꝫ deorsum intelligamus, iõ prius dicamus id esse sursum motiuũ q̃d est grauitatis effectiuũ, id vero deorsum, q̃d est leuitatis generatiuũ, & p idẽ i. mobile sursum q̃d ẽ potẽtia leue, id vero deorsum q̃d est potẽtia graue. ergo vnũquodq́ꝫ ferri suũ in locũ erit ferri in suã ꝓpriã spẽm siue formã. Id n. quod sursum ferť, ad leuitatẽ moueť q̃ est sua forma vel sua spẽs, vel sua qualitas, id ẽt quod ferť deorsum, in suã grauitatẽ fertur, quę est eius forma, vel eius spẽs, vel eius qualitas, & sic patet q̃d sit vnũquodq́ꝫ ferri in suũ locũ. Inquit. De eo quidẽ igiť quod est vnũquodq́ꝫ ferri suũ in locũ, silr̃ existimandũ est, queẽadmodũ & de cæteris generationibus atque mutationibus, hoc est id q̃d ꝓponit & modus declarationis, quo illud declarare intẽdit. Nã ꝓponit declarare quid sit vnũquodq́ꝫ ferri suũ in locũ, modus vero, quo hoc declarabiť, erit p silẽ in cæteris motibus. Oẽs. n. motus sunt eiusdẽ generis remoti saltẽ. In cæteris aũt motibus declarat quid sit moueri, & q̃a tria requirũtur ad ip

C

D

sum moueri.s.agens quod dicitur motiuū, terminus ad quē, qui dicitur in auctione quantitas, in alteratione qualitas in motu locali locus: & mobile ipsum, ideo hęc tria declarat in cæteris motibus, proponit tñ. primo tres esse motus & inquit, nam cum tres sint motus, alius, quidē ꝭm magnitudinē, qui dr̃ auctio vel diminutio, alius ꝭm spēm, siue formā, siue qualitatem, qui dr̃ alteratio, alius deniq; ꝭm locum, qui & latio appellatur, hac diuisione proposita declarat p ordinem illa tria.s. agens, terminus, & mobile, & inquit in horū vnoquoq; mutationem videmus fieri e contrariis in contraria atq; in media & non e quouis contrario in quoduis contrarium, vel mediū videmus mutationē esse, & sic patet quod sit terminus in cæteris motibus, est.n. contrarium, vel mediū, & non quoduis, sed determinatum Deinde volens declarare in cæteris motibus agēs, & ipsum mobile, inq̃t. Sed vt alterabile atq; augmentabile alterū est, sic & augmentatiuū, & alteratiuum alterū est.s. alterius augmentabilis atque alterabilis. Ex his patet, quid sit mobile in cæteris motibus, & quid sit motiuum. Est n. mobile id q̃d est in potentia ad terminū motus, vt alterabile ad qualitatem, & augmentabile ad quantitatē Motiuū vero est inductiuū termini motus, vt augmentatiuū, q̃d est inductiuū quātitatis, & alteratiuum q̃d est inductiuum qualitatis, & sic in cæteris motibus patet q̃d sint illa tria, & ēt quid sit moueri ꝭm cæteras mutationes. Ex his cōcludit eodē mō esse existimandū in motu locali, & inquit. Igr̃ eodē mō dicendū est, aut existimandū, & ꝭm lo ū motiuum & mobile non quoduis esse cuiusuis, q̃bus in verbis indicat illa tria eē in motu locali, videlicet mobile motiuū, et terminum motus. est.n. mobile id quod ī potentia est ad terminū motus localis, motiuū autē, q̃d est inductiuum talis termini, terminus autē essentialis est forma, vt in graui grauitas, & in leui leuitas, accidētalis vero est locus, qui sequir̃ mediante forma. Ex his cōcludit quid sit ferri vnumquodq; in suū locum, sed quia cōcludi nō pōt hoc, nisi sciamus quid sit motiuū & mobile in motu locali, iō inquit. Igr̃ in superiorē locū atq; inferiorē, motiuū quidē est id, q̃d grauitatis atq; leuitatis est effectiuū, quare primum est factiuum, & hoc nihil aliud ē q; grauitatis vel leuitatis effectiuum. Deinde exponit q̃d sit mobile in hoc motu, & inquit. Mobile autē id quodq; potentia est graue atq; leue Et tu intelligas de mobili q̃d mouet̃ de potentia essentiali. Deinde exponit quid sit vnumquodq; ferri in suum locū, Et inquit, ferri vnūquodq;, sup. in suum locum erit in ipsius speciē siue formā ferri, & sic forma mobilis est terminus motus localis. Et tu intelligas, vt dicemus de termino qui est de potētia essentiali, quia terminus de potentia accidentali est locus. Hęc in cōm. magis declarabuntur. Insup ēt patet mouens grauia & leuia esse id q̃d grauitatis ac leuitatis est factiuum, tale autē est gñans, ideo mouēs grauia, uel leuia gñans esse vr̃, q̃d quidam intelligunt de potētia essentiali, nā mouens de potentia accñtali est forma grauis vel leuis, sed (vt diximus) hęc magis intelligent̃ in com.

Auer. com. in 22. Auer. vero hunc locum aliter itelligit, vult.n. Aristo. assignasse cām, quare quædā corporum sursum, quædā deorsum mouent̃, & p cām finalem cām exponit, & sic ꝭm Auer. Arist soluit hanc q̄onem, videlicet, quam ob causam.s. finalem grauia deorsum & leuia sursum mouent̃. Distinguit autē Auer de fine, q; duplex sit finis, alter quidē gñationis vt forma, alter rei generatæ, vt operatio q̄ ab illa ,pficiscir̃. Adhuc finis rei generatæ, alter est operatio, quæ dr̃ quo, alter gratia cuius, vt opus, vt primo Ethi. accipir̃, hinc soluitur ,pblema videlicet, quā ob cām graue deorsum, & leue sursum fertur, dico quā ob cām.s. finalē. Et rō est, quia loca illa fines sunt cuius gratia quia sunt, vt ꝯseruentur, nā vltimum corporis quod est locus vniuscuiusque eorum est conueniens & simile ei, quod ad ipsum fertur, vt superficies cœli est similis supficiei ignis, & superficies ignis concaua est similis supficiei aeris conuexæ, & superficies aeris concaua est similis su-

Finis duplex. lege 2. de Aia, text. 34.

E perficiei aquæ, & superficies aquæ concaua est similis su pficiei terræ cōuexæ. Et per simile Auer. intelligit in virtute, q̄a superficies corporis cōtinentis virtualiter assimilatur supficiei corporis contenti. Vel simile intelligit in altera qualitate, nam concaua supficies ignis in caliditate est similis supficiei aeris cōuexæ, est. n aer calidus. Vlterius Auer soluit q̄onē quandā, quæ posset fieri contra Arist. ait. n Aristo. tres esse motus s. in quanto auctionē in quali alterationē & in loco lationē: contra quis obiiceret, q̄a idē numero, & spē, & gñe, quod his tribus motibus mouet̃. s. animal. Animal n mouetur localiter, alteratur, & crescit igr̃ isti motus non differunt gñe, vnde dicit, & simul videmus q; oē transmutabile nō trāsmutatur quacunq; transmutatione, sed oīs transmutatio habet transmutabile, & transmutans ,pprium, ver g. quia queadmodū alteratio differt ab augmento, sic alterabile ab augmentabili, & alterans ab augmentante. Et ita solutio est concedendo id q̃d mouetur illis tribus motibus subiecto esse idē, rōne vero subiiciendi alterū atq; alterū.

F Tertio Auer. in cōmen componit rōnem Arist qua ,pbat elnta moueri e contrario in cōtrariū, quod est eorū perfectio ac finis verū hęc cōpositio potest fieri p inductionem, & p iudicium vniuersale, hoc est per syll̄m, si per syllogismū, tunc componitur sic, omnis motus est de contrario terminato in cōtrarium terminatum quod est perfectio & finis eius quod mouet̃: latio siue motus localis est motus: ergo motus localis est de cōtrario terminato in cōtrariū terminatū, quod est finis & perfectio eius, quod mouetur. Potest etiam hæc eadē conclusio ,pbari inductiue, vel per simile in aliis motibus, nam videmus alterationē esse de contrario terminato in cōtrariū terminatū, quod est pfectio, et finis eius q̃d alteratur.

Videmus etiā auctionē esse eodē mō, & videmus generationē silr̃ fieri, ergo oīs motus fit de contrario in cōtrariū terminatum, quod est pfectio, ac finis eius quod mouetur, & ita motus localis silr̃. Sed diceres, q̄uo ratio eius erit syll̄s, & q̄uo potest esse inductio. Auer innuit solutionem, erit n syllogismus, si illa propositio, quæ

G cōcluditur, videlicet, q; motus localis est de cōtrario terminato in ꝯ̄rium terminatū quod est finis eius q̃d mouetur, sit simpl̃r ignota, & q̄ō siue quæsitum, nam quæsita non probantur, nisi syll̄o & demonstratiuo, sunt. n q̄sita æqualia numero his q̄ scimus, scimus aūt non nisi p demōstrationē, at si illa ,ppō quæ probatur, sit nota aliquo mō, & ignota alio mō, vt sunt suppōnes, q̄ p̄cepto ribus sunt notæ, discipulis ignotæ, tunc syll̄s erit ociosus & sic ,pbatio erit, aut inductio aut exēplū sumptum ab aliis motibus, aut locus a simili, aut aliq̃d tale. Sed occurres, q̄a manifesta nō ,pbatur, ergo si prædicta ,ppō est manifesta, nulla eget ,pbatione. Respōdet Auer. duplicē esse latentiā, alterā, quæ tolli non pōt, nisi vi syllogistica, qua latētia latent ,ppōnes q̄ in principio sunt veræ q̄ōnes. Altera latentia est quæ tolli potest modica inuitione, vt exēplo, vel inductione, vel loco a cōtrario, vel aliquo id genus, & hac latentia Auerr. vult latere eā ,ppōnem, qua dicit Arist. elnta non moueri, nisi ad loca vt ī fines Hinc Auer. ait, antiquos nō quæsiuisse de alte-

H ratione qualitatum sensibiliū, vt sunt colores visibiles, q̄m tales alterationes eē de cōtrario in cōtrariū, q̃d est finis alterabilis nemo est qui dubitat Quæsiuerunt aūt in motu elntorū, q̄a in illis nō ita aperte patet Hæc Auer. circa expōnē primæ partis, q̄ expō re vera græcis verbis non conuenit, non. n. quærit de causa finali Arist. in suis verbis, vt in nostris translationibus euidenter patet.

Obiectio.

Responsio.

Quarto Auer. defendit Arist a quadā reprehensione Themistii. Nā Arist. ,pblema antiquū, q̃d erat quam ob cām mouentur elemēta soluit p cām. s. finalē. Modo (vt Them. inq̃t) hoc ,pblema est occultū, ergo non vr̃ solui per vnam cām tm̄. Secundo qui alicuius quæstionis reddit cām finalem tantū, nullā causam videtur reddere supp. ignotam, velut q̄qi reddit causam cur, homo vadit ad sanitatem, & respondet, quia est aptus sanari, &

sanitas

sanitas est eius perfectio siue finis, & est ens sanabile, sic enim assignans nullam causam.s.difficilem assignat, nisi explicet, quæ natura sit illa, qua est aptus sanari, & addat cæteras causas agentes, & sic Themi. dupl'r uidetur Aris.reprehendere. Primo, quia non assignauit cām difficilem, sed solum finalem, quæ oībus constat. Oibus.n. patet elementa moueri ad loca, quia illic conseruantur.

Secundo, quia prætermittit cæteras causas agentes & nō explicat q̄ natura sit illa, qua sunt apta moueri. Rn̄det Auer. ꝙ secus est in mistis, & secus in simplicibus. In mistis.n. sanitas hēt cās, ut effectrices, & formalē, & materialem, & finalem. At in simplicibus motus non habet nisi vnā cām q̄ est natura mobilis, & si Auer. intelligit motum non habere, nisi vnā cām finalē, & nullū aliam non recte dicit, sed puto eū intelligere ꝙ motus in simplicibus non hēt nisi vnā cām ſm subiectū, quia in simplicibus forma, & finis, & agens, & materia sunt idē subiecto, & differunt rōne, nā forma mobilis in simplicibus est forma, & est materia, & est agens, & est finis aliquo modo. Sanitas uero in mistis non habet vnā cām ſm rē, sed diuersas ſm rem, quia effectrix cā sanitatis est cibus & potus, materia est animal, & forma est aīa, & materia sunt humores, q.s.re differunt. Quinto Auer. enititur inuestigare motorem in elementis. Et ideo primo ponit drīam inter elnta, & alia mista, & vult ꝙ mobile in elementis est materia alterationis, ut in motu sursum mobile est leue, ut lignum, qđ est materia alterationis ignis quæ in ignem conuertitur. Lignū n. est in potentia ad formā ignis, & in potentia ad illius motus. In aīalibus autē mobile est corpus in actu, īmo mistū quod habet formā propriā pter animā, quę mouet. Hāc drīam probat Auer. per cōem modū dicendi, nā cōiter dr animalia pfecta moueri de potentia essentiali de loco ad locū. In elntis aūt dr mā esse in potentia essentiali ad motum sursum, ex qua elementū ipsum gñat, quatenus est in potētia ad formā, quā consequitur motus sursum. Sexto Auer. ex hoc concludit illud esse in potentia essentiali, qđ est in potentia ad formā. verbi cā, quia lignū est in potētia ad formā ignis, ideo lignū est in potentia essentiali ad motum sursum. Hoc excerptū ꝓbat Auer. quia ita motus sequitur formā elnti, ut illā sequuntur cætera accidētia propria, ergo ut accidentia ꝓpria dantur mediante forma, sic dans motum dat formā, qua mediante datur motus, & p cōsequens, ut ignis generatur successiue ex oleo, ita (ut inquit Alpharabius) mouetur successiue. Nā cū fuerit eius generatio cōpleta, ignis erit in eius loco, quare mobile quod est in potentia essentiali distincta ab actu, est materia ut stat sub forma contraria, uel ē ipsum contrarium, qđ dr mā alterationis. Sed cōtra hoc emergit dubō, nā uidemus elntū eē in actu pfectū, et nō moueri, & per consequens, tūc erit in potentia essentiali ad motum. Rn̄det Auer. ea q̄ diximus, uera eē remoto impedimento, cū.n. aliquid ꝓhibet, tunc graue uel leue erit in potentia accidentali ad motū, quia uero h potentia accidit ob impediens, ideo motus eius est p accñs de potentia accidentali. Sic igitur patet elntū perfectū moueri se per accidens remoto impedimento ꝓ quāto de potentia accidentali mouetur. Aliter ēt dici pōt elntū mouere se per se accidens, ut Auer inquit, qa mouet se mouendo mediū in quo est, uelut nauta mouet se per accñs ꝓ quāto mouet nauim, ad cuius motū ipē mouetur, huius rei cām assignat Auer. quia in elemētis mouēs & mobile sunt re idem, & differunt rōne, nā forma mouet, & ipsa mouetur, mouet quidē vt forma, & mouetur ut in materia, non sic in aīalibus, ubi mouens & motū differunt re. Quia mouens est aīa, motū uero est corpus in actu p formā mistionis, huius drīæ cā est (ut ait Auer.) quia elntū cōponitur ex prima mā, & prima forma, ꝓpterea eget medio extrinseco, quo resistat ne graue subito moueatur. At aīal cōponitur ex aīa & corpe actu, qua ratione aīal diuiditur in motorē in actu & motū in actu, & non sic elntū ullū. Sed obiicies contra h, qa agēs & patiens sunt relatiua, quæ inuicē referūtur realiter, ergo in motu elementi non est idē agens motū, & patiens motū. Rn̄det, agēs & patiens esse dupl'r relatiua. Vno mō p se, & sic distinguunt̄ pōne, & realiter. Alio mō p accñs, & sic non distinguunt̄ p se realiter, & hoc pacto mouens & motum, siue agens, & patiēs se hn̄t in elntis, qm̄ elntū non mouet se per se, sed p accñs, ut dictū est. Hinc Auer. reprehēdit Auēpa. q̄ uoluit elnta moueri in vacuo, & velocius, putauit.n. elnta moueri velut aīalia, & illa hr̄e resistentiā intrinsecā. Cōtra obiicit Auer. qm̄ in uacuo nulla est resistentia, nec extrinseca, cū illic nullū sit mediū, nec intrinseca, qa in elnto nihil est pter formā & materiā, mō mā nulli resistit, cū sit in potētia ad oīa, nec forma resistit sibi. Nihil.n. sibiipsi resistit, quare cū in uacuo nulla sit resistētia, seqtur in illo elntū subito moueri. Secus in animalibus, ubi est intrinseca resistētia, & ita Auer. vellevr̄ mista in vacuo moueri posse, qa hn̄t intrinsecā resistētiā, elnta vero non, qa carent in uacuo oī resistētia, de quo satis 4 phy. Sed cōtra h obiicit Auer. qa vīr contra ꝓpōnē primā 7 phy. q̄ vult motorē eē aliū a remota, dr̄.n oē quod mouet̄ ab alio moueri. Rn̄det Auer Aris. p illā ꝓpōnē, nihil aliud voluisse, nisi motorē, & rē motā distingui rōne, & non subiecto, ut cōtradiceret Pla. qui uoluit idē re & rōne esse mouens & motū, ut Deū eē seipsum mouens, & animū eē seipsum mouens, ubi nulla pōt assignari distinctio rōnis fundamentalis, uelut in elntis forma est mouens, ut forma, & mouetur, ut in materia. Sed circa h quęrunt̄ q̄dā, primum est, cū graue & leue tribus modis ad motū se hēt, vel in potentia materiæ, quo pacto leue est in potentia ad motū deorsum. Vel in potentia formæ, ut graue in actu cū detinetur. Vel in potentia cōiūcta actui, ut cū actu mouetur, quæritur in quo differunt hæ potentiæ, & quo pacto sibi rn̄dent. Dicendū ꝙ potentia, qua elntū moueri pōt, est tribus modis. Prima est essentialis, & h ſm rem est ipsa materia elnti contrarii, q̄ ideo dr̄ essentialis, quia est ad essentiā.s.formæ, & qa hēt rōne per se potentiæ, & nullo mō actus, hac potentia graue poſe est sursum moueri, qm̄ hēt materiam qua poſe est conuerti in ignē, & ad accidentia, q̄ consequuntur formā ignis. Secunda est potentia accidentalis, qua uidelicet, graue detentū sursum pōt deorsum ferri, & hæc est forma grauis ſm rem. Hæc āt est duplex, qa quatenus est forma, ut forma est, dr̄ potentia actiua, quatenus est forma, ut forma est in materia, dicitur passiua, hæc dicitur accidentalis rōne subiecti, qm̄ accidit formæ, cui inest, cū forma, ut forma non sit in potentia passiua, sed q̄tenus sursum detinetur quod est ipsi graui uiolentū, & accidentale. Tertia est potentia actui motionis coniuncta, qua potētia sumitur poſe sequens ad esse, & necessariū esse, nā si graue mouetur, poſe est graue moueri. Ex his dico ipsum graue de potentia essentiali moueri a generante. De potentia uero accidentali moueri a forma, siue illa sit cōiuncta actui, siue pcedens actū. Secūda dubō est, cū in oī motu actu, reqratur actu mobile, cū motus sit actus motiui, & mobilis, quæritur in motu naturali elntorū, q̄d est mobile actu. Dicendū actu mobile non esse materiā ex qua constat elntū, qm̄ de rōne actus mobilis est esse resistens, at mā elnti non resistit mouenti elntū, ē.n. in potentia ad oēs formas, & ad oīa ubi. Nec mobile actu esse potest forma ipsa elnti, qm̄ non pōt sibipsi resistere, nihil.n. sibiipsi resistit. Erit ergo mobile actu pars resistens, & ita mā, uel forma elnti, ut contigua medio resistenti, quare ex materia, uel forma elnti, et medio resistenti, fit quoddā totū, quod dr̄ actu mobile cui nihil deficit quod sit de rōne mobilis. Nec est absurdū ex diuersis spē fieri vnū mobile, licet non vnū cōpositū spē. Quo fit, ut actu motor sit forma, & ipsa, uel mā elnti vna cū medio aere, uel aqua sit actu mobile. Tertia dubitatio est, qa Auer. 4. phy. auscul. uelle vr̄ in motu elnti motorē eē formā, motū eē mām. Hic āt uelle vr̄ neutrū eē mobile qa nō mām, qa nō resistit, nec formā, qa sibi nō resistit. Præterea velle vr̄ hic formā esse motorē & rē motam, motorem quidem, quatenus forma est, rē mo-

[Left margin: Obiectio. — Right margin: Responsio. Com. 71. Obiectio. Sol. 1. Dubō. Responsio. 2. dubitatio. Com. 7. 3. dubō. — Section letters: A, B, C, D]

tam uero, quatenus in materia. Dicendum ẽm Auer.
Solutio. totum elementum esse mouens, ut quod, & totum esse motum, ut quod. Verum in tali motu est ratio agendi motũ, & est forma, ut forma. Et est ratio recipiendi motũ, & hæc est duplex, uel remota, ut materia, uel ꝓpinqua, ut forma, non quatenus forma, sed ut effecta potentialis a materia per quam sustẽtatur. Auer. ergo. 4. phy. tetigit rationes mouendi remotas, hic autẽ propinquas, & ita concedo formam mouere, & materiã moueri, ut quibus, quia sunt rationes mouendi.
4. Dubita. Quarta dubitatio est, qm̃ non videtur solutio Auer. ad ꝓpõnem Aris. in. 7. phy. conueniens, qm̃ Plato posset dicere deum ipsum esse motorem, & rem motam, quia in eo põt considerari distinctio rationis, quia sub rõne agentis mouet, sub ratione subiecti mouetur, & ita illic esse posset ratio differentiæ.
Solu. Dicendum ꝙ distinctio rõnis apud peripateticos duplex est, altera animæ tm̃, cui nihil respõdet in re, ueluti inter hominem ut subiectum, & hoĩem ut p̃dicatum. Altera est distinctio rationis rei rõcinatæ, & est quando aĩa considerat distinctionem exortã ex parte rei, sicut inter formã ut forma, & formã ut in materia, forma n. ut forma est actus, cui agere cõpetit, forma uero ut in materia est potentialis ratione materiæ, quæ est summum potẽtiale, & ita illi formæ cõpetit pati. Auer. ergo intelligit de distinctione rationis ex parte rei, quæ non potest poni in deo, cum in eo non sit fundamentũ distinctionis.
5. dubi. Vltima dubitatio est, quia Auer. nõ v̄r de motu grauium sibi idem vbique, nã aliqñ velle videtur elementa moueri a generante, aliquando a remouente ꝓhibens, aliqñ a medio moto, aliqñ a forma, ut patet in diuersis cõmẽ. quãobrem quidã & non ignari pħiæ dixerunt non esse dictis Auer innitẽdum in materia de grauium & leuium motu, quia varius est.
Solu. Dicendum errorem euenire ex malo intellectu uerborum Auer. quia vbi Auer ait, elementa moueri a remouente ꝓhibens intelligit de potentia accidentali, quę præcedit actũ motionis. Cum ait, ea moueri a generante, intelligit de potentia essentiali. Cum dicit illa moueri a forma intelligit de potentia accidentali, quæ est simul cum actu, & de ratione mouendi, quoniam forma est ratio mouendi, ut forma in continuatione motus. Cum ait elementa moueri a se, intelligit vt ab eo quod mouet ut quod, & q̃d mouetur ut quod. Cum inquit, illa moueri a medio moto, intelligit medium motum esse necessarium ad talem motum, tanq̃ partem mobilis actu, & si plura cupis de motu elementorum, quære libros physicorũ, hæc satis.

Atque hac ratione magis vtique quispiã existimauerit id quod antiqui dicebant simile ferri ad simile. Hoc. n. non oĩno accidit, non. n. si quis terram eo in loco posuerit, vbi nunc est luna, vnaquæque partiũ ad ipsam ferretur, sed vbi & nunc est, oĩno quidẽ igitur similibus, & non differentibus ab eodem motu, necesse est hoc accidere, quare quo pars vna, quędam apta est ferri, eo & totum.

Nunc Aristo. quasi ex dictis exponit, qũo intelligeř illud antiquitus dictum, ꝙ simile fertur in simile. Potest enim hoc dupliciter intelligi, ꝙ simile fertur ad simile, formaliter, & quod fertur in simile virtualiter, simile dr̃ ferri in simile formaliter, vt vna gleba terræ moueatur ad totã terrã, pars n. terræ & tota terra sunt similes formaliter, & ẽm formã. Simile uero fertur in simile uirtualiter, quo conseruabile moueretur ad suum conseruans, cui est simile in uirtute, et hoc pacto elementum moueř suum in locum, quia in illo virtualiter cõseruatur. Vult igitur Aristote. elementa moueri ad similia, non quidem formaliter, ut antiqui dixerunt, qui uoluerunt, ideo glebam ferri deorsum, quia ibi est tota terra, cui similis est gleba formaliter. Sed ideo moueri deor-
G sum, quia illic est suum simile uirtualiter. s. locus qui est conseruatiuus elemẽti. Huius ratio est, quia si terra trãsponeretur in locum lunæ, gleba non ferretur in locũ lunæ, sed deorsum, qm̃ deorsum fertur, non quia illic sit simile in forma, sed quia illic est simile in uirtute. Inquit, atque hac ratione magis et rectius utique quispiam existimauerit id quod antiqui dicebant ferri simile in simile, ut glebam terræ ad totã terram. dico hac rõne. s. quã diximus. diximus n. elementa ferri ad loca ut ad sua similia in uirtute, et non in forma. Et quod existimatio antiquorum non sit rationi consona, ꝓbat dicens, hoc. n. quod antiqui dixerunt, quod simile semp̃ mouetur ad simile in forma, non oĩno et semper accidit, non n. si q̃s terram eo in loco posuerit, ubi nunc est luna, vnaqueq; partius ad ipsam ferretur, sed ferretur eũ in locũ supple, vbi et nunc est ipsa terra. s. deorsum, quia illic est uirtualis similitudo, et qualitatiua etiam. Ex his cõcludit qũo antiquorum uerbum habere posset locum, et inquit, omnino quidem igitur similibus, et non differentibus
F ab eodem motu, atq; motore, necesse est hoc accidere, hoc est tunc uerbum antiquorum uerum est. s. ꝙ simile ferř in simile qñ illa sunt oĩno similia in specie et nullatenus motu differentia, tunc n. feruntur in simile, non q̃dẽ formaliter, sed uirtualiter. Ergo uerbum antiquorum habet locum, qñ similia sunt spẽ similia, et non differentia motu, nec motore, et feruntur in simile uirtualiter. Inde concludit eundem in locum ferri partem quo et totum fertur, non ꝙ pars feratur in totum, sed ꝙ pars feratur in locum totius, quia ille est similis toti et oĩbus partib9. inquit, quare quo pars vna quædã apta est ferri, eo et totum est aptum ferri: quia locus est similis toti, et parti uirtualiter, et sic patet uerbum antiquorum.

Cũ autẽ locus sit ipsius continẽtis terminus, extremũ aũt et mediũ oĩa quę sursum mouẽtur deorsumq;, contineat, hoc aũt eius quod continetur, species quodãmodo fit, in ipsius locum ferri, ad simile est ferri.

G Accepit grauia et leuia moueri in locum eorum ut in simile, nunc hoc probare enititur, et ratiocinatur sic breuiter, locus est species eius, quod continetur, ergo graue et leue ferri in ipsius locum est ferri in simile. Forma ergo rationis Ari. est breuis, quia sumit tria in antecedẽte, quorum primum est, ꝙ locus sit ipsius corporis continentis terminus, finis et ultimum. Sumit secundũ dicens, extremum autem. s. cœli concauum, et medium s. mundi, omnia quæ sursum mouẽtur deorsumque, cõtineat, hoc est secundum, quod patet quia concauum continet leuia, et medium grauia. Sumit tertium dicẽs, hoc aũt. s. locus eius, quod continetur. s. corporis locati species et forma, et perfectio quodãmodo fit, est. n. semper continens simile contento. Ex his tribus infert consequens dicens, in ipsius supple ergo locum ferri, ad simile est ferri, horum trium, quæ sumpsit in añte ultimum, et primũ faciunt ad rationem, ultimum quidem tanq̃ ꝓximum añs, nam sequitur locus est forma locati, ergo graue q̃d
H mouetur ad medium, et leue quod moueř ad extremũ, mouetur in eum locum, ut in simile. Primum uero est ꝓbatio consequentiæ, ualet. n. hæc consequentia ꝓ tanto, quia locus est terminus & finis continentis corporis, & sic duo sunt ad rationem, id vero quod secundo loco accepit, est additum, ut intelligatur locus grauiũ, & locus leuiũ, hæc quo ad uim rationis.

Ea. n. quę deinceps cia sunt, similia sunt inuicẽ, vt aqua aeri, & hic igni, contra vero in mediis dicere contingit, in extremis aũt non, vt aerẽ q̃dẽ aq̃, aquã autẽ terræ semper enim quod superius est, ad id quod sub ipso est ita se habent inter se, vt species ad materiã.

Dictam consequẽtiam, nunc probat quasi exemplo, nã elemẽta q̃ sunt seriatim collocata, sunt similia inter se,

vt aqua

vt aqua aeri, & hic igni, & ecōtra ignis aeri, & aer aquæ & aqua terræ, econtra dico in elementis medijs nō quo extrema ſunt, ſed quo ꝓxima ſunt, nō enim ignis aquæ ſimilis eſt, nec aer terræ, nec ecōtra aeri. & aqua igni, & ſic in elementis eſt ſimilitudo quatenus ſunt media, hoc eſt proxime collocata non quatenus ſunt extrema, & remote cōſtituta, nam quatenus proxime collocanť, ſemꝑ id quod ſuperius eſt ad id, quod ſub ipſo eſt, ſe habet, vt ſpecies & forma ad materiam, & formale ad materiale. A

Inquit, ea enim quæ deincepitia ſunt, ac proxime ordinata, ſimilia ſunt inuicem, vt aqua aeri, & hic igni. Cōtra vero in mediis dicere contingit .i. in proxime conſtitutis, & quatenus immediate collocantur, dici poteſt econtra alterū alteri eſſe ſimile, in extremis aūt non, hoc eſt, non autem dici poteſt alterū alteri ſimile eſſe, quatenus extremaliter collocantur, vt aerem quidem aquæ, aquam aūt terræ, non autem ignem aquæ, & aerem terræ, nec econtra terram aeri, & aquam igni dicere cōtingit alterū alteri eſſe ſimile. cuius cām affert dicens, ideo ſupple in proxime collocatis dicere contingit alterum alteri eſſe ſimile, quia ſemper id quod ſuperius eſt, ad id quod ſub ipſo eſt ita ſe habent inter ſe, vt ſpecies ad materiam, & ita alterū alteri eſſe ſimile dici poteſt, & per conſequēs alterū moueri ad alterum: tanꝙ in locum, nihil aliud eſt, ꝙ ſimile moueri in ſimile, & ſic patet ratio Ariſto. B

Auer.c.25 Quo vero ad verba attinet, Auerroes per extremū intelligit concauum cœli, quod eſt locus naturalis ignis, & medium intelligit concauū aquæ, quod eſt locus naturalis terræ, & ita per ea, quæ mouentur ſurſum intelligit leuia ſimpliciter & per ea quæ deorſum mouentur, intelligit grauia ſimpliciter. Intellexit autem Ariſto. ſic, præſeruando ſe a locis intermediis & ab elemētis intermediis inter ignem & terrā, de quibus ſimile moueri ad ſimile nō eſt ita manifeſtum, licet idem ſit in vtriſque, quia tam elementa extrema, ꝙ media moueantur in ſuū ſimile. Prę terea dixit locum eſſe tanꝙ formam locati, & non dixit eſſe formā, quia (vt Auer. vult) forma eſt actus, actus autem eſt triplex, alius eductus de potentia materię qui perficit ſubiectum, & ab eo dependet, alius perficiens tantū ſubiectum, & ab illo non dependens. Et tertius eſt omne conſeruatiuum alicuius, locus ergo eſt quaſi forma, quia tertio modo actus locati, conſeruat enim ipſum locatum vt dicemus. Animaduertendum tamē apud Auerro. primo, ꝙ Ariſt. dupliciter declarat elemēta moueri ad loca, vt ſimilia, in proximo textu quidem, quatenus elemēta erant in potentia eſſentiali ad illa loca, nā quatenus reducebantur de potentia ad actū a generante, eatenus erāt actu ſimilia locis eorū. In textu præſenti vero, quatenus elementa mouentur ad loca, quæ ſunt formę extrinſecæ, & ita prima ratio procedit per rationem finis, & ſecunda quę eſt præſentis textus per rationē formæ. Hinc colligit Auerro. has duas rationes poſſe in vnam reduci, nam forma & finis in idem concidunt, vt patet ſecundo phyſicorum. Secundo, animaduertendū de mente Auerro. ꝙ ordo elementorū poteſt ſumi quouis ab elemēto, modo procedatur ſeriatim nā ſiue ordo ſit ab igne, ſiue ab ipſa terra, ſemper ignis eſt ſimilis aeri, & aer aquę & aqua terræ, cōtra etiam ſi ab ipſa terra ſumatur ordo, eſt enim terra ſimilis aquæ, & aqua aeri. & aer igni, hæc autem ſimilitudo (vt Auer. ait) eſt in altera qualitate, quia ignis ad aerem ſimilitudo eſt in caliditate, aeris, ad aquam, in humiditate, aquæ ad terram in frigiditate. Eſt tamen duplex differentia, quia ſi ordo ſit ab igne, ꝓceditur a forma in materiam, nam ſemꝑ continens eſt vt forma cōtenti, ſi ordo ſit a terra proceditur a materia in formā, quia cōtentum ſe habet, vt materia. Secunda differentia eſt quia primum eſt forma oīum ſequentium, eſt enim ignis forma quaſi aeris, & aquæ, & terræ, vltimū uero eſt materia omniū ſuperiorum, hinc cœlum eſt uniuerſalis forma omnium, quaſi conſeruatiuū cūctorum. Sed dupliciter dubitatur, 1.Dub. primo an contentum moueatur ad continens abſolute et vbicunq; ponatur, et videť ꝙ ſic, quia ex quo moueť ad

illud vt ſimile in altera qualitate, vbicunq; poneretur, ip in altera qualitate eſſet ſimile. Rñdet Auerro. contentū non moueri ad continens abſolute quatenus ſimile in altera qualitate tantum, ſed quatenus continens eſt ſimile in altera qualitate & in tali ſitu, ac ordine ad partes principales mundi, nam ſi ignis poneretur in cœlo Saturni ad ipſum non moueretur aer. Secunda dubitatio eſt, ſi vnū idemq; continens vt ignis eſt forma ꝓximi & remoti elementi, vt aeris, & aquæ, tunc ad ignem moueretur tā aer ꝙ aqua. Reſpondet nō eē contentū moueri ad quodlibet continens, ſed ad continens vicinum cum quo conuenit in altera qualitatum. Hinc patet nō eē neceſſarium ponere q̄litates ipſas locatiuas p̄ter q̄litates elētarias ſymbolas præter relationes ſitus, ac ordinis ad ꝑtes mūdi, vt iuniores fingunt, de quibus in libro de generatione. Reſponſio / Dub.2. / Reſponſio

Quærere vero cur ignis ſurſum, terra autem deorſum fertur, hoc idem eſt, et cur ſanabile ſi mouetur atque mutetur, ea ratione qua eſt ſanabile in ſanitatem & non ad albedinem venit, ſimiliter autem & cætera alterabilia cuncta. At vero *augumentabile. Cum augmentatur quatenus augmentabile, non in ſanitatem, ſed in magnitudinis exceſſum venit, & in cæteris id genus ſimiliter aliud quidem in quali aliud autem in quanto mutatur. Et in loco leuia quidem ſurſum, grauia autem deorſum.*

Auerros (vt mihi videtur) pulchre hunc locum interpretatur, nā ut ait Ariſto. cœpit quærere, cur alterum elementorum moueť ſurſum, alterum deorſum, poſtea cœpit ſoluere aſſerens ita eſſe in motu elemētorum ut in cæteris motibus, ita enim hęc mouentur ad ſui ꝑfectionem ſm locum, queadmodum ea quę moueť ſm qualitates perficiuntur ꝑ qualitates, ad quas mouentur, & ea q̄ mouentur ſm quantitatem ꝑficiuntur per quantitatē ad quā mouentur, & ea quæ mutantur ad ſubſtantias, mutantur ut perficiantur ꝑ formas ad quas mutantur. Cum igitur declarauit ſimilitudinem inter perfectionē elementorum in vbi ipſo, & perfectionē eorū quę mutanť in ſubſtantia, nunc tranſit ad declarandum ſimilitudinem inter hæc & alia quæ mouentur aliis motibus perficiendo ſermonem .ſ. dando conuenientiam & differentiam. Quare ſm Auer. Ariſto intelligit perficere ſermonē, hoc eſt conuenientiam & differentiam inter motus elementorum & motus cæterorum corporum .ſ. alterationes & augmētationes, & vult (vt Auer. inquit,) motum localē grauium & leuium cōuenire motibus aliis, nam eodem mō oportet reſpondere quęrenti quare mobilia ſm locum moueātur ad contraria, & quare mutabilia in ſubſtantia mouentur ad formas contrarias, & quare alterabilia & augmentabilia mutantur ad eorum terminos. Inquit, quærere uero cur ignis ſurſum, terra autem deorſum fertur, hoc idem eſt, & cur ſanabile ſi moueatur atq; mutetur, ea ratione qua eſt ſanabile, in ſanitatem, & non ad albedinem uenit, ergo ſimile eſt in motu grauium & alteratione ad ſanitatem. Et quaſi dictum reddens vniuerſale, addi ſimiliter autē & cętera alterabilia cuncta ſupple eodem mouentur ad terminum, ut graue & leue ad locum. Deinde idem exponit in augmētatione, & inquit, at vero & augumentabile cum augumentatur quatenus augumētať: non in ſanitatem, ſed in magnitudinis exceſſum uenit, & reddens ſimilitudinem uniuerſalem addit, & in cæteris id genus ſimiliter, tam alterabilibus, ꝙ augumentabilibus aliud quidem in quali, aliud autem in quāto mutatur. Et ſemper, ſupple eodem modo, ut mobile in loco mouetur ſuum in locum: ideo ait, & in loco leuia quidem ſurſum, grauia autem deorſum, ſupple feruntť. Patet igitur in cæteris motibus ita eſſe, ut in motu locali grauium & leuiū, Aue. expō com.24. C D

nam grauia & leuia mouentur ad locum, vt in finē et per fectionē eius quod mouetur sicut quodlibet mobile, atq; quodlibet mutabile suum in terminum, vt perficiatur ab illo. Quare, vt postea dicetur, sicut nulla est ratio quare sanabile mouetur ad sanitatem quatenus sanabile, nisi quia sanitas est perfectio sanabilis quatenus sanabile, ita nulla alia est causa, quare graue deorsum fertur, nisi quia locus deorsum est perfectio grauis, quo graue est, sed melius postea dicemus.

Aue. c. 24 Dubiū. Quo uero ad verba attinet, Aristoteles dixit sanabile quatenus sanabile mutari ad sanitatem, non autem ad albedinem, quæres cur dixit { Non autem ad albedinē, } & non dixit, non autē ad ægritudinē. Solutio. Respondet Auer. quia idem sanabile quatenus sanabile est subiectum sanitatis & ægritudinis, cum sint contraria eiusdem generis, vt albedo cum sit alterius generis, eam non recipit sanabile quatenus sanabile, hæc Auer. hic.

Nisi quod hæc quidem principium mutationis in se ipsis habere videntur, dico autem graue & leue, illa autem non, sed foris, ut sanabile, aut augmentabile.

Compleuit conuenientiam inter motum grauium, & leuium, & motus cæterorum mobilium, at nunc differentiam inter illos tradit, nā hæc grauia, & leuia, & uniuersaliter quæcunq; locali motu feruntur suorum motuū principium habent intrinsecum, & in seipsis cætera autē omnia, quæ aliis motibus mouentur vel mutantur, non habent principium intrinsecum, vt sanabile, & augmentabile, quæ ab ipso extrinseco motu mouentur ad sanitatem, & magnitudinem. Inquit, nisi ꝙ hęc quidem principium mutatiōis in seipsis habere videtur, & exponit quæ sunt hæc, quæ in seipsis principium mutationis habere videntur, & inquit, dico autē graue & leue, & uniuersaliter quęcunq; mouentur motu locali naturaliter. Illa autem, supple quæ aliis motibus quibusuis mouētur, uel mutantur, nō habent principium mutationis in seipsis, sed foris, sunt autem hęc, vt sanabile, & augmentabile, & supple generabile, hęc enim mouentur ab extrinseco motore, hæc est differentia, de qua in secundo physicorum.

In externis. In his quę sunt extra. *Quanquam & hæc interdum ex seipsis mutantur, & paruo facto in externis motu alterum quidem in sanitatem, alterum autem in augmentum accedit.*

Soluit contra hæc dubium, nam interdum sanatio fit a principio intrinseco, vt in crisibus naturalibus, vbi nullo beneficio medici addito multi e seuissimis morbis liberantur. Præterea & augmentatio uidetur a principio intrinseco, ut in libro de generatione habetur.

Aue. c. 24 Vnde Auer. mouet hic tres qōnes contra dicta, prima quia grauia, ut dicitur octauo physicorum mouētur a generante de potentia essentiali, & a remouente prohibens de potentia accidentali, hic autem dicit illa moueri ab ipsis atq; a principio intrinseco, & ita uidetur contradictio. Secunda quæstio est quia videmus in pluribus ægritudinibus infirma corpora sanari a principio intrinseco, vt cum sanantur per crisim naturalem, & ita non uidetur alteratio semper a principio extrinseco. Tertia qō est, qa dicitur in libro de generatiōe principium motus augmēti esse in ipso augmentabili ergo augmentatio habet principiū intrinsecū. Hæ sunt tres quæstiones optimæ, quas Auer. mouet. Soluit aūt Aristo. breuibus dicens, ꝗꝗ & hæc interdum ex seipsis mutanť. Et paruo facto in externis, hoc est in his quę sunt extrinseca motu, alterum quidem in sanitatem, alterum aūt in augumentū accedit. Ecce quō Aristo. uult hæc moueri interdum a seipsis, sed nō nisi facto motu in externis, licet paruo, & quasi insensibili. Mouentur ergo sanabile & augmentabile a seipsis nō simpliciter exclusio omni motu externo, sed facto motu in externis paruo & insensibili uidētur moueri a seipsis, at grauia & leuia cū sunt perfecta & suę naturæ derelicta mouentur omnino a motore intrinseco.

B Solutiones Auerrois. Auerroes aūt hic per ordinem soluit qōnes, et primo ad primā dicit, ꝙ cum intendit dicere differētiam inter principiū motionis in istis non dicendū est, ad distinguēdum inter ea, qa hoc est essentiale, cum hoc semper inuenitur in eis. & uult dicere (ut mihi uidetur) ꝙ grauia & leuia semper mouentur ab intrinseco motore, cætera autē non semp, quoniam raro ab intrinseco motore mouentur, et plerunq; a motore extrinseco & sic potest saluari differentia. Sed ad uerba octaui physi. non respondet hic, sed alibi, dixit enim in libro de substantia orbis Aristotelem uoluisse in octauo libro physicorum grauia & leuia non moueri per se, licet a se, uel a motore intrinseco, per se quidem nō, ut animalia mouentur, quæ nullo facto motu extra mouenť, grauia aūt & leuia bene mouentur a formis eorū, sed non per se, quia concurrit aliquo modo motor extrinsecus saltem in initio motus. Ad sc̄dam r̄ndet Auer. in sanatione criticā motorē esse oīno extrinsecū a mobili, quoniā corpus ægrotū constat partibus dissimilaribus, quarū una principalis est cor, cū igitur fit sanitas cor ipsum sanū mediante calore naturali cętera membra languida alterat ad sanitatem, & sic fit sanitas a motore extrinseco, quia a calore naturali diffuso a corde ea ratione, qua sanū est.

F Ad tertiā r̄ndet Auerro. in augmentatione motorē propinquū ut cibū, uenire extra, remotū uero esse in ipso augmentabili, qualis est calor naturalis, qui est in mēbro augumētabili, hæc Auerro. Dubiōnes cōtra Aue. Verum cōtra hæc sunt dubitationes. Prima Primo, contra primam, quoniam in motu locali uidetur similiter, nam ſm peripateticos principium motus localis in aiali est cor, ſm Galenū est cerebrū, & sic inter motorem & rem motā uidetur distinctio ſm partes. Præterea non uidetur ratio maior cur aliquid possit se localiter mouere ſm se & quodlibet sui, & nō alterare, nec augere, nec aliquo alio motu mouere. Nam idem potest eē in actu & in potentia, et ita in omni motu hoc sufficit. Solet argui de aqua calefacta, quæ reducit se absq; motore extrinseco. Secunda. Dubitatur etiā cōtra solutionem sc̄dam, nā cibus non uidetur motor, sed res quæ mouetur ac a calore naturali cōcoquitur. Defensio. Præterea aīa & naturalis calor

G uidentur agentia proxima in auctione & non remota ut in libro de generatione dicitur. Proculdubio dubitationes istę contra Auerroem sunt difficiles, si quis tn̄ afficeretur doctrina Auer. posset dicere ad primā, ꝙ bene in motu locali uidetur distinctio inter mouens & motum secundum partes, quando mobile est dissimilare, ubi tn̄ mobile est simplex & similare, totum potest esse mouēs & motum. Solutio. I. At alterabile non nisi dissimilare potest se mouere, quia rōne partium est distinctio inter motorē, et rem motā. Ad sc̄dam ēt diximus secūdo physi. ideo nihil posse se alterare, uel augere per se, sicut nihil pōt se generare, qm̄ alteratio, et auctio sunt generationes saltē dispositiuę. Motus aūt localis, nec principaliter, nec dispositiue est gn̄atio. De aqua uero calefacta, & eius reductione plura diximus in libro de generatione & in libro physi. et in secundo de aīa cōmento 115. Ad rationes sc̄dæ dubitationis dicendum ad primam Auer. appellasse cibum motorē in auctione, ꝑ quāto alterat stomachū cū in ipsum peruenit, ut patet in stomachis languidis, uel locutus est ſm opionem vulgi qui cibū uolūt esse id quod nos auget. Solutio. 2.

H Ad secundam dicendum, aīam & calorem esse agētia remota, quatenus non augent, nisi aliquo addito: egent enim illo ad hoc: ut augeant. Tamen in rei ueritate calor & anima sunt proxima agentia in auctione, sed dicuntur remota, quia egent aliquo ad hoc, ut agant.

Et cum idem sit sanabile, & ægritudinis susceptiuū si quo quidem sanabile est mouetur, in sanitatem pergit si autem quo ægrotabile est in ægritudinem.

Duo dixerat quorū unum ē nihil a motore intrinseco posse alterari, uel augeri; aliud id qđ mouetur in loco, nō

nisi a motore intrinseco moueri. Ideo primo assignat cãm quare nihil pôt alterari a motore intrinseco, vel a se & vr. facere hanc rõnem, quia idẽ est susceptiuũ vtriusq; contrarii, vt idẽ sanabile est susceptiuũ sanitatis & ægritudinis. Ergo, cũ ex parte subiecti ad alterũ illorũ moueri non possit requirit agens extrinsecũ, quod ita ad alterum, quod non ad alterum moueat. Vnde ratio Aristo. firmat in tribus. Primũ est, φ idẽ subiectum in alteratione est susceptiuum vtriusq; contrarii, vt sanitatis & ægritudinis & augmenti & decrementi Secundũ est, motus diuersos, quorum subiectũ est vnum, proficisci a diuersis motoribus, patet. 12 Metaph. & 8 eiusdem. Tertium motores diuersi non possunt esse intrinseci rei quæ mouetur, maxime si fuerit eiusdem generis ad cõtraria eiusdem generis mouentes, non n. mouens rd ægritudinem & mouens ad sanitatem possunt esse in eodem sanabili simul, vt omnibus constat. Ex his patet ratio; si.n.idem alterabile est vtriusq; contrarii susceptiuum, vt ex prima suppositione patet, & non possunt motus diuersi eiusdẽ generis esse a motoribus intrinsecis vno, vel pluribus p alias suppositiones, ergo oportet esse a motoribus extrinsecis, quorũ vnus mouet ad sanitatẽ alter ad ægritudinem. Inquit, & cum idem sit sanabile, & ægritudinis susceptiuum, si mouetur quidã ea ratione qua sanabile est, in sanitatem pergit. Si autem mouetur, quo ægrotabile est, in ægritudinem venia. Et sup. tu rationi, ergo oportet esse duos motores, alterum e quo mouetur ea ratione, qua sanabile. Alterum ea ratione qua ægrotabile. Et cum sint duo diuersi, erunt extrinseci, & non intrinseci, & sic suppleta est ratio.

Magis autem graue leueq; horum in seipsis principium habere videntur, propterea, φ horum materia propinquissima substantiæ est.

Nunc secundo assignat causam, cur graue & leue suorũ motuũ principium habẽt intrinsecum, & ait hoc esse, quia horum motuũ materia est substantiæ, siue formæ elementorum propinquissima. Vnde inquit, magis autẽ graue leueq; horum, scilicet motuum suorum in seipsis principium habere videntur: propterea, φ horũ motuum materia propinquissima substantiæ est. Et per materiam intelligit instrumentariã qualitatem, qualis graui est grauitas, & in leui leuitas. Per substantiam autem intelligit formam substantialem grauis et leuis. Quasi dicat, ideo grauia in seipsis habent suorum motuum principium, qa qualitas instrumentaria motus eorum est formæ eorum proxima illam sequens immediate, & ita graue & leue ad motum sunt summe inclinata, & per consequens non egent motore extrinseco inclinãte ipsa ita ad vnum motum, φ non ad alium. Grauia ergo sunt vnius motus, & illius qualitas instrumentaliter motiua, & forma. Cuius illa est instrumentum, sunt rei, quæ mouetur intrinseca, ergo, hæc ad hoc, vt moueantur nullo egent motore extrinseco. Secus autem in cæteris motibus vr, in illis enim qualitas instrumentaliter motiua non est ꝓxima formæ, nec intrinseca, vt superius deduximus.

Auer.com men.24. Vnde Auer. ait, φ quia qualitas motiua est ꝓxima substãtiæ grauium & leuiũ, ideo cum acquiritur aliqua pars formæ grauis, aut leuis, statim cum illa parte acquirit motus ad suũ locũ. Vbi nisi aliquid impediat, mox existit, ideo nullo alio egent motore extrinseco. In cæteris autem qualitatibus requirit, quia non oportet id, qđ est susceptiuũ sanitatis, mox cũ sit, sanari & id quod est susceptiuum albedinis, mox cũ sit, fieri album. Non n. qualitas sanatiua est proxima substantiæ sanabilis corporis. Nec qualitas albedinis inductiua corpori, ꝓxima est quod est albedinis susceptiuum. Et sic patet differentia.

Signum autem est, quia latio absolutorum est, & motuum generatione vltima. Quare vtiq;, & hic motus secundum substantiam primus erit.

A Eius quod nunc proxime dixerat, affert signum; dixerat enim localem motũ esse ꝓximum substãtiæ eius quod mouetur, quatenus qualitas instrumentaliter motiua est proxima substantiæ. Reddit nũc signum, φ motus localis sit proximus substantiæ rei, quæ mouetur ex hoc, quia latio est de numero absolutorũ, quatenus nullo addito, nec sublato rei competere potest quæ mouet, localis enim motus nec abiicit, nec addit substantiæ rei, quæ mouetur. Est præterea vltimus generatione cæterorum motuũ, & p consequens ſm substantiam & pfectionem primus, & ita substantiæ rei, quæ mouetur ꝓximus Inquit. Signum autem est.s.φ motus localis sit proximus substantiæ rei, quæ mouetur, quia latio ipsa absolutorum est, supple competens ipsi mobili, nihil abiiciendo, nihilq; substantiæ addendo. Et motuum cæterorũ generatione est vltima. Animal enim vltimo post cæteros motus ambulat, vt dicitur. 8 Phy. Quare & hic motus vtiq; ſm substantiam primus erit, ac ipsi mobili proximus, & sic nullo alio extrinseco eget ad hoc, vt

B sit. Ex hisce patet. Primo, omnium mobilium conueniẽtia. Secundo, perspicua est eorum differẽtia. & tertio, cõstat ex vtraq; parte causa differentiæ.

Auer. autẽ in calce commenti colligit differentiã inter motum animalium, & motum elementorum, quoniã in elementis mouens, & id quod mouetur sunt idẽ subiecto, & differnnt ratione, at in animalibus differunt re, & rõne. Ex hoc duo excerpsimus. Primum est elementa aliquando actu moueri, quæ prius tẽpore nõ fuerunt in potentia ad motum vt cũ generans simul dat formã, & motum consequentem formã sublato impedimẽto. Hoc enim in casu potentia tẽpore non præcedit motũ. Secundum, elementa actu moueri aliquando, quæ prius tempore fuerunt in potentia ad motũ, quod dupliciter patet. Primo, ratione habita ad potẽtiam essentialẽ, quæ est in materia sui contrarii Secundo, ratione habita ad ipsum mobile perfectum & completum, dũ detinetur ab aliquo. Hæc quære octauo Physic. commento quarto. Aue.c.24.

C *Cum igitur aer quidem ex aqua fit, & ex graui leue. In superiorem lncum venit, simul autem est leue, & non vlterius fit, sed illic est. Perspicuum igitur est, quoniam id quod potentia est ad actum proficiscẽs illuc venit, & ad tantum, & ad tale, vbi actus est, & ipsius quanti, & ipsius qualis, & ipsius vbi. Eadem aũt est cã, et vt id, quod terra est et id qđ est ignis moueantur in ipsorum loca nullo impediente. Etenim alimentum cum probibens, & sanabile cum detinens nõ fuerit, confestim fertur, & mouet etiam, & id quod a principio fecit, & id quod subtraxit, aut id vnde resiliuit, vt dictum est in primis sermonibus, in quibus determinauimus nihil horum seipsum mouere, dictum, est igitur quam ob causam fertur vnumquodque eorum, quę feruntur, & quid est suum in locum ferri.* In sopiert locum In surũ. Enim. Autem.

D

Auerroes hunc locum pulchre introducit, ait φ Aris. nunc pficiat sermonem demõstrationis, quo ipsa elemẽta mouentur, ostendens qua ratione mouẽtur, & φ nõ mouentur ex se in rei veritate, sed a motore extrinseco. Inquit, cum igitur aer quidẽ ex aqua fit, & vniuersaliter ex graui leue, in superiorem locum venit eo ipso qđ fit. Cuius rationem addit, & inquit, simul enim est leue, & non vlterius fit, ac nec vlterius proficiscitur, sed illic est, vbi suus est naturalis locus, quare sicut ex graui incipit fieri leue, ita illud leue se sursum incipit facere, & sicut fit leue in parte, sic subtollit sursum ĩ parte, & ita cito sicut Aue.c.25.

completur, ita cito sublatus est sursum. Ex hisce infert id, quod est potentia mobile, cum pcedit ad actum motionis, ad id deuenire, quod est eius perfectio, vt si ad motũ auctionis, pficiscitur ad quãtũ venit. & si procedit ad alteratione ad quale deuenit, & si procedit ad motũ localem, deuenit ad vbi, ita vt queadmodũ incipit venire in actum motus, sic se facere incipit in terminũ motus. Et vt generationem motus compleuit, sic perfecte erit in termino ad quem ipsius motus. Inquit, perspicuum igr̃ est, quoniã id, quod potentia est ad actum proficiscẽs illuc uenit. i. venit in actũ qui est eius quod mouetur perfectio. deuenit dico, & ad tãtum, si proficiscitur ad actũ auctionis. Deuenit & ad tale, si proficiscitur ad actũ alterationis, vbi hoc est in quo tanto & tali est, & actus ipsius quanti, & actus ipsius qualis, & ipsius vbi. Quo declarato ostendit idẽ esse in motu locali, & inquit, eadem autem est causa etiã, vt id, qđ terra est, & id quod ignis est moueantur in ipsorum loca nullo impediente. Et ꝙ sit eadem ratio, ostendit dicens, & enim alimẽtum cũ phibens, & sanabile cum detinens non fuerit confestim fertur sup. in suum terminum, & mouet etiam, & id qđ a principio fecit sup. ipsum graue, vt generans sup. confestim remoto impedimento, & mouet etiã, & id qđ subtraxit impedimentum sup. confestim, aut id vnde resiliuit ipsum graue etiam mouet cõfestim sup. motu violento, vt dictum est in lib. Physico. vbi determinauimus nihil horum seipsum mouere. Quare, vt in cæteris motibus nihil seipsum mouet, sic in motu grauium nihil seipsum mouet, & vt in cæteris motibus sublato impedimẽto mouens mouet ipsum mobile cõfestim in terminum motus, sic in motu grauium, & leuium deducto impedimento mouens de potentia essentiali, vt generans mouet mobile sursum vel deorsum, & remouens phibens mouet de potẽtia accidentali etiam cõfestim deducto impedimento, & violentans similiter deducto impedimẽto confestim mouet suum mobile. Sed dices in verbis Arist. videtur contradictio, nã superius voluit grauia et leuia ipsa mouere, quatenus mobile non est in potentia ad cõtraria, hic aũt ait dictũ esse in sermonibus vniuersalibus nihil posse seipsum mouere. Dici potest hic esse dictum grauia & leuia mouere se de potentia accidentali, quæ non præcedit tempore motum ipsum. At in sermonibus vniuersalibus dixit illa seipsa non mouere de potentia essentiali, nec de potentia accidentali, quæ præcedit actum, vt diximus, & dicemus. Deinde epilogat, & inquit, dictũ est igitur quã ob causam fertur vnũquodꝗ eorũ, quæ feruntur, & quid est suum in locum ferri. Quo vero ad verba attinet verba illa { Aut id vñ resiliuit, } quidam intellexerunt de motu violento qui fit p reflexionem, quomodo proiciens mouet pilam p reflexionem, & ideo dicit, & id vnde resiliuit idest, id vnde reflexa sunt ipsa proiecta.

Dubitatio

Solutio.

Auerroes autem dicit Arist voluisse ostendere in toto hoc textu differentiam inter illum motum in loco & alios motus locales, qui sunt animaliũ, quia animal est animal, & si non mouetur, ista autem non sunt grauia, neqꝫ leuia, donec sint in locis, hæc Auer.

Auer. comm. 25.

Sed contra hæc dubitatur, nã graue postq̃ recipit formã substantialẽ, semp est graue, similiter & leue. Quare tã in locis, ꝙ extra loca semp sunt talia. Solitus sum dicere p graue, & leue Auer. & Arist. intellexisse graue & leue cum omnibus suis perfectionibus, quæ sibi competunt naturaliter, quarum vna est locus. cum igitur grauia sunt extra loca, eis videtur deesse ea perfectio naturalis, quæ est locus. Igitur nõ est graue pfecte ſm omnes pfectiones tam naturales, ꝙ accidentales. Quare nisi graue fuerit in loco, nunquam erit graue ſm oẽm perfectionem. Aliter ẽt diximus aliquando, elementum extra locum nũquã esse purũ, sed semp habere rõnẽ misti, & ita nisi sit in loco, nunquã elẽtũ purum esse põt, elemẽtum enim dum est in aliorum regione, semp habet non nihil cõplexionis extraneꝫ. Bene ergo ait Auer. elementũ extra locum non esse tale, nisi accidentaliter, hoc est p quædam accidentia similia ei & non simpliciter & pure, animal vero omni in loco est purum aĩal, et perfectũ in suis pfectionibus naturalibus. Secundo Auer. facit talem rõnem in talibus corporibus, cum corpus acquirit aliquã partem formæ statim acquirit aliquã partem ipsius vbi ita vt cum forma complebitur ipsum vbi cõplebitur, ergo potentia ad formam & potentia ad vbi est eadẽ subiecto. s. corpore a quo est generatio. Hanc rõnem p exemplum explanat, nã aqua fuit in potentia leuis, & in potẽtia ad locũ superum, quæ cum fit ignis simul est ignis & sursum, ecce quõ potẽtia ad ignẽ & ad locũ superum simul fuit in aqua, & non in igne, qui sursum fertur, cum generatur, hæc Auer. Sed contra dubitatur, qm̃ generetur ignis in sphæra terræ ex oleo, tunc patet non ita cito esse sursum sicut generatur, quia generatio fit subito, & motus sursum fit in tempore. Præterea non est manifestum quid intelligetur, per quantum datur de forma per tantum datur de accidentibus consequentibus formam. Recentiores dicunt intelligendum esse de igne, qui fit in loco generationi suæ conuenienti. Est enim locus conueniens generationi ignis conuexum aeris, & locus conueniens generationi aeris conuexum aquæ, & locus conueniens generationi aquæ conuexum terræ: nã vnum elementum fit ex altero, ideo oportet ignem fieri ex suo elemento vicino. Quare propositio illa cõmunis intelligenda est elementis ipsis genitis in locis suis generationibus conuenientibus. Huic expositioni, vt dicemus, dissentit Auer. infra. Propterea aliquando diximus Arist per locum sursum intelligere totũ ipsum spatium, quod est inter concauum lunæ, & materiam, ex qua fit verbi causa, si ignis generetur in centro terræ, locus sursum erit totum spatium versus concauum, quod est inter centrum, & concauum. Et hoc pacto eius ppositio videtur vera. Diximus etiam p sursum esse intelligẽdam regionem ignis tantum, & dicebam elementũ nullum purum esse extra proprium locum, nisi cum fuerit in loco ei naturali extra enim locum videtur impurum ac elementatum. Aliter etiam dici potest propositionem illam veram esse nisi aliquid prohibeat, modo cũ apud nos ignis fit, non subito sursum est, quoniam aliquid prohibet, scilicet medium resistens, ablato autẽ medio resistentẽ confestim ita cito, sicut generatur, ita cito erit sursum, quoniam tũc motus erit subitarius, sicut generatio ipsius. Ad secundam dicendum, communem illam propositionem esse intelligendam in elementis quãtum idest quot gradus agens dat de forma, tot dat de cõsequentibus, in mistis autem intelligit quantum, idest quot gradus dat de forma vel de dispositionibus formę tot dat de consequentibus, vel de dispositionibus facientibus ad illa. Vlterius Auer. vult in simplicibus idem esse subiectum motus, & subiectum formæ re, differre tamẽ ratione, seu præparatione, in animalibus vero subiectum formę aliud est a subiecto motus. Sed dubitatur, quia subiectum formæ est materia, subiectum motus est aut forma, aut compositum ex materia & forma ergo non sunt idem. Præterea de animalibus videtur falsum, quoniam in illis idem videtur subiectum formæ & subiectum motus. Corpus enim subiectum est formę animalis, & subiectum motus eiusdem. Potest defendi, nam per subiectum motus intelligit illud, in quo est potẽtia essentialis ad ipsum motum, & tunc est verũ quod dixit. Nam subiectum motus hoc pacto est materia, & hæc est subiectum formæ: differt autem præparatione. i. ordine, quia talis materia primo est subiectũ formæ, & secundo est subiectũ motus mediãte forma, nisi sit impediẽs. Ad secundã dici potest, subiectum motus in animalibus esse corpus, non absolute, sed vt affectum p illo motu, videlicet, vt membra sunt exiccata, & dura. Subiectum vero formæ est materia quæ est subiectum gñationis, & sic patet differentia. Vlterius Auer. ponit differentiã alio modo inter motum grauium, &

Aliud Auer. notatũ

Dubõnes.

Solu. ptia.

Alia solu.

Aliud Auer. notatũ

Dubitatio

Defensio.

Aliud Auer. notatũ

leuium,& cæteros motus, quia in cæteris motibus impediens non habet locum, quod enim mouetur ad nutrimẽtum vel sanitatẽ impossibile est impediri per aliquod. At graue cum mouetur deorsum, potest impediri. Vlterius Auer. ait Aristo. in sermonibus vniuersalibus duobus locis declarasse nihil moueri a se, quia in septimo, & in octauo libro physicorum, aliter tamen & aliter, nam firmius in octauo, in septimo enim arguit supponendum primũ motum quasi per se manifestum, in octauo autem probauit ad primum motum per se esse deueniẽdum, quare certius in octauo demõstratio illa habetur. Vltimo Auer. quasi totam Aris. rationem epilogando reducit eã ad formam, sic omne transmutabile transmutatur ad simile elementa sunt transmutabilia, ergo elemẽta trãsmutãtur in simile. Vlterius arguitur elementa transmutãtur ad simile, elementa transmutantur ad loca propria, ergo loca ꝓpria sunt similia elementis, & ita patet elementa non moueri ad eorum loca, nisi quatenus sunt similia & elementorum perfectiua, hæc Auer.

Aliã Auer. notatum.

Vltimum Auer. notatum.

Differentias autem, & ea quę circa ipsa accidunt nunc dicamus. primo igitur determinatum sit, vt omnibus videtur, graue quidem simpliciter id esse, quod omnibus substat, leue autem id, quod omnibus supeminet. Simpliciter autem dico, & in ipsum genus respiciens, & in ea quibus ambo non insunt, vt ignis quęuis magnitudo, nisi forte aliquid aliud probibeat, ferri sursum uidetur, terrea autem deorsum, eodem autem modo, & & celerius quod maius est. B

Duo hactenus declarauit, & quam ob causam feratur vnumquodq; eorum, quæ feruntur, & quid est ferri in sui ipsius locum. At nũc proponit definire graue & leue primo, secũdo ex definitionibus datis reddere causas oĩum eorum, quæ illis accidunt. inquit, differentias autem supple, quibus definitiones grauis, & leuis constant, nunc dicamus, secundo loco, & ea nunc dicamus, quæ circa ipsa accidunt, nam de natura bonarum definitionum est vt ꝑ ipsas soluantur omnes quæstiones, quæ rei definitæ accidunt, & reddatur causa omnium accidentium. Proposita intentione & ordine exequitur dando definitiones, ait tamen tales velle dare, quæ omnibus antiquis, videntur, & inquit. Primo igitur determinatum sit supple de graui & leui definitiue, vt omnibus Philosophis antiquis videtur, definit igitur graue dicẽs id esse simpliciter graue, qđ omnibus substat, hoc est (vt exponit Auerroes) qđ sub omnibus quiescit, leue autem supple etiam simpliciter id quod omnibus supereminet, hoc est, vt Auerroes inquit, quod super omnia quiescit

Auer. c. 26 Sed occurres, nam quęstionem quid res ipsa est præcedit quæstio an res ipsa est, si igitur definit graue simpliciter, & leue simpliciter prius an hæ sint debuit declarare.

Dub. Cui Auer. respondet aliqua corpora esse talia superius declaratum est, vbi demonstrauit terram quiescere sub omnibus corporibus, quia mouetur ex omnibus mũdi partibus ad medium mundi. Similiter declaratum est esse aliquod tale corpus, quod omnibus supereminet corporibus, quæ recte mouentur, qualis est ignis, & sic non fuit necessarium idem nunc repetere, cum sit suppositũ iam.

Animaduertendum secundũ Auer. ꝙ superius in primo, & tertio libro Aristo graue & leue aliter descripsit. dixit enim graue esse illud quod mouetur ad medium, leue autem quod mouetur a medio, ecce quomodo definitiones eiusmodi differunt, nã præsentes dantur per quietem, præcedentes per motum. Secundo animaduertit Auer. differentias inter has definitiones, vult enim definitiones præsentes, quę per quietem assignantur, esse veriores, & magis naturas grauis & leuis demonstrantes, quam sint illæ, quę per motum dantur. Causam autẽ

A afferrt, quia motus elementis non competere videtur, nisi aliqua ratione uiolenter, quies uero eis est omni ex parte naturalis, non enim motus elemẽtis inesset, nisi medium resisteret, quod absque aliqua violentia fieri non potest.

Præterea motus inest dum elementum non est purum & perfectum, at quies inest, postq̃ elementum omni ex parte est completum. Assignari potest alia causa, quare præsentes definitiones, quę per quietẽ dantur, sint veriores, & potiores, quia dantur per causam finalẽ motus quies enim est finis motus, modo finis est potissima causarum. Tertio animaduertit Auerr. has definitiones non esse essentiales, nec assignatas per proprias differentias, q̃a differentiæ latent, propterea loco earũ accipiuntur actiones proficiscentes ab ipsis. Animaduertendum graue simpliciter esse sic definiendum, quod est illud, quod omnibus simpliciter substat, & leue simpliciter quod omnibus simpliciter supereminet. Verbum enim simpliciter debet poni ita in definitione, vt ponitur ex parte definiti, ideo Aristo. exponit quid ipse velit per simpliciter. quod in definitione est subaudiendum, cum enim dicitur graue simpliciter esse quod omnibus simpliciter substat, & leue simpliciter, quod omnibus simpliciter supereminet, quęritur quid intelligitur per omnibus simpliciter supereminere, & per omnibus simpliciter substare.

Aristoteles igitur seipsum explanans, inquit, simpliciter autem dico supple, vel omnibus substare, vel omnibus supereminere & in ipsum genus respiciens, quasi dicat simpliciter dico secundum genus. non enim leue simpliciter est, quod omnibus corporibus tam sui generis, quam alterius generis supereminet, quia licet supereminеat elementis quæ sunt sui generis, non supereminet corporibus cœlestibus quæ sunt alterius generis. Similiter terra licet substet omnibus elementis, quæ sunt sui generis, non substare dicitur corporibus cœlestibus, quæ sunt alterius generis, nec etiam illis dicit̃ superesse, quare simpliciter eminere vel simpliciter substare quod ponitur ex parte definitionis dicitur ad genus respiciens supple suorum corporum. Et exponens simpliciter, ex parte rei quę

C definitur hoc est quid per graue simpliciter & quid per leue simpliciter intelligat, addit ei, & in ea supple respiciẽs quibus ambo, scilicet grauitas & leuitas simul non insunt vt sunt aer, & aqua, q̃bus grauitas & leuitas insunt. Vel facilius exponi potest, vt Aristot exponat quid per simpliciter intelligat, quod intelligit̃ a parte definiti, hoc est quid intelligitur per simpliciter graue, & quid per simpliciter leue, & vult simpliciter graue esse intelligendum, qđ in genere grauium obtinet summum gradum, & cui nihil admistum est de leui. Simpliciter leue vero esse intelligendum, quod in genere leuium tenet gradum summũ: & nihil grauis ad mistum habet: & hoc ait simpliciter autem vel graue: vel leue dico, & in ipsum genus respiciens hoc est quod in genere grauium vel leuium obtinet summum: & quibus ambo graue & leue supple non insunt, sed graue est ita graue, quod nihil leuis habet, & leue ita leue vt nihil grauis. Auerroes autem per genus intelligit locum: qui est genus omnium locorum: qui sunt sursum: & deorsum: & sic per simpliciter graue est intelligendum

D illud: quod in genere locorum grauium obtinet infimum leue simpliciter, quod in genere locorũ leuiũ obtinet summum. Sed circa hæc dubitatur: ait enim simpliciter graue esse, vel simpliciter leue, cui nõ insunt ambo: ergo graue in respectu: & leue in respectu erunt quibus ambo inerunt. Et ita aquæ grauitas & leuitas inerit: similiter & aer: hoc autem non concederet Aris. quia quodlibet elementum est simplex & purum in sua specie. Respõdet Auer. & (ut mihi uidetur) innuit talem distinctionem: ꝙ compositio est duplex: altera: quę est diuersorum vnio in quodam tertio: altera est quædam comparatio eiusdem ad diuersa: secundum quam pluribus denominationibus appellatur. Vult igitur Auer. media elementa dici composita comparatione: ac denominatione: nõ autem vnione: & sic composita dici possunt simplicia: hæc per exem

Dub.

Responsio

pla exponit dicens, vt ignis ipsius quæuis magnitudo, siue portio dicitur leuis simpliciter, quia nisi forte aliquid aliud prohibeat ferri sursum videtur, & in locum venire eminentissimum, terræ autem supple quæuis portio dicitur grauis simpliciter, quia nisi forte aliquid aliud prohibeat ferri deorsum videtur, & in locum infimum venire. Addit eodem autem modo supple, & celerius id fertur, vel sursum, vel deorsum, quod maius est in grauitate, vel leuitate. Auerroes autem super his verbis, inquit, & signum ꝙ ignis est leuis, sine aliqua grauitate est, quia quãto ignis maior erit, tanto sursum velocius fertur. Addit, ꝙ si ignis esset compositus ex grauitate & leuitate nõ contingeret hoc, scilicet, ipsum velocius ferri sursum, quo maior esset, quia propositio grauis & leuis ad leue in vtroq; scilicet magno, & paruo esset eadem, ac cum in eo sola sit leuitas, ideo quãto ignis maior est, tanto velocius sursum fertur. Ecce quomodo Auer. vult Arist. verbum habere locũ supposita simplicitate ignis, quia vbi ignis est simplex valet, ꝙ quanto maior fuerit, tanto velocius fertur, vbi vero esset quoddam mistum non valet, ꝙ quanto esset maior tanto celerius fertur, lignum enim maius est plũbo, & non deorsum tantundem celerius fertur. Solet instari contra hoc, quia aurum velocius descendit ipsa terra & tamen est mistum. Tu vero considera, nam instantia non est ad rem.

Alio vero modo graue, & leue sunt, quibus vtraq; insunt quibusdam enim, & supereminent, & substant vt aer, & aqua. Nam simpliciter quidem, neutrum horum leue est, vel graue, terra quidem enim ambo sunt leuiora queuis enim ipsorũ pars supereminet ipsi, igne autem grauiora, subsidet enim ipsorum, pars quantacunq; sit. Ad se ipsa vero simpliciter aliud quidem est graue, aliud autem leue. Nam aer quidem quantulus sit aquæ ipsi supereminet, aqua autem etiam quantula fuerit, aeri subsidet,

Transit nunc ad definiendum graue, & leue in respectu, & definit hæc insimul, non seorsum singulum, ut fecit de graui & leui simpliciter, quoniam ex quo sunt media, subeunt rationem vnius definibilis Inquit, Alio uero modo supple a graui, & leui simpliciter graue, & leue sunt, quibus vtraq; insunt, hoc est utraq; qualitas, leuitas, videlicet & grauitas, hæc est definitio, ergo grauia, & leuia in respectu sunt, quibus tam grauitas ꝙ leuitas inest. Et reddit causam quare vtraq; qualitas cuique eorũ inest ex eo, quia aliquibus supereminent, aliquibus substant, ut aer, & aqua: eminent.n. terræ, substant igni inquit, quibusdam enim & supereminent, vt terreis, & substant, vt igneis. Et ponit exemplum dicens: vt aer. & aqua dixerat hæc dici aliter grauia & leuia, ideo assignat causam quare hæc dicuntur aliter grauia & leuia ex eo quia simpliciter neutrum horum leue est, vel graue, quia ambo sunt leuiora ipsa terra, & igne grauiora, inquit, dico supple hæc aliter grauia: & leuia ab his quæ sunt simpliciter talia: nam simpliciter quidem neutrum horum leue est, vel graue: nam terra quidem ambo sunt leuiora, qua uis enim pars ipsorum ipsi terræ supereminet, igne autem sunt grauiora, subsidet enim ipsorum pars quantacunq; sit ipsi igni, ergo sunt grauia & leuia ad aliud, atq; aliud, & sic cuiq; eorum vtraque qualitas inest, nõ quidem compositione, vt diximus, sed denominatiõe: & respectu. *Obiectio.* Sed occurres, sicut aer, & aqua dicuntur grauia et leuia respectu extremorum: an dici possint grauia & leuia comparatione ad seipsa simpliciter & seorsum. *Responsio.* Respondet Aristo. ad se ipsa vero simpliciter, idest seorsum, sumit enim simpliciter pro solo: ac seorsum sumpto aliud quidẽ est graue, aliud autem leue: nam aer quidem quãtulusuis sit omni aquæ ipsi supereminet, ergo dicitur leuior aqua: aqua ve-

B ro quantulauis fuerit omni aeri subsidet: ergo est grauis, ad aerem, quare hæc dicuntur grauia & leuia in respectu tam simul sumpta, & ad extrema comparata ꝙ seorsum simpliciter & accepta: ad se relata.

Auerroes autem assignat signum quo aerem esse aqua leuiorẽ cognoscitur, quia corpora, quibus aer prædominatᷣ aquis supnatat, ergo aer est leuior aqua, & aqua grauior aere. *Aue. c. 27* Sed cõtra hæc dubitabis fortasse primo, q̃a vel leuitas aeris est intensa, vt octo in aere ipso, uel remissa: si est intensa: ergo aer erit leuissimus simpliciter: & ita omnibus supereminet: si autẽ remissa: erit ergo sibi grauitas quicq; admistum, cuius oppositum Auer. asseruit. proximo commento. *Dubiũ. 1.* Secundo si grauis & leuis dicitᷣ aer comparatione, grauitas & leuitas in eo erunt relationes, quare nõ erunt principia motuum: vt quinto Physi. colligitur. *Dubiũ 2.* Potest dici qualitatem: qua aer dicitur grauis & leuis: differre specie a leuitate ignea, & grauitate terrea: hæc enim aerea qualitas, siue sit dicenda leuitas, siue grauitas est intensa: ut octo in tali natura. *Responsio* Et ita non sequitur aerem per hãc omnibus supereminere: quia est intensa, ut octo: ut aerea est: non autem simpliciter.

F Ad secundam dicendum aliquid dici comparatione posse dupliciter intelligi: aut intrinsece ratione fundamenti: velut simile ratione fundamenti est album ratione albedinis. Aut extrinsece ratione relationis, ut simile extrinsece ratione relationis est simile propter similitudinem: tunc dico aerẽ & aquã dici comparatiue grauia & leuia intrinsece propter qualitates: quæ sunt fundamenta respectuum, & nõ extrinsece propter relationes.

Quoniam autem, & cæterorũ alia quidẽ grauitatẽ alia vero leuitatem habent. patet eam quidem differentiam, quæ in simplicibus est, horum omnium causam cẽ ex eo nanq;, quia aliud plus, alius minus illorum sunt assecuta, alia corporum grauia, alia leuia erunt. Illa. tx

G Auerroes sic introducit & recte: cum dedit definitionem grauis & leuis, tam simpliciter: quam in respectu, transit ad assignandam causam accidentium: quæ insunt mistis propter simplicia: hoc enim erat tertium propositum. Præordinat tamen doctrinam hoc modo, quoniã mista sunt grauia uel leuia propter simplicia: quæ in illis prædominantur ideo dicendum est de accidentibus simplicium: sic enim erit dictum de accidentibus mistorum. Primo ergo ostendit mista esse talia propter simplicia. Secundo ex hoc quid agendum sit de simplicibus: colligit. Inquit: quoniam autem & cæterorum: scilicet mistorum alia quidem grauitatem: alia autem leuitatem habent: patet eam quidem differentiam: quæ in simplicibus est: horum horum corporum mistorũ causam ee. s. cur alia grauia, alia leuia sint. Et quod mista sint grauia, & leuia propter simplicia: declarat dicẽs: ex eo nãque, q̃a aliud plus: aliud minus illorum simplicium ipsa mista sunt assecuta: alia corporum mistorum a prædominio erũt grauia: alia

H leuia. Patet igitur uerum esse: mista esse grauia: vel leuia propter simplicia: lignum enim leuius est plumbo: quia de leuibus elementis: plus est in ligno: quam in plumbo: aurum vero: ut Auerroes inquit grauius adest argento: quia in eo est plus de terra, oleum autem leuius uino: q̃a in eo plus est aeris. Quo uero ad uerba attinet: uerbũ illud { In simplicibus } antiquæ translationes habent { In compositis, } quod unde factum sit: ignoro: græce enim est ἁπλοῖς: hoc est simplicibus: ideo iunioribus fuit errandi causa.

Quare de illis dicendum est, cætera enim illa prima sequuntur, quod quidem, & eos oportere facere diximus, qui ob plenum graue esse dicunt, & ob vacuum leue.

Declarauit

Declarauit mista esse grauia & leuia propter differentiam simplicium, quoties in illis præsunt. Ex hoc concludit quod facturus est, asserens solũ de simplicibus se velle agere; quoniam cum mista sint talia ob simplicium prædominium, satis de differentiis, ac accidẽtibus mistorũ dicetur, si de accidentibus simplicium erit dictum. Inquit, quare de illis simplicibus dicendũ est, cuius causam assignat dicens, cætera enim mista illa prima, & simplicia sequuntur, sunt enim vt dictum est mista ipsa grauia & leuia ob simplicia. Addit hunc ordinem debuisse seruare Democriticos, qui grauia ob plenũ, & leuia ob vacuum esse dixerunt, debent enim solum de accidẽtibus pleni, & vacui dicere, quoniam sic de accidentibus mistorum satis erit dictum. Aristo. ergo, vt Auer inquit, prætermisit tractare accidentia mistorum, & tantum in simplicibus inquirit accidentium causas, hæc de intentione, deque ordine.

Itaq; Igit. & uel Aut. & ταλαντιαῖον. Cẽtum librarum.

B *Accidit itaq; eadem non vbiq; grauia leuiáq; ob differentiam primorum videri. Dico autem, vt in aere quidem grauius erit lignum talantiæon plumbo mnaígo, in aqua autem leuius.*

Quod dicit hic Aristo. potest esse dubitato contra dicta, & potest esse problema, nam cum proposuit loqui de accidentibus mistorum pp differentiam simplicium, nunc hoc facit, proponit enim accidens primo, secundo illius causam reddit. Erit ergo problema quam ob causam lignum centum librarum est in aere grauius plumbo vnius libræ, in aqua vero econtra plumbum vnius libræ est grauius ligno cẽtum librarum. Inquit accidit itaq; eadem non vbiq; grauia, leuiaq; ob differentiam primorum videri. Et propter hæc verba videtur hæc dubitatio contra dicta, diximus enim mista esse talia ꝓpter simplicia, at nunc ita esse nõ videmus, & hoc exponit dicens, dico autem, vt in aere quidem grauius erit lignum talantiæum, plumbo mnaiæo, in aqua autem ecõtra lignum talantiæum leuius est plumbo mnaiæo. Debes scire, ꝙ lignum talantiæum semper est plũbo mnaiæo grauius, dicitur autem in aere grauius, quia in illo velocius fertur, q̃ plumbum. In aqua vero leuius, qa in illa vel non fertur, vel tardius mouetur. Hinc Auerro. ait Aristo. hic per grauitatem intellexisse tarditatem, per leuitatem vero velocitatem Quo vero ad verba attinet talantiæum à τάλαντον talentum deducitur, est autem talentũ non vna ratione acceptum (vt Plin. inquit,) tamen hic pro pondere centum librarum assumpsimus quia quouis modo exponatur non refert. Mnaiæũ vero deducitur a mna, hoc est mina libra vna. fol. 20. hic uero pro libra vna accepimus, quia quo uis modo exponatur differentiam non facit in re.

ναῖον. Vni⁹ libræ. a ταλαντον. talẽtũ legẽ Bubæum et Asse.

Causa autem est, quoniam grauitatem habent omnia præter ignem, & leuitatem prẹter terram, terra igitur & quẹ terrẹ plurimum habent, vbiq; grauitatẽ habere necesse est, aquam autem vbiq; præterq̃ in terra, & aerem præterq̃ in aqua, & terra.

Soluit Arist. ꝓblema, & supponit oĩa elementa habere grauitatem præter ignẽ, nam aer, aqua, & terra grauitatem habent. Secundo supponit oĩa habere leuitatem, præter terram: nã ignis aer, & aqua leuitatem habent. Ex his concludit terrã, & quæ plurimum terræ habent vbiq; grauitatem habere, quoniã in igne, aere, & aqua grauitatem habent. Secundo concludit aquã vbiq; grauitatẽ habere præterq̃ in terra, vbi leuitatẽ habet. Tertio concludit, aerẽ vbiq; grauitatem habere præterq̃ in aqua, & terra, vbi leuitatem habet. Inquit, causa autem est, quoniam grauitatem habent omnia præter ignẽ: nã aer, aqua, & terra grauitatem habent, hæc est prima suppositio, ponit secundã dicens, & leuitatem præter terram, leuitat enim ignis, aer, & aqua, terra autem sola grauitat, hæc est secunda. Ex his excerpit primo, terram & terrea vbiq; grauitare, & inquit, terrã igitur & quæ terræ plurimum habent vbiq; grauitatem habere necesse est, vbiq; quia in igne, aere, aqua, & terra, si elementum in sua sphæra grauitet vt dicetur. Deinde ponit secundũ excerptum dicens, aquam autem vbiq; præterquam in terra, vbi leuitat, grauitat enim aqua in regione ignis, & in regione aeris, & in propria regione vt dicemus, solum autem in terra leuitat. Ponit tertium dicens, & aerẽ præterq̃ in aqua & terra vbi leuitat, grauitat, enim in regione ignis, & in propria regione vt dicemus, ignis, vt primum, aer, vt. 2. aqua, vt. 3. Terra, vt 9.

Animaduertendum, ꝙ Auerr. dicit omnia elementa præter ignem suis in locis aliquã habere grauitatem præter ignem aliquã (vt dicit) & non simpliciter: qualem habent extra eorũ loca: sed aliquam quasi diminutam.

Hinc Them qõ tollitur: arguit enim Them si elementa haberet grauitatẽ suam suis in locis in illis starent violenter: velut cum stant extra ea. Quod soluit Auerr. per hoc, ꝙ elementa suis in locis non habẽt grauitatem simpliciter, sed aliquam quæ est facilitas quædã, qua mota in illis deorsum facilius ferũtur q̃ sursum, quare per grauitatem aliquam Arist. intelligit facilitatem qua mobilia facilius deorsum q̃ sursum feruntur, & hoc Auer. declarauit ex proiectis: sed de his postea.

Sua enim in regione omnia grauitatem habẽt prẹter ignem, etiam aer. Signum autem est, quoniam plus trahit inflatus vter vacuo.

Duas suppositiones fecit: quarũ prima oĩa elementa suis in locis grauitatem habere præter ignem. Secunda vero erat, cuncta leuitatem habere præter terram. Secũdam quidem relinquit, vel tanq̃ notã, vel quia patet ex declaratione primæ, vel quia illa nobis non deseruit, & C primam probat argumento sumpto ab vtre inflato, qa ꝓpria in aeris regione deorsum trahit, ꝓponit ergo primo suppositionem, & inquit. Sua enim in regione oĩa grauitatem habent præter ignem, hæc fuit prima suppositio: addit etiam aer sup. propria in regione grauitatem habet, de quo quis posset ambigere: & hac ratione speciatim exemplum, atq; signũ posuit ad aere, dicens. Signum autem est quoniam plus trahit inflatus vter in ꝓpria regione ipso vacuo, & hoc, ut addit Simplicius mõ vter sit pelle tenuissima confectus, vt membrana illa nullatenus promoueat. hinc patet prima suppositio.

Quare si quid plus aeris habet, quam terrẹ, & aquẹ, id in aqua quidem alio leuius, in aere vero grauius esse contingit, nam non natat quidem super aerẽ, natat autem super aquam.

D

Lignum talantiæum A		plumbum mnaiæum B	
ignis	1	ignis	1
aer	12	aer	2
aqua	5	aqua	3
terra	3	terra	9

Ex his soluit ꝓblema, & reddit causam accidentis qa A lignũ talantiæũ in aere habet virtutem motiuã deorsum, vt. 20. qa in eo aer, vt. 12. & aqua, vt quinq;, & terra, vt tria omnia deorsum trahunt, quia vt proxima supponẽ patet, aer ꝓpria in sphæra grauitat, vim aũt resistiuam habet, vt vnum, quia in eo ignis est, vt vnum, ergo mouet deorsum ipsum A a ꝓportiõe vigecupla, B vero plumbũ in aere vim motiuam habet deorsum. 14. resistitiuam, vt vnum, ergo mouetur in aere a ꝓportio

ne virtutis motiuæ super resistentiā. 14. quare B plūbū in aere tardius deorsum fert, A vero lignū velocius. In aqua autem econtra, quoniā si vis deorsum motiua .i. a. est vt octo, resistitiua, vt. 13. ergo in illa nō mouetur, sed in superficie natat, nam in aqua lignum mouetur deorsum ꝓpter aquā vt quinq;, & terram vt tria, ergo mouetur a vi motiua deorsum vt octo trahūt vero sursum ignis vt vnum, & aer vt. 12. ergo vis resistēdi erit vt. 13. B. autē mouetur deorsum in aqua a virtute motiua vt 12. quia a virtute aquæ vt tria: & terræ vt. 9. ergo a virtute mouendi vt. 12. a resistitiua vero vt tria: qa virtute ignis vt vnum, & aeris vt duo: ergo proportio virtutis motiuæ deorsum sup eius resistentiam in plumbo erit maior ꝙ in ligno, si ponantur in aqua, & tota causa huius problematis est, quia omnia elementa ꝓpriis in sphęris deorsum trahunt præter ignem vt aer, & aqua, & terra, vt declarauimus. Inquit. Quare si quid plus aeris habet supple lignum, a. ꝗ terræ, & aquæ, id in aqua quidem alio. s. plumbo leuius est, in aere vero grauius esse contingit, vt declaraui, nam non natat super aerem, qa vis motiua est maior vi resistitiua, natat autem super aquam, quia vis resistitiua est maior vi motiua. At in plumbo est oppositum, tardius enim fert in aere, quia ꝓportio virtutis motiuæ ad resistentiam est parua, velocius vero descendit in aqua, quia proportio virtutis motiuæ ad resistentiam est magna, & sic patet problema, & causa accidentis.

Cõtrouersia ĩter Arist. & Themist. Circa solutionem ꝓblematis Them. dissentit ab Aristo. negat. n. suppositionem, quæ dicit: omne elemētum vbiq; habere grauitatē ꝑter ignē. Primo, quia tunc nullum aliud elementum, nisi ignis esset naturaliter in loco proprio, sed violenter. Secundo, quia signum sumptū ab vtre nihil est, quoniā vter inflatus grauitat ĩ aere, aut ꝓpter pellem, aut propter aeris condensationem. Tertio quia solui potest problemā sine illa suppositione, & ꝙ ita sit, declaratur: accipiendo lignū A habere quatuor partes iuxta quatuor elementa, quæ argumēti gratia reducantur in duas, videlicet, in leuem ratione ignis, & aeris, & in grauem ratione aquæ & terræ, sitq; pars grauis in ligno maior, ꝙ pars grauis in plūbo. Similiter & leuis sit maior in ligno A, ꝙ in plūbo B. Secundo accipit nullum elm̄tum in sphæra ꝓpria grauitare, vel leuitare, sed ita cito leuitare, ꝙ cito versus deorsum extra sphæram ponitur, ita cito aūt grauitare cum primum extra sphæram versus locū sursum collocat. Ex hoc soluitur ꝓblemanā cum lignum A habeat plus grauitatis, ꝗ plūbū & in aere pars eius aerea dū est in eo, nec sursum, nec deorsum trahat, relinquitur in aere ipsum citius moueri deorsum, ꝙ plumbū, quia virtus motiua deorsum est maior & vis resistendi, vel æqualis ĩ aere, vel minor, ex quo aer in eius sphæra non grauitat ꝑ suppōnē, at in aqua, licet virtus grauitatis sit maior vi existente in plumbo, tñ resistētia est maior cum ponitur in aqua, quoniā vis leuitatis in A ligno ēt ponebatur maior, quā in plūbo, & sic patet ꝓblema, siue ponatur suppositio Arist. siue neget, modo concedatur extra sphæram elementū grauitare vel leuitare. Obiicit huic opinioni Auer. vt mi-

Oppugnat hi videtur Primo, quia aer in sphæra ignis descendit, ergo in media sphæra habebit conditiones medias, & ascēdit in sphæra aquæ, & terra, & ita in sphæra media erit grauis & leuis, quare grauitabit & leuitabit. Secundo sagitta pulsa mouet sursum & deorsum in aere, ergo aer trahit sursum & deorsum, & ita est grauis & leuis, quare grauitat. Tertio accipit lignum, quod sit in grauitate plūbo æquale, in leuitate plūbo maius in cētuplū, casus est possibilis, modo experientia doceret hoc lignum velocius in aere descendere, quā plūbū datum, quo cōcesso, quærit e qua parte citius lignum in aere ipso descēderet, vel e parte graui, & hoc non, qm̄ lignum in grauitate est æquale plūbo ꝑ casum, ergo citius descendit e parte leue, & nō nisi aer grauitet in sua sphæra, aliter nō citius deorsum veniret, ergo aer in sua sphæra grauitat.

B Tertio reprehendit Auer. Them. quia non fecit differentiā inter cām essentialē & accidentalem illius accidentis. Quod n. lignū citius in aere descendat certo plūbo, causa accidētalis est si poneretur maioris grauitatis ipso plūbo: hæc. n. causa pro tanto accidentalis est, qa ea ablata, adhuc lignum posset citius moueri deorsum in aere. (quia dictū est), vbi lignū & plūbum essent ęqualis grauitatis, adhuc lignum (vt docet experientia) citius descēderet, & non tamen propter partem grauem maiorem, ergo vera causa, & ꝑ se, quare lignū citius in aere descendit est, quia constat tribus grauibus, videlicet, aere qui in sphæra propria est grauis, & aqua, & terra, quare oportet dicere aerem in sua sphæra grauitare. Ad illud de vtre, in quo Them. rñdit Aristo. Auer. dicit primo, illud esse exēplū, & non signū verū, quia exēpla ponimus, ut sentiat qui discunt. Secundo dicit Arist. supposuisse vtrē esse tenuissimæ mēbranæ, adeo vt non ꝓmoueat plus, ꝗ aer. Them. vero credit vtrem esse ex crassa admodum pellicula, hæc breuiter in commento colliguntur.

F Sed an vera sint, dubium est non paruum. Auerroes dubiū hoc dissoluit in præsenti commento, & infra cōmento. 39. vnde hic ponit hanc cōclusionē ꝙ media elementa ꝓpriis in locis grauitent & leuitent. Commento vero. 39. ponit aliā, ꝙ, videlicet, licet hæc media elementa grauitent & leuitent ꝓpriis in locis, tñ in illis magis grauitant. Primam conclusionē tribus rationibus potissimum confirmauit, prima, quia aer descendit a regione ignis, & ascendit a regione terræ, & aquæ, ergo aer grauitat & leuitat in loco eius medio. Secunda, qa sagitta ꝓpulsa mouetur sursum & deorsum in aeris regione, ergo aer trahit sursum & deorsum, & ita leuitat & grauitat. Tertia sit lignum, cuius aqua, & terra sint ęquales aquæ, & terræ, quæ sunt in plūbo, & ignea quoque pars sit æqualis in vtroq; aerea vero sit cētupla in ligno ad partem aeream plūbi, casu isto posito, constat in regione aeris lignū eiusmodi citius descendere plumbo, & non ratione aquæ, & terræ, quæ in vtroq; sunt æquales nec ratione partis igneæ, qa illa non trahit deorsum, &

G in vtroq; est æqualis, ergo ratione partis aereæ, quare si lignum in aeris regione citius plūbo descendit aer sua in regione grauitabit. Secundam conclusionem probauit commen. 39. primo argumēto sumpto ab vtre inflato. Secundo, quia aer naturaliter descendit ablato subterposito, ꝑter naturaliter vero ascendit ablato superposito, tunc arguo, omne naturaliter descendens ablato subterposito, & violenter ascendent ablato superposito naturaliter sua in sphæra magis grauitat, ꝗ leuitat: sed aer, & aqua sunt eiusmodi. ergo suis in sphæris naturaliter magis grauitant quam leuitant. Tertio, pars leuissima animalis grauitat, vt spiritus, & non ratione terræ, quia est omni ex parte aereus, ergo ratione aeris. Quarto, in aere & aqua sunt causæ grauitatis magis, quā leuitatis, vt commento illo probabit, ergo in suis sphæris magis grauitabunt quā leuitabunt. Vltimo, tunc ea quæ in sublimi apponunt deorsum nō facile mouerentur. Hæc Auer. in commentis. Hæc quæstio specialis videtur in elementis mediis non enim Aristo. dubitat de igne &

H terra, cū dicat ignem leuem esse tantum & nullo modo grauem, terram autem grauē & nullo modo leuem, recentiores tñ ampliant quæstionem ad omnia elementa, vt patet. Themist. autem tenet, in sphæris propriis nullum elementum grauitare, vel leuitare, extra tamen loca illa concedit & grauitare & leuitare, vt ad loca eorū perueniant. Vtitur ratione. vt Auer. retulit, quia si grauitarent, tunc in eorū locis violenter quiescerent, nam si grauitarent, naturaliter deorsum descenderent, ergo in eorum locis violenter starent. Huic fauet textus dicens. cū igitur fiat ex aqua aer, & omnino ex graui leue, eo ipso sursum venit. & nō vlterius fit, sed illic est, quare aer cū ponitur in regione aquæ, vel terræ: mox leuitat: cum autem in proprio loco collocatur, mox stat. & nullo modo mouetur. Præterea idem confirmatur signo sumpto

An elemēta media ĩ ꝓpriis sphęris grauitent.

Confirmatio prima.

Probatio secunda.

a natantibus cũ quicq; sub aquis natant, & nullum per- sentiunt pondus insuper nos qui incolimus in aeris infi- Cōcilia tio. ma regione, grauitatem aeris nullo modo percipimus, quare ipse nullo modo grauitare vr̃. Sed inter hos po test poni concordia, ideo debes scire grauitatem accipi Grauitas triplicitur. posse pro qualitate, qua aliquid dr̃ formaliter graue. Et põt sumi ꝓ actu secundo, quo graue dicitur actu moue ri deorsum. Tertio sumi põt, pro dispõne qua dicitur actu resistere ei, quod ipsum sursum trahit, velut viuere põt sumi ꝓ esse, & ꝓ operari, & ꝑ ipso resistere corrũ penti. Tunc dicerem saluo meliori iudicio, Primo, ꝙ ele menta media in suis sphæris sunt grauia & leuia forma- liter grauitate sumpta pro ipso actu primo, & hoc tres rõnes presentis cõmenti ꝓbant. Secundo dicerẽ elemẽ ta media ꝓpriis in sphæris non sunt grauia, nec leuia, grauitate & leuitate sumptis pro actu secundo, & hoc ꝓbant rõnes Themistii. Tertio dicerem, ꝙ elemẽta me dia in propriis sphæris grauitant capiendo grauitatem pro dispõne qua illa resistunt potius illi, quod ipsa sur- sũ trahit, ꝙ deorsum, & hoc ꝓbant rõnes Auer. cõ. 39. & signum de utre, & argumentum eiusdem, Per ħ tol lit̃ cõtradictio in dictis Ari. nã Ari hic, & .21. prima pti cula, ꝓblemate. 17. & pticula. 26. ꝓblemate. 10. 12. 13. & .11. particula ꝓblemate. 45. vr̃ tenẽ illud idẽ, qđ hic asseruit. Vigesimaquinta uero particula ꝓblemate. 12. tenet oppositum, ait. n. utrem tm̃ plenum, quantum va cuum æque perlibrari, tu uero per hæc, quæ diximus, tolle contradictionem. Siquis tñ uellet sustinere media elementa non grauitare grauitate secundo modo dicta pro actu secundo, ut multi sentiunt, facile posset rñdere rõnibus in contrarium factis, ad illud. n. de utre patet non ualere, qm̃ fortasse grauitat propter pellem, & for tasse ob aeris condensatiõnẽ, & fortasse casus est falsus, ut nos sumus experti. Argumentum præterea Arist. nullum est, quia omne locatum naturaliter uiolẽter mo uetur extra locum eius, & ita aer uiolenter descendit re moto corpore subterposito. Præterea, si aqua naturali- ter moueretur ad medium, ergo uiolenter recedit a me dio, vt Aris. arguit primo huius. Insuper tunc vni cor- pori simplici plures motus inessent. Demum Auer. met, tenet aquam uiolenter descendere etiam ablata terra, ut patuit primo huius commentis. 8. & .17. & .2. huius cõ. 31. & 79. Similiter solui possunt rationes Auer. quo fit, uel elementa, nec primo, nec secundo modo grauitent, tertio tñ modo concedi põt, ut oẽs auctores autumãt.

Quoniam autem est aliquid simpliciter graue, atque simpliciter leue, ex his perspicuum est.

His declaratis nunc quasi epilogat ea quæ dixit, & inquit. qm̃ autẽ est aliquid simpliciter graue, atque sim pliciter leue, ex his perspicuuum est. Vel forte per hæc uerba excusat se a qõne, an est graue et leue simpliciter, nam cum terminauit qõnẽ quid sit unũquodq; horũ, quasi se excusans a qõne si sunt, inquit. qm̃ aũt est aliqd simpliciter graue, atque simpliciter leue, ex his perspi- cuum est, sup. quæ diximus nunc, & quæ diximus pri mo huius, & quæ dicemus statim.

Dico autem simpliciter leue, quod semꝑ sursum & graue, quod semper deorsum aptum est ferri non prohibitum, sunt enim aliqua talia, & non omnia gra uitatem habent, ut quidam putant.

Addit nunc definitiones grauis & leuis simpliciter, quæ ex motu colligũtur, ut per hasce appareret graue simpliciter, & leue simpliciter esse, ut inquit. dico autẽ simpliciter leue quod semper sursum aptũ est ferri nisi ꝓhibeatur, & graue simpliciter etiam dico, quod semꝑ deorsum aptum est ferri non prohibitum. Differũt au tem eiusmodi definitiones ab illis, quæ assignatæ sunt per quietem, illæ enim indicant essentiam magis, est. n.

A quies ipsa elementis naturalior hæ uero ostendunt dif- ferentiam eorum magis, ac illa esse. cum motus sit sensi bilior quiete. Tunc quasi refellens opinionem antiquo rum, inquit sunt enim aliqua talia, & non omnia gra uitatem habent, ut quidam putant, hæc Aristo.

Nam & aliis quibusdam graue esse uidetur, & semper ad mediũ ferri, est aũt & leue simili modo.

Hæc quæ modo dixit, nunc confirmat auctoritate antiquorum, & ratione sumpta a sensibus. inquit nam, & aliis quibusdam. s. antiquorum, graue esse in rerũ na- tura quicquam uidetur, & hoc quo ad quæstionem an graue sit. Et sup. etiam uidetur semper ad medium ferri, & hoc quo ad qõnem quid est, idem de ipso leui addit, & inquit. est autem & leue simili modo. s. & ens in rerũ natura, & id quod uidetur semper e medio ipso ferri, hęc ex antiquis.

Videmus enim, vt dictum est prius, terrea ipsa At uero ipsum qđ qdē mediũ.
B *omnibus subesse, atque ad mediũ ferri, at vero ipsum medium definitum est.*

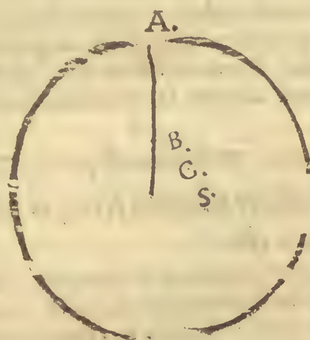
Cum probauit illa auctoritate ueterum, nũc eadem probat sensu, uel sensibili ratione, ut est de more Physi- ci, quia, uidelicet, sensu uidemus terrea quædã corpora oĩbus subesse, & hoc quo ad quæstionem an sit graue, atque ad medium ferri, & hoc quo quid sit graue. Ad dit de medio, at uero ipsum medium definitum est, ad quod uidemus grauia ferri, quia non mouentur, ad infi nitum, uel in abyssum ut rudes putant, ex hoc quod ui demus, potest argui, uidemus terrea quædam moueri ad medium, & subesse cæteris omnibus, ergo est aliqđ graue, quod omnibus subest, & ad medium fertur, hæc de grauibus, Dixit autem { Terrea } & non terram, qa terra pura oculis non subiacet elementum enim purum coloratum non est, quod si terrea uidemus ad mediũ ferri, cum non ferantur nisi ratione terræ, ergo terra ma gis deorsum fertur.

C *Si igitur est aliquid quod omnibus eminet, vt & ignis videtur in ipso aere sursum latus, aer autem quiescens, patet hoc, ad extremum ipsum ferri, quare nihil grauitatis ipsum habere potest, subesset enim al teri. Quod si hoc esset aliquid aliud esset profecto, quod ad ipsum extremum moueretur, quod super om nia, quę feruntur collocaretur. Nunc autem nihil esse videtur, ignis ergo nihil grauitatis habet. Neque etiã terra leuitatem vllam, si quidem subsidet vniuersis, idque quod subsidet ad ipsum medium fertur.*

Nunc leue simpliciter esse, & ipsum ferri ad extremũ ratione quasi a simili persuadet, & licet procedat more prioristico a primo ad ultimũ hypothetice syllogizãs, D potest tamen eius ratio sic ad categoricam reduci, quod omnibus supereminet est leuissimum simpliciter, ignis oĩbus superfertur, ergo est simpliciter leuis. minor pro batur per impossibile, quoniam si nõ omnibus super- fertur ignis, detur oppositum, tunc alicui alteri non su- perfertur sed tale non uidetur, ergo ignis omnibus sup- fertur. Aristo. uero procedit hypothetice, & inquit, si igitur est aliquid quod omnibus eminet, ut et ignis ui- detur in ipso aere, & supra aerem sursum latus, aer autẽ quiescens, patet tale corpus ad extremum ipsum ferri, ħ est prima consequentia. Deinde facit secundam, & in- quit, quare tale corpus supra aerem latum ipso aere ge- scente nihil grauitatis ipsum hẽre põt, cuius rõnẽ affert, subesset. n. alteri. Et ultra, inquit, ꝙ si hoc esset aliquid aliud eẽt profecto, quod ad ipsum extremũ moueref, quod super omnia, quæ ferũtur, collocaretur. Destruit hoc consequens, et inquit, nunc autem tale nihil esse vr̃

ad sensum nostrum, & cum nihil tale sit, infert principalē conclusionem dicens, ignis ergo nihil grauitatis habet. Reperit & idem de terra, & inquit, neque etiam terra leuitatem vllam, siquidem subsidet vniuersis, idq; qd subsidet ad ipsum medium s. definitum fertur. Quare simpliciter graue esse, & ipsum ferri ad medium patet, similiter patet esse simpliciter leue, & ipsum ferri ad extremum ab ipso medio, quae duo proposuit Arist. Quod si has rationes hypotheticas ad categoricas vis reducere facile potest.

Quę Auer. Com. 32. Dubō. Circa hunc textum animaduertendum primo, quod Auer. dicit quædam, ex qbus patet solutio cuiusdā dubij



Supponatur igitur centrum esse punctum terminans lineam A B, a concauo lunæ vsque medium totius protractam. Arguatur ergo sic, linea AB. pōt protrahi vsq; ad punctum E, ergo B non fuit vltimum, similiter vsq; ad punctum F & sic, B non fuit vltimum, & ita centrum B, non fuit definitū. Solutio Respondere videtur ergo Auer. nam punctum B potest considerari vno modo mathematice vt descriptum in linea vt linea est, & sic nō est vltimum. quin possit intelligi adhuc aliud vlterius, & sic in infinitum. Alio modo potest considerari ratione physica, vt punctum terminans lineam quæ est semidiameter mūdi, & sic est B ipsum vltimum & finitū ita, ut non possit sibi addi aliud vltra, hæc ex verbis Auer. Secundo animaduertendum, q; Auerro. pro roboratione rationis Aristo duo supponit, primum, q; nullus locus sit supra loco ignis, quia tunc vel inueniretur aliud corpus sensibile vltra ignem, quod moueretur sursum vltra regionem ignis, quod non patet, vel daretur vacuum inter concauum lunæ, & conuexum ignis, ad quod concauum moueretur corpus illud. Secundum est, q; locus aeris non potest se extendere naturaliter vsque ad lunæ concauum quia tunc ignis non haberet locum, in quem moueri possit, quia vel moueretur ad concauum cœli, & hoc non, non enim idem est locus duorum corporum, cum igitur concauum lunæ positum sit locus aeris ergo non potest poni locus naturalis ignis, nec moueri potest ignis ad medium regionis aeris, quoniam videmus ipsum super omnia ferri, patet igitur locum naturalem aeris non esse protensum vsque ad cœli lunæ concauum. Ex his duobus sequitur ignem naturaliter locari in extremo, & ita esse leue simpliciter, & hæc fuit ratio Arist. Tertio animaduertendum, q; Auer. addit alias rationes ad idem. Arguit. n. primo partes ignis videntur sursum ferri, ergo est aliqs locus sursum, vbi est congregatio omniū partium ignis cuius exemplum est, vt siquis esset in montibus, & nunq; mare vidisset posset cōcludere mare esse, cum videret omnes aquas fluere, & nihil conetur ad terminum non futuram, ergo oportet dare locum congregationis aquarum & tale est mare, hæc ergo demōstratio est, qua probatur aliquam speciem esse, quod raro accidit, quoniam semp species sunt ad sensum perspicuæ. Secūdo arguit Auer. coniugatio calidi & sicci est possibilis in natura, vt coniugatio humidi & calidi, sed coniugatio calidi & humidi est actu aer, ergo coniugatio calidi & sicci est actu ignis. Quarto animaduertendum, q; Auer. mouet qstionem, videlicet, quam ob causam ignis in propria sphæra non lucet, sed extra sphæram bene. Ait, q; quæstio quærit aliū

B locum, quia librum de sensu Respondet tamen, q; quemadmodum congelatio accidit aquæ, nō vt aqua, sed quatenus sibi terrei vapores admisti sunt et ita ut aqua est mistum quoddam, sic ignis lucet, ut mistum est terreo denso, quare ut congelatio aquę accidit ob dispositionem illi extraneam, sic ipsi igni accidit lucere ob dispositionē sibi extraneā. At cum elementa sunt in loco naturali, nō possunt habere dispositionem extraneam, ergo non potest ignis in proprio loco lucere, sicut nec aqua congelari.

Hoc autem auctoritate Alexandri confirmat, qui voluit ignem in suo loco, et hūc nostrum ignē dici fere æquiuoce. Ille siquidem vitā conseruat hic eam destruit. Cuius signum est ex definitione ignis nostri, & aquę nostre, congelatio enim animalia corrumpit, ignis etiam, nā congelatio est densatio frigidi corporis & sicci, ignis aūt ebullitio calidi & sicci, quæ oīa uitam destruunt, quare ignis & aqua destruunt uitam, quare ignis ille est æquiuoce fere ignis. Dixit fere æquiuoce, quia hæc æquiuocatio est fere per accidens. Nam ille ignis est conseruatiuus, ut sibi F misceantur radii solis, & stellarum, qui per ignem trāseuntes, ueniunt ad nos, & nos calefaciunt, quare nos quodāmodo viuificat, at ignis noster ui mistionis hæc non facit & ita per accidens dicitur ignis æquiuoce. Obiectio. Sed occurres, an ignis in sphera propria sit nostro igne calidior. Videtur enim primo q; sic, quoniam est purus calor, & intensissime talis. Ex alio uidetur secundo q; non, quoniam actio sequitur formam in materia densa existētem. Solutio Auer in cōmento libri Canticorum. 15. uelle uidetur illum ignem non habere actu calorem, cum calor accidens huic igni sensili, ut est in terreo corpore, uerum de his in libro de sensu.

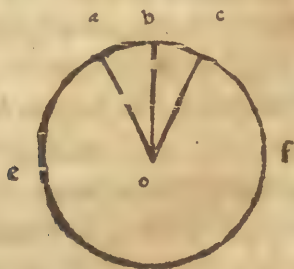
At vero medium esse, ad quod eorum, quę grauitatem habent, & e quo leuium latio est, ex multis patet, primo quidem ex eo, quia nihil ferri in infinitum cōtingit, ut enim nihil est impossibile sic, neque fit impossibile, latio autem generatio est, vnde quo.

G Expositio. Accepit tanq; omnibus constans mundi medium esse definitum, hoc est esse finite distans ab ipso cœli concauo at nunc illud probat pluribus rationibus. Primo, quia si medium ad quod simpliciter graue mouetur, distaret per infinitum a cœli concauo extremo, tūc nullum prorsus graue simpliciter deorsum ad medium moueretur, quod est contra sensum. Et ratio patet, quia nihil moueretur ad locum ad quem peruenire esset impossibile, at impossibile est aliquod graue simpliciter peruenire ad locū distantem ab eo in infinitum. Inquit. At vero medium esse ad quod eorum quæ grauitatem habent latio est, & e quo leuium etiam latio est, ex multis patet. Et primo syllogizans per impossibile dicit, & primo quidem ex eo, quia nihil ferri in infinitum contingit, cuius causam dicit. Vt enim nihil est in rerum natura, quod est impossibile; sic neque fit aliquid, quod est impossibile. Impossibile n. ipsum neque est neque fieri potest. Nam quod esse neqt, E etiam fieri nequit. Addit latio autem est, supple quædam generatio, siue quædam factio vnde quo, hoc est e termino e quo ad terminum ad quem finita & recta, quare ꝓficisci non potest ad terminum infinitum, quare oportet medium mundi finite distare a circunferentia.

Deinde ignis quidem sursum latus, terra autem & quicquid grauitatem habet deorsum similes ad angulos fertur, quare ad medium ipsum feratur necesse est. Vtrum autem ad terræ medium, an vniuersi feratur, cum idem sit, alia ratio est.

Expositio. Scdo arguit. ignis mouet̄ ad pūctū definitū, ergo & terra, qm̄ cōtraria corpa ad cōtraria pūcta ferri nece ē. Inqt

Deinde ignis quidē sursum latus, terra autē, & q̄cq̄d grauitatem habet deorsum ad similes angulos fertur, hinc dat conclusionem.d. hinc ad medium ipsum ferat terra definitum & terminatum necesse est. Excusat autē se ab alia quæstione obiter occurrente.d. Vtrum autem ad terræ medium, an ad vniuersi medium feratur s. ipsa terra, cum medium idem sit, alia rō est, quod medium mundi sit definitum, ac ab extremo finite distās Auer. ꝓbat primo, eē impoſe esse est impoſe fieri motum infinitum eē est impoſe, ergo motum infinitum est impoſe fieri, quare medium ad quod feruntur grauia, finite distabit a circūferentia. Secundo arguit. Si vnum contrarium est definitum, & ad locum definitum mobile, alterum ēt erit eiusmodi, ignis qui est terræ contrarius, est definitus, & ad locum definitum mobilis, ergo, et terra. Tertio arguit & describatur figura ABCFE, cuius centrum sit o, quę repraesentet mundi circunferentiā, ergo plana superficies transiens per polos mundi E F, & centrum o, erit E O F, ergo ut ignis ascendit e centro O ad E, & ad A faciens angulum E O A, & ad punctum A & B faciens angulum A O B, & similiter ad alia puncta faciens alios angulos, sic terra descendit per similes lineas faciens similes angulos, quare ut lineę per quas meat ignis sunt terminatæ inter O centrum & circunferentiam, ita lineæ eædem erunt determinatæ respectu motus terræ. Patet igitur medium eē definitum, atque definite distans ab extremis.



Cum autem id, quod omnibus substat, ad medium ipsum feratur, necesse est id, quod omnibus superemi net ad extremum eius regionis feratur, in qua motum efficit. Contrarium enim est, ipsum quidem medium extremo, & substare semper, ipsi supereminere. Quo circa & iure graue, & leue duo erunt; etenim loca duo sunt, medium ipsum, atq; extremum.

Expositio. Hactenus probauit ipsum medium, ad quod grauia ipsa feruntur, in infinitum non proficisci, sed eē terminatum, atque definitum, nunc conuertit sermonē & probat extremum ad quod fertur ignis etiam non in infinitū distare, & quasi utitur conuersione per consequentiam in ipso, sic, id quod omnibus substat, fertur ad medium, quod non in infinitum deorsum ꝓcedit, ergo id quod omnibus eminet fertur ad extremū eiꝰ regionis, in qua motum efficit, quod extremum non in infinitū subtollitur. Hæc conuersio declarata est 2. Top. nā subiecta & prædicata sunt inuicem contraria, inquit. Cum autem id quod omnibus substat, ad medium ipsum feratur, quod sup. non in infinitum deorsum ꝓtendit, necesse est id, quod omnibus supereminet ad extremum eius regionis feratur, in qua motum efficit, quod nō ad infinitum subtollitur. Hæc est conuersio, cuius rōnem ait, contrarium.n. est, ipsum quidē medium extremo, et substare, atque supereminere, & sic prædicatum prædicato, & subm subto opposita sunt. Sic igiť patet, sicut medium in infinitum non procedit deorsum, ita nec extremum in infinitum non subtollitur sursum, & sic tam medium ad quod terra fertur, q̄ extremū ad quod fertur ignis finitum esse, atque terminatum, ita ut inter illa

A sit intercapedo finita, atque terminata. Ex his deducit graue & leue esse duo corpora diuersa genere uel specie dr̄ia, quēadmodum & loca eorum duo sunt uidelicet, medium, & extremum, ut diximus, inquit. Quo circa & iure, graue & leue duo erunt corpora genere diuersa, etenim loca duo sunt, vt diximus, medium & extremum ipsum. Quo uero ad uerba attinet cum Arist. ait {Quocirca & iure graue & leue duo erunt.} Auer. per duo intelligit duo contraria. Et q sint contraria, declarat Auer. ex diffinitione contrariorum quæ est eē illa, quæ maxime distant sub eodem genere, ut dicitur. 10. Meta. At graue & leue maxime distare constat, quia maxime distant eē & loco, quæ vero maxime distāt loco, videntur distare forma, siquidem locꝰ sit perfectio, & forma, siquidem locus sit perfectio, & forma locati, quare cum graue & leue maxime distent loco, maxime distabunt forma, & per consequens maxime distabunt esse, quare graue & leue contraria erunt. Auer c. 34

B *Id igitur quod & horum intermedium est, aliquid est, quod ad vtrūq; ipsorum alterum dicitur. Id enim quod amborum intermedium est, est vt extremum & medium. Quo circa etiam aliquid aliud erit & graue & leue, ceu aqua & aer.*

Probauit leue & graue simpliciter eē duo & contraria, quæ finite distant sed maxime. At nunc probat dabile esse graue & leue fm quid, quod dr̄ graue & leue in respectu, & qa hoc ex dictis sequitur, ideo quasi illatiue concludit sic, cum leue simpliciter, & graue simpliciter duo sunt cōtraria, quæ maxime distant, licet finite, erit assignandū aliquid horū intermediū, quod ad vtrunq; seorsum comparatum, dicitur alterum, ita vt respectu leuis simpliciter sit graue, respectu grauis simpliciter sit leue. Et huius cā non tantum ex dictis constat, sed eo patet, quia sp quod est aliquorum intermedium est medium & extremum, vt foscum est medium, quatenus est inter album et nigrum, est extremum cōparatum alteri. Hac rōne inter illa simpliciter talia erunt graue et leue in respectu, aer videlicet, et aqua, inquit. Id igitur qd et horum intermediū est, aliquid est, quod ad vtrunq; ipsorum seorsum comparatum alterum dicitur, nam respectu leuis simpliciter dicitur graue, et respectu grauis simpliciter dicitur leue, et quia hoc non tm̄ sequitur ex dictis, ideo quasi aliam cām assignans, inquit. Id.n. quod amborū, s. grauis simpliciter, et leuis simpliciter intermedium est, est vt extremum, et est vt medium. [illegible]st quidem vt medium, comparatum ad vtrunq;, est vt extremum comparatum nunc vni eorum, nunc alteri. Ex his deducit graue et leue eiusmodi in respectu esse, aliud quoddam ab extremis, quod est vt aer et aqua, inquit. Quocirca ēt aliquid aliud erit graue et leue in respectu, aliquid aliud dico a simpliciter leui, et a simpliciter graui, ceu aqua et aer, quæ sunt grauia et leuia fm quid. Sed circa hęc q̄ dicta sunt, dubitatur primo, quia Arist. videtur petere principium, nā (ut dicitur 8. Top. cap. 10.) vna spēs petitionis est, quoties aliquis alterum petit eorū, quæ sese sequuntur, vt conuersiones, et loca conuertibilium, et eiusmodi Arist. vsus est. Adhuc vr̄ vti circulo, nā prius ex definitione loci ignis probauit mediū esse definitū, postea ex definitione medij probauit locum ignis esse definitū. Præterea, In scia demonstratiua processit topicæ, cū argumentatus sit ex consequentia in ipso, quæ est locus topicus. Insuper Arist. probauit duo esse, leue simpliciter, et graue simpliciter, non aūt in respectu talia duo esse probauit, ergo nō est plene ꝓbatus numerus elementorum Ad hæc respondetur Arist. processisse topice, non aūt demonstratiue, quoniā demonstratiue hæc oia ꝓbauit in primo libro. Et ideo topice potuit vti petitione principij, quæ licet sciam non faciat, facit tm̄ opinionē, et hac rōne vsus est

Expositio. (C, D margin letters)

circulo, et cõsequẽtia in ipso, et eiusmodi: oĩa n. hæc topice generant opinionem, sciam vero non, qm̃ alibi p veras demõstrationes pcessit. Ad illud de numero elementorum rñdet Them. q pbare duo esse media spectat ad librum de Generatione, quia ex numero coniugationum possibilium. Auer. aũt vult ẽt talẽ numerũ pbari hic: ppea, q medium habet naturã extremorũ, et cum leue non sit medium mistione, erit medium numero, ita erunt duo, et hæc probatio est Aristo. vt dicit. Tu vero considera hæc, quia postea dicemus.

Dicimus autem id quidem quod continet, formæ esse, id autem quod continetur, materiæ. Atq; hæc differentia omnibus in generibus est. Etenim in quali & quanto, aliud quidem vt forma magis, aliud autem vt materia est, & in his, quæ sunt secũdum locum simili mõ, sursum quidẽ definiti, deorsum vero materię est.

Expositio. Nunc recapitulãdo partim, partim ẽt addendo quid noui cõparat inter hæc, ostendẽs alterũ eorũ esse, vt formã, alterũ, vt mãm. Est n. vt forma elñtum continens, vt mã elñtũ ipsum contentum, inquit. { Dicimus aũt id quidem, quod continet formæ esse, id aũt quod continetur materiæ, hoc probat inducendo in cæteris oĩbus prædicamentis, et inquit. { Atq; hæc dña oĩbus in generibus est s. q vnũ contrariorũ se habeat, vt materia, et alterũ, vt forma, etenim in quali et quãto, aliud quidẽ, vt forma est magis, aliud aũt, vt materia est, vt magnum in quãto, forma est, paruum materia. In quali vero calidum forma, frigidum materia, et supple, cum ita sit in cæteris oĩbus generibus, et eorũ quæ sunt secundũ locum vr̃ vnũ quoddã genus, et pro ergo in his, quæ sunt ẽm locũ simili mõ, sursum erit definiti, hoc est formæ, deorsum vero materiæ, et sic patet ratio eius, quod pposuit. Animaduertendũ ẽm Auer. q Arist. fecit hanc dñam, vt ostenderet elementa esse similia, et contraria, contraria quidẽ, contrarietate, quæ est inter loca, atq; inter nobile, et ignobile, similia, vero similitudine, quæ est inter perfectionem, & perfectibile, nam nobile est perfectio & forma, ignobile perfectibile, ac ut materia. Quo uero ad verba attinet Aristo. per ea quæ sunt ẽm locum, intelligit ea quæ sunt in prædicamẽto ipsi' vbi, ut Auer. inquit, & quia hæc dña latet in prædicamento vbi, & patet in cæteris prędicamentis, ideo inductione, & exemplo cæterorũ pdicamẽtorũ illud pbauit.

Auer. cõ. 15.

Quare & in ipsa materia, quę est ipsius grauis & leuis, quo quidem tale potentia est ipsius grauis materia, quo autem tale est ipsius leuis.

Expositio. Recentiores exposuerunt Aristo. velle nunc ostẽdere consimilem habitudinẽ esse in materiis ipsis, qualem uidemus in formis, quoniam, vt in formis, altera dicitur, ut forma, altera, ut materia, ita in materiis, altera materia est forma, altera ut materia, verbi causa, materia ipsius grauis est, ut materia, materia ipsius leuis est, ut forma, qm̃ graue est, ut materia, leue ut forma, materia. n. quæ est formæ nobilioris respectu materiæ, quæ est in potentia ad formã ignobilior se habet, ut forã. Quæ expositio non placet, qm̃ Aristo. nullibi solitus est accipere materiam, tãquam alterius formã. Auer. autem vult Aristo. concludere duplicem esse materiã, uelut duplex est corpus, uidelicet materiam ipsius grauis, & materiã ipsius leuis. Cuius causam Auer. addit, quia cũ materia sit potentia, illud cuius est materia, necesse est illius naturã hẽat, cujus est materia & potentia, aut si sit substantia, potentia erit substantia, sin autem erit potentia accidens, ipsa erit accidens, quare cũ graue actu non sit, nisi actu sit suo in loco infero, similiter nec leue actu sit actu sursum fuerit, necesse est id eẽ materiã ipsi' grauis, quod est potentia sursum, illud uero leue, quod est potẽ-

B tia sursum, illud uero leue, quod est potentia deorsum. Mihi ãt videtur Arist. uelle concludere vnã eẽ materiã, quæ est ipsius grauis, & ipsius leuis, & inquit. quare & in ipsa materia, quæ est ipsius grauis & ipsius leuis, sup. dicendum est eẽ idem. nã quo quidem tale potẽtia, sup. leue, est ipsius grauis materia, quo ãt est potentia tale, puta graue, & leuis ipsius materia erit. Quare eadem est materia grauis & leuis.

Et est qdẽ eadẽ, eẽ ãt non idẽ, quẽadmodũ corpus, et ęgrotabile, et sanabile ẽ. Esse autẽ nõ idẽ quapropter, neque infirmabile esse, aut sanabile esse.

Conclusit vnã esse materiam grauium & leuium, at nunc ostendit, qũo materia sit vna, & qũo plures. Et ait vnã eẽ subiecto, rõne uero plures eẽ, uelut corp' ægrotabile & sanabile, vnum est subiecto, plura tñ esse & ratione inquit. & ẽ quidẽ eadẽ, sup. ipsa materia subiecto, quæ est grauiũ et leuium, esse autem siue rõ non est idẽ, quẽadmodũ corpus idem subiecto est, & sanabile, & ægrotabile, esse ãt siue rõ non eadem, quapropter neq; infirmabile eẽ, & neq; sanabile eẽ est idẽ, licet hæc subiecto eadem sint. Ergo materia grauiũ & leuiũ eadẽ ẽ subiecto, diuersa ãt rõne. Auer. colligit hic materiã eẽ vnã subiecto oĩum formarũ, & plures habilitate, & ita plures erũt potentiæ respectiuę pro numero formarum, ut patuit in lib. Physi. — Expositio. — E — Auer. cõ. 15.

Id igitur qđ talẽ materiã hẽt, & leue est, & sp sursum, id vero, quod contrariũ, graue ẽ, et sp deorsum, id ãt qđ diuersas qdẽ ab his, sic uero inter sese hñtes vt hæ, & sursum & deorsum, seorsum latas, quapropter vterque aer, & aqua, & leuitatẽ, & grauitatem habet, et aqua quidem prę terquã terrę, oĩbus subsidet. Acr ãt præterq̃ ignis omnibus supereminet. — Seorsu, Simplr. Fertur. Latas.

Expositio. G Vt Auer. inducit Arist. declarauit hæc corpora simplicia eẽ inter se, quasi materiã & formã, vult declarare dñam inter leue simpliciter & graue simplr, ut habeat alterum alteri esse, ut formam. Secundo declarat etiã corpora, q̃ inter h̃ sunt, qualia sint, & eẽ inuicẽ materiã, & formã ẽm cõparationem, hoc est ei, quod continet formã, & ei quod cõtinetur, materiã, ut ex his habeat grauia & leuia eẽ quatuor corpora, inquit. Id igitur qđ talem materiã hẽt, talẽ dico caliditate, et siccitate affectã, leue est, & sursum sup. ferr̃. Id uero qđ hẽt materiã contrariã, hoc est contrario mõ affectã. s. frigido & sicco, est graue, & sp deorsum ferr̃, & sic patet primũ s. dña corporũ, q̃ sunt simpliciter graue, & simpliciter leue. Deinde declarat qualia sunt corpora media, & inquit. Id autẽ qđ diuersitas qdẽ ab his hẽt, sic uero inter sese hñtes, vt hę extremæ sese hñt, hoc est ẽt diuersimode affectas, & sursum & deorsum, seorsum latas habet, sup. verbũ seorsum, græce est ἁπλῶς, latine simpliciter, uerũ hic simpliciter, intelligitur pro seorsum, non pro absolute. Hinc sequitur alterum horum alteri esse formam, H qm̃ quatenus leue est forma, quatenus graue est materia. Ex his deducit qualia sint aer, & aqua, & inquit. Quapropter vterque & aer, & aqua, & leuitatẽ, & grauitatẽ hẽt, & aqua qdẽ pterq̃ terræ, oĩbus subsidet, aer aũt pterq; igni, oĩb' supeminet. Erũt igr̃ simplicia corpa q̃tuor, qa duo extrema, & duo media, ut statĩ deducet.

Cũ autẽ vnũ sit solũ, qđ oĩbus supeminet, & vnũ solũ, qđ oĩbus subsidet, duo alia eẽ necesse ẽ, q̃, & alicui substat & alicui supereminẽt, quare & materias eẽ tot necesse est, quot qdẽ hęc quatuor. Adeo vero quatuor, ut vna qdẽ sit omnium cõis, præsertim, si ex se mutuo fiunt, esse uero diuersum sit.

Ex dictis

Ex dictis deducit numerum elntorũ uolens illa eẽ quatuor, duo quidẽ extrema, & duo media, & numerum materierum, ex quibus sunt, q̃ ẽt tot sunt, quot ħ quatuor eẽ deductũ est, et inquit. Cũ aũt vnũ sit solũ, quod oĩbus supereminet, qđ uocaĩ ignis, & vnũ solũ, quod oĩbus substat, qđ dr̃ terra, duo alia necesse est eẽ, quæ et alicui substant, & alicui supereminent, & sic erũt q̃tuor, duo extrema, & duo media. Deinde quot sint horum materiæ deducit. & q̃ũo tot, & inquit. quare & materias esse tot necesse est, quot quidem sunt hæc 4 corpora, quo uero mõ sint. 4. exponit, et inquit adeo vero. 4. vt vna quidẽ sit oĩum cõis ſm subiectum, præsertim si elementa ipsa ex sese mutuo fiunt nõ. n. possent mutuo fieri, nisi esset eorum vna cõis materia, esse vero atque ratio diuersum sit, ergo sunt quatuor materię ſm rõnẽ, & vna secundum subiectum.

Prohibet. n. nihil intermediũ cõtrariorũ eẽ, et vnũ: & plura queadmodũ in coloribus. Multis. n. modis dicitur intermedium ipsum: & ipsum medium.

Expositio. Soluit hic dubium, nã duorum extremorum, vnũ est medium tm̃, ergo nõ nisi vnum elemẽtum mediũ, cui respondet Arist. d. prohibet. n. nihil intermediũ contrariorum esse, & vnum, & plura, vt in coloribus, vbi omnia media sunt vnum vno modo, & plura alio modo, huius ratione subscribit. d. Multis enim modis dicit intermedium ipsum, & ipsum mediũ. Auer. videt mouere qõnem, qm̃ in præcedentibus Arist. posuit plura intermedia de inesse, & hæc ex numero locorũ. hic ponit plura intermedia de possibili, & ita videtur sibi diuersus, quæ ratio fauet Themi. Auer. pro Arist. vtitur hoc syllogismo cõtraria secundũ locũ, & formã habẽt plura vno medio, sed graue simpliciter, & leue simpr sunt contraria ſm locũ, & ſm formã, ergo habẽt plura media vno. Maior patet, quoniã cõtraria ſm formam sub esse remisso possunt habere vnũ subiectũ, sed cõtraria ſm locũ & formã non possunt habere vnũ locũ naturalem, vt nec vnũ motũ, restat ergo plura vno esse. Quod autem duo sint duntaxat non satis demonstrat Auer. sed ex dictis eius haberi potest. Siquis autẽ vellet posset The. & Auer. cõcordare, nam The. vult hic non ꝓbari numerũ elementorũ. s. demõstratione, Auer aũt vult hic numerũ elementorũ ꝓbari. s. Topicis syllogismis, qui opinionẽ faciunt. Quo vero ad verba attinet intermediũ, & mediũ idẽ est, verũ intermediũ est inter extrema ſm locũ, mediũ aũt ſm qualitatẽ, vel alia ꝑdicamẽta. Ait tñ multis modis vtrũq; dici, q̃a dr̃ mediũ formę, et mediũ situ, et mediũ abnegatione, et alijs modis.

Auer. com. 38

mediũ multiplex.

Vnũquodq; igitur eorum, quę & grauitatem, & leuitatem habet grauitatem habet (terra autem in omnibus grauitatem habet,) nisi in his quibus supereminet, quapropter, & si subtrahãtur quidẽ, fertur deorsum in id, quod deinceps est. Aer quidem in aquę regionem, aqua vero in eam, quę est terrę.

Expositio. Superius probauit elemẽta media suis in locis eẽ grauia & leuia quod sint in illis leuia non ꝓbauit, at ꝙ sint grauia, ꝓbauit exemplo vtris inflati, qui in sphæra aeris grauitat, & non est, nisi aer. At nunc ꝓbat, ꝙ illa media elementa potius grauitant, q̃ leuitant, hoc ꝓponit. d. Vnũ quodq; igitur eorũ, q̃ et grauitatem & leuitatem habet, ut sunt media elem̃ta, q̃ sunt grauia & leuia, grauitatem habet, hoc est potius grauitat q̃ leuitat, & addit quasi extra hoc de terra, id quod superius dixit, & inquit. Terra autem in oĩbus locis oĩum elntorũ grauitatẽ habet, uelut ignis in oĩbus hẽt leuitatẽ. Hoc interposito de terra, reddit de mediis elntis, & cõstrue sic vnũquodque eorũ mediorũ magis grauitat, nisi in his elntis, in quibus supeminet, nã (vt dicetur) aer non grauitat in regione aquæ, nec in regione terræ, hoc probat a signo, quia illis sup q̃bus eminet, subtractis, vnũquodque eorũ mediorũ ferĩ deorsum in id elntũ, qđ deinceps ẽ, ergo vnũquodque eorũ grauitat magis, nisi in illis, sup q̃bus eminet, inquit, nisi in his, quibus supeminet, quapp, hoc est, nã et si subtrahãtur q̃dem illa elemẽta, quibus eminet vnũquodque eorũ, ferĩ deorsum in id elntũ, qđ deinceps est, aer q̃dẽ in aquæ regionẽ, aqua uero in eam regionẽ, quæ est terræ, ergo eorũ vnũqđq; grauitat magis.

Sursum autem in eã, quę est ignis igne ipso ablato nõ fertur aer nisi vi, sicut & ipsa aqua trahitur, cum ipsum planũ fit vnũ, & celerius qs sursum traxerit aquã, q̃ sit ea latio, qua ipsa fertur deorsum, neq; aqua in eam, quę est aeris, nisi, vt nunc dictum est.

Expositio. Sed cõtra, qm̃ a pari ablato igne supposito aer ferĩ in eius locũ, & aqua insequiĩ aerẽ, ergo hoc signũ nõ vr̃ ꝓbare illa eẽ grauia, sed et leuia. Rñdet Arist. ꝙ aer ferĩ in locũ ignis ablato igne ui, & nõ nãliter, deorsum vero fertur ablata aqua & terra nãliter, & sic magis grauitat q̃ leuitat, aqua uero fertur sursum insequẽdo aerẽ, q mouetur ad locũ ignis illo ablato duob⁹ ſtãtibus, videlicet, ꝙ supficies aquæ & aeris vnũ qđ, et nõ dissecta, & ꝙ qui trahit aerẽ, citius illum trahat, q̃ aqua sit apta descẽdere, hoc n̄ mõ ne detur vacuũ, aqua insequitur aerẽ, inquit. Sursum ãt in eã regionẽ q̃ est ignis igne ipso ablato, nõ fertur aer nisi vi. Deorsum ãt sublatis elntis, quæ supponuntur, fertur naturaliter, sicut & ipsa aqua trahitur, sursum insequẽdo aerẽ, cum ipsum planum aeris & aquæ, hoc ẽ cum supficies aeris & aquæ fuerit vna ita ut inter aerẽ & aquã nullũ intersit corp⁹, ħ est pria cõditio, et celerius qs traxerit sursum aquã, q̃ sit ea latio, quã ipsa fertur deorsum, ut fit, qñ qs reuoluit uasculũ aqua plenũ uelocius q̃ ipsa sit moueri apta, nã tunc aqua remanet sursum, ħ est secunda cõditio. Dixit qñ supficies fuerit vna aeris & aquæ, q̃a vbi interẽ aliqđ corpus nõ oȝ aquã seq aerẽ, ne detur vacuũ. Addit neque aqua fertur in eã regionẽ, q̃ ẽ aeris, nisi ui, ut nũc dcm̃ ẽ, at deorsum ħ feruntur nãliter, & non vi.

Terra ãt hoc nõ patiĩ, q̃a planũ nõ ẽ vnũ. Quapropter aqua q̃dẽ in uas ignitũ trahitur: terra ãt non.

Expositio. Sed contra, quia a pari terra moueretur insequẽdo aquã, qđ nõ vr̃. Rñdet. d. Terra ãt hoc nõ patitur, quia planum atque superficies terræ, & aquæ nõ ẽ vnũ, cũ aqua ipsa sit liquida & terra sit dura, & p ꝑñs dñt supficie, hoc ꝓbat quodã signo, & inq̃t Quapp aqua q̃dẽ in uas ignitũ trahitur, cũ sup. calefit, quia supficies aquæ est quasi vna cum superficie aeris, qui continetur in amphora, terra ãt non trahitur, quia superficies terræ differt a superficie aeris. Circa pñs caput multa ex cõmẽto annotãda sunt. Et primo annotãdum, ꝙ Auer. soluit in dictis Arist. ꝯdictionẽ. Nã Arist. prius uoluit elnta media eẽ grauia, & leuia, hic vr̃ ꝓbare elnta media eẽ grauia. Rñdet Auer. sermonẽ Arist. eẽ cõpatiuũ, quia primo uoluit elnta media eẽ leuia & grauia, hic ãt probat illa magis vergere ad grauitatẽ. Secũdo notãdũ, ꝙ Aristo. ꝓbat elnta media hẽre magis de grauitate a signo, in quo signo Auer. supponit media elnta facilius descẽdere sublatis inferis elntis, q̃ ascẽdãt ablatis supis, nec hoc ꝓbat alr̃, sed ueluti oĩbus pspicuũ suppponit. ex hoc signo põt sic syllogizari, q̃cũque facilius descẽdũt, q̃ ascẽdũt magis grauitãt q̃ leuitãt, sed media elnta facilius descẽdũt, ergo magis grauitãt. Secũdo Auer. ait, hoc signũ nõ ꝓbare media elnta eẽ grauia tm̃, quia sic duo corpa essent tm̃, uidelicet leuia tm̃, et grauia tm̃, sed ꝙ cũ sint grauia & leuia, magis grauitãt. Tertio annotãdũ, ꝙ Auer. duos Themistii errores ponit. Voluit. n. p Them media elnta nõ facilius descẽdere, q̃ ascẽdere, sed pari facilitate illa facere. Secũdo voluit elnta media in suis locis, nec eẽ grauia, nec leuia, q̃a tũc eẽnt uio

Auer. com. 39 Cõtrad.

Solutio

Signum Arist.

Errores Thom.

lenter in locis ꝓpriis, hi ergo sunt errores The. Quarto annotādū, ꝙ Auer rn̄det argumēto Them & inuit talē distōnē, ꝙ grauitas vno mō pōt accipi ꝓ q̄litate q̄ elnta illa dn̄r grauia, & leuia, alio mō ꝓ dispōne, qua tēdunt potius deorsum, q̄ sursum, & nō simpl'r, sed sublatis ꝓpinquis elntis Et hac rōne grauitas nō ē nisi facilitas descendendi sublatis inferis elementis, hoc āt ꝓbat Auer primo signo sumpto a spiritibus, nā in aiali ipso spiritus sunt aerei, & tn̄ facilius descendunt: q̄ ascendūt. Secundo argumento ab exhalationibus, quę facilius descendunt ꝙ ascendunt. Hæc. n. nō mouentur: nisi pulsa: quare nisi elemēta media facilius deorsum pellerent: hæc non descenderent. Tertio qualitas motiua aeris ē a calore: & ab humore: sed aer est plus humidus: ꝙ calidus: ergo plus grauis ꝙ leuis. Quinto annotādum: ꝙ Auer. soluit qddā dubiū circa dicta Aris Dixit. n. Aris. superficiem aquæ, vnā esse cum superficie aeris: terræ uero superficiem cum illa aquæ non eē vnā, contra quispiā obiiciet: nā aqua & aer sunt duo corpora: ergo duabus diuersis superficiebus distincta. Rn̄det Auer. Aristo. ꝑ vnā superficiē intelligere non vnā oīno: ac ex toto: sed non facile partibiles seorsum: at superficies aquæ: & superficies terræ facile diuidūtur. Sexto annotādum: ꝙ Auer. obiter soluit quoddā ꝓblema: uidelicet: cur calefacto fundo alicuius amphoræ trahitur aqua: si aq̄ fuerit ꝓpe foramen amphoræ. Præterea: quare calefacto fundo amphoræ: si prius aer remota oppilatione a foramine intrauerit: non amplius intrat aqua: etiā si ꝓpe foramen fuerit posita. Alexā. dat duas cās, quas The. enititur destruere: licet id qd. d. nihil sit. Pria q̄ Alex cā est, ut euitetur uacuum: nā cum aqua subintrat aer calefactus qui erat rarus: condensatur: et ita minuitur: et per consequens ne detur uacuum, aqua insequitur: & q̄to plus inseq̄tur aerē: tāto plus aer cōdensatur: & ita usq; ad fundū aqua ipsa ꝓficiscitur. Sed huic obiicit Auer. qm̄ amphora illa trahit aerē calidum: & aquā calidā: ergo aer ille tunc nō condensabitur a frigiditate aquæ. Præterea arguit ex uentosis: quæ trahunt carnē calidā: vbi patet non oportere aerem minui ex frigiditate carnis. Alia cā Alex. est quia aer calefactus continuat motū versus eā partem: ad quā cœpit moueri. Propterea multa aqua succedet: qua ꝑ accidens aer ille condensabitur: vt aqua veniat vsque ad fundum. Obiicit huic Auer. ex ventosis: nā si attrahitur parū carnis: nō attrahitur residuū cum caro non sit illius naturæ, vt motū continuet versus eā partem: ad quam cœpit moueri. Præterea arguit Them. quia attractū non expellit attrahens: sed aqua est attracta: & aer calidus attrahēs: ḡ non expelletur vsq; ad fundum. Propterea Auer. rn̄det assignās cām: q̄a aer in ore foraminis amphoræ vertitur in igneā naturā: quare sursum mouebitur: quo moto: corpus iuxta amphoræ foramen positum: siue sit aer, siue aqua ascēdit ne detur vacuum: & ita vna pars aliā insequendo deueniet ad fundū. Addit tn̄ Auer. ꝙ vbi corpus positum iuxta foramen eēt durū: tunc ignis ille non ascenderet: sed violenter staret: cum, n. durum corpus eum insequi nō posset: nisi staret daretur vacuum. Ex hoc posset prima cā Alex. hēre locū: vbi. s. aqua insequens eēt frigida: tunc. n condensatione aeris ascendet ne detur vacuum, & sic solutio Alexan. est particularis in casu. Pōt ēt & eius secunda cā habere colorem, quia vera esse pōt, cum aer ille ad naturā ignis conuersus sursum petit, tunc. n. si aqua iuxta ponitur ipsa aerem insequetur ne detur vacuum. Et sic hæc est solutio Auer.

Vt āt terra nō fert sursum, sic nec ignis deorsum subtracto aere, nō. n. grauitatē habet in sua regione, velut nec terra leuitatem.

Hactenus declarauit media elementa grauitare in eorum locis, nunc probat ignē, nullo mō in eius loco graue esse, quia sicut terra subtracta aqua nō leuitat, sic nec ignis subtracto aere grauitat, inquit. { Vt autē terra nō fert sursum sup. aqua ablata, sic nec ignis deorsum subtracto aere, nō. n. (vt ait) ignis grauitatē hēt in sua regione, uelut nec terra hēt leuitatē. Aiaduersione dignum aqua subtracta terrā non ascēdere ad replēdum vacuū, quia aer descendet ad illum replendū, similiter aere sublato non o3 ignem descendere, quia aqua ascendet ad illud replendum. Rarefiet. n. aer & replebit vacuū ablata aqua, & rarefiet aqua, & replebit uacuū ablato aere, quare nō o3 terrā ascendere, ut repleat vacuū ablata aqua, nec ignē descēdere ad replēdū vacuū aere ablato.

Ferūtur āt duo deorsum subtractis, q̄a aliud ē simpl'r graue, quod quidē oībus subsidet, aliud āt ad aliquid, quod est graue in suiipsius regione, aut in eis, quibus supereminet ob materiæ similitudinem.

Reddit nunc ad ea, quæ dixit de mediis elementis, repetens ea, quæ illis dixit, & inqt. Ferūtur aūt duo deorsum. s. aer & aqua, non simpl'r, sed subtractis. s. elemētis inferis. Cuius cām repetit, & inquit. quia aliud est simpl'r graue, quod quidem omnibus subsidet, vt terra, aliud autē ad aliquid, quod graue est, aut in suiipsius regione, aut in eis elementis, saltem quibus eminet, nā illis quibus eminet ablatis mox descendunt, sunt aer, & aqua, quare hæc dicūtur grauia ad aliquid. Ex his quæ Aris ait, in fine huius tex. nōnulli voluerunt elementa suis in locis non esse grauia, quia addit { Aut in eis sup quibus eminent. } Et sic non asserit oīno illa esse grauia in suis locis. Tu vero superius ħ acute intellexisti. Addit ob materiæ similitudinem, quia elementa media quo ad eorum materiā ꝓpinquā magis similia sunt elementis suppositis, ꝙ superpositis, aer. n. quo ad ei⁹ materiā magis cum aqua conuenit, & aqua quo ad eius materiam magis cū terra, & ita ħ media potius grauia erūt, ꝙ leuia. Sed quæres, si elementa media sunt grauia & leuia quā ob cām potius suis in locis grauitāt, ꝙ leuitāt. Auer innuit solutionē ex eo, quia sunt humida, nam humiditas grauitat, signum āt quia condensatio grauitatem efficit, quę sine humore fieri nō pōt. Sed ħ solo friuola est, terra. n. oīum ē grauissima, quæ tn̄ nihil humoris hēt. Propterea dicerem saluo meliori iudicio, ꝙ sicut nulla est quærenda cā quare ignis est leuis simpliciter, & terra ē grauis simpliciter, nisi quia ignis ē ignis, & terra est terra, sic nulla est quærenda cā, quare aer & aqua sunt graues & leues in respectu, nisi quia aer est aer, & aqua est aqua. Similiter quoq; nulla est quærēda cā, quare aer & aqua cum sint graues & leues ad aliqd potius in eorum locis grauitant, ꝙ leuitāt, nisi quia aer est aer, & aqua est aqua. Ideo huius rei nullā cām assignauit, sed potius experimēto vtris, ita eē cōprobauit.

Qm̄ autē æquales dn̄as ipsis facere sit necessariū, patet. Siqdē. n. vna sit oīum materies (vt uel vacuū, vel plenū, & magnitudo, vel triangula) aut oīa sursum, aut oīa deorsum ferentur. Si āt altera ēt latio non erit leue simpl'r, tūc profecto nihil erit, si cuncta repunt magis ex eo, quia ex maioribus sunt corporibus, aut ex pluribus, aut quia plena. Hoc āt videmus, & ēt demr̄atum est similiter corpora ferri deorsum, & sursum, & semper, & vbique. Si āt vacuum, vel tale aliquid sit, quod semper sursum, non erit id, qd̄ semper deorsum. Et mediorum ergo quædam erunt, quę deorsum celerius terra. Magno. n. in aere triangula plura erunt, aut solida, aut plana erunt. At nulla

Dub. | Sol. Auer. | Problema. | Sol. Alexā. | Sol. Auer. | sic nec neque. | Expositio. | Expositio. | Dub. Sol. Auer. | Cōfutatio. Sol. Auer. Propria sol. | Tunc Quare. Profecto Vel

la pars aeris deorsum ferri uidetur. Similiter aût & in leui, si illud quispiam materia excedere fecerit.

Expositio. His diligenter examinatis, redit ad antiquorum positiones, nam alii omnium elementorũ vnam fecerunt materiam, penes uariationem, cuius dicebantur grauia, & leuia elementa ipsa. Alii effecerunt omnium duas materias penes quarum euariationem etiam grauia hæc, & illa uia esse dixerunt. Arist. ergo aduersus hos proponit differentias materiales esse tot, quot elementa, & inquit. Quoniam autem æquales numero differentias materiæ facere ipsis elemẽtis necessarium, sit supple ex his, quæ diximus patet, & ex his quæ addemus, verbi causa, differentia materiæ ignis est calidum siccum simul combinata, mediante qua materia ignis est simpliciter leue. Differentia materiæ terræ est frigidũ & siccum simul coniugata, mediante qua terra ipsa est simpliciter grauis. Calidum humidum simul iuncta materia sunt, qua aer est grauis & leuis ad aliquid. Et humidum frigidum cõposita materia sunt qua aqua est grauis & leuis, etiam ad aliquid. Patet igitur ex dictis materias siue dispositiones materiales esse tot numero quot elementa sunt. Et licet hoc ex dictis pateat, tamen probat hoc idem, refellens antiquorum positiones, duæ enim erant positiones antiquorum in genere, nã alii omnium elementorum vnam fecerunt materiã alii duas siue plures. Primo obiicit cõtra eos, qui omnium elementorum proximam materiam fecerunt vnam, nam si una sit omnium elementorum materia, siue illa sit vacuum, siue sit plenum, siue sint triangula, omnia aut sursum, aut deorsum mouebuntur. Inquit. Siquidem enim vna sit omnium materia, ut uel uacuum, uel plenum & magnitudo, quod idem est, uel triangula, elementa ipsa, aut omnia sursum, aut omnia deorsum ferentur. consequentia tenet, quia cum materia sit una, etiam forma erit vna, & de materia proxima loquor, & ita vis mouendi vna etiam erit. Addit quasi idem sub aliis uerbis, & inquit. Si autẽ altera etiam latio non erit, quod constat ex eo, quia materia est una omnium, si cuncta repunt magis, hoc est deorsum fluunt, quod patet, vel quia ex maioribus sunt corporibus, aut ex pluribus, aut quia elementa sunt plena, et nullo modo vacua, leue simpliciter, tunc profecto nihil erit. Debes scire antiquos huius sectæ omnia elementa effecisse grauia, uerum non una ratione, sed alii, quia constant ex corporibus maioribus, ꝙ cœli constent quos ponunt leues. Alii, quia constant ex pluribus corporibus, q̃ cœli. Alii, quia elementa omnia fecerunt plena, & nullatenus porosa. Hoc autem ait, esse contra sensum, & inq̃t. Hoc autem uidemus, & etiam demonstratum est, similiter corpora deorsum ferri & sursum semper cum suis naturis relinquuntur, & ubiq; ponatur. Vbi autem (ut ait) uacuum, uel tale aliquid sit, quod semper sursum fertur, non erit id quod semper deorsum mouetur, & econtra, etiam vbi erit, quod semper deorsum, nõ erit quod sursum mouetur. Et sic patet, ꝙ si altera latio est, & cuncta deorsum fluunt, nihil erit simpliciter leue. Addit aliud absurdum, ꝙ uidelicet aliquod elementorũ mediorũ celerius deorsum mouebitur ipsa terra. patet, quia potest aliqua portio mediorum esse maior aliqua portione terræ, & ita ex maioribus plenis constare. & per cõsequens erit grauior, inquit, & mediorum ergo quædã erunt, quæ deorsum celerius terra mouebuntur, cuius causam subdit D. Magno enim in aere triangula plura erunt, aut solida plura, aut plana plura erunt ergo ille aer magnus erit grauior. Hoc autem destruit D. At nulla pars aeris deorsum ferri uidetur. Similiter autem & in leui, supple deduci põt aliq̃d mediorũ esse leuius igne, si illud mediorũ q̃spiã fecerit excedere ignẽ in illa mã q̃est leuium. Quare ex omnibus his patet, unam materiam elemẽtorum nullatenus esse.

Dubũ. Quæret fortasse quispiã, an possit assignari aliqua causa, quare in rerum natura sit dabile leue simpliciter, &

Solutio Auer. c. 40 graue simpliciter. Respondet Auer. & procedit resolu

A torie ꝙ sic, & assignat illam ex eo, quia pars superior, & pars inferior est simpliciter finita, atque terminata, Cum enim pars superior sit finita, dabitur, sursum simpliciter, & sic dabile est leue simpliciter, quod ad eum locum, qui simpliciter sursum est, fertur. Cum autem pars inferior terminata sit etiam, dabitur deorsum simpliciter, ergo dabitur graue simpliciter, quod illuc fertur. Vlterius quę est causa, cur hæ partes sunt finitæ, illa uidelicet sursum, hæc autem deorsum. Respondet Auer. quia extremitas locorum sursum & deorsum, finita est. Et vlterius extrema locorum sursum et deorsum finita sunt, quia alterũ eorum est cœli circunferentia, & aliud centrum. Et quia ita est oportet semidiametrum a centro ad circunferentiã esse finitam in longitudine, longitudo enim ut longitudo non est finita per se, nisi quia finitur ad aliud per se finitũ, videlicet ad longitudinem rotundam. Cum enim circunferenta cœli sit finita, semidiameter cœli est finita, ergo locus sursum, qui est in cœli circunferentia, & locus deorsum, qui est in centro illius erunt stabilita. Ex his infert

B Auer. loca esse tantum duo, quia non possunt esse plures mundi, & ita non nisi vnum centrum, et una circunferentia. Quia uero aliquis potest dicere locum nõ esse causam grauitatis, vel leuitatis nisi extrinsecam, ideo Auer addit causam motus sursum uel deorsum esse formam elementi, & illius formæ causam esse locum, saltem extrinsecam & illius loci causam esse corpus sphæricum. Secundo ex his infert aliter se habere loca elementorum, & aliter loca mistorum, nam loca elementorum sunt causæ elementorum saltem conseruatiue, vel finales. In mistis aũt econtra mista ipsa sunt causæ locorum, nam elementa aut sunt accidentia, aut prope naturam accidentium, & ita possunt conseruari a locis, quia accidens potest conseruari ab accidente, quia uero mista, ut sic nullum sibi limitant locum, ideo loca sunt propter mista. Est tamen differentia, quoniam mistorum quædã sunt imperfecta ualde, quasi proxima elementis: ut lapides, & id genus. Alia perfecta, ut animalia & plantæ, mista primo modo quasi sunt ꝓpter loca, & illa sibi limitant, vt elementa etiam, & ideo lapi-

C des in aliquibus locis sic, in aliquibus nõ inueniuntur, & fiunt similiter in locis terminatis. Secũdo modo, mista non limitant sibi loca, nisi forte per accidens. Tertio, infert Auer. aliquas differentias substantiarum esse accidentia, vt differentiæ elementorum sunt accidentia. Et intelligas hæc accidentia non esse proprie differentias substantiales, sed loco illarum positas. Vlterius dubitat Auerro. quomodo locus potest esse causa elementi, cum sit accidens, & elementum substantia, modo nullum accidẽs videtur causa substantiæ. Respondet Auer. ꝙ demõstratio est in oppositũ, quia in hoc quarto Arist probauit loca esse causas elementorũ. Propterea causa esse potest, quia formarũ alię sunt imperfectæ, quasi medię inter substantiam & accidens, vt formæ elementorum, aliæ perfectæ, quę sunt substantiæ tantum, ut formæ mistorum. Vult igitur accidentia esse ponenda in definitionibus formarum imperfectarum, & ꝙ accidentia sint illarum causæ, quia uidelicet sunt imperfectæ, latet enim & pluribus

D egent. In definitionibus vero formarum perfectarum accidentia non ponuntur, sed magis econtra, nam accidentia sunt potius causata a formis mistorum. Hinc deducit qualitates primas respectu elementorum esse causas, respectu animalium esse causata, uelut tres dimensiones respectu materiæ sunt ut formæ, immo primæ formarũ respectu vero formarũ sunt accidẽtia dispositiua. Hinc errauit Auicenna, qui uoluit dimensiones interminatas esse substantias, & per consequens bene dicunt quidam accidentia esse differentias substantiarum, non quidẽ simpliciter, sed loco illarum acceptas. Excusat tamen se ab hac perscrutatione, quia non huic, sed libris metaphysi. conuenit. Debes scire secundum Auer. ꝙ dimensiones respectu materiæ sunt interminatæ, & nullo modo causatæ, quare sunt ut forma materiæ, & illius quasi causa Respectu uero compositorum sunt terminatę, quia uero ter

Dubitatio Solutio

Dub. 8. Responsio

minus illarum est a formis compositorum, ideo respectu illorum, sunt quasi causata. Similiter & qualitates primæ respectu elementorum sunt quasi interminatæ, & quasi causæ elementorum, sunt vero respectu mistorum terminatæ, & quasi causatæ. Mouet Auer. vltimo, in commento quæstionem contra Arist. nam aduersarius dicere posset reperiri uacuum in tanta proportione maius pleno, in quanto est causa leuis simpliciter, & plenum in tanta proportione maius uacuo in quāta est causa grauis simpliciter. Et q nullum uacuum maius, nec nullum plenum maius reperiri posset, quare dabitur leue simpliciter, & graue simpliciter, quia proportiones sunt finitæ. Respondet Auer. & probat non dari uacuum, quod ad plenum habeat certam proportionem, ita ut maius dari nō posset.

Quæstio.

Responsio

Primo, omne corpus potest crescere in infinitū, ut quātum, vacuum est, corpus, ergo potest augeri in infinitum ut quātum. Maior patet, quia finitum esse est propter formam, augeri uero in infinitum potest ratione quanti.

Secundo, omne possibile exibit ad actum, sed corpus esse leuius igne est possibile apud hos homines, saltem secundum genus, ergo exibit ad actum, conclusio est impossibilis, ergo aliqua propositionum & non maior, ergo minor, quare patet oppositum aduersarii. Sed dubitatur contra has Auer. rationes, quoniam ueteres dicerent uacuum posse augeri in infinitum, ut quantum, non autem, ut uacuum tale. Secunda etiam ratio nulla uidetur, quia secundum Auerroes non oportet possibile reduci ad actum, nisi quando est possibile secundum speciem ut patet sexto physicorum, commento decimoquinto et primo huius, commento trigesimotertio. Sed hæ obiectiones tolluntur. Prima quidem, quia non differt uacuū a uacuo, ut est quantum, quia uacuum nihil aliud est, nisi quantum sine materia sensibili, & sine subiecto. Secundam etiam tollitur, quoniam omne possibile secundum genus, oportet saltem reduci ad actum in aliqua sui specie, & si non in omnibus, saltem in aliqua, hæc pro Auer.

Dubiū.

Solutio

Sin autem duæ sint, ueluti si quis vacuum atque plenum esse, dixerit, media ipsa aer & aqua, quo nam pacto facient ea, quæ faciunt. Ignem igitur vacuum quidem dicunt ob quod sursum fertur, terram uero plenū quocirca & deorsum mouetur. Erit enim quædam aqua quæ plus ignis habebit paruo aere, & aer magnus qui plus terræ parua aqua, quare aliquam aeris magnitudinem celerius ferri deorsum oportebit parua aqua, hoc autem nusquā vnq̄ videtur.

Fertur. Additum. verbum.

Expositio.

Confutauit eos, qui omnium elementorum unam materiam assignarunt penes cuius uariationem causam grauium & leuium reddiderunt. At nunc eos, qui duas materias dicunt, refellit, quia illis positis elementa media non mouebuntur, eo modo quo uidentur moueri, scilicet aer supra terram, & aquam, & aqua supra terram. Et hoc absurdum proponit per modū interrogationis, & inquit. Sin autem materiæ grauium & leuium duæ sint, ueluti si quis uacuum atq; plenum esse dixerit, media ipsa elementa, quæ sunt aer, & aqua, quo nam pacto facient ea, quæ faciunt, uidelicet, aer ipse mouēdo se supra aquā, & aqua supra terram, quasi dicat q hac positione posita nec aer, neq; aqua, sic mouebitur, hoc est absurdum. Quod uero ita sequatur, probat Arist. & supponit primo duo de mente antiquorū. Primum est, q ignis ipse nihil aliud sit q̄ uacuum, & terra q̄ plenum. Secūdum, q esse potest quædam aqua, quæ potest habere plus uacui paruo aere, & magnus aer esse potest, qui plus pleni habuit parua aqua. Hæ suppositiones fuerunt declaratæ superius, inquit. Ignem igitur uacuum quidem, supple dicunt, ob

A quod & sursum fertur. Terram uero dicunt plenum, quocirca & deorsum mouetur. Hæc est prima suppositio, uidelicet, ignis sit uacuum, & terra plenum. Secundo ponit secundam, & inquit. Erit enim quædā aqua, uidelicet magna quæ plus ignis, hoc est uacui habebit paruo aere, & aer magnus erit etiam qui plus terræ, hoc est pleni habebit parua aqua. Hæc secunda suppositio etiam de mente eorum constat. Ex his duabus suppositionibus infertur absurdū, uidelicet, q aliquis aer uidelicet, magnus celerius deorsum mouebitur parua aqua. Tenet consequentia ex suppositionibus, quia magnus aer habebit plus pleni parua aqua, ergo celerius deorsum erit aptus ferri. inquit, quare aliquam aeris magnitudinem celerius ferri deorsum oportebit parua aqua, qđ destruit D. Hoc autem nusq̄ unq̄ uidetur. Non igitur plenum & uacuū materiæ esse possunt grauium, & leuium.

B *Necesse est igitur quemadmodum & ignis sursum fertur, quia hoc habet, vt vacuum, cætera uero non habet, & terra deorsum, quia plenum habet, & aerem in eius locum ferri, ac supra aquam, quia hoc aliquid habet, & aquam deorsum, quia hoc.*

Fertur uerbum Additum. Habet uerbū additū.

Expositio.

Nunc ex dictis deducit principalem conclusionem, uidelicet, esse tot numero materias, quot sunt elementa, quia ut ignis sursum fertur, quia habet hanc propriam sibi materiam, uidelicet uacuum, & ut terra deorsum mouetur, quia habet hanc propriam, uidelicet, plenum, ita necesse est aerem in eius locum supra aquam moueri proprietate suæ materiæ, uidelicet, quia habet hoc aliquid, scilicet de uacuo. Et aquā etiam moueri deorsum sub aere, per idē, quia habet quicq pleni quare omnia habēt proprias materiæ differentias per quas proprios motus exercent. Inquit. Necesse est igitur quemadmodum & ignis sursum fertur, quia hoc habet, hoc est ob eius propriam quam habet materiam, uidelicet, uacuum, cætera uero. i. alias uero materias præter uacuū nō habet, & ut terra deorsum moueť proprietate suæ materiæ, quia, uidelicet, plenum habet. Per idem supple, necesse est aerem in eius locum ferri, & supra aquam proprietate suæ materiæ, quia hoc aliquid uacui habet plus pleno, & per idem necesse est aquam deorsum moueri proprietate suæ materiæ, uidelicet, quia hoc habet, uidelicet plus pleni quā uacui quare tot differentias materiei necesse est, quot sunt motus ipsorum differentiæ, & sic omnium nō erit una materia, nec duæ, sed tot numero, quot elementa.

C

Si autem unum quoddam erat ambo, aut duo (ambo autem hæc insint, utriq;) erit aliqua multitudo utrique, qua & aqua paruum aerem excedet supero, & aer aquam infero, vt sæpe dictum est.

Ipso sinsū Supero. Infero Ipso deorsum.

D

Deduxit cōclusionē principalem, at nunc repetit rationem, ut sui moris est, nam cum intulit principalem conclusionem, de more epilogat rationem, quam prolixe fecerat, arguit ergo, si ambo scilicet graue & leue sint unū quoddam, uidelicet, aut uacuum, aut plenum, aut ambo sint duo, uidelicet, leue uacuum, & graue plenum, modo tam graui quā leui hec ambo, videlicet, uacuum & plenū insint, erit aliqua multitudo horum amborum uacui, & pleni utrique, uidelicet, graui & leui competens, qua & aqua paruum aerem excedet supero motu, idest qua aerem excedet aqua in motu sursum facto, & aer excedet aquā ī fero, hoc ē in motu deorsum facto. Nec deducit rōnem, sed inquit, ut dictum est. Inquit. Si autem unum quoddā, idest una quædā materia erant ambo, uidelicet, ambo graue & leue erāt una quædā materia, uacuū, aut

plenum, aut duo, ideſt aut ambo graue & leue erãt duo, ideſt duæ materiæ vacuum & plenum (ambo autem hęc inſint vtriq;) ideſt modo vacuum et plenum inſint vtriq; ideſt tam graui q̃ leui, totum hoc eſt antecedens. Cui addit conſequens, & inquit, erit vtriq; graui, videlicet, ſeorſum & leui ſeorſum aliqua multitudo horum amborum vacui & pleni competẽs, quo & aqua paruum aerem excedet ſupero motu, & qua aer excedet aquam infero motu, vt ſæpe dictum eſt. Oportet igitur eſſe materias tot numero, quot ſunt grauia ipſa ac leuia, & non vnã, vel duas

Auer.c.41

Auer. mouet. q. quia Ariſt uoluit cum dualitate materiæ non ſtare contrarietatem elementorũ. Ait enim ſi duæ tantum materiæ eſſent elementorum, non dabuntur duo extrema elementa contraria & prima, quia (vt deduxit ſupra) ignem poſſet dari altius & altius in infinitũ. Obiicit Auer. nam omnes colores ſunt ex duabus materiebus ſunt enim colores qualitates ſecundæ, quarum principia ſunt ignis & terra. Ignis quidem alborum, terra nigrorũ & tamen in multitudine colorum ſunt duo extremi colores, ergo dualitas materiei non tollit extrema. Auerro. reſpondet concedendo totum. Ad antiquos vero ſequitur abſurdum Ariſtote. uidelicet quod elemẽta erunt eiuſdem ſpeciei, vt colores medii, qui non ſpecie, ſed ſecundũ magis & minus differunt, ut quinto phyſicorum dictum eſt. Hæc ex Auer. quæ in codicibus græcis non accidunt, ſed in ſuis barbaris tranſlationibus, vt facile uidere licet.

Obiectio. Reſponſio

Figuræ autem cauſæ non ſunt, aut ut deorſum, aut ſurſum ferãtur ſimpliciter ſed vt celerius, aut tardius.

Expoſitio.

Nunc quo nam modo figuræ motus cauſæ ſint, declarat, nam ueterum nonnulli figuras motuum elementorũ cauſas aſſignarunt, ut Plato, qui igni figuram pyramidalem præbuit, uel ſphæricam ob eius motus celeritatem. Ariſtote. uero figuras motuum cauſas principales nõ aſſerit, ſed conceſſas, quatenus cauſæ ſunt non ut moueantur elementa ſimpliciter, aut ſurſum, aut deorſum, ſed cauſæ ſunt, ut moueantur celerius, aut tardius, inquit. Figurę autem cauſæ non ſunt, ut deorſum, aut ſurſum elementa ipſa ſimpliciter ferantur, ſed ut ferantur celerius, aut tardius, & ita conceſſæ uidentur potius.

Latũ ferrũ
Lata ferramenta.
ψῆγμα
Arena, uel ſit aurum.
Fruſtũ auri
Tela auri.
Aranea au
Foliũ auri.

Quas uero ob cauſas videre non eſt difficile. Dubitatur enim nunc, cur latum ferrum, plumbumq; ſuper aquam natat. Alia vero minora minuſque grauia, ſi rotunda ſint, aut longa, ut acus, deorſum ferũtur. Et cur *nonnulla ob paruitatem, ut aurea arena, cæteraq; terrea, ac puluerulenta ſuper aerem natant.*

Expoſitio.

Id quod de figuris dixerat, nunc Ariſto. manifeſtat ſoluendo duo problemata. Et primo illa proponit. Secũdo ſoluit illa. Primum eſt, cur latum ferrum, atque latum plumbum, ſi ad modum telæ araneæ ſit, ſuper aquam natat. Alia autem minora, & minus grauia, deorſum petũt, ſi rotunda ſint, aut longa, ut pila, & acus, inquit. Quas uero ob cauſas, ſupple figuræ conceſſæ ſint motuum, & nõ principales cauſæ, uidere non eſt difficile. Nã ſolutis duobus problematibus, ſolutio etiam & res illa omnibus patebit, & ſtatim per ordinem illa problemata proponit, dicens. Dubitatur enim nunc, cur latum ferrum, plumbũq; etiam latum, ſuper aquam natat, alia uero minora minuſque grauia, ſi rotunda ſint, ut pila, aut longa ut acus deorſum feruntur. Cauſa problematis eſt, quia grauiora deorſum magis mouentur, & ita ferramenta lata, cum ſint acu & pila grauiora deberent in aqua deſcendere, hoc eſt primum problema. Deinde mouet ſecundum cur uidelicet, quædam alia ob paruitatem, ut folia auri, & quædã terrea puluerulentaque in aere natant. Cauſa dubitationis eſt, quia ſunt grauia, & aere maxime grauiora, inquit. Et

A cur nonnulla ob paruitatem, ut aurea arena, quæ græce pſegma dicitur, latine fruſtum auri, uel tela aurea, cæteraque terrea ac puluerulenta ſuper aerem natãt, ut uidemus in radiis portarum atoma grauia ſupernatare, hoc eſt ſecundum problema Ariſt.

Cauſam igitur horum omnium putare quidem, vt Democritus non recte ſe habet. Ille enim dicit illa calida, quæ ſurſum ex aqua feruntur, ea lata eorũ quę grauitatem habent, ſuſtinere, anguſta vero decidere, pauca eſſe, quę ipſis contrapulſant.

Suſtinere.
Subtollere
ἀνακωχεύειν
Decidere
διαπίπτειν.
Dilabi
Non impedire.

Expoſitio.

Democritus ſoluit problemata, & ſupponit ab imis aquis eleuari corpuſcula quædam, quæ phyſici uapores appellant, hi ab imis mouentur ſurſum ad ſuperficiẽ aquarum, ab aquarum ſuperficiebus ulterius mouentur alii uapores, & aeris mediam regionem petunt. Leuia autẽ ſunt

B hæc corpuſcula, & tenuia, a ſtellis ipſis, atque ſole producta. Ex hac ſolutione facile ſoluit problemata. Natant n. ferrum, latum & amplum plumbum quatenus uapores ab imis aquis ſurſum petentes obuii ferro & plumbo illa ob latitudinem ſuſtinent. Acum autem & pilam, dicit Democritus decidere, & per aquas dilabi, nam ſuſtinere ea non poſſunt uapores tenuitate eorũ. In aere quoq; auri tela, & pulueres eadem ratione ab ipſis uaporibus ſubtolluntur, qui ab ipſis aquarum ſuperficiebus eleuantur, & ſic ſoluit Democritus problemata non recedens a ſuis corpuſculis, quæ atoma appellat. Contra quem obiicit Ariſt. dicens, hoc non eſſe recte dictum, & inquit. Cauſam igitur horum omnium putare quidem, ut Democritus ſcilicet cenſet, nõ recte ſe habet. Deinde quæ Democritus dicebat, explicat D. Ille enim dicit ea calida, quæ ſurſum ex aqua feruntur, quæ uapores dicuntur, ea lata, uidelicet ferrum & plumbum de numero eorum, quę grauitatem habent ſuſtinere, anguſta uero dicit decidere, dila-

C bique per aerem & aquam. Pauca enim ea eſſe, ſupple aſſerens & etiam parua, quæ contrapulſant uaporibus, eſt. n. acus & pila parua res, quaſi non obſiſtens uaporibus. Hæc Democri.

In aere autem magis etiam idipſum fieri oportebat vt ipſemet obiicit. Sed obiiciens molliter ſoluit. Dicit *enim non in unum facere impetum ſum, appellans, ſum motum eorum corporum, quę ſurſum feruntur.*

Fieri
Facere.
σοῦμ

Expoſitio.

Obiicit nunc Democrito ex obiectione propria Democriti, quia plumbum planum, & ferrum latum deberet ſupernatare in aere, & magis, eo magis, quo aer eſt uaporoſior aqua, cum ſit humidior & tenuior. Sic ſibi obiecit Democritus. Verum ſoluens ait, uapores aqueos magis coadunate aſcendere, aereos autem ſparſim, & ſic aquei

D obſiſtunt latis corporibus, aerei uero non. Inquit In aere autem magis etiam idipſum fieri oportebat, ut ipſemet obiicit ſibi, quoniam aer præ nimia ſua humiditate eſt uaporoſior aqua. Deinde ponit ſolutionem Democriti, & inquit. Sed obiiciens molliter ſoluit. Dicit enim uapores ipſos in aere eleuatos, non in unum facere impetum, quia non uniti ſcandunt, uelut uapores aquei, qui uniti ſubtolluntur. Quo uero ad uerba attinet { Sum } quod eſt uerbum Democriticum, Ariſtoteles exponit in eius lingua & inquit. Dicit enim non in unum facere impetum ſum, appellans { Sum } motum eorũ corporum, quæ ſurſum ferũtur, quæ corpora Ariſtoteles, ubique uapores uocat

Motus enim uaporum apud Democritum non in unũ facit impetum contra plumbum & ferrum planũ, quando uapores ſunt aerei, ſed motus uaporum aqueorum cõtra plumbum & ferrum lata facit impetum in unum, &

Quę auer. com. 43.

propterea illa ſuſtinet. Ariſtoteles autem huic ſolutioni non aliter obiicit, niſi quia eſt mollis, ac debilis. Et cauſam reddit Auerro. quia vapores aerei maiorem habent continuitatem, quam aquei vapores habent, nam aer aſcenſui ſuorum vaporum minus reſiſtit, aqua vero ſuis vaporibus aſcendentibus magis reſiſtit. Vnde & proiecta in aere cælerius mouentur eis proiectis, quæ mouentur in aqua. Quod ſi vapores aerei in aere habebunt maiorem continuitatem, minorem habebunt expanſionem, quare corporibus deſcendentibus magis occurrunt. Et ſic ſolutio Democriti debilis fuit, vt Auerroes declarauit.

Facile, uerbū additū.

Cum autem continuorum, alia quidem facile, alia vero minus facile diuiſibilia ſunt. Et diuiſiua etiam modo eodem, alia quidem magis, alia autem minus, has eſſe cauſas putandum eſt. Facile quidem igitur diuiſibile id eſt, quod facile terminabile eſt, & id magis quod magis vt aer magis eſt tale quā aqua, & aqua quā terra, minus etiam vnoquoq; in genere magis facile diuiditur faciliuſque diſrumpitur.

Vt Autem

Expoſitio.

Quia ſolutio Democriti erat mollis ac debilis, nunc aliter ſoluit. Et ſupponit pro ſolutione duas diuiſiones continuorum corporum. Prima eſt continuorum, alia facile, alia minus facile diuidi poſſunt, facile aer diuidi pōt, minus facile, aqua adhuc minus facile diuidi poteſt terra, inquit. Cum autem continuorū corporum, alia quidē facile, alia autem minus facile diuiſibilia ſunt, textus legatur ſuſpenſiue vſque ibi { Has eſſe cauſas. } Hæc eſt prima diuiſio. Secunda vero eſt corporum cōtinuorum quæ ſunt diuiſiua, alia magis diuiſiua ſunt, vt acuta & ſphærica, alia minus diuiſiua ſunt, vt lata, inquit. Et diuiſiua etiā modo eodem, alia quidem magis, alia autem minus, ſupple ſunt Et terminans textus ſuſpenſionem, inquit. Quia hæ duæ corporum diuiſiones veræ ſunt, has cauſas problematum putandum eſt. Deinde exponit mēbra primæ diuiſionis, & vult facile diuiſibile eſſe quod facile terminatur termino alieno, vt aer & aqua, quæ terminantur termino cōtinentis. Inquit. Facile quidem igitur diuiſibile, id eſt, quod facile terminabile eſt, ſupple termino alieno, & id magis, quod magis alieno termino terminatᷣ, vt aer magis q̄ aqua eſt talis, & aqua magis talis q̄ terra. Addit quoddam obiter, & inquit Minus autem corpus in vnoquoq; genere magis facile diuiditur, vt minor aer citius diuiditur magno, quoniā in maiori quāto eſt maior reſiſtentia, magiſq; diſrumpitur eadem ratione.

Diuiditur. Verbū additum.

Ea igitur quæ quidem latitudinem habent quia multum comprehendunt, ſupramanent, propterea, quia nō diſrumpitur illud, quod multum facile diuiditur. Ea vero, quæ contrario modo ſe habent figuris, quia parum cōprehendunt deorſum feruntur, propterea quod facile illud diuidunt, & in aere multo magis, quod facilius quā aqua diuiſibilis eſt.

Ex his ſuppoſitionibus ſoluit nūc problema primum propter quod enim quærebatur, nonnulla ponderoſiora, vt ferrum & plumbum latum, citius deſcēdit in aqua, q̄ quædam minus grauia, vt acus & pila. Reſpondet, quia lata illa corpora, nō ita facile ipſam aquā penetrant, quoniam multum comprehendunt illius, & ſic nō facile aqua diſrumpitur, acuta vero facile penetrant, ut acus cū parum aquæ comprehendant Inquit. Ea igitur quæ quidem latitudinem habēt, quia multum aquæ comprehendunt ſupramanent ipſi aquæ, propterea, quia nō diſrumpitur illud, quod multum facile diuiditur. Ea vero quæ contrario modo ſe habent figuris, ut acus & pila, quia, ipſius aquæ parū cōprehendunt, deorſum feruntur. propterea quod facile illud diuidunt, quod de aqua cōprehendūt. Addit & in aere multo magis, quo facilius q̄ aqua diuiſibilis eſt. Et ſic habes ſolutionē primi problematis.

Penetrabit Tranſibit. Vim infert deorſum. Cogetur deorſum.

Cum autem & grauitas ipſa aliquam vim habeat per quam deorſum fertur, & continua, vt non diſrumpantur, hæc inter ſe conferre oportet, nam ſi vis ipſius grauis eam, quæ in ipſo continuo eſt ad diſruptionem diuiſionemq; exuperabit, penetrabit deorſum celerius.

Sinautem fuerit imbecillior ſupernatabit, de graui quidem igitur & leui, & de his quæ circa ipſa accidūt, a nobis hoc modo ſit definitum.

Expoſitio.

Solutio primi problematis ſatis conſtat, verum, vt ipſam magis explanaret Ariſto. (vt Auer. innuit) ſupponit vt in corpore diuidenti eſt potentia actiua ad diuidendū, ita in corpore diuiſibili anteq; diuidatur eſſe potentiam reſiſtitiuam diuiſioni. Qua ratione potentias haſce cōferre oportet inuicē, nam ſi vis diuiſiua, quæ eſt in graui, ſit maior q̄ ſit vis reſiſtitiua in aere, vel aqua, proculdubio graue fundū petit, vbi vis reſiſtitiua in aere, vel aqua fuerit minor vel æqualis, graue ſupernatabit. Cum igitur vis reſiſtitiua in aqua ſit maior q̄ uis diuiſiua ī ferro, vel plumbo lato, iure ferrum, uel plumbum latū ſupernatabit. In acu vero uel pila uis diuiſiua maior eſt, q̄ reſiſtitiua in aqua, ideo acus vel pila fundum petit. Inquit. Cū autem & grauitas ipſa aliquā vim habeat diuiſionis actiuam, & corpora ipſa cōtinua, ut aer uel aqua aliquā uim habeant diuiſionis prohibitiuā, ſiue diuiſioni reſiſtitiuā, vt non diſrumpantur, hæc inter ſe conferre oportet. Nā ſi uis diuiſiua, quæ eſt ipſius grauis, eam vim, quæ in ipſo continuo corpore, ut in aqua, uel aere eſt ad diſruptionem diuiſionemq; exuperabit, penetrabit deorſum celerius, ut uis pilæ uel ipſius acus, quæ maior eſt in penetrando q̄ uis aquæ in reſiſtendo. Sinautem vis rei grauis fuerit imbecillior in penetrando, ut in plumbo lato, uel amplo ferro, q̄ ſit uis aquæ in reſiſtendo, graue illud ſupernatabit. Quo uero ad uerba attinet, uerbum { Penetrabit } græce eſt βιάσεται, quod latine ſonat, tranſibit, uel pertranſibit, penetrabit, uim inferret deorſum, uel ui deorſum infertur, cogetur deorſum, uel uiolentabitᷣ deorſum, clarius, penetrabit, ego tranſtuli ad ſenſum. Ex hiſce clariſſime conſtat cauſa ſucceſſionis in motu grauium & leuium in pleno. Cauſa enim eſt, quia mediū dum graue deſcendit, uel leue aſcendit diuiditur, non autem diuiditur, niſi diuiſioni reſiſtat. Nam licet uis diuiſiua in graui, uel leui ſit maior, q̄ uis prohibitiua diuiſionis in pleno tamen uis diuiſionis prohibitiua in pleno eſt aliquāta, ut ſufficiat pro ſucceſſione motns. Patet præterea in uacuo, uel non fieri motū, uel fieri in inſtanti, uel fieri ſubito, differt enim mutationem fieri in tempore, & fieri in inſtāti & fieri ſubito. Fieri enim in tempore, eſt fieri in hora, vel die, uel aliquo certo dato tempore. In inſtanti autem fieri motum eſt ipſum fieri in indiuiſibili temporis, fieri uero motum ſubito, eſt ipſum nō, fieri in hoc inſtanti quod eſt præſens ſed immediate poſt hoc inſtans quod eſt præſens (vt Hesberiſtæ & Suiſethiſtæ tradūt.) In uacuo ergo non fit motus in tempore quia illis nulla uis eſt uacui prohibitiua diuiſionis, cum uacuum, nihil aliud ſit quam dimenſio ſine corpore ſenſibili, quæ nullius actiuitatis eſt, ergo motus uel erit ſubitarius, momētariuſque, uel in inſtanti indiuiſibiliq; temporis Licet Auerroes, ubiq; ſubito fieri exponat fieri in inſtanti, ut octauo phyſicorum commento. 23 & phyſicorum quarto commento. 71. uerum de his alias. Poſtea epilogat dicens. De graui qui

De cā ſucceſsionis in motu. De motu. In uacuo. Fieri in tempore. Fieri in inſtanti. Fieri ſu.

dem igitur & leui, & de his quæ circa ipsa accidunt a nobis hoc modo sit definitum, & sic deo bene uolente nos finem imponimus huic nostræ interpretationi anno præsenti. 1514. die. 15 Octobris, Suessæ. In qua omnibus pateat me oĩa eẽ locutũ, ut philosophum, quæ uero uiderentur sanctæ Romanæ ecclesiæ dissonare, illico reuocamus asserẽtes ea ab incuria nostra proficisci, nõ autem a malitia, quare nostras has interpretationes omnes, & quascunque alias in quibusuis libris æditis sanctæ Romanæ ecclesiæ summittimus, & tibi præsertim illustrissimo Aloisio. Vale.

Approbatio huius libri.

EX mandato sacri Apostolici Concilii statutũ est omnia opera imprimenda publicari nequaq̃ debere, nisi prius ab inquisitore, vna cũ aliquo theologiæ magistro recognita sint, cui uel per diocesanum, uel eius vicarium hoc iniunctum fuerit. Itaque absente inquisitore ego magister Antonius Caietanus almi prædicatorum ordinis artium sacræque theologiæ professor, conuentusque sancti Dominici de Neapoli regens, ex mandato Reuerendissimi domini vicarii Neapolitani interpretationem insignis Philosophi Augustini Niphi Suessani, in libros Aristotelis de Cœlo & Mundo diligenter recognoui, in quibus fidem facio me nihil inuenisse, quod fidem catholicam oppugnet.

Commentariorum Augustini Niphi Suessani in Quatuor libros Aristotelis de Cœlo & Mundo Finis.

SERIES CHARTARVM.

a b c d e f g h i k l m n o p q r s t u x.

Omnes sunt quaterniones, preter x ternionem.

Tabulæ per se patet.



Venetiis apud Hieronymum Scotum.

dem igitur & leui, & de his quae circa ipsa accidunt a nobis hoc modo sit definitum, & sic deo bene uolente nos finem imponimus huic nostrae interpretationi anno praesenti 1517 die 15 Octobris, Suessae, in qua omnibus pateat me o[mn]ia esse locutu[m], ut philosophum; quae vero uiderentur sanctae Romanae ecclesiae dissonare, statim reuocamus asserentes ea ab incuria nostra proficisci, no[n] autem a malitia, quare non solum has interpretationes omnes, & quascunque alias in quibusuis libris aedidis sanctae Romanae ecclesiae summittimus, & tibi praeclarissimo illustrissimo Aloisio. Vale.

Augustinus Niphus lectori.

Ex mandato sacri Apostolici Concilii Lateranensis cautum est, ne quis opera imprimenda publicare audeat, nisi prius ab inquisitore, vel ab aliquo theologiae magistro recognita sint, ac in dioecesi Romana per eius vicarium hoc muniatum fuerit. Itaque ab inquisitore ergo magister Antonius Caietanus ordinis praedicatorum ac sacrae theologiae professor, conventus sancti Dominici Neapolitani ex mandato Reuerendissimi vicarii Neapolitani interpretationem magistri Augustini Niphi Suessani, in libros Aristotelis de Coelo & Mundo diligenter recognoui, in quibus fidem facio me nihil inuenisse, quod fidem catholicam oppugnet.

Commentariorum Augustini Niphi Suessani in Quatuor libros Aristotelis de Caelo & Mundo Finis.

SERIES CHARTARVM.

a b c d e f g h i k l m n o p q r s t u x.

Omnes sunt quaterniones, praeter x ternionem.

Tabula per se patet.

Venetiis apud Hieronymum Scotum.



colorchecker CLASSIC
calibrite
mm